6

a

Digitized by Google

8
3 K
20

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

33.C.20

33
B
26

33-B-20

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VARIARVM QVÆSTIONVM IN DECEM PRÆCEPTA DECALOGI FACILIS RESOLVTIO.

AD HOMINEM CIRCA MORES,
& Chriſtianæ fidei myſteria præcipua inſtruendum,
vna cum explicatione totius vigeſimi capitis
EXODI.

OMNIBVS TAM SECVLARIBVS, QVAM CLERICIS,
& præſertim Parochis, & Prædicatoribus maximè vtilis.

AVTHORE D. GVLIELMO CANTARELLO
de Rauenna, Ordinis Camaldulenſis Abbate,
Artium, & Sacræ Theologiæ profeſſore.

Duplici locupletata Indice.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M D C X I.

Apud Bernardum Iuntam, & Io. Bapt. Ciottum, & Socios.

Digitized by Google

SCIPIONI BVRGHESIO

S. R. E. CARDINALI ILLVS.MO

PATRONO COLENDISSIMO,

D. GVLIELMVS CANTARELLVS
de Rauenna, Abbas Congregationis Camaldulenſis perpetuam in Chriſto felicitatem.

DVO ſunt, Illuſt. Princeps ad vitam recte inſtituendam in primis neceſſaria: Religio in Deum, & in homines iuſtitia: quarum altera ſummum rerum Opificem colimus, eique gratias agimus; altera vnicuiq; quod ſuũ eſt, tribuimus. Harum regulas, ne pecudum more vitã ſilentio tranſigerem, nõ mediocri ſtudio duobus libris diſcuſſi; vt mortales, pietatis, & iuſtitiæ præceptis inſtructi, virtutes diligere, & vitijs aduerſari perdiſcerent. Hi libri, nominis tui Illuſtriſſimi ſplendore illuſtrati, vt in lucem prodirent, curaui, vt quam per ſe exiſtimationem concitare nequirent, eam te Patrono, ac tutore, non concitarent modò, verum etiam cumulate impleuiſſe viderentur. Quem enim tibi anteponerem ſanè videbam neminem; cum egregias animi tui virtutes admiratus PAVLVS V. Pontifex Max.

Auunculus tuus, acerrimo iudicio, te in eorum Cardinum, ſuper quos Dominus poſuit orbem terrarum, numerum retulerit; & Florentiſſimæ Eccleſiæ Ditioni præfecerit; Animarumque ſaluti conſulens, te ſummum quoque Pœnitentiarium eſſe voluit; ut totius Eccleſiæ Catholicæ Romanæ religioni atque iuſtitiæ conſultum eſſet. Mittam cætera; vt Auenionis Legationem, & Archiepiſcopatus Bononien. electionem: bonorum plauſu ſemper celebranda. Nec illud quidem ſilentio inuoluendum cenſui, quod me vel vnum potuit adducere, vt nomen tuum huic operi præſcriberem; nam Congregationi noſtræ Camaldulẽſi Parens in alterius Protectoris locum ſuffectus es: ex quo tempore mirum, quanta ad bonitatem tua & authoritate, & virtute, facta ſit, ad Camaldulenſem familiam acceſſio. Quæ cum ita ſint, iure in eam deueni ſententiam, vt eſſe neminem arbitrarer, cui potius labores meos committere poſſem, ac tradere; vt boni quietam, tranquillamque ex operis huius præſcripto vitam inſtituẽdo, non ſolum Draconis, & Aquilæ (quod eſt felix Illuſtriſſimæ tuæ gentis inſigne) protecti viribus, proſperè agant; ſed etiam noxia cuncta prorſus deuincant. Hoc igitur munuſculum, tibi oblatum, & recens in lucem editum, hilari fronte vt accipias, rogo; & pro tua humanitate patrocinio tegas, obteſtor. Quod ſi tibi: qualecumque id eſt primum; non ingratum extitiſſe intellexero, iam nunc fructus vberiores impoſterum polliceor, quoſcumque meum feret ingenium.

IOAN.

IOAN. MARIÆ SPADONI
VENETI PRESBYTERI
TIT. ECCL. S. IOAN. CHRY. VENETIARVM.

Epigramma Ad Authorem.

Nectareum quiſquis laticem libare fluentem
Ex Aganippæo fonte perennis aues,
Huc ades, & triuijs deſeſſus membra retortis
Siſte, ac te vegetet dulcis, & alma quies.
Namque, auidas melius plectro qui mulceat aures
Haud, ſacer hic Vates quàm GVLIELMVS, adeſt;
Qui arcanos reſerat ſenſus, qui ſancta Deorum
Explicat altiloquis iura voluminibus.
Quare nocturna ſimul, ac verſate diurna,
Ad ſacra qui ardentes tenditis, iſta manu.

Aliud Eiuſdem.

Iam non læta ſuas mirentur Gargara meſſes,
Iam ſileat biferi gloria verna ſoli.
Altera namq; Ceres grauidis flaueſcit ariſtis
Lætior, atque nouo germine ridet ager:
Quem coluere iugis Auguſta CAMALDVLA ſummis.
Hinc paſſim eſt orbi ſuppeditata ſeges.
Præcipuè fœtus altè radicibus arbor
Actis vberior tu GVLIELME refers:
Inſita quæ à teneris, vigiliq; exculta labore
Nunc è CARCERIBVS pandis adulta comas.
Ergo tua laſsis patula recubare ſub vmbra
Ieiunisq; famem comprimere vſque licet.

PAVLI BOZII VERONEN.

IN ECCLES. S. SEVERI

VENETIARVM CAPELLANI

Ad Librum.

LAeto nunc pede perge; ſacra pandes
Dementes tenebras procul propellens
Codex perfruiture laude ſumma.
Quid ſtas? inuida fors times per ora
Virum pergere? miſſus ex Alumno
Diuæ nobile CARCERVM PARENTIS,
Venuſtis AQVILAE *ve tectus alis,*
Non eſt, quod rapidas Calumniantum
Nugas pertimeas. tuetur vngue
Hac; non deſerit illa MATER *alma.*
Læto iam pede perge: tutus eſto.

N. N.

Digitized by Google

N. N. FERRARIEN. AD LECTOREM

Hexaſtichon.

QVi ſacra GVLIELMI relegis problemata docti,
Quæq; tulit iuſſu Numinis ætherij:
Non hæc humana credas procedere mente:
Authori mentem, mouit & ora Deus:
Hunc tibi delegit, quo non cæleſtia quiſquam
Grandius, aut pleno cultius ore ſonet.

In laudem Auctoris

Diſtichon.

Non te diuinis indictum mentibus hauſta
Quæ puro promis dogmata corde tuo.

Eiuſdem in operis laudem Carmen.

QVid iuuat immenſi cauſas perquirere mundi,
Et rerum arcana fœdera iuncta fide?
Quærere quid prodeſt numen, num ſydera uoluat,
An propria hoc ingens mole laboret opus?
Cur ſalſi fluctus, cur ignibus æſtuet Aethna,
Cur vomat epotas vaſta Charybdis aquas?
Cur nitor ſtellis, cur non maiorue, minorue,
Cur non ipſa ſuo lumine Luna micet?
Cum nihil iſta ſatis præſtent optata ſaluti
At magè depellant candida corda Deo.
Quærere nunc prodeſt hoc quid mortalibus alto
Aethere delapſum ritè recludat Opus.

IN AVTHORIS LAVDEM

Hexaſtichon.

CVm tua ſublimi meditor problemata mente,
Tunc mihi cęleſtem te GVLIELME refers.
Ne quicquam vereor delapſum ex æthere celſo,
Quò doceas gentes & reuocaſſe Deum.
Inquè ſinu Chriſti credo caluiſſe benigno;
Abdita nam promis condita mente Dei.

IN EIVSDEM LAVDEM

Epigramma.

QVis doctum prohibet GVLIELMVM poſſe ſecundum
Moſem iam dici, ſi benè cuncta tenet?
Excelſo Synai Moſes de vertice montis
Denaq; iuſſa tulit cuncti potentis opus.
Hæc rurſus populis pandit GVLILMVS in Orbe
Diuino afflatu cogitur ore loqui.
Is Dux, hic Abbas æquali munere fungens:
Is duxit populos, vt pater iſte colit.

IN LAVDEM OPERIS

Diſtichon.

Nullum maius opus poterat mortalibus ægris
Offerri; ſed quid? non Deus hocce tulit.

IN

IN EIVSDEM LAVDEM.

Ode.

TEmpora diffugiunt veluti iaculata ſagitta
Geſta trahuntque virum
Marmora longa dies viuos imitantia vultus
Duraq́; ferra terit.
Temporibus cedunt ferientes ſydera turres
Pyramideſque ruunt.
Aurea tecta, vrbes, arcus, grandeſque coloſsi
Amphytheatra cadunt.
Cecropis vrbs quònam ceſsit, quo clara Corinthus,
Innumeræque aliæ.
Corpora ſtrata iacent, harum & veſtigia nulla
Cernere preſſa licet.
Nunquam virtutis GVLIELMI *gloria ſola*
Interitura manet.
Vim virtus aui, nigraque obliuia lethes
Effugit, & tenebras.

IN EIVSDEM LAVDEM.

Hexaſtichon.

IN te, magne Pater fulget pietatis imago,
Exemplar cunctis eſt tua vita decens.
In te virtutes Charites poſuere benignæ,
Atque Minerua tibi munera larga dedit.
Palma tibi duplex ſummo ſeruatur olympo,
Hanc ſumes ſuperos, cum tua fata trahent.

Digitized by Google

IN LAVDEM AVTHORIS

Tetraſtichon.

TV pius, & ſapiens ad ſortem natus vtranque
Terrea contemnis, quaque ſuperna petis.
Non te fata tua cogent decedere vita,
Terraque dum ſtabit, non moriturus ades.

IN-

INDEX CAPITVM
HVIVS OPERIS.

Capita Libri Primi.

CAp.1. De probabili ratione ſcribendi, et legem a Deo ferendi. fol. 1
Cap. 2. Qualiter homo ſit dominus ſuarum actionum. 2
Cap. 3. De prima regula rectè agendi, quæ eſt conſcientia. 4
Cap. 4. De ſecunda regula recte agendi, quæ eſt lex. 5
Cap. 5. De actibus moraliter bonis. 8
Cap. 6. De actibus moralibus, ad vitam æternam aptis. 9
Cap. 7. De actibus moralibus malis. 11
Cap. 8. De facili ſuaſione ad mandata Dei cuſtodiendum. 13
Cap. 9. De fide ad dilectionem Dei attinente. 14
Cap. 10. De aliquibus dubijs ad fidem attinentibus. 16
Cap. 11. De vitijs Fidei oppoſitis. 18
Cap. 12. De Spe, quam habet in Deo. 19
Cap. 13. De charitate ad dilectionem Dei attinente. 20
Cap. 14. De dilectione proximi. 24
Cap. 15. De Religione, in hoc præcepto mandata. 28
Cap. 16. De obligatione celebrandi horas Canonicas. 30
Cap 17. De Horarijs precibus Deiparæ Virginis. 32
Cap. 18. De cæteris, quæ attinent ad religionem. 34
Cap. 19. De erroribus à religione tollendis. 36
Cap. 20. De quibuſdam, quæ malefici facere, vel non agere poſſunt dæmonum virtute. 37
Cap. 21. De Superbia. 45
Cap. 22. De Ambitione, & Hypocriſi, & Acedia. 49
Cap. 23. De Iuramento in genere. 52
Cap. 24. An liceat iurare, & quomodo. fol. 53
Cap. 25. De ijs, quæ ad iuramentum publicum requiruntur. 55
Cap. 26. De iuramentis aſſertorio, promiſſorio, calumniæ, & infidelitatis. fol. 57
Cap. 27. De iuramẽtis, quæ fiunt per ſimplicẽ Dei atteſtationem, execrationẽ, & de mixtis. 61
Cap. 28. De ſtatu periculoſo iurantium frequenter. 62
Cap. 29. De interpretatione, commutatione, & relaxatione iuramentorũ. fol. 65
Cap. 30. De voti definitione, & de eius natura in genere. 67
Cap. 31. De voto ſimplici, & ſolemni in materia conſilij. 69
Cap. 32. Quæ perſonæ excludantur a votis faciendis, & de illorum circunſtãtijs. 72
Cap. 33 De voto facto per profeſſionem expreſſam uel tacitam. 76
Cap. 34. De Obedientia. 79
Cap. 35. De Paupertate. 80
Cap. 36. De Caſtitate. 85
Cap. 37. De irritatione, diſpenſatione, & votorum commutatione. 87
Cap. 38. De Blaſphemia. 88
Cap. 39. De prædicatione verbi Dei. fol. 90
Cap. 40. De donis Prædicatorum. 92
Cap. 41. De Materia prædicationis, & de Modo prædicandi. 94
Cap. 42. De peccatis frequentioribus Prædicatorum, & audientium, & de modo audiẽdi concionẽ ſine culpa. 97

Cap. 43.

Cap.43. Memento, vt diem Sabbati ſanctifices. fol. 99
Cap.44. Quid conſuetudo, aut Prælati, ſeu Superiores ſeculi, circa dies feſtos agere poſſint. 102
Cap.45. De Poteſtate Summi Pontificis. 103
Cap.46. De conciliorum facultate fol. 108
Cap.47. De audienda Miſſa in diebus feſtis. 111
Cap.48. De Ieiunio. 114
Cap.49 De Excommunicationibus, & earum effectibus. 118
Cap 50. Quis poſſit excommunicari. 119
Cap.51. De excommunicatione iuſta & valida, aliqua autem nulla. 120
cap.52. De excommunicationibus Sanctæ Sedi reſeruatis. 123
cap.53. De excommunicationibus Epiſcopo reſeruatis, vel partim Papæ, & partim illis. 129
cap.54. De excommunicationibus Decreti, & Decretalium non reſeruatis. 130
Cap 55. De excommunicationibus in ſexto non reſeruatis. 130
cap 56. De excommunicationibus Clementinarum non reſeruatis. 131
cap.57. De excommunicationibus Extrauagantium, & Conciliorum. 132
cap.58. De Interdicto in communi. 133
cap.59 De generali interdicto locali, & perſonali. 135
cap.60. De interdicto ſingulari locali, et de particulari perſonali 136
cap.61. De interdicto ab homine, a quo, & quot modis, & quibus verbis feratur. 137
cap.62 De pœnis, quas incurrunt clerici, & ſeculares interdictum violantes. 138
cap.63. De ſuſpenſionibus in communi. 144
cap.64. De ſuſpenſionibus à iure, & ab homine latis. 144
Cap.65. De quibuſdam regulis ad cognoſcendum ſuſpenſionis idoneis. fol. 150
cap.66. De relaxatione ſuſpenſionis. fol. 151
cap.67. De depoſitionibus ab Epiſcopo faciendis. 152
cap.68. De verbali degradatione, & actuali. 153
cap.69. De reſtitutione depoſiti, & degradati verbaliter, vel actualiter. 155
cap.70 De Sacramentis in genere. 156
cap.71 De Sacramento Bapti ſmi. 157
cap.72. De Sacramento Confirmationis. 160
cap.73. De Sacramento Euchariſtiæ. 162
cap.74. De Materia, & Forma Euchariſtiæ. 163
cap.75. De miniſtro, & ſuſcipientibus ſacramentum Euchariſtiæ. 165
cap.76. De effectibus Euchariſtiæ, & de nonnullis circa eam dubitantibus. 168
cap.77. De Sacramento pœnitentiæ. 171
cap.78 De Materia Pœnitentiæ. 172
cap.79. De ſecunda parte Pœnitentiæ, quæ eſt Confeſſio. 176
cap.80. De Satisfactione. 180
cap.81. De forma huius Sacramenti. 183
cap.82. De Miniſtro huius Sacramenti. 186
cap.83. De ſcientia Confeſſarij, & Sigillo confeſſionis. 187
cap. 84. De ſuſcipientibus hoc Sacramentum, & de illius effectibus. 190
cap 85. De Sacramento Extremæ vnctionis. 192
cap.86. De Sacramento Ordinis 195
cap.87. De materia, & forma, & huius Sacramenti miniſtro. 196
cap.88. De ſuſcipientibus ordines. 200
cap.89. De irregularitatibus. 201
cap.90. De primo capite. 204
cap.91. De ſecundo Capite, ad quod multa

Digitized by Google

ta irregularitates referuntur, ſcilicet irregularitas ex defectu fidei, & quæ contrahitur ex animi vitio. fol. 203

Cap.92.De tertio capite, ad quod referuntur irregularitates per homicidium, vel præciſionem facta. 206

Cap 93. De irregularitatibus ex defectu circa ordinem contractis, quæ reducuntur ad quartum Caput. 209

Cap.94.De irregularitatibus ex defectu honeſtatis vitæ contractis, quæ ad quintum caput referuntur. 240

Cap.95.Quot modis, & per quos irregularitas tollatur. 212

Cap 96.Quid ſit Matrimonium. 213

Cap.97.De materia, forma, miniſtro, ſuſcipientibus, & matrimony effectibus. 214

Cap 98. De impedimento Matrimony. 215

Cap.100.Quis impedimenta Matrimony diſpenſare poſſit. 219

Libri Secundi.

CAp.1. De honore parentibus exhibendo. 221

Cap.2.De honore, patribus ſpiritualibus debito. 225

Cap.3. De honore ſecularibus Principibus exhibendo. 226

Cap.4.De honore tutoribus, ac magiſtris debito. 228

Cap.5.De homicidio in communi. 230

Cap.6.De occiſione per ſententiam iudicis facta. 231

Cap.7.Do cade iuſta, quæ fit in bello. 233

Cap.8. De homicidio pro neceſſaria defenſione facto. 236

Cap.9.Num liceat ob defenſionem honoris, & rerum familiarium interficere orpugnatorem. 238

Cap.10. An pro conſeruanda vita amici, oppugnantem cum occidere liceat. 241

Cap.11.Quæritur, an quis ſeipſum interficere poſſit. 242

Cap.12.De occiſione innocentis, aut honitate publica iniuſtè facta. 243

Cap.13.De homicidio iniuſto, aut borit ate priuata facto. 245

Cap.14.De homicidio, quod fit in duello. 246

Cap.15.De homicidio iniuſto, in aliquibus ludis caſu facto. 247

Gap.16.De homicidio caſu facto. 249

Cap. 17. Ad quid teneatur qui mutilat, vel qui occidit. 205

cap.18.Vnde ira naſcatur, & quid ſit. 252

Cap.19. Vnde inuidia naſcatur, & quid ſit. 255

cap.20.De recta connexione ſexti præcepti, & quid ſit luxuria. 257

cap.21.De fornicatione. 259

cap.22.De Adulterio. 261

cap.23.De inceſtu. 267

cap.24.De ſtupro. 268

cap.25.De Raptu. 270

cap.26.De peccato contra naturam. 271

cap.27.De Gula. 272

cap.28.De dominio rerum. 276

cap.20.De furto in communi. 277

cap.30.Quæritur, an furtum, & rapina ſint ſpecie diſtincta. 278

cap.31.Vtrum furtum ſit mortale peccatum. 280

cap.32.Quæ ſit quantitas, abſolutè requiſita, ad conſtituendum lethale peccatum. 281

cap.33. De quibuſdam paruis furtis. 284

cap.34. De excommunicationibus, quæ contra dicta furta fieri poſſunt. 288

cap.35.De alys quibuſdam furtis, adnotatione dignis. 290

cap.36. De reſtitutione facienda aliquorum ablatorum. 293

cap.37. De furtis ſubditorum, vectigalia, & gabellas non ſoluentium 295

cap.38.De valore, monetis iniuſtè poſito. 297

cap.39. De accipientibus eleemoſynam fictè.

ſictè. 297

Cap.40. De naufragantium, & infidelium bonis, quæ a Chriſtianis ſurripiuntur. 300

cap.41. De occulta acceptione, a creditoribus, vel læſis facta. 301

cap.42. De reſtitutione rerum, quæ per ludum alearum acquiruntur. 302

cap.43. De furtis Religioſorum. 304

cap.44. De ſacrilega acceptione. 305

cap.45. De furto rei non ſacræ, quod fit in loco ſacro. 307

cap.46. De rebus clericorum, & religioſorum, furtim ſublatis. 308

cap.47. De reſtitutione facienda ob damnum datum, a Iudice extrahendo delinquentem ab Eccleſia. 309

cap.48. De mortali retentione rei alienæ. 311

cap.49. An ſine peccati mortalis pœna in extrema neceſſitate furi liceat. 316

cap.50. De acceptione perſonarum. 319

cap.51. De ſymonia, & quibuſdam alÿs, ad eam attinentibus. 323

cap.52. De ſymonia commiſſa in ÿs, quæ ſunt annexa ſpiritualibus in beneficÿs, & penſionibus. 327

cap.53. De ſymonia in confidentÿs, & ſepulturis commiſſa. 331

cap.54. De reſtitutione rerũ, per ſymoniã acquiſitarum, & de pœnis, quas ſymoniacè incurrunt. 334

cap.55. De beneficÿs iuſtè acquirendis, & de reſtitutione bonorum ad beneficia ſpectantium, facienda. 341

cap.56. De natura mutui, commodati, depoſiti, & pignoris. 346

cap.57. De prohibitione vſuræ, in vero & formali mutuo commiſſæ. 349

cap.58 De reſtitutione vſuræ, quæ fit in commodato depoſito, & pignore. 356

cap.59. De vſuris, quæ in montibus pietatis, & alÿs, & de palliata, & de reſtitutiane facienda. 357

cap.60. De venditione, & emptione, in quibus committitur vſura. 359

cap.61. De emptione cenſuum, & de reſtitutione perperam ablatorum per eoſdem. 364

cap.62. De reſtitutione rei alienæ, ex contractu ſocietatis comparatæ. 368

cap.63. De reſtitutione rei alienæ ex officÿs Romanæ curiæ acquiſitæ. 372

cap.64. De re, perperam acquiſita in locationibus, & conductionibus. 374

cap.65. De Cambÿs. 375

cap.66. Quid ſit reſtitutio, & ex quibus radicibus deducatur. 382

cap.67. Quid ſit reſtituendum. 385

cap.68. De reſtitutione famæ. 388

cap.69. De quibuſdam alÿs dubÿs, quæ in dies occurrere ſolent circa reſtitutionem famæ. 391

cap.70. Cui facienda eſt reſtitutio. 403

cap.71. Quomodo, & quando ſit facienda reſtitutio. 409

cap.72. De ordine reſtituendi. 416

cap.73. De auaritia. 420

cap.74 De mendacio fugiendo. 424

cap.75. De iniuſtitia, quæ fit a perſona teſtimonium ferente. 426

cap.76. De concupiſcentia carnis circa vxorem proximi. 436

cap 77. De concupiſcentia rerum proximi. 439

cap.78. De pœnis homini infligendis, ſi hæc præcepta non cuſtodierit. 439

cap.79. De Purgatorio. 452

cap.80. De valore indulgentiarum. fol. 462

cap.81. De cauſa proportionata indulgentiarum. 463

cap.82. de limbo. 467

cap.83. De Paradiſo terreſtre. 470

cap.84. De Paradiſo, ſcilicet de cœlo Empyreo, Angelorum, & hominum beatorum, æterno domicillo. 472

cap.85. De Angelis. 474

cap 86. De caſu malorum Angelorum. 477

cap.87. De Fato. 486

cap.88. De Fortuna. 490

cap.89. De anima humana. 494

cap.90. Vtrum Anima intellectiua multiplicetur ad multitudinem indiuiduorum. 501

cap.91. De intellectu agente & poſſibili. fol. 506

cap.92. De ſpeciebus intelligibilibus. fol. 516

cap.93. De cognitione ſingularium. 533.

cap.94. De immortalitate animæ humanæ. 537

cap. 95. De exitu animarum a corporibus; et de illarum particulari iudicio. fol. 552

cap.96. De Beatitudine Animarum. 554

cap.97. De lumine gloriæ. 552

cap.98. De beatitudine animarum ante diem vniuerſalis iudicij. 564

cap. 99. De reſurrectione corporum in die vniuerſalis iudicii. 571

cap.100. De viſione Diuinæ eſſentiæ. fol. 573

cap.101. De gaudiis, quæ ex animæ beatitudine in corpus redundant. 584

F I N I S.

Studioſis Lectoribus.

*CVm ipſemet ſæpius mecum cogitarem, ſermonis breuita
tem, cum facilitate coniunctam: curioſa quoque, & no-
ua, humanum oblectare ingenium conſueuiſſe, vt hu-
iuſmodi aliquid ex mea proficiſceretur induſtria plu-
Iac. 1. rimum elaboraui; Et id quidem non vt gloriam mihi compararem
caducam; omne enim donum deſurſum eſt, deſcendens à Patre lu-
minum, ſed vt aliorum potius morem gererem voluntati. In hoc
itaque noſtro qualicumque opuſculo breuitati quidem ſtudui, ne,
cum res frequenter ob prolixitatem minus, quàm ob narrationis
obſcuritatem, reddatur intelligibilis, nimium longa fruſtra ſume-
retur oratio: Facilitatem ideo ſecutus, vt mens, nullo detēta impe-
dimento, lectionem recto curſu proſequeretur, abdita, atque obſcu-
ra, lucida ſerie gaudens ſe reperiſſe explanata: Curioſa quoque in-
termiſcui, vt his, defeſſus legendo animus, iucunda quaſi recrea-
tione ſubleuaretur: Noua demum, quoniam placent, appoſui, vt ni
hil, quod ſtudium præſtare meum poſſet, ad commune deſiderare-
tur commodum, atque oblectamentum. Quæ omnia diligenti, &
aperta methodo, ac Diuinæ ſcripturæ, ſacrorumque Canonum, &
ſanctorum Patrum authoritatibus, atque ſcholaſticorum, & ap-
probatorum virorum rationibus, improprias voces remouendo com
probaui, vt quilibet nullo negocio, & abſque vlla hæſitatione, quæ
ſibi ex his ſcriptis excerpſerit, eis tanquam germanis vti poſſit:
Et licet in alicuius difficultatis diſquiſitione magis vnam, quàm
alteram, ſecutus fuerim opinionem, vnuſquiſq; quam magis volue
rit amplecti valebit; Res nanq; faciles explicare fortaſſe potui: dif-
ficiles verò attingere ſaltem conatus ſum. Quare ſi cui oppoſitam
libuerit ſequi ſententiam, id (rogo) ſine calumnia faciat, opinio-
nem, cui ipſe adhæſi, rationibus reijciendo, non tamen animum re-
probando meum; quicquid enim potui præſtaui; & ſtudioſos omnes
obſequenti complector dilectione. Si in his forſitan lucubratio-
nib. aliquid, quod minus expediat, elapſum à nobis fuerit, id omne
cenſuræ ſanctæ Catholicæ Romanæ Eccleſiæ ſemper corrigendum
ſubijcio, pro cuius veritate ad omnia, eius ſanctionibus contraria
proijciendum, et ad vitam morti exponendam, vtique Dei gratia,
dum genus hominum erit, paratus exiſto.*

VARIA-

VARIARVM QVÆSTIONVM

IN DECEM DECALOGI PRAECEPTA PRAECLARA EXPLICATIO,

AD HOMINEM CIRCA MORES Et præcipua Chriſtianæ fidei myſteria inſtruendum.

Liber Primus.

CAP. I.

De probabili ratione ſcribendi, & legem a Deo ferendi.

QVANTVM iuriſperiti, vt humanas enodarent leges, ſudauerint; & alſerint, voluminum innumerabilis ferè ſeries id clarè demonſtrat: Tantum viri religioſi charitate fulti; & doctrina præditi; quin etiam in declaranda legis diuinæ Summa ob maximum promiſſum præmium elaborare; & omnes [Eccl. 24.] neruos contendere debent: Qui enim elucidant me vitam æternam habebunt. Etenim in decem præceptis omnia ad Deum, & proximum ſpectantia continentur; & hoc diuinam ſapientiam decebat, vt quædā vniuerſalia principia, in quibus cætera includerētur, hominem edoceret. Namque omnium creator Dominus populum ſibi dilectum & peculiarem ex dura Aegyptiorum ſeruitute vindicando, ac trans mare rubrum, Pharaone cum principibus ſuis in vehementibus aquis demerſo per ſiccum reducens, cumulando gratias, hominibus inſitam legem, dicente propheta: Signatum [Pſal. 6.] eſt ſuper nos lumen vultus tni Domine; digito exarare, & amico Moyſi ad erudiendum populum tradere curauit. Locutusq; eſt Dominus [Exod. 20] ſermones hos. Ego ſum Dominus, qui eduxi te de terra Aegypti, & ſcire Deus eſt Dominus. Quia fecit [Pſal. 99.] nos, & non nos ipſi nos. Quo beneficio obſtrictus ſermones eius nō tantum audire, ſed ab ipſo conſcriptæ legi obtemperare deuincitur: nam eſſe per creationem, quod eſt anima cum ſuis potentijs, & corpus cum ſuis recepit; & meritò eum ſic alloqui poteſt. Quamuis inſitum ſit tibi rationis lumen ad percipiendum quæ facere, & ad effugiendum quæ deuitare teneris: veruntamen ingrati animi ſuperbia, & ſenſus te ſemper oppugnant; & creationis, beneficiorumque collatorum facilè oblitурus legem in tabulis lapideis exarando, vt memoriale

 per-

Digitized by Google

perpetuum, tibi obſeruandum dedi: Et niſi eam cuſtodieris tui conquerar. Si ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus? & vt Dominus lamentabor: ſi Dominus ego, vbi eſt timor meus? Quare poſt labores, & ærumnas, vt Deus coleretur ac timeretur, legem ſingulari modo maximus ille prophetarum Moyſes ad ſalutẽ hominis promulgandam eſt conſecutus: & licet philoſophantium plures omnium vnam primam cauſam atque principium, à quo fluunt cætera, cognouiſſent; defectu tamẽ huius explicatæ legis, & luminis fidei errauere loquentes falſa, & homini beneficia a Deo collata non percipientes, in abyſſi profundum ſunt demerſi. Cæterum chriſtiano homini non ita operari conuenit: quinimo mente, & corpore hæc aduertere, & perficere tenetur; vt ijſdem ſe adſtrictum, inſtituta optimè vita, quod Deus pollicetur legem obſeruantibus, cõſequatur. Si aũt latiori viæ, quæ multis eſt interciſa itineribus, ſe commiſerit, in manus inimici ſpolia reportantis miſer ruet. Impoſſibile eſt. n. Deo ſeruire, & Mammonæ. quia aut vnum diliget, vel alterum odio habebit, & viribus proprijs confidere ſtultum eſt, & inane conſilium: nam imbecillis eſt, & æger, non ſufficiens aliquid cogitare ex ſe, ſed omnis ſufficientia ex Deo eſt. Quapropter cum timore, ac tremore mandata obſeruet, & factorem ſuum, a quo initium bonorum operum procedit, dicente Apoſtolo. Deus eſt, qui operatur in eo velle, & proficere pro bona voluntate, veneretur: licet quodcumque ſibi placuerit, ſiue bonum, ſiue malum facere poſſit. Ante eum vita, & mors, bonum, & malum, & quod placuerit ei, dabitur illi.

Malac. 1 *Matt. 6.* *Corin. 3.* *Philip. 2* *Eccl. 15.*

CAP. II.

Qualiter homo ſit Dominus ſuarum actionum.

HOmo dupliciter obiecto. ſ. ſenſũ excitante, & elicitiuo principio actus exercente operatur; quorum aliud extra eũ exiſtit, vt ſunt obiecta externa proprios sẽſus mouentia, & aliud eſt, quo agit: & hoc eſt duplex, aliud omnino intrinſecũ, vt potentia, aliud verò non ita intrinſecum vt habitus, qui bifariã diſtinguuntur. Nã alii acquiſiti, alii aũt infuſi vocantur; adepti labore, & ex frequẽtatis actibus cõparantur, infuſi autẽ creantur a Deo, & in animã infundũtur. Cõueniunt potẽtia, & habitus ĩ vno, videlicet q̃d sũt principia elicitiua, in pluribus autẽ diſcrepant. Primo potentia eſt principium immediatum, & proximum, nãq; homo abſque habitu acquiſito immediatè, & proximè operari valet, & habitus eſt principium mediatum; quia actus extrahi nequit, niſi mediante potẽtia; ſecundo actus potẽtia elicitur, habitus verò eſt principiũ facilitatis. Tertio operationes quatenus à potentia emanãt ſunt valde imperfectæ, quatenus verò ab habitu ſunt perfectiores. Præter hæc principia reperiuntur quoque alia nonnulla, quæ dicuntur moralia, vt Deus, Angelus tã bonus, quã malus, & homo, quæ interiori, vel exteriori exhortatione, ĩſpiratione, & auxilio ad operationẽ nõ vno modo mouent. Illa autem, quæ habent principiũ, quo mouentur, ſunt etiam in duplici differentia, quædam mouent ſeipſa, quædam verò cientur, quæ mouent ſeipſa ſunt animalia, quæ autem pelluntur ſunt inanimata. Prioris autẽ generis duobus modis quoque diſtinguuntur: nam aliqua

mo-

moũet ſeipſa cum cognitione finis,
& aliquā finis notitiā percipiunt, vt
4 homo. Animalia verò propter finē
operārur, ſed in operatione nullam
finis cognitionem habent, Hinc fit,
vt animalia ſine vlla deliberatione
ad finem dirigantur, homo autē cō-
ſilio, & aliqua finis notitia moueatur. Qui cum potentia intellectiua
ſit expolitus, potentia quoque appetitiua exornari debebat, quæ eſt
voluntas: Sed non ſemper perfectè
intelligit, & appetit; ad hoc enim
tria requiruntur, videlicet, cognitio, deliberatio, & voluntatis aſſenſus. Et cū duplex ſit intellectus, ſpe-
5 culatiuus, ſ. & practicus, & ſpeculatiui munus ſit animaduertere res propter ſeipſas, excitati verò in ordine ad operationem; deinceps omnes actiones morales ad intellectū practicū, & voluntatem ſpectabunt:
& in omnibus illis voluntas princi-
6 patum, & dominationem ſemper retinebit. Cui imperio aliquæ potētiæ totos dies, ac noctes obediūt, vt virtus motiua, & progreſſiua; ita vt quādo voluntas præcipit motum, mouēt, quādo à motu quieſcere iubet, quieſcunt. Nonnullæ aliquando obſequium prçſtant, aliquoties non, vt appetitus ſenſitiuus, & eius potentiæ, quæ non ſolum reluctantur, ſed etiam contrariū agere contendunt, nam rationem diſtrahunt, ne malitiam actus conſideret. Aliquæ vt vegetatiua, & nutritiua voluntati ſubſunt, ſaltem quatenus voluntas eiſdem cibum ſubtrahere, & corrigere valet. Ex quibus infertur, voluntatem præter ſuos actus ſpeciales eſſe etiam participem actionum aliarum potētiarum, quoniam eius do-
7 minio ſubijciuntur. Aduertat verò, voluntatem eſſe quandam potentiā cæcam, & non agere, niſi præcedat aliqua cognitio intellectus; nā velle non poteſt, aut nolle, niſi aliquis actus exercitati intellectus interce-
dat aſſēriēdo exercitatis principijs, quæ ſunt quidā fines, quibus ſtatim aſſenſum prçbet. Vt appetendam eſſe fçlicitatem, & fugiendum eſſe vitia, & huiuſmodi de quibus homini naturalis quædam inclinatio ſynderesis vocata, ineſt, qua ſic pronus ad aſſentiendum eis eſt paratus, vt facilè ad bonum inclinetur. In ipſamet voluntate tres actus quoque præcipui, & peculiares inueniuntur. Primus dicitur volūtatis actus, qui inclinatur in finem per ſe. Secundus eſt intentio, quæ eſt actus, quo vult finem per media. Tertius eſt fruitio, quæ eſt quies coniuncta cum delectatione rei acquiſitæ. Verùm circa media intellectus exercitati multum inuigilare debet conſiliando; nam aliquo fine voluntati propoſito, tunc inquiſitione, conſultatione, conſilio, & medijs magnæ efficacitatis vti debet, vt propoſitum finem prorſus aſſequatur.
Medijs inuentis, & rectè diſcuſſis, 8
tunc voluntas aſſenſum præbet; ſed voluntatis conſenſus poteſt eſſe triplex; primus eſt formalis, ſecundus virtualis, tertius interpretatiuus. Formalis eſt cōprobatus aſſenſus alicuius rei eā appetendo, vel non: videlicet volo ieiunium, nolo abſtinētiam. Virtualis autem eſt duplex, alter in conſenſu formali includitur, vtputa vouet ingredi aliquā religionem, ſtatim habere debet virtualē conſenſū agendi omnia, quæ in illa religione obſeruantur: alter eſt ipſemet aſſēſus formalis, ſed prçteritus.
Interpretatiuus iuxta doctr. D.Th. q.15.ar.
de verit. eſt, cū quis tenetur elicere 4. ad 10
actū diſſenſus circa aliquam rem, & non abſtrahit; vel eſſe negligentiam repellendi prauā cogitationē, poſt quā ſatis cōmodè aduertit: Et horū triū aſſēſuū formalis, & virtualis ſecūdi generis directè, virtualis verò primi generis, & Interpretatiuus voluntarium indirectè conſtituunt.

A 2 Verum-

Digitized by Google

Veruntamen homo ab appetitu ſen-
ſitiuo ſæpe exagitatur,ob cuius mo-
leſtiam ratio multoties ſuccumbit;
qui in duas partes diuiditur, quarū
9 altera concupiſcibilis, altera verò
iraſcibilis appellatur. Concupiſci-
bilis eſt frequens circa ea,quæ con-
ueniunt, vel non expediunt ſenſua-
litati.Iraſcibilis circa eadem verſa-
tur ſecundum quandam rationem
10 ardui, & difficilis. Concupiſcibilis
ſex actus habet, tres circa bonum
inſequendum, ac tres circa euaſió-
nem mali, nam quando aliquod bo-
num concupiſcibili offertur, ſtatim
excitatur amor; & ſi oblatum bo-
num adſit, gaudium, ſi abſit, deſi-
derium efficit: cum verò malum
concupiſcibili exponitur, odium
gignit; ſi verò hoc malum adſit, fu-
gam, ſi abſit, mœrorem producit.
11 Iraſcibilis etiam tot actus exercet:
nam circa bonum arduum abſens,
ſpem, ſi impoſſibile deſperationem
efficit: circa verò malum arduum,
ſi euadere poſſe iudicat, audacia o-
ritur, ſi vincere non poſſe decer-
nit, naſcitur timor; circa verò ma-
lum præſens, ſi ſuperare poſſe iudi-
cat, ira excitatur; ſi autem vincere
non poſſe decernit, triſtitia exori-
tur.Hinc euenit, magnam eſſe dif-
ficultatem rectè agendi; quia pars
ſenſitiua hominem continuò impu-
gnat, & vexat, & eundem ali-
quoties ſuperat: Quare
duas regulas etiam habe-
re decebat, quibus re-
ctas actiones face-
ret,& in vltimum
finem dirige-
ret, quæ ſunt
con-
ſcientia, &
lex.

C A P. III.

*De prima regula rectè agendi, quæ
eſt Conſcientia.*

CONſcientia eſt ſimul cum alio
ſcientia, vt D. Thom. quæ ex *P. p. 79. arti. 10.*
bonis, & frequentatis actib.
acquiritur: & eſt internum animi te
ſtimonium, quo ſibi quis eſt con-
ſcius de bene, vel malè factis.Non *Gen. 47.*
eſt in noſtra conſcientia, dicebant
fratres Ioſeph, qui poſuerit eam,
ſcilicet pecuniam in marſupijs no-
ſtris.Vel eſt habitus acquiſitus ali- 12
quorum actuum moralium agendo
rum, vel non, & an benè, uel perpe
ràm ſint facti; & dicitur cognitio e-
xercitata, ſiue ſyllogiſmi exercitati
rectè operandi; ita vt illa cognitio
ad aliquem actum moralem appli-
cari debeat; vt, an rectè, vel malè ſit
factus, percipiatur. Conſideret au-
tem hanc applicationem tripliciter
fieri poſſe, primo ad cognoſcendum
præterita; vtrum homo aliquid ege-
rit, vel non; ſecundo an aliquid ope-
rari debeat, vel non; tertio ad perci
piendum, an aliquid ſit agendū, an 13
non.Hinc tres actus eiuſdē cōſcien-
tiæ originem trahunt: primus eſt te-
ſtificatio, qua ſe aliquid perpetraſſe,
vel non egiſſe teſtatur; ſecundo eſt
remorſus, quo de commiſſis actibus
malis cōſcientiam tenet: tertius eſt
obligatio agendi, vel non operandi
ſecundum quod conſcientia dictat;
quæ diuiditur in rectam, erroneā,
ſcrupuloſā, timoratam, & prauam; 14
Conſcientia recta eſt quidā habitus
de veris cōcluſionib. acquiſitus: nā
ipſa per verū ſyllogiſmū rectam ſen- 15
tentiam concludit.Erronea verò eſt
habitus cōparatus de concluſionib.
erroneis prout à lege diuina, vel hu-
mana prohibitis: & licet ex ſe obliga
rē nō videatur, tñ obſtringit, quate-
nus aliquid agendum, aut vitādum
diuino; ſiue humano præcepto de-
cernit: & quamuis nec à Deo, vel

ab

ab vlla lege deducatur; nihilominus iudicium ſuum tanquam à Deo deriuatum proponit; & ſic iuxta illam operari tenetur. Omne enim
Rom 14 quod non eſt ex fide, paccatum eſt: & D.Thom.ſi à ratione aliquid
L. 2. q. 19 ar. 5. proponitur vt malum, voluntas fertur in illud vt malum. Quæ ex ſeptem cauſis oriri poteſt primo ex ignoratione, ſecundo ex negligentia, tertio ex inordinato amore ſui, quarto quando corde eſt demiſſus, quinto ex ſuperbia, ſexto cum animus eſt perplexus, ſeptimo ex humilitate & puritate cordis; & ex ſex prioribus proueniens ſemper culpæ datur. Scrupuloſa eſt habitus
16 acquiſitus de aliquo faciendo, vel non, ex leuibus rationibus, ſiue coniecturis, & eſt animi abiecti demiſſio, ſeu ſuſpicio, quæ à nonnullis interdum inſania vocatur, & ex aliqua harum quinque cauſarum oritur. Primo ex frigida complexione, nam cor frigidi, & atrabilarij conſtringitur, ex cuius reſtrictione imaginatio impellitur ad inſuetum aliquid concipiendum. Secundo ex læſione communis ſenſus, & imaginationis. Tertio ex tentatione diabolica; & præſertim quando humores melancholici mouentur.

Quarto ex indiſcretione viuendi, vt in vigiljis multis, & ieiunijs contingit. Sexto eſt ducere vitam cum ſcrupuloſis. Hæc eſt ita præceps, vt niſi aliquibus remedijs adiuuetur, ſcrupuloſus iacturam animi nullo labore faciet. Quare hæc remedia applicare poterit. Primum eſt rogare Deum, vt gratiam conferat, vel præparare ſe ad gratiam per bona opera. Secundum eſt pharmacum contra melancholiam. Tertium eſt ſubmittere ſe iudicio peritorum. Quartum eſt contraire ſcrupulum, rectè diſcutiendo, & reprobando. Quintum eſt interpretatio legum, & præceptorum ſecundum æquitatem. Sextum in rebus dubijs eligere tutiorem partem. Septimum ſecernere ex pluribus opinionibus vnam, & in ea quieſcere. Verùm opinionem magis communem, & conſuetudine comprobatam eligere expedit; dummodo talis conſuetudo non ſit contra legem Diuinam, vel pontificiam. Octauum de proprijs viribus diffidere, ac totam ſpem in Deo ponere. Nonum exiſtimare, ſe apud Deum culpabilem eſſe, vt Diuus Gregorius in Iob. Lib. 9.
Bonarum mentium eſt illic culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt. Timorata conſcientia eſt habitus de concluſionibus Dei, & legis amore conceptus, & acquiſitus, quæ ordinari in affectione, & pura eſſe debet in omnium peccatorum reiectione; ita vt cum homo dubitat de aliqua actione, an ſit peccatum, vel ne, ab operatione ſtatim ceſſare, nec vlterius progredi debet, quouſque veritatem inquirat, & inueniat, vt ſine vlla trepidatione operetur.
Praua conſcientia eſt habitus de concluſionibus peſſimè acquiſitus, 18
& dicitur omnium peſſima; & præcipuè quando eſt cauteriata, vt Apoſtolus, & cauteriatam habentes 1. Tim. 4
conſcientiam; nam igne concupiſcentiæ aduſta eſt, & ob prauam intentionem putrida, qua perturbatus, mortis, & inferni periculum incurrit.

CAP. IIII.

De ſecunda regula rectè agendi, quæ eſt lex.

Altera regula eſt lex, quæ eſt præceptum à perſona, authoritatē 19
habente, ſeu à perſonis factum, reſpiciens bonum publicū, ſubditis promulgatum. Cæterùm eſt diſcrimen inter leges ſummi Pontificis, & aliorum Principum. Nā ſtatim quòd lex pontificia promulgatur, obligat, niſi aliqđ præfinitum tempus in ea appo-

natur, nec reſpublica Chriſtiana ad
uerſari debet;Et probatur primò ex
communi vſu, qui vim legis habet.
Conſuetudine enim introductum
eſt; vt cū leges promulgatę fuerint
in curia, illicò conſtringere inci-
piant, vt de poſtul.prælat.c.ad hæc.
Secundo ad legis obligationem ſuf-
ficiens promulgatio eſt ſatis, atque
leges pontificiæ ſatis cōmodè in Ro-
mana Curia promulgantur. Tertio
eccleſiaſtica iuriſdictio ad vnum cō
munem finem refertur, vna igitur
promulgatio ſufficit. Quam ſenten-
tiam habet Panorm.in cap.Nouerit
de ſent.excom.& Syluester, ver.lex,
§.6.quæritur. Tamen Sotus adnota-
uit, leges pontificias non ſtatim obli
gare, niſi in prouincia proponantur
20 & promulgētur; etenim ſubditi ſem
per ignorationem prætendunt. De
ius.l.1.q.1.artic.4. Ego tamen puto,
quòd de ratione conſuetudinis, quæ
vim legis acquiſiuit, abſque alia pro
mulgatione, in prouinciis facta, con
ſtringant. Et quamuis dicat Sotus, eſ-
ſe mentem Pontificis (quando tem-
pus non exprimitur) vt lex non de-
uinciat ante promulgationem, factā
in prouincia, ſuā doctrinam de non
nullis legibus priuilegiatis eſſe verā
exiſtimo, vt ſi aliquis ſummorū Pon
tificum aliquibus perſonis eligendi
Confeſſarium facultatem conceſſe-
rit;& poſtea legem condat, quæ hu-
ius priuilegij reuocationem conti-
neat: Et dictæ perſonæ, antequam re
uocationis notitiam habeant; priui-
legio vtantur; ab electo Confeſſario
ritè (ni fallor) abſoluuntur, vt ex do
ctrina tradita de conceſſ.præben.c.
Quia cunctis. Secundo Priuilegia
ſunt iura particularia: igitur leges,
quæ illa deſtruunt, priuilegiatis ſpe
ciatim notificari debent. Verùm du-
bitari poteſt, an, ſi quis tales leges
neſciat, & conſequenter non obſer-
uet, ſit in conſcientia tutus. Reſpon
detur ſi abſque culpa ignorat, eas
nō ſeruando nullo modo peccare vi
detur, niſi illas ex officio ſcire te-
neat. Aliæ verò leges ciuiles, ab ha- 21
bentibus poteſtatē cōfectæ, niſi vſu
recipiātur non obligant ad peccatū
mortale. diſt.4.c.in iſtis §.leges non
obligāt; Et ratio diſcriminis eſt, quia
ſummus Pontifex authoritatem im-
mediatè à Chriſto recepit. Tu es Pe- *Matt.16*
trus, & ſuper hāc petrā ædificabo ec
cleſiam meam. Et quodcunque liga-
ueris ſuper terram, erit ligatum & *Ioā. vlt.*
in cælis. Paſce oues meas. Quod D. *L. 2. de*
Bernardus luculenter expreſſit di- *conſider.*
cendo. Papa eſt Sacerdos magnus,
Summus Pontifex, Princeps Epiſco-
porum, hæres Apoſtolorum, prima-
tu Abel, gubernatu Noe, patriarcha-
tu Abraham, ordine Melchiſedech,
dignitate Aarō, authoritate Moyſes,
iudicatu Samuel, poteſtate Petrus,
vnctione Chriſtus. Cuius authorita
tis exemplū in actibus Apoſtolorū
habemus. Nam Petrus in conuentu
Hieroſolymitano eſt primus, & licet
Iacobus, Hieroſolymorum Epiſco-
pus, adeſſet, Petrus tamen ſurgens a- *Act. 15.*
lios primò alloquitur, Viri fratres,
vos ſcitis, &c. Notet tamen, vt ſi Pa-
pa poſt promulgationē ſuę legis rē-
publicam renitentem videat, ac tol-
lerat, tunc vel ſaltem non vult eam
obligare, aut tacitè ipſi derogat, vt c.
in iſtis, diſt.4.& l.leges, c.de leg. Ve
rùm quia difficile eſt mortalia pecca
ta cognoſcere, quæ ſemper alicui le
gi aduerſantur, vt Apoſtolus, Concu *Rom. 7.*
piſcētiam neſciebam, aiebat, niſi lex
diceret, Non cōcupiſces. Idcircò ad
intelligētiā legū, ad peccata cōſtrin-
gentiū, aliqua aduertere oportet. Pri 22
mò quotieſcunque Diuina ſcriptura
aliquam actionem morte dignā eſſe
profert, vtputà mereri pęnas æter-
nas, infernum, elōgari à Deo, & ſimi
lia, huiuſmodi lex ad peccatum mor
tale conſtringit. Secundo cū agitur
de materia graui, vt de abſciſione a-
licuius membri, priuatione ſepultu
ræ, & huiuſmodi, tunc non ſolū lex
pontificia, ſed etiam ciuilis ſub pęna
peccati

Digitized by Google

peccati mortiferi obligāt, vt Diuus Thomas 1.2.q.96.art.4. Nā leges ciuiles, quatenus iuſtæ, à Diuina lege emanant. *Prou. 8.* Per me reges regnāt, & legū cōditores iuſta decernūt. Et Apoſtolus ciuiles leges ſeruari iubet, nō ſolū ob pœnam corporalem, ſed etiā propter cōſcientiā; *Rom. 13* nam ait. Qui autem reſiſtūt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: nam Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Tertio, quādo facit conſciētiā, peccaſſe mortaliter, in peccatum lethale incidit: *Rom. 14* nam omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Quarto, vbi eſt cōmunis doctorum cōſenſus laudabile eſt, & expedit ſententiam magis communem amplecti. Si verò inter ſe diſcrepent, opinionem, quam putat eſſe probabiliorem, eligere debet, & in ea ſiſtere; & ſi in poſterum ob aliam efficaciorem, & euidentiorem rationem, prima opinio ſibi nō placuerit, eam deponere, & alteram ſequi tenetur. Quinto finē peccantis animaduertere oportet, & quantitatem receſſus à lege, & Deo. Nam peccatum quod ex ſui natura eſt veniale, ex quantitate intemperati animi naturam mutare, & mortiferum fieri poteſt; vt potiſſimum in rebus, ad amorem, iram, & odium ſpectātibus contingere ſolet: Etenim hæc peccata ex magno affectu ex venialibus ſępe mortalia fiunt. Aliqui nonnullas alias regulas ad cognoſcēdum mortale tradunt, videlicet quando in legibus hæc verba ponuntur: Inhibemus, Præcipimus, Prohibemus, Oportet, Neceſſe eſt, Non licet, & huiuſmodi. Sed ego exiſtimo, tranſgredientē non cōmittere sēper peccatum mortale, quando non obſeruat leges, in quibus huiuſmodi verba reperiuntur. Sed ex antecedentibus, & conſequentibus verbis, in dictis legibus poſitis, hoc perpendi debet; Et tūc percipi poterit, an ſub pœna peccati lethalis, vel non, huiuſmodi leges conſtringant.

25 Omnes verò leges ad ſeptem principalia capita reduci poſſunt. Prima eſt lex Diuina æterna, quæ totum mundi regimen ordinauit, & gubernat. Secunda eſt naturalis, à Diuina lege indita, & deducta. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, quæ prima principia in ſe continet. Tertia eſt lex, à Deo exarata, quæ decalogum, & alia multa præcepta, vt cæremonialia, & iudicialia includit. Quarta eſt lex gratiæ, eò qđ tempore gratię homo à Ieſu Chriſto edoctus fuerit, quæ non ſolùm præcipit quæ agenda ſunt; ſed gratiam quoque præſtat, vt facilè operetur: quæ duas præcipuas partes complectitur, videlicet præcepta moralia naturalia, de quib. aiebat Chriſtus, *Matt. 5.* Non veni ſoluere legem, ſed adimplere: & quędā conſilia, *Luc. 9.* vt Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipsū, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. *Matt. 18* Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cœlo, & veni ſequere me. Quinta eſt conſuetudo, quæ eſt quidam vſus populi, qui vim legis obtinuit, vt d. 1. ca. conſuetudo. Verùm aduertatur, vt conſuetudo introducatur quatuor requiri. Primò, vt res, circa quam verſatur, ſit iuſtæ legis materia; Secundò, vt ſit vniuerſalis, & non paucorum; Tertiò, vt quod in conſuetudinem trahitur, ab omnibus introducendum, & obſeruandum, non tantummodo ex quadam pietate, ſed ex obligatione iudicetur. Quartò requiritur expreſſa approbatio ſuperioris, vel interpretatiua; Et id eſſet argumētum, ſi à ſuperiori pro reo non haberetur, vel non puniretur is, qui contrafaceret: Et ſicut cōſtituendi nouam legem: ſic aliquam legem abrogandi facultatem retinuit; quotieſcunque fit contra legē
26 inducta, Principe ſciente, & non cōtradicente. Verùm vt iuri præiudicet, requiritur ſpacium quadragin-

 ta

ta annorum,vt Gloſ.in c.Cum tanto
de conſuet.Sed notet, nullam con-
ſuetudinem ex communi ſententia
ſcribentium vim habere contra ius
Diuinum, neque contra ius natura-
le,quoniam hæc duo ſunt immuta-
26 bilia, vt in dicto canone. Nec aduer
ſus eccleſiaſticam libertatem,in dā-
num,& onus eccleſiæ.Neque aduer
ſus publicam vtilitatem vim aſſequi
tur, vt l fin.cap.ſi contra ius Neque
contra ſpiritualia, & aduerſus ea,
quæ præſcribi non poſſunt, vt ius de
cimarum eccleſiaſticarum à munda
no præſcribi nequit, quoniam eſt
quoddam in ſpirituale ordinatum.
Et durante etiam legis ratione con-
ſuetudo contra legem humanam
vim, & efficaciam non aſſequitur.
Deinde conſuetudo, per legem ſu-
blata, aduerſus legem amplius vim
habere non præualet, niſi noua ra-
tio ſuccedat,& intercedat, quæ tunc
non erat, quando fuit ſublata. Vn-
de noua cauſa emergente,iterum vi
gorem conſequi poteſt: Et iuri hu-
mano derogat, quando eſt ratione
introducta,& præſcripta,vt c.fi.de
conſuet & Glo.ſuper cap.cum tan-
to,& l.de quibus, ff.de conſuetud.
Sexta eſt canonica, quæ ad bonum
commune eccleſiaſticum ſpectat.
Septima eſt ciuilis, ad certos quoſ-
27 dam libros redacta. Harum legum
aliquæ ſunt purè præceptiuæ, abſq;
vlla taxatione pœnarum, nonnullæ
28 ſunt purè pœnales:aliquæ ſunt mix-
tæ, quæ ſimul præceptum, & pœ-
nam includunt.Nonnullæ ſunt affir
matiuæ: aliquæ verò negatiuæ. Affir
matiuæ pro aliquo determinato tē-
pore obligant, vt Sabbata ſanctifi-
ces: Negatiuæ autem pro quolibet
tempore conſtringunt, ita vt per a-
ctum contrarium ab executione ea-
rundem ceſſare non liceat; Etenim
furari nunquam, aut innocentem
29 necare fas eſt. Quas ſuperiores ma-
ximi poſſunt interpretari, & decla-
rare,vt Papa,d.19. ita dominus, &
21.c.Quanuis.Et ſacrum Conc. Flo. *Seſſ.vlt.*
Definimus ſanctam Apoſtolicam Se
dem,& Romanum Pontificem . &c.
Et D.Thom.in tractatu contra erro
res Græcorum à c.ſexageſimoquin- 30
to,vſque ad octuageſimum octauū.
Et Imperator, & alij Principes, &
Reſpublicæ interpretari valent, vt
Panor.inſinuat in ca.primum de iu-
ram.calumn.& c. venerabilem, qui
fi.ſint legit.vt l. fi.C. de leg. Eius.n.
eſt interpretari,cuius eſt condere,
vt eſt opinio communis. 31

In materia vero leui in iuribus ec
cleſiaſticis ad Epiſcopos negocium
attinet: in ciuilibus verò ad munda
nos. Et interpretatio deſumēda eſt;
vel à conſuetudine,aut ab alijs legi-
bus, iura enim iuribus concordari
debent,vt Gloſ.docet in regula, 54.
de regul.iuris Qui prior.

CAP. V.

De actibus moraliter bonis.

IVxta præſcriptas regulas actus
morales bonos elicere debet,
quibus Deum venerari tenetur Sed
eorum bonitas ex omnibus circun-
ſtantijs,conſtitui oportet, quoniam
nulla actio moralis ſingularis da-
tur,quæ non ſit bona,vel mala:licet
actus poſſint eſſe indifferentes ſi à
particularibus abſtrahantur, & iux-
ta talem conſiderationem aduertā- 32
tur. Bonitas autem humanarum a-
ctionum ex omnibus circunſtantijs
cōfluit,& compaginatur; Alioquin
vna deficiente actus eſſet malus; nā
bonum ex integra cauſa:malum au-
tem ex ſingulis defectibus cōſtat,vt
Dion. de Diuin. nomin. Et quanuis *Cap.4.*
obiectum,& finis ſint circunſtantiæ
potiores, & ex illarum cognitione,
an actus bonus,vel malus exiſtat,fa
cilè percipiatur, nihilominus om-
nes circunſtantias, vt actum perfe-
ctum forment,percurram. Circun-
ſtantia itaque eſt quoddam accidēs

33 actus humani moralis, quod nomen ab ijs, quæ ſunt in loco, deducitur. Nam in quantis localibus aliquid circunſtare dicitur, quod eſt extrinſecum à re, quam attingit, vel ei appropinquat; Et ſic peccatorum conditiones, quæ actum non tangunt, circunſtantias, & humanarum actionum accidentia appellamus, quæ ſunt ſeptem, vt Cicero in ſua Rhetho-
C.1.lo.5 rica, videlicet, Quis, Quid, Vbi, Quibus auxilijs, Cur, Quomodo, Quando; Et aliqui Quoties adiungunt. Quis perſonam, & eius cōditionem denotat. Quid peccati naturam quærit. Vbi locum declarat, videlicet, an in loco ſacro, vel publico commiſerit malum. Quibus auxilijs ſiguat, an plura, vel pauca committendo crimen habuerit auxilia. Cur cauſam finalem oſtēdit ideſt ob quem finem peccatum fecerit. Quomodo ſignificat an naturali modo peccatum fuerit, vel aliter. Quando tempus exquirit, an ſacro, vel nō ſacro. Quoties nu-
34 merum quærit, videlicet, an multis vicibus vitium perpetrauerit. Harū autem circunſtantiarum nonnullæ aggrauāt in infinitum; aliquæ autem non. Aggrauantes in infinitum ſunt, quæ charitati directè opponuntur, & contra legis mandatum, cuius finis eſt charitas, ſe obijciunt. Non aggrauantes vero in infinitum ſunt, quæ non dant ſpeciem, nec mutant, & legi, & rationi non ſe opponunt.
35 Ex quibus infertur, omnes circūſtātias confiteri ſemper non oportere: ſed tantùm illæ exponi debent, quæ efficiunt actus, quorum ſunt circunſtantiæ, peccata mortalia, vel quæ ſunt mortalia vnius ſpeciei, efficiūt, vt ſint alterius, vel quod eſt mortale ob vnam cauſam, ſi quoque propter aliā, ſiue ipſos actus ex vna in alteram ſpeciem, ſine ſecus permutent, vt in his accidere ſolet; primò quando circunſtātia actionem mortalem efficit, quæ aliàs erat venialis, cōfiteri oportet, vtputà aliquod mēdaciū iocoſum dicit, vt furetur. Hūc finem Confeſſario, cum ſit mortale crimen, patefacere tenetur. Secundo cū circunſtantia peccati ſpeciem inuertit, eam fateri obſtringitur, vt ſiquis furetur in tēplo, locū aperire deuincitur. Nā extra eccleſiam eſt furtum ſimplex: in ſacro autē loco eſt ſacrilegium. Tertio quando peccatum ob circūſtantiam multiplicatur, quia etiam circunſtantia eſt contra aliquod præceptum, vtputà qui furatur vt committat adulteriū, finem exprimere obligatur: nam duo ſunt peccata, aut ſaltem vnum: duplicē cōplectens deformitatem. Et ſimiliter ſi religioſus ꝓfeſſus fornicatus fuerit, ſe religioſum aperire tenetur, quoniā vltra fornicationē aduerſus votū quoq; peregit. Quarto circunſtantiam, quæ ſecum excōmunicationē defert, exprimere obligatur, vt ſi quis percuſſerit aliquē in ordine conſtitutum, ſe percuſſiſſe clericū fateri tenetur. Quinto quando circunſtantia eſt neceſſaria reſtitutioni, vel ſatisfactioni annexæ, vt qui furatus eſt centū aureos, exprimere centū oportet, vt Cōfeſſarius rē percipiat. In his, & ſimilibus circunſtantias fateri obſtringitur, quoniam legi, & rationi repugnant. Alias verò circunſtantias, etſi peccatum aggrauent, neceſſariò patefacere non oportet, quia ſpecialem repu- 36
gnantiam, legi, & rationi aduerſam, nō habent. Bonos verò actus, & Beatitudine dignos profectò ſine gratia facere nequit.

CAP. VI.

De actibus moralibus, ad vitam æternam aptis.

MVltis paſſeribus meliores eſtis vos; quia homines duplicem Mat 10.
vitam agunt: alteram corporalem: & 37
alteram ſpiritualem; corporalē per animam rationalem, vt 32. quæſt. 2. Moyſes

Moyſes: ſpiritualem verò per gratiã
Io. 3. gratum facientem; per maxima enim
2.Pet.1. dona Diuinæ conſortes naturæ effi-
cimur. Et cap. qui natus de pœnit. di-
ſtinct. 1. Et licet homo ſuarum actio
num ſit dominus, vt loci ratione an
tea explicaui: & Deus eum creauerit
rectum, & in manu ſui conſilij reli-
querit, & appoſuerit ei aquam, &
Eccl. 18 ignẽ, vt ad quod voluerit manũ por
rigat: quia ante eũ vita, & mors: bo-
num, & malum; & quod placuerit ei
38 dabitur; Quia tamen ob corruptam
naturam, ac triplicẽ Diaboli impul
ſum, quorum alter fallax, & doloſus
eſt, quo rationalem partem ſemper
ad malum impellere ſatagit; & alter
malitioſus, quo concupiſcibilem ad
male agẽdum impingit; & alter vio
lentus, iraſcibilem commouens, &
ad vindictam adducens, continuò
confligitur. Idcirco imbecillis, &
pauper actiones ad ſubſtantiã actus
ſolummodo ſpectantes Dei influxu
per ſecũdas cauſas exercere poteſt:
vt ex charitate vero operetur, abſq;
gratia agere nequit, dicente Apoſto
39 Rom. 9. lo. Non eſt volentis. ſ. velle, neque
currentis. ſ. currere, ſed Dei miſeren
tis. Et quamuis liberum arbitrium
ad bonum, & malum faciendum ei
fateamur ineſſe; tamen erit ſeruus
peccati, ſi nõ liberetur ab eo, qui di
Ioan. 8. xit: Si vos filius liberauit, tunc verè
liberi eritis. Etenim nullus actus
principij actiui eius virtutem exce-
dit, quia agens effectum vltra vires
proprias efficere nequit; quare ho-
mo præcepta legis ad vitam æternã
conſequendam adimplere non po-
teſt, dicẽte Apoſtolo: Oculus non vi
dit, & auris nõ audiuit, & in cor ho-
minis non aſcendit, quæ præparauit
dominus diligentibus ſe. Vndè auxi
lium à Domino expoſtulet, quo opi
tulante vltra dona naturalia gratiã
recipiat, nam interius per gratiam
eidem dominatur. Cor. n. regis in
Prou. 21 manu domini eſt, & quocumque vo
40 luerit inclinabit illud. Et quamuis li
berum arbitrium cogi non poſſit;
quoniam implicaret, vt aliquid libe
rè fiat, & violenter: gratia tamen in-
clinat animam, & ad operandum in 41
ducit, quinimò non voluntarium
reddit voluntarium, vt conuerſio
Pauli clarè oſtendit: non tamen ani-
mum ita confirmat, vt liberum arbi
trium prolabi in oppoſitum, vel ſu-
ſpenſum ſe tenere non poſſit. Hinc
neceſſitas humiliationis ad Deum
deducitur, vt non apponat vltra ma
gnificare ſe homo ſuper terra. Qua-
propter Deo Patri tanquam ſummæ
potentię innitatur, à quo iraſcibilis,
cuius obiectũ eſt arduum, & hono-
rificum, corroboretur: & primæ ac
infallibili veritati tanquam ſummæ
ſapientiæ, vt vim rationalem in-
ſtruat, & indefectibili bono ſuauiſſi
mo, vt concupiſcibilem refrenet,
nam gratiã dabit dominus, quæ plu
ribus vocatur nominibus, alia. n. di-
citur gratis data, alia verò gratũ fa- 42
ciens. Gratis data eſt diuinum auxi-
lium, quo Deus per ſe ſine alicuius
doni infuſione hominem ad benè
agendum, & ad iuſtificationem alte 1. Cor. 12.
rius cooperãdam mouet, vt Apoſto-
lus, vnicuique datur ſpiritus ad vti-
litatem, ſcilicet aliorum, nam alij
quidem datur ſermo ſapientiæ, alij
autem ſermo ſcientiæ, &c. Gratia ve
rò gratum faciẽs eſt qualitas à Deo
infuſa animæ rationali, qua reddi-
tur ei grata, & ad omnes virtutũ a-
ctus eliciendos apta, eleuans eã ab
eſſe naturali ad ſupernaturale. Quæ
operans aliquando vocatur, & ali-
quoties cooperans. Cum enim du-
plex ſit actus in homine, interior vi
delicet, & exterior, & volũtas ad in
teriorẽ ſe habeat, vt mota, & Deus
vt mouẽs, & pręcipuè quãdo incipit
velle bonum, quæ prius volebat ma
lum, ſequitur, vt Deus per hanc gra
tiam operetur in homine iuſtitiam
de condigno, & gratia operans, tũc
vocetur. Actui autem exteriori à vo
luntate imperato, vt ei operatio at-

tribuatur comparata, ſiue ſit diuinũ auxilium mouens ad bene operandum, ſiue ipſa gratia iuſtificans, quo vel qua primo operetur illi ad merendum de condigno gratiæ primæ augmentum: tunc cooperans appellatur, dicente D. Auguſtino de liber. arb. Cooperando Deus in nobis perficit quod operando incipit quia ipſe, vt velimus, operatur incipiens, qui volẽtibus cooperatur perficiẽs. Dicitur etiam præueniens, & ſubſequens, pręueniens effectum primum in hominem operatur mouendo, & ſubſequens vocatur, quando eum vſque ad mortem perſeuerare efficit, vt pſaltes. Miſericordia eius præueniet me, & iterum miſericordia eius ſubſequetur me. Alij verò in reſpectu ſui prĩcipij, vel oppoſiti, aut ſubiecti eam conſiderantes ſic diſtribuunt. Nam reſpectu ſui principij in gratiam prædeſtinationis, vocationis, iuſtificationis diuidunt, vt Apoſtolus. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit. Ratione autem ſui oppoſiti, ſcilicet peccati in gratiam protectionis, liberationis, & ſaluationis diſtinguunt. Reſpectu verò ſubiecti in præueniẽtem operantem, cooperantem concomitantem, & conſequentem partiuntur. Nam, vt peccata cogneſcere facit, præueniens dicitur: vt ad bene agendum diſponit. operãs vocatur: & quatenus bonum iam diſpoſitum exequi facit cooperans nominatur; & vt in bono durare efficit, concomitans explicatur: & quatenus vſque ad mortem perſeuerare facit ſubſequens denominatur: ita, vt cum D. Auguſtino fateri debeat, quando a peccatis purgatur, per indulgentiam, & gratiam illius, à quo omne bonum procedit, expurgatur: & non per ſuam potentiam; quia & ipſa quãtulacumque virtus, quæ dicitur ſua, illius eſt ſibi bonitate conceſſa. Multum enim nobis in hac carne tribueremus, niſi vſque ad eius diſpoſitionem ſub venia viueremus.

C.17. tom.7. — *Pſal.58. Pſal.22. 43* — *Rom 8.* — *L.11. de Ciuit. c. 22 50,51*

CAP. VII.

De actibus moralibus malis.

DIſcuſſis ad bonum actum moralem attinentibus, vt homo ſuas actiones rectas prorſus, & vita æterna dignas agere ſciat, modo de malis actibus, vt eos euitare valeat, aliquam tradere doctrinam ſupereſt: etenim non ſolum operari bonum, ſed etiam malum euitare tenetur, vt Propheta. Declina a malo & fac bonum. Malus autem actus a D. Auguſtino contra Fauſtum definitur, eſſe factum, vel dictum, aut concupitum contra legem Dei æternam; Quæ definitio totam naturam, & omnium peccatorum rationem comprehendit: quando dicit cõcupitum ad cor, dictum ad os, factum ad operationẽ accommodatur: & cum ſit actio moralis a voluntate ſemper elicitur, vel imperatur; quoniam ſi peccatum nõ eſſet voluntarium, equidem non eſſet peccatum, quod ex definitione ipſa manifeſtè apparet: nam quando dicitur concupitum, tunc habemus actum a voluntate elicitum; quando dicitur dictum, vel factum actus imperatus clarè aperitur, & ad hanc definitionem negationes non dictum, non factum, nõ concupitum ob peccata omiſſionis reducuntur. Deinde malitiã trahit, quia eſt contra legem Dei directè, quæ a Deo deriuatur; Qui enim vos audit, me audit: & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Ad eſſentiam verò peccati, vt D. Thom. notat, duo præſertim attinent; alterum vt ſit defectus voluntarius; alterum vt ſit defectus debitæ perfectionis quæ actui ineſſe debet. Ex primo ſequitur communis differentia eſſentialis peccati, vt aliud originale ſit, & aliud perſonæ. Ex ſecundo naſcitur alia diffe-

Pſal. 36 L. 22. c. 27. t. 6. 44 — *Luc. 10. Rom. 13* — *P. 2. q8. 92. ar. 1.*

rentia

rentia aliorum peccatorum perſona lium, ſcilicet actualis, & uenialis.
45 Originale dicitur, qa formato homi ne per generationem, & propagationem ratione radicis infectæ contrahitur, dicente Apoſtolo. Per vnũ Rom. 5. hominem peccatum in mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt.
46 Peccatum verò actuale eſt duplex mortale, ſcilicet & veniale, mortale aufert principium ſpirituale animi, & mortem inducit, & hominem ſeruum diaboli reddit, Qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati: inſuper ab vltimo fine eum deordinat; nam peccans mortaliter auertit ſe à Deo, & ad creaturam ſe conuertit, ſibi eã pro vltimo fine conſtituendo aliquo ties in actu ſignato, cum in creatura quieſcit, & nil aliud vult præter illam; aliquãdo in actu exercito; quia non ſolum in ea conquieſcit, & nil aliud vult pręter illam, ſed etiã de ea ſolummodo putat; vt Apoſtolus di- Philip. 3. cebat. Quorum Deus venter eſt: & Eph. 5. alibi. Quæ eſt idolorum ſeruitus, quaſi pecunia auaris ſit quoddam idolum, quod ſemper venerantur. Mortale autem peccatum ex intrinſeca ratione eſt ita malum, vt ſi Deus expugnari, & deſtrui poſſet, peccato expugnaretur, & funditus deſtrueretur. Quare peccator eſt dignus pœna æternæ mortis ratione offenſionis, & perennitatis peccati, nam vno peccato commiſſo reſurgere humanis viribus eſt impoſſibile; idcircò peccator dono pænitentiæ, & gratia Dei neceſſario eget, vt reparetur. Hinc colligi poteſt, quã malè agant, & decipiantur, qui liberè peccant, dicentes pænitentiam agemus, quaſi ſit in eorum poteſtate dignam pænitentiam facere, cum ſit donũ Dei, & ſummum: & forſan diuina iuſtitia illorum atteta procraſtinatione, & peſſima audacia, & diuinæ miſericordiæ confidentia, non concedet. Quapropter cauſas peccati, & pręſertim intrinſecas deuitet, & externas infringat, & peccatum fugiat, quaſi à facie colubri, quia peccatũ, quod cito pænitentia non tollitur, ſuo 47 pondere ad aliud trahit. Etenim homini gratia deſtituto ab alijs peccatis, ſe abducere difficillimum eſt, namque commiſſum peccatum, quãdam fiduciam de miſericordia Dei præſumit, & peccator magnam partẽ verecũdiæ amiſit. Et quia peccatum ignoratione commiſſum aliquando augetur, & aliquãdo minuitur, ideò aduertat, id tripliciter occurrere poſſe, antecedenter, cócomitanter, & conſequenter, vt D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. ignorantia antecedens volũ 48 tatis actum præcedit, & eſt cauſa actus, & ideò agẽs operatur, qa ignorat, & ipſe actus elicitus, vel imperatus eſt inuoluntarius, vt puta aliquis inuenitur, qui nunquam occidere voluit, & per ſyluam tranſiens adhibita diligentia debita ſagittam emittit, & putãs interficere feram, hominem tranſuerberat, & perimit: hæc actio inuoluntaria dicitur, & nõ eſt peccatum. Concomitans eſt, quando ignorantia eſt de eo, quod agitur, tamen etiam ſi ſciretur, nihilominus procuraretur, vt ſi quis inimicum necare cupiat, ac de ſaltu deflectens ſagittam vibrat, & exiſtimans tranſuerbare feram, inimicum occidit, hæc ignorantia non facit inuoluntarium, licet homicidium actu non ſit volitum, & ratio eſt, quia actus ſibi complacuit. Conſequens eſt, quæ ipſum voluntatis actum ſubſequitur, vt cum aliquid eſſe peccatum ſcire nolit, quoniam ipſum vult perpetrare. Sed notet, hanc ignorantiam eſſe a voluntate directè, aut indirectè. Directè eſt volita, quãdo voluntas actu in aliquid fertur, vt ſi quis dicat, volo ignorare iuxta illud Noluerunt intelligere, vt bene Pſal. 35. agerent, & vocatur ignoratio affectata, ſiue expetita, vt D. Thom. quæ 12. q. 76 peccatum auget. Secundo modo in- art. 3. directè, quæ minuit rationẽ peccati;

nam

nam voluntarium diminuit. Inue-
49 nitur quoque ignorantia quædam, quæ hominem à toto peccato excuſat,& inuincibilis nominatur, modo vt debita diligentia adhibeatur ad eam tollendum:& dicitur inuincibilis, quoniam adhibitis rationibus conuinci non poteſt, ſed quia aliquando contingit, vt totum ignoretur, aliquando pars, vel aliqua circunſtantia: ideò totum actum à peccato,& aliquando à parte excuſat, vt ſi quis adhibita diligentia matrimonium cum aliqua contrahit, quā eſſe affinem ignorabat, hæc à toto excuſat: Exemplum ſecundi, ſi quis vult occidere aliquem hominem, & poſt debitam diligentiam adhibitam iaculum iaciendo occidit patrem, quem ſi ſciuiſſet eſſe patrem, numquam vibraſſet, tunc à parte immunem, & liberum reddit. Inſu-
50 per aduertat, vt ſi ſit ignorantia facti, ſatis eſt aliquam mediocrē diligentiam adhibere; nam ſcribentes concludunt, Iacobum eſſe ingreſſū ad Liam cum ignorantia inuincibili; & tamen eſſe clarum, non adhibuiſſe omnem diligentiam: namq; ſi lumen afferri iuſſiſſet, euitare potuiſſet,& ideò hæc ignorantia à par-
51 te ſaltem excuſat. Si verò eſt ignorantia iuris, aut eſt iuris veteris, vel noui: ſi antiqui inuincibilis non poteſt eſſe in eo, qui ſcire tenetur: & ſi res, de qua nō habet cognitionem, eſt parui momenti, vnum doctum conſulere ſufficit; ſi verò eſt magni ponderis, à pluribus doctis conſiliū petere tenetur.

Si autem eſt ignorantia iuris noui, populares ſæpè excuſantur: verùm id ſcire tenentur Prælati, procurantes ab aliquo agente nouas leges ex humana curia mitti, & ſi poſtea non transmittantur, tunc etiam ipſi ad pœnam non tenentur.
52 Aliquæ etiā paſſiones minuunt peccatum,& aliquando augent, & aliquoties excuſant. Cum enim rationem præcedit, à pœna eximit, vt in motibus primo primis; cùm verò voluntas cupit,& vult intenſè, & in potentijs ſenſitiuis paſſiones excitat, tunc peccatum auget, quoniam rem facit, vel oſtendit magis voluntariam, vt D. Thom. 1.2.q.76 art.6. Quando autem à paſſionibus vehemēter excitatur, peccatū diminuit. Aduertat tamen, aliquas paſſiones rationem voluntarij aliquoties auferre, vt in perfectè ebrio: nam ſi aliquis nullo pacto ebrietatem volebat, tum omnes actus, qui eam conſequuntur, quanuis aliàs eſſent mali, nōn ſunt pœna plectendi, quia omninò inuoluntarij exiſtunt. Et licèt voluntas ex natura ſua in bonum inclinetur, nihilominus ob dictas cauſas, & aliquā vehementem paſſionem, vel prauū habitum, multoties ad electionem mali inclinatur; & hoc ei euenit, quia habitus eſt quaſi in naturam conuerſus,& malum ferè agit naturaliter,& ſic illud malum aliquod bonum ſibi eſſe videtur; nam eſt bonum volūtati ſic habituatæ, & ideò ſub ratione boni illud appetit, & vult.

Quare aduertat, ne tales habitus acquirat,& poſtea obſeruatio mandatorum Dei ſibi grauis eſſe videatur.

CAP. VIII.

De facili ſuaſione ad mandata Dei cuſtodiendum.

QVicquid homo habet boni in animo,& corpore,& rebus externis à Deo recepit, ideò grati animi cauſa totis viribus eum colere tenetur, & non vt id opus habeat, cum bonorum noſtrorū non egeat, nec quicquam actibus noſtris ſibi acce-

accedat, ſed vt omnia ab eo recepiſ-
ſe profiteatur, & omnia eſſe ſua fa-
teatur. Quare Decalogi ſuauiſſimã
legem, quæ primo naturaliter ho-
mini inſita fuit, & ſecundo in tabu-
lis lapideis digito Dei exarata, &
poſtremò per verbum Dei incarna-
tum roborata obſeruare oportet.
53 Quia Deus vult ſua præcepta ſtricte
Gen. 2. cuſtodiri. De ligno autem boni, &
malinè comedes, in quocũque enim
die comederis ex eo, morte morie-
Leui. 26 ris. Blaſphemum lapidibus oppreſ-
ſerunt, & colligentem ligna die Sab-
bati obruunt lapidibus. Vnde cu-
ſtodiat præcepta Domini Dei ſui,
ac teſtimonia, & cærimonias, & fa-
ciat, quod placitum eſt, & bonum
in conſpectu domini, vt bene ſit ei.
Namque ad obſeruationem manda
torum eius, aliquæ cauſæ commo-
54 uent. Prima, ſumma Dei omnipoten
tia cuncta gubernantis ad ſeruan-
dum præcepta eum deuincere po-
teſt. Secunda, ſumma eius miſericor
dia & bonitas adiuuat, & ad ob-
ſeruationem ſuauiter trahit. Ter-
tia, bonitas præceptorum, & proba-
bilis ratio, atque iuſtitia viam ex-
planat, & animam flectit, vt Apoſto
Rom. 7. lus. Lex quidem ſancta, & mandatũ
ſãctum, & iuſtum, & bonum. Quar-
ta virtutes infuſæ, Chriſti ſacramen
ta, Angelus cuſtos, Eccleſiæ preces
maximè illi auxiliantur. Quinta
quatuor vtilitates: prima eſt partici
patio omnium bonorum Eccleſiæ.
Pſ. 118. Participem me fac Deus omniũ ti-
mentium te, & cuſtodientium man-
data tua. Secunda totum hominem
Eccl. 15. rectum faciunt. Si volueris manda
ta ſeruare, cuſtodient te. Tertia mã-
ſtata ſeruantes ad vitam æterna per
ducuntur. Si vis ad vitam ingredi
Mat. 19 ſerua mandata. Quarta multitudo
beneficiorum Dei facilè mouet.
Sexta facilitas mandatorum ſe iugo
legis ſubijcere inſtruit; quoniam
cum Chriſto Ieſu tanquam cũ coad
iutore illud ferre poteſt. Iugum e-
nim meum ſuaue eſt, & onus meum Mat. 11
leue. Et viam mandatorum tuorum Pſ. 118.
cucurri, cum dilataſti cor meum.
Septima maximum præmium cu-
ſtodientibus ea condonabitur. A
ſæculo tum audierunt, neque auri-
bus perceperunt, oculus non vidit
Deus abſque te quæ præparaſti ex- Iſa. 64.
pectantibus te. Et tandem propter
iuſtitiam id facere tenetur, quia
nullum malum impunitum in hoc
ſæculo, vel in futuro, & nullum bo
num irremuneratum. Vnde rectè di
citur in primo præcepto. Non habe
bis Deos alienos coram te.

CAP. IX.

*De fide ad dilectionem Dei atti-
nente.*

Cum intentio legiſlatoris ſit bo
nos facere, Deus, vt id effice
ret, ordinẽ generationis imi
tari voluit; Duo enim in ordine ſpi-
ritualis generationis attenduntur,
primo fundamentum poni conue-
nit, quod eſt religio, per quam ho-
mo in Deum tanquam in proprium
finem dirigitur. Secundo religioni
oppoſita demere oportet: Et cum
primum, & præcipuum fundamen-
tum ſit falſis Dijs adhærere, ideò
rectè ait. Non habebis Deos alienos
coram te: & licet hoc primum & ma
ximũ mandatum in verborum for-
ma præceptum negatiuum eſſe vi-
deatur, eſt tamen affirmatiuum, &
in multis vetuſtis catechiſmis po-
nitur cum affirmatione; videlicet.
Vnum cole Deum. & id argumen-
tum è contrario ſenſu, vt iuriſdocto
res dicunt. L. 1. ff. de. off. eius cui mã
da. eſt. iur. quod eſt fortiſſimum; nã
relegatio, & confutatio plurium
Deorum, vnius Dei eſt affirmatio;

Quod

Digitized by Google

55 Quod præceptum propriè de cultu Dei datum fuit,& non eſt fidei mandatum,vt aliqui exiſtimant: Et quia de ratione præcepti neceſſe eſt, vt ſit inferior,& ſuperior,igitur quando præceptum alicui datur, tunc illemet ſupponitur. Quapropter vnũ cole Deum dicendo, vel Non habebis Deos alienos coram te, qui colere debet, præcipienti etiam tenetur
Hebr. 2. adhibere fidem, de qua Apoſtolus. Eſt ſubſtantia ſperandarum rerum,
56 argumentum non apparentium: fides enim eſt fundamentum religionis, veluti ſubſtantia eſt fundamentum aliorum: & ſiue ea impoſſibile
Cap. 11. eſt placere Deo. Quæ hoc modo etiam explicar poteſt. Fides eſt habitus a Deo infuſus, quo voluntas piè inclinatur in bonum, & homo aſſentit ijs, quæ ſunt à Deo per Eccleſiam declarata; dicitur habitus intellectus, nam ad intellectum credere ſpectat: Videmus nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc facie ad faciem; ſed viſio eſt intellectus; dicitur infuſus,qu a humanis viribus acquiri non poteſt; dicitur, quo voluntas piè inclinatur in bonum: nam ſi homo habitibus comparatis in res habituatas facili propenditur; quantò magis habitibus infuſis,cum ſint altioris ordinis, & perfectioris? dicitur, & homo firmiter aſſentit ijs.
Iacob 1. Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris,qui à vento mouetur,& circũ feretur; dicit, quę ſunt per Eccleſiã declarata, & propoſita; etenim in hac particula materies fidei explicatur,quam oportet Eccleſiam proponere: niſi enim Eccleſia hoc eſſe credendum propoſuiſſet, non crederetur, vt Diuus Auguſtinus contra
6. Epiſtolam Fundamenti. Ego verò Euangelio non crederem,niſi me catholicæ Eccleſiæ moueret authoritas; Et ratio eſt, cum enim Eccleſia ſit viſibilis, & vniuerſalis, cui ſpiritus ſanctus aſſiſtit, Ero vobiſcum *Mat. u*
vſque ad conſummationem ſæculi, ad eam tamquam ad regulam ab ipſo ſpiritu directam determinare, & credẽda proponere ſpectat. Pro clariori autem, & faciliori cognitione ad aſſerta de fide percipiendum, aliquas regulas in medium adduco.
Prima,Canon totius ſacrę ſcripturę, 57
& ſingularum,quæ in ea aſſeruntur, negari non valet; nam eſt doctrina per reuelationem habita; etenim Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt *2. Pet. 1.*
Dei homines, & ab Eccleſia ad credendum propoſita, vt diſt. 9. Ego ſolis. Sacrum Concilium Trid. ſeſſ. 4. decret. Sacroſancta. Secunda, veritates, quæ ab indubia relatione Apoſtolorũ per continuam ſucceſſionẽ vſque ad hæc noſtra tempora peruenerunt, quæ dicuntur traditiones Apoſtolicæ,negari non poſſunt. Tertia, aliquæ veritates, præcipuè alijquibus reuelatæ,negari non valent, ſicut Ioannes ſuam miſſionem oſtẽdit per ſcripturã propheticam. Vox clamantis in deſerto. Et Apoſtolus *Iſa. 40.*
Euangelium ſuum Petro, & alijs de *Galat. 1*
eccleſia contulit, non vt de illo hæſitaret, ſed vt per eccleſiam ad aliorum credulitatem, & vtilitatem approbaretur, vbi legitur. Petrum, & alios nihil contuliſſe, ſed tantummodo dexteras dediſſe, cum cognouiſſent Dei gratiam, quæ ſibi data erat. Quarta,omnes,& ſingulæ veritates, quæ ex præmiſſis veritatibus in conſequentia certa concluduntur in lumine fidei, vel in euidenti lumine naturali, quamuis illic in propria forma non habeantur, negari non poſſunt, veluti hæc prępoſitio. Chriſtus venas, & ſanguinem habuit,quæ eſt vera in fide,& etiam in rectè philoſophantium opinione, quia Chriſtus fuit verus homo. Quinta, illæ veritates, quæ ex dictis quatuor regulis, ſupra explicatis, vel

vel ex aliqua earum deducuntur in conſequentia tantummodo probabili, vel topica, cauté proferri debent, vt Biblia, quam habet Andreas, eſt falſa; non eſt propoſitio hæretica de ſe, licet hereſim ſapere poſſit, ſupponendo, Andream nó habere Bibliam, niſi correctam. Sexta, eæ veritates, quę ſolum ad fouendam, & nutriendam religionis pietatem, quæ magis ad inſtituendum, & inflammandum inducuntur, credi poſſunt; & nihil refert, quamuis difficilia, & incerta eſſe videantur; tunc enim fides ſuper apparentia, & probabilitate cadit: & ſic eccleſia aliqua Sanctorum miracula, & viſiones piorum, & opiniones Doctorum ſuſcepit: non vt determinet, eſſe credenda de neceſſitate ſalutis. Sed quia ad affectus fidelium commouẽdos maximè proficiunt, ita quòd magis attẽditur id, quod pia cognitione fieri potuit, quàm illud, quod factum eſſe narratur.

CAP. X.

De aliquibus dubijs ad fidem attinentibus.

DVbitat primo an omnes Chriſtiani ſub pœna peccati mortalis explicitè ſymbolum addiſcere, & memoriæ mandare teneantur. Nauarrus in ſecunda parte Decreti. tom. 2. cap. 20. de orat. & hor. can. & in ſum. c. 11. nume. 22. ſic reſpondet. Tenemur ſcire articulos 58 parui ſymboli, licet non tenere memoriæ eo ordine, quo ſcribuntur, & qui non ediſcit, & memoriæ mandat ſymbolum Apoſtolicum cõmittit peccatum ſaltem veniale graue; quem Tabiena ſequitur. Ego tamen probabili ratione dubito de habitantibus ciuitates, nobilibus, diuitibus maiorem capacitatem, & addiſcendi commodum habentibus, vt de conſecr. diſt. 4 cap. Vos. Cæteros verò populares, & rudes à pœna lethali eximerem.

Secundo quæritur, an homo fidẽ fateri teneatur. Reſpondeo, quod actu exteriori loco, & tempore fidẽ fateri obſtringitur: præceptũ enim fidei eſt affirmatiuum, quod loco, & tempore obligat, & puto tunc eſ- 59
ſe tempus fidem confitendi, cum ſeriò interrogatur; dicente Chriſto. Qui me confeſſus fuerit coram ho- *Mat. 1.*
minibus, confitebor & ego eum coram patre meo; & non ſolum id agere tenetur, ſed etiam infidelitatis errorem ſignis vt habitu, vel veſte comprobare non debet, vt induere ſe veſtem Hebræi, vel Turcę: nam his veſtibus ſe Chriſtianũ non eſſe declarat, quoniam huiuſmodi veſtes deferre idem eſt, ac ſi talem ſe eſſe profiteretur. Veruntamen aliquoties veſtimenta mutare licet, nempè tranſeunti per regiones hæreticorum, vel turcarum, nam quotieſcumque Chriſticola in actum proprium infidelitatis non accredit, numquam mortaliter peccat, vtputa ſi aliquis rex infidelis ſeruũ Chriſtianum haberet, qui eum in ſua phana multoties comitaretur, & proprijs manibus ſuſtineret, & dum rex ſuo Idolo caput aperiret, iſdem etiã ſeruus caput aperiret, & genua flecteret, tunc peccatum idolatriæ profectò non committeret, nec mortaliter peccaret; ratio eſt quoniam talia non agit gratia adorandi idolum, ſed vt domino ſuo deſeruiat, & ſic non errat: quia non conſentit actui regis, quatenus ad religionem refertur, ſed vt regi tantummodo obſequium præſtet; & id affirmo eſſe verum, quãdiu ſine ſcãdalo operatur. Nihil enim cum ſcãdalo faciendum, vt de præſcript. c.

Nihil

Nihil: Nam ſi eſſet ſeruus magnæ authoritatis, & ex hoc alij Chriſtiani, qui adeſſent ſcandalum paterentur, non ratione intentionis, ſed ſcandali mortaliter peccaret.

60 Tertio quæritur, an Chriſtiano homini hæreticis communicare liceat. Reſpondetur quòd non, primo ad cautelam, & vtilitatem ob eorum verſutiam; Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos
1. Cor. 5 in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Nam modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Secundo in pœnam hæreticorum, & medicinam, vt ipſi reſipiſcant; quos Eccleſia diuerſis pænis mulctare potuit, & Sylueſter verbo hæreſis. num.... §. 8. quæritur quatuordecim enumerat, quarum tres principales exiſtunt; Excommunicatio maior, Bonorum confiſcatio à primo die, quo in apoſtaſiam, vel hæreſim lapſi ſunt, & ſupplicium vltimum, quod de conſuetudine, eſt pœna ignis, & ſi obſtinatus, & induratus fuerit, viuus
Ioan. 15 exuritur, ſeu minus mortuus concrematur; Si quis in me non manſerit mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligēt eum, & in ignem mittent, & ardet, vt capite ad abolendum de Hæret. & cap. Cum ſecūdum de Hæret. in ſexto. Et ſi non eſt relapſus, illi vita condonari poteſt; dummodo propriæ hæreſis pęniteat. Ad hæreſim ſchiſma refertur; nam ſchiſma eſt coniunctum cum ea, vel eſt cauſa hæreſis, quoniam Eccleſiæ vnionem, quæ eſt vna Catholica Romana, tollit. Veruntamen cum hæreticis, verè conuerſis, quantum ad exercitium ordinum, iam receptorum, & officiorum, & recipiendorum, & ad dignitates, & Prælaturas conſequendum, diſpenſari poteſt, prout maiora ſigna veræ pęnitentiæ extabūt, vt. 2. q. 1. Si quis hæreticè. & q. 7. Cōuenientibus. & 23. q. 4. Ipſa pietas.

Quartò dubitatur, an Chriſtiano Principi naturali, in hæreſim elapſo, obedire teneatur. Tabiena reſpōdet verbo Hæreticus num. 15. §. 14. quòd non. Sed ſtatim ab obedientia eximitur, & abſque vlla declaratione liberatur. Veruntamē duo requiri exiſtimarem: Primò vt à Summo Pontifice excommunicatus, & hæreticus declaretur. Secundo, vt ſubditi ſpem habeant mortem euadendi, vt videri poteſt in Bulla Pij V. Regnans in excel.

Quintò dubitatur, an Principes Chriſtiani, ritus, & cæremonias infidelium, & Hebræorum perferre debeant. Reſpondetur, quòd ritus Gētilium è medio tollere obligantur, dummodo grauiſſimum ſcandalum contra ipſos, & maxima Regni iactura non timeatur; videlicet aliqua magna defectio ſtatus, & alienationis. Ritus verò Hebræorum, cum ſint figuræ myſteriorum chriſtianæ fidei, honeſtis rationibus ſuſtineri poſſunt, quia Chriſtianæ Religionis perpetuum teſtimonium exhibent, vt D. Th. 2. 2. q. 10. art. 11.

Sextò quæritur, an diſputare de fide liceat. Reſp. diſputare de fide ad confutandū, & reijciendū errores, vel ad patefaciēdum veritatem, eſt licitum, vt Apoſtolus peregit. Saulus. n. conualeſcebat, & cōfundebat Iudæos, & loquebatur cū gentibus, & diſputabat cū Græcis, & D. Petrus ait. Parati ſemper ad ſatisfactionem omni petenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt fide; Veruntamen coram ſimplicibus, & infirmis in fide, qui nō ſolicitantur ab hæreticis, nec impugnantur, ob eorum pericu- 1. Ti. 4.
lum diſſerere nō licet, quia illorum fides ex hoc infirmior redderetur, diuerſa audiendo; Vt l. Nemo de Sum. Trinitate.

CAP. XI.

De vitiis Fidei oppoſitis.

HOmo autem habet fidem poſi-
tiuè, aliquoties negatiuè, poſi-
tiuè cum ipſi ſufficienter ma-
nifeſtata ſunt credenda; & reſiſtit
perſeuerando in incredulitate; ne-
gatiuè fidem non habet, quoniam
de ipſa nõ eſt commodè inſtructus;
& quando poſitiuè eſt eruditus, &
eſt verè fidelis totam quoque fidem
relinquere poteſt: & ſic Apoſtata a
fide dicitur; quoniam idola, & gen-
tilium ritus amplectitur, & contra
Dei mandatum. Non habebis Deos
alienos coram me; Illis deſeruit, vt
Iulianus apoſtata, quod eſt maxi-
mum peccatum, & in magnam fidei
corruptionem peractum. Aliquate-
nus veritates negat, & tum hæreti-
cus nominatur, vt D. Thom. Et licet
22.q 10 art.9. hæreticus nonnullas fidei veritates
63 ſolum neget, nihilominus catholi-
cam fidem non habet, quoniam fi-
des diuidi nequit.; Vna fides, vnum
baptiſma: & hæreticus humana fide
tantum credit, quia decretis Eccle-
ſiæ non adhæret, quæ eſt regula de-
terminans ad fidem attinentia, a Spi-
ritu ſancto directa, vt D. Thomas.
22.q.5 art.3. Nam ſpecies cuiuslibet habitus à
ratione formalis obiecti dependet,
qua ſublata habitus remanere ne-
quit; ſed obiectum formale fidei eſt
prima veritas, prout in ſacris ſcri-
pturis manifeſtatur, & ab Eccleſia
declaratur; & proponitur ergo.
Vnde illud Iacobi, Hæreticis ma-
Iacob 2. ximè accommodatur. Quicumque
autem totam legem ſeruauerit, of-
fendat autem in vno, factus eſt
omnium reus. Et quamuis ad con-
64 ſtituendum hæreticum error in in-
tellectu requiratur, non tamen ſuf-
ficit, expoſcitur etiam pertinacia
voluntatis; quinimo error intelle-
ctus neceſſario exquiritur, quoniã
ſine huiuſmodi quis hæreticus eſſe
non poteſt; vtputa aliquis ob timo-
rem mortis incenſum idolis offe-
rendo, idolatriam quidem commit-
tit: & idolatra vocatur, ſed non hæ-
reticus, quia illius facti errorem in
intellectu non habet. Hæreſis quo-
que pertinaciam voluntatis depo-
ſcit, vtputa Eccleſia quatuor Euan-
gelia tenet, & homini Chriſtiano
credenda proponit, & ſic ab ea de-
terminatum eſſe ſibi conſtat, & ad-
huc permanet in pertinacia, volens
ſuam opinionem tenere, atque tue-
ri, tunc enim eſt hæreticus. Ad co-
gnoſcendum vero pertinaciam nõ-
nulla ſigna animaduertere conue-
nit, primo cognoſcitur ex deprauat- 65
tione voluntatis per ſuperbiam, dũ
cautè veritatem inquirere non co-
natur; vel oſtenſæ aſſenſum præbe-
re, aut errorem dimittere renuit, &
impudenter veritati obſiſtit. Secun-
do, dum aſſerit errorem, & defen-
dit. Tertio, cum de leui eſt infama-
tus, & a ſuperioribus citatus com- ·nſ
parere renuit. Quarto quando de-
clarationem veritatis impedit; ne
ad locum deueniat, vbi de ea dubi-
tatum eſt. Quinto, dum docentes
veritatem, vel determinantes odio
habet, & perſequitur. Sexto cum ne-
gat veritatem, quam prius docuit;
& defendit. Septimo, cum aliquid
ſibi difficile à doctoribus, & ſapien-
tibus, ſeu à iudicibus explicari po-
ſtulat, & quod declaratum fuit, nul-
la aſſignata ratione, repudiat. Octa-
uo, dum ciuilia bella in locis ſuſci-
tat, quia fuit declarata aliqua pro-
poſitio de fide, vel aliquis error
damnatus, & reiectus. Nono, dum
errantem fauet extra iudicium; vel
in iudicio defendit, ſciens aut ſcire
debens a ſe defenſum in errore eſ-
ſe. Decimo, dum quis ex officio pra-

Digitized by Google

nos animos non impedit, & dum poteſt, & debet erroribus non reſiſtit. Inſuper conſiderare oportet, quod non ſolum, qui pertinaciter errat, eſt hæreticus, ſed etiam qui cum pertinacia dubitat de aliqua veritate, ita vt credere nolit, niſi quatenus ipſam eſſe conſentaneam rationi ſibi videtur, & non vt eſt ab Eccleſia determinata, & propoſita, vt de Heret. cap. Dubius. Hæſitans autem ex ignoratione, vel ex animi infirmitate, & in ſua ſententia obſtinate non permanens hæreticus non cenſetur.

CAP. XII.

De ſpe, quam habet in Deo.

Proü. 28 Speret in Domino, & faciat bonitatem, & ne confidat in ſeipſo, vel in alio, aut in aliquo vano, nam qui confidit in corde ſuo ſtultus eſt: ſpes autem in alio poſita vana eſt, & fallax, & multoties ſperantem confundit, quomodo ſponſores, quãdo debent ſtare promiſſis, deficiunt, & mẽdaces euadunt, omnis. n. homo mẽdax, & veh qui deſcendunt in Ægyptum ad auxiliũ, in equis ſperantes, & nõ ſunt confiſi ſuper ſãctũ Iſrael, & Dominum nõ requiſierunt; ſi aũt in rebus vanis ſperauerit, cũ breues & momentaneæ exiſtant, celeriter euaneſcunt, & vt fumus, & vapor illico diſſipantur. Spes. n. impiorũ quã ſi lanugo eſt, quæ à vento tollitur.

Pſ. 115. Iſa. 31. Sap. 5.

66 Quare ſpem veram a Domino expoſcat, quæ eſt habitus in voluntatem a Deo infuſus, quo beatitudinẽ certò expectat, ex gratia, & meritis Chriſti, & bona ſua cooperatione. Dicitur habitus infuſus, quoniam naturæ viribus acquiri non poteſt; dicitur eſſe in voluntate; quia bonum eſt obiectum voluntatis; dicitur quo certo expectat beatitudinem, quod verum eſt in actu elicito de beatitudine, quatenus futura eſt: nam præſentia non ſperamus, ſed futura, & ardua: etenim ſi talia non eſſent, tunc non ſperaremus; ſed optaremus, & poſſibilia eſſe debent, non enim impoſſibilia ſperantur. Dicitur ex gratia, & meritis Chriſti, & bona cooperatione, vt duplex ſpei fundamentum denotetur; alterum eſt gratia, & meritum Chriſti, alterum hominis in gratia cõſtituti: & ſpes Theologica veluti definita eſt, Decem præceptis Decalogi præſupponitur, quoniam Chriſtianus ſuum legiſlatorẽ media fide cognoſcens, ab eodem, obſeruando ſibi traditam legem, præmium ſperare debet; & ideò ad hoc primũ mãdatum redigitur. Quæ partim etiam ad affirmatiuum, & ex aliqua parte ad negatiuum preceptum reduci poteſt; vt ad affirmatiuum reuocatur, aliquo tempore conſtringit, & hoc pacto non obligare exiſtimo, niſi in magnis neceſſitatibus, videlicet quãdo adeſt periculũ de deſperatione, vel de præſumptione, aut poſt actũ deſperationis, ſeu præſumptionis elicitum, tũc homo actũ in ſpei exercere tenetur. Quatenus ad negatiuum refertur actum ſpei ſemper elicere obligat, & quocunque tempore deuincit; quoniam Chriſtiano in rebus creatis ſpem ponere non licet. Nam res caducæ ex ſui natura ſpem certam, & validam afferre nõ præualent. Maledictus homo, qui confidit in homine: licitũ eſt tamen ſperare in homine, velut in agente ſpirituali, & ſecundario. Spes ſic animæ infuſa eum dilectione afficit, & infinitũ bonum ſperare incipiens producit amorem: & Deus ſpei creator patrocinatur, vt in operationibus rectis ſperet, & merẽ excitet, & corroboret, vt ſpe gaudens, rem ſperatam in fine conſequatur. Vt verò

67 Iere. 17.

ad rectè ſperandũ excitetur tres me ditationũ ſpecies exercere cõgruit.
68 Primo bonitatem, & infinitã Dei miſericordiã circũſpicere conuenit, & ſe in adoptionem filiorum enumerare debet, ſperando promiſſiones. Videte, qualem charitatem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus. Secundo, merita Chriſti, & beatiſſimæ Virginis, atque Sanctorũ vitam meditando ſpes maximè roboratur. Chriſtus enim apud altiſſimum interpellat pro nobis. Et quantum mater Domini præbere auxiliũ valeat, pluribus exprimere non ſufficit, & quę in fine horarum canonicarum recitatur Antiphona. ſ. Salue regina mater miſericordiæ aliquantulum demõſtrat. Tertio, operationes in gratia factas, ac tribulationes quas pro amore Ieſu Chriſti paſſus eſt, ſæpe meditetur, & non ſolum in ſpe gloriæ filiorum Dei, ſed etiam in tribulationibus glorietur; nam tri-
69 bulationes patientiam operantur, patientia autem ſpem; ſpes autem non confundit. Hinc multas vtilitates ex ſpe conſequetur; ad penitentiã. n. agendam lætè dirigetur, quia nemo bene penitẽtiã facere poteſt, niſi qui ſperauerit indulgentiã: & in magnis periculis releuabitur; quemadmodum mulieri contigit, quæ vno die ſeptem filijs à crudeli tyranno orbata eſt, læto tamen animo tribulationem ferebat propter ſpem, quam in Deo habebat. Et in dubijs intelligentiã aperit. Abraam. n. perplex erat, an vxorem patefacere deberet, an non, & ſpe confiſus dixit, ſoror mea eſt, & fecit quod potuit, & quod non potuit Deo commiſit, in quem ſperauit, nec eum ſpes fefellit, vt 22. q. 2. Quæritur. Et à malis liberat ſicuti Suſãnæ euenit, ſpem, & fiduciam habẽti; quæ flens ſuſpexit ad cœlum, erat. n. cor eius fiduciam habens in Domino; Qui enim ſperant in eo, non confundentur, & nõ timebũt, quid faciet ſibi homo; quoniam non deſerit ſperantes in ſe.

Ep. Io. 3. *Rom. 8.* *Rom. 5.* *Math. 2. cap. 7.* *Dan. 13* *Pſal. 31*

Verum circa ſpem aliquoties errare, & in deſperationem cadere cõtingit, quia homo diuinã miſericordiam ſuis peccatis eſſe minorẽ, vel iram Dei placabilem fieri non poſſe decernit; aut ita ſe exiſtimat, vt proprijs viribus beatitudinem ſperare iudicet, aut ſolum ex mera Dei gratia & Chriſti meritis eam aſſequi cõtendit: Sed fallitur, nam miſericordia Domini plena eſt terra, & nihil odit eorũ, quæ fecit, & mitis eſt, & ſuauis; & præſtabilis ſuper malitia, & eſt propitiatio peccatorũ, & omne verbum nõ eſt impoſſibile apud eũ. Speret igitur in Domino, & in vineã eius ingreſſus operetur, & quod iuſtum fuerit dabitur ei, & dicat cũ Propheta, In te Domine ſperaui, nõ confundar in æternum.

Pſal. 32 *Sap. 11.* *Iohel. 2.* *1. Io. 2.* *Pſal. 30*

CAP. XIII.

De Charitate ad dilectionem Dei attinente.

SI ſpem habuerit, & omnem fidẽ, ita vt montes transferat, charitatẽ autem non habuerit, nihil erit, quæ eſt ſuper cõicationẽ diuinę bonitatis fũdata, & ab amore diſtincta, amor. n. eſt quidam generalis affectus, qui etiã in brutis reperitur, amor cõcupiſcentiæ vocatus, in quẽ homines ſæpè ſtudiũ ponunt: ſed verus amor ſemper remanet, etiam in patria, vt eſt charitas, quæ trib. modis accipi poteſt, primo pro charitate eſſentiali, quæ eſt sãctiſſima & indiuidua Trinitas, in charitate perpetua dilexi te. Secũdo pro Spiritu sãcto accipitur, qui per modũ amoris procedit. Deus charitas eſt. Tertio dicitur charitas virtus in hominis volũtatem infuſa, qua Deũ propter ſe, & proximum propter Deum diligit: 70

Iere. 31. *1. Io. 4.*

diligit:in volũtate ponitur, quia eſt
bonum,& res voluntati obiecta eſt
duplex, ſcilicet amor Dei, & proxi-
mi, & ita eſt ad ſalutem neceſſaria,
1.Co.15. vt alia bona ſine illa ad aſſequen-
71 dam æternã fælicitatem nullius va-
loris exiſtant. Vnde Apoſtolus gra-
tiam prædicationis, ſcilicet eminen
tem prophetiam,ideſt futurorũ co-
gnitionẽ,& myſteria.i. occulta ſcri-
pturarum ſecreta, & omnem ſcien-
tiam,ideſt naturalem,moralem, &
rationalem miraculorũ operationẽ,
eleemoſynarum largitionẽ, & mar-
tyrium abſque charitate nihil pro-
deſſe affirmat; dicitur à Deo infuſa,
& ignis ardens, quem Chriſtus ve-
nit mittere in terra,& quid vult, ni-
ſi vt accendatur, & ardeat? & qui
hoc igne inflammabitur, & à chari-
tate non excidet beatus; quæ cum
nata fuerit nutritur, nutrita robora
tur,& roborata perficitur: prima ad
incipientes, ſecũda ad proficientes,
tertia ad perfectos attinet.Incipien-
tes autem, vt concupiſcentijs reſi-
ſtant, & à peccatis recedant, vt ad
perfectionem venire poſſint, diligẽ-
tiam, & ſtudium adhibere debent.
Proficientes verò,vt in charitate fir-
mentur,ad vigilias multas, oratio-
nes,eleemoſynas,& ieiunia,vt pere-
gerunt ſancti Dei, intendant: & in
charitate perfecti,ſtabiles in fide,&
ſpe perſeuerantes, amore accenſi,&
inflammati cupiunt diſſolui, & eſſe
cum Chriſto; quoniam omnia bona
72 pariter cum illa inhærentes Deo cõ
ſequentur: charitas enim eſt omne
Pſ.111. bonum,nam eſt vtilis, delectabilis,
& honeſta: vtilis; gloria, & diuitiæ
in domo eius. Delectabilis; lætatus
Sap.7. ſũ in omnibus,quæ fecit Dominus,
& in ſemitis eius delectatus ſum.Ho
neſta; nam ſapientia, & virtus altiſſi
1.Ioã 4. mi vocatur:Deus charitas eſt: Qua-
73 re Deum diligat, & regulam aman-
Deut.6. di à Moyſe præſcriptam obſeruet.

Diliges,inquit ipſe, Dominum Deũ
tuum ex toto corde tuo, & ex tota
anima tua, & ex tota fortitudine
tua; & Matthæus adiungit in tota Mat.22
mente tua; & Lucas ex omnibus vi- Luc.10.
ribus tuis; nam dilectio Dei propter
quinque cauſas eſt valde vtilis, pri- 74
mo charitas filios Dei conſtituit.
Quicumq; ſpiritu Dei aguntur, ſũt Rom.13
filij Dei, & alibi. Non enim accepi- Galat.4.
ſtis ſpiritum adoptionis filiorum,
in quo clamaſtis Abba Pater. Secun
do,quolibet opere bono cum gratia
moraliter facto vitam æternam me-
rere facit. Si autem filij hæredes,hæ
redes quidem Dei, cohęredes autẽ
Chriſti. Tertio operatur, vt paruæ Rom 8.
oblationes maximi valoris effician-
tur. Vidit autem & quandam viduã
pauperculam mittentem æra minu-
ta duo,& dixit. Verè dico vobis, q̃a Luc. 21.
vidua hæc pauper pluſquam omnes
miſit. Quarto facit, vt diligentibus Rom. 8.
Deum omnia cooperentur in bonũ;
ac tandem in patria meritum gratię
correſpondens efficit; nam vetula
ſex gradibus gratiæ exornata ratio-
ne maioris luminis glorię, & chari-
tatis diuinam eſſentiam magis per-
ſpicaciter, quam Theologus qua-
tuor luminis gloriæ gradibus exor-
natus, videbit. Verum debet dilige-
re Deum ex toto corde; nam ſicuti
cor eſt principium motus, ex illo
venæ effluunt,quæ corpus irrigant,
ita ex corde pro voluntate ſumpto
exeunt cogitationes malæ, homi-
cidia, fornicationes, furta, falſa
teſtimonia, blaſphemiæ,&c. ſic vo
luntas quantum ad vltimi finis in-
tentionem, qui eſt obiectum chari-
tatis eſt principium omnium a-
ctionum quarumcumque potentia-
rum, vt ſupra declaraui: ope- 75
rationes autem ſunt tres, ſcilicet in-
tellectus, qui per mentem ſignifi-
catur, vis appetitiuæ inferioris,
quæ hic per animam declaratur,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

& vis executiuè exterioris, quæ denotatur per fortitudinem, ſiue per vires; quare in Deum omnia actu, vel habitu referre tenetur. Cor. 10 Siue manducetis, ſiue bibatis, ſiue aliud quid faciatis, omnia in Dei gloriam facite, in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Appetitui quoque inferiori iuxta Dei beneplacitum moderationem adhibeat, & ſic ex tota anima diliget; quæ ſic breuiter exponi poſſunt. Diliges Deum quantum potes, & nihil diligas pluſquam Deum, neque ac ipſum Deum, ſaltem ſecundum firmitatem amoris, vel nullam creaturam in honorem habeas, vt Deum; vt D.Thom. 2.2. q. 190. ar. 3 & 22. q. 114. a. 3 ad ſecundum. Eſt enim illa pretioſa margarita, quam qui inuenit homo, abijt, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam. Ad amandum, enim ſacra ſcriptura hominem inuitat. Mat. 13 Diliges Dominum Deum tuum, & obſerua mandata eius, & in omni vita tua inuoca illum. Eccl. 13. 76 Natura etiam eum allicit; ſi enim filius patrem amat, quanto magis homo Deum diligere debet? qui animam tuam ex nihilo creauit, & alia animalia ad terram procliuia creauit, & te ſolum erectum complantauit, vt ſurſum te eleues, & poſtea teipſum pretioſiſſimo ſanguine filij eius Ieſu Chriſti redemit, vt Apoſtolus. Rom. 4. Qui traditus eſt propter delicta noſtra. Qui etiam multos, & varios modos, ac vias ei aperuit, vt ad amorem ſui induceret, & accenderet. Primo timore ſeruili eum deterret, vt declinet à malo, & faciat bonum, qua via D. Hieronymus progreſſus eſt. Siue comedo, ſiue bibo, ſiue aliquid aliud facio; ſemper reſonat hæc vox in aurib. meis. Surgite mortui ad iudicium; nam tria habet certiſſima, primum ſe eſſe moriturum, ſecundum veniet mors, & neſciet quando. Vigilate; quia neſcitis diem, neque horam. Mat. 13 Tertium neſcit, vbi manebit: ex hoc ergo timore, ac tremore ad amorem filialem progrediatur; Secundo poſtquam mortis, & iudicij, & pœnarum terrore concuſſus fuerit, idonea media ad purgandum animam perturbatus quærere incipiet, & arguet, damnatio eſt æterna, & amiſſio infiniti boni eſt æterna, igitur purgare volo peccata; Recogitabo enim omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, Iſa. 38. vt fecit beatus Brunus. Tertio commota conſcientia, animus illuminatur, & ad amorem Dei iam aptior effectus, dilectum ſuum videre cupiens, quem prius ob malum animũ contra proximum aſpicere non poterat, animo conquieſcit, vt D. Ioannes Gualbertus peregit. Quarto purgatus, & illuminatus inſtrui debet, vt occaſiones peccatorum effugere addiſcat; per quam viam D. Benedictus deambulauit, & monachos progredi docuit, vt in ſua regula ca. 4. vbi docet, quæ ſint bonorum operum inſtrumenta. Quinto inſtructus ad amorem Dei accenditur, & inflammatur, & ad inferendam inflammationem ſanctorum exempla multũ iuuant; proponuntur enim vt eos in egregijs actibus imitetur, vt fecit Sanctus noſter Romualdus. Sexto inflammatus, & in exemplis ſanctorum verſatus, & rerum magnitudinem admirans magnalia Dei animaduertere incipiet, dicendo: Vnde tanta rerum magnitudo, & diuerſitas initium habuerit, & à quo principio emanauerit, & ſic Deum exaltabit, quia omnia fecit, quæ ſunt in cœlo, & in terra; & perfecit cœlum, & terram, & quicquid cœli ambitu continetur, Eccl. 12. qua via D. Auguſtinus proceſſit. Septimo mente per admirationem in omnium

rerum

rerum & in illarum opificem eleuata admirabile incarnationis myſterium prodens,eius poterit perpendere,& cognoſcere vitam, qui pro nobis peccatoribus crucifixus, paſſus,& ſepultus eſt, & reſurrexit à mortuis,vt etiam ipſe reſurgat, ac totam vitam Chriſti circumſpiciēs, & ſequens eiuſdem veſtigia, comparando ſuam infirmitatem diuinæ maieſtati,magnos effectus in ſe ipſum excitabit, & ad cœlum tendere principium capiet, & compaſſus de paſſione Ieſu Chriſti, ſe quaſi totum transformabit in ipſum, vt D. Franciſcus, ſtigmatibus inſignitus teſtificatur.Octauo transformatus in Dei amorem omnia, quæ in hoc mundo grauant, tamquam non oneroſa ſufferet, & portabit, vt D. Dominicus fecit, & ſic Deum toto corde,mēte,anima, fortitudine, & viribus amabit.Verum obijcere pōt quo pacto id facere valeat, vt Deū diligat ex toto corde, &c.nam fieri poſſe non videtur, vt ſemper eum diligat, & de eo cogitet, & perpetuò eidem viribus deſeruiat; cum hanc mortalem vitam in miſerijs, & neceſſitatibus multis inuolutus traducat.Reſpondetur è mente hāc difficultatem tollere poteſt dicendo,triplicem eſſe gradum diligen-
77 di Deum, primus eſt,vt diligatur, quantum diligibilis eſt, & ſolus Deus hac dilectione ſemetipſum attingit:ſecundus eſt,vt ametur ſecūdum totam virtutem alicuius diligentis,& ita Sancti eum colunt in Patria: tertius eſt, vt à viatoribus modo ſupraſcripto diligatur; præceptum enim adimplet,quando diuinæ dilectionis perfectionem, vt in hac vita fieri poteſt, attingit. Charitas autem aliquoties ad affirmatiuum,aliquando ad negatiuum præceptum reducitur,vt Deum colere, vel odio habere. Negatiuè ſemper,& pro quolibet tempore obſtringit;nam odire Deum,eſt mortale grauiſſimum, quoniam eſt contra perfectiſſimum actum religionis,& aduerſus primum, & maximum mandatum,& hominem à toto Creatore, & conſeruatore ſuo proximè diſiungit. Quatenus verò ad affirmatiuum refertur, interdum ad amorem Dei naturalem ex ipſa vi legis naturæ hominem (namque Deum colere tenetur tamquam dominum,& principem,& ſuum creatorem)obligat, & tunc ſaltem, vbi aliquem blaſphemantem Deum audit,quem arguere debet, vt inquit Nauarrus; Sed hoc agendum eſſe exiſtimo, cum ſpes emendationis adeſt.Huic perfectiſſimæ virtuti aliqua præcipuè aduerſantur, videlicet odium Dei,& proximi, ratione inordinatorum affectuum, & exhibitio peccatorum, & pęnæ inflictio contraueniunt, quæ voluntati per peccatum deprauatæ repugnant, vt ſuperbia eorum, qui te oderunt aſcendit ſemper.Et qui odit fratrem ſuum,in tenebris eſt.

Quamobrem quanto maior charitas erit in homine, non equidem præualebit iniquitas, & aduerſarius diabolus circuiens quem deuoret, profectò nocere non valebit, Nunc autem manent Fides,Spes,& Charitas, maior autem horum eſt charitas.Fides eſt de non apparentibus,& ſpes eorum, quæ non vidētur:erunt autem ſpecies, cum viſæ fuerint, & adueniente ipſa re, ſpes iā non erit, quia tenebit,& non ſperabit. Charitas verò ſemper manebit. Et qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. 1.Tim.4

CAP. XIIII.

De dilectione proximi.

PRoximum ēt diligere oportet ſi-
cut ſeipſum quia actus chari-
tatis non tantum ſe extendit ad di-
lectionem Dei, verum & proximi:
etenim actus, quo Deus amatur eſt
78 idem ſpecie, cū actu, quo proximus
diligitur. Iccirco ſacræ literæ ad di-
Ioſ. 5. ligendum etiam proximum incitāt
quia præceptum Domini eſt, vt dili-
gamus inuicem. Et naturalis ratio
idē dictat; nam animalia eiuſdē ſpe-
ciei ſeinuicem amant, & ſimilia pror
ſus congregantur, & facilè coaptan-
tur. In tribus placitum eſt ſpiritui
Eccl. 13. meo, quæ ſunt probata coram Deo,
& 25. & hominibus; concordia fraterna,
amor proximorū, vir, & mulier ſibi
bene conſentientes: nam vnus Deus
omnium creator, a quo omnis pater
Eph. 3. nitas in cælo, & in terra nominatur,
fecit, & creauit nos atque dilexit;
& lauit nos à peccatis noſtris in ſan-
Apoc. 1. guine Ieſu Chriſti, vt inuicem dili-
Ioan 17. gamus: & vnum ſimus in charitate;
ſicut pater, & filius vnum ſunt in eſ-
ſentia: Qui enim Deum, & proximū
dilexit, legē adimpleuit. In his duo-
Mat. 22 bus mandatis tota lex pendet, & pro
79 phetæ. In qua dilectione reperitur
ordo charitatis; nam ſeipſum magis
amare, quam proximum conuenit.
plus propinquos, quam extraneos.
80 Tres verò effectus interiores, ac-
tres exteriores actū charitatis prin
cipalem, qui eſt dilectio erga
Deum, & proximum conſequun-
tur, interiores ſunt gaudium, pax,
& miſericordia. Exteriores verò be-
neficientia, Eleemoſyna, & corre-
ctio fraterna. Spirituale gaudium
inde ſequitur, quia Deus eſt in a-
mante per præſtantiſſimum effectū,
qui eſt gratia, & charitas. Qui ma-
net in charitate, in Deo manet.
Hoc autem gaudium duplex eſſe
poteſt, vno modo ſecundum quod
gaudet de bono diuino in ſe ani-
maduerſo, & tale gaudium triſti-
tiam non habet annexam, Alio mo-
do lætatur de Deo ſecundum quòd
illius eſt particeps: Id autem impe-
diri poteſt ob peccatum mortale in
via commiſſum, vnde gaudium in
via de Deo admixtam triſtitiam ha-
bere poteſt, ſed in Patria erit ple-
num gaudium, & deſiderium ac-
quieſcet. Abſterget Deus omnem *Apoc 21*
lachrymam ab oculis Sanctorum,
& iam non erit amplius luctus, &c.
Pax eſt effectus charitatis, quæ eſt
quædam concordia voluntatum di-
rectè procedens, quam duplici ra-
tione amplexari debet, primo quo-
niam quilibet naturali ratione fi-
nem ſuum diligere obligatur, ſed
finis cuiuslibet eſt pax, vt prophe- *Pſ. 147.*
ta. Qui ponit fines ſuos pacem. *Iob. 22.*
Secundo ratione charitatis. Habe-
to pacem, & habebis fructus opti-
mos. Qui ſunt gratificatio homi-
num, dilectio in corde, & prote-
ctio, quia Deus eſt protector dili- *2. Cor. 13*
gentium pacem. Habete pacem,
& Deus pacis, & dilectionis erit vo
biſcum. Vtilitas eſt bonum, quo
nil vtilius, aut delectabilius in
hac uita haberi poteſt, & filios Dei
eſſe, atque vocari. Beati pacifici, *Matt. 5.*
quoniam filij Dei vocabuntur.
Miſericordia eſt motus voluntatis,
quo alicui diſplicet malum alte-
rius, ex quo procedit, vt miſer ſub-
leuetur, quæ imitatur Deum cuius
proprium eſt miſereri, vt canit Ec-
cleſia. Deus cui proprium eſt miſe
reri, & parcere.

Beneficientia eſt actus exterior
charitatis, & amicitiæ, quo bonum
proximo facit, & honorat. Eleemo-
ſyna eſt actus miſericordiæ, quo a-
liquid indigenti, ex quadam miſe-
ricordia

ricordia propter amorem elargitur. Eleemoſynarum autem duo ſunt genera; Aliæ ſunt ſpirituales, quibus proximorum ſpirituales defectus ſubueniri poſſunt: vt docere ignorantem, conſulere dubitanti, conſolari triſtem, corrigere peccantem, remittere offendenti, ferre onèroſos,& graues, & pro omnibus orare.

Aliæ autem ſunt, quibus ſubueniuntur eius corporei defectus, videlicet paſcere eſurientem, potare ſitientem, recolligere hoſpitem, veſtire nudum, viſitare in carceribus poſitum, & infirmum,
Mat. 15. redimere captiuum, ac ſepelire mortuum: Eſuriuienim, & dediſti mihi manducare. Et licet Euangeliſta ibi nullum faciat verbum de ſepultura, id conſulto tacuit, vt duntaxar enumeraret opera miſericordiæ, à quibus quantum ad ſenſum proximus adiuuatur, enumerando opera, quæ ſunt euidentioris neceſſitatis. Quibus autem ſub præcepto peccati mortalis eleemoſynam facere
81 teneatur aduertere oportet, primo quod requiritur facultas indante, qui ſi non habeat, non obligatur; immo exuperantia bo-
Luc. 11. na diſtribuere debet, vt Chriſtus docuit; Quod ſupereſt dare eleemoſynam. Aliquid autem exuperans dupliciter eſſe dicitur: Primo reſpectu perſonæ, ſecundo reſpectu ſtatus, & conditionis: Exuperans perſonæ eſt illud, quod eſt vltra quam neceſſarium eſt perſonæ, & quorum
1.*Tim.* 5. curam habet; ſi quis ſuorum, & domeſticorum curam non habet, infidelis eſt, & infideli deterior: ſuperfluum autem ſtatus eſt illud, quod vltra quam ſit neceſſarium perſonæ, & ijs, quorum cura ſibi incumbit: ſed etiam vltra quam neceſſe ſit, ſecundum dignitatem, & conditionem ſuæ perſonæ, atque familiæ. Dignitas enim ſuæ perſonæ, & filiorum, & quorum cura incumbit in hac materia ſtatus vocatur. De ijs ergo, quæ ſunt neceſſaria ad perſonam, & familiam ſuſtinendum dare eleemoſynam ſub præcepto non intelligitur: Id enim ſibi, & ſuis maximum eſſet detrimentum; namque ſibimet, & ſuis periculum vitæ inferret: niſi in aliquo magno caſu, vbi ſubtrahendo ſibi, & familiæ traderet alicui magnæ perſonæ, per quam Eccleſia, vel reſpublica ſuſtentaretur; cum bonum commune particulari ſit præferendum.

Circa neceſſaria autem ad ſtatum attinentia, cum in puncto non conſiſtant, quia adhuc multis ſubtractis remaneat, vnde vitam decenter tranſigere poſſit, partem illorum tradere tenetur. Si verò ablatis ducere vitam cum decore non valeret, laudabile eſſet diſtribuere,& ſtatum diminuere; non tamen eſt de præcepto, quia inordinatum videretur, ſi tantum de bonis ſibi ſubtraheret, vt alijs largiretur, vt de reliquo ipſe cum ſua familia vitam decenter ducere non poſſet. Correctio fraterna eſt ſecreta admonitio per verbum proximo facta ob aliquod 82 crimen, quod peccanti nocet, pro fine emendationem fratris complectens, & ad eam principaliter ordinata. Quæ eſt de neceſſitate ſalutis cadens ſub præcepto tempore, & loco faciendæ; ſi enim neceſſe eſt proximum eruere à morte corporis, ei cibum miniſtrando, quanto magis eiuſdem animam à morte perpetua liberare obſtringitur; Cum anima ſit pluſquam eſca, & corpus? cum triplex autem

Digitized by Google

autem in fraterna correctione intercedat proceſſus, vt Matth. decimooctauo ſecretus, & partim occultus, & ex parte publicus, & tertio publicus, quoad primum dicit. Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe inter te, & ipſum ſolum, ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum; vbi quinque exprimūtur. Primo, quis ſit corrigendus, ſecundo, quis emendare teneatur; tertio de qua re; quarto quando; quinto, modus corrigendi exprimitur.

Quo ad primum dicitur, fratrem eſſe corrigendum, frater autem eſt quilibet homo; Omnes enim natura fratres ſumus. Vnus eſt pater, ſcilicet per creationem, qui in cœlis eſt, & ipſi cura eſt de vobis. Quo ad ſecundum habetur, Chriſtum feciſſe verba cum D. Petro, qui futurus erat omnium ouiū paſtor: & ſic ad Paſtores, & Prælatos, qui habent curam ſubditorum, & de eorum animabus rationem reddituri, præſertim emendare ſpectat; Verum quia Petrus nondum erat prælatus, ſed frater, ideo ad omnes fratres corrigere errantem attinet, & maximè ijs competit, qui magis ratione vigent: ſed huiuſmodi correctio, fieri nō debet ob tria, primo ſi fecit peccatum, qui corrigit, & præcipuè ſi

Matt. 7. maius commiſit; Quid vides feſtucam in oculo fratis tui, &c. Secundo, correctio eſt indebita propter ſcandalum, quod ex ea ſequitur, ſi peccatum corrigentis ſit manifeſtum: tunc enim ad corrigētis oſtentationem fieri videretur. Tertio ob ſuperbiam emendantis impeditur, cum peccata propria paruipendens ſeipſum prefert in corde ſuo, & proximi defectus auſtera ſeueritate diiudicat, ac ſi ipſemet iuſtus eſſet, de quo dici poſſet; In quo alium iudicaſti, teipſum condemnas. Quo ad tertium corrigere debet ob mortale, vel propter venia, quando eſt proxima diſpoſitio ad lethale. Quo ad quartum emendam procurare deber, quando peccatum eſt ſibi notum. Dicente Chriſto, cum peccauerit in te, certa cognitione per aliquem ſenſum externum habita. Nam ſi per auditum ſciret ab alio, vel per famam, aut per dubia ſigna corrigere non tenetur; tunc enim vitam proximi inquireret, & eidem moleſtiam, & iniuriam inferret; Alij verò ſic exponunt, ſi peccauerit in te, hoc eſt coram te ſolo, cum ſecreto corrigere teneris, quem ſi coram alis argueres, non corrector, ſed proditor eſſes: & ne ſi ſemel pudorem, & verecundiam amittat, poſtea in peccato perſeueret. Publicè autem peccantes Prælatus publicè poteſt corrigere, Peccantem 1. Ti. 5. coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. Quo ad quintum, Chriſtus dixit, vade, & corripe; inquit, vade, & non ſcribe propter duo, primo ob periculum infamiæ, ne perdantur literæ, aut referentur; ſecundo, quia vox quandam latentem habet energiam, & magis audientem mouet, vt D. Hieronymus ad Paulinam. Habet enim neſcio quid latētis energiæ viua vox, Epiſt. 2. & in auribus audientium tranſmiſſa fortius ſonat. Et D. Ambroſius in illud Dauid. Qui timent te, videbūt Pſ. 118. me, & lætabuntur, inquit. Pleriſque iuſti aſpectus admonitionis correctio lætitia eſt Quare dicit vade, & corripe inter te, & ipſum ſolum.

Secundus, proceſſus fraternæ correctionis partim eſt ſecretus, & ex parte manifeſtus. Si te non audierit, adhibe vnum, aut duos teſtes; vt ſaltem verecundia illorum emendetur: ſed illum, vel eos adhibere oportet, qui prodeſſe, & tum obeſſe queunt: Nam cum finis huius correctionis ſit emendatio fratris cum

con-

conſeruatione famæ: ſi adiungantur maleuoli, profectò eſſet periculum infamiæ: Si verò corrector eos nô inuenerit, excuſatur. Quam correctionem facere debet, ſi recidiuauerit. Verum delinquentem in actu, & coram teſtibus deprehendere oportet, quod ſi aliter faceret correctus delinquens corrigentem vocare poſſet detractorem, & calumniatorem, & contra ipſum in iudicio agere valeret. Et licet duos teſtes adhibeat, ob hoc tamen non eſt detractor, & fratrem ignominia non notat, quia id non facit intentione deni grandi famam, ſed corrigendi fratrem iuxta modum a Chriſto præſcriptum. Si autem non te audierit, adhibe vnum, vel duos teſtes. Tertius proceſſus fraternæ correctionis eſt publicus; vnde ſequitur in textu; ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ, ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus; Per Eccleſiam Prælatos intelligit, quid autem ipſi facere teneantur Theologi non conueniunt cum Canoniſtis; nam Theo-
83 logi aſſerunt, Prælatum ob huiuſmodi denuntiationem obligari ad aliqua. Primo orabit pro corrigendo: ſecundo vocabit eum, ac teſtes abſque notario, & alijs iudiciarijs ſolemnitatibus, & coram eis reprehendat illum; deinde eidem præcipiet ſub pœna excommunicationis, vt pæniteat, & amplius ad vomitum non reuertatur. Quæ omnia intelligenda ſunt, ſi emendatio probabiliter ſperatur, & non aliter. Et ſi correctus Eccleſiam non audierit, & ſe emendauerit, tunc partes prælati ceſſant, & fiet tranſitus à correctione fraterna ad correctionem iuſtitiæ; & Prælatus contra eundem inſtante procuratore fiſcali procedet. Quomodo autem in iudicio agi, & procedi oportet, hoc ad Iuriſperitos, & iudices pertinet, vt de Iudic. cap. Nouit. Cæterum dubitare poteſt, an teneatur etiam diligere inimicum, & alioqui, cum ſit eiuſdem naturæ, & ad imaginem Dei
creatus, & ſuus proximus. Reſpon- 84
detur inimici dilectionem tripliciter conſiderari poſſe, primo vt inimicus diligatur, quatenus inimicus, id eſt ſecundum illius vitium, & animi prauitatem, quæ inimicitiam exercent, hoc modo diligere non tenetur, quia exitioſum eſſet. Secundo quantum ad naturam amari poteſt, & ſic de neceſſitate charitatis inimicum amore proſequi obſtringitur; vt a generalitate illius amoris. Diligite inimicos veſtros, *Matt. 5.* benefacite ijs, qui oderunt vos, non excludatur. Tertio ſpeciatim diligere valet, & hoc pacto non eſt de neceſſitate, vt inimicum amet, cum etiam aliquem diligere ſigillatim non teneatur. Veruntamen eſt de neceſſitate charitatis habere animi præparationem; vt D. Thom. *2. 2. q. 25. art. 9 q. 83. ar. 8.* quia erga inimicum loco, & tẽpore charitatis actum elicere tenetur; quæ ſunt vera per ſe loquendo; per accidens autem ratione ſcandali inimicum alloqui tenetur ex præcepto, quod iudicio prudentis, qui circa particularia verſatur, maturè diſcutiendum relinquo, vt Caietanus innuere uidetur in Cõmento articuli 9. dictæ q. 25.

Et quamuis carnalibus id eſſe arduum uideatur, non tamen res ita ſe habet, quoniam natura abhorret ſæuire in mortuum, & inimicus ob peccatum eſt mortuus, ſtipendia enim peccati mors; nec inimico nocere vales quin tibi debita noſtra dimitti proclamanti, noceas: & magna eſt gloria ſequi, & imitari Chriſtum, qui cum pateretur, non comminabatur: & dilectio inimici ita Deo arridet, vt diligentes inimicos altiſſi-

Digitized by Google

Luc.6. Altiſſimi filios fore prænunciet. Di-
ligite inimicos veſtros, & eritis fi-
lij Altiſſimi, & erit merces veſtra
multa.

CAP. XV.

De Religione, in hoc præcepto mandata.

IN charitate conſtitutus actiones
religionis exercere debet, illa.n.
ad Deum ordinatur, omnium virtu
tum moralium principaliſſima,
qua debitus cultus ipſi exhibetur,
ab ipſa enim nonnulli actus impe-
rantur, vt opera miſericordiæ, &
charitatis, & aliqui eliciuntur, vt
deuotio, oratio, adoratio, votum,
iuramentum, ſacrificium, feſtorum
ſanctificatio, & decimę; de voto, &
iuramento in ſecundi præcepti, &
de feſtorum ſanctificatione in ter-
tij explicatione, verba faciemus.
85 Deuotio itaque eſt firma uoluntas
ſubdendi totum ſe Deo, & omnia
eius famulatui incumbentia liben-
2.Cor.9. ter operari: Hilarem namque dato-
rem diligit Deus: ipſa enim animum
facilem, & expeditum reddit ad
Dei dilectionem, & format; qui ex
duplici crebra exercitatione ſcili-
cet ex meditatione diuinæ bonita-
tis, & miſericordiæ, & præſertim
paſſionis Ieſu Chriſti: & ex circum-
ſpectione fragilitatis humanæ, &
humanorum defectuum conflatur,
86 Oratio eſt eleuatio mentis in Deum,
& regulata petitio iuxta mentem
Dei & ſalutis animæ facta, ad quam
perfectè formandam quatuor ex-
22.q.83. quiruntur, vt D.Thom. primo requi
ar. ritur vnio animi cum Deo per hu-
Pſ.101. militatem; Reſpexit in orationem
humilium, & non ſpreuit preces
eorum. Secundo rei decentis peti-
tio, quod tripliciter efficitur. Pri-
87 mo indeterminatè petendo, ſecun-
do determinatè, tertio non peten-
do, ſed aliquam neceſſitatem expo-
nendo, vt fecerunt Lazari ſorores; Ioan.11
& inter petitiones, quæ fieri poſ-
ſunt, dominicæ orationis ſemper Matt.6.
conſentaneæ erunt. Dicat igitur Pa-
ter noſter, vt nihil diffidat, & addat
in cælis, vt cor ſurſum ſubleuet, &
poſtea per ordinem petere exor-
diatur. Primo vt nomen ſuum ſan-
ctificet, & tanquam patrem ſuum
per creationem honoret: Et quo-
niam perfectè, & completè nomen
Domini ſanctificari nequit, niſi in
Patria cæleſti, ideò in ſecunda peti-
tione dicat, Adueniat regnum tuũ;
& vt id iuxta mentem Dei, & debi-
ta via fiat, in petitione tertia adiun-
gat, Fiat voluntas tua, ſicut in cælo,
& in terra: & vt hoc efficere poſſit,
dum in hoc degit mortali corpore,
Panem noſtrum quotidianum, in
quarta petitione depoſcat: & a ma-
lo, quod trip liciter ei accidere po-
teſt, in alijs tribus petitionibus li-
berari expoſtulet, primo a culpa:
Dimitte nobis debita noſtra: ſecun-
do a futuro malo, in quod inclinan
te natura incidere valet; Et ne nos
inducas in tentationem. Ac tandem
à malo pænæ, & ab omni, quod a
Dei ſeruitio remouere poteſt, ibi
Sed libera nos a malo expoſcat. Ter 88
tio ad perfectam orationem requi-
ritur aliqua ratio impetrandi, hoc
autem poteſt eſſe ex parte Dei in-
terponendo aliquod diuinum, vt
per bonitatem, & miſericordiam
Dei, & ſimilia; vel interijciendo me-
rita ſanctorum, & præſertim Deipa-
ræ Virginis, quarto aut interponi-
tur aliqua ratio ex parte hominis,
quod fit per gratiarum actionem,
qui diuinam miſericordiam maxi-
mè mouet. Prima propriè dicitur
oratio, ſecunda petitio, tertia obſe-
cratio, quarta gratiarum actio, vt
Apoſtolus. Primum omnium fieri 1.Thi.
obſe-

obſecrationes, orationes, poſtula-
19 tiones, & gratiarum actiones. Sed quærere poteſt; An ſancti apud Altiſſimum orationibus ei auxiliari poſſint; Vigilantius hæreticus orationes ſanctorum negauit, contra quem D. Hieronymus, vt in Epiſtola, Multa in orbe, tomo tertio reiecit, & noſtris temporibus omnes Lutherani, & Caluiniſtæ hanc veritatem ab Eccleſia tollere niſi ſunt:
Seſſ. 25 Sed ſacrum Conc. Tridentinum, vt hæreticam opinionem in decreto de inuocatione ſanctorum, aliàs reprobatam, iterum damnauit. Cum enim oratio pro alijs facta ex charitate prouenia t, & ſancti in charitate cõſtituti Deo coniunctiores exiſtant, magis efficienter pro viatoribus nunc orant: nam ſi Apoſtoli, & alij ſancti dum hanc vitam traducerent, & adhuc multis ad eam aſſeruandam indigerent, & tamen pro alijs frequentiſſimè orabant. Sinè
Rom. 1. Eph. 10. intermiſſione memoriam veſtri facio ſemper in orationibus meis, quanto magis poſt victoriam, coronas, & triumphos? Verum ſciſcitari poſſet, cur preces directæ ad Sanctos in Patria orationes vocentur,
4. diſtin & factæ ad ſanctos in via petitiones
25. ar. 5. nominentur. D. Thom. rationem di-
90 ſcriminis aſſignat dicendo. Nihil ab alio petitur, quod non habet; ſed per orationem beata vita petitur, quam viatores, & in purgatorio exiſtentes non habent; quamobrem ad ſanctos beatam vitam ducentes, & non ad viuos orationes diriguntur. Nauarrus D. Thom. rationem non eſſe efficacem oſtendere nititur, vt in 2. p. Decreti cap. 1. de oratio. & hor. cano. num 22. primo qui erant in purgatorio ante Chriſti paſſionem rogare Deum potuere.
Iob. 5. Voca ergo ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere, & hic eſt, qui multum orat pro populo, & tamen Sancti non dum erant in Patria, neque beati, igitur. Deinde oratio facta ſanctis, vt Deum pro beatitudine exorent, Deo ſaltem tacitè efficitur; eadem facta ſanctis exiſtentibus in vita fit eidem opertè, & nec dum ſunt in Patria beati. Licet rationes Nauarri veræ appareant, tamen meo iudicio vires rationis D. Thom. non demunt; nam locus ſcripturæ primus orationis non meminit, ſed voca inquit, & conuertere; ſecundus locus vocatur ſanctus in ſpe, vt erãt ſancti Patres in Limbo. Ad ſecundum Reſpondetur eſſe verum, omnes orationes tacitè Deo fieri; quoniam honoratur, & vocatur in ſanctis, ſed hoc pacto non ſolùm orationes, ſed etiam petitiones, poſtulationes, obſecrationes, & gratiarũ actiones opertè Deo fiunt: Vnde ratio D. Thom. vera eſt; nam diuerſitas ſtatus eſt formalis ratio: Sancti enim in patria beatitudinem habent, & meritò orationes ad eos diriguntur, & ad ſanctos in via petitiones referuntur. Quapropter ſancti Dei, & te ſpeciatim glorioſiſſimam Virginem Mariam, ac te beatiſſimum Romualdum, & te ſanctã Virginem Senarum Catharinam inuoco; & qua decet reuerentia, vt aſſiduè apud Altiſſimum pro me miſero peccatore oretis, imploro. Ad vos namque protectores meos in omnibus tribulationibus, & neceſſitatibus ſemper confugi: & quãuis Creatorem meum in multis offenderim, nunquam tamẽ vos pro me orantes vacuos dimiſit, ſed à tribus vitæ periculis me liberauit: & licet ò Deipara Virgo, & vos ſancti protectores vitam meam in peccatis tranſegerim, & ſpiritus ſancti dona multoties neglexerim, & ſanctas eius inſpirationes: attamen quando iniquitates in longius du-
cebant,

cebam, & Deus miſericordiam continuabat, & in charitate miſerans mei, dilexit me, & vindicauit, & ad honorem perduxit. Surgat igitur vna mecum, & oret, nam ex tripli-
91 ci cauſa ad orationem conſtringitur, primo ſaltem quando ad contritionem obligatur, ſecundò ſi eſt clericus, & in ſacris conſtitutus ex iure canonico ad celebrandum horas tenetur, tertio aliquoties ex voto.

CAP. XVI.

De obligatione celebrandi horas Canonicas.

92 Clerici ad dicendum horas canonicas propter duo obligantur, primo ratione ordinis ſacri, incipiendo a ſubdiaconatu ab illa hora, in qua ordinem receperunt; quod natura dictat; nam vnuſquiſque ſuo benefactori tenetur. Clericus in ſortem Domini vocatus eſt, igitur aliquo ſpeciali vinculo obſtringitur, vt diſtin 92. Si quis presbyter. Iccircò inſtitutæ fuerunt horæ Canonicæ, vt clerici ſingulariter Dei ſeruitio operam nauent, vt
Quodl. 6. q. ar. 8 D. Thom. ſecundo ratione beneficij ſiue curati, ſiue ſimplicis, vt vniuerſè tenetur, Panormitanus in cap. Dolentes, de celeb. miſſ. & cap. fin. de reſcript. quod vinculum etiam ſuſpenſum irregularem, & excommunicatum, atque degradatum coarctat, quia character ordinis remanet, cuius ratione præceptum de horis dicendis traditum eſt; & nemo per peccatum peioris conditionis fieri debet; illas tamen dicere conuenit abſque Dominus vobiſcum, vt Sylu. ver. Hora num. 4. §. 3. Quæritur. Horæ autem canonicæ ſunt ſeptem; Matutinum cum laudibus, prima, tertia, ſexta, nona, veſperæ, & completorium, quarum ſingulæ continent Pſalmos cum antiphonis, lectiones cum hymnis, capitulis, reſponſorijs, & verſiculis, cum oratione Dominica, & ſalutatione angelica, iuxta regulas in breuiarijs adnotatas. Matutinis verò adduntur lectiones ex ſacra ſcriptura, vitis ſanctorum, & homilijs patrum, & nonnullæ preces in initio, vel in fine. Sed quæres, num laudes à matutinis ſeiunctim dici poſſint; Reſpondetur ſeparari poſſe, vbi eſt conſuetudo, vt Panor. in cap. primu de celeb. miſſ. in Quadrageſima autem Veſperæ quoque ob nimiam ieiunij dilationem ante prandium celebrãtur; Inſuper ſciſcitari valet, an qui dimiſit totum officium, ex obliuione, vel aliquam partem notabilem, peccet mortaliter. Reſpondetur quo ad primam partem, illum non excuſari a mortifero; quia obliuio eſt nimis craſſa, & culpabilis, vnam verò horam dimittere non eſſe peccatum mortale ſentirem; Iterum petere poteſt, An dicens aliquas horas canonicas, ſi ob aliquod negotium eas non proſequatur, & poſtea aliquo temporis interſtitio derelictam partem perſoluat, & finiat, ſatisfacitne? Reſpondetur aut illa actio fuit neceſſaria, aut non, ſi fuit, non tenetur, ſi non fuit, temporis interuallum conſiderabit: & ſi puta quartum horæ in perſoluendo ponit, & poſtea quartum horæ interpoſuit, (ni fallor) poſtea eam dicendo, & proſequẽdo ſoluit; nam interpolata actio corrumpi non videtur, niſi quando magnum temporis ſpatium interponitur. Qui autem in choro exiſtit ſuum verſiculum diſtinctè, & integrè, vt audiatur, recitare, nec alteram partem præuenire debet.

Præterea quærere poteſt, an committat peccatum mortale dicendo

officium

Digitized by Google

officium vnius diei pro alio. Reſpõdetur, ſi eſt occupatus, vel valetudini attendit, forſan excuſabitur, ſecus quomodo præcepto ſatisfaciat, ignoro: At Nauarrus dubitat; An ex infirmitate excuſari valeat, & Reſpondet a crimine non remoueri per febrem leuem; quæ certis diebus, & horis ægrotum cruciat, vt
93 quartana: Licet hæc opinio ſit laudabilis, mihi tamen probabiliter dicẽdum eſſe videtur, vt quotieſcumque infirmus, aut verè, vel credibiliter dicendo officium valetudini ſuæ detrimentum ex conſilio medici inferre exiſtimet, non obligatur. Item ſuſcitare valet, An eximi poſſit ab onere celebrandi officium. Reſpondetur quod ſic, primo ex diſpenſatione ſummi Pontificis probabili ratione conceſſa; ſecundo infirmitate, quoniam iura humana nec cum periculo vitæ, aut cum probabili periculo ſanitatis ſemper obſtringunt; Tertio ex multitudine negotiorum, quæ inopinatè occurrunt, neque horarum ſolutionem patiuntur, & præſertim ad bonum ſpirituale attinentium, vel ad aliquod temporale & grande negotium, vt puta ad ſedandam ſeditionem alicuius populi, aut ciuitatis. Concionatori etiam ob grauem pertractandæ materiei difficultatem venia conceditur: & lectores aliquando ex graui cauſa ſunt digni excuſatione: Et qui impediti nõ ſoluerint, vltra pœnas præſcriptas ex primo
94 Lateranenſi Concilio de iure, vt in extrauagante Pij V. & alias iuxta vſum ſuæ matricis Eccleſiæ dabunt. Præterea dubitare poteſt, num Monachi, & moniales ad dicẽdum preces canonicas ex voto obſtringantur ſub pœna peccati mortiferi. Reſpondetur, communis opinio affirmatiuam partẽ defendit, vt Palud. in 4. diſt. 15. q. 5. ar. 1. D. Antoninus in 3. p. ſum. tit. 13. cap. 4. Ang. verb. Hora num. 3. Syl. §. 6. Tabiena nu. 5. Nauarrus in repetit. cap. Quando de conſecr. diſt. 1. not. 3. num. 2. & in ſum. c. 25. nu. 97. Et probant per caput, ſi quis presbyter, & per primũ caput de celeb. miſſarum, ſuper quo Panor. idem innuere videtur, & rationibus probant, primo religiones inſtitutæ fuerunt ad orandum Deũ pro cõmuni vtilitate, ſed talis eſt horarum canonicarum oratio. igitur.

Secundo omnes religioſi ex eleemoſynis receptis, vel proximè recipiendis, vitam agunt, vel ex decimis nutriuntur, & ſaltem interpretatiue beneficium Eccleſiaſticum habent. Caietanus autem in Summula, verbo horarum canonicarum omiſſio, aſſerit, non teneri ex voto profeſſionis, niſi conſuetudo eos obliget, de qua ſe nihil ſcire dicit, & probat, Monachorum ordo contra regulares Clericos diſtinguitur ex eo, quod iſti diuinis miniſterijs horarum canonicarum, & miſſarũ mancipati ſunt, illi verò ad contemplationem abſtrahẽdo ab huiuſmodi diuinis miſterijs, & ad ſuam opinionem corroborandum doctrinã D. Hieronymi relatam 16. quæſt. 1. Alia, & a D. Thoma adducit; tamen 22. q. vl. poſtea reſpondet canonibus ſupra ar. 7. ad citatis, videlicet ſi quis presbyter, ſecundũ quòd in eis tantummodo verba habentur de presbyteris in ſacris conſtitutis.

Et in cap. licet de voto, Summus Pontifex decernit, vt vota emiſſa ſoluantur, & Domino reddantur. At religioſi vouentes atque profitẽtes non pollicentur dicere horas canonicas, ſed obedientiam, paupertatem, & caſtitatem promittunt. Nec prima ratio conuincit, nam per alias rationes idem præſtare poſſunt; nec ſecunda, quoniam Eccleſia ſolum obligat habẽtes beneficia

forma-

formaliter, & in ſacris conſtitutos, & non interpretatiuè: Etenim religioſis profeſſis victus debetur, ex quo in perpetuum Dei ſeruitio dedicati fuere; & ratione grati animi ob decimas eleemoſynas tanquam pauperibus relictas, & datas ſolum orare tenentur. Neque ratio Monachorum à clericis adducta concludit; quia monachi potius per abdicationem ſæculi, & emiſſionem voti, quàm per celebrationem miſſarum a Clericis diſtinguuntur, vt vſus apertè demonſtrat. Namque Monachi & horas celebrant, & ſacra faciunt; Deinde non valet conſequentia, diſtinguuntur a Clericis horas celebrantibus, ergo horas celebrare non tenentur, publicè conceditur, priuatim negatur. Inſuper Caietanus mouet difficultatem de religioſis profeſſis; & ad probandã concluſionem Monachos ſolitarios pro medio recepit, qui forſan non vouebant, aut ſi vota emittebant, ſolitariam degebant vitam, & fortaſſe erant ſicuti conuerſi noſtræ Congregationis, qui vouent, ſed officium non ſoluunt, vt ex D. Hieronymo dicitur, vbi in Epiſtola adducta habetur. Cur pergis ad eremum? quamuis Caietanus in dubiũ verterit, An Religioſi profeſſi ſub pœna peccati mortalis ad recitandas horas canonicas obſtringantur; Tamen aduertere debet, Caietanum dubitaſſe tantummodo de iure, & de concludente ratione, vt ibi. Et de profeſſis clericis ſta conſuetudini. Et idem Armilla inſinuauit verb. Horæ can. num. 4. ibi, ideò Caietani opinio melior videtur, quia Diuus Antoninus, & alij contrarium nullo iure probant; Quare

95 nulli dubium eſt, quin antiquiſſima conſuetudo, & vſu recepta omnes religioſos profeſſos deuincat, quoniam ad præcipua munera contemplationis obligantur, & horas canonicas perſoluere eſt quaſi præcipuũ munus, quia ſunt Deo emancipati, & in Diuinis laudibus debent ſe exercere, & contemplatio myſteriorum paſſionis Ieſu Chriſti ex pſalmis, & horis canonicis cognoſcitur, & collaudatur; Iccircò omnes religioſi profeſſi choro aſcripti, tanquam Dei aſſeclæ in illis perſoluendis diligentiam adhibeant, & præſertim Monachi, & moniales ſancti Benedicti, qui horas tam diurnas, quàm nocturnas per multa capita diſpoſuit, & vt celebrarentur mandauit. Ergo his temporibus deferamus laudes creatori noſtro ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ, ideſt matutinis, &c. Cap. 1.

CAP. XVII.

De horarijs precibus Deiparæ Virginis.

CVm ſit controuerſia inter doctores, an Clerici in ſacris, & Religioſi profeſſi ad ſoluendas horarias preces Deiparæ Virginis Mariæ ſub pœna peccati mortalis obligentur, meritò hic dedita opera dubium diſſoluetur. Petrus de Plaud. in 4. diſt. 15. q. 5 concl. 6. Panorm. in cap. primum, de celebr. miſſ. D. Antoninus 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 2. Tabiena verb. Hora nume. 6. & Sotus de iuſtitia, & iur. lib. 1. q. 5. artic. 5. partem affirmatiuam defendunt, & Armilla eandem opinionẽ certa ratione amplectitur, verb. Hor. can. nu. 8 & ſic exponit. Quando officium Beatæ Virginis regulariter dicitur in choro, omnes teneri ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ conſuetudo ad præceptum obligat, ſicut ad illud officium, ſecus quando non recitatur in choro; quia tunc non obſtringuntur, licet bonum ſit,

ſit, vt priuàtim dicatur, & allegat Petrum de Lignano ſuper c. 1. de celeb. Miſſ. Verum alij citati Doctores opinionem contrariam tuētur, & rationibus probant: Primo antiquiſſimus ordo Eccleſiæ exiſtit, vt officiū Beatiſſimæ Virginis Mariæ, certis, ac ſtatis diebus, & horis celebretur, quod nō fieret, niſi eſſet de pręcepto, igitur. Secūdo vbi eſt cōis opinio ſapiētum aduerſari velle eſt nimis periculoſum; ſed ſapientes in hac ſentētia cōueniūt. Tertio vnuſquiſque tenetur euitare periculum
Eccl. 3. mortalis peccati; nam qui amat periculum peribit in illo; ſed qui horas Deiparę Virginis non ſoluit, periculum peccati mortiferi non euitat, vt infra ex Bulla Pij V. deducitˀ ergo. Quarto conſuetudo vſu recepta, & rectè cōprobata abſq; ſcrupulo contrairi nequit; ſed conſuetudo dictas horas dicendi recepta, & vſu comprobata fuit. ergo. Quo tēporis curſu preces horariæ Deiparæ Virginis Mariæ, & à quo inſtitutæ fuerint, & ordinatæ apud veteres hiſtoricos nil ferè certi, ac firmi adinuenire potui: Veruntamen in hiſtoria excellentiſſimi Medici Clementis VIII. Pōt. Max. per illuſtris viri Hieronymi de Rubeis, ciuis Rauēnę, artibus, & ſcientijs peritiſſimi, Greg. VII. eas inſtituiſſe, & per oēm Italiā Petri Damiani Rauennatis celeberrimi, atq; Sāctiſſimi cura, & laborib. promulgandas, & prędicādas curaſſe, reperi; ſed Illuſtriſs. Cardinalis
96 Baronius D. Petrum Damianū eas inſtituiſſe affirmat, vt vol. 11. pagi. 666. quod probabilius mihi eſſe videtur, nā in vita Gregorij VII. de his precibus nullum quidē verbum habemus; & per enarrata à Vincentio Belleuacenſi habetur; qui in ſuo ſpeculo hiſtoriarū rē geſtā exponēs ita
lib. 25. cap. 54. ſcriptum reliquit. Etenim cū Monachi S. Vincentij Arpinatis Virginis Mariæ preces horarias tribus annis continuis recitaſſent, à quodā Gazo Monacho facūdia, & ſuperbia elato ad nō ſoluēdū deinceps incitati, & inducti eas remiſerūt: exinde bona monaſterij rapinis, & incendijs populabanť. Quāobrē Monachi Imperatorem adeunt, &, vt bona eorū funditus nō euellāt, auxiliū petunt; ſed nil boni conſiliū attulit. Tandē Petrum Damiani conſulunt, & horarias preces dimiſſas, vt reaſſumerēt, & recitarent, conſiliū accipiūt, & impoſterū dictas horas perſoluētes ab illis malis liberantur. Deinde Vrbanus II. in Concilio Claramōtano eaſdē preces horarias ob ſacrum bellū perficiendū quotidie perſoluēdas eſſe mādauit. Quarecirca hāc difficultatē duo mihi dicenda vidētur. Alterū eſſe verū, & ſequēdū videlicet; quòd oēs recitantes horas canonicas iuxta Breuiariū reformatū, & iuſſu Pij V. Pont. Max. impreſſum à peccato immunes reddūtur, vt in Bulla, quæ incipit; Quòd à nobis poſtulat, ibi. Quod verò in Rubricis huius noſtri officij præſcribitur, quibus diebus B. Marię ſemper Virginis, & defunctorum, Itē ſeptē pſalmos pęnitentiales, & graduales dici, & pſalli oporteat. Nos pp varia huius vitę negocia multorū occupationib. indulgētes, peccati quidē periculū ab ea preſcriptione remouēdū duximus. Alterū eſt, oēs religioſos horas canonicas non ſoluentes ſecundū formā aſſerti breuiarii ad dicēdū preces horarias Deiparę Virginis ſoluere teneri, ex vi ſaltē conſuetudinis, & non ſecus vt Armilla perdocuit; ex his facilè obiectiones in contrariū ſoluuntur; tamen occaſione vnius conſtitutionis noſtræ Cōgregationis ſuper c. 18. Regulæ Sancti Benedicti ſic præcipientis. Statuerunt nimirum omnes profeſſos mortaliter peccare, qui non le-

C gitimè

gitimè impediti , officium tam ip-
ſius Domini,quàm Matris eius,vel
in totum,vel in partem ſcienter di-
cere omittunt . Monachi noſtri ex-
poſcere valent , quomodo dicta
conſtitutio intelligi debeat.Reſpō-
detur patres communi ſententię,&
conſuetudini adhærentes, ita decla
raſſe: nam conſtitutiones formare,
& alias ordinationes authoritate
Apoſtolica ſibi cōceſſa,quæ ad pec-
catum mortale non obſtringunt,
ſancire poſſe equidem non ignora-
bant; vt in priuilegio Leonis Deci-
mi à numero decimoquinto . Qui-
bus inſtitutis,ordinationibus, de-
clarationibus, & correctionibus
ſinguli de congregatione de nouo
erecta huiuſmodi,cuiuſcunque di-
gnitatis, ſtatus, gradus, ſeu condi-
tionis exiſtant, efficaciter parere
omnino teneantur, ita tamē, quòd
ad peccatum (niſi contrafiat ex con
temptu) aliquem non obligent.
Quare Monachi noſtræ Congrega-
tionis doctrinam ab Armilla tradi-
tam ſequantur.

CAP. XVIII.

De cæteris,quæ attinent ad religionem.

98 ADoratio eſt quædam exhibitio
reuerētiæ alicui facta propter
eiuſdem excellentiam, quæ tres a-
ctus habet. Primus eſt intellectus
recognoſcendo præſentiam alienā;
Secundus eſt voluntatis,qui eſt ſub-
miſſio;Tertius eſt actus exterior,vt
capitis inclinatio,genuflexio,& hu
99 iuſmodi ; Triplex autem adoratio
reperitur,prima eſt latria, quā cul-
tum Dei appellare valemus, & eſt
verè actus religionis per ſe, quia
per ipſam aliquod principium co-
gnoſcitur, à quo ſpe in ſuum vlti-
mum finem ducitur, quæ commu-
niter etiam Sacroſanctæ humanita-
ti Ieſu Chriſti ratione vnionis di-
uinæ perſonæ cum humana natu-
ra ; inſtrumentis quoque paſſionis
eiuſdem ratione contactus ipſius ,
& quatenus noſtræ ſalutis inſtrumē
ta fuere;ſed non ita propriè. Secun
da eſt , quæ cognoſcit aliquam per-
ſonam cæteris omnibus inſigniter
eminentiorem, & hac adoratione
genitricem adorare debet , & hæc
vocatur hyperdulia. Tertia eſt,qua
noſcit aliquos conſeruos tamquam
ſibi ſuperiores, vt Sācti Dei,& hæc
vocatur Dulia . In imaginibus pro-
totypa etiam adorare debet , non
ratione materiei,ſed quatenus pro-
totypa aliud ſibi repræſentant;nam
ſi adoraret imaginem, vt eſt quæ-
dam res materialis,idolatriam pro-
fectò committeret: Vnde adoratio-
ne in imaginem quatenus alicuius
imaginem tenetur referre actio-
nem; nam idem eſt motus in imagi-
nem,& rem quam repræſentat. Ve-
rum quærere poteſt, ad quem ſpe-
ctet declarare, & determinare hūc,
vel illum haberi pro ſancto,& ado-
rari debere;Reſpondetur cum San-
ctorum canonizatio ſit quædam fi-
dei proteſtatio : hinc eſt, vt munus
ſit Summi Pontificis, qui iuxta ri-
tum , & ſolemnitates ad id exquiſi-
tas procedere debet . Canonizatio 100
enim Sanctorum, nil aliud eſt , quā
aliquorum hominum approbatio ,
& Sanctificatio; ad quorum canoni
zationem tria ex parte Summi Pon
tificis concurrunt,primum ſanctita
tis eorum approbatio , ſecundum
acceptæ Sanctitatis à populo Chri-
ſtiano commemoratio , tertio fidei
totius Eccleſiæ depoſcentis benefi-
cia confirmatio; nam ſicut Deus,&
Chriſtus hominem ſanctificāt, Ego Leu. 20.
Dominus,qui ſanctifico vos: Ita ſo- 101
lus Papa , qui eſt Chriſti Vicarius ,
hominum ſanctitatem approbare ,
ac toti Eccleſiæ proponere,eorum-
demq; venerationem præcipere po
teſt,cum ſit caput vniuerſalis Eccle
ſiæ; Probatur. exterior & publica
vene-

veneratio eſt quædam fidei proteſtatio, igitur ad Deum duntaxat attinet, ad quem fidei quæſtiones terminare ſpectat. Nam vt perſona publica, & caput totius Eccleſiæ non errat in canonizatione ſanctorum, quotieſcunque progreditur eo modo, quo progredi tenetur. Namque vt Summus Pōtifex faciendo quod in ſe eſt iuxta ritum, & conſuetudinem, & Sanctorum Patrum inſtituta inuocato Spiritus ſancti auxilio errare, aut populum decipere ne-
Ioan. 14 quit, dicente Chriſto. Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo; ille docebit vos omnia, ſcilicet neceſſaria ad ſalutem, qualia ſunt, quæ attinent ad fidem, & Sāctorum canonizationem; Et quemadmodū diuina prouidentia per Spiritū ſanctum præſeruat Papam ab errorib. in determinationibus eorum, quæ ſunt fidei: ita etiam in canonizatione Sanctorum præſeruat eundem, nec patitur in errorē incidere, aut decidere perperam ſuffert. Vt verò in canonizatione procedat vt Papa, præceps eſſe non debet, nec ſtatim aliquem ſibi denunciatum Sāctum canonizare conuenit, & maximè his temporibus nouiſſimis, in quib. eſt magna raritas verorum miraculorum, quæ ſunt ſigna boni teſtimonij ſanctitatis, ne à Dæmone, vel à Necromantibus conficere miracula turpis lucri cauſa, aut laudis hu-
101 manæ appetitu enarrentur. Vnde canonizationis myſterium protinus non eſt peragendum, ſed per annos differendum; & quando id fieri oportebit, iuxta Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ritum nonnulla obſeruari debent. Primo frequens miraculorum denunciatio & canonizationis poſtulatio. Secundo commiſſio examinis faciendi. Tertio commiſſionis exequutio, & inquiſitio.
Mar. 13 Quarto patientia, ſimplicitas, miracula in vita, & poſt mortem facta. Quinto relatio factæ inquiſitionis in conſiſtorio, vocatis Illuſtriſs. Dominis Cardinalibus, & alijs proximioribus prelatis. Sexto relationis, & factæ inquiſitionis diligens, & maturum examen per conſiſtoriū. Septimo diffinitio, et determinatio, Octauo manifeſta publicatio. Nono diei canonizationis aſſignatio. Decimo D. Papæ, & aſſiſtentiū genuflexio, orationis deuotio, ac Spiritus ſancti inuocatio, vt ſuam Eccleſiam decipi, aut errare non permittat. Vndecimo eſt habere ſermonē, ac miracula Sancti, & opera miſericordiæ enarrare, nec non ipſius Sancti nomen in Cathalogo Sāctorum adſcribere, & adnotare. Duodecimo Miſſam in honorem ipſius Sancti celebrare: & cantica ſpiritualia perſonare, ac Dei beneficia poſtulare ad eiuſdem Sancti inuocationem. In primitiua autem Eccleſia hæc omnia propter duo non ſeruabantur. Primo tunc Sancti vt plurimum martyres erant, de quibus non requiritur tanta diſcuſſio, ſicut in confeſſoribus. Secundo quoniam ex feruore fidei martyres, & eorum miracula, & alia opera ſic erant clara, vt aliqua tergiuerſatione contegi non poſſent.

Sacrificium eſt oblatio per Sacerdotem Deo facta, vt multi in Chriſto vnum corpus exiſtant: dicitur, oblatio per Sacerdotem, quia nunc verum ſacrificium in miſſarum celebratione offertur à Sacerdote pro ſe, deinde pro populo, quod veteris legis cruenta ſacrificia in animaliū occiſionibus præfigurabant: dicitur Deo facta, nam ſi hæc propriè ad Deum non ſpectaſſent, nunquam dæmones à cultoribus ſuis, quos decipiebant, ipſa expetiſſent; dicitur, vt vnum in Chriſto corpus exiſtant; ſicut. n. in corpore multa mēbra habemus, non tamen omnia membra eoſdem actus exercēt. Vn- 103

de multi vnũ corpus ſumus in Chriſto, quę eſt Eccleſia rõne huius ſacrificij incruenti, pro quibus offertur, & de quo omnes participamus, dũmodo ab Eccleſia aliquis nõ ſit præciſus; Sacrificium autem, quod quotidie in Eccleſia offertur, non eſt aliud à ſacrificio à Chriſto ſemel oblato, vt D. Auguſtinus inquit de ciuitate Dei, *Lib. 10. cap. 20.* Sacerdos ipſe Chriſtus, offerens ipſi & oblatio, cuius rei ſacramentũ quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium. Poſt verba de Sacroſancto ſacrificio, quod omniũ oblationum Chriſtianę familię culmen tranſcendit, ſupereſt, vt de decimis, quæ ad huiuſmodi ſacrificij celebrationẽ ſpectant & miniſtrorum eius ſuſtentationem pertractemus.
104 Decimæ igitur ſunt quædã oblata ad recognoſcendum Deũ, proteſtantia, hominẽ ab eo cuncta bona recepiſſe. Cum.n. terram promiſſionis vndecim tribubus diſtribuiſſet, & nullã partem tribui Leuiticæ ad miniſterium, & eius cultũ deputatæ contribuiſſet, inquit: *Num. 18* Ego pars, & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael, & tunc decimas Leuitis, vt eiuſdem intuitu ſoluerentur, tradere præcepit.
105 Quæ in prædiales, perſonales, & mixtas diuiduntur. Prædialis eſt, quæ ex omnibus agrorũ fructibus Eccleſiæ miniſtris confertur. Perſonalis eſt Decima lucri ex ſola induſtria, vel labore perſonæ quæſiti, vt de Decim. Ad Apoſtolicæ, & Paſtoralis. Mixta vero eſt, quę partim ex prædiis, & partim ex diligentia, & ingenio capitur, qualis eſt fœtuum, & pullorum annuũ, quas iuxta locorum conſuetudinem ſub pœna peccati mortalis ſoluere tenentur. Modo hoc præceptũ quò ad quotã eſt ſolũ eccleſiaſticum, quia translato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt translatio legis fieret: nam cæremonialia, & legalia ſimul cũ veteri le-
106 ge vacauerũt; & nõ obligant niſi in illis locis, vbi ſunt in vſu, & non ſoluẽtes decimas, vt in pluribus locis Italię, non peccant lethaliter, vt D. Th. *2. 2. q. 87. ar. ad 5.* & rationem eſſe exiſtimo, quia miniſtri altaris ex redditibus Eccleſiaſticis, aut ex patrimonio vitã ducunt, vel ſaltẽ tacitè à Sũmo Pontifice, & Eccleſiarum rectoribus relinquuntur, vt fecit Apoſtolus. *1. Cor. 9* Quis militat ſuis ſtipendiis unquã? & ſi nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnũ eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? & ſub iũxit, ſed nõ vſi ſumus hac poteſtate. Qui aũt ſoluere tenẽtur, & integrè non ſatisfaciunt, vel ſolutionem impediunt, excõmunicantur, vt ſacr. Conc. Trid. de refor. *Seſſ. 25. cap. 12.*

CAP. XIX.

De erroribus à religione tollendis.

MOyſes in Deuteronomio hoc *Cap. 5.* primum mãdatũ per triplicẽ
107 negationẽ homini explicuit, vt triplicẽ idolatriã effugeret. Prima eſt adoratio ſpiritualiũ creaturarũ, vt puta angelorũ, tam bonorum, quã malorum; prohibetur ibi: Non habebis Deos alienos in conſpectu meo, videlicet creaturas ſpirituales, tãquã Deos non adorabis. Secũda adoratio ſculptiliũ manufactorum, tãquã diuinitatẽ habẽtiũ vetatur. Nõ facies tibi ſculptile. Tertia adoratio imaginis alicuius creaturæ, vt Solis, Lunę, Syderum, & animaliũ, Nec ſimilitudinem omniũ,
107 quæ in cælo ſũt, & quæ in terra deorſum. In hoc etiam præcepto quatuordecim ſpecies ſuperſtitionis virtualiter excluduntur. Prima eſt pythonum, in quibus dæmon loquitur, ad quam reducuntur putãtes ſe ad aliquem locum transferri, & reduci. Secunda: Maleficorum, qui corpora mutare à certa ſanitate, vel generationem impedire, aut animum in amorem, ſeu odium concitare nituntur.

Ter-

Digitized by Google

Tertia eſt eorum, qui per remedia
ſuperſtitioſa hominem decipiunt,
vt in verbis inordinatis, & characte-
ribus incognitis agere ſolent. Quar-
ta eſt transformantium ſe apparen-
ter, vel alia in animalium figuras.
Quinta ad Necromantes ſpectat,
qui mortuos ſuſcitare enituntur.
Sexta eſt ſortilegorum, qui per ſor-
tes negocia ſapere profitentur. Se-
ptima eſt Ariolorum reſponſa dan-
tium in aris Idolorum, ad quā Geo-
mantici in terreſtribus iudicantes,
videlicet, palmas manuum, fron-
tem futura prædicere putant. Octa-
ua eſt Somniatorum, qui decepto-
riè ſomnia interpretantur. Nona eſt
Mathematicorum, qui res futuras
diffinitiuè affirmant. Decima eſt Au-
gurum, qui aues in volatu, auditu,
& motu obſeruant, futura cites præ-
ſumētes. Vndecima eſt Auruſpicum
dies, & horas vanè interpretantiū.
Duodecima eſt Carminatorum, qui
per exorciſmos creaturas adiurant.
Decimatertia eſt eorum, qui artem
diuinatoriam, & notoriam, & ſimi-
les addiſcunt. Decimaquarta eſt eo-
rum, qui fortunam criminantur.

108 Hę autem quatuordecim ſpecies
ad quatuor principales reduci poſ-
Lib. 2 c. ſunt, vt D. Auguſtinus habet de Do-
19. ctri. Chriſt. relatus in cauſa decima
ſexta. cap. illud. Prima propriè dici-
tur Idolatria. Secunda Diuinatio.
Tertia eſt indebitus cultus. Quarta
vana obſeruatio. Idolatria eſt cul-
tus diuinus creaturæ exhibitus,
quod eſt peccatum mortale grauiſ-
109 ſimum, tribuſque modis committi
poteſt; Primo ſolo actu interiori,
quæ eſt idolatria, ſed incompleta,
& imperfecta. Secundo ſolo actu
exteriori, & tunc fictitia vocatur.
Tertio per actum interiorem, & ex-
teriorem, quæ eſt completa, & in
Bulla Cœnæ Domini ſub pęna ex-
communicationis prohibita. De
alijs verò eſt dubium, an excommu-
nicatio incurratur. Qui primo mo-
do Idolatriam committunt, in ex-
communicationē profectò non in-
cidunt, Eccleſia enim occulta cri-
mina non punit; ſed dubium eſt de
ijs, qui ſecundo modo idolatriam
faciunt. Caietanus in fine Cōmenti *22. q. 94*
hæc verba protulit. Eſt quodammo *art. 1.*
do infidelis, quamuis abſolutè non
ſit infidelis: & ratio eſt, quia actus
exterior infidelitatis includitur in
actu interiori, aut ſaltem includi vi- *Hæreſ.*
detur. Sylueſter, & Tabiena, & Na- *num. 1.*
uarrus partem negatiuam defen- *verb. Hæ*
dunt; quoniam illa idolatria eſt a- *reticus.*
ctus fictitius. *num 1.*

Quæ duæ ſolutiones ſic accom- *c. 11. nu-*
modari valent, ſcilicet in foro inte- *mero 27.*
riori non eſſe excommunicatum, in
foro autem exteriori eſſe excom-
municatum; & Eccleſia, quæ poteſt
iudicare de apertis, illum punire
poterit tamquam excommunica-
tum. Species ſecunda ſuperſtitionis
eſt Diuinatio, quæ eſt quædam co-
gnitio Dæmonis arte comparata, &
ex natura ſua eſt peccatum morta-
le, quia expreſſam, vel ſaltem taci-
tam inuocationem Sathanæ conti-
net. Dicitur diuinatio, quoniam ho
mo ſibi, vel dæmoni aliquid attri-
buit, quod eſt proprium Dei, vt oc-
cultarum rerum habere ſcientiam.
Ad hæc venefici, ſtrigæ, incantato-
res, necromantes, chiromantes, &
huiuſmodi referuntur; & hi non ſo-
lum peccatum mortiferum faciūt,
ſed etiam qui hæc vana diſcunt, vel
addiſcere volunt; & hac ars ita pro-
hibetur, quòd non eſt licitum ipſos
maleficos adire, vt maleficium iam
factum diſſoluant, niſi quando ma-
leficium ſine vlla noua incātatione
diſſolui poteſt; ad quam reducūtur
etiam, qui certam, & indubiam fi-
dem ſomnijs adhibent, niſi id ha-
beant ex diuina reuelatione; multa

Gen. 40. Dan. 2. Matt. 1. enim ſomnia in ſacris litteris diuinitus immiſſa leguntur. Tertia ſpecies eſt indebitus cultus, qui eſt quædam actio perniciosa ritus Eccleſiæ nimis excedens; vt ſi quis modo cæremonijs iudaicis vti, aut falſa miracula ad confirmationem alicuius veritatis in medium adducere, vel reliquias cum aliqua ſuperſtitione ad collum deferre vellet; ad hanc refertur quoque appenſio armorum in templis, quibus inimicum occidit, & ſimilia. Quarta ſpecies eſt variarum rerum obſeruatio ex tacito, vel expreſſo diaboli pacto, quæ habet quatuor membra; primum eſt obſeruatio quarũdam orationum, & ieiuniorum ad ſcientiam infuſam acquirendum; ſecundum eſt obſeruatio quorundam animalium, volucrum, herbarum, lapidũ, characterum, & huiuſmodi, ad reſtituendam ſanitatem, vel ad inueniendos theſauros, & ſimilia; tertium eſt animaduerſio quorundam incidentium, puta domo egrediens, quem pedem primo emiſerit, quem inuenerit, aut quid acciderit, & huiuſmodi. Quartum eſt obſeruatio rei, vel verbi ſacri, breuiorum, & ſcripturarum, quæ ad collum appenduntur, quæ licet ex natura ſua ſint bona, & eorundẽ delatio optima, tamẽ vt plurimum ex circunſtantijs eſt praua. Vt bene exiſtant quinque requiruntur, primo vt verè ſit verbum ſacrum, ſeu ex ſanctis patribus decerptum; ſecundo vt non contineat occulta myſteria, & aliquod falſum, & inane. Tertio vt non concludat quaſdam promiſſiones, & ſpeciatim rerum ſpiritualium, videlicet morte ſubitanea non morietur, aut ei virgo Sanctiſſima Maria apparebit, & huiuſmodi: Quarto vt purgato animo, & ex Chriſtiana deuotione, & in Deum pietate geſtet. Pœnæ aduerſus hæc facinora perpetrantes, 100
variæ, & diuerſæ in ſacra ſcriptura, & ſacris canonibus, & in iure ciuili ponuntur. Anima enim, quæ declinauerit ad magos, & Ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciẽ meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui, vt contigit Sauli, & Ochoziæ regibus; Pœnæ autem canonicæ ſunt variæ, & diuerſæ iuxta diuerſitatem, & culparum varietatem, vt 26. quæſt. 5. c. Non oportet, & q. 7. Non obſeruetis. imò Deus hoc maximum crimẽ odio habet, vt etiam illud purgat in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem, vt habetur in tex. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis zelotes viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem; quia nullum patitur amorem cum dijs alienis, ſed eſt zelotes, vt vir cum vxore ſua nullum alium amorem cum aliquo alio amatore ſufferendo. Et verè fortis eſt ad vindictam ſumendum vſque in tertiam, & quartam generationem, vt maleficus homo, tam diu multoties viuens in filijs, & natis filiorum, & pronepotibus videat & ſentiat vltionem; ſed contra hoc ſcripturæ, & ratio reclamare videntur: non occidẽtur patres pro filijs, nec filij pro patribus; & alibi, filius non portabit iniquitatem patris, & pater iniquitatem filij. Verum hæc non obſtant, nam pœna dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo, pro vt pœna eſt, qua reparatur iuſtitiæ æqualitas, quæ peccanti infligitur pro peccato proprio, vt iuſtitia recompenſetur. Secundo vt medicina non ſolum curans malum præteritum, ſed etiam quatenus futurum bonum præſeruat: & ſic aliqui ob alienam culpam in corpore, ac temporalibus bonis per damna, & infirmitates pœnas luunt; vt in filios peccata

Leui. 20. 1. Paral. 10. & 4. Reg. 1.

peccata patrum puniantur, & vt fi-
lij eorum ſub potenti manu Dei hu-
milientur. quod Diuinæ Iuſtitiæ nō
repugnat, quia hoc dirigitur in bo-
num ipſorum; ex quibus facilè diſ-
ſoluũtur loca ſcripturæ, quoniã de
proprijs culpis tantum loquuntur,
quia Deus multum eſt miſericors,
& miſericordiæ eius non eſt nume-
rus, & miſerationes ſuæ ſuper om-
nia opera eius. Verum quæri po-
teſt, vnde maleficia multoties vim,
& efficacitatem habeant. Responde
111 tur id quinque ex cauſis accidere
ſolere. Primo ex praua confidentia,
quæ homini deeſt erga Deum: ſecũ-
do vt fides bonorum probetur; ter-
tio propter pactum expreſſum, vel
tacitum cum Diabolo initum, qua-
liter fit in omni ſuperſtitione; vt D.
Lib.2.c. Auguſtinus de doctrina Chriſtia-
21. & na. Quarto ex dæmonis deſiderio,
23. & maxima cupiditate deuorandi
animas hominum, quos decipere ſa
tagit, quia aduerſarius veſter dia-
bolus, tamquam Leo rugiens cir-
1.Petr.5 cuit quærens, quem deuoret. Quin-
to ex permiſſione Dei.

CAP. XX.

De quibuſdam, quæ malefici facere, vel non agere poſſunt Dæmonum virtute.

QVæritur primo, an malefici de-
ducantur à diabolis ad loca di
112 ſtantia, vel ſit potius dæmonum il-
luſio. Reſpondetur quòd ſic; quo-
niam legimus de quibuſdam, quos
dæmon tranſtulit de vno loco ad
alium maximè diſtantem, vt etiam
Matt.4. habemus de Chriſto in montem ex
celſum à dæmone translato. Verum
de iſtis maleficijs multoties verius
eſſe dicendum exiſtimo, non tranſ-
portari, & quando transferuntur,
non ita celeriter fieri, vt aliqui pu-
tant, quia ob maximam locorum di
ſtantiam corpora ob motum nimis
paterentur; ſed ſentio, dictos male-
ficos à diabolis vt plurimum delu-
di; qui cum mentem cuiuslibet ma-
lefici per falſam illuſionem ſibi ſub
ijciant, illico ſe in varias, & diuer-
ſas ſimilitudines transformant, at-
que perſonarum figuras, & eorum
mentes tenent in ſomnis captiuas:
& modo res lætas, & modo triſtes
eis oſtendunt. Secundo quæritur,
an dæmones aliqua naturali arte
inuenta, vel quæ reperiri poſſit ver-
borũ numeratione, aut figuris cha-
racterum, vel viribus rerum natu-
ralium cogi poſſint à necromanti-
bus; vt aliquem locum ingredian-
tur, vtputa phialam, annulium, &
huiuſmodi, & fixè ibi permaneant,
& petentibus dent reſponſa. Re- 113
ſpondetur ita eſſe dicendum, nam
experientia rerum magiſtra didici-
mus, & audiuimus, nonnullos ha-
buiſſe, & habere dæmones ſic alli-
gatos, & incluſos, & ab eiſdem acci
pere reſponſa petentes; pro cuius ta
men clariori notitia aliquas pono
concluſiones.

Prima: Homo viribus ſuis dæmo-
nes alligare nequit. probatur: ſi e-
nim æqualis non præualet æquali,
multo minus inferior ſuperiori; at
quilibet homo naturaliter eſt infe
rior dæmone. Non eſt ſuper terram
poteſtas, quæ comparetur ei, ſcili-
cet diabolo: igitur eos coercere nõ
poteſt. Præterea homo nulla arte &
modo virtute characterum, herba-
rum, atque verborum alium homi-
nem compellere poteſt, vt ſtet in a-
liquo determinato loco, donec ei
licentia diſcedendi concedatur; er-
go multo minus dæmones compel-
lere poteſt, quoniam virtutibus na-
turalium, & influxibus, atque im-
preſſionibus non ſubijciuntur.

Secunda: Si aliquãdo eſt, vel fuit

ars cogendi dæmones verbis, chara
cteribus, aut alijs quibuſcunque
rebus, illam artem profectò non ha
buerunt à dæmonibus: probatur,
quia non eſt veriſimile, ꝗ ſuperbiſ-
ſimi dæmones voluerint homines
docere, quomodo in ſeruitutem
eorum redigi, & ab eiſdem captiui
teneri, includi, & pro libito expelli
poſſent.

Tertia: Si dæmones quandoque
coercentur ad ingreſſum, vel e-
greſſum, verbis, & characteribus,
id equidem efficitur Deo median-
te, aut ab Angelis bonis, vel etiam
fortè à potentioribus diabolis ad
hunc, vel illum locum expellenti-
bus. Veruntamen dæmones fingunt
quandoque ad huiuſmodi per ho-
mines ſe compelli, cum tamē, illud
quo credentes facilius fallant, &
ſeruituti ſuæ teneant oppreſſos, ef-
ficiant libenter.

Quarta: Si eſt., aut vnquā exſtitit
aliqua ars apud homines coercen-
di, vel compellendi dæmones exor
ciſmis, ſeu adhibitione aliarum
quarumcunque rerum, illa erat, &
eſt ſolū miniſterialis reſpectu Dei,
vel bonorum ſpirituum; ita videli-
cet vt ex pacto diuino ſecreto, quo-
tiens talis homo dixerit talem exor
ciſmum, tali modo & intentione,
aut cum talibus cæremonijs, coer-
ceantur dæmones, ſiue expellantur
per ipſum Deum, aut Angelos eius
poteſtatiuè, exorciſta tantum exi-
ſtente ſuo modo miniſtro.

Quinta: In Chriſtiana religione
eſſe aliquam artem coercendi dæ-
mones, aut aliquem exorciſmum
habere efficacitatem ſingulariter in
expellendis, vel coercendis diabo-
lis, mihi ſuperſtitioſum eſſe vide-
tur, quia nec in primitiua Eccleſia,
neque in hodierna aliquis exorciſ-
mus proprius, & determinatus ex-
pellendi dæmones ab oppreſſis, ſiue
illos conſtringēdi, niſi apocryphè,
& dubiè reperitur.

Sexta: Ars includendi dæmones
in aliquibus locis non eſt ars pro-
priè, ſed quoddam pactum tacitū, 114
vel expreſſum inter perditos homi
nes, ac diabolos diuino honore cu-
pidiſſimos, videlicet vt homo fir-
mam fidem habeat, diuinos eſſe
Deos, ac diuino honore colendos,
& potentes hominibus obeſſe, &
prodeſſe; vt cum tali fide iſti miſeri
faciant aliquam figuram luminis,
vel animalis, & conſecrent eam ſuf
fumigationibus, & tunc callidus
hoſtis abſque dubio ingreditur eā,
& ex illa dat reſponſiones huiuſ-
modi deceptis hominibus, ipſam
conſulentibus, & dæmones hanc in
ſtitutionem ipſis deperditis per in-
ſpirationem quandoque, vel aliter
patefaciunt: ita vt dicti deperditi
talem artem inueniſſe credant, &
ſic iſti dimiſſa lege ſeruando dæmo
num pacta iuſto Dei iudicio deſerū
tur, & filij diaboli efficiuntur, & e-
ius ſeruituti ſubiugantur, qui vt ip
ſos in famulatu ſuo retineat ſæpiſſi-
mè ad talium vota operatur, vt D. *Lib. 21.*
Auguſt. de ciuit. Dei. Non ergo Ne- *c.6.10 5.*
cromantici, vel homines compel-
lunt diabolum, aut in vinculis con
ijciunt vt ipſi putant; ſed ipſe ſimu
lat eſſe captum, vt illos capiat, ſe
vinctum, vt eos vinciat, ſe illorum
imperio ſubiectum fingit, vt eos ſi-
bi ſubiectos reddat, & ſe incluſum
ſimulat, & alligatum, vt illos funi-
bus peccatorum ligatos ad infer-
num perducat.

Tertio quæritur, an veneficia in-
fantibus facta à vetulis ſint opus
naturale, vel diabolicum. Reſpon
det Auicēna, cauſam veneficiorum
eſſe fortem imaginationem: nam ſi-
cut ambulans ſuper trabem in alto
poſitam facilè cadit, quia caſum ex
timore concipit; & ſicut aliqui ſo-

lum

lum animo apprehendentes timorem, vt patet in concupiſcentibus, & iratis, & quandoque etiam ad aliquam ægritudinem: ita quoque animus vetulæ in maleuolentiam vehementer affectus impreſſionem infert, & maximè pueris ob corporis molliciam, impreſſionum facilè ſuſceptibilem: Cæterum hæc opinio vera non videtur; quoniam per imaginationem magna illa mala, quæ pueris irrogantur, fieri non poſsũt. Quare melius eſt dicendum, vene-
115 ficia puerorum fieri ex forti ſpiritu vetulæ, qui immutat aerem, quæ quidem immutatio flatu, & oculis maximè efficitur, ad quos ſubtiliores ſpiritus perueniunt, & vſque ad determinatum ſpacium aerem inficiunt, ad inſtar ſpeculorum, quæ ſi fuerint noua, & pura, quãdam contrahunt impuritatem ex aſpectu, & flatu, ſic animus vetulæ commotus vehementer ad maleuolentiam efficit, vt eius aſpectus, & habitus fiat venenoſior, & pueris maximè noxius, quia habent corpora mollia, & impreſſionum facilè receptiua. Verius autem dici poteſt, frequentius fieri arte dæmonis, Deo permittente.

Quarto quæritur, an iudicio ſortium vti liceat ad ſciẽdum aliquem occultum euentum de electione prælatorum, & manifeſtare occulta crimina, vel ſcire diſpoſitiones ſortibus, aut eleemoſynas diſtribuere pauperibus. Reſp. ndetur in ele-
116 ctione prælatorum non licet vti ſortibus, quia huiuſmodi electiones Spiritu ſancti inuocatione fieri debent. Secundo quoniam in vſu ſortium eſſe poteſt animarum periculum propter malitiam humanam, nè fraudes committantur. Sed obijci poteſt, quæ à Sanctis facta eſſe comperimus, illicita non eſſe habemus, ſed tam in veteri, quam in nouo teſtamento reperimus, Sanctos eſſe ſortibus vſos, vt Saul ſorte deprehẽdit filium ſuum Ionatham mel comediſſe, & Ionas ſorte in mari proiectus eſt; & Zacharias ſorte exijt, vt incenſum poneret, & Matthias in Apoſtolum ab Apoſtolis ſorte eſt electus. Reſpondetur vt 1. Reg.
donec veniret veritas in publico, cẽ Luc. 1.
ceſſæ fuerunt ſortes in veteri teſtamento in punitionibus, & electionibus: vnde donec venit figuræ veritas, ſortes exerceri valebant; & propter hoc Matthiæ electio ante Pentecoſten, in qua dandus erat Spiritus ſanctus, facta eſt ſorte; quia nondum facta erat veritatis publicatio, quia necdum plenitudo Spiritus ſancti in Eccleſiam effuſa. Septem verò Diaconi poſtea non ſorte, ſed diſcipulorum electione ſunt conſtituti. In electionibus autem, & punitionibus ſorte factis Dei voluntate puniebantur, aut eligebantur, vt D. Hieronymus in cap. primum Ionæ ait. Ionas fugitiuus ſorte deprehenditur, & Matthias ſorte eligitur, non agitur virtute ſortium, ſed voluntate Dei, qui ſortes regebat incertas.

Non igitur hoc exemplo debemus vti ſortibus; namque priuilegia ſunt paucorum, & non faciunt legem communem. Præterea non licet vti ſortibus per duellum, aut ferrum candens, vel aquam feruentem, & ſimilia, quoniam hæc ex ſui natura non valent ad occulta indicandum: nam diuino reſeruantur iudicio, vt cap. Conſuluiſti. 2. q. 5. abdita enim ſunt ei relinquenda, qui filiorum hominum corda ſolus nouit. Si autẽ neceſſitas immineat, quando aliquæ dignitates Temporales diſtribuuntur cum debita reuerentia ſortibus diuinum auxilium implorare licebit. Quo ad diſtributionem eleemoſynarum reſpondet

D. Au-

Digitized by Google

Lib.c.28 Tomo 3. D. Auguſtinus de doct. Christiana. Sicut enim ſi tibi aliquid abundaret, quod dare oporteret ei, qui nõ haberet, nec duobus dari poſſet, ſi tibi occurrerent, quoniam neuter alium, vel indigentia, aut erga te aliqua neceſſitudine ſuperaret; nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod dari vtrique non poſſet. Ratio autem, cur in iſtis ſit licitum vti ſortibus, eſt, vt dubitationes, & fraudes, & humanæ contradictiones dirimantur. Prou. 18 Contradictiones comprimit ſors, & inter petentes quoque diiudicat.

Quinto quæritur, an liceat obſeruare tempora, ad aliquid agẽdum. 4. ſen. d. 33. ar. 4. Reſpondetur iuxta doctrinam Innocẽtij, temporum obſeruationem eſſe triplicem, quædam eſt ſuperſti
117 tionis, vel impietatis, vt in eis reperitur, qui obſeruant tempus eorũ, quæ ſubſunt libero arbitrio, & actiones ſub tali ſigno cæli, quos Do Iſa. 47. minus reprehendit. Stent, & ſaluẽt eam Augures cæli, qui contemplabantur ſydera, & ſupputabant menſes. Quædam eſt calliditatis, & prouiſionis eorum, qui obſeruant temporis qualitatem ad rerum abundantiam conſequendum, & indigentiam excludendum. Quædam temporum obſeruantia eſt pietatis, & deuotionis bonorum fidelium; qui feſta obſeruant, in quibus Deo magis eſſe vacandum, quàm in alijs diebus propter beneficia, vel in illo die, vel feſto exhibita decernunt.

118 Sexto quæritur, an liceat in herbis colligendis pro quauis infirmitate aliqua dicere carmina. Reſpondeo quòd non, ſi verba præſertim ſuperſtitioſa pronũciando graue committit peccatum, quãto magis in recolligendis modo ſuperſtitioſo? vt 25. q. 5. Non liceat Chriſtianis. Nec in collectionibus herbarũ, quæ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes, & obſecrationes attendere, ſed omnia facere in honorem Dei, vt Apoſtolus. Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, Coloſ. 3 omnia in nomine Ieſu Chriſti, gratias agentes Patri per ipſum.

Septimo quæritur ſi pro acquirendis ſcientijs ſit licitum vti obſeruantijs notoriæ artis. Reſpondetur quatuor eſſe vias perueniendi ad rerum cognitionem realem, vel apparentem; quarum prima eſt per diuinam illuminationem. Ego dabo os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Luc. 21. Secunda via eſt, qua diſcit ſcientias ab alio, aut per ſe ipſum inuenit. Tertia eſt per ſingularem dæmonis aſſiſtentiam, & influxum, qui nonnullos inſpirare ſolet. Quarta eſt per artem notoriam ſic vocatam, quaſi per eam omnia fiant nota, à diabolis odioſè cõfectam, quam exercere non licet; 119 probatur, quia vtitur quibuſdam, quæ vim ſecundum ſe efficiendi ſcientiam non habent, ſicut inſpectio figurarum, & quorundam ſignorum, atque verborum, quibus ars notoria non vtitur vt cauſis, ſed vt ſignis, non autem vt diuinitus inſtitutis, veluti ſunt ſigna ſacramentalia; verum vt ſignis ad quædam pacta cum dæmonibus initis ſpectãtia, quoniam vtitur quibuſdam particularibus obſeruantijs, carminibus, & ignotis orationibus ex pacto dæmonum inſtitutis. Modo Reſpõdetur: Acquirere cognitionẽ futurorum diaboli auxilio eſt peccatũ mortale ob ſocietatem cum eo initam; licet dæmon hac arte Deo permittente, aliquando conſueuit facere quoſdam in omnibus ſciẽtijs, vel aliquibus ſpecialiter præcellentes, aut apparentes, qui hnmano modo inſcijs miracula videntur.

Cæterum

Cæterum quid hoc, niſi vt tales tandem ex ſuperbia pereant? & alios varijs perſuadendi modis eorum falſa authoritate in fama, & apparenti gloria ad damnationis interitum perducant?

Octauo quæritur, an ſaltem liceat vaticinari per ſomnia. Reſpondetur quòd futura prædicere per ſomnia quatuor modis contingere po-
120 teſt. Primo ex naturali ratione, quia res habent effectus ſuos in cauſis, & ſimilia in ſomnijs apparentia prædicere poteſt. Secundo futura in ſomnijs occurſa ex carnali complexione, vel diſpoſitione prænunciari queunt, vt medici aliquoties faciunt. Tertio contingit ex Dei reuelatione, vt peregerunt Ioſeph, & Daniel, qui per diuinam reuelationē viderunt præſagia futurorum, & ea expoſuerunt. Verum ambo non obſeruabant ſomnia, ſpem in eis ponentes, ſed quæ per ſomnia illis à Deo reuelata declarauerunt. Quarto euenit futura in ſomnijs prædicere dæmonum illuſione, & reuelatione, cum quibus pacta tenent; quoniam eos ad id faciendum inuocant, & talis ars eſt ſuperſtitioſa, & illicita, & qui eam exercet pecca-
Deut. 18 tum mortale committit; Non inueniatur in te qui obſeruet ſomnia.

Nono quæritur, an ex aſtris aliqua praxis certa, & diuinatoria effectuum, & futurorum euentum ab homine haberi poſſit. Videt quòd ſic; quia ſpecies rerum ſunt æternæ, & fixæ, licet indiuidua ſint generabilia, & corruptibilia, & conſequenter cuilibet talium ſpeciei rerum correſpondet aliquis vultus in cælo fixus, à quo dependet, & conſeruatur, & eius indiuidua formantur, & multiplicatur, & vt Philoſophus innuere videtur (*2. de gē.*). Similiter Ptolomeus 9. propoſitione centiloquij ait, vultus huius ſæculi eſſe ſubiectos vultibus cæleſtibus; & Laurentius de Peruſio in ſuo libro, quem edidit de inſpectione imaginum, idem affirmat. Sed in contrarium eſt
Iſidorus li. 3. Ethimologiarum affir- 121
mans negocium imaginum in cælo eſſe ſuperſtitioſum; & in titulo de Mathematicis leges ciuiles iudicāt eos ſuperſtitioſos, & omnino ex ciuitatibus expellendos, & id genus artis fuit prohibitum per conſtitutionem Sixti Quinti.

Ad primum negatur conſequentia, quoniam ſpecies rerum perdurant virtute generatiua à creatore, rebus corruptibilibus in primordio creatis indita. Similiter & inclinatio naturalis, quam videmus ineſſe omnibus animalibus ad generādum ſibi ſimile, eſt naturalis. Ad Ptolomeum dicitur, ſi ipſe intellexit, vt quælibet ſpecies terreſtris ſic dependeat à ſibi reſpondente quadam cæleſti imagine, vt quando illa imago ſuperius viget, illa ſpecies viget inferius; & quando facit fortunatum ſuperius, efficiat etiam inferius, & poſſe virtutem imprimere alicui materiæ elementatæ, cui obediunt indiuidua illius ſpeciei; Dico ita eſſe locutum, quia fuit deceptus ob illam famoſam opinionem, quæ tunc de talibus imaginibus vigebat. Et ad Laurentium reſpondetur quòd eadem facilitate liber eius contemnitur à doctis, qua approbatur à fatuis; quare nil certi ſyderum aſpectu circa humanas actiones firmiter euenire poſſe eſt tenendum.

Decimo quæritur, an ſaltem dæmones futura præcognoſcant, vt ea ſectatoribus ſuis reuelent. Reſpon-
detur triplex eſſe genus cognoſcen 122
di, & diuinandi. Quædam enim habent determinatam, & infallibilem cauſam, vt ſunt ea, quę attenduntur circa motum corporum ſuperiorū, in

lũtati rationalis naturæ arbitrium
dedit, cui nulla præſidet poteſtas,
niſi diuina; ſic eius cognoſcitiuæ
potentiæ contribuit intellectionẽ,
& voluntati ſecretũ, cuius immen-
ſitatem non penetrat, niſi diuina ſa
pientia. Vnde nulla creatura ſcire
poteſt ſecreta cordiũ, niſi reuelen-
tur. Reſpondetur, D. Gregorium lo
cutũ eſſe de Angelis beatis, qui in
gloria propter ſubtilitatem, & cor-
poris claritatem penetrabunt cor-
pora glorioſa quò ad quantitatem
gloriæ, non autem quòad cordium
cogitationes; & ad cõfirmationem
dicitur, licet corda cognoſcãt quò
ad eſſentiã, & proprietates; non au
tẽ occulta in eis exiſtentia pcipiũt.

Demum quæritur, cũ dæmones
plura cognoſcant futura, quam ho
mines, licebit ne hominibus per il-
lorum inuocationem vaticinari ea
abſq; peccato? Reſpondetur tribus
113 modis diuinari poſſe ex cauſis de-
terminatis, & certis, vel ex cauſis
vt in pluribus, & frequenter agen-
tibus, & talium nõ eſt vaticinatio,
ſed præcognitio per cauſas neceſſa
rias, vt frequenter agentes. Secũdo
noſci valent futura Dei reuelatio-
ne, & hoc pacto futurorum præco-
gnitio non eſt diuinatio. Vnde ſi
quis (Deo reuelante) futura contin
gentia prædicit, non equidem vati
cinatur, ſed magis, quod eſt diui-
num, prænũciat. Tertio futura præ-
cognoſcere poteſt dæmone reuelã-
te, & hoc reſpectu eſt diuinatio; nã
vt dicit D. Auguſtinus lib. 1. de do-
ctr. Chriſt. Diuinatio eſt vſurpatio
præcognoſcẽdi futura ex quadam
peſtifera ſocietate hominum cum
dæmonibus, & hoc tertio modo v-
ti diuinatione eſt illicitum, & ſem-
per mortale: probatur. Non ſcit qui
Pythones conſulat, nec diuinos, &
Deut. 18 c. Qui diuinationes 26. q. 5. Omnes,
qui vſurpant modo indebito quod
eſt Dei, ipſo non reuelante, morta-
liter peccant, quia ſe fingunt diui-
nitate plenos; ſed quæ conuentio
Chriſti ad Belial? Pythones iſta fa- 2 Cor. 6
ciunt: ergo. Sed contra obijci po-
teſt, Chriſtus id fecit, quia interro-
gauit dæmonem dicendo: Quod ti- Mar. 5.
bi nomẽ eſt? ergo licitè dæmonem Luc. 8.
conſulere poterit. Reſpondetur di
ſcrimẽ eſſe inter quærere aliquid à
dæmone, & inuocare eundem; Pri-
mum. n. quãdoque eſt licitum pro-
pter vtilitatem propriam, vel alie-
nam, & maximè quãdo virtute Dei
ad veritatem dicendum compelli-
tur, vt Exorciſtæ in Eccleſia Catho
lica faciunt, quemadmodũ & Chri
ſtus peregit. Inuocare verò diabo-
lum ad occultorum cognitionem
acquirendã ab ipſo non licet; quo-
niam nulla temporalis vtilitas de-
trimento ſpiritualis ſalutis compa-
rari poteſt, quod imminet ex abdi
torum inquiſitione per dæmonis
innocationem.

CAP. XXI.

De Superbia.

VEnefici, & ſuperbi colla nolunt
ſubmittere iugo ſuauiſſimæ le-
gis ob maximam eorum ſuperbiã,
in hoc etiam præcepto virtualiter
prohibitam, quæ eſt audax contem 124
ptus Dei, & ſuperiorum inordina-
tus: dicitur contemptus, quia eſt ra
dix omnium peccatorum; Initium
omnis peccati eſt ſuperbia: dicitur Eccl. 10
audax, & inordinatus; quoniã om-
nibus inuidet, ſuperioribus, quia
eis non æquatur, paribus, quoniam
ſibi exæquant, inferioribus, ne ſibi
pares fiant; ideo ſuperbus abſq; or-
dine arroganter operatur, & radi-
ces ſuperbiæ ſunt tres. Prima eſt in-
ordinatus amor ſui, quo excellen-
tias veras, vel apparentes, aut falſas

Digitized by Google

in ſe extorquet.Secunda eſt incau-
ta animaduerſio quorumcumque
bonorum,quæ ſuperbo tribuuntur
à Deo, & ſi quaſi non recepiſſe co-
mentat,immemor illius. Quid ha-
bes,quod nō accepiſti,ſi autem ac-
cepiſti, quid gloriaris quaſi non
acceperis? Tertia eſt negligentia
conſiderandi Deum, & proxi-
mum. Etenim ſi ad notitiam Dei
eius excellentias ponderando ani-
mum applicaret, equidē vt exalta-
retur, ſe cunctis humilem exhibe-
ret,& ſi proximum rectè reputaret,
facilè in ſui cognitionem deueni-
ret: nam penes proximum aliquan-
do eſt quæpiam virtus, quam non
detinet ſuperbus; & miſer non eſt
ita deſtitutus, quin magno aliquo-
ties prodeſſe videamus. Quatuor
125 autem ſpecies ſuperbiæ inueniun-
tur. Prima eſt cum quis ab alio bo-
num obtinet,quod à ſemetipſo ha-
bere exiſtimat. Secunda bonum,
quod poſſidet, ab alio non ratione
gratiæ, ſed meriti adeptum fuiſſe
prætendit. Tertia eſt iactari ſe de a-
liquo,quod non tenet, & tamē poſ-
ſidere gloriatur. Quarta eſt,cum a-
lios deſpectos habet,& ſingularem
præ alijs ſe videri,& exiſtimari con
tendit. Cuius filiæ ſunt duodecim,
videlicet peccandi conſuetudo, li-
bertas &c. Conſuetudo peccandi
eſt habitus acquiſitus, quo volun-
tas quaſi naturaliter malas opera-
tiones exercet, nam ſic habituatus
facillimè iuxta habitum operatur.
Contra quam D. Benedictus in Re-
Cap. 7. gula timorem opponit, qui eſt pri-
mus humilitatis gradus. A timore
tuo Domine concepimus, & quaſi
peperimus ſpiritum ſalutis. Qua-
tuor autem ſpecies timoris repe-
riuntur. Prima eſt timoris munda-
ni, ſiue humani, quo bona tempo-
ralia perdere, vel pericula carnis
Mat. 10 pati reformidat; ſed nolite timere
eos,qui corpus poſſunt occidere,
animā aūt non poſſunt occidere.Se
cunda eſt ſeruilis,cum homo à pec-
catis ſe abſtinet ob periculum infer
ni, vel aliorum malorum; quæ illi
accidere poſſunt, & licet cum chari
tate non maneat, eſt tamen via ad
illam. Timor domini initium dile- Eccl. 25.
ctionis eius. Tertia eſt caſti,& filia-
lis, quo Deum offendere pertime-
ſcit.Quarta eſt initialis,quaſi medij
inter ſeruilem, & filialem,qui eum
commouere valet ratione ſaltem
pœnarum. Ite maledicti in ignem
æternum, vbi erit fletus, & ſtridor Mat. 25
dentium. Libertas peccandi eſt ha-
bitus fatuus, & vitioſus ad facien-
dum omnia ſecundum voluntatem
deprauatam; nam ſuperbi nulli iu-
go obedientiæ, & diſciplinæ colla
ſubijcere volunt,& eis ineſt pro ra-
tione voluntas, & Deo eſſe ſimiles
cupiūt,& prodigi filij ſimulachrum
præ ſe ferunt dicentis. Da mihi por-
tionem ſubſtantiæ, quæ me contin- Luc 15.
git, ſed miſer omnia conſumpſit.
Contra quam opponit ſecundum
humilitatis gradum, vt non amet
voluntatem propriam, & deſideria
ſua non delectetur implere, ſed vo-
luntatem Domini faciat. Nam qui
cognouit voluntatem Domini ſui, Luc. 13.
& non ſe præparauit, & non fecit
ſecundum voluntatem eius, vapu-
labit multis,& qui fecerit volunta-
tem propriam, multiplicem ſentiet
pœnam. Rebellio eſt quidam mo-
tus contra rationem efferato ani- Prou. 8.
mo corroboratus. Impius enim &
ſuperbus, cum in profundum ve-
nerit peccatorum, contemnit: Hæc
mala motio efficit, vt ſuperiores
paruifaciat, pares quia ſibi æquant,
& inferiores tamquam ſordidiſſi-
mos contemnit. Cui aduerſatur ter
tius humilitatis gradus; nam pro
Dei amore omni obedientia ſe ſub-
dat maioribus, ſequens dominum,
qui

Digitized by Google

Philip.2 qui factus eſt obediens vſq; ad mor
tem crucis. Duplex autem eſt obe-
dientia, ſufficiens, & abundans; ſuf-
ficiens eſt voluntas implendi man-
datum ſuperioris. Obedite ſuperio
Heb.13 ribus veſtris, & ſubiacere eis. Abun
dans eſt, quando ſubiectus de Dei
adiutorio confiſus ea quoque agit,
quæ facere non tenetur. Defenſio
eſt quædam excuſatio peccatorum,
qua multi errare, ſed puniri nolũt,
& ad ſe excuſandum parant, & ve-
ritatem adumbrant, vt Adam pere-
Gen. 3. git. Mulier, quam dediſti mihi ſo-
ciam, dedit mihi de ligno, & come-
di. Contra quam ibi ponitur mede-
la, quartus ſ. gradus humilitatis,
vt in iniurijs ferendis, & in rebus
voluntati aduerſis, non ſe protegat.
Qui enim gloriam non quærit, con
Act. 6. tumeliam non ſentit. Ibant Apoſto
li gaudentes à conſpectu concilij,
quoniam digni ſunt pro nomine Ie-
ſu contumeliã pati. Tribulatio non
nocet, ſed magis prodeſt; nam ſicut
aurum igne non læditur, ſic tribu-
latione, & non repugnatione vir
Eccl.27. bonus comprobabitur. Vaſa figuli
probat fornax, & homines iuſtos
tentatio tribulationis. Peccatorum
ſimulata confeſſio eſt detectæ rei
humilitate apparenti ſubmiſſio; nã
conuictus de peccato, & videns ex-
cuſationem abeſſe ſignis, & verbis,
vt partem pœnæ effugiat, magnam
humilitatem fictè oſtẽdit; Quintus
humilitatis gradus cõtra ſtatuitur.
Si omnes malas cogitationes cordi
ſuo aduenientes, vel commiſſa ma-
la confeſſario aperuerit. Reuela
Pſal.36 Domino cor tuum, & ipſe te enu-
triet. Arrogãtia eſt credulitas habẽ
di, quod non habet, & ſe multa per-
egiſſe, ac tenere gloriatur. Contra
quam ſextus humilitatis gradus op
ponitur, vt ſe ad omnia opera, quæ
ſibi iniunguntur, veluti inutilem o-
perarium iudicet, & cum prophe-
ta dicat. Ad nihil redactus ſum, & Pſal.72
neſciui. Præſumptio eſt quædam de
bono habito ſuis meritis attribu-
tio. ita inuerecundi peragunt ſua
merita vſque ad cęlos extollentes,
& quod eis agere non conuenit, fa-
cere præſumunt, & exteros negli-
gunt, vt Ozias fecit tenẽs in manu 2.Paral
thuribulum, vt adoleret incenſum, cap. 26.
& ſacerdotibus minabatur; ſed ſta-
tim orta eſt lepra in fronte eius, &
fuit leproſus, vſque ad finem vitæ
ſuæ. Cõtra ponitur ſeptimus humili
tatis gradus, vt ſe omnibus inferio-
rem, & viliorem non ſolum pecu-
liari lingua, ſed etiam intimo cor-
dis credat affectu; dicens cum pro-
pheta. Ego autem ſum vermis per Pſal.21
fragilitatem, & abiectionem, & non
homo. Singularitas eſt vſus rerum
contra communia directus, vt ho-
mo præ cæteris reputetur, & hono-
retur, vt in pretioſis veſtibus, & in-
ſuetis cibarijs, torneamentis, & ver
bis inuſitatis, & nouis contingit.
Contra quam octauus humilitatis
gradus opponitur, vt talis nil agat,
niſi quod regula cõmunis, vel ma-
iorum cohortantur exempla. Quan Eccl.3.
to maior es, humilia te in omni-
bus: Et ſi aliqua ratione ſtatus, & di
gnitatis ſingularim retinet, gradũ
oſtendat, ſed cordis humilitate de-
miſſum ſe reddat. Et Ciciliam præ-
claram Virginem, & Martyrem ſub
tus cilicio indutam, & ſuper auratis
veſtibus tectã imitetur. Iactãtia eſt
quædã laus, qua homo ſeipſum lau-
dat, & oſtentat; Contra quam ſta-
tuitur nonus humilitatis gradus,
vt linguam coerceat, & pauca lo-
quatur; namque in multo eloquio
non effugiet peccatum; & vir lin- Pſal.139
guoſus non dirigetur in terra. Vn-
de taciturnitatem obſeruet, & ver-
ba examinet, nam ſemel emiſſum Eccl.21
volat irreuocabile verbum; & ver-
ba prudentum ſtatera ponderan-
tur.

colubri effugiat; quoniam eſt maximum peccatum, & radix aliorũ; nam homo incidere poteſt in alia crimina ob ignorantiam, vel infirmitatem; ſed ſuperbus errat, quia Deo ſe ſubijcere refugit, ſe eidem opponendo, & quandam Dei æqualitatem appetit, vt pater eorum rex ſuperbiæ Leuiatan facere putabat; ſed cum eo in profundum inferni miſerè deſcendet. Quare aduertant prælati, ne aliquando ſe iactent ex ſuis meritis ad dignitates eſſe promotos, & non tamquam à Deo vocatos, de quibus inquit Diuus Gregorius. Prælato in cogitationibus ſuis ſuperbia ſuggerit, quia ſolo vitæ merito ſuper cæteris excreuit. *Lib. 34. moral. c. 18.* Et tales facilè cognoſcuntur, quoniam magis eos dolere, & iraſci de tranſgreſſionibus ſuorum præceptorum, quà Dei conſpicies. Clerici ſeculares de ſuperfluo ornatu ſe inflãt, & hominibus vanos apparentes, tamquam friuolæ diiudicantur; quoniam amictus corporis annunciat de illis. *Eccl. 19.* Deinde aliqui eorum glorientur de amplitudine ſuarum Eccleſiarum, & quod prius fuerint Clerici, quàm religioſi, & quod maior fuerit Petrus, quam Benedictus, & tamen multoties veſtigia Petri non ſequuntur. Religioſi quoque patrem Auguſtinum, Baſilium, Benedictum, Romualdum, Dominicum, & Franciſcum, & alios, & martyres quamplurimos, Doctores, Confeſſores, & Virgines tamquam lumina ardẽtia in domo Domini ſe habuiſſe gloriantur, ſed aliqui iſtorum patrem aliquoties neſciunt, quia abalienati ſunt ab vtero. Non enim ſunt filij Sãctorũ, qui ſolum tenent loca eorum, ſed qui ad rectas illorum ſemitas gradiuntur, & eorum vitam imitãtur. Seculares autem de ortu, & diuitijs ſe iactant, & de operibus dicentes, natus ſum nobilis; ieiuno bis in Sabbato. Decimas do omniũ, quæ poſſideo, hoſpitalitatem exerceo, opera miſericordiæ compleo; ſed per vanamgloriam operantur, & arroganter mittunt diuitias in ſacculũ pertuſum, in quo nil remanet emiſſum. *Agg. 1.* Quapropter omnes Deum exorent, vt à ſuperbia liberentur; nam horrendum monſtrũ, & ingens, ſi vincit, continuò ſeruit, ſi moritur, ſemper impellit: ſed nõ accedet hoc malum ad eos, ſi habitauerint in domo Domini cunctis diebus vitæ ſuæ, & mandata eius cuſtodierint. Dicat igitur homo cum Propheta: Miſerere mei Domine, quoniam confidit in te anima mea, & fateor mitiſſime Deus coram omnipotentia tua, me hoc peccato eſſe pollutum, ſed quæſo per miſericordiam tuam fac, vt liberer, & hoc curſu finito audire merear. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram viuentium. *Matt. 5.*

CAP. XXII.

De Ambitione, & Hypocriſi, & Accedia.

128 Ambitio ex ſuperbia naſcitur, & ambitioſi planè noſcuntur, quoniam primas cathedras abſque ordine cupiunt, atque exquirunt, & ab hominibus volunt vocari magiſtri, & aliorum eſſe ſuperiores, ſed aliquando malis artibus dignitates conſequuntur. Sanctorum verò, & ſenſatorum virorum nonnulli, vt periculoſum, & lubricum regimen animarum euitarent, in fugam ſe dederunt, aliqui in cauernis ſe occultauerunt, & alij à dignitatibus ſe abdicauerunt. Chriſtus cum cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum,

& facerent eum regem, fugit iterũ
Io. 6. in montem ipſe ſolus; & Moyſes,
quem cũ Dominus ad Pharaonem
Exod. 19 mittere vellet, vt populum ex dura
1 Reg. 10 Aegyptiorum ſeruitute liberaret,
ter ſe excuſat. Saul domi ſe abſcon-
dit, quando in regem eligitur, &
Magnus Gregorius in Papam ele-
ctus occultè arripuit fugam, & Pe-
trus Damiani ceſſit Cardinalatui,
& Epiſcopatui, nam Epiſcopatum
appetere, vt honoretur, & bonis tẽ-
poralibus potiatur, haud licet, quia
eſt peccatum lethale; & præſertim
Monachi illud celebre Goffredi
prioris Claraeualenſis, qui in Epiſco-
pum Tornacenſem electus, memo-
rabile dictum tradant memoriis, &
ſeruẽt: inquit Goffredus, Equidem
monachus eſſe potero, ſi hinc me
eijcitis, Epiſcopus autem nunquam
129 ero. Etiam hypocritæ triſtes ſuas
facies exterminando aduerſantur
huic præcepto, nam exterius humi-
les, interius autem ſuperbi latent;
Iob 20. ſed gaudium illorum ſe habet ad
inſtar puncti; ſi aſcenderit vſque ad
cœlum ſuperbia eius, & caput eius
nubes tetigerit, quaſi ſterquiliniũ
in fine perdetur, & velut ſomnium
auolãs non inuenietur, & tranſiet
ſicut viſio nocturna: quos noſcere
valebit: Primo hypocritæ, vt aliorũ
famam denigrare poſſint, ſub ſpe-
cie boni iucundè proximo detra-
hunt, & dulci eloquio ſuauiter per-
ſequuntur. Secundo: Facilè, & ferè
ex nulla cauſa alios reprehendũt,
& in crimen vocant, vt zelum de
proximo habere videantur. Tertio:
Ipſi autem vnum verbum quamuis
minimum ſufferre nolunt, & ad re-
torquendũ contumelias pluſquam
parati mordicus exiſtunt.

Accidia eſt quoddam tædium a-
130 gendi bonum, quod homo facere
debet, & triſtitia alitur, qua Deum
non excolit, nec illo gaudet, & ſpi-
ritualia negligendo contriſtatur:
Vnde oritur, vt ſpiritualia paruifa-
ciat, & quaſi nullius valoris exiſti-
met, & ſic non agit ſtudioſè, aut ea
operari refugit; cuius filiæ ſunt Ma-
litia, Pigritia &c. Malitia eſt quædã 131
paſſio, qua homo malum intendit,
& ſcienter eligit, & otio alitur.
Multam enim malitiam docuit o- Eccl. 33
tioſitas. Cui bonus animus, & re-
ctus opponitur, etenim vir bonus
actiones ſuas gratia ſtabiliet, & de-
clinabit à malo, & faciet bonum;
Indicabo tibi ò homo, quid ſit bo- Mich. 6.
num, & quid Dominus requirat à
te: vtique facere iudicium, dilige-
re miſericordiam, & ſolicitè ambu-
lare cum Deo tuo. Nam qui iudi-
cium facit, clementiam, & miſeri-
cordiam exercet: qui miſericordiã
diligit, verſutè non operatur, &
qui pigrè non deambulat, man-
data eius accuratè ſeruat. Pigritia,
eſt quædam mora, & negligen-
tia bonum opus exequendi. Piger
enim abſcondit manus ſub aſcella; Prou 19
contra quam ſtatuitur ardens ani-
mus, ergo tolle moras, & eſto vigil, Luc. 19.
ne tibi dicatur, ſciebas, quòd ego
homo auſterus ſum, tollens quod
non poſui, & metens quod non ſe-
minaui. Euagatio mentis eſt quæ-
dam paſſio ocioſitate progenita,
qua homo æqua non appetit, ſed
incerta. Contra quam ſtatuitur la-
bor, & exercitiũ; Pauper ſum ego, Pſal. 47
& in laboribus à iuuentute mea;
quare ſemper aliquid facito, vt te
diabolus occupatum inueniat. Pu-
ſillanimitas, eſt vitium & receſſus,
quo quis non ordinato more ſub-
trahit ſe, vt non agat, & quæ poſ-
ſet, vel facere deberet, non ope-
ratur, & trepidauit, vbi non erat
timor. Cui fortis animus oppo-
nitur, & robuſtus euadet, quando
innititur Deo per gratiam; nam vt
turris ſuper firmam petram bene
fun-

fundata ventibus, ac terræ moti-
bus, ideſt inſidijs diaboli, mundi,
& carnis, reſiſter. Deſperatio eſt er-
ronea opinio ob æſtimatam impoſ-
ſibilitatem adipiſcendi rem, quam
Ier.18. antea ſperabat: deſperauimus, &
poſt cogitationes noſtras iuimus,
& Vnuſquiſque prauitatem cordis
ſui mali facimus. Contra quam ſpes
opponitur, nam qui ſperant in Do-
Pſal.30. mino, non confundentur, In te Do
mine ſperaui, non confundar in æ-
ternum. Verùm quærere poſſet, cur
pigri, & negligentes rectè non ope-
132 rentur. Reſpondetur, quia virtus
in medio conſiſtit, & illud reperi-
re eſt laborioſum, vt de puncto in
medio circuli patet; nam difficilè
eſt punctum rectè attingi lineis.
Secundo: quia niſi duo concurrant
actio non eſt bona: Primo actus de-
bet eſſe bonus ex ſui natura. Secun
do, probe circũſtantijs exornatus;
dare enim eleemoſynam ex ſui na-
tura eſt bonus actus, at ſi tribuatur
ob vanam gloriam, malus euadet.
Tertio, natura noſtra eſt prona ad
Gen.1. malũ in adoleſcentia ſua. Quarto,
delicta ſunt difficilia cognitu, nam
ſunt multa, & recondita. Quis enim
Pſal.13 delicta intelligit? Quare pigri, &
remiſſi difficillè bonum operantur.
Attendat igitur, nè piger euadat,
Matt.11 ſed laboret; nam regnum cœlorum
vim patitur, & violenti rapiunt il-
lud. Forſan ignoras ſanctos ad re-
gna pollorum pigritia, & ocio per-
ueniſſe? non equidem, nam ſine
puluere, & ſudore non eſt victoria.
Audias quæſo Apoſtolum. Alij ve-
Heb.11. ro ludibria, & verbera experti, in-
ſuper & vincula, & carceres, lapida
ti ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, cir-
cuierunt in melotis, in pellibus ca-
prinis egẽtes, anguſtiati, & afflicti.
Vſquequo igitur moraris? Etenim
quantò amplius tardaueris, tantò
peius ſemper erit. Eijce accidiam,
& labora in vinea domini Sabaoth.
Nam ſi omnia opera Dei conſide-
raueris, rem nullam reperies, quæ
non laboret. Vade piger ad formi-
cam, & addiſce diligentiam. O quã-
tos labores patiuntur mortales, vt
congregent terrena, quæ citò relin
quere debent: mercator enim lon-
ginquas circuit regiones magno
cum periculo vitæ: & milites armis
periculo vitæ millies ſe exponunt,
vt caducam aſſequantur gloriam:
& Agricolę, vt terrenos fructus per
cipiant, terram ponderoſis vomeri
bus ſcindunt, & frangunt lingoni-
bus, & magnis laboribus minuunt.
Vt quid pigritiam & tu non com-
minuis, & ad nihilum redigis? Ete-
nim ſi hodie aliquid inchoare, &
cras modicum addere volueris, &
ſic propoſitum diebus ſingulis pro
poſito, & virtutem virtuti iniun-
gendo, te quidem Deo carum red-
des, & hominibus gratioſum. Reſe-
cat etiam mundanum amorem,
quoniam eſt cathena eum tenens
alligatum, & ſicut glutinum ſpiri-
tualis animi alas impediens, ne ad
diligendum Deũ valeat ſolutè per-
tranſire. Hunc itaque amorem re-
mouere oportet, quoniam amor
bonus illuc peruenire non poteſt,
vbi iſte habitat. Sed ò miſerum, &
infœlicem, vilem, & coram Deo fœ
tidum, & mundo odioſum, qua te-
meritate Patrem illum mitiſſimũ,
& miſericordioſiſſimum implora-
re valebis, quem non amaſti, ſed
cõtempſiſti, & dehonoraſti? & qua-
liter lingua adherebit tibi ad ali-
quid ab eo poſtulandum? Dic mi-
ſer, qua fronte id attentare aude-
bis? quare oportet, vt ſis Deo infi-
ſus, & ſimul cum ſponſa efflagites.
Trahe me poſt te, curremus ſimul Cant.1.
in odorem vnguentorum tuorum.
Dicas igitur, immitte quæſo Domi-
ne dulcedinem gratiæ, & ardorem

charitatis in animam meam, vt nõ
tarder reuerti in domum meam,
vnde exiui, & vna cum Sanctis in
gloria ex toto corde, mente, ani
ma, fortitudine, & viribus meis in
æternum te excolam.

CAP. XXIII.

De Iuramento in genere.

HOmo in primo præcepto fuit
ordinatus circa vnius Dei
cognitionē fide, ſpe, & cha-
ritate: in hoc autem ſecundo poſt
cordis informationem refrenare
linguam docetur, vt os ex abundan
tia cordis loquatur bonū, & quod
mente eſt complexus, lingua, & vo
ce collaudet. Ideo ſequitur in tex-
tu. Non aſſumes nomen Dei in va-
num, ideſt in nullo malo vſu eius
nomen abs te vſurpetur inaniter:
& licet in vetuſtis catechiſmis e-
uoluatur. Nec iures vana per ipsū,
non refert: nam factum fuit, vt car-
men ritè terminaretur; vel ad ſigni
ficandum, quod in hoc mandato eſt
præcipuè agendum de iuramento,
& ibi nomen pro Deo intelligitur
& pro omni eo, quod eſt Deus, vel
quod rectè eidem tribui poteſt.
Nomen autem ipſius quatuor mo-
133 dis deſumi poteſt. Primo, ad atte-
ſtandum, & veritatem confirman-
dam. Secundo, ad aliquid promit-
tendum, aut vouendum. Tertio, ad
non blaſphemandum. Quarto, ad
134 vera de Deo enarrandum; de qui-
bus ſigillatim infra. Iuramentum
eſt quædam teſtificatio rei ſacræ ad
confirmandum hominis ſermonem
inuenta; vel eſt quædam verborum
ſeries cum atteſtatione rei ſacræ
confirmata: Aut eſt quædam ſpon-
ſio veritatem dicendi, in cuius pro
bationem & defenſionem Deus in
uocatur. Quæ deſcriptiones ſe in-
uicem protinus declarant. No-
men autem iuramenti eſt dedu-
ctum à iure, quaſi iure introdu-
ctum, vt ſermo confirmatus iura-
mento ſit verus, & ſolidus, vt D.
Thom. Nam cum hominis teſtifi- [2. 2. q. 89 ar. 1.]
catio ad veritatem indagandam
propter duo ſit fallax, ſcilicet pro-
pter defectum humanæ virtutis,
quia plures hominum in hoc cri-
men labuntur, vt Propheta. Os eo- [Pſal. 16.]
rum locutum eſt mendacium: &
propter defectum humanæ cogni-
tionis. Quam ob rem ad Deum
veritatem infallibilem recurrere
neceſſarium fuit, quia nec mentiri,
nec eidem aliquid latere poteſt.
Poſſum etiam dicere cum Diuo Au
guſtino, Iuramentum quaſi à iu-
re reddendo dici, nam ille, qui iu-
rat, reddit ius ei per quem iurat,
vt de Verb. Apoſt. Iuramentum [Ser. 30. ſit 10.]
ad inueniendam veritatem pro-
pter diabolum primò originem 135
traxit, vt habet Diuus Chryſoſto- [In cap. 5 Mat]
mus in illa verba. Quod autem a- [Hom 26]
bundantius eſt, à malo eſt, ideſt à
mala radice, ſeu à diabolo, à quo
introductum fuit mendacium in
orbem terræ, propter quod cum
homo non ſit fide dignus, ad facien
dum fidem iuſiurandum fuit reper
tum, & poſtea vſu introductum;
quando mala creuerunt, & homi-
nes magis fallaces eſſe cœperunt.
Nil autem in iuramento ſumi po-
teſt, niſi Deus, vel aliquid ad eun-
dem relatum: & cum creaturæ no-
men in iureiurādo percipi contin-
geret id duobus modis accidere va
lebit: Primo nomen aliquarū crea-
turarum: in quibus diuina veritas
plurimum relucet; vt iurare per Sā
ctos, & ſacra Euāgelia, nam qui iuſ
iurandum dicit per ſimiles inuoca-
tiones, profectò iurat per Deum,
cuius veritas in Euāgeliis, & Sāctis
refulget. Secūdo: Aliquando iurat
per

Digitized by Google

per aliquam creaturam ſibi notam, & dilectam per modum execrationis, vt per patrem, matrem, vxorem filiosq́, tunc iuſiurãdum refertur in Deum, quia ſunt ipſius creaturæ, & à proferente iuramentum maximè gratæ, atque dilectæ. Verum aduertat, quòd humanus ſermo circa tria verſari poteſt. Primo, circum ea, quæ ſunt neceſſaria, & per ſe nota, putà totũ eſſe maius ſua parte, ignẽ eſſe calidum. Secundo, circa res neceſſarias, ſed occultas, vt ſunt ſcientificæ concluſiones, quæ includuntur in principijs. Tertio circa res cõtingentes particulares, quæ ab humana voluntate dependẽt. Prioris generis per terminorũ explicationẽ ſtatim clareſcũt. Secũdi, neceſſarijs rationibus, & medijs probãtur. Tertij indicijs, & cõiecturis, & pro
136 babilibus argumentis, quæ tamen complete, ac tutò nõ probant. Iccirco iuſiurandum, vt dictum teſtis firmaretur, & factum probaretur, in vſu fuit poſitum. Iurandi etiam neceſſitas orta eſt ex duplici cauſa, ſ. ex defectu humani teſtimonij, & ex neceſſitate res ſciendi; nã humanum teſtimonium dupliciter deficere valet. Primo, vt non ſit fide dignum. Secundo, vt ſit defectus ſubſtantię rei non habentis teſtem, vel quod factum ſit opertũ. Quare per iuſiurandum vterque defectus aufertur, quia Deum fide digniſſimũ, cui oĩa ſunt nuda, & aperta in ſponſorẽ dicti ſui atteſtando producit.

CAP. XXIIII.

An liceat iurare, & quomodo.

QVamuis iurare ſit actus iuſtus,
137 tamẽ non eſt bonus per ſe, nec expetendus, ſed ex ſuppoſitione inueniendi veritatem; eſſe actum rectum probatur Primo, oritur.n. ex recta Dei cognitione. Secundo, eidem honor, & reuerẽtia exhibetur, nã teſtimoniũ Dei proprio eſſe certius fatet. Tertio in iuramẽto actus quidam dilectionis Dei cõtinetur, quoniam iurans per ea, quæ amat, iuſiurandum dicere ſolet. Quarto, propriam cauſam iuſtificat, & iuramento ſe purgare põt. Quinto, multas cõtrouerſias, & lites dirimit, & è medio tollit. Homines (inq̃t Apoſtolus) per maiorẽ ſui iurant, & omnis controuerſiæ eorũ finis ad confirmationem eſt iuramẽtum. Quod autẽ per ſe non ſit actus bonus, nec expetendus probatur. Primo iuramentũ ſupponit peccatum, propter quod homo mendax euaſit, non ratione ſolum primæ radicis, ſed multoties ẽt perſonę particularis, à qua poſtulatur. Secundo. incredulitatẽ eius, qui exigit iuramẽtũ, ſupponit; nõ.n. ſimplici dicto acquieſcit. Tertio, vt periuriũ deuitet Iſydoro aſſerente de ſummo bono. Noli iurare, ſi non vis peierare. & Chriſtus. Iterũ audiſtis, quia dictũ eſt antiquis. Non periurabis, reddes autem dño iuramenta tua: Ego autem dico vobis non iurare omnino, &c. Sit autẽ ſermo veſter eſt eſt, non non; & alibi. Ante omnia autẽ nolite iurare, neq; per cęlum, neq; per terrã, &c. ſit autem ſermo veſter eſt eſt, non non, vt non ſub iudicio decidatis. Ex quibus iuramẽtũ non eſſe bonũ per ſe, nec expetendũ cõſtat. Quinimo pp dicta loca nonnũlli hæreticorũ, homini Chriſtiano in quibuſdam caſibus iuſiurandum non eſſe licitũ, aſſeruere; vt Ioann. Vvicleff. dicens in ciuilibus contractibus nõ eſſe licitũ iurare, cuius error dãnatus fuit in Concilio Cõſtantienſi, & in Bulla Martini V. quæ hr̃ poſt dictũ Concilium. Aliqui aũt legentes Apoſtolũ aliquoties iuraſſe, & quidẽ ſine peccato, in vno caſu tantum

Margin notes: *Heb. 6.* — 138 — *Lib. 2.* — *Mat. 5* — *Iacob. 5.* — *Seſ. 8 ar 43.*

concedi putauerunt, videlicet ob Euangelij promulgationem, quo caſu Apoſtolum iuraſſe affirmant. Hic error etiam ibidem à Martino damnatus fuit: Quare concludendum eſt, quòd iuramentum iuxta modos vſu receptos proferre, ac præſtare licebit: & quamuis loca ſuperius adducta omninò iuſiurandum prohibere videantur, res tamen non ita ſi habet; ideò explicari debent. Primo certum eſt, quòd Euangeliſta, iurare peccatum eſſe, non dixit; nam cum prius protuliſſet. Nolite iurare neque per cœlũ, &c. & addidiſſet, ſit autem ſermo veſter eſt eſt, non non: poſtea de iuramento ſubdit; quod autem abundantius eſt, à malo eſt. vbi notant ſcribentes, Chriſtum non dixiſſe, quod autem abundantius eſt, ideſt iuramentum, malum eſt, ſed tantũ protuliſſe à malo eſt, vt iuramentum à mala radice, & ab hominum mendacijs, & propter ipſorum difficultatem credendi prouenire inſinuaret. Inſuper ità exponi poſſunt, ibi iuramenta non prohiberi, ſed malum vſum & conſuetudinem iurandi; nam Iudæos ſæpè iurantes, vt eos à iuramentis amoueret, alloquebatur. Tertio dici poteſt, frequentem conſuetudinem iurandi eſſe prohibitam. Quarto dici poteſt, conſilium eſſe datum, vt quantùm fieri poſſet à iuramentis ſe abſtinerent. Quinto vt modum perfectum Chriſtianè viuendi doceret, quoniam qui crebrò iurat manifeſto peierãdi periculo ſe exponit. Iurationi ne aſſueſcas oſtuũ; *Ecc. 23.* multi enim caſus in ea. Hinc aliquorum patrum doctrinam, iurandum nõ eſſe dicentium, vt D. Chryſoſtomus in Homilijs ad populum frequenter habuit, & alij facilè recto, & catholico ſenſui accommodare poterit: nam illis temporibus, antequam hæreſes contra hãc veritatem inſurrexiſſent, ſermones ad popu'um iuramentis procliuẽ, vt malũ vſum iurandi extirparent, ita amplificando, & exaggerando cõciones habebant. Quomodo autẽ iurare debeat inquit Ieremias: *Ier. 4.* Et iurabis viuit Dominus in verita *139* te, & iudicio, & iuſtitia, quarum altera deficiente iuſiurandum eſt malum. Veritas enim attenditur vel penes rem ipſam, vt ſic ſe habeat, veluti iuratur; aut qui iurat, ſaltem putet eſſe verum, quod iuramento confirmat. Iudicium etiam ex parte iurãtis requiritur, vt ad iurandum in cauſa neceſſaria prudenter procedat. Iuſtitia verò diligenter percipitur apud rem, quæ iuramento comprobatur, vt niſi bona, & honeſta iuret. Quamuis eædem circunſtantiæ ad formãdum iuramentum verum ſint comites & neceſſariæ, nõ tamẽ æquè neceſſariæ; nam veritas eſt magis neceſſaria, quam aliæ, magis iuſtitia, quàm iudicium, quia iuramentum defectu veritatis falſum, iuſtitiæ iniquum, iudicij temerarium nominatur. Præterea duplicem veritatem in iuramento deprehendi conſideret; Altera eſt communis iuramẽto aſſertorio, & promiſſorio, videlicet vt iuramentum ſit verũ, & ita ſe habeat in cauſa, & in effectu, veluti iuratur, vt puta ſi iuramento medio aliquem vidiſſe facinora perpetrantem dicat; ſi verè cernit, & veram ſcientiam tenet, iuramentum quoque verum erit. In promiſſorio autem iurat, ſe factum aliquid, ſi habet intentionem agendi, quando iurat, tunc eſt verũ iuſiurandum in cauſa: & poſtea hęc veritas in executione, & effectu ſuo tempore eſt ponenda, licèt nõ ſit de ſubſtantia iuramenti; Nam hæc veritas non exiſtit, nec valet eſſe,

eſſe, quando iuratum fuit: Quare ad ipſam ſubſtantiam iuramenti ſpectare nequit; tunc enim veritas in ſua cauſa eſt, ſcilicet in homine iurante, & intentionem operandi, quod iurat, habente, & volente, ſed non in effectu habebat, & volebat. Igitur in iuramento tàm aſſertorio, quàm promiſſorio veritas ſemper requiritur, & ſi deſit, mortiferè peccat, vt Sotus de Iuſt. & iur. haber, Nihil referre, an res ſit leuis, vel grauis. Immò dicere auderem, quòd peccatum in materia leui potius augetur: & ratio eſt, quoniam in leui ſine neceſſitate profert iuramentum, in graui autem ſæpè in aliquam ſui, vel alterius vtilitatem, & commodum, vel neceſſitatem peierat, quia hoc peccatum non in re, ſed in falſitate conſiſtit. Circa iudicium diligenter inquirere conuenit, an ſit neceſſarium iurare, videlicet ſi res iuſta eſt, & vera, grauis, vel leuis, ſeù aliundè probari poſſit. Si poſtea neceſſitas ferendi, & iuramentum dicendi exigit, iàm cum debita reuerentia, & conſultè proferat iuramentum. Ex his ſcribæ publici, &

Lib. 8. q. 1. con. 1.

140 Iudices aduertant, vt ex cauſis leuibus iuramenta non poſtulent; nam multoties ob rem parui momenti, & nulla ferè conſideratione dignã peierandi occaſionem hominibus præbent. Circa iuſtitiam notet, ibi nomen iuſtitiæ, vt eſt virtus reddens vnicuique, quod ſuum eſt, nõ vſurpari, ſed generatim bonitatem in ſe comprehendere, ita vt res, de qua dicitur iuramentum, ſit iuſta, & bona. Verùm circa hoc dupliciter errare contingit: primo rem iniuſtam iurare, vt puta ſi proximum interficere iuret: ſecundo, vt res, de qua iuramentum protulit, iuſta nõ erit, in principio iuramentum non licuit, in fine autem obſeruatio iniuſta erit, vt in iuramento facto ab Herode contigit. At ſciſcitari poteſt, an iuſtitia reperiatur in aſſertorio. Caiet. in art. 3. inquit, iuſtitiam inueniri poſſe in cauſa, ſed nõ in re: in cauſa quando adeſt vera, & iuſta cauſa iurandi, in re autem 141
non, quia de re mala iuratur. Ego dicerem iuſtitiam cauſæ, & rei inesse, quoniam tres ſunt perpetuæ comites iuramenti circunſtantiæ; & quamuis de re mala affirmatè iuretur, nihilominus veritas, quæ ex dicto iuramento acquiritur, eſt bona, & iuſta, & Patres de iuramento tractantes eſſe tres circunſtantias eiuſdem comites ſinè conditione loquuntur.

CAP. XXV.

De ÿs, quæ ad iuramentum publicum requiruntur.

CVm iuramentum ſit pars religionis, cuius curã Summus Pontifex, & Prælati gerunt, ad eos quoque de publicis iuramentis aliquas leges ſtatuere attinebat: & cũ ſint maioris momenti adhibere remedia oportebat: Vnde circa iudicium aliqua ſtatuta ſingulariter conſtituere; cum enim ex triplici capite accidere poſſit, vt iudicium, & reuerentia in iureiurando non exhibeatur; ideò ſtatuerunt, vt pueri ante annum 14. ex defectu per- 142
fecti, & completi vſus rationis ad iurandum cogi non poſſint, vt 22. q. 5. Pueri, & Honeſtum, & Syluester verb. Iuramentum 2. §. 3. Sotus autem de iuſt. & iur. aſſerit, vt ſi manifeſtis coniecturis antè pubertatis annos vigebunt, ex ui dictorum canonum à iure iurando non ſunt repellẽdi: Sed affirmare auderem,

Lib. 8. q. 1. ar. 10.

licèt vſum rationis obtineant, ad
demendum tamen cauillationis,
quæ ex talibus iuramentis oriri ſo-
lent, eos ad iurandũ non eſse cogē-
dos, neq; admittendos. Secundo ex
totali defectu vſus rõnis amētes, &
2.2.q.7. furioſi excluduntur, vt D.Th. & lau
art.3. datē ēt, non eſse admittendos amē-
tes lucida interualla habētes, quia
ſemper de veritate erit iurgium
inter partes: atqui aliquam ſtulti-
tiam paſſi ex morbo, vel alio caſu,
& poſtea acquirunt priſtinam ſani-
tatem, admitti poſſe non dubita-
rem. Tertio: Periurij à iureiurādo
expelluntur, licet ad oneroſa te-
neantur, ſcilicet ad præſtandum iu
ramentum Domino directi in cau-
ſa feudi, & ad iuramentum calum-
niæ, vt 22.q.5. Paruuli, & ibi Gloſſ.
etenim cum mala mentem huma-
nā multoties inuoluāt, & homo in
iurationib. falſa profari noſcatur,
vt peierantes facillimè percipia n-
tur, hæc aduertere oportet. Quan-
do aliquis in iudicio eſt periurij le
gitimè conuictus, & per ſenten-
tiam damnatus, ad iurandum ad-
mitti non poteſt, vt in cap. Paruu-
li. Inſuper addo etiam, qui extra
iudicium, & palam peierant, dum-
modo tres conditiones adſint, à iu-
re iurando expelli deberent. Pri-
ma, vt iuramentũ, quod proferunt,
ſit perſpicuè iuſiurandum; quod ex
forma verborum ab ipſis prolato-
rum facilè noſse valebit. Secundo,
vt manifeſtè appareat, ſe iuramen-
tum ſtabili ſententia dicere voluiſ-
ſe, & non ex ira, vel ex aliqua re-
pentina animi perturbatione, & du
bitatione. Tertio: Si euidenter, &
clarè eſt falſum, quod iurat, & cer-
tum ita eſse ſciebat: quæ doctrina
22 q.98 mihi maximè arridet, quia in cap.
ar 1. ad Paruuli abſolutè excluduntur per-
tertium. iurij: quod ex D.Thom. à ſimili cō-
probatur. Qui in iuramento pro-
miſſorio falſum affirmat abſque
vlla iudicis ſententia ipſo iure in-
famis reputatur, & tamquam infa-
mis à iureiurando eſt expellēdus;
licet rectè dicat, vt qui iurat falſum
in aſſertorio non ſit infamis, niſi ex
iudicis ſententia, tamen ſi illæ tres
conditiones, de quibus ſupra, ad-
fuerint; tamquam falſus, & de quo
facilè peieraturum eſſe præſumi-
tur; à iure iurando arcendum eſ-
ſe ſentirem, nè iudex in dubijs fre-
quenter cum partibus verſari co-
gatur. Cæterum aduertat, aliquas
perſonas in dignitatibus conſtitu-
tas aliquoties eximi à iuramentis, 148
vt Prælati, & Sacerdotes, vt 2.q.5.
Sacramentum, Nos ſacramentum,
Si quis præsbyter: quoniam cum ſit
difficilè in iuſiurandis dicendis e-
uitare peccatum, & huiuſmodi per
ſonæ poſtea Corpus Domini con-
tractent, nè polluantur, à iuramen-
tis elongare ſe debent: & etiam ob
ſtatus perfectionem; nam hoc digni
tati perſonæ derogat, de cuius veri-
tate dubitari videtur, quam me-
dio iuramento tolli percipitur;
quoniam iurare eſt actus grauis, &
periculoſus, & olim ritè ſancitum,
vt nemo niſi ieiunus ad iurandum
accederet, vt purgatum iudicium,
& maiorem reuerentiam iuramen
to exhiberet, vt 22.q.5. Honeſtum:
licet ex contrario vſu fuerit abro-
gatum. Dictis tamen perſonis in
aliquibus cauſis iurare expedit.
Primo pro fide, vt cum hæreſim ab-
iurant, vel ſchiſma vt 2. quæſt.5.
Sacramentum. Secundo in defectu
probationis, ne aliquis iniuſtè læ-
datur, dummodo in cauſa ſangui-
nis non iuretur, vt 1.q.7. Quoties.
Tertio ad obedientiam reddendũ,
vt prælati, & Parochi etiam ſuis præ
latis iurant, vt de electio. Præla. Si-
gnifi-

gnificaſti, & 22.q.5, Nullus Epiſcopus. Quarto pro publica pace. Quinto pro indemnitate Eccleſiæ. Sexto, quando quis ab excommunicatione ſoluitur. Septimo, quando quis eſt infamatus de aliquo crimine, ſi aliæ probationes deficiant, ſe iuramento purgare expedit, vt de purgatione canonica. Quotiens. Octauo in profeſſione fidei iuxta tenorem Bullæ Pij Quin
114 ti, Quæ incipit. Iniunctum. Et licet in dictis caſibus iurare liceat, attamen in ſimilibus, & grauioribus iuramentum dicere poſſunt. Verum petere poteſt, an more ſecularium iurare obligentur. Reſpondetur huiuſmodi perſonas generatim ſic iurare non adſtringi, ſed ſatis eſt pectoris tactus, ſignificans conſcientiam, vel ſacramenta, quæ portant; in cauſis autem in iure expreſſis, vt in Bulla Pij Quarti, & in cap. Teſtimonium §. Epiſcopum, & de iur. iuran. cap. Ego, ſecundum formam in dictis canonibus præſcriptam obſtringuntur.

C A P. XXVI.

De iuramentis aſſertorio, promiſſorio, calumniæ, & fidelitatis.

22 qõ 8. art. 1. IVramentum diuiditur à Diuo Thoma Primo in aſſertorium,
144 & promiſſorium, quæ diuiſio à Theologis, & Canoniſtis vniuerſè recipitur, & licet hoc pacto diſtinguatur, non tamen vt duo omnibus modis diuerſa; ſed ita diſtribuuntur, vt aſſertorium ſimplicem aſſertionem, & promiſſorium affirmationem cum pacto, & obligatione ad aliquid in futuro pera-
22.q 89. art. 7. gendum complectantur. Caietanus aliam differentiam in reſponſione ad primum aſſignat: videlicet vnam veritatem in aſſertorio inueniri debere, quæ tunc ineſſe, quando iuratur; in promiſſorio autem duplicem, & quando iuratur, & cũ executio promiſſi determinato tẽpore completur. Aliud eſt etiam diſcrimen, nam in aſsertorio vinculum iurandi cadit ſuper actum, & non ſuper rem; in promiſsorio autem ſuper ipſum actum, & ſuper rem, quam iurat. Alia eſt quoque differentia, quoniam in aſsertorio iuramentum ad euadendam mortem iniuſtè factum ſemper eſt mortale: in promiſsorio autem non ſemper; nam defectu antecedentis veritatis erit mortale, defectione autem conſequentis aliquoties erit mortale, vtpotè ſi aliquid facere pollicitus eſt tali tempore, & tunc promiſſio non ſit licita, aut bonũ impediat, ad obſeruationem promiſſi non tenetur. Alia varietas eſt etiam, quòd in aſſertorio falſo quis non efficitur infamis, niſi per ſententiam Iudicis condemnetur, & declaretur; in promiſsorio autem tanquam infamis reputatur. In multis verò conueniunt. Primo, ſemper veritatem continere debent, quæ neceſſario in vtroque exquiritur. Secundo, vt ligamen vtriuſque cadat ſuper actum iurandi. Tertio, læſio veritatis in vtroque eſt læthale crimen. Quarto, iurantes falſum tàm aſſertoriè, quàm promiſsoriè periurij efficiuntur. Quinto, ſi aliqui in vtroque falſum iurant, & illas tres conditiones abeſse noſcatur, à iure iurando reijciuntur. In promiſsorio autem quatuor præcipuè aſſignari poſsunt. Primò, obligatio ipſius iuramenti in ſe. Secundo, ex portione iurantis. Tertio, ex forma rei iuratæ. Quarto, ex parte eius, cui iuratur. de quibus ſigillatim

latim dicendum eſt. Vinculum iuramenti in ſe eſt maius ſimplici promiſſione; nam qui pura promiſſione aliquid pollicitus eſt, illud ſolum præſtare tenetur ratione fidelitatis; qui autem iurando promiſit, duplici obligatione conſtringitur; videlicet ratione fidelitatis humanæ, & ob reuerentiam diuini nominis, nè Deum in falſum teſtem inducat. Et licet in cap. Iuramenti 22. quæſt. 5. dicatur, Deum non ponere diſcrimen inter iuramentum,& ſimplicem pollicitationem; nihilominus ſi canon rectè perpendatur, nil aliud continet, niſi quòd in ſimplici promiſſione, & in iuramento, quantùm ad veritatem attinet, coram Deo nullum eſt diſcrimen; ſed ratione reuerentiæ erga ipſum in iuramento pro teſte adductum arctiori vinculo obſtringit; ita ut obſeruatio ſit de iure naturæ, quemadmodum fecit Attilius ciuis Romanus, qui vt iuramentum Carthaginẽſibus præſtitum ſeruaret, Chartaginem reuerſus, vitam amiſit. Ex parte verò ipſius iurantis eandem obligationem continuò non obtinet, vt puta aliquis iurando in genere promiſit ſtare mandato alterius, qui poſtea vxorem ſinè cauſa legitima à ſe eijcere, & filios mandat priuari hæreditate; tunc ſeruare iuramẽtum non tenetur, quia non ſe obligauit ad omnes ſpecies, quæ ſub illo genere continentur, ſed ad illas tantummodo, de quibus cogitauit, & ſe obligare intendit: nam vxorem relinquere, & filios hæredes haud conſtituere non cogitabat. Tertio adueniente impoſſibilitate obſeruandi iuramentum, obligatio euaneſcit. Quarto ex parte illius, cui iuratur, videlicet quando iuramentum fraude, vel dolo extortum fuerit; vel cum ſit aliqua mutatio circa rem; ad quam iniurandum fuerat directum, vt puta ſubditus iurauit obedientiam Principi ſuo naturali, & legitimo, qui ſi poſtea princeps eſſe deſinit à iuramento liberatur. Vel quando eſt noxium iure ſpirituali, aut in aliqua re temporali magni momẽti, vt Panormit. de iur. iurand. in cap. Si verò: & tandem ceſſat iuramenti vinculum, quando is, cui iuramentum fuit præſtitum obligationem relaxat. Verùm petere poteſt, an qui coactè, vel per metum aliquid iuramento promiſit ſub pœna peccati mortalis reddere teneatur. Reſpondet D. Thom. duplicem rationem vinculi in talibus iuramentis inueniri: Altera eſt ex ui & obligatione humanæ fidelitatis, quam ſeruare debet, cui iuramentum præſtitit: Altera verò eſt ex parte Dei, per quem iurat, & ratione reuerentiæ ipſi debitę promiſſis ſtare oportet. Prior obligatio ratione coactionis, & metus aufertur; nam qui pollicitationem extorſit, ob violentiam illatã non meretur, vt ei fides obſeruetur. Altera autem, quæ ex parte Dei oritur, remanet, nec coactio, aut formido eam demere poteſt, quia Deus ipſum iurare non coegit, & talis promiſſio ſine diuini nominis dedecore tolli nequit. Verum dicere poſſet, igitur homo bona ſua amittere, vel mala aliqua ferre compelletur. D. Thom. ibidem duplex remedium tradit. Alterum eſt, quòd antequam promiſſum ſoluatur, à ſuperiore iuramenti relaxationem poſtulare poteſt; hæc enim iuramenta Summus Pontifex facile diſpenſat, vt de iur. iurand. Verum. Alterum pro ſolutione promiſſi per iudicem repetere

22. q. 89 ar. 7. ad tertium. 145

petere

petere ualet, qui repetentem au-
dire, & ſolutum reſtitui per ſen-
tentiam iubere tenetur: At rur-
ſum dicere poteſt, ſi petens iura-
mentum, & extorquens per ean-
dem vim iurantem etiam coegiſ-
ſet, vt relationem talis iuramenti
nec à Summo Pontifice, neque à
iudice poſtularet, quid agendum?
Soluit D. Thom. dicens, iuramen-
tum ex hac parte eſſe omninò nul-
lum, quia eſt contra bonum publi-
cum, & iuſtitiam publicam. Ve-
runtamen licet talia iuramenta
nullius momenti eſſe videantur,
ſunt tamen actus charitatis, uel mi
ſericordiæ, quibus homo a mortis
periculo, vel perpetui carceris,
& huiuſmodi ſemetipſum, aut pro
ximum liberare poteſt, & ſimilia
iuramenta transgrediens quam-
uis ſecundum quid inuoluntariè
exiſtant, tamen ratione reueren-
tiæ, quam erga Deum haberi o-
portet, mortaliter peccat, vt D.
Thom. vbi ſupra. Tamen Eccleſia
tanquam pia mater eorum miſere-
tur, qui iuramentum coactè, &
vi factum non obſeruant, & pœ-
nam tàm grauem, quantam ex iu-
ramento omnibus modis volunta-
rio exigeret, ab eiſdem ſumi pro-
hibet, vt Gloſ. in cap. Verum dicet.
Non ſunt propter hoc tamquam
pro mortali crimine puniendi
ideſt tamquam pro directo per-
iurio, & voluntario. Præterea
conſiderare debet, quatuor gene-
ra rerum in iuramento promiſſo-
rio polliceri poſſe. Primo res bo-
nas, & honeſtas, & ſic iuſiuran-
dum erit bonum. Secundo malas,
vt homicidium, adulterium, &
hoc ſemper erit lethale crimen.
Tertio rem malam, ſed venia di-
gnam, & ſic erit veniale. Quarto
iurare poteſt omiſſionem alicuius
operis ſupererogationis, vt puta
non eſſe epiſcopum, vel non in-
gredi religionem, peccat inquit
D. Thom. in quantum ponit obi- ar. 7. ad 2.
cem Spiritui Sancto, qui eſt boni
propoſiti inſpirator, non tamen
peccatum committit ſeruando iu-
ramentum, ſed multo melius fa-
ciet, ſi non ſeruet. Quæ doctri-
na à Caietano ibi optimè explica- 146
tur dicente. Duobus modis iu-
rare contingit: Primo pertinaci-
ter, ut nullo caſu, nulla exigente
neceſſitate, ſeu charitatis, vel obe-
dientiæ nunquam ſe facturum il-
lud opus ſupererogationis, tunc
mortiferum crimen facit, quia ſpi-
rituiſancto obicem ponere conten
dit. Secundo iurare poteſt abſque
vlla peruicacia, ita ut ſi caſus eue-
niret illud faciendi, quod iura-
mento agere promiſerat, tamen fa-
ceret, tunc peccatum venia di-
gnum duntaxat perpetraret. Iura-
menta autem ex ira, uel paſſione 147
facta aliquando obligationem in-
ducunt, & aliquoties non; nam paſ.
ſio, & animi perturbatio triplici-
ter contingere poteſt, ſcilicet leui-
ter, vehementer, & medio quo-
dam modo: in primo, & tertio mo-
do omni tempore conſtringunt,
quia aliquam deliberationem uo-
luntariam includunt, & actus eſt
voluntarius, & ad obligandum ſa-
tis. Secundo autem modo acce-
pta ratione vehementis paſſionis,
& iræ ex repentinis motibus, & in
opinatis cauſis, & valdè indignis
non obſtringunt, quia iudicium fe
rè deliberandi demunt. Sed diffi-
cillime cognoſci ut, an ita iurans
obcæcatus fuerit, vt actus ſit om-
ninò inuoluntarius. Iccircò ra-
tione dubij conſulerem, vt po-
ſtulet à ſuperiori diſpenſatio-
nem.

Diffi-

Difficultas modo inſurgit de iu-
ramentis contra legem poſitiuã fa-
ctis, an obliget. Pro cuius ſolutione
duo conſiderare debet, ſcilicet ma
teriam legis, & finem, ſeu legis fun-
damentum. Materia legis duplex
eſſe poteſt, altera eſſe valet eadem
cum materia iuris diuini, & natu-
ralis, quoniam vtraque lex de ea-
dem re aliquando ſtatuit. Finis
quoque, ſeu fundamentum legis
duplex eſſe poteſt, prout iuramen-
tum duobus modis ordinari valet,
videlicet ad bonum publicum, vel
148 priuatum. Modo ad dubium re-
ſpondetur, cum materia legis poſi-
tiuæ eſt eadem cum materiæ legis
Diuinæ, vel naturalis, iuramentum
factum aduerſus legem eſt irritum,
& inane: Quando autem legis ma-
teria diuerſa eſt à iure diuino, vel
naturali; an tunc iuſiurandum fa-
ctum contra humanam legem ob-
liget, vel non, determinatio ex fine
legis eſt deſumenda; nam ſi lex pri-
mo bonum publicum reſpicit, iu-
ramentum erit nullum omninò,
quoniam perſona priuata bono
communi præiudicium inferre
nequit; cum autem lex humana
rationem priuati boni primò re-
ſpicit, tunc iuramentum validum
eſt, & efficax; quia vnuſquiſque
iuri ſuo cedere poteſt: vt puta ſo-
lutio vſurarum prohibetur, vt de
iur. iurand. Debitores. Si quis au-
tem vſuras ſoluere iurauerit, nè
iuramento irrideat, ad ſoluen-
dum tenetur, etſi poſtea repoſce-
149 re poſſit. De iuramentis autem
reciprocis, niſi conditio ponatur
in eſſe, obligatio euaneſcit: vt puta
viginti aureos tribuere iurat, ſi al-
ter è contra æquum dederit, condi-
tione, & pacto non ſeruato, iura-
mentum non conſtringit, nam fran
genti fidẽ fides frangatur eidẽ: Sed
ſi alter prius dare iurauerit, con-
ſulerem, vt ſeparatim poſtulet, an
in pacto perſiſtere velit; ſi poſtea
noluerit, à iuramenti vinculo li-
beratur.

Iuramentum calumniæ in ini-
tio litis, vel in medio in cauſis 150
ſolum temporalibus præſtari ſo-
let, vt in cauſa contumeliis non
agatur; quod ex aſſertorio, &
promiſſorio eſt mixtum, vt de
iur. iurand. ſi de calumnia in ſex-
to. Primo iurat ſe iuſtam cauſam
habere, & credit. Secundo, quòd
interrogatus non negabit quod ſi-
bi verum eſſe perſuadet. Tertio,
nec falſis probationibus ſcienter
vtitur. Quarto dilationes in fraudẽ
nõ petit. Quinto, quod non eſt pol-
licitus, neque dedit, nec promiſit,
vel contribuit, niſi perſonis, qui-
bus leges dare iubent; ex quibus in
fertur in tribus conuenire cum aſ-
ſertorio, videlicet quòd iurans iu-
ſtam cauſam habere putat. Secũdo
ipſum nil dediſſe, niſi perſonis à le
ge non prohibitis. Tertio non eſſe
pollicitum, niſi eiſdem perſonis; cæ
tera verò ad promiſſorium referũ-
tur: Et ad multas calumnias è me-
dio tollendum leges hoc remediũ
introduxere: & primo ab actore, ſe
cundo à reo præſtari debet: à quo
iuramento Epiſcopi cum toto ordi
ne clericali eximuntur, vt de Iur.
calum. in 6. Inhærẽtes: & Honorius
II. Monachos etiam, & moniales à
dicto iuramento liberauit.

Iuramentum malitiæ aliquando 151
ferri ſolet, vt qui iurat ſe nihil cal-
lidè petiturum ſpondeat, & à iura-
mento calumniæ differt; quoniam
ante litis conteſtationem fertur;
& in eadem lite exigi, & ſæpe dari
poteſt, & quodammodo in tota cau
ſa iuramento calumniæ auxiliatur,
& tam de ſpiritualibus, quàm de
tem-

Digitized by Google

tem poralibus dari valet, vt de iur. calum. in 6. In appellationis. At quærere poteſt, cur etiam iuramen tum malitiæ, & calumniæ aduocatis, & procuratoribus non datur? Reſpondetur illum teneri pręſtare iuramentum, qui eſt melius de negocio informatus: vnde ſufficit, vt ſyndicus iuret.

C A P. XXVII.

De iuramentis, quæ fiunt per ſimplicem Dei atteſtationem, execrationem, & de mixtis.

MVltæ formulæ reperiuntur iuramentorum, quę ad duas ſpeciatim reuocari poſſunt, vt D. Tho. quorum altera fit per ſimplicē Dei atteſtationē, altera verò per execrationem. Prioris generis iuramenta duodecim modis fieri poſſunt. Primo, per ſimplicem Dei atteſtationē dicendo per Deum, vel in Deū. Secūdo, teſtor Deum, teſtis eſt Deus. Tertio, in veritate, vel per alia ipſius attributa. Quarto viuat Deus, in lege veteri vſitatus. Quinto, loquor corā Deo. Sexto, Deus ſcit, vel videt. Septimo, per tactū Euāgelij, aut cuiuſque libri, ſeu ſcripturæ aliquam veritatem à diuina participatam continentium. Octauo, per tactum pectoris, vt religioſi. & hoīes bonæ, ac timoratæ conſcientiæ faciūt. Nono eſt in veritate. Decimo, vera dico. Vndecimo, eſt iurare per fidem, aut in fide. Duodecimo, eſt per verbum iuro abſolutè prolatum. Nauarrus in Sum. aſſerit iuramētum. Quinto modo prolatum non eſſe propriè iuramentū; ſi quis hoc modo dicendi vtitur, intentionem iurandi non habet quia nō inuocat Deum in teſtatorem, ſed in ſpectatorem. Verùm D. Tho. ad tertium, vbi ſupra affirmat, eſſe iuramentum; nā ibi æquiparat hos modos loquēdi, Teſtis eſt mihi Deus, loquor coram Deo, & per Deū. Caietanus hanc difficultatem cognoſcens in cōmento tradit diſtinctionem, qua diſſoluit nodū inquiens. Huiuſmodi enūtiationes intelligi poſſe duobus modis, ſ. inuocatiuè, vel enūtiatiuè, primo modo habēt rationē iuramenti: Secundo autem modo non; quam doctrinam ſic intelligendam eſſe exiſtimo, vt ſi alia verba addātur ly corā Deo loquor, vt fecit Apoſtolus, dicens. Loquar coram Deo, quia non mentior. Secundo ſi dicta verba poſt veram enarrationem apponantur; tunc ex hominum conſenſu vim iuramenti conſequuntur. Hic autem modus loquēdi, coram Deo loquor, hominem aliquoties excuſare poteſt reſpectu verborum precedentium, & conſequentium, quod etiam cōmune alijs eſt iuramentis; puta ſi quis de bonitate, & miſericordia Dei ſermonem haberet, & ſe loqui coram Deo ſubderet, à quo videtur, & auditur, non eſt iuramentum. Vel ſi poſtularet aliquam gratiam, & per Deum obſecraret: aut de re occulta loqueretur, & diceret, Deum eiuſdē rei ſolū eſſe teſtē, & huiuſmodi profectò iuramēta non exiſtūt. Circa ſextū modū, videlicet, Deus ſcit, vel videt rōne triplicis acceptionis. Primo abſolutè intelligendo Deus ſcit, aut aſpicit. Secundo affirmādo rem tanquā verā dicendo, Deus nō ignorat, verū me loqui, vel non mētiri. Tertio aut veritatē ſuſpendendo; ſ. Deus ſcit, vtrū veritatē proferam, in quibus declarandis Doctores nō conueniunt. Nauarrus enim loco citato aſſeuerat Tertio modo acceptum, nō eſſe iuramentū, quia adducit Deum tāquam ſcientē, an ſit verum, vel falſum, quod ipſe loquitur: de ſecundo autem modo

2. 2. q. 89. ar. 1. & 6.

152

Cap. 12. num. 2.

partem affirmatiuam ſequitur, quoniam Deus adducitur tamquam teſtator, de primo autem modo nil habet. Verùm modus primus, & tertius iuramenta quoque erunt, ſi poſt veram explicationem ſecundum communem loquendi vſum proferantur, & ratio eſt, nam quotieſcumque ab hominibus verba prolata ab aliquo ſecundum uſum communem, & iurandi modum accipiuntur, ſemper iuramentum exiſtimabitur. Circa modum decimũ in veritate. Panor. de iur. iuran. iuramentum eſſe defendit, quoniã qui dicit in veritate, aut verè ratione primæ veritatis eſt iuſiurãdum; nam omnis veritas dependet à prima, & reducitur ad ipſam. Nauar. autem eodem loco tenet, ſermonẽ ita prolatum iuxta proferentis intentionem eſſe intelligendum; vel enim de Diuina, ſeu de humana loquitur, ſi de diuina eſt iuramentũ, ſi de humana non eſt: & rationi reſpondet, omnem veritatem à prima dependere, nihilominus verba in actibus moralibus interpretari non debẽt in proximi præiudiciũ, ſed iuxta communem vſum loquendi, & mentem proferentis, & non ſecundum intelligentiam à paucis perceptam, nam Chriſtus hoc modo loquendi vſus eſt. In veritate dico vobis, & tamen non iurauit. Circa modum vndecimum iurandi per fidem, vel in fide dubitare poteſt, an ſit verum iuramentum. Reſpondetur, fides duobus modis ſuſcipi poteſt, vel pro diuina, aut pro humana; Primo modo eſt iuramentum; Secundo vero modo non.

Multæ etiam formæ iuramentorum, quæ fiunt per modum execrationis alicuius mali, vel petitionis alicuius boni reperiuntur, de quibus hanc regulam trado. Quocumque modo loquatur, & ſibi, aut proprijs rebus, vel perſonis dilectis aliquod bonum, aut malum per modum atteſtationis imprecatur, erit verum iuſiurandum, aliàs verò nõ. Mixta quoque plura exiſtunt prout iuramentis ſimplicibus coniunguntur. Primo per ſimplicem conteſtationem Dei vna cum eiuſdem inuocatione in iuſtum iudicem, vt puta ſi veritatem non proferat, ipſum pœna multet: vt ſi dicat Atteſtor Deum, vt me perdat, ſi res ita non ſe habet: vel coniungat cum inuocatione ad bonum, vt fecit Apoſtolus. Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, aut indeterminatè implorandó, vt teſtor Deum, ſi veritatem dico, quod nil aliud inſinuat, niſi propitius ſit mihi Deus, ſi veritatem loquor, ſin minus me perdat: & licet formæ iurãdi per creaturas ad modum ſimplicis conteſtationis eſſe videantur, tamen ſunt execratoriæ, vt D. Thomas rectè ait. 153 2. Cor. 1 1. 2. qõ. 89. ar. 6.

CAP. XXVIII.

De ſtatu periculoſo iurantium frequenter.

Ex doctrina tradita facilè percipiet, aſſuetum crebro iurare in periculoſo ſtatu animi exiſtere, quoniam omnia ferè iuramenta ab ipſo prolata ſaltem abſq; iudicio exiſtunt. Secundo oportet, vt ſæpè falſum iuret, quia iuramentum dicit ſine examine rei, quam iurat; & deinceps an ſit bona, vel mala, iuſta, ſeu iniuſta, vera, aut falſa non exquirit. Tertio, de rebus nullius momenti pluries iurat. Quarto ob frequentiam iurandi proximo occaſionem præbet ſcandali: & quod peius eſt ad obſeruandum iuramenta in fine multa mala committere cogitur, vt fecit Herodes, & aſſuetus iurationi facillimè pe- 154 Mar. 6.

peierabit,quia à malo vſu quaſi captiuus detinetur; ita vt à iure iurãdo difficulter ſe abſtinere poteſt. Quare aliquibus remediis adiuuari debet. Primo ita aſſuetus inſtruẽdus eſt de periculo ſui ſtatus, & de malis,quæ proueniunt ab huiuſmodi iuramentis. Secundo docendus eſt de bonis, quæ non iurando adipiſci poteſt. Tertio inſtituendus eſt propinquarum cauſarum, & de efficaci propoſito voluntatis non iurandi. Quarto quantam eſſe aſſuetudinem iurandi ob malum habitum,tantam immo maiorem eſſe conſuetudinem fugiendi iuramentum.Chriſoſtomus enim ait. Ad malum vſum iurandi penitus extirpãdum facilis additus patet:nam non eſt opus impenſa pecuniarum, non ſudore,non ærumnis,& laboribus, ſed ſolum bona,& recta voluntate: & ſi dixero, ne contumelia inimicos afficias, ſtatim mihi furorem profers in mentem,ſi dixero,ne inuideas, aliam cauſam mihi dabis, cũ dico nõ iures, nihil tale poteris dicere.& in ſuis homilijs nonnulla remedia iurantem docet. Primum eſt, vt in mente propoſitum ſtabiliat non iurandi amplius, & nunquam illud remittat,etiam ſi malus habitus ipſum ad iuſiurandum impingat, & tali propoſito permanente ſi ſemel,bis,ter,& vltra labatur, ad idem conſilium exercendũ non iurandi ſe recipiat. Secundum eſt multos ex domeſticis, & alios cuſtodes ſibi perficiat,qui ipſum quotieſcumque iurauerit admoneant, & corrigant: nam ſi fera ex omni parte agitur, fugere non poteſt, ſic & tot habentem cuſtodes,& increpantes,cum vndique pulſetur, non poteſt non cauere:& obiectioni reſpondet, hoc non eſſe difficilè, nec moleſtum; nam quatuor, aut decẽ diebus patietur, poſtea verò moleſtia victus peccatum,& malam conſuetudinem ſuperabit; & exemplo confirmat,quia ſi inuerſam veſtem te indueris, à puero permittis admoneri,& non confunderis,immò corrigentem obſequeris: ſi ergo in ornamento corporis obiurgantem paruulum ſuffers, quanto magis perpeti oportet in ornamento animæ obiurgãtem te? Tertium remedium ait, vt collationes fiant, & ſi inſtituantur etiam ſodalitia,& frequenter ibi ſe hortentur, & bona opera exerceant, erit remedium potiſſimum. Verùm dubitare poteſt. An qui ad iurandum inducit quem ſcit eſſe peieraturum,lęthale peccatum committat. Reſpõdetur,

155 qui prouocat aliquem ad iuſiurandum ſciens eſſe peieraturum, non ſolum peccat,ſed grauius,quàm ille,qui peierat,& ratio eſt, quia animam quinimo duas occidit, vt 22. q.5. Illi qui. Vnde D.Tho. ſic ſoluit. Qui prouocat ad iurandum,aut eſt perſona publica, aut particularis, ſi publica, & ſeruato iuris ordine crimen non facit, quia id agit ad inſtantiam partis, & ſeruato iuris ordine, ſeu falſum iurare non ignoret, ſiue verum. Si autẽ eſt perſona priuata,ſi neſciat iurantem peieraturum non facit delictum, ſi autem eſſe peieraturum ſciat flagitium committit;quoniam datæ occaſioni iuramentum falſum dicendi cooperatur. Ex hac doctrina duæ dubitationes inſurgunt. Prima eſt, an pars,ad cuius inſtantiam à iudice fertur iuramentum, ſciens peieraturũ fore,crimen admittat. Secũda, an iudex ex officio procedens per viam inquiſitionis iuramẽtum abſque mortali exigere valeat,quia D.Tho. dicit non peccare mortaliter, quando ad inſtantiam partis iuſiurandum exquirit.

Ad primam reſpondetur, ſi pars non

Marginalia: *Hom.17 in cap.5 Mat.* — *Hom.17* — *22.q 94 art.4.* — *Hom.16 ad popu. Antho. tom. 4.*

non ignoret, aduerſarium eſſe peieraturum,& apud iudicem inſtat, vt iuramentum exigat, peccatum mortale committit, & ratio eſt, quoniã proximum induxit ad peccandum. Sed contra dicere poſſet, vtor iure meo,& via, & modo licito,cum iudicis authoritate. Inſuper ſi certo ſcirem,paratum eſſe ad falſum proferendum, tamen iuramentum expoſcere mihi liceret (à quam ad peierandum expedito, ſicuti ab vſurario parato in aliqua neceſſitate mutuam ſub vſuris accipere valerem; nam alia via redimendi meum non ſupereſt. His nõ obſtantibus certum eſt apud ſcribentes, numquam ad peierandum quempiam inducere eſſe licitum; quia eſt intrinſecè malum, & contra charitatem,vt in ſacro Canone.

22.q.5. Illi.

Nam ſcis verum eſſe,quod dicis,& iuramento inquiris,& falſum eſſe, quod ille dicere intendit, & iurare compellis? Ecce iurat, ecce peierat, ecce perit, tu quid inueniſti? immo & tu periſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti.& D.Chryſoſtomus inquit, melius eſt, te pecuniam amittere, quàm illum peierare.

Hom.27

Et rationis varietas in exemplo adducto facilè percipitur,ab vſurario enim rem bonã in ſua ſubſtantia petis quam malitia acturus eſt malam; cum verò petitur iuramentum ab eo,quem certò ſcis eſſe peieraturum, rem malam ex genere ſuo exigis, igitur nullo pacto ad iuramentum falſum proferendum à parato poſtulare conuenit; quoniam veritas eſt medulla iuramenti; & quamuis non ſit licitum petere iuramentum ab eo,quem ſcis eſſe peieraturum,licet tamen aliquã-
156 do ab infideli vltra offerente,etiam ſi ſe non fateat, cum iurare per falſa; modo vt legitima cauſa adſit, tunc enim iuriiurando no cooperatur, ſed ſolum iuramento alieno probabili coniectura, & ratione vtitur, vt puta exigere iuramentũ ab infideli, quod bonum, & malum euadere poteſt, licet poſtea per Deos falſos iuret; inde tamen aliquod bonum conſequitur; vt etiam in pactis iuramento confirmatis, & obſignatis inter principem Chriſtianum, & infidelem ad pactionem, vel pacem conuenientibus multoties fieri ſolet, vt 22.q.1. Mouet. Ad tollendum autem ſcrupulos, & dubitationes qualis cognitio, & ſcientia requiratur ad co-
gnoſcendum quempiam eſſe peieraturum, oportet conſiderare Primo,aliqua eſſe falſa prolaturum, is ſcire dicitur, qui de facto dubitat, & quamuis poſtea neget, tamen putabat, vt veritatem negare non auderet. Secundo: Alterum eſſe peieraturum ſcire non dicitur, qui leuibus coniecturis, & ſuſpitionibus ambigit. Tertio,nec cognitum habere dicitur qui dubio vero dubitat. Quarto,non dicitur ſciens, licet magis in dubium veniat, alterum eſſe peieraturum, quàm non, dum adhuc veram ſpẽ tenet, quòd forſan verum iurabit. At ille tantũ non ignorare dicitur, qui tali certitudine, qualis in ſimilibus haberi ſolet,certo ſciat, videlicet vt iurans falſum teſtimonium dicere ſit aſſuetus,& malæ conſcientiæ & ad omne genus peccati paratus exiſtat: vel vt habeat vehementem ſuſpicionem, vt puta aliquis concubinam multis annis habuit, & ab Epiſcopo coactus ipſam dimiſit: in hoc caſu ob vehemẽtẽ ſuſpicionẽ; ne ad concubinam redeat,iuramentum exigere non auderem. Ad ſecundum reſpondetur: Iudicem petere poſſe iuſiurandum per viam inquiſitionis procedendo, & quotieſcumque alio modo rem iuſtè attingere 157

tingere

tingere nõ poteſt,& alijs rectè fun-
gi officio ſuo declarare non valet,
niſi medio iuramento; tunc enim
vt perſona publica atteſtantem pe-
ieraturum neſcit.

CAP. XXIX.

De interpretatione, commutatione, & relaxatione iuramentorum.

IVramenta tribus ex cauſis expo
nuntur,vel commutãtur, aut re
158 laxantur, videlicet ſi ſint mala,
ſiuè inutilia, aut bonum impediũt.
Interpretatio iuramenti præſertim
Principum ad Summum Pontificẽ,
aliorum verò ad Epiſcopos ſpectat
in pluribus caſibus, ut de iur.iurã.
peruenit:Secundo,iuramenta gene
ralia, quibus homo ſe conſtrinxit,
ſolùm de ſpeciebus iuſtis, & hone-
ſtis,ad quas ſe obligauiſſet,ſi aduer
tiſſet,interpretari debent. In iuſiu-
randis dolo,aut per vim factis ſi iu
rauerit aliquam iuſtam intentionẽ,
& non ſecundum mẽtem illius, cui
iuramentum præſtitit.ſed iuxta in-
tentionem iurantis ſemper explica
ri debent.Quando autem iuramen
tum alt ri præiudicat, ſed nõ ex vi
iuramenti;verùm ratione ſcandali,
& præiudicij interpretatione ex-
plicari,& obſeruari debet. Cæterũ
petere poteſt, an ſecundum inten-
c.12.n.8 tionem illius,cui iuramentum præ
ſtatur,iurare oporteat Reſpondet
Nauar. in ſum per diſtinctionem;
159 aut.n. iurat iuſſus à Iudice cõpeten
ti ordine iuris ſeruato, & tum ſinè
dubio ad intentionem iudicis iura
re obligatur:& ſi iurans aliqua arte
iudicem decipiat, mortale cõmit-
tit vt 22.q.5. Quacunque arte aut à
iudice non competenti iuſſus, ſeù
competenti, ſed non ſeruato iuris
ordine, tùm præter iudicis mẽtem
reſpondere poteſt ęquiuoce;proba
tur, quia eo tempore non eſt iudex
auctoritatem habens, nam officio
ſuo rectè non fungitur: ergo etiam
qui iurat ſubterfugere ualet, ut c.
Humanæ aures, & dummodo iurãs
reſpondeat ſecundum aliquem ve-
rum ſenſum ſibi in mente propoſi-
tum non efficitur periurus. Nam-
que iuramentum iudici factum ex
natura rei hanc expoſitionem reci-
pit;quatenus legitime interrogaue
rit, & de quibus plenam, ſeù ſemi-
plenam probationem tenet; ſi verò
de al js percunctatur, iurans iuxta
aliquam veritatem ſibi in mẽte pro
poſitam reſpondere valebit. In cõ-
mutationibus verò promiſſoria ſo-
lùm inuertuntur, quorũ aliqua ad
cultum Dei,ut iuramentum de di-
cendis horarijs precibus vel aliqui
bus orationibus ſtatis diebus,& ho
ris; nonnulla verò in fauorem loci
pij,aut particularis perſonæ fieri ſo
lent.Iuramenta in honorem Dei di 160
recta abſque licentia ſuperioris in
melius commutari non poſſunt:ra-
tio eſt, quoniam ad eccleſiaſticos
ſuperiores de rebus ad cultum Dei
attinentibus decernere pertinet;&
ideò quæ nam ad ipſius cultũ aptio
ra ſint iudicare conuenit; & iura-
menta in fauorem pij loci facta ab
Epiſcopis permutari queunt; nam
ad eos,quid melius ſit loco pio,de-
terminare ſpectat. Iuramenta verò
fauorem perſonæ priuatæ concer-
nentia,ſinè conſenſu illius,cui ſunt
facta,commutari non poſſunt,nam
ad libitum contra voluntatem ter-
tij abſque eiuſdem aſſenſu,nè ei ir-
rogetur iniuria,diſponere nõ licet.
Quamuis hæc opinio,prima fronte
probabilis eſſe appareat,mihi tamẽ
oppoſitam rationi, & iuri magis cõ
ſentaneam eſſe videtur. Nã de iur.
iuran c Peruenit,ſecundo hæc ver-
ba formalia leguntur. Non.n pro-
poſitum, aut promiſſum infringit,

qui in melius illud commutat, quæ
verba ſinè conditione prolata, ab-
ſolutè etiam exponi debent. Confir-
matur, quando aliquid magis gra-
tum rei debitę alteri ſoluitur, ratio
ne maioris ſatisfactionis iniuria nō
afficitur, ſed in caſu id efficitur, er-
go non eſt neceſſaria authoritas ſu
perioris, & rationi reſpondetur;
cum vnum opus eſſe melius altero
manifeſtè conſtat, tunc ſuperio-
ris authoritas ad quid? Si autem
iuramenti obſcuritatem iudicare
nequit, eo caſu ad ſuperiorē quid
melius determinare ſpectabit. Eo-
dem modo alteri rationi ſatisface-
re poteſt, dūmodo in opus melius,
& eidem loco commutentur: & ad
tertium mihi valdè probabile eſt
propria authoritate in melius in-
uerti poſſe. Si verò ille, cui iuratū
fuit, aſſenſum præbere nollet, tunc
ratione ſcādali ſuperiorem adire,
& commutationem petere debet.
Aduertat autē, nè authoritate pro-
pria iuramentum in rem minorem
commutet; nā iſta permutatio ali-
quid diſpenſationis, & relaxationis
ſapit; vndè ſuperioris poteſtas ex-
161 quiritur. Diſpenſari etiam poſſunt
aliquoties ab iis, qui dominium uo
luntatis inferiorum retinent, vt ſu
periores religionum, patres iura-
menta filiorum vſque ad aliquam
ætatem, vt 22. q. 5. Pueri. Neceſſitas
etiam diſpenſandi aliquando in le-
gibus iuramento confirmatis exor-
ta eſt, quoniam iuramenta, quæ pu
blicum bonum debent reſpicere
aliquoties ex aliquibus circunſtan
tiis, & accidentibus inutilia, nō bo
na, & inhoneſta euadunt. Vnde le-
ges adhibuerunt remedium, vt qui
iuramenta dederunt, à vinculo le-
gis, & iuramenti liberarentur. Et li
cet generatim quod fuit iuratum,
tunc extiterit bonum, vtile, & ho-
neſtum, in aliquo tamen particula-
ri caſu pernicioſum efficitur; vnde
neceſſaria eſt diſpenſatio. At petere
poteſt, quodnam diſcrimen eſt in-
ter diſpenſationem legis, & iuramē
ti? Reſpondetur eſſe magnam diffe-
rentiam, nam eſto, quòd lex circa
aliquod particulare diſpenſetur,
tamen generaliter perſeuerat, &
robur non amittit: in diſpenſatio-
ne, & relaxatione iuramenti in ſua
virtute, & firmitate nō relinquitur
iuſiurandum; nam eius materies, &
vinculum quò ad aliqua aufertur.
Superiores religionum non ſolum- 162
modo diſpenſare, ſed etiā ſine cau-
ſa ratione dominii diuini, & Eccle-
ſiaſtici abrogare iuramenta & abo-
lere queunt; Quinimmò ſi religio-
ſus abſque licentia ſui ſuperioris
aliquod iuramentum præſtiterit,
vel votum fecerit, ſunt irrita, &
nulla, quouſque à ſuperiori non ap-
probantur, vel facultas adimplen-
di non concedatur, vt D. Thom. Pa- *22 q. 89*
tres etiam dominii naturalis filio- *ar. 9. ad*
rum iuramenta (dūmodo ad vſum *tertium.*
rationis nō peruenerint), abrogare 163
poſſunt. Ad commutādum verò, di
ſpenſandum, ſeù iuramenta abolen
dum aliqua rationabilis cauſa re-
quiritur: nam commutantur, diſpē
ſantur, & abrogantur ad honorem
Dei, & vtilitatem proximi, & has 164
eſſe iuſtas cauſas ſentio. Prima eſt,
ſi ille, qui iuramentum fecit, ad iu-
dicium boni viri eſt impotens ad
obſeruandum, videlicet ſi abſque
graui damno iuſiurandum ſeruare
non poſſet. Secunda ex parte eius,
cui præſtitum fuit, ut puta ſi iurare
coegit uel fraude, aut dolo iuran-
tem fefellit. Tertia ſi ob tale iura-
mentum impeditur bonum commu-
ne. Quarto, vt occaſio vagandi tol-
latur, vt de iur. iur. Verum, & de co
gen. teſti. Venerabilis frater; &
D. Thom. Hinc infertur, quàm *22. q. 89*
male agant qui ſinè rationabili *ar. 9. ad*
cauſa, *3.*

cauſa; ſed aſſiduarium precum, & multorum interceſſorum importunitate, iuramentorum commutationes, diſpenſationes, ſeu abolitiones obtinent, ſeu (vt melius, & rectius loquar) à Summo Pontifice, & ab alijs ſuperioribus dictas gratias extorquent; quos an bene, vel perperam egerint, in die tremendi iudicii rationem reddere oportebit.

CAP. XXX.

De voti definitione, & de eius natura in genere.

NOmen voti duobus modis præſertim accipitur. Primo, vt ſignificat deſiderium, vt aliquid habere in votis. Secūdo pro promiſſione facta Deo, quæ eſt bona pollicitatio, & ſecundū aliquos de meliori bono, quæ particula conſilia tantūmodo complecteretur; & tamē de ijs quoque ad præcepta attinentib. votum fieri pōt: ad quod rectè cōſtituendum tria neceſſario requiruntur, videlicet propoſitum, deliberatio, & promiſſio; & niſi promiſſio ſubſequatur non erit votum: quod etiam diſtinguitur à propoſito quā tumcunque deliberato, & efficaci aduerſus aliquorum opinionem exiſtimātium, abſolutum propoſitū eſſe quaſi idem cum voto; qui hallucinati ſunt ex lectione quorundā canonum, in quibus habetur propoſitum denominari fraudem; ſiue violationem, aut aliquid ſimile, ex quibus obligationem inferre videtur, vt 17. q. 1. Qui bona & 27. q. 1. Nuptiarū. Quibus reſpondet Pan. in c. literaturam de voto dicens, in ijs canonibus propoſiti nomen nō ſumi pro propoſito, ſed pro voto, quoniam hæc nomina aliquando confundi ſolent. Præterea ſi nomen propoſiti in propria ſignificatione vſurpetur, aliquid criminis eſſe, & aliquam perfectionem bonis propoſitis, in perpetuum deeſſe videtur iuxta dictum vniuerſale. Non progredi in via Dei, eſt quoddā retrogradi: nāque ex vi propoſiti nunquam vera promiſſio erit, ni homo ſe obligare non intendit, niſi mentē explicitam in pollicitationem conuertat. In hoc tamen cauēdum eſt, ne ſuſceptum conſilium aliquoties ſit vera promiſſio, quod viris indoctis huiuſmodi diſcrimen non callentibus accidere poteſt. In voto autem emittendo requiritur propoſitum, quod eſt intētio, & etiam promiſſio. Et facies ſicut promiſiſti DñoDeo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es; quoniam promiſſio naſci non poteſt, vbi intentio obligandi deeſt; quæ in voto duplex eſſe valet; altera eſt intentio obligandi, & vouēndi vera, & aperta, alias votum in conſcientia nullius valoris eſſet. Altera eſt adimplendi, quod vouet, & quando; Prima vniuerſè deeſt; Secunda quoq; euaneſcit. Inſuper aduertere oportet propoſitum volūtatis ineſſe voto dupliciter. Primò ex motu repētino, ſed verè indeliberato; & tunc votum nullius exiſtimationis eſt. Secundo intentio voluntatis cū aliqua conſideratione cōiungi poteſt, in qua vouens aliqua licet non omnia ad illud votum attinentia conſideret; vt naufragantibus nautis, & militibus in conflictu exiſtentibus aliquoties euenire ſolet; & hæc vouentes conſtringunt. Tertio actus voluntatis perfectè deliberatus adeſſe poteſt, quo vouens omnes circumſtantias animaduertit, quod ante emiſſionem voti omnibus ſuadēdum eſſe decerno. Nam qui ſecundam intentionem habuerint, etſi votum adimplere teneantur; tamen difficulter adimplent, qui verò intentionem tertio modo acce-

165

Deu. 23

ptam tenent promptè perficiunt. Dicitur facta Deo, quoniam votum eſt actus religionis, atque religio cultum Dei reſpicit, & omnia vota ſiue Deo, vel alijs fiant, ſemper ad eum referuntur; nam quando aliquis eleemoſynam pauperibus erogare vouit, permiſſio principaliter fit Deo, quoniam eidem in pauperibus tribuere pollicetur. Et huiuſmodi votorum tranſgreſſio eſt crimen violatæ fidei pauperib. debitæ, & ſacrilegium, quia Deo eſt infidelis. Diſplicuit enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio. Idem prorſus de votis, quæ Sanctis fiunt, in illis promiſſio etiam Deo fit, in honorem vero illorum Sanctorum, quibus vouet.

166 Præterea votorũ materia duplex eſt, altera propria, altera minus propria, propria nullo modo eſt debita, minus propria eſt quælibet res bona quocunque iure ſiue diuino, ſiue humano debita. Hinc fit, votũ tranſgredientem de materia conſilij vnum peccatum habens vnicam deformitatem committere: Quando autem tranſgreditur votum de materia præcepti, vnum peccatum habens duplicem prauitatem facit: ratio eſt, quoniã in caſu priori materia vno vinculo debetur, ſ. ipſius voti, in poſteriori, autem duplici obligatione obſtringitur, ſ. voti, & præcepti diuini, ſeu humani. Vota

167 vero facta in materia indifferenti nullo modo tenent: ſi aut indifferẽtia ad ordinem expedientiũ ad bonum transferantur, tunc diſtinguẽdum eſt vel enim vouet rem indifferentẽ, quæ circunſtantiis eſt bona, aut votum emittit de re indifferenti, quæ circunſtantijs eſt mala. Primo modo ſunt valida, & bona. Secundo modo nullius valoris exiſtunt: vt puta aliquis vouet tranſire per aliquam viam ſibi preſcriptam, ſi poſtea iter ob frequentem occurſum alicuius mulieris ſibi ſcandalum fuerit, tunc nõ proficiſci illuc, & non obſeruare votum, animæ detrimentum non patietur: Si enim manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum, & proijce abs te. *Mat. 18*
Sylueſter autem ait, vt diſpenſationem petat huiuſmodi votorũ propter voti reuerentiam, & vt magis tutè agat. Quod conſilium mihi in vno caſu arridet, videlicet ſi poſitis circunſtantijs, adhuc aliquod dubium remanet, tunc abſque diſpenſatione violandum non eſſe exiſtimarem. Inſuper aliqua vota abſolutè fiunt, nonnulla vero cum cõditione, abſolutè facta ſtatim conſtringunt, cum conditione autem, quando in eſſe ponitur: & aliquotiens perſonam, aliquando res obligant, & prima vocantur perſonalia, ſecunda verò realia. Quare homo in votis faciendis cautè procedat, quoniam actnm virtutis, quæ eſt religio omnium moralium virtutũ princeps, pollicetur, & ratione dignitatis præſertim ex ipſo actu vouendi, & ex opere per votum elicito, quia actiones ex voto factæ ſunt maioris meriti apud Altiſsimum; namque actus ex voto elicitus duplicis virtutis exiſtit; eſt.n. actus extractus illius virtutis, circa quam votum emiſit, & præſtantiſſimæ virtutis, quæ eſt religio. Vota autem emiſsa de re licita cum in uitæ præiudiciũ præſtita fuerint, vt sũt immoderata ieiunia, vigilia, labores indiſcreti, & magna itinera, non conſtringere videntur, quia, dicit Diuus Thomas, vota diſcretè fieri debent, vt concupiſcentia refrenetur, & natura nimium non grauetur. Ex occaſione huius doctrinæ poteſt dubitare, an votũ cartuſianorum de non edendo carnes etiam in periculo vitæ ſit *22. q. 88 ar. 2. ad tertium.*

ſit licitum, & obſtringat. Aliqui
adhærentes citatæ doctrinæ affir-
mant non obligare, quia hoc vo-
tum in graue, & manifeſtum vi-
tæ periculum vergit. Secundo acti
uè cooperari periculo mortis non
licet, ſed nō comedēs carnes in pe
riculo vitæ diſcrimini mortis coo-
peratur, ergo. His tamen nō obſtan
tibus dicere audeo, illud votū ob-
168 ſeruari debere, quod rationibus cō
firmo: homines ante diluuium car-
nibus non veſcebantur, ut in Gene
ſi videre eſt, & diutiſſimè uitam du
cebant, igitur comedere carnes nō
eſt neceſſe. antecedens probatur,
Deus. n. poſt diluuium carnes come
dendi hominibus licentiam imper
Gen. 9. tiuit dicens. Et omne, quod moue-
tur, & viuit, erit uobis in cibum, ex
cepto quòd carnem cum ſanguine
non comederis. Secundo cum præ
dicti religioſi ex hoc à viris doctis
frequenter moleſtia afficerētur, me
dicos peritiſſimos, & ſingulariter
Arnoldum etiam ſacræ Theologiæ
profeſſorem conſuluerunt, à quib.
abſque alimento carnium in quacū
que ægritudine ſuſtineri poſſe acce
perunt, & à Monachis ex defectu
vſus carnium aliquem è vita nō mi
graſſe fuit expertum: Etenim nō eſt
omninò certum, vt infirmus, niſi
carnes comederit, moriatur. neque
ægrotus conſilium medici in mul-
tis occaſionibus ſequi tenetur, vt
putà ſi aliquam medicinam diffici-
lem præſcribat, aut mutilationem
alicuius membri facere mandet, vt
lib 9. 2. Sotus de iuſt. & iur. Vnde ſi in his,
ar. 1. quæ humanis occaſionibus proue-
niunt, infirmus ſub pœna peccati
mortiferi etiam cum uitæ periculo
parere non tenetur, multo minus
in caſu noſtro. ad fundamentum
D. Tho. Reſpondetur naturam ni-
mium non grauari in mortis articu
lo, quamuis infirmus carnes nō co-
medat, & præſertim cū præſcriptū
votum pertineat ad religionem,
cuius fauore dicta cōgregatio mul
tis Sanctis, & viris doctis enituit, &
non eſt veriſimile, vt huiuſmodi re
ligioſi tanto tempore, & pertinaci-
ter in errore permanere potuerint.
Ad rationes reſpondetur, experien
tiam rerum magiſtram oppoſitum
oſtendiſſe.

CAP. XXXI.

De voto ſimplici, & ſolemni in materia conſilij.

VOta, quæ fiunt in materia con- 169
ſilij in ſimplex, & ſolemne di-
ſtinguuntur: homo enim per vo-
tum ſimplex Deo ſe offert, ſed non
ſe conſecrat; per ſolemne autem ei
ſe exhibet, et in perpetuū dedicat.
Secundo, in ſolemni non ſolum rei
traditio, ſed etiam ipſius Dei acce-
ptio reperitur, quia uouentis poſ-
ſeſſionē capit. Tertio, ſolemne non
ſolùm dirimit matrimonium con-
trahendum, ſed contractū quoque
dirumpit: ſimplex autem contrahē
dum tantummodo dirimit. Quarto
ſolemne diſpenſari non poteſt, vt 22. q. 88
D. Tho. ſimplex aūt diſpenſari ua- ar. 11 &
let, ob quam doctrinam petere poſ q 186 ar
ſet, quid Summus Pontifex in uo- tic. 1.
to ſolemni efficere valeat. D. Tho. 170
vbi ſupra diſpenſare non poſſe affir
mat, & authoritate, ac rationibus
defendit, vt Leuitici ultimo. Om-
ne, quod Domino cōſecratum ſiuè
homo, ſiuè animal ſiuè ager, nō ue-
niet, nec redimi poterit. Quicquid
ſemel fuerit conſecratum ſanctum
ſanctorū erit domino: & confirmat
ex ſacro Canone. Cum ad monaſte
riū de ſtat. mon. Abdicatio proprie-
tatis ſicut cuſtodia caſtitatis adeò
eſt annexa regulæ monachali, vt cō
tra eam nec Summus Pontifex poſ-
ſit

ſit licentiam indulgere. Deindè rationib⁹ probat. Primo, quicquid iā mundo eſt mortuum, amplius reuiuiſcere nō poteſt, religioſi ſunt mūdo mortui, vt 16 q. 1. Placuit: ergo. Secundo, ſolemnitas uoti in quadā dedicatione, & rei vera poſſeſſione cōſiſtit: ergo verus Dominus expoſſeſſione expelli non poteſt. Tertio omnes, qui per profeſſionem Deo emancipantur, in latriam quodammodo tendere incipiunt, cuius ratione citra poſſidētis iniuriam moueri non poſſunt; at Religioſi ſunt emancipati, & Deo dicati, & in latriam quodammodo tēdunt, ergo.

4. diſ 33 Capreolus doctrinam Angelici Doctoris amplectitur, & in reſpōſione ſecundi argumēti Aureoli inquit, Papam diſpenſaſſe ſpeciali conſilio Spiritus ſancti, ſicuti in multis alijs fieri contingit. Syluester ſuum doctorem ſequitur dicens, Papam diſpenſaſſe cum Nouitio, & non cum profeſſo. Secūdo diſpenſaſſe de plenitudine poteſtatis, & non de iure, & alia ibi, vt ver. votum 4. §. 5. quæritur. Caietanus non audens negare factum contrarium ſententiam Angelici Doctoris capiti ad monaſterium accōmodare conatur, inquiens primo Diuum Thomam iuxta doctrinam decretalis fuiſſe locutum; ſecundo opinatiuè id ſenſiſſe; deinde non eſſe ſui doctoris ſententiam, ſed opinionem, quatenus à decretali dependet, & rationi reſpondet, Monachum, ſeù religioſū de ſtatu monachali & religioſo transferri poſſe ad alium ſtatum; & tunc non vt monachus, & religioſus, & illi ſtatui addictus matrimonium poſtea cōtrahit; & ſic facit de 165 monacho non monachum, & poſtea matrimonium cōtrahere poſſe affi. ma. Quæ doctrina decretali ci tatę hanc rationem aſſignanti, ibi quia caſtitas eſt annexa regulæ monachali, conſonare videtur. Licet Caietani explicatio praxi accōmodetur, mihi tamen videtur aduerſari D. Thomæ ſic dicenti in corpore articuli. Papa non poteſt facere, quòd ille, qui eſt profeſſus religionem, non ſit religioſus, licet quidā iuriſtæ ignoranter contrarium dicant; & rationem addit. Eſt autem debitum continentiæ eſſentiale ſtatui religionis, per quem homo abrenunciat ſeculo, totaliter Dei ſeruitio mancipatus; & rationibus in contrarium adductis ſatisfacit dicens, periculis humanarū rerū obuiandum eſſe per res humanas. Sotus doctrinam D. Thom. eleganter proſequitur, & Caietanum carpit, & facto contrario ſatisfacere conatur aſſerendo, illas hiſtorias, & præſertim de Rege Aragono non eſſe adeò certas, vt eis fidem adhibere debeamus, vt de iuſt. & iur. Secūdo li. 7. q. 4. ar 2. eas perſonas ſolemne votum non vouiſſe, nec religioſas fuiſſe affirmat, quod creberrimè Principes & proceres facere ſolent monaſteria ingrediendo, ſed non vota emittendo: ac tandem concludit, quòd Papa diſpenſans ſecutus eſt illam opinionem, quam probabilem eſſe cenſebat.

Henricus quodl. 5. q. 27. Petrus de Palu. in 4. diſt. 38. q. 4. ar. 4. conc. 11. Durādus diſt 37. q. 2. Goffredus quodl. q. 17. Innocentius, & Panor. ſuper dictum caput oppoſitam ſententiam tueri nitūtur, & præſertim in cauſa maximæ utilitatis, & probant primo. Maxima enim au horitas in Summo Pontifice reſidet, cū ſit caput Eccleſiæ, & doctor gentiū: ergo in aliqua vrgenti, & maxima vtilitate, nè aliquod inſigne membrum Chriſtianæ reipublicæ infringatur, & perdatur, & maximis bellis, & incendijs demoliatur diſpenſare poteſt. Secūdo, omnes religio-

nes à

nes à Summis Pontificibus vires ac ceperunt, & nulla datur vera religio, niſi à Summo Pontifice approbetur, vt de relig. dom. Nènimia, & de voto cap. vnico, & de relig. dom. in 6. cap. fin. ergo circa ea, quę eiſdem obſeruare, vel nó expedit, curam gerere debent. Tertio, Chriſtus ut bonus Paſtor, & diligens paterfamilias Petrum in terris ſuum Vicarium creauit, & inſtituit, cui curam ouilis commiſit, & gregem commendauit; igitur pro conſeruatione ouium in maximis periculis conſtitutarum poteſt remedium adhibere.

Pro reſolutione huius difficultatis nonnulla in medium adducam: Primo tres cauſæ generatim aſſignātur, quibus uota diſſoluuntur, videlicet quãdo ſunt mala, aut inutilia, vel maius bonũ impediunt. Secundo D. Thom. ſententiam iuri Diuino magis inhærere, & potiora fundamenta retinere exiſtimo. Tertio Canoniſtarum opinionē praxi magis eſſe conformē ſentio. Nam Platina in vita Cœleſtini, & Iacobus Philippi in ſupplemento cronicarũ lib. 12. & Ioannes Tracagnotta in ſecunda parte hiſtoriarum, Conſtãtiam monialem profeſſam Rogerij Siciliæ Regis Filiam iam quinquagenariam à voto ſolemni liberatã fuiſſe à Cœleſtino III. Papa, & Henrico VI. Imperatori deſponſatam, & in matrimonium traditam, referunt, & enarrant: Et cum Ramiro Aragonorum Rege idem peractũ eſſe Tracagnotta eadem parte ſcribit: & cum Nicolao Iuſtiniano monacho nigro, vt Sabelicus in ſuis hiſtorijs refert. Quarto certiſſimũ eſt mihi, Summos Pontifices in illis diſpenſationibus vniuersè ſic vocatis nullo modo erraſſe, dicēte Chriſto. Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. Quinto votum ſolemne vim, & efficaciam non obtinet, niſi regulæ, in quibus profitetur, à Papa fuerint approbatæ, ut in cap. vnico de voto in 6. ibi. Nos igitur attendentes, quòd uoti ſolemnitas ex ſola inſtitutione Eccleſiæ eſt inuenta, & cap. fin. de relig. dom. in 6. Sotus de iuſt. & iur q. 5. art. 3. in reſponſione ad 1. vt hunc locum euacuet, ait, eſſe in poteſtate Eccleſiæ, ut hæc, vel illa habeatur pro religione; attamen poſtquam inſtituta, & approbata fuerit, de iure diuino eſt, vt habeat caſtitatem annexam, & probat per illud. Si uis perfectus eſſe vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Verùm hęc explicatio veritatem dicti Sancti demere non videtur; nam ſi Eccleſia nunquam regulas approbaſſet, vel ſi Spiritus Sanctus antequam regulæ probarētur aliquos inſpiraſſet, ut omnia pauperibus exegiſſent emittendo vota, quæro, an Papa eo tempore potuiſſet diſpenſare illa uota? equidem nulli dubium eſt, ipſum potuiſſe, quoniam vota ſolemnia non eſſent, & tamen vouentes egiſſent, qđ Chriſtus dixerat. His ſic declaratis aliquid ſanioris, & peritioris doctrinæ in medium afferre mihi eſt admodum perdifficilè: tamen vt aliqua loqui uidear, dicere auderem (ni fallor) Papam propriè non diſpenſaſſe; ſed vt publicum Chriſtianæ reipublicæ bonum tunc ius diuinum occaſioni coaptaſſe, & votum ſolemne ab eodem approbatum accommodaſſe: nam in aliquo caſu magni momenti, & maximæ vtilitatis, an tale votum, ac tali tempore & occaſione obſeruari expediat, coaptare poteſt; ex hoc enim reſponſa Summi Pontificis oracula vocari ſolent; quoniam ipſi tradita eſt poteſtas ius diuinum accómodandi,

Pag. 193 Pag. 310 pag. 282 Pag. 42. Luc. 22. Mat.

dandi, velut munus ſpectans ad plenitudinem poteſtatis; & ſic ius diuinum non diſſoluitur, ſed coaptatur. Ex quibus facilè colligitur ſolutio difficultatis, & opiniones ſupra adductæ facillimè inter ſe conciliari poſſunt.

CAP. XXXII.

Quæ perſonæ excludantur à votis faciendis, & de illorum circunſtantijs.

IN votis emittendis perſonæ conditio maximè attendenda eſt, non enim quilibet vouere poteſt,
171 ſed ille, qui eſt capax rationis, & ſui iuris, vt de voto. Magnæ: Vnde Epiſcopi in præiudicium Eccleſiæ ſibi commiſſę diu abeſſe à ſuo grege nō poſſunt uouere, nec in aliquo caſu, & de aliqua materia, vt inde ſuum matrimonium ſpirituale diſſoluatur, vt de renunciat. Niſi cum pridem. vt puta votū religionis emittere. Secundo clericus beneficium curatum habens longinquam peregrinationem, ob quam per multū tempus cogeretur derelinquere Eccleſiam ſibi commiſſam, vouere nequit: in talibus enim uotis faciēdis Epiſcopus ab Apoſtolica ſede, Clericus à proprio Epiſcopo licentiam petere tenentur, vt de voto Magnę. Verum quilibet Clericus infra Epiſcopum abſque licentia ſui ſuperioris facere poteſt ſolemne votū, vt 19. q. 2. Duæ ſunt. Tertio Abbates regulares, cæterique religionum ſuperiores (dummodo non ſint in religione ſupremi) in damnum monaſterij ſibi concrediti ſinè licentia Epiſcopi, vel ſui ſuperioris, ſi ſint exempti, vota emittere nō poſſunt, vt 18. q. 2. Abbates religioſi in præiudicium ſuorum ſuperiorum, vel monaſteriorum, in quibus degūt, facere uota nō valent. Quinto pueri, qui non ſunt doli capaces, votū ualidum non perficiunt; doli verò capaces poſſunt, & ad obſeruationem obſtringūtur, niſi à patribus, vel tutoribus irritentur, ut 20. q. 2. Puella. Sed petere poteſt, an ſaltem bona temporalia per votum obligare, & illud adimplere teneātur. Reſpondetur quòd in duobus caſibus vouere, & votum reddere obligantur. Primo peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe voto obligare, & reddere poſſunt; quoniam cum diſcrimine uitæ illud acquiſierunt. Secundo qn̄ faciunt votū religioni acceſſorium videlicet in profeſſione. At quæret, An qui rationis capaces, & ſui iuris non exiſtunt, vouendo mortaliter peccent. Reſpondetur quòd non; vota tamen ſuſpenſa remanent, donec a ſuis ſuperioribus comprobentur, vel irritentur, & præſertim Monachi, & religioſi, vt 20. q. 4. Monacho. At maior inſurgit difficultas rōne determinationis ſacri Concilij Tridentini dicentis. In quacumque religione tàm vi *Seſſ. 25. cap. 15.* rorum, quàm mulierum profeſſio non fiat ante decimum ſextum annum expletum. modò dubitatur, an hoc ius nouiſſimum parentibus, & tutoribus uota facta antè decimum ſextum annum completum poteſtatem abolendi faciat; & ratio dubij eſt, quoniā iure antiquo uota a pueris ante decimum quartum annū, & a puellis antè duodecimū emiſſa à parentibus, & tutoribus abrogari ualebant: nā hæc duo pari paſſu procedebant, videlicet ætas ualidè profitendi, & uotum irritādi, vt 20. q. 2. Si in qualibet, & Puella: cūque ætas vouendi permutata fuerit, igitur etiam authoritas abrogādi permutata fuit, & ſic parētes, & tutores uota facta poſse decimum quartum annum in pueris, & duodecimum

decimũ in puellis irritare poſſunt. Reſpondetur, facultatem fuiſſe cõceſſam à iure antiquo parentibus, & tutoribus uota irritandi. Primo, vt bono filiorum conſuleretur, nã pueri, & puellæ ex quadam molli deuotione ad facil. vouendum inclinãtur, & cum adhuc nullam experiẽtiam grauaminum, & religionis onerum, neque aſperitatem religioſam vitam agendi planè cognoſcant; iccirco parentes, & tutores eis conſulere debent. Secundo quoniam Eccleſia ut pia mater ad tollendum abſona multa, quæ ingredientibus religionem, & uota ſolẽnia emittentibus crebrò accidere ſolebant, hanc facultatem propter ipſius. & vouentium vtilitatem parentibus, ac tutoribus tradendam eſſe iudicauit, vt etiam tempus recurrendi, & diſpenſationem conſequendi eiſdem non deeſſet. Quapropter hoc mihi certum eſt, Sacri Concilij Tridentini decretum in fauorem parentum, & tutorum extendi non poſſe. Et licet in iure antiquo illa duo eodem modo ſe haberent, tamen inter ſe non ſunt cõiuncta neceſſariò, nec ex ſui natura, ſed iure diſſimili, diuerſis canonibus, & vario tempore ſancita: & quotieſcunque aliqua duo ſunt huiuſmodi, tum ius diſponens de altero illorum, mentione non facta de altero, nullo tempore de vtroque intelligi valet. Deinde opportunitati filiorum per ius priſcum ſatis proſpectum eſt: nam ius nouum ob multa ſcandala, quæ oriebantur, commodo religionis ſolùm prouidere uoluit; nam parentes, ac tutores circa uota emiſſa ab anno decimo quarto vſque ad decimum ſextum ſatis commodè per diſpenſationem, quæ facillime conceditur,
172 remediũ adhibere poſſunt. Maritus in vxoris incommodum, nec uxor è contra caſtitatem vouere poſſunt. At inquirere poteſt, an ſaltem abſque præiudicio facere valeant. Reſpondetur licet caſtitas ſit bona, & quoddam munus angelicum, & ſeruata ex uoto maioris, & efficacioris meriti exiſtat; plerunque tamen nõ eſt laudabilis, quoniam alteri coniugum aliquo modo præiudicat: & quamuis ex uoto poteſtas reddendi debitum non auferatur, tamen alteri magna eſt ſeruitus omni tempore illud petendi. Verùm dicere poteſt, facultatem poſtulandi non tollit, quotieſcunque ſecũdum interpretationem petatur, vt puta cũ voto ligatus fragilitatem alterius, & inclinationem ad actum uenereum cognoſcit, interpretatiue exhibendo ſe debitum expoſcere poteſt. Reſpondetur id non obſtare, nam difficile eſt habere ſemper talem cognitionem, & periculum petendi in foris adeſt, cum vnà morẽtur, & multoties in eodem lectulo cubent; quare ſic eſſe agendum ſentio. Primo coniugatos ad ſeruandã caſtitatem raro adhortarer, & præſertim vxores, nam illis oneroſius eſt petere ſẽper. Secundo qñ uir eſt procliuis ad libidinẽ, & præcipuè ad fornicandum, tunc vxori eſt cõſulẽdum, nè uotum caſtitatis emittat: nam maritus occaſionem acciperet, & tanquam à coniuge deſpectus cum alia rem habendi diuerticula inueniret: in florenti autẽ ætate ob diuerſos, & uarios caſus neutri votum emittere expedit; vltimo vtriſque coniugi votum caſtitatis conſenſu cõmuni facere, & aliquã religionem ingredi conſilium præberem, dũmodo periculum ſeruandæ caſtitatis in altero non appareret. Vnde hæc diligenter conſiderãda, rectè conſilianda, cautè agenda, & exquiſitè ſunt obſeruanda.

Serui in præiudicio dominorum

ſuorum

ſuorum facere uota non valent, & emiſſa obſeruare non tenentur, ut D.Thom.in 4.id autem non intelligitur de famulis; quoniam ſerui neceſſario, famuli autem liberè ſubduntur: nam ſi ſeruus voto impediatur, vt domino ſuo deſeruire nõ poſſit, à uoto liberatur; famulus verò non, quia alium dominum inuenire poteſt. Modò quærere poſſet, vtrum qui religionem ingredi vouet, obedientiam, paupertatem, & caſtitatem ſeruare teneatur, cum hæc tria ſint religionis eſſentialia: Reſpondetur hoc votum primo & per ſe obligat adire religionem, nã & ſi profeſſionem poſtea emiſerit, ad illa tria deuincit: nam tantùm vouet ingredi religionem, vt probet, & non vt religioſus perpetuò exiſtat, ſi ſtatus religionis ſibi non placuerit, & præterea in dubium venire poteſt, an qui uouet introire aliquam religionem particularem ad quid faciendum teneatur. Pro ſolutione aduertat id duobus
173 modis euenire poſſe: Primo aut intendit ſe obligare ad illam tãtùm, & nullo pacto ad aliam ob aliquas cauſas, & circunſtantias, vt puta ex bona opinione illius religionis, vel ex aliquo alio reſpectu, & ſic vouens ad nullam aliam tenetur: & ſi ex parte ſui adhibita fuerit diligentia, & ingredi non permittatur, equidem liberatur à vinculo voti: ſi vero unam religionem ita non determinauerit, vt alias excluderet, aliam quærere, & adire cõſtringitur; ſi verò ab omnibus reijciatur, tum liberatur a uoto, quod tamen ità eſſe intelligẽdum affirmo, vt vouens ad omnes religiones quærendum non teneatur, ſed illas tantummodò, quæ ſunt in ſua prouincia, & ſi totam prouinciam luſtrare nequibit, per literas inquirere obligatur. Si autem multas prouincias peragrare eſt ſolitus, per literas idem facere, vel illas adire obſtringitur, niſi in aliquod graue damnum ex ſua prouincia egrediendo incurrat. Cæterum adhuc quærere poteſt. Nam qui ab omnibus religionibus propriæ ciuitatis, vel loci reiectus fuerit, & ex graui incommodo, uel damno prouinciam luſtrare non potuerit, ſed tantùm per literas, & non obtinuerit, tutus in ſeculo remanere, & matrimonium contrahere poſſit; & ratio dubitandi eſt, quoniam ſi in ſeculo innuptus permaneret, facilè contingere poſſet, vt religio, quæ eum reiecit, propoſitum mutet, qui ſi matrimonium iam contraxerit ad votum implendum ſe inhabilem reddit. Reſpondetur quòd diſpenſationem petere debet. Secundo ſi bona faciat fide, nè in tentationem carnis incidat, & ſuccumbat, vel ob aliquam occaſionem in maximum familiæ ſuę commodum, eo caſu abſque diſpenſatione matrimonio coniungi arbitror; nam debitam, & moralem diligentiam, vt introiret aliquam religionem, ſatis adhibuiſſe videtur, vt D.Thom.ſupra. In votis autem faciendis diligenter debet perpendere circunſtantias, & primo circunſtantiam quid: vnde dubitare poteſt, ſi quis votum virginitatis emiſerit, quid voueat, & quid agere teneatur. Reſpondetur cum virginitas quandam animi, & corporis puritatem præ ſe ferat, ad animi, & corporis caſtitatem ſeruandum obſtringit: Si poſtea uoluntatis propoſito actum contrarium virginitati elicit, profectò eam amittit, & aureolam perdit; quia propoſitum eſt formale in vo o virginitatis; ſi autem aliquo euentu caſtitatis iacturam materialiter facit, dummodo

dist. 54. 2. 2. qõ. 88 ar. 7. ad 1.

do conſenſus animi non accedat, virginitatem non perdit: nunquam enim corpus inquinatur (vt Diua Lucia dicebat) niſi de conſenſu mẽtis, nam ſi inuitam me feceris violare, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Circa vero circunſtantiã

174 finis, quando aliquod votum in aliquem finem, ſiue in aliquos fines principaliter emittitur, ceſſante illo fine, ſiue illis, votum amplius nõ cõſtringit; vt puta aliquis vouet nõ ingredi aliquam domum, quoniam multoties peccatum mortiferum expertus eſt, ſi ex proceſſu temporis occaſio peccandi omnino aufertur, vinculum quoque voti ceſſabit. Hic modo dubium oritur de voto contrahendi matrimonium facto ab aliqua perſona ſentiente magnas carnis ſeu ſenſualitatis tẽtationes, ac patiente, ſi poſtea conſequatur à Deo donum continentiæ, ita vt illas tentationes impoſterum ſurgere non ſentiat, euaneſcit nè votum; vt ſe in matrimoniũ amplius coniungere non obligetur?

175 Reſpondetur, ſi ex parte Dei eſt tutus, vt aliquibus Sanctis euenit, profectò amplius non conſtringit; veruntamen difficilè erit ei iudicare, an donum continentiæ à Deo receperit, an non: ideo precationes apud ipſum fundere, & patris ſpiritualis docti, & bonæ famæ conſilium indagare, & ſequi tenetur; nè angelus Sathanæ transfiguret ſe in angelum lucis, & decipiat eum. Secundo poſt ſedatos motus concupiſcentiæ oportet examinare conſcientiam, num aliqua bona egerit, quibus huiuſmodi donum ratione probabili obtinere valuerit: non enim dona Dei negligentibus, & otioſis, & vix in nullo bono opere ſe exercentibus ordinariè cõferuntur: quapropter ſi nil, aut parum boni à ſe perpetratum fuiſſe perceperit, de tali continentia valde ſuſpicari oportet, & ſic voti vinculum deinceps non ceſſabit. Tertio continentiæ donum aliquoties in ſenſualitatis quiete non conſiſtit, quoniam in grauiſſimis quoque tentationibus homo tam fixũ propoſitum non peccandi, & vi tanta, & odio, & animi propenſione contra carnis ſtimulum inſurgere poteſt, vt non minus continens ſit in illo conflictu, quàm ſi eſset in pace, & quiete.

Circa loci circumſtantiam aliquoties agere vouet aliquid in determinato loco, tũ quærere poteſt an alibi votum emiſſum adimpleri poſſit. Reſpondetur, ſi primo ad rẽ ſe obligare intẽdebat, & poſtea ad locum, ad ſatisfaciendum alibi tenetur: Si verò ad locum vnum determinatè, & nullo pacto ad alium ſe conſtringere cogitabat, tum ſi ibi adimplere nequit, alibi ſatisfacere non tenetur. Circa circunſtantiam temporis, ſi aliquid facere vouerit in aliquo tempore determinato, & non in alio: ſi in ſtatuto tẽpore votum executioni non demãdauerit, crimen mortiferum fecit, & amplius adimplere non tenetur: vtputa tali die ieiunium agere, ſi verò abſque temporis determinatione vouerit, quam primum valebit votum adimplere obligatur. Circa circunſtantias auxiliorum. Si aliquid vouerit ſperans ſe ſubſidio amicorum adimplere poſſe, & non aliter, deficientibus illis adminiculis teneturne ad voti obſeruationem? Reſpondetur votum eſſe conditionale, & ablatis conditionibus amplius nõ conſtringere.

CAP. XXXIII.

De voto facto per profeſſionem expreſſam, vel tacitam.

CVm emittit votum per profeſſionem expreſſam omnia ad religionem attinentia ſe obligat; & expreſſa profeſſio eſt, cum quis poſt expletum annum probationis obedientiam, paupertatem, & caſtitatem in manu prælati promiſerit, ad quam rectè faciendam ſex requiruntur. Primo, vt Nouitius religionem à Summo Pontifice approbatam ingrediatur, vt de voto in 6.c. vnico. Secundo, vt à prælato, ſeu ab alio de licentia eius habitum induat, vt Panorm. in cap. Ad Apoſtolicum, de relig. & & tranſ. ad relig. quem in monaſterio, ſeu extra, dummodo exiſtat ſub eius obedientia, deferre tenetur. Tertio, vt poſt ſuſceptum habitum in probatione per annum continuũ perſeueret, vt ſacr. Conc. Triden. de refor. Quarto: Prælatus conſilium capituli, monaſterii, atq; ſuffragia ad recipiendum fratrem exquirere tenetur, ita vt iuxta conſtitutiones, & inſtituta religionum, & monaſteriorum ad perpetuo manendum in congregatione recipiatur & admittatur. Quinto, vt poſt annum decimumſextum expletum voto ſolemni illa tria, obediẽtiam, videlicet, paupertatem, & caſtitatẽ profiteatur, vt de voto c. vnico. in 6. & in Conc. Triden. vbi ſupra, vel per æquipollentia verba profeſſionem emittat, vt in noſtra congregatione dicẽdo, ſtabilitatem meam, & conuerſionẽ morũ meorũ ſecundum regulã S. Benedicti promitto. Sexto: Nouicius in manu prælati, vel alterius de mandato eius in corpus religionis congregationi aggregetur, vt Panor. in c. Porrectum de regul. & tranſ. ad relig. quemadmodum ego feci in manibus Adm. R.D. Bartholomæi de Bagnacaballo Abbatis Monaſterii Deiparæ Virginis a Carceribus diœceſis Patauinæ anno Domini 1574. menſe Decẽbris, Die feſtiuitatis Sanctæ Luciæ Virginis, & Martyris. Profeſſio autem tacita tribus modis fieri contingit. Primo nouicius approbatam religionem ingredi debet, & à prælato authoritatem habente, ſiue ab alio de eius licentia, habitum ſuſcipere tenetur, & illum in Monaſterio, ſeu extra, modo vt ſit ſub eius obedientia, deferre obligatur, vt Panor. in cap. Ex reſcripto de iur. iuran. Secundo cum nouicius poſt completum probationis annum in actibus, qui de iure, vel conſuetudine profeſſis duntaxat conueniũt, ſe ſcienter, ac ſponte intrudit, & id ex certa ſcientia faciat, rectè percipiens talem habitum conuenire profeſſis, & in eodem propoſito per triduum perſeueret; aut loco perſeuerantiæ tridui id egerit cum habitu profeſſorũ in forma, ſciſsura, vel colore diſtincto, vt notat Gloſs. in cap. Is qui §. qui verò de regul. & tranſ. ad relig. & Clement. eos de regul. & tranſ. ad relig. profeſſionẽ tacitam emiſit. Si verò habitum per ſex menſes geſtaſſe, & abſque licẽtia ex monaſterio exijſset, & iterũ regrederetur, & alios decem menſes deferret, non eſt tacitè profeſſus, vt citato Canone. Ex reſcripto, & ex ſac. Conc. Trid. vbi ſupra. Tertio, cum nouicius vltra annum cõpletum, ac tres dies habitum non diſtinctum ab habitu profeſsorum in forma, ſciſſura, vel colore portat, vt Clem. cap. eoſ. ſi autẽm aliquod intercederet impedimentum differendi profeſſionem, prælatus monaſterij, ſiue alius de mandato tenetur

176 num. 12 Seſſ. 25. cap. 15. num. 11 177 num. 15

netur

netur nouicium facere certiorem, ſe beneficiũ tacitæ profeſſionis non fore conſecuturum, donec a Patribus tempore, & loco per aperta ſuffragia in congregationem recipiatur. Verum ſuperiores finito tempore nouiciatus habiles ad profitendum recipere, & indignos reijcere deberent, ut omnis occaſio litis, & ſcandali è medio tollatur, vt etiam Sac. Conc. Trid. loco cit. decreuit. Si aliquis verò profeſſus per uim, vel metum, ſeù ante decimum ſextũ annum expletum a Sacro Conc. Trident. præſcriptum profeſſionem emiſiſſe prætendat, & è religione egredi velit, non eſt audiendus niſi intra quinquennium. Vnde ſi vltra quinquennium in religione permãſerit, amplius egredi non præualet: & etiã in dicto quinquenio abſque licentia ordinarij, vel ſuperioris exire nequit; nam vt egredi poſſit duæ conditiones requiruntur. Prima vt cauſas veras, & legitimas coram ordinario, vel ſuperiore, à quibus recte diſcutiantur, adducere debet; & ſi veras eſſe, & iuſtas legitimè probatum fuerit, tum iudex licentiam egrediendi impartiri tenetur. Secunda eſt, dum tamen antè dictum quinquenium propria voluntate habitum nõ dimiſerit; quoniam tunc neque audiendus, & in pœnam propriæ temeritatis amplius ad probandum non eſt admittendus, ſed ad monaſterium redire cogatur, & tanquam apoſtata puniatur, vt ibi Sacrum Conc. determinauit.

cap. 19.

178

Præterea aduertere debet, quòd votum religionis dupliciter fieri cõtingit, videlicet antè ingreſſum, & poſt religionis ingreſſum, & vtrumque adhuc duobus modis. Primo religionem vouendo ſimpliciter: Secundo ſigillatim eſſentialia religionis, ſcilicet, obedientiã, paupertatem, & caſtitatem. Si votum emiſerit non ſolùm religionem ingrediendi, ſed etiam ad perpetuò permanendum, remanere in perpetuum obligatur, quoniam vouere voluntatis eſt, & in tantum uoti obligatio extenditur, in quantum voluntas uouentis ſe extendit, ſed voluntatis actus ſuper perſeuerantiam, & non ſuper ingreſſum religionis ſolùm cecidit, igitur in religione perpetuò manere tenetur. Si autem vouenti placuerit, & intenderit, ſe obligare ad introitum religionis cauſa experiendi, vel cum libertate remanendi, uel retrocedendi, ſicuti ſibi expedire videbitur, tunc remanere non tenetur. At cõtra ex natura voti ſimplicis ad perſeuerandum in religione etiam cõſtringi videtur, quia religio eſt quidam ſtatus humanæ vitæ, & emittens votum religionis hunc ſtatum vouet ex particulari ratione uoti, ideò è religione egredi non valet. Hoc officit, non quoniã Apoſtolica ſedes tanquam pia mater limitauit id ſolum ad religionis ingreſſum, & conceſſit annum integrum ad probationem, vt Clem. eos. Verum contra hãc reſponſionem ratio dubitandi ſupereſt, quia Sacrũ Conc. Trid. de regul. & monial. ita decreuit. Profeſſio autem facta antè decimum ſextum annum expletum ſit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis ſiuè ordinis obſeruationem, aut ad alios quoſcunque effectus. Si votum ſolemne, quod eſt maioris efficacitatis, & ex natura ſua grauius eſt, abrogatur, multo magis votũ ſimplex, cum ſit minoris uirtutis per egreſſum religionis, irritabitur; nam eadem cauſa ſuper vtrumque cadere videtur, videlicet vt vouens toto illo tempore egredi poſſit, nè religioni quodammodo

22 q 198 ar. 4.

Seſſ. 25. cap. 15.

modo obligari videatur; quoniam ſi votum ſimplex tale uinculum in duceret, ſacrum Concilium ſancirè debuiſſet, vt ſi antè annum probationis expreſſum exiret, tũc vim voti ſimplicis conſequeretur. Licet hæc obſtare videantur, tamen p Eccleſiam non eſt adhuc abrogatum; iccircò aliquam obligationem ex natura ſua inducit; Et rationibus oppoſitis reſpondetur: Votum ſolemne ab Eccleſia abrogatum fuiſſe, & non ſimplex, vt loco ſupracitato ſatis conſtat. Inſuper exiſtimo, varietatem dictorum votorum in cauſa fuiſſe, vt Eccleſia votum ſolemne antè annum expletum emiſſum, & nõ ſimplex irritauerit, quia votum ſolemne ex natura ſua, poſtquam ſemel valet, tàm arctum vinculum inducit, vt vel omninò ſit indiſpẽſabile, aut relaxari nequeat niſi ex grauiſſimis, & maximis occaſionibus, vt ſupra diſputatum fuit: Quare Eccleſia cognoſcẽs huic voto facile prouideri non poſſe, poſtquam validum eſt, ſibi remedium antè, nè vires acquireret, ferre complacuit. Votum autem ſimplex, cũ non ita vrgeat, & Eccleſia non operoſè illud diſpenſet, equidem abolere noluit. Qui verò poſt annum probationis expletum votum religionis emittunt; ita religioni impoſterum adijciuntur, & coniunguntur, vt ſinè peccato mortali cõmuniter ex ea nequeant exire; & ſi diſceſſerint, iterum ad eandem redire tenentur: Excipio tamẽ eos, qui iuſtis de cauſis à ſuperioribus vel ſunt eiecti, ſinè a uoto abſoluti; & de iure abſoluti in conſcientia tuti exiſtunt, eiecti etiam ſi ex parte ſui ad redeundum, & perſeuerandum ſint parati. Verum aduertere opor-
179 ter, nonnullos expelli poſſe ex duplici cauſa, Primò ob malas actiones, & mores, qui tñ nõn omninò nequiter vitam ducebant, vt eijcerentur, ſed ex humana fragilitate peccabant. Secundo aut tam prauè vitam agebant, vt propriè ex malitia viuerent, & ob hanc cauſam ex religione expulſi fuerunt; primo modo eiecti religionis reditum procurare non tenentur, ſed ſatis eſt, paratos eſſe, cum requiſiti fuerint, quoniam non propria culpa è religione reiecti fuerunt: Expulſi autem ob defectus etiam nõ requiſiti religionem requirere obſtringuntur. Sed contra profeſſio facta in religione vim contractus habet, cuius natura eſt æqualitas; & ſi profeſſus ita religioni obligetur, vt ex illa amplius exire non poſſit, igitur & religio eum eijcere non poteſt, ſed potius tantùm afficere poteſt, cum paritas contractus vtramque partem eodem modo obſtringat. Reſpondetur contractũ eſſe æqualem, & iuſtum, ſed cum religio ad inſtar corporis ſe habeat, ſingulis membris profectò ſe obligare non tenetur, niſi quatenus id bono ipſius non repugnet; ideò quotieſcũque profeſſus eſt malæ uitæ, & incorrigibilis, nè totum corpus inficiat, eum expellere poteſt: & obligatio, & pactum religionis cum ipſo in hoc æquiualere ſufficit, videlicet ut congregatio nunquam profeſſum ſinè legitima, & iuſta cauſa eijcere poſſit; nam ſi poſtea proijciatur, non religionis defectu, ſed ſui ipſius expellitur, quia totum corpus inficeret, & corrumperet: Quare non eſt iuſtum, vt religio, & cõgregatio ad ſui deſtructionem ſe cõſtringat; at conſiderare oportet, vt eiectio profeſſi ex cõgregatione ſit iuſta, & ualida, non quælibet cauſa eſt ſufficiens, ſed grauiſſima, videlicet contumacia obſtinata, vita cõtagioſa, & huiuſmodi, quæ congregationẽ deprauare ualent, ut Ioã. à

Turre-

Turrecremata in c.28. Regulæ Sancti Benedicti habet: Et noſtri monachi ſi crimina præſertim, quæ in expoſitione dicti capitis conſtitutionum noſtræ congregationis perpetrauerit: & licet è monaſterio eiectus, ſiuè egreſſus vſque tertiò recipi poſſit, dummodo hæc duo ſpondeat: Primo emẽdationem proprij vitij, & nè amplius iteret. Secundo ſatisfactionem videlicet regulari, & debitæ diſciplinæ ſubiaceat: propter hoc tamẽ D. Pater Benedictus legem congregationi, vt inſuper recipere non poſſit, imponere nõ intendit. Quinimmo lege charitatis, pietatis, ac miſericordiæ exeuntem monachum, aut expulſum nõ vigore regulæ, ut frater manifeſtè percipiat, ſibi iniuriam non irrogari, ſi quarta vice non recipiatur, iterum in congregationem recipi valet. Verùm ſuperiores noſtri in expulſione profeſſorum, & eorundem receptione præſcriptam formam receptionis, vt à lege dirigantur, nec tergiuerſare, aut ſubterfugere debent. Egreſſus tamen, vel è religione eiectus ab obſeruandum eſſentialia religionis quò poteſt fieri in ſæculo, & ſpecialiter ad obedientiã Epiſcopo, ſiuè ſuperiori loci præſtãdam, obligatur: & ſi cũ habitu fuerit dimiſſus, illum geſtare tenetur, ſi autem habitu fuerit exutus, illũ deferre non obligatur.

C A P. XXXIIII.

De obedientia.

CVm multis modis obedientiæ nomen capi valeat, ne in equiuoca labatur, eã in ſuas ſignificationes diſtribuam: obedientia. n. aliquãdo dicitur neceſſaria, aliquoties pro deceptione vſurpatur, & aliquãdo pro re quæ damnũ infligit, & vltimo pro libera & voluntaria ab negatione proprij dominij voluntatis. Obediẽtia itaque neceſſaria eſt, qua de neceſſitate naturæ nonnulli aliquibus parere tenentur, ſicut filij parentibus. Obedite filijs parentibus veſtris, & ſerui rõne conſuetudinis dominis ſuis. Obedite ſerui per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſeruiẽtes quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes Deũ. Obedientia decipiens eſt, qua mens ad peccatũ inclinatur. Non regnet in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius. Obedientia, quæ officit, illa eſt, qua impij ſuperioribus obedire renitentes diabolis diuinæ iuſtitiæ miniſtris obediunt. An ſcitis, quoniam cui exhibetis uos ſeruos ad obediendum, ſerui eſtis, cui obediſtis ſiuè peccati ad mortẽ, ſiuè obeditionis ad iuſtitiã. Obediẽtia voluntaria (de qua nobis habendus eſt ſermo) dicitur rationabilis negotio propriæ uoluntatis, qua ſecundũ aliquã regulam a ſede Apoſtolica approbatã quis voluntati alterius ſe ſubijcit, cuius gradus ſunt ſeptem. Primus eſt libẽter obedire, & ſinè cõtradictione mandatis ſuperiorũ parere. In auditu auris obedivit mihi. ſ. in ſuperioribus. Secũdus eſt abſque diſſenſione obtẽperare, vt Beatus Maurus peregit. Tertius eſt obedire velociter. & ſine mora, ut Ioa. & Iacob. qui ſtatim relictis retib⁹ ſecuti ſunt Chriſtũ. Quartus eſt uiriliter, & abſq; defectione agere. Oĩa, quæ præcepiſti, faciã. Quintus eſt obedientia ſinè offenſione; obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Sextus eſt obedientia abſque elatione. Septimus eſt obedientia, quæ perſeuerat, vt Apoſtolus. Sicut ſemper obediſtis: qui. n. obedientia propriæ uoluntati detrahit, multum virtuti adijcit, & eã accreſcit, & preclarũ acquirit triũphum, quoniã ſeipſum expugnat, &

Philip. 2
Coloſ. 3.
Rom. 6.
Rom. 6.
18
Pſal. 17.
Luc. 5.
Tob. 5.
Act. 5.
Philip. 2

& animo ſuo denominatur. Vir obediens loquetur victorias, & melior eſt qui dominatur animo ſuo,
Prou. 16 ſcilicet per obedientiam, expugnatore vrbium: deinde meritorum abundantiam cumulat; quoniam ſi tantum circa aliquam virtutem operatus fuerit, unum duntaxat lucrabitur: ſi verò obedientiam excoluerit, & circa omnes virtutes exercebit proprias vires, omnia lu-
Prou. vl. crifaciet. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu, ſ. obedientia ſupergreſſa es vniuerſas; & obediens Christi ſpeciē præ ſe ferret, qui factus obediēs vſq; ad mortē exaltari, & ſibi nomē, quod eſt ſuper omne nomen, donari promeruit; nā qui ſe humiliat per obedientiam, exaltabit per gratiam. Cæterum quæret, ſi ſuperior eſt ignarus & indiſcretus, & nullius ferè conſilij, & aliquod inane vel leue ſub pœna excōmunicationis præcipiat faciendum, cō mittit ne peccatum mortale qui nō paret? Pro facili notitia huius difficultatis, & ſimilium conſiderare oportet, rem inanem, & leuem inter ſe diſtingui, nam inanis eſt, quæ nullam in ſe continet bonitatem: putà ſi quis prælatorum in vir
181 tute ſanctæ obedientiæ alicui ſubiecto mandet, vt nonnulla verba ad riſū, & forſan ad aliquid aliud mouentia proferat, tunc ſubditus ratione verborum, & circunſtantiarum ſub pœna peccati mortiferi obedire non obſtringitur; ſi verò aliquam leuem (rem leuem intelligo, quæ non eſt magni momenti, v. puta aliquem fructum ex viridario auferre) præcipiat, tum obedientiā non præſtare, ne tranſgreſſio ſit mortalis, periculoſum eſſe affirmo: & licet ſubiecto videatur eſſe leuis, fortaſſe propter cauſam eidem ignotam, prælato autem animaduerſā, & probatam, eſt grauis; namque ex voto obedientiæ multa facere expedit quamquam nullius valoris eſſe appareāt; quia eſt actio ſpectās ad religionem in latriam tendentē, cuius vigore quilibet obedientiæ minimus actus multum iuuat, & Deo vouens plus ſe ſubijcit & ſuperioribus, & eius voluntatem magis ad bonum cōformare tenetur, quā uis minimum, ne de ipſo dicatur.
De ore tuo te iudico ſerue nequam. Luc. 19.
Veruntamen ſubiecti ne in his, & ſimilibus incidant in errorem, a ſuperioribus, vt oēs ſcrupuli è mentibus euellantur, ſimiliū irritationē humiliter depoſcant. Legatis quæſo D. Bernardum de præcepto, & diſpenſatione. Perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, neque contenta anguſtiis profeſſionis largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, & ad omne quod iniungitur ſpontanea vigore liberalis animi fertur, modum non conſiderās in infinitam libertatem extenditur; vt etiam, ſi impoſſibilia iungantur, confidens de Dei adiutorio, ex charitate obediat.

CAP. XXXV.

De paupertate.

PAupertas quadruplex eſſe poteſt. Prima bonorum interiorū ſpectat ra ionem que peccatores circunfert. In circuitu impij ambulāt. Pſal. 11.
Secunda eſt hominum damnatorum, qui bonis æternis carent, nam ſemper vermis eorum cōſumit eos, Ier. 76.
& non morietur, & ignis eorum nō extinguetur. Tertia eſt bonorum, & rerum fortunæ defectus, vt paſſim mortalibus accidere videmus. Pauperes vobiſcum ſemper habebitis. Quarta aūt eſt hoīum perfectorum, qui licet diuitiis verè potiantur, non tamen corde, de quibus. Beati pauperes ſpiritu, quoniā Mat. 5.
ipſorum

ipſorum eſt regnum cælorum. Quĩ religioſi vniuersè profitentur, quæ [illegible] eſt omnium bonorum temporaliũ contemptus iuxta aliquam regulã a ſede apoſtolica approbatam rectè diſcuſſus; namque iſta paupertas ſpiritualium tranquilitatem, & mentis agilitatem confert, & fortunæ bonis denudatum ad pugnã cũ aduerſario paratiorem, & fortiorẽ reddit; cum dicitur, beati pauperes ſpiritu, quia aduerſarium dæmonẽ multis oneratum tanquam expeditus athleta ad terram proijcit, atq; proſternit. Sed circa paupertatem, quæ ab omnibus religioſis promittitur, & a paucis (proh dolor) obſeruatur, adnotare conuenit, paupertatem ſub ſtrictiſſimo, & arctiſſimo
Cum ad monaſt. & mona chi de ſta tu. monach. uinculo a ſacris canonibus præceptam eſſe & bona propria tenentis biennio voce actiua, & paſſiua ſunt priuati, atque etiam iuxta ſuæ regulæ, & ordinis conſtitutiones puniri
Cõc. Tridet. ſeſſ. 25. ca. 2. debent, & D. Benedictus in ſua regula præcipuè hoc vitium radicitus de monaſterio amputare intendit, dicens.
Cap. 33. Neque aliquid habeant proprium; nec corpora ſua, nec uoluntates licet habere in propria poteſtate. Vnde monachus proprietatis vitium reijcere debet, nihil omninò in corde concupiſcendo, & exterius in opere nil prorſus tanquam proprium poſſidẽdo, nec ore tanquam proprium nominando, vt in noſtra congregatione vſque ad hæc noſtra tempora factum eſſe percipitur. Proprium autem illud dicitur, quod contra ſuperioris uoluntatem retinetur & de quo religioſus ſecundum propriam voluntatem eſt diſponere paratus: quod in donatione, venditione, permutatione, & aliquoties in bonorum monaſterij conſumptione, & præſertim citra neceſſitatem, & vſum debitum conſiſtit; dummodo paucitas materiæ non excuſet. Ex dictis, religioſum nec Dominum, nec vſufructuariũ eſſe poſſe, infertur; quia vſufructuarius de rebus vſufructuatijs iuxta propriam uoluntatem diſponere poteſt, ſimplex uerò religioſus illa diſtribuere nequit, ſed ad utilitatem propriam ſolùm loco, & tempore uti poteſt. Immo nec aliquid ſpontè ſibi oblatum cum propoſito utendi iuxta propriam voluntatem recipere valet: at ſi adſciſcerit cum propoſito velle vti, cum benedictione ſui ſuperioris ſumat: Verum aduertat, nè acceptam rem clanculum teneat, & occultè, & perfractè utatur, quoniam tunc impedit, nè ſuperior de ipſa diſponere poſſit, & talis uel eſt proprietarius, aut ualdè proprietati propinquus, & præſertim monachi, dicente D. Benedicto; omniaque omnibus ſint communia, nec quiſquam ſuum eſſe aliquid dicat, vel præſumat; *Cap. 33.* Nec poſtquam aliquid receperit, illud amplius diſpẽſare poteſt, nã quicquid acquirit, ſuo monaſterio acquirit vt 12. q. 1. Non dicatis. Hinc dubitare poteſt, An religioſi tam moniales, quàm cæteri aliarum religionum viri tuta conſcientia remanere poſſint in religione, in qua eſt tãta diſſolutio circa proprietatem, vt ſinguli proprium poſſideant. Reſpondetur quamdiu talis congregatio non reformatur, bona propria retinere poſſunt, & illis uti, vt pauperes decet; & ſi quis ob multitudinem pecuniarum in tali religione immorari non poſſit, alterũ de duobus agere conſtringitur, uel ingredi aliam, in qua regularis obſeruãtia uigeat, aut, pecuniam illi monaſterio, in quo degit, tradat, ſibi reſeruando quantum ad vſum veſtimenti & uictus, ſi deeſt: Vnde hortarer ſuperiores huius religionis, & præſer-

tim

tim maiores (ſi his tēporibus ſimi-
lis congregatio inueniatur) ſummā
bonorum, quam à proprietarijs ex-
trahere poſſent, ut diligenter per-
pendant, & ſi tantam eſſe ſummam
inuenerint, quæ in communi con-
geſta ſimul cum alijs emolumētis,
eleemoſynis, & alijs auxilijs ad alē-
dos ſuos religioſos ſufficiat, tā per
ſe, quàm per Apoſtolicam ſedem, vt
religioſam, & communem uitam
in ſuis monaſterijs agant, etiam ſi
inter paucas pſonas aliquis tumul-
tus in congregatione naſceretur,
omnibus modis remedium vt ad-
hiberent dehortarer. Verum pete-
re poteſt, An talem congregationē
ingredi liceat. Reſpondetur non eſ
ſe laudabile huiuſmodi congrega-
tionem introire, quoniam aliquid
in ea aduerſus religionis eſſentia-
lia reperitur; ſi autem aliquis talem
congregationem ingredi uoluerit,
ad omnia reſſignandum in manu
ſui ſuperioris pręparatum animum
habere obligatur: immo adhuc per
perá agere mihi videtur ingredien
do, quia multis periculis ſe expo-
nit. Inſuper poſcere ualet, vtrum re
ligioſis, & præſertim monialibus
bona mobilia, quæ ſibi parentes,
vel alij aſſignant, aut relinquunt,
tum licentia ſuorum ſuperiorum
abſque pœna peccati mortalis reti-
nere, & uti liceat. Ioannes Gerſon
alphabeto 23. litera G. & Gerrardus
Pyr. in tract. de diſpenſ. eccleſ. con-
clu. 2. & alij, vt refert Corduba qō.
54. non poſſe defendunt; nam id iu
ri diuino, & humano aduerſatur,
vt de regul. Ioannes frater, & diſtat
monach. Monachi, & ſuper quodā,
& cum ad monaſterium ibi. Prohi-
bemus quoque diſtrictè in virtute
obedientię ſub obteſtatione diuini
iudicij. Nec Papa, & abbas diſpen-
ſare poſſunt, vt ibidē. Nec æſtimet
abbas, quòd ſuper habēda proprie-
tate poſſit cum aliquo monacho di
ſpenſare, quia abdicatio proprieta-
tis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeò
eſt annexa regulæ monachali, ut
contra eam nec ſummus Pontifex
poſſit licentiam indulgere; vt nouiſ
ſimè etiam Sacrum Conc. Trid. de- Seſſ. 25.
creuit de regul. & monial. probatur Cap. 2.
mobilia bona in particulari habere
ſtatui religionis repugnat, cum vi-
tam communem ducere debeant,
ergo mortaliter peccant ea retinen
do, & poſſidendo. Innoc. in cap. Inſi
nuanti qui cler. vel monach. & Ioā.
And. in regulam. Non eſt obligato- Reg. 58.
rium de regul. iur. in 6. Sylueſt. ver
bo Abbas q. 3. dicto 7. Nauar. tract.
de red. Eccl. q. 1. Nono moneo. op-
poſitam ſententiam tuentur, quam
ex parte Corduba amplectitur cū
quibuſdam limitationibus, Primo
vt ius, & qualibet res illis conceſſa
per voluntatem ſuperioris reuoca-
ri poſſit. Secundo ut apud ſe non te
neat, ſed in manu publici officialis
per ſuperiorem aſſignati; & ſic con-
ſuetudinem ſeruare aſſerit, non ob-
ſtāte ſacri Conc. Trid. decreto. Pro
ſolutione uaria, & diuerſa eſſe gene
ra religioſorum cōſideret, quæ ad
quatuor reuocari poſſunt. Quoddā
enim eſt eorum, qui beneficia aſſe-
quuntur, & ſingulariter in ſuis do-
mibus degunt, ut vidi in Vmbria,
nā hi cum licentia ſuperiorū ſaltē
tacita beneficiorum reditus admi-
niſtrant: & id genus a ſecularibus
clericis paululum diſtinguitur. A-
liud eſt eorum, qui ſeiunctim a mo
naſterio viuunt, nec a monaſterio
aliquid recipiunt: ſed induſtria, &
labore, vel eleemoſynis victum, &
veſtitū ſibi acquirunt, quibus, ſi ali
quid ſuperſit, à ſuperioribus tacitè
illis conceditur, & ad relinquendū
exuperantia iſti animum debēt ha-
bere paratum. Aliud eſt eorum, qui
in monaſterio uitam ducūt, veluti
hoſpi-

Digitized by Google

hoſpites in aliquo monaſterij cubi
culo, & nõ agũt communem vitã,
nec a monaſterio totum victum, &
veſtitum recipiunt, ſed aliqua cer-
ta quantitas eis aſſignatur, qui po-
ſtea labore, quæ ſibi deſunt, compa
rant, vel ſufferunt patienter: & ſi
aliquid eis ſuperſit ſibi reſeruant,
dominio tñ apud prælatum ſemper
remanente. Quartum genus eſt per
fectorum religioſorum in cõmuni
viuentium, qui victum, & veſtitum
petunt, & habent, & de his propriè
eſt dubium, quod per aliquas con-
184 cluſiones reſoluam. Prima, ſi quis
huiuſmodi religioſorum aliquod
etiã mobile ab aliquo recipiat, uel
latenter retineat, & ita facit, vt ſu-
perior neſciat, ſi quantitas erit no-
tabilis peccatũ mortale conſtituẽs,
mortaliter peccabit; etiam ſi dicat
animum habere paratum relinquẽ
di, cum ſibi fuerit commiſſum; pro-
batur. Qui enim rem tanquam pro-
priam, & occultè tenet, & dat ope-
ram, nè ſuperior id ſciat, equidem
reſignandi eam non habet animũ
paratum, ſed hic religioſus ita ſe
habet: ergo contra eum iura citata
clamant. Si vero religioſus ex præ-
ſumpta quadam probabili licentia
ſuperioris rem illam retinuerit, vt
ad aliquam neceſſitatẽ, uel alia de
cauſa, cui ſuperior ꝓbabiliter præ-
ſtaret aſſenſum, mortaliter non pec
cat: ob quam doctrinam plures reli
gioſorum his noſtris tẽporibus ex-
cuſari poſſunt, qui vel ignorantia,
aut inconſideratione magis, quàm
prauo affectu in recipiendis, retinẽ
dis, elargiendis, & dictis bonis di-
ſpenſandis liberiores extiterint;
ſed ipſi diligenter aduertãt, nè mẽ
tiantur, & iniquitas excæcet eos;
etenim communiter rectè agere, &
ſuperiores eis aſſentire exiſtimant,
cum tamen nihil ſit, quod eorũ ſu-
periores magis deteſtentur. Secun-
da, ſi bona præter ea, quæ ſibi a mo-
naſterijs adminiſtrantur irreuoca-
biliter habeant ſuperiore ſciente,
& volente, ambo mortaliter pec-
cant, ut dicunt vtriuſque ſententiæ
doctores; probatur. Quicquid dire
ctè paupertatis uoto aduerſatur, ac
ſtatum religionis, & votũ deſtruit,
a ſtatu religionis eſt reijciendum;
ſed habere proprium, quod remo-
ueri nõ poteſt, votum paupertatis,
& religionis euertit: ergo. Tertia,
ſi dicta bona penes miniſtrum à ſu-
periore aſſignatum reponantur, ut
ea cuſtodiat ad religioſorum neceſ
ſitates ſubleuandũ, iactura animæ,
& ſcrupuli conſcientiæ è medio tol
luntur; probatur. Bona, quæ ſunt in
poteſtate miniſtri, in ſuperioris po
teſtate reuera exiſtũt; nam qui per
alium facit, per ſe ipſum facere ui-
detur, at iſta bona penes miniſtrũ
a ſuperiore aſſignatum reponũtur:
ergo. Cæterum inſurgit difficultas.
An priuato religioſo de licentia ſu
perioris immobilia bona poſſidere
ſit licitum: Primo aſpectu licere nõ
videtur, vt ex verbis ſacri Cõc. Tri-
dent. Non liceat ſuperiori ſtabilia
bona alicui regulari concedere ẽt
ad uſumfructum, vel uſum, aut cõ-
mendam, adminiſtratio autem bo-
norum monaſterij ad ſolos officia-
les pertineat; nihilominus ſuperio-
rem id facere poſſe videtur, quia ſi
cut alium officialem creat, ita iſtũ
conſtituit, quando ei licentiam re-
tinendi impertijt; nam hoc modo
dicta bona etiam in manu ſuperio-
ris eſſe dicuntur; quare alias duas
concluſiones adiungo. Quarta, ſup 185
poſito Sacri Conc. Trid. decreto di
cta bona religioſo priuato ſimplici
ter, & indeterminatè tradi, & ab eo
retineri nõ poſſe abſque pœna pec-
cati mortalis exiſtimo; probatur
Primo, contra ſtatutum Concilii
agere non licet, ſed hoc pacto ad-

uerſus Concilii decretum ageretur ergo. Secũdo, etenim penes ſe bona immobilia, & reditus abſolutè poſſidere eſt contra uotum paupertatis, & Sac. Concilij conſtitutionem, cum huiuſmodi bona ob neceſſitatem victus, & veſtitus, vel propter aliam piam cauſam tantum concedantur, ergo huiuſmodi bona retinere nequit ſub peccato mortali. Quinta, ſi determinatè, & ad certũ vſum religioſo neceſſarium, uel piũ à ſuperiore concedantur, abſque mortali retinere poſſe exiſtimo, ꝓbatur. Quod communiter efficitur, contra legem, vel perperã fieri non dicitur, ſed hoc fit communiter, ergo: Secundo cõcedere vſum ita circunſpectum, & religioſo certum iuri naturali eſt conſonum, & ſacro Conc. non contrarium, ergo bona ad natales fines. & ad nutum ſuperioris amouibilia religioſo priuato, & præſertim monialibus concedi poſſunt ad vſum. Ex dictis relata iura pro prima opinione protſus clara redduntur, & rationes in contrarium factæ etiam facilè auferuntur; Inſuper quærere poteſt. Vtrum ob religionis ingreſſum, & profeſſionem emiſſam quis liberetur a debitis inſeculo factis, aut è religione eijci debeat etiam, poſtquã profeſſioné emiſerit. Nonnulli affirmãt, ut Gerſon alphabeto 39. quod incipit ſub litera T. in fin. in 2. par. Maior diſt. 8. q. 17. par. in 4. ſent. Angelus ver. Religio §. 6. Sylu. Religio 2. q. 4. Medi. C. de reb. reſt. q. 3. cau. 8. licitum nõ eſſe religionem ingredi, & profeſsũ ſemper eſſe debitoré, & ad ſoluendum teneri probatur: Primo debitor iure naturæ creditori ſatisfacere obligatur; ergo iniuſta eſt obligatio, & voti pollicitatio, quia impotens ad ſoluẽdum redderetur. Secundo, ſi talis religioné introeundo eximitur a culpa, & debito, ex eo eſſet, qm̃ ad melioré uitã ſe transfert; verũ id non excuſat, quiá ſpirituale, vel téporale cómodũ cũ tertij præiudicio quærere nõ licet. Etenim non ſunt facienda mala, vt ueniant bona, neque eſt iuſtũ, quẽpiã cũ alterius dãno ditari, & liberari, vt cap. Suã de pęn. ergo. Tertio ſoluere debitũ eſt de præcepto, religioné verò ingredi eſt de conſilio, at conſilia obſeruari debent ſaluis pręceptis: ergo. Medina addit. Quicquid ſit de facultate intrãdi religioné; nihilominus poſt ingreſsũ eadé obligatio reſtituẽdi adhuc pſeuerat ergo ſéper ſoluere tenetur. conſequẽtia probatur; quia nõ minus totũ monaſteriũ a debitis eſt liberũ, quã ſit religioſus, cuius pars exiſtit, at monaſteriũ debita quoquo pacto contracta ſoluere tenetur, ergo & pars eius. Cõfirmatur per c. Veniés, & c. Intellecto de iur. iurã. nã vinculũ poſterius nõ põt inferre præiudiciũ priori: & corroboratur ex Hẽrico quodl. 12. dicẽte, profeſſionem nõ eximere a debito ſuccurrẽdi parẽtibus extremè indigentibus, nec religioſi p uotũ liberãtur a debito tribuendo eleemoſynã in extrema neceſſitate exiſtẽti et inuito prælato, ut D. Tho. in 4 diſt. 15. Alij verò, vt D. Tho. 2. 2. q. ſi. ar. 6. ad 3. Palud. Caiet. Syl. locis citatis. Hoſt. Innoc. & Raym. quos refert Syl. verb. Religio 2. q. 4. 5. quæritur, conc. 7. contrarium defendunt, ſiuè debitũ ſit ex delicto, uel ex iniuſto cõtractum, aut promiſſione, ſeu iuramento ſoluere ſe obligauerit, probat Primo, perſona hominis libera pp pecuniã obligari nequit, ergo religioné ingredi ualet. Secundo ſi debitor de cõſenſu creditorũ religioné intret, & profiteatur, a uinculo reſtituẽdi liber equidem erit, ſed in caſu debitores præſtant aſſenſum actu ſaltẽ debito in hoc, vt relicto ſeculo altioré ſtatum pro ſalute animæ cõſequatur, ergo. Quod aũt monaſteriũ debi- 186

Digitized by Google

delictum ſoluere non teneatur, Primo Religio ob melius bonum alteri conceſſum culpa vacat, ergo ad ſoluendum ingredientis debitũ non obligatur. Secundo nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò, eſt aptus regno Dei, at ſi Religio debitorem profeſſum è monaſterio eijceret, vt debita perſoluat, eſſet reſpicere retrò, igitur. Pro ſolutione aduertat, profeſſionem ſic factam tenere, vt omnes prædicti fatentur; nam licet perſona libera perperam faciat donãdo ſe religioni, donatio tamen eſt valida, & firma. Si quis enim facultates, quas habet ad ſoluendum creditoribus neceſſarias, in ſeculo alteri elargiretur, equidem malè ageret, donatio tamen teneret, quia ſunt bona illius: ergo, & ſimiliter in caſu noſtro; quare ad rationes Medinæ reſpondetur, vt ſi commodè, & ſinè magno labore creditoribus ſatisfacere poſſet, id facere teneretur: etenim apertam iniuriam creditoribus irrogaret, nam rationabiliter eſſent inuiti, cum ſimpliciter ſatisfacere, vel ſaltem ſinè magno labore poſſit; & in hoc caſu certè crederem propter leges citatas, eum non eſſe conſecuturum libertatem, immo ad ſoluendum cogi valeat, alias religio, & totum iuſtitiæ impedimento eſſent, & fraudibus, & iniquitatibus apertè fauerent, & ſic in his, & ſimilibus caſibus opinionem Gerſonis, & aliorum verã eſſe exiſtimo, & bona in ſæculo, vel monaſterio relicta debent dari creditoribus, vt iuſtitia recompenſetur. Si verò creditoribus in ſeculo ſatisfacere non valebat, impotens ad debita ſoluendum omninò redditur, & non eſt cur è religione eijciatur, ut ſoluat, nam alias functiones religioni debitas exercere oportet; quare cum tanto diſpendio monaſterij, atque laboribus ad ſolutionẽ obnoxius eſſe non debet: & id non ſolùm ex priuilegio religionis eſt uerũ, ſed ex natura rei quoque ob impotentiam ad amplius reſtituendum non tenetur. Vnde dictum aliquorum à veritate alienũ eſſe exiſtimo, videlicet vt monaſterium pro illo ſoluat, vel eum habitu exutum expellat è monaſterio, vt ſecedens lucrari poſſit ad reſtituendum, quoniam libera eſt religio, & eum recipere potuit, & retinere debet ſeruatis ſeruandis, vt in bulla Sixti V. vt Deo ſeruiens omnibus diebus uitæ ſuæ, ſaltem orationibus creditores adiuuet; verũtamẽ ſuperiores religionum in huiuſmodi recipiendis aduertant dictam bullam: & ſi aliquem eſſe huius farinæ dealbatum percipiant, de monaſterio ſtatim illum expellant: nam maximo ſcandalo ſunt ſeculo, & creditores inſanire faciũt. Sed veh vobis monachi, qui diuites eſſe curatis in pecunijs, & locupletes in veſtibus, & vanis, & amittitis miſeri regna cœlorum, qui ſpõtè promiſiſtis paupertatem iuxta regulam Sancti Benedicti, cuius exemplis radiaremini in cœlo, ſed morte perpetua ob proprietatis vitium condemnabimini in ignem æternum.

CAP. XXXVI.

De Caſtitate.

Caſtitas eſt concupiſcẽtiæ caſtigatio ſub iugo rationis refrenandæ, qua religioſus Angelis efficitur aſſimilis, & pfectius Deo inhæret. Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Caſtitas enim eſt formoſa, & generatio operationũ eius eſt pulchra, & caſta; nam in re- 1. Cor. 7

187

 ligione

ligione nemo viuere debet,niſi qui
cum Apoſtolo caſtitatem in perpe-
1.Cor.7. tuum cuſtodire voluerit. Volo au-
tem, omnes homines eſſe ſicut me
ipſum,ideſt caſtos,& continentes,
ſed vnuſquiſque proprium donum
habet ex Deo;At tripliciter impedi
ri,& ei moleſtia inferri poteſt: Pri-
mo ex parte corporis, nam caro cō
cupiſcit aduerſus ſpiritum, cuius
opera ſunt fornicatio,immunditia,
Gal.5. impudicitia,&c. Secundo ex parte
animi moleſtia afficitur,nam malæ
cogitationes eam plerumque ad fa
ciendum malum inducunt. Tertio
colloquia carnalia, & mulierū con
ſortia ei aduerſantur,quoniam pro
pter ſpeciem mulierum multi per-
ierunt,& colloquium earum quaſi
ignis exardeſcit;quare remedia ad-
hibeat, & contra carnis ſtimulum
ſe exerceat laboribus,ieiunijs, vigi
lijs,diſciplinis,& pſalmodijs, ut D.
Cap 48. Benedictus docuit, & mentem cir-
ca diuinorum contemplationē oc-
cupet, vt Hieronymus ad Ruſticū
monachum. Epiſt. nihil Chriſtiano
ama ſcripturarum ſtudia, & carnis
vitia non amabis. Vnde religioſus
carnalia peccata effugiat, nam hu-
iuſmodi peccatum, ab ipſo commiſ
ſum non eſt peccatum ſolummodò
carnis,ſed etiam ſacrilegium nomi
natur; verùm naturam Angelicam
imitari ſatagant,vt caſtè prorſus,&
ſinè carnis macula Spiritus Sancti
templa euadant Et licet omnes re-
ligiones quantùm ad caſtitatem pa
res ſint, quia nullus actus carnis
neque interior, neque exterior in
nulla religione lici us eſſe poteſt:
188 tamen vna poteſt eſſe ſtrictior alte
ra ratione mediorum,puta exerce-
re,& facere ieiunia plura,pluримaſ
que vigilias,aſperumque deferre
veſtimentum,tenuiorem vitam age
re,& arctiorem clauſuram,& ſimi-
lia obſeruare. Cæterum quæret,cū
vna religio ſtrictior altera ex diuer
ſis capitibus eſſe poſſit,ex quo capi
te præſertim arctior erit. Reſpon-
detur,religionem, quæ magis præ-
cellit obedientia cæteris ſtrictiorē
eſſe dicendam confirmo, quia pro-
priam voluntatem abnegare, & ſu-
perare eſt opus difficillimum, cum
homo ſit natura liber. Secūdo obe-
dientia ſub ſe continet alia ſcilicet,
paupertatem,& caſtitatem. Tertio
religioſus habitum paupertatis, &
caſtitatis, qui difficultatem in ope-
rando tollunt,facilè acquirere po-
teſt,at habitum obedientiæ difficul
ter adipiſci valet,& etiam eo acqui
ſito difficultas operandi non tolli-
tur,ita vt voluntas non ſentiat ſem
per aliquam repugnantiam,licet di
ctus habitus prętet auxilium,ut la
bor agendi ſuperetur. Quarto ratio
ne finis,quoniam actus obedientiæ
magis ad finem religionis accedit.
Cum una religio ſit ſtrictior altera
inquirere poteſt,an trāſitus de vna
religione ad alteram ſit licitus. Re 189
ſpondetur religioſum de iure com
muni de religione laxiori ad ar-
ctiorem tranſire poſſe,vt de regul.
& tranſ. Sanè,& cap. licet,& D.Th. 2. 2. qu.
Sed hoc aliquoties expedire nō vi- 189. ar. 8
detur,niſi magna vtilitas,vel neceſ
ſitas interſit; nam hic tranſitus ob
nonnulla incommoda, quæ ſecum
defert, multoties fugiendus eſſe
mihi videtur: Primo quia tranſitus
prætextu maioris perfectionis qua
ſi quodam velo malitiā animi con-
tegit,vt laborem, & diſciplinā eui-
tet,ſiuè malo animo id agit,videli-
cet ex odio ſui prælati,aut in dede-
cus,& contumeliam ſuę religionis,
ſeu ex alia ſimili cauſa. Secūdo hic
tranſitus in effectu,& executione
aliqua mala ſecum portat; nam vi-
uere aſſuetus ſecundum inſtituta
primæ religionis, vt plurimum mo
ribus nouæ religionis difficulter ſe
accom-

accommodat, & ſic nouam congregationem ſcandalizat, & bonum nomen religionis, ex qua diſceſſit, magnopere lædit: & quādo aliquid ſibi diſplicet, tum inſtituta primæ religionis vſque ad cœlos extollere, & ordinationes nouæ deprimere ſolet. Tertio diabolus aliquando ad fallendum ſimplicem, & iuſtum, quem in alijs decipere non præualet, ei ardorem vitæ ſuggerēdo immittit, & hoc medio ſæpè deludit, & poſtea ſic deceptus ſub prętextu maioris deuotionis propriæ religionis inſtituta paruifacit, & ad aliam translatus de mutatione, quòd primam vocationem irritam fecerit, in mētem ſcrupulos ponit, & ſic de vtraque malè affectus, vt egrediatur (quod paſſim efficitur) toto elaborat conatu. Et licet aliquæ congregationes tanquam arctiores priuilegia recipiendi extraneos obtinuerint, nihilominꝰ experientiam tamquam rerum magiſtrā ſequantur, vt multa ſcandala, & eorum occaſiones euitare poſſint, quę in monaſterijs ob mores iſtorū contingere ſolent. Verum ſi quis de una ad aliam abſque ſcrupulo pertranſire voluerit, id ex triplici cauſa efficere valebit. Primo religionis zelo, & animi bonitate. Secundo propter declinationem religionis à debita perfectione. Tertio ob debilitatem, vel infirmitatem. In ſecundo caſu iudicium ſuperioris requiritur, nè egrediēs propria deliberatione decipiatur, in tertio neceſſaria eſt diſpenſatio. In primo autem petere debet licentiam propter humilitatem, quę denegari nō poteſt, dummodò religionem, quā ingredi voluerit, ſtrictiorem eſſe conſtet, vt de regul. & tranſ. ad religi. licet. Tu autē ſi verus monachus euadere cupis, ſanctorum monachorum exempla imitare: noli eſſe veluti ſunt nonnulli, qui poſtquam renunciauere ſæculo veſtimentis duntaxat, & poſtea uoce promittētes, nihil tamen de priſtina conuerſatione mutauerunt. Quare loqui nō debes, ita alij faciunt monachi, ſed quid boni tu agere tenearis, hilari animo facias, & vna cum Apoſtolo memorare: infelix ego homo *Rom. 7.* quis liberabit me de corpore mortis huius? & tibi dicetur gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAP. XXXVII.

De irritatione, diſpenſatione, & votorum commutatione.

MVlta quidem, quæ in materia iuramenti diſcuſſa fuere, ad intelligendum quoque attinentia ad votum, vt modò illa prætereā, non parum auxilij præſtabunt: nā ego tantum quæ circa votorum irritationem, diſpenſationem, & cōmutationem uerſantur tanquā eorum propria explicabo. Vnde aduertat, authoritatem irritandi uota penes aliquos adinueniri, qui sūt domini voluntatum omninò, vt ſuperiores religionum, & patres, ut de voto, & voti redemp. cap. Magnæ & ſuperis. Item Summus Pontifex, legati a latere, Epiſcopi, Nūcij Apoſtolici, vt toto tit. de voto & in eorum diplomatibus habetur; non nulli etiam ex uirtute priuilegiorum. Verum, adhoc vt diſpenſatio ſit licita, & valida, exquiritur cauſa probabilis ex vtraque parte, videlicet vt diſpēſans, & diſpenſatus remaneant tuti in conſcientia: quænam autem ſit cauſa licita, videre poterit in cap. de iuramento. Superiores verò, qui facultatem diſpenſandi tenent, etiam vota commutare queunt; permutatio autem ſit 190

F 4 hoc

hoc pacto, vt non tollatur tota obligatio, quæ ordinata erat ad rem talem, ſed vna obligatio in aliam mitiorem transferatur, & commutetur. Commutatio autẽ in deterius cum ſit quædam diſpenſatio, vouẽtem communiter non eſſe tutum in conſcientia exiſtimo; nam de ratione commutationis voti eſt, ut quaſi æquiualentia quædam inter commutata inueniatur, alias commutatio rectè, & propriè non dicetur; commutatio autem in æquiualẽs illius authoritas eſt ſatis, qui ſolùm facultatem cõmutandi tenet, quãuis authoritatem diſpenſandi non habeat, & ad id faciendum ſufficit moralis poteſtas, quæ non ita ponderari debet, quemadmodum ęquiualentia rerum in numero, pondere, & menſura æſtimatarum; & habens facultatem commutandi ad arbitrium boni viri conſiderata qualitate perſonæ, & circunſtantijs in mitiorem partem inclinare ualebit; ad commutandum verò in aliquod notabile minus non ſolum facultas permutandi, ſed etiam poteſtas diſpenſandi requiritur, nam votum in hac commutatione ex aliqua parte relaxatur. At cõtra, nam quando authoritas permutandi traditur neque ad hoc, vel ad aliud coanguſtatur, ideò illam coarctare non oportet. Reſpondetur talem facultatem ſimpliciter traditã hãc limitationem ex ſua natura includere, vt commutatio ſit quaſi æquiualentia quædam inter ea, quæ cõmutantur, aliàs ſaperet naturam diſpenſationis. Etenim cum aliquis a voto diſpenſatur nullo pacto amplius ad illud obligatur, vbi autem votum commutatur ad permutatũ in æquiualens, aut minus ad iudicium boni uiri ad prius emiſſum, vel ad commutatũ liber remanet, quia voti commutatio in fauorem vouentis præſertim inducta fuit. Diſpenſari verò poſſunt ab ijs, qui irritandi facultatem habent.

CAP. XXXVIII.

De Blaſphemia.

Blaſphemia eſt quoddam conuicium contra Deum ſanctos, & creaturas voluntariè prolatum Nã 191
blaſphemantes Diuinæ excellentiæ cupiunt derogare, & eius immenſæ gloriæ ſplendorem maledictis obtenebrare intendentes, in altum cornua extollunt, & præcipites miſeri labuntur, & nimis grauè ſuum creatorem offendere intentantes in profundum malitiæ ſeipſos demergunt. & aliquotum calliditas his temporibus circa hoc peccatũ ita creuit, vt certos modos, & quoſ libet aſſignare huius monſtri perdifficile ſit, ſed ut ſaltem nonnullos principales habeat, quinque 192
adduco, quorum primus eſt, affirmare de Deo aliquod falſum, quod non habet; vt puta Deum perſonas excipere. Secundus eſt detrahere, ſeù a Deo auferre, quæ sũt propria eius; vt potè affirmare ipſum nõ eſſe omnipotentem, non miſericordem. Tertius eſt attribuere aliquid creaturæ, quod eſt Dei proprium, & eſſentiale, vt dicere hominem eſſe omnipotentem. Quartus eſt Deo mala imprecari, vt mortem, deſtructionem, &c. Quintus eſt, mẽbra impudica Dei nominare. Sed dubitare valet, poſt verbi incarnationem licet nè membra Chriſti impudica nominare. Reſpondetur qđ non, quamuis Chriſtus inquantum homo omnia humana membra habeat, tamen indecorum eſt talia vſurpare: nam quod inter homines turpe reputatur, ad Chriſtum referendo maximum facinus communiter

niter perpetrare dicitur. Quantum verò ad blaſphemias cõtra ſanctos directas ijſdem modis percipi valent, & duobus modis præſertim blaſphemari contingit. Primo verbo cordis, & intrinſecus. Secundo voce, & extrinſecus, & vtrumque eſt peccatum grauiſſimum: nam diuinæ bonitati derogat, quę eſt obiectum charitatis, & immediatè in Deum veram charitatem inſurgit, & Gloſ. in illud Ad populum terri
Iſa. 18 bilem. Omne peccatum blaſphemiæ comparatum leuius eſt cæteris, quia eſt contra Deum abſque medio, & multoties hæreſim continet, & infidelitatem coniunctam habet; qui enim in corde perperam ſentit, nequiter loquitur, & præſertim quando blaſphemię ſunt hæreticales contra fidei articulos emiſſæ: Ex duplici verò capite cognoſcere poteſt, an aliqua locutio ſit blaſ-
193 phemia, vel non, Primo ex communi ſenſu verborum: nam quotieſcũque verba prolata diuinæ bonitatis aliquid detrahunt, vel aliquid eidem tribuunt, quod nõ cõgruit, blaſphemia erit. Secundo quando creaturæ aliquid conijciunt, quod eſt Dei proprium, aut detrahunt, quod eſt eis proprium, eſt blaſphemia. Alij vero modi creaturas blaſphemãdi directè, uel indirectè, immediatè, vel mediatè ad dictas regulas reuocantur. Præſertim verò caueat, nè in Spiritum Sanctum dicat blaſphemiam; quia eſt crimen irremiſſibile, quod propriè eſt fina
Mar. 3 lis impœnitentia, dicente Marco. Qui autem blaſphemauerit in Spiritum Sanctum, non habet remiſſionem in æternum: quod octo ex
194 cauſis euenit. Primo quoniam fonti remiſſionis peccatorum, qui eſt Spiritus Sanctus, propriè contrariatur. Secundo quia ſpeciem excuſationis non habet; Quid enim eſt, ſpiritus blaſphemiæ, niſi humana affectio, & diuinæ bonitatis ignominia? Tertio quoniam talis ad petendum ueniam uix ſe humilẽ reddere poteſt. Quarto theſaurizat ſibi cor durum, & impœnitẽs. Quinto in ſacra pagina nunquam fuiſſe remiſſum legitur. Sexto quia ob cordis indurationem pœnitere nõ meretur. Septimo quoniam poſt mortem remanet etiã quò ad actũ veluti charitas in beatis; & ſicut beati ſemper Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant; ſic blaſphemi aduerſus Altiſſimum improperia proferunt, & in æternum blaſphemant Deum cœli præ doloribus, & vulneribus ſuis, quos etiam in hoc ſeculo reges deteſtati ſunt, ut vltimi ſupplicij pœna affici ſtatuerunt.
Aliquæ etiam reſpublicæ ut Venetorum eos in propatulo ſiſtere faciunt, & linguæ inciſionis pęna feriunt; deinde ad triremes deportant. Hinc magnopere confeſſarij aduertant, quantam curam in erudiendis blaſphemis ponere teneantur, nam primo de maxima grauitate huius criminis diligẽter blaſphemos inſtruere, & qualiter a Deo fuerit punitum informare debent. Secundo nullum ſcelus ita inutile, & infœcundum inueniri, ueluti blaſphemia eſt: alia enim flagitia aliquam vtilitatem, & delectationem offerunt, quarum neutrã blaſphemia ſecum portat: immò eſt naturæ contraria, nam vnuſquiſque ſuum creatorem, & Dominum naturaliter diligere, & honorare tenetur. Tertio eoſdem hortentur, ut in diuinis laudibus ſeſe exerceant, quia per laudis aſſuetudinem blaſphemia euaneſcit. Quarto ſi confeſſarijs expedire videbitur, abſolutionem per aliquot dies atrocibus blaſphemis differendam eſſe ſentio. Quinto vt aliquod remedium impo-

imponant, toties quoties blaſphemias dicunt, ſed in his peragendis ſapienter procedant, & cautè ambulent, nè, cupientes adimere rubiginem, vaſa frangant.

CAP. XXXIX.

De prædicatione verbi Diuini.

MVnus prædicandi dignitatis ratione, & vtilitatis inter omnia dona, quæ a Chri-
195 ſto Eccleſiæ collata fuerunt, celeberrimum, & grauiſſimũ eſt, quod rationibus probatur. Primo quoniam prædicatio fuit munus præcipuum Ieſu Chriſti, qui prius vſque ad trigeſimum ſuæ ætatis annum exẽplo nos docuit, & poſtea tribus annis, vt uir perfectæ ætatis, prædicauit. Secundo poſt Chriſtum Apoſtoli curam viduarum alijs commiſerunt nonnulla, & ſibi munus perſonandi euangelium ubique terrarum reſeruarunt, rectè iudicantes id cæteris non ita facile eſſe conce-
Act. 6. dendum. Nos vero orationi, & mi-
niſterio verbi inſtantes erimus: &
1.Cor.1. Apoſtolus. Nõ enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare. Tertio diuini verbi prædicatio bonitatem in prędicatore exquirit, vt quod alios docet, & uoce cõfirmat,
Act. 1. prius ipſe factis nõ neget. Chriſtus enim prius cœpit facere, deinde docere. Quarto vt prædicatio Euangelij, ſanctorum Patrum, & ſcripturæ ſacræ facile in hominum mentibus imprimatur, dum prædicator conciones ad populum habet, vltimo in conſpectu Altiſſimi ſe humilem præbere debet. Quod munus de iure ad duo principaliter genera perſonarum pertinet, videlicet ad Sũmum Pontificem, & ad Epiſcopos
Ioa. vlt. Apoſtolorum ſucceſſores. Paſce
Mat. 16 oues meas. Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. & Summus Pontifex, qui ſedem Petri, & Apoſtolorum tenet, hoc munus pręſertim exercere debet, ut Ioãnes clarè explicuit; nam Chriſtus tribus vicibus Petrũ interrogat, an eum diligeret, cui reſpondit. Tu ſcis, quia amo te, &
Chriſtus dixit ei, paſce agnos meos, Ioan. 21
& idem alia vice replicans, Petrus eodem modo reſpondit, & interrogans tertio an illum amaret: contriſtatus eſt Petrus, quia dixerit ei tertio, amas me? & dixit ei tu omnia noſti, tu ſcis, quia amo te: dixit ei Ieſus. Paſce oues meas: Vnde patet clare, vt niſi Summus Pontifex plurimis, & maximis negocijs præpeditus eſſet, ſermones ad populũ
haberet, ſicuti fecit D. Petrus; qđ Act. 3. et
officium poſtea in principio naſcẽ- 4.
tis Eccleſiæ vſque ad longa tempora aliqui Summorum Pontificum exercuere, vt ex Homilijs, & ſermonibus Sanctorum Leonis, Gregorij, & aliorum, quæ in Eccleſijs leguntur, videre poteſt. Deinde aliqui ſanctorum homilias, & ſermones ad populos habuerunt, quæ modo apud nos extant, & in diuinis officijs crebrò leguntur, vt Hieronymi, Gregorij, Chryſoſtomi, Auguſtini, & aliorum, ad quos Apoſtolus. Prædica verbum, inſta opportunè,
importunè, argue, obſecra. Hinc 2.Thi.4.
Sac. Concilium Tridentinum munus prædicandi verbi Dei rectè vocat præcipuum munus epiſcopo-
rum: vt de reform. nã præcipit Epi- Seſſ. 5.
ſcopis, Archiepiſcopis, Primatib', cap. 2.
& alijs Eccleſiarum prælatis, vt niſi legitimè fuerint impediti, per ſeipſos populo Euangelia explanent, & pęnam ibi addit. Si quis hoc adimplere contempſerit diſtrictæ ſubiaceat vltioni. Secũdo parochis competit ex officio, vt citato capite. Ad paſtores enim non ſolum vigilare,

ſed

Digitized by Google

ſed etiam gregem paſcere ſpectat.
Curati autem paſtorum vices in fo
ro conſcientiæ gerunt, ergo ad eos
attinet paſcere gregem, quod fa-
ciunt,quando euangelicum verbũ
exponunt, & vitia fugere, & virtu-
tes ſequi populos erudiunt.Munus
etiam prædicandi à quocumque Sa
cerdote cum licentia Summi Ponti
ficis,vel Epiſcoporum exercere po-
teſt,vt citato capite, & in Concilio
Lateranenſi ſub Innocen.tertio ca
pit.3. Facultas deinde prædicandi
verbum Dei collata fuit fratribus
196 prædicatorum ex priuilegio in Cle
ment.de Sepul. Dudum, & proceſ-
ſu temporis ad alios religioſos ex-
tenſa.Et licet Religioſi ordinis prę
dicatorum,& Minorum,illa hora
duntaxat excepta, in qua locorum
prælati prædicare uoluerint,vel co
ram ſe concionem haberi, a prædi-
catione ceſſare debeant iuxta di-
ctam Clement. & contradicente
Seſſ. 14. etiam Epiſcopo nullus religioſorũ
cap 4 prædicare poſſit,vt in Sac. Concilij
Tridẽt.His tamen non obſtantibus
Pius V.fratribus ord. prædicatorũ
à ſuis ſuperioribus admiſſis, etiam
contradicẽte Epiſcopo, in propriis
Eccleſiis (quãdiù in Cathedrali ab
Epiſcopo non prædicetur) faculta-
tem prædicandi impertiuit, vt in
Bulla.Vniuerſis,& ſingulis ibi,& in
140 ſuper quòd fratres dicti ordinis(ab
eorum tamen ſuperioribus appro-
batis) in eorũ Eccleſiis, qñ eis pla-
cuerit, etiã quod in cathedrali Ec-
cleſia(non tamen ab ipſomet) præ-
dicetur,liberè,& licitè &c.Inſuper
Diaconi ex commiſſione Epiſcopi,
etſi ad aliquam prælaturam, vel cu
ram animarum promoti fuerint,ex
officio conciones ad populum ha-
bere, aut ſaltem ex communi ſentẽ
tia explicare poſſunt,vt diſt.2. cap.
Perlectis,nam in eorum ordinatio-
ne poteſtas Euangelium explican-
di committitur eis, quod non ſolũ
de lectione intelligi videtur, ſed
etiam de explicatione, ut Sylueſt.
defendit verb. Prædicator. §. 1.&
quamuis ordinati fuerint ab Apo- Act.6.n
ſtolis,vt menſis miniſtrarent,alia 7.
tamen quoque munera exercebãt,
& populum inſtruebant:& D. Gre- cap. 88.
gorius in lib.4.Regiſtri ait. Conſue
tudo valde reprehenſibilis, ut in
Diaconatus ordine conſtituti mo-
dulationi uocis inſeruiant,quos ad
prædicationis officium, & eleemo-
ſynarum ſtudium vacare congrue-
bat,vt D.Tho.etiam affirmat. Mu- 22 q.91
nus prædicandi etiam ſubdiaconis ar. 2 ad
à ſancta ſede,& probabiliter ab Epi 3.
ſcopo, & præſertim ex iuſta cauſa
committi poterit,& præcipue quã-
do magis idonei eſſent, quam alii.
Mulieribus hoc munus prædicandi
non conceditur, vt Apoſtolus do- 1 Cor.14
cuit. Mulieres in Eccleſiis taceant,
& infra. turpe eſt enim mulieri lo-
qui in Eccleſia,& alibi. Docere au- 1.Thi 2
tem mulierem non permitto,quod
tribus rationibus confirmatur.Om
nis prædicator aliquam ſuperiori- 197.
tatem in audientes habet,quia mu
nus prædicationis eſt munus præla
tionis,& dignitatis;at mulier nullã
habet ſuperioritatem in virum,im-
mò è contra,ut Apoſtolus, Mulier Gen.3.
viro ſubdita eſſe debet,ſicut lex di
cit:in dolore paries filios,& ſub vi-
ri poteſtate eris, & ipſe dominabi-
tur tibi.Secundo nè homines hallu
cinentur, & ad libidinẽ alliciãtur,
præſertim cũ uoces mulierum fra-
ctiores ſint, & geſtis mollioribus
ſe agitent, & defixos audientium
oculos erga ſeipſas in lætitiã con-
iicient, & facilè in animi cladem
perducant. Tertio, mulieres enim
non ſunt ita capaces doctrinæ nec
conſtantes in ſermone, ſed molles,
ac timidæ, & quod ore prædicant,
poſtea operibus non comprobarẽt,
neque

neque vita opitularentur, & ſuſtinerent: Quare à munere prædicandi iuſte expelluntur; Abbatiſſæ verò,& Prioriſſæ ſuos moniales,& ſorores ad obſeruantiam regularem, & monaſteriorum ritus adhortari
198 poſſunt. Verùm aduertat, neminem prædicandi munus exercere poſſe, niſi mittatur. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? *Rom. 10* Quod tribus modis euenire poteſt, Primo cum aliquis ad prælaturam aliquam animarum curam reſpicientem, vel ad curam ſimplicem aſſumitur. Secundo ex peculiari commiſſione prælati, vel ex priuilegio. Tertio aliquis à Deo mitti poteſt, qui modus eſt valdè extraordinarius, & in paucis excogitatus, quemadmodum Prophetæ vetuſtis temporibus mittebantur:& in Chriſti aduentu Ioannes. Fuit homo miſſus a Deo, hic venit in teſtimonium, ut teſtimoniũ perhiberet de lumine, Ioan. primo, & Apoſtolis, euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ, & etiam nonnulli *Marc. 16* ſanctorum, ſed quoniam aliqui hæreticorum noſtri temporis huiuſmodi vocationem ſibi arrogare ſolent, vt ſe miſſos a Deo petulanter affirment: ideò conſideret, quòd ex duobus cognoſcere poterit, an iſti
199 blaterones a Deo mittantur. Primo ex maxima humilitate; nam homo miſſus a Deo Eccleſiæ præceptis ſe humiliat, & ab Epiſcopo petit facultatem prædicandi, & iſti contrarium agunt. Secundo aliquibus ſignis, aut miraculis ſe eſſe miſſos a Deo probare tenentur, vt de Moyſe, & alijs à Deo miſſis eſſe factum ſcripturæ declarant.

CAP. XL.

De donis prædicatorum.

IN completis prædicatoribus tria donorum genera inueniuntur, 200
videlicet aliqua dona naturalia, nonnulla labore, & arte acquiſita, & aliqua diuinitus elargita. Dona naturalia neceſſaria eſſe non videntur; nam hæc magis ad auditores delectandum, vel ad gloriam prædicatoribus comparandam, quàm ad Euangelium Chriſti prædicandum faciunt:& crebrò expertum eſt, Prædicatores donis gratuitis multos populorum conuertiſſe, licet exiguis naturalib⁹ donis exornati; è contra verò cumulatiſſimis donis naturalibus repleti paucos, vel uix vnum aliquem conuertere potuerunt. Hinc colligi poteſt, præcipuum fundamentum, & quaſi ſubſtantiam muneris prædicandi non in naturalibus donis conſiſtere, ſed in gratuitis, videlicet in humilitate, charitate, & animarum zelo. naturalia enim quaſi extrinſecus Prædicatores exornant, ac talem huiuſmodi donis expolitum fœtidæ mulieri, ſed tamen pulcherrimis ueſtibus ornatæ aſſimilari ſentio; nihilo minus dona quoque naturalia ſimul cum donis gratuitis multum iuuant, quæ ſunt firma latera ad ſuſtinendum laborem ualdè accommoda, maturitas iudicij, perſpicacitas ingenij, memoriæ tenacitas, vox clara, & ſonora, & opportunitas faciem pro qualitate rerum exprimẽdarum conformandi, & animos auditorum commouendi. Circa dona labore, & arte comparata aduertat Primo experientiam requiri ad animos tractandum, vt quod iam vſu didicerit, peccatoribus applicare poſſit, putà quibus modis, & medijs exerci-

excitetur peccator ad pœnitētiam, & quibus ad maiorem perfectionē iuſtus inflammetur, quomodo quis ad amorem Dei reducatur, & quibus medijs ad peccatū deteſtandū, & ad tentationibus reſiſtendum in ſtruatur. Secundo ſufficientem ſciē tiam ſcripturæ ſacræ poſſideat, & in moralium D. Gregorij lectione ver ſetur; deinde expoſitiones Sanctorum Patrum ſuper pſalmos, & homilias D. Chryſoſtomi præſertim legat, & lectioni piorum librorum, ut Gerſonis, Granatæ, Aloyſii, & recentiorum vacet. Et quotieſcūque in illis libris aliqua ſcitu digna inuenerit in duobus diſtinctis libellis deſcribat; ut in altero loco ſcripturæ, in alio autem pulcherrimas Sanctorum Patrum expoſitiones notet, & apud ſe retineat. Tertio aliquam ſaltem mediocrem cognitionem præceptorū Rhetoricæ habeat, & præſertim ſpectantium ad cognitionem inuentionis, diſpoſitionis, elocutionis, exordii, & narrationis. Quarto promptitudo quoque eſt ualdè utilis in ea locutione, qua prædicando utitur, & præſertim verbis ſignificatiuis, & quæ in ſcriptis magni eſſent ponderis, vti debet: in iunioribus autem magis exuperantia, quam penuria laudabitur. Quinto multum etiam imitatio alicuius eximii Prædicatoris confert; ſed hoc cum grano ſalis eſt peragendū, nè proprii talenti vſum amittat; & ſi id afficere voluerit, Primo aduertet, nè aliquem imitando ſumat, quem ſinè uiolentia proſequi non poteſt, at eum eligat, quem facilè ſequi, & imitari ualebit. Secundo ſi aliquem imitari uoluerit nō ſtatim, & in omnibus, ſed paulatim ſequi debet. Tertio in locis, ubi talis prædicator eſt notus, nè ipſe decidat, pedem retrahere oportet. Sexto prædicatori autem nouo inter domeſticos parietes & coram aliquibus perſonis, à quibus dirigatur, frequenter ſe exercere conuenit, vt rectè factitant ordinis prædicatorum adoleſcentes. Septimo ſcientiæ etiam humanæ, & hiſtoriæ, & præſertim Philoſophia aliquam vtilitatem afferunt, ſed illas parce, & accommodatè applicabit. Octauo ſi artem muſicā calluerit, in vocibus flectendis concionādo, & geſtus corporis comitando multum ſuauitatis, & gaudii audientibus præbebit. Circa uerò, dona gratuita hæc ſunt neceſſaria præcipuè. Primo prædicator erga Deum, & proximum habere debet charitatem, & quo maiori charitate abundabit, maius in erit deſiderium lucrandi animas Deo, & ſemper in amorem, & proximi commodum accendetur, & eum à peccatis abducere, & Deo reconciliare continuò quæret, & ut ipſi totus mundus deſeruiat lingua perpetuò incutiet. Secundo in prædicatione frequēs oratio, & meditatio requiritur ad Deum; ſi enim charitatem habuerit, ab eius amore feriari nequibit, quin cum ipſo frequenter tractet, & ſcientiam, quæ mentes humanas plus accendere, & inflammare poteſt, a Deo poſtulet nil hæſitans: quoniam ab eo potius, quàm aliunde ſcientiam ad lucrādum animos aptam, & donum deſcendens deſurſum à patre luminum, cōſequetur, quæ mentem eius non ſolum ad ſcripturas intelligendum, ſed etiam ad inueniendum media, quibus peccatores conuertuntur, illuminabit. Tertio prædicatori profundiſſima humilitas ineſſe conuenit, ſiuè bene concionetur, vel nō: & ſi eſt celebris, & cū magno populorum applauſu verbū Dei exponit, & magnos facit fructus, cum humilitas ad euitandam vanam gloriam neceſſa-

neceſſaria eſt: ſi autem prædicando
audientium animos molitur, &
paucos reddit fructus, non eſt mi
nus neceſſaria humilitas, vt mœro
rem, triſtitiam, & puſillanimitatem
fuget, & expellat. Quarto in prædi
catore quædam modeſtia, & com
poſitio animi in ſuis actionibus tã
internis, quàm externis requiritur,
nè in iram facilè, indignationem, &
in contumeliam, blaſphemias, tur
piloquia, ſcurrilitates, riſus, & hu
iuſmodi prorumpat, ſed ſit mode
ſtus, & ità viuat, vt nemini offenſio
nis occaſionem paret, & ad euitan
dam quamlibet proximi offenſio
nem loca publica declinet, victu,
& veſtitu moderate vtatur, nè ali
cui ſit ſcandalum, & frequentia cõ
uiuia, & mulierum familiaritatem
ob earum plus æquo loquacitatem
deuitet vt ſaltem tempus non con
terat, & carnẽ ſtimulis, vigilijſque
1. Cor. 9. maceret, ut Apoſtolus. Caſtigo cor
pus meum, & in ſeruitutẽ redigo,
nè cum alijs prædicauerim, ipſe re
probus efficiar.

CAP. XLI.

De materia Prædicationis, & de modo prædicandi.

NEmini dubium eſt, materiam
prædicationis eſſe verbũ Dei,
vt colligitur ex ſcripturis: non eſt
201 Act. 4. et 6. æqum nos derelinquere verbum
Dei, & miniſtrare menſis: fides ex
Rom. 10 auditu, auditus autem per verbum
Dei. Prædica verbum, inſta oppor
2. Thi 4 tunè, importunè. Quando dicitur,
materiam concionis eſſe verbum
Dei, per verbum intelligo vetus te
ſtamentum, & nouum, nam Spiri
tus Sanctus vtrumque dictauit. Spi
2. Pet. 1. ritu Sancto inſpirati locuti ſunt ſan
cti homines: præcipuè autẽ eſt ver
bum, quod locutus eſt nobis Deus
in filio, Euangelium videlicet Ieſu
Chriſti veri Dei, & hominis ore pro
latum. Notet tamen, totam ſcriptu
ram ſacram eſſe materiam prædica
tionis accommodam: omnia enim
quæ ad prædicandum ſpectare poſ
ſunt in ipſa continentur; nam in
prædicatione tria præſertim ſumũ 202
tur. Primo, aliquod fidei myſteriũ
ad rudes docendum. Secundo, ali
quod ad arguendum, & increpan
dum. Tertio, aliqua virtus apprehẽ
ditur, vt homines ad aſſequendum
eam inſtruantur, quæ tria in ſcri
pturis ſacris includuntur, vt Apo 2. Thi. 3. & 4.
ſtolus. Omnis enim ſcriptura diui
nitus inſpirata vtilis eſt ad docen
dum, arguendum, & corripiẽdum;
& infra, prædica verbum, ecce pri
mum, Argue ſecundum tenes. Obſe
cra exhortando ad uirtutes, & hic
tertium habes. Et quamuis ſcriptu
ra ſacra ab orthodoxis patribus ex
plicata materia prædicationis exi
ſtat, aliquid tamen de humanis ſciẽ
tijs interponi poteſt, quòd duplici
citer fieri contingit. Primo bona,
ſiuè ad bonum conducentia. Secun
do ut malis Chriſtianis non credẽ
tibus, ut etiam infidelibus inſinue
tur, ſcripturam docere, quæ lumini
naturali conformantur, vt diſt. 37.
Relatum eſt. Aduertat etiam, non
licere aliquid interijcere in prædi
catione euangelica iocosè ad rele
uandos animos iam defeſſos, vt D. 2. 2. q.
Thomas ex Ariſtotele. Quando Au 118. art.
ditores ſunt defatigati, tunc orato 2. ad 1.
ri aliquod vrbanum enarrare con 1. Reth.
gruit, ut eos releuet, niſi tamen rei
magnitudo, de qua ſermonem ha
bet, id impediat; ſed in ſcriptura ſa
cta res magnæ pertractantur. Audi Prou. 8.
te quoniam de rebus magnis locu
tura ſum, & aperientur labia mea,
vt recta prædiceut; ideo iocoſa in
concionibus, nè ſæculo ſit ſcanda
lum, non interponat. Nam eſt ſo
lemne munus, vt ex quinque con
ditio-

ditionibus facilè perſpicitur, eſt
203 enim ſermo publicus, & tunc eſt talis, ſi in Eccleſia, vel in foro habeatur, & quiſque non patiatur impedimentum, quin accedere poſſit. Secunda ut ſit vniuerſalis ad omnes homines cuiuſcumque ſtatus, conditionis, & qualitatis, ad differentiam ſermonum qui ad religioſos, & moniales haberi ſolent, dicente Chriſto. Ego palam locutus ſum
Ioan. 18 mundo, Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. Tertia prædicator cũ verbũ Dei exponit in loco ab alijs diſtincto, & eminentiori conſiderare debet, vt ab omnibꝰ videatur, & audiatur. Quarta in initio prædicationis Spiritus Sãcti, vel Beatiſſimæ Dei genetricis ſp Virginis Mariæ auxiliũ imploret. Quinta in principio prædicationis thema, de quo verba facere proponet, in medium adducat & proponendo affectationem deuitet; quantum verò ad tempus, infra annum diebus dominicis, & feſtis, & non diebus ſingulis prædicare conuenit; nè populus in exercitijs, & negotijs quotidie audiendo verbum Dei impediatur. In Quadrageſima autem in ſingulos dies, ſeù quater, aut ter in hebdomada concio haberi ſolet, ut Chriſtiani plus ſolito operibus ſpiritualibus uacent, & ad maiorem peccatorum dolorem acquirendũ, & crimina fatendum magis facilè diſponantur. Multi autem, & diuerſi modi ad prędicandum apti à diuerſis non vno modo aſſignantur,
204 quos ad quinque reducam. Primus eſt incipiendo ab Euangelij principio, ſeù currentis Epiſtolæ, vel vtriuſque, & paulatim deſcendendo per totum vſque in finem, qui apud antiquos patres, vt habemus in eorum homelijs, fuit vſitatus: Verum non eſt multum utilis, & aliquoties prædicatori periculoſus; nam auditores nil, ſeù parũ memorię retinere poſsũt, & cõcionator defectu memoriæ multoties audiẽtibus nõ placebit. Secundus modus eſt reducere ad aliqua certa capita, q̃ plura duobus, vel tribus eſſe non debẽt, & ea ordinatè progrediendo explicare, qui modus eſt cęteris facilior, & præſertim ſi illa inter ſe in ordinem redigantur, vt puta Euangeliũ de Epulone ſic reduci poteſt. Primo de conuerſatione eius in hac vita, ſecundo de tranſitu ad aliam. Tertio de illius progreſſu in aliam uitam poteſt habere concionem. Tertius modus eſt non progredi per totum Euangelium, ſiuè per totam Epiſtolam, ſed vnam clauſulã ſolum accipere, & in eo duo puncta, vel tria notare, ad quæ cætera dicenda reuocet, vt puta volẽs prædicare hanc clauſulam. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum, ad tria capita redigere poteſt. Primo ad actum gratioſum dilectionis. Secundo de obiecto amoris tractare poteſt. Tertio de modo diligendi, videlicet ſicut te ipſum. Quartus modus eſt, quando in prædicatione tria fiunt. Primo circa theſim propoſitam aliquando fidei myſterium docet. Secundo inſtruit populum de operibus pietatis. Tertio arguit peccatores, & deterret.

Quintus modus per multiplicationem fieri poteſt. Primo per enumerationem plurium rerum quas aliquid in ſcriptura ſacra complectitur, vt prædicans, Simile eſt regnũ cęlorum, regnum cæli aliquando ſignificat Eccleſiam triumphantem, interdum militantem ex bonis, & malis mixtam, vt Diuus Gregorius in Mat. ſciendum eſt, quòd ſæpè in Cap. 25
ſacro eloquio regnum cælorũ præſentis temporis Eccleſia dicitur, de

quo

quo alio in loco dominos dicit.
Mat.13 Mittet Filius hominis Angelos ſuos,& colligent de regno ſuo omnia ſcandala. Secundo per enumerationem plurium nominum eiuſdem rei, vt puta, Tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quòd Petrus pluribus vocatur nominibus, ſiuè hæc vox petra. Tertio plures cauſas eiuſdē rei recenſendo, vt prædicans illa verba. Remittuntur tibi peccata tua,plures cauſas, quæ ad peccatoris iuſtificationem concurrunt,declaret,videlicet gratiam, & liberalitatem Dei, & ex parte hominis aſſenſum,& actum fidei,& charitatis ſpei,& pœnitentiæ. Quarto per enumerationem multorum effectuum alicuius uirtutis,ut prædicans de charitate docere poteſt, quæ dicit
1.Co.13 Apoſtolus. Charitas patiens, non æmulatur, non agit perperam, &c. Quinto ut auditores aliquam virtutem ſequantur plura media percurrere valet, vt puta ad obtinendam caſtitatem, Primo requiritur lectio ſcripturæ ſacræ.Secundo frequens oratio. Tertio mortificatio carnis. Quarto obedientia,quam maioribus præſtare oportet. Sexto per enumerationem plurium graduum eiuſdem virtutis, vt volens prædicare hanc doctrinam. Sic nos oportet implere iuſtitiam, de triplici gradu diſcurret. Primus eſt ſubdere ſe maiori. Secundus æqualibus. Tertius ad maiorem perfectionem ſubijcere ſe minoribus. Se primo plures conditiones, quæ ad aliquam virtutem requirũtur, enu-
Iacob.4. merando, vt puta. Petitis,& non accipitis,eò quod malè petatis; docere conuenit, vt cum fiducia petatur, & rem honeſtam cum conditione poſtulet,& petitio ſit feruēs, & deuota,& frequenter, & cũ perſeuerantia fiat. Ad dilatandam verò concionem his modis uti valebit. Primus ab authoritate ſacræ ſcripturæ deſumitur,vel a teſtimonio alicuius ſanctorum Patrum,ità 105
vt in ſingulis punctis authoritatem ſacræ ſcripturæ, vel ſanctorum habeat, quam in cōcordantijs Bibliæ, aut in pijs libris adinueniet. Secundus eſt p inductionē alicuius rōnis probabilis,qua argumentum illius puncti demonſtratur, quod ex locis communibus artis dicendi, & dialecticorum deſumi poteſt. Tertius eſt oſtendere defectus illius rei,quam tractare intendit. Quartus eſt afferre aliquam figuram veteris teſtamenti, quæ ad rhema, quod differit,accōmodetur. Quintus eſt adducere naturales ſimilitudines, quæ ad punctum aptari valeant. Sextus eſt aliqua exempla afferre, & præſertim quæ in hiſtorijs ſacris, & aliquando in prophanis reperiuntur:de exemplis Chriſtianorum Marcus Antonius Sabellicus ſcripſit libellum,& Marcus Maruli alium. De exemplis autem gentilium Valerius Maximus accommodè tractat: in exēplis autem adducendis vera enarret. Sextus eſt, ut per laudes illarum uirtutum,de quibus differit, ad eaſdem audientes hortetur; & tunc exhortatio, quando per epilogum fiet, efficax erit; Sic etiam ad uitia deteſtādum progrediatur, & aliquid dicat de præmio virtutis in hac uita,& in futura,& pœnas in hac uita,& in futura in perpetuum exaggerādo denūciet,& deploret: hæc verò non ſunt facienda per modum cuiuſdā perpetuæ narrationis,& cantilenę,ſed multa, & vocis varietatem immiſcere debet, videlicet per modum acclamationis,depcationis,exhortationis,interrogationis,ironiæ,& per alios ſimiles, prout exercitiū, & occaſio,atq; prudentia dictabit.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XLII.

De peccatis frequentioribus prædicatorum, & audientium, & de modo audiendi concionem ſinè culpa.

PRæcipua Prædicatorum crimina hæc eſſe poſſunt. Primum cũ
205 abſque debita licentia, ſiuè ordinaria, uel delegata populo verbum
Rom. 10 Dei annunciant, vt Apoſtolus; Quo modo prædicabunt, niſi mittantur: quinimmò in excommunicationis ſententiam incurrunt, vt de hæret. Excommunicamus § Quia verò. Secundum eſt mendacia prędicare, quoniam Chriſti fidem euacuat, & ſanctorum veritatem: ſiuè contra doctrinam fidei, aut ſanctorum, uel aduerſus miracula, ſeù mores, aut cõtra quamcumque aliam rem ad doctrinam, ac auditorũ inſtructionem quoquo modo ſpectantem. Tertium eſt fabulas gentilium, facetias, ridicula, vel inutilia, & vana videlicet ſcientias ſpeculatiuas, leges ciuiles, poetas tam latinos, quã vulgares, & geſta gentilium, atque his ſimilia prædicare; quod verum eſſe ſentio, ſi Concionator totam, vel maximam partem concionis de dita opera explicando contereret, & magna pars prædicationis in riſum conuerteretur. Quartum eſt detrahere Prælatis Eccleſiæ nominatim; quoniam huiuſmodi diminutio contemptum parit, & multũ vulgaribus placere ſolet. Quintum ſi religioſi concionatores prædicãdo populis decimarum ſolutionẽ diſſuadent, qui etiam in excommunicationem incurrunt. vt in Clement. de pœnis. Cupientes. Sextum ſi quis ex officio prædicare tenetur, & abſque legitimo impedimento prædicationem ad populum nõ habet loco, & tempore: Epiſcopi enim per ſe, niſi fuerint legitime impediti, vel per alios, vt in Sacro Concilio Tridentino Septimum Seſſ. 5. c. 2. peccatum committit, quando ſe ipſum principaliter, & non Deum quærit; quod dupliciter contingit, Primo ex cupiditate pecuniæ, Secundo, ex affectu inanis gloriæ, ſi eam ſibi proponit, ut vltimum finem: & in alijs ſimilibus poteſt facere peccatum. Cæterum maior inſurgit difficultas; an prædicator exiſtens in peccato mortali prædicare poſſit abſque peccati mortalis pœna, niſi prius conteratur, vel confiteatur peccatum. Circa hanc difficultatem Caietanus fuit varietate diſtinctus, nam in Summula verb. Prædicatorum peccata, tuetur partem negatiuam, quoniam prædicare ſecundum ſe non eſt actus alicuius Sacramenti, in 2. 2. opinionem mutauit di- q. 187. ar
cens, licet prædicare ſecundum ſe tic. 1.
non ſit actus alicuius ordinis, quia tamen lege Eccleſiaſtica factus eſt actus ordinis ſacri, ideò actus prædicandi ſanctificationem miniſtri requirit.

Deinde adiunxit, actum prædi- 3 p q 64
cationis eſſe de numero actuum ar. 6.
conſecratorum; nam eſt actus, ad quem miniſter conſecratur, quoniam eius miniſter ex officio eſt Epiſcopus, & ſecundo loco ſacerdos, & reſpondit non obſtare, dictum actum ex inſtitutione Eccleſiæ appropriatum fuiſſe ſacro ordini, nam ad originis differentiam, & non ad formalem attinet; probatur. Exercens actum alicui ordini ſacro coniunctum in mortifero crimine peccat mortaliter; omnes prædicantes in mortali actum ordini coniunctum malè exercent, igitur. Secundo, quicumque abutitur prædicatione, mortaliter peccat; omnes exiſtentes in peccato

mortali prædicatione abutuntur, Pſal.49. vt ſcriptura declamat. Quare tu enarras iuſtitias meas, exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis, dicens bona, & non faciens, ergo. Quamuis aliqui dictam opinionem ſequantur; Ego tamen non video rationem efficacem, & concludentẽ, quoniam prædicare non eſt actus proprius alicuius ordinis, licet prędicatio presbyteris, & Diaconis concedatur, vt in diſtinct. 25. Perlectis; Etenim ut vniuersè tenetur, Apoſtoli in vltima cœna Epiſcopi, & ſacerdotes à Ieſu Chriſto creati fuerunt, deinde poteſtatem ſoluẽdi, & ligandi receperunt poſt reſur- Ioan. 20 rectionem. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt: & ultimò eis dixit tradendo poteſtatem concionẽ Mar. 16 habendi. Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Quæ verba, officium prædicationis non eſſe actum ordini ſacro intrinſecè coniunctum, clare demonſtrant. Nam ſi hoſpitalarijs, ac templarijs equitibus prædicandi facultas concedi poteſt ex priuilegio, vt Gloſ. ſuper cap. Mulier diſtinct. 23. ergo ſignum eſt, actum prædicationis non eſſe coniunctum formaliter, & intrinſecè ordini ſacro. Etſi in duobus caſi- 206 bus dictam opinionem eſſe veram exiſtimem. videlicet ſi prædicator eſſet in aliquo peccato mortali notorio, & inique uitam duceret, & tamen prædicaret. Secundo, quando quis in contemptum muneris prædicationis ad populum concionem haberet. Reſpondetur Caietanum ex ſacra ſcriptura ſufficienter non probare ſuam opinionem, nec ex ſacris Canonibus confirmare, & ad rationes per ſuperius tradita facile reſpondetur.

207

Aliqua & ſunt peccata concionẽ audientiũ. Primũ eſt omiſſionis, nã Chriſtiani tẽpore, & loco, & pręſertim in Quadrageſima prædicationes audire multoties tenentur, quia omnes tam docti, quàm inſcij prædicationibus egent, ut periti de multis ad eorum ſalutem ſpectantibus, quæ ſciunt, ſaltem ſæpè admoneantur; quoniam licet multa non ignorent, multoties tamen nõ operantur; inſcij uerò concionatoris verbo, & exemplo, & Spiritus Sancti amore inflammati ad operãdum facile mouentur: & huiuſmodi rudes myſteria fidei neſcientes, vt peccata cognoſcant, & effugiãt, frequentius conciones audire obligantur. Secundum eſt, ire ad concionem ob vanitatem, vt uideatur, ſiuè ex curioſitate, vt prædicatoris defectus obſernet, uel ut efficiat peiora. Tertium eſt attento animo prædicationem non audire, & præſertim quando quis, dum prædicator aliquod vitium reprehendit, de quo non vult ſe emendare: vel ad aliquod bonum peragendum adhortatur, quod facere non intendit, & tunc ſe voluntariè deducit: ad hoc confabulationes, immoderati riſus, & ſimilia referuntur. Quartum eſt dare operam, nè aliquem fructum ex concione percipiat, & ſecum transferat, ut illum diligenter perpendendo executioni demandet. Audire autem verbũ Dei abſque culpa a tribus punctis pendere videtur, Primo antequam 208 ad concionem vadat, alicui exercitio ſpirituali det operam, & ſi orationi, & meditationi ſtuduerit, verba prædicatoris ob cor patulum facilè percipiet, & in intimo cordis recondet: Ideo, antequam ad prędicationem accedat, in ſe ipſo excitet famem, & ſitim verbi Dei, ut tamquam famelicus appropinquet

pinquet paſcendus, & inebriandus. Secundo, dum prædicationem audit, Primo cum magno honore non ſolùm interius ſe recognoſcendo eſſe verbo Dei præſentem, ſed etiã in prædicatore Deo colloquentem cum debita reuerentia exteriori, & demiſſione oculorum modeſtè ſtãdo, vel quieſcendo concionem deuotè, & attentè, non obloquendo, vel colloquendo audiet: & quæ dicuntur, tanquam præcipue enarrata, & dicta ratione ſtatus, & perſonæ, ut a Deo dicta, obſeruet. Tertio poſt auditam prædicationem apud ſe domi, & coram Deo deſignet, quæ ſibi adnotanda videntur, nam utile, & bonum ſibi fore reperiet, ſi aliquando audita repetere alijs occurrerit, ut eis proſit, reuocare debet.

Sed veh miſer, quia hoc mandatum non cuſtodiſti, in pluribus quoque deliquiſti, & permanes ſub diaboli ditione: a ſomno igitur uitiorum ſurge, & dic cum propheta. Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam; quoniam aliquando falſa teſtimonia, & verba inania protuli, & incõſultè iuraui, & uota emiſſa, ut debebã, non ſeruaui, & nomen ſanctum tuũ multoties non ſum veneratus, & vita mea blaſphemijs inuoluta verbum tuum populis, vt decebat, nõ annunciaui: quapropter miſerere mei, te enim promptiorem, & faciliorem eſſe ad ignoſcendum, quàm me ob fragilitatem meam, atque ſuperbiam ad poſtulandum, cognoſco, & firmiter credo; & quoniam peccata multa, atque diuerſa aduerſus hoc præceptum a me commiſſa ante conſpectum diuinæ Maieſtatis tuæ uindictam proclamant: Iccirco, te ſumme Deus deprecor, vt me miſerum peccatorem, & gelidum tui amatorem adiuuare, & gratia ardentem efficere digneris, nè mihi mala eueniant, quæ tu domine dixiſti. Nec enim habebit inſontem dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Dei fruſtra. Exo. 20

CAP. XLIII.

Memento, vt diem Sabbati ſanctifices.

QVemadmodum interiori cultu veneratur, ſic exteriori, ſcilicet ſenſibilibus ſignis, Deũ honorare, & dies feſtos ſeruare oportebat; Et quia Decalogi præcepta sũt quædam prima principia, ut ex natura eorũ clarè conſtat; ideo in hoc tertio, Dei cultus exterior ſub ſigno communi creationis, ut rebus diuinis uacet ratione communis beneficij mandatur. Nam ſex diebus fecit Deus cœlum, & terram, & in ſeptima die requieuit. Veruntamen cũ ſit morale, & cerimoniale præceptum, quò ad mores in omnibus gẽtibus in aliquo vſu fuit, cum & ipſæ nonnullos dies feſtos, vt animus reficeretur ſpirituali cibo, agebãt. Vt verò ceremoniam ſignificabat apud hebræos die Sabbati feriæ ſeruabantur. Quod mandatum eſt affirmatiuum, & determinato tempore conſtringit, & partim eſt naturale, & aliqua ex parte eſt diuinum, & partim humanum, Quatenus eſt naturale ad ſanctificãdum Deo aliquem diem, & aliquod tempus ad vacandum rebus Diuinis deuincit; & quò ad hanc partem in omni Republica, aliquot dies ad ſacrificia, & oblationes offerendum, & rebus ad animam ſpectantibus uacãdum, inſtituti fuere. Quatenus vero eſt Diuinum ad tempus certum, & determinatum, videlicet ad ſanctificandum diẽ Sabbati obſtringebat. Gen. 2.

Digitized by Google

Vndè aliæ gentes ad illum diem celebrandum hoc pacto non obligabantur; Quatenus autem humanum eſt certos dies, quos Eccleſia *Diſt. 3. c. pronunciãdum.* ſtatuit celebrandos obſeruare, & celebrare tenetur, ut de conſecr. 109 Et conſulto dies Sabbati ratione creationis, & requietis Ieſu Chriſti in ſepulchro, cuius figuram ſabbatum gerebat, & iuſtorum etiã mentis quietem deſignabat, celebrandum indixit, atque præcepit; quod poſt Chriſti mortem, cum alijs præceptis cerimonialibus ceſſauit, cui dies Dominicus ob multa inſignia *De conſ. diſt 3. Pronunciãdum.* opera ſucceſſit; ut Eccleſia, nè Chriſtiani Iudæos imitari viderentur, ritè ſanxit; nam in die Dominico mundus initium habuit, & myſterium humanæ redemptionis exordium præcipuè ſumpſit, & Chriſtus infernum denudauit, & deuicta morte viuus reſurrexit; & meritò dies Dominicus appellatur, quoniam multis Domini myſterijs, *Quod die Dominico.* vt videre eſt in diſtinct. vigeſimaquinta, inſignitur, & exornatur.

Præter hunc decoratum diem Eccleſia alios paulatim celebrandos inſtituit, ut ſupra, & de ferijs, *Con queſtus.* & licet omnes dies, quos nunc ſeruat Eccleſia, in dictis Canonibus non enumerentur, & contineantur, & aliqui modo non obſeruentur, & in aliquibus locis nonnulli celebrentur, & alibi non, ſed prout conſuetudo vim acquiſiuit, & obtinuit, inæqualiter obſeruentur; idcirco hanc regulam, vt cautè ambulet, proſequatur. Vnuſquiſque dies feſtos eo modo celebrare teneatur, velut in ſuo Epiſcopatu cuſtodiuntur, ut de ferijs. *Cap. quoniam.*

Sed petere poteſt, quomodo dictos dies obſeruare conueniat, Reſpondetur, vt in diebus feſtis a peccato mortifero, & ab omni opere ſeruili ſe abſtineat, & Diuinis laudibus orationi, & contemplationi vacet, ſic dies feſtos abſolutè ſeruabit.

Hinc ſequitur, peccatum mortale in die feſto commiſſum eſſe grauius alio, quod cæteris diebus perpetratur, dicente D. Auguſtino, melius fœminæ eorum die Sabbati lanam facerent, quàm tota die *Li. de io. cordis.* in Hermenijs ſuis impudicè ſaltarent; quam Doctrinam ſequitur Diuus Thomas; Verum ſenſus huius præcepti in hoc præcipuè conſiſtit, vt *2. 2. qõ. 122. ar. 4. ad 3.* in die feſto ſeruilia opera non exerceat, 201 quod eſt omne illud, quod fit ab eis, qui alijs deſeruiunt, ut ſunt omnia opera artium mechanicarum, & hic ſenſus non tantum ad ſubſtantiam, quàm ad huius præcepti finem attinet, licet finis ſub præcepto non cadat, & quamuis non exercere opera deuotionis, & orationis ex natura ſua non ſit peccatũ, multoties, & ex ui huius præcepti ad hos actus non teneatur; tamen ab operibus mechanicis ceſſare obligatur; ſi poſtea bonis non incubuerit, tempus otio, vel vana loquendo, quæ ſunt mala, conterere oportebit; Et quamquam diebus feſtis ad iſta opera ex ui præcepti non conſtringatur, tamen ſufficere debet, quòd finis in quem Deus iſtum diem ordinauit eſt, ut orationibus, & pietatis operibus ad vitam ſpiritualem conſeruandam, defectus hebdomadæ ſupplendo, ſaltem ſeruare debet.

Præter opera ſeruilia in hoc præcepto prohibita, quatuor etiam in c. 1. de ferijs intercluduntur, videlicet Mercatura, placitum Iudiciũ ciuile, iudiciũ ad mortem, vel ad aliã pœnam corporalem, & iuramentũ publicum, ſed hoc nouiſſimum pro pace, vel alia graui neceſſitate, conceditur, & cõdonatur, & etiam omnis ſtrepitus Iudicialis prohibetur;

Digitized by Google

Cap. finali de ferijs. habetur; licet Iudex ex pietate pauperum in pagis degentium, qui ab operibus ſuis, niſi maximo cum incommodo ceſſare nequeunt, uel ſi neceſſitas urgeat, ius dicere poſſit, ut ibi, quod Caiet. diffusè tractauit, cui Nauar. adhæſit. *22. q. 122. ar. 4. ar. 13. nu. 13.*

Inſuper aliqua opera ſeruilia in die feſto facere ualet, vid elicet pri
211 mēria ad diuinū cultū, Primo opera immediata ipſius cultus, & per ſe illi coniuncta, uidelicet inſignia ſacra, vel reliquias in feſtiuitatibus deferre, etiam ſi propter lucrum geſtentur; Alia ſunt ad diuinum cultum præparatiua, & hæc interdum ipſi cultui coniunguntur, aut paulo antè fiunt, ut campanas pulſare. Aliqua remotè ad cultum ſacrum pertinent, vt hoſtias conficere, & Eccleſias, ſeù altaria exornare, quæ ex rationabili cauſa in die feſto aliquoties fieri ualent; Poſtremò non nulla ualdè remota ad eundem cultum ſpectant, vt conficere calicem, ſeù eccleſiam cōſtruere, quæ in die feſto fieri nequeunt, niſi ex graui aliqua neceſſitate, quam iudicio ſuperioris iudicandam relinquo.

Rurſus omnia opera ſeruilia ad ſe ipſum indemnem, uel ſuam familiam conſeruandam agere poteſt, vt puta quando imbres, ſeù pluuiæ timentur, agros metere, & vuas colligere valet; quia tunc ſeruilia deſinunt eſſe, nō enim ſeruile eſt, quidquid fit ab unoquoque, vt quilibet eo caſu operaretur, ideò peccatum non committitur.

Licet adhuc refouere animum, vt piſcari, aucupari, & uenari, ſed limites leuaminis non excedat, nè ſolatium in defatigationem commutetur.

Præterea, quæ præparationi ciborum conueniunt, nonnunquam facere poteſt: Vnde ſi multi dies feſti vna concurrant, panem concoquere, & animalia occidere ualet, quia tum grauis & legitima cauſa adeſt.

Et tandem feſta ſecundum conſuetudinem locorum obſeruare tenetur; in quibuſdam enim locis ab occaſu ſolis diei præcedentis, uſq; ad occaſum diei ſequentis, in nonnullis a media nocte diei antecedētis vſque ad mediam noctem ſubſequentis terminantur, & regula vera, & ſtabilis erit, ut per ſpatium viginti quatuor horarum in diebus feſtis iuxta locorum conſuetudinē opera ſeruilia exercere non poſſit. *Ca. Quoniam de ferijs.* 212

Sed hic dubium quotidianū de ſcriptoribus, & Notarijs exoritur, an bonis, & honeſtis rationibus in die feſto ob lucrū ſcribere poſſint. Nauar. inquit, quòd licet ſcribere ex ſe non ſit opus ſeruile, tranſcribere tamen eſt opus ſeruile, & ſic iuxta eius ſententiam in diebus feſtis tranſcribentes mortaliter peccant. Hæc doctrina quamuis prima facie uera appareat, tamen fundamento ipſius iam poſito conformari non uidetur. Etenim ipſe dicebat, quæ licitè abſque pecunia, uel mercede in diebus feſtis fieri queunt, propter pecuniam quoque fieri ualent, eò quòd ſpes, aut intētio lucrum faciendi nō efficit, ut opus, quod ex ſe non eſt ſeruile, fiat ſeruile; Idcirco iuxta eius ſententiam, & probabilem rationem tranſcribere lucri cauſa in diebus feſtis non eſſe peccatum mortale prorſus concederem, & præſertim ſi ſcriptor ageret, quæ facere tenetur, uidelicet Miſſam audire, & aliquantulū orationi uacare non omiſerit; Et ſcribæ etiam excuſari ualent, ſi Domi, vt ſtrepitum Iudicialem prohibitum euitēt, priuatim ſcripſerint, tamen i ſtis, ut non ita agant, conſulendum eſſe ſentio, licet eos peccati mortalis pœna profectò non condemnarem. *Cap. nu. 14.* *Nu. 5.* 213

CAP. XLIIII.

Quid conſuetudo, aut Prælati, ſeu ſuperiores ſeculi circa dies feſtos agere poſſint.

214 Conſuetudo iam inducta, & tollerata dies feſtos abrogare, & etiam inſtituere ualet, nam licet dies feſtus ſit de iure diuino, temporis tamen determinatio de iure humano conſtat, quam conſuetudo diſſoluere poteſt. Nã feriæ Innocentium, rogationum, & quatuor Paſcharis, quæ de præcepto erant, ademit; Et è contra aliquos dies ſacros, ut in multis locis videre eſt, introduxit.

De conſec. diſt. 3 cap. Pronunciandũ.

Sed conſuetudo diem dominicũ ob rationes adductas, & feſta Paſcharum, Reſurrectionis, & Pẽtecoſtis, & Natalis Domini, quia horum dierum celebritas eſt antiquiſſima, & à tempore Apoſtolorum vſque ad hæc noſtra tempora inuiolatè obſeruata, auferre nequit.

Summus Pontifex, aut Conciliũ generale in tota Eccleſia Dei feſtos dies inſtituere, & etiam adimere
215 ualent; Nam ſuper totam Eccleſiã, vt infra oſtendetur, poteſtatem, & authoritatem habent. Et ſicut leges condere, ſic & feſtos dies inſtituere poſſunt. Et cum authoritatem a Chriſto Domino obtinuerint, rebus maturè diſcuſſis, & cauſis diligenter examinatis, inuocato Spiritus Sancti auxilio rectè procedũt, & dies feſtos pro certo cõſtituunt.

Epiſcopus uerò, cui tanta facultas non ineſt, & communiter cum tanta deliberatione, & maturitate non procedit, dies feſtos ſinè Populi aſſenſu inſtituere nequit, quoniã multitudo feſtorum Populo operibus intento præiudicium inferret. Quinimmo ſi in aliqua diœceſi ex conſuetudine multi dies obſeruantur, Epiſcopus ex officio aliquos ex eis tollere deberet: Nam ubi multitudo feſtorum inuenitur, uel ob incommoda Populi non cuſtodiuntur, aut melius eis, qui ex præcepto vniuerſalis Eccleſię, ut experientia docet, cuſtodiuntur.

Principes ſeculi ob cauſam temporalem, ſeù ſpiritualem, interdum feſta inſtituunt, & populis obſeruãda proponunt, quæ a ſeruilibus operib. ceſſando, celebrare debet. Nã Principibus parere tenetur; ſed tñ audire Miſſam ſub pœna peccati mortalis non tenetur. Quia Principes mundi nullam poteſtatem ſpiritualem, cum ſit actus religionis, quo Deus colitur, cuius curam Prælati Eccleſiæ ſolum habent, exercere poſſunt, niſi talia ex conſenſu Summi Pontificis, vel Epiſcopi conſtituiſſent; nam tunc dies feſti verè eſſent, & à Populis abſolutè obſeruandi.

Hinc ſeculi Principes ex graui neceſſitate abſque licentia Epiſcopi Populum, ut in die feſto ſeruilia opera exerceat, eximere non poſſe maniſeſtò liquet: Populus tamen, qui ex mandato Principis, vel lege pœnali laboraſſet, à crimine remouetur, quia determinatio temporis feſtorũ de iure diuino amplius non exiſtit; famuli verò ob mercedem deſeruientes ex hoc non excuſantur, nam illum dominum deſerere, & alium quærere valent. Serui autem in die feſto elaborantes, vt periculum alicuius iacturæ grauis effugiant, a culpa iure optimo liberantur.

Et quod Summus Pontifex, & generalia concilia dies feſtos inſtituẽdi facultatem retineant, in ſequentibus explicabo.

CAP.

CAP. XLV.

De Poteſtate Summi Pontificis.

QVòd Summus Pontifex ſuper totam Eccleſiam Dei ſupremã poteſtatem a Chriſto Domino, & obtinuerit ſublime nomen, paucis probabo. Primo, Papa enim dicitur
Primo Papa. maior pater, quia ſolus per excellẽ
116 tiam eſt omnium Pater, vt Athanaſius in Apologetico, vel dicitur Papa à Papè quaſi admirabilis, vt Glo. prohem. Clem. verb. Papa.

Secundo, quotieſcunque in ſcriptura ſacra fit nominis mutatio, vel alteratio aliquod grande futurum ſemper indicitur, vt de Abram, qui non amplius Abram, ſed Abraam
Gen. 17. i deſt multarum gentium Pater: Et Chriſtus nominis mutationem pollicitus eſt Simoni, vocaberis Ce-
Ioan. 1. phas, quod interpretatur Petrus; Chriſti enim promiſſiones, antequam fierent, maximi momenti erant, ut de ultima cœna; & panis,
Ioan. 6. quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi uita; & de futura morte, oportebat eum ire Ieroſolymam,
Matt. 16 & multa pati a ſenioribus, & principibus, & occidi, & die tertia reſurgere: Et de miſſione Spiritus Sãcti. Expedit uobis, vt ego uadam, ſi .n. non abiero Paraclitus no veniet
Ioan. 16 ad vos, ſi autem abiero mittam eũ ad uos, ergo clarè apparet, Petrum aliquid magnum eſſe futurum.

Tertio, cum Chriſtus Apoſtolicam familiam formare cœpiſſet, ut in die Spiritus Sancti ultimam formam impertiret, & introduceret, nomen Simoni impoſuit, & Petrũ appellauit: & quamuis Euangeliſtæ alios Apoſtolos enumerandoſ, non eundem ordinem ſeruauerint, ut
Luc 6. videre eſt, tamen vno conſenſu Pe-
Mat. 10 trum primo loco indubiè tanquam
Marc. 3. caput ſemper poſuere, igitur.

Quarto, Præterea noui nominis mutatio, & futuræ poteſtatis, quæ eo nomine denotatur expoſitio, atque pollicitatio. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc pe- *Mat. 16*
tram ædificabo Eccleſiam meam. Petrus enim cum ſupremum, & miniſteriale fundamentum, & ſupremus Paſtor totius Eccleſiæ, & doctor futurus eſſet, Dominus plenitudinem poteſtatis, quę in clauibus ſignificatur, promiſit, quam poſtea exhibuit; paſce oues meas; igitur Petrus eſt totius Catholicæ Eccle- *Ioan. vl.*
ſiæ Paſtor. Etenim comparatiua interrogatio, a qua ſermo initium habuit, videlicet Simon diligis me plus his? etiam petulantes, & obſtinatos, quòd Petro ut diſtincto ab Apoſtolis præſentibus, ad quos refertur comparatio, & non in perſona eorum Dominus loquebatur, deuinxit.

Nec illa verba, ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam, iuxta ſenſum literalem, & germanum cõmodè de Chriſto intelligi, & declarari queunt; quoniam Eccleſia ſup
Chriſtum ædificanda nõ erat, quia *Apoc. 13*
ab origine mũdi occiſus eſt agnus, *Act. 4.*
nec aliud nomen ſub cœlo datum *Can. 16.*
eſt, in quo oporteat, nos ſaluos fie- *Hom. 55*
ri; quem ſenſum Patres cognoue- *Serm. 1.*
runt, vt Hilarius in Matthęũ, Chry *Epiſt. 3. & 9.*
ſoſtomus in cap. decimum ſextum, Matthæi, Cyrillus Alexandrinus in Ioannem, libro ſecundo, cap. duodecimo, & Cyprianus pluries ad Euludium libro primo, & quarto; & copioſè in libro de vnitate Eccleſiæ; nam illa verba ſuper hanc petram, prioribus correſpondent, videlicet tu es Petrus. *Tract. vlti. ſer. 9.*
Et licet D. Auguſtinus, ſuper hãc *ſerm. 13*
petram ideſt, ſuper Chriſtum expo *tom. 10.*
ſuerit, vt in Ioannem, & de verbis *In Pſal.*
Domini; nihilominus aliam quoq; *tom. 7 c.*
germanam, & literalem expoſitio- *21. tom. 1*

nem de Petro dedit, ut contra partes Donati:& poſtea in libro retractationum inquit, harum duarum expoſitionum,quæ ſit probabilior, eligat lector, & ſic duobus modis, & myſticè, & ſecundum literã expoſuit;& proximam expoſitionem mordicus non defendit: Et Sancti Patres literalem vniuersè ut germanam amplexi ſunt,ut eorum ſententijs comprobaui.Cur autem Auguſtinus ita explicauerit, rationes nõ deſunt; nam ſenſus myſticos auidè perſcrutari ſolet, & præcipuè in eo tractatu, vbi hunc locum allegat, manifeſtè peregit. Deinde ad effugiendam Donatiſtarum inſaniam, ſalutem in hominis ſanctitate ponentium, ſubtimebat, nè ſi Petrus fundamentum Eccleſię poneretur, homines ſuper homines ædificarẽt. Cor.7 Dicebant enim. Ego ſum Pauli, ego verò Apollo, quẽ ſenſum dicto ſermone expreſſit. Inſuper cum Chriſtus ſit principale fundamentum, & Petrus miniſteriale, ad principale reſpiciens libenter Chriſto verba accommodauit, non tamen miniſteriale excludit.

Hæretici huius temporis hãc veritatem odio proſequentes eã euertere nituntur dicentes, fundamen- Cor.3 tum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus, ergo Petrus fundamentũ Eccleſiæ poni non poteſt; D.Auguſtinus in enarratione pſalmi octuageſimi ſexti huic dubio ſatisfacit, dicendo Chriſtum eſſe primum, & maximum fundamentum, Petrum verò eſſe fundamentum ſubordinatum, & ſic non ponitur aliud fundamentum, ſed alterum miniſteriale,& ſubordinatum.

Quinto Inſuper, ſuper hanc petram ideſt ſuper Petri fidem olim corroborandam, idque ad confirmandos fratres, ædificaturum eſſe Eccleſiam ſuam Chriſtus ſpopondit;ſed hæc petra per fidei ſoliditatem uocata erat Petrus ergo quem locum ita exponunt Hilarius de Lib.6 Trinitate; Et ego,ſuper hanc ædificationis petram Eccleſiæ ædificatio eſt, & paulopoſt, hæc fides eſt fundamentum Eccleſiæ; Et Cyrillus dialogo de Trinitate,inconcuſſam,& firmiſſimam diſcipuli fidem ſuper quam Eccleſia fundãda erat Chriſtus Petrum uocauit;Et Petrus Chryſologi ſerm. 154. ſicut Petrus a petra nomen adeptus eſt; quia primus meruit Eccleſiam fidei firmitate fundare: Et non abſque ratione Dominus illa metaphora vſus eſt;nam Eccleſia propter multitudinem in ea congregatam, & ſingularum partium diſpoſitionẽ, & diuinam Spiritus Sancti inhabitationem domus Dei diuerſis in locis ab Apoſtolo nominatur. Quam 1.ad Thi. & 2. 2. & ad Heb.3. & 8. fidem Dominus in perpetuum ſtabiliuit. Simon ecce ſatan expetiuit vos, vt cribaret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te Petre, vt non Luc 22. deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, quæ verba poſt cœnam ultimam,& contentionem inter diſcipulos de principatu exortam Petro dicuntur,quæ altercantium maiorem eſſe futurum indicabant; Et eum in communi periculo confirmans adiunxit; tu autem conuerſus confirma fratres tuos,vt patefaceret, eũ in fide confirmari, vt poſtea aliorũ fidem futurus paſtor omnium,confirmaret.

Sexto,Petro tradita fuit poteſtas in præſentia Apoſtolorum Iacobi, Ioannis, & Thomæ, & trium diſcipulorum. Paſce oues meas, & duabus uicibus a Chriſto interrogatur,an eum diligeret,& bis,an eum amaret: Reſpondit Petrus,tu ſcis Domine,quia amo te, & bis agnos,

&

& ſemel oues ei Dominus commen dauit, ut oſtenderet Petrum non agnos ſolum lacte paſcendos, ſed etiam oues, videlicet perfectiores cibo ſolido, vt Paſtor perfectior regeret & paſceret.

Quam poteſtatem Chriſtus non tantum verbis, ſed etiam factis patefacere ſibi complacuit, nam rogatus, ut tamquam paterfamilias didrachma ſolueret, iuſſit Petro, ut duplex tribueret, da eis pro me, & te, & ſtaterē, q. eſt duplex didrachma ſoluit. Ex quo Petrum eſſe Vicariū, & Chriſti locumtenentem, & in eo totam familiam, & Eccleſiam eſſe percipitur: Et Petrus hanc poteſtatem exercuit, quando in locum Iudæ proditoris alium ſubrogare, quem per ſe ipſum ſubſtituere ualebat, fratribus propoſuit, dicente Chryſoſtomo; An non licebat ipſi Petro eligere? licebat & quidē maxime. Primus prædicat, & Eccleſiā inchoauit, & principibus ſacerdotum reſpondit, & miraculum Primo in Ananiam, & Saphiram peregit, & in primo cōcilio eſt primus, qui loquitur, & concludit. Et ipſi facta eſt uiſio de gentium conuerſione: Et Paulus poſt triennium uidere illum venit; Quæ Petri excellentiam, & ſupremam poteſtatem clarè teſtificantur.

Mat. 17 — *Hom. 3.* — *Act. 3.*

Septimo, Petri principatus in ſucceſſores Romanos Pontifices pertrāſijt, aliorum vero Apoſtolorum vna cum ipſis deſit. Petrus enim a Chriſto omnium Paſtor, ac rector creatus fuit, & paſtor ordinarium rectorem ouium ſignificat, quia ſine Paſtore eſſe nequit ouile. Alia enim officiorum nomina Prophetarum, Apoſtolorum, Euangeliſtarum, atque Doctorum quandam regendi facultatem certis temporibus, ſeu perſonis neceſſariam, aut congruam cum ipſis defecturam oſtendunt. igitur. Octauo, Cura ouium Petro nominatim promiſſa, & collata fuit, cæteris uerò Apoſtolis in genere, nam poteſtatem ligandi, atque ſoluendi eis præbuit. Accipite Spiritum Sanctum quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt. Deinde facultatem prædicandi Euangelium eiſdem impertiuit. Euntes in mundum prædicate Euāgelium omni creaturę, ergo Petrus eſt rector & Paſtor omnium.

Ioan. 20 — *Mar 16*

Nono, Petri fides non vt priuatę perſonæ, ſed quatenus publicæ, ut vim fratres confirmandi conſequeretur, conſolidata fuit; nam ut perſona priuata Chriſtum negando iurauit, ergo in eius locum, & ſucceſſionem Romanus Pontifex, vt ſemper fratres in fide confirmet, ſuccedit.

Decimo, Hanc veritatem Patres docuerunt, Auguſtinus contra partes Donati, Hieronymus ad Damaſum, Gregorius, In tantum ſuæ ſeueritatem extendit inſaniæ, ut caput omnium Eccleſiarum Romanam Eccleſiam ſibi vendicet, quod omninò ille fieri prohibuit, qui hanc B. Petro Apoſtolo ſpecialiter cōmiſit. Cyprianus contra Nouatianos, & D. Chryſoſtomus loquēs de Chriſto ait; Qua nam item de cauſa ille ſanguinem effudit ſuum? certè ut pecudes eas acquireret, quas tum Petro, tùm Petri ſucceſſoribus gubernandas in manum tradidit.

Pſ. tom. 7 — *Epiſt. 49 ad Dam.* — *1. volu. In Pſ. 5. pœn.* — *Epi. 3. li. 1. & li. 4 epiſt. 2.* — *lib 2. de ſacerdotio. to. 2.*

Vndecimo, Antiquiſſimi Eccleſiarū Patres in cauſa fidei ſupremū iudicium Romano Pontifici detulerunt, igitur ſignum, quòd res fidem concernentes a Papa definiri, & terminari debent, Irenęus Polycarpi auditor, qui diſcipulus Ioannis Euangeliſtæ fuit, teſtatur, omnes Eccleſiarum ſucceſſiones enumerare longum eſt, Romanæ Eccleſiæ

Li 3. c. 3.

ſiæ fidem iudicantes, cōfundamus eos,qui ſeorſum colligunt,quomodo ex fide Romanæ Eccleſiæ confundi hoſtes ideſt hæreticos poſſe decernis.

Lib. 2. epiſt. 8. Lib. 3. epiſt 13 Cyprianus à Cornelio Papa inſtitutiones contra Nouatianos recepit, & Stephanum Papam rogat, ut Martinum Epiſcopum Arelatēſem in Gallia Nouatiano communicantem Epiſcopatu priuet; quamuis poſtea circa baptiſmum ab hæreticis collatum ipſe non conſenſerit; nihilominus in vnitate Eccleſiæ perſeuerauit, ut Auguſtinus inſinuat cōtra Donatiſtas. *Lib. 2. c. 6. tom. 7* *Epiſt. 52* Baſilius monet Athanaſium, ut Pontifici Romano ſcribat, qui ſua authoritate in iſta cauſa uiros eligat idoneos, qui ſeditioſos reprimant. Hieronymus ad Damaſum; Quamobrem obteſtor beatitudinem tuam, ut mihi Epiſtolis tuis, ſiuè tuendarum, ſiuè dicendarum Hypoſtaſeon detur authoritas. *Epiſ. quoniam. tom. 2* Quid enim hoc niſi poteſtatem ſuper vniuerſam Eccleſiam oſtendit? Nam D. Hieronemo ad iſtam ueritatem rimandam, & cognoſcēdam, ſcientia, & linguę eruditio nō deerant.

D. Auguſtinus pluribus in locis hanc veritatem docuit, & præſertim in pſalmo contra partes Donati, & de utilitate credendi. Et contra Epiſtolam fundamēti, & aduerſus Iulianum. *Cap. 17. Cap 4. tom. 6. lib 6. c 4 tom. 7.*

Luc. 11. Et licet Apoſtoli quatenus Apoſtoli fuerint Petro æquales. Conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent, & miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos. Data eſt mihi omnes poteſtas in cęlo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti. *Mat. ul.* Ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater Regnū, eoſque poteſtatem ordinis, & iuriſdictionis habuiſſe nullo negotio percipitur. Authoritas namque regendi Eccleſiam abſque iuriſdictionis facultate, quæ Apoſtolatui propria eſt, non exiſtit. At ſi conſideremus, quòd etiā ipſi oues erant Ieſu Chriſti, ut ſit unū ouile, & unus Paſtor, nemo niſi Petrus, cui dictum fuit, paſce oues meas, eſt uniuerſalis Eccleſiæ Paſtor, & rector, & quamuis cæteri Apoſtoli præuenti fuerint p gratiam, & a Chriſto facultatem ordinis, & iuriſdictionis receperint; tamen eius principatui non obſtat, quia non fuit ex defectu poteſtatis in Petro, aut exemptionis aliorum ab ipſo, ſed eos ex gratia præuenit, & quod legitimè dandum erat, eiſdem a Petro, ipſe prius ex gratia cōtulit; nam uia ordinaria omnis poteſtas Eccleſiæ a Petro, tanquam ab omnium Paſtore in alios deducitur.

Et diſcrimen poteſtatis Petri, & aliorum Apoſtolorum ex quinque 217
prorſus habetur. Primo facultas Petro legitimè, & ordinariè collata eſt, cæteris uerò Apoſtolis ex gratia ſpeciali. Secundo, Petrus creatus eſt Vicarius generalis, & Epiſcopus vniuerſalis, alij autem legati, ſiuè eius delegati, & quaſi Vicarij operis, dicente Apoſtolo. Legatione fungor in cathena iſta. *Eph. ult.* Tertio, Aliorum Apoſtolorum facultas nō erat ſuper ſe inuicem, ſed ſuper alios, Petri autem & ſuper alios, & ſuper ipſos reliquos Apoſtolos, dicente Chriſto, paſce oues meas. Quarto, Poteſtas Petri perpetuò duratura eſt, aliorum autem Apoſtolorum cum uita eorum finienda; quoniam pro proprijs perſonis tantum fuit data. Quinto, quoniam alijs Apoſtolis facultas tributa fuit ueluti potentia executiua, & præceptiua,

&

& præceptiua, quæ ex ſupra dictis, & diſcuſſis, ſanè cōprobari poſſunt.

Vltimò naturali ratione probatur. Optimum regimen multitudinis eſt, vt per unum regatur, nam finis regiminis eſt pax, & unio, & cauſa congruentior vnionis, & pacis eſt regimen vnius, quam multorū, ut confuſio euitetur, & ſententiarū diuerſitas multitudinem non confundat; ſed Christus per quem Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt, vnum Petrum, paſce oues meas, conſtituit rectorem, ergo. Vnus Paſtor. Hæretici contra dicta obijciunt.

Primo, Chriſtus claues non dedit Petro pro perſona ſua; ſed quia perſonam Eccleſiæ gerebat, ergo. Secundo Petrus eſt membrum Eccleſię, ergo ſummam authoritatem non habet; antecedēs clarum, quia & ipſe ouis erat. Tertio, Primitiua Eccleſia Apoſtolorum non fuiſſet Eccleſia, cum Petrus Decimo octauo anno poſt Chriſtum paſſum adhuc fuerit in Ieruſalem, ubi tunc Romana Eccleſia non erat. Quarto, Si ſupra Petrum hominem eſt fundata, & ædificata Eccleſia, iam portæ inferi præualuerunt contra eum, in voce vnius ancillæ. Et quotidie præualent in aliquibus ſuis ſucceſſoribus peccatoribus. Quinto, Petrus in Apoſtolos poteſtatem non habuit, ſed è contra, quoniam ipſum, & Ioannem miſerunt in Samariam. Sexto, Petrus nunquā primatum illum exercuit, ſicut modò Papa nō vult vllum Epiſcopum fieri in mundo, niſi ab eo accipiat cōfirmationem, ergo Septimo, Orientales Epiſcopi non obedierunt Iulio Papæ, ergo. Octauo, Concilium Nicænum ſtatuit ordinari Epiſcopos ab Epiſcopis prouincialibus, & non à Papa, ergo. Nono, In Concilio Aphricano quarto Primæ ſedis Epiſcopus non appellatur princeps ſacerdotum, aut aliquid aliud huiuſmodi, ſed tantum primę ſedis Epiſcopus. Et infra. Vniuerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.

Per dicta ſuperius facile hæc, & alia huiuſmodi argumēta ſoluūtur.

Ad primum, Reſpondetur cum D. Auguſtino, claues datas Eccleſiæ; tamen in perſona Petri ideſt, Chriſtus finaliter dedit claues Petro ad vtilitatem Eccleſiæ, quia perſonam publicam gerebat, alias enim nullus eſſet vſus earum.

Ad ſecundum, Reſpondetur, Petrū membrum Eccleſiæ aſſerimus, ſed quòd propterea non poſſit eſſe miniſteriale, & Vicarius veri capitis, negamus. Ad tertium, Reſpōdetur nihil ad rem facere. Petrus enim erat ſummus Pontifex, vbicumque erat, licet reuelante Spiritu Sancto ſibi Romanam ſedem delegerit; qđ teſtamentum morte confirmauit.

Ad quartum, Rñdetur præualuiſſe cōtra perſonas, nō aūt aduerſus poteſtatem Petri, & ſucceſſorum; nam hæc ſucceſſio Petri in poteſtate mãſit, licet perſonæ peccauerint; Et Petro etiam negante, nondum erat Eccleſia ſuper eū fundata, ſed fundanda. Nam Chriſtus dixit ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, ſcilicet, poſt reſurrectionē. Vel dicas ut perſona priuata peccare poteſt, non autem vt perſona publica, & præſertim in rebus definiendis ad fidem attinentibus.

Ad quintum, Reſpondetur Apoſtolos non habuiſſe authoritatem in Petro, non enim valet, miſerunt, ergo. Nam cum filij Iſrael audiſſent, ædificaſſe filios Rubē, & Gad, & dimidium tribus Mannaſſe altare in terra Channaam, &c. conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderent, & dimicarent contra eos; Et Ioſue 22

interim

interim miſerunt ad illos in terrã Galaad Phinees filium Eleazari Sacerdotis, & decem Principes cũ eo, ſingulos de ſingulis tribubus; Ecce filij Iſrael iferiores populi miſerũt Phinees, qui fuit eorum Dux corã Domino. & dicuntur ſuperiores mitti ab inferioribus impropriè, ut facilius intentum conſequantur. Ad ſextum, Reſpondetur per ſupra dicta, namque Petrus plura ad caput totius Eccleſiæ attinentia exercuit, & epiſcopos vbique conſtituere valebat. Ad ſeptimum, Reſpondetur illos Epiſcopos reſtitiſſe, quoniam Anicetus Papa ſtatuit celebrari Paſcha die dominico, & Pius Primo, confirmauit, deinde Victor; & obtinuerunt. Orientales verò Epiſcopi reſiſtebant; quia ex vſu Ioannis Apoſtoli decimaquarta Lunæ, primi menſis Paſcha celebrabant. Polycarpus ex Smyrna adijt Anicetum (ecce Græcus ad Romanũ Põtificem) quos Victor excommunicare uolens, Ireneus eũ admonuit, vt deſiſteret, non quòd Victori eſſet nulla poteſtas in Orientales; nã ſanctus martyr profecto non tẽtaſſet; ſed pro concordia Eccleſiæ, & conſeruanda pace turbationem in Eccleſia non moueri conſuluit. Ad octauum Reſpondetur, Canon Concilij 6. ſic habet. Mos antiquitus perduret in Aegypto, Lybia, & Pentapoli; Et Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habet poteſtatem, quandoquidem & Romano Epiſcopo parilis honos eſt. Similiter autem apud Antiochiam, & cæteras prouincias honor ſuorũ vnicuique ſeruetur Eccleſiæ. Hic liquet, non prohiberi primatum Eccleſiæ Romanæ, quod Hæreticus torquet: Sed quia tunc authoritas trium Eccleſiarum Patriarchalium confirmata fuit. vnde tres tantùm erant illo tempore ſedes Patriarchales, Romana ſcilicet, Antiochena, & Alexandrina; Quare potius ex illo Canone probatur primatus Eccleſiæ Romanę: Nam licet Nicea ſit in Aſia, Oſius tamen Cordubenſis Epiſcopus nomine Papæ concilio præſedit, & in illo concilio ſtatum fuit, vt Epiſcopi in cauſa depoſitionis appellare poſſint ex toto orbe ad Romanum Pontificem. Et huic D. Athanaſius, Chryſoſtomus innixi, obtinuerunt; Et qñ Eccleſia Aphricæ in reſtitutione Appiarij Papę Zozimo reluctabatur, certior facta de hoc Canone, acquieuit. Ad nonum, Reſpondetur illud cõcilium nihil agere de primatu, vel de Romano Pontifice; ſed Epiſcopi inter ſe conſtituerunt, nè primates eorum (ſicuti erant Carthaginẽſis, Numidię, & Mauritaniæ) glorioſos ſibi vendicarent titulos, & iuriſdictiones ſuper alios; id, & nil'aliud habet ille ſextus Canon Concilij tertij; Et quando dicitur, & Vniuerſalis neque etiam Romanus Pontifex appelletur, intelligi debet, ut non ſit ita vniuerſalis, quòd in alijs locis non efficiantur Epiſcopi, & primates.

CAP. XLVI.

De Conciliorum facultate.

ORta quæſtione, An catholici abſque circunciſione ſaluari poſſent, quidam deſcendentes de Iudæa dicebant fratribus, quia niſi circuncidamini ſecundum morem Moyſi, non poteſtis ſaluari: & facta ſeditione nõ minima Paulo, & Barnabæ aduerſus illos ſtatuerunt, ut aſcenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alij ex illis ad Apoſtolos, & ſeniores in Ieruſalem ſuper hac quæſtione, ubi erat Petrus, & cum Ieroſolymam perueniſſent, conuenerunt *Act. 15.*

nerunt Apoſtoli,& ſeniores, & Petrus concludens in Concilio ita ſanxerunt. Viſum eſt enim Spiritui ſancto,& nobis,nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria.
218 Concilium igitur eſt congregatio Paſtorum Eccleſiæ una cum Pontifice Romano, vel eius authoritate in vnum collecta, vt quæſtiones de fide, & ouium moribus examinentur, & definiantur,quam facultatẽ Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Epiſcopi a Chriſto receperunt. Vos
Mat. 15
eſtis ſal terræ ideſt ſapientes, quibus ardua docere, & determinare expedit,& ſubiectis,ut eos audirẽt, & eorum obedirent mandatis,præcepit. Qui vos audit, me audit, &
Mat.7
qui vos ſpernit, me ſpernit,& qui nouit Deum audit nos, & qui non
1.Io.4. eſt ex eo,non audit nos, quæ poteſtas ad Epiſcopos peruenit; nam oues regi, & continuò refici pabulo neceſſe eſt,ut eis errare,aut perire non contingat,ut Sacrum Concilium Trid. Vnde Apoſtolus præſcripſit Epiſcopis,vt ſuper gregem uigilarent. Attendite vobis, & vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus Sãctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam
Seſſ. 23. c. 4.
Act. 20. Dei, quam acquiſiuit ſanguine
Heb.13. ſuo: & alibi,Obedite præpoſitis veſtris,& ſubiacete eis,qui tamen verè nõ erant Apoſtoli, ſed Epiſcopi, & presbyteri ſuper gregem conſtituti; nam Paulus, & Barnabas Epi-
Act. 14. ſcopos varijs in locis conſtituerũt, quibus præceperunt, ut Eccleſiam Dei gubernarent, quibus ſe numquam eos derelicturũ promiſit Dominus. Ego vobiſcum ſum vſque ad
Mat.vl. conſumationem ſæculi. Cum autẽ ſtultorum infinitus ſit numerus, & ſtultitia ſit quædam mẽtis cæcitas, Epiſcopi a Magiſtro edocti pro temporum ratione,vt ſapientes ouibus pabula ſubminiſtrare, & media ad eorum ſalutem inſtituere debebãt. nam finis Eccleſiaſticæ poteſtatis eſt docere,& regere oues, ut Apo-
Eph. 4.
ſtolus. Et ipſe dedit quoſdam Apoſtolos,quoſdam autem prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem Paſtores,& doctores ad cõſummationem ſanctorum in opus miniſterij in ædificationem corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia; & iuſſit eis,ut vigilent,quaſi rationem de Heb.13.
animabus reddituri: quam ob rem Epiſcopi in Eccleſia catholica legitimè ordinati in Concilijs generalibus dummodo ſummi Pontificis 219
authoritate congregentur, & ab ipſo confirmentur,definiendi dogmata, & leges ferendi authoritatem habent: alio autem modo facta nullius valoris exiſtunt,& ab ipſo irritari poſſunt. Hanc uero poteſtatem Eccleſiaſticam a Chriſto collatam ad regendũ immediatè fideles iuxta legem euangelicam in ſupernaturalibus, & quatenus ad illã opus eſt in naturalibus etiam exercere poſſunt. Nam facta inquiſitione earum cauſarum, & meritis diſcuſſis, & adhibitis ſubſidijs,& orationibus ad res propoſitas idoneis Spiritus Sancti aſſiſtentia, quam Chriſtus promiſit perpetuam; Ero vobiſcũ Ioan. 16
vſque ad conſummationem ſæculi. &,Ille docebit uos omnem veritatem, iuſta decernũt. Etenim unam catholicam Eccleſiam, vnũ baptiſma, & vnam fidem eſſe oportebat, quam Epiſcopi declarare tenentur in Concilio generali legitime congregato,vt Chriſtus dixit; Sicut miſit me Pater,& ego mitto uos, miſ- Ioan 18
ſus fuit in mundum, vt teſtimoniũ perhiberet ueritati. Apoſtoli,& eorum ſucceſſores Epiſcopi etiã mittuntur, ut leges ferendo teſtimonium veritati perhibeant, & eis auxilium ferant, vt diſt. 21. In nouo & 12.q.1. Videntes: quæ ab initio naſcentis Eccleſiæ uſque ad hæc
noſtra

noſtra tempora factum eſſe habemus. Verum aduertat, poteſtatem in Eccleſia decernendi non eſſe, ſecluſo a Concilijs Summo Pontifice: nam Concilia abſque capitis authoritate, ut etiam vſus comprobauit, concionabula uocantur. Nihilominus Concilium vniuerſale in duo-
210 bus caſibus colligi poſſe (ni fallor) ſinè Summi Pontificis authoritate, videlicet ad tollendum ſchiſma aliquorum in ſummum Pontificem electorum, ut in magno ſchiſmate a Concilio Conſtantienſi factum eſſe comperimus; Vel ad deponendum Papam hæreticum: *Diſt. 40. Si Papa. et c. 1. de renunc. in 6.* tunc enim concilia miniſterialem poteſtatem habent, ut Eccleſia proprium, & uerum paſtorē agnoſcat: Vel ut hæreticum, & infidelem deuitet, vt Apoſtolus ad Titum tertio, quia homines hæretici, & infideles non pertinent ad unionem Eccleſiæ, ut D. Thom. in 3. ſent. diſtinct. 13. q. 2. art. 2. Et Chriſtus non eſt caput ipſorum niſi in potentia, & quatenus corpori ipſius, quod eſt Eccleſia, denuo vniri ualent, & nè Papa hæreticus totum corrumpat ouile. Contra dicta Hæretici obijciunt. Primo, in concilio homines cōgregantur, qui falli, & alios fallere poſſunt, cum omnis homo *Pſ. 115.* ſit mendax, ergo non eſt tuta eorū determinatio. Secundo, ſeculares ſunt de Eccleſia, & non minus agitur de eorum ſalute, quàm clericorum, ergo etiam eis intereſſe conuenit. Tertio, Concilium Carthaginēſe ſub Sancto Cypriano cum centum, & octoginta Epiſcopis circa rebaptizandi hæreticos erraſſe habetur: & uniuerſale Concilium Ariminenſe ſexcentorum Epiſcoporū errauit cum Arrio: & Epheſinum ſecundum cum Euticete, & Dioſcero: & Coſtanrinopolitanum ſub Coſtantino de tollendis imaginibus, ergo. Quarto, Concilia generalia communiter recepta uaria determinauerunt etiam in his, quæ ad credendum proponuntur, vt Concilium Conſtantienſe de primatu Papæ contra Concilium Nicenum, & Aphricanum. Ad primum, Reſpondetur, homines in concilio generali legitimè congregatos circa dogmata fidei errare non poſſe a Spiritu ſancto directos; Vbi enim *Mat. 18* fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo; Ego ſum in medio eorum. Paulus equidem erat homo & tamen inquit, ſi Angelus de cœ- *Gal. 1* lo aliud euangelizauerit, anathema ſit. Ad ſecundum, Reſpondetur ſeculares poſſe concilijs intereſſe ut teſtes, ſuggeſtores, defenſores, & executores, tamen a Chriſto numquam habuiſſe uocem definitiuam in concilio; nam in primo concilio ab Apoſtolis habito nulla mentio *Act. 15.* habetur de ſecularibus, ut legenti patere poteſt. Ad tertium Reſpondetur illud Conciliū Carthaginēſe non fuiſſe generale, ſed particulare, ut D. Auguſtinus contra Donatiſtas; particularia autem errare potuerunt, ſed reformantur per generalia, ut D. Auguſtinus contra Donatiſtas; & Ariminenſe fuit concionabulum: inuito enim Liberio *Lib. 2* coactum fuit hæreticorum opera aduerſus Conciliū Nicenum Thauro præfecto pro Arrianis iuſſu Imperatoris, precibus, & minis inſtante: & Epiſcopi occidentales fuerūt ſimplices fucis hæreticorum ſeducti, qui poſtea intelligentes errorem, & calliditatem, & hæreticorū verſutiam retractauere concluſa Arimini: Sic & Epheſinum fuit cōciliabulum, in quo Hæreticus præſedit Dioſcorus, quia non fuit legitimè congregatum, nolentibus legatis Papæ iniquum locum accedere, quod poſtea damnatum fuit per

Calce-

Calcedonenſe. Imperator verò Cõſtantinus repugnante Pontifice conciliabulum Conſtantinopolitanum collegit, quod poſtea Niceno Concilio Secundo, ſub Hierenæ Imperatrice damnatum fuit. Ad quartum, Reſpondetur concilia generalia, quæ mores, & regimen Eccleſiaſticum concernunt pro qualitate, & conditione temporum, perſonarum, &c. abſque fidei præiudicio varia decreuerunt. Non enim debet reprehenſibile iudicari, ſi iuxta temporum varietatem ſtatuta quoque varientur humana, præſertim cum vrgens neceſſitas, & euidens utilitas id expoſcit, vt de conſang. & affin. Non debet. Nec Concilium Conſtantienſe determinauit contra citata Concilia, ſed explicitè illud declarauit, quod in citatis Cōcilijs habebatur implicitè, & non ita clarè. Hinc Summum Pōtificem, & Concilia generalia ab eodem confirmata feſtos dies, & alia etiam præcepta inſtituere poſſe luculenter habetur, de quibus ſigillatim infra.

C A P. XLVII.

De audienda Miſſa in diebus feſtis.

PIa mater Eccleſia, ut filios enutriret, aliqua præcepta eis de-
221 dit, & præſertim quinq; præcipua, videlicet miſſam audire in diebus feſtis de præcepto; quibuſdam diebus ieiunare; Decimas ſoluere, ſemel in anno peccata fateri; & in die Paſchatis reſurrectionis Eucha riſtiam ſumere. Quæ ſuis locis exponam, modo de audienda miſſa nobis faciendus eſt ſermo. Statutis namque diebus feſtis, ut homo ſaluti animæ uacet, miſſam unam eiſ-
222 dem diebus præcepit audiendam quæ eſt panis, & uini conſecratio, & precum, uotorum, oblationum per ſacerdotem ad Deum transmiſſio, duas principales partes alterã ad ſacerdotem, alteram uerò ad populum continens, quam Dominus *Luc. 22.*
in vltima cœna conſtituit. Hęc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis: & Iacobus Apoſtolus, & Baſilius Cęſarienſis Epiſcopus ordinem celebrandi eam nobis indixere, ut de conſecr. diſt. 1. Iacobus, & nonnulli Romanorum Pontificum auxerunt eandem, & quolibet die propter quinque cauſas celebrare ſanxerunt. Primo ut lignũ 223
vitæ ſit ſemper in medio Eccleſiæ. Secundo, vt Chriſtus Sacramentaliter aliquibus membris Eccleſiæ, aliquibus autem ſpiritualiter vniatur. Tertio, vt ſemper apud nos ſit memoria Chriſti paſſionis, cuius typum gerit. Quarto, vt boni vero, & & immaculato agro aſſidue foueantur. Quinto, vt in extremis exiſtentibus pro itinere faciendo detur. Quæ olim tribus horis præcipuis ſoluebatur, hora tertia diebus feſtis, ſexta profeſtis, nona tempore ieiuniorum, ut de conſecr. diſt. 1. Nocte, nam Chriſtus hora tertia linguis Iudæorum crucifixus eſt, ſexta manibus militum cruci affixus, nona expirauit: Sed modò miſſæ priuatę a mane vſque ad nonam celebrantur, & Summus Pontifex ratione probabili ante diluculum, & poſt nonam celebrandi facultatem nonnullis impertijt: quod ſacrificium ſanctis in gloria ad hono-
rem, viuis in mundo, & mortuis in 224
purgatorio profit, ſanctis quò ad gloriam accidentalem, quando propter ſe Deum honorari vident, vt in collecta, ſicut ſuis ſanctis ad gloriam. Secũdo viuis celebrantibus, & pro quibus miſſa celebratur. Tertio defunctis, cuius virtute a purgatorij

torij pœnis liberantur, nam miſſa
eſt Sacramentum,& ſacrificium. At
poſcere valet, vtrum ſacerdos obli
gatus ad celebrandum pro aliquo
defuncto, accipiens eleemoſynam
ab alijs vt celebret, ſatisfaciat unā
miſſam dicendo pro omnibus. D.
Thomas duo præcipue circa hanc
difficultatem dixit, in 4.ſent.diſtin.
49.ar.vlt.q 2 ad vltimum, ſic loqui
tur, licet hoc ſacrificium ſit infinitę
virtutis, tamen in ipſa miſſa finitè
3.p.q.79 ar.5. operatur:& alibi. Quamuis hæc ob
latio ex ſui quantitate ſufficiat ad
ſatisfactionem pro omni pœna; ta-
men ſit ſatisfactoria illis, pro qui-
bus offertur, vel etiam offerētibus
iuxta quantitatem ſuæ deuotionis.
Hinc inter Thomiſtas ortæ ſunt
duæ opiniones: Prima eſt Caietani
dicentis, vnam miſſam pro pluri-
bus valere; probatur Primo, infini-
tum quibuſcumque applicari po-
teſt, At valor miſſæ eſt infinitus,
quia ibi corpus, & ſanguis Domini
offertur, ergo. Secundo, hoc ſacri-
ficium iuxta quantitatem deuotio-
nis offerentium applicatur, ut in
Canone. Et omnium circunſtantiū,
quorum tibi fides cognita eſt, &
nota deuotio; at quantitas deuo-
tionis in pluribus eſſe poteſt, ergo.
Tertio, in ſacrificijs, & orationibus
quantitas magis penes intentionē,
& deuotionem, quàm rem oblatā
attenditur, vt de vidua dixit Chri-
ſtus, quę in Gazophilaciū duo ęra-
minuta miſit: verè dico vobis, quia
vidua hæc pluſquam omnes miſit,
ſed plurium poteſt eſſe deuotio of-
Lib.9 q. 2.ar.1. ferentium, igitur. Sotus ex altera
parte de iuſ.& iur. oppoſitam ſentē
tiam defendit, quam tribus ratio-
nibus confirmo. Quantitas ſacrifi-
cij non ſolùm ex re oblata, ſed etiā
ex intentione, & dignitate perſonæ
offerentis perpendi debet: nā Chri
ſti ſacrificium in Gruce oblatúm
fuit infinitæ virtutis, & ratione rei
oblatæ, & dignitate perſonæ offerē
tis, quæ erat infinita; at ſacerdotes
rem offerunt quidem infinitam, vi-
delicet corpus, & ſanguinem Do-
mini, ſed modo determinato, & fi-
nito. Secundo infinitus ualor quan
tum ad ſufficienriam huic ſacrifi-
cio ineſt, ſed quantum ad efficaciā
nō operatur niſi finito modo, quia
Chriſtus media ſuę paſſionis ad cer
tam menſuram eſſe cauſas ordina-
uit. Tertio ſacrificium per ſacerdo-
tem oblatum eſt ſatisfactorium, er
go eſt minoris valoris, quādo pro
pluribus offertur; nam opera ſatiſ-
factoria illis pro quibus fiunt ex iu
ſtitia determinato modo diſtribuū
tur. Nodus huius difficultatis in 225
hoc mihi conſiſtere videtur; vide-
licet an ſacrificium ex opere ope-
rato ideſt, ex virtute ſacrificij gra-
dus determinatos, & finitos gratiæ
comprehendat applicādos. Etenim
ſicut ſacramenta finitam gratiam,
ut inſtrumenta applicandorum me
ritorum paſſionis Ieſu Chriſti, in-
cludunt, & bene diſpoſitis confer-
tur: hoc quoque ſacrificium, ut me-
ritorū paſſionis Ieſu Chriſti inſtru-
mentum, gradus determinatæ gra-
tiæ applicandos cōtinere videtur;
nam Chriſtus ſufficientiam ſuorū
meritorum ad modum ſecundarū
cauſarum modificare voluit: & quā
uis valor ſacrificij ſecundum pro-
penſionem, & affectum offerentiū
ratione rei operantis cumuletur,
tamen ratione rei operatæ illi gra-
dus gratiæ determinato modo ap-
plicantur. Et quicumque promiſſā
eleemoſynam erogat, non ſolum
oblationem, ſed etiam Eccleſiæ pre
ces pro ſe ſolum depoſcit, quæ ex
inſtitia recipiens eleemoſynam ex-
hibere tenetur. Nam ſi id agere li-
ceret, vnus ſacerdos plura ſtipen-
dia recipere poſſet, quod populo
num-

Digitized by Google

nunquã quis ſuadere potuit; immò ſcandalum naſceretur, quod ex improbatione illius opinionis eueniret. Etenim infinitus ualor paſſionis Ieſu Chriſti ſolummodo æſtimatur quantum ad ſufficientiam, ſed quantum ad efficaciam per inſtrumenta ſuæ paſſionis, & per hoc ſacrificium ex opere operato definite ponderatur, & applicatur: Ideò qui pluribus tribuit, minus ſingulis obtingit, quoniam illa actio eſt determinata, & finita, & ex iuſtitia debetur, & diuiſa ſingulis ad pauciora redigitur; quare opinio Soti ad pacandum conſcientias, & ad ſcandala euitandum, & ad excitandam maiorem deuotionem, tutior mihi eſſe videtur. Ad primum Reſpondetur valorem miſſæ eſſe infinitum ratione rei oblatæ, ſed non ratione actionis, & graduum gratiæ Chriſti paſſionis applicandorum. Ad ſecundum Reſpondetur hoc ſacrificium ratione rei operantis, ideſt, deuotionis offerentis augetur, non totum tamen omnibus applicatur. Ad tertium dicitur, intentionem, & deuotionem in ſacrificijs, & oblationibus magis attendi ratione rei operantis, nihilominus res quoque oblata determinatum valorem includit; namque ſi illa duo æra minuta ab aliquo alio diſtributa eſſent, alicuius ualoris ſaltem extitiſſent, & ex opere operato æſtimata fuiſſent. In celebrandis autem miſſis ſacerdotes illud aduertant decretum Sac. Concilij

Seſſ. 22. Trid. & obſeruent, atque ut multa paucis comprehẽdantur in primis quod ad auaritiam pertinet, cuiuſuis generis mercedum cõditiones, pacta, & quicquid promiſſis nouis datur, necnon importunas, atque illiberales eleemoſynarum exactiones potius, quã poſtulationes, aliaque huiuſmodi, quæ a ſymoniaca labe, vel certè à turpi quæſtu non longè abſunt, omninò prohibeant. Hoc itaque ſacrificium pro viuis, & defunctis offerre plurimum confert, & inter opera ſatisfactoria hoc vnum alia excellit: Quare fideles celebrare miſſas ſatagentes multum ſibimet auxilianrur, & alijs: quinetiam Mater Eccleſia vt ouibus profit, & ipſæ certis diebus Deum, vt fas eſt, excolant, ſanxit, vt quilibet diſcretus miſſam vnam audiat, ut de conſecr. diſt. 1. Miſſas, & Omnes fideles. quam ex iuſta cauſa aliquoties omittere poteſt, qualis eſt ea, ob quam abſque graui damno animi, corporis, bonorum propriorum, & proximi contingere poteſt. Arg. Nepos Proculo ff. de ve. b. ſignifi. & Nauar. in ſum. ex quibus colligitur, infantes, & amentes excuſari, quia non ſunt diſcreti; Infirmi etiam, & eorum miniſtri, qui ſine eorum damno abeſſe non poſſunt; Nutrices quoque cum infantulos abſque periculo derelinquere non valent, quos lacte paſcunt. Et in ſimilibus miſſam non audientes a peccato mortali excuſantur. Qui autem attente eam nõ audiũt, ſed in aliqua maiori, & notabili parte colloquendo, vel dormiendo, aut aliquid ſimile faciendo, quæ attentioni debitæ repugnant, mortale peccatum faciunt: vt Ang. Sylu. & Caiet. in verb. feſtorum uiolatio, & Nauar. in Sum. defectibus verò circa miſſam contingentibus dupliciter occurrere poteſt, vno modo præueniendo, nè periculum cõtingat; alio modo ſubſequendo, ut qđ accidit, vel per pœnitentiam eius qui negligenter egit, aut remediũ adhibendo, corrigatur. Nam ſi ſacerdos antè conſecrationem corporis, & ſanguinis Domini morte, vel graui infirmitate occupetur, non oportet, vt per alium ſuppleatur: ſi

226 Cap. 21. nu 3. Cap nu 6. 2.7

verò incepta conſecratione caſus euenerit, miſſæ celebritas per aliū expleri debet: ſi verò ſacerdos poſt inceptam, vel finitam conſecrationem ſe aliquid comediſſe, aut aliquod commiſiſſe peccatum recordatur, debet pœnitere cum propoſito confitendi, & ſic ſumere corpus, & ſanguinem; quoniam illud ſemper eſt agendum, quod habet maius de periculo & tunc non ſumere eſt contra perfectionem ſacramenti, & maximè periculoſum, & minus eſt, quod ſpectat ad qualitatem ſumentis: Si verò antè conſecrationem alicuius prædictorum meminerit, tutius reputaré, & maximè in cauſa acceptionis, ut miſſā inceptam deſereret, niſi graue ſcādalum timeretur, vt D. Tho. ſi autē muſca, vel aranea in calicem incideret ante conſecrationem, aut ēt venenū immitteretur, illud effundere, & ablato calice dennò aliud vinum mittere debet conſecrandum: ſi verò aliquid horū poſt conſecrationem occurrerit animal cautè capiat, & lauet, & comburat, & ablutionem cum cineribus in ſacrarium immittat, venenum verò debet reponere in aliquo vaſculo cum reliquijs conſeruandum Si autem aliquid ſanguinis in tabulam ſtillauerit per negligentiam, lingua lambatur, ac tabulam radet comburendam; Si verò in terram ceciderit, eam radet, & igne combuiet, & cinis in altari recondatur, & ſacerdos quadraginta diebus pœnitentiam agat, ut de conſe. diſt. 2. Si per negligentiam. Si autē ſuper altare ſtillauerit, ſacerdos ſorbeat ſtillam, tribuſque diebus pœniteat: ſi ſuper linteum altaris, & ad aliud peruenerit quatuor diebus, ſi vſque ad tertium, nouem diebus, ſi vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & lintcamina tribus vicibus lauentur calice ſubtus poſito, & aqua iuxta altare recōdatur. Si quis verò per ebrietatem, vel uoracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus ſi ſecularis, Clerici autem, & Monachi ſeptuaginta, Epiſcopi verò nonaginta pœnitentiam agant: ſi autem id infirmitatis cauſa euenerit ſeptem diebus pœnitebunt.

3 p q. 83 art. 6.

CAP. XLVIII.

De Ieiunio.

CVm caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, & continua ſit pugna, & rarò uictoria, uniuerſalis Eccleſiæ Paſtor, concilia, & Epiſcopi rectè ſanxerunt, quæ communem vtilitatem ſpiritualium, & animarum ſalutem concernunt; nam ſicuti ſecularibus principibus legalia præcepta ad utilitatem populi tradere cōuenit; ſic & principibus Eccleſiaſticis, cū ſint Paſtores, & animarum vigiles: vnde conſiderātes ieiunium ad deletionem culpæ & mentis eleuationem, & ad concupiſcentiam refrenandum expedire, ad quę facienda Chriſtianus homo naturaliter tenetur, ieiunandi modum ei præſcripſere. Quod eſt parſimonia uictus, & aliquorum ciborū abſtinentia ob diuinam reuerentiam ad carnis macerationem per acta, cui feruens oratio, carnis afflictio, morum conuerſio & pia compaſſio conueniunt, ut Pſal. 108. Genua mea infirmata ſunt a ieiunio, & caro mea immutata eſt propter oleum, per genua infirmata orationem feruentem oſtendit, ut Anna faciebat, quæ non diſcedebat de templo ieiunijs, & orationibus

Gal. 5.

2. 2. q. 147 [illegible]

Pſal. 108.

Luc. 2.

bus ſeruiens die, ac nocte: carnis afflictio ibi a ieiunio, ut Angelus
Thob. 12 Thobiam docuit; Bona eſt oratio cum ieiunio;& Heſter, vt ſibi & po
Eſth. 14. pulo redderet Deum propitium, perfecit; nam corpus ſuum humiliauit ieiunijs,& deprecabatur Dominum Deum Iſrael: morum conuerſio ibi immutata eſt, nam per ieiunium corpus affligitur, & mo-
229 rum conuerſio cauſatur. Aduertat autem, duplex eſſe ieiunium, aliud naturæ, aliud verò Eccleſiæ; ieiunium naturæ per unicam cibi acceptionem, uel potionem deprauatur: Eccleſiæ autem per vnam cibi, aut potus acceptionem non diſſoluitur. Circa quod quinque conſiderabo, videlicet actum, tempus, cibum modum,& fructum. Ieiunium namque eſt abſtinentia, quæ eſt virtus per rationem ad aliquod honeſtum bonum ordinata. Tria enim principaliter reſpicit, Primo concupiſcentiam reprimit. Secundo mentem ad ſublimia eleuat per contemplationem. Tertio pro peccatis ſatisfacit; quò ad tempus ſimpliciter, & abſolutè omni tempore eſt laudabile, quia eſt actus uirtutis ex ſua natura nullo tempore
Epiſt. 18 tom. 1. interdictus, ut D. Hieronymus ad Lucianum. Vtinam omni tempore ieiunare poſſem: ſed per accidens aliquibus diebus ieiunium facere non licet, D. Auguſtino Caſulano
Epiſt. 86 tom 2. presbytero Ieiunare die dominico magnum eſt ſcandalum, &ibi ſubiungit: quibus autem diebus non oporteat ieiunare,& quibus oporteat præcepto Domini non inuenio definitum. Quapropter Eccleſia ad ieiunandum aliquos dies præſcripſit, ut tota Quadrageſima diebus dominicis exceptis: Quoniam antè Paſcharis feſtiuitatem vitia expurgare oportet, ut in die

reſurrectionis mundus cum Chriſto reſurgat, ut de conſecrat. di- 230
ſtinct. 5. Quadrageſima: & in vigilijs præcipuarum ſolemnitatum, vt ad futura ſolemnia ſe præmuniat, & in vigilijs Apoſtolorum, & alijs de conſuetudine ſeruatis, vt de conſecr. diſtinct. 4. Pronunciandum, & in ſingulis anni temporibus quatuor, ut in diſtinct. 76. Statuimus, vt nouam mutationem anni temporum ſibi propitiam eſflagitet. Quantum verò ad cibum Eccleſia eos, qui communiter magnam delectationem præ ſe ferunt, & maximè prouocant ad libidinē, vt carnes, oua, lacticinia ꝓhibuit, & præſertim diebus Quadrageſimæ, ut diſtinct. 4. Denique quia hoc ieiunium cæteris præſtantius reputatur, quod ad imitationem Ieſu Chriſti, quantum fragilitati humanæ conuenit, agere tenetur. In alijs verò ieiunijs oua, & laticinia ob piſcium & olei penuriam aliquibus prouincijs, & locis conceduntur. Verum petere ualet, qua hora abſque peccato tempore ieiunij cibum ſumere poſſit, Diuus Thom.
circa horam nonam eſſe comeden- 2. 2. q. 107. ar. 7.
dum habet. Sed hoc olim tempore Quadrageſimæ fiebat, ut de conſecrat. diſtinct. prima Solent modo vſus conſenſu utentium confirmatus horam permutauit, quem ſequi debet, ut diſtinct. 11. In his rebus de quibus nihil certi ſtatuit diuina ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt: Quare circa horam nonam modo ſe reficiat, ut Palud in quarta ſentent. diſtinct. 15. Diuus Antoninus 2. par. tit. 6. §. Generaliter Sylueſt. verb. Ieiunium 9. Quæritur numero 13. Caieta. in expoſit. art. 7. citatę quæſtionis Nauar. in Sum. cap. 21. num. 27. & Panorm. in Rub.

H 2 de

de obſeruat. ieiun. probatur Primo præſcriptas conſuetudines communiter obſeruare tenetur, ut diſtinct. 12. cap. Illa, ſed præuenire modo notabili dictam horam, & ſumere cibum vniuerſe exiſtimatur peccatum: ergo. Secundo, quicquid ordinatur ad cohibitionem carnis, & deletionem culpæ, oportet ut aliquid ſupra conſuetudinē agat, vt modo communis conſuetudo ſumendi cibum tempore ieiunij eſt circa horam nonam, quæ uetuſto tempore erat hora ſexta, ergo notabili modo eam preuenire non expedit. Alexander Alenſis in 4. p. Sum. quæſt. 103. memb. 3. oppoſitū tenet, quem Angelus ſequitur in Sum. verb. Ieiunium, & Toletus in Summa lib. 6. cap. 2. num. 8. probatur. Quotieſcunque conſuetudo ea mente introducitur, vt quis contra ueniendo peccet mortaliter, tum contra ire eſt peccatum mortiferum, ſed hæc conſuetudo non eſt ſic introducta; nam communiter ab omnibus non defenditur, ergo. Secundo, obſeruare præceptum abſque iniuria præcipientis, & legis, nullus committitur error, Atqui præuenire horam modo notabili præceptum ſeruatur, quia ieiuniū abſoluitur, ergo. Tertio, dummodo legislatoris finem intētum quis obediendo aſſequatur, contra eius legem non operatur, verùm finis legislatoris eſt, vt carnem ſuam ieiunijs affligat, ergo antè dictam horam, vel poſt macerare illam ſufficiet. Pro ſolutione mihi quinque
231 certa eſſe videntur. Primo Ieiunium ad concupiſcentiam carnis reprimendam, & ad ſatisfaciendum pro peccatis fuiſſe inſtitutum ſentio. Secundo ad immitandum, quatenus humana fragilitas patitur, ieiunium Ieſu Chriſti. Tertio, vt paratior ad futura ſolemnia peragenda eſſet. Quarto ad poſtulandum initia quatuor anni temporum propiria. Quinto, vt ieiunia exultationis ſicut in vigilia Pentecoſtes ob beneficia recepta ageret, quæ iuxta populorum diuerſam conſuetudinem, & horam diuerſo modo olim, & nunc obſeruata eſſe habemus: undè non eſt mirum, ſi doctores circa determinationem horæ non conueniunt, & quamuis hoc potius ex conſuetudine, quam ex alijs cauſis metiri debeat, nihilominus Alexandri, & ſequacium opinio probabili ratione defendi poteſt: nam ſi una lex ad peccatum lethale non obliget, & ſine ſcandalo ſeruetur, nullo pacto dicendum erit legislatoris intentionem defrandari; at lex de ieiunio faciēdo nullibi in iure, ut locis citatis videri poteſt, de peccato lethali verbum facit: Quare ſi quis ſine ſcandalo horam notatione dignam præuenit, mortaliter iuxta dictam ſententiam non peccabit: & licet finis ieiunij ſit maceratio carnis, & modo notabili prædictam horam anteferre non ita corpus affligatur prius; tamen poſterius vexatur, & ratio finis omninò non auferatur.

Quapropter de doctrina, & prudentia hanc opinionem tenentium non ita facilè dubitarem, & præſertim quotieſcunque ieiunans media hora ante cibo ſe reficeret, & abſque ſcandalo pranderet; quia corpus aliquantulum affligeretur, & ſcandalum non daretur; nam tranſgreſſio præcepti ex inobedientia, & contemptu, & non ex mediæ horæ tranſitu perpenditur, & conſideratur. & ad primum negatur maior, nam alij oppoſitam opinionem tuentur.

Ad

Ad ſecundum Reſpondetur, eſſe ſa
tis addere aliquid ante, vel poſt,
namque affligitur poſtea corpus, &
ſic finis ieiunij omninò non tolli-
tur. Nihilominus prima opinio eſt
tutior, & doctrinæ Angelici Docto
ris maximè accommodatur, dicen-
tis ad tertium. Vel ſi forte propter
infirmitatem, vel ætatem, aut ali-
quid huiuſmodi hoc eis in magnũ
grauamen cederet, cum eis diſpen-
ſandum eſſet, vel ut aliquantulum
præuenirent horam. Quare popu-
lis, nè ſegnes in ſoluendis ieiunijs
euadant, prædicari, & perſuaderi
expedit. Cum autem ieiunat, cum
232 eleemoſyna ſociare debet ieiuniũ:
nam ſicut veris aquæ faciunt ger-
mina florere camporum, ſic elee-
moſyna, & miſericordia tota ieiu-
nij ſemina producunt in flores, &
faciunt ieiunij fructificare uirtutẽ.
Nam ieiunans plures fructus adipi
ſcitur, ſcilicet, carnis concupiſcen-
233 tiam refrenat, & coercet, & uitam
ad multos annos incolumem pro-
ducit, & infirmitates, quæ crebrò
proueniunt ex cibis ſuperfluis, ef-
fugit, & ad celeſtia perſcrutandum
eleuat mentem, & pro peccatis ſa-
tisfactionem iuſtitiæ exhibet. Con-
Iohel 2. uertimini ad me in toto corde ve-
234 ſtro in ieiunio, &c. Tria autem à
pęna peccati non ieiunantem excu
ſant, ſcilicet, impotẽtia, neceſſitas,
& melioris boni pietas: ex impoten
tia pueri uſque ad vigeſimumpri-
mum annum expletum. Infirmi,
debiles, ſenes, mulieres prægnan-
tes, & lactantes à ieiunio liberan-
tur. Cæterum quærere poteſt, vtrũ
religioſi ante vigeſimumprimum
annum finitum aliquam regulam
ad nonnulla ieiunia ſub pęna pec-
cati mortalis obligantem profeſſi,
ea obſeruare teneantur. Reſponde
tur, licet illis religioſis eadẽ cau-
235 ſa non ieiunandi ſit digna fauore,

tum propter debilitatem naturæ,
quæ frequenti cibo indiget, tum
etiam propter neceſſitatem augmẽ
ti multo alimento egentis, dictos
tamen religioſos profeſſos ad ieiu-
nandum obligari exiſtimo; quia vo
tum eſt de meliori bono, & volun-
tarium & aliquid addit ſuper ijs,
quæ ſunt alijs communia, & ſpontè
volenti, & cõſentienti nulla fit iniu
ria: quare religioſi profeſſi ieiunia
ſuæ Regulæ ſub peccato lethali prę
cepta obſeruent, alias a peccato
mortifero eos non excuſarem. Ex
neceſſitate ruſtici, & artifices, qui
omninò ſibi, & familijs ſuis neceſſa
ria prouidere nequeunt, a ieiunijs
eximuntur. Ex pietate maioris bo-
ni a ieiunio liberantur quicumque
alicui maiori bono, vt puta operi-
bus pietatis, & miſericordiæ in-
cumbunt, quæ ieiunando facere
non poſſent; nam corporalis exerci
tatio ad modicum vtilis, pietas au-
tem ad omnia valet. At petere po- *1.Thi.4.*
teſt, an ieiunium factum in pecca-
to mortali proſit? Reſpondetur ad
vitam æternam non prodeſſe, ſed
ad tria proficere, Primo Eccleſiæ 236
præceptum adimpletur. Secundo
ieiunanti bonam diſpoſitionem, &
præcipuè ad caſtitatem ſeruandam
relinquit. Tertio ad gratiam acqui-
rendam diſponit: & qui in peccato
lethali ieiunat præceptum cuſto-
dit, quia præceptum Eccleſiæ inten
tionem obſeruantis non attendit,
ſed ipſum actum; nam modus præ-
cepti non cadit ſub præcepto, ſed
eſt finis præcepti. Sed aliquoties
homo Chriſtianus mandatis Pon-
tificis non vult parere, At gratijs,
ac fauoribus ab Eccleſia ſibi colla-
tis abutitur. Superiores uerò ut pru
dens medicus, varia, & diuerſa
medicamina, videlicet excõicatio-
nes, interdicta, & ſuſpenſiones, &
alia infirmitatib⁹ applicãt, vt ægro-

tũ priſtinæ ſanitati paterna charita
te reſtituant, ut ſpiritus in die do-
mini ſaluus fiat.

CAP. XLIX.

De excommunicationibus, & earum effectibus.

CVm Eccleſia ſit corpus myſti
cum varijs, ac diuerſis mem-
bris compactum, & per fi-
dem, & charitatem Chriſto capiti
ſimul unitum, & inimicus homo
multoties diſcordias diſſeminet in-
ter fratres, & aliquibus eorum in
morbos ſpirituales incidere con-
tingat: Eccleſia ad inſtar periti me-
dici prius faciles medicinas, & pu-
treſcente vulnere acres adhibere
ſtudnit, ut quod infirmum eſt, de-
nuo priſtinam aſſequeretur ſalutẽ.
Quapropter dominus ei poteſtatẽ
ligandi, atque ſoluendi tradidit.
Mat. 18 Quęcumque alligaueritis ſuper ter
237 ram; ut cenſuris, quæ ſunt Eccleſia
ſticę correctiones, & culparum, cri
minumque ultrices, & uindices, ut
ſpiritus in die domini ſaluus fieret:
etenim homo Eccleſiæ membrum
baptiſmate efficitur, & in gremium
& communionem fidelium admit-
titur: Sed aliquando à communio-
ne fidelium ſeparatur; ideò atten-
dat, bona ſpiritualia dupliciter dif
ferre, quædam namque reperiun-
tur, in quibus uitá ſpiritualis con-
ſiſtit, vt gratia, & charitas, ac dein-
ceps fides, & ſpes: & quædam acci-
dentalia, quibus homo ad eandem
gratiam adiuuatur, inter quæ du-
plex diſcrimen eſt; Primum illa
priora ex Deo ſolum dependere, &
homini liberum conſenſum præſtã
ti infundi, & in hoc nulla applica-
tione Eccleſiæ indiget, neque vlla
poteſt. s huiuſmodi bona auferre
poteſt, ſed ipſe ſolus peccatũ mor-
tale committens ea deperdit; alia
verò bona, ut ſuffragia, & oratio-
nes ſunt bona Eccleſiæ, quæ mem-
bris ſuis applicat: ſed quia per pec-
catum uel inobedientiam aliquan-
do contumax euadit; Eccleſia ut ſpi
ritus ſaluus fiat, id eſt, ut peccatorũ
turpitudine per excommunicatio-
nem cognita erubeſcat, & reſipi- 238
ſcat; quæ eſt duplex minor, & ma-
ior: minor eſt acceptionis Sacramẽ
torum, & electionis paſſiuæ priua-
tio, ut de verb. ſignif. c. Si quam, &
de cler. excom. ſi celebrat: maior
autem eſt Eccleſiaſtica cenſura a
prælatis, & alijs facultatem haben-
tibus Chriſtiano homini irrogata,
qua bonis communibus fidelium
priuatur: eſt nimirum medicina po
tens, quæ hominem participatione
ſuffragiorum priuat, & ab aliorũ
conſortio ſeiungit, ut 24. q. 9. Corri
piantur, & de ſent. excom. cap. 1.
in 6. Etenim in primitiua Eccleſia
ab Euchariſtiæ ſacroſancta commu
nione ob manifeſta crimina arce-
bantur, & à fidelibus ſegregaban-
tur, vt cognita eorum nequitia ad
mentis ſanitatem redirent. Excom
municatio enim idem erat, quod
extra ſanctam communionem fie-
ri; Et ab hac ſancta communione
nomen excommunicationis eſt de
riuatum, quia per excellentiam cõ-
munio inter fideles uni Euchari-
ſtiæ Sacramento adſciſcitur: nam-
que per illud vni Chriſto coaduna
mur; deinde qui contumaces erãt,
& pertinaces trina monitione præ-
miſſa a cœtu fidelium expelleban-
tur, & communibus ſuffragijs pri-
uabantur, & huiuſmodi excommu
nicatio uocabatur anathema. Nam
hoc nomen anathema ſignificat eſ- 239
ſe ſuſpenſum, vt ex Apoſtolo opta-
bam ego anathema eſſe pro fratri- Rom. 9.
bus meis: & melius anathematizatio Nu. 21.
nem notat. vocauit autem nomen

illius

Digitized by Google

illius horma ideſt, anathema; & in
1.Cor.12 hoc ſenſu loquitur Apoſtolus. Nemo in ſpiritu Dei loqués dicit anathema Ieſu, hoc eſt deteſtatur, & execratur Ieſum: Et tandem anathema eſt idem prorſus, quòd excommunicatio maior, ut 24.q.3. Certũ: & licet hoc nomen rebus adiungatur, ut ſupra; contemptoribus etiã hominibus, & contumacibus applicatur, vt Apoſtolus. Tradidi huiuſmodi hominem Sathanæ: quid eſt enim tradere hominem Sathanæ, niſi qui a Sacerdotibus excommunicatur, & diabolo exhibetur, ut 9.q.3. Omnis Chriſtianus. Maior au
240 tem excommunicatio pluribus modis a minori differre percepitur. Primo cum excommunicatio a Iudice ſimpliciter profertur, ita ut nulla maioris, uel minoris mentio, ſiuè additio fiat, ſemper intelligitur de maiori. Secundo ex verbis quoque cognoſcitur, & ſi aliqua dubitandi ratio interſit, ſemper de maiori eſt interpretandum; ſi autẽ
Cap.59. maior, vel minor nominetur, nulla ſupererit dubitandi occaſio, ut de ſent. excom. & dupliciter irrogari
241 poteſt; uno modo a iure, alio autẽ modo ab homine; à Iure quando ab habentibus authoritatem lege, vel ſtatuto, aut cõſtitutione infligitur: ab homine cum à ſuperiori ob contumaciam, vel inobedientiam alicuius infertur, præteritum, & fu
242 turum comprehendens; & ab homine niſi trina præmiſſa, aut vna admonitiome pro trina cum ſpatio dieru'm ſex ordinarie infligitur, vt de ſent. excom. cap. 48. & in præteritis contumacia, & in futuris inobedientia, quæ contumaciæ conſequitur locum, exquiritur; & numquã niſi ꝓ mortali peccato infligi põt, vt 11 q.3. Nullus. & de ſen. excõ. Sacro. nã ſi aliquis ſuperior vetet, nè quis aliq̃ domũ ingrediatur, licet id ex ſe non ſit peccatum mortale, tamen tranſgrediens præceptum ratione inobedientiæ, mortale delictum committit.

CAP. L.

Quis poſſit excommunicari.

POteſt autem excommunicari ſolus homo determinatus, baptizatus, viuus, inferior, & ſubiectus; hominem pro mare, & fœmina accipio: & dicitur determina- 243
tus, quia ciuitas, uel collegium per ſententiam excommunicari non poteſt, ad euitandum periculum, ne excommunicatio ſuper innocentes cadat, niſi in illos duntaxat de collegio, vel de vniuerſitate, quos eſſe culpabiles conſtiterit, promulgetur, ut de ſent. excommunicat. Romana §. In vniuerſitatem. Dicitur baptizatus, quoniam qui foris ſunt, de iure Eccleſiæ non fuerunt. 1.Cor.5.
Quid enim mihi de ijs, qui foris sũt iudicare; & inferior eſſe debet, quia nemo ſupra ſe iuriſdictionem habet; dicitur ſubditus, nam qui ſunt exempti ab ordinarijs excommunicari non valent, ut de priuileg. Cum capella, & Porrò: licet in 244
tribus caſibus ſententia excommunicationis in non ſubiectos ferri poſſit. Primo rõne delicti cõmiſſi in iuriſdictione alterius, uel rõne contractus ibidem initi, aut ratione rei ibi ſitæ ad alienam iuriſdictionem aliquo modo pertinentis, tunc, prout iuſtitia exegerit, excommunicari ualebit, ut de priuileg. in 6. c. 1. Sed quamuis locorum ordinarij huius canonis authoritate fulciãtur, tamen in noſtræ congregationis monachos ſententiam excommunicationis nullo pacto ferre poſſunt, vt in priuileg. nuper impreſſis habetur. ibi. Nec non in monaſteria, 245

prioratus, loca, & perſonas in eis
Pag. 37. degentes ratione delicti, exceſſus, ſeù contractus, aut rei, de qua agitur, vbicumque iniatur cōtractus, committatur delictum, aut res ipſa conſiſtat, excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aut alias quaſuis ſententias, niſi de ſpeciali ſedis prædictæ cōmiſſione quomodolibet directè, vel indirectè proferre, ſeù promulgare non poſſint, prorſus eximimus, & omninò liberamus. Aduertat verò, excommunicationem ab homine propter peccatum præteritum aliqua requiſita ſecum deferre. Primum, vt trina admonitio, vel una pro tribus, interuallis ſex dierum conceſſis, niſi facti neceſſitas aliud dictauerit faciēdum, infligi non poteſt, vt Gloſ. notat in cap. Conſtitutionem de ſent. excom. in 6. ibi. Quia partes ſunt ad rixam, vel arma parata, nec curant monitiones Epiſcopi: & aliter faciēdo per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ interdicitur, ut de ſent. excom. Sacro, vt ibi notat etiam Abbas numero 3. & Sotus dicit, eſſe nullam, vt in 4 ſent. diſt. 22. q. 1. ar. 4. Alterū eſt, vt in ſcriptis ponatur, in quibus cauſa excommunicationis exprimatur: & ſi quis alio modo ſententiam excommunicationis protulerit ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem interdicitur, vt citato cap. & etiam prælatos regulares ligat, niſi eſſet periculum in mora, ſi in ſcriptis daretur, ut Ang. in ſum. verb. excommunicatio §. 3. Syueſt. autē inquit, dictos prælatos pœnis ab illo Canone inflictis non ſubijci: & aſſignat rationem; nam eis eſſet nimis durum pennam, & folium ad ſcribendum ſemper habere parata, quoniam modo pro una re, modo pro alia ſubiectos monere, arguere, & increpare; & ſub pęna excommunicationis pluries ipſis præcipere contingat. Ego tamen, nonnul- 246
los eorum ad excommunicationē ferendam promptiores a dictis pænis non eſſe liberos, ſentirem; nam in ferenda excommunicatione cautè, & non inconſultè eſt agendum.

Alterum eſt, quòd requiritur ſuperioris intentio excommunicantis: ſi enim ſententiam excommunicationis exterius proferat, & excommunicare non intendat, ſed ut deterreat ſolummodo, contraueniens nullam incurrit excommunicationem, ut Panor. tenet in Caput, Ex parte, de officio iudi. ordin. & tādem requiritur expreſſio cauſæ rationabilis, & manifeſtæ, vt ſi tantū, & Placuit 6. q 2. & Panor. notat in cap. ſacro num. 4. de ſent. excom. nihilominus ſi aſque expreſſione cauſæ ſententiam ferat, iuxta opinionem Hoſtien. in cap. Per tuas de ſent. excom valida erit.

CAP. LI.

De excommunicatione iuſta, & valida, & de iniuſta, ſed tamen valida, aliqua autem nulla.

PRæterea excommunicationes à iure, vel ab homine in futurum latæ, quibus aliquod iuſtum fieri præcipitur, aut aliquod malum non committi mandatur, a tranſgreſſoribus ob contumaciam, vel inobedientiam contrahuntur; quarum aliquæ ſunt iuſtæ, & ualidæ, aliquæ iniuſtæ, non tamen inualidæ, aliquæ tamen omninò nullæ. Iuſta eſt, quæ omnibus circunſtantijs, & eſſentialibus inducitur requiſitis, ut ſupra declaratum fuit; In-
iuſta eſt, ſed non inualida, quæ ali- 247
quo caret, ſed non eſſentiali; & licet iniuſta ſit, tamen vires retinet, de qua D. Gregorius, ſiuè iuſta, ſiuè iniuſta timenda eſt 11. q. 3. Sententia.

tia. Iniuſta tribus modis accipitur. Primo ex parte ipſius excommunicationis. Secundo excommunicantis. Tertio excommunicati. Ex parte excommunicationis ſi eſt ab homine, & trina admonitio, ſiuè vna pro tribus deficiat, eſt iniuſta, ſed ualida, ut Glo. in cap. Sacro. de ſent. excom. & Panor. ibidem num. 9. & Gloſ. in caput Romana. in 6. verbo. Iniuſtas, & Soto in 4 ſent. d. 22. Ex parte excommunicantis iniuſta eſſe poteſt, ſed valida, ut ſi malo animo ſuperior excōicabit, vt Gloſ. in cit. cap. Sacro. Ex parte verò excommunicati cum in tempore præfixo à iure & ex vera cauſa appellauerit, & adhuc contra eum excommunicatio fertur, tunc eſt nulla, ut de appel. Ad præſentiam. Nulla
248 erit excommunicatio, ſi intolerabilem errorem includit, ut de ſent. excom. cap. Soler. Venerabilis, & Abbas in cap. Per tuas num. 11. & errorem intolerabilem cōtinebit, Primo, quando quis quod bonum eſt, vel non agit quod ex ſui natura eſt malum, & huiuſmodi error duplex eſſe poteſt, alter iuris, alter uerò facti: iuris eſt, quando in ſententia reperitur error expreſſus, ſeù cauſa, ob quam errorem intolerabilem continet, ut Hoſtien in c. Per tuas: Facti autem eſt, cum vulgo iniuſtitia excommunicationis conſtat, vt puta infantulus quatuor annorum ſtuprum fecit; aut ſi ſuperior, referēdo ſe ad acta proceſſus, aliquem excommunicauerit, quia furatus eſt, & ex actis falſitas, & iniuſtitia cauſæ àliter liquet, tunc excommunicatio includit errorem intolerabilem. Secundo, ſi nullam iuriſdictionem habuerit, ſententia excommunicationis ab eo lata erit nulla ut de Parochijs Nullus Tertio, ſi ſuperior ſit excōmunicatus, vel publice ſuſpenſus, & declaratus, iniqua erit, & nullius ualoris, vt 24 q. 1. Adrianus. Quare excommunicatio nulla eſt illa, quæ caret eſſentialibus requiſitis. Verùm petere poteſt, ſi quis peccatum non commiſerit, & per allegata, & legitime probata a iudice excommunicetur, num ſuffragijs Eccleſiæ communibus priuetur. Alex. 4. p. q. 23. num. 2. art. 2. Ric. in 4. ſent. diſt. Syluest. verb. excommunicatio ſecundo, dicunt, excommunicationem a iudice ſecundum acta, & probata ſuum aſſequi effectum quãtum ad priuationem ſuffragiorum Eccleſiæ, dummodo errorem intolerabilem non contineat; probatur quando ſententia excommunicationis iuxta leges Eccleſiæ alicui infligitur, ita ut ſi iudex eam non inferret, mortaliter peccaret, verè quidem iuſta eſt, ſed huiuſmodi excōmunicatio eſt illata ſecundum leges Eccleſiæ, & pronunciata, ergo. Caietanus oppoſitū defendit, quia non eſt iuſtum, innocentem condemnare, & communibus priuare ſuffragijs, quando iuſta cauſa non interſit, ſed ſolum iniqua, uel præſumpta: probatur Primo, iudicium verum, & rectum eſt determinatio iuſti ſimpliciter, ſed in huiuſmodi excommunicatione non eſt determinatio iuſti ſimpliciter, quia innocens cōdemnatur, ut ex D Tho. corroboratur per dictum D Hieronymi in Leuiticum. Si quis non recto iudicio eorum, qui præſunt Eccleſiæ, depellatur, & foras mittatur, ſi ipſe non antè exijt, hoc eſt, ſi non ita egit, ut mereretur exire, nihil lædit ur in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus Et ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur, intus ſit, & ille foris, qui intus retineri videtur, ut 24. q. 3. Si quis. Secundo pia mater Eccleſia filios ſuos a communibus ſuffra-

2. 2. q8. 70 art. 4. ad 2.

249

2. 2. q. 60. ar 1. Cap. 24.

ſuffragijs excludere nō intēdit, niſi
quatenus contumaces, & inobediē
tes, & lethali peccato verè obno-
xijs exiſtant, ſed per acta, & proba-
ta aliquando excommunicati non
ſunt in peccato, nec contumaces,
& inobediētes, ergo. Ad rationem
contrariam Reſpondetur, illam
excommunicationis ſententiā non
eſſe veram ſimpliciter; tamen hu-
iuſmodi excommunicatione liga-
tus parere debet, nè ſuperbia de-
uincatur apud Altiſſimum; quia hu
militatis meritum recompenſabit
excommunicationis incommodū.
Quando autem eſt iuſta, priuat ex-
communicatum ſuffragijs Eccleſiæ
communibus; ita vt nec miſſas, ne-
que orationes fundere pro eo li-
centia detur; etenim eſt à corpore
myſtico diuiſus, & ſeparatus, & iu-
mentum diaboli nominatur, 11.q.
250 3. Audi. Secūdo, excommunicatus
Eccleſiæ ſacramentis tam actiuè,
quàm paſſiuè priuatur, & illa acci-
pere, vel alijs conferre nequit, vt
3.q.4. Engeltrudam. Tertio, ab offi-
cijs, & precibus alijs vna peragen-
dis, ſiue audiendis excludit, vt de
pœnit. & remiſſ. Quod in re. Quar-
to, omnibus, & ſingulis in eo car-
mine contentis excommunicatio-
ne nodatum ſpoliat. Os, orare, va-
le, communio, menſa negatur: per
os colloquia verbis, aut ſignis, vel
literis facta intelliguntur, vt 1.qō.
3. Cum excommunicato, & ſeq. c.
Per orare ſacra audiendi, in choro
canendi horas, ſiue vna cum aliis
recitandi conuentus prohibentur,
vt ibidem. Per vale ſalutationes
mutuæ, honoris exhibitiones, ca-
put aperiendo, & ſimilia agendo,
vetantur. Per communionem ciui-
les contractus, & participatio, quæ
in operādo, exercendo, aut facien
do aliquid cum excommunicato,
vel in eadem domo, ſeu aliter con-
uerſando, prohibentū r, vt de Cler.
excom. Illud. §. Illud. Per menſam
in eadem mēſa commeſſio, & in eo
dem lecto cubare, quamquam do-
mus ſit aliena, prohibetur: immo ēt
in conuiuio tertii comedere non
poteſt: nam ſi excommunicatus ac-
cumberet, non excommunicatus
è menſa ſurgere debet, vt Innocen
tius in cap. Nuper de ſent. excom.
Quinto, ſi ſacerdos excommunica-
tus exercet aliquem ordinis actum
in irregularitatem incurrit, vt Gl.
in cap. Si celebrat de cler. excom.
Sexto, ſi excommunicatio eſt mani
feſta, dummodo cauſa ſecum infa-
miam portet, excommunicatū red-
dit infamem, vt 7.q.1. Infames. Se-
ptimo, perſeuerans in excommuni 251
catione per annum in cauſa crimi-
nali, illud fateri videtur, vt 11.q.3.
Rurſus, & ſeq. Octauo, voce actiua,
& paſſiua priuat excommunica-
tum, & electio eſt nulla, vt de ap-
pell. Conſtitutus, & de conſuetud.
Cum dilectus. Nono, collationem
beneficij Eccleſiaſtici adeò nul-
lam reddit, vt per abſolutionem
excommunicationis, niſi reuoce-
tur, non conualeſcat, vt de Cleric.
excom. Poſtulaſtis, & ibidem Glo.
Decimo, Beneficij reditus ſubtra-
huntur, vt eodem titulo Paſtora-
lis. §. Verum. Vndecimo: Re-
ſcripta à Summo Pontifice obtenta
irritat, præterquam ſuper articu-
lo eiuſdem excommunicationis,
vt de reſcript. in 6. cap. 1. & 6.
Duodecimo, Repellit à iudicio,
ita quod excommunicatus actor
eſſe nequit; per alium tamen ſe
defendere poteſt, vt de iudi. Intel-
leximus. Decimotertio, Subie-
ctos ab omnis ratione fidelitatis e-
ximit, quandiu eorum domini in
excommunicatione perſeuerauc-
rint, vt 15. quæſt. 6. cap. penult. &
vlt. Decimoquarto, Si excōmuni-
catus

Digitized by Google

catus uxorē duxerit peccatum mortale committit, quia Sacramentum
252 in mortali crimine recepit. Decimoquinto, ſi per annum in excommunicatione permanſerit tanquā ſuſpectus de hæreſi, ut Sacrū Conci
Seſſ. 25. lium Trid. cap. 3. Decimoſexto, excommunicatum ſacri loci ſepultura priuat. ut de ſepult. Sacris. In aliquibus tamen occaſionibus cum excommunicatis eſt licitum com-
253 municare, communio enim nō ita vniuerſe prohibetur, quin cum excommunicato in aliquibus communicari non poſſit, ut 11. quæſt. 3. Quoniam multos, ut in hoc carmine. Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe. Per utile verba ſalutem excommunicati concernentia intelliguntur; nam eum dehortari poteſt, ut reſipiſcat. Per legem matrimonium interpretatur, namque uxor maritum excommunicatum alloqui, & debitum ei reddere debet. Per humile filiorum officium, & famulorum ſeruitus percipitur, quibus non priuatur. Per ignorantiam quando aliquem excommunicatum, & declaratum eſſe ignorat. Per neceſſe intelligitur, cū grauis neceſſitas conſilij, vel refugij, aut eleemoſynam tribuendi ſuperueniret. Aduertat verò non teneri euitare excommunicatos, niſi altero duorum modorum ſint excommunicati, videlicet aut nominatim excommunicantur, & declarantur; vel quia ſunt percuſſores clericorum adeò publici, & manifeſti, vt factum aliquo velamine non poſſit occultum reddi, iuxta Extrauag. Martini V. æditam in Concilio Cōſtantienſi, quæ incipit. Ad euitanda, ut a D Antonino refertur in Sum. 4 p. tit. 26. c. 3. Verum quærere poteſt, an qui cum excommunicatis uerſatur, in ſententiam excom-
254 municationis incurrat. Reſpondetur in tribus caſibus maiorem incurrere contingit, Primo, cum in crimine crimínoſo cum excommunicato communicat, videlicet in eo crimine, pro quo lata eſt excommunicatio, vt de ſent. excom. Nuper. Secundo, ſi cum excōicato nominatim a Papa in officijs Eccleſiæ participet, ut eod. tit. Tertiò poſtquam ſententia excommunicationis in participantes prolata eſt. Ex nulla autem conuerſatione, & participatione incurritur maior, ſed tantum minor contrahitur. At quoniam plures ſunt, & diuerſæ excommunicationes, eas infra percurrā.

CAP. LII.

De excommunicationibus Sanctæ Sedi reſeruatis.

EXcommunicationes Papales ad rem uocantur non quæ a Summis Pontificibus tantū, vel a Concilijs generalis in tota Eccleſia latæ fuerunt, ſed quæ Sanctæ Sedi reſeruantur, licet a quocunque fuerint conditæ facultatem tamen habente, quæ partim in Bulla cœnæ domini, & partim alijs in locis continentur. Bullæ ſunt viginti. Prima eſt in hæreticos cuiuſcūque
ſectæ, & eorundem fautores, libros 255
hæreticos legentes, aut imprimentes, & ſchiſmaticos. Secunda in appellantes a Summo Pontifice ad futurum Concilium, eorumque fautores. Tertia in Piratas, & eorum receptatores, & fautores, Quarta in naufragorum Chriſtianorum cuiuſcunque generis bona, etiam in litoribus inuenta ſurripientes. Quinta in noua pedagia imponentes, & gabellas, vel eas augentes. Sexta in falſificantes literas Apoſtolicas, & etiam in falſo ſignantes, ſupplicationes huiuſmodi ſub nomine Ro-

mani

manani Pontificis, Septima in deferẽ-
tes arma,& alia vſui bellico idonea
ad turchas uel alios Chriſtiani no-
minis inimicos, & ad reipublicæ
Chriſtianæ ſtatum attinentia ijſdẽ
in damnũ Chriſtianorum nuncian
tes. Octaua in impedientes eos,qui
victualia, & alia neceſſaria Romã
conuehunt. Nona in lædentes ad
ſedem Apoſtolicam venientes, uel
ab ea recedentes ſua, aut aliorum
opera, & ſine iuriſdictione vexan-
tes in curia commorantes. Decima
in offendentes Romipetas, ac pere
grinos,etiam in vrbe morantes,uel
abeuntes, Vndecima, in læden-
tes S R.E. Cardinales, & alios præ-
latos; & in dominos,qui ex ſuis ter
ris, iuriſdictionibus, & diœceſibus
eos eijciunt. Duodecima, qui in-
iuria afficiunt recurrentes ad Ro-
manam curiam pro ſuis negotijs,
vel id fecerint per ſe; aut per alios,
Decimatertia in appellantes a gra-
uamine, vel futura executione lite
rarum Apoſtolicarum ad ſæcularẽ
poteſtatem. Decimaquarta,in im
pedientes executionem literarum
Apoſtolicarum, aut aliarum expe-
ditionum; & prohibẽtes ad gratias
impetrandum accedentes. Decima
quinta in iudices ſeculares,qui per
ſonas Eccleſiaſticas trahunt ad ſua
tribunalia; & qui Eccleſiaſticam li-
bertatem tollunt,aut in aliquo per
turbant. Decimaſexta in impedien
tes prælatos,ne ſuam iuriſdictionẽ
exerceant quique illorum,& dele-
gatorum iudicia deludentes ad Cu
riam ſæcularem recurrunt, & auxi
lium præſtantes. Decimaſeptima in
vſurpantes ſedis Apoſtolicæ quaſ-
cumque iuriſdictiones, uel etiam
fructus ſequeſtrantes. Decimaocta-
ua in imponentes decimas,& alia
onera perſonis Eccleſiaſticis,Eccle
ſijs,Monaſterijs,aut eorum fructi-
bus. Decimanona, in iudices ſecu-
lares, qui ſe interponunt in cauſis
capitalibus, ſeù criminalibus circa
Eccleſiaſticas perſonas. Vigeſima,
in occupantes bona, aut terras Ec-
cleſiæ Romanæ,& illius iuriſdictio
nes vſurpantes: quorum explicatio
nem videre poterit apud Nauar. &
alios. Cæterum petere ualet,an iſtę
excommunicationes ſint a iure,
vel ab homine. Prima opinio eſt di
centium eſſe ab homine, quo defi-
ciente virium iacturam faciunt;
probatur Primo: excommunicatio-
nes a iure quolibet anno non repe
tuntur; at Bullæ Cœnæ ſingulis
annis reuocãtur,ergo. Secundo ex-
communicationes ab homine po-
ſtremò latæ non dicuntur a Iure,
ſed Bulla Cœnæ nouiſſimè facta
fertur ab homine, & omiſſis cæte-
ris ſolum obſeruatur,ergo. Tertio
leges, & ſtatuta, ſeù literæ proceſ-
ſus, quæ ſunt a iure ſingulis annis
non augẽtur, neque diminuuntur,
& Bulla Cœnæ aliquoties cumula-
tur, & aliquando imminuitur, er-
go. Aliqui tamen opinionem defen
dunt contrariam. probatur: Quo-
tieſcunque maior pars alicuius le-
gis, vel ſtatuti, aut conſtitutionis in
iure habetur, illæ leges, ſtatuta, &
conſtitutiones a iure dicuntur: ſed
maior pars Bullæ Cęnæ eſt nomina
ta in iure, ut ĩ extrauag. cõmun. Etſi
dominici, Pauli ſecundi, & cæteræ
virtualiter in iure includuntur; ut
in illis verbis. Et generaliter in caſi
bus contentis in Bulla, quæ conſue
uit in die Cænæ Domini per præde 256
ceſſores ſuos Romanos publicare.
Ego mediam viam ingrediens di-
co, excommunicationes Bullæ eſſe
mixtas, & potius à iure, quàm ab
homine, vt ex dictis Bullæ Pauli;&
ſi aliquid ex ea eximitur, paululũ
erit, & aliquando exigente cauſa
magis extenditur. Excommunica-
tiones verò Papæ reſeruatæ extra
dictam

Digitized by Google

dictam Bullam alijs in locis haben
157 tur. Prima eſt in percuſſores cleri-
corum, vt 17.qó.4 Si quis trad:nte
diabolo: ſed cl:rici multoties hoc
priuilegium amittunt primo, cum
258 prælatus ſuum clericum vel per ſe,
aut per alium etiam ſecularem in
pœnam iuſtam verberat; præter E-
piſcopum, cui non licet, niſi alia
perſona deficiat, vt diſt. 45. cap. 8.
& Panor. in cap. 25. de ſent. excom.
num. 8. Secundo quicunque ab A-
poſto.ica Sede eam expellit, qui ſi-
ne canonica cardinalium electio-
ne eam occupat, vt diſtin. 79. cap. 9.
Tertio ſi clericus delinquere vo-
lens arceatur, vel alicubi includa-
tur, vt ab inimicis, ſeu ab alio peri-
culoſo incommodo liberetur, vt
23. q. 4. cap. 24. Quarto verbaliter
depoſitus, & incorrigibilis, De iu-
dicijs. cap. 10. Quinto, qui clericum
cum vxore colloquentem inuenit
poſt correctionem, vt ab ea se ab-
ſtineat, cum licentia prælati (mo-
do nil mali eidem irroget) viginti
horarum ſpatio, vt eum ſui iudici
tradat, detinere poteſt, vt Gloſſ. in
cap. Cum ab homine de iudiciis,
licet Panor. ibidem num 11. & 12.
poſſe capi affirmat, ſi de fuga dubi-
taretur, vt puniantur delicta, & ſe-
cularibus offendiculum non de-
tur. Sexto: Magiſter iuſtitiæ ſecula-
ris clericum in flagranti inuentum
capere poteſt, vt illum ſuo ſuperio
ri tradat, modo vt in captura non
excedat modum, vt Panormit. ibi-
dem. num. 15. Septimo, quando ne
ceſſitas bona ablata iuſtè recupe-
randi adeſt, quæ clericus iniuſtè
capta aſportat, aut violentia vſur-
pat, vt de reſt. ſpol. cap. 12. Octauo,
ſi clericus prohibitis negotiationi-
bus ſe immiſceat, vt de vit & hone
ſta. Cler. cap. 16. Nono, ſi manus ſit
iocoſa etiam grauis, dummodo nõ
ſit doloſa, vt de ſent. excom. cap. 3.
Decimo: Si quis in ſe irruentẽ tur-
bam cohibendo clericu.n caſu per
cuſſerit, excommunicationem non
incurrit, vt ibidem. Vndecimo:
Quando quis ſe defendit cum mo-
deramine inculpatæ tutelæ: imò ſi
occiderit, aut membrum abſcide-
rit, irregularis non efficitur, vt Cle
ment. Vnica de hom. Duodeci-
mo: Si quis clericum cum vxore,
matre, vel ſorore turpiter inuen-
tum ſtatim cædit, excommunica-
tionem non incurrit, vt de ſent. ex-
commu. cap. 3. Decimotertio: pro-
babilis clericatus ignoratio excu-
ſat, vt puta noctis tempore, ita ta-
men vt dolus abſit, vt ibidem. Deci
moquarto, qui eijcit ex eccleſia cle
ricum diuina officia perturbãtem,
vt de ſent. excom. Veniens, & Cle-
men. Grauis. & Nau. in Sum. c. 27.
nu. 87. Decimoquinto, quãdo cleri
cus relicto habitu arma militaria
defert, ac ter admonitus non deſi-
ſtit, eo. tit c. 25. licet Nauar. in Sum.
loco cit. num. 80. affirmet cum ha-
bitu: quod ego confirmare non
auderem, quia textus habet habi-
tu dimiſſo. Decimoſexto, percuſſio
clerici, qui ter monitus habitum
clericalem in veſte, ac tonſura con
ſiſtentem non defert, & non ſe e-
mendat, eod. tit. cap. 25. Vbi Panor.
vnam pro tribus non ſufficere ad-
monitionem ait, quæ ab Epiſcopo,
vel clerici prælato fieri debet. De-
cimoſeptimo, cum ratione diſcipli
næ corrigitur, & cæditur eod. titul.
cap. 54. vbi ſex genera perſonarum
ob leuem clerici percuſſionem ex-
cuſantur. Primo, qui curam habet
eijciendi diuina officia perturban-
tes. Secundo, clerici Seniores deuo
tionis zelo clericos in minoribus
conſtitutos percutientes. Tertio,
domini reſpectu eorum, qui ſunt
de familia ſua. Quarto. Prælati re-
ſpectu ſubiectionis. Quinto, Magi-
ſtri

Digitized by Google

ſtri reſpectu diſcipulorum. Sexto, parentes dummodo leuis ſit percuſſio,& abſque liuore facta,& correctus non ſit in ſacris conſtitutus, vt ibi Panorm.nu.2. Decimo octauo, qui pro munere ſibi iniuncto conclaui Cardinales includit,& retinet,vt eligant Papam.de electio. in 6.cap. 3. Decimonono, quando clerici faciunt ſe ioculatores, gogliardos, & mimos, ſi per annum perſeuerent, aut ſi ante annum à prælato ter admoniti non deſiſtũt, clericale perdunt priuilegium, vt in 6.de vit.& hon. clericorum. c.1. Vigeſimo, Bigami etiam habitum deferentes priuilegio clericorum non gaudent;imò ipſis prohibetur ſub pœna excommu. vt habitum & tonſuram non portent. vt de Big.c. vnico in 6. Vigeſimoprimo clerici coniugati tonſuram,vel veſtes clericales non deferentes priuilegio non potiuntur, vt de cler. coniug. in 6.cap.Vnico. Vigeſimoſecundo, degradati realiter priuilegium clericale amittunt, vt de pœnis. in 6. c.2. Vigeſimotertio, ſubita,ac repentina percuſſio, quæ ſeculari illata parui momẽti eſſet, cenſuram non incurrit,vt Caiet. in Summul. cap.10.

Secunda Excommunicatio a delegato Papæ lata poſt annum, quã poſtea ipſe delegatus relaxare nequit;vt de off. deleg. Quærenti,ſed Papa abſoluit,vt eod.tit.Studuiſti. & de Off. & pot.iudicis delegati c. 11.Tertia in habentes literas falſas Papæ, niſi eas intra uiginti dies deſtruant,uel reſignent, ut de crim. falſ. Dura. Quarta in clericos, qui ſcientes, ac ſpontè communicant cum excommunicatis a Papa, admittendo eos ad diuina officia, ut de ſent.excommun. Significauit. Quinta in incendiarios denunciatos eod.tit.c.19.Sexta in infringentes, & ſpoliantes Eccleſias eod.tit. c.22. Septima in eligentes in Senatorem Romanum aliquem Imperatorem, Regem, Principem, aut fratres,aut filios, ſiue eorum nepotes; & etiam in fautores,& in eos, qui ſine conſenſu Papæ ſe intruſerunt,vt de elect.in 6. Fundamenta. Octaua in eos, qui facultatem alicui tribuunt vexandi, capiẽdi, aut interficiendi perſonas,ſeu facultates earũdem,aut ſuorum; eò quod tulerint ſententiam excõicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, & in eos, qui auſi fuerint uti prædicta data licentia: & in eos, qui dictas cenſuras obſeruantes moleſtia afficiunt eod.tit.cap.11. Nona,in inquiſitores,& alios ab Epiſcopo deputatos officio inquiſitionis, qui odio,vel amore, aut lucri cauſa, ſiue commodi, contra quem procedere deberent, omittunt, ſeu præfati officij velamine aliquem vexare præſumunt, ut in Clement. 1. de hæreticis.§.Verum Decima in religioſos, qui ſine expreſſa licentia parochi, clericis, vel ſecularibus conferre ſacramentum Euchariſtiæ,vel extremæ vnctionis,aut benedicere nuptias,ſeu excommunicatos a canone abſoluere authoritatem ſibi aſſumunt,uel a pœna, & culpa quenquam abſoluunt,vt in Clement. prima, de priuileg. Quæ modo etiã clericos ſeculares, quo ad aliqua comprehendit, vt in decreto ſacræ congregationis Illuſtriſs. Cardinalium edito 1602. ex ordine Clementis VIII. die 26. Nouembris ibi. Nemo ad confeſſiones audiendas ad miſſas cuiuſcunq; priuilegij vigore caſus Bullæ Cœnæ, & ſex alios ſub eadem pœna abſoluere preſumat, videlicet peccatum violationis, immunitatis eccleſiæ in terminis conſtitutionis Gregorij XIIII. Cum alias. Violationis clauſuræ

clauſuræ monialium ad malum finem, prouocantium, & pugnantiū in duello iuxta ſacri Conc. Tridēt. decretum, & Gregorij XIII. conſtitutionem. Ad tollendum. Iniectionis manuum violentarum in clericos. Simonia realis ſcienter contracta, & confidentia beneficialis: Et contrafacientes priuant omni officio, dignitati, & beneficio, & redduntur inhabiles impoſterum ad ea recipiendum. Vndecima in clericos, & religioſos inducentes aliquem ad vouendum, iurandum, ſeu alias promittendum eligere ſepulturam in ſua eccleſia, aut quod non mutabit electam, vt de pen. in Clement. Cupientes §. Sane. Duodecima, in cogentes celebrare in locis interdictis, & qui voce tubicinis, vel campanæ ſono, aut præconij ad audiendam miſſam in dictis locis populum conuocāt: & qui etiam prohibent, ne excommunicati, & interdicti ab Eccleſia eijciantur, quando diuina officia celebrantur: & qui nominati a Sacerdote exire nolunt, vt in Clem. de ſent. excom. Grauis. Decimatertia, in exēterātes mortuos, aut eos concidentes, cum id ex vindicta agūt, vel carnes eorum decoquent immaniter, vt oſſa ſeparata a carnibus in terram ſuam ſepelienda ferant, vt in Extrauagant. communibus. cap. 1. Decimaquarta, in dātes aliquid, vt recipiantur in aliquod monaſterium, a qua moniales eximuntur, vt in Extrauag. commun. De ſimonia cap. 1. Decimaquinta, in committentes ſimoniam in ordine vel in beneficio acquirendo, & in mediatores etiam infertur, vt ibidem cap. 2. Decimaſexta, in mendicantes, qui ſine licentia ſpeciali Papæ ad non mēdicantes migrant, vt in extrauag. com. viam ambitioſe. Excipiuntur tamen Camaldolēſes Heremitę, & forſan aliqui alij, vt Carthuſiani, & heremitę montis coronati, vt in noſtris priuilegijs p. 81. & 83. Decimaſeptima, in eos, qui in curia Romana ob gratiam iuſtitiæ, vel gratiæ conſequendam tribuunt, aut aliquid accipiunt; innouata a Gregorio XIII. in conſtitutione octaua, quæ incipit ab ipſo. Decimaoctaua, in dicentes eum peccare mortaliter, qui Virginem matrem dicit fuiſſe conceptam in peccato originali, & in eū etiā, qui diceret peccare mortaliter tenentem oppoſitum, vt de reliq. & vener. Sanct. Graue, & in Concilio Trid. ſeſſ. 5. in decreto de peccato originali, & in Bulla Pij Quinti ſuper Speculam. nu. 119. Decimanona, in Cardinales, qui ſede vacante cōtrauenerint, ordinauerint, & diſpoſuerint, aut aliquo modo contra ordinata a Iulio II. in conſtitut. Secunda, vt ſine ſimonia Summus Pontifex eligatur, a Concilio Lateranen. ſub Leone X. approbata, facere, vel attentare præſumpſerint. Vigeſima, in vſurpantes bona regularis, vel ſecularis beneficii, mōtium pietatis, aliorumque locorum iuriſdictiones, & facultates, ut in Conci. Tri. Vigeſimaprima, in offendentes perſonas inquiſitiones, vel frangentes carceres, & detinentes teſtes adductos pro inquiſitoris officio, vt in Bulla Pij V. Si de protegendis. Vigeſimaſecunda, in mulieris quibuſdam licentijs obtentis monaſteria ingrediendi vtētes, & in ſuperiores quoque tā virorum, quam mulierum eos introducentes; eſt Greg XIII. Vbigratię, quamuis dictæ excommunicationes Papæ reſeruātur, tamen aliquibus ex cauſis interdum Epiſcopis, & aliquando aliquibus prælatis ex priuilegio abſoluendi facultas impartitur, vt in his carminibus:

Seſſ. 5.

Seſſ. 22. cap. 11.

num. 14

Regula

259 *Regula, mors, ſexus, hoſtis, pueri, officiales,*
Delicioſus, inops, agerq́ſenexq́, ſodalis,
Ianitor, adſtrictus, dubius, cauſa, ſenis, ictus
Debilis, abſolui ſine ſummo iure merentur.

Regula quando regularis regularem profeſſum, vel nouitium verberat, a ſuo ſuperiori abſolui poteſt, vt de ſentent. excommun. in 6. c.21 & eod tit. c. 2. Et ſi in religioſam perſonam alterius clauſtri manus iniecerit violentas per Abbatem proprium, & eius, qui paſſus eſt iniuriam, abſoluatur, vt cap 32. Si uero clericum ſecularem percuſſerit ab Epiſcopo loci abſoluitur, eo tamen caſu, in quo ſecularis clericus ſecularem clericum percutiens ab Epiſcopo abſolui poteſt. At quærere valet, vtrum ſi percuſſio fuit enormis ab Epiſcopo abſolui poſſit. Innocentius Tertius, de ſent. excom. c.32. hoc dubiũ ita diſſoluit ibi. Niſi exceſſus eorũ fuerit difficilis, & enormis, vt potè ſi ad mutilationem membri, vel effuſionem ſanguinis eſt proceſsũ, aut in Epiſcopum, uel in Abbatem violenta manus iniecta: cum exceſſus tales nequeant ſine ſcandalo prætereiri. Verum noſtra congregatio tales caſus facultatē abſoluendi retinet, vt in priuil. Greg. XIII. pag. 84. & poſtea per extenſionem Reuer. Generali, & Abbatibus, & priorib. prælatis, vt pagin. 105. 154. & 157. Mors. i. in mortis articulo a quolibet ſacerdote non præciſo, & excõmunicato abſolui põt; vt de ſen. ex com. in 6. c. 5. vt ibi notat Gl. ſi verò mortis periculum euaſerit, quam citò commodè poterit Sanctæ ſedi præſto eſſe debet, vt ab excommunicatione liberetur; alias ipſo iure in eandem ſententiam recidit, vt de ſent. excom. in 6. c.22. Aduertat aũt, non quemlibet Sacerdotem in mortis articulo excommunicatum abſoluere poſſe; nã ab Eccleſia præciſi, vt hæreticus, & ſchiſmaticus non poſſunt, nè pęnitentes à dictis decipiantur, aut in deſperationem inducantur, dicente D. Thoma ſolũmodo baptiſma permittitur eſse ratum ab hæreticis, & ſchiſmaticis in neceſſitate collatũ vt et Panor. de ſpõſa. Non eſt nu. 9. Sexus, ideſt mulieres, & præſertim moniales, quę ab Epiſcopo, vel ordinario earum abſolui poſſunt, vt de ſent. excom. c. 33. & ſi percuſſio fuerit nimis enormis mulieres robuſtæ ad Sanctã Sedem mitti debent, eo. tit. c. 6. ſed ſi aliqua legitima impeditione ab Epiſcopo approbata detinentur, conſulto prius Summo Põtifice, abſolui poſſunt. eod. tit. c. 13. Hoſtis. i. habẽs graues inimicitias, propter quas ſine magno vitæ periculo iter arripere nequit, eod. tit. c. 11. Sed ſi poſtea opportunitatem habuerit, Romanum Põtificẽ adire obligatur. Pueri. i. ante annos pubertatis, videlicet quatuordecim eod. tit. ſuper eo, nec facti grandiores Apoſtolicam Sedẽ adire tenentur c. 58. Et quando etiam vltra annos pubertatis eſſent abſoluendi, modo ante dictos in ſententiã excommunicationis incidiſſent, ab Epiſcopo abſolui poſſunt, eo. tit. c. fin. Officiales hoc eſt, ſi quis aliquo officio fungeretur, dum turbã in ſe irruentem repellit, non dedita opera, ſed fortuito clericum percuſſit leuiter. eod. tit. c. 3. Delicioſi, vt sũt perſonæ grãdis potentię, & ita molles, vt laborẽ itineris ferre non poſſint, tum de veritate, & eorum ſtatu Summum Pontificem oportet reddere certiorem, vt iuxta conſilium eius corrigantur. eo. tit. c. 88. Inops, cum quis ob egeſtatem in

tam

(margin: 1. 4.; 22. q. 82. ar 7. ad ſecundũ)

tam longo itinere non valeat ſe ſuſtinere, dummodo non ſit ſolitus mendicando panem acquirere; ſi uero ſolet familiam mendicitate ſuſtinere, abſolui poterit, ut Abbas eod. tit. c. 13. nu. 5. cui Ioan. And. adhæret eo. c. & 26. Aeger, qui nequit iter agere, eod. tit. c. 26. Sed ſi priſtinam aſſecutus fuerit ſanitatem, ſanctæ Sedi ſe exhibere oportet. Senex à ſexenario numero, uocatus ob impotentiam, & quia morti appropinquat, abſolui poteſt, eod. ti. c. 58. Sodalis ideſt, quando clerici una morantur, niſi percuſſio ſit grauis, & enormis, de vit. & honeſt. Cler. c. 9. Ianitor, qui ſub prætextu ſui officij ratus, & fortuito clericum percuſſerit, dummodo grauis læſio non exiſtat, abſolui poteſt, eod. tit. c. 3. Adſtrictus, ut ſunt filijfamilias, & ſerui, qui non ſunt ſui iuris, dum tamen nō ſit enormis percuſſio, eod. ti. c. 6. & 37. Dubius, hoc eſt, ſi publica fama diuulgatum eſſet, quempiam verberaſſe clericum, eod. tit. c. 15. Cauſæ, hoc de illis intelligi debet, qui iuſto detinentur impedimento, ita ut ſit lege expreſſum, aut ei conſonum, ſeu lege ipſa toleratum, ut ſunt mulieres molles, & delicatæ perſonæ, & domini temporalem iuriſdictionem habentes, qui abſque iactura rerum ſuarum, aut ſubditorum, diu abeſſe nō poſſunt, & huiuſmodi generis, tales, ſummo Pontifice prius conſulto, abſolui poſſunt, ſed ablatis impedimentis, Apoſtolicam ſedem adire tenētur, eod. tit. c. 6. & 26. Leuis ictus, ideſt, qui leuiter clericum percuſſerint, eodem tit. cap. 17. Debilis, quales ſunt cæci, claudi, & huius generis alij, eod. tit. c. 25. legati autē de latere iuxta eorum diplomata habent facultatem hos caſus abſoluēdi, vel partem eorum, vel omnes.

C A P. LIII.

De excommunicationibus Epiſcopo reſeruatis, vel partim Papæ, & partim illis.

EXcommunicationes Epiſcopales uocantur non ſolū quæ ab Epiſcopo per ſemetipſum, aut ſynodalem conſtitutionem ſancitæ fuerunt, & latæ, ſed etiam a iuris cōditore ipſis reſeruatæ. Qua- 261
rum Prima, eſt leuis clerici percuſſio, ut de ſen. excom. c. 47. Secūda, eſt quam per ſuum ſtatutum ſibi reſeruat iuxta cōem ſentētiam ſuper caput. Nuper, eod. tit. Tertia, eſt excommunicatio Papalis, cuius abſolutio ob aliquod legitimum impedimentum conceditur inferiori, quam Epiſcopus impertiri debet, & nō alius inferior; Nam quando Pa- 262
pæ ſolutio reſeruatur, & ipſam inferiori concedit, Epiſcopo, & nō alii inferiori condonat, nam grauiora Epiſcopis demandantur, ut Panor. de ſent. excom. Monachi, & de eo qui furtim ord. ſuſcep. c. 2 & ibi Innocen. Quarta, In eum, qui ſciēter excōmunicato participat in crimine, propter quod fuit excommunicatione innodatus, ut de ſent. excom. c. 29. & 55. quæ partim eſt Papalis, & ex parte Epiſcopalis, nā ſi aliquis communicet crimini, & excommunicato criminoſo participet, ab eo debet abſolui, a quo ſententia excōicationis emanata fuit. Quinta, in eos, qui ob articulum mortis, aut alium iuſtum impedimentum, ab excommunicatione abſoluuntur, & ſuperiori (ſublato impedimento) non ſe præſentāt, vt liberentur, & eius mandatis obediant, quæ partim eſt Papalis, & ex parte Epiſcopalis, ut de ſent. excō. in 6. c. 22. Namque illis ſe præſentes exhibere tenentur, a quibus (feriā-

Digitized by Google

te impedimento) abſolui debebãt,
nè cenſuris eccleſiaſticis illudant.

C A P. LIIII.

De excommunicationibus decreti, & decretalium non reſeruatis.

EXcommunicationes cões di-
cũtur, quæ nec sũmo Põtifici,
263 neque Epiſcopo reſeruantur,
ſiue fuerint a Papa, vel concilijs ge
neralibus, aut legatis, ſeu ab Epiſco
pis latæ, quarum Prima, eſt contra
gubernatores, & iudices ſeculares
264 ab Epiſcopo conuictos, quòd iuſti-
tiam non ſeruant, quæ tamen ho-
die non eſt in vſu vt 23. q. 5. Admini
ſtratores. Secunda, in electum Pon
tificem maximum a minori nume-
ro, quam duarũ partium Cardina-
lium, ſi electioni conſentiat, & reci
pientes eum in Pontificem. Tertia,
in eos, qui iuriſdictionem prælato-
rum vſurpant, & in imponẽtes col-
lectas Eccleſijs, vt de immun. Eccl.
c. 4. & 7. modo eſt Bullæ Cœnæ Do-
mini. Quarta, eſt contra religioſos
profeſſos è monaſterijs exeuntes,
vt medicinam, & leges ciuiles au-
diant, niſi infra menſes duos redie
rint ad clauſtrum, ut nè cler. vel
mon. c. 3 Quinta, eſt cõtra clericos
in ſacris conſtitutos, qui vicecomi
tis, ac præpoſiti ſecularis officium
exercent, & moniti nolunt ſe emẽ-
dare, niſi habeant iuriſdictionem
ſuæ dignitati annexam, eod tit. c. 5.
Sexta contra diuerſa genera perſo-
narum infertur, ut de ſent. excom.
c. 49. Septima eſt aduerſus tria ge-
nera perſonarũ, Primo in ementes,
vel quouis alio modo acquirentes
rem Eccleſiaſticam a ſchiſmaticis.
Secundo, in accipientes beneficiũ
ab ipſis. Tertio, in accipientes ordi
nes ab eiſdem, ut de ſchiſm. & ord.
ab eis c. 1. Aliæ duæ inueniuntur,
quæ non exercentur, altera de offi.
iud. ord. c. 14. altera quæ prorſus Bo
nonieſes doctores, & ſcholares ſpe
ctat, ut de loca. & cond. c. 1.

C A P. LV.

De excommunicationibus in ſexto non reſeruatis.

PRima, in mittentes ſcripturas,
vel nuncios alicui Cardinali
in conclaui ad electionem Pa- 265
pæ exiſtenti, aut ſecreto eum allo-
quentes, ipſo facto ſunt excommu-
nicati, ut de elect. cap. 3. Secunda,
ibidem, contra omnes dominos re
ctores, alioſque officiales cuiuſcũ-
que dignitatis, & conditionis, qui
diligenter non obſeruant quæ ibi
pertractanda præcipiuntur in obi-
tu Summi Pontificis in terris eorũ
morientis. Tertia, in eos, qui rogati
noluerunt eligere aliquẽ, pro quo
obſecrati fuerunt, & ſpoliantes eos
bonis, aut ipſas eccleſias, vel mona
ſteria per ſe, aut per alios ſpoliãdo,
ſeù alias iniuſtè perſequendo, eòd.
tit. c. 12. Quarta, in eos, qui vſurpa-
re conantur regalia, cuſtodiã, ſiue
guardiam aduocationis, ſeù defen-
ſionis titulum in eccleſijs, monaſte
rijs, & alijs pijs locis & idem pro-
curantes, eod. tit. cap. 13 Quinta, in
euocatós, ſeù deputatos ad dirigen
dum moniales in electionibus, niſi
abſtineant ſe ab ijs, ex quibus inter
eas diſcordias oriri, aut ortæ nutri-
ri poſſint. c. 43. §. Poſtremo. Sexta,
in procurantes, vt conſeruatores
iudices ſibi dati ad alia ſe intromit
tant de offi. iud. deleg. cap. 15. Se-
ptima, in extorquẽtes per vim, aut
metum abſolutionem excommuni
cationis, interdicti, ſiue ſuſpenſio-
nis, ut de iis quæ vi metu fi. cap. vni
co. Octaua, in eos, qui per fictionẽ,
vel fraudem, ut iudex in propria
perſo-

Digitized by Google

perſona domum alicuius mulieris petat, ut ejus teſtimonium accipiat, de iud. cap. 2. Nona, in compellentes prælatos; aut alias perſonas eccleſiaſticas, vt Eccleſias, vel bona earum immobilia, aut iura eis ſubijciant recognoſcendo, & profitendo, ſe tenere illa tamquam a ſuperioribus, ſiue ſtatuendo eos tanquam patronos, ſi admoniti non reſipuerint, excommunicationem incurrunt, ut de reb. Eccl. non alien. cap. 2. modo eſt Bullæ Cœnæ Domini. Decima, eſt contra quoſdam mēdicantes extra quatuor ordines approbatos, quæ his temporibus non obſeruatur, ut de relig. dom. c. vnico. Vndecima, in eos, qui pedagia exigunt, vel guidagia, aut exactiones pro perſonis eccleſiaſticis, ſiue pro rebus earundem, quas portāt, vel deferre faciunt, de cenſibus, capit. 4. Duodecima, in eos, qui impediunt per ſe, vel per alios, aut ad exiſtendum, ſeù in foro ſeculari litigandum, & cauſas ad forum eccleſiaſticum attinentes ad ſeculare deduci compellunt, vt de immun. Eccleſ. cap. 4. modo eſt Bullæ Cœnæ Domini. Decimatertia, contra habentes dominium temporale, & impedimentum inferentes, ne clericis obſequia præſtentur ab eorum ſubiectis, id eis interdicentes, eod. tit. cap. 5. Decimaquarta, in religioſos expreſsè, vel tacitè profeſſos in ſcholis, ſeù alibi temere habitum dimittentes. Verum nullius conſilij dimiſſio erit, quando habitum alterum ad tempus notabile nō ſumunt, ut ad arbitrium boni viri eiuſdem generis approbetur dimiſſio. Eſt etiam contra doctores, qui eoſdem (habitu dimiſſo) leges, vel medicinam ſcienter docent, & in ſcholis retinere præſumunt, vt ne Cler. vel monach. cap. 1. Decimaquinta, eſt contra quinque genera perſonarum, videlicet in tradentes ſepulturæ Eccleſiaſticæ corpora hæreticorum, & in eis credentes, receptatores, & fautores, nec abſoluendi ſunt, donec publicè manibus proprijs illorum cadauera extumulent vt de hæret. cap. 2. quæ modo eſt Bullæ Cœnæ Domini, quo ad ſecūdam partem. Decimaſexta, in poteſtates, & dominos temporales, qui ſi opponunt, & aliqualiter impediunt, ne inquiſitores cognoſcāt hæreſes, vel iudicent. eod. tit. c. 18. Decimaſeptima, eſt contra eos, qui Chriſtianū aliquē occidere faciūt, ſiue per aſſaſſinium interficere mādant. de homicid. cap. 1. Decimaoctaua, in eos, qui ad fœnus exercendum domus locant, vt de vſuris cap. 1. Decimanona, in eos, qui aduerſus perſonas eccleſiaſticas, & bona earum repræſalia concedunt, ut de iniur. & dam. dat. Vigeſima, In Principes, & alios dominos, & Iudices ea non obſeruantes, quæ in cap. 5. de pœnis contra Cardinaliū perſecutores continentur.

C A P. LVI.

De Excommunicationibus Clementinarum non reſeruatis.

PRima, in omnes, qui in ſequeſtratione per ordinarium loci de aliquo beneficio Eccleſiaſtico facta per triennium completū non poſſeſſo definitiuam ſententiā aduerſus poſſeſſorem apud Sedem Apoſtolicam ſolum poſſeſſorio uel petitorio impedire, & fructus ſequeſtratos quocunque modo occupare præſumunt, a qua ſolui nō debent, niſi ablata reſtituant, vel impeditionem è medio demant, vt de ſequeſt. poſſ. & fruct. cap. vnico. 266

I 2 Secunda,

Secunda in ſepelientes in loco interdicto, vel nominatim interdictos, aut excõmunicatos publicos, ſiue vſurarios manifeſtos in caſib⁹ a iure non permiſſis: publicus autẽ vſurarius dicitur, qui abſque ullo velamine fœneratur, ut de ſepult. cap. 1. Tertia, in quoſcumque religioſos, qui noualium, aut alias decimas Eccleſijs debitas, ad eos ex aliqua legitima cauſa non ſpectantes, appropriare ſibi præſũpſerint, vel qui exquiſitis coloribus, & dolis eas vſurpant; & in prohibentes, & non permittentes ſolui etiam decimas animalium ſuorum familiarium, vt de decim. prim. & oblat. Quarta, in monachos, & regulares canonicos, qui ad principum curias ſe conferre præſumunt, ut ſuis monaſteriis, vel prælatis damnum infligant. & contra monachos arma tenẽtes intra ſepta monaſterii abſque licentia ſui Abbatis; ut in cap. de ſtat. monach. cap. 1. Quinta, in impedientes Viſitatores quarumcumque monialium, & etiam canonicarum regularium in ijs, quæ ad munus viſitationis ſpectãt, eod tit. cap 1. Sexta, in mulieres, quæ ſtatũ beguinarum aſſumunt, vel aſſumptum retinent, & ſequuntur, & in religioſos eis fauentes, ſeu auxilium, ſiue conſilium præbentes, vt de relig. dom. cap. 1. Sed hodie non reperiuntur. Septima, contra ſex genera perſonarum infertur; in cõiungentes ſe in matrimonium ſciẽter in gradu prohibito conſanguinitatis. Secundo, in contrahentes in gradu vetito affinitatis. Tertio, qui ſcienè in matrimonium copulant ſe cum monialibus. Quarto, in religioſos profeſſos matrimonium cõtrahentes. Quinto, in moniales cũ aliquo ſe coniungẽtes in matrimonium. Sexto, in clericos in ſacris matrimonium contrahentes, ut de conſang. & affin. cap. vnico. Octaua, in inquiſitores, & cõmiſſarios Epiſcoporum, vel inquiſitorum ſuper hæreſem deputatos, qui modis iniuſtis pecunias ab aliquibus extorquent; nec abſolui poſſunt, niſi in mortis articulo, uel donec illi ſatiſfecerint de pecunia, a quibus illã extorſerunt, ut de hæret. cap. 2. Nona, in poteſtates, capitaneos, & cõmunitatum officiales, qui facere, ſcribere, aut ſtatuta dictare præſumunt ad ſoluendum vſuras, vel ut ſolutæ non repetantur, & reſtituantur, & aliaibi de vſur. cap. vnico. Decima, in omnes religioſos mendicãtes, qui ſinè licentia Papæ loca de nouo recipiunt ad habitãdum, uel hucuſque recepta mutant, ſeu aliquo alienationis titulo transferũt, aut ſolutionem decimarum debitarum retrahunt, de pœn. c. 3. Vndecima, in omnes religioſos, qui vidẽt, vel ſciunt matricem, vel cathedralem, ſeu parochialem loci Eccleſiã obſeruare interdictum, & ipſi non obſeruant, de ſent. excom. cap. 1.

CAP. LVII.

De excommunicationibus Extrauagantium, & Conciliorum.

PRima, eſt in impedientes legatos, vel nuncios Romani Ponti-
ficis, ne regna, prouincias, ac terras 267
ingrediantur, & in illis officia ſua non exerceant. Super gentes. Secũda, in eos, qui extra caſus a iure permiſſos bona immobilia alienant, vel res precioſas Eccleſiarum locãt vltra tres annos, ut de reb. Eccl. nõ alien. Ambitioſe, eſt Bulla Sexti Pauli ſecundi. Tertia in impugnantes literas Papæ electi priusq̃ coronetur, ut de ſent. excommun. cap. quarto. Quarta, in eos, qui pactis, aut pollicitationibus iuſtitiam,

vel

vel gratiam ab Apoſtolica ſede obtinent, & in eos, qui tales non pate faciunt, eod. tit. cap. 1. Aliquæ excõmunicationes in Concilijs Lateranenſibus nouiſſimis ſub Iulio II. & Leone X. in ſeſſione 10. & 11. repetiuntur, ſed, quoniam non ſunt in vſu, eas prætermitto. Quinta eſt Cõcilij Trid. in eos, qui imprimunt ſacros libros, & quod peius eſt ſinè authoris nomine, & ſuperiorum approbatione, ementito prælo imprimi mandant; vel qui hos retinẽt venales, ut in decreto de ædit. & cenſu. lib. ſeſſ. 4. Sexta, conſtitutio Sixti IIII. de conceptione Virginis innouatur, quæ habetur in Extrauagant. communi de reliq. & vene. ſanct. Graue nimis, & in Decreto Concilij ſeſſ. 5. vbi agitur de peccatò originali. Septima in eos qui prædicant, vel dicunt, aut defendunt ſacramentalem confeſſionem non eſſe neceſſariam antè communionem iis, qui conſcientiam peccati mortiferi habent, habita copia ſacerdotis ſeſſ. 13. can. 11. Octaua, in raptores mulierum, & in dantes eis auxilium, vel fauorem ad huiuſmodi raptum, de refor. ſeſſ. 24. cap. 6. Nona, in eos, qui ſuos ſubiectos, aut quoſcunque alios directè, vel indirectè cogunt, quo minus matrimonium liberè contrahant. ibid. cap. 9. Decima in eos, qui auxilium Epiſcopo ad reſtituẽdum, vel clauſuram monialium conſeruandam non præbent, de regul. & monial. ſeſſ. 25. cap. 5. Vndecima, eſt contra ingredientes ſepta monaſterij monialium abſque licentia Epiſcopi, aut ſuperioris in ſcriptis obtenta ibid. Duodecima, in omnes, qui virginem aliquam, vel viduam, ſeu quamcumque aliam mulierem inuitam, prærerquam in caſibus in iure expreſſis, ad ingrediendum monaſterium, ſeu ad habitum ſuſcipiẽdum, cogunt; & in eos etiam, qui quoquo modo ſinè iuſta cauſa virgines, vel alias mulieres voluntatẽ veli accipiendi impediunt, aut votum emittendi cap. 18. Decimatertia, in quoſcunque, qui locum in ſuis territorijs ad faciendum duellum inter Chriſtianos concedunt, & in illud facientes, & conſilium dantes, & ſuadentes, & patrinos, ac ſpectatores, de refor. cap. 19. Decimaquarta, eſt Pij V. confidentiam prohibentis ſub pœna excommunicationis, ut in conſt. 87. Decimaquinta, Inferiores Epiſcopi aliquid recipientes in collatione, aut alia prouiſione, ſeu admiſſione ad poſſeſſionem beneficiorum, ſine ordinaria, aut Apoſtolica authoritate prouiſum ad præſtandum iuramentum talia agendi inducunt, in excõmunicationem incidunt, à qua niſi per Rom. Pontificem abſolui non poſſunt; eſt Pij. V. num. 106. Aliquæ forſan inueniuntur excommunicationes in Bullis nouiſſimorum Pontificum, quas ego non uidi; quę vſque huc in librum non fuerunt redactæ.

CAP. LVIII.

De Interdicto in communi.

Licet excommunicatio ſit pęna maior quàm interdictum, tamen iuſte poſitum excommunicationi plurimum auxiliatur: nam qui pertinaciter in excommunicatione perſeuerant, & eorum recrudeſcit animus, oportet ut Eccleſia triſtitiam & conceptum mœrorem omnibus fidelibus repreſentet, & totum populum aduerſus excommunicatos commoueat, ut populi indignatione, & ſacrorum ſilentio perterrefacti reſipiſcant: Etenim non infligitur ſemper ob peccatũ

eorum,qui interdicuntur, ſed mul
toties propter alienum; quod cum
268 excommunicatione, ac ſuſpenſio-
ne conuenit nouem modis. Primo,
eſt cenſura Eccleſiaſtica, de verb.
ſignifi. Quærenti. Secūdo qñ ob cō-
tumaciam infertur, admonitio prę
cedere debet, de appel. & de cenſi.
& exact. Reprehenſibilis, & Quam
quā. Tertio, in ſcriptis cum aſſigna-
tione cauſæ fieri debet, de ſent. ex-
com. in 6. Cum medicinalis. Quar-
to ſubſecuta appellatio non ſuſpen
dit interdictum poſitum, eod. tit.
cap. 15. Quinto, omnes cenſuræ Ec
cleſiaſticæ à diuinis impediunt, ex
cepta illa ſuſpenſione, quæ non fit
ab eis, eod. tit. c. 15. Sexto, quælibet
earū a ſuperioribus ſeruari debet,
de offi. ord. Cum eccleſiarum. Septi
mo de parendo mandatis iurari de
bet, de ſent. excom. c. Venerabili, &
Ex tenore. Octauo non tenet con-
tra participantes cum excommuni
catis ab aliquo, niſi admoneantur
ab eo, de ſent. excom. in ſexto, Sta-
tuimus, & ſtatutum, Nono contra
receptos in filios Papæ, niſi de man
dato eiuſdem, vel ipſius legati, de
verb. ſignif. in 6. cap. 1. Cęterum mo
nachi noſtræ Congregationis a iu-
riſdictione legatorum de latere exi
muntur, ut in priuilegiis pag. 36.
& 108. Differt autem ab excommu-
nicatione ſeptem modis; Primo, in-
terdictum aliquibus Sacramentis,
officiiſque diuinis, & ſepultura acti
uè, & paſſiuè priuat; Excommunica
tio omnibus fidelium cōmunibus
ſuffragiis ſpoliat, ſuſpenſio autem
Eccleſiaſticam exercendi poteſta-
tem vetat. Secundo interdictum, &
ſuſpenſio poſſunt ſuſpendi, ſenten-
tia autem excommunicationis ne-
quaquam, de appella. Ad hæc quo-
niam. Tertio, Epiſcopus, & illo ma
iores interdictum a iure latum, nec
ſuſpenſionem incurrunt, niſi in eo
exprimantur, de ſent. excom. in 6.
Quia periculoſum. Quarto, vniuer
ſitas interdici poteſt, eod. tit. ſi ſen-
tentia. excommunicari autem ne-
quit. Romana §. Vniuerſitatem, eo
dem tit. Quinto excommunicatio,
atque ſuſpenſio non irrogantur, ni
ſi ob culpam propriam, & maior
ob mortale, minor, & ſuſpenſio ob
veniale crimen; interdictum verò
propter alienum d. cap. ſi ſentētia.
Sexto, interdicti, & ſuſpenſi aliquo
ties diuina officia, ac miſſarum cele
brationem audire poſſunt: Excom-
municati autem ad officia diuina
nunquā admittuntur, eod. tit. Al-
ma mater. Septimo, abſolutio ex-
communicationis ſemper aliqua
verba requirit, liberatio autem in-
terdicti, vel ſuſpēſionis nequaquā;
& præſertim quando ad tempus de
terminatum ponuntur; nam ſuffi-
cit, ut prætereat. Interdictum itaq;
(vt eius naturam percipiamus) eſt
cenſura Eccleſiaſtica a iure, vel ab
homine propter delictum, vel aliā
legitimam cauſam debitis modis
lata, cuius ui homo a certis Sacra-
mentis, omnibuſque diuinis offi-
ciis, & Eccleſiaſtica ſepultura acti-
uè, & paſſiuè ſeparatur, de verb. ſi-
gnif. Quærenti. Quod erit iuſtum,
ſi cauſa erit rationabilis, & publicè
nota, & competens admonitio præ
ceſſerit, & ſententia cum expreſſio-
ne cauſæ lata fuerit in ſcriptis.
Quod trium rationum eſſe dicitur, 270
locale, perſonale; & locale, & perſo
nale ſimul, vt de ſent. excom. in 6.
ſi ſententia. Quando enim regnū,
prouincia, Ciuitas, uel caſtrum in-
terdicitur, locale nominatur: Perſo
nale autem eſt, cum clerus, vel po-
pulus, collegium & huiuſmodi in-
terdicuntur: Locale verò, & perſo-
nale ſimul erit, cum locus, & perſo
næ una interdicuntur. Quodlibet
autē iſtorum eſt duplex, generale,
videli-

videlicet cum regnum, prouincia, ciuitas, caſtrum, locus interdicto ſupponuntur: particulare autem, quando de multis Eccleſijs paucæ, vel vna interdicitur. Similiter interdictum perſonale eſt duplex, ſcilicet generale, vel particulare: generale, quādo interdicitur populus, collegium, vniuerſitas, eod. tit. Si ſententia. particulare autem eſt, cum perſona ſingularis nominatim exprimitur, vel per circumlocutionem, quæ tenet proprij nominis ſignificationem, de appell. Præterea.

C A P. LIX.

De generali interdicto locali, & perſonali.

INterdictum generale locale in ſequentibus a iure fertur: Primo contra ciuitatem, in qua Pōtificis Romani electio facienda
271 erit, ſi illius domini, & rectores, ac officiales in electione peragenda executioni non mandauerint, quæ continentur in cap. Vbi periculum §. Præterea de elect. in 6. Secundo in vniuerſitatem, & locum, cuius vniuerſitas, ſiuè collegium, Eccleſias, aut perſonas Eccleſiaſticas aggrauant imponendo pedagia, vel guidagia, ſeù exactiones pro ſuis rebus, quas non cauſa negociandi ſecum deferunt, aut deferre faciunt, quacumque non obſtante conſuetudine, donec exacta completè reſtituerint, & de trāſgreſſione ſatiſfecerint competenter de cenſ. & exact. in 6. Quamquam. Tertio contra terras, & perſonas, quæ domos alienigenis ad fœnerandum concedunt, aut conductas habere, ſeù alias habitare promittunt, niſi infra tres menſes de terris ſuis eos expellant, nunquam tales de cætero admiſſuri: & qui contrafecerint interdicti ſententiam ipſo facto ſe nouerint incurſuros; quam ſi per menſem indurato animo ſuſtinuerint (quandiu dicti vſurarij in eis commorantur) interdicto ſubiacebunt, de vſur. in 6. Vſurarum. Quarto, contra quamcunque ciuitatem præter Romanam, quæ auxilium, conſilium, vel fauorem dando præſtiterit occidentibus, ſiuè percutiētibus Cardinalem: & dominos earum, qui tales reos intra menſem pœnis in iure poſitis non punient, de pœn. in 6. Fœlicis. Quinto cōtra terram eius, qui iniurioſe, vel temere quempiam Epiſcopum percuſſerit, aut ceperit, ſiue proſcripſerit, vel per ſe, vel per alios, ſeù hoc fieri mandauerit vſque ad condignam ſatisfactionem ipſius: nec non contra loca, in quib⁹ detinetur captus, huiuſmodi detentione durante, & ſi territorium plures diœceſes contineat, diœceſis domicilij principalis, & ea, in cuius diſtrictu fuit cōmiſſum delictum, ſi ſua ſit, & aliæ duæ, quæ ſub ipſo ſint eidem loco viciniores, interdicto ſupponūtur. de pœn. Clem. 1. & etiam contra ciuitatem, quæ aliquid contentorum in d. cap. contra ſuum Epiſcopum commiſit, ibid verb. Ciuitas. Septimo in Regnum, terras, & quæcumque alia loca, quorum dominus legatum, aut Apoſtolicum nuncium in eas ingredi non permittit, ſeù ingreſſos in executione ſuorum officiorum impedit, durante domini contumacia, Extrauag. Super gentes. Quando autem huiuſmodi interdictum alicui regno ciuitati, vel alteri loco ob delictum ab illius populo perpetratū ponitur, populus etiā hoc pacto erit interdictus; ſed cum ob domini crimen fertur, niſi populus in huiuſmodi interdicto exprimatur, equidem non erit interdictus, de ſent. excommun in 6.

Si ſententia. in generali quoque interdicto ſtandum eſt moderationi capitis Alma.& Quonia.de ſent. excom. in 6. in alijs autem antiqua iura ſeruentur: Et hoc pacto moderatur; ſingulis diebus miſſas, & 272
officia diuina in Eccleſijs,& monaſterijs ſicut prius, ſubmiſſa voce, non pulſatis campanis, excommunicatis, & interdictis excluſis, celebrare poſſunt; ſed alterum iſtorũ prætereũdo ne interdictũ uiolatur de ſent. excom. in 6. Alma mater. Secundo in feſtiuitatibus natalis Domini,reſurrectionis, pentecoſtes,& aſſumptionis B. Mariæ ſẽper Virginis, vt dicto cap. & etiam in die Corporis Chriſti,& omnium ſanctorum, ut Armilla refert: ſed abſque canone, pulſatis campanis, & excluſis excommunicatis,miſſæ, & alia diuina officia ſolemniter celebrare poſſunt,ut d.cap.3. Pœnitẽtia tam ſanorum, quam morientiũ conceditur, exceptis excommunicatis ob interdictum,& quorũ culpa, & dolo lata eſt ſententia interdicti, uel conſilium, aut auxilium dederunt, niſi prius ſatisfecerint, ſeu idoneam dederint cautionem; aut ſi ſatisfacere nequeunt, vel huiuſmodi pſtare cautionẽ, ſe ſatisfacturos fore iurauerint d. c. Alma. Quarto in die Cœnæ Domini ſanctum Chriſma ianuis clauſis confici poteſt, & paruuli, atque adulti coniungi valent, d.cap & Quoniam, Quinto Sacramentum baptiſmatis tam paruulorum,quam adultorum interdicti tempore conceditur, licet adulto interdici poſſit a Papa, cuius tenorem literarum conſiderare oportet. d.c.Sexto conceditur viaticum exiſtentibus in mortis articulo, vt diſt. 50.Pœnitentes,quod cum lumine, & campanula deferri poteſt, de pœnit.& remiſſ. Quod in te. Septimo tempore interdicti mares, & fœminæ in matrimonium coniungi poſſunt, ſed abſque ſolẽnitate, ut Panor.in cap. Non eſt, de ſponſ.nu.8. Interdictum vero generale perſonale in ſequentibus infer- 273
tur a iure. Primo contra communitatem repreſalias, vel pignorationes aduerſus perſonas eccleſiaſticas, aut eorum bona concedẽtem, licet generatim, & ex protextu cõſuetudinis id agãt, niſi præſumptionem reuocauerint intra menſem, ut de iniur.& dam.dat.in 6. Etſi.Secundo in vniuerſitatem alicuius caſtri, vel alterius cuiuſque loci Eccleſias, ſeu perſonas eccleſiaſticas pedagia, quod eſt tributum pro rebus,quæ transferuntur ſic nominatum, guidagia, quod pro alendis hominibus,& extra loca periculoſa ducendis, confertur, ita vocatũ: & exactiones pro perſonis, vel rebus proprio vſui neceſſarijs ſoluere cogentem,de cenſ.& exact. in 6. Quamquam. Tertio in capitula, & collegia, quæ aliquid recipiunt in collatione, aut alia prouiſione, ſeu admiſſione ad poſſeſſionem beneficiorum, aut prouiſum, aut ordinatum ſine authoritate Apoſtolica ad præſtandum iuramentum talia faciendi inducũt, eccleſiaſtico ſubiacent interdicto, eſt Pij V. conſt. 106. Durum nimis.

CAP. LX.

De Interdicto ſingulari locali, & de particulari perſonali.

Interdictum particulare locale irrogatur a iure in ſequẽtibus, Primo ſi Eccleſia per ſymoniam 274
conſecretur eſt interdicta, nam potius execrata, quam conſecrata vocatur 1.quæſt.4 Eccleſia. Secundo, cum abſque licentia Domini Papæ,& Epiſcopi Eccleſia dedicatur;

&

& conſecratur, vt de cõſecr. diſt. 1. cap. 5. Tertio ſi Baſilica cõſecretur ad quæſtum, & non ad Dei cultum, interdicto eſt ſuppoſita, ead. diſt. c. 10. Quarto ſi Eccleſiæ per agros, & Villas conſtruantur, in quibus nullum corpus martyrum, aut aliquæ reliquiæ eorum exiſtunt, interdicto ſupponuntur, quò ad ſepulturam, ead. diſt. cap. 26. Quinto quando Clerici, vel religioſi in ſuis Eccleſijs quem antea ad votum, vel iuramentum, ſeù promiſſionem ſibi ſepulturam eligere ibidem induxerunt, ſiuè ſepelierunt, niſi infra decem dies defuncti oſſa (ſi petantur) nec non alia omnia, quæ receperunt integre, & complete reſtituantur, alias Eccleſia, & Cemeterium interdicto ſubiacebunt, de ſepul. in 6. Animarum. Sexto cum hæreticus in aliquo loco ſcienter ſepelitur, ille locus, quò ad ſepulturam, eſt perpetuò interdictus, de hæret in 6. Quicumque. Interdum verò ſingulare perſonale a iure fer-
175 tur. Primo, recipiens Epiſcopatum, vel Abbatiam, aut dignitatem aliã inferiorem de manu ſecularis, tam recipiens, quam conferens ſunt interdicti 17. quæſt. 7. Si quis deinceps. Secundo cum iudex excommunicationis ſententiam iuxta iura non tulerit, videlicet ut debita admonitio præcedat, & ſententiam in ſcriptis proferat, cauſam expreſſe continentibus; & requiſitus ab excommunicato ſententiæ exemplum ei tradat, alias per menſem iure ipſo eſt interdictus, de ſent. excom. Sacro. Tertio, ſcite celebrans, vel faciens celebrare diuina aliter, quam a iure permittitur, eſt interdictus, de priuileg. in 6. Epiſcoporum. Quarto pontificali dignitate decoratus, qui, præter neceſſarias cauſas monaſteria monialium ingreditur. Prima uice interdicit' ab ingreſſu Eccleſiæ, ut in Bulla 75. Gregorij XIII.

CAP. LXI.

De Interdicto ab homine, a quo & quot modis, & quibus verbis feratur.

QVicunque facultatem ferendi excommunicationem habẽt, adhuc interdicere poſſunt, ut de exceſſ. prælat. Tanta. ut ſunt Papa, Concilia generalia, prouincialia, 176
legati, Epiſcopi, Apoſtolici nuncij, & alij, quibus de iure, Epiſcopus ordinarius Eccleſias, & clericos perpetuo, neque ad longum tẽ 177
pus interdicere poteſt, ut d. tit. Peruenit, & idem agere poteſt electus confirmatus, licet non ſit conſecratus, nam id attinet ad iuriſdictionem. de elect. Tranſmiſſam. inferiores prælati, & ſuperiores facultatẽ iuriſdictionis habentes idem agere poſſunt, de offic. ordin. Dum ab Eccleſiarum. Capitulum ſede uacãte ualet interdicere, vt de maioritate, & obed. immo etiam de licentia Epiſcopi, ut de ijs quæ fi. a ma. par. Cap. Hiſque quæſiuit. Tandem quicumque excommunicationem irrogare poteſt, locum, & perſonas tam vniuerſe, quàm ſpeciatim interdicere ualet, ſed numquam pro debito pecuniario, vt Extra. prouide. Aduertat tamen prælatorũ ne- 178
minem priuilegiatos, & exemptos abſque ſanctæ Sedis indultu ſpeciali ſupponere interdicto poſſe, de priuileg. Quando. Ab homine autem ſic inferri poteſt. Nos pp talem cãm. N. Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto. Si ãt eſt a iure, ſic decla 179
rare pt Nos ob cãm talem. N. ſuppoſitũ eſſe interdicto publicamus, ſiuè denunciamus; in omnibus autẽ Bullam Martini V. aduertat, quæ incipit.

incipit. Inſuper ad euitandum ibi. Interdictum generatim ab homine, vel a iure latum, niſi ſententia aduerſus perſonas certas, uel locũ determinatum a iudice publicata particulariter, & expreſsè denuncietur, nullius eſſe valoris, conſtitutionibus Apoſtolicis, & alijs in contrarium facientibus quibuſcũque nõ obſtantibus: ad hoc autem vt liget non requiritur neceſſariò, vt ſingulorum auribus deferatur, ſed ſufficit, vt ſentẽtia publicè promulgetur: & ſi vniuerſale erit ſatis eſt ſcire, vicinos illud recepiſſe, & obſeruare, & præſertim quãdo Metropolitana accipit, vt diſtin. 16. Quod dicitis, & ibi. Gloſ. Nec qui interdicitur præmoneri debet, ſed eſt ſatis, vt, qui cauſam dederunt, præmoneantur.

CAP. LXII.

De pœnis quas incurrunt clerici, & ſeculares interdictum violantes.

QVamuis clerici propriè dicantur lædere interdictum, ſeculares quoque illud non ſeruantes
280 peccant. Alma mater. Et ſi Sacerdos in loco interdicto vndecũque ſit præterquã in caſibus a lege permiſſis celebret, excõicationem incurrit, & irregularitatem, & beneficiis etiam priuari debet; vt de cleri. excom. vel de poſ. Poſtulaſtis: & etiam monachi, & moniales diuina officia celebrantes in excommunicationem incidunt, vt d. c. inſuper contrahunt irregularitatem, nec eligi, aut eligere poſſunt, vt de ſenten. excom. in 6. Is qui, & ab ingreſſu eccleſiæ ſunt ſuſpenſi, donec ſatisfecerint. Sed quoniam irregularitas ex indebita ordinum executione prouenit, ille ſecũdũ doctores irregularitatem contrahit, qui deputatum quippiam alicui ordini eccleſiaſtico operabitur, dummodo tanquam clericus, & ex proprio officio illud operetur, vt ſi Euangelium dicat tanquam ſuũ munus exercendo, vt Panor. in c. Tãta num. 5. de exceſ. Prælatorum. Immo ibidem ſubiungit, ſi Prælatus tempore interdicti coram ſe fecerit celebrare, interdictum violat, quoniam audit authoritatem præbendo, vt nu. 6. Præterea celebrans coram perſonis a iure, vel ab homine interdictis, aut eas publicè ad diuina officia recipiens, ſeu ad ſepulturam admittens ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem eſt interdictus, de Priuilegiis in 6. Epiſcoporum. Seculares autem interdictum offendentes mortaliter peccant, & aliquoties excõicationẽ incurrũt, nam Domini temporales ad celebrandum in locis interdictis cogẽtes excommunicationis ſententia innodantur, vt de ſent. excomm. in Clement. Ex frequentibus: vel qui per præcones ad ea audienda populum euocare faciunt, ſeu prohibẽt, ne publicè interdicti ſuper hoc per illos, qui miſſas celebrant moniti, exeant, de eccleſijs: & publicè interdicti, quando monentur a Sacerdote celebrante, vt egrediãtur, & diſcedere nolunt, ſunt ipſo iure excommunicati, de ſent. excom. d. cap. Quamuis autem publicè interdictos in diuinis officijs, quemadmodum & excommunicatos euitare teneatur: nihilominus ſi Sacerdos aliquem interdictum ad diuina ſcienter admittat, ſeculares exire non obligantur, nam eis nulla pœna aſſignatur, ſed tantum Sacerdotibus, vt Caiet. in Summul. rectè adnotauit ver. Interdictum. Si quis verò excommunicationis cauſam nõ dederit, nec nominatus, neque

a ce-

a celebrante admonetur, vt exeat, audiendo diuina cenſuram non incurrit. Verùm querere poteſt, num tempore interdicti, vel excommunicationis a Summo Pontifice poſitis, vel in loco interdicto celebrātes ad euitādum mortis periculum a mortali peccato reddantur immunes. Prima opinio eſt dicentiū, non peccare mortaliter, vt Palud. in 4. diſt. 18. q. 8. ar. 2. Maior ibid. q. 4. Soto diſt. 22. q. 1. art. 4 & de iuſtitia, lib. 1. q. 6. ar. 4. §. Poſtremum dubium, Angelus excommunicatio octaua. Sylueſt. nu. 14. Nauar. cap. inter verba, præludio 3. nu. 4. Xuares de cenſur. diſput. 6. ſect. 3. in 3. dicentium §. Eſt autem. quam vocat probabilem Azorius in lib. 5. ſuarum inſtitutionum moralium. cap. 13. q. 8. Probatur. Nullus præter Deum gratiam conferre valet, ita neque illam auferre, ergo Summus Pontifex ad culpam conſtringere non poteſt, quæ gratiam tollit. Secundo leges ciuiles ob cōmunis boni conſeruationem perſonas etiam eccleſiaſticas obligare poſſunt, nam qui reſiſtit poteſtati,
Rom 13 Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Sed principes ſeculares faciunt legem ſub pœna mortis de non ſeruando interdicto ob commune bonum, vt puta ob defectionem populi, & ad euitandum bella, & mortes, ergo. Tertio, lex humana naturali derogare nequit, ergo interdictū a principibus mundanis ſub pœna mortis impeditum ſeruari non debet. Probatur, namque de duobus malis minus eſt eligendum, vt Dauid, & Matthatias peregerunt; quos dominus laudauit. Quarto, lex naturalis dictat, & mandat, vt pauperi in extrema neceſſitate conſtituto eleemoſynam tribuat, & ei ſubueniat, ſed cum diſcrimine vitæ non conſtringit, igitur multo minus lex Pontificia id efficere poteſt. Alij uerò tuentur oppoſitum, vt Alexander 4. p. q. 81. in 6. D. Thom. 1. 2. q. 96. art. 4. & 22. q. 125. ar. 1. & 147. ar. 3. ad ſecundū, & tertium, & Quodl. 11. art. 9. & in 4. ſent. d. 18. q. 2. art. 4 Durandus q. 5. ibidem. Gab. q. 3. dub. 4. Caiet. 1. 2. vt ſuperius. Sotus lib. 1. de iuſ. q. 6 artic. 4 cum moderatione dicendo; cum leges humanæ ſub pœna mortis aliquid præcipiunt, vel aliquid aliud grauiſſimum, quod ex operis natura perpendi debet. Abbas in cap. Clerici officia, de vita & honeſt. Cler. Angelus ver. lex num. 3. Syluest. lex octaua, nu. 8. Petrus Aragon 2. 2 q. 62. art. 3. conc. 1. Sayro in ſua Claui, lib. 3. c. 1. num. 11. quæ eſt communis, & authoritatibus, & rationibus probatur. Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & phariſæi: Quæ dicunt facite, quæ faciunt nolite facere. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui non eſt ex Deo, non audit nos. Apoſtoli prohibent Chriſtianos a ſanguine, & ſuffocato. Scitis, quæ præcepta dederim vobis. Et ex Concilio Conſtantiē ſi Seſſ. 10. & 15. & in Conc. Vienenſi, vt in Clement. Ad noſtrum de hæret. & capite ſacris de his quæ met. cauſ. fiunt. Leges ciuiles non ſolum ob pœnam temporalem, ſed propter conſcientiam quoque obſeruare oportet, ergo magis eccleſiaſticas. Probatur conſequentia: Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit. Secundo, lex in ordine ad bonum publicum hominē veluti reipublicæ partem ſub pęna peccati in ordinē redigere poteſt, quia eſt pars illius, ergo. Tertio, nullum peccatum mortale pro euitando quocumque periculo committere poteſt, ut lex interdicti ad mortale obligat, vt cler. excomm. vel

Marginal notes: 1. Reg. 21. — 1. Mac. 2. — Mat. 12 — Mat. 23 — Luc. 10 — Ioan. 3. — Act. 15. — Theſſ. 4.

vel depoſ.Poſtulatis,vt de ſent.ex-
com.Alma mater.Huius difficulta-
tis reſolutio in hoc mihi conſiſte-
re videtur An Sūmus Pontifex ha-
beat facultatem condendi leges,&
excommunicationes, atque inter-
dicta ferendi ſub pęna peccati mor
talis, & a quo receperit. Licet ex
communi ſententia Theologorū,
Canoniſtarum, & iuris peritorum
Summus Pontifex, concilia gene-
ralia,& prouincialia, Prælati eccle
ſiaſtici, & alij ſubiectos habentes,
& etiam mundani principes poſ-
ſint condere leges, & præcepta fa-
cere,ſubditos ad peccatum morta-
le obligantia:attamen in modo ob-
ligandi magnum eſt diſcrimen in-
ter ipſos. Etenim Summus Ponti-
fex quotieſcumque legem,ſtatutū,
pręceptum,excommunicationem,
vel interdictum publicat ſub pec-
cato mortali cuſtodiendum(dum-
modo manifeſtum errorē non con
tineant) ſubiecti parere tenentur
ſub pœna peccati mortalis;quoniā
dicta condere poteſt, & ſubiectis
facienda præcipere ex duplici ca-
pite. Primo,ratione poteſtatis im-
mediatè a Chriſto ſibi collatæ; &
ratione actus virtutis, qui in lege,
ſtatuto,interdicto, vel alijs præci-
pitur faciendus.Principes verò mū
dani leges,ſtatuta,& præcepta,con
dere valent,non tamen ad peccatū
mortale ſubiectos obligare poſsūt
ratione poteſtatis ſibi a populis
collatæ, ſed tantum ratione actus
præcepti,quia reponitur ille actus
in aliquo virtutis genere, cuius
tranſgreſſio iuxta ſuam naturam,
magnitudinem,aut paruitatē mor
tale erit,ſeu veniale: quia obliga-
tio dictarum legum & præceptorū
a facultate, quam ipſi habent,non
dependet, ſed a virtute, quæ in ip-
ſis continetur, ſiue ſit iuſtitiæ,quæ
diſponit, & ſubiectos ad bonū cō-
mune dirigit: vel alterius virtutis
obiectum animaduertitur,& huiuſ
modi, in quibus talis actus reponi-
tur, quem ipſi lege, aut mandato
præcipiunt,vt Ariſtotele 5. Ethico
rum cap.1.& 2. communiter ab om 281
nibus recepto. Hinc ſequitur legē
Pontificis, mandatum, excommu-
nicationem, interdictum primo
obligare ex poteſtate ſibi a Chri-
ſto tradita,& ſecundo ratione vir-
tutis. Lex autem politica obligat
tantummodo ratione virtutis, in
qua reponitur actus à lege, vel mā-
dato præceptus,vt Caie.2.2.q.104.
art.2.Sotus in 4.diſt.20.qō.1.art.4.
conc.3.§.Quod ſi arguas.Victoria
de claui.Eccleſ.q.11. quos multi ſe
quuntur; & quia omnis actus vir-
tutis, vt ſit talis oportet, vt rectæ
rationi naturali cōformetur; ideo
infertur, dictas leges, & præcepta
tantum obligare, quantum in eis
radius naturalis rationis ſplende-
bit,vel(vt alij loquuntur)actus iu-
ſtitiæ naturalis, aut bonum cōmu-
ne,vt Ang.ver.lex nu.3. Syluest.§.
15.& per legem ſcire oportet ff. de
excuſ.tut.§.qui non iuſte Bal. lege
Nemo in principio C. de ſent. in-
terlo. Omn. Iud. Vaſquez de ſuc-
ceſſ.creat.lib.1.§.11.num.651.Sur-
do lib.3. Conſil. conſil.31. a num.
30.vſque ad 33.Nauar.c.23. nu.88.
& licet lex naturalis aliquoties in
mortis periculo tranſgreſſorem ex
cuſet; lex aūt Eccleſiaſtica aliquā-
do non excuſat,& ratione poteſta-
tis, & quia etiam includit materiā
virtutis,& materiam altioris ordi-
nis, ſ. religionis; quare eſt ei obe-
diendum:& quamuis in lege ciuili
motiuum rationis includatur, iu-
dicium tamen non eſt ſumendum
a mundanis principibus, ſed a Chri-
ſti Vicario legis diuinæ, ac naturæ
vero interprete; cum in lege eorū
non contineatur bonum cōmune,
quod

quod æqualiter ſeculares, & Eccleſiaſticos comprehendat: quare nec communis, neque rationabilis vocari poteſt: & in hoc caſu non approbo opinionem Azorij contrariam ſententiam probabilem eſſe dicentis, vt in lib. 5. ſuarum inſtitut. moral. cap. 13. qõ 8. nec opinionem Xuares aſſerentis, ſententiam excommunicationis, & interdicti non obligare cum periculo vitæ, ſcandalo ceſſante, & periculo boni communis, & præcepti contemptus, quia (vt ipſe ait) Papam nunquam habere talem intentionem obligandi; & putat in Eccleſia non eſſe talem authoritatem obligandi ad peccatum mortale, niſi in dictis caſibus, vt de cenſu. diſpu. 6. ſect. 3. in tertio dicendum §. Eſt autem. quod dictum eſt contra communem opinionem Theologorum ſupra citatorũ. Inſuper aliqua prohiberi poſſunt, quia intrinſecè ſunt mala, vt homicidium, adulterium, & huiuſmodi: nonnulla autem cohibentur, quæ non ſunt mala intrinſece, ſed quoniam prohibita, vt non comedere carnes in die Veneris, coram interdictis non celebrare. Prioris generis ſemper declinare, & mortem potius appetere, ac pati, quam illa committere obligatur, vt inſõtem necare, & huiuſmodi, In ijs verò, quæ non ſunt mala intrinſecè, ſed quia prohibita, grauitatem rei, quæ mandatur, attendere oportet; nam ſi quis alterũ ad non ſeruandum interdictum immittendo timorem in conſtantem virum cadẽtem cogit; ſi publicum ſcandalum inde oriatur, vel in odium Eccleſiaſticæ legis, & in ſummi legislatoris contemptum fiat, & perſcrutatio ſit vniuerſalis, mortem ſubire eſt neceſſarium; nã grauitas materiei, fidei periculum, ſcãdalũ publicum, & legislatoris contemptus tunc imminet, de quibus corde ad iuſtitiam creditur, & ore cõfeſſio fit ad ſalutem. His ſic poſitis, tribus concluſionibus difficultatem reſoluo. Prima, cum mortis periculum exactu præcepto conſequitur, quod probabiliter a legiſlatore præuideri potuit, interdictum ad ſui obſeruationem cum periculo vitæ obſtringit. Nam interdictum, quod à Summo Pontifice aliquotiens mortis periculum præuidente fertur ſub pœna peccati mortalis obſeruari oportet, ne eccleſiaſtica facultas deludatur, & vileſcat. Et vt intentio legislatoris finem intentum, ſ. obedientiam aſſequatur, quæ ex rationibus ſupra poſitis clara redditur. Secunda, cæterum ſi Principes, aut reſpublica alia de cauſa interdictum non obſeruare mandarent ſub pœna vitæ, vt ſe excommunicatos, vel interdictos non eſſe oſtenderent, & periculum amittendi fidem abeſt, vel deſtruendi iuſtitiam, & ſcandalum publicum non interponitur, & legislatoris contemptus aufertur; tunc abſque mortali peccato (ni fallor) ob mortis periculum celebrare poſſunt; eſt Soti, & aliorũ. Tertia in Eccleſia catholica, & Sũmo Pontifici eſt authoritas obligãdi ſubiectos ſub pœna peccati mortalis etiam cum diſcrimine vitæ, quamuis periculum amittendæ fidei, & deſtruẽdi iuſtitiam, bonum publicum, & authoritatem ſuperiorum non interponatur: probo. Si perſona ſingularis aliquando ob bonum virtutis ſe mortis periculo abſque labe peccati exponere poteſt, igitur & Summus Pontifex pro bono virtutis aliquid ſub pœna mortali præcipere valet, cui obedire tenetur. Antecedens probatur: In extrema neceſſitate conſtitutus, ne pauperem cibo priuet, &

eius

eius familiam, potius fame perit, quam rem illius accipiat, ergo cum periculo vitæ Summo Pontifici ob bonum actum virtutis, & ſaltem obedientiæ ſub peccato mortali ſeruare tenetur.

Ad primum reſpõdetur, licet ſolus Deus gratiam conferat, non tamen ipſe aufert, ſed homo per peccatum eam perdit, ita non obediendo Dei miniſtris, & eorum legibus non parẽdo, peccatum committit, ob cuius malitiam deinde gratiam amittit; & ipſe Deus Summus omnium iudex pœnam æternam infligit.

Ad ſecundum reſpondetur, maiorem eſſe falſam, quia principes ſeculares nõ habent authoritatem in perſonas Eccleſiaſticas; ſed contra inſtare poteſt. Principes ſeculares caſtigare poſſunt perſonas eccleſiaſticas, quãdo impunitas clericorum in euidens damnum reipublicæ vergit, & facinora abſque timore pœnæ ob negligentiam Summi Pontificis iam moniti, & remedium non adhibentis, committũt; vt Reſpublica ſubiectos conſeruet immunes, tunc Principes ſufficientem authoritatem corrigendi clericos habent pro boni publici conſeruatione. Immo Sotus in 4. diſt. 25. q. 2. ar. 2. conc. 2. in medio habet hæc formalia verba. Quanquam, vt ait Caiet. in Apologia de poteſtate Papæ ca. 27. non ſit Principibus neganda illa tyrannide reſiſtendi poteſtas, quam iure naturali, & gentium habent etiam in rebus Eccleſiaſticis. Etenim ſi (quod abſit) Summus Pontifex, vel Epiſcopi Eccleſiãſtica bona manifeſta tyrranide diſſiparẽt, & ſacerdotia in perniciem Eccleſiæ prouiderent, poſſent Principes poſſeſſiones prohibere, & Eccleſiæ ipſi cõtra huiuſmodi peſtem adiutrices manus porrigere, vt in fine articuli. Victoria in relectione primi, de poteſt. Eccleſ. num 8. propoſ. 8. nihilominus ſi libertas clericorum eſſet in manifeſtã Reipublicæ perniciem, ita vt Eccleſiaſtici impunè baccharẽtur in cædem laicorum, & Pontifices nollent adhibere remedium, poſſent Principes conſulere ſuis ciuibus, non obſtante priuilegio clericorum. Probatur, quia reſpublica ciuilis eſt perfecta, & ſibi ſufficiens, ergo poteſt ſe defendere, & ſeruare ab iniuria cuiuſcunque propria authoritate, & ſuper hoc leges ferre. Molina de iuſt & iur. tract. 2. q. 31. §. obſeruant. Præterea Principes ſeculares, & reſpublicæ poſſunt facere legem de conducenda aqua vtili ad irrigandos, & fęcundandos agros, & obligare ad pecuniam ſoluendã tam clericos, quam ſeculares, immo ad expenſas pontium, viarum, & murorum ciuitatis, vt Innocent. Hoſt. D. Card. Petr. de Anc. & Philip. & probant per l. Ad inſtructionem C. de ſacroſanct. eccl. vt refert Sylueſt. verb. immunitas primo, numer. 2. Igitur eſt ſignum certum, & apertum, ſeculares principes habere poteſtatem in clericos.

Reſpondetur ad primum, nõ mihi placere illud, quod dicunt ſupracitati authores, nam ille modus loquendi (præter anſam principibus mundanis ſubminiſtratam, qui ſub prætextu negligentiæ ſuorum prælatorum ſibi authoritatem aliquando arrogant, quod ex iuſtitia agere non poſſunt) non eſt tutus, & vniuerſaliter verus, ſed ſolũ per quandam ratihabitionem naturalẽ in aliquibus regionibus plurimum diſtantibus, in quibus facilè ad Sũmum Pontificem non datur recurſus, & interim ſcãdalum timeretur; licet etiam his malis opportunum remedium a Summis Pontificibus

fuerit

fuerit applicatum, ſuis miniſtris authoritatem conferendo, & aliquibus principibus,& rebuſpublicis ex gratia,& in aliquibus ſolummodo caſibus atrocibus; non tamen ſubſcriberem ſententiæ Molinę in diſpu.39.tract.2.de iuſt.& iure,conc.3.§.interrogabit,quoniam multa verba habet Summi Pontificis authoritati admodum contraria. Ad Sotum,& Victoriam reſpondetur, Papā habere ſuos miniſtros in regnis, & omnibus prouincijs Chriſtianorum, qui eos corrigere, & iuſtis pœnis afficere poſſunt; & ſi daretur caſus ab eis excogitatus (quem ego quaſi impoſſibilem exiſtimo)& principes ſeculares,vel reſpublicæ eos punirēt,& leges etiam conderēt bona eccleſiaſtica circūſpicientes, eo caſu non authoritatiuè,ſed tantum miniſterialiter, & per quandam ratihabitionem Papę id facerent,& Papa renitente,tunc nomine eccleſię miniſterialiter ſolum leges conderent.

Ad ſecundam inſtantiam reſpondetur, ſi pro bono communi intelligunt illud,quod eccleſiaſticos,& ſeculares æqualiter complectitur, vt puta ſi pro ducenda aqua vt in argumento, in hoc caſu non nego, Eccleſiaſticas perſonas obligari nō poſſe ad expenſas pro ſua rata;nam id tenent Theologi, & Canoniſtæ, vt Sylueſt. verb. Immunitas primo, q.5.§ 4.num.20.Molina tom.3.de iuſt.& iur.tract.2. de tribut. q.672. a numero quarto, vſque in finem, & multi alij quos infra citabo,quia eſt iuſtum, vt qui commodum ſentit, & vtile principaliter, ſentiat etiam incommodū; ſed ſi intelligere volunt,illud bonum commune, quod non ita propriè, & proximè eccleſiaſticos, & ſeculares æqualiter reſpicit, ſed magis mundanos, quam eccleſiaſticos, vt puta pro refectione pontium,murorum,cuſtodia portarum ciuitatis, in hoc caſu profecto errāt, vt docent Ab. Io.Andr.Butrius in caput Non minus de immun.Nauar.in Sum.c.17. num.202.& c.27.nu.61.&123.Xuares diſput.21.ſect. de excom. Bullæ cœnæ in clauſ.5.& 18. & 1. in argumento citata,& ſimiles irritatæ sūt per Authenticam. Item nonnulla communitas C. de Epiſcopis, & Cler.c.Non minus, & Aduerſus de immunit. c. Quamquam de cenſi. in 6.&cap.1.de immunit. Eccleſ. & clarè in Bulla cœnæ clauſ.5.& 18. Nam ſi mundani principes eccleſiaſticas perſonas pro huiuſmodi bono communi obligare poſſent,inanis certe eſſet exemptio eis collata, quoniam omnes impoſitiones, quæ poſſunt imponi, ſemper excuſarentur ratione talis boni communis, & ſac. Canones nunquam executioni mandarentur; ſed deluderentur,quod eſt abſurdum.

Ad tertium principale reſpondetur,legem naturalem non demi, cum pro bono publico quis mortē in vitam commutat, vel quādo pro defenſione fidei, immunitatis Eccleſiæ,& iuſtitiæ, ac ſimilium mortem ſubijt; nam de iure naturæ eſt, vt quod eſt melius, & reipublicæ Chriſtianæ ſalubrius ſēper operetur: Et ad illud minus malū eſt eligēdum,vt maius euitetur. Reſpondetur eſſe verum, tamen non inde poſteainfertur rectè, vt in argumēto, quando minus malum eſt perdere vitam, quam fidem,vel publicum bonum, & eccleſiaſticam immunitatem non tueri cum periculo vitæ: Et licet Dauid, & Matthatias a prohibitis non ſe abſtinuerint, tamen nil mali fecerūt, quia erant perſonæ publicæ,ad quorum vitam ſuſtinendum ius diuinū occaſioni accōmodatur, & præſertim

quando

Digitized by Google

quando præcepta ſunt affirmatiua, vt eſt mandatum de eſu panis propoſitionis, & de violatione Sabbati.

Ad quartum reſpondetur, magnum eſſe diſcrimen inter vitã pauperis,& reipublicæ iacturam,& eccleſiaſticæ immunitatis damnum; quare argumentum non concludit arguendo a particulari bono ad publicum,& vniuerſale.

CAP. LXIII.

De ſuſpenſionibus in communi.

VT ſuſpenſionum percipiat cognitionem,improprijs relictis, minores, atque maiores breui oratione percurrã: Minor eſt a ſacra-
282 mentorum participatione ſuſpenſio, de verb. ſignific. Quærenti. Maior autem & propria eſt cenſura eccleſiaſtica contra clericos tam ſeculares, quam regulares lata a iure, vel ab homine, qua eccleſiaſtici beneficij, & beneficij vſu, aut ſacrorũ exercitatione partim, vel in toto ipſi priuantur,& ſuſpenduntur, vt de ſent. excom. in ſexto. Cum medicinalis, quam induxit Eccleſia, vt clericalis ordo a criminum labe mundum ſe conſeruaret, quæ ſi ob contumaciam feratur admonitio præcedere debet, ſed non quando infligitur in pœnam, quia tunc oportet. vt pœnam delicti luant. de
283 exceſſ. prælat. cap. fin. Et dupliciter fertur: a iure, vel ab homine; a iure eſt, quæ a ſacris canonibus, concilijs,& bullis pontificijs ob aliquam culpam contra quemcunque aut quoſcumque multis modis infertur. Ab homine autem eſt, quando prelatus vitam agens contra certas perſonas, aut incertas vnam, ſeu plures ob aliquam commiſſam culpam, vel perpetrandam infert; & ſiue ſit à iure, vel ab homine aduerſus quemcunque, vel quomodocũque lata, interdum abſolutè, aliquando conditione appoſita infligitur. Si erit conditionalis non ligat, donec conditio non aduenit. Si erit abſoluta nonnumquã, & omnino nihil excludit. Aliquoties ab omnium ordinum executione, aliquando ab vno, & multoties ab officio, vel ab ingreſſu eccleſiæ,& huiuſmodi ſuſpendit. Quas ex verbis in eis poſitis facilè percipiet. Verũ nullus Epiſcoporum, aut maiorum ſententias ſuſpenſionis, & interdicti ab homine, vel a iure latas propter executionem pontificialis officij quod frequenter eis incumbit, niſi ſpecialis. & expreſſa mentio eorum fiat, nunquã incurrunt. de sẽt. excom. in 6. Quia periculoſum.

CAP. LXIIII.

De ſuſpenſionibus a iure, & ab homine latis.

CVm variæ, & multæ ſint in iure,& Gloſſ. in cap. Cupientes de pęnis, in Clement. vigintiquinque numeret,& multæ aliæ inueniantur in conſtitu. Pontificum, & conciliorum, non erit mirum, ſi in illis enumerandis aliquas non adinuenerim, & nonnullas etiam non curauerim adducendas? ſed tantum quæ negotio noſtro expediri videbantur. Prima eſt, contra Epiſcopum, qui poſt Conciliũ prouinciale peractum Abbates,& presbyteros, atque clericos non cõuocat, & eis acta concilij non pronũciat, vt Gl. in c. fin. diſt. 18. Secunda 284
eſt contra clericum concubinariũ, qui a celebratione miſſarum eſt ſuſpenſus, vt diſt. 32 Nullus & de cohab. cler. & mul. c. fi. & dicitur notorius

torius, ſi delictum ſit per ſententiā declaratum,& publicatum,ſeu cōfeſſionem factam in iure, aut per euidentiam rei, quam tergiuerſatione aliqua uelare non poteſt. Tertia, ſi quis indoctum, & literarum ignarum ordinauerit, a collatione datorum ordinum eſt ſuſpenſus, diſt. 36. Qui Eccleſiaſticis. Quarta, clericus per ſaltum ad ſacros ordines promotus ab executione ordinis eſt ſuſpenſus, diſt. 52. Sollicitudo;& de cler. per ſalt. promot. vni co. Quinta, ſi Epiſcopus pœnitentē ſolemniter bigamum, vel viduarū maritum,& ita eſſe fuerit probatū, a miſſarum celebratione integro anno eſt ſuſpenſus; diſt. 55. Nullus. Sexta, ſi Epiſcopus alienum monachum contra ſui Abbatis voluntatem ad clericatum promouerit, a cæterorum communione ſeiungitur, præterquam ſuæ diœceſis ſubditorum;& ordinatus ab executione ordinis,& officij, ſi quod habet, eſt ſuſpenſus, diſtinct. 58. Si quis. Septima, ordinās aliquem in ſacerdotium, qui ſit nouus, & eccleſiaſticis inſtitutis non imbutus, ab authoritate conferendi ordinem, quem tulit, eſt ſuſpenſus, diſt. 59. Qui Eccleſiaſticis. Octaua, Epiſcopus a celebratione miſſarum per annum eſt ſuſpenſus, ſi aliquē coactē,& nolentem ordinauerit, d. 74. Epiſcopus. Nona, ſi Presbyter, vel Diaconus, aut Subdiaconus concubinam publicè tenent, ab introitu Eccleſiæ vſque dum pœniteant, & ſe emendent, ſunt ſuſpenſi. diſt. 81. Si qui ſunt presbyteri. Decima, ordinati ſymoniace ab Epiſcopis ſunt ſuſpenſi a communione altaris, ſi detegantur. 1. q. 1. Reperiuntur. & etiam ab ordinis ſuſcepti executione, ſi quis Epiſcopus. Vndecima, ſi quis Eccleſiaſticas dignitates, vel Eccleſiaſtica beneficia ſub pecuniæ interuentu ſuſceperit, ſiue dando emerit, vel accipiendo vendiderit, irritū eſt, & beneficio accepto priuatur,& ſuſpenditur. q. 3. Si quis dator. Duodecima, qui indignū ſcienter elegit quò ad ætatem, & legitima natalia, & mores, poteſtate ſolum eligendi ſpoliatur,& ab eccleſiaſticis beneficijs per trienniū eſt ſuſpenſus de elect. Cum in cunctis. §. Clerici. Decimatertia, eligentes ſcitè indignum,& præſertim non legitimum, poteſtate eligendi, quæ primo eligenda occurrerit, ſunt ſuſpenſi. eo. tit. Cum Vuitonien. Decimaquarta, Clericus cōſentiens electioni de ſe factæ per abuſum ſecularis poteſtatis, eſt ſuſpenſus, & nō poteſt eligi, nec abſque diſpenſatione ad aliquam dignitatē promoueri. eod. tit. Quiſquis electioni. Decimaquinta, ſi prælatus indignum ad regimē animarū electū confirmet, facultatem perdit confirmandi primū ſucceſſorē. eod. tit. Nihil eſt. Decimaſexta, ordinatus extra tempora a ſacris canonibus prædefinita, ab ordinis ſuſcepti executione eſt ſuſpenſus. De temp. ord. Cōſultationi. Eſt etiam Pij II. quę incipit, Cum ex ſacrorum ordinum collatione, character inuiſibilis animæ imprimatur, ſacra myſteria diſpēſentur, & ipſorum cura tribuatur animarum, in eorum ſuſceptione exceſſus graues tanto magis plectendi ſunt, quanto ex illis maiora in mentibus fidelium ſcandala generātur. Cum itaque (ſicuti fide dignorū relatione nō niſi moleſte accepim⁹) nonnulli clerici extra tēpora a iure ſtatuta, quidam ante ætatem legitimam, aliqui verò ſinè dimiſſoriis literis cōtra ſanctiones canonicas ſe faciunt ad ſacros ordines promoueri. Nos eorundem temeritatē tali caſtigatione reprimentes, ut aliis imposterū cōmittēdi ſimilia aditus

Digitized by Google

præcludatur, authoritate Apoſtolica præſenti hac cõſtitutione perpetuo ualitura, ſtatuimus, & ordinamus, ut omnes & ſinguli, qui abſq; diſpenſatione canonica, aut legitima licentia, ſiuè extra tempora a iure ſtatuta, ſiue antè legitimam ætatem, vel abſque literis dimiſſorijs, et a ci ramontanis, præterquam ſi in hoc vlt. caſu per camerã Apoſtolicã iuxta eius ſtylum ordinati fuerint, ad aliquẽ ex ſactis ordinibus ſe fecerint promoueri, a ſuorũ executione ordinũ ipſo iure ſint ſuſpẽſi: & ſi, huiuſmodi ſuſpenſione durante, in eiſdẽ ordinibus miniſtrare præſumpſerint, eo ipſo irregularitatem incurrunt, præter alias pœnas in tales generaliter a iure inflictas, beneficijs eccleſiaſticis, quæ obtinent, poſſint iure priuari. Volumus autem, quod præſens noſtra conſtitutio in Romana Curia exiſtentes poſt quindecim dies, abſentes alios Italos poſt duos, alios autẽ, & Vltramontanos poſt ſex menſes ab ipſius in audientia contradictarum, & cancellaria Apoſtolica publicatione, ac affixione ligare incipiat. Nulli ergo, hominum hanc paginam, &c. anno ab incarnat. Dominica 1460 15. kal. Decembris, Põtificatus vero noſtri anno quarto. Decimaſeptima, inferiores Epiſcopi obligantes Eccleſiam ſibi cõmiſſam pro alienis debitis, aut literas alicui, ſeu ſigilla concedentes, quibus Eccleſiæ grauentur, ab adminiſtratione ſpiritualium, ac temporalium ipſo iure ſunt ſuſpenſi. de ſolution. Si quorundã. Decimaoctaua, ſi quis ſine titulo aliquem ordinauerit, vel ad ordinem præſentauerit, promiſſionem, aut iuramentum ab eo recipiens, quòd ſuper prouiſione non inquietet eundem, ordinator a collatione, qui verò præſentat ab ordinum functione per triennium, & ordinatus ab ordine ſic ſuſcepto, donec a Sede Apoſtolica diſpenſationem obtinere meruerit, ſunt ſuſpenſi. de ſymonia. Si quis ordinauerit. Decimanona, Monachus in apoſtaſia ordinatus à ſuſcepti ordinis executione eſt ſuſpenſus, & a Papa tantum diſpẽſari poteſt. de apoſtat. & reit. baptiſma. Conſultationi tuæ. Vigeſima, admittentes vſurarios manifeſtos communioni altaris, vel Eccleſiaſticę ſepulturæ, ad arbitrium Epiſcopi, quoad ſatisfecerint, ab officiorum munere ſuſpenſi manent. De vſuris. Quia in omnibus. Vigeſimaprima, Clericus per ſaltum ad ſacros ordines promotus ab vſu ordinis maioris recepti eſt ſuſpẽſus. de cler. per ſal. promot. Tuæ literæ. Vigeſimaſecũda, qui furtiuè ordinem ſuſcepit, i. abſque licentia ordinarij atque iudicio, ab vſu ordinis, quouſque diſpenſetur, eſt ſuſpenſus. De eo qui fur. ord. ſuſce. veniens. Vigeſimatertia, interdictum non ſeruantes ab omni officio, ac beneficio, atque iuriſdictione ſunt ſuſpenſi, de exceſ. prælat. Tanta. Vigeſimaquarta, ſi aliquis clericus, uel monachus pmanuum iniectionem excommunicatus ordines ſcienter receperit, a ſuſcepti ordinis uſu, & officij exercitatione eſt ſuſpenſus. de ſent. excom. Cum illorũ. Vigeſimaquinta, ſi quis admonitione non præmiſſa excõicationis ſnĩam contra aliquẽ proferre pręſumpſerit; et ſi iuſta eſt excõicationis ſententia, ingreſſum Eccleſiæ per menſem vnũ ſibi nouerit interdictũ, eod. tit. Sacro. Vigeſimaſexta. Qui contra perſonã eligẽdam, poſtulandã, vel promiſſam aliquid opponit, & in probatione deficit, a beneficiis Eccleſiaſticis, quæ in illa Eccleſia hẽt, niſi manifeſtiſſimè conſtet, contumelioſe non egiſſe, trienio eſt ſuſpẽſus, de elect. in 6.

Statui-

Digitized by Google

Statuimus. Vigeſimaſeptima, ſi eligentes ipſas electiones coniunctis ſentẽtiis, uel diſiunctis infra octo dies, poſtquam ſine moleſtia potuerunt electis præſentare, diſtulerint ipſas; qui culpabiles in hoc extiterint omnibus beneficiis ſuis, quę in ipſa Eccleſia, de cuius electione agitur obtinent, per triennium continuum ex tunc inchoandum volumus eo ipſo fore ſuſpenſos. eod. tit. Cupiẽtes. Vigeſimaoctaua, ſi iudex cõpromiſſarius indignũ ſcite elegerit, ab eccleſiaſticis beneficiis triennio eſt ſuſpẽſus, niſi cõpromittẽtes factũ intelligẽtes ratum, & firmum habuerint. eo. tit. ſi cõpromiſſarius. Vigeſimanona, ſi capitula, conuentus, collegia, & ſingulares earundẽ perſonæ, bona a prælatis ipſarũ decedentibus dimiſſa, vel vacationis tpe obuenientia, quæ in vtilitatem dictarũ Eccleſiarũ expendi, aut futuris deberent ſucceſſoribus reſeruari, occupant, inter ſe diuidunt, ſubripiunt, dilapidant, diſſipant, & conſumunt. eo ipſo a beneficijs quibuſcumque, & officio, donec plenè reſtituerint, quicquid de bonis perceperint, ſupradictis, ſunt ſuſpenſi. eod. tit. Quia ſæpe. Trigeſima, ſuperior ad quem cõfirmatio electionis Epiſcopi, a qua fuit appellatum ad Papã, ſi appellans receſſit ab appellatione, dictus ſuperior inquirere debet, an ab appellatione fuerit receſſum abſque ſymoniaca prauitate, alias ipſo iure ab Epiſcoporũ ſuffraganeorũ confirmatione, & cõſecratione per annũ continuum eſt ſuſpenſus, eod. tit. Prouida. Trigeſimaprima, Vltramõtanus ab Epiſcopo italo ordinatus ſinè ſpeciali licẽtia Papę, vel per patentes literas ſui Epiſcopi, de cuius diœceſi traxit originẽ, aut in cuius diœceſi beneficiatus exiſtit, iuſtam cauſam continentes, quare nolit, ſeu illũ ordinare non poſſit, ipſo iure eſt ſuſpẽſus. de tpibus ordinand. Sæpe cõtingit. Trigeſimaſecunda, qui ſcienter, aut affectata ignoratione, aut alio quæſito colore clericum parochiæ alienę abſque ſui ſuperioris licentia ordinare præſumpſerit, per annum eſt ſuſpẽſus ab ordinũ collatione. eod. tit. eoſ. Trigeſimatertia, Epiſcopus, ſiue alius inferior, qui primã tonſurã infanti. i. ante ſeptẽnium (niſi religionem ingrediatur) a collatione clericalis tonſuræ integro anno eſt ſuſpẽſus. eod. ti. c. ſi. Trigeſimaquarta, cõſeruatores, qui de aliis criminibus præterquã de manifeſtis iniuriis, & uiolentiis ſcienter cognoſcere uoluerĩt, ſeu ſe intromiſerint, ſiue ad alia, quę iudicialem indaginẽ exigunt, ſuã extenderint poteſtatẽ, eo ipſo per annũ ab officio ſunt ſuſpenſi. de offi. iud. deleg. Hac conſtitutione. Trigeſimaquinta, Epiſcopi, & eorũ ſuperiores bona Eccleſiarũ (morientibus eorum rectoribus, vel miniſtris) vacãtium, quæ in utilitatem earundẽ expendi, aut futuris debẽt ſucceſſoribus fideliter reſeruari, occupãt, & in proprios vſus quolibet modo conuertere præſumũt; niſi de priuilegio ſpeciali, vel conſuetudine iam præſcripta, ſiue alia rõnabili cauſa hęc eiſdẽ cõpetere dignoſcatur, ab ingreſſu Eccleſię ſuſpenduntur; cæteri aũt ab officio, & beneficio, quouſque reſtitutionẽ fecerint, ſunt ſuſpẽſi. de off. ord. Præſenti. Trigeſimaſexta, ſi ordinarius iudex Eccleſiaſticus, aut delegatus contra conſcientiam, & iuſtitiã in grauamẽ partis alterius in iudicio quicquam fecerit per gratiam, aut per ſordes ab officii exercitatione per annum eſt ſuſpenſus; & durante ſuſpẽſione, ſi ĩgeſſerit ſe diuinis, irregularitatem incurrit, a qua niſi per Rom. Pontificem diſpenſari ualebit. de ſent. & re iud. Cum æterni.

Digitized by Google

Trigeſimaſeptima, Prælati bona eccleſiarũ ſuarũ ſecularibus ſubmittẽtes, ſiue in emphyteuſim, ſeu alias alienãdo abſque Sedis Apoſtolicæ licentia, & capituli ſui aſſenſu, ipſo facto ab adminiſtratione, & officio ſunt ſuſpenſi, Clerici aũt id ſciẽtes, & ſuperiori denunciare negligentes, a perceptione beneficiorũ, quæ in Eccleſia obtinent, ſic grauata, triennio ſunt ſuſpenſi. de reb. eccl. non alien. Hoc cõſultiſſimo. Trigeſimaoctaua, ſi mendicantes antè annũ probationis ad profeſſionẽ ſui ordinis aliquẽ recipiunt, pœnam ſuſpenſionis recipiendi alios ad profeſſionẽ incurrũt. de regul. & tranſ. ad relig. Non ſolum. Trigeſimanona, viſitatores tpe viſitationis, vel a locis non uiſitatis munera recipiẽtes, niſi duplum eius, quod receperint, infra menſem reſtituant. Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi ab ingreſſu Eccleſiæ ſunt ſuſpẽſi, inferiores aũt ab officio nouerint ſe ſuſpẽſos, quouſque de duplo grauatis eccleſiis plenariã ſatisfactionẽ impendunt de cenſ. & exact. Exigit. Quadrageſima, qui manifeſtis vſurariis alienigenis domos ad fœnerandũ concedunt, aut conductas habere, vel alias habitare permittunt; huiuſmodi uſurarios de terris ſuis infra tres mẽſes expellere tenẽtur; nunquã cæteros tales impoſterũ admiſſuri: alias ſi pſonæ fuerint eccleſiaſticæ, Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epĩ ipſo facto ſunt ſuſpẽſi. de viur. Vſurarum. Quadrageſimaprima, regulares, qui celebrare faciunt in locis interdictis ab ordinario, vel delegato aut a iure (niſi quatenus eis a lege, vel ex priuilegio cõceditur) ſiue excõmunicatos publice, & interdictos ad diuina officia, ſeu eccleſiaſtica ſacramenta, vel ad ſacram ſepulturam admittunt, ab ingreſſu Eccleſiæ ſunt ſuſpenſi, quouſque ad arbitriũ eius, cuius ſniam contẽpſerunt, de tranſgreſſione ſatisfecerint cõpetẽter. de priuil. Epiſcoporũ. Quadrageſimaſecunda, Iudex eccleſiaſticus excõicationis ſententiã in ſcriptis proferre debet, in qua cãm excõicationis expreſſe cõſcribat, & requiſit⁹ exẽplũ ſniæ excõicato infra menſẽ exhibeat, alias ab ingreſſu Eccleſiæ, & diuinis officiis per menſẽ vnũ ipſo facto eſt ſuſpẽſus. de ſẽt. excõ. cũ Medicinalis. Quadrageſimatertia, excõicati maiore excõicatione ab omni actu legitimo ſunt ſuſpẽſi, & actus ſũt nulli, eod. ti. Solet. Quadrageſimaquarta, Clerici virgatis veſtibus (niſi bonis, & honeſtis rõnibus excuſẽtur) vtentes, ſi ſint beneficiati a perceptione fructuũ beneficiorũ, quæ obtinent per ſex mẽſes eo ipſo ſunt ſuſpenſi; ſi uero beneficiati non extiterint, in ſacris tñ ordinibus citra ſacerdotium, per idẽ tẽpus eo ipſo ſunt ſuſpenſi. de vit. & hon. cler. in Clem. Qm̃. Quadrageſimaquinta, quilibet religioſus monaſterio, ſeu Prioratui, aut Eccleſiæ præſidens, ſi poſſeſſiones, vel redit⁹, ſiue iura ad vitã, vel ad certũ tẽpus pecunia ẽt inde recepta, niſi neceſſitas, aut monaſterij, Prioratus, Eccleſiæ, uel huiuſmodi adminiſtrationis utilitas id expoſcat, alicui conceſſerit, ab officio eſt ſuſpenſus. de reb. Eccl. non alien. Monaſteriũ. Quadrageſimaſexta, quicũque religioſi noualiũ, aut alias decimas Eccleſiis debitas ad eos non ſpectantes, ſibi appropriare, aut exquiſitis cauſis, vel coloribus vſurpare præſumpſerint; ſeu qui de animalibus familiariũ, & paſtorum ſuorum, vel aliorum etiã animalia ipſa eorũ gregibus immiſcentiũ, aut qui de animalibus, quæ in fraudẽ eccleſiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradũt venditoribus, ſiue alijs ab ipſis tenenda, vel de terris, quas tradunt alijs excolendas, decimam Eccle-

ſijs

tijs ſolui non permittunt, aut prohibent. Si requiſiti per eos, quorum intereſt, intra menſē non deſiſtūt, vel de vſurpatis, & retentis intra duos menſes non fecerint emendam; tandiu maneant ab officijs, & beneficijs ſuis ſuſpēſi, donec deſtiterint, & ſatisfecerint. de Decim. Religioſi. Quadrageſimaſeptima, ſi monachus ſotulares nō corrigiatos, & altos, aut caputia nō fiſſa portare ꝑſumpſerit, ſi eſt Abbas, vel prior nō habēs Abbatē, ꝑ annū a collatione beneficiorum eſt ſuſpenſus, ſi uerò alius fuerit ab adminiſtratione, ſi quam habet, eſt ſuſpenſus; ſi autem non habuerit, eo ipſo per annum redditur inhabilis ad adminiſtrationem, & eccleſiaſticū beneficiū. de ſtat. monach. Nè in agro Domini. Quadrageſimaoctaua, Epiſcopus, qui odij, vel amoris, aut lucri, ſiue commodi temporalis obtenta contra iuſtitiam, & conſcientiam in cauſa hæreſis proceſſerit, ab officio per triennium eſt ſuſpenſus, ut de hæret. Multorum. Quadrageſimanona, Prædicatores ſuſpenduntur ab officio prædicationis, qui poſtquam requiſiti fuerint per rectores Eccleſiarum, ut cōfitentibus conſcientiam faciant de decimis ſoluendis, ſi ſibi commodè facultas datur: vt de pœnis Cupientes. Quinquageſima, contrahentes matrimonium de præſenti, & antè carnis copulam ad ſacros ordines trāſeunt, aliter quam a ſacris canonibus permittitur, ſunt ſuſpenſi, niſi ſe alicui approbatæ religioni addixiſſent, & profeſſionem emiſiſſent; nam tunc admittuntur, alias non, ita ut neq; poſt mortem uxoris in ordine illo miniſtrare, nec ad alios aſcendere, neque officium eccleſiaſticum obtinere poſſunt; ut in Extrauagant. Ioan. XXII. Antiquæ. Quinquageſimaprima, qui abſente Domino, vel ignorante ſeruum ſciēter ordinat, a celebratione miſſarum triennio eſt ſuſpenſus, vt in Conc. Aurel. 3 c. 20. Quinquageſimaſecunda, nulli Epiſcopo cuiuſuis priuilegij prætextu pontificalia in alterius diœceſi exercere abſque licentia ordinarii loci expreſſa, & in perſonas, & ſubditos illius Epiſcopi tantum; alias a pontificalium exercitatione: & ita ordinati ab uſu ordinum ſunt ipſo iure ſuſpenſi, vt in Conc. Trid. ſeſſ. 6 c. 5. Quīquageſimatertia, Capitulum ſede vacāte infra annū a die uacationis licentiā ordinādi, vel literas dimiſſorias, ſeu reuerendas alicui dare non poteſt; niſi arctatus ſit ratione beneficii recepti, vel recipiendi, non obſtante quocumque priuilegio, conſuetudine etiam, iuris cōmunis diſpoſitione; alioquin ordinati, ſi in minoribus conſtituti fuerint, nullo priuilegio clericali gaudebunt; ſi uerò in ſacris ipſo iure ab ordinis vſu ipſo facto ſunt ſuſpenſi. ut ſeſſ. 7. cap. 10. tranſacto autem uacationis anno facultatem habent conferendi dictas licētias, ut de temp. o. d. in 6. Cum nullus. Quinquageſimaquarta, ſi quis Epiſcoporum ſine teſtimonio Epiſcopi ordinarii probitatem, ac ordinādi mores probante alienum ſubditum nomine cuiuſuis generalis, aut ſpecialis reſcripti, vel priuilegii ordinauerit, ab ordinum collatione per annum eſt ſuſpenſus: & ordinatus a ſuſcepti ordinis munere, quandiu proprio ordinario expedire videbitur, eſt ſuſpenſus. ſeſſ. 23. cap. 8. Quinquageſimaquinta, Abbates, & alii quicumque quantumuis exempti, etiam ſi nullius diœceſis eſſe dicantur, clericis ſecularibus literas dimiſſorias concedētes, ut ab aliis ordinentur, adhuc ſi tales clerici ad ſuam iuriſdictionē ſpectent, ipſo iure ab officio, & be-

neficio ipſo iure ſunt ſuſpenſi, c.10. Abbates autem dictarum diœceſum ſuis monachis dictas literas concedere valent. Quinquageſima ſexta, ſi parochus, aut alius ſacerdos ſecularis, aut regularis alterius parochi ſponſos, etiam ſi id ſibi ex priuilegio, vel immemorabili conſuetudine, licere contendat, ſine illorum parochi licentia matrimonio coniungere auſus fuerit, ipſo iure tandiu ſuſpenſus remaneat, quandiu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu a quo benedictio ſuſcipienda erat, ut de refor. matrim. ſeſſ. 4. c. 1. Quinquageſima ſeptima præfecta monaſterio ante profeſſionem alicuius faciendam Epiſcopum facere certiorem tenetur, alias ab officio eſt ſuſpenſa quandiu Epiſcopo videbitur, de regul. & monial. ſeſſ. 25. c. 17. Quinquageſima octaua, ſi Epiſcopi a concubinatu (poſtquã a ſynodo admoniti) nõ ſe emendauerint, ipſo facto ſunt ſuſpenſi, vt de refor. cap. 14. Quinquageſima nona, ſi quis bona Eccleſiæ alienauerit, vel ultra triennium locauerit, aut in conductionem dederit, uel in feudũ, ſeu in emphyteuſim, præterquam in caſibus a iure permiſſis, ac de rebus, & bonis ab antiquo in emphyteoſim concedi ſolitis, inconſulto Romano Pontifice, conceſſerit, ſi pontificali, vel abbatiali præfulgeat dignitate ingreſſus Eccleſiæ ſit eis penitus interdictus: & ſi per ſex menſes immediatè ſequẽtes ſub interdicto huiuſmodi animo (quod abſit) perſeuerauerit indurato, lapſis menſibus eiſdem a regimine, & adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ, uel monaſterij, cui præſidet in ſpiritualibus, & temporalibus ſit eo ipſo ſuſpenſus. Ambitioſe, nume. 6. Pauli ſecundi. Sexageſima, ſi Epiſcopus abſque titulo clericum religioſum ordinis, in quo ſolùm ſit votum temporale religionis, ordinet per annum a collatione talium eſt ſuſpenſus, & promotus ab altaris miniſterio eſt ſuſpenſus, cõſtit. 74. Pii V. Sexageſima prima, antiſtites tandiu a pontificalium executione ſunt ſuſpenſi, donec ſatisfactione præuia illis per Sedem Apoſtolicam relaxetur ſuſpenſio, ſi aliquid receperint in collatione, aut alia prouiſione, ſeu admiſſione ad beneficiorum poſſeſſionem, ſiue ordinaria, ſiue Apoſtolica authoritate, prouiſum ad præſtandum iuramentum talia agendi, aliquem induxerint, eſt Pii V. Durum nimis 285
106. Suſpenſio ab homine etiam pluribus ex cauſis irrogari poteſt; & quando prælatus ſub pena ſuſpẽſionis aliquid præcipit, hac, vel ſimili forma uti poteſt. Quicumque tale N. vel N. fecerit, aut non egerit, in his ſcriptis eum ſuſpẽdimus, ſiue nouerit ſe ſuſpenſum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Cum autem pro contumacia, ſeu patrato ſcelere fertur, hoc modo infligi poteſt; Quoniam conſtat, te tale quid N. vel N. commiſiſſe: iccirco te a beneficio, ſiue officio, aut ordinum executione, vel ab vtroque ſuſpendimus, vſque ad tempus tale, ſeu ad beneplacitum noſtrum. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

CAP. LXV.

De quibuſdam regulis ad cognoſcendum ſuſpenſiones idoneis.

Ex enumeratis ſuſpenſionibus quaſdam ab officio, quod intelligitur tam ordinis, quam Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, & nõ- 286
nullas a beneficio Eccleſiaſtico, per beneficium comprehendendo digni-

dignitates, canonicatus, beneficia curata, ſimplicia, & huiuſmodi; & aliquas ab ordinum executione, & nonnullas ab officio, & beneficio ſimul; quarum reſtrictè acceptam prout eſt cenſura Eccleſiaſtica ſub pœna peccati mortalis cuſtodire tenetur. & ſuſpenſos, denunciatos ſub eadem pęna euitare obligatur, vt Eccleſiaſticæ diſciplinæ neruus, & iuſtitia conſeruetur; etſi ſuſpenſus ab aliquo ordine extiterit, eius actum nequit exercere; alias incurrit irregularitatem, vt de ſent. & re iud. in 6. Cum æterni, & de ſent. ex-
287 com. eod. lib. Cum medicinalis. Si autem actus, qui ad alias ſpectant ſuſpenſiones exercuerit, irregularitatem non contrahit, ſed alias pœnas dabit. vt d. c. Quando igitur ſu-
288 ſpenſio ſimpliciter fertur, ab omnibus ſuſpendit, vt Syluest. notat ver. ſuſpenſio, & probat argumento c. ſi quem de ſent. excommun. Abſolute ſuſpenſus ab ordine, a quolibet ordine, & ab omnibus ſuper eis fundatis eſt ſuſpenſus, vt Abbas in cap. Cum dilectus. de conſuet. Suſpenſus ſinè conditione ab officio, ēt ab ordine, & iuriſdictione eſt ſuſpenſus: & ſi eſt Epiſcopus pontificalia nequit exercere, vt Gloſ. in d. cap. & Abbas. Ab officio ſuſpenſus regulariter a beneficio non ſuſpenditur, vt notat Gloſ. ſuper, cap. Cupiētes. de pœn. in Clem. ſuſpenſus autē ab officio, vt ſuſpenſus quoque a beneficio, quod eſt propter officiū, quia tunc perinde eſt, ſi eſſet ſuſpēſus ab vtroque; ſuſpenſo enim principali, acceſſorium etiam ſuſpenditur, vt de ſent. & re iud. Cū æterno. A diuinis officijs ſuſpenſus horas in Eccleſia recitare, & cum alijs audire, vel intereſſe nequit. Suſpēſio ab ingreſſu Eccleſiæ priuat facultate exercendi ordinem in ea, & ſimiliter diuina audiendi, vt Io. Andr. Anchar. & Gem. in cap. Is cui de ſentent. excommun. Suſpenſus ab adminiſtratione beneficij, vel Eccleſiæ tam in ſpiritualibus, quam temporalibus, ob hoc tamen nō eſt ſuſpenſus ab ordinum vſu, vt notat Abbas in cap. Quorundam, de ſolut. Suſpenſus a quibuſdam actibus tantum, ab alijs non eſt ſuſpenſus, qui non ſunt annexi eis, ut de elect. Tranſmiſſam, & de conſecr. Eccleſiæ, vel alt. Aqua; vnde in omnibus ſuſpenſionibus tenor eorum ſemper eſt animaduertendus, vt pericula euitentur.

CAP. LXVI.

De relaxatione ſuſpenſionis.

SVſpenſio a iure, vel ab homine ad tempus, vel cum conditione 289
lata, tempore tranſacto, ſiuè conditione ſubſecuta, abſque alia relaxatione eſt liberatus, ut Gloſ. docet in cap. Non eſt. & Cum tu de ſponſal. & de vſur. & Abb. num. 7. & nume. 6. Quando aūt eſt a iure, ab Epiſcopo relaxari poteſt; niſi canonis conditor ſibi reſeruauerit, aut aliter faciendum expreſsè, ac determinatè mandauerit: de ſent. excom. Nuper; cum autem ob corporis impedimentum fuerit impoſita, vel propter aliquod delictum, quod Epiſcopus abſoluere non poteſt, equidem diſpenſare nequit, quoniā pœna ob crimen impoſita, & inflicta intelligitur perpetua, vt Abb. aduertit in cap. Ex literis. num. 10. Et ſi quorundam. nu. 5. de cenſ. & ſolut. ſi verò propter audaciam, uel aliquam duriciem fuerit lata, Epiſcopus condigna prius impoſita pęnitentia relaxare poteſt. Qui etiam

290 ab omnibus ſuſpenſionibus ex deli
cto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs ad forum contentioſum deductis, diſpenſare poteſt, ut Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. cæteri autem Prælatorum iuxta eorum priuilegia eas relaxant, ut etiã noſtri prælati exceptis nonnullis ſuſpenſionibus relaxant, ut in priuilegijs pag. 154. & 157. & hac, vel ſimili forma, cum relaxauerint eas, vti valebunt. Quoniã de tali negocio N. vel N. propter quod ſuſpenſionis ſententiam a beneficio, vel officio, ſeù ordinum executione, aut ab vtroque incurreras, plenam emendationem, & condignam pœnitentiam egiſti, ideo Ego N. authoritate qua fungor, ſententiam ſuſpenſionis huiuſmodi miſericorditer relaxo, indulgens tibi, ut impoſterum veluti antea tuo, vel tuis beneficijs frui, ſeu officijs fungi aut ĩ ſuſceptis ordinibus miniſtrare, ut eis omnibus gaudere poſſis. In nomine Patris, & filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Sed quoniam nonnulli clericorum aliquotiens ſe emendare nolunt, & incorrigibiles permanent; hinc matri Eccleſiæ, ut maiores, & debitas pœnas luant deponere, & eos degradare placuit.

CAP. LXVII.

De depoſitionibus ab Epiſcopo faciendis.

IVxta criminum diuerſitatem, ac turpitudinem diuerſos plagarum modos, vt quilibet de culpis condignam patiatur pœnam, & cæteri perterrefacti reſipiſcant, eſſe oportuit. Quando enim delinquens pœnis cenſurarum potius recrudeſcit, quam ab erroribus ſe reuocet, tum Eccleſiæ Epiſcopi ad præſcriptum canonum deponere,
vel degradare poſſũt. Depoſitio au- 291
tem, degradatio, & ſuſpenſio in ſacris canonibus aliquoties confunduntur, & promiſcuè pro eodem ſumuntur. Namque in diſtinct. 81. Dictum, habetur degradatos pro depoſitos, & in cap. ſi quis amodo, & clericus ſolus, ponitur ibi deponatur pro ſuſpendatur, & de cler. non reſid. Ex tuæ ponitur degradationis pro depoſitionis, & de heret. Ad abolendam pro ſpoliato, & nudato, intelligitur degradato, & de homic. volunt. Si quis pro depoſito accipitur degradato. Vnde aduertat etſi nomine priuationem indicante confundantur, re tamen differunt: nam ſuſpenſio tantum ad tempus, aut abſolutè cum ſpe diſpenſationis, & relaxationis irrogatur; depoſitio autem vt plurimum abſque fiducia relaxationis. Actualis autem degradatio, vltra prædicta, clericali etiam priuilegio de-
nudat: Depoſitio autem eſt duplex 292
verbalis, & actualis. actualis autem quando verbalis executioni mandatur, verbalis autem ſi quis ab officio, vel beneficio deponatur. Si pro crimine infertur, iudex omnia iuſtè, & ritè, & an deponi debeat iuxta ſacros canones, diligenter exquirere tenetur: nam ſi reus corrigibilis, & ſanabilis iudicabitur, magis benignè erit puniendus; ſi autem pro contumacia deponi debet, primo ſuſpendi, deinde ea creſcente excommunicari, & poſtea deponi debet, vt diſtinct. 54. Quorundam,
& 23. quæſt. 4. Fortè. Delicta depo- 293
ſitione punienda ſunt notoria fornicatio, ſi eſt incorrigibilis, ut de cohab. cleric. & mulier. Sicut continuus concubinatus præſertim

ſcanda-

ſcandaloſos,ſtuprum, adulterium,
eoque maiora,velnti incœſtus,con
cubitus cum ſanctimoniali, aut fi-
lia ſpirituali, ſodomia, ſacrilegiũ,
homicidium voluntarium, reuela-
tio confeſſionis ſibi factæ, ſortile-
gium,& artis magicæ quodlibet ge
nus, & huiuſmodi. 26. quæſt. 5. Si
quis Epiſcopus. Si quis ab officio,
vel beneficio eſt deponendus,tunc
ſolus Epiſcopus, ſi uero ab ordine
ab eodem cum capitulo,uel aliqui
bus capitulum repræſentantibus,
vt de pœn.in ſexto. Hoc eſt. Et hac,
vel ſimili forma non ſecus conſue-
193 tudinem vti poteſt. Quia nobis le-
gitimè,& euidenter conſtat, te. N.
tale crimen N.vel talia N. N. com-
miſiſſe, quæ non ſolum grauia,ſed
etiam damnoſa exiſtunt: iccircò
authoritate, qua fungimur, te ab
omni officio, beneficio, & ordini-
bus ſententialiter duximus depo-
nendum, & deponimus,ac depoſi-
tum declaramus, denunciamus,
ſententiamus,& pronunciamus,In
nomine Patris, & Filij, & Spiritus
Sancti. Amen.

CAP. LXVIII.

De verbali degradatione, & actuali.

QVemadmodum eſt duplex de-
poſitio, ita duplex degrada-
194 tio,verbalis,ſcilicet & actualis.Ver
balis eſt cum degradatus clericali
priuilegio non ſpoliatur,perpetuis
carceribus tradẽdus, vel in aliquo
monaſterio detrudendus: & iure
antiquo per proprium Epiſcopum
legitimo Epiſcoporũ numero prius
habito maioris partis conſilio, &
aſſenſu fiebat; nam Epiſcopi cleri-
cum degradantes una cum ordina
rio non ſolum aſſenſores,ſed etiam
iudices erant.vt 15.q.7. cap. fin. &
ſi presbyter degradabatur, ſex alij
Epiſcopi ſimul cum ordinario, &
tres in degradatione Diaconi, aut
Subdiaconi adeſſe debebant, cap.
Si quis.& de pœn. in 6.Degradatio.
In caſu autem hæreſis Epiſcopus
proprius una cum Abbatibus, &
aliis prælatis, ac religioſis perſonis
ſuæ diœceſis.de hæret.in 6.Quoniã. 195
Sed hodie degradatio ad præſcri-
ptum canonis Conc.Trid.efficitur,
vt de reformat.ſeſſ.13.4.Epiſcopus
enim ordinarius,vel eius generalis
Vicarius abſque numero Epiſcopo-
rum a Sacris Canonibus prædeter
minatorum fieri poteſt, ſibi tamen
aſſiſtentibus totidem Abbatibus v-
ſum mitræ, & baculi ex priuilegio
Apoſtolico habentibus,ſi in ciuita-
te, & diœceſi reperiantur, & cõmo-
modè poſſint intereſſe, alioquin p-
ſonis alijs in dignitate Eccleſiaſtica
conſtitutis,quæ graues ætate,ac iu-
ris ſcientia commẽdabiles exiſtãt.
Si autem degradãdus non eſt in ſa-
cris conſtitutus, ab Epiſcopo ordi-
nario ad præſentiam Capituli, aut
ſolus, ſi conſuetudo ita agendi in-
oleuit, profecto degradare poteſt.
vt Glo. not. de pœn. in 6. Degrada-
tio.& corroboratur p c.Non eſt de
conſuet. Degradatio itaque verba- 196
lis eſt,qua reus omni officio,benefi-
cio, & ordine ſpoliatur perpetuo
carceri,vel monaſterio tradendus.
Degradatio actualis eſt non ſolum
perennis remotio omnium in ver-
bali contentorum, ſed etiam cleri-
calis priuilegii ſpoliatio,& ſecula-
ri curiæ derelictio, & duo delicta,
& tertiũ cum conditione,hac pœna
abſolutè uindicantur. 197

Primum, eſt hæretici relapſi cri-
men,vel cõfeſſi,aut legitimè conui-
cti, niſi ſtatim reſipiſcat, & ad agẽ-
dum pœnitentiam vltro adueniat,
ut de hæret. Ad abolendam,& cap.
Excommunicamus.

Secun-

Secundum eſt, falſarij literarum Apoſtolicarum, de crim. falſ. Ad falſariorum, quod crimen ex aliquo
298 decem modorum cognoſci poteſt.
Primo, cum falſa bulla adulterinis literis apponitur. Secundo, quando filum ex vero diplomate in totum detrahatur, ac per alium immiſsũ falſis literis inſeritur. Tertio, cum filum ex ea parte, vbi charta conflectitur, inciſum, & mendacibus literis ſub eadem plicatura lino ſimilis canabis redintegratum veram bullam imitetur. Quarto, quando ex Superiori parte bullæ pars fili ſub plumbo præciditur, ac per idem limen falſis literis inſerta intra plumbum reducitur.
Quinto, vbi literis bullatis, ac redditis aliquid in eis per tenuem raſuram immutatur. Sexto, qñ ſcriptura literarũ, quibus appoſita fuerit vera bulla, aqua, vel vino, aut ſimili tota deleta, denuò reſcribitur, membrana prius aliquo artificio dealbata. Septimo, cum charta, cui appoſita fuerat vera bulla penitus obraſa eſt abolita, alia ſubtiliſſima charta eadem magnitudine ſcripta firmiſſimè conglutinatur. Octaua, qui bullam ex manu Pontificis, vel eius bullas ſignantis non recepit.
Nono, quicumque etiam accedentes ad bullam recipiendum falſas literas proijciunt, & cum alijs veris ſignantur: in his autem duobus fraudem reperire difficulter valebit, niſi ex ſtylo, vel manu manifeſtetur. Decimo, ſi membranis Epiſcopus vocetur filius, vel frater inferior, aut in plurali numero, ſunt falſæ eo. tit. Quoniã graue. Tertiũ eſt, ſi quis Sacerdotum, vel aliorum clericorũ ſuo Epiſcopo inobediens fuerit, aut inſidias parauerit, ſiue conuicia, contumeliamq; intulerit, & calumniam, talis iuxta iura iura antiqua degradari, & curiæ ſeculari mox tradi debebat. 11. q. 1. Si quis ſacerdotum, quod Gloſſ. ſic declarat, ſi ſit incorrigibilis, vt in cap. Cum non ab homine. de iud. & eſt communis: nam ſi clericus pro voluntario homicidio humanè plectitur, quanto magis pro huiuſmodi delictis, vt d.c. Cum non ab homine. Quando actualiter degrada- 299
tur, omnibus indumentis clericalibus, & ſacerdotalibus indui, & calicem, ſiue vas aliquod in manibus tenere, & coram Epiſcopo veluti ſolemniter miniſtraturus ſtare debet; & Epiſcopus verbis ad tenorẽ accommodatis vtetur. vt de pœn. in 6. degradatio: auferendo calicem dicere valet. Poteſtate offerendi Dei ſacrificium, & miſſam celebrandi tam pro viuis, quam pro defunctis iam remotum te eſſe oſtendimus: Deinde gladio pollices, & indices leniter eradet. Ad caſulam. Veſte Sacerdotali charitatem ſignificante te expoliamus, qui ipſam, & omnem innocẽtiam exuiſti. Ad ſtolam. Signum Domini per hanc ſtolam, quod turpiter abieciſti, ipſum à te amouemus ad omne ſacerdotale officium exercendum: & ita de ſingulis vſque in finem. Deinde authoritate Dei omnipotentis, Patris, Filij, & Spiritus Sãcti, ac noſtra, clericalem habitum a te auferimus, & religionis ornatu denudamus, deponimus, degradamus, & eximimus, & omni officio, beneficio, ordine clericali, & veluti clericalis profeſſionis indignum redigimus te in ſeruitutem habitus ſecularis; poſtea forbicibus caput tondere incipiat, & per barbitonſorem perficiat, & poſtea dicat, te ignotum filium a ſorte Domini, ad quam vocatus fueras, abijcimus, & capitis ornamentum regale quidem Sacerdotij ſignum amouemus ob tui regiminis prauitatem, & pronunciamus,

mus,

Digitized by Google

mus, vt curia ſecularis hunc ordine clericali, priuilegio, ac ordine ſpoliatum in ſuo foro accipiat degradatum; Et poſtea Dominum Iudicem ſic alloquatur. Cum omni, quo valemus affectu, vos rogamus & obſecramus, vt Dei amore, pietatis, ac miſericordiæ intuitu huic miſerrimo nullum mortis, aut mutilationis periculum inferatis; namq; ſic degradatus curiæ ſeculari ſemper relinquitur, atque ſubijcitur. vt de pęnis in 6. Degradatio, & de verb. ſignif. Nouimus. licet clerici extra dictos caſus ſecundum canones ſeculari curiæ tradi nō debeāt, vt etiam Gloſ. ſuper cap. Nouimus notat Ab. ſuper dictum Cap tenet: contrarium num. 5. nam propter delictum qualificatum, vel aliud grauiſſimum crimen degradari poteſt, vt puta quoniam clericus patriam prodidit, vel patrem, aut matrem interfecit, ſeu notabile furtum, vel aliquid ſimile perpetrauit. Etenim caput, Cum non ab homine, de homicidio ſimplici, periurio, & furto tantum verba facit; quare cum Eccleſia in his quoque grauiſſimis ſceleribus puniēdis cōdignas pœnas non habeat, cum licentia Sūmi Pontificis degradare, & foro ſeculari puniendos tradere expedit. vt anno MDXXXV. euenit. Nam quatuor Sacerdotes Hiſpali proprium prælatum noctis tempore in lectulo cubantem ſuffocauerunt, & poſtea capti, a Summo Pontifice Paulo III. licentia per breue obtenta degradati, & foro ſeculari traditi pœnas dederunt condignas; & quidam ciuis Ianuæ Sacerdos ſub Pōtificatu Iulij III. poſt tumultum Comitis Fliſci proditionis patriæ particeps, & conſcius, habita licentia Sedis Apoſtolicæ degradatus fuit, & a curia ſeculari publicè mortuus: & cum Bononiæ Quidam Sacerdos ex quodam templo nonnullos calices, & alia bona ſurripuiſſet, Pij Quinti Pont. max. iuſſu degradatus fuit, atque ſuſpenſus.

CAP. LXIX.

De reſtitutione depoſiti, & degradati verbaliter, vel actualiter.

NEmini dubium eſt, Epiſcopū reſtituere poſſe depoſitum: nam ſi degradatum verbaliter remittit, vt diſtinctio. 46. 300
Clericus maledicus, quanto magis depoſitum? vt diſt. 6 cap. fin. de pęnit. & per caput Tuæ. de Cler. non reſid Et hac, vel ſimili forma vti valebit. Quāuis tale crimen. N vel talia N. N. ppetraueris, de quo, vel quibus fuiſti conuictus, vel confeſſus, & in iudicio condemnatus, propter quod ordine, vel officio, vel beneficio remotus, ac depoſitus fuiſti, & ſecundum ſacros canones vlterius tuo beneficio, vel officio, ſeu ordine adminiſtrare non poſſis: quia tamen noſtri temporis defectus veterem canonum cenſuram non patitur, eligentes potius de miſericordia, quam de iudicio reddere rationem, ac vitam tuam plenius cognoſcentes, ac meliora de te imposterum expectantes, de miſericordia, quę iudicium ſuperexaltat, hanc pœnam authoritate nobis in hac parte conceſſa duximus relaxandam, ac remittimus, & relaxamus, indulgentes tibi, vt beneficium, vel N. aut in ordinibus ſuſceptis licitè valeas adminiſtrare: & ad alios ordines (ſi qui remanēt ſuſcipiendi) conſcendere poſſis; infamiam inſuper per te contractam penitus abolemus, in integrum te

re-

reſtituentes.In nomine Patris,& Fi
lij,& Spiritus ſancti.Amen.Epiſco-
pus etiam per citata ſuperius degra
301 datum verbaliter in priſtinum re-
ſtituere poteſt, quod dupliciter cõ
tingit, aut in gratiam alicuius ma-
gnæ perſonæ propter vrgentẽ cau-
ſam,vel quia innocẽs repertus eſt,
& hoc duobus modis euenire con-
tingit, videlicet, ſi falsò fuerit ac-
cuſatus, & extortus ſit confeſſus,
ſed poſtea malefactor temporis ſuc
ceſſu deprehenditur,& crimen pa-
tet, ſeu cum iuſtè, & ritè ad maius
tribunal appellat, quod non eſt ei
denegãdum 2.q.6.Ferè per totũ,
ac tandẽ iuſtus reperitur: Et quan-
302 do in priſtinum eſt reſtituendus
coram Epiſcopo flexis genibus ve-
ſtimẽtis ſacris indutus manere de-
bet, & Epiſcopus pluuiali indutus
cum mitra, & baculo coram Sacer-
dotibus,& Clericis incipiet. Deus
in adiutorium meum intende. ℟.
Domine ad adiuuãdum me feſtina.
Gloria, Patri, & Filio, & Spiritui
Sancto. ℟. Sicut erat in princi-
pio, &c. & ſic vſque tertio dicat.
Deinde kyriel. Chriſtel. kyriel. Pa-
ter noſter. Et ne nos inducas. ℟.
Sed libera nos Saluum fac ſeruum
tuum Domine. ℟. Deus meus ſpe-
rantem in te. Mitte ei auxilium de
Sancto.℟. Et de Siõ tuere eum.Do-
mine exaudi orat.&c.℟.Et clamor
meus &c. Dominus vobiſcum. ℟.
Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Deus,
qui in Sanctis habitas, & pia corda
non deſeris, ſuſcipe propitius ora-
tionem noſtram, & hunc famulum
tuum.N. quem delictorum cathe-
na conſtringit,miſeratio tuæ pieta-
tis abſoluat.Per Chriſtum Dominũ
noſtrum. Amen. Epiſcopns depoſi-
ta mitra ſedebit, & manum impo-
net ſuper caput reſtituendi genu-
flexi dicendo, In nomine Domini
ego N. licet peccator tamen Epiſco
pus, authoritate a Deo mihi con-
ceſſa,per hãc manus impoſitionem
reſtituo tibi priuilegium clericale,
& executionem ordinis(reliqua e-
numerando ſi oportuerit) quibus
fueras priuatus, & degradatus, vt
accedere poſſis, & dignè exercere
(dicat quæ)ac miſſas celebrare pro
viuis & defunctis acceptabileſque
hoſtias Deo offerre, præſtante Do-
mino noſtro Ieſu Chriſto, qui vi-
uit, & regnat cum Deo Patre in v-
nitate Spiritus Sancti Deus,per om
nia ſecula ſeculorum. Amen.
Eodem modo actualiter degrada-
tum cum licentia Domini Papæ in
integrũ reſtituere poteſt,alias non, 303
vt Gloſ.in cap Ideò.2.q.6. & ſi Epi-
piſcopus reſtituendus erit,ſtolam,
annulum, & baculum recipiet; ſi
presbyter caſulam, & orarium; ſi
Diaconus orarium,& albam;ſi Sub
diaconus patenam,& calicem.

CAP. LXX.

De Sacramentis in genere.

QVemadmodum tempore, & lo
co dies feſtos agit, ſacramenta
quoque a Chriſto inſtituta meritò
ſanctificare tenetur, cum enim Ec-
cleſia ad inſtar domus ſe habeat,&
perfectiſſimi medici Ieſu Chriſti
ſit apotheca, aduerſus ſeptem mor
bos ſpirituales ſeptem medicinas
inſtituit,quæ ſunt ſeptem ſacramẽ- 304
ta homini ægroto tempore, & loco
applicãda: nam vulneribus ſeptem
miſero fauciari contingit,videlicet
peccato originali,contra quod po-
nitur baptiſmus,peccato infirmita-
tis ad bonum, cui confirmatio obij
citur; peccato affectionis ad terre-
na, & caduca cum inordinato te-
pore, cui Euchariſtia contraria-
tur; peccato mortali, contra quod
pœnitẽtia ſtatuitur; peccato venia-
li, aduerſus quod extrema vnctio
habetur,peccato concupiſcentiæ,
cui

cui matrimonium obijcitur, peccato ignorationis, contra quod ordo fuit inſtitutus. Baptiſmus enim
305 ex aqua lateris Chriſti; Cōfirmatio in aggreſſu horribilis acceſſus; Eucharistia ex ſanguine eiuſdem; Pœnitentia ex lachrimis; Extrema vnctio in effuſione ſanguinis; Matrimonium in generatione filiorum Eccleſiæ per aperitionem lateris, Ordo ſacer, quia fuit ſacerdos, & hoſtia, emanarunt. Quæ a diuerſis efficacitatē non vno modo habent;
306 nam a Deo tamquam a principali agente, authoritatem habente, & potentiam, & a Chriſti paſſione tāquam a cauſa meritoria; gratiam quoque continent, & efficiunt. Chriſtus enim in primo inſtāti ſuæ conceptionis pro humani generis redemptione ęterno patri ſe hoſtiā obtulit, & poſtea cruci affixus ex eius latere (vt doctores dicunt) ſacramenta fluxere, vt vbi abundauit delictum, ſuperabundaret gratia. Ab Eccleſia verò efficaciam aſſequuntur; ſine cuius fide collata non proſunt. Poteſt autem definiri ſacramentum iuxta doctrinam D.
307 Auguſtini eſſe ſignum rei ſacræ, quia ſigni habitudinem ſecum defert, vt de ciuit. Dei libr. 10. cap. 15. tom. 5. quod a Deo tamquam a principali agente morum, gratiam quatenus inſtrumentum paſſionis Ieſu Chriſti efficit, & ritè diſpoſitis confert: & in quolibet eorum quinque aduertere poteſt, videlicet materiam, formam, miniſtrum intentionem, & effectus.

CAP. LXXI.

De Sacramento Baptiſmi.

CVm triplex dicat baptiſmus, vt S. Auguſtinus contra Donatiſtas lib. 4. cap. 22. Relatus de conſec. capite. Baptiſmi vicem, ſcilicet Sanguinis, de quo Lucas, baptiſmo autem habeo baptizari; maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, & de conſecra Catechumenum. diſt. 2. Quoniam ſicuti baptizādus ſuam fidem coram ſacerdote confitetur, & aqua aſperſus mundatur; ita martyr corā perſecutore fatetur fidem, & lauatur in proprio ſanguine, atque mundatur; nam qui me cōfeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. Et qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam, vt D. Auguſtinus etiā habet de ciuit. Dei. lib. 13. c. 8. to. 5. Alius eſt Flaminis, ideſt Spiritus Sancti. Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto; Verum data facultate tenetur recipere baptiſmum aquę: Alius eſt Fluminis, ideſt aquę. Venit Ieſus in Iudæam terram, & baptizabat. Et niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum cœlorū. Baptiſmus, itaque hoc tertio modo sūptus, Eſt corporis ablutio exterior, aqua verbo vitæ sāctificata, ſub præcepta forma verborum: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Qua vnus ab alio cū debita intentione abluitur & hic propriè eſt Sacramentum. Alij duo metaphoricè, ideſt ſecundum quandam ſimilitudinem, ac tranſlationem dicuntur; quoniam vterque ad inſtar baptiſmi homini purificant, & deinceps eius

Margin: 308 (beside "vt S. Auguſtinus contra Dona-"); Luc. 12. (beside "licet Sanguinis"); Ioā. 15. (beside "bet, vt animam"); Mat. 10 (beside "tu r; nam qui me"); Act. 1. (beside "Sancti. Vos autem"); Ioan. 3. (beside "rit ex aqua"); 309 (beside "doſūptus")

310 eius vicem adimplent. Cuius materia eſt aqua naturalis elementaris, quæ licet alteretur, modo vel ſubſtantiam non mutet, ſacramenti materia eſſe poteſt. Etenim Chriſtus non abſque ratione huic ſacramento aquam adaptauit, quoniam id propter duo factum eſſe videtur. Primo, ob baptiſmi neceſſitatē, cui communiſſimam materiā qualis eſt aqua, accōmodare decebat: & etiam ob eius ſignificationem, & proprietatē; aqua enim veſtes purgat, & non relinquit immunditiā, quod reliqui humores non faciūt; & calores temperat, & æſtus, & claritatis ratione lucis radios ſumit: ſic baptiſmus peccata delet, & carnis concupiſcentiam refrenat, & baptizatum ad cætera ſacramenta percipiendum coaptat. Forma autē eſt de ſacramenti eſſentia. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Et ſine illa ſacramentū eſſe nequit, ideò proferri debet, quando materia adhibetur, quia verborum omiſſio ad formæ neceſſariò concurrentium actum vitiat, vt de baptiſm. & eius eff. Si quis: quamuis temporis ordine formam dicere non ſit neceſſarium, ſed moraliter tantummodo.

Ordinarius baptiſmi miniſter eſt
312 parochus, cui animarum cura demandatur, qui actualem, vel virtualem baptizandi intentionem habere tenetur, alias non conficeret ſacramentū. Nam ſi aliquid ad multa ſe habeat, ad vnum determinari debet per aliquem, ſi illud efficere intendat, alias caſu operaretur, quod in ſacramentis conferendis non eſt dicendum. Miniſter verò extra ordinem, ac vrgēte temporis neceſſitate eſt quilibet homo tam mas, quam fœmina, catholicus, aut hæreticus, infidelis, vel Iudæus, ſeu cuiuſcunque ſectæ alius, vt de conſecr. diſt. 4. A quodā Iudęo, & Quos a Paganis, & ſacrum Conc. Triden. Seſſ 7. can. 4. dummodo intentionem habeāt faciendi quod facit Eccleſia, etiam ſi illud eſſe nihil reputent, ſed qm̄ Eccleſia aliquid agit; ideò ſaltē implicitè aliquid facere intendunt; quia ad Dei miſericordiam omnes homines ſaluare volētes pertinet, vt homo in ijs, quæ ad ſalutem neceſſariò ſpectent facilè remedium haberet, & inueniret; & baptiſmus inter omnia ſacramenta eſt neceſſarius; nam hominem regenerat, & ſalutem ſpiritualem producit. Ad 313
cuius ſuſceptionem omnes tenentur: nemo enim de lege ordinaria ſine baptiſmo in re, vel in voto ſuſcepto ſaluari poteſt, dicente Chriſto; niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto nō poteſt introire in regnum cœlorum; Et ſi adultus baptizetur triplicem diſpo- 314
ſitionem habere debet, intentionē, videlicet, & fidem, ac de peccatis commiſſis dolorem. Intentio actualis, vel virtualis, aut interpretatiua eſt ſemper neceſſaria; nam ea deficiente accedens non ſuſciperet verum baptiſma. Vnde fit, vt ſi renuēs & inuitus baptizaretur, & non haberet intentionem recipiendi baptiſmum non eſt verè baptizatus: Fides autē aliena in paruulis, propria verò in adultis ad gratiam recipiendam neceſſariò requiritur, non autem ad characterem; nam ſi aliquis ad ſacramentum baptiſmi ſuſcipiendum accederet, & aliquos articulos fidei non crederet: characterem ſolum reciperet. Dolor autem de commiſſis peccatis ad characterem recipiēdum eſt etiam neceſſarius, ſed non ad gratiam conſequendam; Etenim ſacramentum cō muniter producit ſuum effectum, dummodo non impediatur, vt videmus in grauibus: nā graue genitum

tum

rum ſtatim deorſum tendit, niſi impediatur, & remoto impedimento protinus centrum petit; ita baptiſmo euenit, per quem baptizatus characterem accipit, quaſi ad ſimilitudinem formæ ſe habentem. Sed quærere poteſt, nũ ſi quis ad ſuſcipiendum baptiſmum fictè accedat, fictione poſtea recedente, peccatorum remiſſionem ex vi baptiſmatis, vel pœnitentiæ, & confeſſionis conſequatur. Pro facili co-
315 gnitione tituli quæſtionis aduertat, fictionem eſſe quendam actum per verba, vel facta apparentem, quia fictus dicto, aut facto aliquid oſtendit, quod non eſt in rei veritate, quod quatuor modis cõtingere poteſt. Primo, cum quis ad recipiendum baptiſma venit, & aliqua non credit, & baptiſmus tamen eſt fidei ſacramentum. Secundo, paruipendit ſacramentum, non æſtimans, et efficacitatem ad ſaluandum ineſſe. Tertio, quando ritus Eccleſiæ non obſeruantur. Quarto, cum abſque deuotione, ſed iocando, aut ridendo accedit. His ſic poſitis D. Auguſtinus contra Donatiſtas lib. 1. cap. 12. hoc dubium ita reſoluit. Baptiſmus datus tunc valere incipit, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit; quam doctrinam Gloſ. de conſecra. diſt. 4. c. Tũc valere, ſic exponit; tunc incipit habere remiſſionẽ peccatorum, non propter baptiſmum, ſed propter cordis contritionem; quam de ſententia communi Iuriſperiti defendunt. vt Syl. notat verb. Baptiſmus 4. nu. 11. & ipſe opinionem Diui Thomæ eo loci ita declarat; quemadmodum forma generati, dummodo non impediatur, ſuum illicò ſortitur effectum, vt in grauibus: graue enim genitum, niſi quid interponatur, mox deorſum tẽdit, & confeſtim cẽtrum petit: ſic baptiſmi ſacramentũ, ſi obex non ponatur, illico ſuum producit effectum; nam virtute characteris per baptiſmũ recepti ad ſimilitudinem formæ ſe habentis fictione remota, per pœnitentiam, quæ effectui erat impedimento, protinus ſuum conſequitur effectum: & peccata baptiſmum ſequẽtia quantum ad culpã virtute contritionis remittuntur.
Caietanus in expoſitione art. 9. & 3. p. q. 70.
10. in fictè baptizato diuerſorũ temporum peccata diſtinguit, ſ. in peccata præſentia, & futura; & præſentia intelligi poſsũt, vel propter perſeuerantiam maculæ, aut actualis commiſſionis, ſiue omiſſionis vna cum baptiſmo; alia verò ſunt, quæ baptiſmo directè contrariantur, vt eſt illa mala ſuſceptio ſacramenti, quæ dicitur fictio. qua baptizandus oſtendit, ſe velle, quod non vult, & actualiter, vel virtualiter cum intẽtione peccandi baptiſmum ſimul recipit: & hanc fictionem ſolummodo confeſſione deleri, cætera verè peccata ex vi baptiſmi condonari cõcludit. Circa hanc difficultatem conſiderare debet, omnia peccata
per baptiſmum remitti poſſe. Effundam ſuper vos aquam mundam, & Eccl. 36.
mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris; nam quicumque baptizantur, in morte Chriſti bapti-
zantur, & viuẽtes Deo peccatis mo- Rom. 6.
riuntur; ſed quoniam peccata committi poſſunt ante baptiſmum, & etiam dum actu recipitur, præſentia, quæ propriè ſibi non aduerſantur, verè adimit, non tamen peccatum fictionis tollit, quia propriè ſibi aduerſatur, nam dum baptiſma confertur, eius impeditur effectus quò ad gratiam, licet non quò ad characterem; vnde requiritur contritio, & confeſſio ad tollendum illud peccatum fictionis, quo ablato per pœnitentiam & confeſſionẽ, baptiſmus ſtatim ſuum ſortitur effectum

fectum

fectum quo ad gratiam, quæ origi-
nale, & alia ante ipſum commiſ-
317 miſſa demit. Effectus autem baptiſ-
mi principales ſunt quinque. Pri-
mo characterem animæ potentiæ
intellectiue imprimit, qui eſt quod-
dam indelebile ſignũ, & poteſtas,
qua baptizatus militiæ Chriſti aſcri
bitur, & omnium Sacramentorum
redditur capax. Secundo, gratiam
effectiue, ut inſtrumẽtum Dei pro-
ducit, qua originale in infantibus,
& in adultis etiam actualia remittũ
tur. Tertio, totam pœnam peccatis
debitam rite ſuſcipientibus condo-
nat; nam ſi quis baptiſmate accepto
ſtatim moreretur, ad cœlos proti-
nus euolaret, in cuius ſignum cœli
aperti ſunt ſuper Chriſtum baptiza
tum. Quarto, omnes irregularita-
tes ante illum contractas præter bi
gamiam aufert, quia bigamus vnio
nem Chriſti cũ Eccleſia ſibi deſpon
ſata conuenienter non ſignificat;
ideo per baptiſmum non tollitur.
Quinto, omnem infamiam demit,
quoniam per illum auferuntur pec
cata, & quæ ſequuntur ex illis
ſub ratione, qua ſunt peccata, cu-
iuſmodi eſt turpitudinis nota.

CAP. LXXII.

De Sacramento Confirmationis.

Iob.7 CVm uita hominis ſit militia
ſuper terram, quã baptiſmo
fultus ſuſtinere poteſt, tamẽ
niſi corroboraretur cõfirmatione,
equidem decertare fortiter nequi-
ret: & quamuis baptizatus, quando
expetitur confeſſio, fidem teneatur
fateri, attamen ita prompte, ac ſtre-
nue certamini, ut confirmatus, non
ſe exponit, ſicut de Apoſtolis antè
aduentum Spiritus Sancti ob timo-
rem foribus clauſis intus domi ma-
nentibus patet, qui poſtea ſpeciali
modo confirmati, ac Spiritu Sancto Act.4
repleti cum fiducia Dei verbum lo-
qui cœperunt. Confirmatio itaque
eſt unctio in frõte baptizati ſub cer 318
ta verborum forma per Epiſcopum
facta, gratiam efficiens, & conferẽs,
& baptizatum ad fidem Chriſti ui-
riliter confitendum diſponens: ba-
ptiſmo enim regeneratur ad vitã,
confirmatione autem augmentum
præſtatur ad gratiam. Chriſtus hoc Mat 19
Sacramentum non exhibendo, ſed
promittendo innuit, quando ſuper
pueros manus imponebat: & quan- Ioan. 7.
do dixit Apoſtolis, Si nõ abiero, pa
racletus non ueniet ad uos, ſi autẽ
abiero, mittam eum ad uos. Nam
Spiritus Sancti plenitudinem antè
Chriſti Reſurrectionem, & aſcẽſio-
nem dari non decebat. dicente Ioã-
ne, nondum erat Spiritus Sanctus Cap.7.
datus, quia Ieſus nondum erat glo-
rificatus; Quod Sacramentum po- 319
ſtea inſtituit, licet ſcriptis non man
dauerit: multa enim fecit dominus, Ioã. vlt.
quæ nõ ſunt ſcripta, & de ſac. vnct.
cap. vnico, & Sac. Conc. Trid. quod Seſſ.7
Apoſtoli exercuerunt. Qui cum ve- can.1
niſſent, orauerunt pro ipſis, ut acci Act 8. et
perent Spiritum Sanctum; tunc im- 9.
ponebant manus ſuper illos, & ac-
cipiebant Spiritum Sanctum. Cuius
materia eſt Chriſma ex oleo oliua-
rum propter nitorem conſcientiæ, 320
& ex balſamo ob odorem bonæ fa-
mæ compactum; nam ſicuti dictum
eſt, hoc Sacramento Spiritus Sancti
plenitudo ad ſpirituale robur con-
fertur, quod perfectæ ætati conue-
nit; baptizatus enim ad perfectam
ætatem perueniẽs actiones ſuas de-
bet alijs communicare, ut in oleo
Spiritus Sancti gratia deſignetur,
cui balſamum ob ſuauitatis fragrã-
tiam, quæ redundat in alios, admi
ſcetur. Forma eſt: Cõſigno te ſigno 321
Crucis, & confirmo te Chriſmate

ſalutis,

ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. quę huic Sacramento ritè accommodatur. Nã ſicut forma rei naturalis dat ei ſpeciem & eſſe; ſic hæc forma idem facit; & ſpeciatim tria includit, quæ magnam cum ipſo habent ſimilitudinem. Primo, efficientem cauſam plenitudinem roboris conferentẽ, ibi in nomine Patris, & Filij. complectitur. Secũdo ſpirituale robur ad pugnam confirmato collatum, ibi, confirmo te chriſmate ſalutis habet. Tertio, ſignum, quod in pugnaturis imprimitur, conſigno te ſigno Crucis comprehendit, in quo Saluator noſter triumphauit. Ordinarius miniſter eſt Epiſcopus conſecratus, nam in ſacra ſcriptura habemus, Apoſtolos tantum, quorum vices Epiſcopi gerunt, hoc Sacramentum contuliſſe; namque quando Philippus baptizauit eos de Samaria, Apoſtoli eoſdem confirmauerunt; quoniam ad inferiores artifices materiam, cui poſtea ſuperior dat formam, pręparare attinet; vnde cum baptizatus ſit quoddam opus, & Dei ædificatio, ut Apoſtolus. Dei ædificatio eſtis; & hoc Sacramentum perinde ſit primi ædificij ideſt, baptiſmatis nouiſſima perfectio: iccirco Epiſcopi, ut ſuperiores artifices in Eccleſia Dei, & locum tenentes Apoſtolorum in primitiua Eccleſia hoc Sacramentum tantummodo conferentium, confirmare debent, ut de conſecr. diſtinct. 5. Omnis fidelis, & Munus quoque, & de conſuet. Quanto, & Sac. Concil. Tridentinum. Quod omnibus de Eccleſia, & vſum rationis habentibus dari debet; quia baptizatos ad pugnam aptat, & roborat, & contra diabolicos incurſus munit, & ad fidei confeſſionem valde corroborat; ita ut prælia, & mundi agones ſuperare, & victoriam reportare poſſit. Sed petere poteſt an qui vſum rationis habet, ſub pœna peccati mortalis confirmationem ſuſcipere teneatur. D. Thom. periculoſum eſſe inquit ſine confirmatione mortem obire, non quia ille damnaretur, niſi forte propter contemptum, ſed quia perfectionis detrimentum pateretur; ob quam doctrinam, vt Caiet. & in ſummul. & Armella verb. Confirmatio, num. 1. & Sotus in 4. diſtinct. 7. q. Vnica, artic. 8. nullum eſſe pręceptũ obſtringens ſub reatu mortali abſolutè defendunt. Sotus autem inquit, confirmationem non eſſe de neceſſitate ſalutis, niſi adultis ideſt, ſigna vſus rationis habentibus, oblata tamen omnimoda opportunitate, ita ut tunc non contemnant. Petr. de Palud. in 4. diſtinct. 7. quæſt. 1. dicit, quemlibet ex mandato Eccleſiæ ſemel confirmari teneri, habita tamẽ ſufficienti opportunitate, alias mortaliter peccat, quem Syluest. ſequitur verbo Confirmatio, numero 3. Quam opinionem magis probabilem eſſe exiſtimo, non ratione præcepti Eccleſiæ, quod numquam uidi, ſed negligentiæ, & præſertim craſſæ; nam cum confirmãdus multos vitæ annos percurrerit, & aliquotiens commoditatem recipiendi habuerit, niſi confirmationis Sacramentum recipiat, ratione probabili peccaſſe mortaliter affirmare auderem: quoniam ſi in his occaſionibus, atque periculis hoc Sacramentum ſuſcipere non teneretur, fruſtra a Chriſto fuiſſe inſtitutum videretur. Quinetiam nullo pacto recipiendum eſſe quis confirmare poſſet, quod rationi, & praxi contrarium eſſe videtur; nam Apoſtoli baptizatos a Philippo poſt dies paucos confirmauere; quod etiam Eccleſiæ vſus comprobauit, cui contrarie non expedit; alias quando id

Margin notes: Coloſſ. 2. | 322 | Act. 8. | 1. Cor. 3 | Seſſ. 7 can. 3 | 3 p. q. 72 ar. 8. ad. 4. | 323

Seſſ. 23. c. 4. agere debeat ignoro: Huic opinioni Sac. Conc. Tridentinum, etiam fauere videtur, prohibendo, ne quis, prima tonſura initietur, niſi Sacramentum confirmationis ſuſceperit.

324 Principales effectus ſunt tres, Primus eſt gratia gratum faciens, qua ad aliquid præcipue agendum diſponitur, quod ſine ea fieri nequit, videlicet, vt animam ſuam ponat

Ioā. 15. pro Christo, Nemo enim habet maiorem hac dilectionem, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis Secundus, eſt character, quo inſignitur, ut miles Chriſti ad conſtanter dimicandum contra eius aduerſarios conſtituatur. de conſec. diſt. 5. Nouiſſimè: & ob id in fronte ungitur, ut Chriſti Crucem, atque militiam confiteri, ac tueri non erubeſcat; & ſi opus fuerit toto mundo fateatur, & defendat. Tertius eſt affinitas, quæ inter confirmatum, & eius patrinum contrahitur, qui vnus, vel duo eſſe poſſunt; veluti in baptiſmo, vt in Conc. Trident. ſeſſ. 24. can. 2. ſed non eſt licitum, ut ſit idem, qui ex fonte leuauit, niſi neceſſitas id exquirat.

CAP. LXXIII.

De Sacramento Euchariſtiæ.

IN hoc Sacratiſſimo Euchariſtiæ Sacramento memoriam, quidē fecit Dominus mirabilium ſuorum, & amoris ſui diuitias ſuper hominem redundanter effudit, quia corpus, & ſanguinem ſuum, vt ſpiritualis animæ cibum, & potū, ei ſub panis, & vini ſpeciebus exhibuit, quod ob eius præſtantiam mul is

325 decoratur nominibus. Gratia enim vocatur, quia efficit eam, & cōfert; quinetiam datorem gratiæ continet, & elargitur; ab Apoſtolo altaris Sacramentum nominatur, eo Heb. 13. quod in altari offertur: Hoſtia nuncupatur, quia Chriſtum qui ſe Deo Patri hoſtiam obtulit pro peccatis, comprehēdit. Dicitur Synaxis id eſt communio: nam per hoc Sacramentum Chriſto coadunatur, eiuſque carnis, & ſanguinis, ac diuinitatis eſt particeps; & ſubinde nos ipſi in eodem Chriſto communicamus. Viaticum ratione futuræ fruitionis Dei uocatur, quia iter ad felicitatem æternam præbet, & ægroto viam vniuerſæ carnis ingreſſuro tādem confertur: Sacratiſſimum, atque ſantiſſimum per excellentiam, quam habet ad alia ob contentum in ipſo, nominatur. Eſt etiam ſacrificium, & præter gratiam, quam confert, item habet, ut immolatio Chriſti repræſentetur, ac ſi tunc fieret in ſatisfactionem pro expiandis piaculis offertur. Quod Dominus ob tres præcipuas cauſas in vltima cœna facta inſtituit. Primo, ratione latriæ. Nam ſacrificijs in veteri lege 326 obfigurantibus colebatur: ideo digniſſimum, & mirum ſacrificium in hoc Sacramento nobis exhibere dignatus eſt. Secundo, ratione liberalitatis, magnificentia enim eſt circa magna: vndè maximum donum, quia eſt ſumme liberalis, impertiuit. Tertio, ex charitate, ac ſpeciali amore: Etenim in vna ciuitate, vel domo habitare ſimul eſt magnæ charitatis ſignum, habitare autem vnum in alio, vt in hoc Sacramento facit Dominus, maximum eſt charitatis ſignum. Eſt namque Sacra- 327 mentum corporis, & ſanguinis eius, quo vita ſpiritualis nutritur: & quamuis materia ſit duplex, & forma, vnum tamen perfectionis argumento, & vnitatis effectu, & fine eſt Sacramentum; & ad eius integritatem concurrunt, quæ ad ipſius

ſius finem requiruntur; nam vnum
5. me iuxta Ariſtotelis doctrinam tripli
taph. citer eſſe dicitur, videlicet quod eſt
tom 9. indiuiſibile, vel continuum, aut
perfectum, & Sacramentum dici-
tur vnum perfectione; ut ex ſacris
literis dicitur. Vnus panis, & vnum
corpus multi ſumus, quia de vno
pane participamus, & eundem ſan-
1. Co. 10 guinem potamus. & de ſum Trin. &
fid. cath. firmiter, & in Conci. Trid.
ſeſſ. 13. can. 2.

C A P. LXXIIII.

De Materia, & forma Eucharistiæ.

318
Mat. 26 Materia huius Sacramenti
eſt panis azymus ex frumē
to confectus, & coctus. Ac-
cepit enim Ieſus panem, & benedi-
xit, &c. Hoc eſt corpus meum; & ac
cipiens Calicem gratias egit, &c.
Hic eſt enim ſanguis meus noui te-
ſtamenti. & addit, Dico autem vo-
bis, non bibam amodo de hoc geni
mine uitis. Quod congruenter fa-
ctum eſſe uidetur. Primo, quo ad
vſum Sacramenti hæc materia eſt
apta, quoniam victus hominis in
eſu panis, & vini potu conſiſtit; his
enim communiter ſe reficit. Secun-
do, ratione repræſentationis Ieſu
Chriſti paſſionis congruit; nam in
paſſione ſanguis fuit ſegregatus a
corpore, & in hoc Sacramento ſan
guis conſecratur ſeiunctum. Tertio,
quantum ad ſingularem effectum,
quia eſt animæ, & corporis alimen-
tum: corpus namque ſub panis ſpe-
cie pro corporis incolumitate, ſan-
guis vero ſub ſpecie vini offertur
pro ſalute animæ, & conſecratur.
Quarto, quo ad totius Eccleſiæ ef-
fectum, quæ ex diuerſis fidelibus
cōflatur: ſicut panis ex diſparilibus
granis conficitur, & vinum ex va-
rijs racemis exprimitur. Verum de-
poſcere poteſt: Verum ſi aliqua re-
gio fidem, & noſtram religionem
ſuſciperet, vbi arte, & diligentia vi
num haberi non poſſet, ne priuare-
tur hoc Sacramento, diſpenſari per
Papam poſſit, vt in ſolo pane conſe-
cratio fiat. Sotus in 4. ſent. diſt. no-
na q. Vnica ar. 1. ſolutionem ab In-
nocentio III. latam aliquorum re-
cenſet dicentium, conſecrationem
non valere, ſi quis panem tantum
conſecret, vel è contra, ut de celeb.
miſ. lib. 4. cap. 23. & eum, qui hoc at
tentaret, ratione præcepti Deum
grauiter offendere dicit: ſed dubio
non reſpondet. Sotus autem id affir
mare non audet, quia nunquā fuit
auditum a ſeculo, vt hoc Sacramen
tum dimediare fuerit conceſſum.
Albertus in libello de corpore
Chriſti dicit, Papam eſſe conſulen-
dum. Ang. vero diſpenſare poſſe
affirmat ob intolerabile damnum,
quod ex Sacramenti defectu pate-
retur. ver. Euchariſtia, num. 20. Syl-
neſt. ver. Euchariſtia, primo num. 6.
Angelum carpit, & Papam diſpen-
ſare non poſſe tuetur. Nemo enim
quæ ſunt de ſubſtantia, & Sacramē
ti perfectione demere, vel mutare
poteſt; ſed panis, & vinum ſunt de
eſſentia, & perfectione Sacramenti
Euchariſtiæ; nam ſunt eius partes
eſſentiales, ergo. Et probat per dó-
ctrinam D. Thom. ſic aſſerentis. li- 3. p. q.
cet in omnibus regionibus vinum, ar. 1.
& triticum non oriatur, uel inue- 2.
niatur, nihilominus ad omnes ter-
ras, quantum ſufficiat ad huius Sa-
cramenti vſum, deferri poteſt; quia 319
non eſſet perfectum Sacramentum,
& eius perfectio reliquis neceſſita
tibus eſt præponenda: vnde huius
Sacramenti perfectionem in vſu

fidelium non conſiſtere aduertat, ſed in conſecratione materiæ, & eius abſolutione: quare quicquid eſt de neceſſitate Sacramenti expletione dimitti nequit; alias ſacrilegium committeretur, quod Sacramento Euchariſtiæ eueniret, ſi vinum non offeratur,& conſecretur: etenim populus carens vino rem Sacramenti ideſt, gratiam ſpiritu, & mente conſequeretur, quamuis Sacramentum non perciperet, & in vnione corporis myſtici, ſine qua non datur ſalus, perſiſtit, & copulatur: quam ob rem tempore, & induſtria uinum, & ſemina ad propagationem apta deferre, & plantare ſtudebit, vt in regionibus nuper inuẽtis factum habemus. Erit huius Sacramenti materia panis ex tritico coctus, & azimus, & uinum ex vuis expreſſum aquæ ſimul miſtum. vt de conſecrat. quæſt. ſecunda. Cum omne; & cum arte, & de celeb. miſſ. c. literas.
330 Forma panem conſecrandi eſt. Hoc eſt corpus meum. dictio, Enim, non eſt de eſſentia Sacramenti, ſed de præcepto Eccleſiæ; ſi tamen illam omitteret ſcienter, peccaret mortaliter: Forma autem ſanguinis de neceſſitate Sacramenti eſt. Hic eſt calix ſanguinis mei. vel, hic eſt ſanguis meus, alia autem ſunt de præcepto Eccleſiæ, videlicet noui, & æterni teſtamenti, &c. Prolatis dictis formis panis in corpus, & vinum in ſanguinem ex vi verborum tranſubſtantiantur; quoniam non eſt impoſſibile apud
Luc. 1. Deum omne verbum dicente
Cap. 6. Ioanne. Verba, quæ ego locutus ſum uobis (ſcilicet de hoc Sacramento) ſpiritus, & vita ſunt, ideſt non habent carnalem conſequentiam; namque panis, & vinum ſecundum ſe, & quodlibet ſui ſubſtantiam reſpicientis deſinunt eſſe, quorum loco corpus, & ſanguis Ieſu Chriſti ſuccedunt. Siquidem ſubſtantia panis in Corpus Chriſti, & ſubſtantia uini in ſanguinem ipſius conſecratione tranſubſtantiantur ut Chriſtus ſub panis, & vini ſpeciebus habeatur.

Quapropter Sacrum Concilium Seſſ. 13 Tridentinum, illam ſingularem can. 2 conuerſionem panis in corpus Domini, & uini in eius ſanguinem rectè tranſubſtantiationẽ appellauit; & licet iuxta modum exiſtendi naturalem in cœlis ad dexteram Dei Patris aſſideat: Veruntamen multis in locis Sacramentaliter ſua ſubſtantia adeſt, ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere uix poſſit, tamen eam conſtantiſſime confiteri, & credere obligatur. In quo multa mirabilia inueniuntur. Primo, poſt conſecrationem nil panis remanet, & tamen ſubſtantia panis non corrumpitur, neque in nihilum redigitur, ſed in corpus Chriſti tranſubſtantiatur. Secundo, materia panis in corpus Chriſti, quatenus eſt corporeum, tranſubſtantiatur, & ibi non eſt Chriſti anima ex ui Sacramenti, ſed ex concomitantia, quoniam ibi eſt Corpus Chriſti, quod ſine anima eſſe nequit: etenim non fit terminatio conuerſionis, ac tranſubſtatiationis in animam, quatenus dat eſſe animatum, ſed quatenus dat eſſe corporeum; quoniam verba Sacramenti conſecrationis efficiunt, quod ſignificant, verba autem. Hoc eſt corpus meum: conuerſionem ſolummodo in corpus eſſe declarant. Tertio, quotieſcunque panis tranſubſtantiatur, Corpus Chriſti non augetur; quoniam illa tranſubſtantiatio non fit per additamentum. Quarto, licet

multæ

multæ hoſtiæ in diuerſis locis inueniantur conſecratæ, & in qualibet ſit corpus Chriſti integrum; tamen corpus eius non mutatur, quia panis ſubſtantia directè in ſubſtantiam corporis Chriſti conuertitur; ſubſtantia autem ut ſubſtantia ad nullum locum determinatur, ſed prout eſt quanta. Quinto, totum Chriſti corpus animatum ex ui conſecrationis eſt in hoſtia per modum ſubſtantiæ, & non per modum quantitatis. Sexto, in qualibet hoſtiæ particula, ſiue continua, vel diuiſa eſt totum corpus Chriſti; eſt enim ibi per modum ſubſtantiæ, & ſicut anima rationalis eſt tota in corpore, & tota in qualibet parte corporis; ſic Corpus Chriſti integrum ſub qualibet ſpecierum parte exiſtit. Septimo, totum Corpus Chriſti eſt in qualibet particula abſque confuſione membrorum ratione ſubſtantiæ, & non per comparationem ad ſpecies Sacramentales. vt Sac. Conc. Trident. vel ut dicit Scotus per modum quantitatis, quo ad primũ ſuum officium, id eſt, quo ad ſeparationem partium, vt caput ſit extra pedes, & pedes extra brachia; non tamen quo ad alterũ officium, videlicet partes in ſitu in ordine ad locum non extendit. Octauo, licet accidentia ſint in hoc Sacramento ſine ſubiecto, & Dei virtute ſubſiſtant, quoniam eſt prima cauſa omnium, & in totum ens naturale tenet imperium; ita ut remoto priori, ſcilicet, ſubſtantia panis, remaneat poſterius, videlicet quantitas dimenſiua, tamen corrũpi poſſunt. Nono, quando Hoſtia frangitur, Corpus Chriſti non contunditur; Etenim nulla res confringi poteſt, niſi ſit quanta. Decimo, mirabile eſt, panem conſecratum nutrire, & corrumpi valere, ſicuti antea contingere poterat, & ibi tamen panis, & vini ſubſtantia nõ eſt, ratio, quia panis ſubſtantia ex vi conſecrationis in Corpus Chriſti conuertitur, & accidentibus ſuper naturali modo confertur, ut ſubſiſtant, quod eſt ſubſtantiæ propriũ: & ſicut ſubſtantia nutriunt, & dein ceps, ac ſi adeſſet ſubſtantia, agere, ac pati poſſunt. Vndecimo, licet hoſtiæ alterentur, corrumpantur, & putreſcant, tamen Corpus Chriſti nil patitur; nam illa accidentia ſubſiſtunt, & potentiam perferendi, quæ ſubſtantia pati poſſet, profecto conſequuntur; vnde alterantur, & corrumpuntur, & non Corpus Chriſti impaſſibile, & glorioſum.

Seſſ. 13. cap. 1

CAP. LXXV.

De miniſtro, & ſuſcipientibus Sacramentum Euchariſtiæ.

SOlum Sacerdotem huius Sacramenti eſſe miniſtrum, dicente Chriſto: Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis, firmiter tenere oportet. Proprium enim eius eſt hoc Sacramentum, vt diſt. 25. Perlectis; quia nemo in perſona alterius quicquam agere præualet, niſi per poteſtatẽ ab ipſomet collatam, quam Chriſtus in vltima cœna diſcipulis contulit dicendo. Hoc facite in meam commemorationem. Qui determinatam materiam conſecrare tenetur. Verum petere poteſt, vtrum ſacerdos poſſit conſecrare quantam materiam ſibi placuerit. Abb. in tract. de Euchariſtia, quem ſequitur Angelus, & ſupplementum, illam materiam tantum, quæ a fidelibus probabili ratione conſumitur, conſecrari defendunt: nam intentio Chriſti, & Eccle 332

ſiæ eſt, vt ſumatur, quia ratio omnium materiam habentium deſumitur, ex ordine ad finem, vt patet de ſerra, cuius materies eſt ferrum ſectioni maximè accommodata; ſed hoc dubium ſupponit aliud diſcutiendum, videlicet vtrum præſentia materiæ ſit neceſſaria ad conſecrationem, Maior. in 4. diſtinct. 11. quæſt. 2. art. 2. tuetur, ſacerdotem poſſe conſecrare etiam hoſtiam, quæ eſt poſt parietem, vel a tergo, probat. Omnis ſacerdos, qui hoſtiarum aceruum conſecrat, etiam quas non videt, & ſubtus manent, conſecrat, ergo præſentes & abſentes conſecrare poteſt. Probatur cōſequentia, nam quodlibet ad eſſe dicitur dum ſenſu, vel intellectu percipitur; ſed ſacerdos multas hoſtias abſentes, & præſentes intellectu, vel ſenſu percipere poteſt, ergo. Opiniones adductæ in periculo verſari videntur; nam intentio miniſtri ad conficiendum hoc ſacramentum ſignificationi verborum conformari debet, vt pronomina Hoc, & Hic in formis poſita præſentiam
333 apertè demonſtrant. Quapropter D. Thomæ ſententiam aſſerentis ſacerdotem tantam materiam, quanta ſibi placuerit, dummodo ſit præſens ratione pronominis materiam indicantis, conſecrare poſſe rationibus confirmo. Primo, omnes ſacerdotes in Sacramentis conficiendis Eccleſiæ vſum ſeruare tenentur, ſed vſus Eccleſiæ ſemper extitit, ut materia conſecranda coram Sacerdote ponatur, ergo. Secundo, quotieſcumque inſtrumento apto ad aliquid agendum vtitur materiam præſentem habere, & quantam ſibi placuerit determinare poteſt, ſed in conficiendo hoc Sacramento Sacerdos eſt miniſter, & agens inſtrumentale, ergo. Tertio, ſi ſacerdos abſentem materiam conſecrare poſſet, abſurda, & falſa ſequerentur; nam hic Foriliuij materiam Rauennæ exiſtentem conſecrare ualeret, quod ratio percipere nequit. Quapropter materiam a ſacerdote conſecrandam non multum diſtare, ut poſſit ſaltem eam videre, & ſuper illam proferre verba ſentirem; aliàs abſentem, & ferè infinitam conſecrare poſſet, & ſic iſta actio terminis non includeretur; quod nemo capit; & hoc Sacramentum ad ſolamen animæ collatū in eius ſcandalum, & confuſionem (quod numquam concedi debet) inſtitutum fuiſſe videretur. Ad primum argumentum Primæ opinionis, Reſpondetur, ſacerdotem quātam materiam ſibi placuerit conſecrare poſſe, ſed coram ſe poſitam, & non ſolum ad vſum fidelium, ſed etiam ad conſeruandum: Ad maiorem Reſpōdetur, illam congeriem hoſtiarum eſſe præſentem, in quas conſecratio peruenit: immo ſi eſſent opertæ; dummodo ſacerdos illic eſſe non ignoret, conſecrantur. Ad confirmatione dicitur non eſſe ſatis intellectu concipere, ſed adeſſe oportet, ut Hoc, & Hic in formis poſita oſtendunt. Suſcipiētes Sacramētum ſunt duplicis generis, ſcilicet conſecrans, & ſimul ſumens ſacerdos, qui illud perficere, & ſub vtraque ſpecie maximis ex cauſis deglutire tenetur. de conſec. diſt. 2. Relatum. Alter vero eſt ſuſcipiens, ſed non celebrans, ut ſacerdos non 334
celebrans, vel ſecularis, qui adultus eſſe debet, viator, & fidelis, mentis compos, & conſcientia probatus, & ob reuerentiam corporalem Sacramento exhibendam ieiunus: nam omnes, qui Chriſto vniri poſſunt, Euchariſtiam ſumere valent, ſed homo fidelis, atque probatus, dicente Apoſtolo. Probet autem 1 Co. 11.
ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat,

edat, & de Calice bibat, Chriſto vni ri poteſt, ergo. Sed quoniam cum peccato mortali accedere contingit; id duobus modis accidere poteſt. Primo, conſcientiam peccati
335 mortalis habendo. Secundo, autem non; Primum, tribus modis euenit. Primo, ſi accedens ex ſufficienti certitudine peccato mortifero ſe irretitum eſſe ſciat, hic ſumendo Sacramentum peccat mortaliter, & ſe Chriſto per Euchariſtiam coniungere mentitur. Secundo, quãdo habet cõſcientiam delicti, quæ ex probabili certitudine conſurgit, vt puta qui diu moroſè delectatus, & mẽ talem cõſenſum fuiſſe pertimeſcit, ſi abſque cõtritione appropinquet, & ſumat, profecto delinquit, quia diſcrimini ſe committit: nam qui amat periculum, peribit in illo. Tertio, quando ex leui delectatione, an fuerit veniale conſcientiam habet, hic certe accedendo peccatum non patrat. Secundò aliquis inuenitur, qui non tenet conſcientiam peccati lethalis, & in peccato tamẽ inſcienter exiſtit, quod tribus modis accidere ſolet: Primo, ſi quis diligenter conſcientiam diſcuſſerit, & peritos conſuluerit, ſumendo nõ peccat, ſed remiſſionem peccatorũ, ſi qua latent, conſequitur, & tunc conſcientiam accuratè perpendit ſi iuxta uires humanæ fragilitatis, & quantum vir prudens examinaret in re ardua, quam vellet ſerio ſi curaſſet. Secundo, aliquoties probabili ratione conſcientiam expendit, & confitetur, & ſi quatuor concurrant, oblitorum conſequitur veniam. Primo, quando verba Dei deuote audit. Secundo, cum ſe expeditum ad bene operandum inuenerit; nam probatio dilectionis eſt exhibitio operis. Tertio, quando propoſitum a peccatis abſtinẽdi tenet. Quarto, cum de præteritis dolet, nã certitudo firma, an quis ſit in peccato haberi non poteſt, dicẽte Apoſtolo. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Tertio, cum neutro modo, ſed oſcitanter conſcientiam expendit; ſed magis conſcientia in bonam, quam in malam opinionem tenet. Dari autem
336 non debet publicis & notorijs peccatoribus propter ſcandalum, ut meretricibus, & vſurarijs publicis; cum notoria occultè non ſint corripienda, vt de pœnit. & remiſ. cap. 1. neque in duello pugnãtibus. 2. q. 5. Monomachiã, nec Hiſtrionibus in ea arte vtentibus magicis, vel turpibus, quæ ſint mortalia, ut Gloſ. in c. Pro dilectione de conſecr. diſt. 2. neque ad expurgationem infamię, vel aliquod experiendum de purg. can. Ex tuarum, & etiam ænergumenis, & dæmoniacis, ſi ob aliquod peccatum, quod conſtet, torquentur. Tri-
337 bus modis tandem ſumi poteſt. Primo, ſpiritu tãtum, vt hoc pacto, qui ſub illis ſpeciebus verum Corpus Chriſti eſſe, & ſimul recipiendi deſiderio ardet, & fide ſuſcipit: vel ſacramentaliter ſolum ſumitur, quando non recipit gratiam Sacramẽti, quoniam probatus non accedit: aut quando Sacramẽtum, & rem Sacramenti rite diſpoſitus ſumit. At quærere poteſt, an abſque lethali peccato hoc Sacramentum infantibus dari poſſit: & ſi detur gratiam recipiant. Nonnulli Græcorum, vt refert D. Thomas, poſſe aiunt, & ex loco Euangelij confirmant. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Et corroborant ex D. Dionyſio de cęl. Hier. Qui baptizatur trina immerſione mergi, & omnium Pontifex ita profectum ad Sacratiſſimam Euchariſtiam vocat, atque conſumatiuum illi Sacramentum communionem Deificam tradit. Cy-

Marginal notes: *Ioan. 8* — *1. Cor. 4* — *3. p. q. 80. ar. 9. ad 3.* — *Li. 2. c. 1*

 prianum

prianum quoque adducunt lib. de lapſis dicentem. Infantes eorum, qui in martyrio ad idola portabantur, non amiſiſſe iuſtitiam, quam in baptiſmo ſumpſerunt. Quare dicere (inquit) poterũt in die iudicij. Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo, & populo Domini ad profana contagia ſponte properauimus: quem
Epi. 23 tom. 2. locum D. Auguſtinus ad Bonifaciũ citat. Probatur: Omnes qui vitam æternam conſequi volunt, Euchariſtiam ſumere tenẽtur. dicente Chriſto. Niſi manducaueritis, &c. Sed infantes vitam æternam virtute ſaltẽ voluntarij actus conſequi uolunt, ergo. D. Thomas contrariam opinionem defendit loc. cit. probatur. Eadem eſt ratio de pueris nuper natis, & de amentibus à natiuitate: huiuſmodi autem inſanis dari non poteſt, quoniam deuotio huius Sacramenti non præceſſit, ergo etiam infantibus. Secundo, dixit Chriſtus accipite, & manducate; at infantes accipere, nec edere poſſunt, ergo. Ad loca citata Reſpondetur, Sacramentum duobus modis ſcilicet, ſpiritu credendo, vel ore degluttiendo ſumi poſſe. Infantes in Chriſtũ credentes ſpiritu illud ſuſcipiunt. & D. Dionyſius loquitur de baptiſmo adultorum, ut D. Thom. exponit ad tertium, & Gloſ. ſuper. cap. Si qui, dictum Sancti Cypriani explicat de adultis. Verum Cypriani uerba equidem ita exponi non poſſunt, dicentis. Si verò paruuli ſunt, & hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, & ſic per manus impoſitionem chriſmate communiti, Euchariſtiæ myſterijs admittant, ut de Eccleſ. re-
Cap. 52. gul. ſeu dogmat. Sotus in 4. ſenten. diſtinct. 12. quæſt. 1. art. 9. ait, ſi Eccleſia aliquando id agere conſueuit, ſi nunc daretur, gratiam conferret, quoniam quicquid ad Sacramenti eſſentiam attinet profecto mutare non poteſt, quamuis vſum prohibere queat: ſed quia iſtud nõ eſt adeo certum, ideo oppoſitum facile defendi poteſt: Equidem hoc dubium ſolutum eſſe vſque modo non uidetur; nam Soti explicatio verbis Cypriani directe contrariatur, cum ipſe fateatur, eſſe factum in aliqua Eccleſia. Quapropter Sacramenti gratiam accepiſſe ſentio, 338
quia ſaltem negatiuum deuotionis actum huic Sacramento debitum illi infantes non habebant: & ſi modo daretur pueris, & infantibus, conferentem peccare mortaliter vſu Eccleſiæ abutendo iudicarem, ſed infantes rem Sacramenti conſecuturos exiſtimarem, quoniam eis deeſt actus negatiuus deuotionis. Et D. Thom. abſolute non habet, gratiam non fore accepturos, ſed eis non eſſe dandum affirmat, quia actus deuotionis non habent.

CAP. LXXVI.

De effectibus Euchariſtiæ, & de nonnullis circa eam dubitationibus.

EVchariſtia eſt quædam nutritio ſpiritus, & vitæ ſpiritualis conſeruatio. Panis, quem ego Ioan. 6
dabo, caro eſt pro mundi vita. Nemo autem uitam ſpiritualem adipiſcitur niſi per gratiam, & hoc Sacramentum Primo operatur gra- 339
tiam in uoto, dum quis iuſtificatur per baptiſmum, vel confirmationem, quia vtrobique eius uotum, vt finis omnium Sacramentorum includitur: Operari enim remiſſionem peccatorum eſt primam gratiam conferre. Secundo, ſpiritualem

lem effectum, quem cibus, & potus efficiunt corpoream vitam ſuſtinendo, augendo, reparando, & delectando. Qui manducat me viuet propter me. Tertio, oĩa peccata occulta delere poteſt, qm eſt inſtrumentum Ieſu Chriſti paſſionis, omnia peccata (niſi ponatur obex) delere ſufficientis. Nam dum quis accedit in peccato mortali, cuius tamen conſcientiam nec habet, neque affectum, vt puta ſi accedat attritus, putans eſſe contritum, aut ſine culpa eſt oblitus aliquorum mortalium, recipit Sacramentum, & rem Sacramenti; Sed ſi poſtea memoriæ occurrunt, conteri, & confiteri tenetur. Quarto, peccata venialia delet, & cauet mortalia: nam calore concupiſcentiæ aliquid feruoris charitatis per venialia remittitur, qui hoc Sacramento roboratur, & multum extinguit concupiſcentiam carnis. Quinto, præſeruat a peccato dupliciter ſcilicet interius corroborando per gratiam, & exterius omnem dæmonum impugnationem repellendo per Chriſti paſſionem, cuius eſt ſignum. Sexto, a purgatorio vt ſacrificium ſatisfactorium pro peccatis oblatum animas liberat defunctorum.

Cæterum petere poteſt, vtrum liceat ſumere Corpus Chriſti ſine ſanguine. Prima opinio eſt Hæreticorũ negantiũ, Chriſto dicẽte. Niſi *Ioan. 6.* manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitam in uobis. Et quo- *Luc. 22.* tieſcunque hæc feceritis, in mei memoriam facietis. Probatur.

Primo, omnes Chriſtiani eiuſdẽ Sacramenti participes, & vnum eſſe debent per idem Sacramentum. Multi vnum ſumus, qui de uno pa- *1.Co. 10* ne, & de vno Calice participamus. Sed per ſuſceptionem ſanguinis, & corporis Domini vnum efficiuntur, ergo.

Secundo, omnia Ieſu Chriſti paſſionis bona, quæ in hoc Sacramento commemorantur, omnibus prodeſſe debent; At Chriſti paſſio plus in ſanguinis, quam corporis ſumptione exprimitur, ergo.

Tertio, omnes ſeculares gratia ſanguinis priuare non conuenit; ſed ſanguis Chriſti cõfert gratiam, quia eſt Sacramentum, ergo.

Altera Catholicorum ſnĩa eſt, aſſerentium, ſufficere mundanis recipere corpus ſolum, quia in eo eſt ſanguis ratione naturalis connexionis, eandemque gratiam, ac tantam conſequuntur. nam ex eo loco, Niſi manducaueritis, &c. rectè non col- 340 ligitur vtriuſque ſpeciei communionem omnibus eſſe præceptam: namque Dominus ibi diſcipulos alloquebatur, qui futuri erant ſacerdotes: etenim ibidem etiam dixit. Si quis manducauerit ex hoc pa- *Ioan. 6.* ne viuet in æternum. Et qui dixit. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam; dixit etiam, Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Tandem qui dixit. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo; dixit tamen, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Vnde pro difficultatis ſolutione duas pono concluſiones. Prima, Communio ab Eccleſia ſub vtraque ſpecie damnata non fuit, vt ſit contra ius diuinum, ſed ob multas occaſiones, & honeſtas rationes, Primo ob effuſionis periculum; multitudo enim ad ſumendum concurrit, in qua ſunt ſenes, adoleſcentes, pueri, & puellæ, & alij ſimiles, quorum nonnulli rem caute nõ agunt. Secundo,

vinum

Digitized by Google

vinum multis nauſeam mouet, & infirmis ſæpe noxium. Tertio, aliqua prouincia, quod ſufficeret, tantum vinum habere non poſſet. Quarto, Pro infirmis ſicut corpus reſeruari deberet, quod multoties aceſceret, & corrumperetur; & demum vt Sacerdotes a populo hac dignitate diſcriminarentur: non enim in hoc ſacrificio pares eſſe decet. Quapropter Eccleſia rectè, & de induſtria ſecularibus ſanguinis ſumptionem interdixit.

Secũda, Oẽs mundani ẽt per corporis ſumptionẽ vniuntur, & Chriſto incorporantur, & eandẽ ac tantam gratiam conſequuntur; quam Sacerdotes recipiunt, vt in ſolutione argumentorum patebit. Cõcluſio probatur primo, cũ populi nullum patiuntur ſpirituale detrimen tũ cõqueri nõ debent, ſed per ſolã corporis ſumptionem corpus vnũ efficiuntur; & Chriſto capiti vniuntur, & ſcandala tolluntur; & per cõnexionem cum corpore gratiã conſequuntur, ergo. Secundo: Quando fideles eandem gratiam ſicuti Sacerdotes conſequuntur, iuſtè lamẽtari non poſſunt, ſed ſumendo corpus, in quo per connexionem naturalem eſt ſanguis, finem prorſus conſequuntur. Ad locum Ioannis Reſpondetur, Chriſtum Eccleſiæ generatim eſſe locutum, quæ poſtea diſponeret iuxta temporũ occaſiones, veluti ritè peregit. Secundo: Cum corpus recipitur, ſanguis etiam bibitur, non ſub ſigno potus, ſicut etiam corpus ſub ſigno potus non bibitur. Iccircò Chriſtus non dixit. Niſi manducaueritis carnem ſub ſpetie panis, aut biberitis ſanguinem ſub ſpecie vini, ſed ſimpliciter. Niſi manducaueritis, vt eſus ad res referatur. Ad dictum D. Lucæ reſpondetur, fuiſſe tantummodo dictum Apoſtolis, qui hoc ſacramentum conficere debebant: Ad primũ reſpondetur, omnes hoc ſacrificium per modum cibi, & potus oblato participare, quia pro omnibus ſuo modo deferentibus offertur, nam Sacerdos in perſona omnium ſanguinem offert.

Ad ſecundum reſpondetur, Dominicæ paſſionis repreſentationem in actione completa ſacramenti cõſiſtere, in qua corpus ſine ſanguine conſecrari, & ſumi non debet, ſed idem fructus percipitur a ſecularibus, ac paſſio Ieſu Chriſti perfectè commemoratur.

Ad tertium reſpondetur, populũ non defraudari; eandem enim gratiam, quam ſacerdos ſacramentum ſub vtraque ſpecie ſumendo recipit; quoniam non minus virtute illius rei, quæ ſub ſpeciebus continetur per concomitantiam, quam virtute illius, quæ continetur ex vi cõſecrationis conſequitur. Nam quãdo corpus ſumit tam virtute corporis, quã virtute ſanguinis illic ex naturali connexione contenti gratiam recipit, ſicut ſacerdoti vnam hoſtiam accipienti gratia confertur, qui ſi poſtea alteram recipit, aliam gratiam non recipit, dummodo ſimul tempore vtraque ſumat.

Præterea quærere põt, vtrum pollutus nocturna pollutione, ſequẽti die contritus, & confeſſus abſque pœna peccari mortalis hoc ſacramentum recipere poſſit. Paludanus in 4. d. 9. q. 3. duo dicit. Primo, licet pollutio ſit effectus peccati mortalis, non tamen ipſa eſt peccatũ mortale, probat primo: Sicut nec partus adulteræ, neque conceptus, ſed ſolus concubitus vocatur delictũ, ita pollutio non eſt peccatum: nam ſeminis emiſſio eſt opus potentiæ vegetatiuæ, quæ dum alia opera, videlicet nutritionem efficit, & accretionem, errare nõ dicitur: licet ali-

Digitized by Google

aliquoties ex cauſa reprehenſione digna procedat, tamen peccatũ nõ reputatur. Secundo, ſignum peccati mortalis non eſt peccatum, ſed pollutio eſt ſignum peccati mortalis, ergo. Secundo, dubium diſſoluens ait. Si contritus, & confeſſus die ſequenti accedat, abſque lethali culpa Euchariſtiã ſumere poteſt: & conatur cõfirmare ſuam opinionem ex doctrina D. Thom. dicentis, pollutionem in ſomniis non eſſe peccatum, ſed ſignum peccati, quia nullum eſt ibi rationis iudicium. Licet pollutio ſecundum ſe animaduerſa nõ ſit peccatum mortale, ratione tamen ſuæ cauſæ, vel conſequentis effectus quandoque habet peccatum mortale annexũ. Vnde, ad percipiendum, quando ſit mortale, aut veniale aduertat, eam quadruplici ex cauſa euenire poſſe, videlicet ob turpium cogitatio-
341 nem, vel cibi, aut potus redundantiam, aut naturæ debilitatem, ſiue diabolicam illuſionem. Iccirco pro reſolutione difficultatis duas ſtatuo concluſiones. Prima, omnis pollutio nocturna procedens ex cauſa libera, quæ fuit peccatum mortale, ipſa etiam eſt culpa mortalis. Probatur: Nam aliquis actus exterior eſt peccatum, quamuis liber non exiſtat propter libertatem, quæ eſt in interiori, ex quo oritur; namque ſi quis pollutionẽ poſt aliquas horas ſecuturam conſultò procuret, illa quidem eſſet peccatum mortale, ergo eadem ratione ea, quæ ſit in ſomniis, dum fuit in vigilia procurata, erit etiam peccatum. Secun-
342 da, omnis nocturna pollutio ex cauſa proueniens, quæ non eſt peccatum ob corporalem immunditiam, & mentis diſtractionem ratione congruentiæ ſequenti die ſacramenti ſuſceptionem, præterquã in duobus caſibus, impedire videtur. Probatur per D. Hieronymum ad Demetriadẽ Epiſtola inter omnes, relata 33. qõ. 4. ſciatis. Si panes propoſitionis ab ijs, qui vxores tetigerant comedi non poterant; quãto magis panis, qui de cœlo deſcendit, ab his comedi non poteſt, qui cõiugalibus paulò ante vacauere amplexibus violari, atque cõtingi. Si vero ex aliqua probabili cauſa per arbitrium boni viri determinãda aliquis ſumat, perperam non operatur; vt puta quoniam eſt ſacerdos, & propter feſtũ diem celebrare obligatur, vel eſt ſecularis die feſto Euchariſtiam ſumere aſſuetus, & maximè diſpoſitus. Ad primum Paludani reſpõdetur, pollutionem eſſe peccatum non propter libertatem, quæ tunc eſt formaliter, ſed ob præcedentem, quæ in virtute remanet. Nec æqua ratio eſt de alijs actionibus potentiæ vegetatiuæ; quia non ſunt proximè in hominis poteſtate; ſicuti eſt pollutio, quæ eſt in libera hominis facultate; quoniam per liberum actum eam procurare poteſt.

CAP. LXXVII.

De Sacramento pœnitentiæ.

SAlus equidem, niſi per applicatam paſſionem Ieſu Chriſti, quẽ Deus propitiationem poſuit, nemini cõfertur: & ſicut adiuncta baptiſmo originali tollitur, ſic pęnitentiæ mortiferum crimen auffertur: & licet tria priora ſpiritualem vitam rectè conſtruant: tamen in varios morbos ei incidere contingit, quare ad ſubleuandum eã Chriſtus hoc ſacramentum inſtituit, quod D. Hier. ad Demetriadem ſecundã tabulã poſt naufragium ritè 343
vocauit. Quemadmodum fracta naui

naui in mare cadentes cum peri-
culo vitæ exiſtũt, & ſuper aliquam
tabulam, vt ſalutem conſequatur,
ſe recipere nituntur: ita in hoc ma-
re magnum rupta naui diuinæ gra-
tiæ, & in periculum æternæ damna
tionis labentes, per pœnitentiam,
tamquam per quandam tabulam
emergendi periculum euadunt.
Quæ in homine ex duplici cauſa o-
ritur, efficienti, videlicet quæ eſt
Deus. Etenim niſi Deus cor pulſa-
ret, & mutaret, nemo veram pœni-
tẽtiam ageret; eſt enim donum Dei
Trem. 5. & maximum. Conuerte nos Deus
ad te, & conuertemur; &, Nemo po
teſt venire ad me niſi Pater traxe-
rit eum; Et diſpoſitiua, quæ eſt ho-
minis voluntas Deo vocanti præ-
bens conſenſum. Ego ſto ad oſtiũ,
Apoc. 3. & pulſo, ſi quis aperuerit, intrabo,
& cœnabo cum illo. Etenim nulli
culpa abſque pœnitentia remitti
344 poteſt, quia nemo vitam nouam in
choat, niſi veteris pęnitentiã agat:
quapropter Chriſtus miſericors in
ſtituit hoc quartum in ordine Sa-
cramentum, & Petro reſpondit: nõ
Mat. 18 dico tibi ſepties, ſed vſque ſeptua-
gies ſepties, ideſt quotieſcumque
ingemuerit peccator, vita viuet.
Neque id mirum eſt, quoniam qui
offenditur, eſt infinitè miſericors;
& eius ſacramenta morbos expel-
lũt, & totum hominem ſanum red-
Luc. 13. dunt. Oportet igitur pœnitentiam
agere peccatorum. Niſi enim pęni-
tentiam egeritis, omnes ſimul peri-
bitis ſed ſimulata, qualis eſt hypo-
critarum, eſſe non debet, quia verè
non ſunt pœnitentes; neque obſti-
nata, vt fecit Iudas, qui laqueo ſe
ſuſpendit. Deus enim cor contri-
tum, & humiliatum exquirit. Con-
Ioel. 2. uertimini ad me in toto corde ve-
ſtro, in ieiunio, fletu, & plãctu, &c.
Conuerti autem dicitur, quando
per ſacramentum pœnitentiæ pec-
cata tolluntur, & conſcientia laua-
tur ab omnibus inquinamentis. La
uamini, & mundi eſtote &c. Si fue-
rint peccata veſtra ſicut coccinum,
quaſi nix dealbabuntur. Non enim
Deus per vllam artem decipi, neq;
pecunia corrumpi, ſed pœnitentia
placari poteſt, ſic Eccleſia canente.
Deus qui culpa offenderis, pœniten
tia placaris; de qua præſertim, vt eſt
Sacramentum, tractare intendo,
quod Chriſtus inſtituit. Confitemi
ni alterutrum peccata veſtra: & Sa
cerdotibus facultatem abſoluendi
tradidit, Quorum remiſeritis pec- 345
cata, remittuntur eis. Pœnitentiæ i-
gitur Sacramentũ eſt remiſſio pec-
catorum odio habitorum, cum pro
poſito emendationis: in quo ſunt
materia forma, miniſter, ſuſcipiẽs,
& effectus, quæ ſigillatim percur-
ram.

CAP. LXXVIII.

De materia pœnitentiæ.

HVius Sacramenti materia eſt
duplex. Remota, ſcilicet pecca
ta. Nam egerunt pęnitentiam (dice 346
bat Apoſtolus) ſuper immunditia, 2. Corin
& fornicatione, & impudicitia, thio 12.
quam geſſerunt; Et Proxima, videli
cet actus pęnitentis, qui ſunt con-
tritio, confeſſio, & ſatisfactio, & cõ
uenienter partes pœnitentiæ vocan
tur. Etenim duplex eſt pars rei, ſci-
licet eſſentiæ, & pars quantitatis, &
iſtæ tenent locum materiæ, & par-
tes integrantes nominantur; quan-
do ex illis pœnitentia integratur,
ad quam homo fide mouetur, ſciẽs
Deum nullum relinquere malum
impunitum; & de pœnis æternis du
bitans, & eundem infinitè bonum,
& maximè colendum percipiens,
omnia peccata incipit odio habe-
re, & deteſtari, & conſcientiam ſtu
dioſè

Digitized by Google

dioſè examinans omnes annos ama ritudinis ſuæ recogitat, & quorũ re miniſcitur peccata loco, ac tempore fatetur, & cum filio prodigo ait. Peccaui in cœlum, & coram te, & non ſum dignus vocari filius tuus; & ex Dei gratia aſſequitur contritionem, quæ eſt animi dolor, & vo-
347 luntaria peccatorũ deteſtatio, quatenus offenſa Dei cum propoſito cõfitendi, & deinceps ea euitandi; dicitur animi dolor, nam quis peccatũ odio habere nequit, niſi doleat ſe peccaſſe; dicitur deteſtatio, quoniã eſt actus contra peccatum ex conſideratione illius commiſſionis a voluntate elicitus, quo ſe peccaſſe nollet: dicitur vt offenſa Dei, non ſolũ quia peccatum ſecũ aliquid mali affert, ſed quoniã Deũ ſummũ bonũ offendit: dicitur cum propoſito cõfitendi; namque contritio confeſſionem loco, ac tempore abſoluta ratione includit faciendum: dicitur poſt hac ea euitandi; nam deinceps Deum non lædere, ſed potius quodlibet malum pati determinare, & in Deum ponere ſpem, qui talem vitæ emẽdationem elargiri dignatur, in propoſito ſemper retinere debet. Sic contritus, & charitate informatus in eodem inſtanti multa aſſequitur bona propter paſſionẽ Ieſu Chriſti, quæ tũc applicari incipit. Namque omnia peccata ei dimittuntur, & totus homo efficitur ſanus, & infuſæ virtutes, per peccata iam perdita, animæ infunduntur; quæ ſunt ſtola prima per peccatum amiſſa, & omnia opera olim viua, & per peccatum mortificata, reuiuiſcunt, & æternæ vitæ factus hæres anulus ſibi datur. Sed pœnitens aliquando cum attritione ad hoc ſacramẽtum
348 accedit, quæ eſt dolor voluntariè ſumptus ob timorem pœnæ, quæ ad delẽdum peccata non ſufficit, & pęnitẽtia imperfecta nominatur, quæ duplex eſſe poteſt. Altera quando pœnitet, ſe peccaſſe, & crimen mortale perpetraſſe nollet, ſed non omnino a peccatis abſtinere ſtatuit. Altera eſt, cum pœnitet ſe commiſiſſe peccata, & amplius non peccare decernit: non concipiendo peccatũ vt rem ſuper omnia deteſtabilia deteſtãdum, neque reputando ipſum ſuper omnia vitabilia deuitandum. Prima, non eſt ſatis, vt ſolum per eã peccatum remittatur; immo neque per eam, & abſolutionem ſacramentalem ei condonatur. Secũda etiam non ſufficit, vt per illam dimittatur abſolutione etiam ſacramentali adiuncta, licet ad abſolutionem ſacramentalem petendum ſufficiat, vt Caiet. in Opuſculis tract. 1. Opuſ. 5. q. 5. Nihilominus ſecundo modo acceptam cum ſacramentali abſolutione ad remittendum peccata, & ad ſacramentalem gratiam conſequendum ſufficere ſentirem: quia non oportet, vt peccator deteſtetur peccatum ſuper omnia deteſtabilia; non enim ſcripturæ ſacræ peccatum, tamquam quid ſuper omnia vitabile, & deteſtabile, fugiendum referunt, ſed ſolum pęnitentiam agite dicunt. Pænitemini. Facite fru- *Matt.* 3.
ctus dignos pænitentiæ. In quacum- *Luc.* 3.
que hora ingemuerit peccator, vita *Ezec.* 18
viuet. Sotus hanc doctrinam eruditè perdocuit libro primo de natura, & gratia cap. 15. quæ mihi vera eſſe uidetur. Sic contritus ita Deum alloqui poteſt. Peccaueram in cęlo, & coram te, & non eram dignus vocari filius tuus, quia te creatorẽ meum offenderam, & te fontem viuũ dereliqueram, & ciſternas diſſipatas aquam bonam erumpere nõ valentes mihi extruxeram; ſed tu miſericordia motus me vocaſti ad pænitẽtiam. Verum petere valet, num de ſingulis peccatis mortalibus particularis contritio requiratur. D. Thom.

3.4.q.87 Thom. in corp. ar. 5. ait diligentiam adhibere oportet, vt ſingulorũ peccatorum recordetur, vt ſingula deteſtetur, quam doctrinam Thomiſtæ declarantes inter ſe diſcrepant. Nam Caiet. in decimum articulum ſic explicat, dicendo duplicem eſſe peccatorum remiſſionem. Alteram plenam, & regularem; alteram autẽ quo ad culpam tantum, deinde ait. Pænitens de peccatis virtualem vel formalem diſplicentiam habere poteſt, & formalis dupliciter contingere valet, vno modo, vt ſit vniuerſalis omnia peccata commiſſa comprehendens, cum vna voluntate ab omnibus, & ſingulis abſtinẽdi, quæ in inſtanti eſſe poteſt, ſufficiens ad conſequendam remiſſionem omniũ peccatorum mortaliũ, vt Ezechiel. In quacumq; hora ingemuerit peccator, &c. qualis fuit in latrone. Virtualis autem diſplicentia vocatur, quæ nõ eſt formaliter diſplicentia, ſed eſt formaliter alius actus, vt puta dilectio Dei tantæ virtutis, & efficaciæ, vt ex eo formalis diſplicentia peccati; ſi tunc memoriæ occurrerit, ex vi illius actus ſequeretur. Et dubio reſpondens ait, doctrinam D. Thomæ de peccati mortalis remiſſione plena, & regulari veram eſſe, quia peccatum mortale, quo ad culpam, & omnem pænam remittitur, cum ſingula mortalia deteſtatur. Cum autem quæritur, an de ſingulis ſigillatim conteri, & ſingula deteſtari teneatur, hoc duobus modis intelligi poteſt. Primò, vt cuilibet peccato ſingulatim ſua propria deteſtatio dicatur; vt quot fuerint peccata, tot ſint deteſtationes; vel vt vnico actu contra peccata eiuſdem rationis ſe opponat, & deteſtetur; Primum eſt ridiculoſum: Secundum autem ſufficit; & tum ſingula deteſtari dicitur. Et tandem concludit D. Thomam hic de plenaria remiſſione peccatorum, quæ deteſtationem ſingulorum exquirit, eſſe locutum.

Sotus in 4. ait, contritio per ſe, & ex ſui natura ſingulorum requirit, quæ non ſolum in ordine ad confeſſionem, ſed etiam ad remiſſionem per ſe ipſam in iure naturæ fundatur, vt D. Tho. loco citato docuit. Probatur. Primo, Omnis contritio eſt motus conuerſionis auerſioni contrarius at per quodcumque peccatum mortale fit auerſio, igitur. Secundo, omnis contritio admetiri debet grauitate delicti; cæterum peccata ratione ſuorum obiectorum, & circumſtãtiarum magis, & minus aggrauant, ergo maiorem, vel minorem deteſtationem circa ſingula habere tenetur. Tertio, omnes ſequi debemus rationis dictamen, ſed lumen rationis, de offenſionibus omnibus dolendum eſſe dictat, ergo. Verum poſtea adhibet moderationem; ſcilicet quando tẽpus non ſuppetit, aut opportunitas non datur. Contritio generalis peccatorum in confuſo, quatenus ſunt offẽſa Dei, ſufficiet; probatur, Deus nil a nobis exigit, niſi quod eſt nobis poſſibile, ſed tunc ita euenit, ergo. Et demum ad habendam omniũ contritionem ſatis eſſe inquit, ſi ſingula recogitet, quando ad cõfeſſionem accedit, tunc enim ſingularis deteſtatio omnium nominatur. Diſt. 17 q. 2. ar. 3

349 Vt dubium magis enodetur, contritionem de ſingulis neceſſariam eſſe tribus modis percipi poteſt, vno modo, ſ. vt tot ſint actus contritionis, quot fuerunt peccata commiſſa, in quo ſenſu D. Thomam non fuiſse locutum ſentio. Alio modo, vt de ſingulis dolendum ſit ſecundum ſpeciem, vt omnibus peccatis vnius ſpeciei vnica contritio correſpõdeat, vt puta ſi quis adulterium decies commiſerit, ſatis ſit dicere

vnum

vnum actum, quo ſe decem vicibus peccaſſe ingemiſcat. Tertio modo intelligi poteſt, vt in ſingulari angatur animo, quod dupliciter contingere valet, videlicet cum omnia peccata ad memoriã reuocauerit, & ſuper illis omnibus ſignatis, & occurrentibus unico actu doleat; Vel diuerſis pœnitendi actibus id efficiat: nam ſicut intellectus in multa obiecta ſimul cumulata vnico actu, & diuerſis actibus tendere poteſt; ita voluntas in multa peccata ſimul oblata vnico, vel pluribus affectibus tendere valet. Quare cum D. Thoma dicerem. Quotieſcumque homo de ſingulis ſecundum ſpeciem conteri poteſt, optime agit; ſed quando diligentiam poſſibilem adhibet, ad amplius non teneri ſentirẽ: nam in corpore articuli ait, ut homo actualiter peccatum mortale deteſtetur, quantum in ipſo eſt, ut ſingula ſcilicet in ſpecie deteſtetur ſi poſſit. Contritio enim, vt virtus ad remiſſionem peccatorum eſt neceſſaria nam Deum peccatoribus pœnitentiam promiſiſſe non legitur, niſi pœnitentibus, & contritis. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, & ſcindite corda veſtra; Impius ſi pœnitẽtiam egerit ab omnibus peccatis ſuis, vita viuet, & nõ morietur. Non veni uocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam; & niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimul peribitis: nam mortalia abſque pœnitentia deleri non poſſunt, & contritio eſt vnum de requiſitis ad iuſtificationem, vt Pſaltes. Commouiſti terram ideſt uoluntatem per infuſionem gratiæ, cõturbaſti eam per contritionem, ſana contritiones eius per peccatorum remiſſionem, quia mota eſt per liberi arbitrij motionem. Sed quærere poteſt, an magno peccatori, & recidiuo multoties vſum diſcretionis habenti, de lege ordinaria aliquando facultas verè pœnitendi, & conterendi adimatur, ita ut commiſſorũ pœnitere, & conteri non poſſit. Et ſuppoſito vt ualeat, an de facto, & ita ſit certum, vt ſemper ad gratiam reſurgat ſi conteratur. Armachanus lib. 9. Sum. ait accidere ſæpè facultatem verè pœnitendi huiuſmodi peccatoribus, & ſimilib. ob grauiſſima ſcelera à Deo auferri, vt poſtmodũ pœnitere non poſſint; vel etiã quia ſunt de maſſa perditionis. probat Primo, Deus enim aliquando fidẽ aliquibus hominibus, & veritatis agnitionẽ, ſine qua illos reuera pęnitere non poſſe patet, denegat, ergo facultas pęnitendi eis non relinquitur. antecedens probatur; Propterea non poterant credere. Excecauit oculos eorum; vbi Gloſ. ait illos pro magnitudine ſceleris pęnitẽtia eſſe indignos. Confirmatur. Nolite murmurare ad inuicem. Nemo poteſt uenire ad me ſcilicet per fidem, niſi Pater traxerit eum, vbi D. Aug. tom. 9. in Ioan. Quem trahat, & quem non trahat, noli iudicare, ſi non uis errare.

Ezech. 3 *Luc. 5. & 11.* *Ioan. 12* *Iſa. 6* *Ioan. 6*

Secundo, Deus aliquãdo cor peccatorum, ſubtrahendo illis ſuũ auxilium, & gratiam, eos deſerit, & a ſe proijciendo indurat, ut Apoſtolus. Deus cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, ergo. *Rom. 9.*

Tertio, omnes qui ſe indignos gratiæ efficiunt, eis non datur, ſed huiuſmodi peccatores indignos gratia ſe reddunt, ergo eis non datur.

Hanc opinionem nimis duram, & impiam ſacræ ſcripturæ, & rationi contrariam eſſe affirmo. Nam ſi daretur tempus viæ, in quo peccator pęnitere non poſſet, eum neceſſario in peccatis perſeuerare ſequeretur; & etiam neceſſario peccaret non ſe conuertendo; ſed hoc eſt falſum, quia homini de neceſſitate

peccare

peccare repugnat, eſt enim liber, & Dominus ſuarum actionũ, & Deus ad impoſſibile neminem obſtringit, & hominem rectũ fecit, & reliquit illum in manu conſilii ſui, & appoſuit ei aquam, & ignem, vt ad quod-
350 cumque voluerit porrigat manum. Et D. Hieronymus de Eccleſ. dogmat. eos anathematizat, qui dicũt, Deum hominem obligare ad aliquid impoſſibile, & non permittit, vos tentari vltra quam poteſtis. Vnde ſi diuinã miſericordiam conſideremus, & ſimul perpẽdamus, ſacrã ſcripturam, omnes peccatores ad pęnitẽtiam vocari, inueniemus;
Mat. 9. etenim ipſa Veritas inquit, non veni vocare iuſtos, ſed peccatores.
1.Tim.2 Et Apoſtolus. Vult omnes homines ſaluos fieri. Nam pro omnibus quãtumuis ſceleratis paſſionem horribilem paſſus eſt Chriſtus, qui pro
Rom. 5. impijs mori voluit, & non pro no-
1.Ioã.2. ſtris tantum, ſed pro totius mundi propitiatorem eſſe ſibi complacuit. Quapropter Deum nulli iudicium habenti facultatẽ agendi pœnitentiam adimere, nec viam ſalutis claudere, vel in peccato perſeuerare, aut non pœnitendi neceſſitatem imponere firmiter ſentiendum eſſe ob
351 firmo. Nam duplici fauore hominẽ adiuuare poteſt; alter eſt, ſine quo bene agere non valet, & talem nemini negat etiam nefario, ne in die Iudicii retorqueat peccata propria in Deum, qui neceſſarium fauorem ei denegauit, qui a ſacris Theologis ſufficiens gratia nominatur. Alter eſt fauor ſuperabundans a Theologis gratia efficax nuncupatus, qui licet homini nõ ſit neceſſarius ſimpliciter, vt bonum agere poſſit; tamen ei confertur, vt bonum de facto operetur, quod huiuſmodi fauore ſecluſo, alioquin non ageret, etſi poſſet; & per huiuſmodi ſpecialis auxilij negationem dicitur quoſdam indurare, & obcæcare, ſciens eos a peccatis non receſſuros, & hoc modo illos deſerit: non tamen ob id ad pœnitentiam incapaces redduntur; ideo hanc catholicam concluſionem pono. Omnes peccatores abſolutè, & ſimpliciter, dũ vitam agunt, de omnibus peccatis pœnitentiam agere poſſunt, quæ ex ſupra dictis locis ſcripturæ, & rationibus ſatis comprobatur. Ad illud Ioãnis dicitur, Deus obcæcauit eos non præbendo illis auxilium. Secũdo modo acceptum, ſicuti Iſaias prædixit. Nam illud verbum, non poterant, impoſſibilitatem credendi non notat, ſed modum inaptatũ, quia obſtaculum ex parte intellectus extabat, quo Chriſtum videre impediebantur, & id eis eueniebat, quia gratiam ſecundo modo acceptam, non habebant; & ad illud, Nemo poteſt venire ad me. Reſpondetur eſſe verum ſtante illo modo nõ apto, quem Deus ſciebat ſine illo ſpeciali fauore amouendam non eſſe, dicebat. Nemo poteſt venire ad me. Alia etiam loca adducta, & adducenda eodem pacto interpretari valebit.

CAP. LXXIX.

De ſecunda parte pœnitentiæ, quæ eſt Confeſſio.

HOc nomen confeſſio tripliciter vſurpatur. Primo, pro cõfeſſione laudis. Confiteor tibi Pater Dñe Mat. 11
cęli, & terræ, quia hæc abſcondiſti a 352
ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Secundo, pro cõfeſſione in iudicijs facta quæ attinet ad iuſtitiam. Tertio, pro ſacramentali confeſſione ſacerdoti authoritatem habẽti in foro conſciẽtiæ facta. Quæ eſt de iure diuino, & peccatoribus neceſſaria, Quorum remiſeritis peccata remittũtur eis, & quorũ

reti-

Digitized by Google

retinueritis retenta ſunt: Nam ſine
cauſa dictum fuiſſet; quorum remi-
ſeritis peccata, niſi peccatores illa
faterentur; namque confeſſio ut in
contritione includitur ſemper fuit
Pſal. 55. neceſſaria, ut Pſaltes. Deus vitam
meam annunciaui tibi, poſuiſti la-
chrymas meas in cõſpectu tuo. Vbi
Gloſ. Deo uitam nunciat, qui pecca
ta Deo confitetur, ut etiam Sac. Cõ-
Seſſ. 14. c. 5 cilium docuit. Nullus enim pecca-
to mortali obſtrictus ad Sacram
Euchariſtiam ſumendam accedere
poteſt, niſi primo ſeipſum probaue
rit. Probet autem ſeipſum homo, &
ſic de pane illo edat, & de calice bi-
bat; ſed cõtritione confeſſioneque
ſeipſum probat, ergo. quo ad tem-
pus autem eſt de iure poſitiuo, vt
de pęnit. & remiſſ. Omnis vtriuſque
ſexus, ſcilicet poſtquam ad annos
diſcretionis peruenerit, ſaltem ſe-
mel in anno proprio ſacerdoti fide-
liter peccata fateri obligatur. & cũ
ſimplicitate, & cordis humilitate
rectam formare debet confeſſionẽ,
vt ſit ſimplex, humilis confeſſio, pu
353 ra, fidelis. Atque frequens, nuda, &
diſcreta, libens, verecunda. Inte-
gra, ſecreta, & lachrymabilis, acce-
lerata. Fortis, & accuſans, & ſit pare
re parata. Simplex erit, cum pecca
ta artificioſè non enarrabit, ut a
Confeſſario rectè ponderentur; nã
ſi ſuauitate vanæ eloquentiæ eum
delectãdo inuoluat, ut poſtea quid
iniungendum ignoret pro pœniten
tia, non ſimplex, ſed circumplicata
erit confeſſio. Humilis ſe peccato-
rem, & venia indignum recogno-
ſcet. Puta, ut mixta impertinentijs
non exiſtat, & eam nullo falſo cir-
cumplicabit. Fidelis erit narrando
veritatem. Frequens erit, nam qui
frequenter peccat, crebrò fateri de
beret, ut de laqueo peccati libere-
tur. Nuda, vt obſcuritatem verbo
rum non inuoluat, ita aperiendo
peccata, ut confeſſarius illum in-
telligat. Diſcreta eſt, quando con-
feſſario perito cor reſerat, ut crimi
na cognoſcat, & declaret dubia, &
opportuna remedia adhibeat. Li-
bens, & voluntaria, non ob timorẽ
pœnæ a ſacro canone impoſitæ. Ve-
recunda eſt, cum humiliter peccata
ſacerdoti Chriſti Vicario confite-
tur, & ob diuinam offenſam erube-
ſcit. Integra quantum ad peccata
mortifera, alias non confeſſa, tam
certa, quam dubia, quorum remini
ſcitur, & eorum circunſtantias ne-
ceſſarias. Sed contra hanc particu-
lam inſurgere ualet; datur aliqua
confeſſio diuiſa, & tamen ualida;
peccator enim omnia ſua peccata
obligatur fateri parocho; aliquo-
ties tamen deuinctus eſt aliquo pec
cato reſeruato, quod poſtea Epiſco
po fateri debet: ergo non ſemper eſt
integra, & nihilominus ſuum ſorti-
tur effectum, vt vſus Eccleſiæ pro-
bauit. Reſpondetur illam confeſſio 354
nem eſſe integram ratione finis, in
quem Parochus, & Epiſcopus ten-
dunt, ut agentes ſubordinati, & ſu-
perior pro vna perſona cum confeſ
ſario habetur; & id ita contingit,
quia parochus non habet authori-
tatem reſeruata ſoluendi. Secreta,
vt ab alijs non audiatur ratione
ſigilli cõfeſſionis, & boni nominis,
& honoris excludendo internun-
cios, teſtes, & epiſtolas, ut ſanctiſ-
ſimum tribunal ſanctæ Inquiſitio-
nis Romę ex ordine Clemẽtis VIII. 355
decreuit. Lachrymabilis cum dolo
re peccatorum ſaltem ſecundum ra
tionem; nõ enim oportet foras erũ-
pere lachrymas, ſed dolorem cor-
dis habere neceſſe eſt. Accelerata,
ut poſt peccatum commiſſum cõfi-
teatur; non interponendo multum
tempus, & moram. Non tardes con Eccl. 5.
uerti ad Dominum, & ne differas
de die in diem; & ſaltem id contri-

M tione

tione efficiat. Fortis, ut non dimittat aliquod peccatum, ſed omnia aperiat ſuperando timorem a reuelandis peccatis retrahentem: Accuſans, ut non ſe excuſet, ſed ſibi pec-
Pſ. 140. cata imputet, & non declinet cor ſuum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Sit parere parata, ita ut confitens ſit paratus ad ſatisfaciendum pro peccatis iuxta confeſſarij arbitrium, ut de pœnit. diſt. 5. c. 1. §. Ponat, ſe omnino in poteſtate iudicis in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruans, ut omnia eo iubente paratus ſit facere pro reparanda animæ uita; modo ut eã adimplendi facultas detur pęnitenti. Verum dubitare poteſt, an pœnitens iuſtam pœnam a Confeſſario inflictam ſuſcipere teneatur in hoc ſeculo faciendam iuxta citat. can. Petrus de Palud. in 4. diſt. 16. & 17. q. 4. & 7. affirmat, & eam probat per citat. can. vtriuſque ſexus ibi. Vt pœnitentiam iniunctam proprijs viribus ſtudeat adimplere; & rationibus. Primo, omnis iudex ordinarius contra reum confeſſum ſententiam ferre, & faciendã, cum ſibi placuerit, imponere poteſt, At cõfeſſarius eſt iudex habens poteſtatem ligandi, atque ſoluẽdi, ergo. Secundo, pœnitentia ex tribus partibus conſtat: Contritione aduerſus culpam præteritam, alias ſponte ad confitendum non accederet; Cõfeſſione, vt culpam ſuã Deo per ſacerdotẽ notificet, Satisfactione, vt recompenſet ſecundum arbitrium ſacerdotis abſoluentis, & ligantis. Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo: igitur. Tertio, quicquid boni, & recti actum eſt in lege naturæ, & ſcriptæ circa confeſſionem demi non debet; ſed in lege naturæ, & ſcriptæ nihil erat ſenſibile, niſi ſola ſatisfactio, quia tunc non erat confeſſio, nec abſolutio. Hæc opinio confirmatur per doctrinam D. Thom. in 4. diſt. 16. art. 1. ut notat. Io. Tabienſis in ſumma verbo, cõfeſſio, de cõfeſſ. num. 22. & Toletus in ſumma, lib. 3. cap. 9. num. 7. & ex doctrina Concilij corroboratur. ſeſſ. 14. ca. 8. Ex altera parte Scotus in 4. diſt. 17. quem ſequitur Syluẽſt. verbo, Confeſſio primo, num. 29. & Panor. de pænit. & remiſſ. cap. ſignificauit. Caiet. in ſummul. verb. cõfeſſio in declaratione 16. conditionis, Io. Medina C. de confeſſione quæſt. 41. oppoſitam opinionem tuentur, quam rationibus probo: Primo, cum peccator pluribus modis, & in alia vita, quod debet, ſoluit, aliquem eorũ deligere poteſt; verum pluribus modis, & alibi ſatisfacere valet, ſcilicet in purgatorio, igitur. Secundo modo peccator verum ſatisfaciendi propoſitum habeat ſiue hic, ſeu in purgatorio, ad confeſſionem ficte non accedit, igitur abſolutio ei denegari non poteſt. Tertio, ſi in hac vita agere pœnitentiam oporteret, multi in extremo vitæ peccata confitentes, & ſtatim morientes, quod illis neceſſe erat, non feciſſent, & tamen in gratia mortem in vitam cõmutaſſent, ergo non eſt neceſſariũ agere pœnitentiam in hoc mundo.

Pro reſolutione difficultatis dicendum; licet pænitens, & confeſ- 356
ſus in hoc ſeculo pænitentiam faciendam ſuſcipere nolit, & Sacramentum vndique perfectum non eſſe appareat, cum una parte careat integrali, & omnia Sacramenta ad hanc præſentem vitam ſpectent, & non ita diſpoſitus accedere videatur, & abſolutione indignũ ſe oſtendat. Ego tamen de foro diuinæ iuſtitiæ, & de grauiſſimis pænis purgatorij illum prius inſtituerem, & ad

pęniten-

penitentiam agendam in hoc ſeculo magnopere cohortarer: & ſi eum renitentem viderem, ita ut hic pœnitentiam agere reſiſteret, ne in æternam damnationem ſe præcipitet, eundem abſoluerem; nam quid mali mihi accidere poteſt, ſi in hoc dubio opinionem mitiorem Dei iudicio determinandam ſequor? ille enim iuxta Diuinam iuſtitiam alibi pœnas dabit. Ad canonem reſpondetur illud verbum, Studeat adimplere, neceſſitatem non imponere: & ſi neceſſitudinem diceret; attamen ſupponeret, ut cõfeſſus in hoc ſeculo eam facere uellet.

Ad primum, ſubditus in illis rebus, in quibus de neceſſitate eſt ſubiectus, obedire tenetur; at cõfeſſus quantum ad agendam penitentiam in hoc ſeculo, vel in futuro eſt ſui iuris, dummodo alibi, quod debet, ſoluat.

Ad ſecundum, Reſpondetur non eſſe parem rationem de cõtritione, confeſſione, & ſatisfactione; nã pænitentem, & confeſſum conteri, & peccata confiteri oportet, vt ab eis ſoluatur, ſed non eſt neceſſe pænitentiam agere in hac uita, modo ut in purgatorio ſatisfaciat, Matthæus vero loquitur de foro contentioſo, & abſolutione excõmunicationis, quod ex antedictis uerbis apparet. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.

Ad tertium, Reſpondetur quãmuis in lege naturæ, & ſcriptæ ſatisfactio eſſet manifeſta, tamen inde nõ ſequitur, ut modo ſit neceſſaria in hoc ſeculo: nam tunc cælum nondũ erat apertum, & multiplicata gratia, vt nunc poſt Chriſti paſſionem. Præterea quærere valet. Vtrum qui conſcientiam peccati lethalis non tenet, ob præceptum Eccleſiæ ad confitendum ſemel in anno obſtrin-

357 gatur, Reſpondetur non teneri, quoniam Decretalis omnis vtriuſque ſexus ſeipſam declarat dicens, omnia ſua peccata, & Sacrum Concil. Tridentinum, magis aperte explicuit in illis verbis. Ex his colligitur oportere a pænitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent in confeſſione recenſeri, etiam ſi occultiſſima illa ſint: & infra. Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius lab mur, quam recte, & utiliter citraque omnem præſumptionem in confeſſione dicantur, quod piorum hominum vſus demonſtrat, taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remedijs expiari poſſunt; probatur. peccata, quæ multis, & uarijs remedijs expiari ualent, ſat eſt aliquo eorum uti, ſed peccata venialia uarijs, & multis remedijs expiari poſſunt, ergo. Secundo. Nemo omnium peccatorum venialium recordari poteſt, cum ſint multa, & varia, & iuſtus ſepties cadat in die, ergo, illa fateri non obligatur. Inſuper petere poteſt, quando ſit tempus confitendi. Reſpondetur, tempus confitendi eſſe ex iure diuino cum mortis periculum imminet, & ſi eſt ſacerdos in peccato mortali exiſtens, & ſacrum facere velit (modo ei non deſit copia confeſſarij) tunc ad confeſſionem neceſſario faciendam tenetur, vt Sac. Concil. Trident. ſanxit. Et cum quis vult Sacram Euchariſtiam ſumere, tunc conſcientiam ſuam probare obſtringitur. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Et quando acuta febri cum periculo vitæ laborat; vel probabile naufragium in mari ob longum iter, & periculoſum, aut propter imminens prælij periculum. Et etiam mulieres prægnantes in primo partu, vt Nauar. in

Seſſ. 14. cap. 5

Seſſ. 2 c. 7.

1. Cor. 11.

Digitized by Google

in ſum. cap.9.vel ſi probabili ratione credit ,} ſe per totum annum opportunitatem confitendi non habiturum,& quando conſcientia confi
Rom.14 teri dictat. Omne quod non eſt ex fide,peccatum eſt : & ſemel in anno ex determinatione Eccleſiæ ; ut de pænit. & remiſſ. cap. Vtriuſque ſexus. Confeſſio autem in aliquibus occaſionibus eſt iteranda , primo , def ectu contritionis , ſiue attritionis;nam impoſsibile eſt,vt quis peccata ſine aliqua eorum diſplicentia rectè fateatur. Etenim eſſet confeſſionis ſimulatio,& non vera confeſſio. Secundo ſi non fuit integra,ita ut confitens ſponte contegeret aliquod crimen . Tertio, ſi confeſſus vinculo excommunicationis maioris , vel minoris fuerit irretitus , quia ad Sacramentum ſuſcipiendũ incapax exiſtit. Quarto,ex defectu abſoluentis,uel quia non erat ſacerdos , aut iuriſdictionis authoritatẽ non habebat ,ſeù notorie , aut per ſnĩam fuerat declaratꝰ excõicatus , ſiue ab huiuſmodi munere ſuſpenſus. Quinto , ex defectu ſcientiæ etiam aliquando reiterari poteſt, nam reperiuntur aliqui confeſſarij plurimum inſcij , ſed hoc iudicio confeſſarij prudentis conſiderandum relinquo ; Et quando confeſſionem geminat, ſi eidem confeſſario talium reminiſcenti fateatur , equidem dicere ſufficiet . Dico meam culpam de illis , quæ alias uobis dixi , & pænitentiam taxatam in memoriam reuocet , & eodem modo enarret.

CAP. LXXX.

De Satisfactione.

SAtisfactio eſt compenſatio, quo
ad penam offenſæ illatæ Deo: nã 358
ſicut qui proximum lædit , contra charitatem operatur , & iuſtitiam , & iniuriam irrogat ei , cui poſtea ſatisfacere tenetur , vt de inimico efficiatur amicus , ſic peccator aduerſus charitatem agens,legem Dei tranſgrediendo , eius conſtituitur inimicus,ut inde poſtea reconcilietur , & denuò in amicitiam reducatur , compenſationem facere oportet:nam culpa ex virtute Sacramenti dimittitur, non tamen tota pœna ſemper adimitur . Duo namque in mortali peccato inueniuntur ſcilicet macula, & æternæ pænæ reatus. Macula per infuſionem gratiæ abſtergitur,& etiam pęna,licet non tota aufertur , & reliqua in temporalem commutatur , quæ pænis hic compenſatur,vel in purgatorio, ut
Sac.Conc. Tridentinũ notat,& ſa- Seſſ. 14.
tisfaciens tribus medijs , quod de- c.8.&9.
bet,ſoluere poteſt,videlicet ꝑ elee- et can.13
moſynas non ſolum pecuniæ largi- 359
tionem,ſed etiam per opera miſericordiæ corporalia ſatisfacere poteſt . Per ieiunium omnia pænalia , quæ corpus affligunt,vt diſciplinæ, corporis caſtigationes , peregrinationes, & ſimilia , ſatisfacit , & per orationes etiam , quæ non tantum preces vocales , & orationes , ſed opera quoq; ſpiritualia , vt miſſarũ celebrationes, p̃dicationes, lectiones , & huiuſmodi, ſatisfacere põt. Nã hæc tria remedia ponuntur,qm̃ circa tria peccare contingit ; quædam enim peccata in rebus exiſtunt , ut auaritia ; quædam in corpore , ut gula , & luxuria, quædam verò in ſpiritu , vt ſuperbia, ira, inuidia , & accedia . Per eleemoſynam auaritia comprimitur. Per ieiunium

iunium gula, & luxuria corrigun-
tur,& per orationem ſuperbia,ira,
&c. moderantur; nam tres radices
peccatorum inueniuntur;& bona
externa ſunt radices auaritiæ, qui-
bus eleemoſyna contrariatur,radi-
ces verò gulæ, & luxuriæ exiſtunt
in carne, quibus ieiunium opponi-
tur. Radices aũt ſuperbiæ, iræ, &c.
ſunt in ſpiritu, contra quas oratio
ſtatuitur. De oratione,& ieiunio ſu
pra diximus, modo de eleemoſyna
ſolum verba faciemus. Eleemoſy-
361 na igitur eſt opus diuino amore, &
pietatis miſericordia ad ſubleuan-
dum pauperes factum; nam bona
diuitibus a Deo collata tempore,&
loco pauperibus diſtribuere de-
bent, dicente Chriſto. Quod ſupe-
Luc. 11. reſt date eleemoſynam. Et quod
vni ex minimis feciſtis, mihi feci-
ſtis. Pauperes enim ſunt Dei procu-
ratores, & eum repræſentantes, &
ſicut pluuiæ madefaciunt terram,
& fructiferam reddunt,ſic eleemo-
ſynæ pauperibus elargitæ peccato-
res abſtergunt, atque fęcundant.
Ignem ardentem extinguit aqua,&
Eccl. 3. eleemoſyna reſiſtit peccatis. Pecca-
ta tua eleemoſynis redime. & Chri
Dan. 4. ſtus: Date eleemoſynam, & ecce
Luc. 11. omnia munda ſunt vobis. Cum au-
tem indigentiæ corporales ſint ſe-
ptem, etiam eleemoſynæ ſeptẽ mo-
362 dis fieri poſſunt. Homines quippe,
dum viuunt,cibo, potu, veſtimen-
tis,& habitaculo etiam ſani indige-
re ſolent;& infirmi,& in carceribus
poſiti egent recreationes, & ſubſi-
dio, vt ab afflictione ſubleuentur.
Si autem mortui ſunt, ſepultura
opus habent. De ſex prioribus dici-
Mat. 25 tur eſuriui, enim & dediſtis mihi
manducare,&c. ideò modicum tri-
buat, vt centuplum accipiat. De ſe
ptimo nobis Thobias reliquit exẽ
plum. Dupliciter autem ſatisfacere
poteſt, vno modo per pęnitentiam
a confeſſario impoſitam, alio mo-
do per pęnam voluntariè ſumptam:
inter quas eſt duplex diſcrimen.
Primum, pęna, quę a confeſſario im 363
ponitur cæteris paribus eſt maioris
efficacitatis, quam ea ad libitum
ſuſcepta, quoniam illa eſt pars Sa-
cramenti,& meritum paſſionis Ieſu
Chriſti magis applicatur per Sacra-
mentum, quam ſine Sacramento.
Alterum eſt, voluntaria ſatisfa-
ctio in mortali facta, tunc nil pro-
deſt ad tollendum pęnam, nec etiã
quando gratiam aſſequitur: Verum
impoſita a Confeſſario, licet in mor
tali fiat, attamen cum gratiam fue-
rit conſecutus, Deo placebit, vt ali-
qui affirmant; ſed magna eſt diſcor
dia inter Thomiſtas. Palud. enim
quem Syluest. ſequitur verb. ſatiſ-
factio. num.7. dicit inueniri aliqua
ſatisfactoria opera, quæ deſerunt
aliquem effectũ in ſatisfaciente, ut
eleemoſyna, quæ attenuatam ſubſtã
tiam, & ieiunium maceratum cor-
pus relinquunt, & has ſatisfactio-
nes repetere non oportet, quia per
ſequentem pęnitentiam reſurgunt,
ſecundum illud quod in ſatisfactio
ne dimittunt. Probatur, Primo, effi-
cacitas ſatisfactionis per peccatum
impeditur, ſicut efficacitas baptiſ-
mi per fictionem; ſed baptiſmus, re-
cedente fictione, ſuum effectum cõ-
ſequitur, ergo. Et ſatisfactio, rece-
dente peccato, ſuum ſortitur effe-
ctum. Secũdo, ſi fructus ſatisfactio-
nis ita factæ gratia adueniente vitã
non reciperet, neceſſe eſſet, vt po-
ſtea ipſamet pęnitentia imponere-
tur, quod quidem Eccleſiæ vſus nõ
ſeruat. Aliquas autem in peccato fa-
ctas nunquam ſuum ſortiri effectũ
aſſeuerat, ut oratio, & ſimilia, quo-
niam in ſatisfaciente nullum lin-
quunt effectũ. Caietanus vero tria
dicit in Opuſc. tract. r. q. a. Primum,
omnis ſatisfactio impoſita à Con-

Digitized by Google

feſſario extra charitatem peracta, eſt ſufficiens, quò ad forum militantis Eccleſiæ, nam pœnitens ſoluit, quod debet: & hinc antè oculos nobis obuerſatur, Eccleſiam non ſolū ieiunia, & eleemoſynas, ſed etiam orationes pœnitentibus ſemel ſoluētibus iterum non imponere. Secundum, eſt quæcunque Sacramentalis confeſſio ſi fiat extra charitatem, tum ad expiationem pœnæ pro peccatis debitæ apud Deum nullius exiſtit ualoris, vt Magiſter in 4. diſt. 13. Tertium eſt. Omnis ſatisfactio Sacramentalis ſi fiat extra charitatem valere incipit, quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit: quia opus Sacramentale, ut opus Dei recedente fictione ſuum conſequitur effectum; ſatisfactio autem eſt pars Sacramentalis; vnde impedimento recedente ſuum ſortitur effectum. Scotus inquit, exiſtentem in mortali peccato pro temporali pœna, ſuis peccatis per pœnitētiam, & remiſſionem remiſſis, ſatisfacere poſſe, quem ſequitur Nauarrus de pœnit. d. 6. cap. 1. in principio, & in ſum. cap 3. num. 7. Probatur: ſuffragia pro defunctis oblata ab exiſtente in peccato purgandis proſunt, igitur & ſatisfactio in peccato mortali facta adueniente gratia proficit; antecedens & Magiſtri, quem ſequitur D. Thom. conſequentia probatur, nam ſatisfactio eſt pars Sacramentalis, quæ ablato impedimēto ſuum conſequitur effectum. Secundo, communicato principali, acceſſorium etiam impartitur, ſed pœna æterna in temporalem cōmutata principale confertur, ergo, & pœna temporalis acceſſoria ſufficiet ad recompenſandum. Tertio, miſericordia Dei ſuperexaltatur in reſpectu iudicij; at per ſatisfactionē ſic factam miſericordia Dei ſuperexaltatur, ergo. Sotus autem, tales ſatisfactiones per aduenientem gratiam in vitam redire nunquā poſſe, defendit iuxta mentem D. Tho. Bonauenturæ, Ricardi, & Durandi, ut in 4. diſt. 15. Quoniam nulli Sacramento præterquam baptiſmo conuenit, vt ſi in peccato recipiatur accedente gratia poſterius ſuum ſortiatur effectum: ſatisfactio autem non eſt Sacramentum, quod in abſolutione perficiatur, & conſummatur: Vnde licet illic imponatur, & ex ui clauium tāt magis ſatisfactoria, non eſt tamen de eſſentia Sacramenti, ſed pars integralis, ſine qua Sacramentum eſſe poteſt, ſicuti homo abſque manu exiſtere valet; probatur. Omnia, quæ per charitatem nunquam vixerunt, poſtmodū in vitam redire nequeunt: Sed opera extra charitatem facta nunquam vixerunt, ergo. Licet Nauarrus hāc ſententiam ad effectum magis abominandi peccatum ſequendam eſſe cupiat; nihilominus Scoti opinionē ad effectum implendi pœnitentiam in malo ſtatu, & multa bona operādi, magis veram eſſe affirmat. Ego tamen D. Thomæ opinionem tanquā veram ſequēdam ſentio: ſatisfactio enim dupliciter accipitur, vno modo quo ad Deū, alio modo quo ad Eccleſiam. ſi primo modo conſideretur, nunquā ſic facta Deo placet, quia non compenſatur diuina iuſtitia: namque ſatisfactio de peccatis vires ſatisfaciendi non acquirit, niſi per virtutem paſſionis Ieſu Chriſti, amicis ſolummodo, & gratis creditam, & communicatam: Si ſecundo modo ponderet, Eccleſiæ ſatisfacit, quæ per ſuum miniſtrum pœnitentiam impoſuit, quam agere tenetur, vt peccatū inobedientiæ deuitet, niſi eam alibi facere voluerit.

Ad primum Paludani Reſpondetur, eleemoſynam, & ieiunium multoties non relinquere effectum, & etiam

etiam ſi linquunt, nō eſt tamen cauſa ſatisfactionis, quia ſatisfaciens non eſt in charitate conſtitutus; immo maioris efficacitatis ſunt oratio, & ſacrificia, quam alia, quoniā ſunt opera charitatis perfectiora.

Ad ſecundum reſpondetur, tunc ſatisfacere Eccleſiæ, quæ per ſuum miniſtrum & pęnitentiā impoſuit.

Ad tertium dictum Caiet. negatur, opus eſſe meritorium, & ſatiſfactorium Deo extra charitatem factum dicente Apoſtolo. Si diſtribuero omnem ſubſtantiam, charitatem autē non habuero, nihil ſum. 1. Cor. 13

Ad primum Scoti reſpondetur, exiſtentem in peccato nomine alterius ſcilicet Eccleſiæ ſuffragiis in purgatorio, morantemque non adiuuare, & aſſumptum etiam negatur, quia non eſt par ratio.

Ad ſecundum reſpondetur, cōmunicato principali cōmunicatur acceſſorium conceditur, cum peccator eodem modo ſe habet, quādo principale confertur, & acceſſoriū exercetur; verùm ſic operans in eodem ſtatu non inuenitur, quia quādo æterna pæna commutata fuit, in gratia erat, quam poſtea deperdit.

Ad tertium conceditur, miſericordiam ſuper iudicium exaltari, quod factum fuit in iuſtificatione; & quando pæna æterna commutata fuit in temporalem.

CAP. LXXXI.

De forma huius Sacramenti.

365 QVamuis doctores circa formā huius Sacramenti non conueniant, tamen hæc eſt uera, & conueniens: Ego te abſoluo ab omnibus peccatis tuis: ſicut enim dixit diſcipulis ſuis. Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos; & Petrum ita eſt allocutus, Quodcunque ſolueris ſuper terram: & quemadmodū, dum ſacerdos baptizat authoritate Chriſti ait. Ego te baptizo: igitur eadem poteſtate, dum abſoluit, dicere debet. Ego te abſoluo. Hæretici vero hanc formam euertere nituntur, & Vuicleff apud Vualdenſem tom. 2. de Sacram 135. & Lutherus, vt videre eſt in articulis 11. & 12. à Leone X. condemnatis, iſti enim ſacerdotem nec abſoluere poſſe; neque peccata dimittere contendunt, niſi prius homo a peccatis abſoluatur a Deo, qui ſolus peccata dimittit; ſed hæc doctrina eſt falſa & hæretica contra Euangeliū, concilia, ſacros canones, & ſanctos Patres; nam D. Aug. noſtros ſacerdotes vere a lepra peccati pœnitentes mundare, & veteris legis a lepra mundatos ſolum oſtēdiſſe ait; & in expoſitione illius: Quodcūque ſolueris, &c. inquit. Hoc eſt, ego Deus, & omnes ordines cæleſtis militiæ, omnes ſancti in mea Eccleſia laudant nobiſcum, & cōfirmant: idem Baſilius; probatur Primo, ſi ſacerdos poteſtatem dimittendi peccata non habet, præceptum confeſſionis profectò plus oneris, quàm emolumenti retineret; nam obligaret hominem ad rem difficillimam, vt eſt grauiſſima delicta, & cogitationes cordis patefacere, quod non eſt dicendum. Secundo, ſi enim ſacerdos per abſolutionem in re exhibitam nunquam tolleret peccatum, & pænitentes ab eo non abſoluerentur, neſcio cur dicatur, eum in foro Eccleſiæ claues ligandi, atque ſoluendi habere. Catholici etiam non conueniunt; nam Abulenſis in p.p. ſui defenſorij hoc nomine abſolutionis cupit uti exacte; nam ait propter verbi improprietatem per hāc formam, Ego te abſoluo, Deum a culpa, vel a pæna non abſoluere, quoniam culpa eſt priuatio recti-

Mat. 18 · 366 · De miſſ monach.

tudinis rationis, & legis æternæ, quæ eſt in actu, dũ quis peccat, aut in omiſſione, quæ quidem culpa tranſit prætereunte actu: vnde cum poſtea conteritur, vel confitetur, iã illa culpa non exiſtet, ſicut nec actus, qui defluxit; ab eo autẽ, quod non eſt, nemo rectè abſolui dicitur: neque vllus a peccati macula, quæ non eſt vinculum, ſed priuatio gratiæ abſtergitur, ſed per infuſionem gratiæ aufertur: pariter arguit de pœna, quoniam cum illa tempore contritionis, & confeſſionis nondũ ſit, ſed ſit futura, igitur ab illa non abſoluitur, & hac de cauſa, inquit, in Clem. 1. de priuileg. Papa prohibet abſoluere religioſos dicens; nec a culpa abſoluant, quod etiam Clement. de pœnit. & remiſſ. Abuſionibus. repetit idem, quaſi dicendum ſit, culpa remittitur, tollitur, & deletur, & dũ dimittitur, homo a reatu æternæ pęnæ abſoluitur; nam reatus non eſt pęna, ſed obligatio ad eam; quare ſi quis dicatur a peccatis abſolui, intelligitur propter

967 reatum pœnæ, qui oritur ex eis. Licet doctrina Abulenſis aliquam ſpeciem veri habere videatur, tamen ipſe hunc vigorem loquendi relinquere debebat. Nam Eccleſia vbique hac forma ex Euangelio decerpta utitur, quam veram eſſe, & propriam Concilium Florentinum, & Trid. affirmant. (*Seſſ. 14. cap. 6. & can. 9*) Ad rationem Reſpondetur, non tantum obligatione ad pœnam eſſe vinculum, ſed etiam ad culpæ reatum; nam licet culpa tranſeat actu, remanet tamen reatus & nõ ſolum pœnæ, ſed etiam culpæ: Et quamuis nulla pœna inferni, vel purgatorij imminueretur, nihilominus ipſa inimicitia Dei per peccatum contracta eſſet reatus; quia homo peccator commutabili bono alligatus remanet, ad qđ per culpam ſe eſſe conuerſum dicitur, qua ratione ipſa peccata dicuntur vinculum, quibus voluntas hominis colligatur, ut habetur. Diſſolue colligationis impietatis, nam *Iſa. 58.* nemo relaxatur niſi à uinculis; dicemus ergo, hominem à peccatis abſolui, & pariter quia abſoluitur ab obligatione pœnæ, dicitur abſolui a pœna, ſicut a iudice reus abſoluitur. Ad loca citata Reſpondetur, nullam ibi inſinuari improprietatem abſoluendi a culpa, & pœna, ſed arrogantia eorum retunditur, qui abſque legitima facultate id attentare præſumebant. Tertia opinio fuit Magiſtri in 4 diſt. 18. dicentis ſolum Deum abſoluere iuxta illud. Ego ſum, qui deleo iniquitates *Iſa. 43.* tuas; & adducit etiam locum D. Ambroſii relatum de pœnit. diſt. 1. Verbum Dei dimittit peccata, ſacerdos eſt iudex; ſacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius iuris poteſtatem exercet, & citat D. Aug. in illud. Ecce agnus Dei. tract. 4. tom. 9. Nemo ſibi arroget, & dicat, quia ipſe auferat peccata, deinde Matthæum narrantem ſanato le- *Cap. 9.* proſo fuiſſe præceptum, vt ſacerdotibus ſe oſtenderet, & Ioannem dicentem Lazarum a monumento ſu- *Cap. 11.* ſcitatum diſcipulis ſoluendum fuiſſe traditum adducit. Deinde colligit, ſacerdotes Euangelicos poſſe, quod olim legales, ſed illi a lepra non mundabant, ſed eſſe mundos oſtendebant, ergo, & Euangelici nõ mundant, ſed a peccatis mundos eſſe demonſtrant: & tandem concludit. Ego te abſoluo, id eſt Sacramentum abſolutionis tibi impẽdo, probatur. Pœnitens ante abſolutionem ſacerdotis debet eſſe contritus, & in gratia conſtitutus, ergo falſum eſt per ſacerdotem abſolui; antecedens probatur, nemo enim ad Sacramentum rectè accedit, niſi ſit verè contritus. Hæc opinio tanquam

falſa,

falſa, & periculoſa reijcitur; nam qui negat ſacerdotem non abſoluere, equidem claues Eccleſiæ re uera è medio tollit, quod eſt dogma hæreticum. nam pari modo quis dicere poſſet, quando ſacerdos baptizat, ſenſum eſſe, ego te oſtendo baptizatum. Ad probationem antecedentis Reſpondetur, non ſemper oportere, pænitentem eſſe contritum, quando ad confeſſionem accedit, ſed aliquoties eſt attritus, & poſtea virtute Sacramenti fit contritus. Ad loca ſcripturæ, duplex eſſe agens, alterum principale, ut Deus; alterum verò miniſteriale, & inſtrumentale, ut ſacerdos; Deus dimittit peccata principaliter, ſacerdos verò inſtrumentaliter; eodem modo loca ſcripturæ declarantur, & Patrum authoritate exponuntur. Quarta, & vera opinio eſt D. Thomæ dicentis, hanc eſſe germanam, & ueram formam. Ego te abſoluo, &c. probatur. Matthæi 8. & vlt. & ex Sac. Conc. Trident. Ea quæ ſunt
Seſſ. 14. c. c. in hoc Sacramento partim ſe tenẽt loco materiæ, & partim loco formæ, ſed contritio, confeſſio, ſatisfactio ſe habent loco materiæ, ergo quæ ſe habent ex parte ſacerdotis tenent locum formæ ex Euangelio decerptæ. Pro clariori notitia ad hoc Sacramentum aliquis tripliciter accedere poteſt, uno modo cõ-
368 tritus, alio modo per extremum obicem gratiæ opponendo, ne illã recipiat. Tertio, modo cum accedit attritus, putans ſe bona fide eſſe contritum; Primo modo licet ſacerdos primam gratiam per Sacramentum non conferat, nihilominus nõ eſt negandum, quin verè abſoluat, & peccata remittat; nam quantum in ſe eſt ſolutionem impendit, cuius virtute ſi pænitens in peccato exiſteret, eũ uere abſolueret, quod autem ille ſit contritus, & in gratia eſt per accidens, quia Sacramentũ non ſolum eſt ſignum verum, ſed etiam vera cauſa gratiæ. Vnde cum illam formam profert, Ego te abſoluo, ſi eſt in peccatis, ex virtute Sacramenti uere illum abſoluit, & peccata remittet; ſi verò obicem ponit, remiſſionem peccatorum nunquam recipiet, quoniam forma ſuũ effectũ, niſi in recte diſpoſitum, nõ cauſat. Tertio modo autem accedẽs bona fide, putans eſſe contritum, tunc indignè non appropinquat; nã illa mentis cogitatio, qua putat quis eſſe contritum ad excuſandũ equidem culpam, non tamen ad peccata præterita tollendum eſt ſatis, quia per actum mentis non demuntur, ſed per legitimam contritionem auferuntur; At quoniã quilibet ad hoc Sacramentũ ſuſcipiendum ſemper contritus accedere dubitaret, ideò attritus bona fide accedens, peccatorum remiſſionem conſequitur per Sacramentum: Si enim abſolutio in re exhibita nunquam peccatum tolleret, neſcio cur ſacerdotem clauium poteſtatem habere dicatur: nanque metaphora clauium deſumpta eſt ab aperiendo, & claudendo oſtio; ſi autem ſacerdos nunquam vere cœlum reſeraret, ſed tantum oſtenderet apertum, equidem inepta eſſet clauium methaphora; nam Chriſtus poſt illa verba. Data eſt mihi omnis poteſtas; dixit. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, &c. poteſtatem tradidit diſcipulis Ioan. 20.
dimittendi peccata: Quapropter hanc ſententiam vt germanam, a ſacro Concilio Trid. approbatam ſequatur.

CAP.

CAP. LXXXII.

De Miniſtro huius Sacramenti.

369 SAcerdos habens poteſtatem ordinis, & iuriſdictionis eſt proprius miniſter huius ſacramenti, nā in foro exteriori aliquam iuriſdictionem habere debet, quæ triplex eſſe poteſt. Ordinaria, delegata, & iure conceſſa. Ille ordinariam detinet, cui ex officio animarum cura incumbit, vt Epiſcopi, & Parochi, is verò delegatam habet, qui ex commiſſione officium exercet; quæ dupliciter conceditur: vno modo expreſsè licentiam impertiendo, altero modo tacitè, vt cum Epiſcopus, aut Parochus vident aliquem confiteri, & tacent. Ille autem habet iu-
370 riſdictionem a iure conceſſam, qui facultatem acquirit ex eo, quòd pęnitens habet licentiam a iure, vel a priuilegio, ſeu alia cauſa ipſum eligendi in confeſſarium, vt Prælati de pœnit. & remiſſ. Ne pro dilatione: & per prælatos intelligo eos, qui iuriſdictionem habent exteriorem, vt Epiſcopi, & Abbates, Superiores religionum, & tales iuriſdictionē habentes, facultatem eligendi confeſ-
371 ſarium habere dicũtur. Proprij autē ſũt quatuor, videlicet Archiepiſcopus in ſua diœceſi, & in diœceſi ſuorum Epiſcoporum tempore viſitationum, vt de conſ. & exac. in 6. Perpetuò Epiſcopus in ſua, Abbates, & alij ſuperiores in ſuis Monaſterijs, Papa autem in toto mundo; cæteri verò non dicũtur proprii, licet ſint legitimè confeſſarii. Probatur primo, omnia ſacramenta, quæ Chriſtus inſtituit, ſuæ deriuandæ in nos gratiæ cauſa ordinauit, eoſque miniſtros conſtituit ſacerdotes, ergo. Secundo, per hoc ſacramentum omnes iudicantur, & per virtutem clauium ad regna cœlorum admittuntur, ſed claues Apoſtolis ſacerdotibus, ac ſubinde ſacerdotibus collatæ fuerunt. Quorum remiſeritis peccata, &c. ergo. Sed dubium inſurgit, an Sacerdote abſente teneatur confiteri mundano. Reſpon- 372
detur, neminem in nullo euentu obligari, quia cum ſecularem nullā clauium poteſtatem habere, conſtet, & ſacramento medio abſoluere non poſſe, & illam confeſſionem non eſſe partem ſacramēti, neq; vllū extare præceptum de confitendo ſeculari, ideò abſolutè non teneri. Cōtra arguitur ex doctrina D. Chryſoſtomi relata in cap. Quam pœnitet, de pœnit. diſt. 1. dicentis. Tanta itaque ars cōfeſſionis eſt, vt ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo; corroboratur, Iacobus Apoſtolus fuit confeſſionis promulgator, non tamen aliud inquit, quàm, Confitemini alterutrum peccata veſtra, vt etiam Beda ſuper dictis verbis Apoſtoli. Secundo, Cyprianus lib 3. Epiſt. Miror vos ait. Si aliqui incommodo aliquo, & infirmitate occupati fuerint, non expectent præſentiam noſtram, quia apud presbyterum, vel ſi presbyter repertus non fuerit, vt vrgere cęperit, apud Diaconum quoque exomologeſin, id eſt confeſſionem ſuam facere poſſunt, vt manus ei impoſita in pęnitentia vadant ad Dominum cum pace. Tertio, Sacramentum eſt tam neceſſarium relapſis, quam baptiſmus originali labe detentis, ſed in neceſſitate mundanus baptizare valet, ergo licet loca adducta aliquā difficultatem contra dicta afferre videantur, tamen ſi ex animo conſiderentur, negocio noſtro non officiunt. Ad dictum Chryſoſtomi reſpondetur, illum locum habere parū ſoliditatis, & authoritatis, quia

de

de libello dubitatur, an ſit Chryſoſtomi, ſed eſt authoris operis imperfecti; & ad dictum Apoſtoli reſpondetur, Iacobum Chriſtianos alloqui quibus præſupponebat, verá eſſe legem euangelicæ confeſſionis ſolummodo presbyteris faciendæ, vt colligitur ex antedictis verbis, quibus præmiſit inducere presbyteros eccleſiæ, ſignificando illis eſſe faciendum, vt alterutum, ideſt homo homini, non cuilibet ſed Sacerdoti homini fiat; & Beda conſilium dando loquitur, vt in vitæ tranſitu magis humilietur; ſicuti etiam poſſumus exponere Chryſoſtomum, ſi eſt author illius libri, vt ſigna pænitentiæ oſtendat ex hac vita confeſtim migraturus reſpondetur, Cyprianũ loqui de illis infirmis, qui erant in pænitentia publica, quorũ reconciliatio ad Epiſcopum pertinebat, ſi haberi poſſet, alioquin nõ tantum presbyteris, ſed etiam Diaconis fieri valebat. Ad argumẽtum reſpondetur, non eſſe parem rationem, quia baptiſmus eſt de neceſſitate ſalutis ſimpliciter, adeò ab omnibus iuxta Eccleſiæ intentionem conferri poteſt; ſed confeſſio non eſt de neceſſitate ſalutis ſimpliciter, & abſolutè, niſi in voto, & contritione, nam habet aliud remedium, quo ſaluari poteſt, ſcilicet contritionem.

CAP. LXXXIII.

De ſcientia Confeſſarij, & Sigillo confeſſionis.

MVlta ſcire debet, & præſertim ſacramentalem, atque moralem Theologiam, & iuris Canonici peritiam, & ſynodales conſtitutiones illius diœceſis, in qua audit confeſſiones. Namque ipſa ratio naturalis dictat, iudicem aliorum debere eſſe peritum, vt quæ ſuo foro conueniunt, non perperam diſcernere poſſit, vt diſtin. 23. Qui Epiſcopus. & 38. Ignorantia. & Nulli ſacerdotum. Nam nonne omnis iniuſtitia peccatum eſt mortale, vt Diuus Thomas docet, niſi imperfectio actus, vel paucitas materiæ excuſet? Leges autem morales quid enim cõtinent, niſi an illud ſit iuſtum, an iniuſtum & in eo, ſiue in illo caſu? Inſuper quæſtiones a pænitentibus multoties mouentur confeſſarijs, vt puta habere ſcrupulum talis, & talis emptionis, & venditionis, quæ res ſic, aut ſic empta, ſiue vendita, aut permutata, ſeu ex teſtamento, vel ab inteſtato relicta; & an tale, vel tale crimen ſit mortale, vel ueniale, & alia difficilia paſſim eis diſcutienda proponuntur; ſi erunt indocti, quomodo cognoſcẽt differentias, & remedia adhibere valebunt: quare oportet, vt ſcientiam calleát, vt æquũ ab iniquo, & crimina mortalia, & circunſtãtias mutantes ſpecies cognoſcant; nullus enim iudex iuſtam ſententiam ferre poteſt, niſi diligenter examinata, & cognita cauſa, & omnibus ad eam pertinentibus cognitis, & conſideratis: ſed confeſſarius fert ſententiam aliquoties de rebus obſcuriſſimis, & multoties ſubtiliſſimis, & cognitu difficillimis, ergo. Verumtamen hanc ſciẽtiam iuxta ſubditorum, ac pænitentium qualitates, & loca moderãdã eſſe exiſtimo: vnde qui in villis, & pagis confitentur, oĩa ita exactè, ſicut qui in ciuitatibus, ſcire non tenẽtur, ueluti etiam qui ſimplicium confeſſiones auſcultat. Debet igitur habere maiorem, & minorem ſcientiam, & rerum peritiam pro qualitatibus pænitentium, atque locorum Verum obiicere poteſt, ſi pænitens eſt ſatis peritus, fidelis, & rectus, & qui conſcientiam ſuam optimè exponit,

Margin: 373 (beside "lem Theologiam"); 2. 2. q. 59 ar. 4. (beside "Diuus Thomas")

ponit,& confeſſarium facienda docet, quilibet ſacerdos admiſſus ad audiendum confeſſiones licet inſcius eum abſoluere poteſt. Reſpōdetur quamuis hæc doctrina prima facie uera eſſe videatur, tamen mihi non placet, quia cum pœnitens eſt eruditior, eo confitetur peccata obſcuriora,& ſubtiliora, & quę cōfeſſarij indocti minime peccata eſſe exiſtimant; & ideò niſi confeſſarius ſit eruditus, vix percipit, quid eſt illud, de quo confitens ſe accuſat. Præterea quo quiſque a peccato eſt purior, eò exiliora peccata confitetur, & ita eum, qui ipſum audit, intellectum ſubtiliorem habere oportet; immo doctus pœnitens aliquoties vix capit, aliquid eſſe peccatū. Quomodo poſtea confeſſarius indoctus illud percipere poſſit ignoro: Deinde nemo ſeipſum ritè iudicat, ergo iudicem doctum perquirere debet. Quare aduertat, ne cæcus cæco ducatum præſtet; nam licet iſti inſcij equidem abſoluant a peccatis, tamen aliquoties peccata non cognoſcentes pœnitentem deludunt. Secundo: Quando ordinarij pœnitentes nullos habent caſus difficiles, vt in monaſterijs religioſorum,& monialium, huiuſmodi indocti ad confeſſiones admitti poſſunt. Tertio: In articulo mortis, quando confeſſarius doctus non adeſt. Quarto: Similiter eſt dicendū, qui in terris infidelium, & gētilium degunt, in quibus propter confeſſariorum inopiam eruditus non habetur. Cæterum hi,& ſimiles aliquā mediocrem ſcientiam, & rerum experientiam ſaltem habere tenentur. Legant igitur, & diſcāt latinos, vel vulgares libros de peccatis tractantes, & ex eis, quæ communiter ibi pœnitentes committunt, an ſint mortalia, vel venialia, & quæ circūſtantiæ ſint neceſſario confitendæ, & quibus criminibus annexa ſit excommunicatio,& quæ ſint reſeruata, perdiſcant, pro quo facit c. Omnis vtriuſque ſexus §. Sacerdos autem ſit diſcretus,& cautus, vt more periti medici ſuperfundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circumſtantias,& peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere diuerſis experimentis attendo ad ſanandū ægrotum; ſed vtinam tales ad audiendas cōfeſſiones admitterentur; qui ſaltē linguam latinam, & aliquarum rerum peritiam poſſiderent. Nam ego nonnullos admiſſos in ciuitatibus, qui nec literas in capite, neque in libris,& in capſa, aut ſcabello viſas habent, cognoui; immo ipſos eſſe ciuitatis pœnitentiarios, ſed (vt rectius loquar) diaboli aſinos portantes ſecum animas ad infernum; Namque iſti admiſſi ad inſtar ranarum ſe rectè canere, & omnia ſcire putant, & ſuperbia inflati authoritatem plusquam pontificiam ſecum quocunque deferre prætendunt. Sed veh miſeri, cæci,& duces cæcorum: At quomodo in cōſcientia ſunt tuti, qui eos confeſſarios conſtituunt, & illis miſeris onera inſupportabilia, quæ ipſi digito nolunt mouere, imponunt. Verū multoties decipiunt Epiſcopos, & examinatores, ipſi tamen videant, ne precibus iſtorum acquieſcant. Quæ enim remedia iſti medicaſtri cōtra peccata & eorum occaſiones adhibere ſcient? & qualiter diuerſos pœnitentes modo ſeuerè, modo iocundè arguendo, inſtruendo, atque cohortando ſe habebunt. Quare aduertant illud, quia repuliſti ſcientiam,& ego te repellam, ne ſacerdotio fungaris mihi. Confeſſarius autem omnia in confeſſione

audita

audita tegere tenetur; nam mortalia nec in genere, neque in ſingulari, vel venialia in ſpeciali, neque defectus penitentis manifeſtare debet, quia hæc omnia ſub ſigillo cadunt: & dicitur ſigillum metaphoricè; namque ſicut ſigillum ea videri prohibet, quæ ſubſunt; ita obligatio confeſſionis, vt non reuelet, cõfeſſarium ſubſignat: Quare ob nullam cauſam, nec propter ſeruãdam propriam vitam, neque ob totius reipublicæ ſalutem, peccata ſibi cõceſſa manifeſtare poteſt, vt D. Tho. in 4. diſt. 21. q. Vnica. ar. 4. ad 3. Probatur primo. Abſolutio ſacerdotis internam Dei abſolutionem ſignificat, ſed per illam Deus habet peccata tanquam oblita, & Pſaltes. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, ergo & Sacerdos eius miniſter. Secundo, nullus agere tenetur contra ius diuinum, & naturale; ſed aperire peccata, & manifeſtare, ageret cõtra ius diuinum, & naturale, nam ſic ſcire mentiretur, quia ſcit tãtum in perſona Dei. Tertio, de neceſſitate ſacramenti eſt, vt nullum eorum auferatur; ſed reuelando confeſſionem pœnitentiæ ſacramentum de medio tolleretur, ergo. Quare non ſolum ſacerdos, ſed etiam ſecularis, cui fit cõfeſſio, & interpres, qui partes pœnitentis linguam neſcientis agit, ſub pœna peccati mortalis ſibi confeſſa aperire non poſſunt; quia res cum onere ſuo tranſeunt, vt de pignor. Ex literis; & de Decim. Paſtoralis. & D. Thom. loco citato. Ex dictis deducitur primo. Qui audierunt, vel intellexerunt licitè, vel nõ licitè, immediatè, aut mediatè aliqua in cõfeſſione dicta, ſiue ſint clerici, vel mundani ſub ſecreto tenere obligantur: nam ſigillum confeſſionis eſt præcepti vinculũ diuini, & naturalis, & fortius altero quocunque. Secundo infertur, Cõfeſſarium manifeſtare confeſſionem, cũ dixerit, nolo te communicare, quia caſum reſeruatum habes. vt de pœniten. d. 6. Sacerdos. Nam perinde eſt, ac ſi diceret, tu habes peccatũ mortale, quoniam venialia non reſeruãtur. Tertio: Confeſſarius dicens, ille confeſſus eſt mihi peccata multa, & grauia, confeſſionem reuelat. vt Nauar. in cap. Sacerdos num. 54. & in Sum. c. 8. nu. 9. Quarto, infringit etiã dicendo, abſoluiſſe aliquem a ſimonia eo modo, vt talem eſſe, vel fuiſſe prorſus conijcere poſſit, vt Nauar. citato loco. Quinto, manifeſtat cõfeſſionem, quando dicit, audiui talem publicum cõcubinariũ, vel vſurarium, & ſibi dixiſſe illa peccata publica, & eum abſoluere nolui; quia ſe in cõfeſſione audiuiſſe fatetur, vt Nauar. ſupra nu. 62. & 10. Sexto: & iã proferẽs, eum abſoluere nolui, quia non vult reſtituere alienum, & in ſimilibus. Vnus ſolus eſt caſus, in quo peccata ſibi confeſſa reuelare poteſt, nimirum cum id facit de licentia & commiſſione pœnitentis. Qui autẽ alio caſu reuelat, mortale committit, & pœnas dabit, de pænit. cap. Sacerdos. nam ſi id fecerit deponetur, & oĩbus dieb. vitæ ſuæ ignominioſus peregrinatur, vel ad agendam perpetuam pænitẽtiam in arctum monaſterium detrũditur. vt de pœnitẽ. & remiſ. Omnis vtriuſq; ſexus. Sed quærere poteſt. Vtrum in articulo mortis per quemcumque ſacerdotem a quibuſcunq; peccatis, & cenſuris abſolui poſſit. Aliqui negatiuè reſpondent. Probatur primo: Ad abſoluendum pænitẽtẽ requiritur iuriſdictio poteſtatis, ſed nemo ea carens ob articulum mortis illam acquirit, ergo. Secũdo, ſi tunc moriturus a quocumque Sacerdote poſſet abſolui, etiam ſi mortem euaderet, pro illo anno ſatisfeciſſet

375

376

ciſſet præcepto de[i] ſemel confitēdo
in anno, conſequens apparet falſū,
quia eo vinculo liberari non videtur.
Alij contrarium defendunt, vt
Seſſ. 14. cap. 7. Sylueſt. verb. Confeſſor primo, nu.
6. Sotus in 4.d.18.q.4.ar.4.& Concilij
Tridē. authoritate, & rationibus
probant. In eadem eccleſia Dei cuſtoditum
ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio
in articulo mortis; atque
ideò omnes Sacerdotes quoslibet
pœnitentes a quibuſuis peccatis, &
cēſuris abſoluere poſſunt. Spiritualis
neceſſitas eſt maior, quam temporalis,
ſed in extrema neceſſitate quis
poteſt vti re aliena inuito Domino,
ergo. Secundo, vbi agitur de re perpetuæ
fœlicitatis, aut perditionis
quilibet ſacerdos catholicus pœnitentem
abſoluere poteſt, ſed in caſu
agitur de perpetuo carcere inferni,
vel de perpetua fœlicitate para-
377 diſi. Pro ſolutione dicendum eſt, articulum
mortis tunc imminere,
quādo mors eſt in fieri, vel per cauſam
naturalem, vel violētam, vt puta
per infirmitatem, ſeu per iuſtitiæ
378 miniſtrum, tūc ſi proprius ſacerdos
haberi non poteſt, per quemcumq;
catholicum ſacerdotem non ſolum
a quibuſcunque peccatis à iure, aut
ab homine reſeruatis, ſed etiam a
quocūque excommunicationis cenſura
abſolui poteſt, vt Concilium
loco citato Dixi, per quemcūque catholicum
Sacerdotem, vt hæreticum,
& apoſtatam excluderem, qui
(vt probabili ratione opinor) abſolutionem
impendere nequeunt,
quia ſunt membra præciſa, & ab eccleſia
reiecta: etenim hoc ſacramentum
non eſt de neceſſitate ſalutis
ſimpliciter, vt baptiſmus, quia pœnitens,
& contritus animam ſaluare
poteſt; ideò alijs ſacerdotibus Eccleſia
in his caſibus apertè contulit,
etiam ſi ſuſpenſi, interdicti, vel excommunicati
fuerint per cap. 1. §.
Ecce. 16.q.1. Ad primum reſponde- Concil. Tri Seſſ.
tur, eo euentu iuriſdictionem ab 14. c. 7
eccleſia tacitè conſequuntur, ita
quod de licentia eius actum illum
exercent. Ad ſecundum reſpondetur,
pro illo anno non teneri, ſed parochum
certiorem reddere debet,
ſe fuiſſe confeſſum; nam Eccleſiæ ſatisfecit
de ſemel confitendo in anno
licentiam tacitè concedenti.

CAP. LXXXIIII.

De ſuſcipientibus hoc Sacramentum, & de illius effectibus.

POſt vſus rationem ſi aliquod 379
mortale peccatum commiſerit,
ſaltem ſemel in anno fateri
tenetur, vt de pœnit. & remiſſ. Omnis
vtriuſque ſexus. Et ante peccatorum
enarrationem dicere debet, ſi
ſciat. Confiteor Deo, &c. Si verò ignoret,
dicat Pater noſter: deinde
omnia peccata, quorum memoriā
habet, & de quibus conſcientia ſtimulatur,
ex ordine dicet, prius ſe
accuſando ad hoc ſacramentum nō
accedere cum debita præparatione,
vt decet, & ſuam conſcientiam
non ita diſcuſſiſſe, vt debebat, & pœnitentiam
ſibi iniunctam (vt tenebatur)
non perfeciſſe, & quæ ſibi
Confeſſarius mandauerat non perfeciſſe,
vt conueniebat, non imputando
Sathanæ culpam, vel alijs,
ſed ſibi, quia locus ille accuſationis
eſt, & non excuſationis: quare dicet
cum publicano. Deus propitius
eſto mihi peccatori. Nam remiſſionem
culpæ, & collationem gratiæ,
per quam peccator fit Dei amicus,
conſequetur; & ſi conſtitutus erit
in gratia, augmentum ſacramentalis
gratiæ recipiet, & pœna æterna
mortalibus debita in temporalem
immutabitur: & ſi vehementer contritus
accedat, etiam tota pœna dimittetur:

mittetur:

Digitized by Google

mittetur: poſtmodum in confeſſione audita,& dicta contegat,nam licet ſub ſigillo, quemadmodum cōfeſſarius,illa non habeat, tamen , ſi ſequatur ſcandalum , occultare tenetur;alioquin ſe multoties,& confeſſarium ſimul incaute culpabit , quapropter veram pœnitentiam agere ſatagat,quæ nequitiam extergit,& culpam euellit ; eſt namque ſali ſimilis, quod licet ſit aſperum , vulnera tamen emundat , & putorē abſtergit,& confert;ſic pęnitentia expiat omnia , & de læſa conſciētia putorem extrahit, & in gratiam reponit . Similis etiam ebulo fętido , atque amaro, cuius coctione ſi caſu homo fractus lauetur,eius membra conſolidantur ; ſic pęnitentia licet inſuauis , nihilominus totum hominem conſolidat,& gaudio afficit,& omnes virtutes antè peccatum infuſas,remouendo impedimentum, reſtituit , & opera facta in gratia per peccatum mortificata reuiuiſcunt : nam efficacitatem ex ſe habet; dummodo impedimentum auferatur , quia fuerunt in charitate peracta. Pęnitentia igitur eſt vera ſcala,qua
380 homo peccator ad cęlum aſcendere poteſt,quę habet ſeptem gradus, quibus ſeptem pſalmi pęnitentiales correſpondent . Primus, eſt timor pęnæ,a quo incipit . Domine ne in furore tuo arguas me, inchoando à notioribus,& ſenſum magis mouentibus. Secundus eſt dolor culpæ. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, vbi Confitebor aduerſum me iniquitatem meam,& remiſiſti,&c. Tertius,eſt ſpes veniç,ſed quoniam timor antegreditur eam,& de ſpe veniæ timorem immittit:rurſum dicit.Domine ne in furore tuo arguas me.& Afflictus ſum, per quam afflictionem adipiſcitur ſpem dicendo. Quoniam in te Domine ſperaui. Quartus,eſt munditiæ amor, quem non propria iuſtitia, ſed Dei miſericordia efficit;ideo ait.Miſerere mei Deus ſecūdum magnam miſericordiam tuam ; & ſubiungit . Amplius laua me Domine ab iniuſtitia mea. & iterum:Cor mundum crea in me Deus.Quintus,eſt gloriæ deſideriū, pro quo pſalmum recitat.Domine exaudi orationem meā . ſed primo præſentis uitæ cōtēptus præcurrere dēt dicendo, Dies mei ſicut fumus, & ſicut vmbra declinauerunt;& poſtea contemplationem diuinæ æternitatis contempletur. Tu autem Domine in æternum permanes , & anni tui non deficient: & ex his deſiderium ſupernæ habitationis conſequitur. Filij ſeruorum tuorum habitabunt,& ſemen eorum in ſeculū dirigetur. Sextus eſt,diffidētia propriç virtutis dicendo De profundis clamaui ad te Domine.& infra,Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit?& de miſericordia confiſus concludit . Quia apud Dominum miſericordia,& copioſa apud eum redemptio . Septimus eſt , ſpiritualis lætitiæ exultatio , quam aſſidua oratio efficit , & ideò ait,Domine exaudi orationem meam . His ergo ſeptem gradibus veram pœnitentiam inuenire poterit, quam ſi Dei gratia fuerit aſſecutus,lætè ſic loqui valebit . O bona,& vera pęnitentia , quæ peccata Deo miſerante remittis,contritum ſanas , vitam de interitu reuocas , abundantiorem gratiam refundis, ſtatum reſtauras, fiduciam reformas, & omnia aduerſa mitigas, me etiam in priſtinum ſtatum te mediante Deus reuocauit.Per te enim afflictus Dauid ſanctus eſt effectus, & Petrus , poſtquam ter Chriſtum negauit,indulgentiam recepit, & Chriſtus latronem ad regna polorum perduxit.

CAP.

CAP. LXXXV.

De Sacramento extremæ vnctionis.

381 EXtrema vnctio eſt Sacramentũ oleo conſecrato ab Epiſcopo presbyteri miniſterio quaſdam corporis infirmi partes vngentis ad ſalutem animæ, & corporis inſtitutũ,
Cap. 5. vt Iacobus. Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orẽt ſuper eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eũ Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur ei, vt etiam de ſac. vnct. cap.
382 vnico, cuius Materia eſt oleum oliuarum ab Epiſcopo conſecratum; & Forma eſt; Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam pijſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid deliquiſti per viſũ, auditũ, &c. Miniſter eſt Sacerdos, nec alius etiã in caſu neceſſitatis vngere poteſt, vt de verb. ſignific. Quæſiuit. Suſcipiẽs autẽ, infirmus, adultus, in morte naturali conſtitutus, nã morienti morbo, vel ſenio ſolũ dari debet; qa iudicium ſic morientis tribulatur, & conſtantia ob omnium ſenſuum imbecillitatem angitur; etenim libertatem arbitrii perdit; nam tunc materia ſurſum rapitur, & diſcretioni impedimentum infert, & ita exiſtentes aliquando delirant; quoniam hæc eſt natura potentiarum animi, vt cum altera eſt in actu vehementi, altera obliuione diſtrahitur; cum ergo infirmi proximè morituri dolorem maximum ſenſibus percipiãt, tunc liberum arbitrium a iudicio diſcretionis interponitur; & diabolus etiam in illa hora omnium peccatorum repræſentatione, ac ſpectris horrendis afficit moleſtiã ægrotos; ideò illis ſolũ datur,
383 vt corroborentur. Principalis eius effectus eſt demere reliquias peccatorum; minus autem principalis eſt reddere ſalutem; & licet contra reliquias peccatorum principaliter fuerit inſtitutum, tamen contingere poteſt, vt quis peccata non valeat fateri, & quamuis poſſit, ſibi tamen neceſſarium eſſe non cenſet, & poſtea attritio tanta ſuperuenire poteſt, cui extrema vnctio adiuncta ſatis erit, vt ſaluetur, vt D. Thomas 3 par. q.
communiter receptus; nam per virtutem ſacramenti ex attrito fit contritus: ſed contra dicta primo dubito, an extrema vnctio ſit ſacramentum. Vvaldenſes hæretici, & lutherani negant, vt Thomas Vvaldenſis refert de ſacram. cap. penult. tom. 2. nam Iacobi Epiſtolam dicunt non eſſe canonicam: Deinde, etiam ſi eſſet Iacobi, non conuincit, quia loquitur de quibuſcunque, & non ad mortem ſolum infirmis, qui ab Apoſtolis vngebantur nondum ſacerdotibus, vt D. Marcus enarrat. Proba- Cap. 6.
tur primo, omne ſacramentum authore Dionyſio de cœleſti Hierarc. vel eſt ad purgandum, aut ad illuminandum, ſiue ad perficiendum: ſed extrema vnctio nec eſt ad purgandum, neque ad illuminandũ, quando hæc ad baptiſmum ſpectant; nec ad perficiẽdum, quia hoc chriſmati attribuitur. Secundo, Sacramẽta veteris legis fuerũt ſigna ſacramentorũ nouæ; ſed in illa lege nullũ præceſſit ſacramẽtum, quod eſſet huius ſacramenti ſignum, ergo. Contraria ſententia eſt vera, & catholica, vt Iacobi. 5. & diſt. 55. Presbyteros §. Sed iſtum, & de ſac. vnct. c. vnico; & de hæret. Ad abolendam, & Conc. Tri. ſeſ. 14. c. 1. probatur. Nam apud Marcum inſinuatum fuit, & per Iacobũ poſtea promulgatũ, & eccleſia profecto didicit ex traditione Apoſtolica per manus recepta, vt D. Augu- Lib. 2. c.
ſtinus de viſitatio. infirm. Ex euan- 4. tom. 9
gelio

gelio etiam, aliquod eſſe ſacramentum, ab effectu deſumitur, videlicet quando illa cerimonia gratiam, vel remiſſionem peccatorũ confert; ſed hoc ſacramento peccata remittũtur Iacobi 5. Si in peccatis ſit, remittentur ei, ergo. Ad dicta hæreticorum
ſerm. 10. reſpõdet D. Auguſt. ſerm. Rogo vos. Quoties enim aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus, & ſanguinem Chriſti ille, qui ægrotat, accipiat, oleũ benedictum petat humiliter a presbyteris, & inde corpuſculũ ſuũ vngat, vt quod ſcriptũ eſt impleat. Infirmatur quis in vobis, ex quibus, epiſtolam eſſe canonicã, facilè percipimus; & licet Iacobus de infirmis abſolutè loquatur, tamen Apoſtolica traditio, & eccleſiæ vſus de infirmis ad mortem rectè intellexit; & ad D. Marcũ reſpondetur, hoc ſacramentum ibi inſinuaſſe ſolũ. Ad Dionyſiũ reſpondetur, de alijs verba nõ feciſſe, quia tantum ſacramenta ad ordinem Hierarchiæ accõmoda recenſuit, quæ in benedictionibus miniſtrorum conſiſtunt, quæ fiunt per ordines ſacros, & in purgatione, & illuminatione recipientium, quæ efficitur per baptiſmum, & in eorum perfectione, quæ fit per cõfirmationem, & ſacram communionem. Ad aliud reſpondetur: hoc ſacramentũ diſponit ad ingreſsũ gloriæ, & quoniã illis non patebat ingreſſus, quia nõdum erat ſolutum pretium; hinc eſt, nullam ibi fuiſſe ſignram ſacramenti huius. Secundo dubitatur, an per hoc ſacramẽtum peccata remittãtur, & corporis ſanitas cõferatur. Hæretici negant, quicquid per vnũ ſatisfieri põt, aliud exuperans eſſe videtur; ſed ante extremã vnctionẽ pœnitentia exquiritur, quæ ex ſui natura mortalia, & venialia tollit, ergo extrema vnctio peccata nõ tollit. Secundo: Tria in peccato repeṛiuntur. ſ. macula culpæ, reatus pęnæ, & reliquiæ, videlicet malæ inclinationes, inde reſultantes. Macula non dimittitur, niſi per cõtritionẽ, neque reatus per vnctionem auferṭur; alioquin ſi infirmus cõualeſceret pro peccatis ſatiſfacere non teneretur, quod eſt falſum; ſed neque per ipſam reliquię auferuntur, quia eaſdem experiret, ſi ſanitatem recuperaret, ergo nullo modo peccata remittuntur. In Contrarium Iacobus Apoſtolus ait. Si in peccatis eſt, dimittentur ei. Pro ſolutione dicẽdum, omnia ſacramenta ad eũdem effectum non ordinari, nam ad originalis peccati remiſſionem baptiſmus ſolum, & pœnitentia propriè ad actuale, extrema autem vnctio ad tollendum reliquias peccatorũ præcipuè diriguntur. Extremæ autẽ vnctionis duplex eſt effectus, alter præcipuus, vt gratiam conferre, & peccatorũ reliquias abſtergere, & infirmitatem, ac debilitatẽ tollere, quam peccatum mortale reliquit. Alter verò eſt minus principalis, videlicet ſanitatem cõferre. His ſic conſtitutis tres pono concluſiones. 384
Prima proprius effectus extremæ vnctionis eſt reliquias peccatorũ abſtergere, & veſtigia, & cicatrices eorum demere. probatur ex D. Iacobo; & etiam a ſimili. Nam ſicut homines ex præterita infirmitate lãguentes vnctione olei liniuntur, vt membra conſolidentur, & nerui corroborentur; ſic oleo ſacro qui ob peccata debilitatem ſpiritualem ſentiunt, ad ſignificãdum gratiam, quæ ad ſimiles effectus illis confertur, quæ quidem gratia in prolatione nouiſſima poſtremè omnium formæ infunditur. Secunda: Effectus minus principalis eſt infirmum ab ægritudine corporis alleuiare, & aliquoties ſanare dicente Iacobo. Et alleuiabit eum Dominus: nam ſi medicina corporalis cõfert multoties

Digitized by Google

ſalutem ægroto, quanto magis medicina ſpiritualis id efficere valebit? quia ſupernaturalem virtutem morbum ſanandi corporeum veluti donum ſanitatis habet; non tamē hunc ſēper ſortitur effectum, quando ad ſacramenti perfectionem nō eſt neceſſarius. Tertia: Si in peccatis mortalibus fecerit, remittuntur ei; nam omnia ſacramenta rectè diſpoſitis gratiam conferunt, quæ ſecum peccata non patitur: Ideò ſi quis in extremo vitæ conſtitutus peccatis detinetur, de quibus conſcientiam non habuerit, attritus tamen hoc ſacramentum ſuſcipiens virtute eius illa peccata condonantur, quod omnibus ſacramentis eſt commune, vt D. Thomas ſupra citatus: Vnde D. Iacobus propoſitionem conditionalem protulit. Si in peccatis ſit remittuntur ei. Ad primum reſpondetur, remitti peccata quò ad reliquias, & illas malas habitudines a peccatis relictas: & licet habitus prauos, & peccati fomitē, qui in nobis eſt naturalis non demat; nihilominus illas malas diſpoſitiones actu reprimit, & lætitiā ſpūalē gignit; & cum eædē radices remaneant in vita remanendo, quid mirū ſi effectus ijdem poſtea repullulant? Ad ſecundum reſpōdetur, extremā vnctionē propriè ordinari ad tollendum reliquias peccatorū, & ſi poſtea ex attrito contritum reddat, & peccata fuget, & auferat, hoc ei ſicut cæteris ſacramētis contra peccata mortalia promiſcuè non ordinatis cōtingit. Tertio dubitatur, an hoc ſacramentū ſanis, pueris, ac furioſis exhiberi
385 poſſit. Reſpondetur negatiuè, nam principalior effectus extremæ vnctionis eſt ſanatio animi, quam corporis; ſed corpore ſani non indigent, nam dicit Iacobus: Infirmatur quis in vobis; vnde infirmos proximè morituros tantum vngi poſſe, quia ad excitandam animi deuotionem, & hilaritatem confertur; immo, ſi ſanis exhiberetur, non eſſet ſacramentum, quia id eſt de neceſſitate huius ſacramēti, vt eius internus effectus per cerimoniam externam deſignetur. Si etiam vt corporis ſanatio per ſupernaturalem virtutem ſacramenti conſideretur, nō decet, vt in qualibet infirmitate detur; nā illę naturalibus remedijs curari poſſunt; neque debet exhiberi carenti ſenſibus, & de ſalute deſperati, niſi prius illud petierit, vel ſignis poſtulauerit; nam vterque ſacramenti effectus exigit, vt tunc extremus articulus expectetur; & quò ad alterum requiritur, vt infirmus ſēſū habeat. Quò ad corporalis ſalutis effectum requiritur, vt eius ſalus omni ſpe nō ſit deſtituta, quando hoc ſacramentum per modum miraculi non operatur, ſed virtute ordinaria ſupernaturali, vt donū Spiritus Sācti, quod naturalibus cauſis præſtat auxiliū. Ideò articulus expectari nō debet, quo eædem cauſæ corroborari non poſſint; ſed aliqua ſpes ſalutis durare debet, vt orationes eccleſiæ magno ſunt teſtimonio, quæ Dei clemētiā pro infirmi ſalute deprecatur ſtudioſè, vt ei reddat ſanitatem, vt eiuſdē Maieſtati amplius inſeruire poſſit. Quapropter pueris adminiſtrari nō debet, quia peccatorū mortalium reliquiis non detinentur, & erga ipſum non habent deuotionē, & affectū; neq; amentibus, & furioſis, niſi habeant lucida interualla, quibus erga illud deuotione adducti petere poſsūt; nam illius effectus eſt deuotionem animi excitare, & gloriæ expectationem. Qui autē ab incunabulis eſt demens, non eſt huius effectus capax; Si verò ſanæ mentis poſcit, & poſtea delirat, ei exhiberi pōt. Itaq; vera, & catholica doctrina eſt, vnctionis extremę ſacramētū

Sotus l.4 ſen d.23 q.2.ar.2

infirmus

infirmis proximè morituris,& inſanis lucida interualla habētibus conferri debere,dummodo de ſacramēti irreuerentia non dubitetur.

CAP. LXXXVI.

De Sacramento ordinis.

386 DOminus noſter iuxta ſeptiformē Spūs Sācti gratiā ſeptē ordines inſtituit ad eccleſiæ vtilitatem, quorū munera per ſemetipſum aut exercuit,aut inſinuauit,& per ſe,& Apoſ.ſuos promulgauit,& minores per eccleſiā ordinauit. Hoſtiarii.n. officium eſt claues eccleſiæ habere, & quæ intus ſunt cuſtodire,& populum ad diuina audiendum conuocare,& infideles, & excōicatos ab ec-
Ioan. 2. cleſiæ ingreſſu arcere. Ego ſum oſtium;ſi quis per me introierit.quē poſtea exercuit, quando de funiculis flagello ementes, & vendentes è tēplo eiecit. Lector prima fidei rudimenta docet catechumenos,vt fe-
Luc 4. cit Dominus, cum in medio ſeniorum aperiens librum Iſaiæ ad percipiendū diſtinctè legit.Exorciſtę munus eſt ab energumenis expellere dœmones,vt Chriſtus fecit, dū ſurdum,& mutum propria ſaliua deliniuit,dicens Epheta, quod eſt adaperire,& diabolum effugare,Accolytus luminare portat, & ſugeſta ꝑ Euchariſtia, & præparat calicē ſubdiacono,vt Chriſtus inſinuauit, q̄do diſcipulis apparauit calicem in nouiſſima cœna. Subdiaconus calicem cum materia conſecranda Diacono ſubminiſtrat, & vrceolum, ac manutergium porrigit,& pro lauandis ante altare manibus aquam præbet ſacerdoti,vt Chriſtus.Non veni miniſtrari;ſed miniſtrare; nā pedes diſcipulorum lauit, & linteo, quo erat præcinctus,abſterſit. Diaconi ſunt, qui presbytero proximè adminiſtrant, & materiam conſecrādam extendūt, & per modum catechiſmi abſque explicatione euāgelium legunt,vt fecit Chriſtus legendo,& populum euangelium docendo; &
etiam ſeptem Diaconi ab Apoſto- *Act.6.*
lis ordinati peregerunt. Presbyteri ob ſacramentorum adminiſtrationem ſacerdotes, & ſacra dantes vocantur; nam conficiunt præſertim Euchariſtiæ ſacramentum, quod Dominus in nouiſſima cœna cum diſcipulis facta inſtituit, quando dixit. Hoc eſt corpus meum, & illos ſacerdotes creauit, quando inquit, hoc facite in meam commemora-
tionē.Quatuor vero primi reſpectu 387
ſuperiorum minores dicuntur, cæteri autem maiores,& ſacri; quæ in Eccleſia eſſe conuenit; nam quæ à
Deo ſunt, ordinata ſunt.Sicut.n.in *Rom.* 13
ciuili republica ordines dantur, quanto magis in ſpirituali? Etenim in republica rectè conſtituta, & ordinata tres ordines reperiuntur,videlicet Senatorius,Equeſter,& plebeus:ita rempublicam ſpiritualem, vt Regina a dextris Ieſu Chriſti ſedens,iſtis ordinibus decorari decebat. Iccirco Patres hoc nomen per antonomaſiam vſurpauere, & grādibus miniſtrorum Eccleſiæ cō-
aptarunt. Apoſtoli enim epiſco- *Act.* 14.
pos,& presbyteros conſtituerunt per
ciuitates.Noli inquit negligere grā *1.Tim.*4
tiam,quæ in te eſt, quę eſt data tibi per prophetiā per impoſitionē mā-
nuum presbyterij. Et aduerſus pre- *Cap.* 5.
sbyterū accuſationē noli recipere, niſi ſub duobus,vel tribus teſtibus. Et infra. Manus citò nemini impo-
ſueris.Huius cauſa reliqui te Cretę, *Tit.*1.
vt ea,quæ deſunt,corrigas,& cōſtituas per ciuitates presbyteros,ſicut & ego diſpoſui tibi.Et diſ.21.In nouo teſtamēto, & 25.Perlectis. & 77. In ſingulis.Et ſac.Cōc.Trid.ſeſs.23.
can.2. Ordo igitur eſt ſacramētum, 388

per quod ſpiritualis, & miniſterialis poteſtas cuique ordinato ſui miniſterij ratione confertur. Cũ enim Sacramenta ſint inſtrumenta paſſionis Ieſu Chriſti applicandæ, quæ ab ipſo ſupernaturalem cõferendi gratiam uirtutem recipiunt, ut a miniſtris a ſeculo ſegregatis, & in ſanctitate conſtitutis populo adminiſtrarentur, ſecundum rectam rationem
Eph. 4. diſpoſuit. Quoſdã enim dedit Apoſtolos, quoſdam prophetas, alios uero Euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores. Vnde D. Dionyſius Eccleſiaſticam Hierarchiam Epiſcopis, presbyteris & diaconis depictã diſtinxit.

CAP. LXXXVII.

De materia, & forma, & huius Sacramenti miniſtro.

389 HVius Sacramenti materia eſt illa res, quæ ſuſcipienti ordinem traditur, ut calix cũ hoſtia, aut Euangeliorum liber, &c. prout in Pontificali Romano; nam materia accommodari debet formæ, cum forma ſit comparatiua, vt accipe poteſtatem, &c. quod ſit per inſtrumentorum traditionem, quibus poteſtatis vſus denotatur. Sacramenta autem ſunt in duplici differentia, quædam ad ſanctificandum hominem directè ordinantur, Sacramentum verò ordinis ad conſtituendam publicam perſonam dirigitur. Prioris generis in vſu materiæ conſiſtunt; nam accedente materia effectus Sacramenti extrinſecus ſignificare conuenit, ut in ablutione baptiſmi explicatur, per eam .n. formam ablui animam deſcribitur: namque huiuſmodi Sacramenta ad recipiendum ſanctificandũque per gratiam quæ deriuatur a Deo, ſanctificantur, & non a gratia, quæ eſt in miniſtro; ſiquidẽ in peccato exiſtens virtute Sacramenti, quod confert, ſuſcipientem ſanctificat. Quare oportet, ut materia per ſui applicationem habeat uim ſanctificãdi, ſicut aqua in baptiſmo, & vnctio in chriſmate, quæ denotant hominem non ſanctificari per miniſtrum, ſed per virtutẽ Dei, quæ eſt in materia ex virtute formæ prolatæ. In ordinibus autem materia non eſt talis virtutis, quia per ſe primo non dirigitur, niſi ad conferendam poteſtatẽ, quæ a Deo per miniſtrum ſimilem poteſtatem habentem emanat, ideo tota virtus Sacramentalis exiſtit in miniſtro, & forma, quam profert. Quapropter materia non applicatur tanquam habens uirtutem, ſed ad determinandam intentionem miniſtri, & explicandam poteſtatẽ, quæ ordinato confertur: vnde materia magis vſum collatæ poteſtatis connotat, quam facultatem ipſam, & id ex diuerſo modo applicandi naturam confirmatur: nam in cæteris Sacramentis modo cauſæ efficiẽtis tangere debet abluendo, vel vngendo, vt ſuſcipiens ſufferatur ab ea. In hoc autem Sacramento recipiens operatur potius tangendo, & materiam recipiendo. At contra obijcitur; materiæ Sacramenti ineſſe debet virtus ſanctificandi per applicationem, vt patet de alijs Sacramentis, ſed materiei ordinato traditæ nulla ineſt virtus, quæ ſuſcipientem ſanctificet, ergo.

Reſpondetur, inter hoc Sacramẽtum, & alia eſſe diſcrimen nanque per alia recipiens Deo aſſimilari debet per gratiã, iccirco oportet, ut illorũ materia virtutẽ ſupernaturalẽ ſortiatur, quę ĩ forma aperitur. Ego te baptizo. Effectus verò huius Sacramenti eſt, vt ordinans aſſimilet ſibi ſuſcipientem per virtutem, quæ eſt in ipſo. ſ. per characterem, nam eſt

actio,

Digitized by Google

actio, quæ agens paſſum ſibi aſſi-
milare debet; quam ob rem non re-
quiritur, vt forma explicet aliquam
virtutem in materia exiſtentem,
ſed traditionem virtutis ſolum, quę
eſt in miniſtro per verbũ imperãdi.
Accipe poteſtatem, &c. Forma autẽ
optimè exprimitur per verbum mo
di imperatiui, vt Conc. Florentinũ.
Accipe poteſtatem offerendi ſacrifi
390 cium in Eccleſia pro viuis, & defun
ctis. In nomine Patris, & Filij, & Spi
ritus Sancti. Amen. Etenim cuiusli-
bet ſacramenti gratia ad proprium
effectum eiuſdem refertur, & mate-
ria, & forma ſubnotare debent eun
dem effectum. Effectus verò ſacra-
mẽti ordinis non eſt ſanctificari per
ſonam primo, & principaliter, ſed
perſonam publicam, & miniſtrum
publicum conſtituere; ideò materia
non eget, quæ ſanctificet ſuſcipiẽtẽ;
ſed ſatis eſt, vt poteſtas. ſ. character,
quæ eſt in miniſtro ordinem confe-
rẽte, ſuſcipienti tradatur; quare ma
teria hominem ſanctificante non in
diget primo, & principaliter. Cõtra
ſacramenta in ordinem rediguntur
ad ſanctificandum illum, cui appli-
cãtur, quæ quidẽ fit virtute diuina,
ergo eandem ſanctificationẽ expli-
care debent, vt fit in baptiſmo, & dũ
huiuſmodi forma profertur. Acci-
pe calicem &c. nec recipienti ſancti
ficatio, neque virtus, qua efficitur
ſãctus, nõ exprimitur: ergo. Rñdet,
vt ſupra, ſ. inter hoc ſacramentum,
& alia eſſe diſcrimen, nam ſuſcipiẽs
Deo præcipue aſſimilatur per gra-
tiam per ipſa ſacramenta collatam,
quæ ad vtilitatem priuatæ perſonæ
confertur. Hoc autem ſacramẽtum
recipienti confertur, tamquam per-
ſonæ publicæ, ideò ordinans aſſimi-
lat ſibi ſuſcipientem influente Deo
per virtutem, quæ eſt in ipſo. ſ. per
characterem; nã hic eſt præcipuus,
& primus intentus effectus. Secun-
dus autem eſt collatio gratię; Cuius 391
miniſter ordinarius eſt Epiſcopus, c. 14. &
vt in actibus Apoſtolorũ; Probatur. 1 Tim.
Epiſcopalis poteſtas eſt veluti Rei- cap. 4.
publicæ politicæ poteſtas; ſed ad
politicã poteſtatẽ reipublicæ cõe bo
nũ diſpenſare, & ſpectantia ad illud
ordinare attinet: ergo Epiſcopi mu
nus eſt, vnũquemque in diuinis mi-
niſterijs collocare. Cõtra obijcitur.
Ea, quæ sũt ordinis, nõ poſſunt alijs
committi, niſi eis, quibus ex officio
incumbit, verum commiſſione Sum
mi Põtificis multi minores ordines
conferunt, ergo non eſt munus Epi
ſcopi. Secundo, officium proprium
ordinantis eſt exhibere materiam
ordinato, & imponere manus, at-
qui Eccleſiarum aliquarum vſus vi-
get, vt Archidiaconus materiã Dia-
cono, & inferioribus tradat, & Sa-
cerdotes adſtantes poſt Epiſcopum
imponunt manus presbytero ordi-
nando, vt diſt. 23. Presbyter. Hæc nõ
officiunt, nam proprius miniſter eſt
ſolus Epiſcopus, & præcipuè in con-
ferẽdis ordinibus ſacris. Ad primũ 392
reſpondetur, Papam ex plenitudine
poteſtatis functionem delegare ali-
quibus, vt minores tantũ auferant.
Ad ſecundum reſpondetur, illã con
ſuetudinem eſſe abrogatam: & quã-
uis etiam ex vſu pręberent materiã,
& manus imponerent, Epiſcopus tñ
eſt, qui profert formam, & perficit
ſacramentum. Cæterum contra ar-
guere poteſt, etiam ſacerdotem ſim
plicem ordines ſacros conferre poſ
ſe, quia Epiſcopalis dignitas nõ eſt
ſublimior Sacerdotali, & iure diui-
no nulla eſt differentia inter Epiſco
pũ, & Sacerdotem, & ſi aliquod di-
ſcrimen detur, id erit ex iure poſi-
tiuo. Vvicleff. omnes Sacerdotes E-
piſcopos eſſe, & functiones pro-
miſcuè exercere poſſe obfirmat, vt
refert Vualdens de ſacram. to. 2. c.
117. & de ſacramental. lib. 2 cap. 70.

Quem Lutherus ſequitur. probant ex dictis Apoſtoli. Oportet Epiſcopum irreprehẽſibilẽ eſſe; Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates presbyteros: vbi nomine presbyterorum Epiſcopos intellexit; & probant etiam ex authoritate Diui Hieronymi ſuper dictum locum, relata in cap. Olim. diſtinct. 95. dicentis. Olim idem erat presbyter, qui & Epiſcopus; & ex D. Ambroſio in cap 4. Epiſt. ad Eph. Primi presbyteri Epiſcopi appellabantur, vt primo recedente, ſequẽs ei ſuccederet. Nulla maior dignitas datur in Eccleſia, quam ſacerdotium, ergo Sacerdotium erit idem, quod Epiſcopatus. Secundo nullibi in teſtamento nouo legitur, Epiſcopos ſeorſum à presbyteris ordinatos, ergo ſignum eſt, idem eſſe Epiſcopos, ac ſimplices ſacerdotes.

1. Tim. 3 Tit. 1.

Oppoſita tamen ſententia eſt vera, & catholica: in eccleſia Dei eſſe eminentiorem dignitatem ſimplici ſacerdotio, & non ſolum ex apoſtolica traditione, ſed etiam iure diuino, vt habet Diuus Thomas in reſponſ. ad primum, vbi adducit D. Dionyſium de eccleſiaſtica Hierarchia tres ordines enumerantem c. 5. videlicet Purgantium, ideſt Diaconorum, quibus catechumenos inſtruere conuenit; Illuminantium. ſ. presbyterorum baptiſma miniſtrãtium, & pœnitentiam, & ſacram communionem; & Perficiẽtium, id eſt Epiſcoporum, quibus confirmare, ordinare, & prędicare conuenit. Et Apoſtolus has functiones de iure diuino eſſe teſtatur; poſtquam. n. dixit, & ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, addit alios autem Paſtores, & doctores. D. Auguſtinus de hæreſibus hæreſi 53. tom. 6. Quendam Aërium commemorat, qui cũ eſſet ſimplex presbyter, doluiſſe fertur, quia Epiſcopatum obtinere nequit, vnde hoc dogma hæreticum ſuſcitauit. Gloſſ. etiam in c. 10. Lucæ: Poſthec autẽ deſignauit Dominus. dicit, ſicut in Apoſtolis forma eſt Epiſcoporum; ſic & in ſeptuaginta duobus diſcipulis forma eſt presbyterorum ſecundi ordinis: probatur a ſimili. Sicut in qualibet republica ritè ordinata ſunt gradus, & poteſtas eminentior illis; eodem pacto in Eccleſia ordines, & gradus, & eminẽtior poteſtas, quæ in illa, exiſtit, ſed a tẽpore Apoſtolorum vſque ad hæc noſtra Epiſcoporum ordinem fuiſſe diſtinctum ab ordine ſimplicium ſacerdotum ex locis cit. & vſu Eccleſiæ habemus. Pro ſolutione dicẽdum, Epiſcopos, & ſimplices ſacerdotes dupliciter conſiderari poſſe, vno modo quantum ad nomen, & ſic olim Epiſcopi, & presbyteri non diſtinguebantur, nam Epiſcopi dicũtur eò quod ſuperintendãt, vt Diuus Auguſtinus de ciuit. Dei, presbyteri verò dicunt græcè quaſi ſeniores: Vnde Apoſtolus communiter vtitur nomine presbyterorũ quantum ad vtroque. Qui bene præſunt presbyteri duplici honore digni ſunt: & presbyteris Epheſi loquens (nam in vna ciuitate plures Epiſcopi non erant) Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo Spiritus Sanctus poſuit vos Epiſcopos, vbi presbyteros quoque deſignat; licet Diuus Auguſtinus dicat præcipuè intelligi epiſcopos; ſed ſecundum rem, etiam tempore Apoſtolorum inter eos fuit diſcrimen, vt D. Dion. de Eccleſiaſtica Hierarchia parte prima, cap. 5. in illud. ¶ Poſt hæc autem deſignauit. Poſtea verò ad euitandum ſchiſma oportuit, vt etiam nomina diſtinguerentur, ſcilicet, vt maiores dicerentur Epiſcopi, & minores presbyteri. Quapropter dicendum eſt, eos eſſe hære-

2. 2 q. 184. ar tic. 6.

Eph 4.

Lib. 19. c. 19. 16. 5.

1. Tim. 5

393

hæreticos,& excommunicatos, qui contrarium ſentiunt, vt ſacr.Conc. Tridentinum ſanxit. Ex dictis loca ſcripturæ adducta facilè percipiuntur; nam Epiſcopi, & presbyteri quò ad nomen conueniunt;ſed re diſtinguuntur. Ad Diuum Hieronymum reſpondetur,ſalua huius ſancti Doctoris authoritate, eum ita fuiſſe locutum exiſtimo,vt ſupercilia Epiſcoporum coerceret, ſi ad eius intentionem oculos dirigamus, quia ſuam doctrinam ex ſcriptura non probat, nec ex Apoſtoli verbis colligi poteſt; Vel ita dixit, quoniam nomina erant communia: ita etiam Ambroſius explicatur. Ad primum negatur conſequentia;nam licet quoad Chriſti corpus verum nulla detur maior dignitas ſacerdotio,tamē quoad Chriſti corpus myſticum datur, quæ eſt epiſcopatus. Ad ſecundum reſpondetur, Chriſtum multa feciſſe, & docuiſſe, quæ non ſunt ſcripta, vt Io. vlt. Præterea per poteſtatem excellentiæ Chriſtus prætermiſſo ordine,qui nunc ſeruatur, cum Apoſtolos vocauit ad Apoſtolatum, tunc epiſcopos creauit; quantum verò ad functiones ſingulares, poſtmodum ſeiunctim facultatem conſecrandi,& abſoluendi contulit. At petere pôt, nū Epiſcopatus ſit ordo ab alijs diſtinctus. Aliqui dicūt eſſe diſtinctū, probatur primo. Epiſcopus non ſolum reliquos presbyteros iuriſdictionis amplitudine præcellit, verū & ordinis poteſtate,nam confirmationem exhibere, & ordines conferre, quæ non ſunt functiones ſolius iuriſdictionis, alias ſuo vicario communicare poſſet, ſicut alia iuriſdictionis munera;ſed hæc attinent ad ordinis poteſtatē, quia Epiſcopus, niſi ſit conſecratus, illa exequi non poteſt,ergo. Secundo facultas adminiſtrandi ſacramenti Epiſcopo per conſecrationem traditur, quæ ſimplici ſacerdoti non exhibetur, ergo per illam conſecrationē aliū recipit ordinē diſtinctum. Tertio,oīa ſacramenta non ſolum ſunt ſigna gratiæ, ſed eam conferunt;at Epiſcopus altioris gratiæ gradu eget,cū amplior adminiſtratio Eccleſiæ illi incūbat: ergo per ſuam conſecrationem nouam gratiā conſequitur, & eminentiorem,quæ ei per dictum ſacramētum confertur. Altera ſententia eſt negantium. Probatur primo. Si Epiſcopatus eſſet ordo, & per ſe ſuperior ſacerdotio, inde ſequeretur, nouum characterem imprimere;cōſequens eſt falſum,nam tunc ſubſequeretur, vt ſi quis, antequam fieret ſacerdos, in epiſcopum cōſecraretur, eundem Epiſcopalem characterem cum gratia gratum faciente ſuſciperet, ſi quidem in ſacramentorum ſuſceptione ordo non eſt eſſentialis, vt de Cleric. per ſalt. promot. Tuæ literæ. Sed hoc non eſt verum, quia,niſi prius ſit ſacerdos, in epiſcopum ordinari nequit. Secundo,oēs ordines ad ſacratiſs. Euchariſtiæ ſacramētum, & in ordinē ad ipſum diſtinguuntur, Epiſcopatus autem non eſt ordo adminiſtrādi ſacerdotii in Euchariſtia: nā quilibet ſacerdos facultatem habet cōſecrandi Euchariſtiam, ſicut epiſcopus,ergo. Tertio, ſeptem ordines tm ab eccleſia enumerantur, vt in Cōc. Tri. ergo Epiſcopatus non eſt ordo diſtinctus. Pro ſolutione dicēdum, nomen ordinis vſurpari vno modo propriè pro eo,quod eſt ſacramētū ordinis,alio modo vt munus officij, & dignitatis,ſi primo modo cōſideretur,nō eſt propriè ordo, ſi aūt ſecundo modo accipiatur,altior gradus,& dignitas,cui eminētiora munera ſūt annexa,appellatur. Ad primū reſpōdetur,nō ſolū dari Epo aliquā iuriſdictionis poteſtatē; ſed &

Seſſ. 23. c. 23. & can. 6.

Seſſ. 2. cap. 2.

349

ordinis impropriè ſuper illam, quã ſimplex ſacerdos habet; nihilominus ea facultas noui characteris rationem non habet, quia omnis character ordinis ad Sacramentum Euchariſtiæ dirigitur; facultas verò Epiſcopatus eam præſupponit, quoniam Diaconus, antequam ſit presbyter poteſt eſſe diaconus per ſe, quia Diaconatus per ſe imprimit characterem, & ad Euchariſtiam ordinatur; Epiſcopatus autem, quoniam non eſt via ad ſacerdotium; ſed illud præſupponit, ideo characterẽ recentem non ſuſcipit; ſed character ipſe ſacerdotalis, dum fit Epiſcopus, extenditur ad aliqua munera exercendum, quæ antea facere non poterat; & eodem modo ad ſecundum negando conſequentiã reſpondetur; & ad tertiũ dicimus, ſufficere illam characteris extenſionem.

C A P. LXXXVIII.

De ſuſcipientibus ordines.

395 IN toto titulo de qualitate, & ætate perficiendorum impedimenta, quæ ordinandis obſtant, in medium adducuntur: quædam enim ſunt naturalia, quædam autem proueniunt ex facto, vel defectu. Prioris generis ſunt non baptizati, fœmineus ſexus, hermaphroditus inclinans in ſexum talem, & monſtrum, quod ſine legitimis membris ad obeunda ordinũ miniſteria naſcitur. Secundi generis ſunt irregulares, qui plures eſſe poſſunt multarum irregularitatum ratione, ut infra. Quo ad primi generis inhabiles, Primo quæritur, an mulibris ſexus ordinis ſit capax? D.Tho. in 4 & Ric. & alij affirmant, eſſe incapacẽ, quia in ijs, quæ in Sacramentis aguntur, non ſolum res exquiritur, ſed etiam rei ſignificatio; at muliebris ſexus eminentiorem gradum ſuper hominem ſignificare nequit, quia eſt viro ſubiecta, ergo. Secundo mulier in Eccleſia docere non poteſt, nec ordinibus inſigniri eſt apta, quoniã officium ſacerdotis eſt prędicare, & hominem inſtruere, & ei præeſſe, quæ omnia mulieribus non competunt; nam fœmineus ſexus quandam præ ſe ferꝫ rationis inopiam, & maximum dedecus irrogaretur Eccleſiæ, ſi Sacramenta, vt confeſſiones audire, vel ordines conferre poſſet. Tertio, Dominus in nouiſſima cęna Apoſtolos ſolum ordinauit ſacerdotes, & eis facultatem tradens dimittendi peccata, nullam fœminam ordinauit, ergo. Sed contra obſtare videtur caput presbyter. diſt. 32. & cap. Diaconiſſam 27. q. 1. nam ibi legitur Diaconiſſam antè annos quadraginta ordinari. Probatur Primo, Donum prophetiæ, & prælationis officium ſacris ordinibus præſtantiora eſſe videntur: ſed hæc mulieribus collata fuerunt, vt de Debora patet. Secundo, ſi muliebris ſexus ad ſuſcipiendos ordines incongruus eſſet, & multo magis ętas puerilis, cui lumen rationis non affulſit; at defectus ætatis non obſtat, vt de cler. per ſal. promot. igitur. Cæterum hæc noſtræ propoſitioni, & opinioni vere non officiunt; nam iuxta Sacrum Concil. tenemus ſexum fœmineum ex propria natura, & merito ordinum eſſe incapacem; & ad Canones reſpondetur mulieres, quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, & ſeniores dicuntur, & Diaconiſſa a participato actu ita uocatur; & forſan aliqua benedictione erat lectionibus Homiliarum deſtinata, ut dicto. cap. Diaconiſſam, ibi. Si verò ordinationem ſuſceperit, id eſt aliquã benedictionem.

396 Tim. 2. Ioan. 20. Luc. 2. Iud. 4.

Ad

Ad primum reſpondetur prophe
tiam non eſſe Sacramentum,nec eſ-
ſe præſtantiorem ſacerdotio;ſed eſt
donum Dei, quod mulieribus etiā
communicari poteſt,& Debora præ
fuit in temporalibus tantum.

Ad ſecundum reſpondetur non
eſſe parem rationem, vt queádmo-
dum defectus ſexus, ita & defectio
ætatis, namque ex propria natura
mulier eſt ordinum incapax. Alia
autem ſunt impedimenta,quæ irre-
gularitates nominantur, & ſunt il-
la,quæ ex defectu, vel facto proue-
397 niunt. Irregularitas enim eſt cano-
nicum impedimentum ex defectu,
ſiue ex facto proueniēs ad ordines
ſacros vel ſuſcipiendos,aut exercē-
dos; & irregularitates uocantur,
quoniam a regula huiuſmodi ho-
mines defectu notatos excipiunt.
Vnde de irregularitatibus hic ver-
ba facere iudicaui, vt ex earum co-
gnitione ad ordines recipiendum
percipiat non aptos.

CAP. LXXXIX.

De Irregularitatibus.

IRregularitas, quodammodo in
Dauide adumbrata fuit,quando
398 Deus,ne templum ædificaret, ei di-
xit.Multum ſanguinem effudiſti,&
multa bella bellaſti, non poteris
1.Par.22 ædificare domum nomini meo tan-
to effuſo ſanguine coram me; & ta-
men de illo ſcriptura ſic loquitur.
Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta
1.Re.13. cor ſuum. & alibi: Inueni Dauid fi-
lium Ieſſe virum ſecundum cor
Act. 13. meum: & Dominus tamen noluit,
vt ei conſtitueret templum;quapro
pter non eſt mirum,ſi Eccleſia plu-
res ob varios, & diuerſos defectus
ab ordinum ſuſceptione reijcit,
& etiam ordinatos expellit. Ve-
rum nemo niſi in caſibus a iure
399 expreſſis irregularitatem incurrit,
vt de ſentent.excommun.Is qui,cir
ca quas aduertat Primo, quis in re
dubia in foro exteriori non eſt iu-
dicandus irregularis, vt Abb. in c.
Ad audientiā de homic. n. 2. Secus
autem in foro interiori,ut d.tit. ſi-
gnificaſti. Quia nemo contra con-
ſcientiam abſque mortali peccato
agere poteſt. nam omne quod non
eſt ex fide,peccatum eſt:ideò de ir-
regularitate dubius, ut animæ ſuæ
detrimentum non patiatur,diſpen-
ſationem petere tenetur in foro cō
ſcientiæ. Alias autem in exteriori
contingit,quoniam iudex aliquem
condemnare non debet, quando
dubitat, an ſit reus; nam in dubijs
tutior pars eſt eligenda, ut de ho-
mic. Ex literis & Iuuenis. Secundò,li- 400
cet irregularis ante diſpenſationē
obtentam celebrando peccet mor-
taliter, ut de temp. ordinand. cap.
fin.& de accuſ.Inquiſitionis,nihilo
minus irregularitate non irretitur,
quoniam id iure non eſt cautum,&
expreſſum, ſicut de excōmunicatis
interdictis,& ſuſpenſis antè abſolu
tionem ſacra facientibus.Nec demi
randum,quia irregularis ſacra per-
agens cenſuram non violat;excom
municatus autem,interdictus,& ſu
ſpenſus rem ſacram facientes,& or
dines exercentes cenſuram lædunt;
ſicut Sedis Apoſtolicę vſus in diſpē
ſationibus oſtendit. Diſpenſamus
te ſuper irregularitatē,vel irregula
ritatibus,quam, aut quas antè ipſā
violationem incurriſti; impoſita
tibi tamen pœnitentia pro temerita
te in ſupplicatione dicta. Quamuis
autem in cenſuram non inciderit,
tamen mortale commiſit. Tertiò,
occulta irregularitas ſolummodò
conſcientiæ nocet, quantum publi-
ca,quare diſpenſatio in vtraque eſt
neceſſaria;licet Caſtrenſis de occul
ta oppoſitum ſcripſerit, ut de leg.
pœnal.lib.2.tamen ſine textu,& ra-
tione;immo contra tex.expreſſum,

vt

vt de renunciat. Niſi §. Perſonæ, & contra vſum Eccleſiæ hactenus ob-
Cap.6. ſeruatū Et Sac.Conc.Trid. ſeſſ. 24. Quarto, præterea in irregularitate contrahenda inter clericum, & ſecularem nec in iure, nec in communi Canoniſtarum doctrina inuenitur diſcrimen: propterea quotieſcunque clericus efficitur irregularis, eodem caſu etiam mundanus irregularitatem incurrit, & è côtra. Irregularitas itaque varijs, & diuerſis modis contrahitur, & iuxta veteres ſummiſtas duobus modis incur-
401 ritur, in genere videlicet, & in ſpecie: in genere tribus modis, uno ex corporis vitio; altero ex delicto; tertio, ex Sacramenti defectu. In ſpecie multiplices, & diſſimiles enumerantur à Sylu. Thab. Armilla, & à Nauarro in ſum. ver. Irregularitas.cap.27.a nu.27.uſque 191. & Aluarus pelagianus de planctu Eccleſiæ innumerabiles eſſe dicit, lib. 1. art.4. & Simon Maiolus in lib. ſuo de Irregul. hanc materiam luculenter diſcuſſit. Sed ego, pluribus relictis, quæ ad negotium noſtrum nō faciunt, breuitati ſtudendo, Quinque capita diſtincta inter ſe, ad quæ ceteræ irregularitates referuntur, clarè exponam.

CAP. XC.

De Primo Capite.

PRimum caput ex corporis macula deſumitur, ſub quo variæ, & diuerſæ ſpecies irregularitatis iuxta macularū diſparitatem, & deformitatem continentur, & non ſolum quilibet corporis defectus apertus, ut mutilatio, cæcitas, & huiuſmodi, ſed etiam habentes maculas inuiſibiles, ut illegitimi, & ætatem præſcriptam a ſacris canonibus nō habentes, & id generis alij huc referuntur: & licet defectus corporeos non habeant, tamē quadam proportione inter corporis notatos macula cônumerari debent, & meritò a ſacris ordinibus arcentur, ne ſcandalum, quod ferè ſemper ob iſtorum deformitatem naſcitur, è medio tollatur, vt de cleric.ægrot. Presbyterum, & de corp. vitiat.cap.vlt. Igitur aliquo principali membro, & manifeſto turpitudinem, vel impoſſibilitatem ad exe- 402
quendum officium inducente mutilus, vt priuatio naſi, abſciſio manus ex quacumque cauſa iuſta, uel iniuſta, naturali, aut fortuita id acciderit, ad ordines promoueri, & in receptis adminiſtrare prohibetur. Si uero huiuſmodi defectus poſt ordinum ſuſceptionem aduenerit; dummodo ordinatum nimis deformem non reddat, munera, ad quæ defectus ipſe ordinis executioni nō eſt impedimentum, exercere poterit, vt ſi parochus in cæcitatem inciderit confeſſiones audire, & Euangelium prædicare ualebit, nec a beneficio remouebitur, niſi ipſe occaſionem talis mali, & dederit culpam, quia afflictio non debet addi afflicto, vt diſt.7.Cum percuſſio. Similiter virili membro mutilatus, ſi ſua ſponte id fecerit, ordines recipere nequit, & ſi ſuſceperit, eorum vſu priuatur; quando autem alicuius membri partem amittit, quæ aut ſcandalum cauſat, aut impotētiam efficit, ordines ſuſcipere nō poteſt, & iam promotus ab illorum vſu dimouetur. Si vero ſponte, & iuſta cauſa (dummodo turpitudinē non pariat) à ſuſcipiendis ordinibus nó prohibetur, & iam inſignitus non reijcitur. Similiter etiam ſi ex iniuſta cauſa teſticuli ab inimicis eidē amputentur, vel digitus abſcidatur, modo vt officium ordinis non impe-

impediat, & non ſit tanta deformitas, quæ ſcandalum generet, ordines exercere ualebit, diſt. 55. Lator. Et etiam ſi alicui rei licitæ operam nauaſſet, vt cędendo, & dolando ligna digitum ſibi abſcidiſſet, dũmodo muneri exequendo non obſtet, & ſcandalum non oriatur, ab ordinum executione non repellitur, ut Gloſ. in cap. Nouiſſimum de corp. vitiat. ſi vero in talem deformitatẽ propria culpa inciderit, de miſericordia toleratur, & ab Epiſcopo diſpenſatur, vt d. tit. cap. 1. Cæcus a natiuitate, aut ſine culpa etiam uno tãtum oculo orbatus, vel oculo macula quoque affectus, ſi inde nimia deformitas reſiliat, ab ordinibus arcentur, ut diſt. 55. Si euangelica, nam iſtos nec ius admittit, neque conſuetudo, vt de corp. vitiat. Cum de tua. Claudus, & gibbus ſi ſine baculo, vel auxilio altari aſſiſtere, & munera exercere poſſunt, ab ordinum ſuſceptione non prohibẽtur, alias vero ſic. Superflua membra habens puta ſex digitos in manu, vel etiam coniunctos, modo ut nullum extet impedimentum in vſu membri, neque nimiam deformitatem inducant, ſecũdum Archid. in cap. ſi Euangelica, promoueri poſſunt. Leproſi ordines ſuſcipere prohibentur, diſt. 49. Hinc etenim, nec promoti populo celebrare queunt, ſi tamen nimia turpitudo nõ adſit, priuatim, vel coram alijs leproſis ſacrum facere poſſunt. Epileptici, & Arreptitij ab ordinum ſuſceptione etiam poſt liberationem, quamuis comitiali morbo tantum ſemel ceciderint, prohibentur, ut Gloſ. in c. Communiter diſt. 33. Sed dæmoniaci iam promoti, & bene liberati munus ſuum exequi valebunt, vt Gloſ. in d. c. Sed hoc arbitrio Epiſcopi relinquo diſcutiendum. Ad cuius rei experientiam tempus ad arbitrium boni, & periti uiri, vel ſaltem per annum, vt Glo. notat. in cap. In tuis literis 7. quæſt. 2. expectare debet. ſed Epiſcopus aduertat. ſi autem ſæpe patiantur, ab officio miſſæ prorſus ſe abſtinebunt, ut d. c. Nam ſcandala facile oriri poſſunt, & eſt indecorum, ut his morbis irretiti ordinum functiones exerceant; ſi verò Epilepticus ob aliquam, & legitimam cauſam a celebratione non repellatur, ut d. c. apud ſe coadiutorem, qui ſuppleat defectus, ſi interceſſerint, equidem habere debet, ut 7. q 1. Illud, & Gloſ. in d. c. In tuis literis. Furioſi etiam, & lunatici huc referuntur. Abſtemij, qui vinum nõ bibunt, vel guſtare non poſſunt, quin euomant, ſacros ordines recipere prohibentur, ut Gloſ. in cap. Ipſi Apoſtoli 2. quæſt. 2. cum panẽ, & uinum conſecrare, & poſtea ſumere debent, ut de conſecr. diſt. 2. Comperimus. Peracta, & ſequenti. Illegitimè nati qualeſcunque extiterint, vt ſpurij ideſt, de concubina, Manſeres de furto, nothi de adulterio, & id generis alij, & ſacrilegio progeniti omnes a ſuſcipiendis ordinibus excluduntur, ut de filijs presbyt. cap. 1. inter quos etiam intelliguntur occulti. Serui etiam non immerito inter corpore viriatos numerantur, qui reclamantibus Dominis ad ordines promoueri non poſſunt, quia ſui iuris nõ exiſtunt ut diſt. 54. c. 1. & 2. de ſeru. nõ ordi c. 1. & 2. Si prius libertatem nõ conſequantur; nam aliter ordinati, petentibus dominis, denuo ad ſeruitutem rediguntur, ut d. diſt. Quicumque, & eod. ti. de ſeruorum. Verum ſi domino ſciente, & non contradicente ordinantur, ingenui, & liberi efficiuntur, cap. ſi ſeruus. d. diſt. ſi autem ad diaconatum, ſeu ſubdiaconatum fuerint promoti, vicarium ſubſtituent, vel p ecium dabunt,

dabunt,& ingenui erunt,ut cap. Ex antiquis,& de ſeruis non ordin. Miramur. Si verò dicta efficere nequiuerint, ab ordinibus ſuſpendi, & Dominis ſuis reſtitui debent, ut d. c. ex Antiquis quando autem in ſacerdotium conſtituuntur, liberi erunt, dummodo dominis ſuis peculium reddant, ſi quod habuerint cap. ex Antiquis. Si etiam Domini intra annum a ſcientia habita eos non poſtulauerint, liberi efficiuntur. Curiales ab ordinum ſuſceptione prohibentur, & curiales appellantur, qui quacumque conditione ſemper ſunt curiæ obſtricti, vt alíqui iudices,& officiales, diſt. 51. c. 1. & Deſignata, quia multoties humanum ſanguinem effuderunt,& contra eoſdem præſumptio adeſt, vt nõ religionis cauſa ordines ſuſcipere velint, ſed vt publicas rationes reddere deuitent, vt diſt. 53. Legem, & ideo probare tenentur, an ſint a curia liberi, vt Gloſ. in d. cap. niſi aliqua optima ratio ad videndum cõtrarium ducat, ne Eccleſia, cum iſti repetuntur, moleſtia afficiatur. Ante ætatem a ſac. canonibus præſcriptam ordines recipi non debent,& etiam prima tonſura ante annum ſeptimum, vt de temp. ordin. in 6. cap. fin. & licet in ſacris conſtituti, & ante tempus ordinati characterem recipiant; tamen ordinum executione, non obſtantibus regulatium priuilegijs per Sac. Conc. Trident. derogatis in dec. de refor. nõ
Seſſ. 23. c. 12.
potiuntur. Bigami, quorum primus fuit Lamech, qui duas duxit vxores, ideſt, qui cum pluribus vxoribus, vel una non virgine ſua corpora inquinauerunt. diſt. 54. Præcepimus. Si quis viduã,& Lector, & de bigam. non ordinan. c. 1. 2. & 3. qui
Gen. 4.
nõ ſolum ad ordines promoueri non poſſunt, ſed etiam clericali priuilegio expolíantur, ita ut ſine diſpenſatione ordines recipere, & iã promoti, conſuetudine in contrarium non obſtante, eos exercere non valent, quibus adhuc tonſura, & clericalis habitus ſub anathematis pœna prohibetur, de bigam. in 6. cap. Vnico; quia bis coniugatus vnionem Christi cum Eccleſia vnica ſponſa ſua congruenter ſignificare nequit,& præſtantia huius Sacramenti id exquirit,& optimè meret, ut diſt. 26. Vna; namque bigami ſignum incontinentiæ corporis impuritatem per ſe, & immunditiam ſecum deferunt, diſt. 82. Propoſuiſti. Sed aduertat bigamum tripliciter dici poſſe, re, interpretatione, 403
& ſimilitudine. Re bigamus eſt, qui diuerſo tempore duas vxores ſenſim habuit, ſiue ante baptiſmum, ſeu poſt. diſt. 26. Acutius,& Deinde. Interpretatione eſt bigamus, quando vnam ſolum, ſed viduam in matrimonium duxit, diſt. 34. Si quis viduam,& de bigam. c. 3. aut per aliũ corruptam c. Curandum; immo qui habuit virginem concubinam, & deinde in uxorem accipiat, ad ordines promoueri non poteſt, diſt. 33. Maritum. Pariter ſi cum virgine matrimonium contraxerit,& poſtérius illam factam adulteram cognouerit, eſt bigamus, diſt. 34. Si cuius, ſi laici etſi hoc etiam ignoratione acciderit. ut Gloſ. recepta in cap. Si cuius,& Abb. de adulte. num. 2. in c. ſi vir. Quinetiam ſi virginem mimum facientem, & fabularum actricem duxerit vxorem, deformitatis ratione ſacros ordines ſuſcipere non poteſt, vt c. 15. d. diſt. Similitudine bigami vocantur, qui promiſſam caſtitatem deturpant, ut ordine Sacro inſignitis, vel uoto adſtrictis accidere ſolet; nam ſi cum aliqua matrimonium cõtraxerint, licet in bigamiam realem non inciderint, quia nullum eſt matrimonium,

nium, tamen bigamię pœnam non propter Sacramenti defectum; ſed ob intentionis affectum incurrunt, vt de bigam. non ord.c.4.& A nonnis. Literarum imperiti ideſt, fere nullam habentes cognitionem literarum ſunt irregulares, diſt.23 Illiteratos. quam autem literarum peritiam habere teneatur Sac.Concil. Trid.explicuit de reform. *Seſſ. 23. c.4.*

CAP. XCI.

De ſecundo Capite, ad quod multa irregularitates referuntur, ſcilicet irregularitas ex defectu fidei, & quæ contrahitur ex animi vitio.

404 OMnes baptiſmo non regenerati, ſiue ex Chriſtianis, aut infidelibus, vel Iudæis progeniti, ordines recipere non poſſunt, vt 1.q. 1. Si quis confugerit, & de presbyt. non bapti.cap.1.& 3.nam ordo iuxta communem ſupponit baptiſmũ, tanquam fundamentum, & ianuam omnium Sacramentorum, quo non iacto quis ſuperędificare poterit?& ſi ianua non reſeretur, quis introire valebit? Secundo, qui denuo ſciẽter rebaptizatur ab ordinum ſuſceptione reijcitur, quia Chriſtum cruci bis affigere videtur, vt de conſec. diſt. 4. Qui bis. Et cum eo niſi per Papam diſpenſari nequit: ſi uero ex probabili ignorantia factum fuerit, ex aliqua neceſſitatis cauſa diſpenſationem obtinere poteſt, ut de apoſtat.& rebapt.c.2. Sed dubitare poteſt, an ſi alia Sacramenta characterem imprimentia miniſtrauerit, & bis contulerit, irregularitatẽ incurrat. Aliqui vt Scotus in 4.diſt. 7.q.4.& Nauar.in ſum cap.27.num. 247.affirmant, & probant per cap. 1.diſtinct.68.& per cap. cit.de conſec. diſt. 5. Cum bis confirmantes ſint ſimiles illis, qui rebaptizant, ergo ſimilem pœnam incurrunt. Secundo illa opinio eſt recipienda,& obſeruanda, quæ eſt aptior, & vſu recepta; hæc eſt huiuſmodi, quia tales ab Eccleſia pro irregularibus habentur, ergo. Palud.in 4.q.2.ar.5. & Sotus quæſt. vnica, oppoſitũ defendunt, nam priuilegia ſunt amplianda, & pœnæ reſtringendæ; ſed in iure pœna irregularitatis non infligitur niſi ijs, qui rebaptizantur, ergo, & ad d. c. Reſpondetur, ibi, tantum pœna irrogatur, vt in habitu clericali religioſe famulentur. 405

Ad primum, Reſpondetur ſimilitudinem non eſſe parem, quia baptiſmus eſt regeneratio, & prima fidei profeſſio, quo principaliter remittitur originale, & præcipue repræſentat paſſionem Ieſu Chriſti; ideo grauius eſt illum reiterare, ut Apoſtolus. Rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei. Confirmationem vero repetere, quamuis mortale, & ſacrilegium exiſtat, non tamẽ intrinſecam rationem gerendi paſſionem habet; namque pœna irregularitatis in odium præſertim Donatiſtarum inflicta fuit. *Heb.6.*

Ad ſecundum Reſpondetur, eſſe vſum Eccleſiæ negamus, ut qui duabus vicibus Sacramenta characterẽ imprimentia recipit, vel confert, irregularitatem incurrat. Hæretici, & fautores eorũ ſuſcipere ordines non poſſunt. Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correctionem deuita, quia huiuſmodi a ſemetipſis ſunt damnati 24 quæſt. 3. Vt dixit: immo poſt ſanatũ vulnus irregularitas reſtat, ut 1.q 7. Si quis omnem, & de hæret. in 6. cap. 2. §. Hæretici. Quinetiam eorundem filij ad ordines ſuſcipiendos inhabiles redduntur; quoniam talis enormitas vſque ad ſecundam generationem ex parte viri, & ad primam, ex parte fœminę peruadit, vt d.§.& *Tit. 3.*

c.Sta-

c.Statutum, eod. tit. ſed temporis
interuallo remota macula per ſan-
ctimoniam uitæ, pœnitentia condi-
gna mediante, de benignitate habi
les ab Apoſtolica ſede etiam ad Epi
ſcopatum, & ſuperiorem dignitatẽ
redduntur, ut Gloſ. in cap Nos con
ſuetudinem, diſt. 12. Et ipſa pietas
23. quæſt. 4. Apoſtatæ a fide ipſo iu-
re ſunt irregulares. 11. quæſt. 3. Iu-
lianus. Si autem ſacerdotio funge-
rentur, & iuſto timore in conſtantẽ
virum cadente incidiſſent in apo-
ſtaſiam, ab Epiſcopo diſpenſantur,
diſt. 50. Presbyteros. Adulti vſque
ad ſuperuenientem morbum baptiſ-
ma recipere differentes, quia non
voluntate, ſed neceſſitate baptizari
videntur, in pœnam negligentię or
dines ſuſcipere nõ poſſunt, diſt. 57.
Si quis. In duobus autem caſibus
admittuntur, videlicet ſi fides eo-
rum, & boni mores gratia eſſe di-
gnos probabunt; vel ſi paucitas cle
ricorum id expoſtulabit, vt ne Cle.
vel monac. cap. vlt. Neophyti ideſt,
paucos ante dies ad fidem conuer-
ſi, ſiue ex Paganis, Turcis, aut Iu-
dæis nati, niſi prius de illis diutur-
num habeatur experimentum, ad
ordines promoueri non debent, ut
diſt. 48. cap. 1. & 2.

C A P. XCII.

*De tertio Capite, ad quod referuntur ir-
regularitates per homicidium,
vel membrorum præci-
ſionem facte.*

PRo facili notitia dicendorum
aduertat, cauſam homicidij pro
pinquam eſſe debere, nam remota
non cauſat irregularitatem. Faber
enim formando enſem non eſt cau-
ſa homicidij, niſi id dedita opera
faciat, ut de homic. Tua. Inſuper
operam rei illicitæ dantes, adhibi-
ta etiam neceſſaria diligentia, ſi in
de mors, vel membri præciſio ſe- 406
quatur, in irregularitatem incidũt,
eod. tit. Continebat. Ad audientiã;
vnde exiſtens in culpa etiam leui, ir
regularis efficitur per conſequens
homicidium; & etiam in leuiſſima
in cõmittendo, non autem in omit
tendo per cap. Quæſitum. Nam iura
omiſſionis culpam potius tolerant,
quam commiſſionis, ut in l. quod
Nerua, ff. de po. in quocunque au-
tem homicidio voluntate patrato
mortale committitur, & irregulari
tas ſubſequitur: in homicidio autẽ
abſque pœna peccati facto peccatũ
non committitur, vt in iudice, ſed
ſolum irregularitate innodatur. Ho
micidia autem etiam ex induſtria
fiunt, aliquando autem caſu eue-
niunt; quæ fiunt euentu in duplici
ſunt differentia; nam aliqua ex illi-
cito opere oriuntur, & hæc irregu-
laritatem inducunt: nonnulla autẽ
ex opere licito emanãt, ſed ex præ-
termiſſione diligentiæ debitæ cau-
ſant irregularitatem. Vt quis igitur
propter homicidium, vel præciſio-
nem membrorum irregularis fiat,
baptizatus eſſe debet, ac mentis cõ-
pos, ſeipſum, ſiue alium occidens,
aut membrum abſcindens, conſu-
lens, ſiue auxiliũ, aut fauorem præ-
ſtans. Si quis viduam. Tamen om-
nia peccata, & irregularitates ab
eis emanatæ, baptiſmo demuntur,
& totus mundus efficitur, præter
bigamiæ notã, ut Glo. in caput dein 407
de diſt. 26. & ſi quis poſt acceptum
diſt. 51. Dicitur mentis compos, nã
puer ante ſeptẽnium, niſi ſit doli ca
pax, & furioſus lucida interualla
non habens irregularitatem non
incurrunt, ut 15. q. 1. Merito, & ſe-
quenti, & Clem. cap. vnico, ſi furio-
ſus, & Abb. in cap. 1. de delict. puer.
num. 4.

Digitized by Google

num. 4. & de dormiente aliquem caſu occidente ſimiliter eſt dicendum, quia furioſo æquiparatur, ut l. 1. §. 1. de acquir. poſſeſſ. ſed ſi propria culpa, uel negligentia id eueniat, nec præcauit, vt oportebat, irregularis efficitur. His ſic conſtitutis, dicendum eſt, Primo de irregularitate, quę prouenit ex occiſione, vel membrorum pręciſione in iuſto bello factis. Nam ſi in huiuſmodi conflictu quempiam occiderit, ſiue membrum abſciderit, irregularitatem contrahit; quinimmo etiam ſi auxilium, aut fauorem dederit, irregularitatem incurrit, ſi quoque per alios quis interficiatur. diſt. 50. Si quis viduam. Si clericus in bello iuſto cum licentia Papæ pugnaſſet, & aliquem interfeciſſet, profecto non contraxit irregularitatem d. c. Si uero abſque licentia pugnet, & aliqui occiduntur, & eſt dubius, an ipſe aliquem necauerit, & a ſe ipſo homicidium fuiſſe commiſſum potius putat, quam non, irregularis eſt cenſendus, ut de homic. Petitio & ſignificaſti. Si autem inflixerit vulnus alicui animo perimendi qui ab alio poſtea interficiatur, irregularis euadit, ut d. c. ſignificaſti: at ſi volũtas necandi abfuit, & vulnus inflictum non erat lethale, & ab alijs diſcerni poterat, irregularis non efficitur, ut d. c. & Petitio, & ibi Panor. Similiter arma offenſionis commodans etiam in bello iuſto, dum actu pugnatur, & inde mors ſuccedat, irregularitatem incurrit; per cap. Si quis viduam; non autem ſi id ante congreſſum iuſti certaminis fiat, ut d. c. Prælati, vel clerici, qui iuriſdictionem habent, vt aſſiſtant ad mortem damnati ratione iuſtitiæ, & committunt occidi, in irregularitatem incidunt, quoniam præſentia ſua, & commiſſio homicidium approbant, & opem ferunt; vt Abb. in cap. Sententiam, ne cler. vel monac. nu. 7. alias uero non, vt ne cler. vel monac. in 6. Epiſcopus. Detrudentes aliquem in aliquo carcere, vt paucis diebus uita priuetur, niſi ex iuſtitia, vel iuxta ordinem regulæ ſuæ id faciant, irregularitatem contrahunt, vt Abb. in cap. Cum nõ ab homine de iudi. num. 31. quia modum, & menſuram excedunt, vt de ſent. excom. Cum uolũtate, §. ſi qui vero. Prælati, vel clerici aduerſus aliquem facientes querelam, vt inde mors, aut mẽbri præciſio ſequatur, irregularitatem incurrunt, niſi pœnam ſanguinis ſe non prætendere prius proteſtentur, ut de homic. in 6. Prælatis cauſa exiſtens ut reus per lictores capiatur, ex quo probabili ratione ſuſpendatur, aut priuetur aliquo membro, irregularis efficitur, eod. tit. d. c. Reuelans aliquid iudici quærẽti eum ad mortem, uel membri præciſionem ex iuſta, uel iniuſta cauſa; etiam ſi id fecerit timore in conſtantem uirum cadente, irregularitatem incurrit, quia huiuſmodi timor a tali pœna, quæ non eſt peccatum, non excuſat, vt ſupra citatis canonibus habetur. Iudex recta etiam intentione, ac debito proceſſu præmiſſo reum iuſte occidi, vel membro priuari mandans, irregularitatem contrahit. Si quis viduam, quod etiam de accuſatoribus, aſſeſſoribus, notarijs ſententiã ſcribentibus, uel legentibus, & de alijs omnibus in cauſa mortis, ſiue membri præciſionis cooperantibus dicendum eſt. Similiter de ijs, qui aliquid faciunt, quod ad inferendã mortem ſtatim requiri ſolet, vt portantes ſcalas, funem, ſecurim, aut enſem, & huiuſmodi alia ad hunc finem parantes, ut d. c. Quapropter Epiſcopi, & alij prælati iuriſdictionem temporalem habentes aduertant, ne talia faciant, quia irregulares

res efficerentur; ſed ſuis iudicibus authoritatem in genere omnes cauſas tam criminales, quam ciuiles audiendi, definiendi, & ſecundum iura reos puniendi concedant; nam ſi poſtea mors ſequatur, ipſi cauſam non dederunt, vt ne cler. vel mon. Epiſcopus. Clericus defendens cauſam ſanguinis, uel membrorũ præciſionis ſiue pro reo, ſeu pro actore, quando actor ad pœnam talionis obligatur, ſi effectus conſequitur, irregularitatem contrahit, & ſolus Papa diſpenſat, de quo vide textum iuncta Gloſ. diſt. 51. c. 1. Verum aliqui dicunt contrarium, & præſertim quando fuit aduocatus ex parte illius, qui aliqua culpa tenetur erroris humani, quoniam uidemus Eccleſiam defendere reum. 23. q. 5. Reos ſanguinis. Ioan. tamen And. id non tenet, quia hoc genus defenſionis ad clericũ non attinet, quem doctores cõterſequuntur, & Eccleſia aliquos reos ſanguinis in ea ſe recipientes ob pietatem defendit. Conſulens homicidium nõ quidem proxime, ſed aliquid aliud, ex quo poſtea occurrit, ſi ratione probabili euenturum iudicare potuit, irregularitatem incurrit, ut Panor. in cap. Ad audientiam de homic. num. 5 Tribuens conſilium alicui in cauſa mortis, ut quis pro patria, vel bonis morte ſe exponat, ex quo veriſimiliter mortem ſequi poſſe ſciat, ſi caſus occurrerit, irregularis efficitur; hoc enim præmeditari tenebatur, ſecus autem ſi credibile non erat. 23 q. 3. Pro membris Pro fide autem ſimile conſilium dare poteſt, ut Fely. in cap. ſi dignum de homic. conſulens Platonem, ut iniuriam forti irroget, qui dum hoc tentat, a forte occidatur, irregularitatem contrahit, ut Panor. in c. Ad audientiam, & Ioan And. in cap. fin. de homic. in 6. quia illud præmeditari tenebatur. Sciens aliquos homicidium patrare velle, vel cum a plurimis de morte proximi deliberatur, & in eorum ſententiam conſentiens deſcendat, ſi homicidium, aut membri præciſio ſequatur, irregularitatem incurrit. iuxta regulam D. Thom. in 22. q. 64. ar. 7. Si quis conſuluerit quempiam, ut aliquem interficiat, & ante factum reuocet datum conſilium, ſed tamen homicidium reuocatione omnino non fore impediendum, niſi etiam perimendum faciat certiorem, ut ſibi caueat, ſi homicidium fuerit patratum, irregularis efficitur. Si uero ſola reuocatio vires ſufficiẽtes ad impediendum habere exiſtimabatur, irregularitatem non contrahit. Propterea quod conſilium reuocauit. 1. q. 4. Quia Prelatus. conducens aliquos ad defenſionem rerum ſuarum, & iurium, & probabili ratione dubitans, aliquem perimendum fore, & nil de hoc curans, irregularis efficitur, alias non, ut 23. q. 5. Maximianus, & q. 5. De occidendis Qui aliquem inſequitur grauo incõmodum timentem fugit, & in foueam, vel puteum cadat, vel fluuium, ſi rei illicitæ operam nauabat, irregularis euadit; ſi uero ob ludum licitum, & ſine ſignis magnæ offenſionis tale quid contingit, non efficitur irregularis, vt Panor. ſupra. Si Clericus venando, aut ſe exercẽdo ſagittam iecerit, & hominẽ interficiat, irregularitatẽ incurrit, quõ huiuſmodi actiones a clerico prorſus alienas eſſe oportet, d. 50. Clerico. Clericus iniuſte rixãs cum aliquo, quem amici eius ſuperuenientes interficiunt, ſecundum Panor. in c. Petrus de homic. fit irregularis, ſecus ſi in culpa non fuit. Simili modo Clericus, qui libidinis cauſa prægnantẽ mulierem ad ſe venire iubet per tectum, aut ſcalam periculoſã,

quæ

quæ in reditu per eadem loca cadēs abortum facit, ſi fœtus erit animatus, efficitur irregularis, quia dabat operam rei illicitæ: fœtus verò dicitur anima rationali informatus quadrageſimo die, quando eſt maſculus, ſi fœmina octuageſimo die, vt Gloſs. in principio §. diſt. vt Ab. etiā notat in c. Si aliquis de homic. c. 3. Si etiam exercuerit chirurgiæ artē, & inde mors, vel membri præciſio ſequatur, irregularitatem contrahit, de homicidio. Tu nos, & ibid. Ab. nū. 12. Si clericus, aut ſecularis famulum, ſeu alium ſibi ſubiectum in virga apprehenſum cultrum habente, non ablato prius cultro, occiderit, ſiue membrum abſciderit, irregularitatem incurrūt; quia operam illicitæ rei dabant. vt de homic. Ad audiētiam. Clamans contra furem, ſeu latronem, & vociferans, talem adeſſe, ſi vicini acceſſerint, & occidatur, irregularis efficitur, etiam ſi nō habuerit intētionē, vt interficeretur, vt Abbas in c. Significaſti ſecūdo de homic. n. 12. Verum ſi animo vociferatus fuerit, vt non interficeretur; ſed ſolum caperetur, & vicinis fuerit proteſtatus, & repugnauerit, ne occideretur: non fit irregularis, quia factum culpa aliorum ſibi nō debet imputari. Parētes, & præceptores, vel domini, qui non propter diſciplinam, & rectam inſtitutionem; ſed quadam ira commoti, aut vino obruti filium diſcipulum, ſiue ſubiectum percutiunt licitè nō ad mortem, vel membri amiſſionē, ſed tamen ita vt percuſſus propter eorum negligentiā, & incuriam ex huiuſmodi percuſſione vitam, aut membrū amittit, irregulares fiunt, quia dabant operam illicitę rei. Habentes paruulos in lectulo, nec diligentiam adhibentes neceſſariam; ne quid aduerſi patiantur, ſi ſuffōcent eos, fiunt irregulares; ſecus ſi debita adhibeatur diligentia, ne patiantur, & moriantur. 2. q. 5 Conſuluiſti. At petere poteſt. An ſi ſacerdos homicidium occultè commiſerit, poſt debitam pœnitētiam abſq; periculo contrahendæ irregularitatis, non obtenta prius diſpēſatione, rem ſacram facere poſſit. 408
Aliqui reſpondent, quod oēm diligentiam debet adhibere, vt diſpenſationem cōſequatur; & ſi per ſe non ſteterit, & præſertim ſi ſit parochus, vel ad celebrādum obſtrictus, vt honorē, & famam cōſeruet. Curam habe de bono nomine, ſine periculo irregu- Eccl. 41
laritatis contrahendæ miſſam dicere valebit; nō. n. expedit, vt quis nomē bonū, & vitā in diſcrimē ponat, quoniā ius naturale magis, quā poſitiuum obſtringit: neceſſariam tamen diligentiam prius adhibere tenetur, & poſt miſſarum celebrationem quoque, vt ſecreto obtineat diſpenſationem. Nam lex puniens facientem aliquid ſcienter requirit dolū. l. Sed ſi lege §. Scire, ff. de pet. liquid. & Nau. in ſum. c. 27. nu. 141. & Say. in ſua claui lib. 7. c. 10. nu. 26.

CAP. XCIII.

De irregularitatibus ex defectu circa ordinem contractis, quæ reducuntur ad quartum Caput.

HAEc nota trib. modis contrahi pōt, videlicet illos perperā recipiendo, prauè exercēdo, aut cenſuras violando, ſuſcipiēs ordines minores in excommunicatione irregularis efficitur, vt de ſen. ex com c. 32. Suſcipiens duos ordines ſacros vno die, vel duobus cōtinuato ieiunio, abſq; facultate Sedis Apoſtolicæ, fit irregularis, & à ſolo Papa diſpenſatur. de temp. ord. c. 13. Ordines furtim recipiens irregularis euadit, & ſi excommunicatio

prius interuenerit, ſolum per Papã diſpẽſari poteſt; ſi verò religionem ingrediatur,& aliquo tempore laudabilem vitam duxerit, per eius ſuperiorem diſpenſari valebit. de eo qui ordi.fur.c.1. Accipiens ordines ab epiſcopo excommunicato efficitur irregularis, & ſi factum ex ignorantia contingit, Epiſcopus eum diſpenſat.1.q.1.Ordinationes & Glo. in c.2.de ord.ab Epiſ. qui renun. Suſcipiens ordines ſcienter ab Epiſcopo, qui dignitati, & loco renunciauit, irregularitatem incurrit.eo.tit. c.cit.ſecus autem ſi loco tantum, & non dignitati, qui ordines per ſaltũ recipit irregularitatem contrahit, de cler.per ſal.prom.c.1. Vltramarinus ſine licentia ſui prælati, quemcumque ordinem ſuſcipiens ab Epiſcopo Italo, iure ipſo eſt ſuſpenſus, & ſi celebret, irregularis efficitur, qui per Papam ſolum diſpenſari poteſt, de tem.ord.in 6.c.1. Recipiens ordinem ſacrum extra tempora, vel ætatem præſcriptam, aut ſine literis teſtimonialibus, & dimiſſorijs ab ordinum executione eſt ſuſpenſus; & ſi illos exercuerit, irregularis efficitur per Extrau. 6. Pij II. Cum ex Sacrorum Miniſtrans in ordine nõ ſuſcepto, ſed tamquam vtens officio ſuo id faciat, ac ſi eo eſſet ordinatus fit irregularis, de cler. non ord. c.1. quod de ordinibus ſacris, & cũ apparatu intelligendum eſt; nam cãtare epiſtolam ſine manipulo, & calicis porrectione, non contrahit irregularitatem, vt 27.q.1. Diaconiſſam, & D.Thom.in 4.diſt 24.q.2.ar. 2.ad 9. Ex violatione cenſurarum, quando clericus excommunicatus, interdictus, vel a diuinis ſuſpenſus celebrat, irregularitatẽ icurrit, vt de cler.excõ. depo. vel interd.c.3. & 4. Clericus per canonem, vel iudicem ſuſpenſus ab aliquo actu ordinis principaliter, ſiue per conſequẽtiam, ſi ſcienter illum exercuerit, incurrit irregularitem, & per Papã diſpenſatur; ſecus ſi ignorauerit, ſe eſſe ſuſpenſum, & eius ignoratio nõ fuerit craſſa atque ſupina, vt de ſent.excom.in 6.Cum medicinalis.

CAP. XCIIII.

De irregularitatibus ex defectu honeſtatis vitæ contractis, quæ ad quintum caput referuntur.

SVb hoc cap. continentur diuerſæ ſpecies irregularitatis, quarũ nõnullæ per crimẽ, aliquæ verò per infamiã contrahuntur; ſed quia crimen, & infamia multiplex eſſe poteſt, vt ex ordine procedam, primo percurram, quodnam crimen irregularitatem inducat; namq; crimen eſt triplex, enorme, mediocre, & leue. Enormia delicta duo ſunt præſertim in iure, videlicet homicidium, & ſimonia; & aliqua ẽt, quæ per ſententiam, aut confeſſionẽ factã, ſiue per euidentiam facti, quæ nullo pacto abſcondi pñt, notoria, & publica dñr, & ſi enormia exiſtãt irregularitatem inducunt, vt 1.q.7. Si quis omnem, & de cohab.cler.& mul. Quæſitum. Sed homicidium, ac ſimonia licet occulta cauſat irregularitatem, vt de ſimon. c. Tanta, & homicidium voluntarium cõmuniter non diſpẽſatur, vt diſ.50.Miror.& Gloſsa notat in c.6.de ſim. & de cohabit.cler.& mul.c 10.Alia autem crimina licet enormia, dũmodo ſint occulta, irregularitatem nõ inducũt, vt de temp.ord. Quæſitũ. Mediocre autem, ſi ſit abditum, nullam adigit irregularitatem, ſed ſacramentalis pęnitentia ſufficit ad delendum, vt de temp.ord d.cap. Si verò per confeſſionem extra iudicium factam aperiatur, & notorium fiat, tunc ſuſpenditur ab officio, & 410

beneſi-

beneficio, vt de exceſſ. Prælat. c. 9. Si autem legitimè, aut per confeſſionem fuerit conuictus, irregularitatem incurrit, diſtinctio. 81. Si quis clericus. Idem eſt dicendum, ſi per euidentiam facti notorium ſit, ac nulla excuſatione abſcondi poteſt, vt ſi teſtis eſt populus. eod. tit. vel confeſſus eſt crimen. Pœnitentia autem peracta, ex miſericordia, prout Epiſcopo expedire videbitur, diſpenſationem recipiet, diſtinctio. 50 Presbyterum; nam Epiſcopus tales irregularitates de iure vel de facto incurſas diſpenſare poteſt, vt Innocentius, & Gloſſ. in cap. Ex tenore de temp. ordi. Leuia autem, ſeu occulta, ſiue publica, vt alearum ludus, & ſimilia nec impediunt, nec promotum expellunt, vt de cohabit. cleri. & mul. Veſtra. Infames ab ordinibus ſuſcipiendis arcentur, & ita vocantur, quia ob aliquod notorium facinus, aut malam vitam, vel exercitium vile, non
411 bene audiunt. Infamia enim eſt boni nominis, & opinionis denigratio, atque perditio. Hinc vniuersè, illos eſſe infames dicimus, quos turpi vitæ deditos videmus, qui tã de iure, quam de facto ſunt irregulares, diſtinct. 51. Qui in aliquo crimine. & de regul. iur. in 6. 87. Infa-
412 mia autem tribus modis capitur, videlicet iuris ciuilis, canonici, & facti, vt Gloſſ. in cap. Omnes verò infames 6. q. 1. & Panorm. de ſimon. in caput Ex diligenti, & de teſt. & atteſt. Teſtimonium. Infamia iuris ciuilis, vt Ab. de ſimon. Licet num. 19. Ordinum executionem quæſitã, & acquirendam tollit, vt text. l. Infamia. C. de decur. lib. 10. & ſecũdũ eundem de iur. iurand. Querellam nu. 3. talis infamia ipſo facto dignitatibus, & honoribus, citra titulos beneficiorum, expoliat, vt ex tex. l. 2. §. Miles. ff. de ijs qui not. infam. Vbi Gloſſa inquit: Sicut infamia ipſo facto orbat militem honoribus militiæ, ita ſpiritualis priuat militem ſpiritualem quibuſcunque honoribus, quam aufert Papa, de ſentent. & re iud. Cum te. & de ſimon.
Ex diligenti: & Epiſcopus tollere 413
poteſt infamiam de omni crimine, ſuper quo diſpenſare valet, vt Gloſſ. in cap. Euphemiam 2. quæſt. 3. Infamia canonica eſt latior ciuili, quoniam omnes infames ob legem ciuilem, ſunt etiam infames communiter ſecundum ſacros canones, vt textus expreſſus. Omnes verò infames. 6 quæſt. 1. Et ſi per ſententiam irrogetur, vel ob confeſſionem in iudicio factam, aut per euidentiam rei, quæ nullo modo obnubi poſſit, irregulares exiſtunt, vt de ſentent. & re iud. in 6. cap. 1. Si autem delicta ſint occulta, & per pœnitentiam deleta, malum nomen quoque aufertur. 6 quæſt. 1. cap. 2. & 3. Abb. in cap. Teſtimonium de teſt. & atteſt. & vtrobique Gloſ. Infamia facti exoritur ex communi hominum ſermone, de qua per Bartol. in l. de minore §. Tormenta ff. de quæſt. Vel ſi quis de aliquo crimine apud aliquos graues deturpetur. l. licet de obſeq. à liber. & de teſt. & atteſt. Licet ex quadam. Probro autem ob dicta paucorum, aut multorum, ſed leuium, infamia non notabitur, modo vt apud bonos, & graues non lædatur. Dicitur etiam infamia facti, quando quis iuſtè fuerit in vincula coniectus, & damnatus, aut propter crimen a teſtimonio faciendo repulſus. dict. tit. Teſtimonium, quæ ab ordinum ſuſceptione reijcit, vt diſtinctio. 81. Tantis Daniel, & de accuſ. Omnipotens Deus. & Abb. in cap. Super eo de electio. & de renunciat. Niſi cum pridem, numero 7.

CAP. XCV.

Quot modis, & per quos irregularitas tollatur.

414 IRregularitas tribus modis aufertur, ſcilicet per baptiſmum, religionis ingreſſum, aut diſpēſationem; at nō omnis demitur duobus prioribus modis. Quamuis omnia peccata remittantur baptiſmo, & omnes irregularitates ab eis fluentes tollantur, non tamen bigamiæ irregularitas. diſt. 26. Accutius, & Abb. in cap. Gaudemus. de diuort. nu. 17. Irregularitas etiam per religionis ingreſſum aboletur; ſed non omnis, vt Glo. notat in c. 2. de Apoſtat. ſed ſolum ea, quæ ex proprio delicto non contrahitur; & licet poſtea ad dignitates, & prelaturas promoueri non poſſit, in gratia tamen religionum diſpenſatio libenter ex priuilegio condonatur. Sūmus Pon-
415 tifex omnes irregularitates remittere poteſt, cum a iure poſitiuo emanent, ſuper quod poteſtatis plenitudinem habet, vt 2. q. 7. Nos ſi in competenter Daniel, & de renunciat. Niſi, & D. Thom. in 2. 2. q 89. art. 9.
416 ad tertium, quamuis irregularitatem ex homicidio contractam difficulter, & uix diſpenſet. diſt. 50. Miror. Epiſcopi irregularitates ex delicto occulto contractas diſpenſant, ea excepta, quę cauſam habet ex ho-
417 micidio voluntario, & alijs ad forū contentioſum deductis, ut ex Sacr. Conc. Trid. de refor. ſed in prouenientibus ex delicto manifeſto quaſdam tantum relaxat, ueluti ſi quis ſibi virilia, putās obſequium ſe præſtare Deo, reſecanda mandauit, ut ordinem receptum, præter miſſarū celebrationem, exerceat, vt de corpor. vitiat. Significauit. Similiter iuxta antiqua iura cum homicida caſuali in minoribus diſpenſare poteſt, de homicid. Ad audientiam. Seſſ. 24. c. 6.

Epiſcopus eum diſpenſare poteſt, qui minores ordines recepit ab Epiſcopo, qui ordini, & dignitati renūciauit, & etiam ſi maiores ex probabili ignoratione ſuſceperit. Verū ſi ſtudio, vel ignorātia ſupina, & craſſa dictos ordines receperit, per Papam ſolum diſpēſari poteſt, de ord. ab Epiſcop. qui renunc. cap. 1. Præterea poſt ſatisfactionem eos diſpenſare poteſt, qui furtim ordines ſuſceperint, ſi prius id facere ſub anathematis pœna non fuerint prohibiti: ſi vero anathema interceſſerit per Papā, vel religionis ingreſsū diſpenſantur, de eo qui ord. fur. receperit. Eps diſpenſare ualet cum miniſtrante in ordine non ſuſcepto, videlicet vt ordines antea receptos exerceat, ſalutari tamen pœnitentia iniuncta, vt de cler. non ord cap. vlt. Inſuper diſpenſare poteſt eos, qui inſciēter ab Epiſcopo excommunicato ordines receperunt, tam in ſuſceptis, quam ſuſcipiendis ordinibus, vt de ord. ab Epiſ. qui renunc. Similiter ab Epiſcopo ſymoniaco. 1. q 1. Statuimus, & præſertim quādo Epiſcopus ordinans eſt occultus, & ab Eccleſia toleratus. 8. q. 4. Non ne, & in Conc. Conſtan. Ad audientiam eſt Martini V. Item alij prælati ob priuilegia ſuis religionibus conceſſa diuerſas irregularitates relaxare poſſunt. Sed caueant clerici, & ſeculares, ne in irregularitatis notam incidant, quia licet irregularitates peccatorū abſolutiones non impediant, queadmodū excōicatio & interdictū, grauiter tñ peccant; & tāquā uiolatores ſacrorū canonū graues pœnas luent. Supra enumerati ſuperiores non tantum verbis, ſed etiam factis irregularitates relaxare, & condonare poſſunt: vt puta cū ipſi irregularem ſubditum ordinant, vel ad ſuſcipiendos ordines mittunt, dummodo id facere intendant.

tendant. Verbis autem diſpenſan-
tes hac, vel ſimili forma vti vale-
418 bunt. Ego N. authoritate, qua fun-
gor, diſpenſo tecum ſuper irregu la
ritate (vel ſi plures incurrerit ; ſu-
per irregularitatibus) quã, aut quas
contraxiſti propter hanc. N. vel. N.
illam cauſam: aut ſi dubium erit, di
cat ſi quam, vel quas contraxiſti, ac
te habilem reddo executioni ordi-
num, aut officiorum, in quantum
mihi de iure conceditur, In nomi-
ne Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.
Amen.

CAP. XCVI.

Quid ſit matrimonium.

CVm Deus cuncta creaſſet, ho-
minem in fine formauit de li-
mo terræ, ac matrimoniũ tã-
quam perpetuum, indiſſolubileque
nexum conſtituit, à primo parente
Spiritus Sancti inſtinctu cognitũ, &
Gen. 2. pronunciatum Hoc nunc os ex oſſi
bus meis, & caro de carne mea. Quã
ob rem relinquet homo patrẽ ſuũ,
& matrem, & adhærebit vxori ſuæ,
& erũt duo in carne vna; quod Chri
ſtus Dñs poſtea apertius cũ illa ver-
ba poſtremò referens dixit, Itaq; iã
non ſunt duo: ſed vna caro, & cõfir-
mauit, Quod ergo Deus coniunxit,
Mat. 19 homo nõ ſeparet. Et licet temporis
primordio mutuus contractus ſolũ
extitiſſet, poſterius aũt in ſacramen
tum a Chriſto ordinatum, & conſti
tutum fuit. Sacramentum hoc ma-
Eph. 5. gnũ, Ego aũt dico in Chriſto, & in
Eccleſia; quod eſt viri, & fęminæ le-
419 gitima cõiunctio, indiuiduam vitæ
cõſuetudinem retinens, & gratiam
conferens, vt de præſump. Illud, &
Seſſ. 24. in Cõc. Tri. Dicitur coniunctio viri,
can. 1. & mulieris, quia nec vnus vir plu-
res vxores, neq; vxor plures mari-
tos ſimul habere poteſt; dr̃ legitima
coniunctio ratione mutui cõſẽſus,
& corporum legitima traditio; di-
citur ratione impedimentorũ, quæ
dirimunt contrahendum, & nõnul-
la iam contractum diſſoluunt, vt in
fra; dicitur indiuiduã vitę, ob indiſ
ſolubili vinculum; dr̃ gratiam con-
ferens; non. n. modo eſt purus cõtra
ctus, ſicuti venditionis, emptionis,
locationis, & hmõdi, vt de hæret.
Ad abolendam; ſed eſt ẽt nouę legis
ſacramentum, vt Cõc. Trid. loc. cit.
Etenim ille conſenſus maris, & fœ-
minę verbo, vel nutu expreſſus quẽ
dam nexum directè efficiunt, & di-
citur ſacramentum, cuius virtute
gratiam cõſequitur ratione diuinæ
inſtitutionis; probat̃ quicquid gra-
tiam confert, & eſt efficax remediũ
contra peccatum, eſt ſacramentum;
at matrimonium eſt huiuſmodi gra
tiam. n. adiutricem confert, vt Apo *Theſ.* 4.
ſtolus, Vnuſquiſque ſciat poſſidere
ſuũ vas in ſanctificatione, & honore;
igitur. Et quamuis Ieſu Chriſti paſ-
ſionem quoad pœnam non figuret,
nihilominus quò ad charitatem,
propter quam ſibi Eccleſiam in ſpõ
ſam coniunctam paſſus eſt, typum
deportat. Nam ſicuti baptiſmus ex
virtute paſſionis habet, vt corpus
tangat, & cor abluat, ſic matrimo-
nio ineſt, vt gratiam cõferat ex hoc,
quòd Chriſtus ſua paſſione illud re-
præſentauit, & ſibi Eccleſiam deſpõ
ſauit. (Sed proh dolor) his noſtris
temporibus matrimonium multo-
ties eſt nimis oneroſum, quia multi
coniugum non propter bonum pro
lis, ſed luxuriæ, & pecunię ingluuiẽ
inſaturabilem copulantur. Quid ſi
inde multa mala, rixæ, & odia inter
huiuſmodi cõiuges oriri videmus.
Et quid mirum, ſi mulieres aliquan
do virilia, & viros muliebria pertra
ctare percipimus? Melior eſt itaque
ſenſata mulier, & honeſta, quam di-
ues, & luxurioſa, & inhoneſta; talis

Digitized by Google

eſt enim fallax, quæ quærens deci-
pere hominem, & ad peccatum in-
ducere parata, loquax, & garrula
ſerpenti ſuper omnia animalia ci
tius, & velocius linguam mouenti
(vt duas habere videatur) ſimilis;
ita vt linguam vibrare, & maledice
re, aliorumq; verba interrumpere,
& iniurioſa fulminare ſentimus. Nã
ſuperba, & ex oſſibus primo compa
cta, & in ſacculo corporis poſita, q d
mirũ ſi modico impulſu mota mul-
tum clamitet? Eſt tenax, cui ſi homo
per amorẽ adhæret, eſt tantę tenaci-
tatis, vt vix aut nũquam ex eius ma
nibus euadere poſſit, ſimilis morti.
Inueni mulierem morte amariorẽ.
Eccleſ 7 Eſt ardẽs, & luxurioſa. Delectabilia
mundi, & carnis diligẽs vana, & cau
tè, ac malitioſè vias graditur nõ bo-
25. nas; quoniã non eſt malitia ſup ma-
litiam mulierũ, & ſuis pedibus vno
loco nõ cõſiſtit; nã modo in ianuis,
feneſtris, angulis, vt bubones; in-
tus, & foris oĩa percurrit, & ſic in-
honeſta, vt porco pp luxurię turpi
tudinẽ, & ſtercori ob infamiæ fœdi
tatem, & ſcorpioni, qui in facie i. in
principio blãditur & in cauda. i. in
25. fine pungit, & necat Commorari po
tius leoni, & draconi quam habita
re cum muliere iniqua. Eſt. n. (vt a-
liqua ex multis dicam) ſylua ſuper
biæ, monſtruoſũ mendacium, cõcu
piſcentia carnis, æſtus æſtuans, nau
fragij nutrix animal auidũ, beſtia-
le baratrũ, falſa fides, garrulum gut
tur, ruina domorũ, duellũ damno-
ſũ, opifex odij, quietis quaſſatio, tur
bulenta tyrannis idolorũ imago, &
vanitas vanitatum. Quærat igitur
ſẽſatã mulierẽ, & non appetat diui-
tias, vt matrimonij ſuos effectus. ſ.
ſpeciei conſeruationẽ, & carnis cul
pæ euitationem, & Chriſti, ac Eccle
ſiæ coniunctionem, & mutuũ inter
ipſos amorem ſanctè ſortiatur.

CAP. XCVII.

*De materia forma, miniſtro, ſuſci-
pientibus, & matrimonij ef-
fectibus.*

PAlud. in 4. diſt. 1. q. 4. huius Sa-
cramenti materiam eſſe perſo-
nas contrahentes, & verba eſſe
formam defendit, quę opinio bona
non videtur, quando perſonæ ſunt
ſubiectum. Capreolus verò in ead.
d. q. 9. Vnic. in reſpõſ. ad 7. ait, actio
nem contrahentium eſſe loco ma-
teriæ, & formæ, quod iuxta doctr.
D. Th. quattuor modis intelligi põt.
Primo alterius verba eſſe materiã,
& verba alterius conſenſum expri-
mentia eſſe formam; quibus matri-
monium perficitur. Secundò, con-
ſenſus internus aliquo modo ſenſi-
bilis factus locum materiei retinet,
& verba per illum actum expreſſa
locum formæ. Tertio, ipſe actus lo-
quẽdi ſe habet loco materiæ, & ver
ba per illum actũ expreſſa loco for-
mæ. Quarto, actus loquẽdi ſimul cũ
verbis ſũt formã, reliqui verò actus
concurrentes ſunt materia: deinde
infert, primus & ſecundus dicendi
modus magis doctrinæ Angelici Do
cto. accommodantur. Verum D. Th.
oppoſitum dicere videtur ead. d. q.
vnica ar. 1. ad 1. vbi ait. verba expri-
mentia conſenſum de præſenti eſſe
formam, materiam verò actus con-
trahentiũ matrimonium. Sotus aũt 421
tenet verba, ſeu nutus, vel literas
quibus matrimonij cõſenſus expri-
mitur, ſibi inuicem eſſe materiã, &
formã: illud. n. materia eſſe cẽſetur,
quod caret forma, illud verò per
quod ſpecies pficitur eſt forma, &
cum conſenſus vnius non ſufficiat,
ſed alter alterius ad inuicem illud
conglutinetur; hinc fit, vt alter ſit
materia alter forma vt diſt. 27. q. 2
ar. 2. dub. 2. conc. 2. Et tandem con-
cludit,

cludit, conſenſum eſſe materiam, & exterius ſignum.i.cōſenſum expreſſum eſſe formam; namque ille conſēſus ſe habet ad modum rei, & materiæ; quoniam in hoc ſacramento materia non ita ſtrictè accipitur, quia verba cum ſint ſigna ſenſibilia, etiam materia eſſe poſſunt, quæ opinio ſuſtineri poteſt, quamuis D. Thomas aliter ſēſerit, & præſertim
422 loquendo de materia. Miniſter huius ſacramenti eſt parochus, vt videre eſt in ſacr. Cōc Tri. de reform. matrim. *Seſſ. 24 cap. 1.* Si nullum legitimum oppoſitum impedimētum ad celebrationem matrimonij in facie eccleſiæ procedatur, vbi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, dicat. Ego vos in matrimonium coniungo. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. vel alijs vtatur verbis iuxta receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum. Matrimonium cōtrahētes ſunt maſculus, & femina, etiā ſi filij ſint familiæ, vt ibidem, dummodo ob aliquod impedimentum
423 non reijciantur. Effectus ſunt quinque. Primo, ob nexum perpetuæ obligationis, & indiſſolubilis vinculi gratiā confer. Secundo, ob collatā grām cōcupiſcētia refrenatur, & diminuitur. Tertio, bona cōfert; quæ præſertim ſunt tria, ſcilicet fides proles, & ſacramentum; namq; fidelitas inter maritum, & vxorem poſt coniugale ligamen eſſe oportet, vt cum alio, vel alia concubere non audeat. Prolem verò conſeruare, & nutrire, ac timorem Dei, & bonos mores docere, & ſacramento ita animis, & amore copulentur, vt ad inuicem non ſeparentur, donec vitam cum morte commutent. Quarto, in actu concubitus decor comprimitur, quia alias ruborē immitteret, & luxuriam accenderet. Quinto, bona, & mala in hoc ſeculo occurrentia ſibi communicant, & partiantur. Verum matrimonia aliquoties impediuntur, & aliquando facta dirimuntur.

CAP. XCVIII.

De impedimentis Matrimonij.

SI matrimonij ſacramentum, vt mutuus inter duos contractus, conſideretur, multoties iam contractum dirimitur, & contrahendum impeditur. Prioris generis impedimenta ſunt duodecim, vt Diuus Thomas in 4 diſtinct. 34. art. 1.

Error, conditio, Votum, cognatio, crimen.
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen honeſtas
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.

Impedimentā autem, quæ tantum impediūt, ſunt duo principalia, ad quæ nonnulla alia referuntur.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriarum
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Primum impedimētum obſtans, 424
& dirimens eſt error perſonę, quod duobus modis accidere contingit, aut in ſubſtantia perſonæ, vt puta mulier cū Petro contrahere intendit, quæ poſtea in matrimonium cō iungatur Martino. Aut poteſt eſſe error in qualitate pſonæ, vt ſi quis duxerit aliquam in vxorem, exiſtimans eſſe virginem, ſeu nobilem, & non erat, matrimonium in primo caſu diſſoluitur, non autē in ſecundo. 29 q. 1. cap. 1. Secundum impedimentum diſſoluens iam cōtractum eſt error conditionis ſeruilis; nam ſi quis matrimonium contrahit cum aliqua, putans eſſe liberam, & inueniat poſtea ſeruituti obſtrictā, ſi poſtquam reſciuerit, eſſe ſeruam, dummodo nec facto, neque verbo

in eandem conſenſerit, matrimoniũ irritatur, & nullum declaratur, vt de coniug. ſeru. Ad naturam. Tertium impedimentum eſt votum ſolemne caſtitatis profeſſione expreſſa, uel tacita celebratum, uel ob ſacri ordinis ſuſceptionem, de uot. in
425 6. cap. 1. Quartum, eſt cognatio, quę eſt duplex ſpiritualis, carnalis, & legalis. Spiritualis in duorum Sacramentorum ſuſceptione baptiſmi, & confirmationis contrahitur, vt Sac. Concil. Trid. de refor. ſeſſ. 24. cap. 2. circa hoc duo ſtatuit. Alterum ut vnus, ſiue vir, ſiue mulier tantum, vel ad ſummum vnus, & vna baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant. Alterum vt inter baptizantem, & baptizatum, ac ſuſcipiẽtes, baptizatique patrem, & matrem ſpiritualis cognatio contrahatur. Cognatio autẽ carnalis vſque ad quartum gradum impedit contrahendum, & iam cõtractum diſſoluit, vt de conſang. & affin. In carnali autem cognatione non æqua, & legitima ad ſecundum gradum vſque excluditur, vt d. Conc. cap 4. Cognatio legalis ex adoptione emanat, qua quis alienũ filium recipit in ſuum, quæ continet tres gradus, Primus eſt inter adoptantem, & adoptati filios, ac nepotes vſque ad quartum gradum. Secundus eſt inter adoptantis filios legitimos, & ipſum adoptatum. Tertius, eſt inter adoptantis uxorem, & adoptatum, & inter adoptantem, & adoptati vxorem, vt de cogna. legal. cap. vnico. Inter hos tamen eſt differentia; nam ſecundus perpetuũ impedimentum non cauſat, quia non durat, niſi filijs exiſtentibus ſub poteſtate Patris: mortuo autem patre, vel facta emancipatione, aut ſi adoptatus non eſt in adoptantis poteſtate, tunc impeditio non exiſtit inter eos. Primus vero, & tertius, gradus matrimonio perpetuum inferunt impedimentum. Quintum, eſt crimen, vt homicidium, vel adulterium, 33. quæſt. 2. Interfectores; videlicet ſi vnus coniugum necat alium, ut cum aliquo alio hoc ſciente, & cõſentiente in matrimonium ſe coniungat, vt de conuerſ. infid. Laudabilem. Et quando coniugum alter committit adulterium, & eũ, cum quo adulteratur ſe poſt obitũ coniugis in matrimonium ducere pollicetur. Quãdo enim inter adulterum, & adulteram promiſſio intercedit cum copula, ſiue intercedente pollicitatione, vel conſequente, tunc impeditur, de eo qui dux. vxor. quam pol. Significaſti. Et cum quis uxorem habet, & cum altera de facto contrahit, dummodo adulterium interueniat, ut Syl. verb. matrimonium. 8. nume. 9. Sextum, eſt Cultus diſparitas, vt cum aliqua fidelis ſe in matrimonium coniungit incredulo. 28. quæſt. 1. Cane. Nam matrimonium quatenus Sacramentum inter fidelem, & infidelem eſſe non poteſt, ut de presbyt. nõ bapti. Veniens. Si vero aliquis incredulus ad fidem cõuertatur, & ſua vxor in incredulitate perſiſtit, tunc conuerſus aliam vxorem ducere poteſt, ut de diuort. Gaudemus. Septimum, eſt violentia, vel metus cadens in cõſtantem uirum, quo minus malũ eligitur cauſa euitandi maius; & 426
eſt, quando maius eſt illud malum, ex cuius metu id facit, quam illud, quod timore non operaretur: Vnde metus propriæ mortis, aut filiorũ, ſeu perpetuæ carceris, timor cadẽs in cõſtantem uirum denominatur; iſta enim mala ſunt maiora, quam ducere uxorem, ideò huiuſmodi matrimonia dirimũtur. Cæterum ſi poſt violentiam, vel formidinem tacitè conſentiat, manente altero cõiuge in ſuo conſenſu, matrimoniũ erit validum, vt de ſponſ. Ad id.

Octa-

Octauum, eſt ordo ſacer, nam qui ordines ſacros recepit, inhabilis ad matrimonium redditur, vt diſt. 32. Si quis eorum. & erubeſcant, & de cler coniug. cap. 1. Nonum, eſt ligaminis impedimentum, dummodo matrimonium ſit ratum; quamuis non conſummatum. Cum enim aliquis matrimonium contrahit per verba de præſenti, & non ſubſequitur copula, dicitur ratum: deinde ſi alij ſe coniungat, matrimonium eſt nullum, vt de ſponſalibus impub. Duorum, & ad primam redire compellitur, neque vlla regionis abſentia, nec temporis diuturnitas ei prodeſt, ut ad ſecundas nuptias tranſire poſſit. Verum non leuis difficultas inſurgit, an vxor ob publicam famam mortis mariti tuta conſcientia ad ſecundas nuptias tranſire poſſit. Circa hãc dubitationem tres modos dicendi reperio. Primus eſt D. Ant. 3 p. tit. 1. cap. 9. quẽ ſequuntur Angelus verb. matrimonium imped. Sylueſt. matrimonium. 8. num. 13. Piſanus. num. 12 Nauar. in ſum. c. 22. nu. 53. Tolet. in ſum. li. 7. cap. 9. dicentis. Quando vxor de morte viri certa redditur, quia maritus fuit in bello periculoſo, vel a fide dignis obijſſe audiuit, ſiue ob longam moram probabili ratione mortem præſumit, ad ſecundas nuptias tranſire poteſt Sylueſt. tamen vnum notatione dignum addit, videlicet Eccleſiam requirere maiorem certitudinem, ut ad ſecunda vota tranſeundi licentiam faciat Secundus eſt Panor. de ſponſ. In præſentia. num. 8. & de ſecund. nupt. Dominus, quem ſequitur Armilla verb. Matrimonium, num: 55. dicentis, certus nuncius, qui de viſu, & certa ſcientia, & non per publicam famam deponit, quoniam fama publica ex incerto authore & plerumque fallaci procedit, ut de cohabit. cler. & mul. Veſtra. Probatur: quotieſcunque mors certe non probatur, vxor ad ſecundas nuptias abſq; maximo uiri præiudicio tranſire nequit, ſed teſtis de auditu certè nõ probat, ergo. Et tandem ob præiudicium, quod abſenti marito inferri poſſet, anceps caſus deciſionem arbitrio iudicis relinquit. Tertius modus eſt Soti in 4 diſt. 37. art. 5. ſic dicentis, quando res eſt dubia in fauorem primi matrimonij eſſe inclinãdum; nam prioris maritij poſſeſſio eſt melioris conditionis, a qua expelli non poteſt, neque tenuis opinio de morte ſufficit, ſed tanta requiritur, aut per certum nuncium, vel ſaltem per teſtes, vt prudentiũ iudicio non ſolum probabile, ſed certũ videatur, & concludit, neque coniecturam, nec famam ſufficere, niſi forſan re diligenter exquiſita longitudo abſentiæ, vel uniuerſalis fama, vbi coniux commoratur, obitũ mariti conteſtentur; ſed textus expreſſus, cap. In præſentia de ſponſ. dictos modos dicendi euertere videtur ibi. Donec nuncium certum recipiant de morte virorum: at certus nuncius debet eſſe de viſu & de certa ſcientia deponere debet. His ſic poſitis ſolutio dubij a ſufficientia certitudinis publici nominis mihi videtur dependere, quæ tribus modis probari poteſt. Primo, cum 427
fama publica, vbi vxor habitat, adminiculis fulcitur. Secundo, per aliquod euidens mortis periculũ: videlicet quoniam erat in bello ægrotus, proxime moriturus, & auxilijs deſtitutus, & amplius de ipſo nullum fuit auditum verbum. Tertio per literas eorum, cum quibus militauit, uel per teſtes fide dignos ex mandato ordinarij examinatos, qui deponant in forma probante, & de viſu, vt Gloſ. notat in c. Quoniam frequenter de lit. non conteſt.

Qua-

Quapropter dicere auderem, quãdo dictæ circunſtantiæ cõcurrunt, ſuperiorem diſpẽſare, & mulierem ad ſecundas nuptias tuta conſcientia tranſire poſſe affirmarem: nam tunc eſſe certum nuncium moraliter exiſtimo. Probatur, Quandocũque ſuperior alicuius ſancti. & eximij Doctoris, multorum prudẽtum ſequitur opinionem, in conſcientia eſt tutus, & numquam repræhendẽdus; ſed ob dicta ſuperius uirorum prudẽtum opinionem ſequeretur, ergo. Decimum impedimentum eſt iuſtitię publicæ hõneſtatis ab Eccleſia inductum de ſponſ. Ad audiẽtiam, & Sponſam; quod ex ſponſalibus conſurgit, & ex matrimonio rato, etiam nulla carnali copula intercedente, ut de ſponſ. in 6. cap. vnico & Abbas colligit ſuper cap. ſponsã, num. 5. per locum a minori ſic arguendo; ſi ſponſalia, quæ minus ligant, impediunt, ergo. & matrimonium ratum; circa quod Sac. Conc. Trident. duo decreuit, Alterum eſt cum ſponſalia ſunt nulla, quacumque ratione non erunt valida. Alterum eſt; hæc ſponſalia impedimentum non inferre niſi in primo gradu. Vndecimum, eſt affinitas, quæ eſt quædam cognatio ex carnali copula prouenien s, quæ tam ex iuſta copula, quam iniuſta ſurgit, ut de eo qui cognou. cõſang. vxo. ſuæ, Diſcretionem. dummodo ſit copula naturalis. 35. quæſt. 3. extraordinar. & vir intra clauſtra fœminæ emittat, vt Abb. notauit in cap. Quod ſedem de frigid. & malef. & hæc impeditio vſque ad quartum gradum contrahentibus obſtat, ut de conſang. & affini. Non debet. Sed Sacrũ Conc. Trident. natos de non legitima copula vſque ad ſecundum gradum retraxit, ut de reformat. Duodecimum impedimentum eſt impotentia coeundi, cum quis ſem... in vas mulieris nullo pacto ſpargere poteſt, ut Abb. in cap. Quod ſedem; de frigid. & malef. Sed, ut hæc impotentia obſtet, duo concurrere debent. Primo matrimonium præcurrere debet. Secundo perpetua eſſe oportet; Nam ſi temporalis exiſtat matrimonium non diſſoluitur, vt de aliquibus maleficiatis patet, quia dæmon aliquando eſt impedimento alicui, quod non eſt alij, ut eodem tit. cap. 1. & 3. & fraternitatis. Huc refe[r]untur turpis conditionis impedimenta, quæ tria matrimonij bona, Scilicet prolem, fidelitatem, & indiſſolubilitatẽ demunt, & matrimonium contrahendum impediunt, & contractum dirimũt; Nam ſi quis, volens uxorem ducere, ei dicat. Ducam te in uxorem, ſi potionem ſumpſeris, vt ſterilis fias: aut ſi mihi pollicita fueris copiam tui facere ijs, quos tibi oſtendero, & cum quibus rem habere voluero: vel ſi poſtea ditiorem te, ac nobiliorem eſſe non inuenero. 32. q. 2. Solet & Gloſ. in cap. fin. de condit. appoſ.

Seſſ. 24. c. 3.

428

Seſſ. 24. c. 4.

CAP. XCIX.

De impedimentis contrahendum impedientibus.

MVlta & diuerſa a ſcribentibus enumerantur impedimenta, quæ contrahẽdis matrimonijs obſtãt: ſed ego aliqua tantum adducam Primum, eſt tempus feriarum ab Eccleſia inductarum, in quo non poteſt ſolemni benedictione tractari, vt Concilium Trid. de refor. Secundum, eſt interdictum, nam ſi Epiſcopus, vel vicarius, aut alius authoritatem habentes aliquibus interdicunt, ne matrimonium contrahant, donec impedimentum 429

Seſſ. 24. c. 10.

dimentum examinetur, tunc contrahentes tali interdicto exiſtente mortaliter peccant, ut de matr. contr.interd.Eccl.cap.1.2.& 3. Tertium eſt ſimplex votum caſtitatis, aut religionis, circa quod aliqua aduertere conuenit. Primo, qui tale votum emiſit, ſi ducat vxorem, mortiferum peccatum facit, quia aut religionem ingredi, vel uotum ſeruare tenetur. Secundo, debitum petere nequit, ſed expreſſe petenti reddere obligatur. Tertio, coniuge mortuo qui vouit ſeruare votum tenetur, & ſi denuo ſe in matrimonium coniungat, eadem crimina committit. Quartum ſunt ſponſalia; qui enim cum aliqua de futuro matrimonium contraxit, aliam de præſenti in matrimonium ducere non poteſt: ſi autem duxerit, matrimonium equidem tenet, tamẽ mortaliter peccauit, niſi certa cauſa a ſuperiore cognita id effici permiſſum fuerit. Quintum, eſt inceſtus cum conſanguinea uxoris vſque ad quartum gradũ, ut de eo qui cogn. conſang.uxo.c.1 Sextum eſt vxoricidium; qui enim vxorem ſuam inique occidit, aliam habere in matrimoniũ eſt indignus.33.q 2. Admonere. Septimum, eſt raptus alienæ ſponſæ, vel uxoris 27 q.2.ſtatutum. Octauum eſt cum quis proprium filium de fonte baptiſmi, vel de confirmatione ſuſcepit, ut cognati nẽ contrahat cum vxore, ne debitum ei reddat; talis enim mortua vxore alteram in matrimonium ſibi coniungere nequit, vt 30. q 1. De eo. Nonum, eſt occiſio ſacerdotis, ut de pęnit.& remiſſ. Qui presbyterũ, modo de tali crimine ſit conuictus, aut confeſſus. Decimum, eſt pœnitẽtia ſolemnis iniuncta, & facta. 33. q.2. De his & Antiqui. Vndecimum, eſt ſi quis monialẽ accipiat in vxorem, dũmodo tacitam, vel expreſſam profeſſionem non emiſerit. 27. q.1. Hi ergo. Hæc ſunt igitur impedimenta, quę matrimonium contrahendum diſſoluunt, & cõtra dictas regulas contrahentes lethale peccatum cõmittunt, licet Armilla verb. matrimonium.nu. 60. de omnibus eſſe verum non affirmet; ſed ego id aſſerere non auderem, quia ſimilis prohibitio, & pro re tam graui facta non fuiſſet, niſi ad peccatũ mortale obligaretur. Vnde ſcientes hæc impedimenta, & abſque Epiſcopi licentia matrimonium contrahentes, a crimine mortifero non excuſarem.

CAP. C.

Quis impedimenta Matrimonij diſpenſare poſſit.

SVmmus Pontifex omnia impedimenta iure humano inducta tollere poteſt.9.q.3.Cuncta per mũdum,& de conceſ præbend Propo- 430
ſuit. A iure autem naturali prouenientia demere nequit, ut de reſt. ſpol. Literas. Probatur Primo, quicquid eſt cõtra ius naturale, ipſa natura abhorret, vt tollatur, quia ius naturale eſt immutabile: at pater filiam, vel filius matrem in matrimonium ducentes aduerſus naturę iura agerent, quoniã reciproca actio eſſet, & idem ageret in idem; cum filia conglutinetur patri, & filius matri, ut vna caro; qui ſi poſtea actu venereo ſe comiſceant, ꝓfecto in ſeipſos agerent, & denuo vna caro efficerentur, quod eſt turpe, & contra ius naturale. Secundo omne, quod eſt contrarium fini generationis, a matrimonio remoueri oportet, ſed talia matrimonia ſunt huiuſmodi, quia pater, & mater pudicitiæ filiorum, & honeſtatis cuſtodes eſſe debent, ergo. Tertio, ſi hæc matrimonia

nia legibus concederentur, concu-
piſcentiæ ardorem magis accende-
rent, & domus fere omnes inceſti-
bus ſordeſcerent; nam multoties
oportet in eadem familia, & domo
aſſidue commorari, & mater uxor
patris Zelotypia in maritum, & filiã
continuo affecta conturbaret om-
nia ſemper: ſed hæc a matrimonijs
431 abeſſe debent, igitur. Quare in pri-
mo, & ſecundo gradu lineç ęqua-
lis, & ſecundo gradu lineæ inæqua-
lis, videlicet inter patrem, & fi-
liam, matrem, & filium, & auum,
ac neptem, & germanos fratres di-
ſpenſatio non conceditur. In ſecun
do autem gradu lineæ inæqualis, &
collateralis inter magnos principes
diſpenſatur, vt Sac. Conc. Trid. de
refor. ſeſſ. 24. c. 5. neque poteſt tolle
re impedimentum erroris perſonę,
& metus in conſtantem uirum ca-
dentis, quia conſenſum, & metum
ſupplere non poteſt. Nam ut quis
conſenſum alterius, & metum ex-
432 pellere valeat oportet, ut ſit domi-
nus voluntatum: at Papa non eſt do
minus uoluntatum. Epiſcopus verò
omnia poſterioris generis impedi-
menta auferre ualet ratione con-
ſuetudinis a Papa ſcitæ, & conſenſu
tacito approbatæ, vt Palud. in 4. d.
28. q. 2. D. Anton. 2. p. tit. 1. c. 16. In
vno tamen caſu matrimonium iam
inter conſanguineos contractum
diſpenſare poteſt, vt puta cum in
facie Eccleſiæ contraxit, & impedi-
mentum eſt occultum, & carnalis
copula interceſſit, & ſeiunctio ſcan
dalum pareret, nec ad Papam pro-
pter paupertatem, vel aliã cauſam
difficilis datur acceſſus, vt Syluest.
verb. diſpenſatio. nu. 19. Thab. § 14.
Armil. num. 19. Nauar. in ſum. c. 22.
num. 85. Tolet. lib 7. cap. 18. Aduer-
tat ergo, ne matrimonium ante ha-
bitam impeditionis diſpẽſationem
contrahat, quia mortaliter pecca-
ret, & gratiam diſpenſationis non
conſequeretur, vt Sac. Conc. Trid. 433
ſi quis intra gradus prohibitos ma-
trimonium contrahere præſumpſe-
rit, ſeparetur, & ſpe conſequendæ
diſpenſationis careat, idque in eo
multo magis locum habeat, qui nõ
tantum matrimonium contrahere,
ſed etiam conſummare auſus fue- Cap. 5.
rit, de refor. ſeſſ. 24. Sex diebus ita-
que dicit Dominus operaberis, &
facies omnia opera tua, id eſt ſupe-
rius declarata cuſtodies, attendes,
quia dies Sabbati eſt dies Domini
Dei tui, & ei benedixit, vt etiam &
tu benedicaris in terra viuentium,
& in vera quiete ſanctificeris in
Cœlo.

Finis Libri Primi.

VARIARVM QVÆSTIONVM IN DECEM DECALOGI PRAECEPTA,

AD HOMINEM CIRCA MORES & præcipua Chriſtianæ fidei myſteria inſtruendum,

Liber Secundus.

CAP. I.

De honore parentibus exhibendo.

DEVS omnipotens, cuius ſapientiæ nō eſt numerus, tria prima præcepta mi ro artificio in ordinem redegit, ut homo addiſceret, quæ ad diuinum cultum attinent, & quod ipſi debetur, religione perficeret. Modo per alia ſeptem mandata, quæ fundantur in iuſtitia, & proximum reſpiciunt, eundem hominem ordinauit, incipiendo ab honore, per pietatem parentibus debito, dicens: Honora patrem tuum, & matrem tuam; ac tandem per reliqua alios in honore haberi præcepit: & licet in hoc præcepto honorem adhibere parentibus expreſſe mandetur, tamen ſub eodē alijs tres quoque, videlicet patres ſpirituales: vt Epiſcopi parochi, & cæteri prælatorum, temporales ſcilicet Principes mundani, & reſpublicæ, & demum magiſtri, ac tutores loco patrum ſucceſſores comprehenduntur. Itaque primo, & principaliter parētibus tenetur exhibere honorem, qui eſt quædā proteſtatio reuerentiæ, aliquibus exhibendæ ob præſtantiam, & præeminentiam eiſdem adiunctam; qui in quatuor præcipue conſiſtit; videlicet in reuerentia, amore, obedientia, & alimentis. Reuerētiam namque interiori, & exteriori actu eis præſtare obligatur; interior in cognoſcendo eos ſuperiores ſe præſertim conſiſtit, & deinceps in timore quodam obſeruantiæ: Exterior autem tam in verbis, quam in ſignis; nempe de illis recte loquendo, non murmurare, honorem debitum eis exhibere, caput aperiendo, ſtando, familiare damnum impedire, & huiuſmodi: & merito ob generis beneficium id eis competit; nam eſſe a parentibus, quod eſt fundamentum omnium aliorum, recipit. Memento, quòd niſi per illos non fuiſſes, & propter eorum maximam aduerſum filios charitatem: Nam quantumcumque filij parentes ament, nihilominus ipſi magis a parentibus diliguntur. Quantum ad amorem ſub pœna mortali eos diligere obſtringitur, quod in duobus ſubſiſtit, Primo, in fuga contrarij, quia nullo tempore, & occaſione eos odio habere debet. Secundo in oſtenſione ſignorum amoris, & ob ſeruan-

Eccl. 7.

ſeruantię erga eoſdem. Quo ad obedientiam in omnibus, quæ ab utilitatem, ac rei familiaris diſpoſitionem attinent, & ad bonos mores, & animæ ſalutem obtemperare tenetur; Filij obedire parẽtibus per omnia. Quantũ verò ad alimenta, tẽporis neceſſitate eos alere obſtrĩgitur: nam aliter faciendo, hoc præceptũ tranſgrederetur, dicente Chriſto.
Coloſ. 3. Honora patrem, & matrem; & qui maledixerit patri, vel matri morte moriatur. Vos autem dicitis, quicũque dixerit patri, vel matri munus, quodcumque eſt ex me, tibi proderit & non honorificabit patrẽ ſuũ,
Mat. 15. aut matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram. At quærere valet, an tuta conſcientia parentes, in extrema neceſſitate conſtitutos, religionem ingrediendo, relinquere poſſit. Alex. 3. p. q. 33. memb. 4 art. 2. & D. Thom 2. 2. quæſt. 101. art. 2. ad ſecundum, & art. 4. ad quartum, nõ poſſe affirmant, quia tranſgrederetur hoc præceptum, cum in caſu neceſſitatis eos alere teneatur, quod
2 eſſe verum etiam ſentio de neceſſitate graui, videlicet cum notabili damno, & iactura ſtatus, vt puta quoniam mendicare, aut alijs ſerui re cogerentur, non quomodocumque, ſed cum magna indecentia ſtatus. Probatur. Nam ſubuenire parẽtibus eſt de iure diuino, & naturali, in hoc præcepto mandatum; religionem uero ingredi eſt opus conſilij, & ſupererogationis; ſed quæ ſunt præcepti omittere non tenetur propter ea, quæ ſunt conſilij, ut D. Thom. quodlib. 3. quæſt. 6. artic. 16. quem ſequuntur Syluest. verb. Religio 2. numero 7. Angelus Toletus. lib. 5. cap. 1. & pręſertim ſi quinque interceſſerint. Primo vt remanendo in ſeculo animæ ſuæ detrimentum non patiatur: Secundo, vt paupertas ſit vera, & præſẽs; Tertio, vt ſit extrema, vel quaſi extrema, ideſt ita grauis, vt ſit quaſi extrema moraliter, ut ſupra citati authores, & D. Antoninus 3. par. tit. 26. cap. 2. & Abulenſ. in capit. 8. Matthæi quæſt. 69. Quarto, vt alius non ſit, qui neceſſaria contribuere velit, & poſſit, & Liranus in cap. 8. Matthæi. Quinto, vt remanente in ſeculo de præſenti neceſſaria miniſtrare poſſit, ideſt quandiu illa neceſſitas durat, & religionem adeundo ſuccurrere nequit. Si uero religionem introeundo commode, aut forſan melius ſubuenire poteſt, eã adire valet, quæ ex duplici uocatione, qua vſus eſt Chriſtus, comprobantur; nam nonnullos filios adhuc patrem habẽtes pauperem ſcilicet,
Ioannem, & Iacobum vocauit, qui *Matt. 4.*
ſtatim relictis retibus, & patre; & alium iuuenẽ vocauit, qui prius voluit redire ad ſepeliendũ patrẽ quẽ Chriſtus prohibuit, quia alios domi habebat, qui neceſſaria ei miniſtrare valebant; etenim non eſt probabile, vt Chriſt⁹ prohibuerit opus miſericordiæ patribus debitum naturaliter: immo a ratione eſt alienum, cũ ipſe ſit fons miſericordiæ, cuius non eſt numerus; ſed iuuenis incuriam explodere voluit. Iterum petere ualet, an religionem ingreſſus, & profeſſus egredi poſſit è religione, ut parentibus, in extrema neceſſitate cõſtitutis, ſubueniat. Alex. & D. Thomas, vt ſupra exire non poſſe affirmant, quos ſequuntur D. Anton. Thabiena locis citatis, Barthol. Med. lib. 1. ſum. c. 14 §. 14. & Abulenſis, quia mũdo eſt mortuus, ac totaliter Deo emancipatus, ſed operatio mortui eſſe deſijt, ergo. Quæ opinio eſt probabilis; ſed dura, & ardua eſſe videtur; quare Caiet. eam euitare cupiens ait in cõmento, D. Thomam non loqui de extre-

Digitized by Google

extrema; ſed de graui: & probatur ex quodlib.3.q.6. ar.16. Namque ſi extreme laborant, petita licentia a ſuperiori, licet non obtenta, egredi, & parentibus neceſſaria miniſtrare tenetur; quia præceptum iuris diuini, & naturæ, in extrema neceſſitate omni vinculo, & uoto præeminet. Probatur. Quando alterum præceptum duobus vinculis, & alterum vno conſtringit, magis primũ obſeruare deuincitur; ſed mandatũ de honore parentum duobus vinculis ſcilicet diuini, & naturalis; & voti, vnius ſolum, ſcilicet diuini ligat, ergo. Quam opinionem, ut mitiorem, amplecti poteſt; dummodo infraſcriptæ conditiones adſint. Prima, vt non ſit periculum animæ egrediendo de religione, quia ordinem charitatis inuerteret. Secunda quando in religione permanendo neceſſaria contribuere poſſet; nam ſi ſuperior, vel alter offerat pro ſuſtinenda vita parentum, vel religioſo datur facultas lucrandi in monaſterio, exire nequit. Tertia, vt petat licentiam a ſuo prælato; nam dubiũ eſſe poteſt, an parentes vere ſint in extrema neceſſitate, vel non eſſe tantam, vt aliquoties fingitur, & commẽtatur; ſiue an expediat egredi, an non, quæ omnia prudentiæ ſui prælati diſcutienda relinquuntur. Quarta quãdo res nulla ex parte eſt dubia, & conſtat de neceſſitate parentum, & eſt verè extrema iudicio prudentum, aut euidẽtia rei. Quinta, vt egreſſus e monaſterio habitum religionis geſtet, dummodo illum deferre non ſit impedimẽto, quin neceſſaria parentibus miniſtrare poſſit. Verum ſolus Papa hanc licentiam concedere poteſt, ut Nauar. tom 1. Conſ. conſ.14. tit. de regul. Sexta, quod quandiu in ſeculo remanet, non ſolum eſſentialia religionis obſeruare tenetur; ſed etiam minores obſeruantia, ſi commodè fieri poteſt. Septima, vt ſublata illa neceſſitate extrema, illico ad clauſtrum redeat, quod moraliter intelligo; nam ſi conſulto differat, vel ex induſtria, vt diu moretur in ſeculo, non eſt tutus in conſcientia. Octaua, vt quotieſcunque a ſuo prælato fuerit requiſitus, modo ut ille ſe offerat, aut procurare uelit neceſſaria pro parentum ſuſtentatione, ad ordinem remeare ſit paratus. Sed væ tibi miſello, qui non ſolum in extremá neceſſitudine parentes relinquis, ſed multoties varijs, ac diuerſis modis hoc mandatum tranſgrederis, ſcilicet eos percutiendo, contumelioſis verbis afficiendo, ac probris, & in rebus grauib⁹ nõ obediendo, eoſdem offendis. Quid mirum ſi poſtea diuturnæ vitæ pollicitationem, in præcepto promiſſam, non cõſequeris? nam ſi Deum timeres, patrem, ac matrem profecto honorares, & in neceſſitatibus, & licitis rebus eis deſeruires, vt Eccleſiaſtes exclamat. In opere, & ſermone, & omni patientia honora patrem, vt ſuperueniat tibi benedictio a Deo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat, vt ſis longeuus ſuper terram in hoc ſeculo, & in terra viuentium in futuro beatus. Namque ſi aduerſus eos in malitia perſeueraueris, æternam maledictionem recipies in alio ſeculo, & in hoc vitam diu non duces: immo & ab ipſis in decem & octo caſibus paterna hęreditate priuari valebis. Primo, ſi in eos manus uiolentas inieceris. Secũdo ſi grauem eis iniuriam irrogaueris. Tertio, cum eos criminaris extra caſus, a iure conceſſos, videlicet læſæ maieſtatis diuinæ, ideſt hæreſis, dummodo ſit pernicioſa, & alijs noceat, & læſæ maieſtatis humanæ, ideſt proditionis Principis, reipublicæ, aut patriæ, vt Alex. 3.p. q. 33. memb.4.

Cap. 3.

4

memb. 4. art. 2. D.Thom. 22. q. 104.
art. 5. Sed hodie peccatum hæreſis,
etiam non pernicioſæ reuelare de-
bet inquiſitoribus; nam doctrina ci
tatorum doctorum hodie non eſt
in vſu. Quarto, quando cum malefi
cis conuerſaris. Quinto, ſi ipſemet
ſis maleficus. Sexto, ſi machinatus
ſis parentibus necem. Septimo, ſi
cõcubinæ, vel vxori patris te com-
miſcueris. Octauo, ſi ex tua delatio
ne, ſeu denunciatione, parentes paſ
ſi ſunt graue damnum. Nono, ſi pro
perſona patris, vel grauamine æris
alieni, fidei iuſſionem exhibere no-
lueris. Decimo, ſi prohibueris parẽ-
tes condere teſtamentum. Vndeci-
mo, ſi cõtra parentum voluntatem
perſeueras inter mimos, & hiſtrio-
nes; dummodo pater eam profeſſio
nem non exercuerit. Duodecimo, ſi
filia vitam luxurioſam delegerit,
quando parentes volunt eam dota-
re pro uiribus, & noluit. Quod eſt
verum, niſi parentes neglexerint eã
dotare vſque ad annum vigeſimum
quintum. Si vero poſtea pœniteat,
exhæredari non poteſt; nam hæc
eſt vna ex gratijs pœnitentiæ, vt pri
uilegium filiationis recuperet, vt
Abb. in cap. Quintauallis de iur. iu-
ran. num. 6. Decimotertio, ſi paren-
tibus furioſis, vel amentibus debi-
tam curam non impenderis. Deci-
moquarto, ſi eos de carceribus edu
cere neglexeris. Decimoquinto, ſi
ſis hæreticus, & pater fidelis, & ca-
tholicus. Decimoſexto, quando te
malo animo non exhæredabit; ſed
vt metu perdendi hæreditatem reſi
piſcas, vel ut magis virtutibus ua-
ces. Decimoſeptimo, ſi tempore te-
ſtamenti dixeris patri, te nihil velle
de ſuis bonis. Decimooctauo, ſi ſis
furioſus, & nepos ſit ſanæ mentis,
te exhæredare, & nepotem inſtitue
re hæredem poterit. Extra has, vel
ſimiles cauſas parentes ſine mortali
culpa filium hæreditate priuare ne
queunt, vt ex Apoſtolo. Parentes 2. Cor. 12
debent filijs theſaurizare. Parentes
vero è contra filijs multa debent,
quæ ad duo capita reuocari poſ-
ſunt, ſcilicet ad alimenta, & ad bo-
nam inſtitutionem. Alimenta non 6
ſolum res ad corpus ſuſtinendum
intelligo, ſed & cætera, quibus ad
ſuſtinendam vitam indigemus, vt
ſunt veſtimenta, & alia neceſſaria.
Mater toto tempore, quo filius la- 7
cte nutritur, videlicet per trienniũ,
per ſe ipſam, vel per aliam, corpore
ſanam, & moribus bonis exornatã,
filium enutrire obligatur, vt Abb.
in cap. Cum haberet de eo, qui dux.
in vxo. eam, quam pol. Niſi enim ſa
na corpore fuerit, filios facile infi-
ciet & ſi moribus bonis non pol-
leat, & præcipue ijs, in quibus pue-
ri illa prima ætate eam imitari poſ-
ſunt, & maxime in ſermone: Vnde
prouideat, ne blaſphemijs, ac turpi
bus colloquijs aſſuetam conducat,
quia fieri non poteſt, quin puer
moribus eiuſdem imbuatur. Sed
quærere poteſt, an mater eos expo-
nere poſſit. Reſpondetur in duobus
caſibus poſſe. Primo quando eſt in 8
extrema, aut quaſi extrema neceſſi-
tate. Secundo, ad euitandam mor-
tem, vel ne crimen detegatur, &
ignominia notetur. Ad hoc vero, vt
licite fiat, hęc tantum vna conditio
requiritur videlicet, vt ita expona-
tur, vt probabili ratione expoſitus
non periclitetur; quare ſi in ciuita-
te eſt locus, vbi recipi ſolent, & ali,
ibidem eſt exponendus; ſin minus,
cautè ſe gerat is, qui exponit, obſer
uando locum, tempus, & alias cir-
cunſtantias, ut vitæ ipſius expoſiti
tute conſulatur. Si autem pater ex-
poſiti eum alere poteſt, ad nutrien-
dum eundem obligatur. Item depo-
ſcere valet, an filijs alimenta nega-
ri poſſint. Abb. vbi ſup. in quinque
caſibus

Digitized by Google

caſibus non teneri aſſerit. Primo, quando filius accuſauit ipſos parẽtes, l. ſi quis a liberis.§. Iterum iudex.ff.de liberis agnoſcendis.Secũdo,ſi percuſſerit per ſe,velper alios patrem,vel matrem, l.eadem.Sed ſi filius. Tertio,cum filius erga parentes ingratitudinis crimen commiſit,in l.Cum patrem.C. de alen.lib. Quarto,ſi filius artem habet, cuius exercitio vitam ducere poteſt; vel ei ſunt bona, aut redditus, & ſatis ſint pro alimentis, ut in §. ſed ſi filius. Quinta,omnes caſus comprehendit,in quibus pater exhæredare poteſt.vt Abb.in cap. Quinta vallis de iur.iuran.num.5. Secundo circa morum educationem pater per ſe, aut per alium inſtruere obſtringi-
10 tur.Primo enim tenetur caſtigare eos, quando aliquod graue peccatum cõmittere aſpiciunt,velſciunt, & prẹſertim cum filij ad eligendum malæ vitæ ſtatum inclinantur.Secũdo permittere non debent, eos eſſe ocioſos; ſed potius honeſtos ludos eis procurare.Tertio,curare debẽt, vt impetus puerorum frangatur, nec eis poteſtatem facere,vt ducantur eorum paſſionibus: immo neque in bonis rebus propria voluntate duci permittant; maximum enim eſt bonum facilitas alteri obſequendi.Quarto non ſolum maximè confert ad bonam pueri educationem illis interdicere prauas conſuetudines externorum; ſed aliquoties etiam domeſticorum; nam ab eis frequenter deprauari ſolent, & præſertim a præceptoribus, & aſſeclis; nam mali magiſtri pueris ſunt valde pernicioſi; propterea quod cum eos timeant, ſummopere ſibi gratos reddere cupiunt: Vnde, ad euadendum verbera, eorum volun taribus facillime acquieſcunt, & aliqui ipſorum ſub prætextu bonorum operum prorſus eoſdem pueros decipiunt. Praue item aſſiclæ, & condiſcipuli eis ſunt exitioſi, quia vt plurimum ſunt blaſphemi, & turpeloqui,& pueros ad mores ſimiles pertrahunt. Quinto,ſi Pater eſt pauper, ducat ſecum filium, & laboribus aſſueſcat, vel alicui tradat domeſtico artifici,vt diſcat artem.Sexto,vterque parens,& præcipuè mater, vt quam primum filius aliqua verba proferre inceperit, eum doceat aliqua verba Chriſtiana,vt puta nomen Ieſus, & Mariæ; deinde Pater noſter, ſalutationem angelicam,& articulos fidei;& ſi parentes ignorent,aliorum inſtructioni demandetur.

CAP. II.

De honore, patribus ſpiritualibus debito.

PAter ſpiritualis eſt,qui animam tuam regit, & ad ſpiritualia dirigit, euangelicam doctrinam docendo, & Sacramenta miniſtrando, vt ſunt Papa, Epiſcopus, 11
parochus,Prælati,prædicatores, cõfeſſarij,Abbatiſſæ,& Prioriſſæ: Vnde Apoſtolus dicebat.Ego per Euãgelium uos genui;& obedite præpoſitis veſtris,&ſubiacere eis. Ipſi ẽm peruigilant,quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, de quibus ait Chriſtus. Qui uos ſpernit,me ſpernit,& nonſolum bonis,ſed etiã malis honorem præſtare tenetur. Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ,& phariſæi.Quæ dicunt facite, quę autem faciunt facere nolite. Verum petere ualet, in quibus obedire teneatur. Reſpõdetur obligari in ijs,ad quorum obſeruãtiam primo ſe obſtrinxit,qñ fuit leuatus de fonte baptiſmi, videlicet vt veram fidem teneat, & ſathanæ

1.Cor.4. Heb.vlt. Luc.10. Mat.23

abrenunciet, & deinceps ad euitandum omne peccatum, & ſpirituale bonum proſequendum. In alijs vero non obligatur, niſi quatenus ad iſta reduci poſſunt, vel pertinere videntur. Verum aduertant, ut iuſta præcipiant, & per oſtium intrẽt in ouile ouium, nè de ipſis dicatur.
Ioan. 10 Qui nõ intrat per oſtium, ideſt per Chriſtũ, ille fur eſt, & latro; Quod prorſus percipitur, cũ Chriſti honorẽ; & ouiũ ſalutẽ, vtilitatemque nõ
Philip. 2 quærunt. Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quę ſunt Ieſu Chriſti, & non introeũt per oſtiũm, qui p munera, & dona, ut ſymoniaci, aut per carnem, & ſanguinem, ſeu per preces ingrediuntur: Quare D. Bernardus exclamat. lib. de conſideratione. Non volentes, non currentes aſſumite; ſed cunctantes & renuentes, etiam coge illos, & compelle intrare; pro quo rogaris tibi ſit ſuſpectus, qui pro ſe rogat iam iudicatus eſt: nec intereſt, vtrum per ſe, aut per alium roget. Qui erga ſuos ſubditos ſe gerere debent, non tanquã iudices, & domini temporales faciunt; ſed tamquam patres, paſtores, ac duces uiſceribus paternis cõpatiendo ipſis ſubiectis, & ducis exẽplo in omnibus operibus bonis eos anteire dirigendo, paſcendo, & cuſtodiendo, quæ numquam præſtare poterunt, niſi paternum amorem habuerint. Quos ſubiecti honorare tenentur, bonum eis optando, & de eis honeſtè loquendo; In quos peccare contingit inuidia, detractione, grauiter, vel leuiter eos infamando, & geſtibus dehoneſtando. Aduertat igitur, ne eos contemnat, vt vltionem Dei in hoc, vel in futuro deuitet.

CAP. III.

De honore ſecularibus Principibus exhibendo.

SEculares principes, & ſuperiores etiam honorare obſtringitur, quia eum cuſtodiũt, & a malis, quæ irrogantur ſibi, defendunt, & eundem moleſtia afficientes reprimũt, & caſtigant, ut Chriſtus exemplo 12
docuit, quando Pilatum ſuperiorẽ, & iudicem cognouit. Non haberes Ioan. 20
poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Et pro ſe, ac Petro tributum dari mandauit, Et quinque modis præſertim tenetur eis præſtare honorem debitum, Primo bona eis optando, & Mat. 17
pro illis corã Deo pces effundẽdo. Orate dicebat Baruch, pro vita Nabuchodonoſor; & Apoſtolus, obſecro fieri orationes pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt. Tertio verbis, & geſtibus eos honorare conuenit. Deum timete, Regẽ Cap. 1.
honorificate. Quarto tributa, & vectigalia eis ſoluere oportet. Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, vt ſtatum, & perſonam conſeruent. Quinto in rebus, & iuſtis mandatis obedire, & eorum præcepta ſeruare tenetur; nam Princeps Dei eſt miniſter ſcilicet, ad bonum. Principes verò, & ſuperiores aliquando peccant; & ſubiectis aduerſantur. Primo, ſi notabili modo procurant negligenter reipublicæ ſalutem. Si populos indebitis exactionibus vexãt, noua pedagia pręcipue imponendo, ſiue realia, ſiue perſonalia, ſine magna neceſſitate; alias bullæ Cœnæ Domini excommunicationem quintam incurrũt. Item excommunicamus, & anathematizamus oẽs, qui terris ſuis noua pedagia, ſeu gabellas, prӕterquã in 1. Pet. 2. Rom. 13. 13

caſibus

caſibus ſibi a iure,ſeu ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſis imponunt,vel augent, ſeu imponi, vel augeri prohibita exigũt. Similiter etiam ſi extorquent aliqua onera a populis, quæ ſunt impoſita propter aliquam cauſam,poſtquam ceſſauit illa cauſa, debent cõquieſcere onera, niſi aliqua alia grauis cauſa ſuperueniat,ad quam prædicta onera transferantur. Tertio,cum apud ſe peritos, & bonos conſiliarios non habent: nam certum eſt,principem non poſſe per ſe ipſum ſolum rectè prouidere omnibus reipublicæ neceſſitatibus: qui in diuerſis rebus periti eſſe debent, nam principi diuerſa negotia,nempe belli, regiminis populorũ, & gubernationis regnorum, & huiuſmodi alia contingunt. Quarto, peccant diſſimulando notabili modo populorum flagitia,& quæ magis communitati nocent,ut homicidia, ſacrilegia, furta,& ſimilia. Quinto,cum ſe intromittunt in cauſis ſpiritualibus,quæ de iure attinent ad forum Eccleſiaſticum, ſiue pertineant ratione perſonarum eccleſiaſticarum,ſeu ipſarum cauſarum & negociorum, vt ſunt cauſæ ſpirituales,aut eis annexæ,ut matrimoniales; & aliquoties in excommunicationem Decimam quintam,bullæ Cœnæ Domini incidunt, vbi eſt uſu recepta. Sexto ſi aliquid faciunt, vel fieri, aut ab alijs dici permittunt contra fidem directe, ſeu indirecte, aut quoquomodo præiudicent, niſi in locis,in quibus hæreſes tantum præualuerunt,vt prouideri non poſſit. Septimo, cum ſibi bona communitatis vſurpant, a quo peccato abſolui nõ poſſunt,quouſque reſtituant bona, & fructus. Octauo ſi conferant officia indignis, & maxime ſcienter,& de ſufficientia exquirere neglexerint, & non poſſunt abſolui quouſque non reſtituãt,quæ dicti officiales defraudauerint, vel ſaltem quãdiu ipſos officiales ad reſtituẽdum cogant. Sed dubium inſurgit, num principes, & ſuperiores ſeculares tuta conſcientia dignioribus dare teneantur officia,vel an ſatis ſit dare dignis,prætermiſſis dignioribus. Nonnulli ad iuſtitiã diſtributiuam reſpicientes,intentionemq; dirigẽtes,teneri dixerunt; nam principes non ſunt domini officiorũ, ſed vnũ corpus cũ republica formant;ideirco unumquodq; membrũ reipublicæ iuxta merita tractare tenentur. 14
Quamuis hæc ſententia aliquo modo videatur probabilis, tamen eſt dura,qm̃ principes habent multos, de ſeipſis benemeritos, & dignos, quibus præmia conferre non poſſent;quare dicerem, non peccare mortaliter, ſi dignis officia conferant; nã nonnulli ex Theologis, & plures canoniſtarũ id licite fieri poſſe defendunt de officijs Eccleſiaſticis,& beneficijs,igitur multo magis in officiorũ ſecularium diſtributione. Nono, principes a ſubditis ſeruitia perſonarũ,vel iumentorũ ad ſui ſolã utilitatẽ ſine mercede exigentes, mortaliter peccãt, & acceptũ ſoluere tenẽtur. 15 Decimo,peccãt,ſi parte ius petente contra aduerſariũ, ſiue in uita,ſeu in bonis, iuſtitiã non adminiſtrant. In vno tñ caſu,ẽt parte inſtante,ſupremi principes poſſunt liberare perſonã a morte, quæ eſt 16 ualde vtilis reipublicæ; data tñ parti læſæ omni alia poſſibili ſatisfactione. Vndecimo,multa peccata cõmittunt, bellũ iniuſtũ gerentes, aut ita dubium de iuſtitia,ut probabilior ſit iuſtitia partis aduerſæ:imo non poſſe principes inire bellũ, niſi vel euidenter ſibi cõſtet de ſua iuſtitia, aut ſaltẽ ratione valde probabili; quia inde multa mala ſuis ſubditis,& alijs eueniunt, de quib⁹

Digitized by Google

ipſi ſatisfacere tenētur, ſi a raptori
bus, & ab inferentibus damnū non
reſtituatur ablatum. Tandem pec-
cant, ſi licētiores ſunt erga ſuos do
meſticos, permittendo eos uexare
ciues, aut aliquem ad audientiam
abſque pecunia non admittere.
Quos etiam ſubiectus offendere po
17 teſt quinque modis. Primo mala im
precando, vel eis faciendo. Secun-
do cum eis detrahit. Tertio, quan-
do ſine reuerentia, ac timore corā
eiſdem manet. Quarto, debita vecti
galia eis ſubtrahendo. Quinto, quā
do eis populum reddere rebellem,
& cōtumacem procurat; tum enim
non ſolum principem; ſed Deum in
ipſis lædit, ut dicebat Dominus. Nō
1. Reg. 8. te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſu
per eos.

CAP. IIII.

De honore tutoribus, ac magiſtris debito.

18 PRæterea tutores, parentum lo
co ſuccedentes, honorare obli
gatur, quoniam multa bona aſ
ſequitur ob tutelam eorum. Tuto
res vero è contra in pupillorum cu
ſtodia vigilare tenentur, quia in po
teſtate eorum traduntur: cum tute
la ſit ius, & poteſtas in libero capite
ad protegendum eum, qui propter
ætatem ſuam ſe tueri nequit iure
conſanguinitatis, vel ciuili data,
inſt. de tutel. § eſt autem. Nam tu
tor eſt, qui pupillum morte, aut
emancipatione ſui iuris factum, de
fendit, qui triplex eſſe poteſt, ſcili
cet legitimus, teſtamentarius, & da
tus iuxta triplicem tutelam, quarū
prima dicitur legitima, quæ ex ſan
guine oritur, cum nullus tutor per
teſtamentum datur; nam tunc qui
primo loco in hæreditate ab inteſta
to alicui ſuccedit, eius patrocinium
ſuſcipere adſtringitur. Secunda, eſt
ex teſtamento, quando Pater dat fi
lio tutorem in teſtamento. Tertia
eſt, quam iudex defert, cum nullo
aſſignato tutore per teſtamentum,
& nullis exiſtētibus cōſanguineis,
ad tutelā idoneis, ex officio tutorē
præbet, & vſque ad decimumquar
tum pupilli, & ad duodecimum pu
pillæ durat; deinde cura incipit uo
cari, quæ ad vigeſimūquintū annū
completū vſque perſeuerat, inſt. qui
mo. tutel. fier. & inſt. de cura. Tuto- 19
res autem corpore, & mente ſanos,
& non imbecilles eligere oportet,
qui præſertim ad tria tenentur, quę
ſi non fecerint, ad intereſſe obligā-
tur. Primo, vt pupillos à criminibus
intactos conſeruent. Secūdo, vt res
eorū ab iniuria præſeruent. l. 1. ff. de
tut. Tertio, eorū pecuniā, uel bona
mobilia, quæ ad nil ualent eis ſeruā
ta, conuertant in prædia, vel bona,
ex quibus fructum percipiant, alias 20
ad intereſſe obligantur, ut Bar. in l.
tutor. qui repertorū § 1. ff. de admit.
tut. quod eſt verū, ſi emere, & vēde-
re poterunt; alias non. Verū, ne con
ſtringantur ad intereſſe dandū pu-
pillis ob dicta bona, expedit, ut res,
& negocia cum conſilio coniuncto
rū pupillo pertractēt, & id in inſtru
mento ponatur; nam inde præſum-
ptionē abfuiſſe, dolum, & culpā ap-
parebit, ut l. etiā C. ſi tut. Magiſtris 21
quoq; honorē debitū præſtare obli
gatur, quia in multis loco parentū,
in aliquibus autē etiam amplius re
ponuntur, qui in duo genera diſtin
guuntur: Etenim aliqui vulgo Peda
gogi appellantur, eo qd ſp inſequā-
tur puerorum veſtigia, quibus mul
ta incumbunt, Primo facere, poſtea
docere debēt; nā vita bona abſque
doctrina præ ſe fert multam gratiā;
doctrina verò ſine vita, rectè inſtitu
ta; integritatē profecto non poſſi-
det. Secundo, peritos, & doctos eſſe
con-

conuenit,ne in rerum dilucidatio-
ne errent, & omnia impedimenta
remouere ſatagant, quæ ſtudio, ac
diſcipulorum profectui officiunt.
Tertio,debent eſſe faciles,& clari;
nam difficilia obnubilando,magnũ
diſcipulis afferunt detrimentum:
Deinde eos in timore Domini,& re
uerentia ſacerdotum, & rerum ſa-
crarum diligenter inſtituere debẽt:
Et meminerint,ſe ad hoc eſſe voca-
tos,vt puerorum vitam, Primo,re-
ctè inſtituant:quia eorum parentes
ob procuranda familiæ neceſſaria
ſedulam filiorum curam gerere nõ
poſſunt: Vnde ſciant,non permitti
pueris, vt libros turpes legant, etiã
ſub quæſito colore ornati ſermo-
nis, ut frequenter euenire ſolet in
lectione poetarũ; neque libros tur-
pes, & cantilenas malas eos aſpice-
re vnquam permittant; & quanto
magis pueri ſunt grãdiores,& dein
ceps malitiæ capaciores: tanto mi-
nus eſt illis aliquod turpe legen-
dum,nec vt ipſi legant, vel domi re
tineant permittendum.Ex hac par-
te etiam ſequitur, parentes agere
perperam,qui pædagogos tanquam
famulos pertractant,quia pueri eos
23 facile poſtea contemnunt.Quare ſi
filios diligunt, pædagogorum curã
diligenter habere debebunt,eos in
propria menſa alendo, uel in alia;
ſed honoratiori aliorum,eis proui-
dendo pro veſtitu,& alijs. Aliud ge
nus magiſtrorum eſt,qui grauiores
ſcientias profitentur, & his tanta
cura rectæ inſtitutionis diſcipulo-
24 rum non incumbit; proptereaque
eos eſſe inſtitutos,aut ab alijs inſti-
tuendos ſupponunt. Nihilominus
etiam hi nõ ſunt omnino ab hac cu-
ra liberi; nam ex charitate ſaltem,
oblata occaſione inter legendũ,ali-
quid exhortationis interponere de
bent, vt diſcipulos in bonis promo
ueant: & licet id crebro diſcolis ſit
oneroſum, alijs tamen non ſolum
gratum;ſed vtile eſſe ſolet. Verun-
tamen iſti quoque ex iuſtitia ſanã
doctrinam docere, & rationem ca-
pacitatis,& eorum profectus habe-
re tenentur:vnde aduertant,ne pec
cent, quando ſolum ſuas lectiones
legunt ad pompam.Diſcipulis vero 25
eorum tripliciter peccare contin-
git.Primo,in negligentia ſtudiorũ,
& propter inobedientiam paren-
tum, & in re graui aliquando eſt
mortale; nam alunt eos in ſtudijs
ſpe, & propoſito certo, ut facti do-
cti,prodeſſe familiæ poſſint,qua ſpe
fruſtrantur,quando filii ſtudere ne
gligunt.Secundo,quia damnum fa-
miliæ communiter inferũt, quoniã
multa bona tempore ſtudiorum cõ
ſumunt, & parẽtes ſæpe æs alienum
pro ſuſtentatione eorundem cõtra-
hunt, filios deinde reſtituturos ſpe
rantes.Tertio,grauiter peccant,pe-
cunias ſibi a parentibus traditas in
ſtudiis, male expendendo in rebus
illicitis,& prohibitis.Tandem pec-
cata committunt, etiam ſi nil aliud
a parentibus, quam ordinaria pro
ſuſtentatione recipiant,ſi poſtea ſi-
bi ſubtrahunt notabiliter de hone-
ſto victu, & veſtitu ad fornicandũ,
& ludendum, quia lædunt honorẽ
parentum, cum infra conditionem
ſui ſtatus notabili ratione vitam du
cunt,& veſtiuntur.Igitur iuxta hoc
præceptum diligenter expendat,an
parentes honorauerit, vel eos con-
tempſerit, aut eis maledixerit, ſeu
exiſtimauerit, & in rebus iuſtis pa-
ruerit, & in neceſſitatibus ſubſidiũ
dederit,ſiue mortem eius concupi-
uerit,vt caperet hæreditatem,& eo
rum teſtamenta mandauerit execu
tioni,ſed non ſolum parentes carna
les; verum & ſpirituales,ac tempo-
rales ſpreuiſti, quandoque in hac
vita bonum nomen amittendo, &
in futura æternam damnationem

præparãdo. Cur dormitas? ſurge,& ciconiam imitare, quæ ſenem alit patrem,& fouet. Cum enim omnia animalia naturaliter ſuis progenitoribus ſint proficua; quare cum tibi amor a natura ſit inſitus, eorum exempla nõ ſequeris? Videas ergo, ne ſupradictos deſpicias, ut ne a Deo & tu pro nihilo reputeris, & non ſis longæuus ſuper terram, quã Dominus promiſit omnibus parentes diligentibus.

C A P. V.

De Homicidio in communi.

IN hoc Quinto præcepto ad proximum, ſibi æqualem, incipit ordinari per iuſtitiam, quæ ius ſuũ cuique tribuit, relinquẽs vnicuiq; omnium rerum ſuarum legitimam Lib.1.c.13 poſſeſſionem, ut D. Aug. de lib. arb. 22.q.58 & D. Tho. Iniuria autem proximo art.1. irrogatur, quando contra hæc ſubſequentia mandata læditur. Etenim non ſolum iniuria uocatur ea (ut vulgo dicitur) cum quis dedecore, opprobriis, & cõtumeliis afficitur, ſed etiã omnis ablatio iuris, quod quis in aliquam rẽ habet: vnde maxima omnium iniuriarum in hoc præcepto prohibetur, ſcilicet occiſio, per quam homo iure, quod habet in vitam ſuam, priuatur, quod ius eſt omniũ digniſſimum, & quo ſemel ablato, amplius reſtitui nequit: nam homicidium eſt iniuſta
26 hominis occiſio, quod triplex eſſe contingit, ſcilicet voluntarium, neceſſarium, & caſu factum, ut Glo. in c. de his, & de homic. ſicut dignũ. Alex. 3. p. q. 34. memb. 3. quam doSeſſ. 14. ctrinam Conc. Trid. vt propriã amc. 7. plectitur de refor. Voluntarium autem large accipitur, atque proceſſe, diſt. 50. Si quis uoluntarium. Stricte voluntarium eſt illud, quod preciſe vult, atque perfecte, & in ſe. Voluntarium vero large ſumptum eſt, quod non vult in ſe, ſed in ſua cauſa, ut qui vult multum vinum bibere, ebrietatis non quidem in ſe; ſed in ſua cauſa voluntatem habet. Vel vt alii dicunt, voluntarium eſt duplex, quoddam abſolutũ, & quoddam conditionatum. Illud eſt abſolutum, quod fit ſponte, & nulla impellente neceſſitate. Illud vero eſt conditionatum, quod non voluntarie, nec ſponte; ſed inuite efficitur, vt de mercatore proiiciente merces in mari, vt vitam ſeruet. Homicidium voluntarium large ſumptũ eſt, quod vult in ſua cauſa, & factũ caſu nominatur, quod alii indirecte & per accidens vocant; ſed duplex effectus ex cauſa ſequi poteſt, aliquando ut plurimum, aliquando autem raro. Exemplum vtriuſque. Ex potu veneni, vt plurimum mors ſequitur, ex potu autem vini raro ebrietas conſequitur; vnde Caieta. 2. 2. q. 64. ar. 8. ait, quando effectus ex cauſa, ut plu ad 3. rimum non ſequitur, & præter intẽtionem occurrit, caſuale ſeu caſu factum exiſtimatur. Homicidium au- 27
tem quinque modis fieri poteſt, facto, præcepto, auxilio, conſilio, & permiſſione. Facto interficit, quando actum occiſionis operatur percutiendo, vel venenum miniſtrando. Præcepto cum alicui iubet, ut alium perimat. Auxilio quotieſcumque aliquem adiuuat ad necandum. Conſilio cum ad interimendum conſulit. Permiſſione, quando alterius necem non impedit, cum poſſit, & debeat, de quibus infra.

CAP.

CAP. VI.

De occiſione per ſententiam iudicis facta.

VT iudex aliquem morte con-
demnet, aliqua ex parte iuſti-
28 tiæ, & nonnulla ex parte charitatis
requiruntur: ex parte iuſtitiæ depo
ſcitur, ut iuris ordinem ſeruet, dato
ſufficienti termino ipſi reo ad ſuam
cauſam tuendum. Excipio tamen
vnum caſum, quando reus in fra-
granti crimine deprehenderetur,
& delictum eſſet valde enorme,
tunc breuiſſimo aſſignato defenſio
nis termino mortis ſententiam ſta-
tim ferre poteſt. Secundo requiri-
tur, vt ſecundum probata, & allega
ta procedat. Tertio, vt morte non
condemnet, niſi cauſa iure ſit mor-
29 te digna. Et iudex, qui ſuperiorem
recognoſcit, in omnibus caſibus
ſententiam mortis ferre tenetur iu-
xta leges, illis vtendo cum aliqua
æquitate, & non in rigore: Et quan-
do leges poteſtatem faciunt, & non
præcipiunt, tunc iudex vti poteſt
aliqua æquitate paulo magis, non
tamen tantum, vt iniuriam parti læ-
ſæ inferat, & ne delicta relinquat
impunita, & cauſa maiorum malo-
rum reipublicæ exiſtat. Quarto, te-
30 netur etiam dare locum, & tempus,
vt confiteatur, & probabile eſt
etiam, vt tempus concedat ad ſu-
mendum Euchariſtiam; ſed non eo
die, in quo debet ſuſpendi, aut neca
ri; ſi vero eſt periculum in mora,
idem tempus concedere non ad-
ſtringitur; nam occiſio nocentis ob
publicum bonum reipublicæ ſem-
per fieri poteſt. Probatur. Omnia
membra capiti ſubijciuntur, neque
putridum membrum imperio, vel
alterius membri ipſius corporis
permiſſione, niſi capitis, præcidi po
teſt; quoniam omnia membra pro
ſalute ipſius ſe exponunt, ſed no-
cens, & malus tamquam putridum
membrum, ne inficiat totum cor-
pus, præſecari poteſt, ergo, a iudice,
tamquam a capite, præcidi valet. Se
cundo nocentis occiſio non ad pe-
culiarem vindictam; ſed ad commu
ne bonum reipublicæ conceditur;
ergo, ad iudicem, tanquam ipſius
conſeruatorem, ſpectat mortem in-
ferre. Verum obijcere poteſt. Ad
quemlibet ciuem attinet procura-
re bonum reipublicæ ergo: nocen-
tem necare poteſt. Reſpondetur
ea, quæ ad communem vtilitatem
reipublicæ pertinent, duplicis eſſe
generis; quædam enim præiudiciū
tertiæ perſonæ concernunt; quædā
nullo modo præiudicant; prioris ge
neris a priuata perſona fieri ne-
queunt, inter quæ nocentis occiſio
enumeratur, quia non tantum ei
præiudicium; ſed parentibus quo-
que, & amicis damnum infert: Ea
vero, quæ non præiudicant, a quo-
cunque, etiam authoritate priuata,
fieri poſſunt. Item ſciſcitari valet,
an Iudex, miſericordia motus, reū
a pœna mortis liberare poſſit. Re- 31
ſpondetur non poſſe, quando ſupe-
riorem recognoſcit, quia legem di-
ſpenſare non poteſt. Si vero eſt ſu-
premus, & alium non recognoſcit,
& reus eſt perſona valde vtilis, &
reipublicæ neceſſaria, læſæ parti da
ta ſatisfactione in alijs, vitam con-
donare poteſt. Sed Scotus dubitat,
an iudices poſſint per ſententiam
propter non nulla crimina inferre
mortem nocentibus, & inquit in 4.
ſent. diſt. 15. q. 3. in hoc præcepto po
ni prohibitionem vniuerſalem. Nō
occides, quam ſolus Deus in veteri
lege in aliquibus expreſſis caſibus
diſpenſauit. Deinde infert, ſi magi-
ſtratos aliquos interficiunt, id præ-
uenire, quia Deus aliquos malefa-
ctores excepit, Exodi 21. Deut. 21.

Digitized by Google

& 22. vbi Areoli, homicidę, blaſphemi, adulteri, & patribus ſuis maledicentes, & nonnulli alij pœna mortis puniri mandatur; & adiungit, iniquas eſſe aliquarum prouinciarum leges, quæ furem, maxime diurnum, qui non eſt oppugnator, interfici præcipiunt; quia nullibi talem furem necari iubetur: immò

Exo. 22. contrarium habetur. Si effringens fur domum, vel ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis. Quod ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipſe morietur. Deinde infert, in noua lege homicidas, & blaſphemos interfici poſſe, quia id non fuit reuocatum in Euangelio; ſed modo adulteros perimere non licet, quia fuit reuocatum. Nemo te condemnauit? quæ dixit nemo Domine. Di-

Ioan. 8. xit autem Ieſus; Nec ego te condemnabo; quæ ex D. Auguſtini do-

Lib. 1. de ciuit. 21 ctrina relata 23. q. 5. Si nō licet ibi. His igitur exceptis, quos uel lex iuſta generaliter, vel ipſe iuſtitiæ fons Deus ſpecialiter occidi iubet, quiſque hominem, uel ſeipſum, vel quēlibet occiderit, homicidij crimine innectitur. Probatur. Nulli inferiori in lege ſuperioris diſpenſare licet; ſed Deus abſolute vetuit, hominem occidi, dicendo. Non occides: ergo. Caietan. Scoti opinionem impugnat, & Franciſcus a Victoria relect. de homic. nu. 11. Ioan. Med. C. de reb. reſti. q. 4. Gab. in 4. diſt. 15. q. 15. ar. 3. dub. 1. Sot. li. 5. de iuſtitia, art. 2. Alphonſ. a Caſtro. lib. 1. de poteſt. & recentiores. Nam eſſet nimis periculoſum improbare leges ciuiles, quę ita ſtatuerunt, cum a ſapientibus, & prudentiſſimis cōditæ fuerint, & non ſine diuina prouiden-

Prou. 8. tia factæ. Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt; quæ ſimiliter per legem pontifi-

ciam laudantur 23. q. 5. de occidendis. Miles. Nam fruſtra. Probatur. Omnes recta ratione utentes aduerſum ius naturale numquam leges condiderunt; ſed ante legem ſcriptam multæ reſpublicæ, ſic dictante natura, & ratione, fures diurnos, & nonnullos alios, criminibus inuolutos, pœna capitis plecti mandauerunt, & vſu fuerunt comprobatæ, ergo, perperam feciſſe non eſt dicendum. Secundo, ſicut in corpore naturali putridum mēbrum abſcinditur, ne totum corpus inficiat, vt Apoſt. Neſcitis, quia mo- 1. Cor. 5
dicum fermentum totam maſſam corrumpit? ſic in republica pars pernitioſa, vt totam rempublicā nō corrumpat, præſecari poteſt; quia omnis pars vt imperfectum ad perfectum ordinatur: ergo reſpublica pro toto conſeruando leges condere poteſt, quibus putrida membra præcidantur. Quapropter ſalua Do- 32
ctoris ſubtilis exiſtimatione, Diuæ Thomæ opinionem, ut veram, & 2. 2. q. 64
vſu comprobatam, libēter ſequor. art. 2.
Nam Scotus ex ſuo fundamento elicuit concluſiones, ſuo modo veras; ſed falſum eſt, hoc præceptum ea generalitate eſſe intelligendum, vt cunctas occiſiones vniuerſe comprehendat. Namque oppugnatorem inculpata tutela nullatenus eo mandato occidi prohibetur; neque legitima eſt reſponſio, vt inuaſus aliū interficere non intēdat; ſed tm̄ ſe defendere. Quia etſi finis principalis, & ſuperior ſit defenſio, tā tanquā medium ſumitur interficere oppugnatorē. Nec alia reſponſio obſtat, videlicet authoritate publica, aut diuina perimere, quia priuato iure, a natura ſibi cōceſſo, ſe defendit, & aliū occidit. Et Rndet fundamento Scoti, pręcepta, quatenus moralia ſunt, ſp manent: ſed qūo, & quare, & ī quib⁹ caſib⁹ ligāt, natura-

lis

lis reationis eſt differere, & definire, vt legiſlatores paſſim fecerunt, neque mortis pœna, furis, & latronis culpam excedet, quia illatum damnum non ſolum reſpicitur ratione priuati damni, ſed boni publici, rei ũq; corporearũ, & animarum iactura & talium furium tolerãtia, quæ facilè poſſunt euenire, ratio habetur; & præſertim his temporibus, cum multi ad furta ſint procliues, & alias non metuant pœnas; quare aduerſum tales pœnam mortis ponere oportuit. Ad illud de adultera dici poteſt, Chriſtum eo loci non induiſſe iudicis perſonam, neque aliqua diſpenſatione vſum fuiſſe; ſed tamquam doctor priuatus rectè conſuluit dicendo, Nemo te condemnauit? neque ego te condemnabo; & ſic legem non reuocauit; ſed miſericordiam, & benignitatem oſtendit. Ad locum Diui Auguſtini reſpondetur, ſeipſum declaraſſe ibi. Qui Deo authore bella faciunt, aut perſonam gerentes publicæ poteſtatis, ſecundum eius leges, hoc eſt iuſtiſſimæ rationis imperiũ, ſceleratos morte puniunt. Vbi legẽ Dei, iuſtiſſimæ rationis, imperium, ſeu exercitatum dictamen dictæ rationis vocat, innuẽdo ad rationem ſpectare, vt lex temporibus, & occaſionibus accommodetur. Eodem modo rationi reſpondetur.

C A P. VII.

De cæde iuſta, quæ fit in bello.

33 IN bello occidere licet, quando eſt iuſtũ, vt verò iuſtum ſit, duo, ex parte charitatis, ſcilicet rectitudo intentionis, & poteſtas requiritur in eo, qui bellat, vt non odio, ſed zelo iuſtitiæ exequatur. Sed nõ quilibet Princeps bellũ gerere poteſt; verum Imperator tantummodò, & cæteri principum, qui ſuperiorem non recognoſcunt, quia nõ 34
habẽt ad quem conqueri poſſint, quibus iure naturæ de illata ſibi iniuria cognoſcere, & iudicare eſt cõceſſum, vt Diuus Auguſtinus contra Fauſtũ. Qui verò ſuperiorem recognoſcunt, via ordinaria conqueri, & ius ſibi reddi efflagitare poſſunt. Duo ex parte iuſtitiæ depoſcuntur, videlicet vt cauſa ſit iuſta, & grauis, vt D. Augu. in Ioſue q. 10. tom. 4. ibi. Iuſta autem bella definiri ſolẽt, quæ vlciſcuntur iniurias, ſi qua gẽs, vel ciuitas bello petẽda eſt, vel vindicare neglexerit quod a ſuis improbè factum eſt, vel reddere quod per iniurias ablatum eſt. Nam bellũ eſt grauiſſimum ſupplicium, & magna, ac infinita mala ſecum defert. At poſcere valet. Quid faciendum, ſi dubia ſit cauſa belli, videlicet ſi dubitetur, num ſit iuſta, vel iniuſta cauſa bellandi. Pro facili notitia reſpõdetur, aliud eſſe bellum indicere, & gerere, aliud ſe a bello defendere. Rurſum alia ratio eſt de Imperatore, alia de milite libero, vel precio conducto. Imperatori, & alijs principibus, ſuperiorem non recognoſcentibus bellum indicere, & gerere licet; & quando eſt dubium, Princeps bellando mortaliter peccat. Cæterum ſubiecti milites peccatũ non cõmittunt, quia ſubditi in cauſa dubia ſuperiori ſuo ſemper parere tenentur, milites autem, precio conducti, mortale committũt, nam ratione obediẽtiæ, cum ſint liberi, non excuſantur. Si tandem bellum, quod dubium erat, iniuſtum eſſe cõperiatur; tunc qui bellum geſſit, & milites non ſubiecti, omnia damna recompẽſare tenentur. Milites verò ſubditi ad nihil obſtringũtur, quia bonis, & honeſtis rationibus militauerunt. Alteri parti, quæ bellum patitur, contra oppugnantes ſe defendere,

Lib. 22. c. 84. & 75. 10. 6.

fendere, & eos interficere licet; etenim in dubijs melior eſt conditio poſſidentis, & in re dubia vnicuiq; poſſeſſionem ſuam protegere conuenit. Ex dictis infertur, eos milites peccare mortaliter, qui in bellis alterutram partem, quæ illos duxerit, vel eam partem, quæ maius precium pollicita fuerit, non examinata belli iuſtitia, ad ſequendũ ſunt parati. Belloq; indicto quærere poteſt, an parte aduerſa debitã ſatisfactionem re vera offerente, tenetur ne altera pars, quæ iniuſtitiã paſſa eſt, recipere purgationem, &
37 deſiſtere a bello? Reſpondetur eſſe laudabile, & Christiano Principe dignum ſi debita ſatisfactio verè offeratur, eam recipere, & bellum dimittere; quia in bello, etiam iuſto, infinitæ iniuriæ, & diuerſa damna innocentibus irrogantur: Quare bonum eſt impedire iſtas iniuſtitias, & mala, dummodo vera ſit ſatisfactio; nam inimici plerumque ſimulant, & fingunt. At ſi Princeps, penes, quem eſt iuſta cauſa bellãdi, & quaſi in ipſamet executione iuſtitiæ, quo tempore locus pœnitentiæ non datur, purgationem accipere non adſtringitur. Hinc ſequitur. Quando Princeps eſt in actuali obſidione alicuius ciuitatis, vel nõnullorum militum, nullas conditiones, nec vlla pacta admittere, neque recipere tenetur, ſed bellũ proſequi poteſt; ſi autem eius clementiæ ſe dederint, apud me certum eſt accipere teneri deditionem; quia per eam fit debita ſatisfactio, & iuſtitiæ executio non impeditur; cum Princeps iudicare, & quos inuenerit morte dignos, punire valebit; Si verò deditionem cum aliquo pacto receperit; Si fuerit iuſtum, vtraque pars ſtare conditionibus ſub mortali tenetur: Si autem non fuerit iuſtũ, vel in toto, aut in parte aliqua, conditionem iniquam includit, tunc ſeruare illud non adſtringitur, etiam ſi pactum fuerit iuramento firmatum; nam vt in tract. de iuram. dixi, iuramentum de re, iniquitatem continente, non ligat. In bello autem ante conflictum, in ipſo certamine, & poſt cõflictum, aliqua ſunt iuſta, aliqua verò non. Ante cõflictum, quando caſtra ſunt propinqua, ac tempus certaminis inſtat, particularem pugnam tum inire, non licet, nempè vt milites ex vtraque aciei parte bini, vel terni, vnus, vel alter inter ſe ad modum hoſtilẽ pugnent, quia id adhuc non eſt bel
lum, igitur non eſt licitum. In caſu 38
tamen conuenit, dummodo hæ conditiones adſint. Prima, vt hæc ſingularia certamina ſupremi Principis authoritate fiant: nam ſine eius mãdato belli conflictus iniri nequit. Secunda eſt, vt iſtæ particulares pugnæ ſint, vel ſimpliciter neceſſariæ, aut ad bellum valde vtiles, vtputa ſi in toto exercitu, vel in parte hoſtiũ timorẽ eſſe aduerteretur; tunc Princeps ad animandum timidiores ante vniuerſalem conflictum aliquos egregios milites conſtituere poteſt, vt cum hoſtibus congrediantur, & pugnent; nam ſi iſti de aduerſarijs victoriam reportãt, alij timidiores redduntur animoſiores. Tertia eſt, vt ſpes ſit, illos paucos milites, qui ad ſingularia certamina dirigũtur, de inimicis victoriam eſſe cõſecuturos. Ante cõgreſsũ quoq;, ſi aliquos contigerit inuenire ſolos, & a ſuo exercitu ſeiunctos, ſi non ſe prote-
gant, interficere nõ licet, ſed ſolum 39
capere; Si vero ſe defendant, eos interficere licebit. Pari ratione eſt licitum inuadere apparatum hoſtilem, vbicumque fuerit repertus, & vias præſidijs interclusas tenere, per quas talis apparatus expectatur. Namque habere iuſtam cauſam

bellandi

bellandi omnia licent; quæ pro ſua
defenſione, & pro hoſtium expugna
tione neceſſaria exiſtunt. Verum
quæret, ſi in contrario exercitu (vt
aliquoties contingit) pater congre-
diatur cum filio, vel frater cum fra-
tre, vtrum patrem, aut fratrem in-
39 terficere liceat. Reſpondetur eſſe li
citum, filium occidere patrem, ſi
pater eſſet multum obfuturus exer
citui filij, quia in tali caſu filius rei-
publicæ ſalutem paternæ ſaluti an-
teponere tenetur, & preſertim quã-
do non eſſet alius, qui interficeret;
ſed ſi pater, relictus unius, nil obeſ-
ſe poſſet, aut ſi (quod crebrò euenit)
neceſſitate potius, quam voluntate
caſtra hoſtilia ſequeretur, tunc filio
liceret, quinimmò probabile eſt, ip
ſum ad hoc teneri. ſ. parcere patri,
& multo magis ſi pater aſpecto fi-
lio illi ſe dederit, & vitam ab eo de-
precaretur, quia mors patris nõ eſt
neceſſaria pro bono communi: Vn-
de ius naturæ ſtatim vires acquirit,
quo filius patri benefacere tenetur.
At quæret, ſi filius in illo furore ar-
morum, & impetu patrem, ab eo
deprecatẽ vitam, occideret, peccat
ne mortaliter? Reſpondeo non pec-
care propter actum indeliberatum.
40 In ipſo conflictu, & in furore prælij
innocentes, & eos quoque, qui non
cooperantur actiuè, & directè ad
bellum, necare non licet: Vnde par
uulos, nec puellas virgines, nec eos,
qui deferunt neceſſaria ad exerci-
tum, occidere licet. Et quamuis mi-
lites ſine cibo vitam ducere nõ poſ-
ſint, attamen cibos portare non eſt
quid ordinatum per ſe ad bellum,
& communiter deferentes cibaria
id faciunt, vt aliquid lucrentur, niſi
contrarius Imperator ſub pœna ca-
pitis cibos ferre prohibuiſſet exer-
citui contrario. Ex dictis deduci po
teſt, rariſſimè, & ferè nunquam li-
cere Imperatori tradere militibus
ciuitatem, hoſtiliter diripiendam;
quia id nunquam fieri poteſt abſq;
multorum innocentum oppreſſio-
ne: At quid agendum, ſi ciuitas cru-
deliſſimè certat? Reſpondetur poſſe 41
tradere depopulandam, quia id eſt
neceſſe, vt alijs ciuitatibus timor in
feratur, vt vbi vna tradita fuerit de
populanda militibus, alia ſaltem ti-
more ſe dedat, vel non ita prefractè 42
pugnet. Nihilominus, vt licita ſit
iſta vaſtatio Imperator duo interdi
cere debet; Primo ne aliqua puella,
vel puer occidatur. Secundo, ne vir
gines opprimantur; alias verò mu-
lieres, quæ ſunt in ciuitate, ſi ſint vi
riles, & de quibus cõſtat, fuiſſe præ-
lij participes, vt puta in faciendis
excubijs, aut defendendo milites,
& inimicos occidendo, interficere
poteſt; Si autem ſint, vt communi-
ter eſſe ſolent; & bello non fuerint
cooperatæ, eas tãquam innocentes,
necare non licet. Poſt conflictum, 43
ſedato aliquantulum furore belli,
vlli militi quemcumque alium am-
plius interficere non licet; nam ra-
tio belli tunc ceſſat; vnde ſi poſtea
nocentem quempiam fuiſſe inue-
niatur, titulo iudicij eſt puniendus:
Imperator enim, vel alius de man-
dato cauſas contra delinquẽtes co-
gnoſcere, & quos repererit nocen-
tes, per iuſtam ſententiam morte
damnare poteſt. At peteſ: depopu-
lata ciuitate quid faciendũ de pue-
ris, & puellis? namque ratio dubi-
tandi eſt, quoniam maior pars ho-
minum fuit trucidata, & cæteri in
captiuitatem ducuntur; vnde ſi re-
linquantur pueri, & puellæ, certum
eſt, quòd fame peribunt. Reſpondè-
tur, Imperatorem non teneri hoſti-
bus neceſſaria prouidere, nec eos a-
ſportare ſecum, ne ſint ſuo exerci-
tui oneroſi, & mors illorum Impe-
ratori non imputatur, quia ad eam
actiuè non cooperatur; ſed iure ſuo
tantum

Digitized by Google

tantum vtitur, aſportando ex hoſtibus eos ſolum, quos ſibi aſportare videtur.

C A P. VIII.

De homicidio, pro neceſſaria defenſione facto.

PRo defenſione neceſſaria propriæ vitæ alium interficere licet, ideſt tantum ſibi aſſumere debet, quantum in nocendo proximo eſt neceſſe ad vim ſibi illatam repellendum; cuius dubij reſolutio habetur ex eis, quæ ad moderamen inculpatæ tutelæ requiruntur. Vnde aduertat varias exquiri conditiones partim ex parte conſcientię, & partim ex fori contentioſi portione; ſed omiſſis ad forũ fori attinentibus, conſcientiam ſolum tangentes explicabo. Prima eſt, vt ſit vera aggreſſio, & per vim facta; nãq; ſecundum legem naturalem, atq; canonicam, vt de homicid. c. 2. Vim vi repellere licet: nam oppugnatorem necando iure ſuo vtitur. Probatur; quilibet vitæ propriæ potius conſulere, quã alienæ, & ius ſuũ prius, quam alienum, defendere tenetur, ſed omnes propriam vitam, & iura ſua defendunt, etiam cum morte alterius: ergo. Secundo actus morales in defenſione propriæ vitæ iuxta intentionem, & inuaſi propoſitũ conſiderantur, & ſpeciem ſortiuntur; ſed intentio, & propoſitum inuaſi eſt, ſe tueri, & propriam vitam conſeruare; igitur occiſio erit actus per accidens; & ſi oppugnator interficiatur peccatum mortale non erit. Secunda eſt, vt ſit vera defenſio, & actu facta; nam non eſt licitum prǽuenire; poſtquam enim ab oppugnatore læſus fuerit, nec eum inſequi, aut percutere, ſeu occidere licet, quia illi actus tunc ad propulſandã iniuriam, & ſe tuendum, non diriguntur; ſed ad vltionem ordinantur; animaduerſionem verò ſumere non licet. Nauar. autem in explicatione huius præcepti putat, quòd quando iniuria affectus magnam ignominiam incurrit, ſi oppugnatorem non inſequatur, ac tantum percutiat, quantum ad ſui honoris defenſionem oporteret, rectè non facit; nam honorem proprium defendere tenetur, etiam perimendo, ſi eo ad id opus eſſet. Quam opinionẽ Gregorius Sayro in ſua claui regia lib. 7. cap. 10. impugnat primo, quia negari non poteſt, hanc non eſſe vltionem. Secũdo, quoniam communiter apud vulgũ pro magna infamia haberi non ſolet, ſi oppugnatorẽ non inſequitur. Tertio, quia pro eadem iniuria vitanda denuo oppugnatorem inuadere ex alia quauis occaſione licitum non eſſet; Ergo nec eum ſtatim inſequi licet: Poſtremò hæc ſententia multis vindictis viam reſeraret. Sed meo iudicio Nauarrum perperam carpit; nam ſententia eius non eſt vniuerſalis, ſed ſingularis, & in aliqua occaſione, loco, & tempore vera, videlicet ſi inuaſus, & læſus magnã honoris iniuriam patiatur, vt ipſe ibi. Vel magnam honoris ſui iacturam faceret, tunc enim ſentio cum Nauarro, & Victoria in relect. de bello qõ. 2. numero 5. & cum Petro Nauar. lib. 2. de reſtitu. c. 3. num. 383. & ſeq. Nam eſt communis ſententia doctorum, teneri ad ſui honoris defenſionem, & non peccare mortaliter offendendo oppugnatorẽ, ſed tunc inſequendo, honorem proprium tuetur, vt etiam Bart. in l. item apud Labeonẽ ff. de iniur. & idem Bart. & Bald. & Salicet. in l. 1. C. vnde vi Cardinalis, & Imola in Clementina ſi furioſus de homic. Syl. verb. bellum 2. nu. 2. & in verbo homicidium primo. q. 2. num. 5.

6
7

num.5.Sotus lib. 5. de iuſtitia qó.1.
ar.8.dub.vlt.Nauar.in Summ. c.15.
num.4. & Moderni, vt Salon 22. q.
64.art.7.contrcu.2.corrol.2 primæ
conc. Aragona art.7. Ad rationes in
contrarium reſpondetur, non ſem-
per eſſe veras communiter, nam in
aliquo caſu, quando videlicet inua-
ſus, & læſus grandem honoris iactu
ram facit, tunc oppugnatorem inſe
qui, & percutere poteſt. Non nulli
etiam defendunt, præuenire poſſe
45 oppugnatorem, vt puta ſi quis ſit in
aliquo loco reclutus, etſi non ſit
prius offenſus, neque læſus, ſed tan
tum aſpiceret inimicum, arma, &
inſidias parantem, vt ipſum interfi-
ciat, quando exiret, ſi aliam cautio-
nem non habeat euadendi, antequā
exeat, hoſtem interficere valebit;
quippe q in tali caſu potius ſe defen
dere, quam præuenire cenſetur. Cū
enim illa violentia iam ſit actu pa-
rata, & impediri non poſſit, ne fiat,
quaſi in facto eſſe iudicari debet, vt
Sotus de iuſt.lib.5.q.1.art.8. circa
medium Salon 2.2.qó.64.ar.7. con-
trou.1. Petrus Nauar.lib.2. de reſti.
c. 3. Gregorius de Valentia tom.3.
diſt.5.q.8.puncto 4 dub.1. ad 1. In
qua re maxima opus eſt prudentia
ad percipiendum, an ſit re ipſa vera
aggreſſio; nam credita, vel ſuſpecta
non eſt ſatis. Quare moderamen in-
culpatæ tutelæ in foro conſcientiæ
46 eſt, ſi diligentiam adhibuerit, vt à
ſe iniuriam, ſalua alterius vita, re-
pellat. Secundo, quia aliter non po-
tuit, eo caſu necare valebit. Tertia
eſt, vt occiſio oppugnatoris fiat in
ipſo actu defenſionis, non autem
poſtea, interueniente temporis in-
teruallo, aut poſtquam ceſſauit ag-
greſſio, vt de homicid. Significaſti.
Vnde ſi oppugnator ſe viribus defi-
cere percipiat, & fugit, aut deſiſtit,
vel durante rixa dicat, ſe nolle am-
plius rixari, inuaſus illum amplius
percutere, aut interficere non po-
teſt; quoniam violētia iam ceſſauit,
tum etiam, quia talis occiſio non
eſt neceſſaria ad propriam vitam
tuendam, nec ob illam violentiā,
quia defenſio non eſſet, ſed potius
vindicta.

Verum quærere poteſt, ſicut op-
pugnatorem vi vim repellendo in-
terficere licet, ita etiam in tali caſu
propriam defenſionem prætermit-
tere ſit licitum, ac mortē potius pa-
ti, ne oppugnator in mortali mo-
riatur. Abulenſis in cap.10. Ioſue af
firmat, non ſolum licere oppugna-
torem occidere, ſed etiam teneri;
nam ſi aliter agit, eſt ſuiipſius ho-
ſtis, & mortaliter peccat. Cui Diuus
Thom. fauere videtur 2.2.q.26. art.
4. & q.64. artic.7. cum dicat plus te-
netur homo vitæ ſuæ prouidere,
quam alienæ; & ratio eſſe poteſt,
quia ordo charitatis in re graui ob-
ligat plus ſe diligere ſub pœna pec-
cati mortalis, quam alterum; vel ſal
tem conſtringit non diligere alte-
rum pluſquam ſe: qui verò mortem
ſuffert, ne alterum interficiat, pro-
ximum pluſquam ſe amat: ergo cha
ritatis ordinem peruertit. Commu-
nis tamen opinio eſt, licitum eſſe
propriam vitam prætermittere pro
vita ſpirituali, vel corporali oppu- 47
gnatoris, vt tempus pęnitentiæ ſibi
relinquatur; ita Sotus lib.5. de iuſt.
qó.1.art.8. verſ. Quare tres ordines.
Salon ar.7.con.1. Toled.li.5. cap.6.
Pet.Naua. lib.2. de reſt.c.3.nu.326.
Gregor. de Valen.tom.3.diſt.5. q.8.
puncto quarto, dubio 2. Ratio eſt;
cum homo corpoream vitam pro
amici vita exponere queat, a fortio
ri mortem pati poteſt, ne oppugna-
tor in peccato mortali è vita diſce-
dat. Sed vt certo ſciat, quando ſit li-
citum, nec ne; dicendum eſt, quādo
oppugnator eſt perſona publica, &
reipublicæ admodum neceſſaria,
vel

dinem charitatis res proprias magis diligere, quam proximi vitam: quam opinionē Couar. in Clem. ſi furioſus §. vnico nu. 6. de homic. ait eſſe veram, præterquam in duobus caſibus, ſcilicet ſi ſimul cum bonis periculum perſonæ, ac damnum admiſceatur, quale eſt, ſi ſit dubius, an ad furandum, vel ad interficiendū venerit, & ſine periculo uitæ parcere non poſſit; vel quando raptor res ablatas propugnat, ne recuperentur; & præſertim ſi telo id faciat, tunc enim perſonæ periculum intercedit. Pro hac ſentētia facit. c. 2. de homic. vbi occiſio vt te, tuaque defendas ſolum probatur, & Diui
Lib. 1. c. 5. tom. 1. Auguſtini authoritate comprobatur. de lib. arb. ibi. Quomodo apud diuinam prouidentiam a peccato liberi ſunt qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti ſunt? Probatur primo, omnia bona temporalia in uitæ humanæ ſubſidium ſunt collata, igitur auferre vitam, & occidere non licet: qm̄ vita eſt fundamentum totius honoris, & rerum. Secundo, contra ordinem charitatis agere non eſt licitum; ſed furem diurnum interficiendo contra ordinem charitatis ageretur, quia magis vitam proximi diligere, quam bona temporalia obligamur, ergo. Communis tamen ſententia contrarium defendit, vt
Num. 8. Sylu. ver. homicidium. 1. Ang. nu. 5. Caietanus 22. q. 64. art. 7. Sot. lib. 5. de iuſt. quæſt. 1. art. 8. Nauar. in manu. c. 15. nu. 2. Petrus Nauar. li. 2. de reſtitut. cap. 3. nu. 298. & ſeq. Tolet. lib. 5. c. 6. ver. Tertius caſus & facit Lex furem. ff. ad legem Corneliam de Sicar. Pro ſolutione difficultatis pono hanc concluſionem. Quando ablata a fure diurno ſunt magni momenti, & aliter certo recuperari non poſſunt, abſque peccato fu-
49 rem percutere; & etiam, quatenus oportuerit, occidere poteſt. Dixi dummodo illa ſint magni momenti, quia pro valore trium, vel quatuor aureorum non liceret; Sicuti nec vitam periculo exponere non eſt licitum, cum iudex morte nec iſtos puniat; & licet quilibet ſe, & ſua tueri debeat, ipſa tamen ratio dictat, hoc non eſſe faciendum pro re parui momenti. Dixi ſi aliter recuperare non valeat; nam ſi via ordinaria, aut alio modo honeſto, ut puta in iudicio agere, vel clamare, & vicinorum conuocatione furtū impedire, ſeu ablata redimere poteſt, aut teſtes habeat, quibus furē conueniat apud iudicem, tunc interficere non poteſt: nam eo tempore inculpata tutela non diceretur, vt etiam ff. Ad l. Aquiliam dicitur. Si quis, cum furem apprehendere poſſit, maluit occidere, iniuriam feciſſe videtur: & de homicidio. c. Interfeciſti. Dixi certo, nam in dubijs potior eſt ratio patientis iniuriam; ſed ne ſeipſum decipiat, prudentia maxima opus habet. Probatur. Primo, omnia bona temporalia in ſubſidium vitæ humanæ ſunt collata, ergo ea furantem, & aſportantem, ſi alia uia recuperari non poſſint, ut propriam vitam conſeruet, abſq; peccato occidere poteſt. Secundo, quemadmodum vita eſt fundamentum omnium bonorum, ita bona tēporalia ſunt vitæ patrocinia, ergo ea defendere, & furē interficere licet. Opinio Panor. & Couar. eorumque rationes ad eandem ſententiam reduci poſſunt dicēdo. Si res ablatæ ſunt parui momenti; & eas recuperare poteſt, tunc perimere non licet: ſi vero ſint magni momenti, & eas redimere non poſſit, tunc furē abſque peccato interficere eſt licitum. Sotus reſpondet, D. Aug. vel eum fuiſſe illius opinionis: aut locutum eſſe, vt moralem

philo-

Philoſophum, & hanc eſſe germanam intelligentiam ex eo colligitur; quoniam verba facit de fure diurno, vix autem euenire poteſt caſus de tali fure, vt citra eius mortem ablata redimi non poſſint.

Ad argumenta, in contrarium adducta, eodem modo reſponderi poteſt. At obijciet. Homo ex charitatis ordinatæ præcepto plus vitam proximi, quam res ſuas diligere obſtringitur: ergo occidere proximum nõ licet. Reſpondetur falſam eſſe conſequentiã, quia ordo charitatis non expoſtulat, vt quomodocumque, & in quocumque caſu plus vitam proximi, quam bona temporalia debeamus amare; ſed ſolum quando noſtra bona ſunt medium, ſimpliciter neceſſarium pro vita proximi; vt puta quando proximus eſſet in extrema neceſſitate conſtitutus; quando autem ſunt neceſſaria per accidens, & alterius malitia auferuntur, & ea recuperare non poteſt, niſi occidendo, tunc plus ſua bona, quam proximum diligere tenetur. At quærere poteſt, an dicta etiam de clericis, & religioſis ſint vera; ita vt eis ſua auferentem, & aſportantem eodẽ modo percutere, & occidere liceat, quatenus opus ſit. Aliqui negant, vt Gl. in princ. 23. q. 3. & de homic. Interfeciſti. Panor. ibid. nu. 4. & D. Anton. idem affirmare videtur 3. p. tit. 4. c. 3. §. verſ. Notum. Io. Medi. C. de reb. reſt. q. 4. Eſt autem 2. 2. q. 64. ar. 7. cõtrou. 2. conc. 1. poſt corollarium primum, & maximè religioſi, quia mũdo renunciauerunt, & proprium habere non poſſunt. & facit cap. Interfeciſti de homici. vbi presbyter pœnitentiam agere præcipitur toto tẽpore vitæ ſuæ, ſi ob defenſionem rerum aliquem necaret, & cap. Suſcepimus eod. titul. & ratio eſſe poteſt, quia clerici, & religioſi debent eſſe manſueti, & à ſanguine alieni; probatur. Quotquot Domini earum nõ exiſtunt, bona temporalia, etiã magni momenti, proximum occidendo recuperare non poſſunt; quia res aliena, & caduca non eſt tanti faciẽda, ſicut vita proximi; ſed clerici, & præcipuè religioſi, non habent proprium, & debẽt eſſe manſueti: ergo. Secundo pro re citò peritura, ac tẽporali, quantocyus tranſigenda, proximum vita priuare non licet, ergo res temporales pluris facere, quam proximi vitam non eſt licitũ. Tertio: Maiorem charitatem nemo habet, quã vt animã ponat quis pro proximis; ſed clerici, & religioſi charitatem in omnes exercere tenẽtur, ergo. Nonnulli tamen contrariam opinionem habent, vt Petr. Nauar. lib. 2. de reſt. c. 3. nu. 415. & Ludouicus de Beza in reſp. caſ. conſci. caſ. 22. par. 2. dub. 1. ad vltimum. & Gregorius Sayro in ſua claui lib. 7. c. 10. dub. 10. Eiuſdem ſententiæ videtur eſſe Alexander 3. p. q. 34. mem. 2. ar. 2. ibi, ſed quia ex lege naturæ. & Syl ueſt. verb. Bellum ſecundo, num. 5. Probatur primo: Quotieſcumque aliquid iure diuino; aut naturali, ſiue poſitiuo non prohibetur. Facientes illud perperam non agunt; ſed clerici, & religioſi bona ſua defendere nullo iure prohibentur: ergo. Secundo, ius naturale eſt oĩbus cõmune, & non alteratur: ergo clerici, & religioſi eodem potiuntur, & quemadmodum ſeculares pro rerũ ſuarum defenſione, & acquiſitione, alium modum non habentes, occidere poſſunt, ita clerici, & religioſi, cum eodem iure potiantur.

Ioan. 15

Reſolutio huius difficultatis ex illo principio petitur, ſcilicet an ſit de iure naturæ res proprias magni momenti defendere; quod ita eſſe videtur, quia iam dictum eſt, rebus familiaribus vitam ſuſtentari; ideò ne clerici, & religioſi, magnam iacturam 50

cturam

ſturam vitæ propriæ inferant, bona ſua temporalia tueri, & furem occidere, quatenus oportuerit, iure naturæ facultas ſibi datur: Et quamuis religioſi eccleſiaſticarum rerum(vt aliqui tenent) non ſint Domini, tamen vſum habent; quare quotieſcũque eis bona ſurripiuntur; & alter ea redimere non valeant, niſi percutiendo, & perimendo mortale non committunt, quia vſus rerum, vt vitam ſuſtentent, eſt eis neceſſario defendendus; & quoniam ſunt etiã cuſtodes rerum religionis fidei ſuę creditarum. Quod verum eſſe exiſtimo, ſi omnem diligentiam moralem adhibeant, ne furem, eorũ bona aſportãtem, necent; ſi aũt alia via res ſuas recuperare non poſſint, tunc ius naturale, omnibus commune eis reſtagatur. Nihilominus eos cõſulerem, vt numquam proximum interficiãt pro rebus temporalibus; nam maximum ſignum charitatis eſſet, & præſertim religioſi id facere debẽt, qui paupertatem vouerunt; & proprijs manibus, vel eleemoſynis vitam cõſeruare cũ Dei adiutorio valebunt: etenim nimis periculoſum eſt diuinare, an pro tali furto, vel tali, furẽ occidere liceat. Ad c. Interfeciſti. Reſpondetur ſolum eſſe conſilium, nam inquit. Si ieiunare volueris, bonum eſt tibi, quaſi dicat, ſi volueris, bonum eſt ad cautelam, non tamen teneris. Ad c. Suſcepimus. Reſpondetur illos religioſos exceſſiſſe moderamen inculpatæ tutelæ, cum alia via ſe tueri poſſent; fures enim iam vincti erant, & res ſuas redemerant, & recedere valebant, vt in dict. cap. dicitur quòdq́ latrones in perſonis eos affligere turpiter, & veſtimentis proprijs denudare volebant, & quòd nocte ingreſſi ſunt, & tamen occidẽtes adhuc peccauerunt, & irregularitatem contraxerunt, ita ab Alexandro III. iudicati, & non ex alia cauſa, & ratione, niſi quia ceſſante aggreſſione eos interfecerũt.

Ad primum reſpondetur, licet nõ ſint propriè domini, tamen res domini, ſcilicet religionis, & vſum rerum defendere tenentur, nam quò ad ius naturæ mundi mortui non cenſentur.

Ad ſecũdum reſpondetur, quamuis res temporalis ſit caduca, tamen eſt vitæ ſuſtentatio, & neceſſaria ad eam & ad fœlicem ſtatum eius conſeruãdum, ideò res redimere tenentur eo modo, quo poſſunt.

Ad tertium reſpondetur, illam charitatem tunc habere non obligantur; ſed ſua recuperare poſſunt, licet Chriſtus immenſa charitate vſus ſit, quia voluit.

CAP. X.

An pro conſeruanda vita amici, oppugnantem eum occidere liceat.

ALiqui non licere dixerunt: probatur. Vitam pro amico ponere in idem recidit, ac ſi ipſum occideret; at nemo ſemetipſum interficere poteſt, ergo. Secundo: Omnes, qui vitæ domini non exiſtunt, eam mortis periculo ponere non poſſunt, ſed omnes homines nõ ſunt vitæ domini, ſed ſolus Deus, ergo. Nonnulli autem contrarium defendunt, vt Sylu. verb. Bellum 2. num. 8. Sotus de iuſt. lib. 5. q. 1. art. 6. & Glo. in Clemen. prima, de homic. & Abb. in cap. Si vero de ſenten. excommunica. & de cler. percuſſ. cap. penultimo. Probatur. Ne quis oppugnatorem in peccato exiſtentem interficiat, ſe mortis periculo ratione virtutis exponere poteſt, ergo tanto magis pro vita amici conſeruanda, quæ ſibi valde confert ad feli-

cem vitam ſuſtinendum, mortis diſcrimini ſubire poteſt, & vt amicum ſaluet, quatenus opus ſit, inimicum oppugnatorem perimere poteſt. Secundo, quod communiter ab omnibus ꝓ bono reputatur, & habetur; illud effici poteſt; At vniuersè amicum ſeruare, eius inimicum perimēdo, cum aliter eum ſaluare non poſſit, actus virtutis decernitur, ergo.

51 Pro ſolutione dicendum eſſe ſentio, amicum pro defenſione amici perimere oppugnatorem non teneri; ſi verò virtutis, & amicitiæ actum exercere voluerit, quando caſus accideret, vt amicus poſitus eſſet in periculo vitæ, cum vitam ducere cum amico, alterum amicum maximè ſubleuet, oppugnatorem profectò necare poteſt; nam ſemper id fuit laudatum à ſapientibus: dummodo cum moderamine inculpatæ tutelæ amicum, in periculo vitæ conſtitutum, defendat, quia iniuſtè proximum inuadit, vt occidat; ideò ſeipſum potius perimit; & licet ſit officium proprium principis, & iudicis punire oppugnatorem; quia tamen in hoc caſu non poteſt vti officio iſtorum, ad ſaluandum amicum, propter neceſſitatem, ſuſcipit officium iudicis, vt innocentem defendat.

CAP. XI.

Quæritur, an quis ſeipſum interficere poſſit.

CVm de iuſtis homicidijs hactenus verba fecerim, modo de iniuſtis pertractabo; & vt à primo exordiar, videndum eſt, num quis iuſtè vitam ſibi demere
52 poſſit. Reſpondetur negatiuè, quoniam contra duo operaretur, ſcilicet aduerſus charitatem, qua ſeipſum tenetur diligere, & vitam conſeruare; & contra iuſtitiam, qua rempublicam, cuius eſt membrum, parte vna priuaret, vt 23. quæſtio. 5. Si non licet, & Concilium primum Bracarenſe cap. 34. Probatur primo. Quicquid rectæ rationi repugnat, legitimè effici nequit; ſed occidere ſeipſum rectæ iuſtitiæ, & rationi reclamat, ergo. Secundo contra naturalem inclinationem, & inſtinctum agere nō conuenit; at ſeipſum interficiendo contra naturalem inclinationem faceret; quoniam natura vitam cuſtodire ſtudet, vt Cic. lib. 1. de off. primo generi animantium omni eſt a natura tributum, vt ſe, vitam, corpusq́ue tueatur, declinetq́ue ea, quæ nocitura videntur, & omnia, quæ neceſſaria ſunt ad vitam, inquirat, & paret. Eſt Diui Thomæ ſententia 2. 2. quæſt. 64. artic. 5. ad primum. Soti de iuſt. lib. 4. quæſt. 1. artic. 3. conc. 1. & Couar. lib. 1. variar. reſolut. cap. 2. num. 9. At contra arguere poteſt: multi, & multæ ſeipſos occiderunt, vt Diuus Auguſtinus refert de ciu. Dei lib. 5. a cap. 17. per multa, & nonnullos eorum laudibus extollit, igitur pro aliquo fine optimo ſe interficere valebit.
Reſpondetur nullo, quantumcumque optimo fine, ſeipſum perimere
licet; niſi ex impulſu Spiritus Sācti, 53
quem rectè prius examinare oportet, ne Angelus Sathanæ, qui ſe transformat aliquoties in Angelū lucis, eum decipiat. Quando autem a Spiritu Sancto fortiter mouetur, ſeipſum interficere poteſt, quia Spiritus ritus Sanctus eſt Dominus vitæ, vt Diuus Auguſtinus ſupra, & D. Tho. 22. q. 64. ar. 5 in corpore & ad 4. Alexander 3. p. q 34. memb. 1. ar. 2. ad 7. Angelus ver. Homic primo, num. 3. Sylu. num. 4. Tab. verſ. 4. Sotus de iuſt. lib. 5. quæſt. 1. art. 5. in reſp. ad 4. Aragon. & Salon 22. quæſt. 64. art. 5. Toled. lib. 5. cap. 6. conc. 1. Quòd verò aliqui ſeipſos necauerint, ſoluit

in

in cap. 26. Eos non errantes, ſed obedientes Deo hoc feciſſe; & ſubiungit. Cum autem Deus iubet, ſeq; iubere ſine vllis ambagibus inſinuat, Quis obedientiam in crimen vocet? Quis & obſequium pietatis accuſet? Regula autẽ cognoſcendi, an ſit motus Spiritus Sancti eſt, omnem motionem Dei, & Angeli boni ad contemptum ſuiipſius tendere, vel ad commune bonum eccleſiæ; & hoc non ſemper, ſed in aliquo caſu magnæ conſiderationis. Regula verò percipiendi, an ſit diabolica ſuggeſtio, eſt cognoſcere ipſius motionis ſcopum; nam a diabolo motus ad propriam exiſtimationem communiter, vel ad inanem gloriam, aut ad complacentiam aſpirat, ſiue nullum habet finem bonum; ſed temerarius actus eſt propriè.

CAP. XII.

De occiſione innocentis, authoritate publica iniuſtè facta.

PRimo quæritur, num liceat inſontes filios ob peccata parentum occidere. Aliqui poſſe dixerunt, nam iuſtitiæ humanæ diuinam imitari conuenit, iuſtitia diuina ob parentum facinora innocentes filios punit, ſicut in diluuio mul- Gen. 7.
Exod. 11 ti inſontes periere: & Domini Angelus primogenitos Aegyptiorum innocentes occidit. & in hoc cap. 20. inquit. Ego ſũ Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & 23. quæſt. 5. Lex æterna probatur: Vt homines maxima peccata, & deteſtanda effugiant, & euitent, ob commune bonum etiam in filios tamquam eorũ partes, purgari, & puniri debent. Atqui patres aliquando execranda ſcelera committunt, pœna mortis crudelis digna, ergo. Alij tamen cum D. Tho- 1. 2 q. 87. art. vltimo. 54
ma non poſſe affirmant: nam aut aliquis plectitur pœna ſatisfactoria, quam ſponte aſſumit, vel pro peccato ſuo animaduertitur, ſeu pro alterius crimine caſtigatur; ſi innocentes filij pœnam patris vltro ſumunt, quia ſunt quodammodo vnum cum patre; etiam pro eo puniri poſſunt; ſed hoc pacto mortis pœnam ſuo iudicio non ſuſtinerent, quoniam quilibet propriam vitam natura, & arte conſeruat. Secundo modo pro culpa propria plecti poteſt: etenim qui culpam committit pœnas luere debet. Tertio autem modo medicina purgari, ſed non interfici debent, cum reſpublica inſontem perimere nõ poſſit; nam ſolus Deus eſt Dominus vitæ, vt D. Auguſt. ait in loſue q. 8. tom. 4. & reſpublica in caſu. Ad loca ſcripturæ, Reſpondetur, ſolum Deum poſſe, cum ſit Dominus vitæ, & mortis, vita, & mors in manu Domini. Vel intelliguntur de filijs, peccata parentum imitantibus, iuxta illud. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum, licet poſtea per leges in ſubſtantia, & alijs; ſed non in vita puniantur. Ad rationem reſpondetur citra mortem puniri poſſe, quia ſunt innocentes, quibus abſque legitima cauſa tale damnum irreparabile inferri non poteſt. Sed petit, an ſaltem ob publicum bonum expediat interficere innocentem, vt puta aliquis tyrannus contra ciuitatem, vel bonum bellat, & omnes incolas, illic commorantes, occidere, & comburere minatur, niſi caput alicuius inſontis amputetur, & ſibi tradatur, eſt ne licitum præcidere caput innocentis, & illud tradere tyranno; ne tota gens, aut maior pars pereat.

Digitized by Google

Circa hanc difficultatem duas re-
perio opiniones ; Prima eſt , dicen-
tium licere;& ratio eſt,quia bonum
commune debet anteferri particu-
lari ,ita Gregorius de Valent.tom.3.
diſt.5.q.8.punct.2.§ 2.Petr. Nauarr.
lib.2.de reſti c.3.nu.121.& ſeq Pro-
batur primo: Omnis reſpublica po-
teſtatem in ſubditos habet , quos
pro communi ſalute periculo mor-
tis exponere poteſt,igitur, vt publi-
co ſalutem ferat, inſontem tyranno
tradere poteſt. Secundo:Omnes in-
nocẽtes pro communi bono vitam
mortis diſcrimini exhibere tenen-
tur , igitur in aliquo caſu, vt caput
ſaluetur tanquam pars eius, mortis
periculo ſe exponere obligatur . A-
2 2 qũ. 64.ar.6. lij aũt ex D.Thoma contrariũ colli-
gunt , vt D. Antonin.2.p.tit.7.cap..
Syln.verb.Homicidium primo, nu.
5.Tab nu 6.Sot.de iuſt.q.1.art.7.Pe-
trus Nauarr. etiam inclinat in hanc
ſententiam nu.123. Aragon.& Salõ.
22.loc.cit.Toled.lib. 5. c. 6. Proba
tur.Inſontẽ,& iuſtum non occides .
Quicquid commune bonum conſer
uat a republica iuſtè præcidi nõ po-
teſt,ſed innocens bonum publicum
conſeruat , quia eſt pars reipublicæ
principalior,quæ per bonos cuſtodi
tur,& conſeruatur.Secundo: Reſpu
blica ſubditorum vitæ non domina
tur , niſi per accidens , & quatenus
bonum commune deprauat; ſed in-
nocens non deprauat bonum com-
mune,ergo. Pro ſolutione dicẽdum
eſt.Primo:Si tyrannus caput innocẽ
tis peteret, reſpublica obtemperare
illi,ac dare non tenetur; etiam ſi ci-
uitatem, & eius habitatores perime
re,& cõburere minaretur,quia occi
ſioni inſontis cooperaretur , quæ a-
deò eſt intrinſecè mala, vt nullo pa-
cto ſit licita ; Etenim eſſet propriè
occiſio innocentis , & directè lege
diuina prohibita.Secundo tenendũ
eſſe ſentio,rempublicam non teneri
defendere innocẽtem a tyranno cũ
tanto ſui damno. Tertio affirmandũ
puto,illum inſontem teneri ex cha-
ritate ſe tradere tyranno,vt rempu-
blicam aſſeruet,quia bonum cõmu-
ne præferri debet particulari,vt Io- Cap. 1.
nas fecit . Tollite me , & mittite in
mare , & ceſſabit mare à vobis, ſcio
enim ego,quoniam propter me tem
peſtas hæc grandis venit ſuper vos.

Ad primum reſpondetur;rempu-
blicam ſubditos diſcrimini mortis
exponere poſſe dupliciter cõtingit;
vno modo iuſtè,& licitè: alio modo
iniuſtè,& iniquè, argumentum con
cludit de primo modo , & tũc id nõ
eſt faciendum.

Ad ſecundum reſpondetur, inno
centem mortis periculo ſe expone-
re duobus modis cõtingit,vel ex iu-
ſtitia,aut ex charitate. Primo modo
non tenetur ; ex charitate verò,ſi ſi-
bi placuerit . Verũ quærere poteſt.
An reſpublica legem condere poſſit
abſq; pœna peccati mortalis , vt oc-
currente tali caſu innocens tyrãno
concedatur . Prima opinio eſt Soti,
& aliorum vbi ſup.aſſerentium,non
poſſe,vt ex D. Thoma colligũt,quo-
niam reſpublica legem condere ne-
quit de re iniuſta,& iniqua,cum iu-
ri diuino,ac naturæ repugnet, vt eſt
tradere inſontem tyranno, vt moria
tur.Secunda opinio eſt Pet.Nau.lib.
2.de reſt.c.3.nu.121.& ſeq.& Gre.de
Val.to.3.diſp.59 8.punc.2.§.2. quos
ſequit Sayro , & declarat in ſua cla- 35
ui regia lib.7.c.12.dicentium poſſe;
nam reſpublica pro ſeruando publi
co bono,ſi talis neceſſitas euenerit ,
legem ſtatuere poteſt , vt innocens,
charitatis,& iuſtitiæ legalis ratione
tradatur occidendus , namq; habet
tunc iuſtam, & honeſtam cauſam ta
lem legem faciendi , ſicut dux belli
legem cõdere valet, vt aliquis miles
alicubi maneat, vbi mors certiſſima
ſibi imminet,quando bellum eſt iu-
ſtum,

Digitized by Google

ſtum, & commune bonũ ita exigit,
& pœnã capitis tranſgredienti quoq;
præſcribere poteſt; deinde per hanc
doctrinam opiniones recõciliat ſic
dicẽdo Soti, & aliorum opinionem
eſſe veram abſolute, quia ſolus Deus
eſt Dominus vitæ innocentis; alterã
verò eſſe veram in caſu, quoniã rei-
publicæ ſtatutum obſeruare tene-
tur. Quamuis hæc doctrina primo
aſpectu vera videatur, eam tamen
intimè examinando, & diſcutiendo,
veritatem abſolutè non includit:
56 namque Reſpublica diuinam legẽ
aduerſus, & naturalem condere le-
ges, & præcipere, ut aliquid intrin-
ſece malum efficiatur, nullo modo
valet, quoniã actioni prohibitæ, &
ex ſui natura malæ cooperaretur,
quod nunquam fieri licet; nec inno-
centem iniuſtè ſuo præcepto ratio-
ne charitatis obligare poteſt: ſuæ e-
nim poteſtati relinquitur; vt, ſi ex
charitate velit, ſe offerre tyranno
poſſit; & exemplum, a Sayro addu-
ctum, ad rem non facit: quia bellum
eſt iuſtum, & præceptum iuſtum;
mors autem innocentis eſt iniuſta.
Quapropter dicendum eſſe exiſti-
marem, penes rempublicam eſſe re-
medium, vt puta ſi legem condat, vt
tali neceſſitate occurrente ciuitatis
portę referentur, & ſi poſtea petitus
inſons capiatur, & occidatur, reipu
blicæ non imputabitur: quoniã por
tas ciuitatis aperire eſt res indiffe-
rens; & ſi poſtea innocens capiatur,
& necetur, reſpublica nec directè,
neque indirectè morti cooperatur;
non directè, quia inſontem tyranno
non tradit; non indirectè, quoniã ip
ſa cum tanto diſcrimine publici bo-
ni eum defendere non tenetur. Ad
fundamentum Sayri, & aliorum,
Reſpondetur, ex dictis rempubli-
cam nulla ex cauſa legem condere,
& ſub pœna præcipere poſſe, vt ali-
quid intrinſecè malum fiat.

CAP. XIII.

De homicidio iniuſto, authoritate priuata facto.

COmmunis ſententia ſemper
fuit, id non licere quoniam
ageretur aduerſus hoc præce- 57
ptum. Non occides; & ex euangelio *Mat.26*
probatur. Omnes, qui accipiunt gla
dium. ſ. priuata poteſtate, gladio pe-
ribunt, & D. Auguſtinus contra Fau *Li 22.c.*
ſtum, & Dominus ſatis minaciter *70.to.6.*
factum Petri cohibuit dicens. Recõ
de gladiũ; qui enim gladio vſus fue-
rit, gladio cadet; ille aũ gladio vti-
tur, qui nulla ſuperiori, ac legitima
poteſtate, vel iubente, aut concedẽ-
te, in ſanguinem alicuius armatur, *Lib.1.c.*
vt de ciuit. Dei Probatur. Omnis oc *21.to.5.*
ciſio malefactorum legitima, & iu-
ſta diiudicatur, cum pro bono com
muni a perſona publica, authoritatẽ
habente, efficitur; ergo perſonæ pri-
uatæ talẽ authoritatem non haberi,
aliquem interficere non licet. Secũ-
do, iudiciũ rectum abſq; animi per-
turbatione fieri debet; ſed iniuria
affectus animo eſt perturbatus, & re
ctum, ac iuſtum non diſcernit, ſed
potius ultionem, quam iuſtitiã intẽ
dit: ergo. Huius ſententiæ eſt D.Th.
22.q.64.ar.3.D.Anton. p.2. tit.7.c.8.
§.1.Syl.verb.Homic.primo q.2.verſ.
Quartum eſt.Tab.eo.verb.Sot.li. 5.
de iuſt.q.1.ar.3.Pet.de Aragon.&Mi
chael Salõ.2.2.q.64.ar.3.Pet.Nau.li.
2.de reſt.c.3.n.328.Toled.li.5. ſũ.c.
6.& alij cõiter. At petere põt, an ſal-
tẽ in aliquo vſu abſq; peccato peri-
mere poſſit aliquem; nam Aiod occi *Iud.3.*
dit Aglon regem Moab; & Cicero *li.de off.*
laudib. effert Cęſaris interfectores.
Pro ſolutione difficultatis eſt diſtin
guẽdum, duplicem eſſe tyrannum,
vno modo quò ad ſubſtantiam, vt a- 58
liqui dicunt. ſ. quando vi armorum;
ſeu fraude, & dolo vſurpauit do-
minium, & eadem vi durante gu-
bernat. Hic non eſt verè dominus,

 quia

3.de iuſt.q.7.ar.8.Aragon.q.64. art. 3.controu.22 Bañes q.40.ar.1. Gregorius de Val.to.3.diſp.3.q.27.pūct. 1.Summiſtæ verb. Duellum vt Ang. Syl.& Tab.Nau.in ſum.c.11. nu. 39. & c.15.n.9.& 28.Toled.lib.5.c.6. in fine.Probatur.Omnes,qui iniuſtitię cooperantur, mortaliter peccāt,ſed oēs in duello pugnātes,& alij,a bullis Pontificiis,& ſac.canonibus prohibiti,iniuſtitiæ cooperantur: ergo. Secūdo: Oēs,qui contra rectā rationē,& legem faciūt peccatū mortale committunt;ſed in duello certātes, & alij ſupradicti, contra rectā rationē,& legem faciunt,& ſe percutiūt, & interficiūt, ergo. At petere valet, num in aliquo caſu ſit licitū. Aliqui reſpondent,nullo modo eſſe licitū, vt Abulenſis in c.17.lib.1.Regum & Syl.ſup.nu.4 & Armilla nu.5. Salon 2.2.q.64.art.3.controu.3. & ratio ea eſſe poteſt. Illi ſolum cenſentur defenſores,qui coguntur ab oppugnatoribus,eos actu percutiētibus, vel percutere volentibus; at parati ad duellum non ſunt defenſores, ſed oppugnatores,ergo. Nonnulli autē in duobus caſibus eſſe licitum affirmant, vt Liranus in cap. 17. 1. Regum. Angel. verb. Duellum num. 2. Nau.in ſum.c.11.locis cit. Per.Nau. lib.2.de reſtit.c.3.nu.289. Toled.li. 5.c.6.in fine,& Greg.de val.vbi ſup.
61 Primus caſus eſt,cum quis per iniuſtam,& iniquam ſententiā eſt morte damnatus,vel ex malitia iudicis, aut partis falſitate,quæ ipsū per falſos teſtes de crimine conuincit, & in hoc caſu licet damnato prouocare illum ad ſingulare certamē, quia tunc iuſtitia huius duelli in hoc fundatur, quod iſte eſt innocens, & ius habet ad vitam tuendam.Probatur. Quotieſcumque propriam vitam, iniuſtè ſibi tollendam, ſeruare non poteſt, niſi congrediatur, vt illam defendat,abſque peccato decertare poteſt,quia tunc vim vi repellit, igitur iniuſtè damnatus ſingulari certamine propriam vitam tueri poteſt. Secundus eſt,qui magnis principibus contingere poteſt,vt ſi Rex videns, & cognoſcens, ſe congredi cum aduerſario non poſſe, vniuerſali, & publico bello, duellum aduerſus oppugnatorē elegerit,vt hac via reipublicæ iacturam euitaret, & ſubiectos liberaret; tum enim videtur vti iuribus ſuis,vt expedit,& melius poteſt. Sed dictis obſtare videntur quædam verba, in conſtitutionibus Pontificum poſita, videlicet vt quacumque cauſa fiat duellum,etiā ſi ex legitima cauſa fiat, & ſimilia, vbi apparet quoque damnari duellum,lege permiſſum. Reſpondetur hæc non officere, nam verba prædictarum bullarum de lege poſitiua ſolū, & non de naturali intelliguntur;namque in poſitis caſibus eſt de iure naturæ,& licitum quia non eſt propriè duellum, ſed tunc vis vi repellitur; quod per dictas conſtitutiones, & ſacrum Concilium non prohibetur.

CAP. XV.

De homicidio iniuſto, in aliquibus ludis caſu facto.

QVęritur,an torneamenta,ac taurorum agitationes, haſtiludia, & huiuſmodi ſint licita. Aliqui,torneamenta, taurorumq; agitationes non licere dicunt,quia expreſsè prohibentur in c.1.de Torneam. a Pontificibus vetita. Sunt enim ludi,in quibus milites ad oſtentationem virium propalandam concurrunt, ſæpe cum periculo mutilationis, & occiſionis circumeundo, & feriendo facti. Taurorum etiam,& ferarum agitationes per extrauag. Pij V. De ſalute gregis 47. prohibentur, & ratio

tio probibitionis eſt, quia omnes
ludi, in quibus vt plurimum mutila
tionis, & occiſionis diſcrimen con-
tingit, non licet; at in dictis ſpecta-
culis mutilationes membrorum, &
occiſiones ſæpè eueniunt, ergo. Ali-
qui verò licere affirmant, nam a le-
gibus cõcedũtur, vt ſtrenui milites
fortitudinem oſtendant, & animo-
ſiores efficiãtur, vt in l. 1. ff. de poſtu
lando. §. Beſtias. Pro ſolutione dicẽ-
dum, ludos duplicis eſſe generis; ali
qui ſunt liciti, & honeſti, in quibus
62 mutilationes membrorũ, & occiſio
nes raró eueniũt; nonnulli verò sũt,
in quibus multoties, ac frequenter
mala occurrũt; prioris generis licet;
poſterioris aũt non, vt probatur ex
Extrauaganti Ioannis XXII. Quia
in futurum, ob nonnullas cauſas tor
neamenta cauta, & honeſta cõcedẽ-
ris. Ceterum eſt maior difficultas de
agitatione taurorum, quia Bartholo
mæus Medina in Inſtruct. Confeſſ.
lib. 1. c. 14. §. 18. ſine vlla limitatione
licitam, & honeſtam eſſe, affirmat,
ita vt eam exercentes mortaliter nõ
peccent, etiam ſi aliquando ei operã
dantes, ſe periculo exponunt, ea ra-
tione motus, quoniam reſpublica
hos ludos elegit, in quibus equites
ad bellum pro communi bono ſe e-
xercerent. Nau. aũt in Sum. c. 15. nu.
63 21. poſt relatam bullam Pij V. quin-
que continentem; Primo dominis,
ac principibus temporalibus, ne in
ſuis terris, & dominijs agitationes
taurorũ, & aliarum ferarũ effici per
mittant ſub pœna excõ lat. ſent. præ-
cepit. Secũdo ipſiſmet militibus om
nes congreſſus contra iſtas beſtias,
ſiue equeſtres, ſiue pedeſtres vetat,
& in talibus congreſſibus morientes
eccleſiaſtica ſepultura priuat. Ter-
tio, Clericis, exiſtẽtibus in ſacris, vel
habentibus beneficia eccleſiaſtica,
quamuis ſint in minoribus, tam ſe-
cularibus, quã regularibus ſub pœna
excõicationis prohibetur, ne inter-
ſint; quam non puto eſſe latæ ſenten-
tiæ, quia id non exprimitur, & licet
ibi dicat, Clericis quoque, &c. ſub
anathemate ſimiliter prohibemus,
tamen verbum ſimiliter ad verbum
ipſo facto nõ refertur, ſed ad verbũ
excõicationis; quaſi dicat, clericis &
ne iſtis ludis interſint, ſub excõica-
tionis pœna mandamus. Quarto, oẽs
obligationes, & omnia iuramenta,
facta circa hos ludos loquẽdo tam
de factis, quam de faciendis, irritat.
Quinto: Prælatis eccleſiaſticis ſub
obteſtatione diuini iudicii præce-
pit, vt has literas in ſuis partibus, p-
mulgari faciant. Nauar. poſt relatã
dictam bullam nu. 21. ait [Saluo iu-
dicio Sedis Apoſtolicæ] ſibi videri
in hac conſtitutione non prohiberi
vniuersè omnem agitationem, ſed
excipiẽdam eſſe illam moderatam,
& circumſpectam, in qua nullum,
vel penè nullum mutilationis, vel
occiſionis eſt periculum. Quam li-
mitationem forſan excogitauit ad
excuſandam nationem Hiſpaniæ,
apud quã eſt in vſu talis exagitatio;
moderata tamen, & cauta. Probatur
primo, quando in aliqua lege ratio
prohibendi aliquid ceſſat, ipſa quo-
que actio feriatur; ſed in taurorum
agitatione moderata, & cauta ratio
prohibendi vacat, vt l. Cum pater
§. Dulciſſimis. ff. de legatis. & l. adi-
gere. § Quamuis de iure patron. Ra
tio enim, cur talia ſpectacula non
fiant, eſt, vt hominum occiſiones,
& membrorum mutilationes eui-
tentur, quæ in huiuſmodi ludis ac-
cidere ſolent; in moderatis tamen
actionibus pericula auferuntur, er-
go. Secundo: Torneamenta quo-
que prohibita fuerunt, deinde
temperata, & moderata conceſſa
fuere, vt ex illa extrauaganti, igi-
tur eodem modo licita erit tauro-
rum agitatio, ritè animaduerſa,
&

Digitized by Google

& circunſpecta. Licet hæc opinio probabilis eſſe videatur, mihi tamē
64 eſt dubia: primo ad hoc ut lex obligare ceſſet, non ſufficit quieſcere rationem legis in particulari, ſed requiritur, vt in vniuerſali conquieſcat. Secundo, Bulla Pij V. generatim loquitur, & nihil excipit. Tertio, illa agitatio adhuc ex ſui natura eſt præceps; & per accidens eſt, vt non ſit ita periculoſa, & ſtante etiā moderatione, multa mala ſuccedunt. Nam plurimum differt pugnare cum ſæuis animalibus, & ferocibus, etiam in cautis ſpectaculis quam cum hominibus: etenim homo, rationis particeps, pericula prę uidet, & moderate (vt præſtabit occaſio) ſe tueri, & alium cum maximo vitæ periculo non offendere curabit; quod feræ ex ſui natura, & iā ſtimulis, & incitamētis in furorem impulſę, nō faciūt. Quarto arguo a ſimili, vt ipſe fecit, torneamēta ante conceſſionem Extrauagantis non licebant; ſed ſub vniuerſali lege conſtitutionis includebātur, ergo nec taurorum agitatio erit licita, quouſque per aliquem Summum Pontificem concedatur, vt ſunt conceſſa illa torneamenta cauta, & moderata. Pet. Nauar. lib 2. de reſt. c. 3. nume. 300. affirmat, excommunicationem ipſo facto principibus, & reb⁹ publicis a Pio V. impoſitam per cōſtit. Greg. XIII. ad inſtantiam Philippi II. Regis Hiſpaniarum catholici eſſe ſublatam; verum ſi dicta bulla exiſtit (vt credo) Hiſpanos tantum exemit Reges, & reſpublicas.

CAP. XVI.

De homicidio, caſu facto.

HOmicidium, euentu factum,
65 dupliciter fieri contingit: vno modo cū culpa vacat, & quatenus tale, non eſt peccatum, quia neque in ſe, neque in cauſa eſt voluntarium. Alio modo dicitur caſu factum, quod licet in ſe non ſit volitum, tamen in cauſa fuit volitum, vt puta ſi quis apud ſe tenens claues ſuæ ſyluæ, hominibus inacceſſæ; & clauſæ, feraſque in ea venetur, & ſagittam, vel alia armorum genera ię cerit; & putans occidere feram, hominem interficit, mortaliter non peccat; quoniā ſylua claudebatur, & apud ſe retinebat clauem: ideo hoc malum præuidere nō poterat; neque debebat. Si vero ſylua nō erat inacceſſa, nec clauſa, & ſigna nō poſuerat, ac debitam, & ſufficientē diligentiam non adhibuit; & deinde iacula uibret, & putans feram necare, hominem occidat, mortale commiſit. Hoc ſecundo modo captum, dupliciter etiam contingere poteſt: vel dando operam rei licitæ: vel illicitæ. Vt aliquis homicidij reus non dicatur nauando operam rei licitæ tres conditiones requirūtur; vt Caiet. in articulum octauū. 2.2. q.
Michael; & Aragon: ibid. & Toler. 64.
lib. 5. c. 7. Prima eſt, vt intentionem 66
occidendi non habeat. Secunda, vt ex illa actione renera mors non ſequatur. Tertia eſt, vt qui alium occidit, illud impedire teneatur, vnde mors conſequitur; Etenim in moralibus, vt aliquid imputetur ad culpam, nō ſolū requiritur, vt illud remouere potuerit, ſed ēt tollere teneretur. i. diuino, vel naturali, aut iure humano illud auferre obſtringatur; nā ſi eques, haſtis ludēs, diligentiā ſufficientē, & debitā per tibicinē, vel alio modo adhibeat, ne qs pertranſeat illac, ſi quis poſtea locū tranſgrediatur, & interficiatur, eques peccatum mortale profecto non commiſit. Omnes vero, rei illicitæ operam dantes, quamuis debitam, ac moralem diligentiam adhibeant, nihilominus ſi aliquē interfecerint,

fecerint, mortaliter peccant, quia
dant operã rei illicitæ; & ille actus
includit in ſe periculũ homicidij.
Ex dictis duas communes regulas
extrahere poteſt. Prima dantes ope
ram rei licitæ, & iuſtæ, & debitam,
ac ſufficientem diligentiam adhibẽ
tes, ne aliquem interficiant, ſi quis
poſtea euentu occidatur, illis non
imputatur ad culpam. Secunda eſt,
operam rei iniuſtæ dantes, licet om
nem diligentiam moralem adhibue
rint, ſi perimant aliquem, mortali
ter peccant; Sed dubium inſurgit,
an mala, quæ in ebrietate fiunt, cul
pæ dentur. De hac difficultate mi
67 hi primo certum eſt, quod ſi ebrie
tas præuiſa non fuit, aut debebat
præuideri, eam culpare non aude
rem. Secundo cum ebrietatem iudi
cio aſpiciebat, & debebat præuide
re, ac tenebatur, ſi inebrietur, pec
catum mortale facit; & deinceps
probabile eſt, omnia inde ſequen
tia mala eſſe peccata mortifera, uel
venialia. Poteſt etiam ſic diſtingui.
Ebrietas præuideri potuit, & præca
ueri debuit, & ſimul cognitione in
dè mala ſequentia percipi potue
runt, & debuerunt. Si potuerint, &
præuideri debuerint, tam ebritas,
quam ſubſequentia mala, ſine du
bio pœna plecti debent, ut puta ali
quis ſe in ebritate fornicari, & ſimi
lia facere eſt expertus ob nimium
vinum, iſte non ſolum animo ebrie
tatem præuidere tenebatur; ſed ẽt
mala, quæ in ebrietate accidere va
lebant. Secundo mala, quæ contin
gere poterant in ebrietate, præuide
ri non potuerunt, nec debuerunt,
vt de illo, qui numquam inebria
tus fuit; licet etiam ebrietatem iu
dicio cõſpexerit, & mortaliter pec
cauerit eam non euitando, tamen
alia peccata, in ebrietate commiſſa,
ſibi ad malum non imputari, eſt pro
babile, quia non eſt ſolitus inebria-
ri, nec mala facere in ebrietate. Ex
dictis alios ſimiles caſus ſoluere
poterit. Matres quoque, tenentes in
lectulo infantes, & inter dormien-
dum eos perimentes, aliquãdo mor
taliter peccant: aliquoties non. Pec
catum mortale committunt, ſi ex le
ui culpa (leuis eſt, ſi aliquam diligẽ 68
tiam adhibuerint, nõ tñ tantã, quan
tam adhibere tenebantur) & cum
negligentia eos comprimunt, & oc-
cidunt, quibus pœnitentia trium
annorum a ſacris canonibus impo-
nitur, vt ijs, qui prop. nil. occid. c. 3.
ſi autem magnam diligentiam ad-
aptaſſent, vt probabili ratione ſine
vllo periculo filium in lecto collo-
caſſent, & iſtam actionem aliqui-
bus circunſtantijs cohoneſtaſſent,
vt puta ſi lectus ſit extenſus, & la-
tus, & propè ſe infantem non ha-
bent, & in eodem loco, & ſitu eum
inuenire conſueuerunt, quo inci-
piendo dormire poſuerunt, & in-
fans non ſit implacabilis, excuſari
videntur, cum probabili ratione
his concurrentibus periculum nõ
timeatur, vt Caiet. Panor. & Nauar.
ſupra.

CAP. XVII.

Ad quid teneatur qui mutilat, vel occidit.

QVicumque alterius membra
amputat, uel aliquem interfi- 69
cit, ad multa tenetur. Primo, qui
membrum abſcindit iuſte, vel ne-
cat, vt iudex, & ſpeculator; ſed ta-
men ex odio, aduerſus charitatem
agunt, qui ad nil aliud tenentur,
quam ad odium deponendum, &
ad pœnitentiam de commiſſo pec-
cato faciendam. Secundo, ſi quis
membrum iniuſte præciderit, vel
inique aliquem peremerit, Primo,
omnes expenſas, pro medico, & me

dicinis

dicinis factas cauſa illati damni, ſoluere adſtringitur, & ad omne lucrum ceſſans ratione talis irrogati damni, ut puta ſi aliquis artificis membrum amputet, qui certũ quid ſuo labore ſingulis diebus lucrari ſolebat, qui membrum abſcidit, illi ſoluere tenetur tantum lucrum, quantum feciſſet toto illo tempore, quo laborare non potuit. Tertio omnia damna compenſare cõſtringitur, quæ eueniunt tertię perſonę, vt qui patrem familias interficit, qui ſuo labore ſuſtinebat familiã, homicida illi familiæ talem ſuſtentationem tribuere obligatur, qualem ipſe p æbuiſſet. Quarto, ad omnia damna, & mala, ex tali morte emergẽtia, tenetur. Quinto, Nauar. in ſum. c, 15. nu. 22. dicit teneri ad expenſas, factas in funere, quales ſecundum ſuum ſtatũ ei deberentur, & probat argumento cap. fin. de iniur. & l. qui occidit, ff. ad l. Aquiliã, & neminem vſque ad ſuum tempus expreſſiſſe ſubiungit; quod tamen non ita certum eſſe videtur, quia filij, aut propinqui has expenſas effugere non poterant; ſed ſemel facere tenebantur, quandocunque obijſſet. Nam homicida non eſt origo harum expenſarum, ſed ſolum anticipationis: Quare hanc dubitationẽ ſic eſſe ſoluendam exiſtimarem.

70 Quando expenſæ detrimentum, tẽporis ratione, coniunctis deferunt, tunc ipſe homicida ob incommodum ſubrogare, & propinquos a dãno ſubleuare adſtringitur, quia dictæ expenſæ cum damno coniunctorum efficerentur. Sexto, probabili ratione non caret (quamuis nõ ſit adeo certum) homicidam teneri aliquid reſtituere propinquis occiſi pro ipſa uita, quam abſtulit, uel pro membro, quod amputauit, ut Scotus in 4. q. 15. q. 3. Adrian. 4. q. vlt. de reſt. Maior. q. 12. & Mart. q. 10. Nauar. tamen contrarium defendit cit. loco, & ſuam ſententiam probat lege liber homo ff. ad l. Aquil. & l. fin. de ijs, qui deic. vel effud. & l. ex hac. ff. ſi quadru. fec. dict. Probatur. Dominus alicuius rei iam precio æſtimare, & vendere poteſt. Sed ſolus Deus eſt uitæ Dominus, ergo. Hanc dubitationem ſic ſoluẽdam eſſe ſentio. Licet uita hominis pretio æſtimari, aut vendi non poſ- 72
ſit, malum tamen, ex ablatione, vel membri abſciſſione illatum, pecunia æſtimari valet, qđ a ſimili corroboratur. Dominus enim in lege veteri pręcepit, ut ſi quis proprium ſeruum propria culpa feciſſet luſcum, libere eum dimitteret, ergo Exod. 21
eſſe luſcum pretio libertatis compẽſatur, ita membri abſciſio, vel hominis occiſio pecunia æſtimari poteſt. Dictis legibus reſpondetur ſolum continere, pœnam nõ fuiſſe taxatã a lege. Secũdo dici poteſt de homicidio caſu facto, tantũ eſſe locutas, & maxime lex fin. de ijs qui. Tertio, reſponderi poteſt, quamuis vita non ſit pecunia æſtimabilis; tamẽ hoc ipſum malum, vt eſt carere vita, vel membro, eſt damnum, & cõiunctis detrimentum, quod pecunia æſtimari poteſt. Cæterum quæret, quid nam ſoluendum pro ipſa vita, vel amputato membro? Rñdetur certã regulã, & determinatam tradi non poſſe; ſed hoc ad arbitriũ boni, & periti viri relinquitur: attamẽ vt ab huiuſmodi viro recte perpendatur, tria præſertim attendere debet. Primo, non eſt neceſſe dare pretium iuſtum, & æquale, ipſi vitę, aut abſciſſo membro correſpondens, quia vel ſimpliciter fieri nequit, aut difficillimè aſſignabitur iuſtum cuiuſuis membri aut vitæ, etiam miſeri hominis. Secundo, cõſiderãdam eſſe culpam; num omnino deliberate, an prorſus euentu,

vel

Digitized by Google

vel medio quodam modo occiſus fuerit, ſiue membro priuatus. Tertio animaduertenda eſt qualitas perſonæ occiſæ, aut mutilæ, & occidentis, & mutilantis. At peter. homicida a cohorte capitur, & ſuſpenditur; ſuſpenſus liberatur nè per mortem ab obligatione reſtitutionis expenſarum? nam abſolui videtur, quia vitam pro vita ponit, &
72 ſic æquiualens reddit. Reſpõdetur, propter hoc non liberari ab omnibus ſupradictis, non ſecus ac ſi ipſe non ſuſpenderetur, vel capite nõ plecteretur; quia licet ipſe vitam amittat, alter tamen, ab eo occiſus, vitam non acquirit, & ſic remanet inæqualitas ob iniuriam, & iniuſtitiam occiſo, & propinquis illatam. Etenim homicidæ occiſio in ſatisfactionem partis offenſæ, primo & principaliter non ordinatur; ſed in ſatisfactionem reipublicæ læſæ, vt leg. Ita vulneratus ff. ad leg. Aquiliam, vt timore huius pœnæ alij ab homicidijs arceantur; in vno tamen caſu per executionem ſuæ mortis ab omni ſatisfactione faciēda vendicaretur, ſcilicet quando pars mortem illius pro ſufficienti purgatione ratam haberet. Et quando homicida non ſatisfacit, obligatio ſatisfaciendi ad hæredes pertrāſijt, etſi ſi tota hæreditas eſſet neceſſaria pro ſatisfactione facienda. In hoc etiam præcepto homicidium ſpirituale prohibetur, videlicet voluntas iniuſtè necandi, immo quæcumque præparatio ad occidendũ, membra amputandum, conſilia, & omnia quouis modo ad iniuſtam occiſionem parata, prohibentur. Quam male faciant igitur mortales, ſeipſos perimendo, ipſa natura dictat, cum homicidium deploret.
Eccl 13. Etenim omne animal ſibi ſimile diligit: ſic & omnis homo proximum diligere tenetur, quod etiam pœna cohibetur a Deo. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. (Gen. 9.) Nam proximum occidere eſt grande malum. Sumus enim inuicem fratres, & Patrem habemus Deum in cœlis, & ipſi cura eſt de omnibus, & vnum Chriſtũ, qui pretioſiſſimo ſanguine ſuo quēlibet noſtrũ redemit. Diligamus itaque inuicem, (Ioan. 15) quia præceptum Domini eſt, nam qui non diligit, manet in morte, ne templum Spiritus Sancti per iniuſtam occiſionem deſtruatur. Neſcitis (dicebat Apoſtolus) (1. Cor. 3.) quia templũ Dei eſtis? ſed quoniam homicidia plerumque ex ira naſcuntur, de illa agendum eſſe in ſequentibus exiſtimaui.

CAP. XVIII.

Vnde ira naſcatur, & quid ſit.

CVm homicidia plerumque ex ira, & inuidia oriantur, pari ratione in hoc præcepto prohibetur, ne quis iras concitet, & proximum contumelijs, & conuicijs ad iracundiam prouocet, quod Chriſtus prohibuit. Audiſtis, quia dictũ eſt antiquis, &c. Ego autem dico vobis. Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio; & illico rancorem inuidiæ cohibens ſubiungit. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, &c. Fundamentum 73
iræ prius examinando dicendum eſt, iram ex vera, vel falſa imaginatione naſci ob læſionem perſonæ, honoris, rerum, & amicorum illatam. Nam quælibet ira a tali imaginatione incipit, quæ falſo fundamēto ſæpè innititur, & interdũ vero; ex quo omnia ſibi irrogata eſſe iniqua putat, & iraſcitur: & poſtquam ab alio paruipendi, & eſſe læſum percipit, cum a natura ſit inditum damna repellere, & iniurijs non acquieſce-

acquieſcere,quidam vehemens animi motus inſurgit, quo ad vindictā fortiter inclinatur; Et ſi ira eſt tam repentina, vt omnem rationem, & voluntatis deliberationem præueniat,dicitur primus motus,qui non eſt peccatum, quandiu a voluntate non dependet,poſitiue eum uolendo, nec priuatiue ei non reſiſtēdo, &ad hunc vehementem motū tria ſequūtur, Primo fellis euaporatio, Secundo accenſio ſanguinis circa cor,& eius dilatatio, ita ut totū corpus caleſcat. Tertio ſequitur ſpirituum turbatio,ex quibus ira exoritur, deinde cum ratio talem motum inordinatum decernere poteſt, & voluntas eum moderari, vel extinguere valet, & neutrum facit; ſed negligenter ad vtrunque ſe habet, peccatum erit; quod Chriſtus explicuit. Ira enim primo in corde concipitur,& quantum ad hoc dicit, Qui iraſcitur fratri ſuo. Secundo eam per aliqua ſigna manifeſtat exterius, antequam in effectum erumpat, ideo ſubiun-
Mat. 5. git.Qui dicit fratri ſuo racha,quod eſt interiectio,& iraſcentis interpoſitio.Tertio quando peccatum,conceptum interius,ad effectum deducitur; effectus autem iræ eſt damnū ſub ratione vindictæ:Minimum autem detrimentorum eſt, quod ſolū verbo efficitur, & quo ad hoc ait. Qui dixerit fatue. Vnde in primo gradu eſt vnum,ſcilicet ira tantum: in ſecundo duo,ira,& uox,in tertio autem tria,ſcilicet,ira,vox:& in voce conuicij, & contumeliæ prolatio,& commemoratio. Quare ſi primum erit mortale, cætera multo magis lethalia erunt;iccirco in ſingulis ad condemnationem ſpectantia ponuntur: In primo enim iudicium collocatur, quod eſt minus, quia in eo adhuc locus defenſionis datur. In ſecundo conſilium ponitur, in quo iudices inter ſe conferunt,qua pœna damnari debeat.In tertio ſtatuitur gehenna ignis, quæ eſt certa,& determinata damnatio; & licet aliquibus durum videatur, vt aliquis pro minima iniuria, quæ fit ſolo verbo, reus gehennæ ignis exiſtat, id tamen non eſt durum,cū
aliquando aſpera verba, & pauca 74
magni mali cauſa fuerint,ut de Narſete habetur, quem Sophia, Iuſtini Imperatoris vxor, & Imperatrix, verbis offendit dicendo,ſiue ſcribēdo,eum ad ſe Conſtantinopolim acceſſiri velle, vt vna cum alijs ſpadonibus ſuis, atque puellis, lanas diſpenſaret,neret,& contexeret;& Iuſtinus,facile perſuaſus ab ea,Longinum in Italiam ſummittit,quod audiēs Narſes,qui non recuſaſſet profecto ſucceſſorem, ob verba tamen prolata, ſiue ſcripta, ut magnanimus,& ira percitus dixit:Ego quantocius telam contexam, quam Sophiæ centum diſſoluere non præualebunt;& Alboinum, amicum ſuū, Longobardorum Regem, in Pānonia morantem (prius ſuo exercitu dimiſſo) in Italiam vocauit, qui eā
petens, multis hominum cædibus 75
fœdauit, & ſibi Regnum Ticini conſtituit.Saraceni etiam,Heraclio Imperatori ſeruientes fideliter,& veſtes ſibi dari petentes, ſicut alijs militibus diſtributæ fuerant,quidā ſpado,Imperij Quæſtor,eis reſpondit. Imperatorem nō habere veſtes pro canibus, quod verbum omnes ita punxit, vt quamocius diſceſſerint, &in Arabiā reuerſi, Mahumetum in eorum Ducem delegerunt: deinde Arabiam,Imperio ſubiectā, ditioni ſuæ dederunt, & totam Syriam deuaſtando,multas hominum cædes fecerunt, vt Tracagnota in parte ſecunda Hiſtoriarum refert pag 166. & 181. Iram autem, iuxta tres prædictos modos animaduer-
ſam, eſſe peccatū mortale quinque 75
modis contingit, Primo quando

quis

quis vult punire, vel pœna afficit eum, qui non meruit. Secundo cum maiorem pœnam irrogat ei, quam non eſt meritus. Tertio ſi tantam infligat, quantam cōmeruit; ſed nō ſecundum iuſtitiæ ordinem, & diſpoſitionem. Quarto, ſi pœnam inferat, non tamen bona intentione; ſed odio, & maleuolentia. Quinto propter modum indebitum, ut puta cū nimis ardenter, & ex habitu ira cōcitatur. Ex dictis itaque. Ira eſt feruor eius, qui circa cor eſt sāguinis, ex euaporatione fellis, perturbationem faciens ob appetitū vindictæ; vocatur capitale uitium, eo quod ex ipſo naſcantur multa mala, & vitia ex parte obiecti, quod plurimū rationes appetitus vindictæ habet ſub ratione iuſti, qui ſua grauitate animum ad vindictam allicit. Nam vindictæ obiectum, & prima cauſa cuiuslibet iræ, eſt appetitus vindictæ ſub iuſti apparitione, vel exiſtētia, cuius filiæ ſunt ſex, duæ in corde, tres in ore, & vna in facto.

77

78 Prima eſt vilipenſio, ſiue pauca exiſtimatio, quæ eſt quædam cogitatio, & contemptus indignitatis proximi, quo homo aduerſus quem iraſcitur, indignuſque reputatur, vt cōtra ſe quid tale peregerit. Cui opponitur exiſtimatio, & honor, quo nos inuicem honorare oportet, ut dignos exiſtimatione fateamur, & inuicem honore præueniamus. Secunda eſt tumor mentis, qui eſt quædā inflatio, qua animus irati diuerſis malis cogitationibus repletur, quibus apud ſe cogitat, & multos modos proponit, vt alteri noceat; cui contrariatur quies mentis, & vacatio pacati animi, conſiderādo illud.

Pſal. 4. Iraſcimini, & nolite peccare. Tertia eſt clamor, qui eſt inordinata, & confuſa alta voce locutio, qua aliquis quo ad modum loquendi, irā exterius patefacit. Cui contraponuntur bona verba, vt dulci ſermone iratum conuincat: Etenim verbū dulce mitigat inimicos. Eccl. 6. Quarta eſt contumelia, quæ eſt quædam verborum iniurijs plena, & cōfuſa ſeries contra proximum, coram eo ſuos defectus pandendo, & ei probra dicendo. Contra ſtatuuntur verba, laudibus plena, virtutes irati laudādo, & patienter ferendo, ut Chriſtus, qui cum malediceretur, nō maledicebat. 1. Pet. 2. Quinta eſt blaſphemia, non ſolum contra proximum, ſed etiam aduerſus Deum, & ſanctos ab irato prolata magno cum audientium ſcandalo. Cui contraponitur benedicere, & laudibus Deum, & ſanctos extollere. Nolite maledicere. Sexta eſt rixa, quæ eſt quæſtio quædam verbis, aut factis compacta, per quam omnia detrimenta intelliguntur, quæ ex ira proximo in perſona, honore, rebus, & amicis multipliciter irrogantur. 79 Cui contrariatur animi tranquillitas, iniurias ſufferendo, & percuſſiones ſuſtinendo. Si quis te percuſſerit in vna maxilla, præbe ei & alteram. Luc. 6. Aduerſus iram propriam ſeptem remedia, & contra alienam tria ſtatuuntur. 80 Primum eſt, proprium, & ſui inordinatum amorem, ac ſuorum, & amicorum, qui eſt vindictæ cauſa, euellere oportet; ipſe enim eſt ignis ardens, cui ſi ligna apponētur, magis inflammabitur: ſecūdum enim ligna ſyluæ, ſic ignis exardeſcit, & ſecūdum virtutem hominis, ſic iracundia illius erit. Eccl. 28. Secundum eſt conſolatio diuinæ ordinationis; namque nullum malum irrogari poteſt, niſi diuina diſpoſitione; nā Deus eſt veluti fidelis medicus, qui aquam tribulationis cuique amico propinat, & iuxta amicorum indigentiam diſtribuit. Fidelis eſt autē, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis; ſed faciet etiam 1. Cor. 10

cum

cum tentatione prouentum, vt poſ-
ſitis ſuſtinere. Tertium eſt ſilentiũ,
quod iram mitigat, cuius efficacia
iram impedit, & conuerſi in iram
Prou. 26 animus redditur manſuetus. Nam
qui imponit ſtulto, ideſt irato ſilen
tium, ſcilicet tacẽdo, iram mitigat.
Quartum eſt animaduerſio patien-
tiæ Ieſu Chriſti, atque ſanctorũ, qui
cum maledicerentur, non maledice
bant, cum paterentur, non commi-
Cap. 2. nabantur. Vnde Iob. dicebat. Si bo-
na ſuſcipimus de manu Dei, mala
quare non ſuſcipiamus? Quintũ eſt
ſi cogitauerit, ſe Deum multoties
contempſiſſe, & ſic illatam ſibi iniu-
riam patiẽter ſufferet: immo aliquo
ties multum ei reſtat, in quo ipſe to-
Prou. 19 lerari deſiderat. Etenim homo indi-
gens miſericors eſt. Sextum eſt miſe
ricordia, quam inſano facere debet;
ira enim concitus ſe habet ad inſtar
fatui, qui verum nõ cognoſcit, & pe-
ricula non aduertit: Ira impedit ani-
mum, & neſcit diſcernere verum.
Septimum eſt præuia cogitatio om-
nium malorum, quæ ex ira ſibi con-
tingere poſſunt, vt ſunt blaſphemiæ,
homicidia, mutilationes, bonorum
proſcriptio, exilium patriæ, inimici-
tia, & familiæ iactura. Contra verò
81 alienam primum eſt mollis reſpon-
ſio, & dulcis ſermo, cum durum frã-
gat. Secundum eſt ſilentium, nam
verba irati ſunt velut ligna, in ignẽ
proiecta, quæ eum magis augent; ſic
Eccl. 8 multiplex verbum iram adauget.
Non litiges cum homine linguato,
& non ſtrues in ignem illius ligna,
Rom. 12 & Apoſt. Non voſmetipſos defendẽ-
tes cariſſimi; ſed date locum iræ. Ter
tium eſt beneficium, irato factum,
quod iram ſedat, & ad amorem alli-
cit iratum. Si eſurierit inimicus
tuus, ciba illum; ſi ſitierit, da
ei aquam bibere, ideſt bona ver-
ba proferas, & prunas, quæ eum
refrigeſcere facient, congregabis
ſuper caput eius, & Dominus red-
det tibi.

CAP. XIX.

Vnde inuidia naſcatur, & quid ſit.

INuidus, excellentiam alterius
percipiens, ſuperbia, & inani
gloria turbatur, & incipit val- 82
de torqueri, nam vt ſuperbus, &
glorioſus, alios excellere appe-
tens, maior apparere cupit; qua-
re cum alteri aliquod bonum ineſ-
ſe videt, quod ipſe reputat habe-
re, timens, ne eum excedat, vel ſi-
bi æquetur, tum contriſtari inci-
pit, quia ſuam gloriam, quam apud
homines habebat, minui ſentit.
Hinc inuidia exoritur, quæ eſt tri- 83
ſtitia de bono alterius, quatenus
propriæ gloriæ infamiam inferre
videtur; ſed quoniam quatuor mo-
dis affligi contingit; ideo eos breui
ter percurrã. Primo enim ob bonũ
alterius excruciatur, in quantum ſi
bi ex eo damnum inferri exiſtimat;
ſed hoc magis eſt inuidiæ effectus,
& ſine peccato inueniri poteſt, &
laude dignum. Secundo propter
bonum alterius affligitur, non ex
eo, quod proximus bonum habet;
ſed ex eo, quod ſibi deeſt, & ſi hæc
triſtitia circa bonum verſetur, eſt
laude digna. Tertio ob bonum al-
terius angi poteſt, quatenus ille,
qui recipit bonũ, eſt eo indignus.
Quarto mœrore afficitur, quia aliũ
in bonis non multum excedit; &
triſtitia, hoc quarto modo ſumpta,
ponitur in definitione. Quapro-
pter euenit, vt qui inuidet, mortale
peccatum ſæpe committat. Nam ſi
cognitio alieni, & præſtantis boni
animum ita perturbauerit, ut verè
inuideat, mortale erit; & ſi frigidi, ac
humidi, vt humiles, & abiecti, bo-

nis

Digitized by Google

nis alienis facile mœrent, & par-
Iob. 5. uulis comparãtur. Paruulum, id eſt pusillanimum occidit inuidia. Vnde ſi inuidus hoc monſtrum nõ effugerit, nullo negotio vt ariolus efficietur. Ne comedas cum homine inuido, & nè deſideres cibos eius, id eſt mala eius verba, quoniã in ſimilitudinem arioli, & coniectoris æſtimat, quod ignorat. Cuius filiæ ſunt ſuſurratio, detractio, &c. quæ hoc pacto ex inuidia fluunt. Etenim in eius conatu aliquid eſt tanquam initium, & aliquid vt medium, & aliquid tãquam terminus.
84 Principium quidem eſt, vt aliquis alterius gloriam occultè minuat; & hic eſt ſuſurrium: vel manifeſte, & ſic eſt detractio. Medium autem eſt, cum alterius gloriam diminuere intendit, & tunc aut poteſt; & ſic exultatio in aduerſis exoritur; aut non poteſt; & ſic afflictio in proſperis effluit. Terminus autem in ipſo odio eſt, & conquieſcit. Suſurratio
85 itaque eſt mala locutio, facta de proximo, ad aliquorum amicorum diuiſionem faciendam apta, quæ a detractione differt intentione, & fine; quia ſuſurro proximorum, & amicorum diſcordiam, detractor vero famæ leſionem intendit; & eſt mortale, quoniam eſt actio contra amicitiam, quæ eſt quædam virtus,
Li. 8. c. 1 aut cum virtute exiſtit, vt D. Gregorius ĩ ſuis moralibus, niſi aliquo bono fine cohoneſtetur, puta ut amicum ab iniuſto damno præſeruet. Detractores autem ſunt Deo
Rom 1. odibiles, ut Apoſt. quia pacem diſturbãt, & diſcordias diſſeminant. Suſurro.n. & bilinguis maledict[9]; multos enim turbauit pacem habẽ
Eccl. 28. tes. Cui contraponitur ſermo bonus, tempore, & loco de alterius bono factus, & bene adaptatus, vt verba ſimplicia, & vera ad intimã cordium diſcordantiam perueniant, vt inuidia confundatur, &
ex illis eijciatur. Detractio eſt alienæ famæ nigredo per occulta verba; nam qui detrahit eſt mendax, & alterius famam extenuare conatur, quæ ipſum obloquentem torquet in corde, & abſentem ore lædit, & in aure audiẽtes fœdat; quod ſex modis fieri contingit; aut directe, vel indirecte: ſi indirecte, dupliciter, Primo bonum alterius negando; Secundo illud reticendo. Si directe, quatuor modis euenit. Primo cum alteri falſum imponitur. Secundo quando peccatum verbis augetur. Tertio cum peccatum abſconditum ſignis, verbis, cantilenis, vel ſcriptis manifeſtatur. Quarto intentionem peruertendo, narrando bona; ſed dicendo mala intẽ
tione fuiſſe facta. Væ qui dicitis Iſa. 5
bonum malum, & malum bonum. Cui contraſtatuitur aquilonis ventus hanc pluuiam diſſipans, id eſt verba bona, nam ſicut ventus pluuias diſſipat: ſic laus erga detractorem conſumit detractionem. Exultatio in aduerſis eſt quædam vana lætitia, interius abundans, aliquibus certis inditijs exterius declarata. Cum enim inuidus, proximũ perdere gloriam ſciat, tunc exultat, & in corde ridet, ac receptam lætitiam verbis indicat, & oſtẽdit. Cui contrapugnat bona diſpoſitio animi compatiendo; & verbis, ac ſignis patefaciendo exterius, ſe de diminutione ſuæ gloriæ multum recepiſſe dolorem, quia ſic compatiendo detractoris ſui amorem lucrabitur. Afflictio eſt quædam occaſio, qua ob accretionem alterius gloriæ affligitur. Inuidus enim dubitans, nè alterius gloria ſibi noceat, dolore afficitur, & proximi negocia fortunari, & augeri cõſpiciens, interius angitur, & verba, doloris plena foras corrumpunt.

Cui

Cui aduerſatur animi alacritas, ac ſedula diligentia in rebus agendis, & perficiendis, vt & ipſe propriam gloriam licitis, & bonis medicis ac
17 creſcere ſciat. Odium eſt quidam diſſonus animalis appetitus,ſeu rationalis,ad rem apprehenſam,quatenus non conuenientem, quo alicui malum abſolute appetit: grauiſſimum lethale peccatum. Etenim qui proximum odio habet, abſque menſura, & ratione agit, & manet in mortem nam ſuſcitat rixas, bona diſſipat,& domos euertit. Cui contrariatur dilectio, qui enim diligit, non manet in morte, & præceptum
Ioan. 15 Domini adimplet. Hoc eſt preceptũ meum,vt diligatis inuicem. Multa
18 remedia aduerſus inuidiã,& præſertim quinque præualent, Primo ſuperbiam propriam, ex qua oritur, humilem ſe reddendo,eradicare debet,nam abſciſa radice,ramus quoque exſiccatur. Secundo in illis bonis,quæ ſimul haberi poſſunt a multis,dilectionem ponere expedit: nã ſi rem oppetierit, quam numerus poſſidentium non anguſtat,inuidię morſus non ſentiet, & quando iuſte, & leniter res ſuas peraget, alterius perfectioni inuidere neſciet. Tertio multum valet exercitium in operibus miſericordiæ erga proximum;namque eius animum allicit, & in ſuum amorem vertit. Quarto conſiderare debet,quibus, & quantis vinculis homines inter ſe cõiunguntur; omnes enim Deum patrem habemus in cœlis, & fratres ſpirituales exiſtimus, quorum vnus eſt interceſſor Chriſtus, & mater eius Sanctiſſima Virgo,& Eccleſia ſãcta, & catholica,& inuicem membra ſumus, quorum ſi patiatur alterum, connexionis ratione cætera perpe-
1.Co. 12 tientur. Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra;ſiue glorietur vnum membrorum,gaudẽt omnia membra. Quinto animaduerſio, & multiplicis dãni meditatio, quod ex eo prouenit multum valet, græco igni aſſimilatum, qui in aqua ardet, & cõburit, & omnia in ſui naturam (niſi impediatur) vertit, qui aceto,& arena ſolum extingui ſolet: ſic conatus inuidiæ aceto boni verbi, famam cõſeruantis,& arena, id eſt ſilentio operiet,& reſtinguet.

CAP. XX.

De recta connexione Sexti præcepti: & quid ſit Luxuria.

CVm tria bonorum genera inter homines præcipue reperiantur, videlicet uita, honor, & bona tẽporalia; merito poſt præceptum de homicidio ponitur mãdatũ de mæchia, qm̃ vita,quæ eſt fundamentum hominis, cõtra rõnem, & iuſtitiã auferri non poteſt:& poſt vitam, cum nullũ arctius vinculum inueniatur, quã illa viri, & vxoris, per matrimonium una caro effectorum;Et erũt duo in carne vna: ideo Mat. 19
rite hic collocatur. Interponitur ẽt hoc loco, quia multæ hominum cædes ob adulteria fiunt; multi enim ob ſpeciem mulierũ periere;nã homicidium, & adulterium ita cõnectuntur, vt hoc illius vel parẽs,aut ſoror eſſe ſoleat: Quare in textu dicitur. Non mœchaberis. Vnde verbo vniuerſali non eſt vſus,ſed ſingulari pp duas cauſas, Primo ob multa, quæ ex adulterio radicitus oriri poſſunt, vt impeditio prolis, procuratio abortuum, generis ignobilitas,& legitimos filios exhæredes relinquere Secundo,vt humanæ peruerſitatis opinionem verteret,quoniam multi virorum mœchiam plurimum non faciunt,immo multi de

incontinentia gloriantur,ita vt vir
præſtans apud iſtos habeatur, qui a
libidine ſuperatur, & pro uiro non
reputatur,qui eſt libidinis victor,ſi
cut plures mortalium paſſim oblo-
quuntur:ſed quoniam ſub hoc no-
mine mæchia omnis illicitus concu
bitus cohibetur, ſimulque prohibe
tur, vt ſunt omnes ſpecies luxuriæ,
& antecedentia, & conſequentia,
quæ ad impudicitiam, & libidinis
obſcœnitatem inducere poſſunt,vt
Epiſtolæ ad amorem,locutiones in
honeſtę amplexus illiciti,oſcula,&
tactus, & huiuſmodi. Ideo de illis
verba faciemus,quæ a Sanctis, &
Doctoribus exploduntur,vt D.Am
broſius lib.1.off.c.50. D.Aug.rela-
tus 32.q.4 Meretrices. Alex.3.p q.
35.nu.4.D.Tho.2.2.q.153.ar.3 &
hūc ordinem proſequemur. Primo
declarabimus,quid ſit luxuria. Se-
cūdo de illius ſpeciebus. Tertio de
falſis excuſationibus.Quarto de re
89 medijs.Luxuria eſt amor rerum ve-
nerearum illicitus, & inordinatus,
a ratione præſertim ob triplicem
eius effectū abſona. Primo quia eſt
efficax ad capiendum, & homines
illaqueandum maxime accommo-
da. Sampſonem namque fortiſſimū
proſtrauit, ſanctiſſimum Dauidem
ſuperauit,& ſapientiſſimū Salomo-
nem obcæcauit. Secundo eſt potēs
ad retinēdum in malo:eſt enim pro
funda fouea,in quam ſi miſer inci-
derit, pedem difficulter extrahere
valebit:nam excuſationem non ve-
niendi ad nuptias ſemper paratam
habebit, dicēdo,venire non poſsū.
Tertio efficit, vt luxurioſus diutiſſi
mæ ſeruituti ſe ſubijciat, & animæ
præſtantiam fruſto cœni, & eius
turpiſſimo membro ſubdat, ac totū
hominem ſeruituti mulierum ſup-
ponat. Quæ,ſi in principio non re-
primatur,malos progreſſus efficiet.
Primo per ſenſualitatis comproba-
tionem, & delectationem; nam ſi
turpia cogitando deliberatè ei cō-
ſentit,peccatum fecit mortiferum;
ſi autem in ea non ſiſtit, & illa dele
ctatio ſibi non placet, veniale erit,
vt dicebat Apoſt. Non enim quod Rom.7.
volo bonum, ſcilicet ſuperiori ra-
tione,hoc facio;ſed quod volo ma-
lum, hoc ago, ſcilicet inferiori ra-
tione,quia pars ſenſitiua repugnat,
contrarium faciendo.Secundo per
moroſam delectationem, quę non
ſemper temporis ratione,ſed ex eo 90
quod ratio deliberans circa ea im-
moratur,vel illam repellit, moroſa
nominatur:vnde ſi ratio eam nō co
hibeat per ſuam deliberationē de-
teſtando,ei vt malum imputabitur.
Sed aduertat ex D.Tho.delectatio- 1.2 q.74
nem moroſam duobus modis habe art.8.
ri poſſe, vno modo de ipſa cogita-
tione;alio modo de cogitata forni-
catione. Primo modo non eſt mor-
tale. Secundo autē modo eſt letha-
le.Quapropter placentem motum,
in ſenſualitatem ſurgentem circa
moroſam delectationem, aut ratio
ſuperior ex animaduerſione diuini
præcepti ſtatim reprimit, & tunc
non eſt niſi veniale;vel protinus nō
coercet,& tūc aut expreſſe conſen-
tit,& ſic eſt mortale,quoniam ratio
ſuperior aſſenſum præbet:Vel non
aperte;ſed negligit comprimere;
aut talis actus poſt ſufficientem de-
liberationem, & periculi conſide-
rationem manet,& tunc eſt morta-
le;vel non manet,& tunc eſt venia-
le.Tertio per conſenſum in turpem
actum, & eſt mortale,licet a pecca-
to cordis non differat,niſi vt perfe-
ctum ab imperfecto.Iſti autem mo-
di per aſpectum libidinoſum adau-
gentur. Qui viderit mulierem ad Matt.5.
mæchandum eam, iam mæchatus
eſt in corde ſuo.Nec dicas,te habe-
re animum pudicum, ſi habes ocu-
los inuerecūdos, quia oculus inue-
recundus

fecundus impudici cordis eſt nuncius. Turpiloquia etiam multũ mouent ad luxuriam. Corrumpunt bonos mores colloquia mala; & lingua eorum, ſcilicet talia loquentiũ, gladius acutus, ſcilicet ad perimendum animam aptus. Quãdo autem ad ſolatium, vel ad fugiendum ocium, dummodo ſcandalum inde nõ naſcatur, venialia erunt, nãque reạm linguam non facit niſi mens mala. Tertio per oſcula, & amplexus magis acceſſionem facit, ſi ad procurandam luxuriam fiant, & quatenus ex ea procedunt lethalia exiſtunt, licet ſecundum ſuam ſpeciem ſint bona, & ſpeciatim in locis, vbi tales amplexus, & oſcula vſus vtentium comprobauit. Literæ etiam, & internuntia ſunt media ad fouendam libidinem, & ad peccata committendum; vnde & ipſa prohibentur. Luxuria itaque eſt fugienda ob eius fœditatem, & detrimenta quinque generibus odioſa.

91 Primo diſplicet Deo; cuius templũ polluit. Neſcitis, quia templum Dei eſtis; & ſi non parcis tibi propter te remitte tibi propter Deum, qui fecit te ſuam domum. Secũdo, Angelis, & præſertim proprio eſt odioſa, vt relicta ſpirituali uita immunditiæ, & iniquis pollutionibus, animę tuæ nocendo, & corpus tuum corrumpendo te immiſceas. Tertio, iniuriam irrogas maximam tuo proximo, quia non ſolum eius honorem lædis; ſed ipſum furaris, cum ſit vna caro cum vxore. Qui enim adulter eſt, propter cordis inopiam perdet animam ſuam; turpitudinem, & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius nõ delebitur. Quarto nocet vitæ, & bonis. Qui nutrit ſcorſum, perdet ſubſtantiam, vt de filio prodigo habemus, qui, peregre profectus, diſſipauit ſubſtantiã ſuam viuendo luxurioſè. Quinto, vires eneruat, & quantocius ſeneſcere facit, & multoties vitam adimit. Zelus enim viri offenſi non parſcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſque precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima; nam multi interdum propter vnius luxuriam necati fuere, vt de Sichimitis: & ob adulterium, in vxorem Leuitæ cõmiſſum, tota fere tribus Beniamin perempta eſt. Quinto, placet Beemoth, qui in locis humidis, ideſt in cœno luxuriæ libenter dormit, & conquieſcit.

[Marginal references: 1.Co. 15. — Pſal. 56. — 1.Cor. 6. — Prou. 6. — Prou. 29 — Prou. 6 — Gen. 34. — Iud. 20.]

CAP. XXI.

De Fornicatione.

92 A facilioribus, & magis communibus inchoando, Primam ſpeciem luxuriæ, quę eſt fornicatio, declarabimus, quæ eſt quidam humanus, & ſimplex concubitus illicitus, inter ſolutum, & ſolutam habitus. Dicitur humanus, quia aliorum animalium cõcubitus, cum non ſit humanus, non eſt fornicatio. dicitur illicitus, quia fit iniuſtè, & inordinatè. dicitur inter ſolutum, & ſolutã, quia non ſunt aliquo vinculo ligati, ut puta coniugij, conſanguinitatis, affinitatis, voti, continentiæ, religionis, & ordinis ſacri. Vnde talis concubitus ſimplex fornicatio proprie nominatur, vt Alex. 2. p. q. 153. mẽb. 9. D. Th. 22. q. 154. ar. 2. Sed petere poteſt, an ſimplex fornicatio ſit illicita iure diuino, & naturali. Primo peccatum mortiferum eſſe non videtur, quia Deus eam præcepit Oſeæ dicendo. Vade ſume tibi vxorem fornicationũ, & fac tibi filios fornicationum; & Glo. in illud Pietas ad omnia utilis eſt, ait, omnis ſumma diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia, & pietate eſt, quã (Oſeæ 1.)

aliquis ſequens, ſi lubricum carnis
patitur, ſine dubio vapulabit; ſed
non peribit; & ex dicto Iſidori capi
te Chriſtiano, diſt. 34. corrobora-
tur. Chriſtiano nõ dicam plurimas;
ſed nec duas ſimul habere licitum
eſt, niſi vnam tantum, aut vxorem,
aut certe loco vxoris (ſi cõiux deeſt)
concubinam. Martinus vero de ma
giſtris tract. de temperantia, c. 2. re-
latus a Caiet. 2. 2. vbi ſup. dicit, for-
nicationem ſimplicem determina-
tam, non eſſe actum illicitum ex na
tura ſua; ſed ſolum quia iure diui-
no prohibita, vt etiam Durandus in
4. tenet diſt. 33. q 2. Probatur. Om-
nes, qui ad filiorum generationem
apte concurrunt, contra ius naturæ
non agunt; ſed fornicarij determi-
nati ad fornicationem apte concur
runt ad educationẽ filiorum, ergo.
Oppoſita autem ſententia eſt vera,
ſcilicet fornicationem ſimplicẽ eſ-
ſe peccatum mortale, diuino iure,
& naturali prohibitam, ſic D. Tho.
ſup & Caiet. ibi Alex. par 2. q. 145.
mẽb. 3. D. Antoninus 4 p. tit. 12. c. 2.
§. 3. Syln. verb. Luxuria q. 3. num. 3.
Sotus de iuſt. li. 5. q. 5. art 3 Nauar. i
ſum. c. 16. num. 1 Toler. lib. 5. c. 10.
Deu. 23 Probatur. Non ait meretrix de filia-
Thob. 4. bus Iſrael. Attende tibi ab omni for
93 nicatione; & præter vxorem tuam
nunquam patiaris crimen ſcire; cri-
men autem peccatũ mortale impor
Mat. 15 tat. De corde exeunt cogitationes
malæ, fornicationes, adulteria, & c.
Act. 15. Abſtinete vos a fornicatione: Fugi-
te fornicationem, quia fornicarij
regnum Dei non poſſidebunt. Mani
feſta ſunt opera carnis, quę ſunt for
Gal. 5. nicatio, immunditia, quoniã qui ta
lia agunt, regnum Dei non conſe-
quentur. Fornicatio autem, aut om-
nis immunditia, aut auaritia nec no
minetur in vobis. Quia omnis for-
nicator non habebit hæreditatem
in regno Chriſti, & Dei. Probatur.
Nullum peccatum a regno cœlo-
rum excludit; ſed fornicatio quo- Eph. 5.
cunque modo accepta, a regno Dei
excludit, ergo. Quod autem iure na
turali ſit illicita, probatur Primo,
oĩs actus volũtarius, qui in debitũ
finem ritè non ordinatur, eſt pec-
catum; ſed ſimplex fornicatio eſt
actus in debitum finem non dire-
ctus, quia humanæ naturæ iniuriã
infert, & etiam naſcituro ex tali
concubitu, ergo. Secundo ex rei na
tura, qui non ſunt matrimonio con
iuncti, per ſe non poſſunt, ac vt re-
quiritur, probe alere prolem; ſed
ſemper cum incommodo, & dede-
core: ſed fornicarij ſunt huiuſmo-
di, ergo. Ad illud Oſeæ. Reſponde-
tur cum D. Hieronymo mulierem
ſumpſiſſe, quæ antea fornicata fue-
rat; vel dicendum cum D. Thom. ad
ſecundum, fornicationem eſſe pec-
catum mortale, quatenus rationi
repugnat; ſed recta ratio hominis,
vt a voluntate diuina rite directa,
& diuino præcepto obediens, con-
tra regulam iuſti non operatur, vt
Oſeas fecit; ideo talis concubitus
fornicatio dici non debet. Vel cum
Lyrano eſt dicendum, illam mulie-
rem fuiſſe gentilem, quæ ob forni-
cationem ſpiritualem, ſcilicet Ido-
latriam fornicaria dicebatur. Quod
vero ait Gloſ. ex S. Ambroſio, non
ſic eſt accipiendum, vt moriens
cum lubrico liberetur. Sed opera
miſericordiæ exercentem ad gra-
tiam, & pœnitentiam diſponit; per
quam conſequitur veniam, & ſatiſ-
facit de lubrico carnis commiſſo,
vt D. Thom. 2 2. q. 154. artic. 2. ad 5.
Illud autem Iſidori eſt intelligendũ
de cõcubina impropriè, ſcilicet de
ea, quæ vere ducitur in vxorem; at
ſine legitima ſolemnitate, vt puta
ſine inſtrumento dotis, ac teſtibus;
lex enim tales nominat concubinas
impropriè, ita Glo. ſup c. chriſtiano.

Forni-

Fornicatio autem in duobus caſibus non eſt peccatum mortale. Primo cum vſus rationis deficit, vt puta ſi fatuus cum muliere rem haberet, aut perfecte ebrius, cum peccatum debeat eſſe volũtarium; & iſti ob defectum rationis voluntariè non operatur; & hoc eſt verum de ebrio, qñ tale periculum non præuidit, nec præcauere tenebatur. Secundo, ſi fœmina ad rem veneream faciendam cogeretur, dummodo mente, & interius non conſentiat, etiam ſi delectationem, quæ eſt quoddam a natura, ſentiret, quia nec in actum, neque in delectationem præſtitit aſſenſum, vt Beata Lucia dicebat. Si me feceris inuitam violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam; ita Sot. de iuſt. lib. 5. q. 1. art. 5. ad 3. Nauar. in ſum. c. 16. nu. 1. Pet. Nauar. de reſt. c. 3. n. 104. Tolet. lib. 5. c. 10.

94

CAP. XXII.

De Adulterio.

95 Secunda ſpecies luxuriæ eſt adulterium, quod eſt cõcubitus maris, & fœminæ, quo alienus coniugalis thorus violatur; dicitur adulterium, quaſi ad alienum thorum acceſſio; quod quatuor modis fieri contingit. Primo, quãdo vir ad cõiugatam accedit. Secundo, cum ſoluta rem habet cum cõiugato. Tertio quando coniugata cum ſoluto rebus venereis vtitur. Quarto ſecũdum quandam iuris interpretationem, videlicet cum intra matrimonij limites non ſiſtitur; ſed libidinis feruore haud ſecus tendit in ſuã, ac ſi eſſet aliena; & mulier è cõtra 32. q. 4. Origo; & D. Tho. ait. qui eſt ardentior amator vxoris, quam deceat, facit contra bonũ matrimonij, inhoneſte utens illo, quamuis fidem non violet, ideo aliqualiter nominari poteſt adulter. Hoc vitiũ eſt multum abominabile, & propter quinque fugiendum.

2. 2. q. 154. ar. 2. ad 8.

96 Primo anxietatem affert animo, & pungentibus ſpinis eſt obſitum, vt id declarant vigiliæ multæ, ſolicitudines, plures expenſæ, timores, & pericula honoris, & vitæ. Secundo erubeſcere facit adulteros, ita vt ab hominibus cognoſci nollent; nã oculus adulteri obſeruat caliginẽ. (Iob. 24.) Tertio ipſe adulteræ magna ex parte putent ob ſordes, quibus ſe fucant, vt alias ſe eſſe fingant. Quarto animum, & corpus inficiunt; cætera verò peccata ut plurimum animę ſolũ officiunt; Ac tandem adulter infamis redditur iuxta legem diuinam, naturalem, canonicam, & ciuilem; & contra eum omnia dicta iura clamant.

97 Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore proximi, morte puniatur & mœchus, & adultera. (Leu. 20.) Et vigintiquinque millia, ad bella paratiſſimi ob adulterij ſcelus admiſſum, miſerabiliter ceciderunt; (Iud. 20.) & in legibus duodecim tabularũ apud Romanos morte plectebãtur; & Idẽ ab Auguſto Imperatore ſancitum ad l. Iulian. de adulter. per legem vero canonicam excommunicari poſſunt, vt de adult. Intelleximus, & in Sac. Conc. Trid. de refor. (Seſſ. 25 c. 14.) & apud Bernard. Diaz. in pract. crimi. c. 79. & ſummiſtæ in verb. Adulterium. At petere poteſt. Quando adulteri ambo ſunt coniugati, num alter eorum magis peccet. Reſpondetur, primo vtrumque æqualiter peccari contra bonum fidei, & Sacramenti, quoniam æqua conditione ambo concreditam fidẽ ſibi ſeruare aſtringuntur Sed cæteris paribus adulterium vxoris penſatis omnibus circunſtantijs eſt grauius peccatum:

98 etenim prolem reddit incertam, & maio-

maiorem infamiam,tam ſibi,quam marito,filijs,ac alijs de cognatione inferi:& inde maius ſcandalum exoritur,& multa damna,& hominum cædes accidere ſolét, vt Palud in 4. diſt.35.q.1.ar.5.Conc.3.4.& 5.Gab. q.1.ar.3.dub.2.Ric.art.1.q.4. Gaet. 2 2.q.54.ar.8.Nauar.c.16.nu.23. Similiter quærere poteſt; ſi vxor ſpurium generet, vel partum alienum ſibi ſupponat,ita vt ille ſpurius,aut partus alienus, ratione hæreditatis conſequendæ maximum damnum filijs inferat,tenetur ne ipſa vxor ſe prodere, & ignominia afficere, reuelãdo crimen, ut legitimos ſeruet indemnes? Scotus in 4 diſt. 15.q. 2. ait,adulteram laborare debere, vt hæreditas reſtituatur hæredi, citra tamen periculum infamiæ;vel ſi talem filium,Dei timorem habere,ac cognouerit eſſe procliuem ad religionem,per ſeipſam, ſiue per aliũ, vt puta confeſſarium, aut bonum virum, & fidelem,ei dicere,ac cõſulere poteſt, vt hæreditatem dimittat, & religionem ingrediatur, vel vt ſit clericus, & acquirat eccleſiaſtica beneficia,& his quaſi contentus alijs fratribus hæreditatem relinquat; ſin autem filium indeuotum habet, quem ſuadere non poteſt, tunc mali nominis periculo ſe exponere non tenetur; idem habet Ricard.art.5.q.4.ad 9. Adrianus in 4.de reſtit.q.1.§. difficultas igitur, & §.Reſtant adiungit Scoto, & Ricardo;ſi penes mulierem ſunt bona propria,quantum lęſit ſub compenſatione ad arbitrium boni viri reſtituere tenetur eo modo, videlicet quantum diſtat inter habere,& prope eſſe. Secundo ſi in proprijs non habeat, nec ab alijs procurare poſſit,tunc remiſſioné tantæ ſummæ a marito,vel alijs, ad quos perueniſſet hæreditas,procurare valet,quãtum defraudauit, aut adulterium propalare tenetur. Nam facere debet quicquid poteſt, ad indẽnitaté corũ,quos ſuo peccato læſit;& hoc etiã ſi periculũ homicidij imminet;qm̃ quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, & in præcepto naturali negatiuo continentur,ob nullum,periculum,& damnum dimitti debét.Tertio in articulo mortis conſtituta, ſpurio manifeſtare tenetur, ipſum eſſe natum ex adulterio, vel ſuppoſitum,vt putatiui patris hęreditaté non adeat, & id etiam ſi ſit dubia, an filius credere uelit, quia facere tenetur quicquid poteſt ad indemnitatem eorum,quos læſit.Hoſtienſis in ſum.lib 5. Innocen.& Panor. de pęnit.& remiſſ. in c.officij.nu.5. Syłueſt. verbo adulterium,tria dicere videntur.Primum vbi nullum adeſt periculũ, & ſcit probabili ratione,maritum prorſus ſentire idẽ, vt ſunt aliqui viri, qui non valentes habere proprios filios, patienter ferunt, vxores ſe commiſcere alijs, & in hoc caſu ſe prodere tenetur. Secundum ſi probabili ratione putat, id a marito, vel a filio ſpurio non credi, nec apud ſe habet probationes paratas, crimeñ obtegere debet,quia potius ſcãdalum,quam vtilitatem afferret. Tertium ſi probationes promptas habet, vt veriſimili modo ei credatr; ſed reuelando mortis periculum ſubeſt, tunc reticere adſtringitur: nam ſilendo erit ſolum periculum rerum: patefaciendo autem corporis,& animæ. Alciatus,lib.3.de præſumpt.27.præſumpt. & li.9.Paterg. c.12 at refert Couar. in regula peccatũ.p.1.§ 1.n.6.docet,adulterã,bona nõ habété, cui nec ſpurius adhibet fidé, debere filios cõuocare,& eis ſecreto dicere. Noſtis,me morti propinquare,& vnus veſtrũ eſt ſpurius,& ego,ne moriar in hoc peccato,& vos aiam ſaluetis,quilibet veſtrum

ſtrum oē ius, quod habet aduerſus alterum, remittat, vt ſalui eſſe poſſitis; & cum vnuſquiſque de ſui ortu dubitare cœperit, ius ſibi inuicem remittent, & ſic ſpurius alienū non retinebit. Hæc ſunt quæ veteres Theologi, & Canoniſtæ dixerūt, vt Caiet. tom. 1. opuſc. tract. 31. reſp. 14. & 22. q. 62. ar. 6 Io. Med. C. de reb. reſtit. q. 3. cauſ. 4. Sotus lib. 4. de Iuſt. q. 7. ar. 2. Nauar. in ſum. c. 16. nu. 44. Pet. Nauar. de reſt. lib. 2. c. 4. nu. 9. & 408. & li. 3. c. 1. par. 2. dub. 21. n. 108.
99 Salon 2. 2. q. 62. art. 6 contr 8. Arag. ibid. Tolet. lib. 5. c. 11 Pro ſolutione dicendum, Primo iuxta doctrinam Caiet bona hominis eſſe triplicis generis, ſcilicet vitæ, honoris, & rerū familiarium, inter ſe ſic ordinatarum, vt bona ordinis inferioris cū iactura bonorū altioris, & ſuperioris ordinis communiter reſtitui nō debeāt. Secundo quādo penes adulterā ſunt aliqua bona propria, ſeu paraphernalia, ideſt bona, quæ vltra dotē dantur, vel ſucceſſionē hæreditariam habet, ſiue legato ei relicta, quæ pro ſuo arbitrio diſpēſare poteſt, tunc ſe prodere nō tenetur; ſed defraudatis ſatisfacere ſufficiet; & in hoc veteres, & moderni conueniunt, qm̄ quilibet tenetur ſeruare propriā famam. Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi, & magni. Tertio ſi tanta bona non habeat, quāta ſufficiunt, nec lucrari poſſit, vt læſis ſatisfaciat, tūc filiū ſpurium ad religionē, hæreditatis incapacē, a teneris annis diligenter inducere curet. Vel ſi in aliā, quæ ſuccedit in hæreditate, ingrediatur, ante profeſſionem oībus bonis renunciet, alias remediū nō eſſet aptum, nec bonum. Quarto qn̄ certitudine morali, & prudenter iudicat, ſe profuturā vocando filium ſpurium ſecreto, & illū eſſe creditu

Eccl 41.

rum, & nullū inde, aut parum, oriri poſſe ſcandalum; & hereditas eſt alicuius momenti, vt ad hæredes legitimos deueniat; ſpuriumque exiguā infamiam, & apud ſeipſum tantum, pro maiori bono ſubire conſpiciat; tunc adultera crimen prodere tenetur; nā ex duobus malis ſemper minus eſt eligendum, ut c. duo mala, & c. Nerui teſticulorū. & licet honor ſit altioris ordinis, tamen ita circunſpectus ſolitum decorem, & parūper caſu deperdit. Quinto qn̄ eſt certa moraliter, ſeu ratione probabili, ſe a marito, vel filio, aut adultero eſſe occidendam, ſi reuelet; ſeu multa ſcandala inde ſecutura eſſe, ſeipſam prodere cōiter non obligatur; ſed ſatis eſt, vt peccati pęniteat. c. officij. Verum Sotus lib. 4. de iuſt. q. 7. ar. 2. & Couar. in reg. peccatum p. 1. §. 1. nu. 6. & Salon q. 62. art. 6. cōtrou. 8. & Tolet. dicunt. caſum dari poſſe extraordinarium, & egregiū, in quo adultera cum diſcrimine vitæ ſpurium, ſeu notum reuelare tenetur, ſcilicet quando regnum, ducatus, principatus, vel pręclariſſima domus ſilente adultera ad ſpurium tranſiret. Quod verū eſſe exiſtimo, quando bonum cōe regni, reipublicæ, & ſubditorum id exigit; quia nothus malis moribus eſſet imbutus, & ad malum propenſus; è contra vero legitimus hæres præſtāti animo, & regio, & cum utilitate ciuiū gubernaret. Vel et ſi ad pacē regni ſit maxime aptus, & bella, & cædes hominum euitarētur, quæ alias ex ſucceſſione adulterini partus ſuccreſcerent, tum adultera cum vitæ periculo, & ſpe proficiendi, crimen ſuum patefacere obſtringitur, in quo caſu non exponit vitam pro hæreditate, & bono priuato legitimi filij; ſed pro cōi bono regni, prouinciæ, principatus, populi, vel præclariſſimæ domus. Alioquin extra hunc caſum

Diſt. 13.

non obligatur prodere delictũ. Regina.n. adultera occulta, alias boni nominis, & nulla laborãs infamia, cum diſcrimine uitæ, niſi ex dicta cauſa, crimen aperire non tenetur; cum vita Reginæ, vel aliæ præſtantiſſimæ mulieris hæreditati præſtet; ita Sotus. Per Nauar. & Med. Ludouicus Lopez, p.p. de inſtruct. cõſci. c.88. & 216. conc.5. Sayro. lib.5.c.1. de adult. nu.12. His ſic poſitis, & declaratis, quid boni, & veri cõtineãt adductæ opiniones, facile percipere poteſt. Etenim ſi ſententiæ Scoti aptentur, quæ dicta ſunt in tertio Notabili, magis accõmodaẽ, & dubium diſſoluitur. Adriani in 2. & 3. dicto eſt nimis periculoſa, quoniã melius eſt nomen bonum, quam diuitiæ multæ; namque filium notare ignominia, & cognationis denigrare famam, & ſe mortis certo periculo exponere non tenetur. Hoſtiẽſis opinio, quo ad primum eſt vera, ſi etiam filius eodẽ modo iniuriã patienter ferat, ſicut pater; alias remedium non eſt bonũ. Alciati opinio eſt nimis periculoſa, & lubrica, rõne credulitatis, a multis filijs nõ adhibendæ, nam quilibet eorũ dubitaret eſſe ſpurius, & aio fere nunquã conquieſceret. Præterea dubitare poteſt, num adulter qui ex aliena vxore prolem eſt conſecutus, expenſas, pro ea alenda, & educanda factas, marito adulteræ, vel hæredi legitimo reſtituere deuincatur. Ex vna parte adſtringi videtur; etenim qui occaſionem damni dat, damnũ dediſſe apparet, de iniur. & dam. dat. c. ſi Ex altera verò parte nõ obligari videtur; quando enim cum illa rem habuit, gignere non intendit. Sotus lib 4. de iuſt. in fin. q.7. art. primi, ait. Adulterum non teneri ad aliquam reſtitutionem marito, vel hæredibus faciendã ex iuſtitia; ſed ſolum ex decẽtia, & quadam honeſtate, quia adulter nõ eſt cauſa proxima dãni; ſed remota; non.n. generare intendebat; ſed libidinem tũ explere cogitabat, & ipſe non ſuppoſuit partum marito; & tales mulieres ſunt leues, quibus fides non eſt abhibenda; pars vero poſterior probatur, quoniam fuit aliquo modo detrimenti occaſio. Vñ ſi diues, & potẽs ſit, ex honeſto & congruo aliquam compenſationem marito, ſiue hæredibus facere debet. Alius modus dicendi eſt quod qñ adulter credit, vel fidem adhibere debet, filium eſſe ſuum, vt puta qñ conceptionis tempore maritus aberat, & illa alioquin boni noĩs, & honeſta erat, & cum eo ſolũ ratione probabili rem habuerit, inducta minis, aut alijs ſuaſionibus fortiſſimis, neque vnquã poſtea opinione aliqua mala laborauit, ac tandem tot concurrant ſigna, coniecturæ, & indicia, vt adulter ad credendum, eſſe ſuũ filium, conuincatur, & nullum adeſt periculũ vitæ, & honoris; tũc detrimenta marito, aut hæredibus ex iuſtitia reſarcire tenetur; quia rõne probabili credit, aut fidẽ adhibere debet, filiũ eſſe ſuum, ita D. Ant. p.2 tit.2.c.7. in fi. Aug. verb. Adulterium, nu.5 Syl. q.5.n.7. Thab. nu.6. Nauar. c.16. nu.49 Aragon. & Saló 22.q 62. ar.6 Pet. Nauar. li.3. de reſt. c.1.p.2. dub 21. nu. 157. Toler. lib.5. c.11 Sayr. li.8. ĩ ſua claui. c.1. dub.5.
100 Pro ſolutione videndũ eſt, an adulter ſit cã generationis ſpurij, & dãni illati, p ſe, vel per accidens; & an nõ minus adulter, quã adultera ad actum generationis ſpurij, & incõmoda inde ſequẽtia concurrant per ſe, vel per accidens. Apud me (ni fallor) vterq; ſed magis adulter ad generationẽ concurrit, q̃a dant operã rei, quæ ex ſui nã ad generationem dirigitur, & eodem modo ad dãna, inde ſequentia, ambo concurrunt:

Digitized by Google

Et licet adulter libidinem explere tantum cogitet; ille tamen actus ex natura ſua ad generationem tendit, quem ambo præuidere, & enitare tenebantur. Iccircò damna inde ſequentia, reſarcire ex iuſtitia adſtringuntur. Quapropter dicendum eſſe exiſtimo, adulterum teneti ad expenſas, & incommoda, pro filij educatione, & alimentis facta, ſi poteſt; & præſertim ſi adultera negligit, aut non vult, uel non poteſt.

Ad rationem Soti reſpondetur, illũ concubitum, & actum per ſe ordinari ad generationem, quãuis multi duntaxat ad explendã libidinem cũ mulieribus rem habeant; ſed hoc eſt per accidens, & a rei conſideratione alienum.

Prætetea quęritur, an maritus, dubitans de fide vxoris, occidendo eã ſecretò authoritate priuata, poſſit retinere dotem, vel partẽ dotis tuta conſcientia ante iudicis ſentẽtiam; & vxor è contra. Pro parte affirmatiua arguitur primo, celebrato matrimonio cum præſentia parochi, & duorum teſtium in facie Eccleſiæ, maritus lucri fecit totam dotẽ, vel partem dotis iuxta conſuetudines, & ſtatuta locorum circa dotem acquirendam; ergo ex interfectione vxoris, quod eſt iam lucratus, ante iudicis ſententiam reſtituere nõ tenetur. Secundo, leges pœnales ciuiles (vt eſt communis opinio) illarũ tranſgreſſores in foro conſcientiæ non ligant, niſi poſt iudicis ſententiam, & declarationem At quòd maritus non poteſt lucrari dotem vxoris ab eo interemptæ eſt lex pœnalis, impoſita in pęnam homicidij cõmiſſi, igitur in foro conſcientiæ illud lucrum ante iudicis ſententiam retinere valebit. Tertio lucrum dotis ob munus matrimonij viro conceditur. Atqui maritus ante occiſionem vxoris onus matrimonij ſuſtinuit, vt patet de multis expenſis, quas fecit ratione nuptiarum, & veſtimentorum vxoris, ergo reſtituere non tenetur, quod eſt lucratus ratione dicti matrimonij. Quarto: Cõtraria opinio ſuper leges ciuiles fundatur, quæ in exteriori foro loqui videntur; ſed dubium eſt de foro cõſcientiæ: ergo contra ſuperius dicta nihil concludunt. Altera opinio cõtraria, eſt communis, nam leges, & ſtatuta de morte naturali, & nõ violenta intelligi debent, ad hoc vt maritus dotem, vel partem dotis lucretur l. ex ea §. Inſul. ff. de verb. oblig. alias ſi ſecus diceretur, leges, ac ſtatuta materiam delinquendi maritis, & vxoribus præberent: nam ex ira, & odio, vel cupiditate lucri, ad occidendum vxores prætextu adulterij facilius inducerentur; quare hæc ſtrictim intelligi debent, & reduci ad legem, conuenire, de pact. dotal. Secundo probatur, per quæ Ab. notauit in cap. Et ſi neceſſe, de donat. inter vir. & vxor. num. 5. vt ſi pro delicto, per aliquem cõmiſſo, eius bona ad certam perſonam peruenire debeant, ſi illa perſona illud delictum procurauit, bona conſequi nõ poteſt; ſed in caſu noſtro mortem vxoris non ſolum procurauit, ſed ẽt occultè interfecit; vel vxor è cõtra: ergo. Tertiò, ex notatis per Bar. in l. cum ratio §. fin. ff. de bon. damnat. ait, nemo ſuccedere poteſt ei, quem ipſe authoritate priuata, & iniquè peremit, quem omnes ſequuntur: ergo. Quarto probatur, ex tex. ſi vir. ff. de bon. damnat, vbi pactum, factũ inter maritum, & vxorem de lucranda dote locum non habet, ſi vxor à viro iniquè interfecta fuerit, quia (vt dicit tex.) æquum non eſt, virum ob facinus ſuum ſperare dotem lucrari, cum non conueniat, vt quis ex ſua fraude vtilitatem reportet. Nam verba legis generalia ad benemeren-

merentes, non autem ad indignos, & odioſos referri debent. Ex quibus maritus interfectæ vxoris totam dotem, neque partem poſſe lucrari cōcluditur; & vxor è contra.

101 Pro maiori declaratione dicendum eſt, maritum poſſe lucrari dotem vno ex tribus modis, videlicet ob mortem naturalem vxoris, vel ſi occidat poſt delatam ſibi dotem ob adulterium, ab vxore patratum, & iudicis ſententia declaratum: aut ſi tamquam iuſtitiæ miniſter, poſt latam a iudice ſententiam, interficiat vxorem. De morte naturali nullum extat dubium, vt ex legibus, & ſtatutis ſupra citatis. Si ſecundo modo vxorem necauerit, dotem lucrifaciet, & pro tali homicidio in foro conſcientiæ eam reſtituere non tenetur, vt de donat. inter vir. & vxor. Plerumque & l. conſenſu §. 1. C. de repud. Bart. l. 2. p. 1. in principio, nu. 53. ff. ſolut. Ab. in cap. fin. de adulter. num. 3. Couarruu. 2. parte 4. C. 7. §. 6. num. 1. Iulius Clarus lib. l. receptarum, num. 13 verſ. Et ſi qui tenent, quæ pœna iudicis ſententiam exponit, vt Couarru. ſup. Hoſtienſ. 1. Porro de adult. num. 3. Sylu. verb. Dos. q. 14. num. 16. §. Secundum: & ratio id ſuadere poteſt, quia nullo iure cauetur, ob tale factum reſtitutioni eſſe obnoxium, cum dotis reſtitutio ſit quædam pœna. Si verò vxorem, in adulterio deprehenſam, ante ſententiam iudicis, authoritate priuata interfecerit, dotem, ſeu partem dotis non lucrabitur, quoniam authoritate propria occidendo, & cōmuni, & vera ſententia in foro conſcientiæ eſt reus homicidij; nam cōtra iuſtitiam eſt operatus; & quamuis lex vxorem, in flagranti adulterio deprehenſam ob intenſum mariti dolorem interficere permittat, non tamen hæredes dominio dotis, & rerum interfectæ vxoris ipſo facto priuat; vnde etiam omnia inde ſecuta damna, vltra dotem, vel partem dotis, iure naturæ hæredibus reſtituere renetur. Probatur, omnis reus homicidij omnia inde ſecuta damna ex iure naturali reſtituere adſtringitur ob illatam læſionem; ſed vxorem propria authoritate necans eſt homicidij reus, ergo. ita Nauar. lib. 4. Conſil. de donat. inter vir. & vxor. conſ. 1. Couaruu. 2. p. 4. c. 7. num. 3. Pet. Nauar. lib. 2. de reſt. c. 3. num. 22. Bañes 22. q. 64. ar. 3. Aragon. & Salon ibidem. Tertio, ſi maritus, tāquam iuſtitiæ miniſter, & ad hoc deſtinatus, vxorem interfecerit, dotem, ſiue partem dotis iuſtè lucrabitur; ſic Couarruu. & Pet. vbi ſupra, quod verum eſſe exiſtimo, non ex iure communi, ſed ex conſuetudine recepta, & a ſummis iudicibus approbata, vel ex iure particulari alicuius regni, vel prouinciæ, aut loci. Ex dictis infertur, maritum ob mortem vxoris iniuſtam totam dotem, vel partem dotis lucrari non poſſe, & vxorem è contra.

Ad primum reſpondetur, maiorē non eſſe veram, quia ius ad rem, id eſt, ad dotem ſolum eſt aſſecutus, quod eſt quædam diſpoſitio ad acquirendum eam, ſed modo licito, & iuſto.

Ad ſecundum reſpondetur, non teneri ex legibus, vel ſtatutis reddere dotem ante iudicis ſentētiam; ſed iure naturæ, quia eſt homicidij reus, & vt talis apud ſe alienum retinet inuito Domino notabiliter.

Ad tertium reſpondetur, maiorem non eſſe veram, niſi modo iuſto dotem adipiſcatur; deinde minorem ſic eſſe declarandam, & intelligendam, illas expenſas propriè, & abſolutè ad ſuſtinendum matrimonium non fuiſſe factas, ſed in ſui, & familiæ honorem, vt fieri ſolet, & illæ veſtes &c. ſunt quędam honoraria,

ria, ſponſæ donata, quæ non connumerantur in dote .

Ad quartum reſpondetur, oppoſitam opinionem, non ſolum ciuiles leges contrarias habere, ſed etiam naturalem. Non occides. Ex quibus apertè colligitur, maritum retinendo dotem, vel partem dotis ante iudicis ſententiam, non eſſe tutum in conſcientia; & vxorem quoque è contra.

CAP. XXIII.

De inceſtu.

Tertia ſpecies eſt inceſtus, Deo abominabilis, ac plurimum ſuperioribus diſplicens; nam Apoſto. audiēs, vnum ex Corinthijs vxorem ſui patris habere, ita hoc crimen ei diſplicuit, vt abſens corpore, præſēs autem Spiritu, & authoritate, eum
1. Cor. 5. Sathanæ in interitum carnis tradiderit, vt Spiritus in die Domini ſaluus fiat. Eſt enim grande peccatum,
102 cum perſona ſanguine coniuncta, vel affine per carnis copulam intra gradus prohibitos commiſſum. A natura enim eſt innatum, vt patētes à filijs, & conſanguineis, ob propinquitatem ſanguinis, & ob cognationem venerentur. Nam a ſtipite originem trahentes, ſi per concubitum ſe commiſcerent, iniuriam ſtipiti inferrent, & animi per luxuriam emolleſcerent, & procliuiores ad eam ob commoda maximè eſſent. Conſan-
103 guinitas autem eſt propinquitas perſonarum, ab vno ſtipite per carnis propagationem contracta, & eſt vinculum, quod duas facit lineas alteram rectam, alteram verò tranſuerſam, ſeu a lateribus. Recta linea eſt, qua vna perſona per veram lineam ab alia mediatè, vel immediatè originem ducit, vt filius a patre immediatè, nepos a patre mediatè, & pronepos a nepote, & ita deinceps. Linea autem tranſuerſa eſt, in qua non ſic vna perſona ſanguinem trahit ab alia; ſed vna ſtat ad latus alterius, & ambo deducuntur ab eodē, vt fratres, & ſorores ab vno patre, Cōſobrini a fratribus, & ſororibus. Conſobrinorum filij ab ipſis, & ſic deinceps. Conſanguinitas verò numeratur per gradus, qui ſunt habitudines quædam determinatæ diſtantiæ perſonæ ad perſonā in linea conſanguinitatis, ad ſimilitudinem graduum vocata, quibus aſcēditur, vel deſcēditur; & propriè in recta linea inueniuntur, impropriè in linea a lateribus ducta, gradus nominātur. Stipes verò non facit gradum, ſed eſt origo, a qua rami fluunt, & cum pater non diſtet a ſe, ideo gradum non conſtituit: ſed filius, ab eo diſtans; Primum gradum facit; Nepos conſtituit ſecundum, quia diſtat à ſtipite per duas diſtātias; pronepos eadem ratione facit tertium, & abnepos quartum. Eodem modo de linea tranſuerſa, ſiue a lateribus, eſt dicendum, vt puta Alexāder plures filios generat, qui primum gradum conſtituunt, & eorum quilibet alios filios generando alias lineas conſtituunt tranſuerſas: & conſobrini, ſecundum gradum: filij vero conſobrinorum, tertium: & filij prædictorum, quartum conſtituunt. Quādo igitur coniunctio maris, & fœminæ efficitur, aduertendum eſt quo gradu a ſtipite diſtent, & tot gradus erunt, quot perſonæ diſtinctæ aſcēdentes & deſcendentes erunt, numquam ſtipitem numerando; & vſq; ad quartum gradum incluſiuè coniunctio maris, & fœminæ per carnis copulam inceſtus vocatur, vt de ſāgui. & affi. Debet. Caiet. 22. q. 154. art. 9. Affinitas verò eſt perſonarum propinquitas, quarum vna cum alterius conſanguineam re habuit,

&

& dicitur affinitas quaſi duorum ad vnum finem vnitas; quia duæ diuerſæ cognationes per nuptias, ſeu concubitum copulantur; & alter ad finem alterius ob copulam, cum aliquo de illa familia habitã, accedit. Namque perſona, quæ eſt cauſa affinitatis, debet eſſe conſanguinea alteri eorum, de quorum affinitate exquiritur. Non tamen quælibet carnis commiſtio vinculum affinitatis inducit; ſed quando ſanguis viri mulieris ſanguini miſcetur, & in vas debitum recipitur 25. q. 3. Extraordinaria: Et non ſolum per cõiugalem cõcubitũ, ſed etiam per ſimplicem concubitum contrahitur, de eo qui cogno. conſang. vx. Diſcretionem, & fraternitati tuæ. Et per concubitum matrimonialem contractã ad quartum gradum vſque computãdo primum a fratribus incluſiuè, abſque diſpenſatione matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit. vt eod. tit. Non debet. Affinitas verò, quæ per actum fornica-

105 tionis contrahitur, quamuis iure antiquo vſque ad quartum gradum impedimento erat, & matrimonium, iam contractum dirimebat, poſtea

Seſſ. 24. tamen ſacr. Conc. Trid. de refor. ma-

cap. 4. trim. hoc modo decreuit, vt ad quartum impediat incluſiuè contrahendum, ſicut prius; ſed contractum nõ dirimit, niſi in primo, vel ſecundo gradu incluſiuè, vt etiam Pius V. in conſtit. 23. Sanctiſſimus in Chriſto

106 Pater. Inceſtuoſus autem varijs, & diuerſis pęnis iuxta varios, ac diſtinctos inceſtus, a ſe commiſſos, puniri poteſt, vt Gẽ. 49. Leu. 18. & 30. q. 1. & 34. q. 1. & 2. & 35. q. 1. & 3. Et apud Canoniſtas loc. ſup. cit. nã quanta ſit huius peccati turpitudo, & grauitas, ex diuina punitione ſatis liquet. In lege enim naturę pęna priuationis primogenituræ animaduerſum fuit, quod erat malum magnum. Ruben

Gen. 49 primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principiũ doloris mei, prior in donis, & maior in imperio, ſcilicet fuiſſes. Effuſus es ſicut aqua, non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius; & in lege ſcripta hoc peccatum fuit pęna Leui. 18

mortis expurgatum, nam Amon, & 20.

quia cõcubuit cum ſorore ſua Thamar, ab Abſalon fuit peremptus. 2. Reg. 13

CAP. XXIIII.

De Stupro.

QVarta ſpecies luxuriæ eſt ſtuprum, quod eſt illicita fęminæ 107

virginis ſub cura parentum, vel alterius exiſtentis defloratio, vt ex D. 2. 2. q.

Thom. Stuprum enim cum muliere 154. a. 6.

tantum committitur, & non cũ mare, licet virginitas ſit vtriſque communis, tamen fęminæ tantum accõmodatur propriè ob duo: Primo, quia in muliere ſignum naturale reperitur, quo fit apta ad matrimo- 108

nium, quoniam ſi virginitatis ſignaculum perdiderit, difficilè maritum inueniet; & ſi in matrimonio copulabitur, in odium mariti incidet, & amoris alienationem, eò quod ipſa ab alio fuerit ſtuprata. Secundo, quia cura parentum, antequam coniungatur in matrimonium, a natura demandatur. Super filiam luxurio- Eccl. 42.

ſam confirma cuſtodiam, nè quando faciat te in opprobrium venire inimicis. Mas autem per copulam carnis meretricem cognoſcendo, virginitatis integritatem (cum nullũ habeat ſignaculum) non perdit, nec aliquid, quod paternæ cuſtodiæ commiſſum a natura ſit ad coniugium, vſque ſeruandum amittit. Nam ante coniugium, & pubertatis annos ſine parentum cuſtodia diſcurrit; fęmina autem domi manet, a parentibus cuſtodita, & filij non ita aſſer-

uantur, quia non habent illud virginale ſignum, vt fœminæ, quo poſtea deperdito ad connubia odioſæ redduntur. Iccircò in fœmina ſtuprum, in mari verò ſimplex fornicatio vocatur, vt D. Thom. 2.2. qō. 154. art. 6. Caiet. ibid. Alexander p. 2. q. 148. nu. 1. D. Antonin. p. 2. tit. 5. c. 6. Angelus verb. Stuprum. & Tab. Sylu verb. luxuria q 5. Nauar. in ſum. c. 16. nu. 3. Medina lib. 1. Inſtruct. Confeſſ. c. 14. §. 18. Toled. lib. 5. c. 11.

Proclariori notitia conſideret, aliud eſſe virginitatem amittere: aliud perdere integritatem corporis virginalem; nam aliquando de virgi-
109 nitate facit iacturam, abſq; eo quòd virginalis ſignaculi integritas violetur. Si enim virgo per volūtariam mollitiem ante matrimoniū ſe polluat, virginitatem omnino deperdit, vt Alexander p. 2. q. 143. mem. 10 & Caiet. dub. 3. & Io. Benedictus in Summa lib. 2. c. 7. §. 3. num. 41. & eſt communis.

Per talem verò pollutionem virginalis ſignaculi integritas nō amittitur, & mulier ad matrimonium contrahendum inhabilis non redditur, quia ſignaculum virginitatis, ad amplexum viri idoneum remanſit, vt Caiet. ad quartum. E contra verò accidere poteſt, vt fœmina ſignaculi virginalis integritatem amittat, vt puta ſi illæ partes à medico, vel ab alio voluntariè, aut coactè præcidantur, ſi illa firmum propoſitum ſeruandæ virginitatis habuit, eam profectò non perdit, vt D.
Lib. 1. c. 18. to. 5. Auguſtinus de ciuit. Etiam ſi naturalem delectationem ſentiat; dummodo non præbeat aſſenſum, ſed reſiſtat, virginitatis virtutem, & meritum non perdit. Nec mirum, ſi virgo, & fœcunda appellaretur, nam virgo moraliter, etiam ſi corrupta, fœmina autem, quoniam violenter oppreſſa, vt D. Lucia Paſchaſio dicebat: Si inuitam me feceris violare, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam; numquam enim corpus inquinatur, niſi de conſenſu mentis, vt Alexander p. 2. q. 143. mem. 10. ad 3. & Caie. in reſp. ad 4. q. 152. ar. 1. 22. Cōtra hoc crimen iura clamant. Si ſeduxerit quis virginem, necdum deſponſatam, dormieritque cum Exo. 22.
ea, dotabit eam, & habebit eam vxorem. Si pater dare noluerit, reddet 110
pecuniam iuxta modum dotis, quā virgines accipere conſueuerunt. de adult. & ſtup. c. 1. & 2. Si noluerit eā ducere in vxorem, pœnas in corpore dabit, vt notat Ab. in c. 2. num. 1. Etiam ſi ſit clericus eam dotare tenetur, vt idem habet, num. 4. vbi notat, virginem ſemper præſumi ſeductam, & deceptam, quia, ſi non eſſēt hominis inſidiæ, tantum facinus cōtra honorem proprium non perpetraret; quod ſentio eſſe verum in foro fori; ſed non in foro conſcientiæ; ſi enim volētem ſtuprauerit dotem dare non tenetur in cōſcientia, quoniam eam verè non ſeduxit, nec decepit, & volenti, & ſcienti nulla fit iniuria, vt in 6. Reg. 27. Sed Panor. in cap. 1. de adult. & ſtup. num. 2. & Ioā. Ancar. d. c. in primo notab. dicunt, licet virgo non ſit ſeducta, & decepta, tamen illius textus diſpoſitione ſeducta reputatur, atque decepta; & probant per textum notabilem l. cit ca finem. C. de rapt. virg. qui diſponit, quòd pœna eius habeat locum, ſiue volentibus, ſiue nolētibus illud crimē perpetretur. At id eſſe verum non videtur, quia ratio non concludit. Virgo reputatur ſeducta, & decepta: ergo etiam ſi ipſa ſe obtuliſſet ſpontè, procedat pœna illius textus; nam illa ratio valet, quando ſumus in dubio; ſed quando legitimè conſtat de voluntate, aliud dicendū eſſe videtur. Secundo, textus d. l. nō officit, quoniam non ſequitur pœna

contra

Digitized by Google

contra raptores, de qua ibi, habet etiam locum virgine volente. igitur eodem modo pœna procedit, de qua in dicto textu primo, loquente per verbum ſeduxerit, non valet, quia ſunt res diſtinctæ, & diuerſæ, & ideò pęnæ diſtinctæ poni debent; & quando textus dicit ſeduxerit, ſignat aliquid operari debere. Sed ratio, quare clericus puniri debeat pęna criminali, etiam probata voluntate virginis, eſt, quòd voluntas ſocij criminis a pęna delicti eum excuſare non poteſt, quando culpa illius in ſola violentia actus non conſiſtit, ſed in reprobatione ipſius actus, quantumuis voluntarij: licet operari non debeat, vt tamquam violentus ſtuprator plectatur; Quare dicẽdum eſſe exiſtimo, clericum, legitimè probantem, ſeductam non fuiſſe, neq; deceptam, ad totam dotem dandam non teneri, quia virgo in hoc ſibi præiudicium facere potuit; ſed, quamuis hoc verum ſit in foro conſcientiæ, vt D. Antoninus 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. & Syl. verb. luxuria quinto Quæritur. ſTab. verb. reſtitutio §. 22. tamen iudices, antequam ad praxim hanc doctrinam reducãt, multum ob varias hominum fallacias, & fraudes animaduertere tenẽtur; nã licet ſtuprator, quò ad puellam in conſcientia ſit tutus, non tñ quo ad eius parentes, & conſanguineos, qui eum accuſare poſſunt reſpectu iniuriæ illatæ, & damni dati cum maior quantitas pecuniarum ad filiam defloratam in matrimonio coniungendam requiratur, iccircò ſi parentes, vel conſanguinei eum accuſauerint, eis damni æſtimatio, ſibi prouenientis, debetur, quia maiori egent pecunia ad eam dotandã, ad quam clericus etiam ex iuſtitia tribuendam conſtringi poteſt; ſi verò promiſſionibus, & mẽdacijs eam ſeduxerit, & deceperit, iuxta locorum conſuetudinem, vel ad arbitriũ boni viri dotare obligatur; & ſi eam in vxorem ducere eſt pollicitus, vt copulam extorqueret, promiſſionẽ ſeruare tenetur, & magis ſi eam ducere iurauit, niſi nimis in conditione diſtarent; vt puta ſi mulier eſſet vilis, & vir nobilis, & præſtans, quia tunc non præſumitur, mulierem ignoraſſe fraudem; vel etiam ſi aliquod magnum ſcandalum inde naſceretur. Si verò eam in vxorem ducere noluerit, iuxta Sacros Canones in corpore caſtigatus, & excommunicatus, in monaſterio, in quo agat pœnitentiam, recludatur, vt de adulter. & ſtupr. cap. 2. Iuxta autem leges ciuiles relegari debet, & dimidia pars bonorum eius publicari; ſi autẽ eſt perſona vilis, verberari debet. Inſti. de pub iudic, §. 2. Si autem per vim fecerit, & uirginem deflorauerit, capite plectitur. Inſtit. vbi ſup. §. ſin autem.

CAP. XXV.

De Raptu.

QVinta ſpecies luxuriæ eſt raptus, qui eſt quædam violentia, mu- 112
lieri illata, è domo patris eam iniurioſè abducendo, vt in vxorem, uel vt rẽ habeat, ſiue mulieri tantũ, ſeu parentibus ſolum, uel utriſque inferatur. Quæ ex magnitudine concupiſcentiæ aliquando prouenit, & aliquoties ex rerum cupiditate, quib. raptor inferendæ uiolentiæ periculum non refugit. Et quamuis mulier conſentiat ut è domo parentum abducatur, & eius parentes idẽ ſentiãt poſt carnis copulam, tamen dicendus eſt raptus, quia per ſimilitudinem rapinæ accipitur, ut in uxorem habeatur, uel corrumpatur. Icircò ſpeciale peccatum luxuriæ conſtituit ob modum ſingularem, quia ad

actum turpem faciẽdum recipitur, & abductæ perſonæ, atque parentibus, vel eam cuſtodientibus iniuria irrogatur. Dicitur de domo parentum abducta, quamuis etiam in uia communi rapiatur, de parentum tamen domo abduci dicitur, ratione iniuriæ, eorũ domui illatæ. Hæc autem violentia, aut virgini, aut mulieri ſolum infertur, vt puta quando parentes aſſenſum præbent, & fœmina diſſentit; aut parentibus ſolum, vt puta cum ipſa conſentit, vt per vim domo parentum abducatur. Vel vtriſque ſimul, vt cum tam mulier, quam parentes diſſentiunt: & qualitercumque violentia irrogetur, ratio raptus ſemper ſaluatur, & eſt peccatum mortale grauiſſimum,
112 & raptor tenetur reſtituere raptam parentibus, vel eam cuſtodiẽtibus, aut ſponſo, ſiue marito, ſi deſponſata, ſeu coniugata erat: & licet iure antiquo matrimonium contractum cum ea, quam violenter abduxiſſet de domo parẽtum, & poſtea conſẽſiſſet in matrimonium, eſſet ualidũ; nunc tamen aliter eſt tenendum; nã ſac. Conc. Tridentinum nuperrimè ſtatuit, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in raptoris poteſtate mãſerit, nullum eſſe matrimonium, etſi iure antiquo raptor eſſet excom-
2. 2. q. 154. municandus, vt 36. q. 2. & Caiet. notauit. dub. 3. art. 7. nunc autem ipſo
113 iure eſt excommunicatus, & infamis, ac omnes illi conſilium, auxilium, fauorem præbendo ſunt ipſo
114 iure excommunicati, & perpetuo infames, & omnium dignitatum incapaces, & ſi clerici fuerint de proprio gradu decidunt, vt ſacr. Concil.
Seſſ. 24. cap. 6. Trid. de refor. matri.

Præterea raptor mulierem raptã, ſiue eam vxorem duxerit, ſiue non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare obligatur. Eſt enim hoc facinus ita Deo, & hominibus odioſum, vt leges ciuiles raptorem pœna capitis plecti iuſſerint, vt l. vnica. C. de de rapt. virg. & eius ſubſtantiam raptæ applicuerint, ſi ingenuam rapuerit; Si verò ancillam, vel libertã, ſubſtantiam non amittit, ſed tãtum pœnam capitis ſubit, vt 36. q. 1. de rap. quæ pœnæ habent locum, quando honeſtam mulierem rapuit, ſecus ſi meretricem, argum. d. l. vnicæ C. de rapt. virgin. & C. ad l. Iuliam, de adulter. l. Quæ adulterium, ſed modo ſacri Concilij Tridentini decretum ſeruatur.

CAP. XXVI.

De peccato contra naturam.

Sexta ſpecies luxuriæ eſt peccatũ contra naturam: venereus actus, prauo modo effectus, humanæ generationi contrarius, modos quatuor complectẽs, a natura diuerſos; nam ibi eſt aduerſus luxuriæ actus, vbi particularis ratio deformitatis occurrit, quæ actum reddit indecentẽ, quod quidem dupliciter accidere poteſt, vno modo, quia rectæ rationi repugnat, quod eſt commune omni vitio luxuriæ, vt D. Tho. alio mo- 2. 2. q. 154. artic. 11.
do quia aduerſatur etiam ipſi ordini naturali actus venerei, qui humanæ ſpeciei conuenit: quod vitiũ cõtra naturam vocatur: & quatuor modis fieri contingit. Primo, ſi abſque omni concubitu, ſed tñ delectationis cauſa pollutio procuratur, & dicitur mollities. Secundo, ſi modus naturalis concubitus, quò ad inſtrumentum non debitum, vel quãtum ad alios monſtruoſos concumbendi modos, cum mulieribus aliquando exercitatos, non ſit rectus. Tertio, ſi fiat per cõcubitũ ad ſexum nõ debitum, vt puta maris ad marem, vel fęminæ ad fęminam, dicitur Sodomia. Quarto, ſi fiat per concubitum

tum ad rem non eiuſdem ſpeciei beſtialitas nominat, ſeu res venerea, cum beſtijs exercitata. Mollities eſt pollutio volũtaria, abſq; copula habita, quã tribus modis fieri contingit; quædam in ſomno; quædam in vigilia, ſed abſque conſenſu polluti, vt ijs accedit, qui ſeminis fluxum patiuntur; quædam in vigilia per voluntatis aſſenſum, & propriè voluntaria vocatur: pollutio nocturna, quæ occurrit abſque aſſenſu voluntatis, non eſt peccatum mortale, quia in ſe non eſt volita; tamen in antecedentibus poteſt eſſe peccatũ, vt puta in cauſa, vel in conſequentibus vt in effectu, ſicut in tract. de ſacramento Euchariſtiæ luculenter declaraui. At quærere poteſt, num pollutionem abſque peccato cupere liceat, vt dormienti ad ſalutem corporis, vel naturæ leuamen eueniat, & præſentia etiam ſibi complaceat. Prima opinio eſt aſſerentium, non licere, vt in Palud. in 4. diſtinct. 9. quæſt. 3. art. 1. conc. 1. Adrian. in 4. in materia de Euchariſtia quæſt. 4. §. His præmiſſis. Sot. diſt. 12. qõ 1. art. 7. Barthol. Medina 1.2.q.26. art. 5. & 6. Gregorius de Valen. tom. 3. diſpu. 9. q. 3. punct. 3. Probatur. Conſẽſus in actionem non eſt licitus, niſi cauſa excuſans actu cõcurrat ſimul cum eodem conſenſu; & exemplo declarant. Furioſus, hominem necando, non peccat: ſic conſentiendo in præteritam mortem, vel futuram peccatum non committit, quia defectus iudicij eum excuſat; ſi autem in lucido interuallo deliberatè conſentiat, & hominem in furore inſequatur, & interficiat, mortaliter peccat; nam tunc cauſa eum non excuſat; & in caſu ſe habet hmõdi, ergo. Secũdo, quæ ad finem generationis ordinantur; ad illum rectè dirigi debẽt, ſed ſanguis ſuperfluus a natura ordinatur ad generationem, ergo rectè ad illam dirigi debet. Secunda opinio eſt affirmantiũ, licere, vt Alexander p.2.q.105.mẽ.10.§.4. D. Ant. p.2.tit.6.c.5. Ang. verb. Pollutio nu. 2. Syl. ibi. Caiet. 2.2.q.154.ar.5. Nau. in ſum.c.16.n.7. Toled.li.5.c.15. Io. Bened. in ſum.li.2.c.8.nu.51. Greg. Sayr. in ſua claui c.5. & alij plures vt ibi citantur. Quando deſiderium, & pollutionis complacentia, ſiue obſequela eam non cauſant, bona eſſe dicuntur; ſed tale deſiderium, & obſequela non ſunt cauſa talis pollutionis, qm̃ non ſunt cauſa rei deſideratæ, ergo. Quotieſcumq; deſideriũ, & pollutionis obſequela aliquo motiuo illicito non ſunt cauſa pollutionis, actus non ſunt mali; ſed deſiderium, & obſequela ad corporis ſanitatem, vel naturæ leuamen tum tendunt, & per ſe bona, & iuſta dñr: ergo pollutio ſic concupita non eſt pc̃m. Tertio, vt alicui præterita pollutio, vel futura cõplaceat, alia quò ad hoc nõ eſt differentia, quã vt eius beneplacitũ ſit cauſa illius pollutionis; at hoc omnino auferiur; ita vt nullo pacto ſit cauſa eius, ergo eam concupiſcere non eſt malum. 11 Pro ſolutione dicendum, pollutionem, abſolutè ſumptam, & ſimpliciter conſideratã, eſſe pc̃m mortale, & eam ſic appetere, & deſiderare, ſeu ea delectari eſt peccatum mortiferũ, rõne obiecti mali, & finis generationis, ad quem ille ſanguis dirigi, ac terminari debet; Si aũt aliquibus circunſtantijs cohoneſtetur, non erit mortale: nam ille ſanguis aliquoties eſt ſuperfluus, & in corruptionem tendit, quem natura ex corpore proijcit, & hoc pacto illius omiſſionẽ deſiderare, & ea delectari per accidẽs, ad infirmitatem curandam, vel ad ſubleuandam naturam, concupiſcere poteſt; & tunc cauſa ſic animaduerſa, & conſenſus in actum illum bonum ſimul tendunt, & ideò nullũ

com-

Digitized by Google

commictitur peccatum. Ad primũ
reſpondetur, quotieſcunque cauſa
excuſans conſideretur abſolutè, eſt
verum;ſed aliquotiens illa cauſa co
honeſtatur,& vt circumſpecta con-
currit,ideo conſenſus ẽt excuſatur.
Ad ſecundum reſpondetur, illũ ſu-
perfluum ſanguinem non ordinari
ad generationẽ; ſed ex corpore ex-
pelli tanquam nociuum excremen-
tum, & ſic expulſionem deſiderare
per pollutionem non eſt peccatum
mortale. Quo ad ſodomiam, quæ
eſt concubitus,nõ debito modo fa-
ctus ,fieri contingit, cum vir rẽ ha-
bet cũ muliere extra uas proprium,
119 & dr̃ peccatum cõtra nãm,quia pro
les inde ſequi nequit. Quantũ vero
ad ſodomiã, quæ eſt concubitus ad
ſexũ,non debitũ, ut maris cũ mare,
vel mulieris cũ muliere, nõ eſt ſolũ
peccatũ mortalẽ, ſed ẽt abomina-
bile,de quibus,Homines ſodomitæ
Gen. 13 peſſimi erãt,& peccatores corã dño
120 nimis;nota ibi peſſimi, & nimis; &
clamor eorũ venit ad me.Quo uero
ad mixtionẽ cũ brutis,eſt oĩum gra
uiſſimũ facinus,ad quod reduci põt
cõcubitus cũ dæmone.ſ.qñ in corpo
re aſſũpto fit incubus, vel ſuccubus,
ſiue corpus belluæ,ſeu uiri: aut mu
lieris ,ſeu alterius rei aſſumat: licet
differre poſſit a crimine cũ brutis,
habita ratione eius ſuperſtitionis,
vt Caietan.dub.3.art.11. Præter has
enumeratas ſpecies, de quibus cap.
lex. §. cum ergo 36. quæſt. 1. datur
etiam modus luxuriæ ſacrilegus,ſci
licet quando cum perſona, Deo di-
cata, vel in loco ſacro rem habet;
quod peccatum cum diuerſis luxu
riæ ſpeciebus concurrere,ac diuer-
ſo modo nominari poteſt,ut D.Th.
ſup.art.10. ad 2. & Caiet.ibid.& D.
Antoninus p.2.tit.5.cap.8. Si enim
per modum inceſtus ſacra muliere
abutitur, inceſtus erit ſacrilegus, ſi
cum vxore ſe cõmiſceat,erit adulte
rium ſacrilegũ; & ſic deinceps. Ad-
uerſus enumerata peccata leges ꝓ- 121
clamant.Qui dormierit cum maſcu Leu. 20.
lo coitu fœmineo, vterque opera-
tus eſt nefas, morte moriantur, ſit
ſanguis eorũ ſuper eos; & iuxta Im-
perialem legem capite plecti debẽt
C.de extraordinario crim.l. q pue-
ro.Clericus autem,de hoc crimine
conuictus, iure antiquo deijcieba-
tur a clero,vel in monaſterio detru
debatur, de exceſſ. Prælat. Clerici.
Seculares uerò excõicationi ſubde-
bantur, & a cœtu fidelium penitus
fiebant alieni. Iure autem nouo per
conſtit. Pij V. quę incipit. Horrendũ
illud ſcelus.nu.70.ſodomiam exer-
centes clericali officio, beneficio,
dignitate priuat, & eos degradari
iubet,& ſeculari poteſtati degrada
tos tradi, vt iiſdem pœnis, quibus
mundani puniuntur, & ipſi ſubia-
ceant. Quod intelligi debet de co-
pula ſodomitica, & non de actu ſo-
domitico, quæ differunt inter ſe;
Namque copula ſodomitica fit cõ- 122
cubitu maris cum mare, proijcien-
do ſemen intra pudenda poſterio-
ra; actus uero ſodomiticus fit pol-
luendo ſeipſum cum ſecunda perſo
na confricando; quod non ſolum
inter viros; ſed etiam inter fęminas
eſſe poteſt ut Nauar. recte declarat,
& legibus probat c.27.nu.250. Ete-
nim illi ſodomiam exercere dicitur
propriè,qui quaſi ex vſu continua-
to eam exercet, vt etiam Ioan. Be-
ned.lib.2.ſum.de peccat.cap.8.§.1.
num. 4. Alio modo facta; quando
eſt actus ſodomiticus, tunc dicitur
cum vna ſe confricant,& iſti pęna
mortis non puniuntur.Quando be-
ſtijs abutitur, & ſe illis cõmiſcet ꝑ
carnalem cõcubitum, pęna mortis
plectuntur. Qui cum iumento, & 123
pecore coierit, morte moriatur,
pecus quoq; occiditur,& lex Impe- Leu. 20.
rialis etiam capitis pœnam impo-

nit ff.ad l.Iul.pecu.Sacrilegium cōmittens in perſonas, vel loca ſacra; ſi crimen eſt atrox, vltimo ſupplicio condemnatur per l.ſi quis in hoc.De epiſc. & cler. vt D.Tho. innuit 2 2.q.99.ar.4.Vt autem iſta periculoſa monſtra euitentur, eorum principalem radicem,quæ eſt ingluuies,euellere,& deijcere oportet.

CAP. XXVII.

De Gula.

CVm homini victum quærere, & ad ſuſtentationē uitæ idoneum ſumere conueniat; nā quouſque nutritur, & iuxta rationis dictamen bibere, & edere debeat,aliquoties tamē Baccho,& Veneri inſeruiens,abſque mēſura; ſed ſolū ad luxuriā excitandum,cibos, induſtria,& arte conditos,& inſuetos,ac vinum malnaticum,grecum, vel maximum,& multum,in tabernis, vel alibi vitā Sardanapalicam ducens bibit incitando, ex quo vitium gulæ poſtea naſcitur, de qua quinque breuiter abſoluā. Primo quid ſit.Secūdo quot modis cōmittatur.Tertio,quando ſit mortale, vel veniale.Quarto,eius filias enumerabo. Quinto remedium aduerſus eam docebo: Gula eſt inordinatus appetitus circa cibi & potus ſūptionem, vt ex D. Tho. colligitur,

124 2. 2. q. 148.ar.1 dicitur inordinatus, ex eo, quod ab ordine rationis recedit, in quo bonum virtutis moralis conſiſtit, dum cibum appetit, & potum, non ad vitæ neceſſitatem;ſed voluptatē. Dicitur circa ſumptionem cibi, & potus, qua effici tria poſſunt. Primo delectatio, quæ in acceptione potus,vel cibi exiſtit,ac tēperantię virtutem auferre videtur.Secundo talis ſumptio efficit,vt aliqn̄ corpori, & animæ ob illorum nimiam quantitatē, vel modum inſuetū cōdendi eos, magnum inferat detrimentum. Tertio cauſat,ut interior voluntatis actus iudicium non ſeruet,& exteriori actu tales cibos ſumendo contra modum, & regulam rationis rectæ, eis delectetur. Quo ad ſecundum quinque modis hoc peccatū cōmitti poteſt, vt D. Greg. & D.Tho.2.2.q.148.ar.4.Primo,cū ante horam debitam cibum,vel potum abſque probabili ratione; ſed ſolum ex inordinata concupiſcentia,deſumit.Secundo quādo cibos, guſtū titillantes,ſibi, vel ſtatui ſuo non conuenientes,perquirit; ſicuti filij Iſraël carnes.Tertio,cum exquirit, & nimis accurratè ſibi appetit præparati cibos, diuerſis gulæ irritamentorum generibus exquiſitos. Quarto,quando nimis in quantitate excedit,ſumendo plura,quam ſibi neceſſaria ſunt. Quinto cum comedit,& cum auiditate ingurgitat, vt lupus facit. His etiam aliqua poſſunt adiungi,vt puta quando abſq; neceſſitate frequenter comedit; & multa fercula non ad ſuſtentationē naturæ, ſed ad excitandam gulam, vt ille Phago,deglutit. Quātum ad tertium aduertat,vitium gulę in cōcupiſcentia inordinata conſiſtere; & ordinem rationis,illam dirigentē,dupliciter tolli poſſe: vno modo quantum ad ea, quæ ſunt ad finem: alio modo quantum ad ipſum finē. Si ſecūdo modo accipiatur, eſt peccatum mortale;quia adhæret gulæ, tanquam fini. Probatur, quicquid a debito ordine rationis recedit,eſt malum,quia bonum conſiſtit in ordine rationis; ſed vitium gulæ recedit ab ordine debito ob inordinatum modum,& appetitum,ergo. Si aūt in vitio gulæ deordinatio rationis erit tantum ſecundum ea, quæ ſunt ad finem, vt puta quoniam nimis delectationem ciborum concupiſcit,

30. mor. c. 27.

Num. 11

piſcit, non tamē ſic, vt propter hoc
aliquid contra legem Dei, aut dicta
men rationis faciat, tunc eſt venia-
le. Quo ad quartum vitium gulæ,
ratione cauſæ finalis, habet finem
multum deſiderabilem, in quem di-
uerſis modis intendit; quare nō eſt
mirum, ſi ex eo quinque filiæ naſcā
tur, vt D. Greg. in mor. nam cum gu
Lib. 31. la circa immoderatam oblectatio-
c. 3. nem cibi, & potus conſiſtat, illius fi
liæ erunt, quæ ex immoderata cibi,
& potus delectatione conſequun-
tur, quæ pullulant ex parte animi,
vel corporis. Ex parte animi qua-
tuor modis. Primo, quantum ad ra-
125 tionē, cuius acies ex nimia cibi, vel
potus ſumptione hebeſcit; & ſic he-
betudo ſenſus inſurgit circa intelli
gentiam, ob fumos ciborum, pertur
bantes caput, & obnubilantes. Secū
do, quo ad appetitum, qui multipli
citer deordinatur per immoderatā
cibi, vel potus acceptionem; ſopiti
enim rationis gubernaculo, inepta
lætitia exoritur. Tertio, incipit mul
ta loqui inordinatè; & ſic multilo-
quium naſcitur. Quarto, quantū ad
inordinatum actum ponitur ſcur-
rilitas, quæ riſū mouere ſolet. Quin
to, ex parte corporis immunditia
aſſignatur quarumcunque redundā
tiarum. Prima igitur filia hebetudo
126 eſt quædam mentis obtuſæ effectio
ob impedimentum, communi ſen-
ſui appoſitum: nam cibi, vel potus
redundantia fumos ad caput emit-
tit, & illud, & phantaſiam obnubi-
lat, & ſic hebes ad diſcernendum ef
ficitur. Cui contra ſtatuitur ſobrie-
tas, vt ſobrie cibos deguſtet, vt ſem-
per recto diſcurſu procedat. Inepta
lætitia eſt vagus, & incompoſitus a-
ctus, ex inordinata; & nimia cibi,
aut potus voracitate effectus, vt po
pulus Hebræus fecit, poſtquā vitu-
Exo. 32. lum adorauit, & holocauſta, & ho-
ſtias pacificas obtulit; quia ſedit mā

ducare, & bibere, & ineptā lætitiam
oſtendendo, ſurrexit ludere. Cui cō
traponitur modeſta, & decens læti- 127
tia, ī cibo, & potu modeſta, & apud
homines, atque conuiuas cōmuni-
ter licita. Multiloquium eſt inordi-
nata diuerſarum rerū locutio, abſq;
animaduerſione facta. Cui aduerſā-
tur pauca verba, & rectè conſidera-
ta, atque prolata; qui enim parū lo-
quitur, ſapiēs reputatur. Scurrilitas
eſt quædam iucunditas, ex defectū 128
vſus rationis ob cibi, vel potus re-
dundantiam, riſum mouere ſolita,
in verbis, & geſtis perperā digeſta.
Cui contraponitur rectum gaudiū,
& iucunditas, quæ alios ad ritè lætā
dum excitant, vt homines graues
facete ſolent. Immunditia eſt quæ-
dā emiſſio cibi, aut potus ſuperflui
per os, aut aliunde, ob eorū nimiam
ſumptionem effecta. Cui contraſta-
tuitur corporis munditia per remo
tionem exuperātis cibi, vel potus,
& regulā moderatam viuendi; nam
que ſi ab hoc vitio non effugerit,
multa mala ſentiet: nam intellectū
reddit tenebricoſum, & familijs in-
digētiam affert, qui diligit epulas, 129
in egeſtate erit; Et corpus lædit, vi- Prou. 20
tam minuendo, vel auferendo. Pro-
pter crapulam .i. nimiam cibi, vel
potus redundantiā, multi obierūt,
ſcilicet corpore, & aliquoties ani-
ma; nā corpus ex forti fit debile, ex
agili graue, ex formoſo deforme, ex
ſano ægrotum, ex iuuene antiquū,
ex intelligente bellua, & ex viuo
mortuū. Quo ad quintum remedia 130
huic morbo per ſubtractionē cibi,
aut potus, quod fit per abſtinentiā,
adhibere debet, nè monſtro peior
eſſe videatur. Abſtinentiā namque
cōparare poterit, vt vitium gulæ ſu
peret, quę eſt actio, qua ſubtrahitur
cibus, aut potus, ſecundum quod di
ctat recta ratio; quando. n. ſe cōtinet
a ſuperfluis cibis, & potu, loco, ac

Digitized by Google

tempore,& quomodo oportet, corpus vigilia, & ieiunijs corrigendo, & ocium fugiendo, gulam quidem 331 ſuperabit. Sex autem principales,& diuerſæ abſtinentiæ reperiuntur, quarũ vna tantũ eſt virtus. Prima remedium, & medicina ad corporis ſanitatem efficitur, vt ſolum corpus conſeruetur. Secunda vocatur paupertatis, quæ ſolum oritur ex penuria. Tertia ex auaritia profluit, vt pecuniæ non expendantur. Quarta eſt Hypocritarum, quam ipſi ſolum faciunt ad auram popularem capiẽdam, vt ab hominibus videantur. Quinta cum principaliter efficitur, vt propter abſtinentiam poſtea cũ maiori guſtu cibi, & potus maiorẽ copiam accipiat, & melius guſtet. Sexta eſt religionis,& virtutis, quæ iuxta legis præceptum, & rationis dictamen exercetur. Gulæ igitur vitium exterminet, ne debacchatus impudenter agat, cunctis ad riſum expoſitus; nam quid poteſt eſſe miſerius, ſiquidem familiam obmurmurantem, obiurgantes amicos, & ludibrio inimicis eſſe, poſt ebrietatem ſe recognoſcat? nunquid enim ex quotidiana crapula luctũ acquirit? aut bonum quidpiam ebrietate ſibi accedit? Quid enim turpius, vſque ad multas horas plurimum vinum ſorbire, & poſt paruum temporis ſpacium quaſi recens ingreſſum euomere?& quod peius eſt, diuinam procurare indignationem? 1.Cor.6. Ebrij, dicit Apoſtolus, regnum Dei non poſſidebunt. Quis igitur mentis compos, non potius appetit mille obire mortes, quam duas horas ſic degere? Abſtineat ergo a redundantia cibi, & potus, vt magis ſpiritu viuat cum Deo,& has calamitates deuitet.

CAP. XXVIII.

De dominio rerum.

HOc ſeptimum mandatum, ſ. Nõ furtum facies. hic merito ponitur poſt mæchiam, cum honor diuitijs præſtet; melius eſt.n. bonũ nomen, quã diuitiæ multæ, Prou.22 quas fures effodiunt,& furantur. Quapropter clanculum eas auferentes,& Dominis inferentes incõmodum, profecto dominium inuertunt, & quod eſt alienum ſibi inique acquirunt; ſed q̃m earum poſſe habere dominium apprime dubium apparet, nõ ab re erit inquirere, quomodo inter homines fuerit introductum; videlicet, an diuiſio rerum temporalium fuerit iuſte facta. Primo verũ eſſe non videtur non quicquid eſt contra Dei ordinationem, & legẽ, non eſt iuſtum,& æquum; ſed rerũ partitio contra Dei primam inſtitutionem eſſe videtur, qui, cum cũcta creaſſet, homini, in ſtatu naturæ integræ exiſtenti, nemini aſſignando dominium,& res diſtribuendo, dixit. Creſcite,& multiplicamini, & Gen.1. replete terram, & ſubijcite eam,& dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram: Et poſt diluuiũ in ſtatu naturæ corruptæ. Creſcite,& multiplicamini, & replete terram; & terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ,& ſuper omnes volucres cœli, cum vniuerſis, quæ mouentur ſuper terram, omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt. Secũdo quãdo aliquid iuri naturæ repugnat, communiter fieri nequit; ſed iure naturæ omnia ſunt communia, vt c.ius naturale diſt 1. ergo. Corroboratur ex ſententia D. Clementis 12. q.1. Delectiſſimis,& D. Amb. diſ.47. ſicut

ſicut ij. Quamuis hæc obſtare videã tur, tamen, rerum diuiſionem iuſtè
131 factam eſſe, tenendum eſt, & non ſolum ita fieri expediebat; ſed etiã oportebat. Probatur; quia homo ad aliquid procurandum, quod ſibi competit, quam id, quod multis eſt commune, maiorem adhibet ſolicitudinem Secundo, cum maiori ordine res humanæ reguntur, atque aguntur, ſi ſingulis propria cura conueniat aliquorum. Tertio, quia per hoc ſtatus hominum melius cõſeruatur, dum rem ſuam vnuſquiſque poſſidet, & cognoſcit. Quarto, ne homines inter ſeſe continuo diſceptarent, & decertarent, & rixarum occaſiones è medio tollerentur. Quinto, vt filios ſuos ditiores relinquant, bona propria omni ſtudio, & diligentia cuſtodiunt, & augent.

Ad primum locum reſpondetur, illum eſſe intelligendum de iure naturæ integræ, vel in caſu extremę neceſſitatis; quia tunc ius naturæ exurgit; & quo ad vſum omnibus ſunt communia. Vel (vt alij dicunt) communia eſſe negatiuè, quia ius naturæ rem aliquam nemini vt propriam contulit; ſed omnia communiter, & ſine diuiſione poſſidenda reliquit.

Ad ſecundum reſpondetur, negatiue repugnare, ac tempore neceſſitatis; ſed nõ ſimpliciter, & abſolute.

Ad dictum D. Clementis reſpondetur, illic adhortari fratres, vt in communi vitam ducãt, ſicut in pri-
Act. 4. mitiua Eccleſia. Erant enim omnia illis communia. Et licet facta eſſet rerum partitio, tñ eos hortatur, vt vitam communem agant, hominibus ſpiritualibus magis conuenientem; & ad authoritatem Ambroſij, & aliorum ſanctorum reſpõdetur, loqui non contra bonorum diuiſionem, quam ſciebant eſſe bonam; ſed aduerſus auaritiam diuitum, qui ita eas retinebant, ut nec quo ad vſum illas indigentibus impartiri vellent, cum vſus earum in neceſſitate omnibus debeat eſſe communis.

Ad tertium reſpondetur, Deum tam in ſtatu naturæ integræ, quam corruptæ dominium contuliſſe in communi, non tamen ita aggregauit, vt hominibus ſemper in communi vitam agere præceperit; ſed ſic omnia omnibus ad eorum ſuſtẽtationem contulit, vt prout ratio expoſceret, & neceſſitas exquireret, partibus diſtribuerentur. Vnde iſta rerum diſtributio non eſt facta cõtra Dei intentionem: Sicut enim non iuſſit, ut omnes in communi viuerent; ita nec prohibuit, vt rerum partitio efficeretur. Hinc, apud homines dominia rerum eſſe iuſta, & certa, liquet, & bonorum ſuorum quemlibet eſſe dominum, a quo iniuſte, & inique ſurripi nõ poſſunt. Quare in hoc præcepto recte prohibetur. Non furtum facies.

C A P. XXIX.

De Furto in communi.

CVm in hoc præcepto furtum, & quæcunque rei alienæ acceptio, vt ex D. Auguſtino, ſuper Exodum relato. 14. q 5. Pœnale, & maxima pars iuſtitiæ includantur, cui duo vitia præſertim, ſcilicet iniuſtitia, & auaritia opponuntur; & auaritia ſit duplex: altera iuſtitiæ oppoſita, per quam eſt auarus circa mercedẽ operarijs debitam, eos defraudando, ſeu in tota, vel in parte, aut nimis differendo mercedis ſolutionem: Altera liberalitati oppoſita, per quam eſt auarus in re

bus ad vitæ ſuſtentationem neceſ-
ſarijs, vel pene neceſſarijs: aut in
eleemoſynarũ largitione, pauperi-
bus, loco, ac tempore diſtribuenda
rum, & damni quoque illationem,
etiam ſi nihil ſibi acquirat, vt in cõ
buſtione domorum, & ſyluarum,
& præciſione ſegetum, vel arborũ
fructuoſarum, & ſimilium; & multa
alia furta committat maiora, & mi-
nora. Vt de omnibus cognitionem
certam habeat, primo definiam fur-
tum in communi; deinde cætera or
133 dinate pertractabo. Furtum igitur
eſt occulta acceptio rei alienæ inui-
2. 2. q. 66. ar. 3. to Domino, vt D. Thomas, quam ip-
ſe recepit ex Iſidoro lib. 9. Ethymo-
log. cap. De multis incipientibus,
iam prius allatam a D. Aug. lib. 2.
quæſt. in Exod. q. 71. tom. 4. ibi. Sed
ſi nomine furti bene intelligitur,
omnis vſurpatio rei alienæ percipi-
tur; nõ enim rapinam permiſit, qui
furtum prohibuit; ſed vtique a par-
te totum intelligi voluit, quicquid
illicite rerum proximi aufertur. De
finitio tradita comprehendit om-
nia furta; Dicitur occulta, ad exclu
dendum cambium iniquum; iniu-
ſtam emptionem, & vſuram, quæ li-
cet iniuſtæ acceptiones exiſtant, nõ
tamen ſunt abſconditæ; nam occul-
tum pro eo ſumitur, quod inuito
domino aufertur; Dicitur acceptio,
quia eſt quædam vſurpatio. Cum
enim furtum ſit quoddam genus
iniuſtitiæ, vt ſit talis naturæ, dam-
num inferre debet; Dicitur rei alie
næ, ad diſtrahẽdum vxorem, filios,
& filias; Dicitur, inuito domino: tã
receptione, quam in retẽtione. Cui
definitioni ſi addatur hæc particu-
la: rationabiliter, magis clareſcet;
per hanc .n. vſurpationẽ tam parui
momenti, quam acceptiones vxo-
ris, & filiorum excluduntur. Nam
iſti, quando aliquid accipiunt pro
rerum familiarium gubernio, vel
vt eleemoſynam tribuant, nõ com-
mittunt furtum, vt fecit Abigail, a 2. Re. 25
Dauide laudata, & benedicta. Mul-
tę aũt ſunt ſpecies materiales furti, 134
quæ diuerſis nominibus, prout ma-
teriæ ſunt diuerſæ, vocãtur. Si enim
rem ſacram ſurripiat, ſacrilegium
dicitur; ſi autem publicam, pecula-
tus nominatur, vt 33. q. 4. Quid er-
go: ſi gregem, vocatur abigeatus ab
abigendo, fures enim ſeparando, &
diſpergendo animalia deprædãtur
l. 1. ff. de Abigeis. vt talis vero repu
tetur tria requiruntur. Primo, vt pe
cora, vel armenta ex paſcuis fure-
tur. Secundo, vt hoc ſæpè faciat.
Tertio, vt accipiat in numero, a le-
ge determinato, vt l. 3. ff. eiſdem in
ouibus decem, in porcis quinque,
vel quatuor, in bobus & equis vnũ.
Si ſit furtum de homine libero, ſciẽ
ter vendito, aut empto, plageatus
nominatur l. 1. ff ad l. flauiam de pla
giarijs; quod dicitur, vel a plaga ma
ris, quando furtim ablata piratis
vendit l. fi. C. ad l. flauiam, vel a pla-
ga, & dolore, dominis illata. Cæte-
ræ verò vſurpationes, & acceptio- 2. 2. q.
nes nomen furti retinent, vt Diuus 66. art.
Thom. 6. ad 2.

CAP. XXX.

Quæritur, an furtum, & rapina ſint ſpecie diſtincta.

PRima opinio eſt aliquorum di
centium, non diſtingui ſpecie
eſſentialiter; ſed per accidens,
vt Gloſ. in cap. Pœnale 14. q. 5. &
Gab. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 1. notab. 5.
Probatur. Omnes circunſtantiæ,
quæ nouam ſpeciem addunt, ex ſui
natura actum de bono in malum
per oppoſitionem ad virtutem, vel
diuerſum modum contra rationem
transferre poſſunt; at rapinæ circũ-
ſtantia ex ſolo inuoluntario per
violen-

violentiam non addit nouam ſpeciem, quoniam iniuria non infertur perſonæ, qua ratione dici poſſit addi nouam rationem; necſequitur infamia, cum malum nomen ſolum ex probabili ratione hominũ oriatur: Ex hoc enim vt quis inuoluntarium poſitiue patiatur, infamis non cenſetur, ergo, tale inuoluntarium per vim, quidam modus per accidens virtute in furto, licet non actu cõtentus, reputatur. Secundo quẽadmodum pecuniam rapit ad vtendum ea, ſic & puellam ad abutendum; raptus autem puellæ, ſiue ſecretò, ſiue publice fiat, ſpeciem non inuertit, ergo neque raptus pecuniæ. Confirmatur ex doctrina

2. 2. q. 61. ar. 3. D. Thom. etenim ex occiſione dormientis, & reluctantis, homicidij ſpecies non mutatur: quoniam vnũ, & idem eſt homicidium, ſiue fiat occulte per doloſam occiſionem, vel manifeſtè per vulgatam, & apertã; Item ablatio rei alienę inuito domino poſitiue, & contrarie eiuſdem erit ſpeciei cum ablatione rei negatiue, & contradictorie: ergo illud voluntarium, negatiue, & contrarie ab alijs poſitum, ad rem non facit. Tertio communis differentia ſpecifica a fine, & formali obiecto communi deſumitur; ſed vſurpatio rei alienæ eſt differentia ſpecifica, a formali obiecto, & fine deſumpta, furto, & rapinæ communis, atque conueniens, ergo. Confirmatur, ex

q. 99. ar. 2. D. Thom. in reſp. ad 2. nihil prohibet, vnam realem ſpeciem peccati in pluribus generibus inueniri; & hoc modo quocunque genere peccati contra reuerentiam, rebus ſacris debitam, ſacrilegium committitur, licet ibi ſint diuerſa genera peccatorum realiter, ſic acceptio rei alienæ inuito domino habet vnam rationem formalem, ſiue occulte, ſeu manifeſtè res aliena rapiatur.

Secunda opinio eſt D. Tho. Caieta. & Bannes, Salon. Soti de iuſt. lib. 4. q. 3. art. 2. (2. 2. q. 66. ar. 4.) Probatur ex Ariſt. 5. Ethicorum cap. 2. Quando actus iniuſti diuerſas ſpecificas rationes, inter ſe diſtinctas habent, diuerſa peccata conſtituunt ſpecie diſtincta; ſed iniuſtitia, quæ alteri per furtum infertur, diſtinctam rationem ſpecificam habet ab iniuſto, quod fit alteri per rapinã, quia in furto res aliena inuito domino per ignorationẽ, in rapina vero per violentiam aufertur, ergo. Secundo, diuerſitas ſpecifica obiectorum, & formalis ratio efficit, vt actus ſpecie diſtinguantur; ſed obiectum rapinæ, & ratio formalis, non ſolum eſt uiolenta vſurpatio rei alienæ, ſed etiam læſio; furti autem obiectum eſt ſola rei alienæ acceptio, igitur ſpecie diſtinguuntur. Pro ſolutione dicendum, peccata diſtingui ſpecie per 135
obiecta formalia proxima, aut per aliquam circunſtantiam additam, quæ mutet ſpeciem; nãque per furtum, & rapinam duobus modis cõtra Domini voluntatem aliquid auferri cõtingit, ſcilicet occulte, ideſt per ignorãtiam, vel manifeſte, ideſt per vim, perſona reclamante ob aliquam uiolentiam, ſibi immediate, vel rebus proprijs mediate irrogatam; vt putà armis, vinculis, recluſione, aut domus fractione, & huiuſmodi; ex quibus duo voluntaria diſtincta ob duas rationes formales diſtinctas per circunſtantiam additam, ſpeciẽ mutãtem, effluunt: Hinc infertur iuxta doctrinam D. Thom. furtum per aptam rationem vocabuli generice, non accipiendo illud generice, & rapinam, conſtituere diuerſa peccata ſpecie diſtincta ob formales diſtinctas rationes. Ex quo ſequitur, rapientem non ſatisfacere dicendo, ſe eſſe furatum; ſed per vim rem talem ſurri-

pniſſe fateri oportet. Ad probationem minoris primi reſpondetur, non eſſe verum, violentiam non inferri perſonæ, quoniam aliquid violenter accipere, & perſonæ omnino immediate, vel mediate violentiam inferre, quæ nō mutet ſpeciē, repugnat.

Ad ſecundum reſpondetur licet raptus puellæ reſpectu aliorū aliqñ occulte fiat, tamen puellæ ſemper eſt notus, & eam reſiſtere numquā non præſumitur, & ſic vere nominatur raptus. Confirmationi dicitur, exemplum de occiſione abſcōdita, vel aperta, ad rem non facere; quoniam ibi eſt vna tantum ratio formalis homicidij, licet circunſtantia occiſionis occultæ aggrauet peccatum: in rapina autem circunſtantia adinuenitur, quæ peccati ſpeciem permutat, & illud inuoluntarium, ita circumſpectum per contradictionem, ad propoſitum pertinet, & recte accommodatur, quia ibi noua etiam circunſtantia additur, quæ peccati ſpeciem immutat.

Ad tertium reſpondetur, alia peccata innoluntarium alterius pro obiecto non habent, ſicut furtum, & rapina, & ideo ex diuerſa ratione voluntarij ſpeciem non inuertunt, ſicuti hæc; vel dicat rapina ob circunſtantiam additam, ſpeciem mutantem, peccatum diſtinguit. Ad confirmationem reſpondetur, parem non eſſe rationem; nam omnia ſacrilegia in vna ratione formali, ſcilicet in reuerentia perſonis, aut rebus ſacris, debita conueniunt; furtum autem, & rapina rationes diuerſas formales ſortiuntur.

CAP. XXXI.

Vtrum furtum ſit mortale peccatum.

OMnes communiter eſſe peccatum mortale affirmant in hoc
præcepto prohibitum. Non furabe
ris, & 14.q.6.cap.fin. & de furt. Fu- 136
res D.Tho. quem ſequuntur Caiet.
ibid. Bannes, Aragon. Salon, Sotus 2 2 q.66
de iuſt.lib.5.q.3.ar.3.Sylueſt. verb. art.6.
Furtum q.2. nu. 4. Medina Cod. de
reſt.q.4.dub.2.Nauar.cap.17. nu.2.
Greg. de Valent. tom.3. diſputat.5.
q.10.puncto.5. Pet. Nauar. de reſt.
lib.3.cap.1. num. 24. Sayro in ſua
Claui lib.9.cap.14. Probatur, primo
omnes agentes contra præceptum,
includens ſpectantia ad ſalutem,
mortaliter peccant, & non perueniunt ad vitam æternam. Si uis ad
vitam ingredi, ſerua mandata, & *Mat.19.*
Apoſt. fures regnum Dei non poſſi- *1.Cor.6.*
debunt; ſed præceptum de non furando, ad ſalutem attinentia includit, ergo. Secundo aduerſus rectam rationem facere eſt peccatum; ſed fures contra rectam rationem faciunt, rem alienam inuito domino ſurripientes, ergo. Tertio quando aliquid malitiam intrinſece continet, illud euitare tenetur; ſed furtum intrinſecā malitiā ſecū defert, quia alienū inuito domino ſurripitur, ergo. Verum reſpondere poſſet, Eſto, quod argumenta concludāt, actionē eſſe malam, tñ non eſt peccatum mortale: ergo fures, alienum ſurripientes, mortaliter
non peccant. Maior probatur ex ſa- *Prou. 6.*
cra ſcriptura Non grandis eſt culpa,
cum quis furatus fuerit; mortale
autem peccatū magna eſt culpa. Secundo, pœna furibus infligenda, a Deo indice iuſto inſtituta, furtum non eſſe mortale, indicat; nam fu-
res duplum, aut quadruplum, vel *Prou.6*
ſeptuplum ſoluebant, & non morte
plecte-

plectebantur, ergo furtum morte æterna dignum non apparet. Licet hæc officere videantur, tamen vera est concluſio, ſcilicet furtum ex genere ſuo eſt peccatum mortale.

Ad primum reſpõdetur, furtum duobus modis conſiderari poſſe: vno modo abſolute: alio modo per comparationem. Primo modo dicitur magnum, & peccatum mortale. Secundo modo autẽ propter furantis penuriã, vel reſpectu aliorũ, grãde nõ dicitur, vt puta reſpectu adulterij, vt ibidem ſtatim ſubiungitur: Fur ſoluet ſeptuplum; adulter verò perdet animam ſuam.

Ad ſecundum reſpondetur, quãtitatem, & grauitatẽ peccati ex pœna, in legibus appoſita, cognoſci nõ poſſe; ſicut modo peccata meretricis tolerantur, & alia grauiora, quæ verè ſunt peccata mortifera; ſed grauitas deſumitur ex deformitate actionis, & cõſideratur. Verum petere valet, num aliquando poſſit eſſe

137 veniale. Reſpondetur ex communi ſententia doctorum, mortale peccatũ effici poſſe veniale ex actus imperfectione, vel ex defectu deliberationis voluntatis, quando nõ eſt omnino deliberata, ſeu ex materiei paucitate; ita D. Tho. 2. 2. q. 59. ar. 4. ad 2. & q. 56. ar. 2. ad 3. Bannes, Salõ, Aragon. ar 6 Ang. verb. furtũ. n. 34. Syluest q. 2. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 4. §. 3. Sotus ſupra. Nauar. c. 17. nu. 2. & inter verba. nu. 480. Medina. C. de reſt. q. 4. dub. 3. Couar. variar. reſol. c. 3. nu. 26. Petr. de reſt lib. 3. c. 1. nu me 26. Tolet. lib. 5. capite 26. Probatur. Quotieſcumque fures rẽ alienam ſurripiendo contra iuſtitiam non operantur, non peccant mortaliter; ſed rem paruæ quantitatis accipiendo, non faciunt contra iuſtitiam, quoniã illa res pro nihilo reputatur, ergo. Si vero ex ablatione quantitatis exiguæ notabile damnum ſequatur, erit mortiferũ, quia tale peccatum eſt iniuſtitia grauis, vel charitatem aduerſus operatũ, aut amicitiam. Etenim magnum detrimentum, aut ſcandalum domino irrogatur, vt puta miſerrimo artifici, ſi aliquid, quo ſuſtentat vitã, ſurripiat; vel ſi dominus ex minime rei ablatione magnam moleſtiam ſentiat, quoniam illa valde delectabatur, aut eſt puſillanimis, & magnopere perturbatur. Inſuper ratione ſtatus mortiferum eſſe poteſt, vt ſi ex paruis ſibi magnam quantitatẽ comparare intẽdit, vt nonnulli per peram faciunt, qui res minutatim vendunt; nam ſibi malum ſtatũ eligunt, & eorum intentio in quantitatem, notatione dignam, inde contingentem, defertur, & quamuis in quantitate exigua ſingulares lędãt, rempublicam tamen maxime offendunt; & niſi illum prauũ relinquãt ſtatum, abſolui non poſſunt.

CAP. XXXII.

Quæ ſit quantitas, abſolute requiſita, ad conſtituendum lethale peccatum.

Magna eſt controuerſia inter Doctores, in qua primũ quantitate furtum definat eſſe mortale. Prima opinio eſt D. Thom. D. Antonini, Angeli, Couar. lib. 1. variar. reſol. cap. 5. nu. 12. aſſe- 2. 2. q. 66. ar. 6. ad 3.
rentium, id ad arbitrium boni viri, atque prudentis eſſe determinandum; quod ſuaderi põteſt, nam ob variationem temporum, locorum, perſonarum, emptionis, & vẽditionis, quantitatis pecuniarum magis, & minus notabilis exiſtimatur; ſed tempore, & cætera mutantur. Secũda eſt aliquorũ, quam Pet. Nauar. recenſet lib. 3. c. 1. num. 33. & 34. & apud Aragon 2. 2. q. 66. art. 6. dicentium,

tium,quantitatem aureorum decē, & etiam centum ex obiecto, & natura rei peccatum non conſtituere mortiferum;niſi quis cauſa talis furti magnum ſentiat detrimentum. Probatur, vt furtum ſit mortale peccatum, inferre debet proximo notabile damnum;ſed nullum incommodum ex huiuſmodi acceptione Imperator, Rex,Princeps, vel magnus diues patitur,ergo.Secundo lædere famam exiguè eſt ſolum veniale; & tamen per modicæ famæ iacturam grauius detrimētum irrogatur, quā centum,vel decem aureos perdere, igitur.Tertio,quando per acceptionem rei alienæ detrimentum, notatione dignum,nō infertur, aliquem perpetuò damnari eſt difficilè credi tu;ſed aliquoties cōtingere poteſt, per acceptionem magnæ quantitatis non inferri notabile damnum, ergo.Tertia eſt affirmantium quantitatem duorum aureorum, magno Domino ablatam,non conſtituere mortale,vt Angelus, num.34. Sylu. verb.furtum.q.2. & Sotus aſſentire videtur de iuſt.lib.5.q.3 art.3 ad 3. Probatur.Quandocumque quātitas non eſt inſignis, ad peccatum mortale conſtituendum non ſufficit; ſed hæc quantitas non eſt notabilis, ergo.Quarta opinio eſt Nauarri in c. fin.14.q.6.& in Summa cap.17.nu. 34.quem Cordubā ſequitur in Summa qō.100.& Couarruu.eandem ſequi videtur libro primo variar. reſolut.cap.3.nu.12.dicendo, pro notabili quantitate haberi,& reputari gallinam;Probatur.quantitas materiæ excuſat à peccato mortali, quādo eſt exigua; at quantitas duorum ſicliorum, vel vnius, & etiam dimidij,vt dicit Nauar.non eſt quantitas exigua:ergo.Secūdo,in quibuſdam epiſcopatibus per ſynodales conſtitutiones cauetur,ne pro minori quātitate duorum iuliorum excommunicatio tradatur, & excommunicatio ob mortale tantum infertur: ergo. Pro ſolutione dicendum,certam, & determinatam quantitatem, ſiue aſſignetur abſolutè, aut relatiuè,in qua præſertim incipiat peccatum mortale,aut veniale, valde dubiam mihi eſſe videri: Nihilominus dicere auderem, id percipi poſſe,& decerni debere ex eo, quod cōmuniter contingit, & ab omnibus notabile damnum exiſtimatur; ita vt notabilis quantitas,mortale conſtituens, iuxta communem opinionem hominum & locorum, ac temporum conſideretur; nam in vno loco, vel tempore duo iulij notabilis quantitas iudicabuntur; in alio autem nō; & reſpectu perſonarum tres iulios ſurripere apud aliquos notabilis quantitas, & dānum reputabitur,apud verò alios non.Cum enim quantitas in furto, in ordine ad obiecta, & præſertim ad perſonas conſideretur;ideò perſonis iniuſtitiam, & notabile damnum inferre debet; & quamuis aliqua quantitas, abſolutè ſumpta,notabilis eſſe dicatur,tamen reſpectu perſonarum notabilis nominatur magis propriè. vt Medi. recte aduertit.cod.de reſt §.occurrit q.10. ad ſecundum. Quapropter ſtatus perſonarū, & loca præcipuè, ac tempore animaduertere oportet; nam vbi paucitas pecuniarū erit, ibi forſan erit affluentia rerum; & è contra: Vnde ad arbitrium prudentis, & boni viri quænam ſit quantitas notabilis, peccatum mortale cōſtituens,vel quæ non conſtituat,facilè determinabitur; quia ad mutationem tēporū, ac locorū variatur, vt his tēporibus in auctione monetæ, & venalium factū eſse videmus. 138

Prima opinio mihi magis arridet, quam vt tutiorem, & veriorem libenter amplector.

Secunda opinio eſt nimis lata, & multas

multas vias referat ad peccandum, & furta faciendum.

Ad primum reſpondetur, fur tum iudicari debere iuxta communem opinionem; namq; Imperator, Rex, & magni diuites faciunt multas, & maximas expenſas, & ipſi aliquoties magis indigent, quam cæteri, vt ſtatum, atque ſubiectos conſeruent.

Ad ſecundum reſpondetur, famã duobus modis cõſiderari poſſe; vno modo in genere rei; alio modo reſpectiuè, ideſt, vt eſt ad vitam neceſſaria. Primo modo concludit; quoniam exigua infamia non tam graue damnum infert, vt acceptio notabilis quantitatis.

Ad tertium rñdetur, quantitatem duorũ aureorũ non eſſe adeò minimam, vt pro nihilo communiter reputetur; nam ex illorum acceptione iniuſtitia, & notabile incommodũ ex communi ſententia exiſtimatur. Tertia opinio, licet probabilis eſſe videatur, tamen acceptio duorum aureorum magna, & notabilis quantitas communiter reputabitur; eam ideò, tanquam periculoſam, libenter reijcio, quia etiã Reges, & Principes, ac magni Domini ob multas expenſas notabile damnum patiuntur, & ex natura rei illa quantitas ex communi ſententia ſemper notabilis æſtimabitur, & Sotus non eſt ſecutus hanc opinionem, vt ex verbis illius patet. Vt ſi verbi gratia dicamus duo, treſuè aurei ducati, quare ſi etiam à Cæſare ſurripiantur, licet illos ipſe floci pendat, nihilominus crimen eſt.

Ad argumentum reſpondetur, iſtam quantitatem communiter reputari notabilem. Quarta opinio eſt nimis ſtricta, quoniam non eſt veriſimile, immo à ratione alienum, aliquem damnari in æternum ob talẽ quantitatem, communiter notabilem non reputatam.

Ad primum reſpondetur, minorem eſſe falſam, & reprobandam, quia vir bonus, & prudens talem quantitatem eſſe notabilem non iudicabit.

Ad ſecundum reſpondetur, in dictis conſtitutionibus non dici pro furto, ſed ſolum quod pro minimo nõ detur. Et etiam dici poteſt, quòd forſan illis temporibus non erit tãta pecuniarum quãtitas, & multum duo iulij æſtimabantur. Vel dici poteſt, vt frequentia furta è medio tollerentur. At petet, an quod dictum eſt de quantitate quò ad furtum in pecunia, in alijs etiam pecunia æſtimabilibus eadem regu- 139
la omnino ſit ſeruanda. Reſpondetur quòd non, quia res, quæ præſertim ad communem vſum cibi, & potus naſcuntur, ſunt quædam bona, in quibus cuſtodiendis pauca induſtria ponitur, & non magna diligentia, vt in pecunijs conſeruandis efficitur; immo infideli cuſtodiæ aſſeruanda traduntur, & pecunia fideli cuſtodiæ committitur: nam glãdes, vuas & fructus accipiendo ad comedendum, qui ſumunt vt plurimũ non furantur, vt ditiores fiant, ſed vt edant. Probatur, quando dominus notabili modo non læditur, & nullum ferè damnum ſentit, inuitus probabiliter non dicitur, ergo ſimilia ſurripientes non peccant eodem modo, ac ſi pecunias furarentur, quia res tales eodem pacto, quo pecunia non æſtimantur. At obijciet, res tales ſunt pecunia æſtimabiles, igitur eodem modo erit mortale, ſi notabilem quãtitatem ſurripuerit, quæ æquiualeat furto pecuniæ. Secundo, quantitas furti mortalis ex precio perpenditur, & æſtimatur, quo tales res venduntur; at ſi vno aureo venderentur, res exiles non iudicabuntur: ergo. His tamen non obſtantibus eſt dicendũ, parẽ non eſſe

ratio-

rōnē huiuſmodi rerū,& pecuniarū; & ideo boni viri, atque prudentis arbitrio ſecundum damni differentiam ex dictis rebus ablatis decerni,& iudicari debet.

Ad primum reſpondetur, pecuniam ſolum eſſe menſuram,& rem, quæ a dominis diligenter cuſtoditur, vel fidelibus cuſtodibus committitur; cæteræ autem res omnibus cuſtodiendæ traduntur ſparſim, & infideli cuſtodiæ concreduntur.

Ad ſecundum reſpondetur, quātitatem furti mortalis, præſertim ex precio non ſumi,quo res alijs vēduntur; ſed illo ſpeciatim,quo æſtimantur ab eo,cui ſurripiuntur; furtum enim eſt acceptio rei alienæ inuito domino; reſtitutio namque inuenta eſt ad æqualitatem faciendam in rebus, non quidem vt quis plus non habeat,quam ante poſſidebat;ſed ne alter minus habeat. Præterea depoſcere poteſt,cum eadem quantitas, quæ eſt notabilis reſpectu furtorum, quæ ab alijs fiunt, ſit notabilis quoque reſpectu eorum, quæ ab vxore,filijs, agnatis, & domeſticis accipiuntur, ita vt etiā iſti peccent,ſi ſurripuerint tantam quātitatem. Gab. in 4.diſt.15.q 4.dub.5. Caiet.inſum.verb.furtum,& Armilla num.2.Nauar.cap 17. num. 157. Roderiquez p p. ſummæ cap. 147.
140 conc.5.diuerſam aſſignari debere quantitatem affirmant; quia dominus eſt minus inuit' circa acceptionem rerum,ab vxore,filijs,domeſticis,& ſeruis, quam ab extraneis effectam;nam ratio furti ex hoc cæteris paribus minuitur; ideo maior quantitas iuxta æquam rationem in iſtis requiritur furtis, quam in alijs. Vnde ſecundum varietatem coniunctorum, & domeſticorum, quantitatis varietas, conſtituēs furtum,eſt deſumenda; ex quo fit, vt circa hæc furta quantitas certa, & determinata, quæ ſit notabilis, recte aſſignari non poſſit:Et præcipuè cum quidam ex dominis ſint liberiores,& magis affecti alteri, quam alij,nec bona intentio vxoris,vel filiorum, etiam ad deſtribuendum ea in eleemoſynam, a mortali peccato illos excuſat,cum ablata quantitas eſt notabilis,& maritus,aut pater eſt notabili modo læſus. Adhuc aduertat,etiam ſi ab huiuſmodi perſonis furta, ratione quantitatis acceptæ,ſint notatione digna; tamen mortalia ſtatim iudicari nō debēt, niſi fiant dominis inuitis quo ad rem;ſi autem furta fuerint notabilia quo ad rem, & non quo ad modum, & domini quantum ad modū notabilia ſolummodo exiſtimant, equidem mortalia non erunt:vt puta ſi dominis ſolum diſpliceat, vt res auferantur furtim, non autem ut res eædem apertè accipiantur. Vnde non committunt furtum accipientes rem aliquam notabilis quantitatis volentium habere illas res;ſed nolentium,ut occultè accipiantur; & ita ſupradicti Doctores concludunt:quare diſcretus confeſſarius res notabilis quantitatis, & modum,quo accipiuntur, conſiderando,earum naturam,& qualitatē facile percipiet, & quid agendum cognoſcet.

CAP. XXXIII.

De quibuſdam paruis Furtis.

QVæritur, num quando aliquis ab eodem ſingulis diebus parum quid accepit,ſed ad notabilem quantitatem per plures illas acceptiones minimas peruenerit, mortaliter peccet. Reſpondetur ſi habuerit intentionem furandi notabilem quantitatem,& etiam minimā,

licet

licet executio fiat per minima furta ſucceſſiua, peccatum mortale facit, vt D.Tho. & id ratione mali animi detrimentum inferendi; ſi verò malum animum nocēdi non habet, duos dicendi modos reperio. Primus eſt Nauar.cap.17.num.139. peccaſſe tantum venialiter, cum furabatur, ſub mortali tamen teneri ad reſtitutionem. Probatur, quando obiectum iniuſtæ acceptionis noneſt quantitas notabilis, ſi ſurripiatur, peccatum mortale non committitur, vt obiectum illius furti, & illa acceptio non eſt quantitas rei notabilis. Probatur minor; tempus, terminus, & obiectū, quibus illa actio redditur indiuidua, non eſt quantitas notabilis hodie, ergo non peccat mortaliter hodie. Io.Med.Cod.de reſt.quæſt.10.ante finem. Maior in 4.diſt.15.q.2. & 6. Sotus de iuſt. lib. 5.art.3.ad tertium. Couarruu.lib.1. cap.3.nu.12.affirmant, peccare mortaliter, non quidem quocunq; actu, ſicut ille, qui facit hoc cum intentione ſurripiendi quantitatem, notatione dignam, quolibet actu; ſed illo tantum, quo attingit quantitatē notabilē, & graue dānū proximo infert; Probatur primo. Quotieſcūque aliqua actio ponitur, ex qua aliqđ notabile detrimentum infertur, eſt contra iuſtitiam, & mortale peccatum; ſed poſita illa actione damnū notabile ſtatuitur, & adempta aufertur, ergo. Secundo: Quandocunque aliquis ſub mortali rem ablatam reſtituere tenetur, ſignum eſt peccaſſe mortaliter, ſed quilibet alienum, in notabili quantitate acceptum, ex cōmuni ſententia ſub mortali ad reſtituendum adſtringitur: ergo. Nec valet, quod dicit Nau. ex veniali peccato oriri poſſe obligationē reſtituendi ſub pęna peccati mortalis; quia etiam ex nullo peccato id cōtingit, vt patet de commodato, ex cuius

2.2. q. 66. art. 6 ad 3.

acceptione ſine peccato exoritur obligatio reſtituendi ſub mortali peccato.

Ex dictis Medinæ habetur, ſolum peccare mortaliter, quādo ad illam quantitatem peccatum mortale conſtituentem, peruenerit; ſed tamen non colligitur, an ſi non conſiderauerit, ſe ad illam quantitatem deueniſſe, vel non conſiderando, aut nō animaduertēdo mortaliter peccet. Quapropter pro completa dubij ſolutione dicendum eſt (ni fallor) iſte 141
vel vltimo actu furta præcedentia, quibus peruenit ad notabilem quātitatem, aduertit, vel non. Si primū peccat mortaliter vltimo actu, & ſub mortali reddere alienum adſtringitur. Si verò non conſideret, illo actu peccatum mortale non committit, quia cum paruam rem accipiat, & ſe eo actu notabile damnum inferre neſciat, & id animaduertere non teneatur, profectò mortale peccatum non facit. Poſtquam tamē ſciuerit, ſub pęna mortali reſtituere tenetur, quia detinendo alienum eſt cauſa, vt proximus notabile detrimentum coactè patiatur. Ex quibus argumentū Nauarri facilè ſoluitur. Præterea quæret, an famuli ad reſtitutionem teneantur, quādo parum quid minutatim ex bonis dominorum accipiunt, & ad quantitatē notabilem perueniunt. Nau. loc. cit. reſpō. Si continuata furta efficiantur cōtinuato tempore, aut non magno dierū numero intercedēte inter furtū, & furtū, reſtituere obligantur: Si 142
verò inter furtum, & furtū tēporis magnum curriculum, vt puta vnius menſis, vel duorum interceſſerit, ad reſtitutionem non tenentur, etiam ſi poſtea ad quantitatem notabilem perueniunt: Vnde iſti non ſunt damnandi, dummodo illa minima abſque animo inferendi notabile damnum acceperint. Quia domini

ni non ſolent eſſe inuiti, cum res ſibi minimæ paulatim, & longo tempore ſurripiuntur, & præſertim in furtis ſeruorum, quoniam non ita ſunt inuiti, vt fiant ab eis, ſicuti ſi efficerentur ab alijs: Etenim ipſi vidēt, hanc vitam difficulter trāſigi poſſe, quin famuli exiguum quid ſenſim accipiant. Ex præſumpta etiam dominorum voluntate, Probatur, qui communiter remittuut minima, ſibi longo temporis interuallo intercedente ablata, igitur tanto magis ſeruis, non contradicentibus ipſis, atq; ſcientibus. Sed contra, ſi, hęc opinio eſſet vera ſequeretur, accipientem illa modica ſine animo inferendi detrimentum notabile, nūquam peccare mortaliter, ergo nunquam teſtituere tenetur, etiā quando ad notabilem quantitatem perueniſſe non ignorat. At Nauat. id negat ibidem, affirmando, non peccare mortaliter; ſed teneri ad reſtitutionem ſub peccato mortali: ergo hæc doctrina eſt ſibi contraria, vel non ſequenda. Secundo quærere poteſt a Nauar. an poſt primum, vel ſecundum furtum ſeruus remanſit à reſtitutione immunis, vel nō? ſi nō, quare delatio tertij, & quarti eum liberauit? Si manſit, cur tertium, & quartum furtum dierum ſubſequentium nouam inducit obligationem reſpectu damni illati per priora furta, a qua erat immunis? Quapropter difficilè aſſignabitur ratio, cur continuata furta minimorum plus obligent ad reſtitutionem, quam interpolata per notabile ſpacium temporis facta, ergo famuli non excuſantur a mortali, cum aduertunt, eſſe illatum notabile detrimentum, etiā ſi interrupta, & non continuata furta committant.

His tamen non obſtantibus Nauarri opinio defendi poteſt, quoniā eſt diſcrimen inter acceptiones, a famulis, & ab extraneis factas: cum enim ſerui ſint dominorum domeſtici, & vbique locorum communiter ſic fieri cōtingat, & domini ſciāt, & non contradicant, probabili ratione dicendum eſt, vt notabile incommodum ſibi inferre non exiſtiment. Verum id ſic eſſe intelligendum ſentio, cum furta notabile dānum valde non excedunt; nam ſi nō mediocriter excederent, nunquam præſumeretur, dominos non fuiſse inuitos, & ratam non habere retentionem.

Ex dictis ad argumenta contraria reſpondeti poteſt, differentiam eſſe inter acceptiones famulorum, & aliorum extraneorum; illi enim minima ſurripientes, dominis probabili ratione ſcientibus ſufferuntur, etiam ſi ad quantitatem notabilem, peccatū conſtituentem, perueniant, vt communiter fieri ſolet; quod de extraneis non eſt dicendum. Inſuper quærere poteſt, an ſi vno animi decreto alicui ex dominis tres aureos ſurripere ſtatuerit, quos tamē omnes ſimul non accipiat, ſed ſingulos per interualla, vt puta per tres vices, facit ne tria peccata, an ſolum vnum? Quidam vnum ſolum peccatum facere putāt, quia ibi vna eſt duntaxat intentio. Etenim volūtas, ſi aliquid certi, & determinati ſurripere decernat, aut vno actu, vel pluribus id efficiat. Vnum tamen eſſe peccatum ſtabilitatis ratione cenſetur, ſed oēs illi actus accipiendi ſub vno decreto cadunt, & ad vnum furtum tantum diriguntur, ergo vnum erit peccatum. Aliqui contrarium affirmant, nam plures quippe actus, quando ad vnum completum conſtituendum concurrunt, oportet, vt alter illorum ad alterum diſponat; atqui vnum furtum non diſponit ad aliud; ſed vnumquodque eſt ab alio ſeiunctum, ergo per quemlibes furandi

randi

randi actum quodlibet efficitur pro
priè peccatum mortale.
143 Pro ſolutione dicendum eſſe exi-
ſtimo, parem nõ eſſe rationem, nam
in quantitate diſcreta, quæ vnita fa-
5. met. ciunt vnũ, diuiſa tamen conſtituunt
plura, vt Ariſtoteles. c. de Quanto,
namque ſi Quantũ, quod eſt conti-
nuum, & vnicum, diuidatur, plura
facit diſtincta diuiſum, vt in nume-
ris patet; ergo ſi vnica acceptione
erit vnum; ſi verò pluribus actibus
erunt plura. Quare concludendum
eſt, vnum peccatum committi ſe-
cundum affectum; plura verò ſecun
dum effectum.

Ad argumẽta reſpondetur, vnum
furtum non ordinari ad aliud, quia
non eſt diſpoſitio, vt aliquid ad a-
liud ſurripiatur, ſed eſt res diſtin-
cta, vnico actu effecta, atque com-
pleta. Item quæret, quando per acce
ptiones minimas alicui notabile dã-
num infertur, ſed a pluribus, quorũ
nullus accepit quantitatem notabi-
lem, peccant ne ſinguli mortaliter,
& ſub pœna peccati mortalis reſti-
tuere obligantur? Reſpondetur, ſi
144 omnes ſimul ad notabile damnum
concurrant ſe animo tuendi, & ſibi
inuicem auxilium præſtant, quili-
bet eorum mortale commiſit, & ad
reſtitutionem tenetur. Sic Medi. C.
de reſt. q. 10. §. occurrit ad primum
caſum, Sot. de iuſt. lib. 5. q. 3. ar. 3. ad
tertium, & in 4. diſt. 22. q. 1. ar. 2. cõc.
3. Nauar. c. 17. nu. 130. Couarruu. lib.
1. variar. reſolut. c. 3. num. 12. Proba-
tur. Scientes, & concurrentes ad
quantitatem notabilem proximo
ſurripiendam, ratione effectus com
pleti peccant mortaliter, ergo ad re
ſtitutionem obligantur. Cæterum
petet, quomodo ſit facienda reſtitu
tio. Reſpondetur, qui rem ablatam
penes ſe habent; primo reſtituere
tenentur; alij verò qui fuerunt cau-
ſa damni, in ſolidum obligantur;
ſed in aliorum defectu, ſi vnus tan-
tum principalis cauſa extiterit, hic
ſolum reſtituere totum adſtringi-
tur; cæteri verò ſuam partem ſoluẽt.
Præterea quæret, ſi omnes iſti vnã,
& eandem vineam ingrediuntur, &
omnes ferè vuas comedunt, vel acci
piunt, ita vt vnuſquiſque parũ quid
accipiat, tenentur ne reſtituere ſub
pœna peccati mortalis? Reſponde- 145
tur, quando omnes eandem vineam
ingrediuntur, nec alter eſt cauſa dã-
ni ab alijs illati, ſed quilibet extitit
cauſa damni proprij, tunc aut vnus
non ignorat detrimentum, ab alijs
illatum, ita vt ipſe accipiens inferat
notabile damnum; vel eandem vi-
neam ſimul adeunt, & quilibet fu-
turum damnum præuidet, ſiue pro-
babili ratione ignorat huiuſmodi
damnum alios inferre, vel id ſcire
non tenebatur, quia putabat, veriſi-
mile non eſſe, alios id facere, Si pri-
mum contingat, quemlibet peccare
mortaliter, & ad reſtitutionem te-
neri affirmant; quia vnuſquiſque eſt
cauſa damni, quod futurum ſciebat
notabile, licet exiguũ ſit, quod ſur-
ripuit, quia tunc ſciebat, etiam ab
alijs multa minima accipi, ex qui-
bus magnum inferebatur detrimen
tum. Confirmatur, etenim ſeqnete-
tur, aliquem poſſe pati notabile dã-
num ab alijs abſque ipſorum pecca-
to, quod non eſt rationi conſonum.
Nam ſicuti multæ guttæ, quæ quan-
titatem inſignem ſeiunctim non cõ-
ſtituunt, ſimul tamen coniunctæ no-
tabilem faciunt ſummam: ſic vnum-
quodque furtum per ſe non fuit
notabile damnum; ſed cõiunctũ cũ
alijs notabile intulit detrimentum.
Sed contra: furari exiguum non eſt
mortale; ſed iſti exiguum ſurripue-
runt: ergo. Secũdo, poſita etiam tali
ſcientia, nihilominus furtum vnius
nõ erit cauſa notabilis damni: ergo
non peccat mortaliter; nec reſtitue-
re

re tenetur, quia non eſt inuitus dominus probabili ratione.

Ad primum reſpondetur, illud quod communiter dicitur, accipere modicum quid, non eſſe mortale, intelligendum eſt abſolutè, & præciſè, videlicet quando illud modicum non eſt cauſa notabilis damni, cum alijs coniunctum; ſecus autem ſi ſit cum alijs vnitum, & cauſa exiſtat magni detrimenti.

Ad ſecundum reſpondetur, ſuppoſita aliorum ſciẽtia, qui exiguum furatur ſuo actu præſtat aſſenſum notabili damno; quod patet: namq; ſuppoſita illa ſcientia, & conſenſu, ſi nõ ſurripuerit, dominus equidem non patietur notabile damnum; ſi verò furatus fuerit, notabile detrimentum ſentiet, quia ipſe eſt cauſa illius. Et ad rationem reſpondetur, licet ille manſit cauſa furti aliorum, tamen & ſuo actu, poſitis circunſtãtijs loci, temporis, & perſonarum, damnum notabile proximo infertur; & ſic peccatum mortale committit, & reſtituere tenetur. Si ſecũdum, ſcilicet vnus incommodum ab alijs fuiſſe illatum, ignorat, quando perſeuerat ignorantia probabilis, lethale non committit; neq; ſub mortali partem, quam ipſe abſtulit, reſtituere adſtringitur; ſed ſi poſtea notabile damnum per minima furta fuiſſe illatum ſciuerit, partem illam modicam perceptam ſub mortali reſtituere obligatur; nam ſi damnum illatum notabile non ignoraſſet, ſine mortali partem illam accipere modicam, & retinere nequiſſet; ita etiam retinere illam non poteſt, poſtea quam ſciuit; quia, licet ratione acceptionis iniuſtitiæ notabilis ob dictam ignorantiam nõ tenebatur, tamen veniat in cognitionem ratione rei acceptæ, quam ſcit eſſe domino notabile damnum, reſtituere obligatur. At petere poteſt, an maius detrimentum requiratur ad conſtituendum mortale plurium, quam ad peccatum vnius ſolum.

147 Reſpondetur, quòd ſic; quia plures modicum quid accipiunt, & inde vna ſimul notabile damnum inferendo, res non ita clarè percipitur, veluti vnus animaduertere, & cognoſcere poteſt.

CAP. XXXIIII.

De excommunicationibus, quæ contra dicta furta ferri poſſunt.

QVæritur, an ſententia excommunicationis pro ea quantitate ferri poſſit, quæ peccatum mortiferum furti efficit reſpectiuè. 148 Reſpondetur, quòd ſic, nam excommunicatio fertur pro mortali 11. qõ. 3. Nemo Epiſcoporum. & Conc. Trid. (Seſſ. 25. cap. 3.) de reform. ſed talis quantitas, vt ſupra oſtendi, peccatum mortale conſtituit, ergo. Verum aliqui contra arguunt. Sacr. Concil. Trident. pro rebus non vulgaribus, & parui momenti excommunicationem ferri prohibere videtur ibi. Cum experientia doceat, ſi temerè, aut leuibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quam formidari; & infra. Quapropter excommunicationes illæ, quæ, monitionibus præmiſſis, ad finem reuelationis (vt aiũt) aut pro deperditis, ſeu ſubtractis rebus ferri ſolent, a nemine prorſus, præterquam ab Epiſcopo decernantur; & tunc non alias, quam ex re non vulgari, cauſaque diligenter, ac magna maturitate per Epiſcopum examinata. At prædicta quantitas eſt vulgaris, & parui momenti, ergo. Secundo: Quando iudex ſecularis talia, & ſic furantem pœna flagellorũ non damnat, ſignum eſt, delictum parui momẽti eſſe reputatum, ergo

multo

multo minus excommunicatione eſt feriendus: Quare meritò dubitatur, num iudex, concedens excommunicationem pro tali quantitate, mortaliter peccet. Aliqui negant, quia ſacrum Concil. ſub pœna peccati mortalis id præcipere non videtur; ſed potius conſulit: ergo (deſpectione ſecluſa) non erit mortale. Nonnulli eſſe peccatum mortale dicũt, tum ex rei grauitate, tum etiam ex verbis præceptiuis Concilij. Nam qui contra charitatis ordinem operatur, mortaliter peccat; ſed iudex, huiuſmodi excommunicationẽ ferens, aduerſus ordinem charitatis agit. Pro ſolutione dicendum, excómunicationem eſſe validam; qui vero eam conceſſit, præſcriptam regulam ſacri Concilij, & rectum rationis dictamen non obſeruando, contra ſacros Canones, & rectam rationem, & charitatem peregit, medicinam tam grandem paruo malo, & non cõuenienti applicando; ouem, exigua, & ferè nulla infirmitate affectam, potius vexauit, quam remedium ei adhibuerit. Sed ſciſcitabitur, quænam quantitas ſufficiet, vt excõmunicatio licitè pro ea fulmi-
149 netur. Reſpondetur id eſſe iudicatu difficilè, nihilominus quatuor, vel quinque aureos prudentis viri iudicio ſufficere exiſtimarem; quod ita perſuaderi poteſt. Illa quantitas pro ferenda excommunicationis ſententia eſt ſufficiens, quæ ad incurrendã iam latam ſatis eſſet; ſed ad excommunicationẽ incurrendã contra offerentes, & dantes pro gratia, à Summo Pontifice obtinenda, prudẽtum iudicio sũma duorũ, vel triũ aureorũ nõ ſufficit, ergo. vſus ĩn eccleſiarũ hac ĩ re obſeruari dẽt. Præterea quæret, nũ excõicatio, lata contra depopulatores vineæ feriat eos, qui exiguum quid acceperunt. Reſponde-
150 tur, aut ſunt cõſcii, & participes; vel non: ſi conſcij & participes exiſtant, omnes excommunicationem incurrũt, quia pro mortali infertur, & hi omnes mortale commiſerũt. Si verò non ſint conſcii, & participes, tamẽ quando modicũ accipiunt, & damnum ab aliis notabile ſciunt fuiſſe illatum, vnuſquiſque accipiẽdo illud modicum mortaliter peccauit, & non reſtituendo excommunicationẽ incurrit; qñ autẽ plures accipiunt minimum, & tñ notabile damnũ nõ eſſe illatum ſciunt, & poſtea ex ſententia excõicationis, quæ pro detrimento notabili ſolum infertur, vel alia via, in cognitionem deueniunt, eſſe illatum notabile damnum, tũc vel illa re, a tali ablata, completum facit notabile incommodũ, aut nõ, ſed ſine illa erat completum ante; ſi primum, ex communi ſententia excõicationem incurrunt, vt Sotus in 4.d.22.ar.2. Maior diſt.15.q.25. Medina C. de reſt. q.10. ante finem. Lopez lib. 1. Inſtructorii c. 93. Rodriquez 1.p.ſum.c.99.nu.16. Probatur, quia licet ob ignorantiam aliorum non peccauerit mortaliter accipiendo, tñ cognita veritate, & retinẽdo, mortaliter peccat, cum iniuſtè illud retineat, quod infert notabile damnum, & quo reſtituto detrimentum non eſt notatione dignum: ideò ſatiſfacere tenetur, quia excommunicatio infertur pro peccato futuro, id eſt, vt ablatum reſtituatur; & ſcit, & non vult reſtituere, igitur excõmunicationem incurrit. Si ſecundum, hoc eſt, ſi per illam rem exiguam notabile damnum non fuit illatũ, tunc ſub mortali reſtituere non obligatur, nec excommunicationem incurrit. Probatur. Non enim obligatur ratione acceptionis iniuſtæ, aut retentionis, cum tam receptio, quam retentio ſit veniale peccatum, ſi quidem detrimentum notabile non intulit, nec eadẽ reſtituta reſarcitur,

nec ratione rei acceptæ, cum ſit parua, & minima.

Vltimo, ſi vnuſquiſque acceperit modicum ignorans, notabile damnum ab aliis illatum, Sotus concl. 3. in excommunicationem incidere putat; etenim talis excommunicatio eſt iuſta, vt læſus ſuum recuperet; ſed excommunicatio iuſtè pro peccato mortali fertur, ergo ſub mortali ſatisfacere obligatur. Nauar. contrariũ affirmat cap. 17. nu. 130. quando excommunicatio ob contumaciam mortalem ſolummodo fertur; At ſic paruum accipiendo non peccauit mortaliter, & non reſtituẽdo non eſt contumax, alioquin is excommunicari poſſet, qui paruum accepit. Licet hæ duæ opiniones videantur contrariæ, eas tamen recõciliare valemus; dicẽdo, opinionem Nauarri eſſe veram de facto; nam prælati intentionem excommunicandi nõ habent, niſi iuxta formam iuris, quæ eſt, vt excommunicationis ſententia feratur ſolum pro mortali. Vnde ſi aliqui eorum ad inſtantiam partis illam concedunt, ideò eſt, quia peccaſſe mortaliter præſumunt; & ad rationem Soti reſpondetur in tali caſu vel damnum alia via eſt reficiendum, aut patienter ferendum. Sententia verò Soti eſt vera de poſſibili; nam prælati talem excommunicationem ferre poſſunt; licet pro veniali præcisè, quod non infert notabile damnum, ſententia excommunicationis ferri nequeat. Si autẽ huiuſmodi veniale ſecum deferret graue detrimentum, tunc excommunicationis ſententia pro veniali habente annexum tale proximi detrimẽtum, ferri poſſet.

CAP. XXXV.

De aliis quibuſdam furtis, adnotatione dignis.

QVæritur, an idem, a diuerſis ſurripiens diuerſa, ſingulis tamẽ parum damni inferendo, ſi magnã ſibi comparat quantitatem, mortaliter peccet. Prima opinio eſt Angeli c. 5. ſuorum morali. apud Cordubam q. 70. Summę, dicentis, accipere plurima a diuerſis non eſſe peccatũ mortale, ſicut nec etiam detinere, ſi per minimas illas acceptiones ad notabilem quantitatem peruenerit, quam qui furatus ſit pauper, vel diues. Probatur. Quandocunq; detrimentum notabile non infertur, mortale peccatum profectò non cõmittitur; ſed per minimas acceptiones notabile damnum nõ infertur: ergo. Hæc opinio vt perniciosa, & 151 falſa reiicitur, quoniam aperit ad furandum multas vias, & ſequeretur etiam, abſque pęna peccati mortalis quemlibet poſſe ditari iniuſtè, & iniquè, quod non eſt rationi conſonum. Secunda eſt Medinæ C. de reſti. q. 10. dicentis; ſi qui multa modica a diuerſis accipit, pauper exiſtat, nec habeat, vnde vitam ducere poſſit, mortaliter non peccat, dũmodo id non agat in fraudem legis, vt communiter tẽpore meſſis, aut vindemiæ fieri ſolet, quo pauperes, exiguũ hinc, & inde modicum accipiẽdo, magnam ſibi congregant quantitatem. Si verò nõ ſit pauper, vel alio modo ſibi, & familiæ ſuæ neceſſaria ad victum manibus laborando, vel aliquid iuſtum faciendo, comparare valet, habens intentionem perueniendi ad quantitatẽ, notatione dignã, mortaliter peccat, & ſub pęna peccati mortiferi reſtituere obligatur. Hæc opinio voluntate pręsũpta dñorum innititur, nã probabiliter exi-

exiſtimari pôt, dominos,id ſciẽtes, & paupertatem accipientis conſiderantes,ratũ habituros,quæ licet Medinæ,& alijs quò ad peccatum mortale pia eſſe videatur,mihi tamẽ vera non apparet, quia eſſe pauperem non eſt circunſtantia, reddens licitũ id, quod ſua natura eſt illicitum, & veniale quod ſaltem ex obiecto indirectè eſt mortale, niſi neceſſitas excuſet,cum(ſecluſa tali neceſſitate) nemo ius habeat ad rem alienã. Deinde dominos conſentire, vt pauperes auferãt aliquid ex bonis ſuis, vt inde poſſint vitam agere,non cõſtat; ſed potius eſt arbitrandum, illos ratione probabili eſſe inuitos.

Tertia opinio eſt Nauarri num.139. aſſerentis, tales acceptiones eſſe veniales;qui verò accepit,ſub mortali reſtituere tenetur: & licet id non dicat expreſſe,tamen fateri adſtringitur,quia cum ab vno,& eodem paulatim ſurripere non eſſe mortiferum,& tamen ſub mortali,cũ peruenerit ad notabilem quantitatem,reſtituendum fateatur, etiam dicere conuincitur, ſi diuerſis ſurripiat.

Hæc opinio, quò ad priorem partem videtur falſa, & iam ſuperius reiecta; quantum verò ad alterã partem, vt teneatur ſub mortali reſtituere, eſt vera; alias ſequerentur omnia inconuenientia, contra primam opinionem adducta. Quarta eſt Soti in 4.diſt.22.q.1.art.2. & lib. 4.de iuſt.q.5.ar.3.ad tertium,Corduba q.70.Bannes, Aragon.& Salon 2. 2.q.66.ar.6.Petr.Nauar.de reſt. lib. 3.cap.1.nu.54.dicentium, eſſe mortale.Probatur. Septimũ præceptum de non furando non ſolum vetat,vt quis inferat proximo damnum; ſed etiam ne quis accipiat alienũ: ergo qui notabile bonum accipit,licet re vera nemini notabiliter in particulari noceat, tamen contra mandatũ de non furando agit. Si per multiplicata furta quantitatem notabilẽ attingat,tunc cum accepit minimũ, vel conſiderat præcedentia furta, vel non;ſi primum cum res tali animaduerſione ad quantitatem notabilem perueniat,in vltimo actu mortaliter peccat,ita Sotus,& alij, quãdo vidit,& cognoſcit,notabile damnum inferri in virtute præcedentium acceptionũ,ſed qui hmõdi notabile dãnum alicui infert, mortaliter peccat,ergo.Quod aũt ſub mortali teneatur reſtituere, probatur; quia ſi accipiendo peccauit mortaliter,igitur & retinẽdo: ergo a mortali nõ eximitur,donec reſtituat. Si ſecũdum.i.ſi non aduertit, mortale non committit,niſi ab initio habuerit animum furandi notabilem quãtitatẽ.Cæterum vna ratio Soti plurimum obſtare videtur. Si.n.talis aduertens peccat mortaliter, non alia ratione quidem, niſi quia aduerſus iuſtitiam agit; ſed non eſt contra iuſtitiam operatus, quia neminem notabili iniuria affecit, cum ab vnoquoq; parum abſtulerit, & quilibet rationabiliter non fit inuitus. Huic obiectioni multifariã reſpondetur, nam aliqui dicunt, ſingulos nõ eſſe quidem de ſuo damno probabili ratione inuitos,de incõmodo tñ,ſibi, & alijs illato,probabiliter eſſe inuitos; nam tales fures communiter moleſte ferri ſolent; ſed reijcitur, quoniam ipſis rerũ aliorũ curã hẽt nõ incũbit,& ẽt quia reſtitutio præcipuè nõ eſt inuẽta, vt alter plus nõ habeat.ſ.fur; ſed ne quis dñs minus habeat. Alij dicũt,aliud eſſe furtum mortale,aliud damnũ notabile; nõ .n.hæc duo ita ſunt copulata, vt ſeparari nequeant: Etenim ſi quis centum aureos Regi ſurripiat, notabile furtum committit, non tamen detrimentũ notabile Regi infert: ergo in ſe erit mortale,nõ tñ reſpectu Regis. Verũ hæc ſolutio ſatisfacere

non vt; nã iccirco furtũ eſt mortale, quia iuſtitiæ aduerſatur, & iuſtitia eſt ad alterum: ergo alteri iniuria, notatione digna inferri debet; at in hoc caſu talis iniuria adeſt. Inſuper eſto, ſit peccatũ accipere hanc quantitatem, ſciſcitabitur, quando ſub mortali reſtituere adſtringitur; vnde enim retentionem eſſe iniuſtam probabit? niſi quia ei fit iniuria notabilis; at quo pacto talis iniuria erit notatione digna, niſi in ordine ad perſonam, quæ iure optimo de acceptione probabiliter eſt inuita? neque, quod ait Sotus, verum apparet, ſcilicet ſurripere Regi centum eſſe mortale, non tamen fieri eidem notabile damnum. Nõ enim detrimentum notabile perpenditur ex eo ſolum cui res fuit ablata, ſed quando, vt ſupra dixi, prudentis viri iudicio notabile damnum infertur. Nonnulli noſtri temporis reſpondent; licet vnus de ſuo damno probabiliter non ſit inuitus; tamen de quantitate ſibi ſurrepta, quæ cum alijs vnita, conſtituit notabile furtum, ratione probabili dicetur inuitus; vnde non de q̃titate ſua ſimpliciter; ſed de ſua cũ alijs coniũcta.

At hæc ſolutio metaphyſica eſſe videtur; quoniam, vt ſupra dixi, curam de aliorum damno, vel de furis lucro habere non ſunt eius partes. Nam ſequeretur quoque illam moralẽ actionem terminari ad eſſe anitam; & ad quandam relationem, nõ autem ad damnum, quod alteri infertur; quod ad rem moralem facere nõ videtur; & præſertim ad faciẽdam reſtitutionem. Alii reſpõdent, talem acceptionem per ſe, & ex natura, inferre detrimẽtum notabile, quod eſt ſatis, vt leuia furta ſint notatione digna, & mortalia, & reſtitutionẽ ſub mortali inducerẽt; quamuis per accidens notabili modo nõ lædant, quia ſunt plures, quibus auferuntur; ſed neque hoc ſolum ſatiſfacere videtur ergo, quia licet aliqua actio ſua natura notabile damnum allatura ſit, ſi tamen de facto non noceat, obligationem ſatisfaciendi non inducit, vt puta qui pugione aliquem percuſſit, quem lædere nequiuit; quia erat armis indutus. Vel alia de cauſa, reſtitutioni non eſt obnoxius, cum tamen eius actio ſua natura mortem, vel notabile damnum allatura eſſet, & inde non eſt ſecutum, ideò reſtituere non obligatur. Secundo, quia ad rem notabilem pluribus ſurripiendam, non per accidens, ſed per ſe ſequitur, vnumquoque notabili modo non lædi. Pet. Nauar. vt ſupra aliqua adiũgit, aſſerendo, eſſe mortiferum peccatũ ratione notabilis damni, non quidem in ordine ad particulares dominos, quibus modicum ſurripuit; ſed in ordine ad rem publicam, & communitatem, quam notabiliter offendit. Nam hæc bona eadẽ ratione ad illam attinent, ſicut alia, quæ ſunt quidem reſtitutioni obnoxia, non tamen inueniuntur domini illorum, communitas vero tã in iſtis quam in illis ſuccedit: Vnde tũc notabile damnum communitati intulit; ideo ſunt reſtituenda eidem, & ratio eſt, quoniam reipublicæ incũbit omnibus prouidere, & omnia cuſtodire elaborat; quare cum talia modica a prædictis auferuntur, eidẽ iniuria infertur: ſed qm̃ rationabilis quãtitas eſt reſpectiua; iccircò maior q̃titas requirit̃ ad hoc, vt reſpublica dicatur inuita, quam vt alij particulares inuiti vocentur: deinde ait, ſi domini ſint incerti, reſtitutio eſt facienda pauperibus; ſin autem certi, vnicuiq; minima pars eſt ſoluenda, quouſque notabilem quantitatem à ſe abdicauerit, ita vt quantitas remanens non ſit maior. 152

Hic

Hic modus dicendi, quò ad illam partem de incertitudine eſt verus; quò ad aliam partem, vt diſtribuantur pauperibus, non eſt ita certus, vt difficultas omnino tollatur: nam qui minutatim pluribus furantur, facilè etiã diuitibus ſurripiunt, qui forſan partem, quæ ſibi contingit, diſtribuendam eſſe pauperibus nolunt, quia quotidie alias diſtribuũt pauperibus eleemoſynas. Et ſic communitas per tacitam volũtatem, vel ratihabitionem, dicta bona, ad diuites attinentia, iniuſtè diſtribueret, quare dicendum puto, maiorem partem pauperibus eſſe diſtribuẽdam, vel xenodochijs applicandam; quia ipſi, vt plurimum res minutatim emunt, & maior eis infertur iniuria, & damnũ. Minorẽ verò partẽ inter bona communitatis ponere debent ad iudicium peritorum, quia veriſimile eſt, dominos eorum fore participes, cum ipſi rempublicam, & cõmunitatem regant, & bonorum eiuſdem participem fiant.

CAP. XXXVI.

De reſtitutione facienda aliquorum ablatorum.

QVæritur, an cum quis paulatim aliqua ſurripuit alteri, ſiue diuerſis, totam quantitatem reſtituere teneatur, vel certè illã tm̃ partẽ, quæ, aliis addita, efficit furtum, videlicet poſito, vt ſit lethale furari quatuor iulia, minutatim accipiat tria, quęritur an ſi quartũ ſurripiat, oĩa quatuor reſtituere teneať, vel verè ſatisfaciat ſoluẽdo vnũ ſolũ, vel dimidium. Prima opinio eſt Medinæ, vt ſup. q. 10. & Cordubæ q. 70. punct. 2. teneri totã quantitatem reſtituere aſſerentium. Probatur. Primo, ſi illã totã ſimul quantitatẽ ſurriperet, totã ſimul reſtituere adſtringeretur, ergo et ſi ſenſim accipiat. Secundo, ex communi ſententia ſub mortali reſtituere obligatur; at ſi vnum reddendo ſatisfaceret: ergo leuem, & paruam quantitatem reſtituere obligaretur, quod eſt abſurdum. Tertio tota ſumma notabilis fuit accepta, ergo tota reſtituẽda, vt iuſtitia, & æqualitas ſeruetur. Quarto omne damnum notabile illatum, ſub mortali eſt reficiendum; ſed per totam ſummam notabile dãnum una fuit illatum, ergo. Secũdo eſt Aragonæ 2. 2. q. 66. ar. 6. Pet. Nau. lib. 3. de reſt. c. 1. nu. 76. Sayr in ſua clavi lib. 9. c. 15. difficul. 6. dicentiũ, totam quantitatem reſtitutioni nõ eſſe obnoxiam; ſed eam tãtum, quæ, alijs addita, mortale conſtituit; & Petrus, id non eſſe accipiendum indiuiſibiliter ait, quia vnum dipondium integrum, vel dimidium reſtituere etiam ſatis eſſet; & id eſſe verum, ſiue ab altero, vel a pluribus, ſeu ſemel, aut paulatim, & iteratis vicibus accipiatur: omnes, notabilẽ quantitatem furantes, ſub mortali reſtituere obligantur, vt damnũ notabile illatum tollatur; at vnum reſtituendo, notabile damnum aufertur: ergo. Secundo ſi ſolum mortale commiſit furando quartum, igitur reſtituendo quartum a periculo iniuſtæ acceptionis & retentionis vindicabitur. Non. n. aliter iniuſte retinet, quam iniuſtè ſurripiendo; iniuſta. n. acceptio eſt iniuſtæ retẽtionis origo. Tertio ex cõi ſnĩa ſciens, damnũ leue illatũ ab aliis in aliqua vinea, & q̃d modicũ accipiat, quo cauſatur notabile dãnũ, ſub mortali partẽ tm̃ reſtituere obligatur; & id non alia rõne, niſi vt modico ſuo reſtituto, quantitas notabilis nõremaneat: Et ad arg. in cõtrariũ reſp. ad primũ patet ex dictis. Ad ſecundũ reſp. ſub mortali quartũ reſtituere tenetur, quia cũ aliis quãtitatem notabilem

effecit, quàm ſi retineret, notabilem inferret iniuriam: Quare iuſtitiā ad totam quantitatem reſtituendam non obligat; ſed ad faciendum, vt notabilem quantitatem nō habeat, atque retineat.

Ad tertium reſp. iuſtitiā poſtulare quidē, omnia reddi, non tñ oīa ſub peccato mortali; ſed tm̄ illud, quod additum, quantitatem notabilem, & mortale peccatum conſtituebat.

Ad quartum reſpondetur, totam ſummam notabile damnum inferre, copulatim, non copulatiuè ſumptam, ideſt ſimul vnitam cum acceptione nouiſſima, non aūt omnibus vnitis ſimul. Quā ob rem illud vnū, quo copulatim efficiebatur quantitas notabilis, reſtituere ſufficiet; ſicut deficiente vno Apoſtolo (ita Petrus) non erit verum, eſſe duodecim Apoſtolos; quare ſatis erit addere vnum, vel demere, vt efficiātur duodecim, vel non conſtituantur. Deinde ſubiungit, ſub mortali ſoluere vnum obligari, nō ratione vnius, ſed ratione damni, cuius erat cauſa; ſicut quis ſub mortali acū ſartori ratione damni illati, licet in ſe ſit materia leuis, reſtituere tenetur.

Ex hac doctrina Nauarri colligi poteſt, accipientem ab vno notabilē quantitatem, teneri reſtituere eidē id, quo ſublato non remanet quantitas notabilis; accipientem verò à diuerſis, nemini in particulari reſtituere obligari; ſed vni eorum, vel aliquibus reſtituere ſatis erit; modo vt quantitatem notabilem ſibi non retineat: ſinguli enim non ſunt probabiliter inuiti de modico, ab alijs ablato, ſed quia cum ſuo notabilem quantitatem ſibi comparauit; vnde ſi alicui eorum reſtituat, & alienam quantitatem non retineat, nullo pacto probabili ratione inuiti dicunt.

223 Quamuis hæc opinio Petri aliquam apparitionem veritatis præ ſe ferat, tñ vndiq; iudicio meo non eſt vera; Primo, quia furtis, & lucris iniuſtis non ſolū ianuam aperit, ſed multas vias; quod non eſt rationi conſonū, neque tenendum. Secundo aliquem poſſe ditari re aliena abſq; mortali ſequeretur, qm̄ ſurripiendo multis quantitatem illam quatuor iuliorū. v. grā. & reſtituendo vnum, vel medium, locupletari poſſet alia quantitate, & alia; & ſic in infinitum. Namque negocia exercentes, & mercaturam, iteratis vicibus, ſiue ab vno, ſeu a pluribus multa ſurripiendo, & retinendo, plurima furari poſſent; quod eſt contra præceptum, & rationis dictamen. Tertio per totam illam ſummam notabile damnum fuit illatum, & cum ſit quoddam vnum, & integrum, tota eſt reſtituenda. Neque illa reſponſio metaphyſica valet, teneri. ſ. totam ſummam reſtituere copulatim. i. illam partem, quæ addita alijs, notabilem quantitatem efficiebat; non autem totā copulatiuè; id equidem non eſt verū, quia etiam tota copulatiuè intulit damnum: & cum dico illam partem intuliſſe damnum notabile, non intelligo, illam cauſare notabilē quantitatem, & furtum; ſed quia cū alijs conſtituit notabilem quantitatem, & furtum: nam id eſt propriū quantitatis continuæ, & diſcretæ, vt partes vnitæ faciant vnum, & diuiſæ cōſtituant multa, vt in continuo, in plures partes diuiſo, & in numeris patet; quare, licet illa pars ſit ex ſe vna, tamen alijs addita, vnum ſolum .i. quantitatem vnam notabilem efficit, quæ tota vt vnum, & integrale totum, reſtitutioni obnoxia exiſtit. Quarto, quādo dicit illud, quartum Iulium vna cum alijs cauſare quantitatem notabilem, vel noſtram ſententiam probat, aut certè nō attinet ad hanc rem moralem; nam ſi velit, vnā cū alijs efficere q̄titatē notabilē in

hoc

hoc ſenſu,& ex alijs notabile conſtituat reſtitutioni obnoxium ſub mortali,acquieſco. Si verò dicere velit, illud vnum ſecundum ſe non facere quantitatem notabilem,tamen vt vnitum cum alijs, equidem eſt metaphyſica ſolutio, & ad rem moralem non facit, tum quia reſtitutio ad vnitum.i.ad relationem, non terminatur, ſed ad res ipſas; tum etiam, quia reſtitutio ad faciendam æqualitatem in rebus eſt inuenta, & ne alter minus habeat ex hoc,quod reſtituitur, & vt alter non habeat minus,quam antea poſſidebat. Quapropter pro reſolutione dicendum rem alienam in quantitate notabili duobus modis furari contingit; vel enim vni ſolum ſurripitur, vel pluribus; ſi vni tantum ſurripiatur,apud me certum eſt, ſurripientem teneri ad totam quantitatem reſtituendũ, quia ipſe totam eſt furatus, & eſt quoddam totum integrale, quod verè facit vnum, reſtitutioni obnoxium; ſi verò a pluribus accipiatur, partem nouiſſimam,quæ notabilem quantitatem conſtituit, vel alteram tantum reſtitui debere exiſtimo, quoniam quorumlibet totam nõ eſt furatus, & apud ſe quid exigui retinet,quod nihil ferè reputatur, & ex iuſtitia reſtituere non adſtringitur; cum minima quantitas ex communi ſententia ad conſtituendum mortale non ſufficiat; & quia etiam difficilè eſt ſcire, quando ad notabilẽ quãtitatem, mortale conſtituentẽ, perueniat; ideo opinionem Medinæ de acceptionibus,ab vno tãtum factis, peccatum mortale conſtituentibus, eſſe veram exiſtimo; opinionẽ verò Petri de acceptionibus, factis à pluribus, veritatem includere decerno. At obijcere poteſt; magis,& minus non variant ſpeciem, ergo qui accipit modicum ad reſtitutionem tenetur. Reſpondetur,licet quantitas furti ſpeciem non mutet, quantum ad hoc, quod eſt eſſe furtum, attamen quantum ad quantitatem culpæ, peccatum mortale conſtituẽtem, pertinet, ſpeciem variat;& quãuis alterum non excedat alterum in ſpecie,tamen in ratione malitiæ ſecundum Dei imputationem excedit in infinitum; nam a ratione eſſet alienum, vt Deus pro minima tranſgreſſione & re parui momenti,pęnis æternis damnaret.

Ad primum reſpondetur, minorẽ non eſſe omnino veram, quia reſtitutio fieri debet de toto damno illato,quia eſt vnum integrale peccatũ, namq; furtum in hoc caſu ex obiecto totali ablato conſideratur,quod totum ſimul reſtituere obligatur,& eodem modo ſoluitur ſecundũ arg.

Ad tertium reſpondetur: omnes ſub mortali partem ſuam reſtituere tenẽtur, quando illà ſua parte in detrimentum notabile conſenſerunt; ſecus autem eſt dicẽdum de eo; qui totam quãtitatem ſurripuit ab vno; Nam eſt diſcrimen inter hæc duó furta,vt dixi.

CAP. XXXVII.

De furtis ſubditorum,vectigalia,& gabellas non ſoluentium.

QVæritur, vtrũ defraudantes vectigalia,& gabellas,mortaliter peccẽt, & ad reſtitutionẽ teneãtur. Prima eſt Angeli, nõ peccare,nec teneri ad reſtitutionẽ,qñ ſine mendacio tñ,& periurio id faciant, vt ver. Pedagiũ nu. 6. cui fauere vr̃ Sot. de iuſt.li.3.q.6.ar.vlt.licet cũ temperamento.ſ.ſi cũ rigore requirantur; & Nau.in ſum.c.23.n 55.& 60.Probat, qñ legis verba nõ præcipiũt,ad mortale non obligant;ſed leges de ſoluẽdis gabellis per præceptiuum verbũ non feruntur, ſed per verbũ ſtatuimus,vt quilibet ſoluat ſub tali, & tali pęna,quæ phraſis præceptum non includit, ſed quòd tm̃ pęna ſoluat,

ergo. Secūdo, vbi ſunt leges ciuiles, etiam præcipientes, in dubio ad culpam mortalem non adſtringunt; & præſertim ſi habent pœnam temporalem annexam; ſed leges vectigalium, & gabellarum ſunt ciuilis poteſtatis, & habent pœnam temporariam annexam, ergo. Alia opinio eſt dicentium, teneri; vt Hoſtienſ. in sū. de pœn. & remiſſ. & eſt communis. ita Sylu. verb. gabella tertio. nu. 17. Caiet. in ſummul. verb. vectig. Gabr. in 4. d. 15. conc. 7. Medina de reſti. q. 13. Armilla verb. gabella n. 6. & ver. Pedagium. Nau. c. 17. nu. 201. & Petr. Nau. lib. 3. c. 1. nu. 133. Pro ſolutione

254 dicendū, aliqua vectigalia, & gabellas eſſe iniuſtas, & iniquas; nōnullas verò iuſtas & licitas; iniuſtæ ſunt aliquādo ex forma, vel ex fine, aut ex abuſu, ſiue materia iniqua. Illicitæ ex forma ſunt, quę proportionatam æqualitatem non cōtinent; ſed plus grauant minus grauandos, vt in ijs clarè apparet, quæ ad proprium vsū vehuntur; etenim cui plures ſunt filij, & familia, plus indiget, & per hoc plura cōſumit, & deinceps plus ſoluit de gabellis. Ex fine ſunt iniuſtæ, & illicitæ gabellæ, quando non pro publica vtilitate, ſed pro proprio bono, & Principis cōmodo imponuntur. Ex abuſu ſunt iniquæ, & illicitæ, videlicet quando pro muris extruendis, vel pontibus reficiēdis, & huiuſmodi imponūtur, ſed ad dicta reſtaurandum non applicantur, immo a Principe accipiuntur, vel à miniſtris ſurripiuntur. Ex materia etiam iniuſtæ reputantur a iure ciuili quæcumque ſuper alijs, quam ſuper ijs, quæ cauſa negociationis vehuntur, ſunt impoſitæ, vt l. omniū C. de vectigal. vt iuſtè autem imponantur tria ad minus, ſ. authoritas, cauſa, & forma requiruntur.

255 Papa, Imperator, Rex, Reſpublica, & Antiquiſſima conſuetudo, habent authoritatem condendi ſtatuta circa gabellas, vt Innocentius declarat in c. ſuper quibuſdam. §. Præterea de verb. ſignifi. Cauſa eſt neceſſitas, vel publica vtilitas; non enim ob commodum proprium imponi debēt. Fama eſt, vt omnia æqualiter imponantur ſecundum geometricā proportionem, attēta ſ. ſubditorum facultate. His ſic conſtitutis duas pono concluſiones. Prima vectigalia, & gabellas veteres, & etiam nouas iuſtas ſub peccato ſoluere tenetur: probatur; Tributa, & gabellæ imponuntur, vt Princeps ſuam perſonam, ſtatum, & ſubiectos gubernare, & protegere, & hoſtes reipublicæ tam internos, quam externos, & pellere, & caſtigare poſſit; ſed id efficere non valet, niſi habeat pecuniā, (quoniam pecuniæ omnia obediūt .i. in virtute eius ſupradicta fiunt) à ciuibus per gabellas, & vectigalia cō tributam. Quicquid ex iuſtitia debetur, ſub pęna peccati mortalis tribui oportet; ſed ex iuſtitia gabellæ, & vectigalia principib. debentur, vt Chriſtus dicit. Reddite quæ ſunt Cæſaris *Mat. 22.*
Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo; & Apo *Rom. 12.*
ſtolus. Reddite, ergo oībus debita; cui tributum tributum, cui vectigal vectigal. Secunda cōcluſio: gabellas nouas, & vectigalia, ſine iuſta cauſa, & legitima impoſita ſub peccato mortali ſoluere non tenetur, probatur. Quicquid ex iuſtitia non debetur, ſoluere obligatur, ergo has gabellas iniuſtas ſoluere non adſtringitur. Ad rationem Angeli reſp. tributa, & gabellas non ſolū ciuili obligatione, ſed naturali iure eſſe debitas, & ex iuſtitia ſoluendas, & eodē modo confirmationi. & Soto, & Nauarro reſpondetur. Verum quærere pōt, an id ſit etiam verum de rebus proprijs, venditis ad neceſſitatē domus, & familię ſuſtinēdę. Iuxta ſuperius dicta, gabellam nō eſſe ſoluēdā,

reſpondetur, quia illæ res nõ ſunt negociationes ex mercibus; ſed ad ſuſtinendã vitam tm̃ venduntur, & emuntur. Sed contra p caput. Quã-quã de cenſi.in 6. decretũ fuit, clericos teneri ad ſoluendũ gabellã pro rebus venditis, vel tranſlatis, non autem pro alijs, ad victum neceſſarijs, quod ſi hoc ipſum ſecularibus concedatur, vbi eſt clericorum ab iſtis exactionibus immunitas? igitur omnes mundani gabellas pro dictis rebus uenditis ſoluere obligantur. Caiet. vt ſupra dicit non teneri, quando ad ſuas extremas neceſſitates vẽdunt: oppoſitum enim non eſſet ius, ſed nimia iniuſtitia: nam ſequeretur, vt qui plus deferret, & venderet, pluris egeret, quia plus portare, ſeù uendere cogeretur, vt familiam ſuſtineret quod vere eſt iniuſtum. Nauar. autem vnum aduertit, videlicet ſi cõſuetudo ſoluendi inoleuerit, fore iuſtum ſoluere. Ang. verò, talem conſuetudinem eſſe iniuſtam, & iniquam exiſtimat; quod etiam Caietan. cenſet. §. vt reputantur; ſed Sylueſt. optimè diſtinguit dicendo. Si princeps habeat pecuniam ſufficientem ad perſonam, ſtatumque conſeruandum, ex mercibus, lucri cauſa venditis, vel aliunde, vera eſt opinio Angeli, & aliorum; ſi vero non habeat, cõſuetudine excuſari poteſt. Quare concludo; pauperes, qui vendunt aliqua ex fructibus proprijs, vel ex ſupellectili, nihil ſoluere debent, cum id agant ad neceſſaria vitæ ſupplendum, vltra quæ vel paululũ, aut nihil habent; niſi antiquiſſima conſuetudo Principes excuſet.

C A P. XXXVIII.

De valore, monetis iniuſtè poſito.

QVæritur, an Principes peccẽt mortaliter, & reſtituere teneantur ex iuſtitia quicquid minuunt de monetis. Aliqui nõ poſſe dicunt, & reſtitutioni eſſe obnoxios, ſi minuant. Probatur: iniuriã, & damnũ inferre non licet; ſed minuentes monetam iniuriam, & dãnum irrogant, ergo. Syluest. defendit oppoſitum verb. falſarius q. 7. nu. 9. adducendo opinionẽ Innocẽtij in c. Quanto de iur. iur qñ princeps eget; ſed tũ modicũ minuere debet, quod non eſt à rõne alienũ. Probatur. Cum. n. illa materia rõne publici ſigni aſſequatur vires monetæ, & alterius ordinis ex publica inſtitutione fiat, rationi non eſt incõſonũ, vt plus æſtimetur, quam alia ſimilis quantitas, & pondus ẽt elaboratum, dummodo non ſit moneta. Quare exiſtimo, eſſe dicendum, Principes eam minuere, & aliquod moderatũ lucrũ acquirere poſſe; magnũ vero, & notabile, niſi de cõſenſu populi, nam quilibet renunciare põt iuri ſuo. 7. q. 1. Quam periculoſum; alias abſque crimine furti minuere non põt, & ad reſtitutionẽ teneretur; quia nimis contra iuſtitiã, & rõnem operaretur. Ad rationẽ reſpondetur, valorẽ monetæ nõ ex natura rei, ſed ex ſigno publico, & hominũ beneplacito ꝑpendi debere, quo fit, vt valor eius nõ ſit idẽ apud oẽs; ſed ad placitũ; & extraneis prouincijs iniuria, nec dãnũ infertur; nã ſuperiorib⁹ illis non ſubijciunt, a quibus cogi poſſint, vt eodẽ modo ſuã monetã expendãt, ſicuti faciunt eorũ ſubiecti, imo eius valorẽ diminuere queunt, vel augere, vt in diuerſis regnis, atque prouincijs paſſim fieri habemus.

C A P. XXXIX.

De accipientibus eleemoſynam ficte.

QVæritur, vtrum eleemoſynam ſimulatè recipiens, vel aliquo colore fingendo ſe pauperẽ, ſiue cõſanguineum, aut amicum, cum verè nõ ſit, ad reſtitutionẽ teneatur. Henr. quodl. 14. q. 11. Caie. verb. reſtitutio

ſtitutio in ſi. Medina li.1.ſũmæ c.4. §.35.dicũt,nõ teneri. Sotus aũt li.9. de iuſt.q.11.art.3. ait,ſi magna erit eleemoſyna ad reſtitutionem obligari; ſi vero pauca, non adſtringi. Quoniam, licet paupertas non ſit vera, tamen non eſt cauſa finalis, quæ ad eam dandum concurrat,ſed charitas Dei, & amor Chriſti, quæ ſubſiſtunt; & Henricus ſubiungit; diues libere contulit. Probatur:ſi ille,qui eleemoſynam tribuit,ſiue diuiti,aut ficto conferens,ſub tali cõditione id faceret, ideſt ſi verũ ſit, quod apparet,certum eſt, nõ transferri dominium,conditione illa nõ exiſtente; ſed abſolutè dari cenſetur,ergo etſi res mouens fuerit falſa,re uera tamen fuit donatum, & dominium translatum,ergo. Secundo, quicquid propter charitatẽ, & Chriſti amorẽ ſine cõditione largitur, reſtitutioni nullo pacto eſt obnoxiũ; ſed eleemoſynæ pp charitatem Dei,& Chriſti amorẽ,ſine cõditione pauperibus traduntur, ergo. Tertio quando cauſa finalis eſt vera, quamuis motiua ſit falſa, dominij translatio non impeditur, vt in alijs negocijs patet; ſi enim quis famulum quem putabat eſſe bonum, conduxerit,licet nõ ſit talis,tñ mercedis dominium acquirit,dũmodo ſeruiat, quæ fuit cauſa finalis, quãuis poſtea non ſic bene ſeruiat, vt dominus ſperabat; ſed cauſa finalis

Matt. 5. eſt charitas Dei,facientis oriri ſolẽ ſuper bonos, & malos, ergo. Scotus in 4.diſt.15.q.2.& Adrianus in 4 de reſt.q.15. Gab.diſt.15.quæſt.4. conc.7.Nauar.cap.17.nu.107. affirmant, ſi paupertas ſit cauſa finalis, & motiua ad dandum eleemoſynã. Probatur: quãdocunque ſimulatio non eſt cauſa finalis ad eleemoſynã conferendum;ſed eſt ſolum impulſiua, quod recipitur,non eſt reſtitutioni obnoxium;ſed per ſimulatam hypocriſim, tanquam per cauſam tãtum impulſiuam datur,ergo. Pro ſolutione dicendum, quando duæ cauſæ ad eundem effectum concurrunt,& altera ſit remota:altera vero proxima, certum eſt, in moralibus, actum perpendi debere a proxima,vt in diſtributione eleemoſynarum contingit; nam ob charitatem,& amorem Chriſti, & indigentiam proximi largiuntur; & quidẽ certum eſt, eas dantem moueri a dictis cauſis; ſed proxime miſericordia motus, egenum, & pauperẽ ex miſeria vindicare intendit, nam ſi fictionem non ignoraſſet, ſimulatũ pauperem,ſe deludentem, expuliſſet, & nunquam dediſſet; quare nonnullas pono concluſiones, vt difficultas prorſus ſoluatur. Prima, ſi ratione probabili eleemoſynam fictè accipiens, ſe breui temporis ſpacio adinopiam peruenire putat, eam ſibi tuta conſcientia retinere poteſt, quia non dicitur propriè fictus.Probatur.Nam quilibet vitam ſeruare tenetur,iſte autem probabiliter non poſſe dubitat,niſi eleemoſinam ſimulatè petat;quare,vt ſe cõſernet,eam ſic petitam retinere poteſt,contra Henricum dicentem,eã retinere poſſe,vt ſibi ſeruiat,quãdo erit ſenio confectus, vel ut liberè diuino obſequio vacare poſſit; ſed hæ cauſæ non ſunt ſufficientes, vt alienum retineatur tanto tempore, cum præſentes pauperes defraudẽtur,& intentio dantis fuerit ſuccurrere præſenti neceſſitati, non remotæ,& minimum vrgenti;ſed præſenti,& proximæ. Secunda, eleemoſynam fictè accipiens retinere nõ poteſt;ſed eam ſub peccato mortali reſtituere tenetur;Probatur,donatio iuxta leges nullius valoris exiſtit niſi res eo modo accipiatur, quo donatur;ſed qui eam ſimulata paupertate recepit, eo animo accipere

pere nequit, ut ſuæ egeſtati ſubueniat, quæ nulla eſt, ergo donationẽ retinere nõ valet. Secundo, eleemoſynam dare eſt actus, a charitate imperatus; ſed miſericordia elicitus: a charitate autem non imperatur, & miſericordia non elicitur, niſi ad ſubleuandum verè pauperem, ergo verè pauper, & non fictus eleemoſynæ dominium acquirit. Tertio intẽ-
158 tio dantis eleemoſynam non eſt elicere actum beneficentiæ; ſed miſericordiæ, in pauperes; At iſte fictus non eſt pauper, ergo eam retinere nequit. Tertia, accipiens non tenetur reſtituere eleemoſynam danti, quamuis eum deceperit, quoniam licet cauſa finalis non fuerit vera, tamen cauſa motiua fuit vera, quia donatio fuit ex charitate. Probatur. Eleemoſynam tribuens ob amorem Dei, vel ob aliam virtutem, ſemper præſumitur relatam in Deum, ergo
159 reuocare non poteſt; aliàs iniuriam Deo inferret. Quarta, eleemoſyna ſic data, diſtribui debet ſecundum finem, conceptum à dante, dum eã donabat; quare finis erit examinandus, quo fuit ad dandum impulſus. Nam ſi ex virtute infuſa morali, vel acquiſita dederit, ideſt ex miſericordia verè indigenti detur, ſi ratione conſanguinitatis, amoris, amicitiæ, vel alio fine, iuxta finium animaduerſionẽ conſanguineis, agnatis, amicis, vel alijs, aliquo fine perceptis, dari debet. Quoniam illa donatio ex errore ſimpliciter non procedit; licet enim errauerit in eo, cui elargitus eſt, non tamen errauit in eo, cui dare intendebat; etenim in ciuitate pauperes, conſanguineos, & agnatos, amicos, & alios in eo gradu paupertatis inueniri ſciebat, & ita reſpectu eorum donatio, non ex errore; ſed ex ſcientia, & voluntate profecta videtur. Probatur primo, iuxta donãtis intentionem res donata eis dari debet, quibus ipſe efficaci voluntate tunc donare intendebat. Sed donantis voluntas tali, vel tali pauperi dare intendebat, & eo animo donauit, ergo tali, vel tali indigenti reſtitui debet. Secundo, quando pauperibus, quod ſuum eſt, redditur, & charitas Dei minime offenditur, & intentio dantis eleemoſynam ſuum ſortitur effectum, eleemoſynæ diſtributio iuſtè fieri dicetur; ſed diſtribuendo, & reſtituendo pauperibus eam ſecundũ dantis intẽtionem, pauperibus ſuũ redditur, charitas Dei nullo modo læditur, & dantis intentio non defraudatur, ergo. Ad dictum Soti reſpondetur, non referre quo ad forum alterius, an eleemoſyna fuerit pauca, vel magna, dummodo ſit notabilis quantitas, peccatum mortale conſtituens; nam furans quantitatem notabilem, peccatum mortale conſtituentem, eam ſub mortali reſtituere tenetur, ſicuti magnam quantitatem ſurripiens, reſtituere obligatur. Ad dictum Henr. reſpondetur, diuitem liberè rem ſuam donare poſſe; ſed in caſu noſtro, niſi indigẽtia verè ſuppoſita, ſimpliciter, & de facto nõ donat.

Ad primum reſpondetur, quamuis eleemoſynam tribuens id explicitè non aduertat, implicitè tamen intendit; & ideo ſufficit, ut qui eam recipit furtim, ad reſtitutionem teneatur pauperibus faciendam.

Ad ſecundum reſpondetur charitatem eſſe cauſam motiuam, & non finalem; nam cauſa finalis, & proxima eſt paupertas.

Ad tertium reſpondetur, cauſam finalem fuiſſe falſam, quia eleemoſynam tribuens, miſeriam ſubleuare intendebat; nam charitas Dei ad eleemoſynam faciendam immediate non mouet, niſi media miſeria, quæ indigentiæ rationem habet.

CAP. XL.

De naufragantium, & infidelium bonis, quæ à Chriſtianis ſurripiuntur.

160 QVæritur, an cum quis, ut naufragium euitet, merces in mare proijciat, fiant nè occupantis, & accipientis? Reſpondetur, nõ, quod ita communiter ab omnibus tenetur, quinimmo magna oportet vti diligentia, ut dominus earum repeřiatur, & reſtituãtur; immo Nauar. cap. 17. nu. 176. idem affirmat de lignis, quæ tranſportantur undis fluminum, quando ſunt alicuius momenti, niſi pro derelictis habeãtur. Probatur; vtcumque aliquid coactè efficiatur, & non animo recipiendi damnum, rebus ſuis priuari non debet; ſed proijciens merces in mari animum habebat recuperandi eas, ſi poſſet, igitur. Secundo, afflictio non eſt addenda afflicto; verum ſi res ſurripiatur ab alijs, afflictio adderetur afflicto, ergo. Cæterum petet; incurrunt ne excommunicationem bullæ Cœnæ Domini pro quacumque acceptione bonorum naufragantium, quæ eſt peccatum mor
161 tale? Reſpondetur, quòd non; ſed pro illa ſola quantitate, pro qua ſi res eſſet deperdita, excommunicatio ad inſtantiam partis ab Epiſcopo concederetur, & etiam pro maiori, quantum in Bulla Cœnæ exiſtit. Quæritur, an Chriſtianis per modum furti, vel rapinæ, bona infidelium ſurripere ſit licitum. Pro ſolutione dicendum, triplex genus infidelium reperiri. Primum, eſt eorum, qui tam de facto, quam de iure Chriſtianis Principibus ſubijciũtur, vt Hæretici, Iudæi, & alij, in lo-
162 cis Chriſtianorum degentes. Secundum eſt eorum, qui de iure, & non de facto, Chriſtianis ſunt ſubiecti, vt Mauri, Affri, Saraceni, & Turcæ, qui terras Chriſtianorum violẽter ſunt deprædati, & eas iniuſte retinent. Tertium eſt eorum qui nec de iure, nec de facto Chriſtianis ſubduntur, vt ſunt omnes Pagani, & Barbari, quibus Euangelium numquam fuit prædicatum, neque aliquando illud receperunt, nec loca eorum Chriſtiani poſſederunt, qua les ſunt, qui in mundo, nuper inuẽto, paſſim reperiuntur. His ſic poſitis dicendum eſt primò: infideles prioris generis à principibus Chriſtianis ob commune bonum, vel delictum bonis ſuis ſpoliari, & vita priuari poſſunt. Eſt communis, vt diſt. 54. & tit. de Iud. & Sarac. vt D. Aug. etiam habet in Epiſt. 4. ad Vincentium Donatiſtam tom. 2. Infidelis iſti non minus, quam alij ciues, ſubijciuntur; nec melioris conditionis ob infidelitatem eſſe debent; at alij ciues prædictis pœnis puniuntur, ergo, & iſti; dicendum ſecundo, Chriſtiani Principes, vel alij authoritate ipſorum, per vim ſecundi generis infidelium terras, & bona auferre valent. Probatur primo, quando res aliquæ Chriſtianorum ab infidelibus ſurripiuntur, & eas retinent, à Chriſtianis Principibus acquiri valent; ſed huiuſmodi infideles bona, & terras Chriſtianorũ ſurripuerũt, ergo. Secundo, ad Principem, punire, & vnicuique ius ſuũ reddere ſpectat, quia actus iuſtitiæ punientis in eo reſidet, ergo ipſi cõcedere poſſunt licentiam deperditum acquirendi. Dicendum tertio, terras, ac bona infidelium tertij generis capere, & ſurripere non licet, quia eſt contra iuſtitiam, & naturale præceptum. Probatur. Cũ aliquibus iniuria infertur, ius naturæ, & præceptum non ſeruatur, quoniam nulla cauſa iuſta ſurripiendi alienum adeſt; ſed tales infideles nullam

nullam præbet cauſam Chriſtianis, vt afficiantur iniuria, & ſibi ſurripiantur bona, ergo. Verum petere poteſt, an ſerui Chriſtiani, quos infideles iſti emunt, & penes ſe retinēt, poſſint ne ſurripi a Chriſtianis, & liberari. Aliquibus videtur non poſſe; quia eos emerunt, & ſunt quędam poſſeſſio dominorum, qua priuari non debent; Alij autem licere
163 dicunt, ſcilicet quando fit bellum, quoniam quilibet tūc agit publica authoritate; ſed ego exiſtimo, id eſſe licitum etiam tempore pacis, ſiue occulte per modum furti, vel publice per modum rapinæ accipiantur, & liberentur. Omnes tenemur inſontem defendere, & liberare, quando poſſumus; ſed huius modi Chriſtiani ſunt innocentes, ergo. nec authoritas id faciendi requiritur a republica, cum ius naturæ ad hoc agendum obliget; nam iniuria dictis ſeruis eos retinendo ſemper infertur, a quo iure naturę liberantur. Inſuper quærere valet, an bona Chriſtianorum particularia occulte, vel manifeſtè iſtis ſurripere poſſit. Caiet. 2.2.q.76.art.8.& Aragon, vbi ſup. dicunt, non eſſe licitum, neque publica, neque authoritate priuata, quoniam ex tali acceptione ſcandalum ſequeretur, quod nullo pacto eſt licitum, quia etiam diuerſa eſt ratio de ſeruis, & de alijs bonis; liberatio enim ſerui habet recuperationis rationem facta illico, cū homini viuo violentia perſonalis inferatur, dum in ſeruitute detinetur, acceptio autem rerum non habet hanc rationem, cū iam occupatio trāſierit in rē iudicatam. Sed oppoſitum verius exiſtimo. Probatur. occulte eſt licitum accipere a
164 fure, quæ ſurripuit, ut ſuo domino reſtituantur, ſi alia via iuridica haberi non poſſint, quia eſt redimere dominium rerum ablatarum per iſtam actionem, ergo multo magis Chriſtiani, ad hoc agendum facultatem a principibus interpretatiuam habentes. Reſpondetur Caiet. ſcandalum eſſe paſſiuum, & non actiuum; & licet diuerſa ſit ratio de ſeruis, & de bonis, tamen interpretatiua principum voluntate bona quoque recuperari poſſunt.

CAP. XLI.

De occulta acceptione, à creditoribus, vel læſis facta.

QVæritur, vtrū læſus, aut creditor, qui a debitore gratia compenſationis aliquid occulte accipiens, peccet mortaliter. Prima opinio eſt Abbatis in cap. Bona fides de depoſ. num. 12. dicentis, locum non eſſe compenſationi, niſi res, vtriuſque debita, conſeruetur, vt ſunt res, quæ numero, pondere, & menſura conſtant, qualiter eſt granum, vinum, oleum, & huiuſmodi; ſi vero ſint diuerſæ rationis, vt puta alter dedit pecuniam, & alter equum, compenſationem facere non licet; Probatur; quando rem vnam habet cariorem, quam alteram, & ſua ſic intereſt, compenſatio iuſte fieri nequit; ſed fortè alterius intereſt magis habere equum, quā pecuniam, ergo. Secunda eſt, dicentium, ſi res ſunt diuerſæ rationis, vt puta; quod vnum eſt debitum pecuniarum, alterum rei in ſpecie, vt puta equi, tum licet ei, qui pecuniā habet, eam retinere; & non, qui habet equum, niſi iudicis authoritate, vt Gloſ. in cap. Bona fides dicere videtur, quia non eſt iuſtum, quemquā in rebus ſuis diminutionem pati. Tertia eſt aſſerentium, eſſe peccatum mortale ex natura rei, etiam

etiam recuperare proprium, quando alia honeſtiori via redimi valet, vt Alex. 4. par. q. 24. mẽb. 5. ar. 3. §. 1. Palud. in 4. diſt. 15. q. 2. ar. 2. conc. 5. Ric. q. 7. ar. 1 Gab. q. 5. dub. 3. & q. 4. conc. 2. Caiet. 2. 2. q. 66. ar. 3. & 5. Sylueſt. verb. furtum q. 12. & 13. & Bellun. 2. q. 8. Sot. lib. 5. de iuſt. q. 3. art. 3. Med. de reſt. q. 3. cauſ. 13. Nauar. cap. 17. num 112. Probatur primo, aliquem lædere, & ei iniuriam irrogare non licet, ſed hoc pacto iniuria afficeretur, ergo. Secundo, Iuſtitiæ miniſtris iniuriam inferre non eſt licitum; ſed accipiendo rẽ operte, iniuriam iuſtitiæ miniſtris irrogaret, ergo. Tertio, nemini proximum, & debitorem ſoluendi periculo exponere conuenit, ergo non debet ſumere occultè, nè bis debitorem periculo ſoluendi ſubmittat. His tamen non obſtantibus, ſi concurrant aliquæ conditiones, ſuã redimere valebit; Prima eſt, vt debitum ſit ex lege, & præcepto iuſtitię, aut religionis, vel alterius virtutis, vt qui debet, in conſcientia teneatur, nec ſine peccato prætermittere poſſit. Secunda, vt debitum ſit liquidum, & certum. Tertia, vt non plus capiat, quã ſibi vere debetur. Quarta, vt debitum non ſit potentia; ſed actu; qua ratione aliquid accipere non eſt licitum ratione pœnæ, quæ non debetur, niſi lata ſententia; ſi autem pœna ipſo facto eſſet impoſita, licere videtur ei, ad quem attinet, illam, vel eius valorem abditè accipere. Quinta, vt per aliam viam recuperare nequeat, vel non poſſit cõmode, aut in iudicio, ſiue extra, quoniam debitor non vult ſoluere, aut ratione potẽtiæ, vel ob defectũ probationis, & huiuſmodi. Sexta, ita accipiens, debitorem, ſiue hæredes, iam debitum eſſe ſolutum, admonere tenetur, ne bis ſoluant, ſiue aliud incurrant damnum; quod credo eſſe verum, modo non adſit periculum cõtrahendæ inimicitiæ, vel inde magnum ſcandalum ſequatur, quia tunc alió modo ſe gerére debet, prout tempus, & occaſio opportunitatem præſtabit.

165

CAP. XLII.

De reſtitutione rerum, quæ per ludum alearum acquiruntur.

QVæritur, an licitum ſit aleis ludere, & res per lucrum earum acquiſita, ſit reſtitutioni de neceſſitate ſalutis obnoxia. Videtur quòd ſit reſtituenda, quoniam id contra ſcripturam eſſe videtur, in ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Homo naſcitur ad laborem. Qui indiget, laboret, & maximè, quia hic ludus fouet ocium. Multam enim malitiã docuit ocioſitas. Probatur. Illa euitare oportet, quæ ſunt cauſa proferendi blaſphemias, & alia multa mala committendi; ſed per huiuſmodi ludum dicta mala, vt plurimum occurrunt, ergo. Secundo ludus alearum a legibus prohibetur, ergo eſt malus., auth. Probatur. l. alearum. Cod. de relig. & Authen. de ſan. Epiſcopis §. Interdicimus & ff. de al. vſ. & alear. Tertio bona, contra leges acquiſita, dominium non transferunt; ſed reſtitutioni obnoxia remanent, ergo bona acquiſita per ludũ alearum reſtitutioni ſunt obnoxia. Ex altera parte ludus ex natura ſua, & rectè circumſpectus, bonus eſſe videtur. Pro ſolutione, & indaganda veritate dicendum, hominem conſtare ex corpore, & anima, & cũ corporis ratione cibo indigeat, & quiete, quia continuò laborare nequit, eo quod ſit virtutis finitæ, ita etiam ex parte animi, cuius virtus eſt finita, alicuius relaxationis opus

Gen. 3. Iob. 5. Eph. 4. Eccl. 33. 166

opus

opus habet; operatio.n.ad ſubleuãdũ aĩum ſumpta, ſi aliqua circumſtantia non vitietur, licita eſt. Vt autem appareat, quando ludi cohoneſtantur, vel vitiantur, omnes ludos
167 ad tria genera reuocabo. Primum eſt, in quo natura, & ars plurimum pollet; fortuna vero parum, aut nihil, ut in ludo paleſtræ, & choreæ, ſchacorum. Secundum eſt, in quo multum fortuna auxiliatur; ingenium autem, & ars exiguũm, aut nihil poteſt, vt in ludo taxillorum, & chartarum, quo ad aliquas ſpecies. Tertium eſt, in quo licet fortuna habeat ſuas partes, ingenium quoque, & conſilium ſuas obtinet, vt in ludo taxillorum, & tabularum, in quibus etſi iactus, & taxillorum ſucceſſus fortuna proueniat, in componendis tamen, & ducendis, ordinãdiſque tabulis conſiliũ, & ars plurimum iuuant; & idem in quibuſdam ſpeciebus in ludo alearum contingit. His ſic declaratis, aliquas cõcluſiones pono, quibus dif-
168 ficultas reſoluetur. Prima, ludus Alearum ex ſuo genere non eſt illicitus, immo res licita, vt virtus etiã eſſe poſſit, quando exercetur ad ſubleuandum animum, & ſorti parum pecuniæ exponitur, eſt D. Auguſtini li. 2. Muſicæ. tom. 1. c. vlt. D. Tho. 2. 2. quæſt. 166. art. 2. Nauar. c. 20. Salon. 22. q. 2. ar. 6. conc. 1. & 2. Sayr. in ſua claui c. 12. lib. 11. in principio. Cum ludus, moderate ſumptus, in medio exiſtit, eſt licitus; & iſte ludus ita circunſpectus in medio exiſtit, quia ad eſſe agreſtem, vel prodigum, quæ ſunt vitia, non tendit,
169 ergo. Secunda, quamuis alearum vſus, ex ſui natura ſic circũſpectus, ſit licitus, in multis tamen caſibus eſt illicitus, & iniquus. Nam poteſt eſſe illicitus ratione materiæ, ſi ſit ſacra; ratione ſcandali, & loci aliquoties, licet non ſemper, vt Caiet. 22. q. 168. arti. 4. in reſp. ad dub. tertium, nam ſi ludatur in Eccleſia cũ magno ſcandalo, & irreuerentia Dei, tunc eſt peccatum mortale, vt de immun eccleſ. in 6. cap. Decet. §. Ceſſent. Nauar. c. 20. nu. 4 Greg. de Valent. tom. 3. diſp. 5 q. 6. puncto. 5. dub. 8. Sayr. in ſua claui. li. 10. c. 12. num. 3. Tertia, omnes ſeculares, dominium rerum habentes, dummodo non ſint furioſi, amentes, aut filij familias, nihil de ſuo habentes, niſi lege obligante ad mortale prohibeantur, ludere poſſunt, & rem ſuam ſorti exponere valent abſque mortifero peccato. Probatur, nulla eſt dominij translatio, naturæ germanior, quam quæ libera voluntate Domini efficitur; At ludentes, rẽ ſuam ſorti exponendo, dominium libere transferunt, ergo. Secundo aliquid non agendo contra iuſtitiã, vel charitatem, peccatum mortale non cõmittitur; ſed magnam quantitatem pecuniarum, aut rerum ludere, non eſt cõtra iuſtitiam, quia ſuum fortunæ exponit, vt in multis aliis fieri contingit; nec contra charitatem, quia Deum, & proximũ non offendit, ergo. Quarta, Magnã rerum, vel pecuniarum quantitatẽ ludo alearum perdere, aliquotiens ratione circunſtantiarum, & malorum inde prouenientium, eſt mortale; eſt Bar. in proœm. Digeſtorum §. Illud. Baldi in illam Auth. Aleatũ vſus C. de releg. Archidiac. in cap. Epiſcopus diſtinct. 35. Cardinalis in Clem. de vit. & honeſt. cler. Soti concl. 2. Salon conc. 2. Tolet. lib. 5. c. 27. Dum enim ampla pecunia ſorti exponitur, vix abſque litibus, periuriis, & blaſphemiis ludũm exerceri contingit, quin etiam eſt via aperta, ad dilapidandum bona, & illuſtres familias demoliendum paratiſſima, igitur fugienda. Qui enim amat periculum, peribit in illo. Eccl. 3.

Quinta

Quinta Epiſcopi, clerici, & religio-
170 ſi, magnam quantitatem, & ex propoſito ſupponentes ludo alearum, peccant mortaliter. Probatur per c. Epiſcopus, & de exceſ. prælat. Inter delectos, in quibus iubetur, clericũ deponi; quod non fit niſi ob mortale; & eſt Nauar. c. 20. num. 9. in quã Sotus inclinare videtur conc. 2. Salon 2. 2. q. 5. ar. 6. conc. 2. Sayr. in ſua claui num. 4. Epiſcopi, clerici, & religioſi legibus, ad mortale obligantibus, parere, & ſcandala euitare tenẽtur; ſed dictis legibus ſub mortali cauetur, ne aleis ludant magnã
171 quantitatem, ergo. Sexta, per ludũ rei acquiſitæ dominium transfertur inter eos, qui vere ſunt domini rerum, dũmodo fiat ſine dolo, fraude, aut violentia, & lege non prohibente. Probatur: alearum ludus ex ſuo genere nõ eſt malum, ergo per illum aliquid cõparari poteſt. ſecũdo, illud in ludo vterque aleator exponit pecuniam ex æquo, & ambo de re ſua periculum facientes, perperam non agunt, ergo non peccant. Septima, repetitio rerum, per ludum amiſſarum, iuxta leges, vſui receptas, ante iudicem fieri debet, qui enim eſt lucratus, reſtituere nõ tenetur, ſi priuatim petatur, ergo per iudicem compelli debet, vt per
172 leg. ſup. cit. Octaua, res, & bona, a religioſis non ſolum ludo aleatũ perdita; ſed etiam alijs ludis, niſi parua ſit quantitas, vel ſuperiore ſciente, & non contradicente, ſub peccato mortali eorum monaſterijs reſtitui debet; & è contra religioſi etiam eodem vinculo, ſi quid lucro comparauerint, ſecularibus reſtituere tenentur. Omnes, qui per alios contractus dominium transferre nequeunt per ludum etiam non poſſunt; ſed religioſi non poſſunt trãſferre dominium per alios contractus. Secundo, omnes, qui alienum detinent inuito dominõ, ad reſtitutionem tenentur; ſed qui acquirunt ab huiuſmodi hominum genere, detinent inuitis ſuperioribus monaſteriorum, ergo. Nona, Res filijſa- 173
milias, nõ poſſidentis bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, aut hæreditate, vel alio modo comparata, dementes, furioſi, ui, fraude, aut dolo acquiſitæ, ſub mortali reſtitui debent. Concluſio eſt per ſe clara, & nota. Decima, bona vxorum, ad do- 174
tem attinentia, & eorum etiam, quę illius induſtria durãte matrimonio comparantur, ſub mortali reſtitui debent, ſed dicta bona non ſunt earum propria, ergo illorum dominium transferre non valent. Ad loca ſcripturæ reſpondetur, veritatẽ concludere, quãdo mala arte aliqd acquiritur. Cætera verò argumenta per dicta ſuperius diſſoluuntur.

CAP. XLIII.

De furtis Religioſorum.

QVæritur, vtrũ religioſus mortaliter peccet, ſi quid accipiat de bonis monaſterij, ut aliquibus donet, & ad reſtitutionem teneatur. Reſpõdetur, bona duplicis eſſe generis; alia mobilia; alia vero immobilia. Immobilia nullo pacto ſub pęnis in Bulla Pauli II. Ambitioſè num. 6. & conſtitutionibus ordinum contentis, alienare poteſt. De mobilibus autẽ eſt magis quæſtio, de quibus pono hanc concluſionẽ. Nullus regularium bona monaſteriorum mobilia, in notabili quantitate, peccatum mortale conſtituẽte, ſub pœna lethali accipere, & alicui donare poteſt, niſi ſit ſuperior, aut miniſter, quibus incumbat 175
dare, & tradere bona, iuxta tamen conſti-

conſtitut. Clementis VIII. de munerum largitione. Probatur. Omnes, qui contra votũ paupertatis agunt, mortaliter peccãt; ſed religioſi, bona monaſteriorum ſurripiendo, & alienando, cõtra votum faciunt, ergo, vt etiã ſtatuit Sacr. Conc. Trid. Seſſ. 25. c. 2. Adminiſtratio autem bonorũ monaſteriorum, ſiue conuentuum ad alios officiales eorundẽ ad nutum ſuperiorum amouibiles, pertinet, ergo religioſis ſimplicibus ea donare, nec miniſtrare licet. Res monaſterij accipere ſiue neceſſarias, vel nõ, & alij donare eſt aduerſus volũtatẽ ſuperioris, quas ille ſemper cõtenderet, ergo ſignum eſt, religioſum facere contra voluntatem ſuperioris, & votũ paupertatis, quod eſt peccatum, ergo. Tertio, aut religioſus iſte (vt aliqui eorum inſcienter, & forſan verſutè dicunt) rẽ accipit, vt ſibi debitam, vel quaſi ius habeat ad communia bona monaſterij diſtribuendum, ac donãdum. Primo modo non conceditur, quia non eſt dominus. Secũdo, modo nequit, quoniam non vt officialis diſtribuit, & donat, ergo furtum committit. Sed peteſ; ſi res sũpta eſt mobilis, vel immobilis, ſiue vſu poſſit conſumi, vel non, & iam donata, tenetur ne religioſus, & qui recepit, reſtituere illam? Reſpondetur eſſe reſtituendam; ita ſentit Corduba in ſum. q. 109. Pet. Nauar. lib. 3. de reſt. c. 1. nu. 201. Ioan. Azorius lib. 1. inſt. moral. lib. 12. c. 11. dub. 7. Sayr. lib. 9. c. 16. dub. 6. Res, furtim ablata, non tranſit in dominium furantis, neq; alterius, ſi conferatur, & donetur;
176 ſed eſt obnoxia reſtitutioni, ergo tã religioſus ſurripiens, quã ille, cui fuit donata, reſtituere adſtringuntur; quapropter ſi res extet, monaſterio reſtitui oportet; ſi autem ſit conſumpta, tantum reſtitui debet, quantũ ex illa ditior factus eſt, qui dono recepit, ſeu quantũ alias expẽdiſſet, ſi illam nõ conſumpſiſſet. Verum de religioſo adhuc dubium remanet, quia reſtitutio ex proprijs fieri debet; at ille proprium non habet, quõ igitur reſtituere valebit?
Reſpondetur religioſus tria facere 177
debet. Primo, cum inducere ſataget ad reſtituendum, cui rem dedit, inſtruendo, & docendo illum, iniuſtè rem datam fuiſſe, & ad monaſteriũ pertinere; cui ſi non ſatisfecerit, a mortali impoſterum excuſari non valebit. Secundo, ſi religioſus cum licentia ſuperioris aliquos reditus ad vſum habet, vt dixi lib. 1. vel aliã ſupellectilem, ex eis ſatisfacere poteſt, nam tanquam de ſuo proprio, cum non habeat proprietatem eorum; ſed tantum ratione vſus, quo ſe priuare poteſt, & eo modo ſatisfacit, quo in hoc caſu fieri poteſt, ut errorem emendet. Tertio, victus, & veſtitus aliquam portionem, peccatum ſuum tamen non manifeſtando, quouſque monaſterio ſatisfaciat, ſibi ſubtrahere poteſt.

CAP. XLIIII.

De ſacrilega acceptione.

SAcrilegium, vt dicit D. Tho. eſt 22 q. 99 ar. 1.
irreuerentia, rei ſacræ facta, quę
ſpeciatim eſt Deo dicata: rei nomi- 178
ne intelligo rem ſacram, perſonam, & locum. Quod tribus modis committi poteſt. Primo, formaliter, qñ quis ſurripit rem ſacram, vel rẽ Eccleſiæ dicatam. Secundo, cum abſolute iniuriã, loco ſacro infert. Tertio, qñ interpretatiue furatur in Eccleſia, neſciens culpabiliter, rẽ eſſe Eccleſiæ, quia illud declinare poterat, & ad id faciendũ tenebatur, & non cauit. His poſitis quærere poteſt, an furtum ſacrilegij ab alijs furtis ſpecie diſtinguatur. Prima opinio eſt Corradi 1. 2. quæſt. 18.

art.10.dicentis, ſacrilegium eſſe dū
taxat differentiam , genus furti cō-
trahentem ; & ex furto , & ſacrile-
gio vnam ſpeciem conſtitui, non ſe
cus , ac ex animali, & rationali ſpe-
cies hominis formatur.Secunda eſt
Lopez lib.1.ſuo Inſtruct.cap.37.Io.
Pegn.apud eūdem , & Roderiquez
lib.1.ſum.l.149. conc.1 dicentium,
furari calicem conſecratum, Eccle-
ſiæ tamen non dicatum,& extra eā,
remota irreuerentia,non eſſe ſacri-
legium.Probatur primo,pœnæ non
ſunt ampliandæ ; ſed reſtringendæ.
Atqui talem calicem ſurripere non
eſt ſacrilegium , in iure expreſſum,
ergo . Secundo , ratio ſacrilegij ex
iniuria, Eccleſiæ illata, deſumitur ;
ob hanc enim rationem inducta
eſt ſacrilegij deformitas ; & in tali
caſu, licet calix ſit conſecratus , in-
iuria Eccleſiæ non irrogatur, ergo.
Secunda pars probatur, quando ca
lix eſt Eccleſiæ dedicatus , res eius
efficitur,ergo tunc Eccleſiæ iniuria
infertur,& ex conſequenti fit ſacri-
legium; ſed iſte ita non facit , ergo.
Tertia opinio eſt Nauar.c. 6. nu.3.
& cap.Conſideret de pœnit. diſt.5.
nu.14.ibi operę precium eſt;& alio-
rum aſſerentium,res ſacras ſurripe-
re,vt ornamenta, & calices,quibus
res ſacra peragitur , ſiue de loco ſa-
cro,ſeu non ſacro ſurripiantur,eſſe
ſacrilegium,ſpecie diſtinctum a fur
to,vt 17. qō.4.Quiſquis,vbi affirma
tur , eſſe ſacrilegium furari ſacrum
de ſacro , vel non ſacrum de ſacro,
ſiue ſacrum de non ſacro : igitur ſi
quis conſecratum calicem in loco
non ſacro ſurripiat,ſacrilegium cō-
mittit;ſed Lopez.reſpond.ſic intel-
ligi debere, ſurripit ſacrum de non
ſacro , non dedicatum tamen loco
ſacro . Contra; quoniam confundit
tertium membrum cum ſecundo ;
nam vt ipſe fatetur. ex D.Thom.d.
loco , tunc committitur ſacrilegiū
rei ſacræ de ſacro,cum talis res acci
pitur;ſacrilegium enim eſt violatio
rei ſacræ : etenim iniuria rei ſacræ
infertur , cum aliquid peragitur ,
quod eius cultui repugnat , ad quē
eſt deſtinata, ergo hoc eſt diſtinctū
diuiſionis membrum ab altero.
Corroboratur, ſi quis Euchariſtiā ,
alicui Eccleſiæ adhuc non applica-
tam , & extra ſuum locum furare-
tur , ſacrilegium certo committit ,
ita ſi calicem conſecratum,Eccleſię
non dicatum,furetur.At inſtare po
teſt,ſi calicem conſecratū,Eccleſiæ
nō dicatū, & extra locū ſacrū ſurri-
piat,vt Eccleſiæ cōſecratę applicet,
peccatum ſacrilegij ſaltē effugiet,er
go,abſolute furari cōſecratū calicē
extra locum ſacrum non erit ſacri-
legium.Reſpondetur non ſolum ra
tione furti iniuria infertur rei ſa-
cræ;ſed etiam doloſa contrectatio-
ne;quare dicitur argumento,ſic fu-
rari non eſſe licitum , & ratione ſa-
crilegij,& etiam cōtrectationis do-
loſæ;nam ſunt duo peccata,ſpecie 179
diſtincta. Probatur. Diuerſorum ge
nerum , & non ſubalternatim poſi-
torū diuerſę ſunt ſpecie differentiæ;
ſed actus rei ſacræ cōtinetur ſub gene-
re iuſtitiæ,& ſub genere religionis,
quæ non ſunt ſubalternatim poſitę,
ergo differentias, ſpecie diſtinctas,
habet. Secundo,quandocunque cir
cunſtantia reſpicit aliam regulam
rationis , quam aſpiciat actus ex
obiecto , bonitatem, vel malitiam
tribuit , ſpecie diſtinctam. Nam
ſpecificatio actuum moralium per
ordinem ad dictamen rationis de-
ſumitur , & ſic quando circun-
ſtantia aliam bonitatem ab ob-
iecto, aut malitiam inducit , alium
peccatum , ſpecie diſtinctum ab
obiecto, conſtituit ; quoniam vltra
malitiam principalem actus , habet
etiam ſpecialem cum ratione repu-
gnantiam ; at in ſacrilegio eſt du-
plex

plex diſcrimen, ratione diſtinctum; alterum in ordine ad iuſtitiam: alterum verò in ordine ad religionē.

CAP. XLV.

De furto rei non ſacræ, quod fit in loco ſacro.

PRo clariori intelligentia eorū, quæ dicta ſunt, quæret, ſi rem non ſacram de loco ſacro furetur, ſacrilegium nè committit. Prima opinio eſt affirmantium. Maioris in 4. diſt. 15. q. 24. Nauar. cap. 6. num. 4. Victoriæ in ſumma de confeſ. nume. 176. Petri Soti in inſt. ſacerdot. tract. de peccat. diſcrim. lect. 5. Medinæ de reb. reſtituen. q. 4. in princ. Quam Diuo Tho. tribuūt in quęſt. diſput. de malo quæſt. 2. artic. 6. in corp. & 1. 2. quæſt. 18. ar. 10. & Valētiæ tanquam probabiliorem ſequitur 22. diſp. 6. quæſt. 5. de ſacrileg. punct. 1. & etiam dicit eſſe D. Thomæ 22 quæſt. 99. ar. 3. cui fauere videtur Caiet. in ſummul. verb. ſacrilegium. Probatur. 23. q. 4. Quiſquis. Sicut percutere aliquem, & effundere ſanguinem aduerſatur fini, ad quē Eccleſia eſt conſtituta, ita & furari in illa, cum vtrobique verè inuenia ur difformitas; ſed reſponde re poteſt, ī percuſſione reperiri violentiam quandam, quæ in furto nō inuenitur. Contra; nam rapina ſaltem, quæ includit violentiam, ſi cōmittatur in Eccleſia, ſacrilegium di citur. Secundo, diuerſæ leges particulares, quæ diuerſo modo cohibent, & puniunt, peccata diuerſæ ſpeciei diſtincta indicant; ſed diuer ſo modo per ſingularē legem furtū punitur. & ſacrilegiū, vt de conſec. diſt. 1 Eccleſijs, & de conſec eccle. vel altar. Propoſuiſti. Secunda opinio eſt Caiet 1. tom. opuſc. tract. vlt. reſp. 12. & in ſummul. ver. ſacrilegiū Lopez li. 1. Inſtruct. cap. 33. Roderiquez 1. p. ſum. c. 149. conc. 1. in fine. Azorij li. 9. inſtit. moral. c. 27. dub. 6. Suarez de pœn. diſp. 22. ſect. 4. aſſerentiū, non eſſe ſacrilegium; quam vti veram libēter ſequor; tunc. n. ſacrilegiū ratione loci cōmittitur, qñ 180
actus peccati aduerſatur directè ſātitati loci; at Eccleſia ad diuinum cultū, ſepulturā, & libertatē hominum, ad eā confugientiū, eſt ſanctificata, & nō ad ſeruitutē rerū, quas homines in eā ſecū deferunt, ergo res tales furando in Eccleſia ſacrilegium non cōmittitur. Secundo, qñ rem ſurripit in loco ſacro, quæ ad eam nullo titulo ſpectat, nulla ei irrogatur iniuria; ſed res talis ſurrepta, nullo pacto ad eā pertinet, ergo. Tertio, idē furtū, contra iuſtitiā naturali iure prohibitū, ius poſitiuum in materia aduerſus religionē reponit; ſed nulla eſt lex poſitiua ſtatuens, Religionē offendi, ſi quis rē alterius in loco ſacro ſurripiat, ſicut de alijs prohibitis patet, & communiter tenetur, ergo. Ad citatos canones reſpondetur non intelligi de re non ſacra abſolutè; ſed de re non ſacra, tñ commiſſa cuſtodiæ Eccleſię. Vnde furari in Eccleſia puluinar, vel tapetū, magnis Dñis ꝑparatum, nō eſt ſacrilegiū, quia nō ſunt ſub cuſtodia Eccleſiæ; eſſet. n. ſacrilegium ſi traderētur eius cuſtodiæ, ſicut ornamēta, vel alia, ſibi mutuata tēpore feſtorū, aut depoſitata. Dicta vero D. Tho. de rebus nō ſacris, intelliguntur de rebus ıñ Eccleſiæ dedicatis, vt explicat & Caiet. eodē 22. q. 99
modo explicatur verb. ſacrilegium. ar. 3.
Sed his obſtare videtur l. Deci. ff. ad legem Iulia. vbi dicitur, ſi res priuatorum, deputatæ Eccleſiæ, fuerint ſublatæ, furti actionem eſſe, nō ſacrilegij, ergo. Reſpondetur id intelligi quo ad forum exterius, &

actionem in iudicio, non autē quo
ad forum conſciētiæ, de quo loqui
mur, aut de rebus, in Eccleſia poſi-
tis, non tamen nomine eius ſub cu-
ſtodia receptis.

Ad primum reſpondetur ſimili-
tudinem non eſſe parem; nam effu-
ſio ſanguinis vt ſacrilega prohibe-
tur; ſed furari rem alterius, cuſto-
diæ illius non commiſſam, vt ſacri-
legium non cohibetur.

Ad ſecundum reſpondetur veri-
tatem includere de rebus traditis
curæ Eccleſiæ, vel ad eam aliquo ti-
tulo pertinentibus; ſed non de re-
bus ſimpliciter mundanis, & eius
cuſtodiæ non commiſſis.

CAP. XLVI.

De rebus clericorum, & religioſorum, furtim ſublatis.

QVæritur, an furari res non ſa-
cras clericorum, aut ſacratum
181 perſonarum, ſit ſacrilegium. Pro ſo
lutione dicēdum, res, a clericis poſ
ſeſſas, duplicis eſſe generis, & dupli
citer poſſideri; vel enim commu-
ni nomine Eccleſię poſſidentur; aut
ſunt ex patrimonio, ſiue relicta, vt
ſunt legata, vel iuſtè comparata: ſi
prioris generis exiſtunt, ea furari
22 q.99 eſt ſacrilegiū, ita D.Tho. Corduba
ar.3. q.13.& probatur per cap. Quiſquis.
Illis rebus, quæ rei ſacræ dedican-
tur, iniuria tunc infertur, & ſacrile
gium cōmittitur, cum ſurripiūtur;
ſed bona clericorum, ſacræ rei ſunt
dedicata, & in cōmuni nomine Ec-
cleſiæ poſſidentur, ergo ea ſurripiē-
do irrogat iniuriam Eccleſiæ, & ſa-
crilegium cōmittit. Res autem, alio
iure poſſeſſas, furari, dūmodo violē
tia perſonis ſacris non inferatur, ſa
crilegium non erit, quia nomine Ec
cleſiæ non poſſidentur, nec ſunt cō-
munia bona, pſonis eius dedicata,
vel eidē donata. Verū ſi clerico rē
ſurripiat, q̄ poſſidet ex Eccleſia, nō
eſt ita certū, eſſe ſacrilegium. Lopez
eſſe putat: alij verò non; quod mihi
probabiliꝰ eſſe vr̄, qm̄ clerici habēt
redditus, tanq̄ ſtipendia propria,
quæ ſi ſurripiantur, ſacrilegium qui
dē non cōmittitur; quia nō ſic ſunt
aſſignata nomine cōi Eccleſiæ, quia
ſint ſtipendia tēporalia: quare ſacri
legium perpetrari non exiſtimo, ſi
dicta bona illis ſurripiantur. Sed
D.Tho. contrarium dicere videtur
ibi in corpore art. Deinde ea, quæ
ſunt deputata ad ſuſtentationē mi-
niſtrorum, ſiue ſint mobilia, ſeu im
mobilia, & cōcludit. Quicunque āt
cōtra quodcunque prædictorū pec
cat, crimē ſacrilegij incurrit, igitur
bona clericorū furando, cū ſint ad
eorū ſuſtētationē deputata, ſacrile-
giū cōmittitur. Reſpōdetur D.Tho.
loqui de bonis, Eccleſiæ deputatis;
ſed nondum diſtributis, & ſingulá-
riter aſſignatis, quæ poſtea particu-
laribus clericis, ei ſeruientibus, di-
ſtribuūtur, quæ tanquā ſtipēdia ſpi
ritualia poſſidentur ab ipſis, quibus
ablatis ſacrilegium quidē non com
mittitur. Ad argm̄ reſpondetur ve-
rū eſſe de rebus nondū diſtributis,
& clericis, tanquā ſtipēdia propria,
aſſignatis. Itē petat, an ſacrilegium
aliquoties poſſit eſſe veniale. Reſpō 182
detur cum Corduba q.3. Lopez Ro
driquez vbi ſup. dormire in Eccle-
ſia, & edere, & quæcūque ſimilis ir-
reuerētia, eſt ſacrilegiū veniale tm̄,
cū modica irreuerētia pſonis, rebꝰ
ſacris, & locis irrogatur, dummodo
ſcādalū ceſſet. Inſuper petet, an fur-
tū ſua nā veniale, rōne ſacrilegij ſit
mortale. Rn̄detur veniale peccatū 183
ratione ſacrilegij trib. modis poteſt
eſſe mortale. Primo, ex obiecto, vt
furari particulā Euchariſtiæ, vel pa
rū olei ſancti. Secūdo, rōne circun-
ſtātiæ, vt ſi quis dū miſsā audit, ali-
quid ſacerdoti, eā celebrāti clāculū
eripiat, ratione irreuerētiæ, quæ ſit

Sacra-

Sacramento. Tertio ratione loci, vt ſi a prixide, vel altari, vbi Euchariſtia conſeruatur, aliquid furtim accipiat; quia rebus ſacris, quæ ibi exiſtunt iniuria infertur: Extra prædictos caſus ſacrilegium ratione rei minimę, quam furatur, equidem poteſt eſſe veniale.

C A P. XLVII.

De reſtitutione facienda ob damnum, datum, à Iudice extrahendo delinquentem ab Eccleſia.

QVæritur primo, num iudex, extrahens delinquentem ex Eccleſia immuni, duplex peccatum faciat, alterũ ſacrilegij cõtra religionem, alterum iniuſtitiæ, delinquentem abducendo, quem iure ipſo extrahere nequit Quidam vnũ peccatum ſacrilegij ſolum aduerſus Eccleſiæ immunitatem committere dicunt; teneri autem reſtituere eum Eccleſiæ. Probatur primo, priuilegium loco conceditur; non aũt confugienti ad illum, ergo. Secundo, Iudices ſic extrahendo delinquentibus damna reficere non cõpelluntur; ſed ſolum delinquentes reſtituere Eccleſiæ adſtringuntur, ergo. Contraria opinio eſt Medinæ lib. 1. ſum. c. 155. conc. 2. Lopez lib. 1. ſui Inſtruct. Salon 22. q. 60. ar. 6. controu. 2. conc. 1. dicentium, duplex eſſe peccatum ſpecie diſtinctum, ſacrilegium contra Eccleſiæ immunitatem, & iniuſtitiæ aduerſus delinquentẽ, cui facit iniuriam; & præterea iudicẽ excõicari debere, vt Pa-
184 nor. in c. Eccleſiæ de immun. eccleſ. nu. 11. vbi citat plures tex. quã opinionẽ veram eſſe in conſcientia exiſtimo, & quo ad primam partem ab omnibus ita eſſe cõceditur, quo ad ſecundã probatur primo, ex Can. Si quis contumax 17. q. 4. Ei, qui ſeruũ fugientẽ; vel alium, quem perſequebatur, de atrio, aut porticibꝰ Eccleſiæ extraxerit, pro peccato contra immunitatem imponitur, vt Epiſcopo nonaginta ſolidos perſoluat, & pro alio peccato Epiſcopi iudicio puniatur, ergo cõciliũ vult, duplex eſſe peccatum. Secundo, neminem licet priuare iniuſte iure ſuo; ſed talem extrahere ab Eccleſia eſt priuari illũ iure ſuo, quoniam illi iniuria infertur, ergo eſt peccatũ, aduerſus iuſtitiam cõmiſſum. Tertio, ſi id liceret, bellum iuſtum ex vtraque parte daretur; nã iudex licite extrahit; delinquens etiam ſe iuſte protegit; vterque igitur iuſte bellabit, qđ eſt abſurdũ. Ad primum reſpondetur, negando; ſolum eſſe priuilegiũ loco conceſſum; ſed eſt etiam cõfugienti ad eum, licet principaliter ipſi Eccleſiæ; talis. n. immunitas eſt ad alterum, videlicet vt illic ſeſe recipiant delinquentes. Ad ſecundũ reſpondetur, id eſſe abſurdum, nõ aũt conſuetudinem, probabili ratione bonam; licet. n. in foro exteriori ad reſarciendum damna, inde ſecuta, iudex non compellatur, in foro cõſcientiæ tamen reficere tenetur. At petere valet, quænam ſunt loca ſacra, & perſonæ, ad eam confugientes, quæ hoc priuilegio immunitatis potiuntur. Reſpondetur primo, 185
Eccleſiæ, cultui, & miniſterio Diuino dicatæ, in quibus diuina officia celebrantur, quamq̃ non ſint conſecratæ, vt de immun. eccl. & cœmet. Eccleſię. & iuxta opinionẽ multorũ eſt obtentũ, Eccleſiam authoritate Epiſcopi conſtructã, q̃uis nõ ſit cõſecrata, vel in ea nõ fuit celebratũ, eodẽ priuilegio gaudere, & Hoſtiẽ. Io. And. Imola Ab. n. 5. in d. c. & Syluest. verb. immunitas 3. nu. 1. q̃q̃ in hoc conſuetudinẽ ſequendã eſſe arbitror cũ Couar. lib. 2. variar. reſol. cap. 20. num. 4. 2. Cœmeterijs eodem

tit. Immunitatem vt Abbas ibi. nu-
me. 4. Hoſpitalibus, authoritate
Epiſcopi conſtructis, vt Archid. in
cap. definiuit 17. q. 4. Panor. in c. Ec-
cleſiæ, num. 7. Non tantum Eccle-
ſijs, Cœmiterijs, & hoſpitalibus cō-
ceſſam eſſe immunitatem; ſed etiā
quadraginta paſſibus circum Eccle
ſiam matricem aduertat, ut 17. q. 4.
ſicut antiquitus, & triginta paſſibus
alijs minoribus Eccleſijs, d. cap. &
definiuit. & Oldradus conſ. 55. Ab.
in d. c. Eccleſiæ, Sylueſt. vbi ſup. Ve-
rum in hoc ſtandum eſt conſuetudi
ni, & Couaruuias rectè aduertit lib.
2. varia. reſolut. cap. 20 nu. 5. Quili-
bet autem paſſus ex Iſidoro ut Glo.
in d. c. Sicut antiquitus, & Glo. in l.
tertia. ff. de verb. ſignifi. quinque
pedes continet, dummodo dicta
periodus paſſuum ſit Eccleſiæ, vt
ſunt palatia Epiſcoporum, cæmite-
ria religioſorum, & aliæ domus Ec-
cleſiæ, vt vſus apud nos comproba-
uit. Verum petere poteſt, an pala-
tium Epiſcopi, ſeparatum ab Eccle-
ſia potiatur eodem priuilegio. Glo.
exiſtimat, id eſſe verum, etiam ſi il-
lud ſit extra quadraginta paſſus Ec
cleſiæ conſtitutum in c. Id conſtitui
mus 17. quæſt. 4 Quod etiam probāt
Ioannes, & Hoſtien. in c. Inter alia,
& Abb. in cap. Eccleſiæ, nu 9. Alijs
autem nō placet; ſed ego exiſtimo,
locorum conſuetudini ſtandum
eſſe. Confugientes autem ad Eccle-
ſiam, & dicta loca, non omnes priui
186 legio gaudēt. Nam publicus latro,
& nocturnus depopulator agrorū
hoc priuilegio non potiuntur, vt
cap. Inter alia, & famoſi latrones,
vt Abb. in d. cap. num. 20. & Homi-
cidæ proditorij, & Virginum rapto
res, & alij, qui grauiſſima ſcelera
committunt, & Couar. notat lib. 2.
var. reſol. cap. 20. a §. octauo, vſque
ad vigeſimum. Quare cauendū eſt,
ne immunitas dictorum locorum
turbetur, & violetur; ſed è contra
etiam obſeruari debet, & prouide-
ri, ne callidi, & facinoroſi, hac im-
munitate freti, maxima ſcelera cō-
mittant. Sed petet, quando abſtra-
ctus de Eccleſia reſtitui debet, cui
nam Eccleſiæ eſt reſtituendus? Re- 187
ſpondetur eidem, ex qua fuit ere-
ptus, ut 17. quæſt. 4. Miror, & ſicut
antiquitus; reſtitutio enim facien-
da eſt, cui illata fuit iniuria, ergo il
li Eccleſiæ, a qua fuit extractus, &
quæ iniuriam eſt paſſa, reſtitui de-
bet, vt etiam ex praxi habemus. In-
ſuper petere valet, num Iudex, ca-
piens delinquentem, ab Eccleſia
abſtractum ab aliquo alio, pecca-
tum faciat ſacrilegii, & iniuſtitiæ. 188
Reſpondetur, ſi iudex præceperit,
vel conſilium dederit, vt ille extra-
heretur, ipſe, & abſtrahens duplex
peccatum committunt, iniuſtitiæ
nimirum, & ſacrilegij, cum obliga-
tione reſtitutionis; cum enim ex-
trahens conſilio, vel mandato effi-
cit Iudicis, inſtrumentum eius ve-
re exiſtit, & iudici, tanquam princi
pali defertur. Ex regula iuris. Qui
per alium facit, per ſe ipſum facere
videtur in 6. nume. 72. Si vero non
mandauerit; ſed ſolum apprehen-
derit extractum ab alio, nullum
quidem patrat peccatum; nam ex-
trahens ſolum Eccleſiæ. & delin-
quenti iniuriam infert, ergo ipſe
ſolum ſacrilegium committit; & re
ſtituere obligatur. Præterea petet,
an ſi Iudex ſecularis ſine licentia
Epiſcopi ab Eccleſia extraxerit faci
noroſum, qui iuxta iuris determi-
nationem inde extrahi poterat, ali-
quam pœnam incurrit. Reſponde-
tur, antè conſtitutionem Grego-
rij XIIII. Cum alias. poterat, quo- 189
niam Eccleſia tales defendere no-
lebat, modo poſt dictam conſtitu-
tionem ſine licentia Epiſcopi ne-
quit, ad quem iudicare attinet, an
com-

Digitized by Google

commiſſum crimen ſit ex illis, quæ non gaudent immunitatē; alioquin eſt excommunicatus. de immun. ec cleſ. 17. q. 4. definiuit. & inter alia. Et licet ſecundū aliquos dicta bulla in omnibus locis non ſit vſu recepta in Italia; tamen (vt credo) eſt vbique recepta, & in vſu poſita, vt ipſe vidi. Adhuc petet, quæ nā ſunt pœnæ, quibus ſacrilegi puniuntur.
190 Reſpondetur, ſi perſonam ſacram percutiet, ipſo facto eſt excommunicatus. 17. q. 4. Si quis ſuadente dia bolo. Si Eccleſiam violauerit, poſt trinam monitionem ſententia excommunicationis eſt feriendus, c. Quiſquis; pœna etiam pecuniaria puniuntur. Si quis contumax, ſacrilegiū etiam, quo perſona ſacra magis acerbè violatur, pœna capitis plectitur, l. ſi quis in hoc. C. de epiſc. & cler. Verum petere poteſt, an incendium Eccleſiæ, ex propoſito cō miſſum, & domus etiam poſſeſſionis, & frugum illius, habeat excommunicationem annexā ipſo facto. Gl. in c. Tua nos de ſēt. excō. tenet, incendiarium Eccleſiæ tantum ipſo facto eſſe excommunicatum, & nō alios. D. Anton. 3. p. tit. 24. c. 11. inquit, etiam incendiarios domus Eccleſiæ, & frugum, excommunicationem ipſo facto incurrere; & probat per d. c. Tua nos. & per c. Canonica 11. q. 3. Caiet. in ſummul. verb. excō municatio 22 & Nauar. c. 17. nu. 94. oppoſitum tuentur, quia non habemus textum id affirmantem, & cap. Tua nos, loquitur de Epiſcopis excommunicatis, qui poſtea non poſ-
191 ſunt abſolui, niſi a Papa. Tamen ſi aliquo in loco eſt cōſuetudo a prælatos approbata, & vſu comprobata, quæ habet vim legis in hoc, obſeruari debet, vt rectè Nauarrus. In canone, aut Canonica modus excō municandi præſcribetur; prætetea eſt concilij Aretaxici decretū, quod non obligat omnia loca, quia non eſt lex generalis; non igitur ſunt excommunicati ipſo facto; quæ opinio mihi magis placet.

C A P. XLVIII.

De mortali retentione rei alienæ.

QVæritur, an alienum retinēs, continuo peccet mortaliter, an quandoque, vel quando. 192
Prima opinio eſt Caiet. 22. q. 66. a r. 3. ad 3. aſſerentis, aliam eſſe rationē peccati retentionis rei alienæ, & aliorū peccatorū: in aliis. n. vnū peccatū exiſtit numero ī genere motis continuatum, cum actus exterior, ab interiori imperatus, & in voluntate ad illum finem aſſumptus, perſeueret; etiam ſi voluntas renouetur, & geminetur, vt dum quis arma parat, equum aſſumit, & iter facit ad interficiendum: etſi voluntas renouetur, vnum eſt numero peccatum, quoniam eadem in prædictis perſeuerat. In retentione autem rei alienæ, ſi volūtas renouationem faciat, ſcilicet non reſtituendi, actus idem numero nō continuatur; ideo tot erunt peccata, quot erunt renouationes actus voluntatis non reſtituendi; & retinendi, & ibi concludit. Detentor quidem, in quantum detentor, nōn peccat continuo; ſed quoties renouar conſenſum retinē di. Probatur. Voluntas continuari nequit, niſi in actibus ab ipſa imperatis; at retentio non eſt actus ſurripiendi, imperatus a voluntate; ſed effectus actionis, ergo non cōtinuatur; ſed in ſtatu peccati mortalis eſſe dicitur, non ſecus ac qui peccatum lethale commiſit. Minor probatur, quia cum rem ſurreptam in tuto loco repoſuerit, iam nullum actum voluntarium contra iuſtitiā facit: igitur in ſtatu peccati ſolum

 exiſtit.

exiſtit. Secunda eſt, Gab. in 4. d. 15. q. 2. concl. 2. dicentis, vnum, & continuatum eſſe peccatum, alienum furari inuito domino, & illud retinere; nam cum a peccato ſtatim ceſſare, & rem domino reſtituere teneatur, niſi reſtituat, ex mora grauius peccat; cui fauere videtur D. Thom. 22. q. 62. ar. 8. ad 3. ibi. Et quia per dilationem reſtitutionis committitur peccatum iniuſtæ detētionis. Tertia eſt Soti de iuſt. lib. 4. q. 7. art. vlt. tria dicentis; Primo continuari peccatum iniuſtæ detentionis per aliquod breue tempus; quia tam præceptum negatiuum non furandi, quam poſitiuum reſtituendi, metaphyſice non obſtringit; ſed moraliter, ideſt per aliquod temporis interuallum, puta horarum, vel etiam dierum, vt Salon 2. 2. q. 62. ar. 8. controu. 1. conc. 2. Si toto iſto tēpore detineat, peccatum verè continuat; ſed ſi creditor illo paruo tempore laborat, tunc quoque nouum peccatum committit, quia nouiter iniuriam infert. Secundo, ſi idem propoſitum retinendi perſeuerat, non facit peccatum nouum; nam eadem eſt voluntas; ſecus ſi renouet voluntatem. Tertio, ſi rem multo tempore retineat, nouum peccatum facit, quia tum expreſſam voluntatem, vel interpretatiuam habet vſurpādi alienum inuito domino. Quare iuxta Soti doctrinam in tribus tātum caſibus peccatum iniuſtæ reſtitutionis multiplicatur. Primo ſi ad breue tempus retineat, quo dominus patitur damnum. Secundo, ſi diu retineat. Tertio, ſi animum non reſtituendi mutet. Quarta eſt Nauar. c. 17. nume 54. & 55. Bannes 22 art. 8. dub. 1. ad 3. Salon. ibid. conc 3. & 4. dicentium, detinētem non committere nouum peccatum ſingulis momentis; ſed in aliquibus caſibus ſolum. Primo, quoties nō reſtituere proponit, deinde obliuiſcitur, & de illo amplius non putat, & poſtea ei occurrit memoria, ſe alienū retinere, & iterū ante oculos reſtituere ſibi proponit, ac ſtatuit; tūc diſtinctū peccatū facit, quia ibi eſt nouus conſenſus in rem alienā, & quædā vſurpatio rei alienæ. Secundo, cum quis aduertit, vel conſiderare tenetur, ſe habere alienum, & opportune poſſe reſtitutionem facere, et ſi non habeat actum poſitiuum reſtituendi .i. actu reſtituere proponat, nihilominus aduertens habere alienū, ſi non proponit facere reſtitutionē, hoc ipſo nouiter habet voluntatē retinendi alienū. Tertio, cū quis proponit non reſtituere, quoties .n. ita determinat, toties nouiter peccat. Quarto, quandocunque re aliena vtitur, quā reſtituere tenebatur, licet de reſtitutione non cogitet, rem alienam nouiter contrectans, nouā irrogat iniuriā, veluti alienā vxorē detinens, toties peccat, quoties ea vtitur, q̄a recentem iniuriam infert, vt aūt id eſſe peccatū iudicetur, re aliena aliquo vſu pretio æſtimabili modo, notationis digno, vti debet; ſec⁹ ſi vtatur in dñi beneficiū, vel ſi de loco ī aliū locum permutet, aut vſus ſit indifferēs, aut nullius vtilitatis. Quinto, cū multo tpe rē alienā detinet, & non reſtituit; nā tunc voluntatē expreſſam, aut interpretatiuā vſurpādi alienū, inuito dño nouiter hēt. Sexto, q̄n creditor rem ſuam petit, vel aliqua neceſſitate grauatur, quē debitor videt, & ſubuenire pōt, q̄a nouū detrimentū infert, non reſtituendo cū poſſit, & recentem habet conſenſū in reſtitutionē iniuſtam. Septimo, impotētia reſtituēdi, ſi poſtea potens euadat, & in retentione permanet, nouū peccatū facit. Quinta eſt Aragon ar. 8. aſſerētis, in duobus ſolūmodo caſibus cōmitti peccatum.

catum. Primo cum directè, & expreſ
sè propoſitum retinendi rem alie-
nam, ſiue ad breue tempus, ſiue ad
multum renouat; at ſimplex pro-
poſitum eſſe nõ debet; ſed tale, quo
ita rem alienam retinere proponat,
vt etiam ſi id nunquam decreuiſſet,
modo determinaret; nam licet ſim-
plex propoſitũ ſit nouus actus phy-
ſicè, non tamen eſt moralis. Secun-
do cum indirectè renouat propoſi-
tum, videlicet cum reſtituere pro-
ponit; deinde ablata commoditate
reſtituere negligit; tunc enim per
propoſitum reſtituendi interruptũ,
fuit peccatum actuale retentionis,
quod deinde per negligentiam eſt
renouatum. Sexta opinio eſt aſſeren
tium, interrumpi voluntate contra-
ria, præſertim in tribus caſibus, vt
Vaſquez, & Suarez. Primò interrum
pi ſomno, quia vt homo peccet, &
peccatum continuet, requiritur, vt
actus exterior ſit ex libera volunta-
te, & ſi maneat volũtas in sõno per
modum habitus, non tamen manet
per modum actus, de quo quæritur.
Secundo dicunt, voluntatem inter-
ſcindi ex impotentia reſtituendi,
vndecumque illa proueniat, ſiue ex
defectu paupertatis, opportunita-
tis, vel diſtantiæ loci; quare ſi impo-
tens fiat potens, & perſeueret non
reſtituendo, plura peccata, numero
diſtincta, committit. Probatur: Ete-
nim voluntas non manet tũc in ali
qua operatione, ſcilicet in detentio-
ne rei alienæ; ergo non eſt eadem, &
perinde non continuatur. Tertio
dicunt, naturali inconſideratione
detentionis rei alienæ interrumpi,
vnde tunc peccatum retentionis in-
terrumpitur, cum habere rem alie-
nam aduertit; quamuis ei expreſſa
voluntas detinendi, aut reſtituendi
deſit, quĩ ex ſola inanimaduerſione
in rem alienam retentio efficitur vo
luntate. Quapropter ſi retentionis
alienæ rei obliuiſcitur, deinde verò
reminiſcatur, voluntatem nouiter
interrumpit, & peccatum numero
diſtinctum commiſit; in alijs autem
caſibus ab alijs ſupra poſitis prior
voluntas dicitur remanere virtute
in detentione rei alienæ. Quamuis
citatæ opiniones probabili ratione
defendi poſſint, cum non longè a
vero diſcrepare videantur, nihilo- 193
minus ad ſolatium animarum ali-
qua proponam. Dicẽdum igitur eſt
primo, nõ committi diſtinctum nu-
mero peccatum, cum homo nouiter
non vult reſtituere alienum, vel nõ
proponit reſtituere. Contra Caieta.
Nauarr. Arag. Ban. & alios. Vt prior
actus voluntatis dicatur eſſe vnus
numero cum poſteriori, & proinde
vnum numero conſtituere peccatũ,
oportet vt prior voluntas in aliqua
operatione, ab ipſamet effecta, per-
ſeueret, cuius ratione connectatur
cum ſequenti, & faciat vnum; ſed
talis noua uoluntas in retentione
rei alienæ manet: ergo efficit vnum
peccatum cum priori. Maior ab ip-
ſo Caiet. conceditur 22. q. 66. art. 3.
ad tertium, & in tom. 1. opuſc. tra-
cta. 31. in reſpon. 15. dub. 2. Nauarr.
cap. 6. numero 16. & eam declarat e-
xemplo de parante arma, & equum,
qui vnum numero peccatum facit,
quamuis in illa actione aſſumpta re
nouet voluntatem. Quandiu actus
exterior, a voluntate effectus, du-
rat, virtus etiam voluntatis prioris,
qua cœptus eſt, perſeuerat, niſi præ-
cidatur contrario actu, & eadem
intentio ſemper virtute manet, er-
go. Probatur conſequentia, quia re-
tentio rei alienæ eſt actio, deriuata
a voluntate priori.

Caietanus reſpondet, retẽtionem
rei alienæ nõ eſſe actum; ſed effectũ
actionis. Contra, licet non ſit actio
phyſica, eſt tamen actio moralis, &
exterior, ſicut retentio alicuius in
carcere:

carcere: nam talis retentio efficienter lædit proximum exterius, cum ei ſit impedimentum ad rem ſuam poſſidendum,& eius vſum. Sed objjciet. Ex hoc dicto tuo ſequeretur eum, qui vulnus alicui inflixit, vel necauit,ſi de illo non putet, neque gaudeat, etiam ſi voluntatem ſemper renouet, cõtinuare peccatum, quia voluntas in effectu ſecuto ſemper manet, quod tamen eſt falſum: ergo etiam non eſt verum retentionem continuare peccatum. Reſpondetur parem non eſſe rationem; corporis enim offenſio,ſemel facta,nocuit quantum potuit; quæ ſi in dies plus lædat, augumentum naturaliter ſequitur,& non liberè;quare offenſio tunc imputata fuit, cum primum fuit illata; neque peccatũ continuatur,etiam ſi illius actus non pęniteat, quoniam illa actio ab actu voluntatis non informatur, cũ non ſe habeat ad eam ſicuti ad cauſam; ſi quidem ex illa nihil noui accedit; ſed quando opus exterius, etiam ſi ſit in facto eſſe, a mala voluntate manauit, & ad prauum finẽ prioris voluntatis dirigatur,quandiu durat opus externum continuatur, & durat illud peccatum, quia illud opus ſic illicitum, ſemper eſt malum; nã ad offendendum ordinatur, ſiue ad alium malum finem,& liberè adhuc manet ſecundum Caiet.de arma parante. Sed contra tunc poſterior voluntas facit vnum cum priori ratione operationis exterioris, ab ipſa effectæ,cum illud,quod aſſumitur eſt malum,a voluntate in malum finem directum. At retinere rem alienam eſt malum in ſe,non autem ex malitia voluntatis,ergo renouata voluntate ſemper ſumit malitiam ab ipſa. Reſpondetur prauam voluntatem non ſolum perpetuari in opere malo in ſe, quoties opus illud in factũ eſſe pendet a voluntate,& adhuc durat malum, & continuo in proximi malum cedit, & magis in dies nocet.

Ex hoc principio ſequitur primo: Si quis toto illo tempore, quo rem alienam cõmode reſtituere poteſt, vel reſtitui curare valet, ſi non faciat,continuat peccatum, & iniuſtã acceptionem,quamuis voluntas retinendi remaneat, grauius tamen peccatum erit ratione retentionis

Secundo eum continuare peccatum,qui habens rem alienam, multoties non ſoluere proponit, aut illa vtitur,vel cõſiderat,aut aduertere tenetur,ſe habere alienũ,& reſtituere teneri. Similiter quoties dominus petit,& negat,ſiue illũ egere videt, & in alijs caſibus, citatis ſupra a doctoribus; tum quia ſi voluntas in omnibus caſibus rænouetur, iterum informabit illum actum externum eadem malitia; tum etiam quia confeſſio redderetur ſcrupulis plena, oneroſiſſima, & confeſſarijs moleſtiſſima, & præcipue in caſu, quo creditor a debitore rem ſuam petit; nãm aliqui creditores inueniuntur ita ſoliciti, vt multoties in die a debitoribus rem petant. Secũdo peccatum furti,& quodcumque aliud exterius, non interrumpitur ſomno. Probatur de iniuſta detentione, quia etiam ſi debitor ſomnũ capiat,peccatum quoque continuatur, cum eo tempore re ipſa lædat, & cum damnum proximi in dies creſcat: ergo continuatur quoque damnum ſomno, & etiam continuabitur iniuſtæ detentionis peccatum, quod ex detrimento ſumitur, non ſecus ac continuat, & peccat ille, qui ad occidendum inimicum incedit armatus, quoniam mala voluntas in illa actione continuatur; Probatur, tam de iniuſta detentione, quam de omni alio peccato. Etenim

ea voluntas manet etiam in ſomno in opere; Primo in retentione, vel in itinere, ad interimendum aſſumto; confirmatur. Nam ſicut eadem voluntas manet in effectu, ab ipſo deriuato, ſcilicet in itinere, vel retentione, ita etiam in ſomno, ab ipſa voluntate ad eundem finem tacitè aſſumpto. Omnis enim, qui longũ iter aggreditur, aut longo tempore vult retinere alienum, aut non reſtituere implicitè, aut explicitè vult ſomnum, quod neceſſario requiritur ad longum iter peragendum, & multo tempore retinendum. At dicunt, voluntatẽ interrumpi in ſomno, quia non permanet eadem in actu, ſed tantum in habitu.

Contra primo, quemadmodum voluntas eadem, & libertas in retẽtione manet in vigilia, ita etiam in ſomno, ab eadem voluntate aſſumpto ſaltem virtute. Secundo, licet interrumpatur libertas, cõtinuatur tamen furtum in retentione: & ſicuti imputatur homicidium in ebrietate commiſſum, ſi ſciuerit, ex tali ebrietate futurum homicidiũ, quia eadem voluntas, quæ erat in vigilia, virtualiter manet, ergo idem in caſu noſtro. Confirmatur. Si quis explicitè vult ſomnum, vt fortior ad inimicum necandum euadat, eandem voluntatem remanere virtute, & non interrumpi dicetur: ergo etiam cum implicitè aſſumitur, vt in caſu noſtro.

Vltimo, ſi voluntas ſomno interrumpatur, toties interſcindi ſequeretur, quoties a ſomno excitaretur, & iterum caperet ſomnum, aut a ſomno reſurgeret, & poſtea parumper dormiret, & ſic multa peccata, numero diſtincta, committeret; & confeſſarius quid faciendum ignoraret. Quæ dixi, intelligenda ſunt de peccato exteriori. Tertio, peccatũ iniuſtæ retentionis ſolum in duobus caſibus interrumpi equidẽ mihi videtur: primo, cum habens alienum ſemel retinere pœnituit, & reſtituere propoſuit, ſi poſtea illud bonum propoſitum abijciat, & iterum nulli reſtituere ſtatuat, nouum peccatum committit, ſi non reſtituat. Probatur, licet retentio exterior materialiter, & phyſicè perſeuerauerit, non tamen formaliter, quod eſt neceſſarium, vt idem numero peccatum continuetur; ratio eſt.

Cum enim prima intentio retinendi interrupta fuerit, retentio exterior non erat peccatum, cum virtus primæ voluntatis iniquæ non fuerit in ea, quare peccatum fuit interruptum: ergo nouiter non reſtituere proponens, aut illa re vtendo, cum reſtituere poſſit, ſiue apud ſe ſtatuendo, nouiter peccabit; & in hoc omnes conueniunt. Secundo eſt impotentia reſtituendi ſiue rei, ſeu precij, ſi, deinde factus potens, rem alienam retinendo perſeueret. Probatur: Nam tunc retinere nõ eſt effectus prioris voluntatis, ſed ab alia volũtate noua: ergo eſt nouum peccatũ; antecedens probatur, quia prior volũtas in retentione rei alienæ nõ permanſit, quæ nõ erat. Verũ poſtulabit, quid ſi nõ reſtituere valens priorem voluntatem nũquam mutet, an retentio tunc ſit effectus illius malæ voluntatis, & peccatum continuetur.

Reſpondetur negatiuè, quoniam retentio non eſt effectus malæ volũtatis, niſi quando accõmodatè fieri poteſt, & non fit; quod patet, quia licet voluntas reſtituendi tunc adeſſet, tamen pro illo tempore reſtitutio non eſt inuita, cum aptè fieri non poſſet, ea tamen voluntas eſſet mala. At dicet, ſi propoſitum reſtituendi, & impotentia, voluntatem interrumpat, ſequitur, eum prioris

eſſe

munia, ergo in neceſſitate conſtitutus habet ius ſuum ad ſubleuãdum ſe,& ſibi ſuccurrendum,accipiendo ſuum;non alienum. Verum expoſtulabit;num ab opulentiori capere teneatur.Reſpondeinr ſic eſſe faciendum, ſi poſſit; ſi verò omnes ſint æquales in diuitijs,habenda eſt ratio familiæ; & ſi pares ſint etiam in familia,tunc liber erit,& a quocũque voluerit accipere valebit. Præterea inquiret; dicitur ne extrema neceſſitas,quando neceſſaria ad vitã mendicando procurare poteſt, ita vt mẽdicare potius, quam aliena ſurripere adſtringatur? Reſpondetur,ſi talis patiens ſit vilis perſona, qui ſine iactura honoris mendicare valet, oſtiatim victum quærere obligatur; quoniam non eſt in extrema neceſſitate, quæ eum a peccato excuſet furando. Si autem ſit vir egregius, & præſtans, cui hoc eſſet magnum dedecus, mendicare non tenetur; ſed alienum accipere poteſt; id autem ex probabili interpretatione iuris naturæ. vt ex D.Tho.Quodl.5. artic.7. At petet, num ſic in extrema neceſſitate conſtitutus rem alienam publicè, aut violenter accipere poſſit. Aliqui reſpondent, quòd non, quia vim vi repellere licet, cum alter iniuſtè aggreditur; nam alias bellum iniuſtum redderetur. Ideo diues, qui extremè egenti non ſuccurrit, ſi ſuum defendat, violentiam repellendo, non erit iniuſtus oppugnator, licet mortaliter peccet, non dando eleemoſynam extremè indigenti. Sed con-
200 trarium ex Diuo Thoma habemus 2.2.quæſt.66.art. 7. in fine corp. art. quẽ ſequuntur Thomiſtæ,ſi ille,qui poſſidet,non vult vltro dare:probatur.Patiens extremam neceſſitatem, habet ius ad cibum,aut aliam rem, neceſſariam ad vitam, ergo qui poſſidet, non poteſt impedire, vt alter iure ſuo non vtatur, & ſi ſit impedimento, habet ius ſe tuendi: Veruntamen talis primo petere, & ſuam neceſſitatem exponere tenetur; & ſi alter non acquieſcat,ius accipiendi, & repellendi impedientem habet: non autem habebit antequam expoſcat,& alter neget, quod fortaſſe voluit prima opinio.

Ad argumentum reſpondetur, qui extremæ egenti non ſubuenit, cum poſſit, in extrema neceſſitate exiſtentẽ aggreditur, vnde in extrema neceſſitate poſitus, iure ſe tueri valebit. Obijciet; iure ciuili extremè indigenti adire iudicem cauetur, qui diuiti præcipiat ſubuenire egenti,ergo. Reſpondetur,ius intelligi, quando id accommodatè fieri poteſt, & non ſit periculum in mora;ſecus ſi periculum ſit in mora, vt Diuus Thomas loco citato, ſicut ſi inferentẽ mihi violentiam poſſem congruenter per iudicem repellere, deberem id facere; ſin minus, vi vim manu propria repellere poſſum. At petere poteſt, an extremè indigens iuri ſuo renunciare poſſit,& potius mortem pati,quam alienum ſurripere.

Aliqui affirmant; ſed contrarium mihi verius eſſe videtur, niſi id aliqua ex iuſta cauſa faciat, videlicet 201
ob aliquem actum virtutis, nimirum vt pro amico, vel pro ſeruanda pace cedat;nam volens potius mortem perpeti, quam vim illam inferre, tunc actum virtutis exercet, & re vera iuri ſuo de tuenda propria vita cedit; aliter renunciare non puto.

Adhuc quærere poteſt, an in extrema neceſſitate conſtitutus rem, ab alio acceptam, reſtituere teneatur,cum peruenerit ad pinguiorem fortunam. Prima opinio eſt Adriani quodlib.3.quæſt.2.art.3. Couarruu.part.2.ſuper reg. Peccatum §.1. num.4.

Digitized by Google

num.4. Almaini in 4.diſt. 15. Medi-
næ C.de reb.reſt.q.3.§.Eſt alia quæ-
ſtio,affirmantium, teneri,vt proba-
tur ex Gloſ.in reg. Peccatum. Elee-
moſynam in extrema neceſſitate
largiri non eſt debitum iuſtitiæ,ſed
charitatis:ergo qui accepit,reſtitue
re tenetur. Probatur auth.nam elee
moſyna eſt actus elicitus ſua natu-
ra ex miſericordia,& a charitate im
peratus: ergo.probatur cõſequẽtia,
quoniam ſi non eſt debitum iuſti-
tiæ, ideò accipiens non facit ſuum.
Secundo,ſi hoc eſſet verum, ſeque-
retur,non ſuccurrentem indigenti,
cum poſſit,etiam teneri reſtituere
rem dandam, cui eleemoſynam nõ
dedit. Secunda opinio eſt aſtruen-
tium,non teneri,vt D.Thom.22.qõ.
66.art.7.ad ſecundum, Durandi in
4.diſt.15.Maior q.7.§. vt autem cla-
rè videas Ric q.5.art.2.Bannes dub.
11.in expoſ.literæ.Caieta.22. q.118.
ar.4.ad ſecundum.Sot.in 4.q.15.Syl
ueſt.verb.furtum q.5. Turrecrema-
ta in can Nolite 16.q.4.Angel.verb.
furtum num.37. Medinæ C.de elee-
moſyna.qõ.6.Probatur.Eleemoſynã
Eccleſ. pauperis ne defraudes, & oculos
tuos ne tranſuertas a paupere.
Animam eſuriẽtẽ ne deſpexeres, &
non exaſperes pauperem in inopia
ſua.Quæ verba actum iuſtitię conſi-
gnificãt. In extrema neceſſitate om-
nia ſunt communia, ergo vnuſquiſ-
que habet ius ad ea.Secundo ex ſen
tentia aliorum exiſtentibus in extre
ma neceſſitate creditore, & debito-
re,poteſt debitor ſibi retinere; nam
iure na urę illa res effecta eſt cõmu-
nis, & melior eſt conditio poſſiden-
tis.

Tunc quæro, vel debitor ea vti-
tur;vel vtitur re ſibi debita,aut nõ;
ſi ſecũdum tantum, ergo illicitè,&
iniuſtè contrectat; ſi primum poſtu-
lo,qua lege eſt ſibi debitor;non cha
ritatis,quia ſi ego licitè accipio,al-
ter dare deuincitur; At ex charitate
non obſtringitur dare, quoniam in
æquali periculo ſibi prouidere te-
netur: ergo ex iuſtitia debetur.

Confirmatur, nam exiſtentibus
debitore, & creditore in graui, &
non in extrema neceſſitate, debitor
lege iuſtitię debitum reddere tene-
tur, & in extrema non: ergo lege
iuſtitiæ non adſtringitur, quia ius
naturæ omnia communia fecit.

Ad Primum patet ex dictis.

Ad Secundum reſpondetur ab a-
liquibus, non obſtringi reſtituere
rem, quoniam proximus per illum
actum illicitum iniuſtè læditur;
quod patet ex Diuo Ambroſio, re-
lato diſt.86.Paſce fame ibi; ſi nõ pa-
uiſti,occidiſti. Sed obijciet,ergo nõ
defendens proximum, ſi inde ei ſe-
quatur damnum, reficere obligare-
tur. Reſpõdetur ſi defenſio erat de-
bita ex iuſtitia, detrimentum reſar-
cire obſtringitur, vt puta quoniam
non dedit cibũ extremè indigenti,
vel non dedit gladium, vt ſe prote-
gat ab iniuſto oppugnatore. Si verò
non ſit debitor,ex iuſtitia non obli-
gatur, vt ſi teſtimonium non tulit,
vel aliquid ſimile non fecerit, quo-
niam ius naturæ hæc non fecit com
munia Quare ius naturę non reddit
oĩa communia ſimpliciter;ſed tem-
pore neceſſitatis. Tertia opinio eſt
Soti lib.4.de iuſt.qõ.7. art.1. Rodri
quez 1.par.ſum.c.198.con.4. & alio
rum,aſſerentium,duplicem eſſe ex- 202
tremam neceſſitatem:altera eſt ſim-
pliciter;altera ſecũdum quid; prior
eſt,cum quis eſt adeo pauper,vt nil
oĩno neque hic, neque alibi poſſi-
deat,neque vſum habeat. Poſterior
eſt,cum quis in vno loco extremam
neceſſitatem patitur; in alio autem
non. In extrema neceſſitate ſimplici
ter conſtitutus quicquid conſũpſit,
ſuum fecit, neque cum peruenerit 203
ad pinguiorem fortunam,reſtituere
obli-

obligatur;quia cum ius naturæ omnia communia reliquerit,hoc ipſo, quòd ſunt neceſſaria vitæ hominis, in extrema neceſſitate poſiti,fit illorum dominus. Dixi quicquid conſumpſit,ſi enim accepit,quod non abſumpſit, ceſſante illa neceſſitate obligatur reſtituere: probatur. Ius naturę tantũ concedit, quantum eſt neceſſarium ad depellendam neceſſitatem;ſed ad expellendam eam ſatis eſt vſus: ergo. In extrema verò neceſſitate ſecũdũ quid reſtitutionem facere conſtringitur, cum ad pinguiorẽ fortunã peruenerit, quia facere ſuum eſt proprietas pauperis ſimpliciter,cum dominiũ neceſſitati debeat cõmenſurari.Quæ opinio mihi magis arridet,& aliæ duæ etiã conciliari poſſunt,vt Prima intelligatur de ſecunda neceſſitate.Secunda verò de prima.

CAP. L.

De acceptione perſonarum.

Acceptio perſonarum(vt a definitione incipiam)eſt non cauſæ, vt cauſæ intuitus,in diſtributione
204 honorum,& onerum, qua id, quod propter aliquam cauſam erat debitum ex iuſtitia, alteri confertur intuitu alterius cauſæ: Etenim in electione hominum ad dignitates, & in omni diſtributione officiorum, & onerum de lege naturæ eſt, vt nõ mutetur cauſa,ob quam honor, vel onus,aut exemptio vtriuſque ex iuſtitia alicui debetur, vel non. Nam cum omnis honor habeat coniunctum aliquod officium, & cauſa, propter quam ex iuſtitia debetur, ſit ea, per quam homo ad illud officium eſt idoneus, & cauſa, propter quam vni potius debetur, quam alteri,quamuis ambo ſint apti:ſed tamen vnus eſt aptior altero, ſcilicet quando vnus eſt magis idoneus. Iccirco cauſam eſſe ſolum illam dicemus, quæ eſt principalis, ob quã ex iuſtitia debetur: vnde quando cætera, propter quæ honor, vel dignitas, aut prælatura conferuntur, ſunt æqualia, tunc alicuius alterius conditionis vni potius, quam alteri ſine perſonarum acceptione auferri valent.

Ex quibus infertur, acceptionem perſonarũ requirere ex ſuo fundamento debitum ex iuſtitia,& ex genere ſuo eſſe peccatum mortale; quoniam iniuria infertur iuſtitiæ, vt Diuus Thom. 22. quæſt.63.art.2. His ſic poſitis, quæritur, an electores ſub peccato mortali ad dignitates,& prælaturas, & Eccleſiaſtica beneficia ſub pœna peccati mortalis digniorem eligere teneantur. Eſt communis ferè ſententia Canoniſtarũ, non peccare mortaliter. Probatur: Filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis pro miniſterio,quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis. *Num.18* Non ligabis os boui trituranti. In *Deu. 25* eadem autem domo manete, edentes,& bibentes,quæ apud illos ſunt. *Luc 10* Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam? *1. Cor. 9* Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus,magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Iure canonico non ſolum id eſſe permiſſum videmus, ſed in electionibus iuſtum, vt de præben.Cum nobis olim. Vbi licet electus non eſſet eminẽtis ſciẽtiæ,electio tamen probatur, & eod. tit.Cum Dilectus,licet in eadem eccleſia digniores eſſent.Præterea determinatum eſt, vt non fiat electio, niſi ex perſonis eiuſdem eccleſię,dũ modo illic reperiantur,etiam ſi alibi digniores adinueniantur, vt diſt. 61.Nullus,& Obitum,& 63. Metropolitano; quod vſus comprobauit. Beneficia eccleſiaſtica,& dignitates

præ-

præciſam rationem bonorum communium, ſicut prouentus Reipublicæ habent; bona enim reipublicæ ſæcularis eò quod ſunt totius, ſunt quodammodo & partium; ſed eccleſiarum bona ſunt ſtipendia, Eccleſiæ miniſtris conſtituta, quæ in mercedem laborum ex iuſtitia, qua dignus eſt operarius mercede ſua, eis diſtribuuntur. Secundo ſummus Pōtifex eſt dominus beneficiorum, atque bonorum Eccleſiæ: ergo digniorem eligere non tenetur: ſed quibus voluerit elargiri poteſt. Oppoſita ſententia Theologorum eſt communior, quam nonnulli etiam Canoniſtarum ſequuntur, vt infra patebit. Probatur. Nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ. *Iac. 2.*

205 Pro ſolutione dicendum; in dignitatum, & beneficiorum diſtributione, non ſolum ratio diſtributiuæ iuſtitiæ, ſed etiam commutatiuæ perpendi oportet, quoniam vtraq; iuſtitia in his conferendis ſuas partes habet; nam ratione iuſtitiæ diſtributiuæ primum, & potiſſimum eſt, vt qui eligitur, bonis moribus polleat & ſit virtute præditus, cui cura animarum, & populorum, & rerum eccleſiaſticarum demandatur, vt ſibi commiſſos diligenter dehortetur, & ad diuinum amorem alliciat, & prouocet; quæ nemo bene curare poteſt, niſi ſit bonus, & ſcientia imbutus, & in amore Chriſti aliorum feruentior, dicente ipſo. Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illi cibum in tempore? *Mat. 24* In eccleſiaſticis autem beneficiis potior eſt ratio cō mutatiuæ, quam diſtributiuæ iuſtitiæ, quoniam eccleſiaſtica beneficia ex ſui inſtitutione non ſolum ſunt præmia præſentis honoris, atque virtutis, ſed ſunt etiam ſuſtentationes pro labore futuro. His ſic declaratis, aliquas pono concluſiones.

206 Prima, acceptio perſonarum, cæteris paribus, eſt peccatum mortale, quando electores ad eccleſiaſtica beneficia, & dignitates dignum eligunt digniori reiecto; eſt D. Th. 22. q 63. art. 1. & Quodl. 6. ar. 9. quē Thomiſtæ ſequuntur. Alexander 2. p. q. 136. mem. 2. Lirani in c. 1. Ioannis, Maioris in 4. diſt. 24. q. 8 & 9. Soti de iuſt. lib. 3. qō. 6. ar. 2. Salon 2. 2. q 63. art. 1. conc. 1. probatur. In electione Aaron ponuntur omnes virgæ principum duodecim tribuum, *Num. 17* & tamen cæteris præſtit, virga eius florente, ſimulque fructus, & frondes emittente, quod virgis aliorum principum non obtigit, vt 6. q. 1. Licet. D. Petrus non ſolum interrogatur a Chriſto, an diligeret, ſed an diligeret præ cæteris. Diligis me plus his? *Ioā. vlt.* & Apoſtoli conſtituerunt duos viros meliores, vt eligeret Spiritus Sanctus, quem vellet ex eis. *Act. 1.* D. Aug. epiſt. 29. & D. Hieronymus in can. licet D. Chryſoſtomus lib. 2. de Sacerdotio, & Leo Papa, relatus can. Metropolitano diſt. 63. Diuus Bernardus de conſideratione ad Eugenium, per multa loca illius libri idem clarè habet, in Sacr. *Seſſ 24.* Conc. de reform. Eligentes dignum *c. 1. & 18* reiecto digniori vtramque iuſtitiā violant, & mortaliter peccāt. Probatur anteced. Elector non eſt dominus dignitatum, & beneficiorū, nec bonorum Eccleſiæ, ſed eſt miniſtrator in bonum, & ad vtilitatem eccleſiæ inſtitutus; quare relinquendo digniorem apertiſſime nō conſulit vtilitati eccleſiæ. Diſtributiuam quoque lædit; nam pecuniæ diſtribuuntur pro meritis; dignum autem præferendo digniori, merita non attenduntur. Secunda acceptio perſonarum eſt, cum alter ob

caũſam indebitam alteri prefertur,
ergo in huiuſmodi electione non
reſpicitur cauſa debita, quæ ſunt
merita in ordine ad dignitates, &
beneficia. Tertio dignitates & be-
neficia nõ ſolum ſunt ſtipendia, ſed
etiam præmia honorifica, ergo eli-
gendæ ſunt partes huius communi-
tatis honorificæ. Quare eſt malum,
& contra diſtributiuam iuſtitiam,
in his bonis diſtribuendis non ſer-
uare debitam æqualitatem; quod
non faciunt qui dignum anteferunt
207 digniori. Secunda: In tribus caſibus
eligere minus dignum, prætermiſſo
digniori, mortaliter non peccant.
Primus eſt, cum electio fit per mul-
torum ſuffragia, & aliquis percipit,
vt ſi det ſuum ſuffragium dignio-
ri, nihil ei proderit, & minus digno
oberit, quia diminuto numero ſuf-
fragiorum a minus digno maiorem
numerum indignus conſequeretur.
Secundus eſt cum inter duos valde
parua eſt differentia dignioris, &
minus digni. Tertius eſt, quando e-
ligitur ad beneficium iuris patro-
natus.

Ad hoc autem, vt quis eccleſiaſti
co beneficio ſit dignus, aliquæ con-
ditiones requiruntur, vt de elect.
208 Cum in cunctis. Prima eſt probitas
morum antiqua, quę tanta debet eſ-
ſe, vt ratione probabili æſtimetur,
eligendum eſſe ſine peccato morta-
li. Vnde quandiu fertur, talem eſſe
in peccato mortali, eſt indigens. Se-
cunda eſt ſufficiens ſcientia, nã tan-
ta eſſe debet, quanta ei ad munus
rectè miniſtrandum eſt ſatis, quæ il-
li competit iuxta illud beneficiũ,
aut dignitatem conferendam. Hinc
infertur, diuerſas dignitates, & be-
neficia diuerſam doctrinam exige-
re; nam vnus poteſt eſſe dignus ra-
tione vnius dignitatis, & beneficij,
& non alterius. Tertia conditio eſt
prudentia; & hæc etiam maior, &
minor iuxta rationem dignitatum,
& beneficiorum. Quarto aliquæ
etiam conditiones requirũtur, quæ
ſimul cum præcedentibus multum
fauent, vt generis præſtantia, ampli-
tudo patrimonii, efficacitas in lo-
quendo, & in pertractandis rebus
facilis aptitudo, & huiuſmodi. Ter-
tia: Ad hoc vt electio ſit valida, &
canonica, ſatis eſt eligere dignum; 209
eſt Soti, vt ſup. & probatur ex cap.
Cum nobis olim, & Cum dilectus
de elect. Si talis electio non teneret,
& canonica non eſſet, quælibet ele-
ctio calumniam pateretur, & ele-
ctus moleſtia afficeretur in vtro-
que foro: nam momenta merito-
rum, & qualitates perſonarum dif-
ficulter ſcrutari, & liberari poſſunt,
& continuò rixæ alterentur, & ini
micitiæ, ac ſeditiones magis cumu-
larentur in dies, & electus ſemper
timeret probabiliter de ſua electio-
ne. Quarta, electio indigni, & in-
ſcii tenet, electores tamen morta- 210
liter peccant.

Aduertat verò, talem compati
poſſe tradito illi adiutore bono,
& docto, cui aliquod ſtipendium
pro honeſta ſuſtentatione detur,
& ſi aliqua ſpes adſit, vt literas di-
ſcat, ad tempus; ſi verò nulla ſpes re-
licta fuerit, in perpetuum eſt dan-
dus.

Quando autem eſſet indignus ex
defectu bonitatis, tunc ſi ſcanda-
lum præberet. Primo minis, deinde
fructuum beneficij priuatione, car-
ceribus, ad mutationem vitæ eſt
ducendus, atque trahendus; & ſi
hæc non proficiant, beneficio eſt
omnino priuandus; nam bonum
exemplum vitæ requiritur in pa-
ſtore.

Cum verò publicè non peccat,
nec eius crimina in iudicium ſunt
deducta, tunc facilius tolerari
poteſt. Si tamen Epiſcopus

ſcit peccata eius, corrigere debet illum. vt Io. And. in c. Capitulum Sanctæ Crucis, de reſcript. ſed Ab. in c. Cum in cunctis, §. Sanè, num. 6. contrarium tueri videtur aſſerendo, collationem factam iure ipſo eſſe nullam; quæ opiniones conciliari poſſunt; nam Io. Andr. iuxta tradita eſt vera; opinio autem Abbatis poteſt eſſe vera etiam, quando electus nullas calleret literas, & ad diſcernẽdum omnino non eſſet idoneus, vt praxin factitare deberet.

Ad primum reſpondetur, ibi electiones approbari, & non iuberi, & ſecundum exterius forum declarari validas.

Ad ſecundum reſpondetur rationem aſſignari, vt quilibet in eccleſia fructum ſuæ militiæ conſequatur, in qua ſuã per omnia officia tranſegit ætatẽ, & quia magis eſt affectus erga ſuam eccleſiam, & patriã, quã ſit extraneus, licet optimus, & digniſſimus.

Ad tertium reſpondetur, plus cõmutatiuam iuſtitiã in his diſtribuẽdis cõſiderari, quam diſtributiuam, nihilominus diſtributiuam quoque animaduerti oportet.

Ad vltimum reſpondetur, Papam iuxta communem Theologorũ ſententiam non eſſe dominum beneficiorum, vt habet Sotus in reſp. ad 5.
212 & probat ex illo. Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens. & caput ſecundũ de præb. habet. licet Eccleſiarũ, perſonatuum, dignitatum, aliorũq; beneficiorum eccleſiaſticorum plenaria diſpoſitio ad Romanũ noſcatur Pontificem pertinere. vbi nõ dr̃ dominium, ſed plenaria diſpoſitio, & Clem. vt lit. pẽd. nih. innou. Si duobus & c. Salua tñ in præmiſſis omnibus Rom. Põtificis poteſtate, ad quẽ eccleſiarum, perſonatuum, & dignitatum, aliorumq; beneficiorum eccleſiaſticorũ plena, & libera diſpoſitio ex ſuæ poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere; ſi, n. eſſet dominus reddituum beneficiorum, & dignitatum, & prælaturarum, in proprios vſus conuertere, & ſibi retinere, & alia plura facere poſſe, quod nemo probabili ratione admittit; & D. Tho. ẽt 22. q. 65. ar. 2. Pontif. max. complectitur, vt Caietanus adnotauit; cui ſententiæ libenter ſubſcribo, ſalua tamen Summi Rom. Pontifi. authoritate. In electione verò officiorũ ſecularium, & dignitatũ, ſi ille, qui eligit, eſt ſupremus Princeps, poteſt ſine peccato eligere dignum prætermiſſo digniori; ſi autem non 212
eſt ſupremus, vt ſunt inferiores magiſtratus, digniorem eligere obligatur; ratio diuerſitatis eſt, quia electores beneficiorum eccleſiaſticorũ, & prælaturarum non ſunt Domini; ſed diſpenſatores. Sic nos exiſtimet 1. Cor. 4.
homo, vt diſpenſatores; ideò cũ non habeant dominium, non poſſunt eligere pro ſuo beneplacito. Quę ratio valet etiam circa officia ſecularia, in ordine ad eos, qui nõ ſunt ſupremi; nam & ipſi ſunt diſpenſatores. Supremi verò Princeps non ſunt diſpenſatores tãtum, ſed etiam Dñi, ratione regiminis, atq; dominij; quare ſine peccato mortali officia dignis cõferre valent, relictis dignioribus. Oẽs autem quicunque ſint electores ad 213
quaſcũque dignitates, ſiue eccleſiaſticas, ſiue ſeculares, dignũ eligere adſtringũtur ſub pœna peccati mortalis, vt ratio iuſtitiæ commutatiuæ ſeruetur: nãq; omnibus muneribus & dignitatibus iſtis aliqua vtilitas eſt annexæ, quę extrahitur a cõmunitate, cui electus deſeruit; & ideo huius vtilitatis ratione omnes electores perſonam dignam eligere obligant, cui illa vtilitas confertur, & a qua viceuerſa reddatur etiam debitum officium iuxta præmium acceptum.

Nam

Nam reges,& ſupremi Principes non ſunt abſolutè domini contra Sotum lib.3.de iuſt. quæſt.6.art. 3. etenim ſi eſſent abſolutè domini, pro ſuo libito officia, & dignitates abſque peccato indignis conferre poſſent; quod non eſt verum,quia aduerſatur iuſtitiæ, & licet ſint domini,non tamen ſimpliciter, & abſolutè; namque ad eos duo munera præcipuè attinent, videlicet ciues tueri ab externis hoſtibus, & debitos iuſtitiæ miniſtros conſtituere, qui iuſtitiam faciant contra malefactores; in quorum vtraque ſi deficiant,ad damna ſubſequentia ciuibus tenentur, ergo non ſunt ſimpliciter,& abſolutè Domini; quia dominus ſimpliciter ob malam diſtributionem bonorum ſuorum nulli reſtitutionem facere tenetur, vt etiam D.Thom. tueri videtur opuſcul.21.

CAP. LI.

De Symonia, & quibuſdam alijs, ad eam attinentibus.

VIdendum eſt primo, vnde ſit orta,quid,& quotuplex ſit. Symonia a mago Symone nomen accepit,qui poſt Chriſti aſcenſum,nó
214 ſolum emere, ſed etiam ſpiritualia vendere procurauit. Date mihi hanc poteſtatem,vt cuicumque im
Act. 8. poſuero manus, accipiat Spiritum Sanctum. Cui D.Petrus reſpondit. Pecunia tua tecum ſit in perditionē, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.Et 1.q.3. Saluator; hoc tamen vitium multo antè in Giezi, famulo Heliſei fuit inſinuatum, qui abſconditè, & inſcio
4. Reg.5 propheta inſecutus eſt Naaman Syrum Principem,vt pro ſanitate,ſibi collata,reciperet mercedem, ſicuti
215 fecit. Symonia igitur eſt emptio, vel venditio rei ſpiritualis, aut rei annexæ ſpirituali. ly vēditio,& emptio non ſolum pro actu exteriori accipitur; ſed etiam pro interiori. Nam(vt infra explicabo)datur etiā ſymonia purè mentalis. Per venditionem, & emptionem intelligo omnem contractum in rebus ſpiritualibus, non gratuitum, vt ſunt etiam permutatio,tranſactio, beneficij redemptio,& huiuſmodi. Vnde ſequitur, pro re ſpirituali nullo prædictorum,aut aliorum quorum cumque modorum poſſe aliquid dari,vel ſumi. Namque res ſpirituales ex triplici ratione præſertim vē 216
di nequeunt.Primo,quia non ſunt precio æſtimabiles,vt D. Petrus explicuit palam. Exiſtimaſti,pecunia donum Dei poſſideri,& cæt. Secundo,quoniam vera ratio dominij in uendente deficit. Ad hoc enim, vt quis vendere poſſit rem aliquam, requiritur, vt vere ſit dominus; at homo re uera non eſt dominus rerum ſpiritualium; ſed diſpenſator, dicente Apoſtolo.Sic nos exiſtimet 1.Cor.4.
homo,vt diſpenſatores Dei. Tertio, venditio ipſimet origini, & inſtitutioni rerum ſpiritualium reclamat, omnia enim ſpiritualia gratuito Dei dono ſunt nobis donata,& bona quoque beneficiorum gratis data fuerunt Eccleſiæ;quæ autem gra- Luc.10
tis accepiſtis (dicit dominus) gratis date. Quæ ad quatuor genera rerū, in quibus ſymonia committitur,re 217
uocari pōt. Primo,quædam ſunt ſpiritualia per eſſentiam .i. quæ ex ſui intrinſeca ratione ordinantur ad ſalutem animę,vt ſunt gratia,& virtutes. Alia diriguntur ad ſalutem ſpiritualem efficienter, vt ſacramēta, ſacrificia,& ſacramentalia. Tertio, quædam ſunt etiam ſpiritualia efficienter,vt ſunt omnes actus cuiuſq; ordinis, qui procedunt ex aliqua re ſpirituali. Aliqua aūt non tā ſunt

ſpiritualia in ſe, quam annexæ ſpiritualibus, quæ virtutem quandā ſpiritualem ſortiuntur propter connexionem, quam habent cum ſpiritualibus: & hæc ſunt duplicis generis, quædam enim ſpiritualibus connectuntur antecedenter, & quodāmodo præcedunt; quædam verò conſequenter. Prioris generis ſunt ius patronatus, qui ordinatur ad promouendum conſanguineos, vel amicos ad beneficia; ad idem etiam reuocātur ſacra vaſa, & ſacræ veſtes. Poſterioris generis eſt titulus beneficij, propterea quod capax tituli beneficij eſſe nequit, niſi in eo clericalis ordo ſaltem præcedat, vt D. Thom. 2.2.q.100.art.4. Aliam quoque diuiſionem faciliorem habemus: nā rerum ſpiritualium alia eſt purè ſpiritualis; alia verò mixta cū tēporali, Mixta adhuc eſt duplicis generis; alia eſt, quæ plus ſpiritualis, quam temporalis includit, vt actus conficiendi ſacramenta; alia eſt, quæ plus continet temporalis, quam ſpiritualis, vt calix, & omnia ornamenta ecclesiæ. Prioris generis nullo modo vendi poſſunt, ſaltem precio, in pactum deducto; ſed per modum eleemoſynæ accipi poteſt, quicquid à fidelibus pro exercitio illorum actuū exhibetur. Poſterioris autem generis vendi poteſt ſimpliciter pro precio, etiam in pactum deducto. Precium tñ ratione illius rei ſpiritualis
218 augeri nequit. Omnis verò ſymonia iure diuino, naturali, vel humano prohibetur, vt ſup. probatum fuit. iure diuino. Nam præcepta iuris diuini, quæ non attinent ad fidem, vel ſacramenta, ſunt etiam præcepta iuris natura'is; ſed eſt pręceptum iuris diuini, vt ſpiritualia non vendātur, nec emantur; & hoc mādatum ad fidem non ſpectat, nec ad ſacramenta: ergo eſſe præceptum iuris diuini, & naturalis. Secundo ex communi ſententia Sanctorum Balaā propheta, qui pecunia fuit conductus ad maledicendum populum, fuit ſymoniacus; & tamen iſte aliam legē, niſi naturalem non habebat: ergo contra ius naturæ ſymoniam commiſit. Tertio res ſacræ non ſunt precio æſtimabiles, & homo non eſt earum Dominus: ergo vendendo contra ius naturæ operatur. Hæc igitur ſymonia, cum ſit intrinſecè mala, nullo pacto poteſt fieri licita, neque vllam patitur diſpenſationem, vt eſt 219 venditio gratię ſacramentorum; ad quam reducitur etiam illa ſymonia, quæ efficitur circa res ſacras, ab Eccleſia iure canonico, & humano inſtitutas, vt ſunt ſacramentalia, & aqua benedicta, quæ iure diuino conſequenter ſunt prohibita. Nam Chriſtus contulit poteſtatem Eccleſiæ inſtituendi ſacramentalia, quæ per conſequens iure diuino prohibentur. Alia autem eſt ſolum iure 220 humano prohibita, quoniam nō eſt ex ſe mala, nec propriè ſymonia, ſed tantum mala, quia prohibita, quæ eſt illa circa permutationes, renunciationes, præſentationes, & ſimilia effecta, in qua diſpenſatur, vt Gloſ. in c. p. Ex parte de offic. deleg. Probatur primo. Quod erat licitū ante conſtitutionē eccleſię, ſymoniā prohibentē, poſt conſtitutionē quoque per Summū Pōtificē relaxari poteſt, ſed ante conſtitutionem prohibētē non erat ſymonia, nec reputabatur. Secundo Sūmus Pontifex hēt ſupremā poteſtatē ſup ius poſitiuū; at hæc ſymonia iure poſitiuo eſt prohibita: ergo. Quælibet verò ſymonia, quocunque iure cohibita, tres gradus 221 habet, Primus eſt ſymoniæ mētalis, quæ in mente ſola conſiſtit, & nullū ſignum prorſus ſymoniæ præbet exterius. Secundus eſt quo intercedit pactio, & cōuētio, ſiue ſit tacita, vel expreſſa, quę vocatur intentionalis, quan-

quandocunque ad executionem vtriuſque partis non ſe extendit, et ſi ſit expleta conuentio alterius partis tantum. Tertius eſt, cum executio ex vtraque parte interceſſit, videlicet altera pars dedit ſpiritualia,& altera recipit; altera dedit tẽporalia,& altera ſumpſit. Symonia
122 mentalis adhuc eſt duplex: altera eſt purè mentalis, quæ nil aliud habet, niſi illam intentionem committendi ſymoniam interius: altera eſt, quæ præter actum mentis peruenit etiam vſque ad exteriorem actum dandi: nullum prorſus exhibendo ſignum exterius animi ſymoniaci; ſed ſolum animo ſymoniaco tribuit. Symonia conuentionalis quo-
123 que eſt duplex: altera pure conuentionalis, quæ nil aliud habet præter conuentionem; altera vero mixta, quæ participat aliquid ſymoniæ realis, non tamen tota realis; eiuſmodi eſt illa, quæ poſt conuentionem eſt impleta ex altera parte tantum, & non ex altera; & hæc rurſus duplex; altera, quæ ſolum impletur pro parte ſpirituali: altera, quæ tantum pro parte temporali adimpletur. Prior in foro exteriori communiter non punitur: Poſterior autem plectitur; & hæc ſymonia, quouſq; non adimpletur ex vtraque parte, rationem ſymoniæ realis numquã conſequitur; ſed aptitudine ſemper conditionalis perſeuerat. De temporali patet, quia nondum eſt venditum ſpirituale, & pro parte ſpirituali conſummatũ. Probatur, quia collatio beneficij non eſt ipſo iure nulla; ſed irritanda, vt Nauar. c.23. num. 104. ergo nondum eſt realis; nam quoties eſt talis, collatio ipſo iure eſt caſſa, & irrita. Et per ſymoniam impletam ex altera parte tantum pœnas latas in Extrauag. 2. de ſymonia, nec aliarum conſtitutionum incurrit, contra Caietanum, contrarium opinantem: nam ipſe putat, incurri pœnas, quando eſt impleta ſaltem pro parte ſpirituali. Contra: Primo quando eſt ſolum impleta pro parte temporali, in dictas pœnas non incidit, vt etiam Caietanus concedit, ergo, neque cum ſolum adimpletur pro parte ſpirituali. Probatur conſequentia; quoniam nullus extat Canon, qui faciat, & ponat tale diſcrimen, vel rationem diuerſam inter has ſymonias, ergo neque & nos ponere debemus. Secundo, ſymonia quando eſt impleta pro parte ſpirituali, collatio beneficii non eſt nulla, ergo per talem ſymoniam non incurrit pœnas, contra ſymoniacos ſtatutas. Probatur conſequentia; namque iſta vna eſt ex pœnis, vt collatio ſit nulla, & irrita; bene verum eſt, vt poſtquam conuentionalis ſymonia fuerit ex vna parte impleta, ſiue ſpirituali, ſiue temporali: quandocunque etiam poſt longiſſimum tẽpus implebitur ex altera parte, illico naturam mutabit, & in ſymoniam realem veram vertitur: Symonia verò realis, ex vtraque parte completa, ſiue in ordine accipiendo, aut beneficio eccleſiaſtico, vel quauis alia dignitate, prohibetur ſub grauiſſimis pœnis, atque punitur.

Modo quæritur, num pro ſpiritualibus ab que peccato ſymoniæ aliquid accipi poſſit.

Reſpondetur, quod non; & præ- 124
ſertim pro ſpiritualibus per eſſentiam, quia maximè gratis ſunt donanda: ſi vero poſt datam rem ſpiritualem per eſſentiam pecunia accipiatur per eleemoſynam ab vltro dante, aut ad neceſſariam ſuſtẽtationem, non erit ſymonia. Sed petet, an ſaltem pecunia pro rebus materialibus, quæ ſunt in Sacramentis,

mentis, abſque peccato ſymoniç recipi poſſit. Reſpondetur quod non, vt 1.q.1.2.& 3. Nam licet illa materia ſeiuncta a ſacramentis, ex natura ſua ſit precio æſtimabilis,& vendi queat, tamen hoc ipſo quod eſt in ſacramento, vendi non poteſt, cũ eam ſacramentum traxerit ad ſuam naturam, & precio non æſtimabilem effectam. At quæret: ſi aliquis malus ſacerdos infantem in mortis periculo baptizare nollet, niſi pecunia pro baptiſmo ei ſoluatur, committit ne peccatum ſymoniæ ſoluendo, vt puer baptizetur, & ſaluetur?
325 Reſpondetur ſi ſacerdos eſt adeo prauus, vt omnino nollet ſacramentum conferre, niſi alter pecuniam tribuat, tunc vt Angelus verb. Symonia nu. 12. poſſe dari habet, quia non eſt aliud remedium pro dicto paruulo; & in illo caſu non eſt emptio propriè; ſed redemptio vexationis, quem nõnulli alij ſequũtur. Quæ ſententia ob authoritatem dictorum rationem probabilem ſecum defert, & præcipuè quando nullus adeſſet, qui ſciret formam, aut aquam non haberet, vt Sotus li. 9. de iuſt. quæſt. 6. arr. 1. Adultus verò ſine ſacramento ſaluari poteſt, ſcilicet per baptiſmum flaminis; vnde cum aliud habet remedium, non poteſt dare pecuniam pro baptiſmo; quoniam non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Verum depoſcet, an ſaltem ipſam actionem emere liceat.

Pro ſolutione dicendum; pecunia in his rebus põt intercedere tribus modis. Primo per modum precij, vt ſolet interuenire in emptionibus & vẽditionibus. Secundo per modum eleemoſynæ, vel pro neceſſaria ſuſtentatione miniſtrorum. Tertio per modum locationis operum; vt Caiet. in ſum. verb. ſymonia. reg. 5.

Ad argumentum reſpondetur, in ſacramento duo genera actionum inueniri: quedã ſunt eſſentiales,& intrinſecæ, ipſis ſacramentis annexæ, ita vt ſacramenta ſine illis nec fieri, nec eſſe poſſint, vt proferre verba ſacramentorum. 326
Aliæ autem non ſunt annexæ ipſis ſacramentis eſſentialiter; ſed ſunt bonæ, & ſanctæ, vt miſſam ſolemni modo canere, officium in choro recitare, & huiuſmodi: ſimiliter pro adminiſtrando ſacramento alicui iter peragendo, & laborem ſuſtinendo. Prioris generis vendi non valent, ſicuti ſacramenta vendi nequeunt; pari iure etiam actiones, quibus ſacramentalia conficiuntur, vnde non poſſunt vendi conſecratio Eccleſiæ, vel altaris, benedictio fontium, & virginum, atque ſimilium. Actiones verò ſecundi generis ſi ſint participes notabilis laboris, vt eſſe ſolent, equidem vendi,& in pactum deduci poſſunt; nihilominus quædam turpitudo in earum venditione apparet, & ideo eas venales habere numquam deberet, ſed ſolum accipere aliquid poſt factum per modum eleemoſynæ; quando autem ſe obligat ad exercendum huiuſmodi actiones continuò, tunc aliquid petere poteſt per modum mercedis, non quidem pro ipſis functionibus; ſed pro famulatu, quia iam per pactum eſt adſtrictus; quare actus, qui non ſunt eſſentialiter annexi ipſis ſacramentis, & ſacramentalibus, non ſolum vendi poſſunt, ſed adhuc locari, ita vt pecunia pro illis licitè accipiatur, ſiue per modum venditionis, ſiue locationis, vt Caietanus regula ſexta.

CAP.

CAP. LII.

De ſymonia commiſſa in ijs, quæ ſunt annexa ſpiritualibus in beneficijs, & penſionibus.

2. 2. q. 100 ar. 1 BEneficia, ſiue ſint curata, ſiue ſimplicia, vel iuris patronatus, ex communi ſententia Theologorum, & præſertim D.Tho. vendi non poſſunt, licet in eis ſit aliquid temporale, vt annuus cenſus, & redditus; ipſum tamen officium, quod incumbit beneficiato, eſt quoddam ſpirituale, titulus quoque eſt ſpiritualis: & ſpirituale, ac temporale in beneficiis ita ſe habēt, quòd ſpirituale eſt prius, & temporale poſterius; prius enim præcedit titulus, & ratio officii, & inde ob titulum, & officij rationē ius naſcitur ad reditus, & bona temporalia: Poſtremo ex iure ad bona naſcitur vſus, & ipſorum bonorum diſpenſatio. Quapropter ſi venderetur beneficium, intelligeretur vendi, quod eſt primum, ſcilicet fundamentum, quod eſt ſpirituale, & ſymonia committeretur; & beneficium in hoc differt a calice, & alijs vaſis ſacris, quoniam in illis primū omnium eſt tēporale, ſpirituale verò poſtea aduenit; etenim calix non ſacratur, niſi poſtquā fuerit factus, atque completus. Hinc eſt, calicem abſque peccato ſymoniæ non ſolum vēdi poſſe, quoniam habet multum materiæ, vt ſupra expoſui; ſed etiam quia in eius venditione intelligitur vendi, quod eſt primum, & fundamentum aliorum, ſcilicet ipſa materia. Sequitur etiam, Summum Pontificem iuxta opinionem Theologorū vendere non poſſe; & ſi vendiderit, ſymoniam committit; & qui ab eo emeret, ſymoniacus eſſet, vt D.Tho. ad ſeptimum. Probabile aūt eſt, eū, qui emeret beneficium a Sūmo Pontifice, non incurrere pœnas, contra ſymoniacos latas, quia illæ ſunt de iure poſitiuo; quare hoc ipſo, quod a Papa beneficium venderetur, in pœnis diſpenſatum eſſe præſumeretur. 226

Ex his infertur etiam, quemcumqꝫ accipientē aliquod munus pro dando ſuo ſuffragio, vt aliquis eligatur ad dignitatem, vel beneficium, eſſe ſymoniacum, licet ius habeat præſentandi; & ſi conuentio impleretur ex vtraque parte, eſſet ſymonia realis etiam in beneficio iuriſpatronatus. Immo (quod eſt amplius) ſi quis propria bona alicui Eccleſiæ donaret, vt præbenda inſtitueretur pro aliquo canonicatu eo animo, vt eligatur in canonicum, & ea præbenda potiretur, equidem eſſet ſymoniacus; & ſi hoc deduceretur in pactum, eſſet ſymonia exterior, & ſi ex vtraque parte impleatur, eſt realis, vt de ſymonia. Tua nos. Si autem offerat ſua bona Eccleſiæ abſq; vllo pacto, & deliberato animo, ſi poſtea in canonicum eligatur, illam præbendam conſequendo, non eſt ſymoniacus, vt ibidem habetur etiam ſi penes ſe conſequendi canonicatū expectatio eſſet, quoniam iſta fiducia non erat debita; ſed in gratitudine electorum; & quia cū hæc fiducia electores adhuc alteri tradere valebant. Symonia etiam non eſt ſolummodo, ſi pecunia, aut alia quæcumq; res detur, quæ natura ſit precio æſtimabilis; ſed etiam ſi detur quodcumque aliud temporale, precio æſtimabile: & præſertim de duobus eſt difficultas, videlicet ſi detur munus linguæ, vel munus obſequij. munus linguæ vocamus hoc loco vtilitatem temporalem, quæ officio linguæ exhibetur, quæ eſt duplex, videlicet laus, & preces, 229 vnde eſt ſymonia donare alicui beneficium pro accipienda ab eo laude, vt donantem coram aliquibus

perſonis laudibus extollat, vel pro accipienda prece, ſi pro eadem perſona, vel alia offerat preces alicui, & impertiat. Munus verò obſequij vocatur omne ſeruitium temporale; vnde ſymonia eſt conferre alicui beneficium, tamquam ſeruitutis mercedem; vel contra ſeruiendo alicui beneficium, tamquam ſeruitutis mercedem, comparando. Si quis autem obſequium præſtet prælato in vtilitatem eccleſiæ, & in rebus honeſtis, ſymonia non præſumitur in foro exteriori, ſi pro ſeruitio côferatur beneficium, tanquam id manifeſtè conſtaret, iuxta dictum Diui Gregorij in Regiſtro. Vtilitatibus eccleſiaſticis deſeruiens, dignus eſt Eccleſiaſtica remuneratione gaudere. Si autem beneficium tribuatur intuitu temporalis obſequij, aut iure turpi, vel in temporalem vtilitatem, non Epiſcopi, ſeu Eccleſiæ; ſed propinquorum, & amicorum, ſymonia facilè reputabitur, quia pro rebus ſecularibus nullo pacto beneficium debetur.

230 Symonia quoque in penſionibus intercedere poteſt, quãdo videlicet inter aliquos interponitur pactum, non reſeruato Summi Pontificis beneplacito: immo dicit Nauarr. in Summ. cap. 23. num. 107. quando inter aliquos intercedit pactum de conſenſu præſtando in penſione: cum hac conditione etiam, vt penſio imponatur a Summo Pontifice, vel ab eo approbetur, ſiue pro ſe, ſeu pro alio, qui de penſione paciſcitur, ad euitandam ſymoniam requiritur, vt in ſupplicatione, quæ offertur Pontifici pro obtinenda penſione, exprimatur, quod iam intercesſit pactum, & conuentio de ipſa penſione.

Verum id mihi aſperum eſſe videtur: Etenim hæc doctrina nec textum expreſſum, neque ſufficientem rationem habet; nam fieri poteſt, vt aliqui conueniant de penſione, ſyncera tamen intentione, & abſque vllo animo committendi ſymoniam, & in conuentione explicuiſſent, ſe nolle dare, aut accipere penſionem, niſi ex licentia expreſſa Summi Pontifici, & ex ſimplicitate; non putantes, hoc fore neceſſarium, bona fide penſionem a Papa, nulla facta mentione pacti, eſſent aſſecuti.

Non enim idem omnes ſciunt, nec ſcire tenentur; nec video, qualiter in interiori foro vocari poſſint ſymoniaci. Et quamuis Nauarr. abſolutè loquatur, tamen neque ipſum in foro interiori iſtos fore ſymoniacos iudicaturum puto. Quæ multis modis imponi poſſunt. 231
Primo, vt aliqua pars redditnum, ſiue in fructibus, ſeu in pecunia alteri perſoluatur, qui beneficium ipſum in exercitio ſui muneris iuuet, quando per ſe ſolum id exercere nequit, vel non accommodatè poteſt; & hæc iudicata fuit ſemper iuſtiſſima cauſa imponendæ penſionis: hoc autem dupliciter fieri contingit; vno modo, vt hæc pars fructuum ſoluatur per modum locationis operis, vt puta quando aliquis conducitur, qui beneficio labore auxiliatur; & hoc pacto non vocatur propriè penſio, ſed potius laboris ſolutio, & præmium; & hoc modo cuicumque beneficiato ſine vlla licentia operam alterius ad ſe ſubleuandum conducere licet; & hæc temporalis penſio ad arbitrium beneficiati ponitur, per quam illi, qui ſuum opus locat, nullum ius neque in beneficium, neque in fructus, neque in vllam partem requirit. Alio modo propriè poni

ni poteſt, cum quis tanquam collega, vel coadiutor, aut vicarius perpetuus inſtituitur, qui adiuuet beneficiatum in onere benefici, vel vices gerat, & ei ſuper partem fructuum beneficij penſio ſufficiēs ad eius honeſtam ſuſtentationem aſſignatur. Hic modus imponendi penſionem antiquitus fuit valde in vſu, & eſt iuſtiſſimus, & quandam ſimilitudinem, & præbendæ effigiem habet, vt Sot. de iuſt. lib. 9. quæſt. 7. art. 2. Imponitur etiam penſio ſine ſpe, aut obligatione vllius exercitij ſpiritualis exercendi; ſed ex alia aliqua cauſa, vt infra exponam. Inter dictas penſiones eſt diſcrimen, quoniam hæc nouiſſima ſolum a ſum-
232 mo Pont. imponi poteſt, præcedentes vero ab epiſcopis, vel ab ipſiſmet beneficiatis. Cauſæ autem ſuffi-
233 cientes, & licitæ imponendi eas ſunt multæ. Prima eſt ad auxiliandum beneficiato in ſui muneris functione, quæ eſt iuſtiſſima. Secunda eſt ob ſeruitia, alicui Eccleſiæ præſtita, vt ſi beneficiatus diu obſequium præſtauerit Eccleſiæ, & poſtea ſenio confectus, non poteſt amplius ſeruire; vnde retenta ſibi penſione beneficium reſignat: Et ex his duabus iuſtiſſimis cauſis Sotus putat, penſiones fuiſſe inſtitutas, & ſpiritualibus annexas, & conſequenter redimi non poſſe probabiliter decernit, quia annexum ſpirituali, ipſum eſt etiam quodammodo ſpirituale. Tertia eſt ob aliquod temporale ſeruitium, Eccleſiæ factum, aut vniuerſali, ſiue ſingulari, vt ea, quæ datur militi, qui pro defenſione Eccleſiæ pugnauit, & hæc ex communi ſententia non eſt ſpiritualis, quia non tribuitur pro ſeruitio ſpirituali; ſed temporali tantum. Quarta eſt ad ſedandum lites, contra beneficium ortas, quando cauſa eſt valde dubia, & uix poſt longum tempus, & multas expenſas terminari poteſt, tunc frequenter ex conuentione permittitur, vt alteri conſtituatur titulus beneficii, & alteri certa penſio detur; & multi hanc etiam dicunt eſſe temporalem, quia ob cauſam purè temporalem, ſcilicet ad ſedandum litem, donatur. Quinta eſt ad æquandum redditus beneficiorum in permutatione. Etenim pro bono Eccleſiæ permutatio ſæpè eſt neceſſaria, & quando fructus ſunt valdè inæquales, & partes ad permutationem faciendam induci non poſſunt, niſi ei, qui cedit beneficium pinguius pro tenuiori, aliqua penſio aſſignetur, vt multoties fieri contingit. Sexta eſt paupertas alicuius honeſti, & bonæ indolis clerici, quem profuturum Eccleſiæ ſperatur, vt literis incumbat. Sotus alias penſiones, quæ communiter ſine vlla ex his cauſis Cardinalium, & Prælatorum famulis, & familiaribus, & aliis ſimilibus perſonis concedi ſolent, condemnare non audet; ait tamen nullo modo hoc nouum ius deuorare poſſe. Nihilominus poſſunt defendi. Primo, quia expedit pro communi bono Eccleſiæ, Cardinales, & alios Prælatos habere famulos bonos, & honeſtos, quibus conuenienter aliquam penſionem impetrare expedit: neque abeſt ſi ſæpenumero videamus dari malis, & diſcolis, quia illis non conferuntur tanquā malis, ſed vt bonis. Secundo, huius famuli dicuntur ſeruire Eccleſiæ, ſeruitutem præſtādo ipſis prælatis. Tertio, ſæpe ob indigentiā, & paupertatem tribuuntur, vt ſe adiuuare, & ſuis dn̄is facilius deſeruire poſſint. Ex dictis mihi probabile eſt, nullā penſionem eſſe mere temporalem, nec pure ſpiritualem, quomodo eſt ipſum beneficium, quia penſio ex

natura

natura ſua ad officium magnũ, nec fortè ad paruum obligat, niſi ex Eccleſiæ mandato, vt in Bulla Pij V. & ideo non poſſe redimi vllam penſionem ſine authoritate ſummi Pōtif. Præterea mihi videtur eſſe probabile, omnes penſiones habere aliquid ſpiritualis, non tamen tantum, quantum ipſa beneficia habēt, nec fortè tantum quantum ius patronatus habet. Simpliciter tamen omnes dici poſſunt temporales, eo quod omnes penſiones accedente conſenſu Apoſt. ſedis pecunia redimi valent; & potiſſima ratio eſt, quia in penſione non eſt titulus beneficij neceſſarius, neque ius ad redditus ipſius beneficij; ſed ius ſolum improprie ad partem redditrum. Sed obijciet; ius ad eam partem redditaum, quod permanet penes ipſum beneficiatum, eſt pars quædam ſpiritualis, ergo, etiam ius penſionis ad illam partem. Reſpondetur nō eſſe parem rationem, quoniam illud ius in beneficiato eſt cū titulo coniunctum, in penſione verò minimè. Secundo, beneficiatus habet ius in omnes fructus; ſed cum onere, vt aliam partem fructuū pēſionario tradat. Penſionarius autē non habet ius proprium in redditus; ſed potius in beneficiatum, vt ab eo partem fructuum exigat. Sed obijciet, poſt nouiſſimam Bullam Pij V. cum penſionibus fuit annexū onus ſoluendi horas canonicas Dei
235 paræ Virginis, ergo eſt ſignum alicuius ſpiritualis. Reſpondetur nos etiam concedere, eſſe aliquid ſpirituale in penſionibus; deinde dicimus, hanc connexionem eſſe de iure humano, & conuenienter id eſſe ſtatutum, vt cum penſionarius ſit particeps bonorum Eccleſiæ ad aliquas preces teneatur, quibus & aliquid reddat pro penſione fructuū, & his precibus iuuet animas eorū, qui bona reliquerunt; immo officium non ſoluentes, fructibus penſionum priuantur, vt ex conſtit. Pij V. Ex proxime num. 138. In penſionibus quoque conſtituendis ordo ſeruatur: vnde ſecundum iura ma- 236
iores tertia parte fructuum conſtitui non debent, & Sotus approbat moderatas penſiones, tanquam licitas, ſi dentur ex cauſa, vt lib. 9. de iuſt. q. 7. art. 7. & eſt communis ferè ſententia omnium Doctorum. Hinc non poſſunt laudari, neque probabili ratione excuſari, qui beneficia cum reſeruatione omnium fructuū reſignant, quia eſt contra iuſtitiā, vt beneficiatus portet totum pondus, & nihil patiatur. In vno tamen caſu Sac. Conc. Trid. de refor. con- *Seſſ. 7. c. 7.*
cedit penſionem, quæ excedat tertiam partem fructuum, tanquam licitam; quando beneficium, vel Ec- 237
cleſia eſt perpetuo vnita monaſterio, & curam habet animarum, tūc vult a prædicto monaſterio ſolui pēſionem vicario pro ſufficienti ſuſtētatione, vt curam animarum gerat, etiam ſi talis penſio tertiam partē fructuum excedat. Quanta autem debeat eſſe pars fructuū, huiuſmodi vicario conſtituenda, idem Sac. Conc. arbitrio Epiſcopi remiſit; ſed poſtea Pius V. in conſtit. 76. Ad exequendum, vt non minor quinquaginta, vel maior centum aureorum computatis omnibus, etiam incertis, & alijs obuentionibus, communiter percipi ſolitis, aſſignatur; niſi vicarijs temporariis ſolitum fuiſſet plus aſſignari. Præterea idem Sac. *Seſſ. 24.*
Concil. ipſis beneficiatis cauet, ne *c. 13.*
grauentur penſionibus, quia portāt pondus diei, & æſtus, & præcipit, vt ſuper Eccleſiam cathedralem non 238
poſſit cōſtitui penſio, niſi redditus excedant pretium mille ducatorū, neque ſuper Eccleſiam parochialem, niſi fructus ſummam centum

duca

Digitized by Google

ducatorum excedant. Hinc ſequitur, de mente cōcilij eſſe, ut Epiſcopo mille, parocho centum ducati ſemper integrè remaneant, atque ſoluantur.

CAP. LIIII.

De Symonia, in confidentijs, & ſepulturis commiſſa.

SYmonia etiam committi ſolet in confidentia, deducto nomine a confidendo, propterea qui reſignat altero beneficium hac ſpe confiſus, vt ſibi reſtituat; immo (quod peius eſt) tacitè, vel expreſsè in pactum deducit, quòd ipſe beneficiatus reſignabit poſtea illud ipſum beneficium cui, & quando ipſi reſignanti, aut collatori placebit. Con-
239 fidentia igitur eſt reſignatio, vel collatio, ſiue receptio beneficii cū fiducia, & pacto illud reſignandi pro voluntate prioris collationis, aut reſignantis. Contra quam duplex extat conſtitutio: Altera Pii IIII. num. 109. Romanum; altera Pii V. num. 87. Intollerabilis. & quia hæc poſterior omnia, quæ prior, & adhuc plura includit, ideò hanc ſolum, quæ multa continet, explicabo. Primo omnia beneficia, in confidentia accepta, & a quocun-
240 que etiam Cardinali, ipſo iure vacant. Secundo, diſpenſationes omnium illorum bonorum, quæ in cōfidentia accepta fuere, ſedi Apoſtolicę reſeruantur, neque vllus alius diſpenſare poteſt. Tertio, vbi confidentia in lucem erigi nequit, tunc in foro exteriori per præſumptiones, & legitimas coniecturas iudicari poteſt. Quarto, enumerat multas cauſas, quibus homines ad committendum crimen confidētiæ adduci ſolent. Quinto, nouem caſus numerat, & declarat quibus præſumenda eſt ſymonia in foro exterio- 241
ri. Primo, qui in reſignatione, vel ceſſione cuiuſcumque beneficii ſimpliciter, aut cum intuitu retroceſſionis ingreſſus, vel acceſſus eidem dimittenti, etiam ſolum dimittentis intentione receperit, ſiue vt alteri poſtea cōferatur. Secundo, illius fructus, aut partem fructuum eidē, vel alteri concedit. Tertio, penſiones ex eiſdem fructibus ſoluit eidē, aut alteri detinenti eius nomine, delictum confidentiæ committi cēſetur. Vbi aduertere oportet, illud verbum ſola dimittentis intentione, Pontificem non determinare, talem intentionem ſolius admittentis iudicari confidentiā in foro interiori; ſed ſi ex coniecturis ſolum, & præſumptione probatur, Remittentem fuiſſe talis intentionis, & confidentiam præſumi in foro exteriori, vt Nauar. recte aduertit cap. 23. num. 110. Quarto, ſi collator conferat beneficium, quouis modo vacans, hac intentione, vel expreſſa, vt pro eius arbitrio alteri idem beneficium reſignare valeat, aut pro alterius beneplacito, quem collator ipſe conſtituat, confidentia cenſetur. Quinto, quando prouiſus de beneficio fructus beneficii, aut eorum partem ad ipſius conferentis, ſiue cedentis vtilitatem, vel alteri cuicunque promittit, ſiue reliquit. Sexto, cum prouiſus penſionem ei, vel eis, quem, aut quos idem collator cedēs, vel alius nomine eorum ſoluit. Septimo, ſi patronus, ſiue clericus, ſeu ſecularis, vel alius per ſe ſcripto, aut verbis iuſſerit, ſeu ſignificauerit, perſoluat, confidentia eſſe cenſetur. Octauo, ſi clericus cameræ Apoſtolicæ, aut Cardinalis, ſiue alius exemptus a ſolutione iurium ipſius cameræ, aut cācellariæ

poſt reſignationem, vel ceſſionem, ſibi factam ab aliquo extraneo de Eccleſia, monaſterio, aut beneficio, & confectas literas, & apprehẽſam penſionem in ipſummet reſignantem, ſeu cedentem ſpatio duorum, vel trium menſium retroceſſerit, & ex tali retroceſſione reſeruat ſibi fructus, ſiue partem penſionis conceſſam, confidentia cenſetur. Poſtremo ſi quis, crimine aliquo abſolutus, aut ſuper aliqua irregularitate diſpenſatus, denuo beneficium recipit, quod ante, vel poſt cõmiſſum delictum, aut contractam irregularitatem cõmiſit, confidentia iudicatur. Sexto, ponit multas coniecturas, & præſumptiones, quas vult legitime haberi ad crimen confidentiæ probandum. Septimo, omnes, qui antè hanc bullam beneficium in confidentia, fructus, aut penſiones acceperunt, niſi ſtatim reſipiſcant, & illa dimittant, & qui poſtea iſta facient, omnibus beneficiis priuãtur, dignitatibus quoque, adminiſtrationibus, officiis, fructibus, & aliis rebus eccleſiaſticis; immo & omnibus officiis Romanæ curiæ, etiam temporalibus. Secundo, excommunicat eoſdem, vt extra mortis articulum abſolui non poſſint, præterquam a Rom. Pont. Tertio, inhabiles ad beneficia eccleſiaſtica reddit, & cæteras dignitates. Quarto, & vt teſtes de quaque re ſingulares probare valeant, præſumptiones, & coniecturas, & plures huiuſmodi præſumptiones, & coniecturæ plenam probationẽ in prædictis faciant, & vt etiam criminoſi in teſtes admittantur. Cum in hac conſtitutione regreſſus, ingreſſus,
242 & acceſſus fiat mentio, aduertat, regreſſum propriè vocari, cum quis habens beneficium eccleſiaſticum, illud cum penſione alteri reſignat hac conditione, vt poſt mortem ipſius redeat ad ipſum reſignantem, ſi ſuperuixerit. Ingreſſus eſt, quando quis habens beneficium, antequam capiat illius poſſeſſionem, ille reſignat alteri eadem conditione, vt poſt ipſius mortem redeat ad ipſum reſignantem. Acceſſus eſt, quando aliquod beneficium eſt cõferendum alicui non capaci, vt puero, legitimam ætatem non habenti, & interim alteri conferatur hac cõditione, vt cum ille ad legitimam ætatem peruenerit, beneficium ei reſtituatur, & conferatur. Verum quæret, num in aliquo caſu pecuniam, aut aliam rem, precio æſtimabilem, pro beneficio eccleſiaſtico dare poſſit. Reſpondetur, iuxta mul 243
torum opinionem, in vno caſu dari poſſe, videlicet pro redimenda vexatione, cum quis iuſtum titulum habet ad beneficium, propterea quod eſt legitimè electus, & deinceps habet ius quæſitum ad beneficium, & ab alio, vel intruſo, aut alio quocunque indebito modo moleſtia afficitur, & plerumque cum periculo amittendi ipſum beneficiũ, vel magnæ inimicitiæ, vel longiſſimæ litis, tunc, quia habet ius quæſitum, ideo dare pecuniam poteſt vt ſe liberet a moleſtia ſibi illata continuo, aut inferenda. Nam cum iſte habeat ius quæſitum, non tribuit pro beneficio acquirendo; ſed ſolum pro euitanda moleſtia; quare per hanc pecuniæ traditionem beneficium non emit; ſed ſolum ſuã vexationem redimit, vt de Sym. c. Dilectus. Primo nihilominus aduertat, vt iſta pecunia ſine ſcandalo tradatur, quæ ſi ſecreto tribuatur, non eſt opus vlla diſpenſatione, vt Nauar c. 23. num. 102. Si autem publicè detur, ſuſpitionem ſymoniæ citò præbere poteſt, & deinceps ſcandalum; quare diſpẽſationem, & facultatem a ſummo Pont. hanc pecuniã tra-

tradendi petat. Præterea quæret, an moniales ſymoniam committãt petendo, & accipiendo dotem ab ingredientibus monaſterium. Reſpõdetur, primo aſpectu non poſſe videntur; quoniam ingredi monaſteria, vt vitam regularem profiteantur, eſt quoddam ſpirituale, & a ſacris canonibus prohibitum, vt de ſymon. Quoniam. Et in Extrauag. com. Vrbani V. Sanè ne in uinea; quibus nullo modo dari dotem prohibetur, etiam prætextu paupertatis monaſterij, pro quo multum facit cap. Periculoſo §. Sanè de regul. in 6. & cap. Tertium de regul. & monial. ſeſſ. 25. Sac. Conc. Trid. vbi expreſſe prohibetur, ne plures moniales ad monaſterium admittantur, quæ ex monaſterij redditibus abſq; eorum penuria ſuſtentari non poſſint. Ex quibus colligitur, monaſterium recipere dotem non poſſe; ſed potius repelli debent, ſi quæ admitti petant. Probatur, non ſolum mala, ſed eorum occaſiones etiam euitare debemus, At accipiendo dotẽ ſymonia committi videtur, vel ſaltẽ ſcandalum datur, ergo. His tamen
244 non obſtantibus probabile eſſe puto, accipere poſſe dotem, etiã ſi monaſterium alere poſſit alias ſanctimoniales ſuis ſumptibus, & abſque incommodo, præter eas, quas habet, & alit, dummodo ex vtraque parte ſit ſemper recta intentio dandi, & accipiendi pro ſuſtentatione, & pro alijs, ad monaſterium, & moniales ſpectantibus, & non pro ingreſſu. Probatur. Nam quando dos pro matrimonio ſuſtinendo tribuitur, ſymonia non committitur, ergo neque cum datur dos pro ſuſtentatione monialium, & monaſteriorum, quæ pluribus indigent, vt reparare domus intus, & foris, ſiue pro ſeruitijs, monialibus debitis, & conſuetis, & multis. Secundo, alijs monialibus præiudicium inferre non licet; ſed non accipiendo dotẽ alijs ſanctimonialibus, quæ dotem dederunt, iniuria irrogaretur, & monaſteria diſcolis implerentur. ergo. Reſpondetur ad argumentum non eſſe ſcandalum actiuum; ſed paſſiuum, quia dantur dotes, non pro ingreſſu religionis, & eodem modo canones explicantur a Diuo Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 100. artic. 2. ad quartum. Aduertant tamen moniales, ſummam dotis exigendam, debere eſſe honeſtam, & iuxta locorum diuerſitatem, ac taxarum vſu receptarum. Inſuper depoſcere valet, vtrum ſtatuta, & conſuetudines, quæ in aliquibus capitulis, aut monaſterijs vigent, vt admiſſus ad canonicatum, vel monachatum, faciat conuiuium toti capitulo, aut monaſterio, ſiue quod exiguum perſoluat canonicis, vel monachis, ſeu monialibus, licite ſeruari poſſint abſque peccato ſymoniæ. Contra videtur eſſe cap. Periculoſo vbi expreſſe hæc euitari mandatur. Si tamen rectè huiuſmodi conuiuia, & dona exigua dentur, ſymoniam eſſe non ſentio, & 245
pro parte admiſſi ad canonicatum, ſeu monachatum poteſt eſſe tanta rectitudo intentionis, vt vere huiuſmodi faciendo, & conſuetudines, ac ſtatuta obſeruando, non ſit ſymoniacus, eò quod non fecit id pro ipſo canonicatu, vel monachatu; ſed pro communi lætitia, aut grati animi ſigno.
Secundo dico, ex parte canonicorum, monachorum, & monialium præſumi poſſe ſymoniam, ſi ex ui ſtatuti, aut conſuetudinis, vel alias quomodolibet hæc, tanquam aliquid debitum, fieri quærant, & petunt; nam id eſſet debitum propter acceptionem ad Canonicatum, ſeu monachatum, quod

quod eſt ſpirituali annexum, & ſic ſymoniacum. Tertio, ſi ſolum exigantur ad occaſionem communis lætitiæ, non tanquam debita; ſed ut gratis fiant, ſtante rectitudine intentionis veræ, abſque peccato effici poſſunt. Quarto, cũ rectitudo intentionis ex vtraque parte deeſſe poſſit, periculoſum eſt in foro exteriori ſeruare hanc conſuetudinem ex vtraque parte, quoniam hæc operatio quandam ſpeciem mali præ ſe fert, vt etiam in foro interiori non careat ſuſpicione probabili ſymoniæ. Vnde vtroſque fore conſulendos exiſtimo, aut rectã intẽtionem ex vtraque parte habere decerno. Tandem ſymonia committitur quoque emendo ſepulturam: pro cuius rei notitia aduertat, ſepulturã tria ſignificare poſſe; Primo, ipſum ius
246 ſepulchri. Secundo officium, quod exhibetur cadaueri in funeralibus. Tertio, ipſum locum ſepulturæ.
247 Aliquem locum emere, vel vendere alteri, vt ius habeat eligendi in hoc, vel illo loco ſacro, aut ab epiſcopo deputato, communiter eſt ſymonia, quoniam huiuſmodi ius ſepeliendi nequit vendi, vt 1. q. 1. Dictum eſt ſecundo. Poſtquam & præcipiendum; & Innoc. in cap. Abolẽdæ de ſepul. D. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 4. ad 3. Sylueſt. verb. ſepultura. Quæritur ſecundo. Secũdo non põt vẽdi ſepultura, ideſt officium, vel pro eo aliquid exigi ſine ſymonia, ut dictis locis, & de ſymon. Cum in Eccleſię; ſed tantum pro laboribus, aut eleemoſyna. Tertio, ſepultura ideſt terra pura, & non ſacra, in qua nemo ſit ſepultus, & quæ non ſit deputata; ſed ſepulturæ deputanda, vendi poteſt. 12. q. 2. Aurum & concordãt Innoc. & Hoſtien. ſi autem ſit authoritate pontificia deputatas, vendi non poteſt; ita D. Thom. ad 2. & Syluest. ſupra, & communiter ſum miſtæ verb. Sepultura; nam ius ſepeliendi, & officium ſepulturæ, & locus, per epiſcopum deputata, ſunt quædam ſpiritualibus annexa, ergo vendi nõ poſſunt. Rurſus iuxta primas ſignificationes adhuc ſepultu-
ra duobus modis accipitur, vno mo- 248
do pro iure ſepulchri propriè, ideſt pro iure, quod aliquis actiue habet, vel pro iure, quod habent ſeculares paſſiuè. Ius ſepulturæ cathedralibus, & parochialibus de iure communi actiue competit; ex priuilegio autem alijs, vt de ſepul. Cum liberum. & in veſtra præſentia, & Clem. de ſepult. Dudum. ius autem ſepulturę ſeculares habent frequen-
ter in ſuis capellis paſſiuè; nõ eſt ta- 249
men dominij ius, aut proprietatis; ſed eſt ius quoddam ad vſum illius ſepulturæ, ex quo iure habent, ut ipſi in illud ſepulchrum ſepeliantur, & qui ſunt de eorum familia, & non alij extranei, niſi de licentia eorum, vel ex præcepto prælati in neceſſitate, vt ſummiſtæ verb. ſepultura, & Syluest. Tertio, quæritur.

CAP. LIIII.

De reſtitutione rerum, per ſymoniam acquiſitarum, & de pœnis, quas ſymoniaci incurrunt.

Quæritur, an ſi beneficium, vel aliquid ſpirituali annexũ acquirat per ſymoniam mentalem, reſtituere teneatur, vt puta ſi citra pactum arbitratur, collatorẽ beneficium contuliſſe intuitu donorum, praua intentione largitorum; quæ ẽt prælatus collator eodẽ animo receperit, tunc dubium eſt, an collator quicquid recepit reſtituere, & alter reſignare beneficium conſtringantur. Prima opinio eſt Hoſtien. ſuper c. Mandato de ſym. & Angeli

& Angeli, verbo ſymonia, ſeptimo; diſtinguentium ea, quæ per ſymoniam contra ius diuinum cōparātur ab eis, quæ per ſymoniam cōtra ius poſitiuū acquiruntur. Per priorem ſymoniam comparata, obnoxia non eſſe reſtitutioni, acquiſita vero, iure poſitiuo vetita, reſtituere obligantur, cui ſubſcribit Henricus quodlib 6. quæſt. 26. dicens in can. infra citando, ſermonem haberi non de illo, qui pro ingreſſu religionis præmium contulerat; ſed de illis monachis, qui honorifica loca coemerant. Hæc opinio difficultatem ſoluere non videtur, quia ſi verborum ſignificationem conſideremus, locus in monaſterio pro eodem vſurpatur, quod eſt admiſſio ad religionem. Deinde emere, vel pecuniam in ea loca conijcere non efficit, vt alter committat ſymoniā, & non alter; quoniam ſymonia non committitur, vt qui acquirit per ſymoniam ditetur, aut aliquid pręcio ſum coematur; ſed exquiritur, vt intentionem ſymoniacā non habeat, neque vt aliquid ex conuentione recipiat. Secunda opinio eſt aliquorum, indiſtinctè aſſerentium, ſymoniam quoque mentalem obligare ad reſtitutionem, tam beneficij, quā precij; quam refert Caiet. 2. 2. q. 100. art. 6. & Sotus acerrime defendit lib. 9. de iuſt. q. 1. ar. 1. & cap. Mandantes: in cuius explicatione communiter Doctores ſibi aduerſātur, & Sotus exponendo, ad propriam opinionem coaptare conatur ita dicens ad mentem Adriani quodl. 9. ar. 3. Cum quidam prata voluntate precium dediſſent cuidam monaſterio, vt in religionem reciperentur, poſtea compuncti petierunt diſpenſationem. Papa miſit mandatum, vt fieret; ſed tamen Abbas poſtea dubitauit de extenſione mandati. Reſpondet Summus Pontifex. Extendi etiam ad Abbates, vt ipſi diſpenſare valeant, & ad reſignationem quoque ſpiritualium, & corporalium extendit, dummodo nullū extet pactum, vtr. Abbas diſpenſare poſſit, ne reſignatio ſpiritualiū, ac temporalium receptorum fiat. Ex quo Sotus inquit, eos antea teneri ad reſtitutionem, & Rubricam rem obſcuraſſe, vt intelligeretur, non teneri talē ſymoniacum ad reſtitutionem, ſiue reſignationem: Quare qui aliquid obtulit prælato, tanquā precium; ſed tamen nullo expreſſo pacto, dominium non tranſtulit in eundem. Veruntamen quia reſtitutio non eſt facienda illi; ſed Eccleſiæ, potuit Pontifex illam ipſimet prælato indulgere, & ipſum a vinculo reſtitutionis liberare. Itaque concludit, Romanum Pont. interrogatum fuiſſe, num facultas diſpēſandi ſit extendenda ad Abbatem monaſterij, ita vt ipſe poſſet monachos diſpenſare, & authoritate probatur. Quod gratis accepiſtis, gratis date; & rationibus etiam: Primo, regula vniuerſalis eſt, ut quando dare, & accipere eſt iniuſtum, datum, & acceptum retineri non poteſt; ſed dare, & accipere ſymonia mentali non eſt licitum, ergo. Secūdo, ſicuti vſurarius mente, omni pacto excluſo, reſtituere conſtringitur, quia ſcit, oblatum non ſponte tribui, ſic comparatum per ſymoniam mentalem reſtitui debet; quoniam non ignorat, pecuniam, vel beneficium non ſponte donari. Tertio, ſymonia iniuſtitiam continet, quia prælati non ſunt domini beneficiorum Eccleſiaſticorum, ideo huiuſmodi contractus iure diuino, & naturali eſt nullus, & deinceps reſtitutio eſt facienda. Couarruuias hac ratione conuictus, in reg. peccatum. 2. p. §. 8. num 8. putat, eſſe ſententiam D. Tho. vt iure diuino, &

naturali

naturali contractus ſit nullus, quãuis fateatur, eſſe communem Doctorum ſententiam, nullitatem collationis nõ eſſe ſymoniam ex natura conuentionis, neq; ex diuino iure; ſed ex pœna duntaxat Eccleſiaſtica. Vnde nec ipſe a communi ſententia recedit. Quarto in ſymonia venditur, quod nullum habet precium, ergo venditio eſt nulla, & reſtitutioni obnoxia. Quinto, ſequitur, acceptum per ſymoniam conuentionalem, immo etiam realem, non eſſe reſtituendum, quando ſymonia committitur in Sacramẽtis. Siquidem ſolum acceptum per ſymoniam in beneficijs, iure ſtatuitur eſſe reſtituẽdum; ſed nemo pro mala adminiſtratione Sacramẽtorum non eſſe reſtituendum acceptũ negabit, ergo ſignum eſt, reſtitutionẽ eſſe de iure naturali, & ſententia D. Tho. de ſymoniaco occulto eſt, vt non puniatur vt ſymoniacus; ſed de mala intentione debet pœnitere, vt 22.q.100.art.6.ad 6.& Nauar. cap.27.nu.102. neque teneri ad reſtitutionem de iure naturæ. Pro ſolutione dubij. Primo eſt declarandum cap Mandato, ſuper quod lis tota, & inter ſcribentes controuerſia fundatur; deinde perſcrutabimus, an committere ſymoniam ſit actus aduerſus iuſtitiam, vel religionem, ex quibus veriorem ſententiã extrahi poſſe exiſtimo. Propria igitur, & germana intelligentia dicti cap. iuxta communem, & verum literæ ſenſum eſt. Cum quidam receperit in mandatis a Summo Pont. vt (ſecundum generalem conſtitutionem Conc. Conſtantien. relatam in cap. Quoniam eod. tit.) diſpenſaret monachos, qui locum in monaſterio precio dato acquiſierũt, nulla facta mentione de Abbate, qui precium recepit. Conſuluit ille Papam, an authoritate, & illius mandati virtute cum Abbate etiam diſpenſare poſſet. Cui reſpondet Summus Pontif. mandatum Apoſtolicũ ad Abbates extendi, ita vt etiam cũ illis veluti cum monachis, diſpenſare poſſet; & hæc in prima parte. Secundo, interrogatus Papa, an tales ſymoniaci monachi dantes, ſeu Abbates recipientes, ſpirituale, ac temporale teneantur reſignare & reſtituere, ita vt nec Abbates precium, neque Monachi habitum, & locum (quæ ſpiritualia ſunt, aut ſpiritualibus annexa) retinere debeãt. Reſpondet nõ teneri; ſed ad ſolam pœnitentiam de commiſſo Creatori faciendam. Hic eſt germanus, & verus ſenſus, vt intelligenti, & volenti patere poteſt. Quo ad ſecundũ dico, ſymoniam proprie, & eſſentialiter non eſſe peccatum contra iu- 250
ſtitiam; ſed aduerſus religionem, vt docet D.Thom. in fine art.1. d.q. affirmans, eſſe quandam irreligioſitatem eſſentialiter, licet pars potentialis etiam iniuſtitiæ appellari poſſit; Probatur. Iuſtitia propriè ad Deum eſſe non poteſt, ergo peccatum in ſymonia mentali contra iuſtitiã communiter nõ committitur. Quoniam quæcumque iniuria, a Prælato illata, ſeu ab alio vendente, aut beneficium emente, re vera eſt irregularitas eſſentialiter, & ſacrilegiũ; quemadmodum omnis iniuria, proximo illata, eſt iniuſtitia, & licet Sũmus Pontif. in ſymonia intrinſecè mala, diſpenſare non poſſit, cum ſcilicet ſpirituale datur pro temporali, in retentione tamen, & reſtitutione dati, & accepti diſpenſare valet, ita vt collatio teneat, & reſignatio, ac reſtitutio nõ fiat, quoniam licet collator non ſit dominus beneficij, eſt tamen adminiſtrator; & quamuis perperam adminiſtret, nihilominus eſt validum, quod fecit, quia tanquam poteſtatem habens in adminiſtra-

miniſtratione potuit, quoniam libere fecit; & qui pecuniam dedit, vel aliam rem, dominium transferre potuit. Ideo illa donatio ex vtraque parte iure naturali tenet; dummodo nullum pactum, nullaque conuentio interceſſerit, etſi mala intentio adſit; tamen gratis dare dicitur, cum nullum pactum interponatur. Ex quibus infertur, certum eſſe, omnem rem ſymoniacè acquiſitam, de iure humano eſſe reſtituẽdam; mentalem verò adhuc reſtitu
291 tioni non eſſe obnoxiam, vt d.c. habetur, quare ſententiam D. Tho. & aliorum tanquam veriorem ſequẽdam exiſtimo; quoniam ſi reſignationes, & rerum reſtitutiones, per ſymoniam mentalem acquiſitarũ, ſub peccati mortalis pœna fieri oporteret, multitudo quidem clericorum, religioſorum, & ſecularium ſeruientium, in malo ſtatu forſan exiſteret; & reſignatis, reſtitutiſque acceptis beneficiis, & rebus, in hoc ſeculo mendicare, & in alio æternis flammis cruciari. Ad locum ſcrip. Reſpondetur bona ſpiritualia eſſe gratis danda, ſi autem ſymonia mẽtali tradantur, non committitur iniuſtitia; ſed irreligioſitas, & donatio tenet; quoniam adhuc pœna cõtra huiuſmodi ſymoniacos a iure non eſt impoſita.

Ad primum reſpõdetur, illã reg. duobus modis poſſe intelligi. Primo, ſecundum formam actus exterioris, qui lege prohibetur; alio modo ſecundum formam tantum interioris affectus; concludit de primo, non de ſecundo. Deinde ad maiorẽ Reſponderi poteſt, ibi nõ eſſe iniuſtitiam propriè; ſed quandam irreligioſitatem, quæ adhuc lege ad reſtituendum non conſtringit.

Ad ſecundum reſpondetur, parẽ non eſſe rationem; nã in vſura coactè datur; in ſymonia vero mentali libere donatur. Quando aũt Sotus dicit, talem pecuniã ſponte non dari, qm̃ ſine pecunia beneficiũ conſequi mallet, nil certè officit; nam nõ ſufficit ad tollendum requiſitum in cõtractibus hæc mala diſpoſitio, vt alter rem alio modo fieri magis vellet; alias nullus meretrici ſuum dare vellet, vel rem ſuam vẽdere, niſi iuſto, vel pcio rigoroſo, & ſimilia, quæ contractũ in iure non dirimũt.

Ad tertium reſpõdetur, licet prælati non ſint domini beneficiorum, ſunt tamen adminiſtratores, & qui vltro ſuum tribuit, & ſit dominus rei, dominiũ vere transfertur; ideo non eſt neceſſario facienda reſtitutio iure naturali, neque poſitiuo, quia lex hactenus non eſt lata, vt acquiſitum per ſymoniam mentalem reſtituatur.

Ad quartum reſpondetur, rem ſpiritualem non carere precio, vt ſit infra omne precium; ſed potius quia omne precium excedit; quare danti pecuniam, non infertur iniuria, vt de re, ſibi data pro precio, conqueri poſſit, immo plus datur, quam pecunia valet.

Ad quintum reſpondetur, teneri ad reſtitutionem, nam id iure fieri mandatur; Idem quoque eſt dicendum de Sacramẽtis, vt c.fi. de pact. Omnis pactio, omniſque conuẽtio in ſpiritualibus ceſſare debet, & nullius ſunt momenti; quare ſi pactũ, atque cõuentio eſt irrita, manifeſtum eſt, retineri non poſſe quicquid per ſymoniã fuit acquiſitũ, cũ id lege fieri prohibeatur. Secundo quæritur, an acquiſita per ſymoniã conuentionalem ſub pœna peccati mortiferi reſtituere teneatur. Cum ſymoniam conuentionalẽ dupliciter fieri contingat, vno modo abſ- 292
que interiori voluntatis actu emendi; ſed tamẽ pacto exterius adueniente. Secundo modo non ſolũ

actu exteriori, ſed etiam interiori; ideò de vtroque eſt videndum.

De primo Caiet. tract. de ſymon. quæſt. 2. tom. 3. opuſc. & Sotus non eſſe ſymoniam, neque ad reſtitutionem teneri dicunt, vt lib. 9. de iuſti. quæſt. 8. art. 1. ibi. Dubium hinc autem; quoniam ſymonia eſt voluntas aliquid emendi; ſed in hoc contractu non adeſt voluntas, niſi apparens, & ficta, licet mortaliter peccare affirment; nam eſt particeps ſymoniæ mentalis, ſcilicet vendentis, cui dat operam efficienter, & modo ſuo exemplo proximum ſcandalizat, & mentiendo ſe deturpat. Nauarr. autem ſymoniam eſſe exiſtimat, quia ad veram rationem ſymoniæ non eſt neceſſaria voluntas emendi; ſed ſatis eſt voluntas dandi ſpirituale pro temporali, vel è contra, vt in hoc caſu.

Veruntamen prior opinio mihi magis placet; namque fundamentum Nauarri non videtur ſolidum:
253 conſtituit enim diuerſitatem inter dare ſpirituale pro temporali, & venditionem, cum tamen idem ſunt prorſus; nam venditio eſt traditio rei pro pecunia; emptio autem eſt traditio, vel ſaltem obligatio dandi pecuniam pro re. Impoſſibile igitur eſt habere voluntatem dandi ſpirituale pro temporali, & non habere voluntatem vendendi; & è contra.

Ad fundamentum verò reſpondetur, talem non habere voluntatem dandi; ſed ſolum exterius tribuit, vt beneficium conſequatur; quamuis ab eccleſia puniri poſſe exiſtimem, quia apud eam ſymoniacus eſſe cenſetur, quoniam de apertis iudicat, tamen in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam beneficium reſignare non obligatur: In ſecundo autem ſenſu, ſcilicet quando voluntas dandi ſpirituale pro temporali, vel emendi ſpirituale pro temporali adeſt, omnes datum, & 254
receptum, ſub pœna peccati mortalis, reſtitutioni obnoxia eſſe fatentur. Quicquid lege ſub pœnis prohibetur non eſt faciendum, ſed hæc ſymonia legibus pœnalibus prohibetur: ergo. minor probatur ex cap. Quam pio, prima quæſt. 2. & de pact. Cum pridem, & cap. fin. & de tranſact. Præterea & Maioribus, de præbend. & Digni. & cap. Cum vniuerſum, de rerum permut. Tanta eſt. Inſinuatum de regul. & Tua nos. de ſymonia, & Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 100. artic. 6. nam id, quod coutra domini voluntatem comparatur, retineri nequit; ſed acquiſita per talem ſymoniam aduerſus Domini voluntatem, ſcilicet Chriſti dicentis. Quod gratis accepiſtis, gratis datæ; acquiſita fuerunt, igitur. Immo in reſpo. ad tertium ſubiungit non ſolum teneri reſignare beneficium; ſed etiam fructus perceptos; quinimo ēt eos, qui percipi potuerunt a diligenti poſſeſſore. Probatur. Collatio beneficij eſt nulla: ergo poſſeſſor bñficij eſt iniuſtus poſſeſſor, & fructus non facit ſuos, ſed quando dicit D. Th. teneri reſtituere ēt eos fructus, quos alias diligens poſſeſſor eſſet recepturus, non ita ſtricte eſt intelligendus; ſed moraliter, & deductis expēſis iuxta extrauag. Pauli II. Cum deteſtabile. Attamen circa hanc materiam præcipuũ eſt, vtrũ prædicta iura, acquiſitorum ipſo facto priuantia, intelligãtur de ſymonia cõuentionali tm̃, an requiratur ſymonia realis, i. vt res ſit iure data. Caietanus, & Sotus vbi ſupra affirmant, & ex iuribus ſup. cit. probant, & præſertim ex conſti. Pauli II. in qua dictæ pœnæ ſymoniacis imponũtur, & nemo negare poteſt, quin verè, & propriè ſit ſymoniacus, qui concludit contractum,

tractum, tradendo ſpirituale pro tē
porali : etenim definitio ſymoniæ
conuenit huiuſmodi ſymoniæ,cum
ſit venditio, & emptio rei ſpiritua-
lis;namque clarum eſt,vetam eſſe
venditionem,& emptionem, quan-
do contractus, & obligatio ex vtra-
que parte perficitur,quamquam res
nondum tradatur ; vt in temporali-
bus verè eſt venditio, & emptio,
cum vltrò, citròque eſt facta obli-
gatio ; licet res tunc non tradatur,
vt de ſymon. Si quis,& Sotus vbi ſu-
pra His denique Nauarr. autem di-
ctas pœnas non incurrere cenſet,
vbi ſup. & Bernardus Diaz in pract.
crimin. cap. 85. & ante eos Sylu. in-
nuit excomm.7.c.42.Felinus in cap.
de cætero,de re iud.colum. vltima,
& in cap. In noſtra de reſcript. co-
lum.2. Diuus Antoninus 3. part.tit.
24.& Pius V.in conſtitu. 5.Cum pri-
mum. quam ſententiam veriorem
155 eſſe exiſtimo, ſi praxim ſpectemus,
licet altera iuribus conformior eſſe
videatur. Verum,cum etiam ſit con
trouerſia inter doctores ; num v-
triuſque rei traditio requiratur,vel
rei ſpiritualis traditio ſolum ſuffi-
ciat,Caietanus, & Sotus reſpondēt,
rei ſpiritualis traditionem ſatis eſ-
ſe, quia res ſpiritualis in hoc con-
tractu principem locum tenet,& eſt
radix totius rapugnantiæ ad poſſe
vendi,& pœnas incurrere aſtruunt,
& ex cap. Si quis de ſymo. probant,
vbi conferens ordinationes ex pa-
cto rei futuræ ſymoniacus iudica-
tur,& pronunciatur. Nauarr. autem
aſſerit, vtrumque requiri, & putat
eſſe neceſſarium executioni deman
dare, vt ſymoniacus ab Eccleſia pu-
niatur c.23.nu.103. Armilla verb. ſy
monia §.4. Couarru. reg. peccatum.
2.p.§.8.num.7. verſ. ſic qui, & Sotus
etiam (quicquid dicat Nauarrus) in
hanc inclinat ibi.

His prælibatis; Probatur, quia ſic
ſtylus curiæ aſſeruat, & ex dicta
Bulla Pauli Secundi, vbi illæ pœnæ
aduerſus dantes, & recipientes ap-
poni videntur, quibus ſupponit,
traditionem debere præcedere ;
quare ad difficultatem reſponde-
tur, ſi de iure loquamur, longè ve- 156
rior eſt ſententia Caietani, & Soti ;
Si verò de conſuetudine, verior eſt
opinio Nauarri, & aliorum ; licetq;
veniat priuandus beneficio, & ex-
communicandus, non tamen ipſo
facto eſt priuatus, & excommunica
tus, niſi quando ex vtraque parte
rei ſpiritualis traditio, ac pecunia
eſt data, quod vſus comprobauit,
vt iuſtitia magis clareſceret, & ſy-
moniacorum impietas apud om-
nes inexcuſabilis eſſet.

Sed petet, cui nam facienda ſit re
ſtitutio. Sotus reſpōdet, quando pa-
ctum ante rei ſpiritualis collationē
diſſoluitur, licet ſolutū fuerit pre- 157
cium, nullum eſſe dubium, quin
reſtitutio eidem facienda ſit, qui
precium dedit, vt Caiet. verbo ſy-
monia.

Si autem ſymonia executioni
mandetur, ſcilicet ſi collatio, tam
beneficij, quam precij fiat, tunc po-
reſt eſſe dubium.

At Diuus Thomas ad quartū ſol-
uit dicendo. Si precium fuit acce-
ptum à ſolo Prælato, Eccleſiæ reſti-
tui debet ; Si verò a prælato, & col-
legio ſimul, pauperibus eſt diſtri-
buendum, vt 14. quæſt. 5. Non ſa-
nè, & de ſymon. De hoc. & Audiui-
mus, quod verum eſſe ſentio poſt
latam iudicis ſententiam, vt qui de-
dit, ob facinus ære priuetur, at qui
recepit, dominium non acquirat.
Veruntamen dum ſcelus non eſt
delatum ; ſed in foro conſcientiæ
latet, mihi perſuadere poſſum, reſti-
tutionem precij eidem faciendam,
qui dedit, ratio eſt, quia lex pœ-
nalis ante condemnationem rerum

Digitized by Google

non liget, ut ipſe obligetur eſſe executor ſui ſupplicij. Cum ergo, emptor beneficij veniat puniendus, non video, dominium in accipientem fuiſſe translatum. Committentes uerò ſymoniam realem, ex vtraque parte completam, ſiue in ordine accipiendo, vel eccleſiaſtico beneficio, aut quauis alia dignitate per Extrauag. Pauli II. grauiſſimis pœnis plectuntur. Primo ordinati
258 per ſymoniam ipſo facto ab ordinum executione ſunt ſuſpenſi, quare indigent diſpenſatione. Secundo, in acceptione beneficij ipſo iure collatio eſt nulla; vnde irrita eſt etiam poſtulatio, electio, prouiſio, & confirmatio. Tertio, non ſolum qui dando, aut accipiendo committunt ſymoniam; ſed mediatores, & procurantes excommunicationem latæ ſententiæ incurrunt, quam nemo abſoluere poteſt, niſi Roman. Pontifex, præterquam in art. mortis. Quarto, quicumque ſciunt, aliquem commiſiſſe ſymoniam tribuendo, vel accipiendo, aut fuiſſe mediatores in patranda ſymonia, ſiue procuratores ſub pena excom. latæ ſent. Romano Pontif. aut perſonis, ab eodem conſtitutis, id pate facere adſtringuntur. Sylueſt. autē in verb. ſymonia. §. 19. putat, hanc pœnam vſu contrario fuiſſe abrogatam, quia nullus iſtos ſymoniacos reuelare ſolet; ideo nullam pœnam, & cenſuram incurrere decernit. Hæc ſententia ante Bullam
259 Pij V. in qua prohibetur blaſphemia, concubinatus, & ſymonia, erat vera, poſt dictam vero cōſtit. Quintam veritatem non includit, quoniam renouatur pœna cum alijs. Quare modò quicumque ſciret, tales ſymoniacos manifeſtare teneretur, niſi forte hæc conſtitutio etiam quo ad hanc pœnam in aliquibus locis non fuerit vſu recepta, in quibus ratione conſuetudinis excuſantur. Quinto, eſt addita pœna a Pio V. in dicta conſtitutione, vt ordinatus ſymoniacè ſi de eo conuincatur, ab ordinum executione per decēnium, ſine vlla ſpe diſpenſationis, ſit ſuſpenſus, & per annum carceri mancipetur. Sexto, vt non ſolum collatio beneficij ſit irrita, & nulla; ſed qui acquiſiuit, ad omne beneficium ſit perpetuo inhabilis, & ſi ordine fuerit inſignitus, uel dignitates per ſymoniam comparauerit; ad ordines, & omnes dignitates inhabilis efficitur.

Verum licet qui ſymonia acquiſierit dignitates ſit inhabilis ad quamcumque dignitatem, non tamen eſt inhabilis ad quodcumque beneficium, quod non eſt dignitas. Qui verò acquiſiuit beneficium per ſymoniam, quamuis ex vi verborum non videatur incapax, niſi ad beneficium, tamen reuera redditur inhabilis ad omnes dignitatis, quoniam qui inhabilis efficitur ad id, quod eſt minus, multo magis ad dignitates, quæ ſunt quoddam maius. Septimo, qui pluries de hoc crimine fuerit conuictus, pœnas in corpore luit, & degradatur, & a fidelium conſortio ſegregatur; dicitur pluties, vt ad minus ter eſſe conuictum oporteat, vnde ſi bis, vel ſemel incurrat, dicta pœna non afficitur, quia ſemel, vel bis non dicuntur pluries. Cæterum quærere poteſt, an deſiderare beneficium ſimplex, aut curatum, ſiue prælaturas, Epiſcopatum, vel Summum Pontificatum, ſit per ſe malum. Reſpondetur non eſſe malum intrinſecè; eſt tamen periculum mali ordine quodam, minimū enim eſt deſiderare beneficiū ſimplex,

plex,& maius curatum, dignitates,
& Epiſcopatum multo maius: ſum-
mum vero Pontificatum eſt maxi-
260 mum; & cupiditas epiſcopatus fre-
quenter poteſt eſſe mortale,& deſi-
261 derium Summi Pontificatus frequẽ
tius. Nam adhoc, quod licitè deſide
ret quodcumque beneficium, duo
262 ex neceſſitate requiruntur, Primo,
vt probabiliter putet, ſe eſſe dignũ
illo beneficio. Secundo, vt intentio
nem in gloriam Dei, & vtilitatem
Eccleſiæ dirigat; quod præſertim
contingere poteſt, quando videt,
aliquem valdè indignum manife-
ſtè ſe ingerere ad illud petendum,
vel deſiderio laborandi in Eccleſia
pro mercede quam ex illa recipit,
quoniam aliquis clericus pauper iu
ſtè deſiderare poſſet potius benefi-
cium curatum, quam ſimplex, hac
intentione, vt cum ſit ſibi neceſſa-
rium quærere beneficium, vt ad or-
dines ſacros promoueri poſſit, ſim-
plex beneficium nollet, in quo labo
rare non tenetur, ſed curatum quę-
rit, vt ſuo labore vtilitatem, quam
recipiet ab Eccleſia, recompenſare
poſſit, aut zelo lucrifaciendi ani-
mas, aut impendendi ſe ipſum to-
tum, & ſuos labores, ad eas Domi-
no acquirendas. Deſiderium verò
Epiſcopatus frequenter poteſt, niſi
exiſtimet, ſe dignum valdè probabi
liter; nam onus epiſcopale eſt onus,
angelicis humeris formidandum.
Etenim Epiſcopi debent eſſe re ue-
ra perfecti; magna autem, & eui-
dens eſt imprudentia ſemetipſum
iudicare talem Secundo, quia com
muniter tale deſiderium exoritur
non ſolum ex cupiditate auaritiæ,
ſed etiam vanæ gloriæ, & ex com-
muni ſententia Doctorum eſt am-
263 bitio maxima. Attamen ex duplici
cauſa hoc deſiderium licitum eſſe
poteſt. Primo, ex quadam Spiritus
Sancti admonitione, quæ ſpecia-
tim in magnis neceſſitatibus eue-
nire ſolet. Secundo, ex magna,
& euidenti Eccleſiæ neceſſitate, &
vtilitate, quæ tunc præcipuè eſt,
quando periculum adeſt, ne Epiſco
patus perueniat ad manus Epiſco-
pi hæretici, vel alterius malæ vitæ
hominis. Cupiditas vero Summi
Pontificatus præ maxime periculo-
ſa eſt, quia eminentem quandam
perfectionem, & multo maiorem,
quam Epiſcopatus, depoſcit; nam
eſt onus grauiſſimum, & plurimis
periculis expoſitum, & onus maxi-
mi honoris, & gloriæ, & præeminẽ-
tiæ in tota Dei Eccleſia. Ex dictis
manifeſtè apparet, quid ſit dicen-
dum de ijs, qui diuerſis, & inuſita-
tis modis, & illicitis, ad beneficia,
prælaturas, epiſcopatum, vel Sum-
mum Pontificatum peruenire, &
malis artibus acquirere nituntur;
non enim video, qua ratione iſti
poſſint excuſari a mortali pecca-
to; immo credo, niſi reſipiſcant, &
de erroribus pœnitentiam agant,
perpetuo damnari.

CAP. LV.

De beneficijs iuſte acquirendis, & de reſtitutione bonorum, ad beneficia ſpectantium, facienda.

CVm de ſymonia, in rebus ſpiritualibus commiſſa, ſatis verba fecerimus, vt ſciat etiam, quid, & quomodo in his ſe gerere expediat, dicendum eſt. Acquirendo enim beneficium adipiſcitur ius percipiendi fructus in perpetuum illius beneficij, cum obligatione iñ ad aliquas functiones ſpirituales exercendum. Quod nomen

264 deductum eſſe videtur, vel a benefi-
ciarijs militibus, aut ex eo, quod ex
natura ſua gratis conferri oportet,
quando enim gratis datur, commu
ni vocabulo beneficium nomina-
tur: ſiue a benefactis populi colle-
cta eſt maſſa beneficiorum ex elee-
moſynis populi. Namque ab initio
Euangelicæ naſcentis Eccleſiæ, ho-
mines diuino cultui deputati, a po-
pulis ſuſtentabantur, vt in hiſto-
rijs, tam Eccleſiaſticis, quam profa
nis, omnes gentes feciſſe habetur.
Cum enim Deus in partitione ter-
ræ promiſſionis aliquam partem ſa-
cerdotibus & leuitibus non tribuiſ
ſet, decimas, atque primitias eis da-
ri præcepit, vt ſuſtentarentur; in le-
Luc. 8. ge vero Christiana redemptor no-
ſter & ex eleemoſynis vitam duxit,
& eandem vitam ſecuti ſunt omnes
Apoſtoli, & eorum tempore primi-
tiua Eccleſia, & poſt primitiuam
Eccleſiam alij ſacerdotes, & multæ
Eccleſiaſticæ perſonæ per multos
annos in communi ſuſtentabantur
eleemoſynis populorum, quas in-
numeras cumularent; nã illi primi
Act. 3. Chriſtiani valde liberales erant in
ſacerdotes, pauperes, ac viduas, &
poſtea ex multis eleemoſynis colle-
ctæ ſunt plurimæ pecuniæ, & ſta-
bilia bona adepta, & aliqua gratis
donata fuerunt. Quæ dum in com-
muni erant, & permanſerunt, po-
teſtati Epiſcoporum, tanquam legi-
timorum diſpenſatorum, erant
emancipata, vt ſibi, & clero, &
fabricæ, ac pauperibus ſecundum
cuiuſque neceſſitatem darent, &
diſtribuerent, vt 12 quæſt. prima,
Epiſcopus, At poſtea adaucto pau-
lo plus Clericorum numero, vix il-
la communis vita ſufferri poterat:
vnde D. Auguſtini temporibus (cu-
ius diem feſtum hodie colimus)
265 lis ſub iudice erat, vtrum expedi-
ret initiari ſacerdotes, niſi qui com
munem vitam agere deberent, vt
capite. Certe. vbi nullum ordinare
clericum ſtatutum fuiſſe fatetur,
præter eum, qui ſecum manere vel-
let viuendo in communi; ſed ecce,
inquit, in conſpectu Dei muto con
ſilium. Qui voluerit habere aliquid
proprium, quibus nõ ſufficit Deus,
& Eccleſia ſua, maneant vbi volũt,
& vbi poſſunt, non eis aufero cle-
ricatum, nolo hypocritas. Cum igi-
tur Clerici cum ſuo Epiſcopo com
munem vitam ſeruare nollent, &
auaritia eorum animos introiſſet,
& bona communia fideliter non di
ſtribuerentur, facta bonorum diui-
ſione in quatuor partes, ſingulas
ſingulis aſſignauerunt, Epiſcopo ſci
licet vnam, reliquo autem clero al
teram, & fabricæ neceſſitatibus al-
teram, & denique quartam paupe-
ribus addixerunt; & id fieri cœpit
ſanctorum Hieronymi, & Auguſti-
ni temporibus, vt 2.2. quæſt. 2. Qua-
tuor. & de redditibus. & Mox. Be- 266
neficia autem eccleſiaſtica alia mo-
do ſunt ſecularia, alia regularia:
ſecularia ſunt Papatus, Epiſcopa-
tus, & alia. Regularia ſunt Abbatię,
prioratus, & in aliquibus locis Ar-
chimandritatus; & licet modo ali-
qui Abbates, & Priores ſeculares
inueniantur; tamen probabiliſſimũ
eſt, has prælaturas ex ſua prima in-
ſtitutione fuiſſe regulares, quæ po-
ſtea clericis ſecularibus in comen-
dam traditæ fuerunt. Horum bene-
ficiorum alia habent iuriſdictionẽ:
aliqua non; ſed ſolum aliquod offi-
cium: quæ habent iuriſdictionem,
ſunt duplicis generis: alia enim iu-
riſdictionem in vtroque foro exer-
cent, vt ſunt fere omnes dignita-
tes; alia vero tantum in foro inte-
riori iuriſdictionem obtinent, vt
ſunt beneficia curata; quæ vero
nullam habent iuriſdictionem,
ſunt Canonicatus, Perſonatus, ca-
pellania,

Digitized by Google

pellania, præſtimonium, & omnia
alia, quæ beneficia ſimplicia vocan
tur, quæ nõ diuerſa officia habent in
267 Eccleſia. Beneficia aũt duobus mo-
dis concedi ſolent. Primo, in titu-
lum; & hæc conceſſio ex natura
ſua eſt perpetua: alio modo conce-
di conſueuerunt in commendam,
vt de elect. in 6. Nemo. & hæc col-
latio non erat perpetua; ſed ad ſex
menſes, & commenda dicebatur
268 a commendo; alicui autem aliquid
commendare, non eſt tradere in
perpetuum. Sed eſt, alicuius fidei
rem aliquam ad tempus committe-
re, & id fiebat propter vtilitatem
Eccleſiæ curatę: Etenim plerumque
mortuo beneficiato non poterat ſta
tim inueniri idonea perſona, cui be
neficium illud daretur, & perpetuo
in titulum concederetur: iccirco
quouſque idoneus inueniretur, al-
terius fidei ad ſex menſes commen-
dabatur: poſtea autem commendæ
cœperunt concedi in perpetuum,
vt his noſtris temporibus paſſim vi
demus fieri, ſed commendatarij le-
gant Sylueſtrum verb. commenda,
vt perdiſcant, quomodo ſe debeant
gerere.

Ad conſequendum vero benefi-
cia, & dignitates, aliquæ conditio-
nes ſunt neceſſariæ, ſaltem quo ad
maiorem partem; quædam vero li-
citæ requirũtur, vt beneficia acqui-
269 rantur ſine peccato. Prima, neceſſa-
rius eſt ſexus maſculinus, fœminæ
enim non ſunt capaces; Hermaphro
diti, etiam ad dictum ſexum magis
inclinantes: ſi autem paris ſit vtra-
que potentia, cum dubium rema-
neat, an pro mari, aut pro fœmina
haberi debeat, non eſt capax bene-
ficij, quia eſt monſtrum; & in dubijs
tutior pars eſt eligenda. Secunda,
requiritur fides, & baptiſmus, vt
expreſſe habetur cap. Vnico de
presbytero, non baptizato. Tertia,
depoſcitur aliquis ordo, late acci-
piendo ordinem, prout etiam com-
prehendit primam tonſuram; quia,
vt aliquis beneficio potiri poſſit,
primo debet eſſe ordinatus, vel ſal-
tem prima tonſura inſignitus.
Quarta, requiritur ætas debita. Nul 270
lus enim eſt capax beneficii, quan-
tumuis etiam ſimplicis, ante annũ
decimumquartum, vt in Sac Conc. Seſſ. 23.
de refor. Beneficii autem curati c. 6
non eſt capax ante annum vigeſi-
mumquintum, vt de elect. Cum in
cunctis. Veruntamen eſt verum, ęta
tis rationem ad beneficia licitè cõ-
ſequendum ex aptitudine ad ſacer-
dotium, ac temporis propinquita-
tem deſumi. nam annus poſt colla-
tionem beneficii conceditur ad re-
cipiendos ordines; itaque erit ca-
pax ad beneficium curatum inchoa
to anno vigeſimoquarto, vt Sacr.
Conc. de reform. dignitates autem, Seſſ. 24.
quibus non eſt annexa cura anima- c. 12.
rum expoſcunt ętatem 22. anno-
rum, vt ibidem. Quinta, requiritur,
vt ſit legitimus; nam illegitimi ſunt
irregulares, & inhabiles ad ordi-
nes, & beneficia, cum quibus ad or-
dines minores, & beneficia ſimpli- 271
cia Epiſcopus diſpenſare poteſt; ad
curata vero, & dignitates ſolus Pa-
pa, vt de fil. presbyt. cap. 1 & 2. Sex-
ta expoſcitur, vt non ſit aliqua ec-
cleſiaſtica cenſura innodatus; nam
ſi eſſet cenſura irretitus (dummo-
do ſit valida) collatio eſſet irrita; ſi
vero eſſet omnino inualida, equi-
dem inhabilis non eſſet, vt de cler.
excommun. Poſtulaſtis & de elect.
Cum inter; ſi etiam excommunica-
tio, vel cenſura ignoretur, non im-
pedit collationẽ beneficii; vt Gloſ.
notat in cap. penult. de cler. excom-
mun. & Nauar. idem eſſe verum, af-
firmat de aliiſquoque cenſuris. ca-
pit 2. num. 133. Septima, requiritur,
vt non ſit filius hæretici, vel hære-

Digitized by Google

ticæ matris mortuorum, niſi antè
mortem fuerint Eccleſiæ reconci-
liati; & ex parte hæretici patris id
vſque ad nepotes extenditur, vt de
hæret. in 6. Quicumque. §. Hæretici
autem, & capite ſtatutum de hæret.
Octaua, depoſcitur, vt beneficium
non acquirat ad inſtantiam alicu-
ius hæretici eodem tit. quicumque.
§. Ad hæc. & ſi ad ſedulitatem hære-
tici, & eiuſdem inſtantiam recipiat,
perpetuò inhabilis ad alia etiam be
neficia efficitur. Hæ conditiones
exquiruntur ad hoc, vt collatio be-
neficij, atque aceptio ſit valida. No-
na eſt, vt beneficium licitè recipia-
tur, videlicet ſine ui, aut fraude, vt
de reſt. ſpol. cap 1. Decima eſt ſin-
gularis pro beneficio curato, vt il-
272 le, qui habet vnum beneficium cu-
ratum, alind ſuſcipere non poſſit,
niſi ſuum reſignet; & ſi alterum re-
cipiat, vtroque priuatur, ut Sacrum
Concilium Trident. de refor. ſeſſ.
7. cap. 4. & ſeſſ. 24. cap. 17. Vndecima
eſt, vt recipiens beneficium ſit di-
gnus. Duodecima eſt, vt beneficia
ſecularia ſecularibus, regularia ve-
Seſſ. 14. ro regularibus tradantur, de refor.
c. 10. Et ſi regularia ſecularibus confe-
273 rantur, ſuſcipere habitum, & profeſ
ſionem emittere debent, vt ibidem.
Decimatertia eſt, vt beneficium lici
tè accipiat, & fructus faciat ſuos, or
dine inſigniri debet: Quare non ſi
ſuſcipiat ordines ſacros, alicui be-
neficio annexos, legitimo ceſſante
impedimento, in perſonatibus qui-
dem, præbendis, & alijs ſimilibus,
voce in capitulo, & medietate di-
ſtributionum quotidianarum pri-
uatur, vt in Clement. de ætat. &
qualit. Vt ij, qui. Curatum verò be-
neficium conſequens, intra annum
debet promoueri ad ſacerdotium,
274 & niſi promoueatur, ipſo iure be-
Seſſ. 24. neficio ſpoliatur, vt de elect. in 6.
c. 12. Licet; & Sac. Concil. de reformat.

Quæritur primo, vtrum habere ſi-
mul plura beneficia curata, vel ca-
thedralia ſit intrinſecè malum. Re- 275
ſpondetur non eſſe, vt propter ali-
quam cauſam ſaltem fieri non poſ-
ſit licitum, accedente diſpenſatio-
ne Sedis Apoſtolicæ. Parum tamen
conformatur iuri naturæ, & rarò
eſt ſine peccato, & iure humano
prohibitum, vt in multis conſtitut.
habetur de præben. & in ſexto, & in
Sac. Concil. Trident. cap. 17. duæ,
aſſignantur cauſæ; altera eſt, quo-
niam eccleſiaſticus ordo peruerti-
tur, quando vnus clericus occupat
plura beneficia; Altera eſt, qa poſt
beneficium ſufficiens, acquiſitum
ad honeſtam ſuſtentationem vitæ,
non quæritur alterum, niſi affectu
cupiditatis, & auaritiæ. Quia tamē
pluralitas beneficiorum non eſt
omnino intrinſecè mala, ideo ex
cauſa diſpenſari valet. Cauſa autem 276
debet eſſe grauis, & probabili ratio
ne digna; & ſufficiens ad diſpenſan-
dum eſt paucitas fructuum. Secun-
da, poteſt eſſe neceſſitas Eccleſiæ, ſi
ſtatim de miniſtro idoneo accom-
modatè prouideri nequit; tunc
enim ad ſex menſes in commēdam
concedi ſolebat; & hac noſtra ætate
in locis, hæreſi infectis, ob penu-
riam bonorum catholicorum, &
potentium, ſæpenumero neceſſariū
eſt, conferre præſtanti, & munda-
na authoritate potenti plures ca-
thedrales, & dignitates. Alia autem
Eccleſiæ neceſſitas vix reperiri po-
teſt, vt vni poſſit concedi pluſquam
vnus epiſcopatus, vt Sac. Conc. ſeſſ.
23. c. 1. Cæterum aduertat, qn̄ ex au
thoritate, & diſpenſatione Sūmi Pō
tificis plures Epiſcopatus, dignita-
tes, vel beneficia curata eſt aſſecu-
tus, & poſſidet; non eſt tn̄ ſemper in
conſcientia tutus; quia non ſemper
ex probabili rōne, & cauſa obtinet
diſpenſationem, & etiā ſi exprimat
proba-

probabilem cauſam, quia frequentiſſimè non mouetur ex ea; ſed ex affectu adimplendæ improbę cupiditatis, & ab auaritia circunfertur, ideo aduertat. Tertio, quando onus ferre, & duabus Eccleſiijs bene ſeruire nequit; & ratio, atque iuſtitia commutatiua depoſcunt debitum ſeruitium.

Quæritur ſecundo: An Epiſcopi, & Curati, & Clerici aliqua bona beneficiorum pauperibus ſub pœna peccati mortalis dare teneantur, & niſi illa diſtribuerint, ad reſtituendum obligentur. Alexander 3. part. q. 36. mem. 5. art. 2 Ric. in 4. diſt. 45. ar. 3. q. 1. Archi. ſuper cap. Statutum §. Aſſeſſorem, de reſcriptis in 6. Pan. in cap. Cum eſſes de teſt. num. 21. & 23. Thomas Vuald. tom. 1. li. 4. c. 42. & quatuor ſeq. aſſerunt, teneri ad reſtitutionem. Probant ex Diuo Ambroſio ſerm. 81. tom. 3. in illud Luc. 12. Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit. Hieronym. in cap. 3. Iſaiæ. in illud, Rapina pauperum in domo veſtra tom. 1. Et 1. q. 1. Clericos, & 16. q. 1. Quoniam; deinde inquit Apoſt. Si quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, & non grauetur Eccleſia, vt ijs, quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat, igitur multo magis Clerici mortaliter peccant, & ad reſtitutionē adſtringuntur, ſi ea, quæ ſuperſunt, pauperibus nō diſtribuunt; nam quicquid ſupereſt eis, eſt pauperum. Secunda opinio eſt Caiet. 2. 2. q. 8. ar. 7. dicentis, quando illa portio, aſſignata clericis, & præſertim Epiſcopis, eſt abundans modo notationis digno, tunc duas partes, alteram in vtilitatē eccleſiæ expendere, alterā verò pauperibus diſtribuere obligātur; & licet ex iuſtitia adſtringi non dicat, tamē ex ſuis dictis colligitur, vt ibi videre eſt. Probatur: Epiſcopus, & Clerici ex hoc, quod habent ſuam partem ſeorſum, tamen portio pauperum non eſt eis ſubtracta de iure: ergo illis ex iuſtitia debetur. Tertia eſt Diui Thomæ, artic. 7. aſſerentis duo, videlicet ſi bona non fuerunt diuiſa, ſed adminiſtrationi Epiſcopi, vel cleri commiſſa, partem pauperibus non diſtribuendo mortaliter peccant, quia retinent, quod non eſt ſuum. Si autem portio Epiſcopo, & Clericis ſpecialiter eſt aſſignata, eadem eſt ratio, ſicuti de ſuis proprijs bonis, ita vt ſolum peccent mortaliter, non dando tempore neceſſitatis, vel propter moderatum affectum, & non ratione iuſtitiæ, cum ſint domini illorum. Probatur. Ius ſtipendiorum eſt proprium laborantium ex iuſtitia, ſed dicta bona Epiſcopo, & Clericis vt ſtipendia pro laboribus fuerunt aſſignata: ergo. Secundo multi Epiſcoporū, quæ ſuperſunt, pauperibus non diſtribuunt; ſed aliter faciunt: ergo ſignū eſt ex communi vſu, & praxi eccleſię comprobatum, talem diſtributionem pauperibus non eſt applicandam.

1. Timo. cap. 5.

Pro ſolutione difficultatis dicendum eſſe exiſtimo, ſi in locis verè facta fuit illa diuiſio in quatuor partes, & cuilibet ſua portio aſſignata, certiſſimū, & verum eſſe puto, neminem Epiſcoporum, & clericorum teneri ad exuperantia dandum pauperibus ex iuſtitia, cum quilibet ſuam portionē receperit; ſi aūt nō fuerint ita bona diuiſa, & aſſignata, Epi, & Clerici ex iuſtitia partem bonorū, debitā pauperibus, diſtribuere obligantur: vnde pro ſolutione tres pono concluſiones Prima: ſi aliqua bona nunc in aliquibus locis reperiuntur, quæ populi in ſubſidium pauperum dabant, & offerebant, iuxta prudentiam Epiſcopi pauperibus diſpenſari oportet. Probatur, bona ſunt pauperum; ergo illis ex iuſtitia 277

tia

tia diſtribui neceſſe eſt. Secunda, ſi bona diſtributa fuerint, ita vt Epiſcopo, clero, fabricę, Eccleſię, & pauperibus ſuæ portiones fuerint aſſignatæ, Epiſcopi, & Clerici ex iuſtitia pauperibus expugnantia diſtribuere non tenentur. Probatur. Miniſtri noſtræ Eccleſiæ ſunt præſtantiores antiquis, & Leuiticis, ſed decimæ, & primitiæ dictis miniſtris, tamquã ſtipendia, pro ſeruitio populis exhibendo tradebantur, & quicquid placebat ſibi faciebant, ergo & miniſtris noſtræ Eccleſiæ debent dari ſtipendia, quæ in proprios vſus expendant, & de ſuperfluis faciant, quod ſibi placebit. Tertia probabili ratione exiſtimo, portionem pauperibus fuiſſe aſſignatam, & hoſpitalibus, & Xenodochijs, & ſocietatibus annexam, Probatur. Etenim eſt rationi conſonum, & facillimè credẽdum, vt tot viri perfecti, quales sũt Epiſcopi, bona pauperibus aſſignauerint, quando diſtributa fuerunt, ne hoc bonum exemplum de eccleſia demerent, & pauperibus iniuſtitiam irrogarent; ideò probabile eſt, portionem pauperum tunc in diuiſione bonorum dictis pijs locis fuiſſe annexam; nam alia loca non video, quæ diſtribuant bona pauperibus.

Ad loca Sanctorum reſpondetur, includere veritatem, eſſe obligatos in caſu neceſſitatis, ita vt ex charitatate, ac neceſſitatis tempore, & non ex iuſtitia dare teneantur. Nam ſi pauperes fuerint in neceſſitate conſtituti, & clerici ex ſuperfluis redditibus agros, & bona emerent, tunc contra iuſtitiam, & charitatem facerent, quod Dominus prohibuit dicendo. Nolite eſſe ſoliciti in craMatt 6. ſtino. Et licet, non dare pauperibus dicta bona, Sancti rapinam vocent, hyperbolicè, & non propriè loquũtur. Veruntamen clerici aduertant illud, Quod refertur a Sacr. Concil. Trid. de refor. ibi Omnino verò eis interdicit, &c. Seſſ. 25. cap. 1.

Ad locum Diui Pauli reſpondetur eſſe verum, quando bona ſunt in communi, vt ſuo tempore, quæ nondum erant diſtributa.

Ad argumentum reſpondetur auth. non eſſe omnino verum, nam bona fuerunt iuſtè diuiſa, & clericis ſua portio, tamquam ſtipendium, aſſignata, quæ alijs non debentur ex iuſtitia.

Ad fundamentum Caietani reſp. licet bona exuperantia habeant, quæ ad fulcimen tũ vitæ ſufficiunt, tamen ea pauperibus ex iuſtitia propriè elargiri non adſtringuntur, nã eiſdem ſua portio aſſignata, & contributa fuit: Et quamquam longi tẽporis interuallo Epiſcopi, & Clerici ditiores euaſerint, etiam hoſpitalia, & Xenodochia eandem percurrerunt fortunam.

Ad argumentum reſpondetur, Epiſcopos, & Clericos ab huiuſmodi oneribus eſſe exemptos, quãdo fuit facta diuiſio, & ita factum eſſe exiſtimo.

C A P. LVI.

De natura mutui, commodati, depoſiti, & pignoris.

ANtequã de vſura pertractemus, natura mutui, cõmodati, depoſiti, & pignoris, in quibus committitur, eſt conſideranda. Mutuũ enim eſt translatio dominij, & vſus rei, quæ conſumi poteſt a dante in accipientem, cũ obligatione reſtituendi poſtea eidem mutuanti eãdem rem in ſpecie, numero autem diuerſã; dicitur translatio dominij, quia res tradita, ſtatim efficitur propriè eius, cui mutuatur. Vnde mutui nomẽ ex meo, & tuo deducitur; ideſt do tibi 219

meum,

meum, vt habetur in ff. Si certum petatur. l. 2. §. Appellata, ex quo ſequitur, vt ſi poſtquam rem mutuo acceperit, ſi illa perit, ei pereat, qui mutuo recepit. Ex parte vero materiæ, quæ mutuatur duo requiruntur. Primo, vt ſit res, quæ vſu conſumi poſſit omnino. Huiuſmodi ſunt, quæ ad aliquid horum trium capitum reuocantur. Videlicet numeri, ponderis, & menſuræ ut d. l. Ea ſolum, quæ in numero continentur, quæ ex natura rei ad mutuandum fuerunt inuenta, & quæ ſolo mutuo permutari ſolẽt, ſicuti eſt pecunia, publico ſigno excuſſa; in pondere inueniuntur, quæ certo taxato precio vendi ſolent pro pondere certo. Menſura autem intelligi non debet quæcunque menſura; ſed menſura continens, ſcilicet quæ includit, quod menſurat, vt menſuræ granorum, & aliarum rerum liquidarum: Vnde illa excluduntur, quæ menſurantur menſura non continẽte, ſcilicet palmo, vlna, & huiuſmodi. Secundo, ad rationem mutui requiruntur, vt ad eum modum tradantur, quo ex natura ſua, vel ex conſuetudine dari ſolitum eſt, videlicet pecunia tribuatur in numero, granum in menſura, aut pondere; quare ſi mutuator frumentum alicui non menſuratum mutuat, cum onere, vt ſequenti anno ſibi granũ reſtituat non menſuratum, non eſt propriè mutuum. Dicitur, vt in eadem ſpecie reddatur; id autem aliter intelligitur de re, quæ cadit ſub numero, & aliter de re, quæ cadit ſub pondere, & menſura. Nam res, quæ numero laboratur, ſicuti eſt pecunia, cuiuſcunque ſpeciei ſit, ex parte materiæ ſemper eiuſdem ſpeciei eſſe vocatur: Ex parte numeri mutuans decem aureos, reſtituere decem tenetur in eadem ſpecie, & ſi in argento, vel ære perſoluantur dummodo non ſit damnum ratione illius monetæ, reſtitutionem eſſe factam rectè cenſetur. Quæ autẽ ad pondus, & menſuram referũtur, neceſſario depoſcunt, vt res in eadẽ ſpecie, & iuxta ſuam naturam reſtituatur; nam ſi alicui libras decem argenti in pondere mutuauit, alias decem in pondere iuſtas, & eiuſdẽ æqualitatis perſoluere tenetur, ita vt ſolum perſoluatur diuerſum in numero: namque ſi idem redderetur, profecto nõ eſſet mutuum; ſed commodatum. Commodatum eſt 279
alicuius rei ad aliquem ſpecialem actum gratuito facta conceſſio, & non translatio, iuxta Gloſ. in c. Vnico de commod. dicitur ad aliquem ſpiritualem vſum, vt a mutuo diſtinguatur, & aliis, & præcipuè a precario (quod nil aliud ſignificat, niſi quod precibus datur.) Precarium 280
enim ad vſum incertum; commodatum vero ad certũ reuocatur. Hinc fit, precarium nullã temporis determinationem habere; Commodatũ aũt, ad certum & determinatũ ipſ reſtringi, vt ff. de precario l. 2. §. 1. & de precarii capit. Nouiſſimo. Commodatum vero repeti nequit antè 281
tempus neceſſarium ad illum, cui fuit conceſſum, & ſi reuocetur cum intereſſe ipſius commodatarii, ad ſatisfactionem de intereſſe tenetur, vt l. in rebus ff. commodati, & de commod. c. vnic. quod puto eſſe verum in foro exteriori, etiam ſi reuocet rem commodatam ad liberandum ſe ab aliquo detrimento; tamẽ in foro interiori ſentio non teneri, quoniam ex liberali, & benefica ſua actione ad eximendum alium a dãno, & ad non ſe liberandum a detrimento non tenetur, vt Syluest. ver. Commodatum §. 4. Hinc ſequitur etiam, vt ſi commodatarius intra tempus præfixum re commodata vti non poterit, etiam ſi ſine ſua culpa,

culpa,eo tempore elapſo, aduerſus
voluntatem ipſius commodãtis vti
nequit,vt Abb.in cap. Vnico de cõ-
modato num.7. dicitur conceſſio
gratuita,quoniam ſi gratis non cõ-
cedatur, ſed aliquid accipiatur pro
ipſo commodato, non eſt amplius
commodatum; ſed locatio.dicitur,
non transfertur dominium; ſed ſo-
lum vſus rei conceditur, vnde con-
ſequentur res eadem eſt reſtituen-
da,vt l. rei commodatæ ff. commo-
dati,& deinceps ſi res perit, domi-
no ſuo perit,& ſimiliter ſi deficit in
eo vſu,ad quem eſt commodata, &
id ſine culpa commodatarij,vt l.eũ
qui rem & l.vlt.ff.commodati. Ad-
uertat autem commodatarius, ne
commodatum ſua culpa etiam le-
uiſſima conteratur, vel pereat,quia
ad totum damnum compenſandum
condemnabitur,vt d.c.Vnico.Si au
tem res in vtilitatem ipſius commo
dantis commodata fuit,commoda-
tarius ad detrimentum factum non
obligatur, niſi effectum fuerit ex
culpa, vel dolo. Commodati etiam
materia latius patet, quam materia
mutui;namque omnes res tempora
les,ſiue mobiles,vt ſeru⁹,& equus,
vel immobiles,vt domus,& viridar-
rium, immo pecunia enumerata,
ad oſtentationem, & vanam gloriã
commodari valent; & nomine oſtẽ
tationis intelligo, cum res omnino
282 non conſumitur. Depoſitum eſt
res,alienæ fidei credita,ſeu data,vt
ff.depoſ. l.1. & ſolum habet locum
in mobilibus,vt Gloſ. in cap. Bona
fides de depoſ. dicitur alienæ fidei,
ad differentiam mutui, & commo-
dati; nam in mutuo non tantũ vſus
rei conceditur;ſed adhuc dominiũ;
in commodato autem aliquis termi
natus vſus condonatur, & nullo pa
cto dominium datur; in depoſito
autem nullum dominium, & vſus
conceditur,vt l.licet ff. depoſ. & l.
qui furtum.ff.de vend.fur.& c. Bo-
na fides de depoſ. Vnde qui vtitur 283
depoſito, per modum depoſiti tra-
dito, furtum committit; quia rem
alienam inuito domino contrectat,
vt cit. l. in duobus tamẽ caſibus vti
poſſe ſentio. Primo,cum probabili
ratione putat, ipſum deponentem
id conceſſurum, vel ratum habitu-
rum,vt l.qui re ff. de fur. Secundo,
quando aliquid ex his deponit,quę
diximus,propriè eſſe materiam mu
tui, & per modum mutui concredi-
tur, ſcilicet non clauſum, neque
obſignatum, tunc enim non habet
rationem depoſiti;ſed mutui:quare
pecuniã,ſibi conſignatã ad modum
mutui, ad ſuum lucrum applicare
poteſt,nec ad aliquam portionem
lucri tradendam ipſi deponenti te-
netur, niſi fortè pactum de parte
lucri inter ſe interceſſerit; vel niſi
ex hoc,quòd vtitur pecunia depoſi
tata,contingit ſibi mora ad reſtituẽ
dum depoſitum l. ſi ſacculum ff. de
poſ. & multo magis ſi dominus ex
depoſitatæ pecuniæ vſu damnum,
& intereſſe ratione moræ paterc-
tur; tunc enim ad ſatisfaciẽdum de
illo intereſſe adſtringeretur; aliter
depoſitarius non obligatur ad reſti
tutionem rei, ſi pereat, nec partis,
ſi conſumatur, niſi quando res defi
cit ex dolo ipſius,vt l.ſi ſine dolo ff.
depoſ. quoniam lata culpa rationẽ
doli habet,vel dolus eſſe prætendi-
tur. Aliquando etiam ex leui culpa
ad reſtitutionem obligatur, videli-
cet ſi pactum inter depoſitarium,&
deponentem interpoſitum fuerit,
vt ff.depoſ.l.1.§.ſi conueniat,& mul
to magis ſi depoſitarius pro depoſi
ti cuſtodia mercedẽ accipiat,ead.l.
Si quis & Gloſ. in cap. Bonafides;
Immo aliquoties ad reſtituendum
tenetur, ſi res leuiſſima culpa pe-
reat, ſcilicet quando depoſitarius
ſe obtulit ſpontè deponenti, aut ſi
pactum

Digitized by Google

pactum interponatur, vt l.1.§.ſæpe
euenit ff. depoſ. Eodem modo ad
ſtringitur, ſi res eſt depoſitata in vti
litatem ipſius depoſitarij, vt Sylue.
verb. depoſitum nu.2. Si res quoque
depoſitata idem periculum cũ pro-
prijs rebus depoſitarij obieri, & rẽ
propriam depoſitarius perſeruat
depoſito non ſeruato, tum in foro
exteriori id ex culpa, vel dolo eue-
niſſe prætenditur, & iudicatur. In
foro autem interiori ſi nulla culpa,
aut fraus interceſſit; ſed ſolum cum
non poſſet ſeruare vtrumque, rem
peculiarem cuſtodiuit, ad nihil te-
netur, niſi fuerit in mora. Verum
eſt tamen, ſi res æque periiſſet apud
deponentem, vt deperit apud depo
ſitarium etiam depoſitario exiſten-
te in mora, depoſitarius ad nihil re
ſtituendum adſtringeretur, quoniã
tunc mora non eſt cauſa, vt res per-
284 datur. Depoſitarius etiam reddere
depoſitum deponenti tenetur, quã-
docunque deponens illud repetit,
cap. Bona fides; & hoc etiam ſi inter
ceſſerit pactũ, vt aliquo certo tẽpo-
re reſtituere, ut l.1. §. ſi depoſuero.
ff. depoſ. In quatuor autem caſibus
285 reddere non obligatur. Primo, ſi
deponens efficiatur furioſus, & ma-
xime quoniam ei aliquod periculũ
imminet ex vſu depoſiti, vt ſi depo-
ſuiſſet gladium. Secundo, ſi deponẽ
tis bona fuerint, tum inde ex ali-
qua cauſa publicata, tunc enim de-
poſitum redditur iniuſtè deponen-
ti; ſed illi eſt dandum, cui bona pu-
blicata adiudicantur; & ſi deponen
ti reſtituatur, ad ſatisfaciendum, &
reſtituendum tenetur. Tertio, quã-
do ipſe deponens illud furatur.
Quarto, cum fur rem furatam de-
ponit apud dominum, cui eam fur-
286 ripuit. Pignus eſt obligatio rei mo-
bilis, pro debito facta, ad ſecurita-
tem creditoris, & dicitur pignus
quaſi manus ad pugnum quædam
traditio, ff. de ver. ſignifi. l. plebs §.
Pignus dicitur rei mobilis, quoniã
res huiuſmodi propriè in pignus
tradũtur; dicitur pro debito facta,
ad excludendum mutuum, commo
datum, & depoſitum; dicitur ad ſe-
curitatem creditoris, ut libentius
rem pro pignore tradat. Quod duo
bus modis contrahitur. Expreſſè, &
tacitè; expreſſa traditio eſt triplex,
conuentionalis, quæ ſola conuen-
tione conſtituitur. ff. de pignor. act.
act. l.1. Prætoria, quæ fit Prætore mã
dante, & iudicialis. Tacita vero fit
multis modis, & Syluest. duodecim
enumerat. verb. Pignus. nu.2.

CAP. LVII.

*De prohibitione vſuræ, in vero & for-
mali mutuo commiſſa.*

Primo quæritur, an vſura iure
diuino, & naturali ſit prohibi-
ta. Videtur primo non eſſe prohibi-
tam. Probatur primo, quod lege di-
uina permittitur, id prohibitum eſ-
ſe non videtur, at lege diuina fœne-
rari conceditur. Non fœneraberis Deu. 23
fratri tuo; ſed alieno, ergo. Secun-
do, iura humana, quibus iuſtitia in-
ter ciues conſeruatur, vſuras conce
dunt, vt toto tit. de vſuris, ergo. Ter
tio ſcienti, & volenti nulla fit iniu-
ria, eſt regula iuris; ſed mutuatarius
ſcit, & voluntariè vſuram ſoluit, er-
go. Oppoſita ſententia eſt aſſeren-
tium, vſuram iure diuino, & natura
li eſſe prohibitam. Probatur; ſi pe- 287
cuniã mutuo dederis populo meo
pauperi, q habitat tecũ, nõ vrgebis Exo. 22.
eũ quaſi exactor, nec vſuris oppri-
mes. Et diſt. 47. & 14. q.4. & præſer-
tim c. Quid dicã, & Clem. ex graui
de vſu. § ſanè & D.Thom. 2. 2 q.78.
Sotus de iuſt. lib.9. q.1. ar.1. Proba-
tur primo, vſura eſt contra ius diui-
num, & naturale, ergo mala, & pro-
hibita;

hibita;contra ius diuinum. Non fu
raberis; aduerſos naturale deduci-
tur. Nam quædam res namciſcun-
tur, quarū vſus eſt ipſarumet con-
ſumptio; vt cibus, & potus, in his
enim & ſimilibus non computatur
vſus eorum a reipſa, vt D.Tho. ſup.
quamuis res, & vſus ſint in diuerſis
prædicamentis. Quædam vero repe
riuntur, quarum vſus ab ipſis diſtin
guitur, vt domus, ueſtis, & ſimilia,
quibus vti poteſt ſalua eorum ſub-
ſtantia; ergo accipere vſuram pro
vſu non licet, cum ſeorſum a rebus
non computetur. Secundo, ſiue rē
bis vendat, ſiue id, quod nullius eſt
precij, vtroque modo contra ratio-
nem iuſtitiæ commutatiuæ delin-
quit; nā duo abalienat pro precio,
ſcilicet rem: quod eſt alterum; &
vſum: quod eſt alterum; & tamen
vſus non eſt vllius valoris, nam ven
dit vſum, dominio ſibi reſeruato, vt
ipſi reddatur, quod bis idem vende
re conuincitur: Quare eſt contra
ius diuinum, & naturale, vſurā exi-
gere, & peccatum mortiferum. Vt
autem naturam vſuræ percipiat, di-
co, vſuram eſſe lucrum rei mutuatę
pacto, vel principali intentione di
tum. Dicitur vſura, quoniam vltra
288 rem mutuatā aliquid exigitur pro
intereſſe. Vnde ad vſuram faciendū
requiritur, vt mutuans extorqueat
aliquid vltra ſortem, aut deducat in
pactum.

Quapropter ſi abſque pacto, &
principali intentione lucrandi ex
mutuo, accipiat quamcumque Sum
mam a mutuatario, ratione gratitu
dinis ſponte oblatam, vſuram non
committit. Vſura etiam non eſt ſo-
lum, ſi pecuniam vltra ſortem acci-
piat; ſed quamcunque aliam rem,
ſeu temporale commodum, precio
æſtimabile, vt adſtringeret mutuata
rium ad aliquam ciuilem obligatio
nem, vt puta alicui pecuniam mu-
tuat cum hoc pacto, vt coquat panē
in ſuo furno, vel ſuas merces emat;
huiuſmodi contractus ſunt vſura-
rij, pactum vero non eſſet vſurariū,
ſi amicitiam, aut beneuolentiam
inquireret, quoniam id eſt ſolum
aucupari, vt ſit gratus; quæ obliga-
tio ex natura rei exoritur, ita vt etiā
expreſſa non vitiet contractum. Di
citur rei mutuatæ, vbi propriè mu-
tuum, & formale intelligitur, nam-
que mutuum eſt duplex, alterum
quod eſt formale, & expreſſum, in 289
quo aliquid ſub vna ratione mutui
traditur, cum mutuat alicui nume-
ratam pecuniam, granum, vel vinū,
& huiuſmodi. Alterum verò dicitur
mutuum virtuale, ſiue publicatum
nomine alterius contractus. Hinc
vſura palliata vocatur, vt puta ven-
dit rem aliquam non numerata pe-
cunia; ſed poſt aliquod determina-
tum tempus danda (vt vulgari ſer-
mone dicitur à credenza) quam ob
rem magis care vendit, quam ven-
deret numerata pecunia. Hic appel
latur contractus palliatus. Dicitur
pacto, vel principali intētione, quo
niam ſi intentio lucri ceſſet, vſuram
non committit. Vſura vero eſt du- 290
plex altera realis, vel formalis, alte
ra mentalis. Realis eſt conuenta, &
executioni mandata. Mentalis eſt 291
duplex, altera pure mentalis, quę in
ſolo actu mentis latet; altera pręter
actum mentis executionem exte-
riorem exercet; hac enim principa-
li intentioni mutuat, vt ex tali mu-
tuo lucrum ſuo tempore percipiat,
& licet habeat exterius executionē;
mentalis attamen vocatur, quia to-
tum id, quod extrinſecus apparet,
non eſt vſura, quoniam ſuam inten
tionem nō patefacit; ſed tota ratio
huius vſuræ deſumitur ex intentio-
ne interiori; nam hac principali in-
tentione pecuniam non dedit ad
vſuram. Supra enumeratę vſuræ ſūt
peccata

peccata mortifera ex genere ſuo; ſed prima & tertia obligant ad reſtitutionem. Secunda, vero non adſtringit, vt 14.q.3. & 4. ferè per totam, & de vſur. Quia ſuper eo, Cum tu, & Clem. 1. de vſur. & omnes Petrus in illud: Date mutuo, nihil inde ſperantes. Quod dictum quantū ad primam partem, eſt conſilii, quo tamen ad ſecūdam, ſcilicet vt nihil ex mutuo ſperent ex principale intentione, non eſt conſilii; ſed præcepti. Nam Vrbanus III. cap. Conſuluiſti de vſur. hac authoritate utitur ad probandum, vſuram etiam mentalem iure diuino eſſe prohibitam; ita ut eam quoque pro vita captiuorum exerceri nō liceat, quia vtriuſque teſtamenti pagina eandem condemnat. Accipere autem aliquid vltra ſortem ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, ſponte oblatum, non prohibetur. Damnū emergens uocatur illud, quod emergit ex illis rebus, quæ iam ſunt in actu.

Luc. 6.

292

293 Lucrum autem ceſſans eſt damnū, quod in bonis patitur, quæ nondū eſt aſſecutus in actu; ſed ſolummodo in fiducia, & ſpe. Lucrum ratione damni emergentis, in tribus caſibus licite accipitur, Primo, cū mutuatarius eſt in mora, ſi damnū vere ex tali mora eueniat, vt ex Gloſ. in cap. conqueſtus de vſur. Secundo, quādo pactum de damno emergenti compenſando intercedit. Vt ſciat autem, quando pactum ſit licitum, aduertat, damnum emergens, vel omnino eſſe certum, vt ſi ille, qui mutuat res ſuas, venderet minus, quam valerent, vt alteri mutuare poſſit. Aut eſt dubium; ſed probabile, aut incertum, & non probabile, ſi damnum ſit certum, deduci valet abſolute in pactum, etiam ſi dānum excederet ſortem principalē. Si verò non eſt certum; ſed probabile; tunc eſt diſtingnēdum de pacto, aut ſit pactum abſolutum, aut conditionatum; ſi fiat conditionatum, vt puta ſi damnum occurreret, tunc deduci poteſt in pactum totum dānum; ſi autem ſit abſo lutum, nō poteſt trahi in pactum totum; ſed aliqua pars maior, vel minor pro maiore, aut minore probabilitate detrimenti: ratio eſt, quia futurum incommodum minus æſtimatur, quā præſens, & malum incertum, quam certum, & tunc quoque ſi damnum non ſequatur, illud licitè accipitur, quod pacto vltra ſortem principalem iniijt. Si verò detrimentum ſit incertum, & non probabile, in pactum abſolutè ultra ſortem deduci non poteſt; ſed tantum cum conditione. Sed peter, ſi nil ex his tribus interponatur, & tantum mutuans verè patiatur aliquod damnum, poteſt nè tuta conſcientia accipere vſuram? Reſpondetur ſi præuidet detrimentum, & mutuatarium admonuit de damno, quod timebat, compenſationem ipſius detrimenti licitè percipere valet; quoniam hæc actio, qua mutuans certiorem reddidit mutuatarium, vires admonitionis habet, & mutuatarius ea audita mutuum vtique voluit, & recepit, ergo ſe obligauit in virtute. Si autem mutuans animo non proſpexit; vel damnum, quod timebat, mutuatario non manifeſtauit, tum ſicut mutuatarius in conſcientia ratione iuſtitiæ ad hoc compenſandum non obligatur; ita nec mutuans tuta conſcientia id exigere poteſt; quare ſolum rogare valet, vt ſe indemnem ſeruet, & ſponte oblata, uel precibus obtenta pro remuneratione damni ſuſcipere poteſt.

294

Intereſſe verò lucri ceſſantis eſt, vel quādo habet pecuniam expoſitam negociationi, quam nō dat mutuo, niſi ceſſando a mercatura, aut in toto, aut in parte, ſeū quamcumque 295

habet

Digitized by Google

habet pecuniam deſtinatam ad emē
dum aliquam rem, fructum redden
tem, in tali enim caſu ipſum lucrum
ceſſans accipere licet, quia talis pe-
cunia, ſic deſtinata, vere a parte rei
plus valet, quam quæcumque pecu-
nia, etiam eiuſdem quantitatis, non
deſtinata. Hinc ſequitur, nō ſolum
in pecunijs; ſed etiam in alijs rebus
ad lucrandum deſtinatis, eandem
rationem lucri ceſſantis valere. Se
cundo, cum hoc lucrum non ſit ali-
quid, quod actu poſſideatur, & ſit
bonum in ſpe, & minoris valoris,
quam bonum præſens; hoc tamen
bonum eſt aliquid in ſpe, & alicu-
ius valoris exiſtit: ideo pro eius ia-
ctura aliquid exigere poteſt. Ad
hoc autem, vt lucrum ceſſans licitè
acquirat, aliquæ conditiones ſunt
296 neceſſariç. Prima, vt vere lucrum ra
tione mutui ceſſet, vt Gloſ. in c. cō-
queſtus de vſur. Caiet. in ſummul.
verbo vſura in 5. cōditione quinti.
caſus, dicit, ſi mercator, præter pe-
cuniam quamlibet, expoſitam ad
negotiandum, aliam tenet in arca
conſeruatam, etiam ſi mutuet illam
pecuniam expoſitam, non eſt licitū
accipere ſemper lucrū ceſſans, quia
ille mercator vere non impeditur a
lucro. Nauarrus tamen hanc dubi-
tationem diſtinxit rectis limitibus,
& ſoluit dicendo, cum aliam pecu-
niam, quæ eſt in capſa, ad repellen-
dos caſus fortuitos prudenter ſer-
uat, aliquid ratione lucri ceſſantis,
etiam illa ſic retenta iuſte percipit.
Secunda eſt, vt lucrum ceſſans ſit
probabile in illa mercatura, quam
exercet mercator; nec requiritur,
vt conſtet de lucrū; ſed ſatis eſt, vt
ſit probabile; nec ſufficit, vt lucrum
eſſe poſſit; ſed exquiritur, vt proba-
bile ſit eſſe poſſe. Tertia conditio
eſt, vt totum lucrum non recipiatur
a mutuatario, quod quieſcit, niſi tri
bus deductis. Primo, extractis expē
ſis, quas mercator feciſſet in illa nē
gotiatione, quæ aliquando ſunt ma
iores, aliquotiens minores, & quā-
doque nullæ. Secundo labore dedu
cto, quem paſſurus erat in illa nego
tiatione operando; nam hic labor
eſt precio æſtimabilis. Tertio, extra
cta aliqua portione lucri, ratione
periculi, cui expoſitum erat ipſius
mercatoris lucrum, quod feriatur,
deducendumque eſſet ferè tantum,
quod mercator ſolueret, ut illius
periculum auferret; & dico ferè,
quia detrahi debet paulominus. Ex
his ſequitur, vt plurimum, extractis
omnibus deducendis, tertia pars lu
cri ceſſantis vltra ſortem vix accipi
poteſt. Quarta eſt, vt non ſuſcipiat
anticipatam ſolutionem huius lu-
cri ceſſantis, vt puta ſi certum mu-
tuo tradat, ex quo illi ceſſat quęſtus
viginti, non ſatisfaciet, ſi ſolum o-
ctuaginta enumeret, & viginti pro
lucro ceſſante ſibi retineat; nec ſa-
tisfacit, ſi ſtatim poſt enumeratio-
nem centum, repetat viginti, ob du
plicem rationem, Primo, quia verè
non mutuauit centum, & tamen lu-
crum percipit pro centum. Secun-
do, quoniam lucrum, quod ex natu
ra non ſequeretur, niſi aliquod tem
pus præueniat, per hanc anticipatā
ſolutionem non ſuccederet. At pe-
tet, vtrum ſemper poſitis his condi-
tionibus fœnerationem lucri ceſſan
tis accipere liceat. Reſpondeo, cer-
tum eſſe, vt ſi coactè mutuet, hoc lu
crum ceſſans licitè percipit, quia
ratione coactionis aliquid ſaltem
illi debetur. Si vero nō coactus; ſed
rogatus mutuo rem tradat, aliquid
recipere nequit, vt Sotus de iuſt.
lib. 6. q. 1. art. 3. conc. 2. quia id ven-
dere non debet, quod nondum eſt
aſſecutus, & ab illud habendo, &
conſequendo, multipliciter impe-
diri valet, vt Sotus in declaratione
tertiæ conc. nam ſi mutuatarius
rem

Digitized by Google

rem non ignoraret, forſan ſub illa conditione tribuendi fœnus, pecuniam illam accipere nollet. Corrad. autem quę ſt. 5. de contract. Syluest. ver. vſura primo. §. 19. Adrianus 4. ſent. q. de vſura Caiet. in ſecundum art. ſumi poſſe affirmant; quæ ſententia mihi probabilior videtur; quoniam ita ſit communiter, nec reprehenſum eſſe videmus: immò ſi mutuat etiam non rogatus; ſed ſpõte ſe offerendo, vel ex Dei charitate, & proximi, ſine miſericordia, aut ex amicitię vinculo, vel ratione gratitudinis, lucrum ceſſans vltra ſortem honeſtis, & bonis rationibus accipere poteſt; nam hæ cauſæ æquiualent ipſi petitioni; ac tãtum valent, quantũ ſi rogatus fuiſſet, iuſtitia enim commutatiua non ex hac, vel illa intentione attenditur; ſed ex æqualitate rei datæ, & acceptæ. Quinta eſt, quando aliquid nõ per modum veri mutui; ſed per modum ſortis, & fortunæ, vltra ſortem in pactum deducitur, vt ſi alicui cẽtum aureos mutuet cum hoc pacto, vt ſi vel mutuans, aut mutuatarius diem ſuum claudat intra octo, ſiue decem annos, mutuatarius nihil reſtituere teneatur; ſed tota pecunia remaneat ipſi, & ſuis hæredibus.

Si verò vterque ſuperuiuat vltra decem annos, mutuatarius duplicatam pecuniam, vel aliquid aliud vltra ſortem reſtituere teneatur. Sexta eſt, cum aliquid poſſidet perſoluendum vltra ſortem per modum pœnæ, ſi intra determinatum tempus non ſoluerit debitum, ita vt mutuum gratis detur; ſi autem tempore debito non perſoluerit, ad aliquid vltra ſortem obligetur. Hic modus fuit repertus, vt mutuatarius ſit diligens in ſoluendo debito intra tempus prædefinitum: ad hoc autem, vt id licitè efficiatur, hæc cõditiones requiruntur. Prima, vt principalis intentio pœnas imponendi non ſit quæſtus, quia tunc ex 397
mutuo lucrum exquireret, ac talem eſſe intentionem ex eo maximè colligitur, quando deſiderat, rem iam datam, & mutuatam non ſibi reſtitui intra tempus determinatum, vt ſic fœnus percipere poſſit. Secundo, cum mutuans non eſt certus, mutuatarium illo tempore præfinito ſoluere non poſſe; nam tunc lucrum non exquireret per modum pœnæ; ſed per modum mutui, vel vſuræ; non enim pœnam imponi conuenit, niſi de culpa timeatur, vt de conſtitut. cognoſcentes. Si autem ſolum eſſet aliquo modo probabile, vt ſuo debito tempore nequiret ſoluere, pœnam ad eum diligentiorem reddendum imponere poſſet. Tertio, vt ſi tempore elapſo mutuatarius ex pura impotentia non ſatisfacit, & ſine vlla ſua culpa non ſoluit, pœna non exigitur, vt dicto cap. Quarto, vt ſi ſuo tempore aliquam partem mutui reddit, & aliquam non, totam partem non exigat, ſed ſolum pro rata, vt parti, quæ non eſt ſoluta, correſpondeat; niſi mutuãs ad ſuam cautelam de tota parte deduxiſſet, ſi integrum debitum intra illud determinatum tempus non ſoluiſſet. Septima eſt, quando tempore mutui res minus valet, & tempore reſtitutionis plus æſtimatur, vt puta modium grani mutuauit, quando valebat quatuor; modo reſtituit, quando valet ſex, lucrum licitè accipit, ſi tamen interceſſerint debitæ conditiones.

Prima, vt mutuans neſciat, vel ſaltem non habeat certitudinem, quòd eo tempore plus valebit, vel ſaltem, licet id non ignoret, non tamen dat mutuum intentione huius lucri, quia eſſet

Digitized by Google

vſura mentalis, niſi forſan ipſe decreuiſſet retinere penes ſe; tum enim licitè etiam illud lucrum intendere poſſet.

Secunda, ne obliget mutuatarium, vt non poſſit reddere, quando minus valet, quia huiuſmodi obligatio eſſet vſura.

Tertia, vt mutuans de minori precio ſe indemnem non faciat, quia periculo maioris, & minoris precij ſtare oportet. Vnde granum mutuare nequit, quando valet decem, vt ſibi reſtituat, cum quindecim æſtimabitur, & ſi minus valeat decem, vult tamen, vt non minus ſoluat.

Id autem in mutuo numeratæ pecuniæ locum non habet, ſi quando mutuauit minoris valoris exiſtebat, & poſtea Principis authoritate magis valet, nam quando valor monetæ augetur, ipſa moneta in ſe, vt eſt rerum menſura, magis cumulatur; niſi eſſet expreſſum pactum de illa reſtituenda eiuſdem naturæ, & ponderis, vt Sotus de iuſt. lib.6.quæſt 1. art. 2. Namque mutatio valoris pecuniæ eſt mutatio ipſiuſmet pecuniæ; Si autem illud pactum ſcienter ſit expreſſum, tunc eſt pactum ex dolo, & fraude factum, quia ſciebat, precium eſſe augendum; & hoc modo accipere nequit, quia committeret vſuram; vel eſt ſine dolo concluſum, & ſic percipere poteſt, etiam ſi valor plus multo fuerit auctus.

Octaua eſt, quando id, quod recipit vltra ſortem, alias ipſi mutuanti erat debitum, neque alia via, nec accommodatè redimere valebat; nam nihil accepit alienum, ſed tantum ſuum recuperauit, & ſuam vexationem redemit. Nona eſt ratione expenſarum, quæ in alendis miniſtris, & ſeruandis libris rationum ſunt, quod propriè in montibus pietatis exercetur. Ex ſupra dictis tria præcipuè habemus, quæ inficiunt mutuum macula vſuræ.

Primum vt id, quod deſideratur, & expetitur, pecunia æſtimari poſſit. 298

Secundum, vt ratione mutui conſequatur, & non quia alias debitum, vel alia via exquirendum.

Tertium vt deducatur in pactum expreſſum, vel tacitum. Ad locum Deuteronomij, licet uarijs modis reſpondeatur, reſolutio tamen Diui Thomæ, ad ſecundum primi articuli magis mihi placet, nempè id fuiſſe permiſſum ad maiora mala euitandum; nam ille populus erat auaritiæ deditiſſimus.

Ad alium reſpondetur mutuum ibi propriè non vſurpatur, ſed denotat bonorum exuperantiam, illi populo promiſſam, quæ cæteris mutuo gratis dare poſſet.

Ad leges ciuiles r̃detur permittere vſuras, nam meretrices quoque permittunt; quoniam ſicuti mortalium luxuria, pariter nec auaritia humanis legibus omnino reſtringi valent.

Ad aliud reſpõdetur mutuatariũ non ſpontè, ſed coactè vſuram tradere, & quia aliter mutuũ habere nequiſſet; ſecus aũt eſt de vendente ob neceſſitatẽ: id.n.non efficit emptionem iniuſtã, quia res vileſcit ex modo vendendi; at in mutuo nihil venditur, niſi tempus. Si aũt ſecluſa neceſſitate, & ſine fraude daretur, non vſura, ſed donatio reputaretur. At petet. Ego decem modios frumenti mutuo tradidi tempore, quo parui vendebatur, verũ tempore reſtitutionis, quo forſan magis carè valebit, eãdem menſurã mihi reſtituere debeat, quam dedi, vel an idem tantum precium, quo æſtimabatur, dũ tribui. Sot. lib.6. de iuſt. q. 1. art. 2. dicit, ſiue preciũ remaneat idem, vel

diuer-

Digitized by Google

diuerſum mutuum reddi in eadem quantitate naturali, & qualitate, quemadmodum mutuo datũ fuit: nam ſi pretium tribuatur, venditio potius, quam mutuum, quoniam ratio, & reſpectus rei ad pecuniam haberetur, quod eſt proprium venditionis, quod eſt dare rem pro pecunia; qui ergo accepit menſuras decem grani, eiuſdem quantitatis decem, & qualitatis reſtituere tenetur. Per Nauar. lib. 3. de reſt. cap. 2. 5. dub. ait, licet mutuans triticum illud non eſſet ſeruaturus, ſi tunc ſpes, & probabile dubium fuit, precium frumenti minus valiturum, paciſci valebit, ut plus ſibi reſtituatur, quo ad vſque valorem tritici attingat, vel alterius rei mutuę reddẽdæ. Probat per cap. Nauiganti de vſur. & rationibus: primo. In ciuilibus commutationibus æquitas ſeruari nequit, niſi per ordinem ad pretium rerum, quæ commutãtur, quia res, & contractus, non ſolum perpendũtur ex naturali perfectione, quia plus animal imperfectum, vt puta vermis, ratione perfectioris ſubſtantiæ magis æſtimatur, quã auri quantitas; ſed pretium quo ad ciuiles contractus ex æquitate, & numiſmatis valore ęſtimatur, quod communiter, & augeri poteſt, ergo iuxta æqualitatem communis pretij currentis æſtimari debet. Secundo, ſi decem aureos mutuo tradat, & quilibet eorum decem iulijs æſtimetur, & poſtea augeatur ad ſummam duodecim, equidem ad decẽ aureos reſtituendum obligatur, vt Sotus etiam concedit, igitur eodẽ pacto ſi decem modij tritici dentur modo, quorum vnuſquiſque valeat decem iulijs, ſi poſtea augeantur, ſuperfluum reſtituere obligatur. At Sotus reſpõdere p̃t, ideo eſſe vſuram, quia mutuatarius illud triticum cuſtodiuit, & periculo ſe expoſuit. Verumtamen hæc reſponſio vera non videtur; nam ſi dediſſet centum modios frumenti ea conditione, vt ſibi precium, vel granum non redderet, niſi cum duplicato precio venderetur, ducentos aureos conſequeretur, quod eſt abſurdum: Quare hoc mutuum non eſt vſura ob hanc obligationem; ſed quia duplum exigit, quam prius dederat. Tertio, ſi eſſet vera Soti opinio, quilibet auarus ad accipiendum granum mutuo, vel aliam rem pauperes inuitaret, cum exigui precij eſſet, & probabili ratione ſciret, pretium fore maius, & ita per ſolum mutuum diues euadere poſſet. Tertia opinio eſt aliorum, per mediam viam incedentium. Palud. diſtinct. 37. quæſt. ſecunda. concl. 4. Auguſt. verb. vſura primo, §. 36. Sylueſt. verb. vſur. quæſt. 14. Medina Cod. de reſtit. quæſt. 38. §. corrollarię ſequitur. Nauar. cap. 17. numero 219. & 224. & probant per cap. In ciuitate, & Nauiganti. Pro ſolutione aduertendum, omnes prædictos Doctores in tribus conuenire.

Primo niſi conſtet, rem pluris valituram poſtea; ſed hoc ſit dubium, in hoc caſu precium rei non eſt attendendum; ſed ſubſtantia; ratio eſt; quoniam ſic nulla fit iniuſtitia; ſicut enim poteſt minus æſtimari: ſic precium quoque augeri valet.

Secundo, ſi mutuet granum, oleum, & huiuſmodi, quæ erat ſeruaturus vſque ad illud tempus, quo plus valerent, & maioris precij fieret, cum veriſimile eſt, precium, & valorem augeri, tunc a mutuatario plus exigere poterit, quam dederit, lucri ceſſantis ratione iuxta ſpei æſtimationem.

Tertio conueniunt omnes, mutuatarium manere liberum debere, vt mutuum reddat, quando ſibi placuerit: Nam obligare ipſum,

vt rem, quam modo magni precij emit, non reſtituat niſi quando par ui æſtimatur, eſt iniuſtitia clara, & manifeſta; quia in mutuis dandis, & reſtituẽdis, oportet ſemper æqualitatem ſeruare iuſtitiæ commutatiuæ, ne mutuatario iniuria, aut mutuanti inferatur, & ratio commutatiuæ iuſtitiæ non deturpetur. His ſic conſtitutis, difficultatem per cõcluſiones reſoluo.

Prima quando mutuans modios tritici decem cum mutuatario paciſcitur, vt illud ſibi reſtituat in eadem quantitate, & qualitate, cum mutuatarius voluerit, & precium poteſt augeri, vel minui, ad augmentum, & imminutionem precij nullo pacto tenetur. Probatur. Vbi licitè pacta fiunt, de ratione iuſtitiæ illis eſt ſtandum; ſed in hoc mutuo licitum pactum fuit initum, ergo.

Secunda, quotieſcunque mutuat triticum, quod reſeruare volebat, ſi precium multiplicetur, aut granum eiuſdem quantitatis, & qualitatis, vel certè precii accretionem reddere obligatur, expenſis tamen factis, ac cuſtodia ſeruando deductis; eſt Angeli verb. vſura 1. nu. 36. Probatur. Mutuans nullum detrimentum ex mutuo incurrere debet, ergo illi reſarciendum eſt damnum per iuſti precij ſolutionem.

Tertia, ſi frumentum abſolutè alteri mutuauit eius precium poſtea augetur, etiam ſi illud reſeruare uoluerit, extractis expenſis, & pro periculo, & cuſtodia mutuatarii, quod ſupereſt reſtituere obligatur. Probatur. In mutuo æqualitas iuſtitiæ ſeruari oportet; ſed in huiuſmodi mutuo iuſtitiæ æqualitas ſeruatur, quia vnicuique, quod ſuum eſt, datur, ergo.

Ad rationem Soti reſpondetur, illud exuperans reddere non eſt prorie emptio grani; ſed eſt ſatisfatisfactio illius partis mutui, quæ re uera deficeret, niſi daretur.

C A P. LVIII.

De reſtitutione Vſuræ, quæ fit in commodato, depoſito, & pignore.

NVllo pacto aliquid lucri pro re commodata accipere licet; etenim natura commodati eſt, vt res commodata duntaxat reſtituatur, quia in commodato rei dominium non transfertur; immo commodatarius rem, ſibi cõmodatam, ſi periit, equidem reſtituere non tenetur. Sed domino perit, niſi fuerit in culpa, ut de commod. cap. 1. & in l. rei commodatæ, ff. commod. ergo, multo magis pro commodato aliquod lucrum conſequi nequit, quia aduerſus iuſtitiã, & commodati naturam operaretur; & ſi aliquid ſuſceperit, ad reſtitutionem obligatur. Depoſito etiã vtens ad lucrum ſibi comparandũ, & facultates acquirendum, ad reſtitutionem partis lucri obligatur, quia rem alienam, depoſito traditam, & ſibi obſignatam, innito domino, & contra depoſiti naturam, contrectat, & furtum quoque committit l. qui furtum, ff. de cond. fur. & lucrum, inde comparatum, deductis expenſis, & labore depoſitarij, obnoxium eſſe reſtitutioni exiſtimo. Sed tñ in duobus caſibus fallit, vt ſupra. Pignore vtens, & non fructuoſo, ad aliquẽ uſũ quo deterius fieri contingat, ad reſtitutionẽ damni obligatur, quãto magis ſi Pignus ſua nãfrugiferum negociando exercebit? etiam ſi faceret ſuos illos fructus, quos proprius dominus nõ faceret, ut D. Thom. niſi ex induſtria tantum,

299 300 301

2. 2. q. 78. ar. 2 ad 6.

tantum, & non ex natura pignoris aliquid lucraretur; tunc enim ad reſtitutionem non adſtringeretur, nã potius eſſet induſtria fructus, quam pignoris. Si autem fructũ acquirat, vt puta ex ſua mera induſtria partim, & ex induſtria pignoris partim vnam portionem ſibi reſeruare, alteram autem domino reſtituere obligatur, & nullo pacto accipere poteſt vſuram ex pignore, licet aliquid percipere montibus permittatur, vt miniſtros ſuſtineant, & ſe indemnes conſeruent. Duo autem

302 caſus excipiũtur, in quibus licitè pignoris fructum percipere poteſt. Primus eſt, quãdo res feudalis oppignoraretur ipſi dño directi a quocũque in feudum ſuſcepti, vt expreſsè habetur in cap. conqueſtus de vſur. Ratio huius difficultatis aſſignari poteſt; vnde a varijs diuerſæ aſſignãtur, eam tamen ſolummodo referã, ex duabus conditionibus decerptã, quæ ad hoc requiruntur. Prima eſt, vt res feudalis non ſit ab ipſo feudatario melior effecta, quoniam ſi eſſet facta melior, dominus directi, cui oppignoratur, tuta conſcientia accipere nõ poſſet illos fructus, qui pro parte rei auctæ cumularentur. Secunda eſt, vt res feudalis ſit gratis, vel quaſi gratis conceſſa, vt puta ſi eſſet pro aliqua parua ſumma pecuniæ tradita. Ex his ratio colligitur ex ipſa rei natura, ſcilicet qui habet dominium directum, cum rem gratis conceſſerit, etiam fructus acquirit, quando res pignori tradita, ad ipſum deuoluitur. Secundus caſus eſt in materia dotis, cum pignus frugiferum à ſocero traditur genero, quouſque dos perſoluatur, vt onus matrimonij ſuſtentet. c. Salubriter de vſur. quia vxor ali, & veſtiri debet. Et licet in d. c. mentio ſoceri tantum fiat, tamen eadem ratio eſt de quocunque alio, aliquam ſponſam dotante. Nam hoc ipſo, quod aliquam dotat, protinus ad alimenta obligatur: Sed melius eſſet aliquam ſolutionem annuatim ſuper rem fructuoſam aſſignare, quouſque tota dos perſoluatur, quam aſſignare, & dare fructus pro alimentis, quia ſic facilè iurgia tollerẽtur.

CAP. LIX.

De Vſura, quæ in montibus pietatis, & alÿs, & de palliata, & de reſtitutione facienda.

VT omnia rectè perpendamus, aliqua ſunt primo declaranda, ad montes pietatis attinentia, qui vt liciti ſint, & reputentur, regulam a Sacr. Concil. Later. ſub Leone Decimo præſcriptam, tranſgredi non 303
debent, qui ita vocantur ob certam pecuniæ ſummam, vel alias res, pecunia æſtimabiles, quæ in ſuſtentationem pauperum, & miſerabilium perſonarum refugium deſtinantur, vt in neceſſitatibus ſuis ſubleuẽtur. Quare pietatis nomen ſunt conſecuti, tum quia ex pauperum pietate, & miſeratione, tum quia ad piam cauſam deputantur; & hæc bona vel ab aliquo viro locuplete vno, aut pluribus authoritate publica, ſiue ab ipſa republica, ſeu principe, in hunc finem directa; vnde ex ſui natura ad mutuandum cuique petenti, & indigenti obligantur. Conditiones autem, quæ ad dictos montes, & ad eorum iuſtitiam exquiruntur, ſunt iſtæ.

Prima, vt mutuũ ſub pignore tradatur ad indemnitatem montis, vt 304
perpetuo habeat, & alijs pauperibus ſubuenire poſſit.

Secũda, vt hoc mutuum ad breue tempus nõ multum vltra annũ cõcedatur, vt pecunia magis facile mõti ſuppetat, vt aliis mutuare poſſit.

Tertia, vt elapſo tempore, & aliquot diebus vltra tempus præfinitum, pignus vẽdatur, vt ex eius pretio monti adiudicetur quantum illi debetur, & reliquum domini pignori reddatur.

Quarta, vt mutuatarius quolibet menſe aliquam exiguam, & moderatam pecuniam vltra ſortem monti perſoluat; quæ conditio totã difficultatem circa ipſius montis iuſtitiam facit; ſed id non impedit, quin montes iuſti exiſtant; namque aliquid ſoluitur parum, vt miniſtri, qui ſunt neceſſarij ad hæc mutua tractandum, ſuſtententur. Hinc ſequitur, pecuniam, quæ taxatur vltra ſortem, ſingulis menſibus perſoluendam, tantam eſſe debere, vt ex tota eius maſſa miniſtris ſatisfacere, & monti obuenire poſſit; ideo moderatum lucrum, quanti æſtimatur illa obligatio ad arbitrium boni viri, ſoluere conuenit, & Leo X. idem conſuluit. Verum & longe laudabilius eſſet, vt illimet, qui cõſtituunt montem, expenſas neceſſarias quoque pro alendis dictis miniſtris conſtituant: Vnde ſequitur, vſuram aliquid vltra ſortem accipere, exceptis ſupradictis; namque peſſima eſſet vſura, quoniam mons non ad ſe immunem conſeruandũ vſuram a pauperibus extorqueret. Præter montes pietatis, alij montes cuiuſdam antiquitatis referuntur, vt Florentiæ, & loca Ianuenſiũ, qui ſuper quoſdã certos redditus, aut gabellas ciuitatis in hunc mo-
305 dum fundati, exiſtant, ſcilicet quando ciuitas in aliqua ſua magna neceſſitate a ciuibus mutuum accepit, obligando ſe ad ſoluendum ipſis ciuibus in annos ſingulos aliq̃d vltra ſortem ex fructibus alicuius gabellæ, aut aliorum redditiuum ipſius in perpetuum, vel ad vitam mutuantis, ſiue alio ſimili modo, quouſque illis capitale reſtituat, vel ſatisfaciat, quemadmodum eſt mons
fidei, a Clemente VII. inſtitutus, vt 306
conſtit. 27. in quo omnibus mutuãtibus ſeptem pro centenario in perpetuum ſoluuntur, qui poſtea ad ſeptem cum dimidio auctus fuit a Paulo conſtit. 33. & mons recuperationis, a Pio IIII. inſtitutus, in quo ad vitam ipſius mutuantis duodecim pro centenario ſoluuntur. De his montibus maxima fuit olim cõtrouerſia, quam fortè explicuit D. Antoninus 2. p. tit. 1. qui tamen ex duobus capitibus excuſari poſſunt,
ita vt mutuantes aliquid vltra ſor- 307
tem percipere poſſint. Primo, quia ſolum per modum emptionis, vt id verè non ſit mutuum; ſed emptio, vel per modum cenſus. Ex parte verò montis requiritur fundamentũ, ſicut in cenſu, nempe aliqua gabella, aut redditus ciuitatis, ſuper q̃d fundamentum exoriatur ius exigẽdi tot in ſingulos annos perpetuo, vel ad vitam.

Sed dicet, ſæpè montes huiuſmodi habent ius liberandi ab iſto onere, ſoluto capitali, quod non videtur eſſe iuſtum.

Reſpondetur, hoc habere naturam contractus retrouẽdendi, quia
quod emptum eſt a monte retrouẽ 308
ditur ipſi monti. Secundo, poſſunt excuſari ex coactione; nam ſæpè reſpublica, cum ſe videat in magna neceſſitate, ciues ad mutuandum cogit, quapropter ratione huius coactionis ciues aliquid vltra ſortẽ recipere poſſunt. In mõtibus verò, ad tempus factis, in quibus ſoluitur ad vitam, alia excuſatio ex parte eorundem afferri poteſt, quia dat totam ſummam pecuniæ, & eam cũ vita perdit; ad hoc autem vt iſti mõ
tes ſint liciti, hæ conditiones requi 309
runtur. Prima, vt mons aliquod fundamentum vere habeat, videlicet

certos.

certos redditus in gabellis, aut alijs rebus. Secundo, vt maiorem ſummã mutuo non recipiat, quam ex fructibus ipſius montis penſio annis ſingulis ſolui non poſſit. Tertia, vt ſi certa penſio detur, illa ſoluatur tota, & integra, ſiue fructus montis ſufficiant vel non. Si autem conſtituta penſio eſt incerta, nempe tanta; quanta pro proportione fructibus montis correſpondet, ita vt tantum ſoluatur, quantum fructus redduntur; vnde fieri poteſt, vt altero anno quatuor, vel quinque recipiat, altero autem ſex, aut ſeptem conſequatur. Quarta eſt, vt fundamento eius pereunte, videlicet gabella, aut alijs redditibus ciuitatis, ſuper quos fuit conſtitutus, ſimiliter pereant omnes fructus mutuatarii, & capitale, eo modo, quo pereunte domo deficit cenſus, qui ſuper eam erat conſtitutus. Quinta, vt honeſta penſio ad arbitrium boni viri ſoluenda taxetur, quæ in perpetuis eſt minor, ad vitam verò maior, vt retulimus de montibus Romanis. Sexta, vt montes non conſtituantur, niſi ex magna neceſſitate, quæ conditio ſpectat ad iuſtitiam montis ex duplici capite. Primo ex parte mutuantium, qui mutuando extra neceſſitatem, lucrum vltra ſortem recipere nequeunt, quia tunc ex ipſo mutuo lucrum quærunt, & maximè ſi rationem cenſus habere non defendamus. Secundo ex parte ipſius ciuitatis; nam ſine neceſſitate tales montes conſtituendo omnibus redditibus paulatim ſe priuat.

CAP. LX.

De venditione, & emptione, in quibus committitur vſura.

Venditionis, & emptionis naturam prius conſiderare conuenit, vt poſtea de vſuris, circa eas cõ
miſſis, verba faciamus. Venditio ita- 310
que, & emptio eſt translatio dominij, facta a proprio domino in emptorem pretio, ab eo in pecunia enumerata recepto, ſiue numeranda. Dicitur a proprio domino, ſeu per ſe ipſum fiat, ſeu ab alio eius authoritate; dicitur accepto precio in pecunia numerata, vel numeranda; nam ſi alia res æquiualens pro precio rei traderetur, quæ non ſit numerata pecunia, non eſt emptio propriè, ſed permutatio, vt habetur in inſt. de empt. & vendit. §. Item pretium & ff. de contrahend. empt. l. 1. Vnde ſequitur, venditionem, & emptionem eſſe vnum, & idem contractum ſimplicem, & perfectum qui ex parte vendentis rem propriam pro pretio in pecunia dicitur venditio, ex parte verò emptoris, pecuniã tradentis pro re accepta, emptio nominatur.

Venditio, & emptio dupliciter 311
contrahi poteſt; vno modo per apertum cõſenſum, per verba, & nutus, ſiue per ſcripturam. Secundo modo per conſenſum, in ſcriptis expreſsũ: & in vtroque ſi arrha detur ſtatim, atque ei tributa eſt, contractus perficitur, ita vt partibus retrocedere non liceat; & ſi emptor retrocedit, arrhabonum deperdit; ſi autem venditor retrocedat, ad reſtitutionem dupli cogitur, inſt. de empt. & vendi. §. In his autem. Si verò nullæ dentur arrhę, tunc ſi venditio efficiatur ſine ſcriptis, perficitur, & valida ſtatim redditur, atque de pretio con-

Digitized by Google

uentum eſt, quia hic contractus ab ſo utitur partium cōſenſu.inſt. eod. tit.§.1.& ff.eodem tit. l.2. Si autem venditio in ſcriptis fiat, tunc verè perficitur,& valida redditur,quando conſcripta ſunt inſtrumenta, ſiue manu propria ipſorum contrahentium, ſeu ab alio ſcripta de voluntate ipſorum,coram teſtibus expreſſa,& ab alijs ſubſcripta. Et ſi vē ditio fiat per tabellionem, vt inter abſentes contingit, tunc perfecta erit, & valida, quando a partibus confirmabitur,vt inſt.eod. tit. §. In ijs autem. Abſoluta autem a partibus tum dicitur venditio,vel quando parti abſenti lecta ſunt inſtrumenta,& ea approbauit,aut ſubſcripſit. At non illico atque valida eſt venditio res vendita fit ipſius emptoris;ſed ex parte vendentis requiritur, vt rem tradat; ex parte verò ementis, vt ſoluat pretium, vel aliquo alio modo venditor ſit de pretio ſatisfactus, vel per promiſſionem,aut fideiuſſionem, vel poſtre-
312 mo pignora dentur. Materia venditionis ſunt omnes res, pecunia æſtimabiles, quia vendere nihil aliud eſt, quam rem pro pretio dare, ſed ſunt aliqua,quæ legibus vendi pro-
313 hibentur, de quibus in l Excelſus. ff.eodem tit. vt loca ſacra,& religioſa,& quæ in vſu publico habentur, quæ ſi abalienentur, venditio erit irrita,& nulla. Si autem ſint aliqua loca,quæ aliquam partem ſacram, vel religioſam, aliquam vero profanam includunt,tunc diſtinguendum eſt.

Aut enim maior pars eſt profana,& parum habet ſacri,& religioſi,tum venditio, quo ad partem, a religione remotam, nō autem quo ad religioſam,tenet,& valet. Si vero maior pars ſit ſacra, & religioſa, & pars exigua ſit profana, eo caſu venditio eſt nulla quo ad vtramque partem ff.eodem tit. leg. Hanc legem. Tertio Chriſtiani, etiam legitimo bello capti, non poſſunt 314
vendi, quia in ſeruitutem redigi non valent, quod eſt intelligendum de ijs, qui non erant ſerui,antequam baptizarentur; qui enim antea ſeruituti erant adſtricti, etiā poſt baptiſmum vendi valent, quia baptiſmus non eximit a ſeruitute. Quarto,opera mala, & ſcelera,ven 315
di non poſſunt,vt puta pro committendo homicidio, & huiuſmodi, qm̄ peccata non ſunt pecunijs æſtimabilia.Quinto,non poſſunt vendi ea,quorum vſus malus eſt,vt taxilli,aleę,fuci mulierum,nec arma ei, qui præliaturus eſt in bello iniuſto, ſub pœna peccati mortalis.Si tamē hæc vendantur perſonis,de quibus conſtat, vel valdè probabile eſt,eis non eſſe perperam vſuras, ad ſuam vexationem redimendum non eſt peccatum mortale. Ad idem venena reuocantur; ea enim vendentes mortaliter peccant. Si autem perſonis bonæ famæ vendantur, de quibus probabile eſt, non eſſe male vſuras, talem conditionem non eſſe peccatum mortale affirmo. Præter hæc ſunt quædam, quæ prohibentur vendi quibuſdam perſonis, vt vaſa ſacra, ſi ſint integra, ſecularibus vendi nequeunt;ſed ſolum alteri Eccleſiæ,l.ſancimus Cod. de ſacros.Eccl.item arma, ligna,& alia, ad bellum attinentia, infidelibus vendi non valent;& contrafacientes excommunicationem ſeptimā, Bullæ Cœnæ incurrunt. Duplex etiam eſt genus rerum, quæ venduntur; alterum eſt rerum duntaxat pertinentium ad ornatum, & pompam; alterum verò ad vitæ ſuſtentationem. Prioris generis pro pretio iuſto totum id habet, quod inueniri poteſt,vt de gemmis,& de ſimilibus, quæ venduntur, vt vendi

di queunt, de quibus intelliguntur quædam leges, quæ dicunt, res tanti valere, quanti poſſunt vendi, vt ff. Ad ſenatuſconſ. Trebellianum. l. prima, §. ſi hæres & ff. Ad legem falcid. l. quærebatur & ff. de fur. l. ſi quis vxori. §. vltimo. Si autem venditor in aliis rebus aliquid magis care vendat vltra dimidiam partem iuſti pretij, etiam ſi pretium non excedat vltra dimidium; niſi vnum denarium, contractus eſt nullus; ſi autem nil excedat ultra dimidium, contractus eſt validus ſecundum leges ciuiles, vt Cod. de reſcindend. vendit. l. ſecunda. Nec venditores, & emptores ad æquandum tale pretium coguntur, vt lites tollantur, & ne homines per quemcumque exceſſum ultra, vel infra dimidium pretij, lites facile moueant. In foro autem conſcientiæ quantūcumque fraudetur pretium de ſua iuſtitia, ſemper remanet obligatio ad reſtitutionem; & ſi ex ignorantia id fieri contingat, nullum eſt peccatum; ſed obligatio remanet ad reſtitutionem faciendam.

Quapropter venditores, & emptores cum ſciunt pretia rerum, & aduertunt, alteram partem ignorare, parti neſcienti patefacere obligantur. Quando autem nulla eſt ignorantia ex vtraque parte, quantumcumque ex pacto, & liberali, ac ſpontanea conuentione adaugetur, aut minuitur, neque vllum eſt pactum, tunc obligatio ad reſtitutionem non reſurgit iuxta commu-
336 nem illam regulam. Scienti, & conſentienti nulla fit iniuria, neque dolus in 6. reg. 27. Aduertant tamen, quod dixi ex parte liberali, & ſpontè, quia ſi diminueretur, ſiue pretiū augeretur aliter, vltra peccatum, ad reſtitutionem tenerentur.

Si autem bona fide vtriuſque partis res eſt vendita magis carè, aut minus, quam valeat, tunc ſi res adhuc eſt in poteſtate eius, qui lucrū fecit, aut compenſationem pretij vſque ad æqualitatem, ſeu rem obligatur reddere accepto pretio, & prę ſertim quando alius non emiſſet: Si verò deſtructa eſt, tunc parti læſæ illud totum, in quo effectus eſt ditior, reſtituere deuincitur; Si autem in nullo factus eſt ditior, nil reddere tenetur. Si autem in inſtrumento venditionis exprimeretur, vt res, quam abalienat, etſi quid plus valeat, gratis tamen eam elargitur, tunc ſi exceſſus intra iuſtum pretium, vel infra, fit notatione dignus, illa clauſula habetur pro non adiecta, quia per talem particulam non intelligitur aliquid tra ditum vltra iuſtum pretium, niſi quid exiguum, vt colligitur ex lege, Si libertas ff. de oper. libert. & l. Hæc adiectio. de verb. ſignifica.

Mercator tamen poteſt rem vendere magis carè, quam ipſe emerit, 337
ob multas cauſas. Primo ratione formæ, videlicet quando res apud ſe eſt melior effecta. Secundo ratione mutationis pretii; nam quando emit, pretium erat abiectum, & cum vendit, magis carè in foro currit. Tertio cauſa dimidiati modi venditionis, quia rem integram, & in magna quantitate comparauit, & poſtea illā minutatim vendit. Quarto ratione loci, quoniam res eſt empta in loco, vbi parui valebat; & venditur, vbi magis carè æſtimatur. Quinto temporis cauſa, nam empta fuit tēpore, quo erat magna copia, vel ob aliquam aliam cauſam pretium erat vilius. Sexto ratione laborum, expenſarum, & periculorum, quæ in mercium tranſlatione, & conſeruatione multoties occurrunt.

Attamen venditor in tribus decipere poteſt emptorem; Primo in

ſubſtan-

ſubſtantia rei; ſi vendat alchimiam pro argento,& ſimilia. Secundo in quantitate, videlicet pondere, numero,& menſura. Tertio in qualitate,cum rem vitioſam vendit pro integra, aut animal ægrum pro ſano; &in his deceptio dupliciter contingere poteſt;aut ſine fraude,& dolo, & tunc nullum eſt peccatum, ſed ſolummodo ad reſtitutionem obligatur; vel cum dolo, & fraude; & eo caſu,pręter obligationem reſtitutionis, etiam peccatum mortiferum committit.

Veruntamen illi excuſantur, qui vendunt rem ad minutum, ſi in minima quantitate decipiunt ad ſeruãdum ſe indemnes, ſiue quando non inueniant, qui rem iuſto pretio co-
319 emant, aut quia minutatim vendendo aliquid rei deperditur, alias eſſe peccatum exiſtimo.

Ex dictis ſequitur,venditorem ipſius rei, quam vendit vitia reuelare teneri; & primo certiſſimum eſt,
320 numquam eſſe licitum negare vitia rei poſitiuè. Secundo defectum patefacere obligatur quandocumque res aliqua mala qualitate corruptiua eſt infecta, quoniam ex re tali ob non manifeſtatum vitium proueniret emptori detrimentum,vel alij tertiæ perſonę damnum,ſiue periculum;vt ſi venderet cibos corruptos, herbas venenoſas, & huiuſmodi. Tertio quandocunque defectus eſt talis,vt ſi emptori innoteſceret, nullo pacto rem illam compararet. Vitia verò occulta, quæ nullum incommodum,nec impedirent emptorem, quin emeret, etiam ſi ſciret, reuelanda ſunt aliquoties ex charitate, numquam tamen ex iuſtitia. Vnde ea obticendo, mortaliter non peccat,dummodo propter illũ defectum diminuat tm̃ de pretio, quãtũ ipſum pretium reddat iuſtum. Aduertat tamen, non licere quadã aſtutia obtegere defectus,videlicet multos alios, qui in apparitione ſunt falſi, & vna cum eis vnum verum enumerando. Licitum eſt etiã 322
cum pacto retrouendendi,ſeu indeterminatè,vt quotieſcunque creditor obtulerit pretium,vẽditor eandem rem reſtituere obligetur,ſiue determinate, vt poſſit redimere intra aliquod tempus præfixum puta quatuor annorum,& vltra amplius non poſſit, aut è contra vltra quatuor annorum non valeat,& vltra poſſit,vt talis contractus ſit licitus, tres conditiones requiruntur.

Prima,vt venditio ſit vera, & non palliata,ita ut res ſtet lucro, & periculo ipſius emptoris, & non vẽditoris.

Secunda, vt pretium ſit iuſtum, æquum vero erit, ſi tollatur vnum de duodecim; ſed in hoc ſtandum eſt conſuetudini prouinciarum,atque locorum, vt Couarr. rectè aduertit lib.3.variar. reſol.cap.3.

Tertia eſt, vt non deducatur in pactum, vt res maiori pretio redi- 277
matur. Poſt conditionem quoque de retrouendendo, adhuc cum ipſomet venditore alios contractus eiuſdem rei facere poteſt, ſiue ad determinatum aliquod tempus,vel vſque ad illud, quo rem redimat. Duo tamen requiruntur. Primo,vt ſit vera venditio,qua res maneat lucro,& emptoris periculo. Secundo, vt in contractu alienationis locatio,illi facienda, non deducatur in pactum,niſi aliquid fortè diminueretur de iuſto pretio ratione illius obligationis,quoniam iſta obligatio eſt pretio æſtimabilis. Mutuũ 323
verò palliatum nomine emptionis, & venditionis quinque modis præſertim efficitur,quorum duo conſiſtunt in tempore ſolutionis.

Primus eſt,quando anticipata ſolutione aliquid venditur, ſiue emitur,

tur, & res vendita non recipitur ſed poſtea eſt recipienda.

Secundus eſt, cum res venditur dilata ſolutione, cum res vendita modo accipitur, & ſolutio in aliud tempus prorogatur. Hi duo modi ſunt liciti, ſi nihil ſumatur, vel ſoluatur infra, ſiue vltra legitimum pretium. Illiciti ſunt autem, & vſurarij, ſi aliquid percipiatur vltra, vel infra legitimum pretium, vt D. Thom. Exemplum mutui palliati in
2. 2. q. 78 ar. 2 ad 7. anticipata ſolutione eſt, ſi minori pretio rem emat, ex eo quòd ſolutionem ante occupat, vt plerũque in venditionibus, & emptionibus ruſticorum appropinquante meſſis tempore, & vindemiarum contingere ſolet; Exemplũ vero in dilata ſolutione eſt in oĩ ſolutione ad creditum, in qua exigitur aliquid vltra iuſtum pretium ratione dilationis, & retardationis ſolutionis: in anticipata ſolutione ex parte ipſius ementis vſura committitur; in delata autem ex parte vendenditis patratur. Pretium verò eſt duplex, alterum lege, & authoritate publica
324 taxatum; & id conſiſtit in indiuiſibili, videlicet in illa determinata quãtitate, quæ iam taxata fuit; aliud verò non eſt lege taxatum, tamẽ eſt iuſtum, quia ſecundum communẽ æſtimationem currit in foro in pecunia numerata, ceſſante omni dolo, & fraude augentium, vel diminuentium pretia rerum. Etenim ſæpè ex nonnullorum mercatorum fraude, vel principum, pretia imponentium, currit communiter pretium rerum, quod non eſt iuſtũ; ſed maius, vel minus iuſto; & tunc iuſtum eſt etiã pretium illud, quod communiter currit in foro, ſi talis fraus, & dolus non interponeretur. Hoc verò pretium non cõſiſtit in indiuiſibili, vnde multoties videmus, in foro diuerſa pretia de eadẽ re emenda variari, quoniam rei ita iuſtè æſtimari nequit, quin paulo plus, aut minus valere poſſit. Hinc 325
fit, vt ex communi ſententia diſtinguantur tria pretia de eadem re coemenda, & omnia iuſta, & licita reputantur, alterum extremum eſt pretium infimum, & eſt illud, quo res venditur, ita vt minus non vendatur. Alterum eſt ſummum, quod vocatur in rigore, vt eſt illud, quo res ſic venditur, vt maiori communiter non alienetur.

Tertium eſt medium inter hæc duo; vt puta modus tritici venditur duobus aureis, vel duobus iulijs infra, aut duobus iulijs vltra duos aureos. Hinc ſequitur, mercatorem pecunia nunc enumerata rem iuſtè infimo pretio, medio, & etiam ſummo vendere poſſe, & deinceps vſura non erit, ſi numerata pecunia pretio immo, quam vendendum ad creditum non vult dare, niſi pretio in rigore. Similiter emptor, qui numerata pecunia rẽ emit infimo pretio, vſuram nõ committit. Ex dictis ſequitur, eos errare, qui putant, iuſtum pretium eſſe illud, in quo, deductis laboribus, & expẽſis aliquid honeſtè lucratur, quia mercator hoc modo ſemper eſſet ſecurus de lucro, quod eſt vſurarium, quoniã iacturæ, & periculo debet ſemper ſtare. Mutuum etiam palliatur nomine venditionis, cum aliquid emi 326
tur ab eo, qui non poſſidet id, quod vendit, & poſtea idem ad tempus ſub certa penſione locatur. Palliatur quoque ſub nomine venditionis, quando aliquid magis care ad creditum venditur, & ab eodem illico emitur, hoc tamen lucrum poteſt fieri licitum, ſcilicet cum candide vendit, nulla facta mentione redemptionis, etiã ſi poſtquam alienauit, ab eodem, volente reuendere, minori pretio emeret. Nihilominus

nus omnem vſuræ ſuſpicionem præ cauere deberet, dimittendo illum emptorem ex ſua officina, vt alios, qui emerent, inquirat,& ſi non inuenerit alios emptores,tũc redeundo emat. Vſura etiam palliata nomine emptionis in uenditione cenſuum, non habentium fundamentum,committi poteſt; cenſus enim eſt ius in aliquos fructus, vel alicuius rei redditus. Vnde ſi nil vere exiſtat, quod reddat aliquos fructus,
327 non eſt propriè emptio cenſus; ſed eſt mutuum cum lucro. Mutuum quoque palliatum nomine cambij patratur,vt frequenter, & communiter in cambijs ſiccis fieri contingit, ſiue quando aliquid mutuatur
328 in aliquo loco cũ pacto, quòd poſt aliquod tempus reſtituetur in eodẽ cambio,facto cum recambio,quod facile in materia cambij percipietur. At petet,an mutuum ſub vſuris accipere liceat. Reſpondetur eſſe licitum, & præſertim in neceſſitate conſtituto. Inducere autem non paratum ad id faciendum ex commu-
329 ni ſententia non licet: nam accipere a parato eſt ſolum vti alieno peccato, & ſuam redimere vexationẽ, inducere verò non paratum eſt actiuè,& efficienter cooperari ad illius peccatum,vt D.Tho.ar.4. Sed quæret, num extra neceſſitatẽ poſitus, ad augendam propriam facultatẽ mutuum ſub vſuris accipere poſſit. Multi putant,non licere;namque hæc via vſuris fauere,& ad eas exercendum viam reſerare videtur; aliqui autem dicunt,eſſe tãtum veniale. Certè ob aliquam cauſam ego ſentirem, non peccare mortaliter, vt puta quoniam multos habet filios,& filias. In extrema vero neceſſitate conſtitutus poteſt inducere non paratum ad vſuras exercendũ, vt Innoc.in cap.ſuper eo.de vſur.& Nauarr.c.17.nume. 263. Probatur, quia paratum ad amittendum maius delictum,ad minus inducere licet, vt maius impediatur; ſed qui extreme indigenti non vult ſimpliciter mutuare,quo ad ſe eſt paratus ad occidendum proximum, vt Diuus Ambroſius; ſi non pauiſti,occidiſti.ergo.

C A P. LXI.

De emptione cenſuum. & de reſtitutione perperam ablatorum per eoſdem.

Contractus cenſus eſt verè cõtractus emptionis, & vendi- 330
tionis,in quo re uera aliquid uẽditur,& emitur,videlicet ius exigendi annis ſingulis aliquam certã penſionem ſuper fructibus alicuius certæ rei frugiferę,vt 1.quæſt.3. Quæſitum. Vt autẽ rectè percipiat, quæ tam a Theologis,quam canoniſtis,de cenſibus dicuntur, & ei errare non contingat,duo ſunt diligẽter perpendenda.

Primum, quicquid in materia cẽſuum adinuenitur eſt ad regulam Pij V.pertrahendum.

Secundũ, præcognoſcenda ſunt 331
quædam vocabula,quæ vſurpantur in hac materia, Primo cenſus, qui redimi nequit, vocatur ille a Doctoribus, qui cum hac conditione comparatur, ut redimi non ualeat, qui per conſtit.Pij V.omnino prohibetur: qui autem redimi poteſt, è contra cum tali conditione non coemitur. Secundo cenſus uitalis, 3
vel uitalitius ille dicitur, qui emptus eſt ad alicuius uitam,quo moriente, etiam fundamentum deſinit,quo cenſus eſt emptus. Conſignatiuus cenſus eſt ille,quem alteri ſuper aliqua re ſua immobili,ſibi retento eius dominio, dat vltro,

vel

Digitized by Google

vel vendit. Reſignatiuus verò, ſiue conſeruatiuus eſt, quo res traditur alicui, aut venditur, reſeruando ſibi ſuper eam aliquem cenſum. Pecuniarius autem vocatur ille, qui ſoluitur in pecunia numerata. Fructuoſus cenſus à quibuſdam realis nominatus eſt, qui perſoluitur in ipſiſmet fructibus.

Ex dictis tria colliguntur, quòd nam ſit, quod venditur, & quando cenſus comparatur. Secundo, in quo iuſtitia eius conſiſtit. Tertio, quid ſit cenſus.

Primum ſic patet, emitur enim ius exigendi aliquam certam penſionem ſuper fructibus alicuius rei.

Secundum eſt clarum, ſicut enim dominus vendere poteſt fructus ſuę rei, ita determinatam penſionem ſuper fructibus eiuſdem rei abalienare valet. Cum enim fructibus ſit pecunia æſtimabilis, & ſicut obligare ſe poteſt ad ſoluendum fructus, ita ad ſoluendum pretium ipſorum fructuum. Confirmatur; ſi ab aliquo fructus annuos alicuius rei coemiſſet, ſine dubio eoſdem pro aliqua determinata penſione annuali vendere poſſet, igitur eodem pacto ipſemet dominus rei, & fructuum, pro annuali penſione eoſdem vendere valet.

Tertium etiam patet, cēſus enim propriè dicitur illa annualis penſio; quæ ex fructibus alicuius rei perſoluitur; vnde contractus cenſus eſt ille, in quo tale ius exigendi penſionem abalienatur. Quare eſt
333 error affirmare, cenſus eſſe illicitos per ſe; tum quia eorum iuſtitiam patefecimus, tum quia per multos Pontifices, tamquam iuſti approbantur, videlicet per Martinum V. & Calixtum Tertium, de emptio. & vend. Extra. com. Nicolaum V. conſtitut. 4. Paulum III. 4. & poſt annos alios per Pium V. luculenter conſtit. 80. In qua multa fieri [illegible] ni: bus mandantur, quæ ad quatu[illegible]
pita referuntur. Primo nonnulla 334
ſtatuit de eorum fundamento. Secundo de contractu ipſorum. Tertio de decurſu, & progreſſu eorundem poſt abſolutum contractum. Quarto de cenſibus, ante ipſam bullam conſtitutis. Circa primũ ait, vt cenſus non conſtituatur, niſi ſuper aliqua re, quæ ſit fundamẽtũ ipſius; vnde ſequitur, nihil poſſidentem, cẽſum vllum vendere non poſſe. Secũdo, vt illa res ſuper quam fundatur, ſit immobilis; ex quo infertur conſtitui nõ poſſe ſuper bona mobilia,
ac domeſticam ſuppellectilem; imò 335
neq; ſuper aliquam quamuis magnã pecuniæ ſummam. Tertio, vt iſta res ſit ex natura ſua vtilis, & frugifera, Quarto, vt ſit res certa, videlicet nominatim certis finibus conſtituta, & circũſpecta; Quapropter multa bona habens, ſuper ea obligando oĩa, cenſum vendere nequit; ſed aliquod vnũ determinare oportet: Eſt tamẽ verum, quod ad accipiẽdum in fidẽ illud, quod in cenſu determinatur, & obligatur, alia bona etiam omnia obligare poteſt. Id autem nõ reddit ſecurum ita ementem, vt poſtea fundamento pereunte, alia bona remaneant obligata; ſed ſolummodo dicta bona in fidem recipiuntur, vt donec ipsũ fundamẽtũ perſeuerat, illi, qui emit cenſũ, de illo ſuper ipſis rebus, contra lites inſurgentes, ſit tutus. Circa ſecundum, ſ. contractũ cẽſus, hæc fieri mandãtur. Primo, vt illa pecunia, qua cenſus emitur, quando contractus celebratur, corã ipſo notario, ac teſtib. enumeretur, & nõ ſit enumerata ante. Secũdo, vt nõ accipiatur anticipata pẽſionis ſolutio, quę cõparatur, neq; in peccatũ deducatur. Tertio ſi aliqua cõditio in cõtractu apponatur, per quã vẽditor cẽſus directè, vel indirectè ad caſus

for-

extendi ad contractus cenſuum, ante celebratos. Quam ob rem ſi antea cenſum ſub alijs cōditionibus, hic prohibitis, emiſſet, in rigore ſuos contractus bullæ iſtius conformare non tenetur. Secundo, omnes Chriſti fideles dehortatur, qui habent cenſus ſub alia forma, vt omnes eos cenſuræ bonorum religioſorum ſubijciant, & animarum ſaluti conſulant. Præter ea, quæ a Pio V. prudenter conſtituta fuere, aliqui
338 adhuc in conſciētia eſſe neceſſaria
quædā exiſtimant, licet hæc nō ſint æqualiter neceſſaria. Primo, ut cenſus pretio iuſto comparetur. Cum enim contractus cenſuum ſit contractus emptionis, & venditionis, quæ attinent ad iuſtitiam commutatiuam, neceſſario requiritur, vt fiat æqualitas inter rem, & eius pretium. Secundo exquiritur, vt nō excedat fructus annuos illius rei, ſuper quam conſtituitur. Tertio, vt totus cenſus in integrum non poſſit ſemel redimi; ſed etiam per partes. Iuſtum vero eius pretium difficillimè aſſignari poteſt, cum id in iure ciuili non ſit determinatum, in quo diuerſa ad eum ſpectantia leguntur; neque in iure canonico, nec facile determinari poteſt ex fundo rei, ſuper quod innititur, quia hoc pretium pro diuerſis cauſis, & periculis variari poteſt: vnde nulla regula æſtimandi eum nobis relinquitur, niſi communis vſus, & hominū timoratæ conſcientiæ in vnaquaque regione conſuetudo; nihilominus ſi quid dicendum eſt in genere, Doctores ferè omnes in hoc cōueniunt, vt in perpetuo, qui redimi nequit, quatuor, vel ad ſummum quinque pro cētenario; ſed de hoc nulla his noſtris tēporibus eſt quæſtio, quoniam huiuſmodi cenſus eſt prohibitus. Cenſum autem, qui redimi valet, aliqui ſatis bene ita diſtinguunt, ut ſi cenſus redimi poſſit per partes, octo, vel nouem ad ſummum percipere poſſe; ſi uero per partes redimi non poſſit; ſed duntaxat in integrum, tunc ſeptem, uel octo ad ſummum recipere poſſe. De pretio autem temporali, vt puta ſi ematur ad aliquod tempus determinatum, decē, vel quindecim annorum Theologis eſt valde ſuſpectus, vt Sot. de iuſt. li. 6. q. 5. ar. 2. quia potius quoddam mutuum cū vſura eſſe videtur. Licitum autem eſt ad aliquod tempus, non præfixum, veluti eſt cenſus, qui ad uitam comparatur, ſiue ad uitam emptoris, vel ad alterius uitam, ab ipſo cōſtituti. Et hic cenſus diuerſum pretium pro diuerſitate longioris, uel breuioris uitæ probabiliter ſpem ſecum defert; quare ſi ſenex emat cenſum ad vitam ſuam quindecim pro centenario, contractus eſt licitus; ſi verò emat ad vitam alicuius iuuenis, duodecim pro centenario emere valet. Illam nouiſſimam cōditionem, nempè cenſus poſſe redimi per partes, non eſſe omino obſeruandam exiſtimo, niſi ſit deducta in pactum. Probatur, quia eſt conditio in detrimentum eius, qui emit; ipſe enim ſimul enumerauit totam pecuniam, quam ſi ſemel totā reciperet, multo melius ſibi conſulere poſſet, quam ſi reciperet per partes; ideò hanc iniuriam perpeti non debet, niſi ex pacto ita conuenerit. Ex dictis colligitur, omnia pa 339
cta illicita, & lucra per cenſum extorta, eſſe reſtitutioni obnoxia, ita vt qui contrafecerit, non ſolum ad reſtitutionem malè acquiſitorum teneatur, ſed contractus etiam eſt irritus, & nullus. Si de cenſibus plura videre voluerit, Nauarrum legat in com. reſol. de vſur. in cap. Si fœneraueris 14. q. 3. rom. 1.

CAP.

C A P. LXII.

De reſtitutione rei alienæ, ex contractu ſocietatis comparata.

CONtractus ſocietatis eſt plurium perſonarum ſuam pecu-
339 niam,vel induſtriam, aut laborem conferentium ad lucrum acquirendum, ita vt vnaquæque perſona aliquid ponat de ſuo,& aliquid lucri reportet, vt habetur ex lib.1.ff.pro ſoc.to.tit. & ex inſtit.C. eod. tit. & ex cap. Per veſtram de donat.inter vir.& vxo. & ſocij propriè dicuntur, qui ad aliquid peragendum vna conueniunt, & contractus,ab ipſis effectus,vocatur ſocietatis contractus; ad cuius iuſtitiam in communi hæc conditio exquiritur, vt ſe explicent ad negotiãdum circa negocia, per ſe licita. Triplex autẽ eſt ſpecies ſocietatis.

Prima eſt,in qua vnus ſolus pecu-
340 niam ſine vllo alio labore, & induſtria ponit; alius verò laborem, & induſtriam abſque vlla pecunia exponit.

Secunda ſpecies eſt, in qua vnus induſtriam, & laborem adhibet, & aliquam partẽ pecuniæ ponit: alius vero pecuniam tantum.

Tertia ſpecies eſt, in qua ſinguli ſocij ſtudium, laborem, & pecuniã ſimul exponunt. Quo ad iuſtitiam prioris ſocietatis tria neceſſario deſcuntur, Primo, vt in lucri diui-
341 ſione ad arbitrium boni viri, & periti mercatoris iuſtè computetur, quantum iure valeat labor, & induſtria illius partis,quæ adhibet laborem,& ſtudium,vt pro parte, ideſt pro rata(vt dicitur vulgo)perſoluatur. Secundo,æſtimandum eſt quoque quantum valeat periculum illius,qui operam, & induſtriam exponit;nam aliquoties illius periculum pluris æſtimatur, quam periculum pecuniam exponentis,quia omni lucro ceſſante abſque vlla capitalis iactura, qui poſuit pecuniam veriſimile lucrum duntaxat amitit, quod forſan non æquabitur induſtriæ,& laboribus;qui vero laborẽ expoſuit,neceſſario illum amittit.

Tertia conditio eſt, vt vtraque pars exponat ſuum capitale periculo iuxta propriam æqualitatem, vt ſi pecunia deficiat, ſuo domino pereat, & qui induſtriam, & vigilias adhibuit,ea amittat; quando pecunia, expoſita ab altero, laboribus, & induſtriæ æquatur. Ad iuſtitiam ſocietatis duæ conditiones ſufficiunt. Prima,vt quilibet ſocius aliquid proprij in ſocietatem ponat, quod amiſſionis periculo ſubſtet. Secunda, vt lucrum iuxta proportionem deſtribuatur. Quantum ad iuſtitiam ſecundæ ſpeciei eædem 342
cõditiones requiruntur,quæ ad iuſtitiam prioris, licet non eodẽ modo;ſed diuerſa proportione:nam in diuiſione lucri labor,& induſtria computanda eſt ex vna parte ſimul cum portione pecuniæ alterius ſocij; ex altera vero parte pars pecuniæ animaduertitur, & ratio laboris in ſe non ſolum habetur;ſed etiã cum ſuo periculo enumeratur. Similiter aliqua deficiente pecunia perit vtrique ſocio pro rata;pereunte autem ſolo labore, quando nullus acquiritur fructus, parum mali eueniret alteri,qui non ponit laborem, ideò habenda eſt ratio æqualitatis. Ad iuſtitiam tertiæ ſpeciei duo præſertim requiruntur.Primo, 343
vt ſinguli ſocij ſuum capitale periculo exponant æqualiter.Secundo, vt lucrum iuxta proportionem diuidatur cuique pro rata; huius verò proportionis attendẽda eſt quãtitas pecuniæ, quam quiſque poſuit, & quantitas laboris, & induſtriæ. Præter iſtas ſocietates adhuc

tres

tres aliæ reperiuntur, quæ conficiuntur ſine pecunia, & pecoribus
344 maximè fieri ſolent, in quibus ponitur labor, & ſtudium, ſicut in primis, & loco pecuniæ animalia exponuntur, quæ iiſdem modis, quibus fiunt priores, conſtituuntur.

Prima eſt, vt alius ponat ſolum animalia, alius laborem tantummodo, & induſtriam.

Secundo, vt ponat operam, & induſtriam, & aliqua animalia; alius verò animalia ſolum.

Tertia, vt ſinguli ſimul ponant animalia, atque laborem.

In iſtis etiam neceſſariæ ſunt eædem conditiones, quas in tribus ſuperioribus enumeraui; & præſertim aduertere conuenit, vt animalia ſtent periculo eius, qui ea exhibuit; & quando multi ponunt, quodcumque animal perit, omnibus ſimul deficiat.

Secundo, vt ceſſante lucro ſine culpa animalia ponentis laborem ille nullo pacto teneatur domino animalium de lucro eorumdem. In om
345 ni etiam ſocietate præter ipſum contractum ſocietatis, duo alij contractus confici valent; alter, quo capitale redditur ſecurum, vt ſi illud pereat, domino non deficiat; & alter, quo ſi lucrum ceſſet, domino tamen non ceſſet, ſiue hi duo contractus efficiantur cum ipſomet domino, vel cum alia perſona. Sed dubitare poteſt, vtrum dominus capitalis iuſtè, & licitè paciſci poſſit cum ſocio pro aſſecuratione capitalis, & etiam lucri probabilis, data tamen pecunia pro vtriuſque aſſicuratione. Caie. in opuſ. to. 1. tract. 31. in reſponſionibus. reſp. 11. quem ſequitur Armilla nu. 6. ait. Si illi cõtractus ſimul cum eadem perſona fiant, nõ ſunt liciti, vt puta contrahit ſocietatem cum aliquo hac conditione, vt inter ipſos conueniatur quoque tam de pretio aſſecurationis, quam de quantitate lucri, id efficiendo, quando contractum ſocietatis fecit, dicitur mutuum palliatum. Si autem diſtinctè, ac ſeiunctim fiant, ſunt liciti, & iuſti, immo Sotus de iuſt. li. 6. q. 6. ar. 2. docet, huiuſmodi pactum abſolutè non eſſe licitum, quia ibi verè eſt ſemper mutuum, cum periculũ non ſit penes diſponentem pecuniam; idem tenet Maſcardus, vt refert Pet. Nauar. lib. 3 de reſt. c. 2. nu. 542. Maior in 4. d. 15. qõ. 49 Ang. verb. ſocietas §. 7. Sylu. verb. Societas, primo §. 2. Nauar. c. 17. num. 254. Couarr. li. 3. var. reſol. c. 2. nu. 4 Pet. Nau. vbi ſupra dicunt, huiuſmodi contractum eſſe licitum, ſiue ante contractum ſocietatis, ſiue poſt, aut cum eodem, vel cum tertia perſona efficiatur; quando iuſtè apponitur pactum de ſecuritate capitalis, modo æquitas ad arbitrium boni viri ſeruetur, ſicuti in alio quouis contractu aſſecurationis, attento periculo, & veriſimili lucro, dum tamẽ dolus, & fraus
omnino abſint. Nam quæritur, cur 346
contractus aſſecurationis poſt pecuniam, in ſocietate poſitam, cum tertio eſt licitus, niſi ratione periculi, pretio æſtimabilis, quod ſubij? ita etiam cum ſocio euenit, quia periculum intercedere poteſt; nam ſi verum mutuum in hoc contractu intercluderetur, neſcio cur non æquè dicamus eſſe verum mutuum, dum aſſecurationem facit cum tertio.

Secundo, quia ſocius alium præualet cogere, ne pecuniam extrahat ex negociatione, & tamen ſi verum mutuum eſſet, qui pecuniam contulit, cum iam dominium eius ſit tranſlatum in illum, & iam ſuum exiſtat, ad id faciendum cogere non poſſet. Deducitur etiam ex cap. Per veſtras de donatione inter virum & vxorem, vbi diſponitur, vt dos mulieris tradatur mercatori,

vt honeſtum lucrum tribuat, & tamen certum eſt, noluiſſe Papam exponere capitale.i.ipſam dotem, periculo, quin etiam nec ipſum lucrum; quare Sũmus Pontifex ipſam reddere poſſe ſecuram ſentiebat. Nec officit, quod dicit Sotus artic.1.ad primum.papam declaraſſe tãtum, quomodo maritus dotis fructibus viuere poſſit, ſi eam ponat apud mercatorem cum eius periculo; nam non eſt credendũ, quod Papa amiſſionis periculo dotem exponere vellet, vt rectè Nau Nec obſtat, quãdo dicit, eſſe mutuum, quia periculum eſt penes ſocium eius (inquit ipſe) ſed id eſt falſum, cum conſtet in ſecurum redditis (loquor quando fit cum tertio) periculum eſſe apud eũ, qui facit cõtractum aſſecurationis, & nihilominus certum eſt, non eſſe dominum illarum rerum, quas reddit ſecuras; Verum reſpondere poteſt ſecũdo, ſocium poſſe in eo caſu filiam dotare illa pecunia, ergo eſt dominus.

Reſpondetur id licitè fieri non poſſe, & etiam ſi queat, tamen non eſt dominus; nam depoſitarius poteſt ſine domini detrimento depoſito vti, non tamen eſt dominus: Quare infertur contractum hunc non eſſe licitum, vt pura centum aureos tradit tali mercatori, vt eos negocietur, & pro lucro quatuor certos tradat, capitali ſimiliter certo, & ſecuro; quia ſi lucrum, quod ſperabatur dando illam pecuniam cum periculo damni, vel probabilis lucri, duodecim pro centenario correſpondet, & dat ei quatuor pro aſſecuratione capitalis, & duo pro aſſecuratione lucri, nullam ei infert iniuriam, cum aliquid, pretio æſtimabile, det illi pro aſſecuratione, vt Na narr. num 157. affirmat ſe vidiſſe in Italia & Gallia; & quia hic aſſecurationis contractus implicitè continetur in remiſſione veriſimilis intereſſe; ideo melius eſſet (ſic eo docente,) vt aſſecuratio fieret explicitè pretio ipſo aſſignato; quæ confirmãtur ex l. ſi non fuerit ff. pro ſocio §. 347
Nã. Itẽ petere poteſt, quo pacto fieri oporteat diuiſio, & diſtributio lucrorum atque damnorum, in ſocietate contingentium. Sotus de iuſti. li.6.q.6.art.1.in corpore exiſtimat, pecuniæ valorem non eſſe æſtimandum in ſe, ſed ratione periculi tãtũ, cui ſubijcitur; ratio eſt. Qui.n. periculum currit cum alio, in ſocietate ponendo pecuniam, non eum omnino tribuit, neque amittit; nã integra reſtitui debet, ſi ſalua remanebit. Qui vero laborem, & induſtriã exhibet, ſic perdit, vt nihil ſibi reddatur. Nau. contrariam ſententiã ſequitur in ſum.c.17.nu.251 dicendo, rationem eſſe habendam nõ ſolũ periculi, ſed etiã ipſius pecuniæ, & præſertim in diuturnis negotiationibus, ob periculum corruptionis merciũ, & pretij diminutionem, & ob alios caſus, qui in mercatura accidere ſolent.

Pro ſolutione dicendum; vt ſocietas iuſta exiſtat, tria requirũtur. Primo, vt ſit licita c. Per veſtras de don. inter vir. & vx Secundo. vt pecunia periculo tradentis ſubiaceat, vt Gl. in c. Pleriq; 14.q.3. Tertia, vt in oĩb. periti iudicio æqualitas ſeruetur, & pro quantitate collatarum partium lucrum diuidatur l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio, & poſt alios Caie. 22 qõ. 78.art.2. Vt vero totius difficultatis nodum diſſoluamus, tria cõſiderare oportet, quæ in pecunia reperiũtur. Primum eſt ipſa pecunia in ſe, & sm̃ ſuam naturã Secũdũ prout negotiationi exponitur. Etenim hæc vt ſic plus valet, quã in ſe animaduerſa pp ſpẽ lucri veriſimilis, quia id eſt ſicut quidã vſusfructus: licet enim ex ſe fructum non reddat, in mercatura,

tamen

tamẽ poſita lucrum refert, vnde in l. 1. & 3. de vſufruct. earum rerum, quæ vſu dicitur eſſe licitum legare vſumfructum pecuniç. Tertium eſt, ipſum periculum, cui exponitur. Modo non ponens pecuniam duo ponere poteſt, induſtriã videlicet, & laborem, circa quæ non ſolum habenda eſt ratio ad periculum; ſed etiam ad periculum pecuniæ datæ, vt eſt negotiationi expoſitæ ratione vſusfructus eius; quare taxãdus eſt etiam vſusfructus ex parte ponentis eam, & periculum perdendi capitale: Et ex parte alterius taxãdus eſt labor, & induſtria, quæ eſt vſusfructus ſuæ perſonæ: Et ſi iſta ſint çqualis valoris, diuiſio ad æquales partes fiet. Si autem altera excedat, diſtributio efficietur prò rata, & ſic erunt omnia paria; & ſicuti eſt incertus vſusfructus pecuniæ, ſic eſt incertum interuſuriũ induſtriç; & veluti eſt periculum capitale ponenti, ita & laborem exponenti: quapropter omnia perpendi debêt a viro bono, & in arte perito, vt periculum pecuniæ, & interuſurii ſint eiuſdem valoris cum induſtria, & alterius labore. Hinc contra Sotum infertur, vltra periculum pecuniæ poſitæ, aliquid amplius eſſe deducendum, non pecuniæ in ſe; ſed interuſurii illius, quod conſtat alicuius eſſe valoris, vt iuxta legem iuſtitiæ negotietur; & quemadmodum lucra, ita & damna communicentur. Qñ aũt vterque ponit pecuniã, & induſtriã, çqualitas pecuniæ ad pecuniam, & valoris induſtriæ ad induſtriam, vel ſaltem proportio eſt ſeruanda. Prætetea ſciſcitari valet, vtrum ſi capitale perdatur, detrimentum debeat eſſe commune. Angelus verbo, Societas, tres modos dicendi refert.

Primus eſt Iacobi de Aret. aſſerentis, damnum debere eſſe commune, & probat l. ſi id, quod §. Item Celſus, & l. cum duobus §. quidam.

Secundus modus eſt dicentium, eatenus debere eſſe commune, quatenus lucrum eſt commune, l. ſi nõ fuerit. §. primo. Pro ſocio & l. maxi feſtiſſimi iuris §. ſed cum in ſecundam, a contrario ſenſu C. de fur.

Tertius fuit Sancti Bernardini, & aliorum dicentium non teneri vt docuit Gloſ. §. primo, ſi enim capitale, & cap. ipſe uerò duas ſequitur opiniones.

Prima ut ſi capitale perierit antè operas exhibitas, damnum erit cõmune; ſi poſt aliquas, aliquid detrimenti ſentiet; ſi poſt omnes, nil patietur.

Etenim illa operum amiſſio efficit, vt in conſcientia æquiſſimum eſſe putet.

Secunda opinio ſibi magis placet de iure, videlicet quod ſicut de ſalute operam ponenti nil prouenit, ita nec de perditione, quæ omnia Syluest. refert. verb. Societas. 1. quæſt. 6. & eſſe vera exiſtimat, quando nullum intercedit particulare pactum, vel conſuetudo; ſed abſolutè eſt contracta ſocietas, nihil de capitalis amiſſione paciſcendo. Pro ſolutione dicendum, ſocietatem duobus modis iniri poſſe.

Primo abſolutè, nullum interponendo, neque faciendo pactum, & tunc vera eſt opinio Diui Bernardini, & probatur per Bar. l. 1. cap. Pro ſocio vt etiam Syluest. ſigna Angelus Sotus art. 1. ad primum. Et Couarruuias num. 2. ratio eſt, qũia ſocietate abſolutè cõtracta dominiũ pecuniæ non pertranſit in ſocium.

Secundo modo ſocietas fieri valet tali conditione, vt ex pecunia vnius & opera alterius fiat vnus cõmunis cumulus vtrique quo ad dominium; & ſicuti futurum eſt lucrũ commune, ita & diſpenſatio illius

cumuli. Tunc ſi ſors æqualis erit, æquale damnum etiã in capitali erit, veluti & lucrum deberet eſſe æquale. Si autem alter minus poſuit, tunc pro rata detrimentum ſentiret, qui minus poſuit. Similiter è cõtra ſi opera perdatur, & capitale remanet, pro rata debet recompenſari perdenti opera, quia ille cumulus erat communis, ergo non eſt maior ratio, vt vni perdatur, quam alteri, vel quòd vni ſit ſaluum, & non alteri: Quare ſicut diximus de ipſo lucro, ſic de ipſo capitali eſt dicendum, vt apertè ſentit Nauarr. numero 253. & Armilla quæſtio. 10. & eodem modo Couarruuias eſt intelligendus. Sylueſt. verò in fine quæſt. 6. concilians opinionem Diui Bernardini ex altera parte dicentis, pactum de patiendo damno capitalis, alteri ſocio eſſe illicitum, ait, id non eſſe verum, quando ſocietas abſolutè dirimitur. Opinio autem Gloſſ. in cap. Plerique, & Panorm. in cap. Per veſtras, dicentium, pactum eſſe licitum, veritatem includit, cum capitale vtriuſq; communicatur, etiam quò ad proprietatem, & dominium; ſed hoc modo fieri non intelligitur, niſi præceſſerit pactum, vel conſuetudo loci id obſeruet.

CAP. LXIII.

De reſtitutione rei alienæ, ex officijs Romanæ Curiæ acquiſita.

QVædam reſtitutioni obnoxia reperiuntur, quæ malis artibus officiorum Roma-
349 næ curiæ comparantur, quæ ſocietas fit per contractum, quo duo, vel plures eam ineunt ſimul, & aliquam partem pecuniæ ad aliquod officium emẽdum ponũt; ita vt lucrum inter ipſos pro rata diuidatur.

Huius ſocietatis originem inde deductam eſſe ſentimus, vt cum officia Romanæ Curiæ eſſent valde pinguia, & conſequenter admodum carè venderentur, ſæpè contingebat, vt vnus ſolus non haberet tantam pecuniæ ſummam; & ſi penes ſi eſſet, tota tñ periculo exponere nollet. Hinc conceſſum, vt vnũ, vel plures ſocios, cum quibus vnà poſſet emere officium, ſibi aſſumere valeret, quæ officia ad tempus conceduntur, & ad vitam officialis tantum perdurant; vnde illo pereunte in Summi Pontif. manus reuertuntur; niſi fortè quadraginta diebus ante mortem alteri renunciaſſet. Ad horum iuſtitiam duæ conditiones requiruntur ex natura rei.

Prima, vt ſocij maiorem penſio- 350
nem non exigant, quam pro rata fructuum ipſius officij. Et quoniam officiorum fructus vix vnquam duodecim pro centenario excedunt; ideò Paulus Quartus, in conſtit. 11. prohibuit, ne fructus ſocij vltra rationem duodecim pro centenario contribuerentur.

Per hoc autem non concedit, vt ſocius bona conſcientia duodecim ſemper pro centenario accipiat; ſolum enim debet percipere tantum, quantum pro rata fructuum illi obuenit.

Secunda conditio eſt, ſi officium ex labore, & officialis induſtria maiores fructus reddat, ſocij tantum minus pro ſua portione debent accipere, quatenus labor, & ipſius induſtria æſtimatur, quia communiter in his officijs exercendis magis laborant officiales, quam ſocij; quare maior pars fructuum illis debetur.

Huic contractui ſocietatis alius quidam contractus, ſeu ſortis cuiuſdam addi ſolet.

Con-

Digitized by Google

Contrahit enim ſocietatẽ per ſex menſes, cui admiſcetur hæc ſors, vt ſi intra hos ſex menſes officialis vitam cum morte naturaliter commutet, licet officium recidat in manus Papæ, ſocius tamen ſuam portionem non amittat; ſed ei de bonis mortui officialis fiet ſatis. Si verò è contra intra eoſdem ſex menſes morte naturali ſocius moriatur, officialis eius partem lucretur.

Hæc ſocietas cum tota hac ſorte eſt licita, quoniam æquale eſt vtraque parte periculum, & equale commodum: dixi morte naturali; nam ſi alter eorum è vita tolleretur, alter nihil lucraretur; hæc enim conditio fuit addita, ne alter in mortem alterius machinaretur; ſocius etiam ſingulis ſex menſibus ſocie-
351 tatem diſſoluere poteſt; vt autem id iuſtè fiat, requiritur, vt per dies quindecim ante ſex menſes completos certiorem faciat ſocium; ſe velle ſocietatem diſſoluere; & poſtea ſi intra illos quindecim dies officialis, vel ſocius moriatur, alter alterius partem lucratur. Si verò mortem obiecit poſt illos completos quindecim dies, officialis nihil amplius acquirit.

Præterea pactum in pœnam officialis moroſi in ſoluendo capitale ipſi ſocio poſt diſſolutam ſocietatem addi ſolet, vt ſi facto certiore ante dies quindecim, deinde illis expletis officialis non ſoluat ſuo ſocio capitale, perſeuerat quidem ſocietas quò ad fructus; ſed ſocius debet eſſe tutus de ſuo capitali, ita vt ſi moriatur, officialis nihil inde lucretur, & ſi officialis moriatur, adhuc remanet integrum ſuum capitale.

Si enim hoc pactum verè apponeretur in pœnam, vt ſic officialis diligentior ad ſatisfaciendum ſocium de capitali redderetur, & ſocius verè intenderet ſic acquirere, & facilius ſuum capitale redimere, tunc iſte contractus eſſet licitus, dummodo hæc pœna non exigeretur à ſocio, niſi quando ex culpa ſua eſſet in mora. Quia tamen lucrum potius intenditur, & pœnæ, etiam ſi ſine culpa fiat, extorquentur; iccirco hanc conditionem periculoſam eſſe exiſtimo. Quædam 352
alia ſocietas officiorum fieri ſolet, quæ mutuum admiſtum includit, in qua officialis admittit aliquem in ſocietatem ſui officij, cuius pecuniam non accipit ipſe officialis pro ſe, ſed alteri mutuat eam, vt ille mutuatarius penſionem ipſi ſocio ſoluere teneatur, quam alioquin officialis perſoluere adſtringeretur.

In hac ſocietate duplex interponitur contractus: alter officialis cum ſocio, & alter cum alio, qui eſt licitus: quia iſte officialis mutuat pecuniam non quamcumque, ſed in ſocietatem officij acceptam, pro qua in rigore penſionem pro rata fructuum ſoluere tenetur. Quare cum mutuat pecuniam ſibi oneroſam, illam dat mutuo cum onere ſuo, quod eſt, vt ſoluantur duodecim, vel decem pro centum, & iſte tertius ſoluet iſtam pecuniam ex mutuo, non ad lucrum officialis, ſed vt illum indemnem conſeruet. Aduertat tamen, vt tota ſocietas ſit licita, quatuor requiri ex communi omnium ſententia.

Primo, vt officialis verè contrahat ſocietatem cum ſuo ſocio. 353

Secundo, vt ille tertius non ſoluat ſocio maiorem penſionem, quã illi obueniret pro rata, & fructibus officij.

Tertio, vt officialis nullum omnino aliud lucrum ab hoc tertio recipiat.

Quarto, vt officialis nõ habeat aliã pecuniam, quam poſſit mutuare

abſque detrimento huius tertij; intelligo aliam pecuniam ocioſam, & non pro ſuis neceſſitatibus conſeruatam.

C A P. LXIIII.

De re, perperam acquiſita in locationibus, & conductionibus.

354 LOcatio eſt perſonæ, vel rei mediante mercede facta conceſſio. Cóductio autem eſt rei acceptio ad vſum interuentu pecuniæ mercedis, vt l.1. ff. de poſ. §. ſi quis ſeruum. Perſona dicitur locari diuerſo modo, atque labor; non enim tam perſona locatur, quam labor, ſed & opera ipſius; & dicitur ad vſum locari, quia dominium per eam non transfertur; ſed vſus rei tantum transfertur; merces autem debita, & iuſta, operum alicuius pſonæ, & conductionis alicuius rei, taxanda eſt ad arbitrium boni viri; & pro conductione operum attendenda eſt multitudo, & paucitas earum, & multum confert conſiderare operis præſtantiam, & perſonæ induſtriam, ac tãdem cauſas extrinſecas, & abundantiam annonæ, & aliarũ rerum, ad humanã ſuſtentationem neceſſariarum; in locatione
355 verò fructuoſæ rei quantitas fructus eſt perpendenda, quæ percipitur, deductis rectè laboribus, & expenſis, pro colligendis fructibus neceſſariis; & ad cuiuſque rei locandæ, aut conducendæ pretium communis vſus, & illius loci conſuetudo maximè confert. Sed quando locat alteri, quæ habent vitium occultum, propter quod res, in eis poſita, amittitur, vt puta dolium vitiatum locat, in quo vinum aceſſit, ſi ſcienter id facia, mortale committit, & ad reſtitutionem, non ſolum damni, quod alius in hac re patitur; ſed etiã ad intereſſe tenetur, quod conſequitur inde: immò Syluest. verb. locatio num.18. idem affirmat de illo, qui imprudenter locat, dicẽdo, talis ignorantia non præſumitur eſſe ſine negligentia ipſius domini. Verum id mihi non placet, quia præſumptiones potius attinẽt ad forum exterius, quam interius; ideo dicerem, ſi inſcienter, bona autem intentione, & ſine notabili negligentia huiuſmodi locat, nec peccat, neque ad reſtitutionem tenetur, quia id bona fide, & intentione peregit, & ad conductorem id magis ſpectat, quam ad locatorem. In conductione autem rei frugiferæ, vt puta agri, quando ex euentu purè fortuito magna ſterilitas, aut magna copia fructuum contingit, tunc merces conductionis vel eſt diminuenda, ſiue augenda, & ſterilitas tanta eſſe poteſt, vt totam mercedis ſolutionẽ tollat; & dico ex caſu, ſimpliciter fortuito; nam ſi magna ſterilitas ex negligentia coloni accideret, ad ſoluendum totã mercedem obligaretur.

Idem multi putant eſſe verum, & probabiliter, ſi contingat aliquãdo ex ipſa debilitate terræ ad ſoluẽdum integram mercedem teneri; & ratio eſt, quia vt plurimum ipſa magna ſterilitas non prouenit, niſi abundantia præcedente. Euentus autem purè fortuitus ſterilitatis, vt eſt vaſtatio, facta a militibus, aut ceſſatio culturæ ob peſtem, vel magna aliqua tempeſtas, & vis grandinis, aut inſueta inundatio fluminis, & ſimilia; & ſi iactura fructuũ, poſtquam ſunt iam collecti, contingat, vt puta quando granum vaſtatur ab hoſtibus, quod in area relictum fuerit; aut vuæ in labris putreſcunt, conductori imputatur,

quia

quia in illis conſeruandis diligentiam non adhibuit; probabile eſt etiam, idem iudicium eſſe faciendum, quotieſcunque fructus ſunt maturi, & non colligit eos. Quando autem redditus multum augentur ex fortuito caſu, conductor tenetur augere penſionem, vt puta ſi confracta ſint omnia molendina præter ſuum, quod remanſit integrum; tunc conductor penſionem illius augere obligatur; nam onera debent eſſe paria, ergo ſicuti penſio ex fortuita ſterilitate minuitur, vel in totum, aut in partem, ita ex fortuita vbertate penſio eſt augenda. Cum verò locat aliquid malè vſuro, ſiue certò ſciat, ſeu probabili ratione putet, malè vſurum, peccat mortaliter, & ad reſarciendum damna ex illo vſu malo rei tenetur, vt qui locat arma alicui ſciens, aut probabiliter putans, illis ad inimicum necandum fore vſurum. Id autem intelligendum eſt de locatione illius rei, quæ ex natura ſua ad illum malum vſum ordinatur, vel quæ quoquo modo ad malum vſum cooperatur.

At petet, quid dicendum, quando locat domum meretrici ad actũ meretricium, vel vſurario ad vſuras exercendum.

356 Reſpondetur primo probabile eſſe; & expedire, vt domum talibus non locet, quando aliis honeſtis æque commodè locare poteſt, ſiuè ſpe maioris lucri, ſiue quouis alio fine non per ſe bono.

Secundo, in conſcientia non eſſe tutum ſentio, quia aliquo modo alterius turpitudini, & peccato cooperari videtur.

Tertio, locare ad aliquem finem per ſe malum, vt puta ad participãdum cum meretrice, abſque dubio eſt per ſe malum, & pecccatum.

Quarto, quotieſcumque talis locatio fauet turpitudini alicuius, eſt mortale, videlicet quando multi ad actum meretriciũ facilius exercendum confluunt, aut concurrere poſſunt; vel quando vult conducere proximam domum pro meretrice, & de aliis ſimilibus idem affirmo; ſed quando non inuenit alium conductorem, & ſimplici intentione domum ſuam meretrici conducenti tradit, nec mortaliter peccat, nec ad reſtitutionem tenetur; quia ſic locare eſt ſeruare ſe indemnem, & nullo pacto eſt cooperari crimini alterius. Quãdo autem locat domum vſurario, vt in ea vſuras exerceat, facit peccatum mortale, & excommunicationem incurrit, vt dixi libro primo. Dictarum vero rerũ locatarum precia ſoluere conuenit temporibus debitis, quemadmodũ in pactis fuit promiſſum, & expreſſum; aut, ſi nullum interceſſerit pactum, in fine anni, vt l. ſemper in ſtipulationibus ff. de reg. iur. Precia verò cõductæ perſonæ iuxta pacta, vel conditionem, ac ſtatum perſonæ cõductæ perſoluat; pauper enim familiam ſuam ſuſtinendo labore multum temporis expectare nequit, quare iuxta pacta, vel boni viri prudentiam, & loci conſuetudinem dictis perſonis mercedem ſoluat.

CAP. LXV.

De Cambijs.

Cambium eſt quædam commutatio numiſmatis pro numiſmate in negociatione pecuniæ enumeratæ facta; dicitur commutatio, quia per iſtam artem pecunia vnius generis in alterius ſpeciẽ permutatur; dicitur per negociationem, quæ eſt ars quædam, conſiſtẽs 357

in negocijs pecuniæ dando,& acci-
piendo , quod cambij nomen id ſa-
tis oſtendit,licet ex vſu duobus ac-
358 commodetur: nam duplex eſt per-
mutatio,ſiuè cambium. Vna eſt re-
rum quarumcumque, etiam metal-
li pro metallo, modo vt non ſit pu-
blico ſigno excuſſum , & id gene-
ris cambii dicitur propriè com-
mutatio, de qua apud legiſtas mul-
ta.

Secunda commutatio eſt,quæ fit
in pecunijs,in qua traditur vna mo
neta pro altera , vel datur vna mo-
neta in vno loco , vt in altero reci-
piatur; & hæc permutatio magis
propriè appellatur cambium. Prior
eſt antiquior ; poſterior verò ince-
pit poſt vſum pecuniæ.Etenim mũ
di initio poſt rerum diuiſionem , &
attributionem, qui abundabat vna
re, vt puta grano, eandem rem per-
mutando prouidebat ſibi de alijs ,
quarum egebat,& grani portionem
pro parte carnis dabat , & ita de
alijs. Cum autem difficile eſſet ſer-
uare æqualitatem in hac permuta-
tione,& operoſum,& inuenirentur
homines, qui indigerent re illa,
quam alius permutare nolebat, tan
dem inuentus eſt pecuniæ vſus,quo
res æſtimarentur , quam poſtea v-
nuſquiſque acciperet libenter pro
re ſua,etiam ſi illius non egeret,&
359 qua rerum precia commodius æſti-
marentur, & æquarentur. Rurſus
hæc ſecunda commutatio numiſ-
matis pro numiſmate poteſt primo
fieri per modum puræ commuta-
tionis abſque vllo lucro,vt ſi per-
mutetur vnum Iulium argenti pro
quinquaginta quadrantibus Secun
do fit per modum cuiuſdam nego-
ciationis, & cum lucro,vt ſi pro Iu-
lio argenteo exigatur aliquid plus
in pecunia ærea. Similiter pro pecu
nia data in vno loco , exigitur ali-
quid plus in alio loco ; & hæc com-
mutationis ſpecies propriè vocatur
cambium; quod originem ex eo de
duxit , vt ſæpè qui habet vnũ genus
monetæ, alterius generis moneta
indigeat , vel habet pecuniã in vno
loco , & eiuſdẽ aget in altero loco,
nec multis abſque periculis,& incõ
modis illam transferre poteſt ; aut
vnã pecuniam pro alia ſine aliquo
labore,& moleſtia, ac temporis ia- 360
ctura permutare non valet . Hinc
colligitur, hanc artem non ſolum
eſſe vtilem,honeſtam,& iuſtam;ſed
etiam(ſi debito modo fiat)reipubli
cæ neceſſariam ; nã pecuniæ ex vno
loco in alterum ſine damno ipſius
reipublicæ frequenter transferri
non poſſunt: Vnde in multis regnis
ſtatutum eſt ſub pœnis grauiſſimis, 361
vt pecuniæ non extrahantur . Iuſti-
tia autem cambiorum in hoc conſi-
ſter,vt omnibus conſeruetur æqua-
litas;& quoniam pecunia vere plus
valet in vno loco , quam in altero ,
& magna quantitas alicuius mone-
tę minus valet,quam parua,ideo in
omnibus æqualitatẽ iuſtitiæ ſeruari
oportet. Propriæ vero ſpecies cam- 362
biorũ ſunt quatuor . Prima dicitur
cambium per minutũ.Secunda per
literas . Tertia reale . Quarta ſicca. 363
Cambium minutum dicitur illud ,
in quo moneta maioris precij pro
moneta minoris precij commuta-
tur, ſicut quando Iulium in quadrã 364
tes permutatur. Cambium per lite-
ras dicitur, non equidem omne cã-
bium, quod per literas efficitur: nã
reale etiam per literas fieri poteſt ;
ſed cambium per literas illud nomi
natur,in quo campſor prius accipit
pecuniã in vno loco,& poſtea illam
virtute ſuarum literarũ alio in loco
enumerare facit ; & hoc per literas 365
propriè cambiũ vocatur.Cambium
reale eſt illud,in quo campſor pecu
niam alicui in vno loco prius dinu
merat, vt eam poſtea ab alio perci-
piat

Digitized by Google

piat in altero loco, ſeu iſte per ſe il-
lam pecuniam campſori enumeret,
ſiue per literas enumerare faciat.
366 Cambium ſiccum eſt illud, quod ap
paret cambium; ſed eſt fictum, &
palliatum, & eſt potius mutuũ vſu-
rarium, vel præſumitur eſſe fictum.
Et Syluest. verb. vſu. a 4. num. 9. di-
cit, ita vocari, quando cãpſor prius
dat, quã accipiat; ſed ego exiſtimo,
ſiccum denominari ex parte cam-
pſoris, quia dando pecuniam, iſto
modo exſiccari pecunia quodam-
modo dicitur. Modo conſiderare
oportet varietatem precij pecuniæ,
quod præſertim tribus ex cauſis va
367 riari ſolet. Primo authoritate legis,
& Principis. Secundo ratione quan
titatis, & qualitatis metalli, ex quo
moneta efficitur; quantitatis ſi pon
dus augeatur: qualitatis, ſi ex metal
lo puriori formetur, vt in moneta
aurea contingere ſolet; vnde aurei
zechini, & vngari perfectiores cæte
ris æſtimantur, quia ſunt puriores.
Tertio ratione copiæ ipſius mone-
tæ; & ex hac tertia valor monetæ in
ter ipſos campſores maxime varia-
ri conſueuit. Ad hoc autem, vt mu-
tatio ualoris monetæ ex hac tertia
cauſa liceat, requiritur, vt reuera a
parte rei ſit copia, vel inopia, aut
propter multitudinem petentium
cambium, ſiue ob earum paucita-
tem, ſiue propter aliam quamcum-
que cauſam. Ex quo ſi campſores ſe
laborare inopia pecuniæ ſimulent,
vt precij acceſſionem faciãt, auctio
precij eſt iniuſta, & ad reſtitutionẽ
tenentur.

Similiter quando pecuniæ valor
ex monopolio augetur, vt puta ſi
aliqui mercatores ſimul cõueniãt,
& omnem pecuniam, quam habent
campſores, recipiant, & cum ipſi
ſoli, & pauci ipſam retineant, pre-
cium augetur, ad reſtitutionẽ obli-
368 gantur. Cambiũ itaque per minutũ,
& honeſtũ lucrũ, in eo quæſitũ rõne
officij, & publicæ authoritatis licet:
quia rõ. peculiaris eſt pro ipſis cam-
pſoribus, etiã rõne aliquorũ ut pu-
ta intereſſe tædii, & aliorũ incõmo-
dorũ. Ad iuſtitiã tandem huius cam
bii tres conditiones præcipuè requi
runtur. Prima eſt, vt aliquod lucrũ 369
honeſtũ, & moderatum accipiatur;
quale aũt ſit moderatũ non eſt faci-
le aſſignari in vniuerſum: Eſt aũt pe
tendum ex aliquo horum triũ capi
tum. Primo, ex lege, ſeu principis vo
luntate, vbi inuenitur taxatum. Se-
cundo, ex cõi conſuetudine, qm̃ ita
cõmuniter currit in foro. Tertio, vt
ad arbitrium boni viri, atque pru-
dentis æſtimetur. Secũda eſt, vt pe-
cuniæ nullo pacto adulterentur, vt
puta non obradantur, vel in quali-
tate violentur. Tertia, ne qui acci-
pit, decipiatur in valore, et ſi ille
minus peteret ignorãter. Cãbiũ per 370
literas quinq; modis fieri ſolet. Pri-
mus eſt, cũ dat cãpſori aliq̃ pecuniæ
ſummã, vt aliquid minus in alio lo-
co ſoluat, vt puta dat centũ Romæ,
vt ſibi nonaginta quinq; ſoluantur
Venetiis; vnde cãpſor quinq; pro cẽ
tenario lucratur. Hic modus permu
tãdi ex natura ſua eſt licitus; neque
illicitus fieri põt, niſi ex vna parte,
ſ. ſi cãpſor percipiat maius lucrum,
quam iuſtũ ſit. Secũdus eſt, qñ cam-
pſor accepit pecuniam in vno loco,
vbi minus valet, & hoc ſiue plus, ſi-
ue minus valeat rõne abſentiæ, vel
quacumque alia ex cauſa. Nempè
dando Romæ centũ aureos, valẽtes
vndecim Iulia cum dimidio, poſſit
Venetiis accipere eoſdem aureos in
valore duodecim Iuliorum, ſoluen
do ipſi campſori ſuam mercedem.

Tertius modus eſt, quando cam-
pſor ſuſcipit pecuniam, vbi plus va-
let, vt illam ſoluat, vbi minus valet;
hoc cambium a Sylu. verb. Vſura.
4. num. 8. ſic diſtinguitur. Vel enim

inquit, campſor in alio loco ſoluit pecuniam eiuſdem ſpeciei, vt puta accipit Romæ centum in auro, vbi plus valent, ſoluit eos quoque in auro, vbi minus valent; & hoc modo licitum eſſe affirmat, quia ſoluit rem eiuſdem ſpeciei, atque accepit; aut campſor ſoluit monetam al terius ſpeciei, vt puta accipit Romæ in auro, & Venetijs in argento perſoluit, quo precio aurei valent; & hoc modo ſimpliciter putat, eſſe illicitum, quoniam rei valorem ſoluit multo minorem, quam ipſe acceperit. Id autem licitè fieri poſſet, ſi campſor tantum detrahat de pretio ipſius cambij, ſibi debiti, quantum in eo loco valor illius pecuniæ minor eſt valore pecunię, quam accepit.

Quartus modus eſt ad incertam ſolutionem vocatus, cum pecunia campſori in vno loco datur, vt ſibi in aliquo loco reddatur valore, & precio tunc currēte, quod quidem precium, & valor ſemper augeri, & minui ſolet, & Sotus lib. 6. de iuſt. q. 12. art. 4. dummodo valor futurus ſit incertus, vbi pecuniæ ab ipſo campſore eſt perſoluenda. Vnde ſi quis dat maius cambium, habetque ꝓbabilē ratione de maiori valore, committit vſuram, ſicut è contra ſi campſor probabiliter iudicat, valorem ibi futurum eſſe minorem.

Quintus vocatur cambium ad creditum, pro cuius notitia aduertat, hunc modum permutandi ſpeciatim fuiſſe inuentum ob commodum, & vtilitatem mercatorum pinguium, qui magnam æris quantitatem negociantur: Iſti enim magnā pecuniæ ſummam in diuerſa loca ita facilè, ac tuto transferre nequeunt; quare totam pecuniam negociationi exponere non valentes, apud campſorem deponunt, vt in ſuo cambio in locis deputatis campſor obligetur ex illa tantum ſoluē re cuique ad ſe deferenti chirographum ipſius mercatoris, quantum in illo chirographo eſt ſcriptum. Hinc fit, vt mercator in tota ſua negociatione numquam numeret pecuniam; ſed ſolum tradat diuerſas ſyngraphas ad illum campſorē, cuius fidei hæc omnia commiſit. Ex hac parte fit etiam, vt qui vendunt alicui chirographa ſua, a mercatore accepta, deferant ad campſorē, & ſiquidem nolint ſibi pecuniam enumerari, campſor ſolummodo recognoſcit chirographa, & ſe conſtituit illis debitorem eius ſummæ pecuniarum.

Si autem qui deferunt ſyngraphas velint ſibi pecuniam numerari, campſor illam numerare tenetur, ſibi retinendo ex ſingulis millibus plus, vel minus, iuxta locorū conſuetudinem, aut timorati, & in arte periti conſcientiam. Hoc cambium dicitur cambium ad creditū, quia mercator, qui pecuniam campſori enumerat, nil aliud vult ab ipſo, quam vt debitorem illius pecuniæ ſe conſtituat; & quoniam campſores magnam vtilitatem ex hac pecunia, ſibi dinumerata, referunt, ideò ſæpè ſolent ipſis mercatoribus facere maius creditum, quam ſit pecunia, videlicet ſi receperūt decem millia aureorum, faciunt mercatori creditum duodecim millium. Ex dictis duo dubia inſurgunt.

Primum eſt, an mercator licitè accipiat creditum maioris ſummæ, quam ſit illa pecunia, quam enumerauit. Cui dubio ab omnibus ferè reſpondetur, eſſe licitum, quia campſor gratis, & abſque eo, quòd accepiſſet aliquid a mercatore, hoc totū creditum facere poſſet; nam facere hoc creditum, eſt quodāmodo mercatori fideiubere de tali ſumma; vnde multo magis id, agere pōt ex

gratitu-

gratitudine, ſcilicet vt mercatori
propter hoc benificium rem gratã
faciat. Veruntamen exiſtimo, mer-
catorem non poſſe exigere a cam-
pſore, vt faciat ſibi maius creditũ,
quoniam obligatio eſſet pretio ęſti
mabilis, niſi campſor propria ſpon-
te id faceret ex gratitudine.

Secunda difficultas eſt, vtrum
campſor, quando pecuniam enume
rat deferenti chirographum merca
toris, quinque ex ſingulis millibus
aureorum licitè ſibi retinere poſſit.
Sotus reſpondet lege principum
permitti in multis locis, vt de iuſt.
lib.6.q.11.ar. vnico. Eſt autem ma-
gnum dubium, atque diſſenſio in
aſſignanda cauſa huius lucri, & per
ſona, a qua eſt exigendum. Aliqui
ab ipſo mercatore licitè accipi poſ-
ſe credunt, quia dedit cambium,
tanquam precium cuſtodiæ ſuæ pe-
cuniæ, quæ tamen ratio non placet.
Nam eodem pacto mutuatarius a
mercatore aliquam ſummam pecu-
niæ ob eius cuſtodiam exigere
poſſet.

Secundo, quoniam illa pecunia
non eſt iam mercatoris amplius;
ſed ipſius campſoris, nam transla-
tum eſt dominium, & non eſt depo
ſitum. Alij ſentiunt, iuſtè exigi poſ-
ſe hoc lucrum ab eo, cui pecunia
numeratur pro labore, quem cam-
pſor ſubijt dinumerando eam.
Sed hęc ratio minus valere videtur,
quia tali labori tam magnum pre-
cium non correſpondet; & quoniã
campſor eſt etiam debitor talis pe-
cuniæ; debitum autem nullum pre-
tium pro ſolutione illius exigit. So
tus verò dicit, poſſe accipere, quia
campſor in hoc reipublicæ deſer-
371 uit, quare aliquod honeſtum pre-
cium lege publica pro illo bono
communi taxatur, & datur. Verum
hæc ratio mihi ſufficiens eſſe non vi
detur: Nam campſor recepit hanc
pecuniam in ſui vtilitatem, & ex
hac ſingulari acceptione refert par
ticulare commodum, & id maxi-
mum, ideo præter hanc vtilitatem
aliud commodum conſequi non de
beret. Non audeo tamen hoc cam-
pſoris lucrum damnare ſimplici-
ter, cum ferè omnes illud conce-
dant: attamen dico primo in hac re
ex parte campſoris, licitum eſſe lu-
crum ex hoc capite, vt ſibi ſatisfa-
ciat de toto iuſto precio ipſius cam
bij, ſcilicet vt totum illud lucrum,
quod campſor accipit, infra iuſtum
lucrum exiſtat ſibi debitum; hoc
enim addito, lucrum eius ad iuſti-
tiam reuocatur; vel vt hoc ſummũ
ad iuſtitiam precij rigoroſi ſpectet,
vt ſi ille mercator peteret ſibi ſolue
re per chirographa, campſor eſſet
contentus precio infimo. Ex eo au-
tem, quòd mercator vult, ſibi ſolui
in pecunia numerata, campſor ex-
petere poteſt precium rigoroſum.
Quinque autem pro ſingulis millie
exigere valet, vel ab ipſo mercato-
re, a quo cambium ſuſcepit, aut ab
eo mercatore, cui pecuniam perſol
uit; & quod ab ipſo exigere poteſt,
qui dedit cambium, per ſe apparet,
quia hoc lucrum pertinet ad inte-
grandum precium iuſtum cambij,
igitur exigi poteſt ab eo, qui cam-
bium tribuit. Quod autem exigi po
teſt ab eo mercatore, qui ſchedulã
affert, & cui enumeratur pecunia.
Probatur; nam fere ſemper hæc cã-
bia in vtilitatem mercatorum ten-
dunt, habita.n.opportunitate cam-
pſorũ mercatores exercẽt maiores
mercationes, quam negociarentur,
ſi ſecum pecunias ſuas deferre de-
berent: Vnde iuſtum eſt, vt & ipſi
aliquam partem oneris ferant. Se-
cundo, quoniam ex magna negocia
tione etiam poſt completam con-
uentionem de precio, de tota ſum-
ma aliquid remitti ſolet; quare ex

aureorum

aureorum mille precium quinque aureorum iuſtè remitti poteſt,& niſi hoc fuerit condonatum ipſi emptori, remitti poteſt ipſi campſori. Tertio,quia iſte mercator,eo ipſo, quòd nouiſſimè paciſcitur cum altero de precio mille aureorum, ſciés hanc legem campſorum,videtur ſaltem inire pactum virtualiter de quinque ad minus pro mille.

372 Aduertat aũt precia cambiorum iuſtè eſſe taxanda aliquo trium horum modorum. Primo,lege principis,vbi talis lex requiritur. Secundo communi,& vniuerſali conſuetudine;ſed valdè dubito,vtrum iſta communis conſuetudo faciat precium iuſtum, & vtrum potius abuſus, quam conſuetudo in aliquibus locis vocari debeat. Tertio poteſt taxari ad arbitrium boni viri,& periti, cui conuenit expendere nonnulla ex communi ſententia,Primo debet conſiderare diſtantiam loci. Secundo pericula, quibus campſor ſe exponit. Tertio expenſas, quas campſor in neceſſarijs famulis, & alijs abſumit. Quarto præſentiam pecuniæ,& abſentiam.Quinto,obligationem dandi,& accipiendi,quibus ſubiacet campſor. Nulla tamen habenda eſt ratio temporis, vel moræ; nam in nullo contractu temporis ratione nihil percipi poteſt, niſi fortè cum ipſo tempore,ſeu mora aliquid intereſſe lucri ceſſantis,aut emergentis damni coniungatur. Ex his colligitur primo campſorem iuſtè accipere aliquam mercedem cambiorum. Secundo abuſus, qui in exceſſu cambiorum reperiũtur, per principes, aut viros prudentes, animaduerſa precij æquitate,corrigi poſſe. Sotus autem ad iuſtitiam horum cambiorum neceſſariam eſſe diſtantiam locorum ſentire videtur, ita vt cambiũ exerceri nequeat ex vna ciuitate alicuius regni ad aliam ciuitatem eiuſdem regni.Melius tamen mihi videtur ſentire Nauarrus,aſtruẽs,etiam in eodem Regno licite exerceri cambia,dummodo aliquid de precio ob propinquitatem ipſorum locorum imminuatur. Cãbium reale,in quo campſor primo dat pecuniam in vno loco, 373
vt poſtea illam recipiat in altero pro aliquo honeſto precio, eſt licitum,ſi cum debitis efficiatur circũſtantijs.

Prima eſt, vt ratione illius moræ temporis, precium non augeatur.

Secunda vt campſor probabiliter putet,illum,cui tradit pecuniã, eam denumerare debere, vel ſaltẽ non habeat contrariam opinionẽ; nam ſi campſor exiſtimaret,aut ſciret,hunc nil habere in illo loco, cõſequenter ibi ſoluere non poſſe exiſtimaret; quare illud cambium eſſet ſiccum.Pius V.conſt.148.de hoc cambio quatuor ſtatuit. Primo, vt 374
terminus ſolutionis præſcriptus nullo modo differatur ex lucro, ſine tacita,vel expreſſa conditione recepto.Secundo nè ab ipſo principio cambij, vel alias poſtea ineatur pactum de vllo certo, & determinato intereſſe,etiam in caſu non ſolutionis. Tertio,hæc cambia non aliter fieri, quam pro primis nũdinis, in quibus ſunt nundinæ,mãdat, vel pro primis terminis in locis,vbi nõ ſunt nũdinæ, vt puta dat pecuniam Mediolani, ſoluẽdam Lugduni,vbi ſunt nundinæ,ideò vltra primas nũdinas dare non poteſt, dat poſtea aliquid Lugduni, vt ſoluatur Mediolani,vbi non ſunt nundinæ; ſed ſunt quidam termini,qui vocantur quoddam determinatum tempus, intra quod ſoluendæ ſunt pecuniæ, in nundinis acceptæ;quare non poſſunt dari, niſi pro primis terminis. Quarto,vt in terminis cambiorum habeatur ratio vicinitatis, & diſtã-

tiæ

tiæ locórum, nè fœnerandi occaſio
375 detur. In cambio autem ſicco pecu-
nia ſemper prius datur a campſore,
vt ipſimet poſtea ſoluatur. Fit autẽ
376 præcipuè quatuor modis.
Primo cum campſor tribuit pe-
cuniam petenti, vt eam ſibi poſtea
reſtituat in eodem loco intra ali-
quod tempus præfixum; ſed eo pre-
cio, quo aurei illo tempore valebũt
in aliqua alia ciuitate, & præter hoc
accipit aliquod lucrum, vt puta
quinque, aut ſex pro centum. Hoc
cambium eſt verè mutuum; nam pe
cunia mutuatur, & in eodem loco
aliquod precium extorquetur, &
conſequenter eſt vſura. Veruntamẽ
ſi nullum exigatur precium, niſi va
lor pecuniæ, quo valebit in illa ciui
tate aſſignata, quamuis tunc eſſet
mutuum, nihilominus eſſet licitũ,
quoniam exiſteret mutuum, ſorti,
& periculo admixtum.

Secundo, quando datur cambiũ
in pecunia numerata a campſore
in aliquo loco, vt ſibi reſtituatur
in eodem, ſine pacto expreſſo, vel
intentione dantis, & recipientis; &
poſtea ſolutio fiat in diſtanti, & exi
gatur pretium, & lucrum, correſpõ
dens illi loco diſtanti, & ſiue datis
literis cambij in eundem locum, ſi-
ue non datis, tunc cambium eſt ve-
rè mutuum, vt expreſsè patet. Si ve
ro campſor daret hanc pecuniam
ſub nomine mutui, & illud lucrum
exigeret ad ſe indemnem ſeruandũ
rõne lucri ceſſantis, quia dat pecu-
niam, cãbio expoſitã, cum aliam nõ
habeat, tunc licitè acciperet hoc lu
crũ, modo vt perciperet paulò mi-
nus, quã ſi cambiũ daret, quia ĩ mu-
tuo eſt minus periculum; & ratione
minoris periculi recipitur minus;
ſed quoniã fit ſub titulo cãbij, ideò
vſurã cõmittit. Præter ea, quæ ſecun
do loco diximus, additur etiã hoc
tertium .ſ. quod fingitur in illo lo-
co, vbi ſoluenda eſt dicta pecunia,
fieri quoddã recambiũ in eadẽ ciui
tate, in qua fuit recepta pecunia, vi
delicet, datũ eſt cãbiũ Venetijs ſub
titulo Mediolani, ſingulariter Me-
diolani aliud cambiũ fieri, quo pe-
cunia iterũ Venetijs dirigatur. Vn-
de idẽ cãpſor, qui Venetiis mutuò
dedit pecuniam, recipit duplex lu-
crum, cambii .ſ. & recambii; & hoc
eſt deterius priore, quoniam duo
cãbia ſicca cum magno detrimento
illius mercatoris includit, quæ per
bullam Pij V. tanquam fœneratri-
cia cohibentur. Quarto, cambium 377
vnũ Romæ eſſe dicitur vſui, & Auli
corũ nominatur, huius naturæ: cam
pſor alicui aulico pecuniã tribuit,
quam mercator daturus erat ad cã-
bium, vt ipſi campſori, vel eius re-
ſpondẽti, in alio loco ſoluatur; ſed
in hoc duo adiungũtur. Primũ eſt,
vt ob aliquod maius lucrũ detur, q̃
a mercatore exigeretur, & cãpſores
id ſe facere excuſant rõne maioris
periculi, qm̃ non ita ſunt tuti de au
licis, veluti de mercatoribus. Secun
dũ, campſor aulico nonſolũ certum
tp̃s, in quo ſoluenda eſt pecunia aſſi
gnat; ſed ẽt certũ tp̃s, in quo alius ꝓ
bare tenetur cãpſori pecuniã fuiſſe
ſuo tẽpore ſolutã, vt ſi intra illud tẽ
pus quacumque ex cauſa probare
omittat, etiam ſi pecunia vere fue-
rit ſuo tempore ſoluta, tunc fit ſta-
tim recambium cum nouo lucro
campſoris. Hoc cambium eſt iniu-
ſtum, & iniquum, quia plus extor-
quetur ab aulico, quam a mercato-
re; nec maioris periculi ratio id ex-
cuſat, tum quia vere numquam eſt
maius periculũ, cum ab illis aulicis
ſemper velint fideiuſſorem; tũ quia
licet periculum eſſet maius, tamen
non interceſſit periculum tale, vt
illi debeatur tantum lucrum. Aliã
ẽt iniuſtitiam includit, quoniã exi-
gitur hoc cambium tanq̃ pęna, & iniã
extor-

Digitized by Google

extorquetur ſine culpa, tamquam culpa, etiam ſi ceſſauerit facere illã probationem, ad quam faciendam ex iuſtitia non tenetur.

CAP. LXVI.

Quid ſit reſtitutio, & ex quibus radicibus deducatur.

378 Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ, quo redditur vnicuique, qđ ei ablatum eſt, ſeu alio quouis modo detentum, vel debitum. Dicitur actus iuſtitiæ, quoniam facit æqualitatem, ut ſecundum eam compenſatio fiat. Dicitur, quo redditur, vt actus iuſtitię ſecernatur ab aliis; dicitur, ei quod allatum eſt, ſiue id tranſierit in furantis poteſtatem, vt in bonis temporalibus, quæ dicuntur bona fortunæ, ſeu in bonis animæ, vt in ablatione honoris, & famæ contingit. Dicitur ſiuè alio quouis modo acceptum, ac debitũ, vt reſtitutionem rerum acceptarũ ex mutuo, depoſito, commodato, & mercedis operarum retentæ, & etiam mutilationis, aut occiſionis comprehendat.

Nam ſi huiuſmodi non deberentur ex iuſtitia, reſtitutio non vocaretur; ſed potius noua donatio, qa actio mala, ex qua reſtituendi obligatio conſurgit, non eſt ea, quæ eſt mala contra charitatem; ſed ſolum quæ eſt praua aduerſus iuſtitiam. Hæc autem eſt quadruplex. Prima eſt impedire aliquem a conſecutione alicuius rei. Secunda eſt inferre damnum, & incommodum in bonis, quæ iam habet. Tertia eſt auferre alicui bona, quæ poſſidet. Quarta eſt detinere ſibi bona aliena inuito domino; & quæ communiter de reſtitutione dicuntur, ad nonnulla capita reducuntur, vt in his carmi-
379 nibus. Quis, quid reſtituitur, cur, q̃tum, quomodo, qñ. Ordine, quoue loco, quæ cauſa excuſat iniquum. Nã, quis reſtituere teneatur, ex quatuor radicibus colligere poteſt. Etenim in habente alienum duo conſiderari valent.

Primum, res ipſa aliena, male accepta.

Secundum, ipſamet acceptio. Res ſumpta vel eſt perperam, & iniuſtè accepta; aut benè, & iuſtè; ſimiliter & ipſa acceptio; vnde quatuor radices reſtitutionis colligit, videlicet rẽ, prauè acceptam. Secũdo rẽ, benè ſuſceptam. Tertio acceptionẽ malam, & iniquam. Quarto bonã, & iuſtam. Quando penes ſe rem habet, nequiter a ſe acceptã, ad illius obligationem obligatur; differenti autem modo ad reſtituendum tenetur cum bona fide rem habet, & cũ mala fide tenet: Nam aliquando rẽ habere poteſt malè acceptam, bona, vel mala fide; bona, vt ſi emat rẽ, a latrone ſurreptam, putans, nõ furtim fuiſſe ablatam; mala verò, cum ſcienter emit, inter quæ oritur di-
ſcrimen; namque poſſeſſor malæ fi- 390
dei adſtringitur ad reſtitutionem, etiam ſi res ipſa perierit, vel ab eo diſtracta fuerit; poſſeſſor autem bonæ fidei, dũ in ea perſiſtit, ſi res deficiat, aut apud eum non exiſtat, ad nil aliud obligatur, niſi ad illum conſeruandum indemnem, cui rem ipſam vendidit, quotieſcumque poſtea conſtiterit, rem illam eſſe alienam, lucrum, quod acquiſiuit ex ea, reſtituere tenetur. Inſuper eſt diſcrimen; nam malæ fidei poſſeſſor non ſolum ad rei reſtitutionem adſtringitur; ſed etiam ad lucri ceſſantis, & damni emergentis incommodum. Bonæ autem fidei poſſeſſor ſolum obligatur reſtituere illud, in quo factus eſt ditior. Vnde ſi bona fide emit equum, & eo ad iter agendum eſt vſus, ſi proprium equum ha-

habuiſſet, & iter feciſſet, nihil pro vſu iſtius equi reſtituere obligatur: ſi verò non habuiſſet proprium equum, & facturus eſſet iter equo conductitio, vſum equi reſtituere deuincitur, quia in hoc toto ditior eſt effectus. Huc etiam referuntur qui habent apud ſe res inuentas, quæ ſunt in triplici differentia; quæ
391 dam ſunt, quæ numquam habuerũt certum dominum, vel ſaltem nõ habuiſſe præſumitur, vt gemmæ, atque lapilli, qui reperiuntur in litore maris, aut aurum, cum arena mixtum, in litoribus fluminum inueniuntur, quę nemini reſtituere tenetur; namque ſimilia ſunt primo occupãtis, nam litora maris præſertim iure gentium communia remanſerunt. Inſtit. de rerum diuiſ. §. fere & ff. eod. tit. l. itẽ lapilli. Aliquæ res ſunt, quæ habuerunt aliquando certum dominum, & hæ ſunt in duplici differentia; quædam enim ſunt, quæ habent de præſenti, vel habere præſumuntur certum dominum, ſiue ipſummet dominum, qui perdidit, aut eius hæredes: eiuſmodi ſunt, quæ paſſim inueniuntur in vijs, & in domibus etiam inter muros abſconditæ, quando non ſunt valdè antiquę; nam res ſimiles dominis ſunt reſtituendæ, & ſi domini ignorentur, publico præcone, ſiue alijs viis commodis, inquiri debent; & ſi adhibita diligentia non reperiantur, adhuc eſt expectandum per aliquod tempus plus, & minus, ad arbitrium boni viri, quo elapſo pauperibus ſunt diſtribuendę, & ſi ille, qui reperiit, eſt pauper, prout maiore, vel minore premitur geſtate, & maximè de conſilio ſui prælati, vel confeſſarii totam, aut partem ſibi reſtituere poteſt, ſi poſtea verus dominus inueniatur, qui rem adinuenit, & dictam diligentiam adhibuit, amplius ad nihil tenetur. Aliæ res ſunt, quę aliquando habuerunt certum dominum; ſed nũc certum eſt non habere; eiuſmodi communiter ſunt theſauri, qui in agris, vel antiquiſſimorum ædificiorum fundamentis reperiuntur; ita Romæ reperiuntur ſtatuæ, & columnæ, & quicumque alij theſauri, qui in ruinis, & proprijs agris ſunt defoſſi, quæ de lege naturæ ſine dubio ſunt ipſius domini inuẽtoris, vt l. falſus, ff. de furt. vel inueniuntur in locis alienis; & tunc iuxta leges ciuiles media pars eſt danda domino, & pars eſt ipſius inuentoris, vt D. Th. etiam 2.2. q 69. art. 5. ad ſecundum. Ad quærere poteſt, vtrum is, qui reperit theſaurum in agro alieno, & emit illum, non reuelando domino theſaurum, ibi latentem, acquirat ſibi dominium totius theſauri. Sotus de iuſt. lib. 5. q. 3. art. 3. ad 2. putat, inuentum theſaurum in domo, vel agro, hoc ſine empto, & ſi nulla extet memoria, teneri ad dandam medietatem priori domino, a quo comparauit; vult enim idem iudicium eſſe de huiuſmodi repertis, ac de illo, qui caſu adinuenit in agro alieno. Probatur: illa domus, aut ager plũs valent, quam emantur, ratione theſauri exiſtentis ibidem; emens autem non ſoluit iuſtũ precium, ergo. Secundo, venditor theſaurum vẽdere non intendit, quia, ſi id ſciret, non abalienaret, ergo. Nonnulli alij oppoſitũ defendunt, vt Syl verb. Inuentum num. 14. Nauar. c. 17. num. 175. Salon. 22. q. 66. ar. 1. cõc 5. Probatur primo, quãdo adinuenit theſaurum, reperit in agro, & proprio loco, ideo totus eſt ſuus; probatur antecedens. Illa fuit bona venditio, & iuſta; nam vendẽs abalienauit ſuperficiem terræ, quatenus eſt frugifera, & non quatenus abſconſum includit. Secundo, huius theſauri nulla extat memoria,

ria, ergo erit inuentoris, nā eſt propriè theſaurus, in viſceribus terræ incluſus, & cōiter ignotus; Si inuentor teneretur ad reſtituendū theſaurum priori poſſeſſori, vel titulo dominij in agrum, quia illum prius poſſidebat, ſiuè titulo dominij in theſaurum, qui exiſtebat in agro; ſed nullo modo deuincitur, ergo. non priori: quià iam a ſe abalienauit dominium agri, iuſto precio, & venditione libera comparati; nec titulo dominij in theſaurum: quia cum non ſit in memoria hominum quis ibi illum poſuerit, eſt propriè, & verè theſaurus, ac deinceps nullius; vnde iuxta horum ſententiam ad reſtitutionem non tenetur; & probant per legem. Nunquā. §. theſautum ff. de acquir. dom. & l. 1. C. de euict. in qua eſt caſus. Huius difficultatis reſolutio a duobus pendere mihi videtur, videlicet, num iſte theſaurus ſit vere à memoria hominum alienus. Secundo, an qui illum non ignorat, ad reuelandum
392 obligetur. Etenim ſi vnus tantum, vel alter, ibi eſſe theſaurum abſconditum ſciat, e memoria hominum excidiſſe exiſtimo; & in hoc caſu emptorem ad reſtitutionem non teneri ſentio. Si autem memoria apud plures extet, vt puta tres, vel quatuor, ad illum reddendum teneri puto, quia non eſt verè theſaurus abſconditus, & hominibus communiter ignotus. An autem iſte ſolus, vel alter theſautū, promiſcuè ignotum, patefacere deuinciatur, nō puto; quia ſibi damnum inferret reuelando, & alteri abſque ratione, & obligatione vtilitatem adferret. Vnde pro reſolutione hanc concluſionem ſtatuo, tamquam probabiliorem. Theſaurus inuentus in agro, domo, vel alio loco, quem quis ab alio comparauit, etiam ſi dicta loca emerit conſcius illius theſauri abdi ti, & eo fine, vt illum conſequeretur, dummodo ſolus ſciat, vel alter, totus eſt emptoris, nec priori domino aliquid tribuere obligatur.

Ad argumentum primum reſpōdetur maiorem eſſe declarandam dicendo, agrum plus valere, ſi theſaurus communiter ibi eſſe ſciretur.

Ad ſecundum reſpondetur, venditorem abſolutè vendere agrum, & domum, quia abſolutè neſcit ibi eſſe theſaurum, & qui emit ad reuelandum nō tenetur, ideo tanquam ibi non exiſtentem abalienauit.

Ad hoc autem, vt impediens aliū a conſecutione alicuius boni teneatur ad reſtitutionem illi faciendā, tria ſunt neceſſaria. 393

Primum, vt ille eſſet conſecuturus licitè, & iuſtè, vnde impediendo furem, ne alienum ſurripiat, ad nil reſtituendum adſtringitur.

Secundum, vt verè conſequeretur illam rem, niſi impediretur: Quare ſi Epiſcopus alicui perſonæ determinatæ dignæ ſtatuiſſet conferre certò aliquod beneficium, qui eſſet impedimento, ad reſtitutionē teneretur.

Tertium, vt iſte, qui impedit, aliqua via iniuſta, nempe per vim cogendo, aut per dolum, & fraudem decipiendo impediat, quare precibus impediens, & obſecrationibus, vel quacumque via, etiam mala; ſed non iniuſta, ad reſtitutionem non obligatur. Proximus autem patitur 394
detrimentum in bonis animæ, corporis, vel fortunæ. In bonis animæ, quando proximum inducit ad committendum peccatum, ſiue in aliquem errorem, aut hæreticam opinionem. In bonis corporis, quando proximum ponit in carceribus, verberat, & occidit; in bonis fortunæ, damnum rebus proximi inferēdo, cum eius domum, ſyluam, & ſimilia deuaſtat,

Renaſtat, & combuſſit. Cum in bonis animæ nocet, tunc ſolum neceſſario ad reſtitutionē tenetur, quando aliqua iniuſta via nocuit, ſcilicet vi, fraude, vel dolo; ſi verò alia via ſeduxit, quæ non eſt aduerſus iuſtitiam, ſanctiſſimè faceret, ſi eum poſtea, & maximè in peccato perſeuerantē, ad emēdā faciendū cohortaretur. Quando āt corpori nocet, dictum eſt iam ſupra in materia de homicidio. Cum verò in bonis fortunæ damnum intulit, ſiue per ſe ipſum, ſeu per alium, tenetur ad integram reſtitutionem; quare quicumque eſt cauſa iniuſtę acceptionis, ſiuè directè, ſiuè indirectè, ad reſtitutionem obligatur. Quod tripliciter fieri contingit. Primo, præcipiendo ad ſurripiendum, ſiuè monendo, aut conſilium præſtando. Secundo, quia furem receptat, vel aliter ei quocumque modo auxilium præbet. Tertio, cum eſt particeps rei ſurreptæ. Indirectè verò, cum non impedit, quando tenetur, & impedire poteſt, vel quia ſubtrahit ſuum auxilium, quo obſiſtere poſſet, aut quando occultat, poſt factum, vt in his carminibus continetur. Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus, Participans, mutus, non obſtās, non manifeſtans.

Aduertat tamen, non ſemper teneri ad reſtitutionem, ſi dicta non obſeruet; ſed tantum in his, quæ ſequuntur. Primo, quando qui iubet, eſt principaliter mouens; nam principaliter etiam ad reſtituendum deuincitur. Secundo, conſilium tribuens. Tertio, conſenſum præſtans, ſinè quo rapina, vel furtum fieri nequit. Quarto, recurſus, quando latronem receptat, & idem præſtat patrocinium. Quinto, participatio, ſcilicet quando partem furti recipit. Sexto, cum non obſtat, cum obſiſtere poſſit, atque tenetur, vt ſunt iuſtitiæ miniſtri. In alijs autem caſibus non ſemper ad reſtitutionem tenetur, vt D. Antoninus diffusè tractat 2.p.tit.1.§.2.

CAP. LXVII.

Quid ſit reſtituendum.

QVæritur, vtrum habens rem iniuſtè ablatam, teneatur reſtituere eam in numero, vel in pecunia reddendo ſatisfaciat.

Reſpōdetur, ſi res extet, & ſi vſu 395 poſſit conſumi, eam in num. reſtituere obligatur, quia illius dominium non fuit translatum a domino, quoniam dominium voluntate transfertur; fur autem, aut qui eam retinet, dominium non acquirit, vt l. eum a quo, & l. manifeſtum C. de ſol. & ſi commodè reſtitutionem facere nequit, ad euitādam infamiā, vel aliam cauſam, eius æſtimationē reddere oportet, vt rectè Nauar. c. 17. nu. 24. Si autem res abſumi pōt, vt vinum, triticum, & huiuſmodi, vel furtum cum alijs ſuis pecunijs miſcuit, & cōfundit, eandem num. reddere non obligatur; ſed æquiualentem. At ſi vnum ab altero, etiam facta mixtione, diſcerni valet, dominium non eſt amiſſum, & eandē rem numero tunc reſtituere deuincitur. Si verò diſtingui nō poſſunt, quæ huius, vel huius eſſent, tunc in illas omnes pecunias pro quantitate debiti dominium habet, vt Ang. verb. vſura ſecundo nu. 18. Syluestr. vſura. 6. quæſt. 1. Medina de rebus, per vſuram acquiſitis, argumēto. 3. quartæ quæſt. & habetur in l. Nam etſi. ff. ſi certum petatur, & l. ſi frumētum ff. de rei vend. Sed quęrere poteſt, vtrum ſi rem aliena habeat, & penes ſe deficiat, eius valorem domino reſtituere adſtringatur.

396 Reſpondetur, ſi male accepit, aut retinet, etiã ſi abſque ſua culpa deficiat, eam reſtituere tenetur; nã poſſeſſor malæ fidei ſemper eſt in mora, & ad reſtitutionem obligatur: Si res autem debita in ſpecie non exiſtit, ſed in genere, tum quoque ſi abſque vlla culpa, & debitoris mora perierit, à reſtitutionis uinculo non eximitur; quia obligatio non eſt directè in rẽ; ſed immediatè in perſonã debitoris, licet ſit in re mediatè, & conſequenter; quapp re deficiente, modo remaneant alia eiuſdem perſonæ bona, ex illis perſoluere obligatur. Cæterum maior eſt difficultas, an ſi eſſet res eodem modo peritura apud dominum, ſicut perit in manu furis, ſit alioquin reſtitutionis obligatio. Palud. in 4. d. 15 q. 2. conc. 5. adhuc eſſe reſtituẽdam tenet; Probatur primo cũ mora ad ſe periculum trahat, non domino; ſed trahenti moram culpa imputatur. Fur autem fuit in mora nõ reſtituendo, ergo. Secundo ſi altera opinio eſſet vera, ſequeretur, vt ſi aliquis ſtatuiſſet furari ſegetes Petri, & ipſe ſciret, eas conculcare poſſet præueniendo, & damnum inferre licitè, dicendo, ſe nil damni feciſſe, cũ res illa alioquin in manu domini eſſet peritura, quod rectè verũ eſſe non videtur; pro quo facit Bar. in l. quod re mihi dari oportet, ff. ſi certum pet. nu. 10. & Alex. in l. cum res, ff. de legat. quos refert Couar. reg. peccatum §. 6. colum. 4. Contrariam autem ſententiam tenent Conarruuias vbi ſup. D. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 16. Syl. Reſtitutio 7. quæſt. 5. Medina lib. 1. ſummæ cap 14. Vel enim dominus ad illud tempus vſque ſeruaturus non erat; ſed rem conſumpturus, vel ex ea ſibi vſque ad eum terminum aliquã vtilitatem erat percepturus. Si ſecũdo modo intelligatur, ad reſtitutionem rei, & fructus tenetur. Probatur primo. Nemini damnum inferre, nec rem alienam inuito domino retinere poteſt, quoniam eſt contra iuſtitiã, ergo ad reficiendum damnum & reſtituendum alienum obligatur. Secundo, iſte damnum dupliciter intulit, videlicet alienum retinendo, & fructus percipiendo; ideo ad vtriuſque reſtitutionem tenetur. Si autem primo modo accipiatur fur ad reddendum non obligatur, nam in tali caſu nullũm intulit detrimentum; in quam ſententiam Per. Nauar. inclinat lib. 4. de reſt. c. 1. nu. 23 & legibus probat. vt l. ſi cũ §. ſed etſi quis ff. quod metus cauſa, & lege ſi plures §. vlt. ff. depoſ. & argumentis in contrarium factis reſpondet.

Ad primum licet fur ſit in mora, tamen dominus non patitur damnũ, qm̃ res alioquin erat peritura.

Ad ſecundum reſpondetur, opinionem contrariam non eſſe intelligendam in eo caſu, quo res iniuſtè eſſet auferenda ab eo, & ob id periret; ſed eſſe intelligendam, quando euentu peritura erat, vel naturaliter certè corrumpenda; & ratio diuerſitatis eſt, quia dum ab alio deſtruitur, dominus tunc damnum iniuſtè patitur, & ita qui præueniret, totum detrimentum cauſando, dãnum irrogaret, quoniam ad actionem iniurioſam verè concurrit: At quando caſu, vel naturaliter defectura eſſet, tunc dominus rationabĩliter non eſt iniuiius; nam qui rem ſic deſtruit, vera cauſa damni dici nequit. His ſic poſitis, & declaratis, nihilominus difficultatem ſolutam fuiſſe non puto; nam fur in mora fuit non reſtituendo alienum, & forſan dominus eandem rem vtiliter, & ante caſum & eius corruptionem vendendo, vtilitatem eſſet conſecutus; vel fortaſſe ob aliquos

Digitized by Google

quos reſpectus, ſibi notos, non præſtitiſſet aſſenſum, vt fur eam cõſumeret; immo huiuſmodi furem conſumpſiſſe rem ſuam, multum doleret, & apud eundem perijſſe nollet, quin immo penes ſe natura-
597 liter corrumpi, aut euentu perire mallet; quare dicendum exiſtimo; ſi dubium eſt, dominum eſſe probabili ratione inuitũ, licet in manu propria res peritura eſſet, furem ad reſtituendum teneri iudicarem. Si verò certè conſtet, rem ablatam antè eius conſumptionem non fore venditurum, vel nullam vtilitatem domino allaturam; ſed perituram, & probabiliter dominum non eſſe inuitum, tunc cum ſecunda opinione non teneri ad reſtitutionẽ decerno; ſed ſolũ teneri ad reſtituendum fructus, ſi quos pcepit ex ea, vt Scotus in 4. diſt. 15. q. 2. §. de quarto. Maior. q. 27. & 28. Palud. quæſt 2. ar. 5. D. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 12. §. 16. Sylueſt. furtum q. 16. & reſtitutio 3. quęſt 7. & 9. Caietanus in ſum. Reſt. cap. 2. & 3. fatentur, poſſeſſorẽ bonæ fidei fructus naturales, & etiã partim naturales, & partim induſtria comparatos, ſi extent, deductis tamen laboribus, & expenſis, reſtituere obligatur; Si vero nõ extent, in quantum eſt ditior effectus, ad illa tenetur. Ad intereſſe verò, quod patitur creditor ex defectione rei ſuæ, obligatur; eorum enim fructuum, quos dominus percepiſſet, niſi ab eo res ablata fuiſſet, ſua intereſt: vnde ſi habebat pecuniam, negociationi expoſitam, fur tenetur ad intereſſe veriſimile, quod dominus eſſet percepturus. Item ſi dominus pecuniam ſub vſuris accipere cogeretur, vt ſuo creditori perſolueret, ob furtum tenetur fur ad illius detrimẽtũ; & ſi res eſt frugifera, & fur ſuſcepit fructus, adeos quoque reſtituendum obſtringitur; namque ſi vaccam furatus eſſet, ex qua lac, & caſeus conficeretur, ad illud damnum, & intereſſe, deductis tamen expenſis teneretur: quoniam ſi mutuatarius, vel commodatarius tale damnum ſoluere deuincitur, quanto magis fur, cum deterioris ſit conditionis, adſtringetur, cum id ex lege naturæ ob illatum damnum debeatur? vt de iniur. & dam. dat. Si tua culpa. Et non ſolum perceptos fructus; ſed etiam a domino percipiendos, reſtituere adſtringitur; quia tenetur ad intereſſe lucri ceſſantis, vt expreſsè habetur in cap. Grauis de reſt. ſpol. ibi. Non tantum fructus. & Gab. in ſecunda, con clu. ponit exemplum, vt ſi quis ex vſurpato agro viginti modios colligit, quia negligenter coluit, dominus autem, qui diligenter colere ſolebat, quadraginta colligebat, ideo quadraginta reddere tenetur. Verum maior eſt difficultas de fructibus, quos dominus non recepiſſet, & fur eſt conſecutus. Quidam dicunt, eſſe reſtituendos, quamuis non extent. Probatur; nam ille obligatur ratione iniuſtæ acceptionis, & detentionis, igitur etiam ſi deficiant, reſtituere obligatur; quæ ſententia iuxta primæ opinionis fundamentum defendi poteſt; ſed probabilior eſt opinio ſecunda, ſcilicet dictos fructus reſtitutioni non eſſe obnoxios; nam ille ſolum adſtringitur ratione rei ſurreptæ, ergo, ſi non extent, nec dñs eos eſſet acceptutus, reddere nõ obligatur, veluti ſupra diximus; ſi res tota perit, quæ ẽt apud dñm non eſſet duratura, vt d. c. Grauis. Et dicimus, rõnem eſſe apparentẽ; non. n. ratione moræ; ſed rõne iniuſtę acceptionis, ac dãni, reſtituere tenetur, quę in tali caſu non dantur. Quare ſi nullũ detrimentũ fuit irrogatũ, licet res iniuſtè poſſideatur, nil tamẽ redde-

Digitized by Google

re obligatur, cum dominus verè di
ctos fructus non eſſet percepturus,
quia tunc dominus equidem nullũ
incommodum eſt paſſus, & ſic re nõ
exiſtente, cum non poſſet adſtringi
ratione rei, ſequitur quoque, vt nul
lo pacto teneatur. Præterea quære-
re poteſt, num lucrata per ſurre-
ptas pecunias, vel vſuras recepta,
ſint de neceſſitate ſalutis reſtituen-
da. Altiſiod. lib. 3. tract. 21. quæſt. de
reſtit. vſur. fol. 226. abſque melioris
ſententiæ præiudicio reſtituenda
eſſe putat, excepto (inquit) vt ob la-
borem, & induſtriam ei aliquid aſſi
gnari poſſit. Probatur primo ex ra-
dice mortali fructus mortales na-
ſcuntur; ſed prima radix fuit mor-
talis, nempe furtum, ergo & quæ ex
ipſo conſequuntur, ſunt mala, & re
ſtitutioni obnoxia. Secundo, ſicut
dolus, & fraus nemini debet patro-
cinari, ergo vtilitas, & emolumen-
tum ex fraude, & dolo acquiſitum,
furis non erit. Tertio, ſi vſurarius
poſſeſſiones comparaſſet ex pecu-
nia, vſuris extorta, cui reddere obli
gatur, acquiſiuiſſet, ſic per furtum
acquiſita domino reſtituere tene-
tur; ſed hæc opinio per doctrinam
Scoti, & Maioris in 4. ſent. diſt. 15.
q. 2. & Maior q. 18. Nauar. c. 17. n. 25.
è medio tollitur, quoniã pecunia,
& res, quæ vſu conſumitur, ſecundũ
ſuam naturam eſt ſterilis, vt omnes
fatentur, & lucrum ex ea nõ acqui-
ritur, ergo ex induſtria, & labore
398 ipſius furis cõparatur. Si enim vſui
pecuniæ aliquis fructus correſpon-
deret, vſurarius quidem, ex mutuo
commodum quęrens, iuſtè excuſa-
retur, vt rectè arguunt Scotus, &
Gabriel. Si ergo lucrum ex mutuo
quærere eſt iniuſtum, quia pecunię
vſus vendi nequit, cum nullo pacto
ex ſui natura ſit fructuoſus; ſed ra-
tione induſtriæ tantum, ſequitur
planè, furem ex vſu pecuniæ nihil
debere, niſi forſan ablatæ pecuniæ
eſſent negociationi expoſitæ, quia
tunc ratione lucri ceſſantis iuſtam
partem fructuũ, ſaltem ad arbitriũ
boni viri reſtitui debere exiſtima-
rem, vt æqualitas iuſtitiæ recompẽ-
ſetur.

Ad primum reſpondetur, pecu-
niam non ſe habere ad tale lucrum,
veluti radix ad ramum; ſed indu-
ſtria eſt potius radix, & pecunia eſt
veluti materia, & inſtrumentum.

Ad ſecundum reſpondetur, non
dolo, & iniuria; ſed ſuo labore ſibi
lucrum comparauit.

Ad tertium reſpondetur, conſe-
quentiam eſſe falſam, & ſimilitudi-
nem, quoniam vſus pecuniæ nullo
modo vendi poteſt.

CAP. LXVIII.

De reſtitutione famæ.

VT percipiat, quæ ad famæ, &
honoris reſtitutionẽ attinent,
definitionem vnam, alijs relictis, tã-
quam veriorem, percurram. Fama 399
itaque eſt communis, & clara opi-
nio, & exiſtimatio bonæ, & inculpa
tæ vitæ, voce patefacta, quam de ali
quo homines habenr, vt colligitur
ex Soto lib. 4. de iuſt. q. 6. art. 3. ad 4.
& lib. 5. q. 9. ar. 1. Salon 2. 2. quęſt. 62.
art. ſecundo, poſt controu. 12. Per.
Nauar. lib. ſecundo, de reſt. cap. 4.
num. 6. dicitur communis, & aperta
opinio, & exiſtimatio, quoniam di-
cta paucorum nec bonã, nec malam
famam parturiunt; ſed oportet,
vt a maiori parte, aut ſaltem a mul-
tis, fide dignis, diuulgetur. vt Abb.
cum in tua. de ſpõn. & matr. & Syl.
detractio nu. 1. & 2. & differt a ru- 400
more; nam rumor eſt quædã pauca
fama, namque cum minor pars ciui
tatis,

nionem de aliquo, rumor vocatur; cum vero maior pars opinionem tenet de aliquo, fama nominatur, vt Aug. verb. fama num.4. & Thab. dicitur vere manifeſtata, quoniam opinio, & notitia de aliquo, intus exiſtens, non eſt fama; vnde aliqui doctores dicunt, neceſſario requiri, vt opinio, & exiſtimatio verbis manifeſtetur; dicitur quam de aliquo habent homines; nam fama non eſt in eo, qui infamatur; ſed in alijs, qui de eo male cogitant, & obloquuntur.

401 Honor autem eſt reuerentia, quæ alicui perſonæ exhibetur, ratione virtutis, dignitatis & excellentiæ; ſic Salon, & Sotus. Differunt itaque honor, & fama; & alter poteſt eſſe ſine altero. Namque principi ob generis præſtantiam honor eſt exhibendus, cuius tamen fama ob vitæ, ac morum obſcuritatem eſt forſan per obſcura, è contra verò pauper bonum nomen defert; & tamen nullus honor ei exhibetur. Proximum autem quatuor modis

402 poteſt notare infamia, Primo cum falſo ei aliquid imponit, quod non fecit; & id duobus modis, aut priuatim, & extra iudicium, vel in iudicio. Secundo, quando reuelat verũ crimen proximi, abſconditum tamen; & hoc dupliciter, ſiue priuatim aduerſus ordinem charitatis, & fraternæ correctionis, non admonendo prius inter ſe, & illum ſolum; vel publicè in iudicio contra ordinem iuris, cum aperit alterius crimen occultum coram iudice, quod teſtibus probari non poteſt. Tertio, quando ad ſe, atque ſuum honorem protegendum notatur infamia; & hoc duobus modis fieri poteſt, aut iure, vel aduerſum ius. Iure, vt cum fur occultus, iuris ordine non ſeruato, accuſaretur. Accuſatus vero diceret, accuſatorem in eum fuiſſe mentitum; ſic enim ſuum crimen negans, quod alteri inique detegit, accuſatorem illum infamat de mendacio; ſed iure meritò, cum ille accuſator iniuſtè reuelauerit. Contra ius verò, cum accuſator iuſtè detegit crimen in iudicio; accuſatus tamen illud crimen obiectum negat. Quarto quando, q̃ ab alijs audiſſet de proximo, cęteris refert; qui modus vſitatus eſt, & peruulgatus, & maximè noxius; circa quos nonnulla dubia proponam, atque diſſoluam. Dubitatur primo an proximo falſum imponens, mortale committat, & ad reſtitutionem obligetur. Omnes doctores reſpondent, peccare mortaliter, & ad reſtitutionem obligari, ſi ex deliberatione detrahit in graue proximi damnũ; ſi vero detrahit ex leuitate loquendi, nec habet voluntatem nocendi, nec detractio ob circunſtantias aggrauetur, poteſt eſſe veniale, ita Alex.2.p.q.129.memb.3. D.Tho. 2.2. q.73.ar.2. Caiet. ibid. Sotus de iuſt. lib.5.q.10.ar. 2. Ang. Detractio nu. 2. Syl.q.2. Thab.nu.3. Nauar. c. 18. num.24. Medina lib.1. Inſtruct.c.14. §.35. Pet. Nauar. lib.2. de reſt. cap.4. num.267. Greg. de Valen. diſput. 5. q. 17. punct. 2. Sayro in ſua Claui li.11.c.3.nu.3. Probatur. Detrahentem proximo ſuo hũc perſequebar. Pſ 100.
Detractores dicũtur Deo odibiles. Rom. 1.
Nolite detrahere alterutrũ fratres Iac.4.
mei. Qui detrahit fratri, detrahit legi.i. contẽnit pręceptũ legis de dilectione proximi, vt D.Tho. explicat. q.74.ar.2.ad 3. Cõtra ius naturę operare eſt mortale; ſed detrahẽdo proximo, cõtra ius naturæ, prohibẽs, nè alijs faciat, qđ ſibi facere nolit, operatur, ergo. Secundo, quando graue damnũ proximo infert, mortaliter peccat; ſed auferẽdo famã, magnũ, & graue dãnũ proximo irrogat; q̃a melius eſt nomen bonum, quam di- Prou.22

Bb 3 uitiæ

Eccl.41 uitiæ multæ:hoc enim magis perma
nebit tibi,quam mille theſauri pre-
tioſi,& magni. Vnus tamen excipi-
tur caſus, in quo qui alium de falſo
crimine notat,a mortali excuſatur,
ſcilicet cum iudex, antè cuius iuſti-
tiam quis legitimè probatur nocēs,
& reus,quem ipſe ſcit eſſe innocen-
tem,& tamen morte adiudicat,ſiue
aliam pœnam infligit, in quo vtiq;
caſu ſecundum allegata, & probata
proceſſit; hic nec peccatum cōmit-
tit; neque ad reſtitutionem obliga-
tur, vt D.Thom.22.q.67.ar.2. Alex.
3.p.q.4.memb.6.ar.2. Ric.in 4.diſt.
18.ar.3.q.2.ad 1. Sotus de iuſt.li.5.
q.4.art.2.Salon 2.2.q.67.ar.2.conc.
1.Greg. de Valent.tom.3.diſp.5.q.
11.puncto 2 Sayr.nu.18. Probatur.
Deut. 1. Præcipè illis, dicens. Audite illos,
& quod iuſtum eſt iudicate,ita par
uum audietis, & magnum.

Ad iudicem, vt eſt publica perſo
na,iudicare attinet,ergo ſecundum
acta,& probata rectè iudicabit.Bo-
nus, ac rectus Iudex nil ex arbitrio
ſuo facit; ſed iuxta leges, & dicta,
tertium iudicat, ergo ſecundum
acta,& probata.

Quò ad ſecundam partem dubij
omnes reſpondent, ſi falſum impo-
nendo,notauit infamia proximū,
ad reſtitutionem ſub peccato mor-
tali tenetur; quia reſtitutio rei abla
tæ eſt neceſſaria ad ſalutem, & me-
lius eſt nomen bonum, quam diui-
tiæ multæ; nam infamatus ſemper
perdit & continuò amittit nomen
bonum ob infamiam, quæ magis in
dies creſcit. Fama malum,quo non
aliud velocius vllum, mobilitate
403 viget, vireſque acquirit eundo. Et
quia audientes detractoria verba,
vel eis delectantur, aut ipſi murmu
rationem iuuant, vel in iudicia te-
meraria facile incidunt, ſiue ob di-
cta ſcandalum patiantur; nam hoc
malum monſtrum ſerpit vt cancer,
quia damnum famæ non eſt ſicuti
corporis, aut rei familiaris detri-
mentum, cuius quantitatem irro-
gans,damnum cognouit, vel maius
non efficitur, quam ipſe velit; non
ſic de fama euenit, cum non ſit po-
ſtea in infamantis poteſtate, apud
quos ſolum remaneat illa praua
opinio,aut quandiu duratura ſit il-
la infelix, & ſiniſtra exiſtimatio;
namque ex malo nomine naſcūtur
multa mala; quia multi ob illius
amiſſionem a bonis retrahuntur,ac
dimouentur. Vnde quando ſe infa-
mia notatos aſpiciunt,effrenatè pec
cant, & multi alij ex alterius famæ
amiſſione multis bonis priuantur,
vt puta filij, reſpectu patris fami-
lias, ſubditi reſpectu ſuorum ſupe-
riorum. Ex quibus manifeſtè con-
ſtat, ſic famam proximi lædentem, 404
mortaliter peccare,necnon ad reſti
tutionem teneri, vt D.Thom.22.q.
62.art.2 ad 2. Alex. 2.p. q.129.mēb.
6.Ric.in 4.diſt.15.ar.5.q 3. Gab. q.
16.ar.2.conc. D.Antoninus p.2.tit.
2.cap.1.§.3.Sotus de iuſt.lib. 4.q.6.
art.3 arg. 4. Angelus detractio, nu-
me.3.Sylueſt.q.4. Nauar. c. 18.nu.
42.Salon.22.q.62.ar 2.ante cōtrou.
Decimamtertiam. Per.Nauar.de re
ſtit.lib.2.c 4.num. 364. Sayr.nu.12.
quæ opinio eſt vera, quando re ve-
ra ſit nomen bonum ablatum. Si
autem alium infamia notare ten-
taſſet, & tamen non eſt ſecuta infa-
mia, quoniam fides detrahenti non 405
adhibetur;ſed ab auditoribus iudi-
catur mendax, tunc ad reſtitutionē
non obligatur,quia in hoc caſu nul
lum proximo irrogauit detrimen-
tum. Vnde ſi propter vindictā quo-
que,quæſtum, inuidiam, aut quòd
ſimile ei falſitatem impoſuit; ſed ta
men audientes non conceperunt
malam opinionem, licet detractor
mortaliter peccet,cum graue dam-
num proximo inferre attentauerit,
nihilo-

nihilominus ad reſtitutionem non tenetur; ita Sotus de iuſt. lib.4. vt ſup. Nauar. expreſsè nume. 44. Pet. Nauar. nu.365. Salon controu. 13. Greg. de Valent. tom.3. diſp.5. q.6. punct.7.& Sayr.nu.13. Quare ſequitur, iniuſtè ablatam famam oportere reſtitui iuxta leges commutatiuæ iuſtitiæ, æqualitatem reſpicientis, atque faciẽtis, vel ad arbitrium boni viri, in negotio periti. Nam aliquoties rei quantitas non eſt certa, & omninò cognita; ſed in dubio, & obſcuritate, aut variis, & incertis caſibus ſubiecta; vnde cum omnia non facile percipiantur, & iudicentur a quocumque, & maximè a creditore, qui plus, vel a debitore, qui minus eſſe iudicabit: iccirco a ſapiẽte, & bono viro, omnibus circunſtãtiis attentis, loci, temporis, ac perſonarũ, rectè diiudicabitur, & quod ſic erit determinatum, eſſe æquale cenſeri debet.

CAP. LXIX.

De quibuſdam alijs dubijs, quæ in dies occurrere ſolẽt circa reſtitutionẽ famæ.

QVæret, proximum falſo infamauit; ſed infamatus poſtea optimis ſuis actionibus, & argumentis innocentiæ ſuæ a ſe datis, ab illa infamia ſe vindicauit, tenetur nè ad aliquam reſtitutionem faciẽdum? Nauar. in repetit. cap. Inter verba 11.q 3.num. 16.conc.6.dicit, teneri ad reſtitutionem, & citat Adrianum in 4. de reſtit. in quæſt. de reſt. famæ quæſt.2.§. contra prædicta in reſp. ad ſecundum, & tertium. Omnes enim qui vere cauſam efficacẽ detrimenti dederunt, ad damni reſtitutionem obligãtur; ſed iſte cauſam dami verè dedit, ergo ad reſtitutionem, vel ſaltem ad verborum prolatorum retractationem faciẽdam obſtringitur. Sotus de iuſt. lib.4.q.6.ar.3.ad 4.Nauar.c.18. nume.18.num.43. ſibi contrarius Pet. Nauar.lib.2.de reſt.c.4.nu.372. Salon 22.q.62.ar.2.ante controu.decimamtertiam.Greg.de Valent. tom. 3.diſp.5.q 6.punct.4. Sayro lib. 11. cap.3.num.14. dicunt contrarium, Quia poſtquam alius famam ſuam completè recuperauit, non amplius aliquod patitur incommodum, aut inæqualitatem ſentit, nec iuſte de alio conqueri valet, nec detractor ei iniuriam facit non reſtituendo; infamatus verò ſuum nomen bonũ completè recuperauit, ergo. Secundo, retractatio ſolum exquiritur, vt alii bonam de illo habeant opinionem; ſed hoc effectum fuit opera, 406
& infamati induſtria, ergo. In quã ſententiam, tamquam probabiliorem, & ad pacandum animos inclino; ſed tamen vnum addo, vt ſi infamatus aliquod damnum receperit, antequam recuperet nomen bonum, ſiue illud ſit intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis, detrahens, etiam poſt redemptam famam, illum reſarcire tenetur, quod ſolum voluit Adrianus, non ſatis a Nauarro accommodatus, & ad ſuã opinionem tractus.

Ad rationem reſpondetur declarando maiorem, ſcilicet quando alia via bonum nomen non reparatur, & fama non fuit redempta. Inſuper quærere poteſt, quam, & quãtam reſtitutionem facere teneatur, quando proximum infamauit. Doctores communiter reſpondent, famã eidem reſtituere teneri eo modo, quo infamauit, ſiue in iudicio, extra iudicium, ſiue publice, ſeu priuatim, vt D.Thom. expreſsè 2.2. q.62.ar.2.ad 2.& ibi. Caiet. Scotus in 4.diſt.15.q.4.Ric.art.5.q.3. Gab. q.16.ar.2 conc.2. Sotus li.4.de iuſt. q.6.ar.3.ad 4.Salon q 62.ar.2. controu.13.concluſ.1. Greg.de Valent. tom.3.diſp.3.q 6.punct. 5. aſſertione prima, de reſt. famæ. Vbi Sotus, & Gab. dicunt teneri recantare

quidquid falſo imponit corā illis,
penes quos eum diffamauerit, &
Adrianus q 1. §. An autem ſummi-
ſtæ,vt Ang detractio nu.3. Piſanel-
la,§.ſed qualiter.Syl.q.4. Nauar. c.
18.num.45.Medina de reſtit.lib. 1.
Inſtruct.cap.14.§.35.Pet.Nauar. de
reſtit.lib.3 c.4. num. 365. Ludouic.
Lopez p.p.Inſtruct.confeſſ.cap. 16.
conc.1. Emanuel Rod riquez p. 2.
ſummæ c.45.conc.1.Sayro num.26.
Nam omnes, qui proximũ infamia
notant,falſitatem ei adijciendo,bo
num illius nomen deturpant,ergo,
ſecundum iuſtitiæ æqualitatem re-
ſtituere obligantur,apertè poſitum
falſum reuocando; quam tamen
opinionem in aliquibus caſibus exi
407 ſtimo non eſſe obſeruandã, vt puta
cum alio modo proſpici nequit al-
terius formæ,quam dicendo, ſe di-
xiſſe falſum,vel fuiſſe meritum. Si
enim ſufficeret dicere, deceptus ſũ
in tali,vel tali colloquio, aut perpe
ram in tali, & tali cõgreſſu locutus
ſum de tali, & infamatus ſic ſuum
bonum recuperaret, planè nõ opus
eſſet fateri, ſe mentitum fuiſſe, aut
protuliſſe falſum; & ratio eſt, quo-
niam hæc retractatio ſolum requi-
rit, vt alter recuperet famam abla-
tam; vnde ſi ſic loquendo eam redi-
mit,ſine dubio id ſatis erit. Secũdo
quando non ſit æqualitas inter de-
tractorem, & infamatum; ſi enim
detractor tantæ eſſet præſtantiæ, vt
inter ipſius famam, & alterius bo-
num nomen maximus interponere
tur exceſſus, detractor in hoc caſu
ſe fuiſſe mentitum, aut falſum dixiſ
ſe,non obligatur; ſed alia compen-
ſatione ad arbitrium boni viri, at-
que prudentis ei ſatisfaciet,vt puta
ſi detractor eſſet princeps, Epiſco-
pus, prælatus,aut uir illuſtris,& in-
famatus eſſet vaſallus, ſubiectus,
aut vir plebeius. Si uerò infamatus
hanc compenſationem ratam habe
re noluerit; tunc detractor ad am-
plius faciendum non obligabitur:
ita Sotus de iuſt.lib.4.quæſt.6.ar.3.
ad quartum,poſt explicationẽ quar
ti modi infamandi dubio ſecundo.
Pet.Nauar.lib. 2. de reſtitut. cap. 4.
num. 376. & 438. Corduba lib. pri-
mo,quæſt.33.art.2.Lopez p.p.ſum.
cap.116.concluſ.1.Roderiquez p.ſe
cunda,ſum.cap. 45. concluſ.2. & 3.
Salon 2.2.quæſt.62.art.ſecundo,cõ
trouer.13.concl. 1. & Sayro in eam
inclinat num. 25. Nam infamatus
non eſt rationabiliter inuitus, ſi
perſonam tantæ dignitatis vellet re
cantare, aut mendacem publicare.
Verum dicere poteſt,ſi falſo proxi-
mum infamaui, ſiue in iudicio, vel
extra, ſi poſtea ſimplici mea retra-
ctatione,cui damnum irrogaui,cõ-
pletam reſtitutionem non eſſe fa-
ctam ſcio, quia illi, qui me audie-
runt, non habent fidem verbo meo
ſimplici, (quod frequenter occur-
rit,cum homines ſint proniores ad
malum credendum,quam bonum)
teneor nè iurare, me eſſe mentitũ,
vel adducere teſtes? Sotus de iuſt.
quæſt.6.art.3.ad 4.paulo poſt prin-
cipium.Nauar.cap.18.num.45. Per.
Nauar.lib.2.de reſt.cap.4.num.378.
Salon controu.13.concl.2 Greg.de
Valent. tom. 3. diſput. 5. quæſt. 6.
punct.5.aſſertione prima de reſt.fa-
mæ dicunt teneri, ſi opus ſit iura-
mento confirmare, ſe eſſe mentitũ;
nam omni via poſſibili ſaltem,& li-
cita,alterius famam reſtituere obli
gatur,ideò ſi credere noluerint ſim
plici eius retractationi, iuſiuran-
dum adhibere adſtringitur, cum
hæc via ſit facilis, & licita; in hoc
enim caſu nomen Dei in vanum
non ſumit,cum in veritate iurat, eſ
ſe mentitum, & in iuſtitia iurat, &
cum neceſſitate actum iuſtitiæ com
mutatiuæ ad bonum nomen fratris
reſarciẽdum exercet. Immo Sotus,
& Salon affirmant, etiam obligari
adhibere teſtes,ſi oporteat,adeò ut
inquit

Inquit Salon, ſi in illis adhibendis,
& mittendis nuncijs expenſas face
re opus erit, eas facere tenetur, niſi
408 illæ adeò excederent, vt a prudenti
maius bonum, quam alterius fama,
diiudicarentur. Ex eo enim quod
procliuiores ſunt homines ad cre-
dend. de proximo malum, quam bo
num, ideo aliquoties maiorem fidē
adhibere deuincitur de innocentia
proximi læſi, quam fecerat de cri-
mine eiuſdem; quia iuramēto maio
rem præbet cauſam credendi inno-
centiam, & infamati virtutem, quā
ſimplici verbo dederat ſecus cre-
dendi occaſionem: Vnde ſi poſtea
fidem adhibere noluerint, mali-
tiæ, temerariiſque eorum iudiciis
imputabitur, & non detractori.

Quapropter ſatisfaciet iurando eſ-
ſe mentitum, nec teſtes vt plurimū
afferre oportebit, cum tale genus
reſtitutionis in vſu difficillimè po
ni poſſit. Cæterum confeſſarius ex-
poſcet, an eum abſoluere poſſit, qui
ita falſo proximum infamia nota-
uit. Si iuxta prædicta noluerit reſti
409 tuere. Reſpondetur cum Salone
concl. 3. niſi confeſſarius maxima
morali certudine intelligat, & per-
cipiat, detractorem ſtatim, ac com-
mode poterit, nolle proximi famā
reſtituere, illum prius abſoluere
non debet, quam id faciat; nam
quot quot alteri rem ablatam reſti-
tuere tenētur, ſi habeant vnde com
modè id facere poſſint, ſtatim red-
dere tenentur, & ſi noluerit, non
ſunt abſoluendi; ita & detractor.

Si verò ſit paratus quam primum
facere reſtitutionem, & ita à confeſ
ſario rationabiliter tenetur, poteſt
differre reſtitutionem, & ſic abſol-
ui; alias vero non.

Circa ſecundum infamandi mo-
dum quæritur, an peccet mortali-
ter denunciando crimen fratris ab-
ſconditum, non præmiſſa correctio
ne fraterna. Pro ſolutione aduer-
tat, hæc peccata occulta dupliciter
conſiderari poſſe: quędam enim ver
gunt in publicum damnum, & cri- 410
men hæreſis, vel læſę maieſtatis, aut
proditio ciuitatis; quædam verò re
ſpiciunt damnum priuatæ perſonę,
& priuatim efficiuntur; & hæc du-
plicia, vel ſunt in pręiudicium fra-
tris facta, vt homicidium, adulte-
rium, &c. aut ſunt in peccantis de-
trimentum patrata, vt gula, forni-
catio, & huiuſmodi; ſi aliquod oc-
cultum peccatum vergit in dam-
num publicum, & periculum eſſet
in mora, ne ciuitas depopularetur,
aut alij labe hæreſis inficerentur,
tunc ordo fraternę correctionis eſt
amittēdus, quia bonum commune
particulari eſt præferendum, niſi
corrector eſſet magnæ authorita-
tis, & prudentiæ, & in negocijs ma-
ximè uerſatus, & firmiter crederet,
& iudicaret, vt illico per ſecretam
correctionē huiuſmodi mala impe-
dire poſſet, vt D.Tho.2.2.quæſt.33.
art.7.in cap.Palud.in 4.diſt.19.q.5.
Ric.artic.3. quæſt.1.& 2.Durandus
quæſt.4.Adrianus in 4. de correct.
fraterna quæſt.penult. ad ſecundū.
Maior diſtinct.21. quæſt.2. Nauar.
cap.18.num.31.Pet.Nauar.lib.2.de
reſtit.cap.4.num.186.Sed circa hæ-
reſem denunciādam modo alia via
progreditur, vt in Decretis Inquiſi-
torū habetur. Probatur, qñ bonū no
men proximi, & vita cū obſeruātia
præcepti fraternæ correctionis ob-
ſeruari pōt, lege iuſtitiæ, & charita
tis ita eſt faciendū; ſed corrigendo
fratrē ſecretè inter ſe, & ipsū ſolū,
bona fama proximi aſſeruatur, ergo
peccatum illius apetire non obliga
tur. Præcipua autem difficultas eſt
de quibuſdā religioſis, an eis liceat
antè fraternā correctionē denūcia-
re peccatū occultum ſuis ſuperiori-
bus, tanq̃ bonis, & diſcretis patrib⁹,
qui

Digitized by Google

qui melius, ac ipſe, remedium adhibere poſſunt, vt in aliquibus religionibus, & ſocietatibus approbato vſu fieri ſolet Circa hanc difficultatem duas inter ſe differentes opiniones reperio; Prima eſt dicentiũ, id licite fieri, & neceſſario ita eſſe faciendum; ſi ſpeciali, vel generali præcepto id a ſuperiori mandetur; eſt Ric. in 4. diſt. 19. art. 3. q. 1. ad ſecundum, dicentis circa regulares perſonas non eſſe tantam neceſſitatem ſeruandi hunc ordinem fraternæ correctionis, a Chriſto præſcriptum, ſicut circa ſeculares, nam, cũ cauſa requirit, facilius, & liberius a ſuis adminiſtrationibus, & officijs admoueri valent; quam opinionem tuetur Durandus ſic declarando in q. 4. ſi probabiliter cognoſcat, prælatum, vt vir bonus, & diſcretus, & non vt iudex, prodeſſe poſſe, tunc ad denunciandum, fraterna correctione non præmiſſa, tenetur, & ex D. Auguſtino confirmat q. 1. ſuper cap. 5. Leuitici tom. 4. dicente. Videtur mihi &c. Deinde ad ſuam opinionem corroborandam trahunt vnam reſponſionem D. Thom. ad 4. argumentum articuli octaui, quæſt. trigeſimęſecundæ. 2. 2. Eiuſdem ſententiæ eſt Gab. lectione 74. in Canone Miſſæ ſub litera T. & præcipuè ſub litera V. vbi refert etiam verba D. Tho. quodlib. 11 q. 10. ar. 13. ibi. In his diſtinguendum eſt de conditione ſubditi, & prælati, & dicit, ſi ego ſcio, quòd frater per me corrigeretur, tunc non debeo denunciare prælato; ſi autem videtur, quòd hoc melius fiat per prælatum, tunc licitè poteſt denunciare. Ang. verbo Denunciatio nu. 10. Qui omnes fatentur, vt id maximè fiat, quando eſt periculum de recidiuo. Probatur, vbi enim ex huiuſmodi reuelatione perfectio, & obſeruantia religionis, vel ſocietatis conſeruatur, & augetur, ſuperioribus eſt parendum; ſed ex hac denũciatione, pio, & prudenti, ac diſcreto prælato facta, non nocituro, nec ad pœnam proceſſuro, regularis obſeruantia conſeruatur, & magis augetur, ergo. Secundo mos eſt uſitatus, & antiquus, vt abdita crimina, ſuperioribus reuelentur, vt Generales, & viſitatores ſæpè faciunt, præcipientes ſub excommunicationis pœna, vt qui ſecreta peccata ſciuerint, reuelent. Et in aliquibus religionibus, & ſocietatibus forſan aliquæ conſtitutiones reperiuntur, a Sede Apoſtolica permiſſę, & vſu receptę, vt quicumque errores, & vitia ſubditorũ cognouerint, ſuperioribus ad aperiant; ſed huiuſmodi conſtitutiones a uiris pijs, atque doctiſſimis factæ fuerunt, quibus religioſi parere ſe obligauerunt, qui ſunt ſui iuris, ergo. Secunda opinio eſt aſſerentium, eſſe peccatum mortale, & contra Chriſti præceptum, ſic expreſsè D. Thom. 22. q. 33. art. 1. ad 4. & 5, & Quodlib. 11. art. 13. affirmãs, prælato non eſſe obediendum aduerſus præceptum domini. Obediri Deo magis oportet, quam hominibus. *Act. 5.* Nec contrarium habet in locis, pro prima opinione adductis, vt legenti, & volenti patebit, quem ſequitur Sotus in relect. de reg. ſec. memb 2. q. 4. conc. 3. dub. 3. Corduba in eum locum Soti. Nauar. c. 24. nu. 14 Medina lib. 1. Inſtruct. Confeſſ. c. 14. §. 16. Bannes 22. q. 33. ar. 8. dub. 2. in reſp. ad ſextum, & Pet. Nauar. in hanc ſententiam potius inclinat, quam in alteram, lib. 2. de reſtit. c. 4. p. 2. dubii. 11. nu. 425. Greg. de Valent. tom. 3. diſp. 3. q. 11. puncto. 5. Probatur ex Chriſti præcepto, neminem a fraterna correctione facienda excludente. Confirmatur ex Baſilio in quæſt. Fusè diſcuſ. q. 46. & in reg. cap. 17. dicente, peccatum

catum eſſe referendum prælato ab ijs, qui ſunt conſcij, cum ipſi non poſſint mederi iuxta illud, quod à
Matt.8. Domino præceptum eſt.& ex D. Auguſtino in 3. reg. in fine, & in epiſt. 119.circa medium, vnde locus ille regulæ eſt deſumptus, & hi viri Sancti de induſtria loquuntur; nam homo nō eſt occultorum peccatorum iudex, ſed ſolus Deus. Probatur, quādo de emendatione proximi tenet moralem certitudinem, ſi eum corrigat, peccatum illius occultum reuelare non obligatur; ſed per fraternam correctionem probabiliter correctio fratris ſperatur Chriſto auxiliante: ergo inter ſe, & ipſum ſolum corrigere tenetur.

Secundo cùm propria conſcientia, & fama proximi æquè bene, vel ſatis probabiliter bonū nomen proximi aſſumere poteſt, abſque eo vt fratris crimen reueletur, fraternam correctionem fieri oportet; ſed inter te, & ipſum ſolum æquè benè, & ſaltem probabili certitudine morali vtrumque conſeruari poteſt: ergo.

411 Pro facili reſolutione dubitationis nonnullas pono concluſiones.

Prima, ſi propria admonitione, et fraterna correctione emendatio nō ſperatur, nec reuelatione, ſuperiori facienda, ſiue vt patri, ſeu vt iudici, occultum crimen prodere non tenetur; ſed in tali caſu Deus tantum eſt exorandus, & delictum patienter tolerandum. Probatur, quoniā tunc fruſtra infamaretur, & ſine fructu ageret. Immo cum detrimento famę ipſius denunciantis, vt D. Thom. 22. q.33.ar.9.in corp. Secundo. Nam ſicut homines præ timore infamiæ a peccato retrahuntur, ita etiam cum ſe infamia notatos aſpiciunt, peccata effrenatè committunt: ergo illa fraterna correctio eſt obfutura.

Secunda: Quotieſcumque peccatum abſconditum publicum bonū, vel ciuitatem lædit, & periculum eſt in mora, & emēdatio non ſperatur, tunc, prætermiſſa correctione fraterna, ſuperiori denunciare tenetur, perſonā tacendo, &, ſi opus erit, iam manifeſtando, niſi fortè firmiter, & certò haberet, & æſtimaret, vt ſtatim per ſecretam correctionem huiuſmodi mala impedire poſſet; eſt D. Tho. vbi ſup. Nam cum multitudinis periculum imminet, tunc non eſt peccatum in ſe ſolum, ergo illud aperire poteſt.

Tertia, quando occultum peccatum ſolum nocet delinquenti, non facta prius correctione fraterna, ſuperiori etiam bono, & diſcreto reuelare non obligatur, vt 6.q.1. Si omnia in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberēt, idem D. Aug. habet lib. 1. de ciu. Dei cap.8. probatur. Famam fratris ſeruare obligatur, quando non infert iniuriam publico bono, igitur.

Quarta: ſuperiori, bono, diſcreto, & in rebus perito, ſi legibus religionis, vel ſocietatis, & præſertim à Sūmis Pont. ſcitis, & permiſſis, ad id obligantur, prætermiſſa correctione fraterna, peccatum fratris ſecretum patefacere poſſunt, vt paterna charitate remedium adhibeat, dummodo bonum nomen fratris ſeruetur; nam omnes iuri ſuo cedere poſſunt, & ingrediendo religionem, aut ſocietatem; & profitendo eā, tales conſtitutiones, ad hoc adſtringentes habentem, priuilegio fraternæ correctionis ſe priuant. Secundo omnes ordines, qui non aduerſantur iuri naturæ, & diuino, obſeruari poſsūt; ſed huiuſmodi conſtitutiones iuri naturę, & diuino non contraueniūt: ergo. Quod ius naturæ non oppugnēt probatur, quia eo ipſo, vt quis huiuſmodi religionem, vel ſocietatem profitetur, ſi vult in eam admitti, liberè iuri ſuo renunciat, vnde

nulla

nulla ei infertur iniuria, per reg. iuris in ſexto nu. 27. Nec peccat cedẽdo iuri ſuo, quia eſt dominus ſuæ famæ, & liber, & maximè quando ex iuſta cauſa facit, ſcilicet ad bonum commune religionis ſeruandum, & augendum; quare potius meretur; Et quòd iuri diuino, & Chriſti præcepto non obſiſtit, probatur. Chriſtus voluit, illum ordinem ſeruari, dũmodo bonum nomen fratris conſeruetur, & ipſe hoc iure, ac fauore potiri velit; ſed volendo introire religionem, vel ſocietatem, iſto iure ſe priuat liberè, & bona fama fratris aſſeruatur, vt patet a ſimili. Coniuges de iure naturæ, atque diuino ſibi debitũ reddere tenentur, ſi tamen ex conſenſu, & voluntariè voueant caſtitatem; Si alter alteri poſtea, debitum exigenti, non reddat, nullum peccatum committit, ita in caſu noſtro.

Quinta, licet huiuſmodi conſtitutiones in aliqua religione, ſeu ſocietate reperiantur, & etiam vſu fuerint comprobatæ, ſi tamen ſuperior non eſt vir integer, bonus, atque perfectus, & multum in rebus humanis verſatus, ſed potius ſit ignarus, & obfuturus, non video rationem, cur fratris peccatum, non præmiſſa prius correctione fraterna, reuelare teneatur, quia eſt contra præceptum, de correctione fraterna a Chriſto traditum, eſt D Leonis Papę I. Epiſ. 82. ad Anaſtaſium Theſſalonicen. Epiſcopum, dicẽtis: quia etſi plerumque exiſtat inter negligentes, vel deſides fratres, quæ oporteat maiore authoritate curari, ſic tamen eſt exhibenda correctio, vt ſemper ſit ſalua dilectio, &c. Probatur. Finis denunciationis, & illarum conſtitutionum eſt fraterna correctio, & boni nominis conſeruatio, ſed crimen occultum fratris reuelando tali, non correctionem fratris, ſed confuſionem aſſequerẽtur.

Ad primum reſpondetur, quamuis id aliquoties veritate nitatur, tamen vt plurimum maiora mala, & ſcandala inde oriũtur, ſi religioſi occulta fratrum crimina prælato reuelarent. Namque fieri poteſt, vt aliqua falſa cum veris narrando, potius iacturam cuperẽt, vel ut fratris officium, quod exercebat, acquirerent.

Ad ſecundum reſpondetur, cum Adriano in quarto de correct. fraterna. q. penul. §. Pro huius deciſione. Soto in relect. de ſec. tegen. mẽ. 3. q. 4. conc. 3. dub. 3. Medina lib. primo inſtruct. Confeſſ. c. 14. §. 16. Gregor. de Valen. tom. 3. diſput. 3. q. 10. punct. 5. controu. 3. §. 3. Probatur, nam deterius eſt prodere famam apud multos ſenes, & huiuſmodi præcepta Generalium, & Viſitatorum intelligenda, & obſeruanda ſunt, ſaluo ordine correctionis fraternæ; alias non eſt eis parendum, neque incurrunt excommunicationes, vt D. Tho. q. 33. ar. 7. ad 5. Gabr. lect. 74. in Can. ſub litera R. Adrianus in 4. & correct. fraterna in qõ. penult. ad tertium D. Antoninus 2. p. tit. 9. cap. 6. § 4. Sotus in relect. de teg. ſec. mem. 2. q. 4. conc. 3 dub. 3. Nauar. c. 18 num. 40. & c. 25. nu. 46. Bañes 22. q 33. art. 8. dub. 2. ad 7 Cũ ad reſtitutionem famæ teneatur. Modo quærere poteſt, an reſtituendo dicere poſſit, ſe fuiſſe mẽtitum. D Tho. 2. 2. q. 61. ar. 2. ad 2. Sotus in 4. diſt. 15. q. 4 §. de 2. Gab q. 16. ar. 2. conc 3. Sotus lib. 4. de iuſt. q. 6. ar. 3. Ang. detractio nu. 3. Syl. q. 4. Martinus Ledeſma 2. q. 18. ar. 2. dub. 3. cõc. 3. Aragona 2. 2. q. 62. art. 2 circa ſolutionem ſecundi arg. Barthol. Medi. li. 1. Inſtruct. Confeſ. c. 14. §. 13. verſ. ſeptimum caput. dicunt non poſſe, nec debere detractorem dicere, ſe

men-

mentitum fuiſſe, nam mendacium loqueretur, quod eſt intrinſecè malum; quia licet peccatum ſecretum reuelauerit contra ordinem præcepti fraternæ charitatis; attamen dixit verum: Vnde dicunt huiuſmodi eos, vel eum adire, apud quos, ſiue quem fratris delictum occultum propalauit, & affirmare, ſe perperam illud retuliſſe, & aduerſum fratrem iniuſtè locutum fuiſſe; nam ſic dicendo veritatem aſſeuerat.

Alij tamen, vt Caie. 22. q. 62. art. 2. in ſol. ad 2. in fine, in cuius opinionem Sotus inclinat loco ſup. cit. Nauar. cap. 18. num. 45. & Pet. Nauar. li. 12. de reſt. cap. 4. num. 379. Salon 22. q. 62. ar. controu. 15. hunc modum reſtituendi non laudant, licet optimus ſit, cum nullum mendacium includat; ſed quia non ſufficit ad aliorum opinionem de infamato fratre tollẽdam; ideò illum relinquũt, quia apud prudentes, & etiã mediocres potior eſt confirmatio pręcedẽtis infamiæ, quam retractatio, & reſtitutio: Nã periti, vel mediocriter inſtructi, eum, qui falſitatem fratri impoſuit, ad ſeipſum apertè reuocãdum, & affirmandum, ſe fuiſſe mentitum non ignorant; ſed ſi ſolũ perperam ſe dixiſſe, os ſuum aperiẽdo proferat, tũc magis firmiter credẽt, verum eſſe delictum illud, quod antea de fratre retulerat; vnde hic modus iudicatur inutilis a recentioribus. Quapropter ipſi ita agendum eſſe docent; vt is, qui infamauit, nõ amplius de re illa apud eoſdem verba faciat, vel penes alios dicat, ſed opportunitate etiã quæſita bonam fratris famam apud eoſdẽ, & alios meliori modo, quo fieri poteſt; citra mendacium tñ, decenter de illo loquẽs, virtutes eius referat, & amicè cũ eo pertractet; & ſi hac via, & diligẽtia alteri famã reſtituere nequit, alio modo, vtputa pecunijs, aut beneficijs ad boni, & prudẽtis viri iudiciũ cõpẽſare valebit; nãq; hic modus eſt bonus, facilis, & vtilis, & detractor libẽter faciet cõpenſationẽ. Verũtñ ab aliquibus tamquã inſufficiẽs reprobatur, quia nõ ſatis redditur fama, & ille apud quos fuit infamia notatus, illã opinionẽ malã, de fratre conceptam, certò non deponũt; iccirco dñt, hmõi detractorẽ debere, & poſſe ijs, quibus ſecretum crimen iniuſtè reuelauit, affirmare, ſe falſitatẽ dixiſſe, qm̃ in hoc nõ interuenit mẽdacium, & reſtitutio eſt vera, ita Salon 22. q. 62. ar. 2. cõtrou. 15. Pet. Nau. li. 2. de reſt. c. 4. nu. 380. Greg. to. 3. diſp. 5. q. 6. punct. 2. Probatur. Nã ſicut infamatus ad petendũ a ſuo detractore ius habet, vt ſibi famam veriori, & cõmodiori modo, quo debet, reſtituat, ſic detractor omni licito iure bonũ nomen ei reſtituere obligatur, ſed hic modus affirmandi, ſe falsũ dixiſſe eſt verus, & iuſtus; ergo. Secũdo ſicut eſt duplex 412
verũ; aliud ſpeculatiuũ, & aliud practicũ; ita & duplex veritas: Speculatiuũ in adæquatione rei ad intellectum reſidet; nã qñ intellectus cõcipit rẽ prout eſt, dr̃ verus. Exercitatũ vero eſt, qđ cõſiſtit in conformitate iudicij, ſeu operis, recta rõne moderatũ, circa quod verũ prudentia laborat, vt docet Ariſt. ita quoque duplex eſt falſum; aliud ſpeculatiuũ, 6. quod in rei, ſeu actus diſſonãtia ad volũtatẽ, recta rõne gubernatã, cõſiſtit, & appetitui prauo conuenit, in qđ falſum imprudentia inclinat, vt Ar. vbi ſup. Quare opus, vel dictũ iniquũ aduerſus rectã voluntatẽ falſum, practicum rectè nominatur, vt Pet. Nau. lib. 2. de reſt. c. 4. num. 363. Salon 22. q. 62. ar. 2. controu. 15. Bartho. Medina lib. 2. Inſtr. Confeſſ. c. 14 §. verſiculo 7. c. & dicũt, id colligere ex D. Tho. 22. q. 50. ar. 4. ad 1, & p. p. q. 17. ar. 1. in corpore. Vnde quãdo nõ obligat aperire veritatẽ; ſed potius cõtegere, verbis, plura ſigni-

fican-

ficantibus, ad illam occultandam accommodatis, verbis vti valet, vt ſenſus, in quo ea profert, ſit verus; ſed reſtituendo famam, proximo iniuſtè ablatam, verbis accommodatis rectè facit, ergo. Tertio, hic modus omnem dubitationem famæ fratri ablatæ, de medio tollit, ergo: probatur antec. nam docti, id audiẽtes, & etiam ignari, ac rudes, tunc facile credent, detractorem optare, & credant, ipſum prius fuiſſe mentitum, & fratrem nil tale cõmiſiſſe; ſi autem alio faciliori modo, & vtiliori famam reſtituere poſ-
414 ſit, eo uti debet. Cæterum hunc tertium modum eſſe verum, & iuri diuino, & naturali, & rationi conformem exiſtimo: ſed quoniam detractores ad id faciendum difficillimè induci poſſunt; ideò conſideratis conſiderandis, & ſeruatis ſeruandis, & omnibus circunſtantiis perſonarum, temporum, & locorum animaduerſis, periti confeſſarij, vel peritorum, ac bonorum virorum iudicium in hoc perdifficili negocio detractorem plurimum iuuare ualebit.

Circa tertium infamandi modũ præſertim quærere poteſt, an ſi denunciatus de crimimine vero; ſed abſcondito, & accuſatus, monitione non præmiſſa, crimen obiectum neget, & conſequenter denunciãs, aut accuſator in probationibus deficiendo infametur, peccet nè mortaliter, & ad reſtitutionem teneatur? Doctores huic dubio diuerſe reſpondent, Ric. enim in 4. diſt. 15. art. 3. q 3. peccare affirmat, non tamen adſtringi ad reſtitutionẽ; ideo peccare inquit, quia mendacium profert; ad reſtitutionem verò non obligari, quia denuncians, ſeu accuſator coram iudice proponit, quod ponendum non erat, & probari nõ poterat; quare ipſemet eſt cauſa principalis, vt infamia nõtetur. Scotus vero in 4. diſt. 15. q. 4. §. In 3. memb. & Gab. q. 16. art. 2. conc. 4. & ar. 3. dub. 3. aſtruunt, acccuſatorem, delictum occultum negantem, peccare venialiter, & ad famæ reſtitutionem obligari aliquo meliori modo, quo valet, non quidem concedendo delictum, cum facultas penes ſe crimen occultum contegendi perſiſtat; ſed dicendo, denunciãtem hæc dixiſſe bono fortaſſis animo, & bona fide, pu ando, ſe dicere verum, aut forſan fuiſſe deceptũ, quem modum Ang. approbat verb. detractio. num. 4. Sed inter recentiores Theologos Caietanus 2. 2. quæſt. 62. art. 2. dub. 1. tria habet.

Primum eſt, denunciantem, vel accuſatorem dupliciter conſiderari poſſe. Primo, vt denuncians, & accuſator eſt, vt ſic iniuria non afficiatur, quoniam reus tenetur contegere crimen ſecretũ, & eo ipſo, quòd accuſauit eũ de peccato, quod probari nequit, accuſator talem infamiam conſequi meretur: ſi autem vt priuatus homo animaduertitur, ei iniuria infertur, ſi reus mendax aſſeratur, & eo ipſo mendax reputatur, quia accuſatus negat obiectum crimen, & accuſator illud probare non poteſt.

Secundum eſt, vtrumque ad faciendam reſtitutionem teneri, famam ſibi inuicem reſtituendo; accuſator, quoniam fratris crimen iniuſtè reſerauit; accuſatus vero, quia accuſatorem de mendacio, cũ dixerit verum, infamauit.

Tertium eſt remiſſionem iniuriarum adinuicem fieri nõ poſſe, cum nemo ſit dominus ſuę famæ, & vterque ſimiliter ad famæ reſtitutionẽ tenetur, non vno modo tamen: accuſator quidem dicendo, ſi iniuſtè feciſſe; accuſatus vero aſſerendo, accuſatorem non eſſe mẽtitum, aut calum-

calumniatorem; ſed perperam fuiſſe locutum. Sotus lib.4. de iuſt. & iur. q.6.ar.3.ad 4.verſ. Tertius vero modus: quem ſequi videtur. Nauar. c.18. num. 39. dicit venialiter peccare, negando crimen ſine iuramento; & mortaliter, ſi cum iuramento, ad reſtitutionem verò non teneri; quod ſic perſuaderi poteſt. Vnuſquiſque ſuo iure vti poteſt; ſed negando abſque iuramento vtitur iure ſuo, ergo nō peccat. Secundo, mendacium cum iuramento eſt intrinſecè malum, quia tunc ad tuendum ſe perperam illud vſu habet, ergo nunquam hoc pacto eſt concedendum. Alij, vt Adrianus in 4. in q.1.de reſt.fam.§ Pro reſponſione, & §. Deinde reſpondens ad arg. 4. Maior diſt.15.q.61. Syl.verb.reſtitutio 3.§.3.quæritur. nullum verbū faciunt, an ſit mendacium negare crimen; ſed tantum dicunt, accuſatum ad reſtitutionem non teneri. Probatur, proximum iniuſtè non lædit vtendo iure ſuo, cum publicè famam ſuam protegat, ergo ad nullam reſtitutionem faciendam tenetur. Pro faciliori reſolutione huius difficultatis tres ſtatuo concluſiones.

415 Prima denunciatus, vel contra iuris ordinem de vero crimine; ſed occulto, accuſatus, & interrogatus, reſpondendo ſimpliciter, ſe delictū impoſitum non cōmiſiſſe, non mentitur, nec venialiter peccat. Probatur per cap. ſi omnia & ex merito 6.q.1.& cap.qualiter, & quando: eſt Pet. Nauar lib 1.de reſt. c.4.136.& 349. Salon 2.2.q.69.ar.1.concl 2.& art.2.contro.12.13.conc 2.Greg.de Valen. tom.3 diſp. 5.q. 13. punct.2. Quando iudex, præter iuris ordinem, & diſpoſitionem denunciatū, aut accuſatum interrogat, denunciatus, ſiue accuſatus dicendo, non commiſiſſe tale crimen, non peierat, neque mendacium dicit, ergo non peccat, vt D.Th.2.2.q 70.ar.1. Henr. Gaudau. Quodlib. 11. q. 35. Ang.verb. confeſſio delicti in principio. Sylu.q.1. Nauar.c.12. num.9. Et quod non dixerit mēdacium ſic reſpondendo probatur; nihil falſi protulit iuxta ſuam intentionem, dicendo: non feci tale crimen; nam hoc modo intelligi debet, videlicet illud crimen, de quo ſum accuſatus, & interrogatus, non commiſi publice, de quo inique, & iniuſtè accuſatus, & interrogatus fui; etenim iniqua, & iniuſta interrogatio ad propalandum crimen occultum nō conſtringit; idcirco non mentitur, huiuſmodi verbis vtendo, quia verum ſenſum in mente proferentis includunt; ſic Ric. Adrianus. Syl. Sotus. Nauar. vbi ſup. Martinus Ledeſm.2.2.q.18.art.2.dub.3.in fine conc. ſecundæ. Petrus Nauar. lib.2. de reſt.cap.4.num.399.& 427. Bannes 2.2.quæſt 69.ar.2.partic.3. dub. vlt.

Secunda concluſio. Ita reſpondē do interrogatus, licet indirectè dicat, denūciantem, vel accuſatorem eſſe mēdacem, nihilominus ad nullam reſtitutionem faciendam obligatur. Eſt Doctorum ſupra, & ratione probatur. Denunciatus, vel de ſecreto crimine accuſatus, habet ius ſe tuendi, & nemini, ſe publicè defendendo, eſt iniurius, quia vtitur iure ſuo: igitur, ſi inde aliquod ſequatur damnum denūcianti, aut accuſatori, illis tantum imputabitur, quia delictum probare non valebant. 416

Tertia, ſi accuſatus reſpondendo dicat expreſsè, denunciantem eſſe falſum, & mendacem, aut calumniatorem, vel huiuſmodi alia verba, ad reſtitutionem teneri non exiſtimo, etſi putem probabili ratione peccare mortaliter. Probatur ſecū- 417

da pars; cum crimen obiectum ſufficienter negare poſſet dicendo, nõ commiſiſſe aliter dictum peccatũ, abſque vlla neceſſitate poſtea accuſatorem mendacio notat, & aduerſus charitatem facit; ergo mortaliter peccat.

Quò ad primam partem concluſionis nil aliud eſt dicendum, quia nullum peccatum ad reſtitutionem obligat, niſi ſit contra iuſtitiam. Ad Richardum reſpondetur, non ſpectaſſe, quia crimen eſt abſconditum, & accuſatus ſuo iure vtitur, & nullo pacto mentitur. Ad Sotum reſpondetur, accuſatorem non teneri ad famæ reſtitutionem, quia vſus eſt iure ſuo, quia famam (vt tenebatur) prodexit. Ad Caietanum reſpondetur, primum dictum eſſe nimis metaphyſicum, & actibus moralibus impropriè accommodatũ; quamuis enim mendax reputetur, id tamen indirectè occurrit, quod accuſatus deuitare non obligatur. Nec ſecundum dictum eſt verũ; nã accuſatus ad nil reſtitnendum obligatur. Neque dictum tertium cõceditur, quia ambo domini ſuæ famæ exiſtunt. Ad Sotum reſpondetur, non peccare venialiter, etiam ſi iuramento neget, quoniã ſi ſemel mẽdacium concedamus, illicò quis dicere poſſet, mendacium etiam ſine iuramento eſſe lethale peccatum, cum intrinſecè ſit malum. Circa quartum modum infamãdi; Primo quærere poteſt, num lethaliter peccet referendo occultũ proximi delictum veniale. Reſpondetur non peccare mortaliter, quia proximi fama notabili modo non læditur, cum nihil ſit certius, quam hominẽ

Pro 24 venialiter peccare: Septies enim in die cadit iuſtus, ita D. Antoninus p. 2.tit.8.c.4. Angelus detractio num. 2.Syl.q.1.Nauar.c.18.num.24.Petr. Nauarr.lib.2.de reſt.c.4.num.312.

Aliquoties vero referre peccatum veniale fratris ob aliquas circunſtãtias erit mortale, vt puta ſi in facie alicui dixerit, eſſe mendacem; tum enim tale mendacium contumelia grauis reputabitur, & proximus notabili modo offendetur. Et aliquando etiam, licet in abſentia dicat, talem eſſe mendacem, peccatum mortale committit; videlicet ſi dictum approbet, vel emphaſi pronunciet, vt verum credatur, ita Barthol. Medina lib.1 Inſtru. Confeſ.c.14.c.35. Quod verum eſſe exiſtimo, cum nõ eſt notorium, pro mendace illum haberi; nam qui frequenter mentiri conſueuit, a viris grauibus, & alijs pro tali reputabitur. Eſt etiam mortiferum peccatum referre, non ſolum mendacia, ſed alia quoque peccata venialia, ex conſuetudine commiſſa, ratione perſonæ, de qua dicuntur, vt ſi de Epiſcopo, aut viro religioſo loquatur, eos verbis obſcœnis delectari, quia cum ipſi ad perfectionem tendant, vel ſint perfecti, vt D. Th.22.q.186.ar.1.non parum mali eorũ famæ infertur. Hinc ſequitur, etiam eſſe mortale, quãdo recenſet peccatum mortiferũ apud alios, qui illud ignorant, & facilè credent. Secundo ſciſcitari poteſt, an ſi verba generalia de proximo proferat, quæ malum ſonitum efficiant, peccatum mortale cõmittat, vt puta ſi dicat, aliquem eſſe valde ſuperbum, iracundũ, & huiuſmodi. D. Antoninus 2.p.tit.8.c.4. Angelus detractio num.2.quæſt.Syl.q.1. Cor duba in annotat. ſuper Sotum de teg.ſecr.nu.2.q.2. abſolute affirmãt, non eſſe peccatum mortale, quoniã hæc accipi ſolent, & poſſunt pro naturali inclinatione, vel pro motu primo, aut ſecundo. primo, quæ nullam culpam, ſeu venialem ſolum ſignant, quibus bonũ proximi nomẽ notabili modo nõ offenditur, cum

hæc

Digitized by Google

hęc audientes in meliorem partē in
terpretari debeant per reg. iuris. 1.
Eſtote miſericordes, nam ex cōi ſen
tentia hæc intelliguntur,& exponū
tur de peccatis leuibus, aut de incli
419 natione naturali. Quam opinionē
in duobus caſibus verā eſſe non ſen
tio: Primo quando cum notabili dā
no,& periculo efficitur, & corā per
ſonis, de quibus credi poteſt, vt de
peccatis venialibus nō ſint interpre
taturi. Secūdo mortiferum eſſe pōt
rōne perſonę, cui detrahitur; nāque
ſimilia loqui de epō, aut religioſo
eſt mortale, quia modo notationis
digno, eorum famā lædit, vt Nauar.
nu.24 & Petr. Nau. lib.2. de reſt. c 4.
nu. 320. Tertio perquirere poteſt,
an ſaltem reuelare alterius crimen
viro prudenti, ac bono, penes quem
ita ſecretum remanebit, ac ſi non
fuiſſet apertum, peccet mortaliter.
Aliqui reſpondent, non eſſe morta-
le, vt Caie. 22. q.73. art.2. dub.1. Gab.
in Can. miſſæ lect. 74. & fauet Nau.
in cap. Inter verba corrol.19. & 46.
& in Sum. c.18. num.33. Pet. Nauar.
lib.2. de reſtit. c.4. num 244. & 344.
quibus fauere videtur D. Tho. 2.2.
quæſt.73. ar.1. ad ſecundum. Proba-
tur; quando alterius peccatum re-
cenſet,& nullo modo, vel ferè nihil
fama fratris læditur, non eſt pecca-
tum mortale; ſed nihil, aut ferè nil
amiſſionis famæ intercedit referan-
do peccatum viro cordato, & bo-
no, igitur. Nonnulli autem defen-
dunt contrarium, vt Adrianus in 4.
ſent. in quæſt. correct. fraterna. q. pe
nult. § pro huius deciſione. Sotus
in relect. de tegen. ſec. memb.2. q.4.
conc.3. dub.3. & lib.5. de inſt. qō.10.
ar.2. conc.4. Barthol. Medina lib.1.
Inſtr. Confeſſ. c.14. §.16. in fine Petr.
de Aragon. q.73. ar.2. in prin. Salon
ibid. controu.1. Bañes art.2. dub.1.
Gregor. de Valent. tom.3. diſput.3.
quæſt.10. punct.5. controu.3. §.3.
Probatur. Melius eſt conſeruare
penes virum cordatum, & bonum
ſuam famam, quàm apud quinque,
vel plures plebeios; Sed iſte proxi-
mum infamat apud hominem, ita
circumſcriptum, reuelando pecca-
tum occultum alterius: ergo.

Pro reconciliatione harum dua- 420
rum opinionum dicendum eſſe e-
xiſtimo. Quotieſcumque crimen
eſt occultum, a viro etiam pruden-
ti, ac taciturno communiter eius
reuelatio mala exiſtimabitur, &
qui fecit delictum, apud illum gra-
uem virum ſaltem aliquantulum
infamabitur, quod ego reputo gra-
uem læſionē, ideò reuelari non de-
bet. Si autem occulti criminis ma-
nifeſtatio aliquibus circunſtantiis
cohoneſtetur, non erit mortale
peccatum, vt puta ſi virgo commi-
ſit ſtuprum in domo paterna; &
mater non poteſt proſpicere com-
modis ſuis, & filiæ, niſi peccatum
marito, aut conſanguineo patefa-
ciat, non eſt peccatum mortale re-
uelare illud; nam illa actio tunc co-
honeſtatur; & ſic opinio Caietani
in aliquo caſu vera eſſe poteſt; alte-
ra verò opinio communiter eſt in-
telligenda.

Ad argumentum primæ opinio-
nis reſpondetur; inferre iniuriam
proximo, quia famam eius lædit a-
pud prudentem, & bonum, & facit
contra Chriſti præceptum: Vade,&
corripe, inter te,& ipſum ſolum.

Ad argumentum ſecundę opinio
nis reſpondetur, eſſe verum, quan-
do non adeſt periculum infamiæ,
& reuelatio aliquibus circunſtan-
tijs cohoneſtatur, vt aliquando con
tingere poteſt.

Quarto ſciſcitari poteſt, an ſit
peccatum mortiferum alijs refer-
re peccatum alterius, non affir-
mando, ſed tantum recenſendo de-
lictum, vt ab alio auditum, & ad

reſtitutionem obligetur. Scotus in
4.diſt.15.q.4.ar.1.§.& ſi quæratur.
Gab.q.16.tertij dub. dub.2.duo di-
cunt, primum eſt inquiens, ſe ſolũ
audiſſe delictum, quod refert, pec-
catum lethale nõ committi, neque
ad reſtitutionem deuincitur, quia
in hoc caſu famam proximi non læ-
dit, nec aufert. Nam huiuſmodi re-
latio ex natura actus non demit fa-
mam alterius, vt ex modo loquen-
di cõmuniter percipitur, tum quia
non affirmat, verum eſſe delictum,
quod ab alijs audiuit, & refert, tum
etiam quòd talia ex loquacitate fre
quenter dicuntur, quibus ex natu-
ra rei, & modo viuendi fides adhi-
Eccl.19. beri non ſolet. Qui enim citò cre-
dit, leuis eſt corde, quoniam rara fi-
des ideò eſt, nam multi multa lo-
quuntur. Quod tamen dictum limi
tibus includitur, & conſtringitur,
421 niſi ex modo loquendi, vel alia cir-
cunſtantia, ut puta grauitate perſo-
næ, aliquam maiorem certitudinẽ
dicti ſui facientis, & oſtendentis:
tunc enim peccat mortaliter, & ad
reſtitutionem obligatur, ſic, vel ſi-
milia dicendo, huius rei certitudi-
nem non habeo; ſed tamen eſſe cre-
do verum, quoniam qui fecit eſt ho
mo ad alia peiora faciẽdum aptus,
atque paratus. Secundum eſt, nam
multi ſunt puſilli, & facile ſcanda-
lizantur; ideirco eſt periculoſum
coram alijs ſic audita recenſere.
Eiuſdem ſent. eſt Caiet. 2.2.q.73.ar-
tic.2.dub. 2. ſolus enim aſſertor fa-
mam propriè demit, ideo reliqui
communiter ad reſtitutionem non
tenentur, vt Ang. detractio, num.2.
& Syl. quæſt.1.& 5.caſu 5. Adrianus
autem in 4. in quæſt. de reſt. fam. ad
octau. & quodlib. 11. q. 1 Nauar.
num.36.& 50. Pet. Nauar. lib 2.c.4.
nu.330. dicunt, eſſe mortale & obli
gari ad reſtitutionem in aliquibus
caſibus. Primo, cum aliter ea refert,
quam audierat. Secundo, ſi ex mo-
do dicendi aliquam maiorem certi
tudinem demonſtret, quam res ex
communi relatione habeat. Ter-
tio, quando perſona eſt talis, cuius
dictis homines credere ſolent.
Quarto, cum id peragit animo fra-
trem notabiliter infamandi; ſecus
autem ſi tantum referat, ſe audiſſe
crimen fratris, ipſum tamen nil
certi affirmare; ſed potius oppoſitũ
credere, tunc mortaliter non pec-
cat. Alij, vt D. Antoninus p. 2. tit. 2.
§.3.& 4. Sotus de iuſt. lib.4. quæſt.6.
art.3. ad 4. verſ. Quartus denique
modus, & lib.5.q.10.ar.2.concluſ.4.
Salon 2.2. quæſt.62. art. 2. controu.
prima, Aragona dub.6. Greg. de Va-
len. tom.3. diſp.5. quæſt. 6. punct. 3.
talem, referentem dicta aliorum, eſ
ſe infamatorem verè docent, quia
ſic audientes ſiniſtram opinionem
de proximo concipiunt communi-
ter; nam hoc modo referendi con-
ſtat, famam acquirere vires eundo.
Sotus hanc doctrinam abſolutè te-
net; alij verò cum diſtinctione tum
relati criminis, tum etiam audien-
tium, & referentis. Pro ſolutione 422
dicendum; ſi crimen occultum non
eſt graue, & neſcientibus referatur,
non erit peccatum mortale, nec fa-
ma aufertur: Si verò ſit graue, vt pu
ta aſſaſſinium, vitium ſodomiticũ,
adulterium, & huiuſmodi, etiam ſi
recenſeret haſitando, peccat mor-
taliter, quamuis animum nocendi
non habeat, quia infert damnum
in re graui, & ad famam reſtituen-
dam tenetur; nam quilibet vt bo-
nus, & innocens reputatur, quan
do illius crimina neſciuntur.
Quando autem aliorum dicta re-
fert, ſiue id malo animo, aut ex ſo-
la leuitate, ſeu loquacitate faciat,
in dubio verſari debet, ne referen-
do proximus infamiam patiatur, ſi-
ue id proueniat ex leuitate audien-
tium,

rium, vel quæuis alia cauſa; quoniã peccat mortaliter, & ad reſtitutionem obligatur; quia proximi famã lædit, vt cap. fin. de iniur. & damno dat. Quinto, quæreret poteſt, an publicè infamatus in vno loco per ſententiam Iudicis, vel notorietate facti, in quocunque alio loco notari poſſit illa infamia; & referri eius crimen abſque culpa mortali, & reſtitutione facienda. Sotus de iuſt. lib. 5. quæſt. 10. art. 6. poſt quartam concluſ. Ioannes Maior in 4. diſt. 21. quæſt. ſecunda, Cordub. tract. de detract. quæſt. ſecunda, conc. ſexta, Aragon. 22. quæſt. 73. arti. ſecundo, dub. ſecundo, & antè ipſos Caietan. in opuſc. tract. 31. de decem, & ſeptem reſponſ. reſp. 9. dicunt, non peccare mortaliter, neque ad reſtitutionem teneri. Probatur. Quando quis in vno loco eſt infamatus per iudicis ſententiam, amittit ius famæ, ergo nullam ei irrogat infamiam, qui idem delictum alio in loco reuelat, ob quod famam amiſit.

423 Pro ſolutione dicendum. Si infamatus in vno loco per iudicis ſententiam, & alibi eſt probabile, talẽ infamiam ſciri poſſe, & ad aures incolarum illius loci facilè perferri poſſit, tunc non credo peccare mortaliter, ſi crimen proximi reuelet, quia rumor diffamati, omnibus circunſtantijs attentis, eodem poteſt facile perferri; nam in moralibus quod parum diſtat, nihil diſtare videtur.

Si autem in remotiſſimo loco diffamat, vbi nullum quaſi verbũ deferri poteſt, & præſertim quando infamatus modum viuendi in melius commutauit, plurimum dubito, tunc peccare mortaliter, & obligari ad reſtitutionem, quia ibi verè lædet famam proximi; niſi ſit infamatus de crimine hæreſis, aut proditione patriæ, vel principis, & adhuc periculum reſtat, & aliis obeſſe poſſit, tunc reuelare poteſt, vt ſibi caueant. Si uero ſit crimen publicum per ſolum rumorem viciniæ, vel loci illud manifeſtare alibi, vbi ignoratur, eſt contra iuſtitiam, & charitatem, quia nemini licet crimen in faciem fratris expuere, vbi peccatum eſt ignotum.

CAP. LXX.

Cui facienda eſt reſtitutio.

Reſtitutionem communiter faciendam eſſe ijs, qui læduntur nemini dubium eſt, ut Apoſt. cui tributum tributum, cui vectigal vectigal; nam quod eſt inique acceptum, reſtitui oportet ei, cui fuit ſurreptum, vt in rapina, & furto, & huiuſmodi, præterquam in nonnullis caſibus, videlicet quã do aliquid alteri tribuit iniuſtè, cui reſtitutio eſt illicita, aut lege prohibita, ut patet de illo, qui ſymoniacè aliquid dedit, vel quando ille, a quo fuit ablatum, non eſt dominii, aut adminiſtrationis capax, vt de religioſis, & de filiisfamilias, & minoribus, tutorem habentibus, & de furioſis. Vel quando bona fiſco ſunt applicata, vel dominus eſt incertus, & in aliis ſimilibus; tunc enim cedit præceptum reſtitutionis ob maius bonum, vt Medina notat lib. 3. cap. 13. §. 33. namque in dictis, & ſimilibus, reſtitutio facienda eſt aliis, ſcilicet prælato, patri, pauperibus, hæredibus, curatori, fiſco, vt l. pupillus, ff. de ſor. §. furioſus, & iuſt. de inut. ſpeculat. §. pupillus & l. obligari ſermo habendus. Rom. 13 424

Verum primo quæritur, an res ſurreptæ perſonis eccleſiaſticis ſint eiſdem reſtituendæ, ſeu Eccleſiæ, aut pauperibus diſtribuendæ. Caie. in Sum. verb. reſtitutio c. 4. & 22. q. 62. art. 5. inquit, ſi perſonæ Eccleſiaſticæ non ſunt dilapidatores, eis reſtituere tenetur; è contra verò ſi ſint, quia tunc Eccleſia obligatur, quod ſic per uaderi poteſt. Hi habent authoritatem ad conſeruandum, & non ad conſumendum, ergo ſi dilapidêt bona Eccleſiæ, non eis, ſed Eccleſiæ ſunt reſtituenda. Nauar. in ſum. c. 17 num. 29. inquit; quando bona ſunt mobilia, & prælatus, vel dominus beneficij non eſt ſuſpenſus, nec ei coadiutor datus, illis ſunt reſtituenda; nam horum omnium ſunt ſaltem legitimi diſpenſatores; & probat ex cap. cum dilecti de dol. & contu. & c. Venerabili de offic. deleg. & cap. fin. de accuſ. Deinde addit, ſi bona ſunt immobilia, quæ ipſi ſine cauſa abalienare nequeunt, tunc melius eſſet non reſtituere eis; ſed eccleſiæ; non tamen ad id faciendum tenetur.

Pro ſolutione dicendum, bona eccleſiaſtica eſſe duplicis generis;
245 vel ſunt mobilia, vt redditus beneficiorum, vel bona ex ipſis comparata; aut ſunt immobilia. Si ſunt mobilia, & iam iuſtè diuiſa, & ſua portio cuilibet aſſignata, tunc ſurrepta eſſe reſtituenda firmiter ſentio ijs perſonis, quæ ſunt domini eccleſiarum; nam ſunt domini fructuum, vt iam ſupra dixi. Probatur. Verus dominus, aut ſaltẽ diſpenſator, vt placet Nauarro, bonorum, ſibi creditorum, iuriſdictione de facto ſpoliari non debet; ſed prælati ſunt ſaltem diſpenſatores, vt Nauarrus concedit, ergo bonis ſuis ſpoliari non debent. Si vero ſint immobilia, & probabiliter creditur, a dominis eccleſiaſticis non fore dilapidanda, eſſe eis reſtituenda exiſtimo; ſi autem probabiliter euenire aliter dubitatur, tunc Eccleſiæ cum Caietano reſtituenda eſſe ſentio. Probatur: Cum illa bona abſolutè non ſint prælati, ſed Eccleſiæ, igitur in dubio ſunt reddenda Eccleſiæ; nam eſſet dare gladium furioſo.

Secundo dubitari poteſt, an rem acceptam de manu furis, poſſit reſtituere eidem. Nauar. cap. 17. num. 29. Furi eſſe reſtituendam affirmat, vt ipſe vero domino reddat, alijs tamen ceſſantibus incommodis, & pro ſua aſſertione adducit Diuum Antoninum in ſecunda parte, titulo ſecundo, cap. primo §. quarto. Syluestr. verb. Reſtitutio 4. quæſt. 2. Fur non debet ſpoliari bonis, quæ habet, quia latro manutenendus eſt in poſſeſſione ſua; donec contrarium probetur.

Secundo de re aliena nemo curam habere abſtringitur; quoniam id ad rei dominum pertinet, ergo qui rem a fure recepit, eidem reſtituere tenetur. Medina C. de reſti. quæſt. 2. § de eo, & Syluest. in hanc magis inclinant, vt quæſt. 1. videlicet non teneri, quando reſtitutio facienda eſt, cui damnum illatum fuit, vt 3. q. 1. Reintegranda, & quaſi per totũ titulum de ſpol. reſt. Probatur; quando rem vero domino reſtituit, rem vtriuſque vtiliter agit; nã domino, quod ſuum eſt, reddit, & furem ſimul iuuat, quia eius conſcientiæ conſulit: ergo Pro clariori notitia dicendum, aut rem a fure ablatam comparauit, vel per alium onerosũ contractum acquiſiuit, ſeu mala fide emit; ſi bona fide comparauit, tunc domino reddere non tenetur; ſed furi eſt reſtituenda, pretio ab eo accepto; Si autem mala

fide

fide emit,tunc eſt diſtinguendum; ſi enim uerisimile eſt,eum,a quo accepit,eſſe reſtituturum, & tandem verus dominus eſt eam conſecuturus, poteſt reſtituere furi, a quo recepit, & eo caſu opinio Nauar. eſt vera;nam tunc damnum vero domino non infertur;ſed potius reſtitutioni opitulatur.Si autem probabiliter credit,furem non ei reſtituturum fore, eo caſu non eſt vera opinio Nauarri;ſed Syluestri,quem ſequuntur Caietanus, & Medina vt ſup.& Sotus lib 4.de iuſt. lib.4. c.1. Probatur;ſi enim id faciat,vt ſe ſeruet indemnem, nullo iure ſibi conceſſo verè vtitur, reſtituendo rem furi,ergo.

Ad primũ Nauarri reſpondetur, furem non expoliari rebus ſuis;ſed alienis.

Ad ſecundum reſpondetur,antecedens ita eſſe declarandũ, quando res aliena apud alium inuenitur, & eam probabiliter non eſſe reſtituẽdam vero domino creditur, tunc ſua intereſt reddere domino; alias indirectè ſaltem vero dño iniuriã, & damnum infert. Tertio,quærere poteſt,vtrum debitor, reſtituẽs creditori ſui debitoris, a reſtitutione reddatur immunis. Nonnulli hoc pacto reſpondent, ſi ſecundi creditoris negocium interſit, ex eadem cauſa,vt primi, quia conduxit agrũ ab eo,cui ab alio fuerat locatus, ſic eſt licitum; nã ita ſoluendo liberatur a creditore remoto, perſoluendo creditori proximo, cui propriè debetur; tunc enim exiſtimatio ex eadem cauſa exoritur, vt ex l. Vtrũ præſenti.ff.de conſt.pecun.& l.Nomen C.quę res pigno.obl.pot.& l.ſi liber homo ff. de neg.geſt.Si autem cauſa ſit ſeiuncta,non liberatur,niſi conſenſus primi creditoris accedat,eſt Bartol.in l.ſolutum. §.ſolutum ff.de pig.act.Aliqui vero,quos refert Medina C. de rebus reſtit. quæſt.3. cauſa 5.verſus finẽ oppoſitum tuentur, aſſerendo, in nullo euentu,id fieri poſſe,& aliter faciẽdo non eſſe immunes a reſtitutione. Probatur primo:contra iuſtitiã eſt, vt quod vni debet dari, tribuatur alteri, ergo qui aliter reſtituerit,ad reſtitutionem tenebitur. Secundo, fugienda ſunt iurgia, & lites ob multa pericula, quæ ex illis occurrunt;ſed ita ſoluendo lites,& iurgia non effugit,ergo.Pet.Nauar. lib.4.de reſt.c.1.num.27.vtramque opinionem reijcit dicendo, primã eſſe veram in foro contentioſo, & non conſcientiæ, vt prius cenſuit Syl.verb.ſolutio q.4. & Medina cit. loco. Secũdo,inquit; ſi debitum eſt pſonale, ſeu ex mutuo, aut emptione, vel furto, ſeu alia ſimili cauſa procedat, nulla culpa intercedit, nec reſtituendi obligatio in conſcientia,ſi creditori debitoris ſui reſtituat aduerſus ſecundam opinionem,ſiuè ex eadem cauſa,vel ex ſeparata debitum emanet contra Bartol.& alios;& hac ratione mouetur. Quando nulla infertur iniuria proximo, nullam profecto habet cauſam querimoniæ; ſed ita reſtituendo nullam infert iniuriam, & creditor iuſte conqueri nequit, & rationabiliter non eſt inuitus,quia liberatur a primo creditore. Secundo,cum res ad æqualitatem redigitur,ita vt nemo iuſte lamentari poſſit, tunc nulla proximo irrogatur iniuria;ſed ita reddẽdo res ad æqualitatem redigitur, ſumpta ſecuritate,quod ſecundus creditor nõ aget contra priorem, ergo. Deinde aliqua exempla, vt rem clariorem reddat,adducit. Etenim quando plures damni dati ſunt participes, ſi vnus in ſolidũ ſatisfacit, cui fuit illarum damnum, in eodem loco equidem ſuccedit, qm̃ illorum ne-

Digitized by Google

gotium perfecit; ſic ſoluens remoto creditore ſecundo; quis enim ambigit, quin prædictus debitor cum creditore ſui creditoris paciſci poſſit, vt ei centum tribuat pro centũ, quæ illi debentur a ſuo creditore, tunc clarum eſt, & comparante debito creditorem ſuum iam eſſe factum debitorem quantitatis eiuſdem, quam ei debebat, cum emerit actionem alterius in ipſum eius perſonam gerentem, ac repræſentantem, immo grauius eſt illi, cum alterius negociorum geſtor efficiatur, & creditor in iudicio debitum ab eo petere poſſit; quam ſententiam primo Syluest.& Medina vbi ſupra
427 habuerunt; & puto eſſe veram in conſcientia.

Ad primum reſpondetur, declarando, antecedens eſſe verum, quãdo alteri datur, quod propriè non eſt ſuum, & non quando tribuitur vero domino.

Ad ſecundum reſpondetur, ſi vero domino cum cautione ſui creditoris reſtituat, tunc non habet veram cauſam rixandi, quia nullum patitur damnum, nec formidare debet, cum cautus a ſuo creditore reddatur. Nihilominus ego libentius contrarium facerem; nam vt plurimum qui locauit ſecundo cõductori ob aliquam vtilitatem, vel commodum, aut ob aliam ſibi, & non aliis cognitam cauſam, id moleſtè ferret, & diſcordiæ, & forſan inimicitiæ naſcerentur, a quibus eſt maximè cauendum. Quarto, quærere poteſt, vtrum liceat ſoluere debitum, quando ſcit, alteri eſſe nociturum ipſam pecuniam; exempli gratia. Debet alicui principi magnam quantitatem pecuniarum, & eam depoſcit, dum gerit bellum iniuſtũ, eſt ne licitum illi ſoluere debitum? Aliqui negant, vt D.Tho. 2. 2 q.62. ar.5 ad 1. quem ſequitur Caiet. ibi, & Couar. regula peccatum p.p. num.6. Ioſeph. Angles in Flor. theol. difficult.2. Probatur. Reſtitutio eſt inuenta ad faciendam æqualitatẽ, & ordinatur ad reſtituentis, & proximi vtilitatem; ſed tunc apparet grauiter eſſe nocituram ei, vel proximo, ergo tunc non eſt facienda. E contra aliquis dicere poſſet, illã cooperationem nõ ſufficere ad peccatum illius, nec tertij detrimentũ imputari debet reſtituenti; ſed ei, q illud efficit, cum debitum, & pecunia ſit res indifferens; alias ſequeretur, vt ſi creditor poſtularet debitum, non eſſet ei ſoluendum, ſi ſciretur, in ludo iniquo, vel alio modo eſſe conſumpturum, quod vtique verum non videtur, nec exemplum de gladio reſtituto furia innecto, quod adferri poteſt, ad rem facere videtur, quoniam ille excæcatus paſſione petit, ac tradenti gladium imputatur peccatum, & damnum, quia furioſus tunc non eſt ſui iuris. Sotus lib.4. de iuſt. q.7. art. 1. ad 1. quem ſequitur Pet. Nauar. li.4.
de reſt. c. 1. num. 33. ſic diſſoluunt 428
diſtinguendo; aut enim dominus illi delationi præſtat aſſenſum, & tũc vera eſſet prima opinio, aut potius non conſentit, & dominus eſt inuitus, & eo caſu nullum imminet periculum tertio; & ſic reddenda eſt pecunia, aut iniuſte damnum tertio non infertur; & tunc non eſt reddẽda pecunia. At ſciſcitari valet, ſi pecuniam reddiderit, vel gladium furioſo tradiderit, in depoſito acceptum, teneatur ad ſolutionem damnorum, quæ ex tali ſolutione pecuniæ, aut depoſiti gladij contingent.
Sotus reſpondet, ſi debitum, vel de 429
poſitum in creditoris, ſiue tertij detrimentum ſoluatur, vt puta ſi gladium reſtituat, quo ſe, vel alium interficiat, damnum reſtituere tenetur; nam qui cauſam damni dat,

damnum

damnum dediſſe videtur,& in foro
iudiciali pęnas dabit, & ad reſarciẽ
dum damna adſtringitur; quod eſt
clarum ſignum iniuſtitiæ factæ. Si
verò vt abutatur ,puta ad ludendũ,
ſoluatur pecunia, vel meretricibus
donanda,& huiuſmodi: non tene-
tur ex iuſtitia; ſed ex charitate tan-
tum,& licet non fecerit iniuſtitiam
tribuendo, quia ius ſuum repetit,
nihilominus ex charitate ſolutionẽ
deferre debebat,dicendo.mihi de-
ſunt pecuniæ, & huiuſmodi. Quin-
to,quęrere poteſt,num turpiter ac-
quiſita ſint dantibus reddenda, vel
pauperibus diſtribuenda.Pro ſolu-
tione huius quotidianæ difficulta-
tis tria aduertere conuenit.

430 Primum eſt, acceptum turpiter,
ideſt per actum iniuſtum(eſt autem
iniuſtum, quod per iniuriam, aut
contra iuſtitiam, & domini volun-
tatem occupatur) omninò eſt reſti-
tutioni obnoxium; talia enim aut
per rapinam, furtum,vſuram,& hu
iuſmodi, & contra domini volunta
tem comparantur, qui iure meritò
eſt inuitus, & conſequenter detri-
mentum iniuſtè paſſus.

Secũdum eſt, acquiſita turpiter,
ideſt per malam actionem, quæ eſt
peccatum,ſi etiam voluntare domi
ni comparentur, quæ profectò ex
neceſſitate non eſſe reſtituenda exi
ſtimo: quia etſi peccet accipiendo,
tamen vlli iniuriam irrogat nullã.
Turpis eſt enim acceptio, facta a
meretrice per fornicationem; ſed
non iniuſta.

Tertium eſt, turpiter etiã adepta
de voluntate tribuentis ſunt reſti-
tuenda, quando acquirens aliquo
iure poſitiuo redditur incapax, vt
de acquiſitis per ſymoniam, vel vſu
ram;namque licet de voluntare do
mini accipiantur;veruntamen lege
ſtatutum eſt, eos eſſe incapaces, &
retinere non poſſe. His tribus benè
perceptis, multa dubia facilè reſol-
uet.Nam ex primo colligitur,acce-
pta a iudice,actuario, lictore, vltra
taxationem, factam per legem, ſeù
ſtipendium debitum,publico nomi
ne conſtitutum, eſſe reſtituenda,
quoniam hæc voluntariè non elar-
giuntur,& a Doctoribus meritò ex-
torta vocantur, vt D.Tho.2.2.q.32.
art.7. ad 2.Caiet.ibid.Durand. in 4.
diſt.15.q.8.art.2.Palud. q 3. art.5.
concl.4.Gab.q.13.ar.1. Adrianus in
4.q. de reſt. §. oritur alia quæſtio.
D.Antoninus 2.p.tit.2.c.5 in princi
pio. Angelus reſtitutio,& turpe lu-
crum,Syl.Reſtitutio 2.q.3. & Elee-
moſyna quarto Sotus de iuſt. lib.4.
q.7.ar.1.Nauar.c.17.num.34.Medi-
na de reſt.q.20.Couar.2.par.relect.
reg.Peccatum §.2.num.1.Omnes di
cti Doctores reſtitutionem eſſe fa-
ciendam dicunt, quando iſti reci-
piunt pro aliqua re faciẽda, ad quã
agendam tenebantur, & ſic tribuẽs
dare nõ debebat, & dicitur eſſe in-
uitus rationabiliter, cum aliter ſuã
vexationem redimere non poſſit;
ſed dubium inſurgere poteſt, vtrũ
id ſemper ſit verum. Sotus illo pri-
mo art. dicit, eſſe verum, quando
bonum,quod facere aſtringitur,eſt
iniuſtitia, vel malum, quod omit-
tit, iuſtitiæ legibus eſt dimittendũ;
puta aliquid tribuit, vt occidat,vel
falſum teſtimonium dicat; in his ca
ſibus acceptum reſtitui debet; ſi ve
ro donet,vt miſſam audiat,vel ieiu
net,non eſt neceſſario reſtituendũ,
niſi repetatur a dante; quia quan-
diu non exigit, liberè donaſſe exi-
ſtimatur. Mercado autem lib 6.c.6.
opinionem Soti aliter eſſe intelli-
gendam dicit, videlicet vt antequã
repoſcatur, reſtituere acceptum
obligatur, nè iniuſtitiam commit-
tat; ſed dictum ſuum nulla ratione
probat.

Aliqui contrarium defendunt,

Digitized by Google

& tam pro actu bono, quem facere, quam pro modo, quem euitare, etiam ex charitate, vel ex iuſtitia obligabatur, ad reſtitutionem teneri, ita Medina C. de reb. reſt. qō. 25. & 26. §. Iam de eo. Couarr. illa p. 2. §. 3. Cordub. lib. 1. quæſt. qō. 3. in quarta opinione; nam quicquid venale non exiſtit, vendi non poteſt, vt ſunt huiuſmodi actus, iuſtitiam, & religionem ſpectantes.

Pro ſolutione dicendum exiſtimo, vt ſi quis tenebatur facere ex iuſtitia, ſit reddendum, quod recepit. Multa enim ſunt ſecundum iuſtitiam, quæ quis agere obligatur, ſed tamen gratis facere non tenetur, vt ſcripturam petenti reddere, eam quærendo habere, & tunc laborare gratis non tenetur, & de ſimilibus, vt Medina habet C. de vſuris. cap. In quibus caſibus verſ. quinta conditio. Si autem gratis facere tenetur, quia aliunde recepit mercedem; tunc omnium ſententia procedit, vt recepta reſtituat. Si verò aliquid donet ad diſponendum aliquem, vt bona opera faciat; videlicet vt ieiunet, miſſam die feſto audiat, quando illa donatio non eſt cauſa formalis, ob quam huiuſmodi bonas actiones faciat; ſed tãtum diſpoſitiua, probabiliter non eſſe reddenda exiſtimo, quia ſunt actus merè voluntatis, & ad bonum diſpoſitiui.

At petere poteſt, numquid iſta retinere queat, antequam repetantur. Ego probabiliter dicerem, in conſcientia teneri ad nonnulla re-
431 ſtituendum, priuſquam repetãtur, vt de datis iudici, notario, & ſimilibus, qui taxatum pretium tranſgredi non poteſt; nam huiuſmodi recepta, inuoluntariè largita fuerunt; non enim donans dediſſet, ſi illi, vt tenebantur, ſuum officium expleuiſſent, cum tribuens iure potiatur, vt ſine tali pecunia ei talis actus exhibeatur; quare eidem iniuriam irrogauerunt accipiendo, & retinendo; ideò qui accepit, reſtituere debet, antequam petatur, vt l. 3. 6. & 7. C. de condit. ob turp. cau. & l. 4. ff. eodem & l. ius gentium ff. ſi de mal. Nam vix in iſtis præſumi poſſe liberam donationem exiſtimo. Opus autem, ex charitate factũ, dupliciter attendi poteſt; aut. n. incommodum infert, vt mittere eleemoſynã in aliquem locum diſtantem, longũ iter arripere, vt teſtimoniũ ferat, & huiuſmodi, de quibus totum idem ẽt eſſe faciendum, ac de præcedentib. iuſtitiæ actionibus, lege debitis, dixi. Aut aliquem extraordinariũ laborem habeat annexum, quia tunc gratis operari nequit. Ex ſecundo
autẽ dicto ſequitur, a meretrice accepta non eſſe reſtituenda; dãtur. n. 432
voluntariè, & liberè; ſecus autem ſi fraude, & mendacijs eripiat; tunc enim reſtituenda eſſe per ſuperius dicta exiſtimo, cũ inuoluntariè, & dolo extorqueantur. Sed quonã titulo ab ipſis meretricib. accipiatur, & retineatur iuſtè, nõ oẽs côueniũt; nã D. Th. 22. q. 32. ar. 7. & multi poſt eum, vt etiam habetur l. 4 §. Sed & quod ff. de cond. ob turp. cauſ. meretricem turpiter agere dicit, actum meretriciũ faciendo, nõ tñ obſcęne facere pp laborẽ, vel ob donationẽ ſuſcipere, ſeu amoris, & exhibitę delectationis cauſa; nã ita accipere nõ eſt ex ſua natura obſcęnũ Io. Medi. C. de reb. reſt. q. 20. pñat, tñ titulo donationis, & gratiæ retinere poſſe, non aũt titulo emptionis, vel locationis, aut deniq; innominati cõtractus, videlicet tribuo, vt facias; ratio eſt, quia dat pro re, quæ infra oẽ pretium, cũ ſit, nihil omnino, & nullius exiſtimationis, exiſtat. Etenim in contractu iuſtitiæ datum, & acceptũ, & iuſtitiæ æqualitas attẽdi oportet:

oportet:ergo ſequitur,pecuniā,pro re nobiliſſima datam,& nullius pretij,ſi hoc titulo daretur,domino eſſe reſtituēdam, & concludit,ſolum recipi poſſe donationis nomine , & gratiæ,a fornicario factæ.Caiet.Sotus , & Couarruuias hanc opinionē conantur reijcere dicendo; licet actus in genere moris,ſit nullius valoris,quia eſt priuatio,& nihil ; attamen in genere naturæ,& naturali .ſ.ratione vtilitatis, & voluptatis,illi coniunctæ , vendi , & recipi iuſtè poteſt.Pro ſolutione primo eſt dicēdum,abſolutè loquendo; tale opus ſine peccato vendi,nec emi poteſt ; nam licet quò ad materiale quodāmodo vendi valeat, tamen totus ille actus vnus eſt,ex materiali,& formali compactus , nec vnum ſine altero abalienari valet.Eſt.n.quędam moralis entitas, ſiue priuatio, coniuncta neceſſariò cum vtili ipſius actionis,& ſic abalienari non poteſt, in quacumq; ratione conſideretur; tamen meretrix nō infert iniuriam accipiendo,& retinendo pretiū pro vtili, & delectabili ſui corporis , &
433 in foro pretium petere poteſt rōne illius venditionis , & fornicator ad ſoluendum cogetur,quod niſi ex iuſtitia exigeret,id efficere non valeret ; nā ſi ſemper titulo donationis ſuſciperet,vt Medina ait,quomodo ad ſoluendum compelli poſſet ? Secundo dicendum , quamuis titulo donationis,& iuſtitiæ accipere poſſit,& retinere,tamen donationis titulo ſæpius ſuſcipitur , in quo vera eſt opinio Medinæ .Crebr us.n.exceſſiua quātitas dari ſolet, quæ,niſi donatio interijceretur,ex rigore iuſtitiæ vix iuſtificari poſſet . Veruntamen ſi celebris meretrix, aut alia, huic miſerrimo officio,non expoſita,pretium,ſibi propoſitum, aut debitum , accipient in magna quantitate, non tenentur ad reſtitutionem, quoniam circa iſtas pretiū taxari nequit , cum tantùm ualeat , quantum ipſæ æſtimare volunt . Cū nullus itaq; ad fornicandum cum iſtis cogatur , rationabiliter tenendum eſſe puto, ipſas æſtimare poſſe ſuum corpus , & actum venereum , quantū ſibi placere videbitur; quare nullam iniuſtitiam eſſe ſentio,ēt ſi nulla præſumatur donatio ; ſi aūt nullum præceſſit pactum , arbitrio boni viri taxabitur:Sed,vt dixi,donatio in iſtis ſæpiſſimè interuenit , cum tales capiantur amore; Verum ſiue hoc , ſiue alio modo fieri contingat, nullo pacto facienda eſt reſtitutio. Ex tertio dicto ſequitur,acquiſita per ſymoniam , & vſuram , 434
penitus eſſe reſtituenda; Lex.n.Canonica non ſolum donationem rei ſpiritualis pro pecunia prohibet, cum omnis pactio in ſpiritualibus ceſſare debeat,& nullius ſit momēti , & pœnis puniantur qui talia agunt,vt vſurarij quoque,ſicut dictū eſt ſupra;ideò bona acquiſita per ſymoniam, vel vſuram, ſunt reſtituēda Eccleſijs , vt ſymonia : dominis vt vſura .

C A P. LXXI.

Quomodo, & quando ſit facienda reſtitutio.

OMnes fatentur, reſtitutionē nō eſſe neceſſario faciendam per 435
eundem;qui rem abſtulit,uel damnum irrogauit,ſed ſufficere , vt per tertiā perſonā fiat, vt D.Th.2.2.q.9. 62.ar.6.ad 2.D.Anton.2.p.tit 2 c.4. §.1.Sotus de iuſt.lib.4.q.7.ar.4.Medina C.de reb.reſt.qō.2. Sotus in 4. diſt.15.§.de quarto.Ric.art.4.qō.4. Gab.q.2.cōc.2.dub.2.&4.Nau.c.17. nu 44.& 66. Qd eſt verū de occultis peccatis, circa quæ dubia inſurgūt. Primo quærere pōt , ſi reſtituat per

inter

internuncium, & ille non reddat, malitia, vel caſu, obligatur nè debitor amplius reſtituere? Ex D. Tho. Ric. & Gab. Reſponderi poteſt, non teneri ad amplius reſtituendum, quia ſatis credi debuit, talem perſonam fideliter eſſe reſtituturam. Medina autem loc. ciat. & Nauar. contrarium dicunt, immo putant, ſi reſtitutio fiat etiam per cõfeſſarium, communiter fidelem habitum, ſi in effectu, & verè non reddat, debitorem a noua reſtitutione non eximi, ſi dominium rei, quæ reſtituitur, penes ipſum exiſtebat; ſi verò eſſet apud creditorem, vt in commodato, vel depoſito, tunc iterum reſtituere non adſtringitur; quod probant ex notatis in cap. ſignificante de pigno. De alijs aut internuncijs a Confeſſore, docet Syluest. reſtitutione 4. q. 3. debitorem iterum reſtituere teneri, ſi pereat, quando ipſe creditor non miſit.

436 Pro ſolutione dicendum; Si perſona, per quam fit reſtitutio, mittatur a domino non ſit nota, iterum debitor reſtituere obligatur. Si verò mittat per perſonam, a creditore miſſam, tunc creditori debet imputari; & idem dicẽdum puto de equo accommodato; ſi enim illius famulo dedit, & reſtituit, etiam ſi ille fugam arripiat, reſtituere non tenetur, quia nullam culpam ſaltem latam dedit; nam aliter dicendo, negocia ſemper cum formidine, & periculo, & abſque bona ratione pertractarentur, & præſertim id verum eſſe exiſtimo, vbi famuli cognoſcũtur, vel fideiuſſionem ſuis dominis dedere. Dico tertio idem eſſe tenendum de alijs internuncijs fidelibus, & maximè ſi eſſet confeſſarius, ſiue res ſit eadem in ſpecie, vel non, & ratione id mihi perſuadeo. Cum dominus nõ eſt probabiliter inuitus, illa reſtitutio equidem eſt bona, dominus autem non eſt probabili ratione inuitus, quoniam ſi ſciret, debitorem ſuum propter infamiam ſoluere non poſſe, aſſenſum certè præſtaret, vel ſaltem probabiliter conſentire deberet, vt pecunia traderetur Confeſſario, vel cuicumque, pro fideli habito, ſibi reſtituenda, ergo ipſe debitor actu ſaltem debito conſentit.

Quapropter dum res poſtea perijt caſu, vel internuncij malitia, nõ video rationem, cur debitor ad reſtituendum amplius teneatur, quia omnem diligentiam moralem adhibuit, & ideo dominus non eſt probabiliter inuitus. Cur etiam de alijs fidelibus internuncijs verificari nõ poſſit non video rationem, contrarium maximè excludentem, cum in huiuſmodi negocijs bona fides requiratur, vt fama conſeruetur. Secundo, petere poteſt, vtrum ille modus, quo importunis precibus remiſſio, vel dilatio obtinetur a creditore, ſit in conſcientia bonus, ac tutus. Nauar. in ſum. c. 17. num. 46. 437 dicit, ſi preces debitoris, vel alterius cuiuſque ſunt planæ, & quodammodo non cogunt, & remiſſio obtinetur, aut procraſtinatio differtur, non eſt cur poſtea debitor angatur; ſi autem vi, fraude, dolo, vel principis precibus, aut non tanta inopia prematur, aut iuſſu proceris angatur, remiſſio verè no eſt libera. His vero, & ſimilibus ſemotis, remiſſio quidem non erit inuoluntaria, quoniam preces ſimplices non compellunt, alias pauperes ad reſtitutionem eleemoſynarum, per importunitatem acceptarum, tenerentur. Quando autem clarè creditorem alloquitur, & eum non decipit, & condonare debitum, & concedere dilationem velit, tunc coactè non condonat; ſed liberè remittit.

Verum

Verum obijcere poteſt, Princeps ſaltem remittere poteſt.

Reſpondetur, aut creditor eſt certus, aut incertus; ſi ſit certus, princeps remittere nequit, quoniam ſine legitima cauſa iniuriã inferret tertio, & de facto expoliaret proximum bonis ſuis, quod eſt intrinſecè malum. Si vero eſt incertus, Princeps condonare valet tertio. Poſtulare poſſet, ſi debitor ponat ſe in manu creditoris humiliter, & remiſſionem petat, animo tamen, ſi non cõcedatur, non ſoluendi, vt ſæpè contingit, libera remiſſione obtenta an reſtituere teneatur. Quidam teneri aſtruunt, vt refert Sylueſt. Reſtitutio. 7. q. 2. dicto tertio, ſi pecunia erat parata, & Io. And. in reg. Peccatum. dicit, non eſſe liberatum, ſi creditor reſtituere non intendebat; nã ſi creditor ſciret, debitorem fingere, vt remiſſionem debiti conſequatur, probabili ratione debitum non remitteret; itaque ſignum eſt, remiſſionem non eſſe liberam; ſed ſubreptitiam. Oppoſitam nihilominus opinionem veram eſſe exiſtimo; nã remittens ſpontè condonat, & ſatisfactus eſſe dicitur, quoniam obligatio conformari debet voluntati ſpoliati, & non ſpoliantis, ita docet Gloſ. ſecunda, in dictam regulam, Archid. in cap. Quicumque de vſuris, & Federicus cõſ. 22. quos refert, & ſequitur Sylu. Reſtitutio. 7. q. 2. dict. 3. D. Antoninus in 2. p. tit. 2. c. 6. Caiet. Reſtitutio cap. 7. Ang. §. vlt. Thab. §. 3. Med. C. de reb. reſtit. q. 3. cauſ. 24. Couar. in regula peccatum in 2. p. in principio nu. 5. Nam reſtitutio attendi debet iuxta voluntatem remittentis; ſed voluntas condonantis eſt remiſſio debiti; & licet poſtea cognita hypocriſi, & malitia debitum non remitteretur, id tamẽ occurrit per accidens, quia principale in debitis condonandis eſt cognatio, vel amicitia, aut miſeria. Quarto petet, an cum damno rei familiaris alienum reſtituere teneatur. Nonnulli reſpondent, teneri in quocumque rei familiaris detrimẽto vſque ad ſuam, & familiæ ſuæ mendicitatem, reſeruatis ſibi, & familiæ ſolum neceſſarijs ad uitam ſuſtinendum, vel proprijs bonis cedere debet, ita Rayn. vt refert Sylueſt. Reſt. 5. q. 3. Archid. in cap. ſi res 14. q. 6. Innoc. & Hoſt. in cap. Cum tua de vſ. Med. C. de reb. reſt. q. 5. §. Eſt iam dubitatio, fauere videtur, & ſuã intentionem probant ex cap. ſi quis de fur. & cap. Cum tu. de vſur. & ſic perſuaderi poteſt. Cum ex parte domini iuſtitia ſit potior, quam debitoris, igitur cum damno debitoris reſtitutio potius eſt facienda, quoniam non eſt probabiliter inuitus, cum alieno ſit ditior effectus, nec ratio expoſcit, vt ipſe ſit melioris conditionis, quam dominus rei. Alij autem, vt Gab. quæſt. 2. conc. 2. Adrianus in quarto, agens de bello § Incipienti aggredior. Syl. Reſt. 5. q. 1. & 3. Sotus vbi ſup. Nauar. c. 17. num. 63. Couar. num. illo ſecundo. Quando reſtitutio eſt facienda, aſtruunt, nõ teneri cum notabili dãno, vel cadendo a decentia ſui ſtatus. Probatur. Cum dominus rei nõ eſt probabiliter inuitus, debitor ſoluere non tenetur; ſed in illo caſu dominus non eſt probabili ratione inuitus ob maximum damnum, & iacturam ſui proximi, ergo. Pro huius, & multarum difficultatum diſſolutione, Doctores vnam regulã, tamquam maximam tradunt, videlicet. Quandocunque rei dominus rationabiliter velle debet, reſtitutio dimitti, vel differri poteſt, quãuis ille quadam cupiditate, aut paſſione aſſenſum præbere nolit, quæ probatur ex D. Aug. in Pſalmum 5. tom. 8. relato. 22. q. 2. Ne quis; nam licet

licet actu elicito non conſentiret,
tamen conſenſum exhibere debe-
bat; & ita nulla ei infertur iniuria,
cum omnē iniuriā contra iuſtitiā,
aut rationem eſſe oporteat, & vbi
recta ratio, & iuſtitia non læditur,
iniuſtitia non inuenitur; ſed Sotus
illo art.4.dicit, creditorem non te-
neri id velle,niſi in extrema,vel vr-
genti neceſſitate;non enim iuri ſuo
cedere obligatur ad damnum alte-
rius euitandum; equidem hæc do-
ctrina dictæ regulę non aduerſatur;
nam cum in dicta regula dicitur,
creditorem teneri ita velle, non eſt
ſenſus, vt creditor id velle deuinca
tur ſub mortali peccato, niſi debi-
tor extrema, vel graui egeſtate pre-
matur, vt & ipſe concedit; ſed ſen-
ſus eſt, vt teneatur velle negatiuè,
ideſt vt in eo caſu iure exigendi pri
uetur. Cum enim debitor ob diſpē-
dium reſtituere non obligetur, cō-
ſequens eſt, vt creditor exigendi iu
re tunc priuetur, & ita non ſit pro-
babili ratione inuitus, ſi ei non re-
ſtituatur. Contra præfatam regulā
aliqui dicunt, non idem operari
conſenſum debitum, & expreſſum:
nam confeſſarius poteſt detegere
poſt confeſſionem ad conſenſum
expreſſum,non ad debitum;ita ma-
trimonium, verbis expreſſum,cum
interno conſenſu tenet, & tamen
cum debito non teneret;ſimiliter ſi
Papa diſpenſet in gradu prohibito,
actu elicito ſufficeret, non tamē ſa-
tis eſſet,vt conſentire deberet. His
tamen non obſtantibus Regula in
ſuo robore perſeuerat;& argumen-
tis reſpondetur diuerſam eſſe ratio
nem in ſupra allatis;nam in his non
agitur de iniuria alterius, veluti in
detentione rerum temporaliū, quæ
nullo pacto eſt iniurioſa, quando
creditor velle debet. Nam eo ipſo,
quòd velle debebat, ratio iniuriæ
conquieſcit;& hæc eſt ratio cur de-
bitus conſenſus in reſtitutione, &
alijs commutationibus ſufficiat, nō
autem in matrimonio,& alijs. Verū
depoſcet, an ſaltem pari exiſtente
neceſſitate liceat eam differre. Re- 440
ſpondetur ſi par neceſſitas ſit extre-
ma, etiam ſi dominium maneret,
miſer debitor ſuę neceſſitati ſuccur
rere poſſet,quia conditio poſſiden-
tis eſt melior;ſi verò partis neceſſi-
tudo grauis exiſtat; puta decentiæ
ſtatus, tunc ſentētia communis eſt,
vt ſi debita ſint etiam iuſtè contra-
cta, reſtituere teneatur cum ſui ſta-
tus amiſſione,ita Gab.conc. 2. dicti
articuli ſecundi.Palud.q. 2. artic.1.
cōc.1.Syl.Reſt.5.q.3.4. & 7.Nauar.
num.59.& 60.& probatur argumen
to ex cap.ſi non licet 23. q. 5. & l. ſi
præſes C. de aqua quot. & id ex illa
reg. probari poteſt. Nam ſi debitor
æquè magnum damnum paſſurus
eſt ex dilatione reſtitutionis,mole-
ſtè ferret rationabiliter, igitur &
quando ſuus creditor magnum in-
commodum eſt paſſurus, probabili
ratione ſuum ei reddere tenetur.
At dicet, ſi debitor bonis cedat, li-
beratur nè a reſtitutione? Nauar.
num.86.dicit excuſari in foro exte-
riori, etiā ſi debitum ſit ex delicto,
ſi concurrat intereſſe priuatum, nō
quo ad intereſſe publicum, etiam
in foro exteriori crimen reuocat;ſi-
quidem quòd ad illud, qui non ha-
bet in ære,luat in corpore,vt ex l.1.
cap.1.§. generaliter de pœnis. Et
Gloſ.in cap.Non ſatis diſt.86.& c.ſi
res 14.q.6. In conſcientia tamen nō
excuſatur, niſi conſcientia ſit talis,
vt a crimine liberetur, vt artifici
contingere poteſt,cui inſtrumenta
artis,& ad victum neceſſaria,ad bo
ni viri arbitrium relinqui debeant.
Hæc opinio Nauar.à prima ſenten-
tia,ſup.relata,deflectere videtur,vt
Per.Nauar.ait lib.4.cap. 4. num. 57.
Etenim dicebat, ſolam neceſſitatē

extre-

Digitized by Google

extremam excuſare a reſtitutione, & ita docuiſſe videtur num. 66. & tamen numero 63. videtur dicere, neceſſitatem decentiæ ſtatus excuſare. Sed pace Petri, Nauarrus ſibi contrarius mihi non videtur: nam quando dixit, extremam neceſſitatem excuſare, ſimpliciter loquitur; cum vero addit, decentiam ſtatus non excuſare, loquitur de vrgenti neceſſitate, & de bonis, male acquiſitis, vt ſe ipſum declarat, nume. 58.
441 vt ibi videre eſt. Pro ſolutione dicẽdum eſt cum Syluest. Reſt. quæſt. 6. dic. 2. Couar. num 2. verſ. Hinc etiã Cordub. quæſt. 68. dub. 7. aut bona perperam, vel iuſte, comparauit; ſi primo modo, videlicet rapina, furto, & huiuſmodi acquiſiuit; & ea conſumpſit in vſus illicitos, & profanos; nec decentia ſtatus, nec ceſſio excuſat a reſtitutione, quia non erant propria bona.

Si autem debita licite contraxit; ſed caſu, aut alijs humanis euentibus in aduerſam fortunam eſt coniectus, cedendo bonis, aliqua occulta, ne a decentia ſui ſtatus turpiter cadat, licitè ſibi relinquere valebit. Cum enim hoc ſecundo modo iniquitatem non fecerit, aut notabilem culpam non dederit, & ſtatum conſeruare debeat, eo caſu creditor rationabiliter velle non debet, vt ab ſtatu cadendo reſtituat: ſi autem ille ſtatus ex alieno fuit paratus, vel ſi luxurioſè, & vanè impendendo conſumpſit; tunc rationabiliter coactus non dicitur. & legum beneficio de cedendo bonis tuta conſcientia potiri non poteſt; quia non eſt veriſimile, vt legum conditores huiuſmodi epulonibus, & hirudinibus faueant, cum ſint contra iuſtitiam. Ex dictis etiam colligitur, mercatores, qui mutuò accipiunt credito, puta magnam quantitatem pecuniarum, & rerũ, vt ſplendidè vitam agant, & poſtea non potentes, aut non volentes ſoluere, ſe abſentant, ſiue in Eccleſias ſe recipiunt, vt creditores inde totum debitum, vel partim remittãt, aut ſoluendi dilationem concedãt. Hi non ſunt in conſcientia tuti, nec a reſtitutione immunes; quoniam talis remiſſio eſt magis coacta, quã ſpontanea, & huiuſmodi malos homines ferre eſſet quoddam genus raptorum in republica conſeruare. Qui autem plures, & amplas negociationes exercent, quibus res poſtea ex voto non ſuccedunt, beneficio dictarum legum potiuntur, vt l. 1. C qui bonis cedunt, quibus permittitur decens ſui ſtatus ſuſtentatio; quod autem dicit Cordub. in dicto dub. 5. videlicet penes rempublicam eſſe poteſtatem ordinandi, & diſponendi bona ſubditorum in hac parte, quia ſic reipublicæ expedit, cui creditores conſentire debent; quam deducit ex Adriano quodlib. 6. artic. 3. Scot. in 4. diſt. 15. Gab. q. 2. ar. 3. dub. 1. Syl. Reſt. 7. q. 2. Non eſſe veram ſimpliciter arbitror, niſi quãdo ipſe creditor rationabiliter velle debebat; nam intentio reipublicæ non eſt, huiuſmodi raptores conſtituere dominos dictis legibus, aut ceſſionibus Quinto petere valet, an debitor paulatim reddendo, & reſtituendo ſatiſfaciat, & confeſſarius eum abſoluere poſſit. Mihi certum eſt ſi nõ poſſit ob aliquam probabilem cauſam, non obligari; ſi cõmode autẽ totũ ſoluere poteſt, & non per partes, & non vult, niſi per partes, ſcribentes, tunc dubitant; an debeat abſolui. Corduba q. illa 68. punct. 2. refert opinionẽ dicentiũ, abſolui poſſe & non cõmittere peccatũ lethale, quibuſdam cõditionibus exiſtentibus.

Prima, ſi confeſſarius, aliter non eſſe reſtituturum, percipit.

Secunda,

Digitized by Google

Secunda, quando creditor notabile damnum non incurrit.

Tertia, quando dominus numquam, aut non tam vtiliter rem ſuam redimet, veluti concedendo dilationem.

Quarta, quando creditor ita ſatisfacere putat; alias paratus non eſſet reſtituere ſimul, ſi putaret eo modo non ſatisfacere; probatur quia creditor id ratum haberet, ſi debitoris animum non ignoret. Pro hac opinione refert Ang. reſt. vlt. §. 5. Syluest. reſt. 5. quæſt. 5. Gab. in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 2. conc. 2. & dub. 5. ſed potius tenet primam opinionem. Nauar. cap. 17. num. 65. & pro hoc facit l. ſoluendo, ff. de neg. geſt. & l. ait prætor ff. de min. refert ſecundam opinionem dicentium, non poſſe, quam ipſe reprobat, & Maioris in 4. diſtinct. 15. quæſt. 28. Med. de reb. reſt. q. 5. Nunc ad id. dicentium, non habere talem poteſtatem a Deo, nec a creditore; ſed tantum Dei nomine peccata expiare poſſe. & Angles ita expreſſe habet diff. 6. & 7. quæ opiniones ad bonũ
442 ſenſum reduci valent: ſi enim omnia ſimul reddere poteſt, & nõ vult peccatum mortale committit paulatim reſtituendo, & abſolutionis beneficio ſe reddit indignum, niſi de creditoris voluntate, huiuſmodi prorogatio rationabiliter præſumeretur; ratio eſt, quoniam apertè retinet inuito domino, qui in eandem ſolutionem, vel modum ſoluẽdi, conſentire non debet, cum debitor abſque illo modo reſtituere poſſit; ſic Med. Cordub. Maior Nauar. num. 66. & Adrianus in 4. de reſtit. num. 17. Si autem confeſſarius probabile ratione crederet, numquam, vel non ita vtiliter fore reſtituturum, tunc dilationem ei concedere poſſet; quia in hoc implicitus eſt domini conſenſus, & confeſſarius negocium eius cum vtilitate gerit; ita Ang. Syluest. Nauar. & alij, præter Sotum lib. quarto, de iuſt. quæſt. 7. artic. quarto, aſſerentem, id, quod dicitur de pertractando vtiliter creditoris negocio, attinere ad forum exterius; & ad officium procuratoris, & non confeſſarij, cuius functio eſt nomine Dei conſcientias expurgare. Sed venia Soti contrariam opinionem eſſe probabiliorem ſentio, quoniam ſi creditor pœnitentis conſcientiam penetraret, certò aſſenſum præberet; nam perdifficile eſt credere oppoſitum; namque ſi quis meum negocium vtiliter gerit, conſenſum quidem præſtabo; vel ſaltem probabiliter conſentire debeo; quare ſic domino conſentiente, delatio erit iuſta, & licita. Debitores enim, ſe ſoluere non poſſe, credunt ſine ſuo magno incommodo, ſi totum ſimul perſoluant; ideò ſolutionem, vel reſtitutionem eo prætextu differunt: Etenim eſt quædam incommoditas apparens, in turpi cupiditate fundata; &, hac exiſtimatione ſuppoſita, tali ignorantia equidem excuſari videntur, alioquin maior pars reipublicæ Chriſtianæ eſſet in ſtatu damnationis. Quis enim legata teſtamentorum ſtatim adimplet; vel totum debitum perſoluit, quin hoc prætextu ſolutionem non ſuſpendat? tantus itaque eſt amor pecuniæ, vt ſibi prorſus perſuadeant, non valere abſque magno incommodo reſtituere totum. Quare dicerem, ſi diſcretus confeſſarius pœnitentis naturam, & ingenium intimè cognoſcit, ut illum dehortando, & apparentem illam exiſtimationem eſſe periculoſam eidem aperiendo, in bonam ſuam ſententiam reducere poſſit, eo caſu non eſt abſoluendus, niſi totam ſummam ſimul reſtituat:

ſtituat: ſi autem nihil profuturum
præuidet, cum abſoluere poteſt,
quia per dictam exiſtimationem nó
habet animum perſeuerandi in pec
cato mortali, & ſic ſaltem attritus
accedit; & Confeſſarius tunc agit
vtiliter negotium creditoris, & pœ
nitentis conſcientiam præuenien-
do ſanat. Sed contra hoc Mercado
dicit, non eſſe abſoluendum, niſi
præmiſſa reſtitutione reali, vt c. 16.
ſed hæc opinio debile fundamentũ
habere videtur, quia ipſe dicit, non
eſſe credendum pœnitenti; ſed hoc
eſt falſum, nam ſi contra pœniten-
tem debet credere, ita & pro pœni-
tente. Aliqui vero dicunt, quod ſi
ſemel admonitus non reſtituit, non
eſt abſoluendus, donec reſtituat, vt
D. Antoninus 2. par. tit. 3. c. 8. Caiet.
verb. Reſt. c. 6. Armilla nu. 34. Nam
ex quo admonitus reſtituere negle
xit, nec quidem ſatisfaciet dicen-
do, ſe redditurum, quia mora pa-
rit delictum; & Caiet. docet, eſſe il-
li dicendum. Si ita recte diſpoſitus
es, vade, & prius reſtitue, & poſtea
regredere, vt abſolutionis benefi-
cium conſequi poſſis. Quæ opinio
Seſſ. 25. corrobari videtur ex Sac. Conc. Tri
cap. 12. dent. de refor. Vbi non ſoluentes,
vel impedientes decimas, iubentur
non abſolui, niſi plena reſtitutione
ſequuta. Palud. in 4. diſt. 15. q. 2. ar. 6.
concluſ. 2. Nauar. c. 17. num. 59. Pet.
Nauar. lib. 4. de reſt. cap. 4. a nu. 78.
dicunt, aduertendas eſſe circunſtá-
tias loci, temporis, & perſonæ, &
iuxta prudentiam iudicandum.
Quare mihi perſuadeo, huius diffi-
cultatis nexum ex natura rei, & mo
do viuendi ſimul eſſe conſideran-
443 dum, & diſſoluendum. Cum enim
homines in vnam, vel alterã negli-
gentiam ſæpe inueniri ſoleant, ob
id propter primam negligentiam,
quem præſumi non debere eſſe re-
ſtituturum; non enim quis ſemel
iuſſus, vt occaſionem peccati fuge-
ret, aut concubinam dimitteret, il-
lico eſt priuandus beneficio abſolu
tionis; ſed bis, vel ter ad ſummum
eſt ferendus, & expectandus, & po-
ſtea firmi propoſiti veritatem iudi-
care valebit. Opinio etiam Merca-
di in caſu veritatem includit, puta
quando exiſtens in mortis periculo
totum reſtituere poteſt, & non reſti
tuit, vel per alium fidelem reſtitue-
re totum, vel partem negligit; ete-
nim qui in eo articulo eſt conſtitu-
tus, & reſtituere, uel aliam peccan-
di occaſionem deuitare poteſt, &
non facit, iure præſumitur haud ha
bere verum reſtituendi propoſitũ.
Nec opinionem Angles vbi ſup. ap-
probo, putantis, eſſe probabile, vt
etiam ſi multoties promiſerit, & po
ſtea non ſoluerit, abſoluatur, quia
iure optimo propoſitum reſtituen-
di non habet. Ad Caiet. Reſponde-
tur, eſſe nimis rigoroſum, quia in
moralibus attendi debet commu-
nis modus viuendi. Et cum homo
pluribus humanis occaſionibus, &
diuerſis, ac variis accidentibus in-
uoluatur, quid mirũ ſi poſtea reſti-
tutionem facilè prætermittit? Iccir-
co eum bis, vel ter abſoluerem, vt
nullam prorſus conquerendi occa-
ſionem haberet. Reſpondetur con-
cilium dicere videtur, abſoluendos
non eſſe poſt excommunicationẽ,
niſi prius facta reſtitutione, & ſic
antequam ſint excommunicati, &
declarati, ac publicati, abſolui poſ-
ſunt, dummodo reſtituere promit-
tant. Namque a lata excommunica-
tione propter tertii detrimen-
tum abſolui non debent, niſi
prius ſatisfacta parte, vt
omnes docent, &
iuſtitia ex-
poſcit.

Digitized by Google

CAP. LXXII.

De ordine reſtituendi.

BOna certa prius, quam incerta, reſtituere oportet, & præſertim cum ſint bona creditori ad ſatisfaciendum, quia certis debitoribus iure naturali, inceſtis autem iure poſitiuo ſatisfacere tenetur, & ex ordine fieri debet; nam primo rapina, & furto ablata reddere debet, quia in eorum ablatione maior iniuria fuit illata, quã in vſura, & alijs iniquis contractibus: Etenim in reſtitutione non ſolum eſt ſeruanda iuſtitia; ſed etiam ratio haberi debet de iniuria, Deo irrogata, & proximo, & circa reſtitutionis ordinem legi poterit D. Antoninus 2. p. tit. ſecundo, cap. 7. §. 3. Ang. Reſt. ſecundo, §. 16. Sylueſt. Reſt. 6. per totum, & verb Hæreditas 3. quæſt. 9. Caietan. in ſum. Reſt. cap. 8. Gab. in quarta diſtinct. 15. quæſt. ſecunda, art. 3. dub. primo, Med. C. de rebus reſt. quæſt. ſecunda, verſ. Ad aliud quod quinto loco. Nauar. cap. 17. num. 47. Pet. Nauar. lib. quarto, de reſt. cap. fin. qui loquendo de reſtitutione affirmant primo, ut ſi debitor omnibus ſatiſfacere poſſet, nullus eſt ordo ex neceſſitate ſeruandus, quia nemo illorum ob inuerſum ordinem potiori iure priuabitur; namque habet, quod omnibus ſoluat. Secundo dicunt, ſi debitor omnibus ſoluendo non eſt, ordo ſeruari debet, ut nemo iniuſtitiã patiatur, quoad fieri poteſt. Inſuper aliam rationem aſſignare poſſum. Cum enim debitum eſt certum, & liquidùm, iuſtitia commutatiua, & ius naturale ſtrictiſſimum interuenit, & duobus præceptis concurrentibus, iuxta communem ſententiam ſtrictius eſt obſeruandum. Vnde colligitur, peccare, quando prius de incertis ſe componit, cum apertè in fraudẽ certorũ creditorum faciat. Et inter cætera eſt reddendum ante, quod adhuc extat in ſpecie, vt depoſitũ, pignus, commodatum, furto, vel vſura ſublatum, vt tenet Bald. communiter receptus in l. pro debito C. de bon. authen. iud. Probatur. Poſſeſſor, talium bonorum numquam eſt adeptus dominium; ſed ſemper penes verum dominum remanſit, atque adeo vt ſi apud eum eſſet, expoliari nequit. Non tamen verum exiſtimo, quod habet Caiet. c. 9. & Syluest. vt probabilius tenet in illa quæſt. 5. & Med. q. illa 2. verſ. Tertium dictum, & Nauar. nu. 49. vt res empta creditori ſit reſtituenda, quandiu in ſua ſpecie, & forma extat apud emptorem; nam etſi dominium illius ſit in emptorem trãſlatum, illud tamen remanſit deuinctum ſolutioni, quandiu in ſua ſpecie reperitur, vt etiam Bald. docet vbi ſup. & in l. 3. ff. quibus car. pig. vel hypot. cont. per argumentum a minori, quod approbat Nauarrus. Nam valdè æquum eſſe videtur, vt ſaltem creditor ratione illius rei cæteris præferatur, licet quædam æquitas id eſſe agendum dictet, & iudici ſic agere expediat; nihilominus rationem non video, vt hoc ſub peccato mortali, & onere reſtitutionis facere teneatur, quia res empta, vel aliter iuſtè poſſeſſa, quãuis pretium non ſoluatur, & emptori tradatur, reali obligationi non remanet amplius obnoxia, vt Angelus Sylueſt. Med. apertè fatentur; nam eo ipſo, quod a venditore conſignatur emptori, ac traditur, ſiuè ſolutio differatur, ſeù non, inter illius bona computari debet, nullo iure

iure reali remanente in ipſa, pluſquam ad alia bona eiuſdem emptoris; vnde ſi venditor ſolutionem prorogare voluit, ſuæ fuit voluntatis, & benefecit emptori, eum expectando; ob id autem iure naturali, vel diuino, aut poſitiuo hypotheca, & obligata non remanſit, niſi ſpecialis hypotheca, vel obligatio fuerit appoſita. Sed ego libenter concederem, vt ſi res aliqua eſt obligata ſingulariter ſolutioni alicuius rei, ſiuè vt pignus, vel generalis hypotheca, aut ſpecialis, equidẽ prius eſſet reſtituendum ex illa re extante, quam ex alia, quoniam iuſtitia id exigit, alias ei iniuriam faceret, cum iure pignoris hypothecæ, vel aſſecurationis priuaretur. Si res autem in ſpecie non extet, quamuis aliæ in eius locum ſubrogentur, ex earum precio nõ ſunt realiter obligatæ. Syluest. reddit rationem, quia precium, quo cõparatæ fuerunt, nõ erat obligatũ, ac proinde nec res, ex illo precio empta, remanet obligata. Poſt hæc autem municipalia ſtatuta obſeruari debet, qualia eſſe ſolent de ordine reſtitutionis, quãdo iure diuino, & naturale non aduerſantur. Iure verò communi ſta-
445 tuitur primo venire vxorem pro dote, quæ inter actiones perſonales, vt potior connumeratur, immo Sylueſt. docet, non ſolum præferri habẽtibus actiones perſonales; ſed etiam tenentibus tacitas hypothecas anteriores, quod probat per legem vbi C de iur. dot. & in l. ſecunda. Cod. de ſeru. pign. dat. & fiſcus ſimili priuilegio potitur; ſi autem plures concurrunt, idem priuilegium habentes, reſtitutio eſt facienda anteriori, & de huiuſmodi vera eſt regula. Prior in tempore eſt potior in iure. Verum quærere poteſt, cum debita exhauriunt, & abſumunt totam hæreditatem, ſolui valeant funeris expenſæ. Nonnulli dicunt, ſi omnia ſint aliena in ſpecie, nullo pacto, niſi de licentia creditorum, aliquid ſoluere poteſt. Non enim de alieno quis lucrari valet, dummodo non ſit abſolute neceſſarium, vt puta aliud re- 446
medium non extare, vt tradatur ſepulturæ, & eo caſu funus moderatiſſimum facere poteſt. Syluest. aſſerit, etiam ſi ſint tacitæ, immo expreſſæ hypothecæ, ſunt prius ſoluẽdæ expenſæ funeris, quam ſatisfaciendum habentibus tacitas, vel expreſſas hypothecas In bonis defuncti; ratio eſt. Licet ea bona creditoribus fuerint obligata, tamen non ſunt aliena; ſed propria bona defuncti; & ſic pro re tam neceſſaria creditores rationabiliter non ſunt inuiti, quia id eſt ſtrictius debitum, quam eorum, vt eſt textus expreſſus in l. penult. ff. de rel. & ſu. vbi clare habetur, funeris expenſas omne debitum antecedere, & in l. At ſi quis ff. 1. eodem titul. Hæres autem exuperantes expenſas ad honorẽ, & pompam mundanam tuta conſcientia facere nequit, vt Palud. in 4. diſtinct. 15. quæſt. ſecunda, circa quintum. D. Antonin. 2. p. tit. 2. c. 7. §. 3. Syluest. dict. quæſt. quinta. Nauar. cap. 17. num. 51. Pet. Nauar. lib. quarto, de reſtit. cap. fin. nume. 28.

Secundo petere poteſt, vtrum cũ plures ſint creditores, & hæreditas non ſufficit, liceat vni etiam priori in tempore, aut priuilegiato, totum ſoluere debitum, vel an pro rata ſatisfacere teneatur. Pet. Nauar. 447
reſp. ſi debitor habet dominium, vel hypothecam expreſſam, aut tacitã, ſine aliquo modo actionẽ realem, vel ſaltem priuilegiũ perſonale, ei ſatisfacere debet in ſolidum, etiã ſi tempore ſit poſterior, quàm

habentibus, perſonales actiones tãtum, aut ſyngraphas; & id clarum eſſe videtur cum ius naturæ rem in integrũ domino reſtitui depoſcat. Cum verò eſt realis hypotheca tacita, vel expreſſa, ius ipſum etiam naturale requirit, vt totaliter ex illa re habenti hypothecam reſtituatur, cum datum ſit in aſſeruationẽ, & ad illud ius ipſe creditor habeat. Quando autem eſt priuilegium perſonale, id quidem legis beneficio ob commune bonum fieri potuit. Cum vero nullum eſt priuilegium ſiue ratione dominij, vel hypothecæ, aut perſonalis priuilegij, omnes ſunt ex æquo actiones perſonales, & Io. Medina eo caſu iudicat, præferendum eſſe antiquiorem; & probat ex reg. iuris in 6. Qui prior eſt tempore; ſed verius videtur, vt ſatisfactio fiat pro rata, vt Syluest. quæſt. 5. verſ. Poſt hoc autem. & Nauar. num. 54. nam regula iuris intelligi debet de habentibus reales actiones; & ſic priori doti eſt ſatisfaciendum antè poſteriorem, & deinceps, & ita de alijs, quo facit l. 1. prima. §. Contrario ff. de ſep. bon. Bald. in l. pro debito C. de bon. Tertio petet, an creditores vſurarij, non extantibus vſuris, ſint alijs præferendi, qui priuilegio nõ potiuntur; ſed perſonalem tantum habent actionem. Aliqui, anteponendos eſſe, dicunt, vt Io. And. in c. quicumque de vſur. in 6. & probat ex cap. Cum tu. eod. tit. Angles vt ſup. concluſ. 1. dub. 3. quia in bonis vſurarij hypothecam habent; ex quo colligunt, cum in hypothecis ſit habenda ratio temporis; iccirco alijs præponũtur; & conſequenter non pro rata; ſed priori reſtituendum eſſe inferunt. Alij, non eſſe præferendos aſſerunt, vt Hoſt. Arch. Fedet. ita Syl. referente verb. reſt. 6. quæſt. 5. nam illa bona nullo pacto ſunt obligata, nec hypothecata non iure naturali, vt patet; nec poſitiuo, cum id nullo tex. probari poſſit, vt etiam ipſe Io. And. fatetur; & illud cap. Cum tu, ad rem non facit: nam ibi non dicitur bona, pecuniis vſurariis cõparata, eſſe nominatim obligata; & quamuis dicat textus eſſe vendenda, vt vſuræ reſtituantur, nihilominus non colligitur, vt alijs præferantur, vt Gloſ. ibidem notat. Quarto, paſcere valet, num debita ex cõtractu debitis ex delicto præponi poſſint. D. Antonin. 2. p tit. 2. c. 7. §. & 2. Caiet. in ſum. cap. 8. Barthol. Med. lib. 1. ſum. c. 14. § 35. Nauar. cap. 17. nu. 52. debita ex licito contractu prius eſſe ſoluẽda aſtruunt, puta aliquid rapina, vel furto abſtulit, & poſtea veſtem in depoſitum ſuſcepit, & vendidit vtrumque, & ſibi non remãſit, vt ſoluat vtriſque; ſed alteri ſolum, cui reſtituetur, altero prætermiſſo? ſupradicti authores licita debita præferri confirmãt, etſi bona ad alia debita, ex vſuris cõtracta, non remaneant. Caiet. verò limitibus opinionem ſuam reſtringit. Primo, ſi debita ex vſuris non extent in ſpecie, vt pignus, vel ſimile; tunc enim cum ipſum dominium penes mutuatarium exiſtat, ei primo eſſet reſtituendum. Secundo, vt illud licitum debitum non fuerit contractum ex gratuito contractu, vt eſt promiſſio dotis, & huiuſmodi; ſi enim talia ſint, prius non eſſe reſtituenda confirmat; & ratio diſcriminis eſt, quia titulo gratioſo debitum fuit conflatum, & vſurarius ob talem contractum ad reſtituendum vſuras inepior, & magis pauper eſt factus, & hanc limitatam opinionem ſic probat. Non ſunt accipienda aliena inuito domino, vt iniuſta debita ſoluantur,

tur, alias liceret ſurripere Dominico, vt res reddatur Antonio, ab eo male ablata. Nauar. quoque probat. Apud multos eſt dubium, an acquiſita ex vſuris reſtitui debeant; ſed nemo vnquã hæſitauit, quin, quod mutuo fuit receptum, reſtituatur, ergo. Secundo, quod fuit gratioſè datum, ratione charitatis eſt prius reſtituendum, ergo ſunt prius reſtituenda. Ang. Reſtit. 2. §. 16. Ioannes Med. C. de reb. reſt. quęſt. ſecunda, §. ad Aliud. verſ. quartum dictum. & C. de vſ. quæſt. quarta, in 4. argumento dicunt, non eſſe prius reſtituenda, & ad ſuam opinionem corroborandam citant D. Tho. opuſc. 74 cap. 18. aſſerentem, ablata prius eſſe reſtituenda, quam debita, quoniam in his Deo illata fuit iniuria & proximo; ſed in ſolutione debitorum nulla iniuria aufertur; ſed iuſtitia duntaxat impletur. Vnde cum maior iniuria Deo, & proximo irrogetur, & magis inuoluntarium apparet, illis primo ſatisfacere conuenit, vt patet de bonis, per rapinam, ſeu furtum, ablatis. Syl. illa quęſt. quinta, dicit, quòd neque hi, neque illi ſunt præferendi; ſed pro rata omnibus reſtituendum, ſi bona, quæ ſuperſunt, ad ſatisfactionem ſufficiant, ſuppoſito enim rem non exiſtere in ſpecie; nec vllam realem hypothecam, aut priuilegium perſonale interuenire; ſed tantum bona perſonalia eſſe obligata, nullo iure quidẽ, aut ratione hũc, vel illum eſſe anteponendum probari poteſt; ſed omnibus pro rata ſatisfaciendum eſſe putat: nam ſi aliter fieri liceret, maximè in fauorem ſoluentium vſuræ fieri poſſent, cum per leges quam maximè ſint odio habitæ; At nullo tex. probari poteſt, bona vſurarii eſſe tacitè hypothecata, ſiue aliud priuilegium creditoribus vſurarum fuiſſe conceſſum; neque vlla ratio cogit, cum illa bona non ſint magis huius, quam alterius: omnia enim ſunt bona ipſius debitoris, atque omnes ad illa ſine alterius præiudicio actionem habere debent, & conſequenter pro rata; alias cæteris iniuria fieret. 449

Quæ opinio mihi verior eſſe videtur, quia in foro iudiciali nulla debiti ratio habetur ex delicto, vel licito contractu, ſi ſolum eſt actio perſonalis. Præterea quando nulla eſt hypotheca, vel priuilegium; ſed tantum perſonalis actio, ſoluẽdum eſſe fatentur venienti primo; at ſi res aliena extet, vel hypotheca, aut priuilegium, diligentiori etiam nõ eſt reſtituenda, habenti tantummodo perſonalem actionem; nam peccatum mortale committeret, & cũ onere reſtituendi priuilegiatis. igitur eſt clarum ſignum, qđ quando omnes ſunt perſonales actiones, neceſſariò non eſt ordo ſeruandus; ſed pro rata ad arbitrium boni viri, atque periti, reddere debet; ita vt minus alteri reſtituatur iuxta minorem rationem temporis, aut iniuriæ illatæ, & alteri plus reddat, quia maiorem iniuriã, vel damnum eſt paſſus; aut ſaltem magis offenſi in melioribus bonis præferantur. 450 Ad argumentum Caiet. reſpondetur, illa bona non eſſe aliena, quandiu ſunt in poteſtate vſurarii; ſed bona illius exiſtunt, licet vſuram ſoluentibus ſatisfacere teneatur. Ad Nauar. reſpondetur, neminem dubitare, quin rapina, aut furto ablatum ſit reſtituendum, ſicut mutuo acceptum; & licet opera charitatis operibus iuſtitiæ locum cedere debeant; tamen lege iuſtitiæ ſpoliato magis, quam tribuenti mutuum, reſtituere obligatur. Quin-

to, petere poteſt, an ſaltem paupertas ſit ratio ſufficiens præferendi creditorem cæteris. Med. C. de reſt. quæſt. ſecunda, §. ad aliud quod. 5. verſ. illud tamen dicit, Antiquiorem eſſe anteponendum cæteris paribus, etiam ſi creditor poſterior maiori egeſtate laboret; immo idē eſſe dicendum cenſet, ſi creditores ſint diuerſi generis, & ordinis, cæteris paribus; & probat, quia reſtitutio eſt inuenta ad reſarciendum damnum, proximo illatum; at multò maius damnum poſteriori occurrere poteſt, quando eſt magis pauper poſterior, ſi debitum non ſoluatur, quam priori; & hoc dicit ſeruādum eſſe in conſcientia. Verum, ſi iudicis authoritate reſtituat, ſeruatis legibus, iudicium erit iuſtum, & ſolutio iuſta, etiam ſi magis pauper poſtponatur.

451 At hæc doctrina videtur dubia, quoniam hic quæritur, quid ſit agendum ex iuſtitia, & non ex pietate, & alia cauſa; licet enim magis ſit pium reddere magis pauperi, nō eſt tamen magis iuſtum, quia alter iure ſuo priuatur. Quare ſi debita ſunt mere perſonalia, vel ſi realia, pari tamen priuilegio, & antiquitate, nullus ordo in debitis perſoluēdis ſit ſeruandus. Tandem depoſcere valet, quo ordine hæres debita ſoluere teneatur. Sylueſt. reſtit. 6.

452 docet, legata pia prius eſſe ſoluenda; nam defuncti bona ſunt tacitè hypothecata, & obligata pro legatis, & fideicommiſſis, vt in l. prima, C. communia de leg. Sed hoc verū eſſe non videtur, quoniam lex illa non videtur pœnalis, vel ante iudicis ſententiam non adſtringit. Quare ſi hæres debita contraxit ob neceſſariam, vel quaſi neceſſariam vtilitatem defuncti, etiam in vita ipſius, vel poſt mortem, pijs legatis præferenda eſſe tenerem; nam defunctus illis debitis in vtilitatem ſuam faciendis ſaltem prius aſſenſum tacitè præſtitit, quam pijs legatis.

Si verò alia debita, non neceſſaria, contraxerit pro dicto defuncto, legata pia prius ſoluere; & poſtea, ſi bona remanſerint, cæteris creditoribus ſatisfacere tenetur; alias tenetur de ſuo.

Cauſa autem omnium malorum, in hac materia reſtitutionis enarratorum, eſt auaritia vt plurimum, ideo de illa breuiter verba habebo.

CAP. LXXIII.

De Auaritia.

OMnia, hucuſque de reſtitutione prolata, & alia quamplura, ex radice auaritiæ oriuntur, a qua ſe elongare, & ex corde ſuo eam euellere tenetur. Si enim manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, præſcinde eum, & proiice abs te: eſt enim ingens lupus vorax, quæ ſi circundederit eius animum, quomodo a morte æterna liberabitur? de qua tria tantum explicabo, Primo quid ſit. Secundo, cur diuitiæ, cum ſint infima bona, atque citò peritura, ab homine ita ardenter deſiderentur, & diligantur. Tertio, quam deteſtabile vitium exiſtat. *Matt. 9.*

Auaritia namque dupliciter accipitur, & eſt appetitus inordinatus poſſidendi res ſuas, & alienas, a quo mouetur ad ſuum retinendū, & alienū per fas, & nefas conſequēdū, videlicet violētia, furto, vſuris, prauis

prauis contractibus, ſurripiendo, extorquendo, & alijs mille modis, ſic conſiderata eſt peccatum mortale, & qui huiuſmodi vitio ſunt irretiti, vocantur lupi rapaces, de quibus Ezechiel, Principes eius in medio illius quaſi lupi rapaces rapientes prædam ad effundendum ſanguinem, & ad perdendas animas, & auarè ſectanda lucra. Alio modo accipitur, vt eſt appetitus inordinatus, & amor ad diuitias ꝓprias, vel alienas; verum non nimis ſe complacens in ipſis; ſed quadam diligẽtia retine, non dando, & magna cupiditate deſiderando, & alienum recipiendo, quæ non ſolum in diuitibus reperitur; ſed multoties in pauperibus; qui, licet exuperantia non habeant, habendi tamen animum retinẽt; ſed quid iſtis miſellis prodeſt, ſi egeant facultate, & ardeant cupiditate? hoc ſecũdo modo accepta aliquando eſt mortale: aliquando veniale. Nam ſi diuitias immoderatè diligat, & plus debito, non tamen plus, quam Deum; ſed citra, & non contra rationem, tunc eſt veniale; ſi autem inordinatè, & cõtra rationem, vt plus diligat diuitias, quam Deum, tunc eſt mortale; bonum enim in debita menſura conſiſtit, & de huiuſmodi loquebatur
1.Cor 6. Apoſtolus, Fures, neq; auari regnũ Dei poſſidebunt; & hoc modo accepta eſt appetitus inordinatus, ſeu amor habendi ſuum, & poſſidendi alienum; propriũ enim auari eſt retinere, & alienum rapere ſi poteſt, & ſemper miſerrimè viuendo, & nequiter negociationes exercendo, magnas auri, & argenti copias cumulat; & miſer neſcit, cui congregabit ea? Vnde Beatus erit, ſi eam relinquet: beatus enim eſt vir, ſcilicet diues, qui eſt inuentus ſinè macu-
Eccl 31. la, ſcilicet inordinati amoris, & qui poſt aurum non abijt, ſcilicet mente, & corpore, vt auari faciunt, qui retinendo proprium, & ſurripiendo alienum, multa mala efficiunt: & 454
inde oriuntur ex illa mala radice ſeptem filiæ iniquæ; nam in retinendo pullulat obduratio aduerſus miſericordiam; namque auari animus miſericordia non emollitur, vt diuitijs ſuis ſubueniat egenis; vel abundat in accipiendo; & hoc duobus modis contingit; vno modo ſecundũ quòd eſt in affectu; & ſic inquietudo naſcitur, quatenus ingerit auaro inquietudines, & moleſtias immittit, ac ſolicitudinibus ſuperfluis circũplicat, & inuoluit, vt diuitias accumulet per fas, & nefas; alio autem modo in effectu animaduerti poteſt; & ſic acquirendo alienum violentia vtitur, ſurripiendo, pauperibus velint, nolintque tollendo, vt ſuis circumplicatis dictis ſemper facere ſolent; & quãdo diuitias iniuſtè comparant, ſi fiat in verbo, erit fallacia quo ad ſimplex verbũ; periurium aũt naſcitur, ſi confirmatio iuramenti addatur; nam auari mendacijs, & periurijs frequentiſſimè vtuntur, vt ſimplices fallant, & res eorum ſuſcipiant; ſi autem committatur dolus in opere, quantum ad res erit fraus, quo autem ad perſonas erit proditio. Hoc igitur mõſtrum ſeptem generat filias, videlicet obdurationẽ, inquietudinem, &c. vt D. Greg. lib. 1. moral. cap. 31. Obduratio eſt durus animus, & ob- 455
ſtinatio, a miſericordiæ operibus contra pauperes nimis induratus, quæ ſe habet ad inſtar oſſis leonis; nam ſicut leo habet oſſa valdè dura, intus medullam non habentia; ſic auarus eſt durus; & licet facultates habeat, tamen eas intus ſtrictè retinẽdo ad inſtar leonis, quaſi medullam tritici, vini, olei, & pecuniæ nõ hẽat, & executionis rõne eas nõ diſtribuẽdo pauperibus, vt cõuenit;

ſed alienas deglutiendo, nunquam
dicit ſufficit. Cui opponitur mitis
animus, atque miſericors, quo libe
ralis redditur, & ad ſubueniendum
pauperibus facile inclinatur; nam
Pſal. 40. beatus homo, qui intelligit ſuper
456 egenum, & pauperē, in die mala li-
berabit eum dominus. Inquietudo
eſt quædam animi commotio, & cir
ca aliquas res acquirendas pertur-
batio, qua interius moleſtia abun-
dat, & exterius commotione diſcru
ciatur. Cui contraponitur pacatus
animus, & quietus in rebus ſuis re-
tinendis, ſed loco, ac tempore di-
ſpenſandis accommodatus. Violen
457 tia eſt lupinus quidam motus, &
quædam vis, alteri illata; nam ſicuti
lupus eſt rapax, & animalibus, præ-
ſertim ouibus, vim infert, & eas oc
cidit, & aliquoties earum caulas in-
fringere attentat, & aliquando per-
rūpit, ingreditur, & mactat: ſic aua-
rus violenter pauperes opprimit, &
domos eorum frangit, & euertit; rē
furando, & eorum ſanguinem bibē
Mich. 3. do, de quibus. Violenter tollitis pel
les eorū deſuper eis, & carnes eorū
ſuper veſtibus eorum. Cui contra
ſtatuitur, libens animus, & ad ſuc-
currendum pauperibus ſemper pa-
Prou. 17 ratus; qui enim deſpicit pauperem,
exprobrat factorem eius, & fœnera
458 tur domino, qui miſeretur ei. Falla-
cia eſt quædam ſeries verborum, ad
pauperes decipiendum verbis & ſi-
gnis accommodata; namque auarus
dulci ſermone, & verbis fallacibus
pauperem decipit. Cui aduerſatur
verbum verum, & apertum, vt vera
operatione ad ſubleuandum paupe
459 perē ſemper paratus exiſtat. Fraus
eſt quidam dolus, quo aliquid effici
tur ſub aliena ſimulatione, quando
vnum intenditur, & aliud fingitur.
Auari enim vt doloſi, in ſuis contra
ctibus, & vſuris pauperes inuoluūt,
vt eis bona extorqueant, &, ſi poſſi-
bile fieri poteſt, vt eos excorient:
araneis ſimiles, quæ in ſuis forami- 460
nibus abſconduntur; ſed quando
muſcæ ingrediuntur telas ſuas, il-
lico currunt & eas necando illa-
rum humiditatē ſugunt, & bibunt:
Sic auari, quando pauperem ſua
auaritia, vel alium vſuris, alijſque
laqueis, & malitijs comprehendūt,
quia ſunt cauſa mortis, eos priuan-
do bonis, quibus vitam ducunt, &
eorum ſanguinem bibendo, i. bona
illorum exhauriendo. Cui contra
ſtatuitur rectus & apertus animus,
& quod animo intendit, idē prorū-
pat exterius verbo veraci, & ſeruet.
Periurium eſt falſum iuramentum,
frequenter ab auaris prolatum, vt 461
fratrem decipiant, & malis modis
bona eius quam cito acquirant.
Cui contraponitur verum dictum,
vt veſter ſermo ſit eſt eſt, non non,
nè circumueniat fratrem ad ſurri-
piendum ei, quod iuſte non debet
habere. Proditio eſt fraudatio con- 462
tra fidem datam, vel debitam, in de
trimentum alicuius; ita faciunt aua
ri, fidem promittendo, & poſtea
perſonam tradunt, dummodo res
alienas per fas, & nefas acquirant.
Cui aduerſatur fidei obſeruatio, &
verbi complementum; non enim
hômines, veluti beluæ, funibus li-
gantur; ſed verbis; at iſti non ſtant
verbis; etenim ob fruſtum auri, ar-
gēti, aut alterius in verbo deficiūt,
inſidias tendunt, & homines tra-
dunt; quæ omnia cauere debet, nè
& ipſe laqueo ſe ſuſpendat, vt prodi
tor Iudas peregit. Quo ad ſecundū
ſciat, amorem, & diuitiarum affe- 462
ctum ex triplici cauſa oriri, Primo,
quia homines præcedere, & alijs
præcurrere cupiunt, & honorari in
foro, ac maiores videri maximè ſa-
tagunt, quod conſequi exiſtimant
diuitijs, & pecunijs; nam pecuniæ Eccl. 10
omnia obediunt; ſed ò ſtulte, & mi- Luc. 12.
ſer

Digitized by Google

ſeruare, hac nocte animam tuam
1.Thi.6 repetunt a te; quæ autem paraſti, cu
ius erunt? Secundo, quoniam maxi-
ma mala, quæ ſociant auaritiam,
non cogitant; cupiditas enim.i.aua
ritia, eſt radix omnium malorum.
Tertio, quia cupiditatem cohibere
non ſtudent; ſed ad acquirendum
eam adhibent omnem diligentiam.
Ideò, ſicut ignis non extinguitur, ſi
apta ei materia apponatur; ſed ma-
gis augetur; ſic auaritia quanto ma
gis illi additur, tanto magis multi-
plicatur. Creſcit amor nummi, quã-
tum ipſa pecunia creſcit. Quantum
ad tertium eſt valdè deteſtabile vi-
tium, & execrandum, quia eſt capi-
tale, & ob varias rationes fugien-
463 dum. Primo quoniam quę apprecia
ri pecunia valent, ipſamet pecunia
quid aliud eſt, niſi terra rubea, al-
ba, nigra, & coloribus varia? Anima
autem humana eſt ſpiritualis ſub-
ſtantia, præſtantior terra, & cœlo,
igitur vt hanc ſaluet, terram malis
artibus acquirere non debet. Secun
do, quæ Deo præſtare teneť, videli-
cet fidem, ſpem, & charitatem aua-
ritiæ tribuit, namque fidem præbet
diuitijs, quando magis credit eis,
Coloſ. 3. quam Deo, ſibi auaritiam idolum
conſtituẽdo. Auaritia enim eſt ido-
lorum ſeruitus. ſpem donat auari-
tiæ, quoniam veras conſolationes
exiſtimat pecuniã dare poſſe. Dein-
de charitatem diuitijs tradit; nam
Matt.6. vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor
tuum. Tertio, auaritiam reijcere de
bet, tanquam peſtem vniuerſalem,
quę ſenes, & iuuenes, ſanos, & infir-
mos, ſapientes, & inſipientes, cleri-
cos, & religioſos inficit. A minore
Ierem. quippe ad maiorem vſque omnes
auaritiæ ſtudent, & a propheta vſ-
que ad ſacerdotem cuncti faciunt
dolum. Quarto, Chriſtus, verax, &
peritiſſimus medicus, hanc infirmi-
tatem quaſi ad mortem iudicauit.
Amen, dico vobis, quia diues diffi- Matt.19
cilè intrat in regnum cęlorum: nam
facilius eſt, camelum per foramen
acus tranſire, quam diuitem intra-
re in regnum cœlorum. Et vnum
ex diſcipulis ab excellentiſſimo, &
peritiſſimo medico abſtulit Iudam.
Quinto, nam hæc infirmitas eſt ni-
mis varia, vt etiam peritiſſimi con-
feſſarij vix eam cognoſcant, vt in
plurimis iniquis cõtractibus, & pal
leatis vſuris, & mercibus, venditio
nibus, & emptionibus reperitur;
nãque malitia humana tot varios,
& diuerſos, ac diabolicos modos
adinuenit: quot percipere, & enu-
merare non poſſum. Cæterum in-
quietus auarus faciat quidquid vo
luerit, & poterit, nunquam tamẽ pe
cunia implebitur, & eius animus
non ſaturabitur; ſed Deo ſolo, cum Pſal.16.
apparuerit gloria eius. Feciſti enim
nos dicunt ad te, & inquietum eſt
cor noſtrum, donec requieſcat in
te. Et licet multam pecuniam acqui
ſierit, & poſſideat, expenſæ etiam
augẽtur; vbi enim ſunt multę opes,
& multi ſunt, qui comedunt eas; Eccl.5.
ſed iſti miſeri ad inſtar eorum exi-
ſtunt, qui magnam, & ardentem ſi-
tim patiũtur, & aquã ſalſam bibũt,
vt eam extinguant; qui tamen vt
plus bibunt, plus ſitiunt, & verè sũt
ſtulti, quoniam deficiente via, viati
cum modis illicitis augere excru-
ciantur; & cauſa huius erroris eſt,
quia non ſatisfaciunt potentiæ, quę 435
veram, & pretioſam margaritam cu
pit, quam qui inuenit homo, abijt, Matt.13
& vendidit omnia quæ habuit, &
emit eam. Quæ margarita eſt vlti-
mus finis, ſitim extinguere valens;
nam qui biberit ex hac aqua, non
ſitiet iterum, at qui potare voluerit
aquam auaritiæ, ſitiet iterum; qua-
re, ſi rectè percipis, nunquam aua-
ritiæ ardorem in hoc ſeculo extin-
gui poſſe videbis; ſed ſolũ diuitiarũ

deſpectu te quidē ab hoc tabifico
morbo liberare valebis, diuitias nō
ita amādo, & pauperibus diſtribuē-
do. Noli ergo multā perquirere pe-
cuniā, & plures cōgregare diuitias
illicitè, vt ab hac, quaſi incurabili
peſte, te liberes; nè miſere ſemper vi
uas, & ab hoc intolerabili dolore
continuo excrucieris. Nam qui vo-
lunt diuites fieri, incidunt in tenta-
tionem, & laqueum diaboli, & deſi
deria multa inutilia, & nociua, quæ
mergunt hominem in interitum, &
perditionem. Reſpondeas mihi quę
ſo, vtrum qui edendi, & bibēdi ma-
gna cupiditate comprimitur cum
ſuo deſiderio ſatisfacere nequeat,
an eum, qui nec quidem tali cupidi
tate vexatur? Equidem nō dubito,
quem reſpondebis, qui animum
ſuum explere non poſſit, ſic tu auaræ
tanto dolore premeris non poſſe
pecunijs potiri, cum nimium deſi-
deras, nec potu harum rerum cadu
carum ſitim extingues, cum ingen-
ti, & perpetua ſiti exagiteris. Hæc
omnia, & ſimilia excogita, & ab hoc
monſtro animam tuam libera, &
aquam fontis, ſalientis in vitam æ-
ternam, bibe, vt non ſitias iterum,
Ioan. 4. dicente domino. Aqua, quam ego
dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalien-
tis in vitam æternam.

C A P. LXXIIII.

De mendacio fugiendo.

VEluti per partes iuſtitiæ aliqui-
bus determinatis perſonis red-
ditur debitū, quibus homo aliqua
ſingulari ratione obligatur, ſic quo
que per iuſtitiā propriè dictam, de-
bitum cōiter omnibus refertur; &
cum tria prima pręcepta, ad religio
nē attinentia, qua debitum, & ho-
nor Deo perſoluitur, & præceptum
pietatis erga parētes, & alia, quibus
indifferenter omnibus debitū red-
dit, declarauerim, iure meritò poſt
mandatum de non ſunt ſurripiēdo
rem alienam, ponitur præceptum
de non proferendo mendacium ad
uerſus fratrem. Non loqueris cōtra
proximum tuum falſum teſtimo-
nium, in quo omne mendacium,
ſaltem pernicioſum, & omnis falſa
locutio prohibetur; nam os, quod
mentitur, occidit animam: Circa Sap. 1.
quod tria videre oportet. Primo,
quid ſit mēdacium. Secundo in par
ticulari, quot modis peccet falſita- 464
tem dicendo. Tertio, quādo ſit mor
tale, aut veniale. Mendacium eſt fal
ſa ſignificatio verborum cum intē-
tione decipiendi; in qua definitio-
ne duo reperiuntur.

Primum eſt, falſa ſignificatio ver-
borum.

Secundum eſt, intentio fallendi;
quæ duo licet requirantur ad men-
dacium; ad hoc autem vt mētiatur,
ſufficit ſecundum, ſcilicet vt decipe
re intendat; & quando eſt pernicio-
ſum, eſt mortale, quia fallit alterū.
Quo ad ſecundum D. Aug. lib. de
mendacio cap. 14. tom. 4. octo gene- 465
ra mendaciorum refert. Primū eſt
circa religionem, quando cum in-
tentione decipiēdi aliquod falſum
contra fidei veritatem profert. Se-
cundum eſt, quod profertur ad alte
rum iniuſtè lædendum in corpore,
fama, & rebus; & appellatur menda
cium, quod nulli prodeſt, & alicui
damnum infert. Tertium eſt, quod
in præfatis bonis ad nocendum al-
teri propter vtilitatem alterius di-
citur; & nominatur mendacium,
quod proficit, & alium in fraudem
deducit. Hæc tria mendacia ſub per
nicioſo comprehenduntur. Quartū
eſt, quod fit ex ſola libidine, & volū
tate ſupplantandi: etenim mētitur,
vt gaudeat, & ſibi placeat, & alios
dele-

Digitized by Google

delectet, veluti fabulas enarrare,
quas etiam auditores nõ eſſe veras
ſciunt: alterum eſt, quod fit cauſa
ioci, quando aliquem decipere io-
co intendit. Sextum eſt, quod nulli
officit, & alicui prodeſt in corpore,
quia per ipſum mors alterius, aut
alia corporis læſio impeditur; puta
ſi quęſitum hominẽ interficiendum
prodere nolit, & mẽdaciũ profert,
vt eum conſeruet. Septimum eſt, qđ
nulli obeſt, & tamen alicui prodeſt
in rebus, vt ſi ſciat theſaurũ alicuius
cuicumque interrogãti, vt domino
conſeruet, ſe neſcire fatetur. Octa-
uum eſt, quod nulli nocet, & alicui
prodeſt, ad cuſtodiã caſtitatis, vel
defenſionẽ virtutis. Primũ eſt mor-
tale grauiſſimum. Secũdum eſt gra
uius, quam tertium. Nam tertium
minuit grauitatem. Mendacia verò
aliorum quinque generum nõ ſunt
mortalia, quoniam nõ aduerſantur
charitati. Nihilominus hæc, & alia,
vt inſidias diaboli euitet, prorſus
deteſtari debet, quoniã prima eius
origo eſt a mala radice diabolo, qui
primos parentes decepit. ſerpens. i.
Gen. 3. diabolus decepit me. Non decet
etiam coinquinare membrum, vt
eſt lingua; nam abhominatio eſt Do
Prou. 12 mino labia mendacia, & omnis mẽ-
dax eſt ad inſtar proditoris, volen-
tis, vt credatur, & ille fidem non ob
ſeruat, cui loquitur. Vnde multum
nocet Reipublicæ Chriſtianæ, & in
de poſtea euenit, vt difficulter quis
Chriſtiano homini credat: Quare
ſimplex verbum, eſt eſt, non nõ, pro
ferat, vt legem Chriſtianã, gẽtibus
creditu difficilem, & odioſam, faci-
lem, ac beneuolam reddat. Adhuc
igitur tria ſunt nobis videnda. Pri-
mo peccata oris, per mendaciũ cõ-
miſſa. Secundo mendacium, quod
fit ore, & geſtibus. Tertio, quando
fit perplexũ. Quo ad primũ de men
dacio oris iactantia: promiſſo, vt pu
ta promittit; ſed animũ non habet
faciendi, quod fuit pollicitus, mẽti
tur. Si vero ſibi eſt intentio agendi
quod promiſit, mendacium non di
cit, licet excuſari poſſit, ſi poſtea ali
quoties nõ ſtet promiſſis; & hoc ex
duplici cauſa primo, ſi alicui fidem
ſuam illicitè obligauit, quã poſtea
ſeruare non tenetur, licet promittẽ
do peccauerit. Secundo, ſi cauſę mu
tentur; & conditiones rerum perſo
narum, locorum, ac temporum va-
riantur, vt Apoſt. fecit, qui promi-
ſit petere Corinthum; ſed poſtea 2 Cor. 1
non eſt profectus, quia res in eodẽ
ſtatu non permanſit. Secundo, iacta
tor mẽtitur, cum verbis, & geſtibus
quandam inſolentiam oſtendit, qđ
dupliciter contingere poteſt. Vno
modo, cum verba de ſe facit ſupra
illud, quod homines de ſe opinan-
tur, quod Apoſtolus refugiens dice
bat: Parco autem, ne quis me exiſti 1. Cor. 12
met ſupra id, quod videt in me, aut
aliquid audit ex me. Alio modo p
verba, ſi ſe offert dicendo aliquid
ſupra illud, quod in ſe eſt ſecundũ
rei veritatem. Primum eſt iactantia
magis propriè, quam ſecundum. Ac
petere poteſt, qñ ſit mortale. Reſpõ
detur dupliciter conſiderari poſſe,
primo ſecundũ ſe, prout eſt menda-
ciũ; & ſic eſt qñque mortale, aliqñ
veniale. Mortiferum eſt, cũ aliquid
de ſe profert contra Deũ, & gloriã
eius, vt ex illo: Fili hominis dic prin
cipi Tyri. Hæc dicit dñs Deus, eo ꝙ Ezech. 28.
eleuatũ eſt cor tuũ, & dixiſti, Deus
ego ſum, & in cathedra Dei ſedi in
corde maris, cum ſis homo. Vel cõ-
tra proximum, qñ ſe ipſũ iactat, &
gloriatur, alios parũ exiſtimãdo, vt
pharisæus faciebat. Non ſum ſicut
cæteri hominũ raptores, iniuſti; &c. Luc. 18.
quod aliquãdo eſt veniale, & aliqñ
eſt mortale; erit mortiferũ, ſi grauı-
ter ꝓximum lędit, alias vero erit ve
niale. Tertio, qñ adulatione falſi-
tatem.

tatem loquitur; eſt enim ſermo, alteri exhibitus,& aduerſa locutio cũ intentione placendi,quæ,& ipſa eſt multiplex. Quædam enim adulatio eſt peccati fautrix , quæ ſemper eſt mortale.Quædam verò fit ſolum,vt alicui proſit,& nulli obſit,& eſt veniale. Quædam verò fit ſola intentione placendi ; & hæc aliquando eſt mortale, aliquando veniale: Quando enim ex animi leuitate efficitur, eſt veniale; cum verò fit ex conſuetudine in contemptum,& libidinem tendentem, eſt mortale. Verum depoſcere poteſt remedia oportuna contra hanc peſtem. Ecce tria trado ; vnum eſt in ipſo homine; alia duo extra ipſum.

466 Primum eſt, animaduerſio fragilitatis humanæ, quæ hominem complete humiliat, cognoſcendo, ſeipſum eſſe puluerem, & cinerem, & citò moriturum;etenim humiliatio tua in medio tui. Alia duo ſunt extra; alterum eſt ex parte iuſti, cum enim iuſtum ſibi loquentem audit, & ab ipſo argui ſentit,eundem ſuſtinebit (*Mich.6.*), & iactantiam quidem declinabit, & odio habebit adulationẽ. Alterum eſt ex parte adulantis: nāque ſi illud diligenter cognoſcere ſtudeat, eundem vt a facie colubri effugiet. Mendacium quoque proferre poteſt per ſimulationem, quæ eſt ficta alterius perſonæ locutio. Etenim ſimulatione argumẽta probabilia aſtruendo, ſibi, vel alij bona ineſſe fingit, quæ non inſunt, & aliquid ſimulatis verbis dicere, & affirmare contendit, quod non eſt verum,vel è contra;nam aliquando ſimulari poteſt,mala non ineſſe,occultando ſigna, quæ communiter illa mala conſequuntur; vtputa luxurioſus audit de mulieribus, ad laſciuiam ſpectantia,& protinus illa, tamquam caſtitati obnoxia,reſpuit, vt ſignum caſtitatis exerceat, tamẽ oppoſitum in mente habet.

Secundo perperam agit propalādo mala fratris,ſimulando,non eſſe mala. Mendacium verò perplexum non eſt mortale, vt ſi aliquem inſecutum ad mortem ſaluet, & poſtea apparitoribus dicat, ſe neſcire, vbi ſit, ita loquendo, & mouendo manus dicat, non eſt hic, denotando manus,vel veſtem,aut dicat: Si ego veritatem dico,crudelis ero; Si autem verum non proferam, mendax ero.

CAP. LXXV.

De iniuſtitia,quæ fit a perſona, teſtimonium ferente.

PRimo quæritur, an omne falſũ teſtimonium ſit ſemper peccatum mortale.

Pro parte negatiua arguitur. Mẽdacium officioſum, quod vni prodeſt, & nemini iniuriam infert, eſt veniale: ergo.

Secundo: Teſtis aliquoties non dedita opera,ſed facti ignoratione, falſum dicit teſtimonium: ergo nō eſt mortale, quoniam ignorantia excuſat.

Tertio: Iuſiurandum teſti datur, vt veritatem dicat, ideò proferendo falſum teſtimonium in iudicio non iuratus, mortale non committit; conſequentia eſt plana; nam ſignum eſt,niſi iuſiurādum daretur, non peccare mortaliter ; ad hoc.n. datur, vt caueat, ne dicat mendacium, & peccet mortaliter, quoniā de dicenda veritate iurauit. In oppoſitum verò eſt ſcriptura ſacra: Teſtis falſus non erit impunitus; (*Prou.19*) punitio autem in ſcripturis culpā mortalem apud Deum deſignat.

Pro ſolutione dicendum, falſum teſtimonium triplicem habere deformitatem.

Primo,

Primo, quia teſtis nō admittitur, niſi iuratus, & non dicendo veritatem fit periurus; dummodo iudex facultatem habeat interrogandi, & iuris ordinem ſeruet: Vnde hoc periurium eſt mortale peccatum. Quin etiam prolatum mendacium a non iurato, dum a iudice interrogatur, erit mortale. Nulla enim ex cauſa veniale excuſari poteſt, quoniam iudicem fallit, & reipublicæ iniuriam infert.

Secundo modo ex violatione iuſtitiæ eſt mortiferum; nam adducere Deum in teſtem cuiuſuis falſitatis, eſt impietas, & ſacrilegium: & iuſtitiam quoque lædit, & iudici, cui obedire tenetur, iniuriam facit. Si verò falsū teſtimoniū in iudicio dicat Si iudiciū illud eſt iniuſtū, & ini-
268 quū, non eſt mortale; ſed tm̄ veniale. Quia in rei veritate iniuſtum iudicium in genere iuſtitiæ eſt nullū, neque ad proferendam veritatem iudicij ratione deuincitur, nec loquens falſum in eo aduerſus iuſtitiam, iudici debitam, operatur.

Tertio, quoniam tale teſtimoniū, licet falſum, & prauum, quatenus mendacium; iuſtitia tamen auxiliatur, & eſt cauſa, ne iudex iniquè procedat, & contrafaciat ordini iuris; & illam partem quoque iuuat, cui iudex, contra ordinem iuris procedens, detrimentum inferebat.

Ad primum reſpondetur, in iudicio quidem mendacio officioſo, & aliquibus contra veritatem vti, ac proferre eſt licitum, vt illa via ab iniquo iudice innoxium eripiat, ac liberet. vt D. Tho. habet ad 2. q͞. 70. 2.2. Iudicium iniuſtum non eſſe iudicium; & ad formam argumenti reſpōdetur antecedens eſſe verum, quando iudex iniquè nō procedit; ſed ſeruato iuris ordine, alioquin veritatem abſque labe mortali occultare poteſt.

Ad ſecundum reſpondetur, non debere in iudicio ferri teſtimoniū, niſi habeat cauſam ſcientiæ, & quæ dubio tenet, incertè dicat: Si verò poſt diligentem facti diſquiſitionē, & adhibita omni diligentia morali, & pro certo id habeat, quod in iudicio dicit, & poſtea falſum loquatur, mendacij reus verè nō erit, quia contra mentem non iuit, quod mēdacij nomen præ ſe ferre videtur, cum mentiri ſit contra mentem ire. Hinc infert Caietanus in reſp. ad ſecundum, nullam reſtitutionis obligationem ſimilem teſtem ſubire, quia reſtitutio ducit ortum, vel ratione acceptionis, aut rei acceptæ; ſed talis teſtis ratione acceptionis, in qua non fuit culpa, debitor non efficitur, neque conſtituitur; nec ratione rei acceptæ, quia propriā cauſam non agit, & quod alter amittit, ſibi non adauget. Si autem aliqua præfuit negligentia, aut leuitas, & in videndo temeritas, tunc teſtis, ſaltem in parte, ob negligentiæ actionem, ad arbitrium boni viri periti reſtituere tenetur. Vel dictum ſuū retractare, ſi hac via prodeſſe poſſit, vt qui iacturam fecit, perditum redimat, & cum præſertim de vita, vel alterius bono nomine agitur; dummodo teſtis ſit bonæ famæ & exiſtimationis, & de quo nulla ſuſpicio, vel metus, ipſum fuiſſe conſultò mētitum, habeatur.

Ad formam reſpondetur, ignorationem inuincibilem excuſare, & non quamcumque ignorantiam; quoniam teſtis quid ſciat, vel quomodo, diligenter perpendere tenetur, vt rectè loquatur.

Ad tertium reſpondetur, teſtes 469
iureiurando adſtringi, vt maiori timore ſuperentur, & veritatē dicāt. Etenim legem Dei lædere eſt grauius, quam humanam conſauciare iuſtitiam; & vt libentius dicant veritatem,

ritatem,

ritatem, & a condemnanda parte odio iuſtè non habeantur; ſed excuſatione digni reputentur. Secundo, quærere poteſt. An teſtis, cuius falſa depoſitio eſt in cauſa, vt innocẽs a iudice damnetur ad mortem, teneatur cum propriæ vitæ periculo ſuum teſtimonium retractare, quo innocens a morte liberetur.

Prima opinio eſt Mercadi lib. 6. de reſt. c. 10. in fine, quem ſequuntur aliqui iuriſperiti, dicentis, omne malum citra mortẽ eſſe ſubeundum; cum periculo autem mortis non teneri. Probatur primo, ius naturale malam famam, & mortem fugere dictat: igitur cum periculo vitæ, vel famæ, dictum ſuum retractare non obligatur, alioquin ſuæ morti cooperaretur. Secundo, non licet ſeipſum occidere ob alterius vitam ſeruandam, cum ſit intrinſecè malum; at recantando teſtimonium, vt liberet innocentem, cooperaretur ſuæ neci offerendo ſe morti, a iudice infligendæ, ergo. Tertio, nemo tenetur cum æquali dãno alterius damnum reparare, vt patet in debitore, extremè indigenti, vt diximus ſupra; ergo neque falſus teſtis ſuum retractare dictum.

Secunda opinio vera, & amplectenda, eſt Caiet. 2. 2. q. 62. art. 6. ad ſecundũ, & in opuſc. tract. 31. reſp. 14. dub. 2. Medinæ de reb. reſt. qõ. 3. art. 4. ad 4. Soti de iuſt. lib. 4. q. 6. ar. 3. in reſp. ad quartum, dub. a verſ. vrgentius dub. Nauar. ſum. cap. 15. nume. 7. Ludouicus Lopez. p. p. Inſtruct. conſcientiæ. c. 69. in fine. Couarruuias reg. peccatum. p. p. nu. 6. §. 3. Pet. Nauar. li. 2. de reſt. c. 3. dub. 11. num. 252. Antonius Corduba in ſumma caſuum conſcientię. q. 17. arti. 3. Pet. Aragon. 2. 2. q. 62. ar. 2. dub. 8. Toletus lib. c. 59. in fine. Greg. Sayro. in ſua claui. lib. 2. c. 19. dub. 2. Innoc. Hoſtien. & Abb. in cap. officii de pœnit. & remiſſ. num. 8. ita tenent. Probatur ex Diuo Greg. lib. 1. Hom. 7. in cap. 7. Ezech. Qui ſcandalizauerit. Si de veritate (inquit D. Greg.) ſcandalum naſcitur, vtilius naſci ſcandalum permittitur, quam veritas vitæ relinquatur. Licet vnuſquiſque teneatur magis ſuam vitã tueri, quam alienam, id tamen verũ eſt cæteris paribus; in æquali enim cauſa innocentię teneor prius mihi ſubuenire; at in hoc caſu teſtis eſt nocens, damnatus autem ſuo teſtimonio eſt innocens, ergo tenetur lege iuſtitiæ liberare eum cũ propriæ vitæ periculo. Quinto, ſi teſtis falſus ſeipſum prodere non obligatur, cum alia via irrogatum damnũ reſarcire nequit, ſequeretur, vt proximum in rebus, fama, & vita, iuſtè lædere poſſet; conſequens eſt falsũ, ergo & antecedens. Probatur falſitas conſequentis; nam magis expediret, ſe nocẽtem ſaluare, quam innocentem, quod eſt abſurdum, & iniquum. Tertio, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, & in præcepto naturali, vel diuino, ob nullum ſcandalũ, aut periculum ſunt dimittenda; ſed vitam innocenti fratri reſtituere, ob falſum teſtimonium proximi auferendam, eſt de neceſſitate ſalutis, & in præcepto naturali, atque diuino, igitur. Pro ſolutione dicendũ. Licet vnuſquiſque magis propriæ vitæ, quam alienæ conſulere teneatur; nihilominus id verum eſſe exiſtimo, quando cætera ſunt paria; nã regula generalis eſt, vt in æquali iuſtitia plus ſibi teneatur, quam alteri; cum autem omnia non ſunt paria, ſemper eſt attendenda iuſtitia partis iniuſtè offenſæ. Cum enim teſtis ad veritatem dicendum ex triplici ratione obligetur, videlicet ratione iuſiurandi; namque teſtimonium, vt fit communiter, non recipitur, niſi teſtis fuerit iuratus: Aut 470

ratione

ratione iuſtitiæ, quandoque iudici interroganti iuridicè veritatem dicere tenetur: Vel ex virtute veritatis, quam vbique, & maximè in iudicio, dicere obligatur: Si autem teſtis alteri falſum imponat, & eam lædat in rebus, fama, & vita, cum in falſitate ſemetipſum inuolueri, & cauſa extiterit tanti mali, meritò, vt nocens, cum diſcrimine vitæ ſeipsũ prodere tenetur; ſeu in aliquem locum tutum ſe recipere valet, & literas teſtimoniales mittere, vt innocens liberetur, dummodo ſua retractatione, vel literis, innocentem forte liberandum exiſtimet: Nam ſi retractatio nihil ſit profutura; quia nimirum ei non credetur, aut innocens fuit ſuſpenſus, aut alio modo occiſus; retractationem adhibere non adſtringetur; ſed ſolum damna reſarcire, ea ratione, qua poterit, ſecluſo vi æ periculo; quod ſi in vita id facere non poteſt, aut propter inimicitias perpetuas, quas veriſimiliter ex ſua retractatione ſecuturas aduertit, vel ob aliam maximã cauſam, tunc ſufficiet, vt meliori modo, quo poſſit, læſo fratri ad arbitrium boni, & prudentis viri ſatisfaciat: Si verò ex ignorantia inculpa-

471 bili, vel ex obliuione, teſtimonium falſum protulit, quo innocens damnatur morti, non tenetur cum vitæ periculo teſtimoniũ retractare; ita D.Thom.2.2.q.70.art.4.ad 1.Caiet. ibid.Sotus de iuſt.li 5.q.7.art.4.neque enim reſarcire damna. Probatur. Non diminuitur ratione rei acceptæ, vt patet, quia nihil poſitiuè accepit: neque ratione iniuſtæ acceptionis, cum non perfidè, & formaliter falſum teſtimonium dixerit; ſed materialiter tantum; confirmatur. Nam ſi in tali caſu excuſatur à periurio, quod eſt maius, à dãno illato excuſabitur, quod eſt minus, quod fuit fortuito illatum, & ex leuiſſima cauſa, ex qua non oritur reſtitutio.

Ad primum reſpondetur: Ius naturale dictat, mortem eſſe fugiendam; ſed etiam iuſtè dictat, vt mortem animi effugiat, & potius mortem oppetat corporis, quam animę, vt in caſu noſtro.

Ad ſecundum patet, non eſſe cooperari propriæ neci, ſed fateri veritatẽ, ad quod tenetur; inde tamen per accidens ſequitur, vt mors illi infligatur a iudice.

Ad tertiũ patet ex dictis. Si enim debitor poſſideat pecuniam ex furto, & creditor ſit in eadem neceſſitate, tenetur debitor reſtituere, 472
quia iniuſtè abſtulit; Si vero ex mutuo iuſtè poſſidet, vt ſic non tenetur. Tertio quærere valet, vtrum reſtitutio famæ condonari poſſit ab infamato. Prima opinio eſt Maioris in 4.diſt.15.qõ.16.Caiet.2.2.qõ.73.artic.2.aſſerentium, non poſſe; nam ipſi tuentur, hominem non eſſe dominum ſuæ famæ; iccirco conſequenter docent, infamatum, ſiue ſit publica perſona, ſeu priuata, condonare non poſſe, & infamatum ſemper teneri ad reſtitutionẽ; Probatur ex authoritate D.Aug.de bono viduitatis c.22.t.4.relata in Can. Nõ ſunt audiendi.11 q.3.vbi reprehendit eos, qui ob negligentiã amittunt famã, dicẽdo, quia nobis neceſſaria vita noſtra, alijs vero fama noſtra; etenim homo eſt cuſtos ſuæ famæ: ergo illã remittere nequit; probatur antecedens. Curam habe de Eccl 41
bono nomine, vbi famæ cuſtos conſtituitur, & non dominus. Secunda opinio eſt dicentium, poſſe remitti, vt Adria.in 4.de reſt.famæ.q. vlt.& quodl.11.ar.1.diffic.3. Sotus de iuſt. lib.4.q.6.ar.3.ad 4.& lib.5.q.10.art. 2.& relect.de teg.ſec.mem.1.quæſt. 3.Nauar.cap 18.num.27. & Clarius numero 46. Martinus Ledeſma 2 4. q.18.

q.18.ar.3.poſt dub.quartum princi
cipale,pag.245.& 246.Angles in flo
ribus lib.4.ſent. in materia de reſti.
famæ.Bannes,2.2 q.33.art.8.dub.2.
ad 7.Pet.de Aragon.q.62.ar.2.in re-
ſp.ad 2. Salon ibidem controu. 23.
Greg.de Valen.tom.3.diſpu.5.qō.6.
punct.5. de reſt. famæ aſſert. 4. Poſt
Nauarr.lib.2.de reſt.c.4.7. dub,nu.
386.Greg. Sayro in ſua claui lib.11.
c.7.nu.11. & fundant ſuam opinio-
nem in doctrina D.Tho.2.2.qō.73.
art.4.ad 1.& q.64.ar.5.ad 3. deduci
tur & ex artic.1.quæſtionis 129.in
corp. Supradicti doctores differunt
473 tamen in aliquibus; nam Sotus di-
ſtinctionem facit de fama prælati,
dicendo; Si crimen prælati non re-
dundat in infamiam ſubditorum,
ipſe ſolus iniuriam condonare po-
teſt, vt puta, de fornicatione nota-
tur,hæc infamia in ſubditos non ef-
fluit; & in hoc caſu ipſe tantum re-
mittere valet. Si verò de hæreſi infa
metur,vel ſymonia, tunc remiſſio-
nem facere nequit, quia eo caſu du
bium inſurgit, ne ſubiecti quoque
illorum criminum labe fuerint per
fuſi. Alij verò, vt Aragona,Salon,
quibus ex parte fauet Nauarr. c.18.
num.28.& Petr.Nauar.nu.392. do-
cent, talem remiſſionem non eſſe
efficacem, & qui damnum intulit,
non liberari a reſtitutione, & ipſas
perſonas publicas peccare mortali-
ter,iniurias condonando. Vt hæc ſa
tis prolixa difficultas diligenter re
ſoluatur, eam per concluſiones ex-
pediam.
474 Prima: Homini licet,ex rationa-
bili cauſa ſe infamando, reuelare
peccata,vt conſilium capiat: Vel vt
humiliter ſe gerat, & proximos ædi
ficet,vt D.Aug.in lib.confeſſ. & alij
peregerunt; non enim eſt veriſimi-
le, vt viri, a Deo electi, reuelando
peccata, & ſe infamando peccaue-
rint mortaliter; ſed ſupradicti fue-
runt a Deo electi, vt Diuus Augu-
ſtinus Ambroſius, Anſelmus, & a-
lij. Secundo,ſi iuſtis ex cauſis pro-
priam famam quis perdere poteſt:
ergo & culpam infamatori iuſtis
ex cauſis condonare valebit; Proba
tur antecedens; nam ex cauſa legi-
tima,puta vt humilem ſe reddat:er-
go multo magis amiſſam cōdonare
poterit.
Secunda: Si perſona priuata,cu- 475
ius bonum nomen nulli eſt neceſſa
rium,iniuriam remittat,talis remiſ
ſio tenet, & infamator ad reſtitutio
nem non obligatur. Quilibet eſt do
minus ſuæ famę,ſicut & pecuniæ,ac
fortunæ bonorum; ſed res tempora
les ablatas condonare poteſt: ergo
& famam.
Tertia: Si perſona vilis infamata
de crimine etiam grauiſſimo, remit 476
tat iniuriam, remiſſio tenet, tamen
mortaliter peccat.: Huiuſmodi of-
fenſam condonādo nemini nocet,
quia eſt vilis, & abiectus, & liberè
remittit; ſed quia curam non habet
de bono nomine,ideo peccat mor-
taliter.
Quarta: Si perſona priuata ex iu-
ſta cauſa, & rōne,reſtitutionē famæ 477
in alijs criminibus ab hæreſi, & de-
lictis enormibus, iniuriam remit-
tat, non ſolum illa remiſſio tenet;
verum etiam laudabiliter agit.Con
ſulere alienis commodis,& propria
negligere,iuſta cauſa intercedente,
eſt actus charitatis;ſed ita faciendo
proſpicit alienis commodis: ergo.
Secundo propriam famam neglige-
re,tunc eſt peccatum mortale,quā-
do temerè illam non curat;ſed quā-
do iuſtè negligitur,eſt bonus actus,
ad quem Chriſtus maximè ſuos hor
tatur;ergo ex iuſta cauſa remittere,
non eſt peccatum.
Quinta: Si bonum nomen priua-
tæ perſonæ in aliorum malum exē- 478
plum, & damnum redundet, licet
remit-

Digitized by Google

remittendo contra iuſtitiam non faciat, quia eſt dominus illius; peccatum tamen aduerſus charitatem cõmittit, & infamator a reſtitutione, ſaltem ex charitate proximi debita, non eximitur, nè ſuo ſcandalo alij facilè in peccata labantur Quãdo ſcandalum in cauſa perſeuerat, ab ea amputari debet; ſed ſcãdalum in cauſa videlicet in infamante, reſpectu aliorum perſeuerat, ergo illud auferre tenetur.

479 Sexta: Si paterfamilias, cuius bonum nomen ſuæ familiæ eſt neceſſarium, illius reſtitutionem remittere non poteſt. Contra iuſtitiam agere non licet, quia mortale committitur, & reſtitutioni obnoxium perſeuerat; ſed paterfamilias remittendo offenſam, conſequenter famam ſuam, familiæ neceſſariam aufert: & contra iuſtitiam agit, alienum ſurripiendo, & quod non eſt ſuum alteri condonando.

480 Septima: Si prælatus, vel perſona publica, in ſua dignitate permanere nolit; ſed illi omnino renunciare, & infamia non redundat in ſuos ſubiectos, reſtitutionem ſuæ famæ eo modo, quo poteſt priuata perſona, condonare valet. Quicumque ſuo officio renunciare poteſt, & illud deſinit exercere, eſt perſona priuata; ergo vt talis famam remittere poteſt.

481 Octaua: Perſona publica, cuius bonum nomen in alios redundat, & eſt vtile, ac neceſſarium, vt exerceat ſuum officium vtiliter, volens in officio ſuo perſeuerare, contra iuſtitiam operatur, faciendo reſtitutionem ſuæ famæ; nec remiſſio valet, & infamans reſtitutioni obnoxius remanet; quamuis peccata nõ reddant ſubditos ſuſpectos & infames, ſed ſuperiorem ſolum. Publica perſona, & ſpeciatim prælatus, ad omnia ſeruandum, quæ ad debitum ſui muneris ſunt neceſſaria, tenetur; ſed conſeruatio famæ eſt maximè neceſſaria ad regimen, vt omnibus conſtat: ergo. Secundo, ſubiecti habent ius in ſuperiorem, vt ab eo bene regantur, & rectè exerceat ſuum officium: ergo habent etiam ius in bonum nomen ipſius, vt abiectus non teneatur, ac vilis.

Ad primum reſpondetur, hominem non ſolum eſſe cuſtodem ſuæ famæ; ſed etiam dominum, quia bonis actionibus, & labore eam ſibi acquirit; & licet ei dicatur, vt de bono nomine curam habeat, inde tamen non infertur: ergo homo nõ eſt dominus ſuæ famæ; ſed bene elicitur: ergo illam cuſtodire obligatur.

Ad fundamentum Soti reſpondetur, etiam ſubiectos infamari, quocumque modo eorum prælatus infametur; nam licet prælatus principaliter infamia notetur, & principalis dominus ſit ſuæ famæ; ſubiecti quoque minus principaliter eiuſdem famæ ſunt domini, non vt eſt res quædam priuata eorum; ſed vt res neceſſaria debito regimini; quò fit, vt qui infamauit prælatum, puta de fornicatione, nõ teneatur ſubiectis reſtituere famam, quia ſubditi non ſunt ex eo infamati; ſed duntaxat eis reſtituere tenetur rem, cuius egent, vt bene gubernentur, quod certè præſtatur reſtituendo famam ipſi Prælato. Quarto, ſciſcitari poteſt, vtrum in reſtitutione famæ compenſatio fieri poſſit. Prima opinio eſt negantium. Maioris. ſ. in 4. d. 15. q. 16. & Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 2. in fine ſolutionis dubij primi, & exemplum afferũt, vt ſi Demoſthenes accuſet Ciceronem de aliquo crimine; ſed occulto, quod probari nequit. & Cicero neget, aſſerendo, Demoſthenem eſſe falſum, vel aliquod huiuſmodi dicendo, propter quod

ambo

ambo manent infamati, dicit Caiet. vtrumque ſibi debere famam reſtituere, & eſto vt maledicta, & opprobria fuerint æqualia, ſibi inuicem condonare non poſſunt, ſed nominatim dictum reuocare obligantur; ſic etiam Nauar. c. 18. num. 47. & Per. Nauar. lib. 2. de reſt. c. 4. nu. 396. Greg. de Valen. tom. 3. diſput. 5. q. 6. punct. 5. aſſert. 5. & citant Panormitanum pro ſua opinione in cap. Bona fides, de depoſ. Per reciprocã cõpenſationem illatum damnum non aufertur: ergo. Probatur antecedens. Namque famam ad æqualitatem iuſtitiæ redactam reſtituit. & ideò detrimentum illatum non tollitur, quia in diuerſa ſpecie vitiorũ ferè ſemper ſe dilaniat, & ſi in eadẽ ſpecie, non tamen eodem modo ſe infamant. Secunda eſt affirmãtium, vt Adrianus in 4. ſent. in q. vltima de reſt. famæ. Sotus lib. 4. de iuſt. q. 6. ar. 3. ad 4. in fine Aragon. 2. 2. q. 62. art. 2. in reſp. ad 2. dub. 9. Salon controu. 23 Mart. Ledes. 2. 4. q. 18. art. 2. dub. 5. num. 44. Antonius Cordub. in tract. de reſt. q. 3. conc. 14. Angles in 4. de reſti. famæ dub. 3. Sayro lib. 11. c. 7. dub. 3. nu. 20. Quemadmodũ in debitis pecuniarijs compenſatio fieri poteſt; ita & in reſtitutione famæ, cum illa connumeretur inter bona temporalia, quæ pecunijs recompenſari valent, quoniam pecunia eſt menſura omnium pretio æſtimabilium, inter quæ & fama cõnumeratur: ergo.

Cum hæc difficultas ſit multum complicata cum ſuperiori, ex iam ibi declaratis facilè aperietur. Vnde dicendum eſſe exiſtimo pro clariori notitia, duplicem eſſe compenſationem; alteram directam; al-
481 teram verò indirectam. Directa locum tenet in illis rebus, quæ habẽt functionem in ſuo genere, i. quarũ altera vice alterius fungi valet; & hæc in pondere, menſura, & numẽmero conſiſtit, vt quando granum compenſatur grano, vinum vino, pecunia pecunijs. Indirecta autem eſt, quotieſcumque res aliqua debitoris ad ſuum creditorem peruenit, quam ipſe retinet, quandiu debitum ſibi ſoluatur; vt puta ille, cui quadraginta aurei debentur, equũ debitoris accipit, & retinet, quouſque ſibi debitum perſoluatur. Hæc vocatur indirecta, quia locum in eis rebus haber, quæ non conueniunt ad inuicem. Et cum compenſatio nil aliud ſit, quam debiti, & crediti inter ſe contributio, indirectè etiam fieri valebit.

His ſic poſitis, aliquas ſtatuo concluſiones.

Prima. Inter perſonas priuatas, 483
quarum fama non eſt alijs neceſſaria, fieri poteſt mutua compẽſatio, & tenebit. Omnes, qui iuri ſuo cedere queunt, compenſationem facere poteſt; ſed huiuſmodi homines iuri ſuo renunciare poſſunt: ergo.

Secunda: Inter huiuſmodi perſonas, ſi æqualiter ſe notauerunt infamia, alter eorum poteſt nolle famã alteri reſtituere, quandiu non vult & alter ipſi reſtitutionem facere; quemadmodum ſi in debitis pecuniarijs. Quando iura ſunt paria, ſi alter noluerit ſeruare ius, nec alter ſuum ſeruare tenetur. Sed alter iſtorum non vult condonare, ergo.

Tertia: Si duo viciſſim ſe infamauerũt, & alter eorum alteri famam reſtituere velit, vt ſibi alter reſtituat, alter etiam reſtituere tenetur. Aequalitas iuſtitiæ ſic reſtituendo reſarcitur, & quod fuit iniuſtè ablatum, recto modo reſtituitur: ergo.

Quarta: Inter perſonas publicas, 484
vel patres familias, quorum fama alijs neceſſaria, & in eam alij ius habent, mutua compenſatio fieri non

poteſt,

poteſt; nam aliter faciendo, debitum reſtituendi ſemper remanebit. Nemo iuri aliorum cedere poteſt: ergo iſti abſq; conſenſu habentium ius in eorum bono nomine, compenſationem facere non poſſunt.

485 Quinta: Compenſatio indirecta ob aliquam rationabilem cauſam fieri poteſt, quando qui damnum intulit eſt magnus Princeps, vel Epiſcopus, aut non compenſando inde maiora mala orirentur; tunc ad arbitrium boni viri, atque prudentis, fieri debet; etenim quotieſcũq; læſio ad æqualitatem iuſtitię ob varia incommoda, vel ob rationabilem cauſam reduci non poteſt, tunc ad arbitrium boni viri, atque periti re uocari debet; at in huiuſmodi caſibus ad iuſtitiæ æqualitatem reduci nequit, ergo boni viri iudicio relinquitur. Quinto petere poteſt, vtrũ ſi pecuniam receperit pro teſtimonio falſo dicendo, receptam pecuniam reſtituere teneatur. Nauar. in Sum. c. 25. num. 45. Tolet. lib. 5. c. 59. negãt, & ratione perſuaderi poteſt. Quemadmodum meretrix, ſuũ corpus alteri exhibendo pecuniam recepit, quam reſtituere non obligatur, ſic & falſus teſtis pro ſuo dicto, pecunia æſtimabili, ſuſcepit ſtipendium: ergo illud reſtituere non tenetur. Alij vero contrarium dicũt, vt Alex. 3. p. q. 43. mem. 5. Ang. verb. Teſtis. §. 28 Corduba in ſum. qõ. 77. Salon. 22. q. 70. ar. 4. Bañes ibi. Greg. de Valen. tom. 3. diſp. 5. q. 6. §. Quidnam ſit reſtituendum. dub. 4. Greg. Sayro in ſua claui lib. 12. c. 19 dub. 3. nu. 12. & probant ex D. Auguſtino

486 Epiſt. 54. ad Macedonium. to. 2. prope finem, relata 14 qõn. 5. Non ſane. Omnis, qui facit contra iuſtitiam legalem, pro teſtimonio falſo dicendo aliquid accipere prohibentem, & caſtigantem, ad reſtitutionẽ tenetur; ſed falſus teſtis cõtra iuſtitiam legalem, talia prohibentem, & corrigẽtem facit: ergo. Pro pecunia veritatem vendere non eſt licitum, & quicquid recipitur pro tali venditione equidem iniuſtè ſumitur: ergo eſt reſtitutioni obnoxium, quam opinionem puto veriorem, & ratione illius iniuſtæ acceptionis & etiam iuſtitiæ legalis. Ad rationem in contrarium reſpõdetur, parem non eſſe emptionis rationẽ; nam mulier propriè non vendit illã malam actionẽ, ſed potius vt rẽ gratam faciat, & qui cũ ea rem habet, magis donat, quam emit; teſtis verò falſus propriè vẽdit, quod vendi nõ poteſt. Sexto: Quærere põt, an filius contra parentes in criminalibus teſtificari poſſit. Cõmunis opinio eſt dicentium, legitimè non poſſe; & probatur ex c. Si teſtis. 4. q. 3. vbi dicitur, teſtis idoneus pater filio, aut filius patri non eſt; & colligitur ẽt ex l. Parentes. C. de teſtibus. & §. Itẽ parentes: quam opinionem veram eſſe ſimpliciter non ſentio; nam in aliquibus ſaltem caſibus teſtimonium dicere tenetur, vt in crimine hęreſis, læſæ maieſtatis, proditionis Patriæ. Verum de hoc eſt etiam controuerſia inter doctores. Prima. n. opinio eſt aſſerentium, non obligari filiũ denunciare patrem, nec contra ipſum teſtificari; ſic Abulẽſis in c. 18. Deut. q. 3. & Simancus in inſti. cathol. tit. 29. num 26. & ſi ſequatur ſcandalum, vt Sylu. verb. denunciatio, & Bald. c. Cum nuncius, de teſt. cog. probatur. Si tibi voluerit frater tuus filius matris tuæ, aut filius tuus, vel filia, ſiue vxor, quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus, quem diligis, vt animam tuam, clam dicens eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos ignoras tu, & patres tui cunctarũ in circuitu gentiũ, quæ iuxta, aut procul ſunt, ab initio vſq; ad finem terræ, non acquieſcas ei, nec audias; Deut. 13

Ee neque

neque parcat ei oculus tuus, vt miſerearis,& occultes eũ; in quo loco non fit mentio de filio, vt patrẽ denunciet. Probatur etiam ex Glo. ſuper c.1.diſtin.30.deinde rationibus corroboratur. Omnes homines iacturam vitæ, famæ, honoris, & rerũ familiarium amiſſione,& ſcandala, quæ ſibi,& domui ſuæ,& cõſanguineis ſuis euenire poſſunt, naturaliter euitare tenẽtur; ſed omnes filij parentes denunciando, vel aduerſus eos teſtimonium ferendo dicta mala cauſarent: ergo. Secũdo nimis durum eſſe videtur, vt filius patrem denunciet de crimine hæreſis, vel cõtra eum teſtificetur, quia parentibus nimiũ debet: ergo. Secunda opinio eſt dicentium, teneri, vt D.Th. 22.q.26.ar.2.& 3. Alex.3.p.q.73.mẽ.4.art.2. in fine Alphonſus de Caſtro de iuſt.hæret.puni.c.vlt. Aug.verb. Teſtis nu.12. nam affirmãt, idoneos eſſe denunciatores; & teſtes in cauſis parentum, vt è contra, quando fidei correctio procuratur, vt etiam Nau.c.Inter verba 11. qõ.3. corrol. 66.nu.825.& ſeq. Salon.22.q.70.art.1.controuer.2.conc.3. Bannes.ibid. dub.1.in fine,& probatur ex D. Auguſt.lib.1.de doct.Chriſt.c.22. tom.3.& ex D.Hieronymo, relato c.Dia-
487 coni,d.93. dicente. In ſpectantibus ad cultum diuinum patri, & matri dicendum. Nõ noui vos, iuxta illud
Matt. 10 euangelij: Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Et D. Cyprianus in li.de exhor. martyrij c.5. vt 24.q.5. Si audieris, idẽ tenet, vt docent ẽt canoniſtę in c. literas.de præſum.& ĩ c. In omni negocio de teſti.& leges id fieri mandant, quando eſt hæreticus, aut proditor patriæ, vel coniuratus fuerit in principem, vt l.pen.ff.ad l.Iuliã. Maieſt. ergo multo magis in crimine hæreſis, quia offenditur diuina Maieſtas, argumentum per cap. Cũ ex iniuncto de hæret. Nam ſemper bonum commune præferri debet priuato; vnde pro ſolutione pono duas concluſiones. Prima: dummodo non adſint alij teſtes, qui cõmodè teſtificari valeant, & nomen filij teneatur occultum, & inquiſitor procuret, vt filio graue damnũ pro teſtimonio ferendo contra parentes non adueniat, filius contra eos in crimine hæreſis teſtificari poteſt. Eſt D.Thom. vbi ſup. Probatur. Cum duo iura cõcurrunt, quorum alterum eſt minus, quam alterum, ſemper minus eſt relinquendum; ſed hic ſunt duo iura naturalia: amor Dei,& parentum; & amor parentum eſt minus bonum, quam colere Deum,& ſuam legem conſeruare: ergo. Secunda: Quando parentum hæreſis eſt occulta, & ad eam amplectendam ſolicitant filium occultè, ſi correctionem parentibus profuturam illicò non exiſtimet,& filio præcauetur, vt dictum eſt in prima concluſione, eos accuſare, ac teſtimonium dicere contra ipſos teneri cenſeo, ne hæreſis ſerpat ut cãcer. Eſt Alexan. vbi ſup. dicentis, ſolum teneri, cum alios praua doctrina corrumpit, filius eſt alius à Patre, ideo illũ tũc poteſt accuſare, & ẽt D.Th. fauet 2.2.q.33.ar.7. in corpore, dicẽs. Quædam enim peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum, vel corporale, vel ſpirituale; puta ſi aliquis occultè tractet, quomodo ciuitas tradatur hoſtibus; vel ſi hæreticus homines priuatim à fide auertit,& c. Hãc doctrinam in praxi equidem eſſe ponendam exiſtimo ob periculum fidei; nam non eſt probabile credendum, vt parẽtes ſolummodo filium in hæreſim voluere cupiant; ſed etiã alios; vnde in hac re ſeruandæ ſunt leges inquiſitionis.

Ad locum Deuteronomij reſpondetur,

Digitized by Google

detur, quamuis filij nō recordatur, nihilominus facta patris mentione, conſequenter fit commemoratio filij implicitè: Si enim pater tenetur accuſare filium, non obſtante tanta dilectione, quantam Pater habet in filium(Maior enim communiter eſt dilectio in filios, quam filiorum in patres) igitur tanto magis accuſandus erit pater, reuerentia, illi debita, non obſtante.

Ad Gloſſ. reſpondetur non officere, quia ibi quærit, an magis patri hæretico ſubuenire teneatur, quam extraneo; & reſpondet, quod debemus præponere patrem extraneo, etiam ſancto, in ijs, quæ ſpectant ad opus miſericordiæ, prouidendo ei neceſſaria; & non habet, quod filius non poſſit denunciare patrem in crimine hæreſis.

Ad primum reſpondetur, magis teneri Deo, & bono publico, quam parētibus, & rebus familiaribus, & præſertim cum filij in his caſibus parentum non puniantur iuxta pœnas, a legibus taxatas, quia mitius agendum eſt cum ipſis, ne rem perdant ob crimina parentum.

Ad ſecundum reſpondetur, non fieri contra parentes a filio aliquid iniuſtum, quia in dictis caſibus magis Deo tenetur, quam illis; nam qui amat patrem pluſquam me, nō eſt me dignus. *Mat. 10* Septimo, quærere poteſt, quando teſtis ad reſtitutionem teneatur ex omiſſione teſtimonij.

Reſpondetur cū teſtis, legitimè vocatus, & iuridicè interrogatus, veritatem negat, quia iuſtitiam aduerſus, & charitatem agit, & omnia detrimēta inde ſecuta reſtituere obligatur, ita D.Th. 2.2.q.70.ar.1. Gab. in 4.d.15.q.6 ar.2 cōc.7. Ang. verb. teſtis, §.17 Syl.q.8. Sotus de iuſt. lib. 5.q.7.art.1. & in relect. de tegen. ſecr. mem.2.q.2. poſt tertiā conc. dub. 4. Nauarr. in Summ. cap.25. num.41. & in c. inter verba 11.q.3. cōc.6. corrol.64. num.713. & ſequen. Petr. Nauarr. de reſtit. lib.2. cap.3. poſt dub. 3. num.256. Salon 2.2. quæſt.70. arr. 1. controu. 3. conc. 5. Bannes ibid. dub. 3. Gregorius de Valentia tom. 3. diſputat. 5. quæſt. 14. Sayro in ſua claui lib.12. cap.19. num.25. Sed eſt difficultas, an ex iuſtitia, vel charitate adſtringatur: Sotus, & Nauarr. dicunt teneri ex iuſtitia; probant. Vocatus a Iudice parere tenetur, alias contra iuſtitiam ageret; ſed iſte eſt vocatus, & legitimè interrogatus, & veritatem omittit lædendo iuſtitiam, & partem; ergo ex iuſtitia reſtituere tenetur.

Alij contrarium aſſerunt, vt Salō 2.2. quæſt.70. art.1. controu. conc.3. Bañes vbi ſupra, Valentia punct. primo poſt tertiam conc. quia iudicis præceptum non adſtringit, niſi publicetur, & teſti applicetur, & pars nō habet authoritatem in teſte examinando, quia eſt priuata perſona. Pro ſolutione huius difficultatis, & aliarum, quæ in hoc caſu contingere poſſunt, nonnullas pono concluſiones. Prima cum teſtis a legitimo iudice vocatur, & ſecundum formā iuris eſt interrogatus, teſtimonium ferre tenetur; in rebus.n. licitis eſt iudici parendum; ſed teſtificari, qn̄ oportet, eſt res licita: ergo teſtis obedire deuincitur. Secunda: Quotieſcunq; de occultis criminibus interrogatur, de quibus nulla præceſſit infamia, vel alia iuris cauſa, teſtimonium dicere non obligatur. Vnuſquiſque tenetur defendere famam proximi: ergo tunc per ſuum dictū non obligatur infamare fratrem.

Tertia: Quando nullus interrogat, vel qui interrogat, nō eſt legitimus iudex, reſpondere non deuincitur; ſi teſtimonio ſuo proximū a morte vendicare valet, tunc id agere tenetur ex charitate. Proximū in periculo vitæ

Digitized by Google

lo vitæ conſtitutum, eripere eſt of-
ficium charitatis. Eripite pauperẽ,
Pſal. 81. & egenum de manu peccatoris libe
Prou. 18. rate; & alibi erue eos, qui ducuntur
ad mortem. Quarta extra cauſam
neceſſitatis liberandi inſontem ab
iniuria, vel rempublicam a pericu-
lo, ſolum cauſa condemnandi reũ,
nemo ſua ſponte in teſtem ſe offer-
re tenetur. Apud iudicem officere
proximo ſine ratione eſt illicitum;
verum iſte fratri ſinè ratione noce-
488 ret, ergo. Quinta, quando a iudice
vocatus, & legitimè interrogatus,
veritatem occultat, & parti damnũ
infert, mortaliter peccata, & ad re-
ſtitutionem tenetur; probo partem
primam Iudex eſt perſona publica,
& habet authoritatem interrogan-
di, igitur cum teſtem, iuris ordine
ſeruato, interrogat, teſtis ueritatẽ
ſub peccati lethalis pęna dicere
obligatur. Secunda pars eſt clara;
quoniam iniuſtè partem lædit di-
cto ſuo falſo, ergo, damnum reſar-
cire tenetur. Sexta, ſi teſtis ex iuſta,
& legitima cauſa abſit, & Iudicis ci
tatio, ſiuè mandatum ſibi non inno
tuit, non peccat mortaliter; immò
489 ſciens, ſe eſſe vocandum, & ſe abſcõ
dit, nè noceatur, contra charitatem
peccat; non tamen contra iuſtitiã,
& a reſtitutione immunis efficitur.
Prima pars eſt plana, quoniam cita
tio, & mandatum iudicis non obli-
gat, niſi publicetur, & applicetur, vt
diſt. 4. In iſtis ſecunda probatur. Si
contra iuſtitiam peccaret, id profe-
cto contingeret, vel quia alicui pce
pto ſui iudicis repugnaret, aut par
tem, cui fauiſſet, ſuo teſtimonio
priuaſſet; non primum: nam iudicis
mandatum non obligat, niſi quan-
do actu eſt propoſitum, & applica-
tum; ſed illi nõ fuit propoſitum, ne-
que applicatum, ergo. Secunda pars
probatur. Namque partem uerè nõ
expoliauit re ſua, quia pars ius non
habet in alterius teſtimonium, cum
ſit perſona priuata, donec iudicis
authoritate illud teſtimonium ipſi
applicetur. Si. n. Iudex cum ſuo dã-
no aliquem, ſibi ſubditũ, protegere
nõ tenetur, multo minus teſtis. Plu-
ra alia, ad teſtes attinentia, apud D.
Auguſtinum de mendacio ad Con-
ſentium. c. 13. tom. 4. & in Enchiri-
dion c. 18. tom. 3. & apud ſupra cit.
Doctores legere poterit. Hoc igitur
graue peccatũ, ſibi a Deo prohibi-
tum, fugiat, quoniã ex teſtimonio
falſo tria oriuntur pericula. Primo,
culpam grandem mortalem cõmit-
tit. Secundo, famam amittit, nõ cu-
rãdo de ſuo bono nomine. Tertio,
pęnam incurrit. Si ſteterit teſtis mẽ
dax cõtra hominẽ, accuſans eũ & c.
non miſereberis eius; ſed animã. i.
vitã, pro anima. i. vita, oculum pro Deut. 19
oculo, dentem pro dẽte, manũ pro
manu, pedem pro pede, vbi ut oẽs
pęnæ æqualiter falſo teſti reddan-
tur totum ferè hominẽ in ſuas par-
tes diuiſit. Teſtes aũt fideles liberãt
animas, & in die Domini bene ſibi
erit, quibus dicet dominus, vos te-
ſtes mei eſtis. Venite poſſidete re-
gnum meum, quod paratum eſt vo-
bis ab origine mundi.

CAP. LXXVI.

De concupiſcentia carnis circa vxorem proximi.

DEus hoc mandato Non concupiſces vxorẽ proximi tui, affectum carnalem ordinat in homine, nè excuſetur, quia cogitare potuiſſet, deſiderium circa res venereas non eſſe peccatum: quare vt id excludat, & neſcientem inſtruat, ait: Non concupiſces vxorem. i. quamcumq; mulierem, cũ apud Hebræos vxor, & mulier pro eodẽ vſurpetur.

Cum

Cum enim carò concupiſcat aduer-
ſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car
nem, & pugna ſit continua, & raró
victoria, vt hanc concupiſcentiam
refrænaret, præceptum dedit; ſed
quoniam duplex eſt concupiſcētia,
ſ.carnis, & oculorum, bona aliena
concupiſcentium, de prima hic ſer-
monem faciemus; de ſecunda autē
in vltimo præcepto. Concupiſcētia
carnis tribus modis, iuxta tres eius
principales motus, accipitur; Nam
aliqui actus non ſunt peccata, non-
nulli venialia, aliqui vero ſunt mor
talia. Nam primi motus concupi-
ſcentiæ vocantur primo primi, eo
quod infra limites naturæ, & ſenſua
litatis conſiſtūt, & nullo pacto a vo-
luntate dependent; etenim ſunt pro
priè quædam apprehenſiones natu-
rales ſimpliciter, & licet delectabi-
les, quia pulchritudo corporis mo-
uet oculos, & delectat, tñ illa dele-
ctatio nō eſt in voluntate, nec ab ea
procedit; ita.n.volūtas præuenitur
à tali actu, quod delectationē volū-
tariè non admittit, vt vidēdo mulie
rem, vel eā alloquēdo, motus primo
primi inſurgere poſſunt abſq; bene-
placito voluntatis, quia non ſunt in
noſtra volūtate. Secundo: Aliqui a-
489 ctus vocati ſecundo primi inſurgūt,
quos cum aliquali rōne homo in a-
nimo exortos aduertit, voluntas ap
petitui ſenſitiuo incipit præſtari aſ-
ſensū, vel ſi mouetur deſiderio ſur-
reptitij conſenſus ad proſequēdum
illum in opus, ſed tñ nullum iſtorū
plenè deliberat; ſed permittit, cōcu
piſcētiam morari cum quadā moro
ſa delectatione; ſed nō cōpleta, erit
veniale peccatū, quia iſti motus nō
ſunt adeò in noſtra poteſtate, vt pec
cata mortalia exiſtant; nam illis cō-
pletè non aſſentit, niſi interpretati-
uè conſenſum pręſtaret, qm̄ tunc vo
luntati ob negligentiā imputantur,
quę nō prohibuit, & eos nō excluſit.
Tertio ſunt a lij actus, qui concupi-
ſcentia carnis propriè vocantur; nā
per deliberatum conſenſum volun-
tatis perficiuntur, hoc nono manda
to prohibiti, quia verè ſunt peccata
mortalia. In hoc itaq; præcepto pro
hibetur primo omnis conſenſus vo-
luntatis in quęcumq; venereū actū,
ſexto mādato cohibitum. Vnde tot
peccata cordis, quot ſunt peccata o-
peris ſexto mandato vetita, in hoc
quoque prohibentur. Secundo non
ſolum uoluntatis conſenſus in res
carnales prohibetur; verum & opus
carnis, & etiam conſenſus volūtatis
in delectationem, ad tale opus incli
nātem. Homo.n.opus opus extrinſe
cum nollet; puta fornicationem; il-
lā tñ delectationē libidinis delibe-
ratè vellet, per quā ſuus affectus ad
huiuſmodi opus prohibitum per ſe
inclinatur. Namque ob aliquod pe-
riculum non vult fornicari in ea, tñ
vult animo deliberato de fornica-
tione cōſiderationē habere, & ea ob
lectari, quod eſt mortale. Tertio nō
ſolū conſenſus in operationē, & de-
lectationē prohibetur, ſed oēs quo-
que guſtus, & mali modi, quib. aliā
perſonā, non ſibi matrimonio cōiū
ctam, ſolicitat ad luxuriam per nu-
tus, literas, internuncio, munera,
adulationes, promiſſiones, & mēda-
cia, vel hmōdi alia. Quarto nō ſolū
excluduntur amplexus, oſcula, & cę 490
teri actus, carnalē copulā præceden
tes; ſed ēt illorum delectatio. Ad co
gnoſcendum verò, qn̄ ſit peccatum
mortale, aliqui tradūt has regulas.
Prima nullū eſt lethale pctm̄ abſq;
cōſēſu libero rōnis, vero, vel inter-
pretatiuo, cū ratio habuit ſufficiens
tēpus deliberandi, & refugiēdi ea,
quę puigil euadere adſtringebatur.
Secūdo: Cōſēſus in delectationē lu-
xuriæ circa obiectum, ſibi prohibi-
tū, eſt mortale, ſiue ſit in cogitatio-
ne, viſu, nutibus, tactu, aut in operis

 exple-

expletione . Tertia,quando illece-
bras reprimere adſtringitur,& non
coercet , tunc ad pœnam moralem
imputatur ; qui enim amat pericu-
lum,peribit in illo. Quarta nullum
deſiderium illicitæ rei , exercitum
tantummodo ſub conditione , eſt
mortale; per accidens autem poteſt
eſſe lethale, propter appetitus ſenſi
tiui nimiam commotionem , quam
ſcienter venenatas vires acquirere
permittit . Cæterum in actibus pri-
mo ſecundis difficilè cognoſcitur,
qñ ſit mortale, aut veniale; quia il-
larum conſumptio in quadam mo-
ra conſiſtere videtur, de qua ſciſci-
tari poteſt, quanta ſit illa ſingulari-
ter, per quam ex venialibus morta-
lia fiunt ; vtrum ſit mora vnius ho-
ræ,vel mediæ,aut longioris tempo-
492 ris ſpacij. Reſpondetur moram ani-
maduerti debere iuxta conditio-
nes , & perſonarum inclinationes ,
quare id potius a conſcientia deter
minari debet,quam ab horis. Vnde
quando conſcientia animaduertit ,
non mediocrem læſionem ex dele-
ctatione moroſa ſibi accedere , atq;
conſenſus, vel contemptus ſuperue
niat , tunc illam delectationem ex-
pellere obligatur,alioquin mortali
ter peccat . Si autem aliquando ob
varias affectiones , ac turbationes
non conſideret,tunc peccatum fate
ri debet,& eius pœnitere,quoniam
animaduertere tenebatur. Ad faci-
lius etiam percipiendum , quando
peccet mortaliter circa actus pri-
mo ſecundos,alia adiungo.Cum.n.
delectatio percipitur,aut illicò reij
citur, aut retinetur ; ſi protinus ex-
pellitur,eſt veniale; ſi verò retinet,
id tripliciter fieri cõtingit; aut quia
placet illa delectatio,ſiue operis cõ
ſumptio,ita vt volũtas ei præſtet aſ-
ſẽſum,& ẽt operationi,ſi adſit facul
tas,tunc eſt plenus conſenſus, & le-
thale peccatum;vel oblectatio arri-
det , ſed tamen peccati conſumptio
diſplicet,tunc eſt mortale, quia de-
lectationi cõſentit;licet ſemiplenus
cõſenſus eſſe videatur;aut diſplicet
vtrũque. ſ.ipſa interior delectatio ,
& operis cõſumptio,& illam expel-
lit,non eſt mortale: Si autẽ non ad-
uertit,nec cauet periculum, ſed mẽ
tẽ in huiuſmodi cogitationibus re-
uoluit, aliqui dicunt, peccare mor-
taliter, quia licet ibi nõ ſit verus cõ
ſenſus completus , eſt tamen inter-
pretatiuus : aliqui autem negant,il-
lam negligentiam reprimendi eſſe,
mortale,vbi eſt diſplicentia,quam-
uis non conſideret; nihilominus ab
huiuſmodi caueat, quia periculo ſe
exponit. Conſenſus autem interpre
tatiuus eſt , cum ratio iam perpẽdit
delectationem inſurgentem, & con
ſequens dãnũ,& non expellit,vel a-
ctũ diſſenſus non elicit, quia niſi re
ſiſtat , conſentire vr̃ vt declaraui li.
1.c.2. Sed ſciſcitari poteſt , ſi carnis
delectationes cum aliqua imagine-
tur,quam vellet eſſe ſuam vxorem ,
nulla lege ſibi copulari prohibẽte,
& hac delectatur, nolens tamẽ car-
naliter delectari,niſi eſſet vxor ſua,
peccat nè mortaliter huic delecta-
tioni conſentiendo? Reſpõdetur, ſi
antequam ſit vxor, exardeſcit, & de
lectatur , mortale committere põt ,
aut veniale;ſi.n.vehemens erit libi-
do,& conſenſum completum,vel in
terpretatiuũ exhibebit,eſt mortale;
ſi verò non præſtabit,erit veniale.
Hoc igitur pc̃m in naturali concu-
piſcentia profundas radices hñs, &
facilè amplexendũ, diligenter deui
tet ; nã huius concupiſcentiæ multi
ſunt gradus,per quos ad mortẽ ani-
mæ progreditur. Primus eſt diſpoſi- 493
tio,vt ſunt actus primo ſecundi, qñ
ſunt veniales. Secũdus eſt cõſenſus
interpretatiuus ĩ malã operationẽ,
q̃ faceret,niſi impediretur. Tertius
eſt conſenſus verus , & expreſſus.
Quar-

Quatus eſt conſenſus in opus nefarium, quod ageret, ſi opportunitas daretur. Quintus eſt operis, & intẽti conſumptio. Sextus eſt cõſuetudo peccandi. Septimus eſt deſperatio, & cordis obduratio. Cõtra quã pro ponere debet temperantiã, & fugere conſortia mulierũ, & carnẽ ieiunijs, & flagellis corrigere; nã ſine Cerere, & Baccho friget Venus; qm̃ cõcupiſcentia eſt ad inſtar equi, & muli; quę niſi freno, & chamo corrigatur, ab illa facillimè præcipitatus in infernum cadet.

CAP. LXXVII.

De concupiſcentia rerum proximi.

IN hoc nouiſſimo mandato concupiſcentia oculorum, aliena bona deſiderantiũ, prohibet' ibi. Non cõcupiſces rẽ proximi tui; non ſeruũ, nõ ancillam, non bouẽ, nõ aſinum, nec oĩa, quæ illius ſunt. Cõtra quod mandatum eodem modo facere poteſt, quemadmodũ & in nono fuit explicatũ. Nãq; oportuit, vt ſpeciatim etiam concupiſcentia rerum alienarum prohiberetur, quia horũ obiecta mouent hominem per ſe ad illecebras; & delectatio deſiderii carnalis, & res alienas habendi, præ ſe ferunt rõnẽ vtilis, & delectabilis, in quibus ſuperãdis eſt particularis difficultas. Quare cũ obiecta, cõcupiſcẽtiã mouentia, habeant rõnem boni, & vtilis, in quod homo facilè inclinatur ratione corruptę naturę, & obiectorum vtilium, eundem cõ mouentium, huiuſmodi præcepta, concupiſcentiam prohibentia, tradere oportebat: cõtra verò hoc præceptũ vltimum mortaliter peccat,
494 qñ inordinatè rem notabilem alienam concupiſcit contra iuſtitiam, dixi inordinatè; nam cupiens alienã per hæreditatem, emptionem, permutationem, vel per licitum modũ, non peccat mortaliter: dixi notabilẽ. ſ. quantitatẽ, mortale conſtituẽtem: dixi contra iuſtitiã; quia quicũque facit iniuſtitiam, agit contra præceptum legis Dei; nam illud reducitur ad aliquod mandatum, prohibens illam actionem, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 59. ar. 4. & q. 158. art. 5. quando autem inordinatè concupiſcit, ſed parum, venialiter tantummodo peccat. vt D. Th. ſupra.

CAP. LXXVIII.

De pœnis homini infligendis, ſi hæc præcepta non cuſtodierit.

CVnctus autẽ populus videbat voces & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem, & perterriti, ac pauore cõcuſſi ſteterunt procul, &c. Hmõdi ſignacarè innuebãt, pęnas inferni, hãc legẽ nõ cuſtodientibus poſt mortem infligendas, quæ ſunt in triplici differẽtia; nam aliquæ ſunt exteriores, 495
& ſenſibiles, nonnullæ interiores, reliquæ vero ſunt, quas habent reſpectu ſuperiorum, quæ omnes ad quatuordecim reuocari poſſunt. Prima eſt locus inferni, qui iuxta 496
D. Greg. ſententiam 4. dialog. c. 42. eſt in medio, & concauo terrę latiſſimus, orbicularis, & pfũdiſſimus, perpetuo duraturus. Secunda; ſunt tenebræ exteriores, ligatis manibus, *Mat. 22*
& pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Tertia eſt calor ignis; Ite, maledicti in ignem æternum qui ardebit vſque ad inferni 25.
nouiſſima, deuorabitque terram, id eſt carnales, ac terrenos peccatores. Quarta eſt maximum frigus, Tranſibunt enim de aquis niuium ſine *Iob. 24.*
refrigerio ad calorem maximum cum dolore incredibili. Quinta, pęna ex omnibus elementorum pu-

toribus ſibi accedet; etenim purga-
buntur, & feces eorum ab inferno
deglutientur. Sexta, quo ad viſum
multiplices dabunt pœnas; etenim
fletu magno flebunt: nam corda
eorum maximè reſtringentur; fle-
497 tus enim & cordis reſtrictio ex tri
ſtitia, & ſenſus pœna, ob conſtrictio
nem panniculorum cerebri, ex cor
dis reſtrictione proueniens, quia
panniculi cerebri per præfatos ner
uos, ac venas concurrunt ad cor, vt
cum extremitates ſuorum ventricu
lorum conſtringit, tunc panniculi
cerebri, & cætera membra contra-
huntur, in quæ panniculi, venæ, &
nerui diffunduntur, ex quo toto cõ
ſequitur inordinata diſtractio figu
ræ, & ſitus in facie, quæ in fletu
damnatorum reperientur, lachry-
marum effuſione excepta. Septima
pœnas dabunt in auditu per claras
punitorum lamentationes, & blaſ-
phemias: crudelis enim erit in dam
natis blaſphemia vocalis, ſicut in
ſanctis oratio vocalis erit ſanctiſſi-
Apoc. 16 ma. Aeſtuauerunt homines, ſcilicet
damnati, & blaſphemauerunt Deũ
verum, quia exiſtentes in inferno
malam voluntatem retinent, & iu-
ſtitiam Dei deteſtãtur blaſpheman
tes. Octaua, punientur in guſtu, vt
de Epulone habemus, dicente, mit-
Luc. 16. te Lazarum, vt intingat extremum
digiti ſui in aquam, vt refrigeret lin
guam meam, quia crucior in hac
flamma. Nona, punientur ſulphure,
& alijs fœtoribus, atque putoribus
inexplicabilibus. Decima, pœnas
dabunt in tactu ardentiſſimo igne,
qui miniſtrabitur a dæmonibus,
qui eos torquebunt, & complicati
a damnatis ſimul comprimentur,
& ita erunt conſtricti, vt quaſi oẽs
in inferno poſiti; & mors depaſcet
Psal. 48 eos. Vndecima pœnas luent per
oppoſita dotibus Beatorũ quatuor
modis.

Primo, quia illorum corpora
erunt deformia ob illos defectus,
qui naturaliter conſequuntur ex
principijs naturalibus, vt eſt graui-
tas, ac tarditas, & huiuſmodi.

Secundo, erunt valdè paſſibilia,
quoniam ſuis mẽbris integra erunt,
atque viuacia, & maximè ſẽſibilia.

Tertio, erunt obſcura, ac tarda.

Quarto, erunt craſſa, quamuis
carnes validas habuerint ad com-
burendũ; ſed nõ moriendum. Duo-
decima, eſt quædam deformitas, au
reolis opppoſita; nam qui in malis
inſignes fuerunt, caracteres habe-
bunt deformiores, vt ab alijs ſecer-
nantur. Decimatertia eſt perpetua
ſocietas oĩum dæmonum, & ſcelera
torum hominum, quorum aſpectu
continuo, & perpetuo angentur.
Decimaquarta eſt priuatio viſionis
corporis Chriſti, quẽ trãſfixerunt,
& in hac vita cognoſcere abnuerũt,
cuius pulchritudo conquieſcere fa
cit oculorum viſionem, auditus, &
aliorum ſenſuum inclinationes, tã
exteriorum, quã interiorum; vnde
damnatis remanebit quædam ſitis
naturalis, quam per Chriſti huma-
nitatẽ explere valebant. Interiores
verò pœnæ quò ad concupiſcibilẽ
quinque erunt. Prima, eſt ſenſus
cõis: nã per oculos ſenſum cõem ea 498
ingredietur, quæ in ſexta pęna enu
meraui, & in ſeptima; namque oẽs
ſpecies illæ peruerſæ in ſenſũ cõem
cõgregabuntur, quibus maximè pu
niẽtur. Secundo ad imaginationem
introibunt, quibus ĩ hoc ſæculo ma
ximè delectabantur; nam imagines
amariſſimæ venient in eũ, & dolore
pleno dicet. Vtinã tot ſerpentes vi-
diſsẽ, & pro ebrietate aq̃ guſtaſſem;
& ſic iuxta diuerſas delectationes,
in hoc mundo illicitè habitas, ima-
ginatiua plectetur.

Tertia ad phantaſiam viſiones
horribiles deuenient, vt tot mala,

quot in inferno erunt horribilia,
illam continuò crucient.
Quarta, ad æſtimatiuam inexpli-
cabiles dolores traducentur; nam
percipiens, aliquem alium damna-
tum a dæmonibus torqueri, maxi-
mè timebit, ſibi protinus eundem
dolorem affuturum.
Quinta, memoria ſenſitiua reti-
nebit mala, iam dum viueret in ſe
recōdita, & ſupernorum, tanquam
mala, ſibi obfutura, continuò remi-
niſcetur. Quo ad iraſcibilem, maxi-
mum odium contra Deum, Ange-
los, & ſanctos eius, habebunt; nam-
que ſicuti Beatis in patria erit perfe
ctiſſima charitas, ita in dānatis erit
499 perfectiſſimum odium; nam de om-
nibus bonis dolebunt, & ſuper om-
nibus malis gaudebūt; ſed quidem
500 ſinè lætitia illorum. Concupiſcibi-
lis quoque punietur, & tandē erunt
ignari, ac tamquam aſini, quia de
cœleſtibus nullam habebunt cogni
tionem, & in æternum ferent one-
ra inſupportabilia. Verum dubitari
poteſt, vtrum infernus verè repe-
riatur; ita vt ſit locus in concauo
terræ poſitus.
Prima opinio eſt negantium, vt
refert D. Auguſtinus lib. 2. de ciuit.
Dei, cap. 13. tom. 5. Probatur. Omnis
pœna diuina, vel a legibus poſita,
ratione correctionis, & emēdatio-
nis adhibetur, vt homo reuocetur
ad virtutis profectum; ſed poſt hu-
ius ſeculi tranſitum dæmones, &
damnatos, ex contēplatione pœnæ
æternæ peccatorū non pœnitebit,
nec peccare ceſſabunt, ergo maior
Pſal. 77 probatur. Cum occideret eos, quę-
rebant eū, & reuertebantur, & dilu
culo veniebant ad eū; & alibi: Imple
Pſal. 82. facies eorū ignominia, & quærent
nomen tuū domine. Et ex D. Greg.
lib. 4. dialog. cap. 39. relato in capit.
Qualis hinc quiſq; egreditur, diſt.
25. Quod dictum de ingredientib.
aīabus in ſenſu damnationis, vel ſa-
lutis intelligi oportet, ità videlicet
vt mortalis culpa, hic per pœniten-
tiam, aut baptiſmum deleta, ad
iudicia, nunquam deletura, neque
remiſſura differtur. Secundo, qui-
dam Philoſophorum, & Poetarum
locum omni genere pęnarum, &
miſeria plenum, ſubtus terram eſſe
finxerunt, eoque deſcenſuras perdi
torum animas ſine fine cruciandas,
ſed hoc aſtruerunt ob timorem ty-
rannorum, vt à ſubditis timeren- 501
tur, vt Cicero lib. de de natura Deo
rum refert. Quidam totam de Dijs
immortalibus opinionem factam
eſſe dixerunt ab hominibus ſapien-
tibus, & cauſam affert, & rationem,
vt quos ratio non poteſt, eos ad of-
ficium religio duceret; & in lib. 3.
Inuectiuarum contra Catilinam
inquit. Itaque ut aliqua in vita
formido improbis eſſet poſita,
apud inferos quædam illi antiqui
ſupplicia impijs conſtituta eſſe vo-
luerunt. Tertio, Origenes arguit.
Miſereris omnium domine, & nihil Sap. 11.
eorum odiſti, quæ feciſti; ſed inter
omnia etiam damnati annumeran-
tur, quorum in fine mundi Deus
miſerebitur, & probat ex illo, Ho- Pſal. 35.
mines .i. rationales creaturas, & iu-
menta .i. dæmones, ſaluabis domi-
ne. Quarto arguitur ex doctrina
D. Anſelmi lib. Cur Deus & homo,
dicentis, non eſſe iuſtum, vt Deus
creaturam rationalem, quam fecit
ad Beatitudinem, omninò perire ſi-
nat; ſed inter creaturas rationales
damnati etiam percenſentur. Et di-
cit etiam Apoſt. vult omnes ho- 1. Tim. 2
mines ſaluos fieri: ergo omnes ſal-
uabuntur. Hæc opinio eſt falſa,
& hæretica, ab omnibus fugienda;
nam ſacræ ſcripturæ, & rationi, vt
patebit, eſt contraria. Alij vero
tenent, damnatos igne perpetuo
ſemper eſſe cruciandos. Probatur,
Datan,

nu.16 Datan,& Abirō abſorpti ſunt in infernum viuentes, vt Chriſtus inquit. Ite maledicti in ignem æter-
502 num. Vbi enim in natura reperitur vnum oppoſitorum, inuenitur & alterum, vt ſecundo cœli,& 11.metaphyſicæ; ſed iuxta philoſophorū ſententiam reperitur locus, vbi eſt abſentia omnis contrarietatis, & præſentia totius pulchritudinis, vt patet de nouem cœlis mobilibus, ab omni cōtrarietate ſecluſis, ad quos aſcendunt animæ beatorum ad mētem Platonis. Aut ſecundum alios adinuenitur locus, & aliqua regio in ſuperficie terræ temperatiſſima, in orientis dextera parte ſita; quæ dicitur Paradiſus Terreſtris, ſeu voluptatis: ergo locus ex oppoſito, aliqua regio ſubtus terram, in centro terræ, circundans medium mundi, quæ regio eſt igne plena,& tenebricoſa, omni influxu cœleſtis luminis priuata, ex eo, quòd elementum terræ, hanc regionem circunſtans, eſt ſimpliciter opacum, in qua omne malum ſine omni bono conſiſtit. Secundo, in omni opere Dei miſericordia, & iuſtitia relucet: Omnes enim viæ Domini miſericordia, & veritas, id eſt iuſtitia; ſi enim eſſet iuſtitia abſq; miſericordia, eſſet immanis; & ſi eſſet miſericordia abſq; iuſtitia, reputaretur inſipiens, ergò iuſtitiam ſuam refulgere oportet. Tertio, in dubijs tutiorem ſemitam præeligere expedit, vt Canoniſtæ docent in cap. Ad audientiam de homi. volunt. & in c. Illud de cler. excom. & in cap. Iuuenis. de ſponſ. & matrim. Ideo cum ſit verius, & rationi magis conſonum, vt mali, qui in hoc ſeculo abſque timore mala perpetrant,& hic non puniuntur, alibi, ſcilicet in inferno, poſt mortem perpetuo caſtigentur. Non enim conuenit, vt de malis præmiū reportent, quia nullum malum impunitum, neque bonum irremuneratum. Quarto, Chriſtus poſt mortem minatur infernum malefactoribus. Ibunt hi in ſupplicium æternum. Iuſti autem in vitam ęternam, Mat. 25
& Iob. Tenent tympanum, & citharam,& gaudent ad ſonitum organi, ducunt in bonis dies ſuos,& in puncto ad inferna deſcendunt, ergo datur locus inferni. Sed contra dicere poteſt, Chriſtum eſſe minatum infernum, vt malos deterreret, & ad bonum reuocaret, non vt pœnas æternas infligeret. Reſpōdet D. Gregor. 4. dialog. cap. 43. ſi eſt falſum, quòd Deus minatur, vt ab iniuſtitia corrigeret, etiam falſa pollicitus eſt, vt ad iuſtitiam prouocaret; ſed quis, etiam inſanus, hoc dicere præſumat? quia ſi Deus minatus eſt, qđ non erat impleturus; tunc cum aſſereipſum miſericordem volumus, eum fallacem eſſe (quod nefas eſt) prædicare compellimur. Et D. Hieronymus ad Pāmachium. An putamus, fratres, quòd iocando prophetæ prædicent, ridendo loquantur Apoſtoli, Chriſtus iudicium infantiliter cōminetur? Sed ioci nō ſunt, vbi ſupplicia intercedunt. Quinto, ſi in alia vita non eſſet infernus, vbi perpetuas pœnas damnati luent: ſequeretur, vt in pręſenti vita vnuſquiſque vitia ſequi;& illicita amplecti debeat, cum homo ſit pronus ab adoleſcentia ſua ad malum, & nullum perpetuò ſit paſſurus damnū; ſed hoc eſt maximè abſurdum. ergo. Quare ſecundum veritatem ſcripturarum, & authoritatem ſanctorum,& rectam rationem, infernum eſſe confitemur.

Ad primum reſpondetur, declarando maiorem; nam pœna dupliciter conſiderari poteſt: vno modo, vt eſt temporalis, & viatoribus infligitur ad profectum: alio modo, vt eſt æterna, & iam mortuis damnatis

natis applicata, & inflicta. Primo modo Deus aliquos punit in hoc ſeculo, vt eos a malis reuocet. Secũdo modo punit damnatos perpetuo, vt iuſtitia locum habeat. Loca ſcripturæ intelliguntur de pœnis, in hoc ſeculo inflictis, & etiam D.Greg. ita explicari debet.

Ad ſecundum reſpondetur, non eſſe mirum, ſi Philoſophi, & Poetæ hæc, & alia fidei myſteria, non cognouerunt, quia carebant lumine fidei: Vnde poſtea propter publicã vtilitatem tantummodo eſſe infernum finxerunt; ſed cum dentur media congrua retrahendi hominem a vitijs ad virtutes, vt ſunt exhortationes, eruditiones, increpationes, bonorum promiſſiones, comminationes pœnarum, tam præſentis, quam futuri ſeculi; ideo non erat neceſſarium fingere huiuſmodi, ſicuti in argumento habetur.

503 Ad tertium reſpondetur, dæmones numquam eſſe ſaluandos, quia id eſt Angelis caſus, quod hominibus mors; at homines ſi in peccato mortali obierint, poſt mortem nulla eſt redemptio illorum. Vbi enim
Eccl.11. lignum ceciderit, ſiue ad auſtrum, ſiue ad aquilonem, ibi erit; & in inferno nulla eſt redemptio; ſed ſem-
Iob.10. piternus horror inhabitat.

Quapropter Angeli poſt caſum facti ſunt immutabiles, & cõſequenter irreparabiles, de quibus dicitur: Et diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris; vbi & beſtia, & pſeudopropheta cruciabuntur die, ac nocte in ſecula ſeculorum, æternitas intelligitur ſicut in illo verſiculo, ſicut erat in principio, & nunc, & ſẽper, & in ſecula ſeculorum. Amen. Nam ſi dæmones, & damnati in fine ſaluarentur, de voluptatibus ad voluptates, & de concupiſcentijs ad concupiſcentias continuò ſe applicarent, quia tandem a pœnis liberarentur; & ſic poſtremò in terra, & in cœlo glorioſiſſimi eſſent, & apparerent, quod eſt impoſſibile, & omni rectæ rationi contrarium. Et illa authoritas prima ſic intelligitur, ſcilicet omnium eorum, quos dignos diuina miſericordia præſciuit, ac prædeſtinauit; vel dicatur, illam diſtributionem intelligi pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, vt diffuſius in reſp. ad vltimum declarabitur: Et ad illud pſalmi, & ſimilium, reſpõdetur intelligi de ijs, qui ſunt vaſa miſericordiæ, quia ipſi, non ſuis meritis; ſed Deo miſerante liberantur.

Ad dictum Anſelmi reſpõdetur, illum locum intelligi debere de natura rationali ſimpliciter, & abſolutè, vt ſit ſenſus. De natura Angelorum, & de natura hominum vniuerſaliter non eſt iuſtum, omnes perire ſecundum miſericordiam Dei; ſed nihil prohibet, aliquem illorũ perire, & aliquem ſaluari.

Ad vltimum reſpondet. D.Augu 504
ſtinus exponendo authoritatem primo, vt ſit diſtributio accommoda ſecundum hunc ſenſum; Deus vult omnes ſaluos fieri, non quia nullus ſit homo, quem ſaluum fieri non velit; ſed quoniam nemo ſaluetur, quem non velit fieri ſaluum. Vel ita exponitur, vt fiat diſtributio pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, i. Deus vult de quolibet ſtatu hominum ſaluos fieri mares, & fœminas, paruos, & magnos, chriſtianos, & gentiles. Aut cum Damaſceno lib. 2. c. vlt. dicitur, voluntatem diuinam diuidi in voluntatem antecedentem, & conſequentem, & quia voluntas antecedens non ſemper impletur; iccirco non omnes ſaluantur. Verũ cum Dei voluntas ſit ſumme ſimplex, diuerſitas, & mutatio in ea in-

ueniri

eſſe ſpeciei, ergo eadem ratione omnis ignis eſt idem ſpecie. Quotieſcũque ſenſus literalis ſcripturæ ſacræ contradictionem, vel impoſſibilitatem non includit, iuxta illius propriam intelligentiam explicari, & intelligi debet; ſed eſſe ignem propriè non implicat; nam videmus ignem ex montibus exhalare, ergo.

Ad Auicennam reſpõdetur, fuiſſe in errore, & exemplum non eſt ad rem, quia per apprehenſionem imaginatiuæ tunc animus principaliter, & finaliter nõ affligitur: Et ad aliud dicitur, quamuis ille per apprehenſionem multum patiatur, tamen magis penam ſentit, quando iugulatur, aut interficitur; ſicuti et dæmones, & animæ damnatorum ignem apprehendendo cruciantur, magis tamen quando igne concremantur.

Ad rationem reſpõdetur, ignem agere in ſpiritus tanquam diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum; ſed contra hoc obiicere poteſt; agens debet eſſe præſtantius paſſo, ignis autẽ corporeus non eſt præſtantior ſpiritu. Confirmatur ex Ariſtotele primo de generatione, aſſerente, corpus non agere, niſi per contactum, corporeum autem non poteſt tangere ſpiritum, quoniam illa tantum ſe attingunt, quorum extrema ſunt ſimul phyſicè, ſpiritus autem, & animæ ſunt indiuiſibiles, & vltimum non habent, ergo. Secundo, illa ſolum agunt, & ad inuicẽ patiuntur, quæ communicant in materia; ſed ignis corporeus non communicat in materia cum ſpiritualibus. Tertio, agens corporeum non operatur in re remota, niſi quod agit in media; ſed dæmones, & animæ damnatorum ſunt extra loca inferni quandoque, ergo. Corroboratur auctoritate Tertulliani in Apologetico primo li. c. 46. dicentis. Ideò in iudicio repræſentabuntur corpora, quia neque pati poteſt quicquã anima ſola ſinè materia ſtabili, id eſt carne; & quod omnino de iudicio Dei pati debent animæ non ſinè carne meruerunt, infra quam omnia egerunt; & Lactantius lib. 7. cap. 21. inquit. Cum animæ nihil habeant ſolidum, & contrectabile, a ſolidis, & corporalibus nullam vim pati poſſunt; ſed quia in ſolis ſpiritibus viuunt, a ſolo Deo tractabiles ſunt, cuius virtus, & ſubſtantia ſpiritualis eſt. His falſis non obſtantibus eſt tenendum firmiter, dæmones, & animas damnatorum igne puniri, atque comburi, vt patet de illo Epulone Tantalo nuncupato, vt in collationibus Patrum collatione Abbatis Panutij. Et ex illo. Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, ergo & animæ damnatorum puniuntur, quæ ſunt ſpiritus; & licet ignis inferni, vt docet Diu. Thom. in 4. diſtinct. 44. art 4. ſit verè ignis corporeus, non tamen animas corporaliter affligit; ſcilicet vt eas per modum corporis concremet, & affligat; ſed ſecundum virtutem, illi a Deo collatam; & ſpecialiter quatuor modis, primo in detinendo ſiue in alligando, quod ſuperiori virtute illi conceditur, & quatenus eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Secundo penam infligit retardando, vel impediendo executionem propriæ voluntatis, nè ipſa operari poſſit vbi vult, qñ, & ſecũdum quod vult. Tertio, infert penam ſubiugando Nam ſicut anima beata per hoc, quòd coniungitur Deo, remuneratur; ita p hoc, quòd peccator coniungitur, & ſubijcitur infimis rebus, ſcilicet igni, & alijs penis, & cruciatibus punitur. Quarto ignis penam infligit dæmonibus,

Luc. 16.
506

monibus, & animabus concremando, & inimicitias exercendo; nam vt apprehenditur nocet, vt applicatur inflammat, & cruciatur.

Ad primum reſpondetur, licet anima ſit ſimpliciter nobilior corpore, tamen ille ignis, vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, cuius virtute operatur, eſt præſtantior, ſcilicet quo ad illam actionem: & ad illud philoſophi reſpondetur, quamuis inter animā, & corpus non ſit aliquis contactus phyſicus, tamen inter eos eſt aliquis contactus virtutis; & propoſitio Ariſtotelis eſt vera tantum de eo, quod patitur ab agente per modum influxus corporei; ſed ignis agit vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, cui fuit collata virtus, vt in rem ſpiritualem agere poſſet; & per hanc reſponſionem ſatisfacit rationi, ex Ariſtotele deductæ.

Ad tertium reſpondetur, dæmones, & animas damnatorum, numquam eſſe extra infernum, niſi ex diſpenſatione diuina, vel ad exercitiū electorum, aut ad eorum inſtructionem; vbicumque extra infernum reperiantur, nihilominus apprehendunt ignem inferni, vt eis in pęnam præparatum: Quare cum iſta viſio illos immediatè affligat, quocumque in loco ſint, ſemper patiuntur ab eo, veluti captiui, extra carceres exiſtentes, a carcere quodammodo affliguntur, dum ſe ad carceres dānatos ſciunt: Quare diabolus, & animæ damnatorum, vbicumque inueniantur, ſecum portant tormenta ſuarum flammarum.

Ad Tertullianum reſpondetur, negando ſuum dictum, quia Deus tantam virtutem illi igni contulit, 507 vt diuinæ iuſtitiæ inſtrumento ēt ſpiritualia cruciarētur. Et cum dicitur, quod animæ nil meruerunt ſine corpore, id etiam negamus; nam iuxta veram doctrinam tenetur, quòd actus animæ in merito, vel demerito, actiones corporum dupliciter præcedunt, ſcilicet quo ad tempus, & valorem. Nam quò ad tempus propoſitum benefaciēdi, priuſquam executio habetur, & omnis bonitas, vel malitia, actibus exterioribus corporum aſcribitur, ratione voluntatis, a qua prius trahunt originem, & habent formam.

Ad illud Lactantij dicitur, eſſe falſum, ideò illum negamus, ſicut etiam in cæteris ſuis erroribus recuſamus. Inſuper depoſcere poteſt, an corpora damnatorum, animabus coniuncta, poſt vniuerſale iudicium perpetuo ſubſiſtere poſſint in illis flammis, ita vt non conſumantur. Aliqui, iuxta doctrinam philoſophi, nō poſſe dixerunt, quia omnis paſſio facta magis abijcit a ſubſtantia, & cōtinua tandem conſumit; at corpora, poſt vniuerſale iudicium animabus cōiuncta, cum naturaliter non ſint incorruptibilia, vt corpora cæleſtia, nec per gratiam, vt fuiſſent corpora primorum parentum, ſi peccatum non commiſiſſent, nec per vnionem hypoſtaticam, vt Chriſti corpus glorioſum, nec per gloriam, vt corpora ſanctorum poſt reſurrectionem: ergo demum ab igne deſtruentur, & conſumentur. Alij verò, non conſumi aſſeruerunt, quia exuſtio illa eſt intētionalis, & non realis, quoniam ſicut in alijs quatuor ſenſibus non reperitur actio, niſi intentionalis. in aure enim eſt ſonus, non tamen illam immutat, ſic in ſenſu tactus eſt actio intentionalis, quia animæ damnatorum ignem illum intentione percipiunt. Vtraque ſententia eſt falſa, & a chriſtianis auribus tollenda; nam (vt ſupra probatum fuit)

fuit) ignis in inferno realiter exiſtit, qui in ſpiritualia agere poteſt, vt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, ad hoc ordinatum: Quare dicendũ eſt, corpora damnatorum comburi,& non conſumi;quoniam prima, & principalis cauſa eſt diuina iuſtitia,& virtus, illi igni collata,vt cõburat;ſed non abſumat. Namque diuina iuſtitia vnam actionem ab altera ſeiungit,licet ſecundum naturam vna ſine altera eſſe nequeat; ſeparat enim corruptionem a continua exuſtione, vt viſum fuit in rubo ardente, & non comburente, & in camino ignis,in quo illæſi permã ſerunt iuuenes poſiti. Alia etiam ratio naturalis coadiuuans eſſe poterit, ſcilicet quies motus cœli, quo quieſcente nulla actio, vel paſſio in corporibus, pertinens ad naturæ tranſmutationem, eſſe valebit: Quapropter dubio reſpondetur, cauſam incorruptionis corporum non eſſe naturam, vel gratiam, aut gloriam;ſed diuinam potentiam,& iuſtitiam, atque illi igni inditam virtutem, quibus etiam quies motus cęli obtemperabit, vt D. Greg. etiam docet in illud. Luet quæ fecit omnia,concremabit, & non extinguetur, morietur, & ſemper viuet,finietur, & ſine fine manebit:& D. Auguſtinus lib. de ciuit. Dei 21. multa rerum naturalium exempla, vt id eſſe verum confirmet, in c. 2. & 4.adducit.

Exod. 3. *Dan. 3.* *Iob. 20.*

Ad argumentum reſpondetur, concludere veritatem, quando cauſa eſt merè naturalis.

Ad exemplum de ſenſibus reſpõdetur,tactum vtramque actionem habere,ſcilicet realem,& intentionalem; nam cum animal calefit, in eo remanet calor realiter,quamuis etiam vltra hoc calorem percipiat. Præterea quærere valet, num animæ, ſtatim ex corporibus egreſſæ, bonis Angelis,vel malis ſocientur, & ab eis ſine mora ad loca illis deputata,perducantur. Reſpondetur animæ bonorum, ſi pęnitentiã perfecerint,& purgatæ exiſtant, illico ad cęlum deducuntur; animæ verò damnatorum ſtatim ad inferna pertrahuntur.Ducunt in bonis dies ſuos,& in puncto ad inferna deſcẽdunt,vt etiam D.Thom.habet in 4. ſent.diſt.45.art.2.& ratio id perſuadet,vt in egreſſu animarum,nè huc, vel illuc ſuam virtutem applicent, ab Angelis bonis,vel malis,ad ſua receptacula perducantur: bonæ ab Angelis;malæ a dæmonibus. Item petere valet, vtrum animæ damnatorum, ad effugiendas pęnas inferni recta, & deliberata ratione appetere poſſint non eſſe. Scotus in 4. diſt.50. dicit cum Anſelmo cap. 17. Monologion, non poſſe; & probatur etiam ex D. Auguſtino lib. 11. de ciuit. c. 17. tom. 5.

Iob. *501*

Si quis immortalitatem daret, qua nec ipſa miſeria moreretur, propoſito ſibi, quòd ſi in eadem miſeria ſemper eſſe nollent malle, & nuſquam eſſent futuri; ſed omni modo perituri, profectò exultarẽt lætitia,& ſic ſemper eligerent eſſe, quam omnino non eſſe: Et de libero arbitrio, Conſidera,quantũ bonum eſt eſſe, quod beati, & miſeri volunt. Nemo iuxta rectam rationem maius malum ob fugam minoris mali deſiderare poteſt; ſed fuga pęnæ inferni eſt minus malũ, quia totum bonũ non adimit,vt eſt appetere non eſſe, quod totum bonum auffert,ergo. Secundo,omnis habitus eſt melior ſua priuatione; ſed eſſe eſt actus, forma, & perfectio,ergo.Tertio,in quo bonitatis aliqua ratio non reperitur, in eo non eſt ratio melioris, nec conſequenter perfectionis;at non eſſe,nullam rationẽ bonitatis ſecũ defert, ergo.

Deinde

Deinde reſpondet aliquibus locis ſcripturæ dicendo, illos non appetere recta ratione; & ad Ieſu Chriſti authoritatem reſpondent, intelligi debere quoad ſecundam natiuitatem extra vterum, & non quo ad primam quæ fit in infuſione animæ rationalis. Alter modus dicendi eſt D. Thom. in 4. ſen. diſt. 5. q. 2. ex doctrina D. Auguſtini deſumptus, vt habetur in ſerm. de murmuratione ad fratres in Heremo. Melius eſt enim fratres mei, non eſſe, quam perpetuo cruciari, & indubitanter verum vobis, fratres mei, dicere audeo. Melius eſt non eſſe, quam cum eſſe perpetuo affligi, vel æternaliter cruciari. Et D. Hieronymus in illud. Melius ei fuerat, ſi natus non fuiſſet homo ille. Latenti inquit materno vtero melius eſt non eſſe, quã ad tormenta eſſe; Et corroboratur ex illo. O mors quàm bonum eſt iudicium tuum homini indigẽti. Omne delectabile deſiderari poteſt, ſed carere malo eſt delectabile, ergo. Secundo, damnatorum pęna, atque miſeria omnes huius ſeculi pęnas, & ærumnas quaſi in infinitum excedit; ſed ad euitandam miſeriam huius mundi ab aliquibus mori appetitur, ergo multo magis ad euitandum pęnas ęternas, non eſſe, quã eſſe expedit damnatis appetere, ergo.

Eccl. 41.

589 Pro ſolutione dicendum, appetere non eſſe duobus modis conſiderari poſſe, vno modo ſecundum ſe; & hoc nullo modo appeti poteſt, cũ nullam includat bonitatis rationẽ, cum ſit pura boni priuatio, & iuxta hanc intelligentiam argumenta pro Scoto verum concludunt: alio modo poteſt animaduerti non eſſe per accidens, quatenus pęnas, & vitæ ærumnas demit; & ſic non eſſe accipit rationem boni; namque miſeria carere eſt quoddam bonum: Vnde diſtingui ſolet, vt ly per accidens appetat non eſſe, ita quòd non eſſe habeat rationem obiecti per ſe, & ſic non eſt verum: nam ad eſſe, quod eſt contrarium ad ipſius non eſſe, obiectiuè eſt appetitus naturalis, & inclinatio. Alio pacto, vt ly per accidens ex parte prædicati ſe teneat, & ſic eſt ſenſus, vt aliquis appetat non eſſe tantum per accidens, quoniam ita non eſſe non eſt per ſe obiectum appetitus; ſed aliquid aliud; ſcilicet non eſſe miſerum, quod per ſe optatur, & appetitur; & hoc modo conceditur a ſanctis Patribus, quòd dãnatis melius eſt non eſſe, quam miſeros eſſe: vnde D. Hieronymus ſuper illud. Maledicta dies, in qua natus ſum, ait, damnatis melius eſt non eſſe, quam malè eſſe; & ſecundum appetitum eligere poſſunt non eſſe, ſecundum deliberatam rationem.

Iob. 3.

Ad argumenta reſpondetur, non eſſe non eſt per ſe eligibile; ſed per accidens, quatenus determinat, vel miſeriam excludit; vnde, licet eſſe, & viuere, ab omnibus naturaliter appetatur, non tamen ab omnibus, in triſtitia, & cruciatibus æternis exiſtentibus. Inſuper petere poteſt, an animæ ſeparatæ ſciant, & ea cognoſcent, quæ apud nos viuentes aguntur. Prima facie videtur, quòd ſic; nam qui de aliqua re curam habet, illam cognoſcit, vt Epulo de ſuis fratribus habebat, dicens. Habeo enim quinque fratres; mitte Lazarum, nè & ipſi veniant, &c.

Pro ſolutione dicendum, triplicem eſſe cognitionem: quædam eſt certa, & naturalis: Secunda, eſt per coniecturas: Tertia eſt, quando res aliqua manifeſtatur ab alio. Quo ad primam dico, ſolum conuenire animabus coniũctis corporibus, quia naturalis cognitio fit per ſpecies abſtractas a rebus ſingularibus, per 510

ſenſus

ſenſus exteriores,& interiores;animæ vero ſeparatę ſenſus exteriores, & interiores nõ habent, vt dicebat Patiens. Siue fuerint filij eius nobiles, ſiue ignobiles, non intelliget. Et D. Auguſtinus de cura, pro mortuis agenda, cap. 13. tom. 4 ait. Animæ mortuorum rebus viuentium non interſunt. Cognitione autem per coniecturas multa eorum percipiunt, quæ fiunt apud viuentes, vt de Epulone patet, qui fratres in inferno non videbat, nec in Limbo cum Abraham; per coniecturas poſtea, in mundo eſſe dicebat: animæ verò damnatorum ſciunt quæ in hoc mundo aguntur, quoniam eis manifeſtantur, vel aliquando eiſdẽ ad nos venire permittitur.

Iob. 14.

Ad argumentum reſpondetur, illam cognitionem Epulonis fuiſſe per coniecturas, vel ei fuit reuelatũ. Item poſcere valet, num animæ ſeparatæ vbicunque fuerint ſe cognoſcant. Pro ſolutione tria ſunt dicẽda. Primo animas ſeiunctas cognoſcere ſubſtantias ſeparatas, ſcilicet Angelos, & pręſertim damnati percipiunt dæmones. Secundo, animas ſeiunctas, vbicumque fuerint, ſe mutuo cognoſcere: & D. Gregorius probat ex illo Lucæ; nam Lazarus, & Abraham boni, cognouerũt Epulonem: ſi enim eum, in tormentis poſitum, nõ agnouiſſent, nequaquam dixiſſent, bona ſua recepiſſe in vita ſua.

511

Similiter boni ſeipſos cognoſcunt, vt de Abraham, & Lazaro, vt etiam habet D. Greg. 4 dialog. c. 43. Item mali cognoſcunt prauos. Nam diues malus cognouiſſet fratres, ſi in infernum deſcendiſſent. Eodem pacto boni cognoſcunt eos, quos in vita nunquam viderunt. Etenim Abraham cognouit Lazarum, & diuitem, quos numquam viderat in hac vita. Tertio, dicendum eſt de modo cognitionis; etenim, cum anima eſt corpori coniuncta, intelligit per ſpecies, a rebus abſtractas. Nam intelligentem oportet phantaſmata ſpeculari, vt Philoſophus 3. de anima, tex 39. Dum autem eſt a corpore ſeiuncta non capit conuertendo ſe ad phantaſmata; ſed intelligit vertẽdo ſe ad ea, quæ ſunt ſimpliciter intelligibilia, veluti & aliæ ſubſtantiæ, a corporibus ſeiunctæ, ità quòd non intelligit ea, quæ ſunt extra ſe, & quæ numquam cognouit, per ſpecies acquiſitas, nec per ſpecies, quas tunc abſtrahit, neque per ſpecies conſeruatas: Vnde ceſſante conuerſione ad corpus, anima ſe ad ſuperiora conuertit, & ad ſuperiores ſubſtantias, vt ex influxu earum percipiat, & cognoſcat; & quia commune eſt etiam omni ſubſtantiæ intelligibili ſuam propriam eſſentiam cognoſcere; ideo eam intimè aſpiciendo, cognoſcit quoque eſſentiam earum, in quibus eſt ſimilitudo ipſius. Iccirco anima ſeparata, ſuam eſſentiam directè contemplando, alias animas perfectè cognoſcit, cum omnes animæ eiuſdem modi eſſendi ſint participes, & conſequenter eiuſdem modi intelligendi; quare animas ſeparatas ſeipſas cognoſcere, & alias per ſuas eſſentias, ſatis liquet. Prætérea quærere poteſt, ſi animæ ſeparatæ ad inuicem colloquantur, & quomodo. Pro ſolutione dicendum, duplicem eſſe locutionem, ſcilicet exteriorem, & interiorem.

Prima, aliquo ſigno ſenſibili exercetur, puta voce, vel nutu, aut aliquo corporis membro, quæ non reperitur in animabus ſeparatis. Locutio autem interior, ſcilicet mentis, quæ fit p verbũ internũ voluntatis imperio, in animabus ſeparatis reperitur; nam ſuos conceptus

per imperium voluntatis dirigunt
ad alias animas ſeiunctas: namque
conceptus ſuos, quos mente reti-
nent, ordinare, & dirigere ad alias,
& per voluntatis imperium eiſdem
manifeſtare poſſunt. Inſuper petere
valet, ſi animæ ſeparatæ poſt mortẽ
ſcientias, & virtutes acquiſitas reti-
neant; & ſi damnati cum delectatio
ne illis vtantur.

Pro ſolutione dicendum, ſcien-
tiam pro nunc dupliciter accipi poſ
ſe: vno modo materialiter, idest
pro phantaſmatibus, ex quibus ſpe-
cies intelligibiles abſtrahũtur, quæ
quidem phantaſmata organum de-
512 terminatum in capite, ſcilicet me-
diam eius cellulam obtinent; & ſic
ſcientia acquiſita poſt mortem non
remanet, quoniam anima ſeparata
non habet aliqua organa, vel phan-
taſmata, ſuper quæ conuertatur, vt
intelligat; nam hic modus intelligẽ
di eſt proprius animæ coniunctæ.
Secundo modo accipitur pro habi-
tu, in anima, vel in intellectu poſſi-
bili relicto, qui eſt quædam virtus
animæ, in quam recipiuntur omnes
ſpecies intelligibiles ſpiritualiter;
& ſic ſcientia, hoc modo accepta,
remanet in anima ſeparata. Ad il-
lud verò, quod petitur, an damnati
4. Eth. ea vtantur cum delectatione, eo
quòd philoſophus dicat, philoſo-
phiam magnas delectationes habe-
re, & Lactantius lib. 1. diuinarum in
ſtitutionum dicit, nullus eſt ſua-
uior animæ cibus, quàm cognitio
veritatis. Reſpondetur quemadmo-
513 dum in beatis ad perfectam eorum
beatitudinem nihil erit, quod non
ſit lætitiæ materia: ita nil in damna-
tis reperietur, quod non ſit cauſa,
& materia triſtitiæ; nec aliquid
deerit, quod ad triſtitiam non ſpe-
ctet: Quare, vt eorũ miſeria ſit om-
nino completa, aduertent mala,
quæ geſſerunt, & bona debita, quæ
amiſerunt, & ex vtroque perpetuò
torquebuntur. Similiter pœnas da-
bunt, quia conſideratates ſcientiam,
& notitiam, quam de rebus ſpecula
tiuis conſecuti fuerunt, imperfectã
extitiſſe, & ſummam eius perfectio
nem, quam adipiſci potuiſſent, amiſ
ſiſſe, miſerrimi torquebuntur; &
hoc pacto habebunt cognitionem:
Et quamuis philoſophus dicat, ſciẽ-
tiæ conſiderationem eſſe per ſe de-
lectabilem ratione conuenientiæ,
& perfectionis ſuperioris partis ho
minis, tamen ex aliquo accidente
cauſa, triſtitiæ eſſe poteſt, vt in dam-
natis liquet. Demum quærere po-
teſt, cur Deus creauerit, & conti-
nuo creet animas, quas cognoſcit
damnandas. Reſpondeo iuxta do-
ctrinam ſanctorum, & præſertim
D. Auguſtini in Io. quare illum tra-
hat, vel non trahat, noli iudicare,
ſi non uis errare. Conſilium Dei
ego penetrare non poſſum; & hoc
negocium meas vires in infinitum
excedit. Verumtamen dicit ſanctus
Auguſtinus, quia verum concedi-
mus meliorem naturam rationa- 514
lem, quæ omnino peccare nolit,
concedant ergo talia quærentes,
non eſſe malam creaturam, quæ ſic
facta eſt, vt non peccare poſſit, ſi ve
lit. Sicut ergo ratio vera docet, me-
liorem eſſe naturam, quia protſus
nullum delectat illicitum; ita ratio
docet, etiam bonam eſſe, quæ habet
in poteſtare illicita cohibere, ita vt
non ſolum de bonis, recteque factis
gaudeat, verum etiam de prauorũ
vitatione lætetur. Cum ergo talis
natura eſſet bona, illa verò in ſe
melior, cur illam ſolam, & non po-
tius vtramque faceret dominus
Deus? illa quidem eſt in ſanctis An-
gelis: hæc in ſanctis hominibus;
Qui autem ab initio partes ini-
quitatis potius elegerunt, num-
ideo, quia præſciti erant, creari
non

non debuerunt ? quia habuerunt etiam mali locum ſuum in rebus, tum pro decore vniuerſi, tum pro vtilitate ſanctorum. Cum ergo iuſti per iniuſtos, & pij per impios proficiunt; cur Deus ſapientiſſimus nō crearet etiam quos ſciebat malos futuros ? cur non feciſſet, quos tamen multipliciter ſciebat bonis ꝓfuturos eſſe, & vtiles, pro vtilitatibus bonorum excitandis, atque pro ſua peruerſa voluntate ad declarationem iuſtitiæ puniendis? Hæc D. Auguſtinus, lib. 11. in Geneſim cap. 6. tom. 3. quibus tamen dedit ſufficiēs auxilium, vt ſaluare ſe poſſent; ideò, licet Deus præſciuiſſet, animas fore damnandas; attamen voluit creare illas, quia ſciebat etiam, eas libere acturas eſſe quæcumque operarentur.

Quò ad tertium principale, vidēdum eſt de pœna damnatorum reſpectu ſuperiorum quæ in genere eſt triplex.

Primo, ſubtrahuntur a cœleſti palatio Angelorum.

Secundo eſt priuatio dotium animæ, & quæſtus ipſis oppoſitorum.

Tertio eſt certitudo de æternitate pœnarum inferni, & deſperatio de redemptione. Prima, pœna tres alias complectitur: prima eſt priuatio ſocietatis Angelorum. Secunda eſt priuatio hominum beatorum. Tertia eſt amotio Diuinæ viſionis. Secunda, pœna erit corporum tarditas, ac grauitas, & alia de quibus ſupra dixi. Tertia, eſt æternitas pœnarum. Ite maledicti in ignem æternum. Qui ſub Luciferi ditione ponentur, cuius terribili, atque horribili aſpectu plurimas luent pœnas,
Iob. 41. vt Patens explicuit. Sternutatio
515 eius ſplendor ignis, & oculi eius vt palpebræ diluculi; de ore eius lampades procedunt; ſicut tedæ ignis accenſæ: De naribus eius procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ, atque feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur; in collo eius morabitur fortitudo; & faciem eius præcedet egeſtas. Sternutatio Diaboli eſt peſſimus conatus animas cruciandi, & deuaſtandi; & ſplendor ignis, qui non dicitur à colore, nam ignis inferni eſt tenebricoſus; ſed nominatur ab horribili ardore; & oculi eius tremebundi ob maximum furorem. Os autem, ideſt intentio, qua dirigit ſuam mentem ad animas damnatas, immittit lampades, quoniam mala contra eaſdem ſemper intendit, ſicut ignis tedæ fœtidæ.

De naribus eius, a quibus prudētia deberet procedere, fumū, ideſt concupiſcentiam ardentem, effluere ſataget, & illam ebullire faciet, ſicut olla igne accenſa ebullit. Et habitus eius prauus ardere faciet ideſt impios, & damnatos, igne inferni ſuccenſos ſua peſſima voluntate magis inflammabit: In collo eius morabitur fortitudo, ideſt ſuam imperſcrutabilem ſuperbiam exercebit contra damnatos. Et faciem eius præcedet egeſtas, ſcilicet omnium bonorum inopia præcedet faciem ſuam; quia bonum nūquam damnatis erit; ſed ſemper in egeſtate boni in æternum permanebunt; & ſicut ſummum bonum erit beatis delectabiliſſimum: ita Lucifer erit terribiliſſimum damnatis obiectum: Quare Iudæi, timentes has pęnas, dixerunt Moyſi. Loquere tu, & audiemus, non loquatur nobis dominus, nè fortè moriamur; ita perterriti erant, vt non auderent dominum audire, quia illas flammas, & lampades, ne ab ipſis conſumerentur, ac diſtinerentur, maxi-

mè timebant; ideò precantur Moyſem, vt ipſe loquatur; & ait Moyſes ad populum. Nolite timere, vt enim probaret vos venit dominus, & vt terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis; quaſi dicere vellet, Niſi hanc legem à Deo traditam, cuſtodieritis, & peccata non præcaueritis, vos in inferno perpetuis flammis cruciabit. Stanſque populus de longe, non audens, vt imperfectus, & nondum à peccatis purgatus, ad dominum non accedebat, ſed ſolus Moyſes, vt Dei amicus, & à peccatis alienus. Ex quibus clarè apparet, nihil coinquinatum introire poſſe in regnum cœlorum, niſi peccata hic per pœnitentiam, vel in purgatorio per ignem prius expurgentur.

CAP. LXXIX.

De Purgatorio.

PRimus error eſt hebræorum, & aliquorum hæreticorum pauperum, de Lugduno nuncupatorū, & Valdenſium, Martini Lutheri, & aliorum ſequacium, qui aſtruunt, non inueniri purgatorium; ſed animas, è corporibus egreſſas, ſtatim ad vitam æternam, vel ad pœnas inferni pduci; Probatur. Beati mortui qui in domino moriuntur, amodò
Apoc. 14 iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis: ergo ijs, qui in domino moriuntur, aliquis labor purgationis non ſupereſt. Vbi ceciderit
Ecc. 3 lignum, id eſt anima: ad Auſtrum, aut Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit, & Gloſa in illud Ioan. eſt peccatum ad mortem, ait, qui in hac vita non corrigitur, fruſtrà poſt mortem veniam præſtolatur. Si purgatorium poſt hanc vitam reperiretur, maximè illum concedi oporteret ratione expiationis, & criminum purgationis; ſed hoc eſſe nequit, vt D. Greg. 4. dialog. c. 39. relatus diſt. 25. c. Qualis hinc quiſque egreditur: talis in iudicio præſentatur. Secundo, ſicut charitas ad æternum præmium ſe habet; ita peccatum mortale ad cruciatus æternos; Atqui in peccato lethali decedentes, æternis pœnis deſtinantur, ergo ſic morientes, nulla interpoſita mora, perducuntur ad ſuppliciū æternum, ergo decedentes in charitate, omni abiecta cunctatione, ad paradiſū deducuntur. Tertio, Deus ſumme bonus, & miſericors, ad remunerandum bona eſt pronior, quam ad mala puniendum; ſed, ſicut illi, qui ſunt in ſtatu charitatis, aliqua mala faciunt, quæ ſunt digna æterno ſupplicio: ita illi qui exiſtunt in peccato mortali, interdum aliqua bona ex genere agunt, quæ non ſunt digna æterno præmio: igitur cum illa bona in dānandis poſt hanc vitam non retribuātur, ſimiliter nec illa mala poſt hanc vitam puniri debent. Verum hic modus dicendi eſt falſus, & hæreticus, & contra ſacrā ſcripturam, & ſacros canones. Sancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis ex *2. Mac. 12.* orare, vt à peccatis, id eſt à pœnis peccatorum ſoluantur; ſed pro defunctis, qui ſunt in paradiſo, non eſt orandum, neque pro exiſtentibus in inferno, quia ibi nulla eſt redemptio, igitur pro exiſtentibus in purgatorio. Et contra pauperes de Lugduno, Valdenſes, Lutheranos, & alios, hanc veritatem labefactantes, etiam authoritas vniuerſalis Eccleſiæ, & ſacrorū canonū exclamat; nam Eccleſia Catholica pro defunctis exorat, vt à peccatis ſoluantur, cuius authoritati reſiſtendo hæreſis

ſis incurrit, vt 7. q. 1. Denique, & de hæret. Firmiſſimè. Secundus modus dicendi eſt aliquorum Græcorum, quos nunc ſequuntur aliqui duntaxat nomine Chriſtiani, qui intelligere non valentes, nec credere volentes, ſpiritus, & animas ſeparatas, igne corporeo excruciari poſſe, in hunc errorem temerè ceciderunt, vt D. Thom. in c. 14. Ioannis, & 4. contra gentes refert; dicunt. n. fideles in gratia mortuos, & nō plenè purgatos, in aliquo loco ſolum pęna damni detineri, & includi, vſque ad iudicium finale. Tertius mo-
516 dus dicendi eſt catholicorum, veritatem docentium, inueniri purgatorium in centro terræ: realem, & verum locum, in quo animæ purgātur; nā Machab. 2, c. 3. dicitur, quòd animæ illorum, qui in bellis perempti fuerunt, in charitate egreſſę, antequā pænas hic pro peccatis ſoluiſſent, viuorum ſacrificijs, & orationibus poſſint iuuari, & liberari; ex qua authoritate habetur, antè paſſionem Chriſti nō omnium animas viuentium in pænas damnationis iuiſſe, nec in locum cæleſtis beatitudinis; ſed erat quidam locus medius: non lucis; ſed tenebrarum; nō gaudij; ſed mœroris, q̃ eſt purgatorium, in quo tenebantur, donec purgarentur, vel condigna ab alijs per ſacrificia, & orationes debitum per ſolueretur. Si ergo Dominus abundantiā ſuæ pietatis antè paſſionem filij ſui Ieſu Chriſti benignus oſtendit, & animabus, ad æternam pænā obligatis, non fuit crudelis: quanto magis tempore gratiæ, & poſt Ieſu Chriſti paſſionem; vt a culpis purgētur, & in cælum purgatæ deducantur? Secundo, ſi quis in Spiritum Sanctum blaſphemiam dixerit, nec in hoc ſeculo remittitur ei, nec in futuro; ſuper quem locum D. Greg.
Mat. 12 ait, quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam in alio poſſe relaxari, nam ille modus loquendo innuit, hic pœnas, & in futuro remitti. Tertio, ſi quis autem ſuperædificat ſupra fundamentum hoc (quod eſt Chriſtus, *1. Cor. 3.* vel fides) aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit; dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus, quale ſit igne probabit. Dies autem Domini in ſacris literis communiter pro die iudicij finalis, vel particularis, accipi ſolet. Loquitur ergo, Apoſt. de afflictione, vel purgatione animarum, quæ ſuperędificauerunt; & dicit, quòd dies domini declarabit; hæc verò dies intelligi non poteſt de punitione poſt iudicium nouiſſimum, quia nemo, qui poſt hac pœnas dabit, ſaluus erit per ignem; ſed in æternum flagrabitur in igne. Secundo, quoniam multorum animæ, quæ nunc in peccatis, venia dignis, vel in obligatione ad pœnas, diem vltimum claudunt, beatæ erunt longè antè diem nouiſſimi iudicij, in quo, reaſſumptis corporibus, iterum ad pœnas non reuertentur, quaſi tunc totus homo igne purgationis paſſurus ſit, quod antè ſola anima ſufferebat. Si enim id fieret, anima quidē deſiſteret eſſe beata, vel ſaltem minus beata efficeretur, quam prius erat, ex quo iterum pœnas daret pro peccatis in corpore, pro quibus ipſa ſola longe antè punita fuerat ergo. Apoſtolus loquitur de pœnis purgatorij, quæ poſt mortem a particulari iudicio incipiunt in animabus decedentiū, vel culpis venialibus, aut in obligationibus ad pœnas mortales rōne peccatorū, ēt mortaliū, in hoc ſeculo quò ad culpam remiſſorū, & in hac vita nō ſufficiēter punitorū; & hāc eſſe germanam intētionē Apoſtoli ipſe innuit

per hoc, quod ait. Cuius opus ſupædificatum manſerit, mercedem ſuſcipiet; quæ merces pro bonis operibus, hic factis, cõmuniter intelligitur in ſac. ſcripturis; & probatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 9. can. 30. & ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3 & ſeſſ. 25. in decreto de purgatorio c. 17. & D. Aug. de pœnitentia, relatus de pœnit. diſt. 7. Nullus expectet § hic aurē ignis. D. Bernard. ſerm. 66. ait, qui non credit, ignem purgatorij reſtare poſt mortem; ſed ſtatim animam ſolutam a corpore, vel ad requiem tranſire, vel mortem, quærant ab eo, qui dixit, quoddam peccatum neque in hoc ſæculo, neque in futuro relaxari; cur hoc dixerit, ſi nulla futura manet remiſſio peccatorũ? & D. Th. in 4. ſent. diſt. 45. art. 1. Probatur primo, omne peccatũ, aut a Deo, vel ab humana iuſtitia punitur, quia nullum malum impunitum de pœnit. diſt. 7. c. ſi. ſed aliqui in fine conuertuntur, qui ob mala facta puniri nõ fuerunt, ergo puniri debent a Deo, non igne inferni, cum in charitate deceſſerint, ergo igne purgatorij. Secundo, ſi Antonius, in charitate adhuc exempli gratia ſeptem annorũ pœnas iuſto Eccleſiæ iudicio ſibi iniunctas habens, (faciamus ita eſſe, ſicut poſſibile eſt) abſque ſua culpa duobus annis elapſis repentino caſu moriatur, tunc ex quo anima, quæ fuit principalis cauſa peccati, pro quo dictus Antonius ſatisfacere teneretur, poſt mortem ſecundũ rectam rationem pro reſiduo pœnitentiæ pati tenetur, nec aliqua probabilis ratio aſſignari poteſt, cur pęnas luere non debeat, ergo aſſignandus eſt locus, vbi Antonij anima pro illo tempore purgetur; non in paradiſo, quoniam ille locus non eſt purgationis; ſed æternæ fęlicitatis; non in inferno, quia ibi nõ purgantur; ſed damnantur: ergo in purgatorio. Tertio, accipiantur duo iuſti, quorum alter numquam mortale commiſerit; ſed tantummodo veniale; alter vero Deũ offenderit multis peccatis; ſed poſtea ab eis Dei gratia eſt liberatus. Moriantur vna contriti; tunc quæro, an ambo æqualiter, vnoque tempore, aſcẽdunt in cęlum, vel non? ſi affirmatur, quòd ſic, ſequitur, ſolam fidem cum contritione tantum valere, quantum fidẽ cum operibus virtuoſis; quod eſt cõtra rationem diuinæ iuſtitiæ diſtributiuæ, qua ſecundum merita vnicuique redditur præmium; & eſt ẽt cõtra diſtinctionem graduum beatitudinis. Si autem concedatur, quòd inæqualiter perducuntur ad vitam æternã .i. vnus poſt alium, pero, an ille, qui ſecundus intrat paradiſum, deſcendat antè in infernum; ſi ſic, igitur falſum eſt, quod ait Chriſtus. Amen amen dico vobis, quia qui verbum meũ audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudiciũ non venit; ſed tranſit de morte ad vitam. Si dicatur, quòd nõ deſcendit ad infernum, ergo cum in paradiſum aſcẽdere non valeat, quia adhuc impurus, igitur aut nũq̃ variabitur ab eo ſtatu impuro, in quo exiſtit, aut purgabitur ad vitã æternã conſequendam; non primũ, ergo ſcdm; ſed proprijs operibus ſatiſfacere non poteſt, ergo expurgabitur pęnis in purgatorio. Quarto, niſi eſſet purgatorius, in quo animæ poſt mortem de commiſſis delictis domino ſatisfacere poſſent; daretur occaſio deſperandi eis, qui ferè tota vita peccant, & cæteris fidelibus timor peccãdi tolleretur, quod non eſt concedendum, ergo firmiter eſt tenendum, animas purgari in dicto loco. Ioan. 5.

Ad locum Apocalypſis reſpondetur, illam authoritatem loqui de labore operationis ad merendum, &

non

non de loco paſſionis ad purgandum. Loco Eccleſiaſtici Reſpondebitur in ſolutione primi argumenti:& ad Gloſ. dicitur, ibi corrigere dēt intelligi de correctione culpæ, quæ,niſi in hoc ſeculo dematur,amplius veniam ſperandi locus non relinquitur; ſicut & illud Eccleſiaſtici,vbi ceciderit lignum.

Ad primum reſpondetur,dictum D.Greg.intelligendum eſſe de qualitate, in qua gradus conſiſtit, quæ non mutatur, niſi ſtatus quoque varietur;& talis eſt gratia, aut culpa mortalis.Qualis enim quis decedit è vita, talis in iudicio ſecūdum has qualitates in conſpectu Dei ſe habebit, non autem intelligendum eſt de culpa, quæ ſtatum nō permutat, vt eſt culpa venialis; & eodem pacto locus Eccleſiaſtici declaratur.

Ad ſecundum reſpondetur, in charitate decedentibus aliqua pæna poſt hanc vitam ſatisfacienda, & purganda aliquoties remanere poteſt, quia charitas non ſemper omne malum delet, quod reperit; ſed id ſolum, quod eſt ſibi contrarium,ſcilicet culpam, quare ſimilitudo non eſt vera.

Ad tertium reſpondetur,non eſſe ſimile,decedentem in charitate protinus glorificari,veluti condemnari decedentem in mortali; nam qui eſt in mortali nil habet, quod ſit dignum vita;ideo,vt ad pænas diſpoſitus,ſtatim ad infernum deſcendit: Qui verò ſunt in charitate,cum ſimul cum culpa veniale, & pœnæ reatus ſtare poſſit: iccirco non eſt mirum, ſi aliquid dignum pœna ſecum afferre poteſt; & quoniam gloria ſimul cum pœna manere nequit;hinc euenit,vt debitum in purgatorio ſoluat,antequam ad paradiſi gaudia perducatur.

Ad Gręcos, & pauperes de Lugduno,Valdenſes,& alios reſpondetur, eorum ſectas non habere fundamentum in ſac. literis, nec bonā rationem; ſed ſolum inniti opinionibus hominum hæreticorum;quare non audiendos, & vt hæreticos reijcimus,ſicut etiam a ſacris concilijs anathematizati fuere. Verum petere valet, an detur alius locus, vbi etiam animæ purgentur. Reſpōdetur dari,vt D Greg.4 dialog.cap. 517
39.Nam Deus ſpeciali loca purgationis ordinauit, vt ſuam infinitam miſericordiam oſtēderet. Primo,vt aliquæ animæ leuiores pœnas ſentirēt, vt de quodam Paſchaſio refert D.Greg. qui in aqua pœnas dabat. Secundo,ob culpam, in aliquo loco commiſſam,vt patet de illo, qui in ſuo balneo,vbi peccauerat, tamquam in purgatorio, pœnitentiam peregit. Tertio,propter noſtram inſtructionem, vt magnam pœnam poſt mortem non perficientibus pœnitentiam infligi cognoſcamus. Quarto, vt aliquam ſuam indigentiam aliquibus reuelare, & ab eis ſuffragia petere poſſint, vt de quadam anima,exiſtente in glacie, quā piſcatores beati Theobaldi Epiſcopi piſcati ſunt,& eidem præſentauerunt; qui cum dictam glaciem ſub pedibus teneret, vocem, dicentem in glacie,animam eſſe,veluti in loco purgatorij deputatam, expreſſe audiuit; Cumque ab ipſo Epiſcopo ſuffragia flagitaret, multarum miſſarum merito ad cœlum euolauit. Quinto,propter alicuius ſancti orationem, ſicuti ſanctum Patritium quibuſdam impetraſſe purgatoriū in quodam loco ſuper terram recitatur. Alia multa D. Greg. refert 4. dialog.Inſuper quęrere poteſt, quo modo ignis purgatorij differat ab igne inferni. Reſpondetur, multis modis differre. 518

Primo, quia ignis inferni eſt in ſphęra ſua,qui æterno tempore cruciare

ciare debet; ignis verò purgatorij, licet ſit cum eo complicatus, tamē purgat in tempore.

Secunda, etſi ignis purgatorij, quo ad ſubſtantiam, ſit æternus, ſicut ignis inferni, eſt tamen temporalis, quo ad effectum purgationis; & quamuis quo ad aliquem effectū remaneat, ſcilicet quantum ad id, quod habet ardoris ad reprobos concremandum, non tamen quo ad purgationem perſeuerabit. Namq; ignis inferni durat, & cruciat, nunquam tamen conſumit, ignis verò purgatorij excoquit, & purgat; ignis inferni res fortes, & pulchras debiles reddit, ac turpiſſimas facit; ignis vero purgatorij fortiores efficit, & pulchriores: Et veluti aurum, & argentum igne purgantur, & puriora redduntur; ſic animæ igne purgatorij pulchriores efficiuntur.

Tertio, in finis intentione diſcriminatur; quia ignis purgatorij ad hunc finem eſt principaliter ordinatus, ſcilicet ad purgandum reliquias peccatorum, & pœnas, in hoc mundo non ſolutas: Ignis verò inferni duntaxat ad affligendum in æternum fuit ordinatus.

Quarto, differunt multiplicium ratione pœnarum, eo quòd in purgatorio non ſunt niſi duæ pœnæ, videlicet damni, & ſenſus; in inferno autem pœna ſenſus multiplicatur, vt damnati ex multitudine ſuppliciorum multifariam puniantur.

Quinto, ignis inferni eſt obſcurus, ita tamen vt damnati poſſint videre cruciatus, & pœnas, vt magis
Pſ. 110. dolere efficiantur vt Pſaltes: Peccator videbit, & iraſcetur. Ignis verò purgatorij eſt clarus, & fulgidus.

Sexto, ignis inferni in æternum affligit, & ratione malorum habituum, vitiorum, opinionum falſarū, in mundo contractarum, cruciat. Ignis autem purgatoris ab his omnibus animas purgat, & liberat.

Septimo, ignis inferni, die iudicij appropinquante, non augebitur in ardore; ignis uerò purgatorij ſucceſſionem faciet in animabus purgandis, reſpectu earum, quæ ibi diu purgari deberent, vt ſic calor ille intenſus recuperet in intenſione, quantum emiſſurus ſit in temporis celeritate, vt D. Tho. in 4. ſent. diſt. 47. & in Quodlib. 2. quæſt. 7. ar. 13. in ſolutione 4. arg. dicit. Ille, qui in fine mundi viui reperientur, pęnas quoque dabunt pro uenialibus purgati præcedentibus tribulationibus. Poteſt etiam fieri vt acerbitas pœnæ morientium temporis diuturnitatem pœnæ recompenſet.

Præterea quærere valet, an hæc pœna purgatorij tam grandis, voluntariè ſuſtineatur ab animabus, quæ ibi purgātur. Reſpondetē, quod ſic, quoniam exiſtentes in purgatorio habent rectam intentionem; namque voluntatem propriam conformant diuinæ voluntati. Probatur. Omnes ſapientes illud volunt, ſinè quo finem aſſequi non poſſunt, vt faciunt etiam infirmi, qui volunt illam medicinam, qua ſanantur; ſed exiſtentes in purgatorio ſunt ſapiētes, & infirmi. Sed obiicere poteſt; tantus eſt dolor, vt collatio rationis tota abſorbeatur, & conferre non poſſit de vno, nec de alio. Reſpondetur, id eſſe falſum; non enim eorum ratio abſorbetur, quia liberandos ſe fore ſciunt. At cōtra obiicere poteſt; nullus a pœna liberari depoſcit, quam voluntariè ſuffert; ſed qui ſunt in purgatorio iuxta Diuum Gregorium a pœnis liberari petunt, ergo illas voluntariè non ferunt.

Reſpondetur aliquam pœnam tribus modis dici voluntariam. 519
Primo, quando ſumitur a voluntate imperante, ſicut eſt pœna pęnitentia-

Digitized by Google

centialis:alio modo, quando ſuſtinetur a voluntate, quia illam voluntariè recepit, vt eſt pœna martyrii. Tertia eſt pœna, quæ ſuffertur a voluntate, ſicut ille, qui amat ſanitatem, ab infirmitate liberari deſiderat amara potione, & ideo pęnam ſufferre vult.

Sic animæ, in purgatorio exiſtentes, pœnam volunt, & ſuſtinēt propter tria.

Primo quia ſciunt, a Deo eſſe inflictam, & ideo non murmurant, ſicut boni filii contra patris iuſta flagella; ſed eis placet.

Secundo quoniam ſciunt, flagella eſſe iuſte lata; vnde illorum charitas Deo congaudet, ſic iuſtè punienti.

Tertio, non ignorant, ſe ad gaudia cœlorum peruenire non poſſe, niſi purgētur. Item quærere poteſt, cur anima ſolum patiatur pœnas purgatorii pro peccatis, a toto homine in mundo commiſſis; & corpus poſt reſurrectionem beatorum
521 nihil ſufferat. Reſpondetur, hominem in hac vita pœnas dare, corpus purgantes, quæ ſunt contritiones, & pœnitentiæ, voluntariè ſumptæ, aut a confeſſariis inflictæ, quibus ille partim a pœna in futuro ſoluenda, & quandoque a tota liberatur; & ideò non oportet, vt corpus purgetur poſt mortem, quia pœnā in vita ſuſtinuit, & in cinerem reuertitur, & etiā quia anima, vt cauſa principalis, peccatum commiſit: Vnde reliquas pœnas ipſa, tanquam principalis cauſa peccati, ſoluere tenetur.

Inſuper petere valet, num animæ in purgatorio ſolatium recipiant, & auxilium ex operibus viuentiū.
1.Co.13 Reſpondetur, quòd ſic; nam charitas myſtici corporis nunquam ex-
522 cidit; ſed viuentes mortuis, in purgatorio exiſtentibus, per charitatē vniuntur; ideo mortui per viuos adiuuari poſſunt; nam exiſtentes in purgatorio poſt hanc vitam remanent tanquam membra Eccleſiæ militantis viuorum ex connexione charitatis, quæ in omnibus decedētibus reſtat; quare auxilium ex operibus viuorum, & præſertim ob indulgentias, a ſummis Pontificibus conceſſas, recipere valent. Verum dubitare poteſt, num in theſauro Eccleſiæ ſint bona ſatisfactoria, ex quo indulgentiæ extrahuntur, & viuis, atque defunctis conferuntur. Franciſcus Mai. in quarta d. 19. quęſtio. ſecunda, omni ex parte hunc theſaurum negat, quia Chriſtus de omnibus ſuis actionibus fuit completè remuneratus, dicente Apoſtolo. Humiliauit ſemetipſum, propter Phil.2. quod & Deus exaltauit illū, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiū, terreſtrium, & infernorum. Secundo, ſancti plus de pręmio, quàm de merito conſequuntur, quia Deus ſemper remunerat vltra condignum. Non ſunt condignæ paſſiones huius ſęculi ad futuram gloriam; quæ reuelabitur in nobis, vt ibidem Apoſtolus. Deinde ſuam opinionē ponit ibi. Ideo dico, quòd indulgentiæ, & ſuffragia efficaciam habent ex virtute huius verbi: Quodcumque ligaueris ſuper terram. Et probat. Mat.16. Quando aliquis Princeps in aliqua politia poteſtatis plenitudinem habet, omne debitum in illo regno dimittere poteſt; ſed hic, in foro Eccleſiæ ſacerdos abſoluens transfert æternam pœnam in temporalem, ergo & Summus Pontifex ſic pœnam purgatorii in pœnam mundi transferre poteſt. Durandus merita Chriſti exuperantia in theſauro Eccleſiæ reponit; & probat ex illo.

Ipſe

Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; non pro noſtris autẽ tantum; ſed etiam pro totius mundi. Secundo ratione: Chriſtus intentionẽ habuit, vt fructus, & merces paſſionis eius in nobis redundaret dicendo. Hoc eſt enim corpus meũ, quod pro vobis tradetur. Poſtea autem de Sanctorum meritis arguit, vt fecit Franciſcus; nam de illis dubitat, an ſint repoſita in theſauro Eccleſiæ, & ita arguit. Ad hoc, vt ſatisfactio valeat pro alio, intentio dirigens, & applicans illam ſatisfactionem ad alium requiritur; De nullo autem Sanctorum legitimè cõſtat, quod talem intentionem habuerit: ergo. Oppoſita ſententia eſt vera, &

523 catholica; & probatur ex illo. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris; & quo ad ſecundam partem probatur per illud Iob. Voca igitur ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere: etenim à ratione eſt alienum, vt caput cum mẽbris Sanctis in cętera membra non fluat, Chriſtus eſt caput myſticum Eccleſiæ, & Sancti ſunt membra viua, ergo. Secundo: Ad patremfamilias attinet rectè ordinare ſuam domum, vt vna in charitate conuiuãt, & alter alterius onera portet; at meritis Chriſti, & Sanctorum eius id factum fuit: ergo. Ad Franciſcum reſpondetur eſſe falſum, Chriſti merita fuiſſe remunerata completè: ibi enim Apoſtolus duo præmia tãtum enumerat, videlicet ipſius exaltationem, & ſui nominis excellentiã; ſed Chriſtus alia multa meruit; nã pro nobis beatitudinem acquiſiuit, & continuò in membris ſuis remuneratur, vt de baptizatis patet, qui non proprio, ſed Chriſti merito, ad cęleſtẽ gloriã perueniunt: Et fundamento, & eius rationi reſpondetur non eſſe verã abſolutè, q̃m Summus Pontifex plenitudinem poteſtatis exercere poteſt in viuentes; in exiſtentes autem in purgatorio per modum ſuffragij: Deinde quando dicit in minori. Sacerdos abſoluens transfert pœnam æternam in temporalem, conceditur; ſed poſtea non ſequitur ſua illatio; ſed bene ſequitur: ergo Summus Pontifex pęnam æternam in temporalem permutare valet, dum aliquem abſoluit, vt facit Sacerdos; nam ſua illatio vocatur fallacia compoſitionis, in qua ſenſus mutatur.

Ad rationem Durandi reſpondetur, opera ſanctorum dupliciter cõſiderari, vel vt meritoria, ſiue vt ſatisfactoria. Secundo modo intellecta, in theſauro Eccleſiæ reponuntur. Vel dicamus, merita Sãctorum ſecundum acceptionem ſatisfactionis pro pœna temporali, peccatis actualibus debita, ſi debitores non eſſent, vt multoties non erant ad ſatisfaciendum pro alijs in theſauro Eccleſiæ reponi debebant. Nã Sancti pluſquam debebant ſoluerunt, vt dicebat Patiens. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Quæ exuperantia merita in theſauro Eccleſiæ repoſita fuerunt: Secundum autem alias acceptiones ſibipſis retribuuntur. Iob. 6.

Ad ſecundum reſpondetur, negando minorem; nam Sancti ſuam intentionem, & merita exuperantia direxerunt in vtilitatem proximi, vt Apoſtolus. Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore eius, quod eſt Eccleſia: Et quamuis etiam apud nos neq; ſcripturæ locus, nec Chriſtianæ hiſtoriæ extarẽt, quibus perciperemus, ſanctos non habuiſſe intentionem reponendi exuperantia ſua merita in theſauro Eccleſiæ, ratione tamen ordinatæ charitatis, Coloſſ

tatis,

tatis iuxta rectum propoſitum re-
poni debebant. Ex quo theſauro In
dulgentiæ eliciuntur, & non ſecus
bullarum tenorem bene diſpoſitis
conferuntur. Sunt enim pœnarum
524 relaxationes, peccatis debitæ. Cum
enim homo pro peccatis culpam in
currat, amicitiam Dei amittendo,
& incidat in odium eius, ac peccati
reatu ad pœnam ſoluendum ob-
ſtringatur, & per ſacramentum pœ
nitentiæ tollatur culpa, & pœna æ-
terna in temporalem a ſacerdoti-
bus claue non errante in hoc ſecu-
lo, vel in purgatorio luenda com-
mutetur; & olim pęnitētiæ pro vno
mortali graues infligerentur, puta
ſeptem, & aliquoties decem anno-
rum: iccirco Eccleſia, vt pia mater,
filijs ſuis auxiliari cupiens, vt quan
tocyus a pęnis liberarentur, has re-
miſſiones ex charitate, & benigni-
tate viuentibus, ad longam ſolutio-
nem obſtrictis, vt eos eximeret, &
in purgatorio exiſtentibus, vt ſuo
fini quam citius coniungerentur,
gratioſè præſtitit; nam in poteſtate
clauium, quam Chriſtus Eccleſiæ
tradidit, facultas remittendi pœnas
extra ſacramentum exiſtit; namque
dominus, Apoſtolos alloquens, eis
poteſtatem tradidit. Quorum remi
Ioan. 20 ſeritis peccata, remittuntur eis, au-
thoritatem non reſtringendo; ſed ab
ſolutè dicendo conceſſit: Et ſicut ad
ſacerdotis arbitrium pars aliqua
pęnarum per ſacramentum condo-
natur, eadem ratione Eccleſia extra
ſacramentum ex legitima cauſa pę-
nas relaxare poteſt, vt nos Apoſto-
1. Cor. 5 lus docuit, qui inceſtuoſum Satha-
næ tradidit in interitum carnis, vt
ſpiritus ſaluus ſit in die domini no-
ſtri Ieſu Chriſti, cui poſtea pæniten
2. Cor. 2 ti pænam relaxauit, nā & ego quod
donaui, ſi quid donaui, propter vos
in perſona Chriſti. Quod fit pluri-
bus, & varijs modis; nam aliquotiēs
indulgentia plenaria conceditur,
qua mortalium, & venialium pœna
remittitur, ſi ſuſcipiens fuerit rectè
diſpoſitus, ita vt nulla pœnitentia
in hoc ſeculo, vel in purgatorio fa-
cienda relinquatur. Secundo, aliqñ
limitata diſtribuitur, vt quadragin
ta annorum, vel centum. Tertio, ali
quando pro tertia, vel quarta parte
donatur. Quarto, aliquando indul-
gentiam annorum, aut alicuius tem
poris cum numero Quarātenarum
largitur, quæ quarantenæ extra il-
los dies equidem non computan-
tur; puta alicui pœnitentia viginti
annorum, & ſex quarantenarum in-
fligitur, illæ Quarantenæ in eis vi-
ginti annis connumerantur, & con-
tinentur; nam in illis pœnitentiis
quidam dies computabantur, in
quibus acriorem pœnitentiam age-
bānt, & illi dies Quarantenæ voca-
bantur. Quinto, aliquando concedi
tur plenaria, vel adiungitur cum
tertia, vel quarta peccatorum por-
tione, & huiuſmodi. Sexto: Indulgē
tia Iubilæi condonatur, quæ a ple-
naria per ſe non differt, niſi in ad
iunctis; nam in Iubilæis facultas ab-
ſoluendi a caſibus reſeruatis tradi-
tur, & nonnulla etiam vota com-
mutandi; qui annus Iubilæi quoli-
bet annorum centenario inſtitutus
fuit a Bonifacio VIII. vt in Extrau.
com. Quorundā. Et Clemens VI. ad
quinquageſimum reduxit, & poſtea 526
Paulus II. ad vigeſimum quintum,
vt in Bullario cōſt. 9 Ineffabilis pru
dentia. Quas Sum. Pontif. Cōcilia ge
neralia, & aliqui Eccleſiæ prælati,
vario modo concedere poſſunt. Nā 527
Sum. Pōt. & concilia generalia per-
petuas; Legati autē in ſua prouincia
tātū, vt notat Gl. in c. fi. de priuil. &
cæteri prælatorum temporales con
donare poſſunt, vt Archiepiſcopus
in ſuo Archiepiſcopatu, de pœnit.
& remiſſ. Noſtro. Et Epiſcopi in ſua
diœceſi. Quod autem, & Cum ex eo;
& etiam Cardinales indulgentiam
certam

Digitized by Google

certam diſtribuendi a Summo Pontifice facultatem habent. Probatur. Bonorũ reipublicæ diſpenſatio ad eius principes pertinet; ſed Prælati ſũt eccleſiæ principes, ergo. Sed ſciſcitari poteſt, vnde, & quando Cardinales ortum habuerint, & an ſint in ſtatu perfectiori, quam ſint Epi-
528 ſcopi. Quò ad originem Cardinalium non ſatis clarè conſtat; nam aliqui dicunt, eſſe iure diuino inſtitutos, & aſtitiſſe ſemper Summo Pōtifici, ſicut ſacerdotes leuitici generis Aaron ſummo ſacerdoti aſſiſtebãt, vt probatur per Venerabilem, Qui filii ſint leg. & ibi Abb. nu. 19. Nam credibile videtur, vt quemadmodum Apoſtoli ante aſcenſionem Chriſto aſtiterunt; ita & Petro, eorum principi, antequam ad prouincias conuertendas diſtribuerẽtur; vnde Papam ſine huiuſmodi conſiliarijs, & coadiutoribus in tanto oneris miniſterio numquã extitiſſe audacter affirmandum exiſtimo; quod & D. Bernardus lib. de conſideratione ad Eugenium inſinuare videtur, dicendo, eos, qui ſibi aſſiſtunt orbis iudices, ſeniores populi a ſe ſumendos eſſe in conſilio, & ita poſt factum non pœnitebit: Sed tamen quo tempore hoc nomine Cardinalis primo cœperint nominari non ſatis liquet; cum enim tria ſint Cardinalium officia, & maxime Epiſcoporum: Primum commune cũ cæteris presbyteris, & Diaconis: Secundum eligendi Summum Pontificem; Tertium ei perpetuò aſſiſtendi, & in adminiſtrãda Eccleſia ope, & conſilio auxiliandi, Ex dictis officiis primum eſt antiquiſſimum, cum temporibus Apoſtolorum inceperit: ſecundum, & tertium pariter vetuſtiſſima ſunt, tempore Apoſtolorum incepta; nõ tamen certum eſt, an duæ vltimæ functiones iniunctæ fuerint ſolum Cardinalibus; nam, quod ad electionẽ Papę attinet, poſt tempus Apoſtolorum per multos annos presbyteri, & Diaconi vna cum Epiſcopis ad eligẽdum Papam vocabantur, quia ſacerdotes erant pauci, nec illo tempore opus erat diſtinguere Cardinales a non Cardinalibus, vt ex D. Cypriano habetur lib. 2. Epiſt. epiſtola 3. & lib. 3. epiſt. 5. & 21. quibus in locis ad ſolos Cardinales non ſcribit; ſed ad omnes presbyteros, & Diaconos Romanæ Eccleſiæ; & ipſi reſpondent. Creſcente autem clero, omnes ad electionem faciẽdam vocabantur; ſed non omnes ad concilia: ſed aliqui principales, qui Romæ, & in aliquibus alijs locis Cardinales appellabantur, vt ex ſynodo D. Gregor. lib. 4. Regiſtri c. 88. videri poteſt. Deinde omnes clerici, nec ad concilia, neque ad electionem ſunt admiſſi; ſed quo ad electionem ſolum Cardinales, vt cap. licet de electio. quo in loco habetur, id multo ante factum fuiſſe, quamuis clerici, & populus ad electjonem Papæ faciendam antea conuenirent, vt diſt. 23. cap. 1. Et Illuſtriſſimus Cardinalis Bellarminus de clericis lib. 1. c. 9. decem, & ſeptem mutationes circa electionem Summi Pontificis eſſe factas atteſtatur. Quò ad aſſiſtentiã verò Papæ, ipſi modo ei aſſiſtunt, vt Apoſtoli aſtiterunt Chriſto, vt & Anchar. c. dicit. qõ. 9. art. 4. licet hoc nomine Cardinalis non ſemper aſtiterint Papæ, cum ita cęperint no- 529
minari ſub D. Gregorio, vt lib. 5. Epiſtol. epiſt. 51. ad Fortunatum Epiſcopum, & lib. 11. Epiſt. 34. ſed ego puto multo ante, vt D. Auguſtinus refert de D. Hieronymo, quem vocat presbyterum Cardinalem. *Ser. 24. de fratres in eremo*

Quantum verò ad ſecũdum quæſitum reſpondetur, Cardinales eſſe
530 in ſtatu perfectionis, vt ex D. Bernardo de conſideratione ad Eugenium

nium. Eos, qui aſſumuntur ad eius
conſilium, debere eſſe viros perfe-
ctos, ac probatos, & non proban-
dos; & qui non volentes, ſed renuē-
tes accedunt, nec munus atten-
dunt, ſed neceſſitates; qui ſtent viri-
liter pro afflictis, & iudicent æqui-
tate, qui ſint ad mores compoſi-
ti, ad obedientiam ſubiecti, ad di-
ſciplinam rigidi, ad fidem catho-
lici, fideles ad diſpenſationem, con
cordes ad pacem, in iudicio recti,
in conſilio prouidi, in iubendo di-
ſcreti, in loquendo modeſti, in ad-
uerſitate ſecuri, in proſperitate de-
uoti, in hoſpitio non diſſoluti, in
conuiuio non effuſi, in omnibus
circunſpecti. Vnde colligitur, Car-
dinales eſſe in ſtatu perfectionis,
qui diuerſis modis comparari poſ-
ſunt Epiſcopis; nam ſi comparen-
tur, vt ſunt presbyteri maiores,
& ratione ſui muneris, & præſertim
quādo ſunt Epiſcopi, nulli dubium
eſt, perfectiores eſſe Epiſcopis. Si
etiam conſideretur loci dignitas,
ſicut Eccleſia Romana præſtantior
eſt cæteris omnibus, cum ſit vniuer
ſalis paſtor [illegible] Cardinales il-
lius ſedis dignitate præfulgent, &
Epiſcopi ſunt maiores, & perfe-
ctiores.

Si verò conſiderentur, vt ſunt
Cardinales tantum, & habentes ta
lem, vel talem titulum, tunc maior
eſt Epiſcopus, & perfectior, quam
presbyter, Cardinales, vel Diaco-
nus, ordinis poteſtate, & Diœceſis
magnitudine.

Si verò Cardinales conſiderētur
ratione charitatis; ipſi ſe habent vt
excedentes; nam Papæ aſſiſtunt, vt
Apoſtoli Chriſto, eius contempla-
tioni vacantes. Epiſcopi verò, qui
ſtatum Apoſtolorum, vt miſſi ſunt
in vniuerſum orbem, curam ani-
marum ſuſcipientes, in perfecta
charitate proximi perſonam ge-
runt, alios cunctos excedunt; ſed
quoniam dilectio Dei præponitur
dilectione proximi, iccirco Cardi- 331
nales ſunt in perfectiori ſtatu, &
charitate ſimpliciter; & ſic ſunt Epi
ſcopis abſolutè maiores, vt An-
charanus quæſt. 102 artic. 1. & 2. &
Bellarminus de clericis lib. 1. cap.
16. qui multis gratijs, & priuilegijs
fuerunt decorati.

Primo: loco concilij, atque Sena- 332
tus, Papæ deſeruiunt, patreſque tu-
telares regnorum, prouinciarum,
religionum & ciuitatum exiſtunt.

Secundo: in Eccleſijs ſuorum ti-
tulorum habent iuriſdictionem E-
piſcopalem, licet non ſint Epiſco-
pi, vt Abb. num. 1. & alij in cap. His
quæ de maior. & obed.

Tertio: ſi lædantur pœnæ offen-
dentibus grauiſſimæ imponuntur,
vt cap. Felicis de pen. in 6. & excom
municationem vndecimam Bullæ
cenæ incurrunt.

Quarto: non poſſunt recuſari in
iudicijs, niſi ex magna cauſa, vt Io.
Andr. in c. Ad petitionem de accuſ.

Quinto: in generali diſpoſitione
nō cōprehendūtur, niſi de eis men
tio ſpecialis fiat, vt Fel. in c. Quod ſu
per his, de fid inſt. & Anch. in c. Eos
de hæret.

Sexto: Cardinali creditur, teſtā-
ti, aliqd ſibi a Papa viuæ vocis ora-
culo fuiſſe mandatum, vt Abb. &
Fel. Quod ſuper his nu. 5. Si autem
de magno alicuius præiudicio aga-
tur, ei non creditur, vt ibi Felinus,
& Decius conſ. 463. & in cap. Con-
ſtituimus, de appel. nec fides eidem
adhibetur, ſi dixerit, ſe eſſe legatū,
niſi literis oſtenſis, vt Ab. & Fel. vbi
ſupra.

Septimo: potiuntur priuilegio,
vt ſi fortè obuiam fiunt ducto ad
ſupplicium ſuo galero capiti eius
impoſito, impetrant delicti im-
punitatem, dummodo pileum
à Papa

a Papa receperint, aut eis miſsus fue
rit, vt Iaſon conſ. 145. & ita Euge-
nius Quartus, ſtatuit in bulla, quæ
incipit. In eminenti ſedis; ſed modo
in vſu non eſſe credo, & maximè ob
atrociora delicta. Octauo, liberan-
tur a patria poteſtate in his, quæ ip-
ſis ſunt commodi, non autem vt
ius ſuorum hæredum amittant, vt
dicit Martin. Lauden. tract. 2. q. 80.
Nono: Cardinalium domibus priui
legium conceditur, vt delinquen-
tibus a lictoribus inde ad carcerẽ,
vel ſupplicium, trahi non poſſint,
vt Manfred. tract. de Cardinalibus.
q. 8. puncto 14. quod tamen a Sum-
mis Pontificibus reuocatum fuit, &
maximè his noſtris temporibus.
Decimo: maior numerus teſtium,
& fide dignorum, requiritur in
condemnãdis Cardinalibus, quam
alijs, vt cap. Præſul. 2. quæſt. 4. &
Ioann. Andreæ in cap. Licet de teſti.
Non tamen conuinci, & puniri poſ
ſunt de commiſſis delictis ante Car
dinalatum, vt Bar. tract. de Car. 2 q.
num. 3. & 10. & Manfred. deciſ. 281.
Vndecimo, in ſignaturis, & iudi-
cijs, quando Papa eis cauſam dele-
gat, clauſulam apponere non ſolet,
vt iuſtitiam faciant; ſed ſolum vt au
diant, ac decidant, ne illis iniu
riam inferre videat. Duodecimo: Si
Cardinalis ſtatuerit, vel iurauerit,
& poſtea Summus Pontifex eliga-
tur, illud ſeruare non tenetur, ſi ſit
contra Pontificiam dignitatem, vt
Abb. in cap. Sicut nu. 1. de iur. iurã.
Decimotertio: Cardinales per pro-
curatorem lites mouere, aut ſuſci-
pere poſſunt; ſed ipſi iudicio intereſ
ſe non debent, licet cauſa criminali
vexentur, vt dicit Speculator tit. de
act. §. Vnico. Item Illuſtris; quod ta
men vſu non ſeruatur. Decimoquar
to: Si familiares Cardinalium delin
quunt, a Vicarijs eorum ex conſue-
tudine corriguntur, vt Barb. tract.
de Card. q. 11. Et Cardinalis in Cle-
ment. Ne Romani, de elec. ſed nunc
non eſt in vſu.

CAP. LXXX.

De valore Indulgentiarum.

DVm vſus indulgentiarum
creſcere cępit, multæ o-
piniones de earum valo-
re exortæ ſunt, vt notat
Gloſſa ſuper cap. Quod autem de
pœniten. & remiſſ. nam aliqui nihil
valere dixerunt, niſi quantum quiſ-
que propria deuotione, faciendo
quod præcipit indulgentia, mere-
tur: cæterum hi, vt blaſphemi, non
ſunt audiendi, quia authoritatem
Eccleſiæ infringunt, & eneruant.
Alij in foro Eccleſiæ efficacitatem
tantum obtinere opinati ſunt, vi-
delicet pœnitentes liberari a pœni-
tentia, ſibi iniuncta, qui modus di-
cendi ab Alexandro in 4. p. q. 23. m.
1. ar. 1. & Sancto Bonauentura in 4.
diſt. 20. reijcitur, quia facit Eccle-
ſiam crudelem, & impiam; nam ſi
hoc eſſet uerum, grauiſſimis purga-
torijs pœnis relinqueret peccatores
obnoxios, & alligaret. Alij modi e-
numerantur a dicta Glo. Sed ne ora
tio protrahatur, dicendum eſſe exi
ſtimo; Indulgentiæ dummodo ali- 533
qua concurrant (vt infra exponam)
pro viuis & defunctis tantũ valẽt,
quantum ſonant; namque ſi alicui
imponatur pœnitẽtia viginti dierũ,
& uiſitantibus aliquod templum
indulgentia viginti dierum conce-
datur, ſi illud contritus inuiſerit, &
iuxta illius indulgentiæ tenorem
erit diſpoſitus, non ſolum in foro
eccleſiæ liberatur a vinculo eam
adimplendi; ſed etiam apud Altiſſi-
mum; & iſti non tantum de pœnis,
iniũctis in hoc ſeculo; ſed etiam de
pœnis

pœnis purgatorij, illi correſpondẽtibus, intelliguntur. Nam earũ forma eſt, remittimus, & relaxamus tot dies pœnitentiæ, & non pœnæ. Etenim pœna purgatorij non eſt pęnitentia, quæ ſponte non ſuſcipitur; ſed eſt perpeſſio pęnæ, per diuinam iuſtitiam inflictæ; qui modus dicendi magis explicabitur in ſequenti.

At quærere poteſt, num valeant tantum de iniunctis pęnitentijs, an etiam de non iniunctis; Nonnulli pro iniunctis valere tantum aſſeruerunt, vt Caiet. in tracta. 5. de indulgentijs, cap. 7. licet Papam de non iniunctis concedere poſſe fateatur: ſed tamen non facit, nec agere præſumitur, vt ex sac. Canonibus infra citandis habetur; Etenim communis forma indulgentiarum fit per tempora, videlicet dies, & annos, iuxta taxationem pęnarum, a ſacr. Canonibus impoſitarum; ſed canones de iniunctis pęnitentijs loquuntur, vt cap. Cum ex eo, de pęn. & remiſſ. & in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio Tertio, vbi dicitur de iniũctis pęnitentijs indulta remiſſio non excedat.

Secundo verba iudicis interpretanda, & intelligenda ſunt iuxta iuris determinationem; ſed iura de pęnitentijs iniunctis loquuntur, ergo. D. Thom. ex altera parte oppoſitum tueri videtur in 4. diſt. 20. ar. 4. & Quodlib. 2. ar 6. Etenim longe diuerſa eſt ratio huius temporis, & vetuſti; nam tempore veteri pænitentię grauiſſimæ, & iuxta delictorum menſuram iniungebantur; & ideò de iniunctis pænitentijs indulgẽtias conferre decebat: his autem noſtris tempotibus ſunt arbitrarię, vt 26. qõ. 6. Tempora, & de pænit. & remiſſ. Deus qui; & nunc adeo tenues iniunguntur, vt niſi remiſſiones quoque de non iniunctis fierẽt, parum, aut nihil emolumenti afferrent; & quamuis nonnulli ſacrorum Canonum de iniunctis tantum verba faciant, non excludunt tamẽ nõ iniunctas; quinimò alios habemus Canones, de indulgentijs ſine conditione loquentes, vt in Extrauag. com. Antiquorum: & Vnigenitus; 534
quia dicendum eſſe exiſtimo, vt quotieſcumque in forma indulgentiarum ad iniunctas declaratio nõ apponatur, ad non iniunctas etiam accommodetur.

Ad ſacros Canones reſpondetur, quòd tunc grauiſſimæ pænitentiæ imponebantur, & totam ferè culpam adæquabant; iccirco de iniunctis tantum verba habebant; ob hoc tamen non adimebant facultatem de non iniunctis; nam in citatis Extrauagantib. hæc verba legũtur. Pleniſſimam omnium ſuorum concedimus veniam peccatorum.

Ex his primum, & ſecundum argumentum facilè diſſoluuntur.

Ad tertium reſpondetur, Papam moderatum eſſe alios, ne facultatẽ, quam retinent in conferendis indulgentjs, tranſgrediantur, ſed tamen ipſe, legibus huiuſmodi ſolutus, tam de iniunctis, quam de non iniũctis, modo ſupra expoſito, confert.

C A P. LXXXI.

De cauſa proportionata indulgentiarum.

Quæritur, num ad collationẽ indulgentiarum cauſa proportionata requiratur. Caiet. in tract. 9. de Indul. q. 1. & 2. opinionem affirmatiuam defendit, quem Sotus ſequitur in 4. ſent. diſt. 21. & probant per cap. Cum ex eo de pænit. & remiſſ. vbi dicitur indulgentias indiſcretas ſatisfactionem pænitentialem eneruare; quod pro- q. 1. ar 2.

facto.

nos Pontifices in diſtribuendis indulgentijs ſufficientes habuiſſe occaſiones dēt exiſtimare, nè maiorũ facta temere diſceptet: Et ex Canone. Cũ ex eo, potius oppoſitũ deducitur; nam ibi hř, per indiſcretas indulgentias claues cōtemni, & ſacramentales pęnitentias eneruari: ergo ſi pęnitentię debilitantur, ſignũ eſt, quòd valent, quãtum ſonant, nè sũmum errare Pontificem, aut decipere populum fateri cogamur. Et ſac. Cōc. cupit, vt iuxta antiquã regulã diſpẽſentur; tñ, ſi nō ita ſeruetur exẽplar, dummodo adſit aliqua cauſa, a Summo Pontifice approbata, iuſtè diſtribuuntur, & conferuntur.

Ad primum, licet Papa ſit diſpenſator, eſt etiam Chriſti Vicarius, & locum tenēs in terris; vnde pro cauſa ſibi cognita, & probata, indulgentias validas conferre poteſt.

Ad ſecundum rñd. eodem modo; nã Sum. Pont. eſt Chriſti Vicarius, penes quē maxima, & forsã a nobis non cognita, poteſtas reſidet, cui dictum fuit. Tu es Petrus, & ſup hanc petram ædificabo Eccleſiam meã; & Paſce oues meas.

Ad tertiũ rñd. Papam eſſe diſcretum diſpēſatorem, quia Chriſti merita infinita, & Sanctorum bona, indigentibus, veluti diſpẽſator diſcretus, applicat, & aliorum pęnas cōputat pro indigentibus; & ſic diuinæ iuſtitiæ ſatisfacit, & nullam iniuriã illi infert. Non. n. debet eſſe ſeruus auarus, vbi dominus eſt liberalis.

Verum quęrere poteſt, vtrum indulgẽtiæ ſint abſolutiones, vel ſolutiones. Circa hanc dubitationẽ Doctores non conueniunt; nã aliqui ſolutiones eſſe tenent, & probant. Secũ- Deut. 2. dum menſurã delicti erit plagarum modus. Nã eccleſia, non ſolũ viuis, ſed ẽt defunctis, confert indulgentias; at defuncti a pœnis abſolui nō poſſunt: ergo. In oppoſitum aũt ipſę reclamant, cum ſint remiſſiones. & pœnarum relaxationes, quæ abſolutionis nomen præ ſe ferunt. Franciſcus Maioris, in ſua opinione perſiſtens, veras abſolutiones eſſe affirmat, quia ſicut Deus pęnas purgatorij remittere valet: ſic Papa pœnis deuinctos in hoc ſeculo, vel in purgatorio, ſoluere poteſt. Sed hic modus abſolutè dicendi eſt reijciendus, quia theſaurum Eccleſiæ omnino aufert, vt ex ſupradictis patet.

Secundus modus dicendi eſt Durandi in 4. diſt. 20. quæſt. 3. aſſerentis, pœnam aliquam dimitti poſſe tribus modis; vno modo, cum læſus pœnam offendenti gratis condonat. Secundo modo, cum vnus in totum ſatisfacit pro alio; & tertio, quando partim debitum ſoluitur, & ex aliqua parte dimittitur. Secundo & tertio modo peccata remittuntur ſacramento pęnitentiæ, & in dulgentijs; & primo modo culpæ, & pœnæ ſolum a Deo condonãtur.

Tertius dicendi modus eſt Caietani opuſ. to. 1. tract. 8. q. 1. affirmantis, indulgentias, reſpectu ſuſcipientium, eſſe abſolutiones, reſpectu autem Chriſti, & Sanctorum, eſſe ſolutiones; cui opinioni ſubſcribo. Nã, 530 ſi abſolutiones non eſſent, nullã requirerent iuriſdictionẽ, & vnus Epiſcopus ſubiectis alterius eas conferre poſſet; quod a capite, Quod aũt de pęn. & remiſ. apertè prohibet. Secundo, ſi abſolutiones non eſsẽt; ad clauiũ poteſtatẽ eas concedere non ptineret; ſed Chriſtus cōtulit facultatẽ Petro, & ſucceſſoribus eas cōcedẽdi; ergo. Quod ãt ſint ſolutiones patet; etenim, licet indulgẽtias conſequẽtes nō ſoluant, tñ Chriſtus pro eis. Primo ſoluit & Sancti ordine ſuo, vt ſupra expoſui: vnde dicendum eſt, abſolutiones eſſe pro viuis, & ſolutiones pro exiſtentibus in purgatorio.

Ad primum reſpondetur: Etſi pœna debeat infligi iuxta plagarum modum ſecundum iuſtitiam; tamen miniſtri Dei per ſacramenta,& indulgentias, aliquam partem pœnæ,vel totam, condemnare poſſunt.

Ad ſecundum reſpondetur, non eodem modo indulgentias viuis, atque defunctis applicari; nam viuis per modum abſolutionis, & exiſtentibus in purgatorio per modum ſolutionis, & ſuffragij, applicantur. Sed dubium exoritur,num exiſtens in peccato mortali,dum indulgentias pro mortuis ſumit, eis proſint.Gabriel Biel in expoſ. Can. miſſæ ſect. 57. quem ſequitur Toledus lib.7.cap. 26. valere affirmat. Nam opus, quod fit nomine alterius,non amittit valorem; dummodo qui iuſſerit, ritè faciendum præceperit:puta aliquis ſeruo ſuo mandat, vt pauperibus diſtribuat eleemoſynam; & ſeruus eam cum vana gloria diſpenſat,dominus tamen in gratia, & probè faciens, merito non defraudatur; ſed exiſtens in peccato mortali, nomine alterius, ſcilicet Eccleſiæ, opus, in indulgentijs preſcriptum,executioni demandat,ergo.

Secundo bona ſatisfactoria, quæ ab exiſtentibus in peccato mortifero defunctis applicantur, ſunt bona communia Eccleſiæ, ergo ſatis eſt,vt a quolibet de Eccleſia ſatisfaciente,Deo offerantur;nam & ille eſt membrum Eccleſiæ, cuius efficacitate dicta applicatio valet. Caietanus contrariam opinionem tenet,tracta.10.de Indulgen.quæſt.2. nam durum eſſe videtur, vt inimicus Dei pro alijs exaudiatur, etiam nomine alterius, & vt Chriſti merita,& Sanctorum,alijs applicare poſſit,cum Deus peccatores non exaudiat; quoniam opera viua Deo placēt,& paſſio Chriſti,& merita eius, & bona Sanctorum, ſecūdum ſuam efficacitatem, viuentibus in gratia, & peragentes vitales, procurantur indigentibus,& diſtribuuntur: Ioann.9 Vnde hæc opinio tutior mihi videtur: etenim peccatores, inimicos Dei,& Sanctorum,pro alijs tantam gratiā a Deo conſequi poſſe ignoro.

Ad primum reſpondetur, diſcrimen eſſe inter opera indulgentiarum, 537 & eleemoſynam dare; quoniā eleemoſyna per modum ſatisfactionis non valet; ſed per modum ſupplicationis, ſoli miſericordiæ innitentis,vt ex illo.Abſcōdite eleemoſynam in ſinu pauperis; indulgētia autem habet vim ſatisfactionis, & viuæ ſolutionis.

Ad ſecundū: Negatur conſequentia; non enim ſufficit, vt membrum Chriſti exiſtat; ſed membrum viuum eſſe oportet, Eccl.19. vt a Deo exaudiatur; nam malè oleret,vt mortua membra pro defunctis, in gratia exiſtentibus, ſatisfacere poſſent, & Ieſu Chriſti, ſanctorumque merita, per huiuſmodi membra contrectarentur. Verum obijcere poteſt.Si Sūmus Pontifex talem haberet poteſtatem, totum purgatorium ſimul euacuare poſſet; nam Papa eſt Ieſu Chriſti Vicarius,vt de translat.Epi. Inter corporalia,& c. Quanto. penes quem reſidet iudiciaria poteſtas: ergo facere poteſt, quod Chriſtus peregit; ſed Chriſtus in reſurre ne, poſt victoriam in purgatorium deſcendens, & ex ſpeciali gratia recompenſans reſiduum purgandarū pœnarum, in purgatorio repertarum, abundantia meritorum ſuorū euacuauit purgatorium, animas liberando, & ad cœlos ſecum perducendo, igitur & Papa, eius Vicarius, de plenitudine poteſtatis idē facere poteſt.

Secundo:Merita Chriſti ſunt infinita,

nita,

nita, igitur à Summo Pontifice ap-
plicata finitis animabus, in purga-
torio exiſtentibus, omnes ſimul li-
berare valebit. Sed contrarium do-
cet D.Tho.in 4.ſent. diſt.45. & ita
eſſe ſentio; nam indulgentiæ defun
ctis, in purgatorio exiſtentibus, di-
rectè prodeſſe non poſſunt; Sed in
quantum amicus facere poteſt pro
amico, ab alieno detento, igitur ſe-
538 cundum voluntatem detinentis eas
liberare poteſt.

Secundo ad hoc, vt indulgentiæ
valeant, exquiritur cauſa cõueniẽs,
& approbata; ſed euacuare totum
purgatorium ſimul non eſt cauſa
conueniens; ſed multum a recto e-
xorbitat.

Tertio: Quilibet miniſter modũ
eius, & normam exequi debet, cu-
ius miniſterium gerit; Chriſtus aũt,
cuius vniuerſalis miniſter eſt Ponti
fex, deſcendendo ad purgatorium
omnes animas non eduxit, vt docet
D.Thom.3.p.q.52.ar.8. Nam virtus
paſſionis Ieſu Chriſti maiorem effi-
caciam non habuit in principio paſ
ſionis, & victoriæ ab inferis, quam
nunc habeat: Etenim illius paſſio
temporalem virtutem tranſitoriam
non habet; ſed ſempiternam iuxta
illud Apoſtoli. Vna oblatione con-
ſummauit in ſempiternum ſanctifi-
catos; ſed nunc virtute Chriſti paſ-
ſionis a purgatorio non liberãtur,
niſi qui tempus purgationis exple-
Hebr uerunt, ergo & tunc qui tales non
erant, ac tempus expurgationis nõ
expleuerant, per Chriſtum a purga
torio liberati non fuerunt.

Ad primum reſpondetur, potuiſ-
ſe omnes ex purgatorio liberare de
rigore miſericordiæ; ſed non de ri-
gore iuſtitię. Vel ſi omnes liberauit,
dici poteſt, ipſum eſſe dominũ prin
cipalem, & ita voluiſſe, vt in illo de
ſcenſu ſuam poteſtatem dæmoni-
bus, & animabus, & valorem ſuæ
paſſionis eſſe infinitum demonſtra-
ret; licet D.Thom. aliter docuerit;
tamen inde non ſequitur, Papam to
tum ſimul purgatorium euacuare
poſſe; quia non eſt abſolutè domi-
nus, ſicuti Chriſtus.

Ad ſecundum negatur conſequẽ-
tia; non enim cõuenit, vt dicamus,
Summum Pontificem id facere poſ
ſe; quia ipſe per modum ſuffragij
merita Chriſti, & Sanctorum eius,
applicando duntaxat animabus, in
purgatorio exiſtentibus, ſuffraga-
tur.

CAP. LXXXII.

De limbo.

DAtur & limbus, in quem
recipiuntur animæ pue-
rorum, ſine baptiſmo de
cedentium, in quo San-
cti Patres vſque ad Ieſu Chriſti de-
ſcenſum permanſerunt; Limbus aũt
puerorum, & Patrum differunt.

Primo, quantum ad ſpem vitæ æ-
ternæ, quoniam paruulis, cum pec-
cato originali morientibus, ſpes bea-
tæ vitæ non ſupereſt; Patribus verò,
in quibus fidei lumẽ, & gratia reful
gebat, ſpes beatæ vitæ non deerat. 539

Secundo, quò ad animam; namq;
culpa in Sanctis Patribus expiata
fuit, ſecũdum quòd perſonam inſpi
ciebat; impedimentum vero ex par
te naturæ remanebat, pro quo ple-
ne nõ fuerat ſatisfactum; quare eis
debebatur pœna temporalis.

Tertio, quia nomen limbi puero
rum numquam fuit in aliud tranſlã
tum; ſed nomen limbi Sanctorũ Pa-
trum in nomen cœli empyrei fuit
tranſlatum: vnde nunc per ſinum
Abrahæ intelligamus quietem San
ctorum in cœlo.

Quarto: Quò ad loci, & ſitus con

Digitized by Google

ditionem;licet enim eũdem locum
vtriuſque probabiliter fuiſſe appa-
reat,iñ requies Sanctorũ poſita erat
in ſuperiori parte.Nã in centro ter-
ræ quatuor loca ſubalternatim po-
ſita dantur . Primus eſt limbus Pa-
540 trum.Secundus eſt limbus puerorũ.
Tertius eſt purgatorium . Quartus
eſt infernus damnatorum.Penetra-
Zach. 24. bo omnes inferiores partes terræ ,
potentia,& virtute,& inſpiciam om
nes dormientes in inferno , & lim-
bo;ſed eos non illuminabo;ſed illu
minabo omnes ſperantes in Domi
no,ſcilicet Patres ſanctos in limbo,
quos anima,& diuinitate viſitauit ,
& exiſtẽtes in purgatorio una cum
illis Sanctis patribus deduxit ad cę
los , vt etiam canitur in ſymbolo fi-
dei. Deſcendit ad inferos . Verum
petere poteſt,qua pęna pueri in lim
bo puniantur,an aliquem dolorem
vel internam afflictionem ſentiant
ex defectu diuinæ viſionis. Reſpon
detur , pœnam damni eos tantum
ſufferre;nam vbi nulla eſt cognitio,
& boni cogitatio , propter ſe facti ,
ibi nulla reperitur afflictio, vt ani-
mabus puerorum, cũ ſolo originali
deſcendentibus,contingit ; nãq; te-
nebris ignorantiæ inuoluũtur,quæ
cũ ignorent ſe eſſe factos ad beatitu
dinem,neq; aliquid cogitent de ea:
iccircò nullã pati moleſtiã aliqui af
firmant. Sed D.Th.iſtã rõnẽ nullius
eſſe valoris aſſerit;quia cognitio na
turalis in anima ſeparata magis au-
getur,quam in aĩa,corpori coniun-
cta Cum.n.aĩa ſeiuncta non habeat
peccatum perſonale , ei quidem nõ
debetur, vt in naturalibus patiatur
detrimentum , ſed vt altiori modo
intelligendi rapiatur;nãque ſi natu
rali cognitione careret,exiſtẽtes in
inferno melioris conditionis, & in
telligentiæ eſſent;qui damnati intel
ligunt,quod non eſt cõcedendum .
Pro ſolutione dicendum eſt, dupli-
cem eſſe cognitionem de beatitudi-
ne, alteram naturalem, alterã verò
ſupernaturalem; aĩæ paruulorũ ha-
bent naturalẽ cognitionẽ perfectè , 541
quæ debetur aĩæ ſeiunctæ iuxta ſuã
naturam, imò earũ naturalis cogni-
tio facit acceſſionem, cum modum
cognoſcendi,& intelligendi intelle
ctuum ſeparatorum conſequãtur ;
quare de Deo,& creaturis,magnam
ſciẽtiã habent, & maiorem, quã ali
quis Philoſophorũ in mũdo nũquã
fuerit aſſecutus.Etenim ſe ad beati-
tudinẽ factas , & beatitudinẽ in co-
gnitione boni pfecti conſiſtere co-
gnoſcũt;ſed nõ, vt tale bonũ ſit glo
ria,quã in cęlo poſſidẽt beati;id aũt,
quod p naturã hr̃,abſq; dolore poſ-
ſidetur, & ex hac parte pueri in lim
bo nõ afficiuntur dolore . Alia autẽ
cognitio eſt de beatitudine,quæ ſu
per naturaliter conceditur,& in uia
toribus per fidem in hac uita plãta-
tur , qua ad gloriam peruenitur in
cęlum, vbi ſunt oĩa bona , & omnis
gloria, quam nec oculus vidit, nec
auris audiuit , nec in cor hominis
naturaliter aſcendit , quã reuelauit
Deus nobis per Spiritum Sanctum;
quæ reuelatio hr̃ per fidẽ in hoc ſe-
culo, plantatam in nobis per ſacra-
mẽta,& ẽt per actus bonos,in grã fa
ctos.Pueri aũt in limbo nec fidẽ ha-
buerũt in actu, neq; ſacramẽta fidei
ſuſceperunt,nec per reuelationem:
ideò de illius priuatione nullum ſẽ
tiunt dolorem : Quapropter dicen-
542 dum,pueros ſolum habere delecta-
tionem naturalem, & cognitionẽ ,
qua Deum cognoſcunt,& laudant ,
& in reaſſumptis corporibus efferẽt
multis laudibus, tamquam cauſam
cauſarum omnium rerũ , ab eis na-
turaliter cognitarum; quod dãnati
nunq̃ agere poſsunt, qm̃ conſciẽtia
illorũ viuit , & rodit eoſdẽ in æter-
nũ. Sed petere põt , quare Chriſtus
deſcendens in limbum puerorum,
inde

Digitized by Google

inde repertos pueros non extraxit.
543 Reſpondetur, non extraxiſſe, quia
Chriſti deſcenſus ad inferos, in
eos rantummodo eſt ſortirus ef-
fectum, qui per fidem & charita-
tem paſſioni Chriſti copulantur, &
coniunguntur, cuius virtute San-
ctos Patres liberauit; pueri autem,
qui cum peccato originali obiere,
nullo pacto coniungebantur paſſio
niChriſti per fidem, & dilectioné:
non per propriam, quia eis defuit
liberi arbitrij vſus: nõ per fidem pa-
rentum aliquoties, aut per aliquod
fidei ſacramentum: Quare Chriſtus
eos non liberauit. Sed ſanctos Pa-
tres, quoniã cũ gratia mortem in vi
tam commutauerunt, vt dicit Apo-
Rom. 3. ſtol. quem propoſuit Deus propitia
tioné, per fidem in ſanguine ipſius;
huiuſmodi autem paruuli nullo pa-
cto fuerũt participes fidei, ideò fru-
ctum propitiationis, & liberationis
non perceperunt. Præterea depoſce
re valet, an iſti pueri reſurgent in
nouiſſimo die? Videtur, quod non;
Matt. 25 oés enim qui in iudicio reſurgent,
aut erunt electi, ad dexteram poſi-
ti; aut mali, ad ſiniſtram collocati.
At hi, nec ad dexteram, nec ad ſini-
ſtram erunt: ergo. Secundo ad iudi-
ciũ accerſiri debent qui operati fue
runt, vt ibi eorũ merita diſcutiãtur;
ſed pueri, in limbo poſiti, nulla me-
rita, vel demerita habuerunt, ergo.
Alij oppoſitam ſententiam tenent,
544 quę eſt vera, & catholica. Omnes. n.
Rom 14 ſtabimus ante tribunal Chri. Chri-
Act. 10. ſtus ipſe eſt, qui cõſtiturus eſt iudex
1. Cor. 8. viuorum, & mortuorum. Oés quidẽ
reſurgemus; ſed non omnes immu-
tabimur. Vniuerſale iudicium om
nes comprehẽdit; in nouiſſimo aũt
erit vniuerſale iudicium, ergo. Secũ
do cum iudiciaria poteſtas fuerit
Chriſto collata in præmium ſuæ hu
militatis, q̃ in paſſione exhibuit, &
patefecit. (nam ipſe ſanguinem ſuũ
pro omnibus, quantum ad ſufficien
tiam, effudit) igitur iuſtũ eſt, vt ho-
mines ad illius exaltationem viden
dam in iudicio cõgregentur, & eius
vniuerſalem iudiciariã poteſtatem
in omnes videant, quam a Patre re-
cepit; nam ipſe omne iudicium de-
dit filio.

Ad primum reſpondetur, quòd
tales non erunt a dextris, neq; a ſini
ſtris; ſed in medio inferius; & in E-
uãgelio de exiſtentibus ad dexterã,
& ſiniſtram ſermo tantum habetur,
quia iſti ob ſuas proprias actiones
iudicari debeat; non tamen pueros
excludit.

Ad ſecundum reſpondetur, cõpa
rebunt quidem, non vt iudicentur
ad gloriam, ſiue ad pęnã ſenſus; ſed
vt iudicis gloriam aſpiciant, & oĩa
rectè fuiſſe facta confiteãtur; vel vt
vindictam illorũ exquirant, qui iu-
ſtã causã ſuæ perditionis dederunt.
Sed quærere poteſt, an detur alius
locus, in quem nonnulli recipiãtur
Philoſophi, Poetæ, & ſimiles. Aliqui
dixerunt, dari campos elyſos, deli-
cijs referros, vbi Philoſophorũ ani-
mæ, & Poetarum quieſcunt, vel eſſe
locum amęnum in Syluis, vt Virgi-
lius. *His demum exactis profectò mu-
nere Diua*
*Deuenere locos lætos, & amœna
vireta*
*Fortunatorum nemorum; ſedesq́
beatas.*
Vel eſſe inſulas fortunatas, de quib.
Plinius multa refert lib. 6. naturalis
hiſ. c. 23. Aliqui dixerũt, reperiri cir
ca lunarem circulũ, vbi purior eſt
aer, vt Virgilius innuere vr̃ in ſexto,
ibi. Aeris in campis, &c. Lucanus.
Quodq; patet inter, Lunæq; mea-
tus, non illuc auro poſiti, nec thure
ſepulti, perueniũt, &c. Mahometus
aũt in ſuo Alcorano locos deliciarũ,
& epularũ, & rerũ corporalium po-
ſuit, vbi erũt pretioſa veſtimẽta, &

Digitized by Google

ornatus, & mulierum blandimenta, flumina lactis, vini, & mellis, & omnia genera ciborum, & ſaporum delectatio maxima; & ſic ſuum paradiſum, totum mūdanum finxit, vt ſectatores ſuæ legis ad ſe callidè attraheret. Sed omnia ſupra dicta ſunt inuenta humana, fabulæ, falſa, & diaboli, peruerſorumque hominum inuentiones; nam alij loci non reperiuntur, in quibus poſt vniuerſale iudicium animæ, & mali ſpiritus detinebuntur, niſi illi ſupra expoſiti, vt ex ſacris literis, & Sanctis Patribus probatum fuit. Quare omnes alios modos dicendi, tamquam fabuloſos, & falſos, reijcimus atque damnamus.

At dicere pōt, daturne paradiſus terreſtris, in quo ſupradicti ſeruantur? Reſpondetur, tales non habuiſſe fidem Chriſti; ſed erant gentiles, ideò dicendum eſt, non fuiſſe poſitos in paradiſo terreſtri.

CAP. LXXXIII.

De Paradiſo terreſtri.

MOyſes autem acceſſit ad caliginem, in qua erat Deus, & non ſine ratione appropinquauit; nam ipſe, obſeruans legem diuinam, vt amicus Dei, facilior accedere potuit, cæteris innuens, neminem ad paradiſum deuenire poſſe, niſi prius legē cuſtodierit, dicē-
Mat. 19 te Chriſto, Si vis ad vitā ingredi, ſerua mādata. Acceſſit igitur, vt nobis patefaceret iter ad Deum: Sed quoniam dubitare poſſet, an paradiſus ſit in cœlo, an in hac terra; ideò nobis eſt prius diſcutiendum de paradiſo terreſtri, vt melius cœleſtem paradiſum percipiamus.

Quæritur ergo, an paradiſus in terra reperiatur. Manichæi negant, inueniri paradiſum terreſtrem, & cum in ſacris literis dicitur, Deum plantaſſe paradiſum voluptatis, explicant iuxta ſenſum ſpiritualem; ſicut cum Chriſtus agnus, petra, ouis vocatur, non ſecundum proprietatem, ſed ſecundum ſimilitudinem interpretatur. Nam omnes montes excelſi operti Gen. 7.
ſunt diluuij aquis ſub vniuerſo cœlo, quindecim cubitis altior fuit aqua ſuper montes, quos operuerat. Conſumptāque eſt omnis caro, & cuncta, in quibus ſpiraculum eſt in terra; mortua ſunt ergo, & illum locum, ſicut & alia diluuium conſumpſit, ac deuaſtauit.

Secundo: Nonnulli, qui diuerſis temporibus totam terram & mare, ſtudio, & dedita opera circuierūt, & diligentiſſimè de ſitibus omnium regionum, atque locorum diſpoſitionibus, omni poſthabito labore, ſcripſerunt, & de iſto loco nullam dederūt notitiam, ergo eſt ſignum manifeſtum, non reperiri.

Tertio: Si talis paradiſus inueniretur, equidem cum ibi non ſine agricolæ, ob maledictionem a Deo datam terræ, propter peccatum hominis tribulos, & ſpinas producentis, totum locum, & frugiferas arbores certò deuaſtauit; ſed ille locus ſex millium annorum ſpacio, & amplius, ab homine non fuit excultus, ergo. Contra hunc modum loquendi ſacra ſcriptura apertè reclamat: Plantauit autem Dominus Gen. 2.
Deus paradiſum voluptatis a principio, in quo poſuit hominem, quē formauerat. Diuus Auguſtinus ſuper Gen. lib. 8. cap. 1. tom. 3. tres generales fuiſſe opiniones refert; vna eſt eorum, qui paradiſum corporalem tantū eſse voluerint, & intellexerunt. Altera eſt eorū, qui ſolum ſpiritualem concedunt. Tertia eſt eorum,

norum, qui vtroque modo paradiſum accipiunt. Quam ſententiã ſibi placere aſſerit, & eam ita cõfirmat. Si enim tantum ſecundum figuram intelligũtur, quæ de paradiſo ſacræ enarrant literæ, pari etiam ratione, quę ibi de Adam, & Eua, & de ligno vitæ, & præcepti tranſgreſſione, ſunt accipienda, quod nemo ſanæ mentis dubitat eſſe errorem. Similiter ſi quis velit ſic intelligere ad literam, quæ de paradiſo in ſcriptura leguntur, vt nil aliud ſignificent. Intelligat iſte, ſapientiam eſſe quod dam corporale lignum, de qua dicitur in Prouerbijs Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderent eam. Dicat, & Chriſtum propriè eſſe petram, Leonem, Agnum, & Ouem, quod pluſquam certò eſt blaſphemia. Non ergo ſic iuxta ſenſum literæ, quæ hic, vel alibi in ſcriptura dicuntur, quaſi ad nihil aliud ſignificandum diſtribuuntur, atque ponuntur: Quapropter dicendum eſt, reperiri paradiſum terreſtrem realiter in hac terra, de quo Diuus Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 13. cap. 18. tom. 5. dicit. Primi illi homines erant in terra nemoroſa, & fructuoſa, quæ paradiſi nomen obtinuit. Ex quibus facilè Manichæis reſpondetur. Ad primum, quamuis aquæ diluuii quindecim cubitis altius omnes mõtes aſcenderint, tamen non ſequitur, inde euertiſſe illam regionem paradiſi; nam probabili, & certa ratione dicendum eſſe exiſtimo, illuc non introiſſe aquas diluuii, quia ibi ſeruabatur Enoch, & Elias.

Prou. 3.

Ad ſecundum dicitur, plantas ob terræ fęcunditatem, & perfectiſſimum influxum, in illa regione propagari, & ſpinas, ac tribulos non oriri, & ex ſeminibus iterum plantæ naſcuntur abſque ſtudio, ac labore.

546 Ad tertium reſpondere valemus, locum illum a noſtra habitatione maximè diſtantem, mortalibus eſſe inacceſſibilem propter maxima impedimẽta montium, marium, deſertorum, vel alicuius regionis nimiũ calidæ, aut frigidæ: Vnde ſcriptores de hoc loco nullam certam doctrinam tradere potuerunt.

Item petere poteſt, in qua parte orbis ſit poſitus. Omnes doctores Catholici ex communi ſententia probabiliter affirmant, eſſe poſitũ in oriente; nam ſecundùm translationem ſeptuaginta interpretum ſic legimus. Et plantauit Deus virgultum in delicijs ab initio, non temporis dicit Glo. ſed loci. i. orientis, in quo poſuit hominem. Dextera pars eſt nobilior ſiniſtra; ſed pars orientalis eſt dextera cœli, vt Ar. 2. de cœlo: ergo. Inter locum, & locatum proportio eſſe debet 4. Ph.

Gen. 2.

Primus autem homo omnium animalium digniſſimus, erat creandus, ergo in nobiliſſimo loco collocandus, ſcilicet in parte orientis, cæteris præſtantiori.

Cæterum petere valet, quot fuerint, qui in hunc locum deliciarum translati fuere. Reſpondetur paucos fuiſſe; Primo Adam videlicet, & Euam. Tulit ergo Deus de loco, in quo eũ formauerat, & tranſtulit eũ in locum voluptatis; & Eua in paradiſo etiam fuit, à quo poſtea expulſi fuerunt. Enoch, de quo dicitur. Ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eũ Dñs, vt in lib. Eccleſiaſtici. Enoch placuit Deo, & translatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pęnitentiam; & Elias. Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies domini magnus, & horribilis. Cum igitur Enoch, & Eliã mortuos eſſe nõ habeamus in ſcripturis; ſed viuos fuiſſe translatos, eſt ſignum aper- 547

Gen. 2. *Eccl. 44.* *Malach. ultimo.*

tum inueniri in terra; ſed nullus locus magis conueniens reperitur, quam paradiſus terreſtris; ideò eſt dicendum, ibidem conſeruari vſque ad tempora Antichriſti, vt euangelicam veritatem contra Antichriſtum prædicare poſſint.

Aliqui etiam probabiliter putant, Ioannem Euangeliſtam eò fuiſſe translatum. Sed D. Tho. in 4. ſentent. diſt. 44. art. 3. piè creditur (inquit) de Beata Virgine, & Ioanne Euangeliſta, quòd eorum reſurrectio non ſit dilata vſque in finem ſeculi.

CAP. LXXXIIII.

De Paradiſo, ſcilicet de Cœlo Empyreo, Angelorum, & hominum beatorum, æterno domicilio.

MOyſes autem acceſſit ad caliginem, in qua erat Deus, &c. Hæc dices filijs Iſrael, vos iam vidiſtis, quòd de cęlo locutus ſũ vobis, vbi gloria mea ſpeciatim refulget, quam ſeruãtibus legem præparaui.

Verum dubitare poſſet, an Cœlum Empyreum verè reperiatur. Reſpondetur, huius cœli exiſtentiam humana ratione reperiri non poſſe ſentio; nam difficile cognoſcimus quæ in terra sũt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cum labore; quæ autem in cœlis ſunt quis inueſtigabit? Etenim quidquid humana indagatur ratione, ſubiicitur motui; at cœlum empyreum eſt immobile, & nobis ignotum; ideo a nobis percipi nõ poteſt per vires naturæ; tamen veriſſimum eſt, dari cœlum empyreum, vt Baſilius in Exameron, Hom. 2. & D. Thom. p. p. quæſt. 69. ar. 4. & in 2. ſentent. diſt. 2. quæſt. 2. & Quodlib. 6. quæſt. 2. artic. 19. communiter ab omnibus receptus. *Sap. 9.*

At petere valet, quid ſit hoc cęlum. Reſpondetur, eſſe corpus intellectuale, ſpirituale, immobile, quietum, & lucidiſſimum, & omnium corporum præſtantiſſimum, cõtemplationi gloriæ aptiſſimum, & mox creatum Angelis repletum, circunſtans immediatè omnes cœlos mobiles, ornatum varietatibus præmiorum omnibus deliciis, & pulchritudine exornatum, & ob infinitam gloriam Diuinæ Maieſtatis, & diſpoſitionis inexplicabilis, circumuolutum mortalibus. Dicitur corpus; quod ita ſuaderi poteſt. 548

Ex interpretatione alicuius exẽplaris excitatur intentio, & roboratur; at in futura remuneratione ſpiritualem gloriam, & corporalem ſperamus, & ita excitamur ob ſpem gloriæ quò ad ſpiritum. Eritis enim ſicut Angeli Dei, ita excitamur, & corroboramur ob ſpem gloriæ immortalitatis, & incorruptibilitatis corporum, ob incorruptionem cœli empyrei, in principio mundi creati. *Mat. 22*

Dicitur intellectuale, quia non ſubiicitur viſui noſtro, quamuis ex materia ſit compactum.

Dicitur ſpirituale, quoniam eſt locus beatorum ſpirituum, & hominum glorificatorum.

Dicitur cœlum, quoniam inuiſibilia contegit.

Dicitur empyreum, ideſt igneũ; non tamẽ ex igne compoſitum, ſed ſplendoris ratione ſic vocatum.

Dicitur immobile, quietũ, & lucidiſſimum: nam, cũ res ex fine determinentur, & finis huius corporis ſit habitatio Sanctorum, & Angelorum, conditiones eius accipere oportet ſecundum quòd ſtatui beatorum conuenit.

Et quia beati ſunt in plena partici-

ticipatione quietis æternæ, & lucis perpetuæ; ideò immobilitas, quies & incorruptio, tali corpori conuenit; licet huiuſmodi prærogatiuas ſibi non determinet a natura; ſed habeat a claritate Dei, & a ſplendore glorificati corporis Chriſti, vt
Apoc. 21. Ioannes habet. Ciuitas Dei nõ eget ſole, neque luna, vt luceant in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Dicitur omnibus corporibus præſtantiſſimum, ratione perfectionis, & quia alia omnia corpora excedit; dicitur contemplationi gloriæ aptiſſimum. Nam, ſicut in contemplatione Dei Angelorum, ac beatorum hominũ fœlicitas conſiſtit, & ſuper omnia corporalia mentem eleuat: Sic Empyreum cœlum inter omnia corporalia eſt magis eleuatum, & conſequenter contemplationi magis idoneum. Dicitur mox factum, Angelis repletum; non ad auferenda loca; quoniam ibi ſunt multa alia loca; ſed dicitur repletum iuxta noſtrum modum loquendi, veluti quã do dicimus, aliquam ciuitatem hominibus eſſe plenam: Dicitur circũſtans immediatè omnes cœlos mobiles, ſcilicet cœlum cryſtallinum, quod vocatur etiam aqueum, ob ſimilitudinem, quam habet cum aqua congelida, & quia eſt corpus translucidum, quod Aſtrologi appellant nonam ſphęram. Circundat etiam cœlum ſyderum, i. deſt firmamentum, in quo ſunt ſtellæ, & alios cœlos, in ſeptem planetas diuiſos, ſcilicet Saturni Iouis, Martis, Solis, Mercurij, Veneris, & Lunæ, cingit. Dicitur ornatum varietate præmiorum; nam in eo ſunt nouem chori Angelorum, & multæ manſiones animarum, ratione præmiorum, & meritorum. Dicitur omnibus delicijs refertum, quia ibi ſpiritus beatorum Deo fruuntur. Dicitur locus inexplicabilis. O Iſrael, quàm magna eſt domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius. Baruc 3. Sed contra obijcere poteſt; corpus naturale, & materiale eſt mobile, cum natura ſit principium motus, & quietis; atqui cœlum Empyreum eſt immobile: ergo non eſt naturale, nec conſtat ex materia. Secundò, ſi cœlum Empyreum eſt lucidiſſimum, cum alij cœli ſint lucidi, ac translucidi, vndique tale cœlum nobis profectò appareret; & ſic nullam diſtinctionem aliorum cœlorum, atque dierum, haberemus.

Ad primum reſpondetur, non omne materiale, & naturale, eſſe mobile; ſed tantum illud, quod eſt generabile, & corruptibile, de quo philoſophus intendit ſecundo phyſicorum. Cœlum verò Empyreum, cum ſit altioris ordinis, non eſt mobile.

Ad ſecundum reſpondetur, illius cœli radios proprietate, nobis ignota, ſuſpendi, ne tota circunferentia cœli nobis, tanquam vna lux appareret. Vel dicere poſſumus, eam lucem per cæteros cœlos diffundi; tamen eſſe poteſt, vt propter longitudinem diſtantiæ, radij eius deficiãt antequã ad nos perueniãt, & ſic de illo nihil nobis apparere; aut alios radios cœlorum non confundere; ſed magis corroborare, vt in hoc Dei habitaculo Angeli cum animabus ſanctorum, ac beatorum ſimul non ceſſant clamare quotidie Sanctus, Sanctus, Sanctus.

CAP.

CAP. LXXXV.

De Angelis.

DIuus Damaſcenus lib.2.cap.3. dicit Angelum eſſe ſubſtantiã
549 intellectualem, ſemper mobilem, arbitrio liberam, incorporeã, Deo miniſtrantem, immortalitatẽ accipientem ex gratia, cuius ſubſtantię ſpeciem, vt terminum ſolus, qui creator eſt, complete nouit. Dicitur ſubſtantia: non tamen compoſita ex materia, & forma; ſed ex eſſe, & eſſentia. Dicitur intellectualis, quoniam abſque diſcurſu intelligit per ſpecies rerum innatas, & nõ per collationem, vt homo facit. Dicitur mobilis ſemper, ſcilicet motione metaphyſica; nam ſemper intelligit vnum poſt aliud. Dicitur arbitrio libera: non ad bonum, & malum; ſed libera nominatur ab actione illa, quam voluerit. Dicitur incorporea, reſpectu noſtri; nam reſpectu Dei, eſt quaſi corporea; non ita tamen, vt loco circunſcribatur; ſed quia definitione continetur ad differentiam Dei, qui nec definitiuè, neque circunſcriptiuè loco aliquo propriè continetur; ſed eſt vbique, & cœlum, & terram implet. Dicitur Deo miniſtrans: largè intelligendo quocumque modo, ſiuè aſſiſtendo, vel aliter miniſtrando. Dicitur immortalitatem accipiens, quia per gratuitum donum in eſſe ſeruatur. Nam & ipſa, & cuncta in nihilum redigerentur, niſi manus Dei omnipotentis cuncta ſeruaret. Dicitur cuius ſubſtantia, &c. Nam Angeli, a materia ſeiuncti, ideo nobis ignoti ſunt. Verum depoſcere valet, vbi fuerint creati. Strabo in illa
Gen. 1. verba. In principio creauit Deus cę
550 lum, & terram Cœlum in hoc loco, non viſibile firmamentum hæc ſcriptura vocat; ſed Empyreum: nã pręſtantiſſimus locus, contemplationi deputatus, ad præſtantiſſimas ſubſtantias, in æternum Deum contemplaturas, maximè accommodari, & cœlum vocari debebat, vt eſt cœlũ Empyreum, ita nominatum, in quo Angeli ſemper vident faciem Patris; cuius altitudinem inueſtigare eſt nimis arduum, & perdifficile, in quo creati fuerunt Angeli, quia talis locus eis competebat. Præterea ſciſcitari valet, quot ſint iſti Angeli. Circa hanc dubitationem tres dicendi modos reperio.

Primus eſt Platonis, aſſerentis, tot eſſe ſubſtantias ſeiunctas, quot ſunt ſpecies rerum ſenſibilium, vt ei imponit Ariſt.lib.1. metaph. tit. 31. & ratione ſuaderi poteſt. Hæc inferiora regi debent à ſuperioribus, ergo eis aſſignandæ ſunt intelligentiæ, quibus rectè gubernentur, ergo tot Intelligẽtiæ reperiuntur, quot ſpecies rerum.

Secundus modus dicendi eſt Ariſtot.12. Metaph.a tex.43. ponentis ſubſtantias ſeparatas determinatas numero quinquaginta quinque, vt in tex.47. iuxta variarum rationem lationum, & motuum orbium, & corporum cœleſtium, qui motus connumerantur vſque ad præfatũ numerum. Intelligentiæ ſunt tantum, vt vniuerſus orbis ſeruetur per aſſiſtentiam illarum; ſed tot ſufficiunt, quot ſunt lationes motuũ, & corporum cœleſtium, ergo alias concedere eſt contra rationem.

Tertius modus eſt Theologorũ, & præſertim D.Th.p.p.q. 50. art. 3. 551
dicentis, numerum Angelorum eſſe maximum. Nũquid eſt numerus Iob. 25.
militum eius? Millia millium mini- Daniel.
ſtrabant ei. Audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, Apoc. 5.
& animalium, & ſeniorum, & erat numerus eorum millia millium. D.Dionyſius de cœl. Hierar. cap.9.

Multi

Multi ſunt beati exercitus ſupernarum mentium, infimam, & conſtrictam excedentes noſtrorum materialium numerorũ commẽſurationem. In Angelis bonum eſt, vt in pluribus, eo quòd ſunt intellectualis naturę, ergo plures ſunt hominibus imperfectis, & facillimè cadentibus.

Ad Platonem reſpondet Philoſophus loco cit. & ſeq. dicendo, materiam eſſe de ratione ſpecierũ ſenſibilium; quare ſubſtantiæ ſeparatæ, ſpecies, & exemplaria, nec motores horum ſenſibilium eſſe poſſunt, & ſatis eſſe motores orbium ad inferiora gubernandum.

Ad Ariſt. reſpondetur ſolum intelligentias ad lationes neceſſarias dediſſe, cæteras autem non conceſſiſſe, quia lumine fidei, ac bona ratione caruit: non enim intelligẽtiæ tm̃ concedi debent, vt orbi aſſiſtãt; ſed vt intelligant, cum earum propria, & naturalis operatio ſit intellectio. Inſuper quærere valet, an in Deo, Angelis, dæmonibus, & damnatis, & hominibus ſit liberum arbitrium.

Primo, probatur, Deo non ineſſe. Liberum arbitriũ in vtramque parte verti põt, vt Mag. in 2. ſent. d. 25. docet, liberum arbitrium eſt facultas rationis, & voluntatis, quo appetitu ſpontaneo quis ferri poteſt ad ea, quæ bona, vel mala iudicat, vel diſcernere poteſt. Deus autem flecti (Malac. 3) nequit ad malum. Ego Deus, & non mutor; & tamen nulla caret perfectione ſimpliciter, & liberum arbitrium eſt quædam perfectio ſimpliciter, ergo.

Secundo Angelis, & damnatis liberum arbitrium ineſſe non videtur: etenim ad libertatem arbitrij pertinet, vt bonum, vel malum eligere poſſit; ſed electio non ſpectat (Ibid. 3. c. 2.) ad eos, cũ electio ſit appetitus præconſiliati, & conſilium ſit quædam inquiſitio, & diſcurſus, omnino ab Angelis ſeiunctus, cum ſint intelligentiæ, & non diſcurrant. Nec beatis conuenit, omnia in verbo videntibus, ergo.

Tertio, electio eſt eorum, quæ ad finis acquiſitionem conducunt; Angeli iam adepti ſunt finem, ergo in eis deficit electio.

Quarto, Dæmones, & damnati, ſunt obſtinati in malo, & eorum voluntas eſt confirmata in illis, liberum autem arbitrium ad vtrumque ſe habet, ergo.

Quinto Angelus, vt ait Damaſc. eſt ſubſtantia intellectualis, ſemper mobilis, arbitrio libera; ſed beati iam non poſſunt flectere ſuum arbitrium in malum, & oppoſita, ergo. Contraria opinio eſt 552 vera, & catholica, ſcilicet Deo, & præfatis, liberum ineſſe arbitrium, quod eſt poteſtas rationis, & voluntatis quo ad electionem, quæ eſt in libera voluntate rationis, quantum ad conſilium, quod eſt in ratione; non enim rectè eligitur, quod non præcognoſcitur: vnde dicebat philoſophus, electionem eſſe præconſiliari; electio autem eſt eorum, quæ ob finem cognitum, & determinatũ appetimus. Deus verò naturali neceſſitate ſuam beatitudinem vult, tanquam finem, quoniam nõ poteſt (Prou. 16) non velle, ad quem diuerſos rerum ordines direxit: Nam omnia propter ſe operatus eſt dominus. Similiter Angeli, homines beati, damnati, viatores, in puris naturalibus poſiti, finem naturalem præſtitum habebant, ſcilicet beatitudinem, quã appetebant naturaliter, nec miſeriam velle poterãt, vt D. Auguſt. 8. de Trin. in fine. tom. 3. ad quam beatitudinem conſequendum diuerſa media ordinare valebant, eligendo ea, quæ ſunt ad finem, ergo liberum

arbitrium habent. Verum in prædictis liberum arbitrium, antequam
553 eſſent beati, vel damnati, erat indifferenter. Deus autem habet libertatem generaliter, & ſupremè, quatenus liberum arbitrium eſt poteſtas liberè agendi quod quiſque vult ſine aliqua flexibilitate ad malum; in alijs verò eſt liberum arbitrium ſpecificè, & contractum ad creaturas, & in iſtis dicit poteſtatem, & facultatem liberè eligendi volita cũ mutatione. At obijcere poteſt. Omnes Angeli boni, & beati, liberum arbitrium contractum ad bonum habent, & ad malum ſe flectere nõ poſſunt, & Angeli mali, atque damnati, ad bonũ ſe vertere nequeunt: ergo in eis non eſt liberum arbitrium. Reſpondetur id non eſſe ratione naturæ eorum, quæ in omnibus beatis, ac damnatis integra remanſit; ſed in beatis eſt ratione pfectæ cõiunctionis Deo in ſummo bono. Et in damnatis ob eorum culpã, & malitiam internam, inclinantes eos ad malum, & obſtinationem, propter conditionem illius ſtatus, in quo nulla eſt redemptio. In viatoribus autem eſt liberum arbitriũ ſimpliciter; quia poſſunt mereri, & demereri, & cum per gratiam conſummatã Deo non coniungantur, nec auerſi a Deo per culpam obſtinatam exiſtant, iccirco liberum arbitrium ad vtrumque flexibile habent.

Ad primum reſpondetur, ad rationem liberi arbitrij non ſpectare, vt quis ad bonum, & malum indeterminate ſe habeat; ratio eſt, quia liberum arbitrium per ſe eſt in bonum ordinatum, cum bonum ſit voluntatis obiectum, nec in malum tendit, niſi ob aliquem defectum, qui apprehenditur, vt bonum; cum electio, quæ eſt actus proprius voluntatis, non ſit niſi boni veri, aut apparentis: Quare vbi eſt perfectiſſimum liberum arbitrium, vt in Deo, ferri non poteſt in malum.

Ad ſecundum reſpondetur, illud non eſſe ratione naturæ; ſed ratione ſtatus, in quo ſunt auerſi a Deo immutabiliter; quoniam Angeli apprehendunt inconuertibiliter, ſicuti nos prima principia apprehẽdimus immobiliter, vt D. Thom. p. p. q. 64. art. 2.

Ad tertium reſpondetur, duplicẽ eſſe electionem, quandam in finem directam; & hæc ceſſat fine conſecuto; alia electio eſt coniuncta fini; & hæc adueniente fine non ceſſat; ſed cum fine manet.

Ad quartum reſpondetur, illud accidere, non ratione naturæ; ſed ſtatus, vt Reſponſum fuit ad ſecundum.

Ad quintum dicitur, diuerſa, & oppoſita, ad quę liberum arbitrium flecti poteſt, tripliciter attendi valent; vno modo iuxta diſcrimen rerum, quæ propter finem eliguntur; & hæc varietas libero arbitrio competit per ſe; & hoc pacto liberum arbitrium Deo conuenit, Angelis, & hominibus. Eſt autem alia diſſimilitudo ſecundum differentiam boni, & mali, quæ non congruit libero arbitrio, niſi per accidens, quatenus inuenitur in natura, deficere potenti. Cum enim voluntas ex ſe ordinetur in bonum, ſicut in proprium obiectum, vt poſtea tendat in malũ, cõtingere nequit, niſi ex hoc, quòd malum apprehenditur ſub ratione boni, quod ſpectat ad rationis defectum. Non autem ad alicuius potentiæ rationem attinet, vt a ſuo actu deficiat, veluti ad rationem viſiuæ potentiæ non pertinet, vt quis obſcurè videat: Quare nihil prohibet, reperiri liberum arbitriũ, quod ita tendat in bonum, vt nullo modo in malum tendere poſſit. Tertia diſſi-

militudo

militudo eſt, quæ iuxta mutationis differentiam conſideratur, in quã liberum arbitrium poteſt, quæ non conſiſtit in hoc, vt quis diuerſa velit; nam & ipſe Deus vult, vt diuerſa fiant ſecundum quod conuenit diuerſis perſonis, atque temporibus; ſed mutatio liberi arbitrij in hoc conſiſtit, vt quis illud idem, & pro eodem non velit, quod prius volebat; & hæc etiam varietas ad rationem liberi arbitrij per ſe non attinet; ſed ſecundum conditionem naturæ mutabilis. Non enim eſt de ratione potentiæ viſiuæ, vt diuerſis modis videat; ſed hoc ex diuerſa diſpoſitione videntis contingit, cuius oculus quandoque eſt purus, & aliquando turbatus, ita varietas, & mutatio liberi arbitrij, non eſt de ratione eius; ſed illi contingit, quatenus eſt in natura mutabile, vt in homine reperitur, ſicut docet Diuus Thom. in quæſt. diſp. quæſt. 5. Ex dictis facile ſoluitur argumentum.

Ad ſextum reſpondetur, per dicta ad ſecundum.

CAP. LXXXVI.

De caſu malorum Angelorum.

CVm Angeli libero arbitrio fuerint exornati, vt bonum, vel malum eligere poſſent, multi eorum ob ſuperbiam ceciderunt, nolentes ſe primo conuertere in Deum, tanquam ſuum creatorem, & vltimum finem. Cum enim Lucifer cæteris omnibus natura eſſet præſtantior, dicebat in corde ſuo.
554 Ego ſum plenus ſapientia, & a me ipſo, quare perſuadebo omnibus Angelis, vt me ſequantur, eiſque ſinè temporis mora aperuit hanc ſuã volũtatem, vt habetur apud Ezech.
Cap. 31. Et riuos ſuos miſit ad vniuerſa ligna regionis, ideſt effudit eloquia ſapientiæ ſuæ ad vniuerſas Angelorum multitudines, vt ſibi obediret.
At dominus Deus, qui non permittit, creaturam tẽtari ſupra id, quod poteſt, vnum de Archãgelis ſuſcitauit, qui conſtanter reſponderet: Tu verè non es Deus; verum eſt alius præſtantiſſimus, qui te, ac nos creauit: iccirco ille vocatus eſt Michael, qui interpretatur Quis ſicut Deus noſter? qui reſiſtendo Lucifero dicebat: Cur dicis, Ego sũ Deus? Quis enim poteſt eſſe Deus, ſicut Deus 555 noſter? & tunc factum eſt prælium magnum in cœlo. Michael, & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuẽtus eſt eorum amplius in cœlo. At poſcere valet, an hoc bellum fuerit reale, aut intentionale. Pro ſolutione ſciendum in nobis, præter genera bellorum, quæ attinent ad executiuam potentiam exteriorẽ, aliqua etiam genera experimur, ad aliquas operationes immanentes, & interiores ſpectantia.

1. Cor. 10. Apoc. 12.

Primum inter appetitum ſenſitiuum, & intellectiuum; nam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Gal. 5.

Secundum eſt inter intellectum, & voluntatem, veluti cum ratio aliquid faciendum dictat, & voluntas renuit.

Tertium inter voluntatem, & voluntatem diuerſorum.

Quartum eſt inter intellectum, & intellectum ex contrarijs opinationibus per rationes oppoſitas. Bellum igitur Angelorũ iuxta prædicta triplex fuit ſecũdum tria, quæ 556
in eorum natura intellectuali adinueniuntur, ſcilicet ratio, voluntas, & facultas. Per rationem, electi, & reprobi Angeli contraria ſentiebant: per voluntatem ad oppoſita moue-

monebantur,& afficiebantur: per facultatem vero ad contraria enitebantur. Nam Angeli electi de Deo gratiam, & gloriam eius mirabiliter ſentiebant, & magno afficiebantur affectu,& ad eam conſequendũ nitebantur: è contra verò Angeli mali ſe habebant, ideò præliabantur cum Michaele Archangelo, & alijs realiter,non tamen corporaliter,cum Angeli non habeant corpora; & ſic in illo bello proiecti ſunt de cœlis.

At dicere poteſt, hoc eſſe purum figmentum; nam Angeli mali non reperiuntur: namque ſi inuenirentur,in lib. Geneſis creatos eſſe enarraretur, attamen nullibi ſit mentio de creatione illorum. Quinimmo Ariſt. nullum verbum habuit de dæmonibus, & quæ nos eis attribuimus, virtute corporum cœleſtium, & aliarum rerum naturaliũ aſtruit, ergo ſignum eſt, nõ dari dæmones. Præterea nos videmus,lunam ſecũdum certas diminutiones, & augmenta,vexare homines,qui lunatici dicuntur. Necromãtæ etiam obſeruant conſtellationes, fingendo, ſe dæmones adiurare,ergo ex cœlorum influxibus illa proueniunt. Circa hanc difficultatem triplex fuit opinio celebris.

Prima eſt philoſophi, & ſequacium, diabolos negãtium, vt refert D. Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 1.c. 26.tom. 5. quam opinionem impugnat Nam aliquæ operationes reperiuntur, quæ nullo pacto ex aliqua naturali cauſa prouenire poſſunt, vt potè aliquis, arreptus a dæmone,linguam ignotam ſcitè,ac longo tempore loquitur,& carmina;& authoritates, & alia, quæ nunquam ſciuit,recitat,& explanat;quod nũquam faciunt lunatici. Aliqui, vt Plotinus,dixerunt, dæmones reperiri; ſed quos vocamus dæmones, ille dixit eſſe animas hominum, vt D.Auguſt.de ciuit. lib.9.cap.11. & ex huiuſmodi animabus homines fieri dæmones lares, ideſt domeſticos,ſi fuerint animæ boni meriti:Si autem extiterunt mali meriti, fiunt laruæ, i. turpes, ac terrefacientes. Si vero ſit incertum, eas fuiſſe bonorum, aut malorum meritorum, efficiuntur Dij manes, ideſt infernales.

Tertius modus dicendi eſt Platonis,vt D.Aug.de ciuit.lib.8.c.14. & ſequacium,qui dixerunt, omnium animalium,in quibus eſt anima rationalis, tripartitam eſſe diuiſionẽ: in Deos,ſcilicet,homines,& dæmones. Deos corpora cœleſtia habere aſtruebant; Dæmones aerea: homines, verò terrena. Quorum opinio partim eſt vera, partim falſa; non enim eſt verum, corpora cœleſtia eſſe animata; cogente autem veritate poſuerunt dæmones;ſed in errorem inciderunt dicendo, habere corpora aerea; in hoc ſolum nobis conueniunt, ꝙ dæmones inueniantur,quod authoritate,& rationibus probo. Tempore quo Adam,& Eua 557
fuerunt in paradiſo terreſtri,quedã *Gen. 3.* alterius ſpeciei intellectualis creatura erat præter eos, ſerpens vocata ob calliditatẽ. Erat enim callidior (dicit ſcriptura) cunctis animantibus terræ.Et alibi. Vadent,& veniẽt *Iob. 20.* ſuper eum horribiles, ideſt dæmones. Diſcedite a me maledicti in *Mat. 25* ignem æternum,qui paratus eſt diabolo,& Angelis eius.Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem,& ſanguinem;ſed aduerſus poteſtatem te- *Eph. 6.* nebrarum harum. Magi etiam, & Arioli, Sapientes, & Malefici Pharaonis fecerunt etiam ipſi quædam miranda inuocando dæmones; & etiam ex hiſtorijs gentilium multa, admiratione digna, apud nos extãt de huiuſmodi malis ſpiritibus, vt in

vitis

viris Sanctorum, atque Sanctarum.
Inſuper multos etiam Energume-
nos,maleficiatos,& alligatos virtu-
te dæmonum,qui eijciuntur ex ob-
ſeſſis corporibus a noſtris Exorci-
ſtis ob facultatem, a Chriſto ſibi
Mat. 10 conceſſam legimus. Infirmos cura-
te,dæmones eijcire.

Ad primum reſpōdet D. Auguſt.
lib.11.de ciuit.cap. 9. Angelos non
fuiſſe prætermiſſos in illa prima re-
rum creatione; ſed ſignificari nomi
ne cœli, aut nomine lucis; vnde ſi
nominatim prætermiſſi ſunt;nomi-
nibus tamen rerum corporalium
figurati fuerunt; quia Moyſes rudē
populum alloquebatur, qui naturā
incorpoream nondum capere pote
rat; & ne, ſi aliquas res ſuper natu-
ram corpoream inueniri expreſſiſ-
ſet, occaſionem idolatriæ illis præ-
beret,ad quam proni erāt, & a qua
Moyſes reuocare intendebat.

Ad Ariſtotelem reſpondetur, in
hac re non teneri, & merito, quia
vt purus philoſophus malos Ange-
los negauit: Et,licet corpus lunare
in augmento, vel diminutione,ali-
qualiter vexare poſſit, non tamen
tanta vexatione,quanta nos in arre
ptitijs aliquotiens videmus;ſed illā
tam vehementem moleſtiam dæmo
nes inferunt,& efficiunt,& id maxi
558 mè peragunt in imminutione, vel
augmento lunæ, ex duplici cauſa.

Primo;vt creaturam Dei,ſcilicet
lunam infamia notent.

Secundo quia, cum operari non
valeant, niſi intercedentibus virtu
tibus naturalibus,ipſi in ſuis opera
tionibus aptitudines corporum ad
effectus intentos animaduertunt.
Manifeſtum eſt autem, cerebrum,
omnium corporis partium eſſe hu-
midiſſimum; ideo maximè ſubijci-
tur operationi lunæ,& dæmones ſe
cundum certa augmenta, & dimi-
nutiones lunæ hominis phantaſiam
perturbant, quando cerebrum ad
hoc ritè diſpoſitum cernunt.

Ad tertium reſpondetur Necro-
mantæ in quibuſdam conſtellatio-
nibus verè; & non fictè dæmones
inuocant, qui accedunt, & propter
duo reſpondent.Primo,vt homines
in hunc errorem inducant, ſcilicet
aliquod numen eſſe in ſtellis. Secun
do, quia aduertunt, naturam corpo
ralem magis eſſe diſpoſitam ad effe
ctus,pro quibus aduocantur,quan-
do aliquæ conſtellationes occur-
runt. Verum cōtra obijcere poteſt,
hunc caſum Angelorum non videri
poſſibilem, cum naturæ illorum re-
pugnet;nam Angeli clariſſimam co
gnitionem de Deo, & eius beatitu-
dine ab initio habuerunt,ſcientes,
ipſum ſolum plus eſſe diligendum,
& ei parendum, quàm ſibi ipſis, er-
go malum culpæ in eis eſſe nequit.
Secundo, ſi Lucifer peccatum com
miſit,actum,quo primo peccauit,li
beram voluntatis actionem eſſe
oportuit, ideò ille fuit conformis
alicui iudicio rationis,qui,ſi rectus
fuit, non peccauit; ſi autem erro-
neus,tunc error intellectus culpam
voluntatis præceſſit, quod tamen
omnes amittere refugiunt, ergo.
Tertio,omnes Angelos (dicit D.Au
guſtinus) a principio æqualis fœli-
citatis extitiſſe,& ita ſteterunt, do-
nec qui nunc ſunt praui, caderent,
igitur erant æquales in virtutibus,
ergo,ſi aliqui perſeuerauerunt, igi
tur & omnes, quia aliter non fuiſ-
ſent æqualiter fœlices.Quarto,nul-
la auerſionis cauſa in Angelis exi-
ſtente, à primi ſtatus rectitudine
nullus eis potuit contingere caſus,
aut peccatum;ſed nil dubij,aut dif-
ficultatis in ijs, quæ agere, & quæ
omittere, & habere debuerunt, in
tanta fœlicitate illis accidere po-
tuit. Nec aliquid erroris in vniuer-
ſali,aut particulari,vel aliquod re-

trahens,

trahens, quod Angelos a recta, & debita beatitudine abduceret a ſuo creatore, ineſſe valuit; quinimmo totum, quod intus erat, & extra, rationalem eorum appetitum inclinabat erga Deum, ergo peccare nõ valebant. Quinto, voluntas, cum ſit potentia, de ſe mota, omnem actũ, ab ea elicitum, alicui iudicio rationis cõformẽ facere debet, igitur vbi ratio, vel intellectuale iudiciũ, eſt ſemper rectum, & inobliquabile, quemadmodum in Angelis erat, ibi potentia volitiua obliqua eſſe non poterat. Oppoſita ſententia eſt vera, & catholica; nam Deus in Angelis ſuis reperit prauitatem, & alibi, quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris? Pro ſolutione dicẽdum, tàm Angelus, quàm alia rationalis creatura, ſi conſiderentur in ſola nuda ſua natura, peccare poſſunt; &, ſi alicui naturæ contingit, vt peccare non poſſit, id ex gratia conſequitur, & non ex conditione naturæ. Nam peccare nil aliud eſt, quàm declinare ab actus rectitudine, quam habere debet, ſiuè peccatum accipiatur in naturalibus, aut artificialibus, vel moralibus. Nam ſolum actioni illi contingit nõ declinare a rectitudine, cuius regula eſt ipſa virtus agẽdi. Si enim manus artificis eſſet ipſa regula inciſionis, nunq̃ poſſet niſi rectè lignum incidere: Verum ſi rectitudo inciſionis ab alia regula proueniat, inciſionẽ eſſe rectam, & nõ rectam contingit. Diuina autem voluntas eſt ſola regula ſuæ actionis, quia ad ſuperiorem finem non dirigitur, omnis autem voluntas cuiuslibet creaturæ non habet rectitudinẽ in actu ſuo, niſi ſecundum quod a Diuina volũtate regulatur, ad quam vltimus finis ſpectat: Vnde quælibet voluntas inferioris regulari debet iuxta voluntatem ſui ſuperioris; ideò omnis voluntas, iuxta conditionem ſuæ naturæ operando, deficere in actionibus, & errores cõmittere poteſt: Neque aliqua intellectualis, aut rationalis creatura Dei reperitur, nec eſſe poteſt ſimpliciter impeccabilis, ideſt quæ nullo modo peccare poſſit, quia Deus omni tali creaturæ aliquid præcipere poteſt, quod agere, aut non agere poſſit, aut velit; nec etiam reperiri poteſt aliqua creatura eſſentialiter, & naturaliter mala: nam ſi. N. eſt natus aptus operari, vel ſe habere conformiter rationi ſuæ naturæ, poteſt, aut non. Si primum, tunc rectè ſe habere poteſt, & conſequenter non eſt eſſentiale, aut connaturale eſſe malum. Si verò dicatur ſecũdum, ſequitur, quòd violenter ſe habet; ſed hoc nõ eſt de ratione libertatis, ideò ſequitur, benè, vel perperam operari poſſe. Nam peccatum mortale in actu liberi arbitrij dupliciter reperiri contingit; vno modo ex hoc, vt aliquod malum eligatur, ſicut homo peccat eligendo fornicationẽ, quæ ſecundum ſe eſt mala, & huiuſmodi peccatum ex aliqua ignorantia, vel errore, ſemper procedit; alioquin id, quod eſt malum, eligeretur vt bonum. Errat quidem fornicator in ſingulari, eligendo hanc delectationem inordinati actus, quaſi aliquod bonum, ob paſſionis, aut habitus inclinationem ad nunc agendum; licet in vniuerſali non erret: Peccatum in Angelis hoc modo eſſe non potuit, quia in eis ignoratio, nec paſſiones inueniuntur, quibus eorum intellectus ligetur. Alio modo peccare occurrit per liberum arbitrium, eligẽdo aliquid, quod ſecundum ſe eſt bonum; ſed non cum ordine debitæ menſuræ, aut regulæ, ita vt effectus inducens peccatum, ſit tantummodo ex parte electionis, quæ debitum ordinẽ non

559 Ioh. 4.

Iſa. 14.

non habet, niſi ex parte rei electæ: veluti ſi quis orare eligeret non attendens ordinem ab Eccleſia inſtitutum;& huius peccati non præexigit ignorationem;ſed abſentiam ſolum animaduerſionis eorum, quæ conſiderari deberent. Et hoc pacto Angelus peccatum commiſit conuertendo ſe ad bonum proprium per liberum arbitrium abſque ordine ad regulam diuinæ voluntatis.

D.Th 1. p.q 3 Ex iam dictis facile cõſtat dari creaturam intellectualem, & rationalẽ, quæ cum ſint liberæ in ſuis actionibus, deficere, & peccatum committere poſſunt, vt mali angeli peregerunt.

Ad primum, reſpondetur per dicta in principio notabilis, nam erãt natura defectibiles, & quia conuerterunt ſe ad proprium bonum non ordinando ſuum actum iuxta regulam diuinæ voluntatis.

Ad ſecundum, reſpõdetur, quòd actus electionis, quo primus Angelus, & alij peccauerunt ex bona voluntate prius præceſſit, & non per hoc, vt præcedens rectitudo voluntatis ad illum mouerit, ſed ex hoc quod arbitrij libertas à principio collata obutendo, ſua poteſtate à rectitudine receſſit. Et voluntas in actu poni poteſt in actu, vel aliquid electione appetere ſine hoc, vt intellectus præbuerit aſſenſum; nam aliàs oporteret, omnem actum, quo volũtas peccat, errorem intellectus præcedere, quod eſt falſum; nam, ſecundum Doctores Theologos, in Angelis, & ſimiliter in primis parentibus, malum intellectus ſecutum eſt malum voluntatis, & non è contra.

Ad tertium, negatur conſequentia; nam quando D. Aug. dicit, omnes angelos fuiſſe æqualis fœlicitatis, intelligitur quò ad præſentem iuſtitiam, in qua omnes æquales erant, ſeù quantum ad illas perfectiones, quas de habitibus ſcientiæ, & virtutum habebant.

Ad quartum, reſpondetur ſicuti ad primum.

Ad quintũ, reſpondetur per dicta in reſolutione ſecundi in fine, & ſimiliter ad ſextum. Præterea poſcere valet, quanto tempore poſt eorum creationem ceciderunt. Circa hanc dubitationem tres modos dicendi reperio.

Primus eſt ſecundum doctrinam Origenis, vt refert Hẽricus de Axia ſuper Geneſim, tria dicentis. Primo non omnes Angelos eſſe factos malos ante peccatum hominis, licet aliquis Angelus antè hominem peccauerit. Secundo, etſi quilibet Angelus in inſtanti peccauerit, non tamẽ omnes in eodem inſtanti peccauerunt; ſed modo ſucceſſiuo. Tertio, quòd dæmones, antequam caderẽt, aliquanto temporis interuallo fuerunt iuſti, & boni, laudantes Deum iuxta illud: Ambulaſti perfectus in vijs tuis a die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te. Ambulatio autem eſt motus cõtinuus, aliquam moram requirenſ, quod Patiens innuere videtur. Vbi eras cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? ideſt Angeli boni, & mali. Ezec. 28 Iob. 38

Secundus modus dicendi eſt Landulphi in 2. ſent. diſt. 4. ponẽtis quatuor moras à creatione ad caſum.

Prima eſt, in qua Angeli fuerunt creati perfecti in naturalibus abſq; gratia gratum faciente, in qua mora in vſum liberi arbitrij exire non valuerunt.

Secunda mora eſt, in qua boni ad Deum ſe conuerterunt, & mali ad propria naturalia, ſemetipſos ardentiſſimè diligentes; ideò in hac mora boni gratiam receperunt, mali verò, obicẽ ponendo, non receperunt.

Tertia mora eſt in qua mali varia peccata ſunt operati, bonos Angelos tentando; & in hac mora fuit prælium in cœlo, & multa peregerunt boni, & viriliter reſtiterunt.

Quarta mora eſt, in qua boni præmia, & mali pęnas receperunt.

Nam in prima mora fuiſſe bonos putauit. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.

In ſecunda obicem poſuerũt, gratiam gratum facientem impediẽtes.

In tertia reſilientes a Deo peccauerunt, & ceciderunt.

In quarta præmia boni, & pœnas mali receperunt: Et has quatuor moras diſtinguit per partuas temporis coexiſtentias, & per diſtinctionem ſtatuum, & operationum ſeù variationum ipſorum Angelorum.

Tertius modus dicendi eſt D.Th. aſſerentis, Angelos poſt primum inſtans ſuæ creationis ſtatim peccaſſe in p.p.q.63.

560 Nam ſicuti boni Angeli fuerunt confirmati in gratia in ſecundo inſtanti, ita mali in ſecundo inſtanti creationis ceciderunt obſtinati in culpa, & quemadmodum boni Angeli per vnum actum meritorium beatitudinem ſunt conſecuti; ſic & mali in ſecundo inſtanti per vnum actum demeritorium confirmati in culpa, pœnam æternam meruerunt; nam Angelus fuit creatus in gratia, & in primo inſtanti ſuæ creationis in actum liberi arbitrij prorupit: quare meruit, vel demeruit; nam eſt ſubſtantia intellectiua, quæ, illicò creata, in primo inſtanti ſuam operationem exercet, cum nullum habeat impedimentum, ergo Angelus in ſecundo inſtanti meruit, vel demeruit. Sed contra obijcere poteſt, quòd inter quælibet duo diſtātia cadit tempus medium, vt Ariſt. 4.ph.23 docet; ſed Diuus Thomas duo inſtātia ponit, ergo aliqua mora inter creationem, & eius lapſum interceſſit. Reſpondet, D. Thom. artic. 6. ad 4. id concedi de tempore continuo; ſed in Angelis, qui cœli motui non ſubijciuntur, tempus accipitur ſolũ pro ipſa ſucceſſione operationum intellectus, vel etiam affectus, quæ non commenſurantur tempore.

Ad loca, pro prima opinione adducta, reſpondetur ambulaſſe in vijs domini in primo inſtāti vſque ad ſecundum inſtans laudantes Deum, in ſecundo autem inſtanti Boni in gratia permanſerunt, & per vnum actum, in gratia factum, aſſecuti ſunt gloriam, & mali in culpa obſtinati ceciderunt.

Item quærere poteſt, quot fuerunt Angeli, qui ceciderunt.

Reſpondetur fuiſſe pauciores, quam remanentes; nam dicitur draconem traxiſſe ſecum tertiam partẽ ſtellarum ex nouem choris Angelorum. Etenim natura conſequitur ſuum effectum in pluribus; ſed peccatum Angelorum eſt contra eorũ naturalem inclinationem, ergo in paucioribus fuit repertum. Angeli igitur mali tantum cecidere de cœlo, qui partim in infernum ſunt detruſi; & partim in hoc caliginoſo aere relicti ad homines bonos exercendum, dicente Apoſtolo. Vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus rectores mundi tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ.

Apoc. 12 (margin, beside "Reſpondetur fuiſſe pauciores")
561 (margin, beside "paucioribus fuit repertum")
Eph. 6. (margin, beside "cendum, dicente Apoſtolo")

At petere valet, an tentare homines ſit proprium officium dæmonis.

Reſpondetur non videri eſſe proprium. Nam Deus tentauit Abrahã, vt vnigenitum filium immolaret. Mundus, caro, & homines Deum, & homines, experiuntur tentando, Gen. 22.

igitur

igitur tentatio non eſt proprium officium diaboli.

Pro ſolutione dicendum, duplicem eſſe tentationis finem; Primus eſt proximus, ſcilicet ſcientia de aliquo, ſeu experientia, quem tentamus; nam cuiuslibet attentantis intentio propriè eſt velle ſcire aliquid de tentato; alter eſt finis bonus, vel malus. Bonus eſt, cum quis de ſcientia, vel virtute alterius aliquid attentat, vt eum ad dignitates promoueat: Malus eſt, quando aliquis tentat ſcire aliquid de alio, vt eum decipiat, vel ſubuertat: & hæc propriè vocatur tentatio, Et quoniam hoc eſt proprium dœmonis,
562 iccirco per quandam anthonomaſiam diabolus vocatur tentator. Et
Matt. 4 accedens tentator, ideſt Diabolus.
Theſſ 3 Et Apoſtolus: Nè fortè tentauerit is, ideſt Dœmon qui tentat. Quantum vero ad bonum finem, vt quis alij benefaciat, ita Deus, Angelus bonus, veri amici tentant, vt amicos iuuent. Si autem loquamur quò ad finem proximum tentationis, ſcilicet velle ſcire aliquid de aliquo, id contingere poteſt dupliciter; vel vult, vt alijs innoteſcat; & hoc modo Deus tentare dicitur, vt alios ſcire faciat. Tentat vos Dominus
Deut. 13 Deus veſter, vt palam fiat, vtrum diligatis eum, an non; quo pacto etiam expertus eſt Abraham, Iob, Tobiam, & alios. Abraham tentauit, vt eius fidem pateſaceret: Iob, ac Tobiam, vt eorum patientiam alijs demonſtraret; & homo quandoque ſic Deum tentat, cupiens: quaſi incertus; experiri virtutem Dei, poteſtatem, bonitatem, & huiuſmodi, veluti Iudas Machabeus
1 Mac. 9 cum paucis iniens bellum aduerſus Bachidem, multis copijs munitum. Sed aliquoties hoc modo tentare Deum eſt peccatum mortale, vt fecit quidam Princeps, tentans ſapientiam Dei, cum bonam vxorem de adulterio ſuſpectam haberet, quam nudis pedibus ſuper ignitum ferrum incedere coegit, & innocens illa euaſit. Sic tentant Deum, qui petunt, ſibi peccata dimitti, iniurias alijs non dimittentes.

Ex dictis colligitur, quomodo tentatio varijs modis accipiatur; nam Deus tentat, vt ſcire faciat: homo vt cognoſcat: Dœmon vt ſciat, ac decipiat. Homo malus, vt diaboli cooperator exiſtat; mundus, & caro, vt victoriam dœmoni miniſtrēt; ſed tentare attinet propriiſſimè ad dœmonem, & eius cooperatores, vt D. Thom. p. p. q. 114. Vnde certum eſt, dœmones tentare hominem, vt habemus Geneſ. 3. & Iob. 1. & 2. &
primo ab extra obiectum extrinſecum proponendo, vel ſuaſionem 563
immittendo. Secundo ab intra excitando ſenſitiuas paſſiones. Tertio: Phantaſiam, aut imaginatiuam mutando. Quarto virtutem cognoſcentem indirectè concitando. Primo tē at ad extra, quia eſt callidiſſimus ad decipiendum, & potentiſſimus ad nocendum; tortuoſus humani generis inimicus, cum ſuis ſatellitibus cognoſcens voluntatem hominis, nec mouere, aut mutare poſſe, nec in eam directè cogitationes immittere, niſi ſolus Deus, & hominum animos ſecundum diſpoſitiones corporum inclinari ſciens, & diſpoſitionem vitium interiorum, ſcilicet intelligentiæ, memoriæ, & voluntatis, fieri ſecundum mutationem ſenſuum exteriorum his omnibus ſe accommodat: Quare, cum ſciat nil boni, vel mali in ſpiritum hominis intus habitantem, ab extra euenire poſſe, niſi per quinque ſenſus exteriores, qui ſunt quaſi quinque feneſtræ tabernaculi animæ, ideò, quan-

tum Deus ſibi permittit, occulto modo, ſed opportunè, diſponit.

Præterea efficit quoque, vt occurrant ab extra aliquæ rerum habitudines turpes, horribiles, vel blandæ, aut proſperæ, ſeu aduerſæ, quarum apprehenſione, & mutatione homo ſic; vel ita paſſionibus afficitur, & mouetur.

Quandoque etiam (Deo permittente) oculos hominum ad huiuſmodi obiecta flectit, & aures illorum vaniloqnijs, ac turpiloquiis implet, & illis intimius intendere facit, vt ſic homines poſtea memorijs talium a Diuinis diſtrahantur.

Serpit item diabolus per ſenſibiles aditus; nam dat ſe figuris, accommodat ſe coloribus, & ſe ſubijcit odoribus, & infundit ſe ſaporibus; & aliquando facit, vt homines plus delectentur obiectis ſenſuum, quam delectatio naturalis eorum complectitur: Quandoque autem cauſat, vt homines ſe illis inordinatè delectent, videlicet pluſquam oporteat, vel ad bonum, & debitum finem: Operatur quoque in illis obiectis intendendo, & naturalem virtutem eorum ampliando, ad efficacius imprimendum, & inflammandum.

Nam quemadmodum præſtigijs facere poſſunt, vt virga appareat ſerpens: ita agere queunt, vt liquor inſipidus appareat ſapidiſſimus, & facies turpiſſima mulieris amatori inſipienti videatur pulcherrima, & gratiſſima. Operatur quoque, vt homines delectentur aliquibus animalibus, vt potè equis, canibus, felibus, aut modo prædicto, aut per ingreſſum in ea, vt hominibus ſe intimius iungant.

Secundo: Homines ab intra per paſſionem ſenſitiuæ partis, ſcilicet concupiſcibilis, & iraſcibilis, excitationem, & maximè paſſionibus illis mediantibus, quæ ſunt vehementiores, & facillimè excitantur, vt amor, ira, gula, & luxuria tentant, & impugnant; nam hæc quatuor peccata ſunt media potiſſima ad cæcitatem mentis inducendam, corporis grauitatem, vitium omnium pigritiam, ſpiritualium neglegentiam, ſomnolentiam, tædium, & accediam, & huiuſmodi, quibus potiſſimè homines tentant, & aliquoties expugnat; namque certum eſt apud Theologos, naturam corporalem bonis & malis Angelis parere, quò ad motum localem, vt Diuus Auguſtinus de Trinitat. lib. 3. cap. octauo, & nono, tom. 3. & Diuus Thomas prima parte, quæſtion. 10. artic. 3. ab omnibus recepti. Mouendo igitur dum volunt, alterando, & illos humores incendendo, ex quibus materialiter laſciuus amor, ira, gula, & luxuria, pullulāt, aut mouent choleram, ſanguinem, & alia apta, vt illa peccata excitentur.

Tertio tentat interius per phantaſiæ, vel imaginatiuę motionem ex locali motione ſpirituum, & humorum corporalium; nam, teſtę Philoſoph. lib. de ſomn. & vigil. Quemadmodū ex ſanguine plurimo, deſcendenti ad principium vitæ, ac ſenſuum, id eſt ad cor, vel cerebrum animalis dormientis motus, & impreſſiones deſcendunt, & phantaſmata, ac relictæ ſpecies ex mutatione ſenſibilium, quæ in ſenſualibus ſpiritibus conſeruantur, principium ſenſuum mouent; & tunc ſomnia, viſiones, apparitiones imaginariæ homini deferuntur: & cum fortis eſt motio talium ſpirituum, etiam vigilantibus cauſant nonnullas apparitiones, vt patet in phreneticis; ſic etiam virtute, bonorum

norum Angelorum, atque malorũ, quibus (vt dictum eſt) humores ſanguinis, & cætera alia corporalia, ad motum localem obediunt, impreſſiones, & phantaſmata mouere valent. Nam intellectus noſter habet ſe ad phantaſmata, ſicut oculus corporis ad literas libri; in libro autẽ ſecundum quòd literæ vniuntur, & componuntur, diuerſos ſenſus faciunt; ita oculis diuerſi ſenſus reportantur; ſic in libro phantaſiæ ſunt ſimilitudines quarumcumque rerum, quæ fuerunt apprehẽſæ per ſenſus: Etenim ex quo aliquis res multas aſpexit, & iam habet ſpecies in phantaſia, extractas ab illis, & iuxta compoſitionem iſtarum in phantaſia ab intellectu capiuntur, ita verſutus dæmon ad diuerſas cogitationes hominem mouet ob illas ſpecies, in phantaſia exiſtentes, vel alias nouiter immittentes; puta conatur aliquem tentare de luxuria, quid facit? profectò ſimilitudinem mulieris, quam vidit aliquando, in illius phantaſia excitabit, vel ſimulacrum alicuius membri impudici, aut alia magis turpia offeret.

Cum autem intellectus effugere non valeat, quin huiuſmodi videat ſimilitudines, quia eſt veluti ſpeculum lucidum, in quo fieri non poteſt, quin reluceant, quæ ſibi offeruntur, icctrco hominem facile decipit.

Quarto, Diabolus quoque tentat per indirectam cognoſcentis virtutis concitationem; quatenus immittit mala, vel indirectè mouet intellectum; vnde propriè vocatur tentator, vt cap. Si enim, de pœnit. diſtinct. ſecunda. Nam dicitur tentator per modum ſuadentis, aut per modum paſſiones agitantis. Ex dictis facilè argumenta ſoluuntur.

At petere valet, cur Deus permittit, vt homines a dæmonibus tententur, & eis inſidiæ ponantur.

564 Reſpondetur, cum Deus ſcit ordinare malum in bonum, & procuret bonum inferiorum per ſuperiora, & Angeli ſint medij inter Deum, & homines: icircò bonum hominum per iſtos procuratur; & hoc occurrit dupliciter: directè, quatenus ad bonum reducuntur, eos prius a malo retrahentes, quod per Angelos bonos efficitur: alio modo indirectè, dum aliquis per impugnationem ab aduerſario retrahitur a malo, & promouetur ad bonum, quod mali Angeli faciunt, ad exercitium hominibus dati.

Verum tentatio dæmonis quinque præſertim ſemper intendit. 565 Primo, fidei corruptionem. Secundo, conſeruare hominem in erroribus, contra fidem ab eo ſibi miniſtratis. Tertio, inducere viam, virtutibus contrariam. Quarto, confirmare hominem in ſuis iniquitatibus. Quinto, vt afflictiones patiatur, & iraſcatur, & Deum offendat, vt Euæ contigit.

Cæterum quærere poteſt, cur Euam interiori tentatione non tentauit, & cur magis in ſpecie ſerpentis, quàm cæterorum animalium.

566 Reſpondetur, Diabolum (permittente Deo) tentare potuiſſe Euam interiori tentatione, & phantaſtica ſuaſione; ſed conceſſit ſolum, vt apparenti ſuaſione, & exteriore locutione vocali eam alloqueretur, & ſic latentem ſuæ malitiæ conditionem falleret, & ſe conuenienter exhiberet; & magis in ſpecie ſerpentis, quàm cæterorum animalium apparere, & loqui eſt permiſſum; quoniam inter omnia genera animalium, ſerpentem eſſe callidiorem, & diabolo magis conformem videmus. At quæret, qua-

Digitized by Google

lingua Euam eſt allocutus, & quod fuit primum idioma, & nouiſſimũ erit in beatis, atque damnatis, poſt finale iudicium. Reſpondetur, dæmonem hebraica lingua Euam fuiſ-
567 ſe allocutum, quia Deus hoc idioma primis parentibus cõtulit, quo Adam cunctis animantibus nomina impoſuit; nam omnia nomina, quæ in Geneſi leguntur, ab initio vſque ad linguarum diuiſionem, hebraica eſſe conſtat; qua lingua beati in cœlo, & damnati in inferno inter ſe loquentur; licet beati omnibus linguis loqui poterunt, non tamen ita damnati. Verum dicere poteſt, id non ex ſola tentatione dæmonis eueniſſe, vt Primi parentes in peccatum caderent; ſed quia ſic erat in fatis. Cum enim fatum ſit ipſa immobilis, & terminata ſeries ſecundarum cauſarum, & ordo futurorum, ſub diuina diſpoſitione rebus humanis neceſſitatem imponens, non eſt mirum, ſi aliqui Poetæ finxerunt quaſdam ſorores fatales, quas vocauere Parcas, ſcilicet, Cloto, Lacheſis, & Atropos. Et primam dicebant colum ferre. Secundam trahere filum. Tertiam, incidere illud; ſed, relictis huiuſmodi figmentis, videndum eſt, quid ſit fatum ſecundum philoſophos, & Aſtrologos, & Theologos.

CAP. LXXXVII.

De Fato.

FAtum eſt ordo, vel ſeries, aut diſpoſitio ſecundarum cauſarum,
568 ideſt ſyderum, & planetarum, influxuumque cœlorum, quando quis concipitur, & naſcitur, determinans regulas, & inferiores effectus, reſpectu boni, vel mali omnibus neceſſitatem imponens, quæ hominibus proueniunt. Trimegiſtus, & Apuleius ſic definiunt, Fatum eſt quædã inflexio ſecundarũ cauſarũ, ex prouidẽtia primæ cauſæ dependentium. Democritus, & Epicurus dicunt. Fatum eſt virtus quædam, & vis cœleſtis, exiſtens in motibus corporum cœleſtium, ſub ſe continens, & neceſſario connectẽs omnes effectus, qui ſunt infra ſphæram, ſcilicet lunam, actiuorum, & paſſiuorum. Chryſippus Stoicus, vt Aulus Gellius refert 6. Noctium Atticarum, dicit. Fatum eſſe ſempiternam quandam, & indeclinabilem ſeriem rerum, & cathenam, voluntates, & omnia implicans per æternos conſequentiæ ordines, & connectens. Ptolomeus, & Aſtrologi ſic definiunt. Fatum eſt quędam colligatio, & cauſarum cõcurſus, vim, & effectum trahens ex motibus aſtrorum. Seneca dicit. Fatum eſt quędam neceſſitas omnium rerum, & actionum, quam nulla res diſſoluere, & rumpere valet, ex diſpoſitione Iouis, & digniſſimo Deorum conſilio dependens; vnde Ouidius dicebat. Te tua fata trahunt, ne cœpta relinquere poſſis. Ne retrahas animum, te tua fata trahunt. Supradicti attribuunt huic diſpoſitioni ſecundarum cauſarum, & influxui cœlorum, quam fatum appellant, oẽs effectus naturales, & voluntarios, & oẽs inclinationes ad vitia, vel virtutes, & oẽs animorum paſſiones, cõcupiſcentias, futuros euẽtus bonæ, vel malæ fortunæ, cogitationes hominum, & tentationes, iuxta errorem Empedoclis, vt refert Philoſoph. ſecundo, de anima, aſſerẽtis, tales in hominibꝰ eſſe aĩas, quales in die Pater Deorũ Iuppiter immittit, affirmãtis, oĩa diſponi, & immobiliter fieri, & nil eſſe ĩ noſtri liberi arbitrij poteſtate. Probatur. Cauſa ſufficienti poſita, neceſſario ſequitur effectus; ſed fatum, vt ſe-

ries ſecundarum cauſarum, eſt ſufficiens cauſa omnium effectuum naturalium, & a voluntate dependentium infra lunam, ergo. Maior eſt clara, minor probatur per Boethium 4. de conſolatione. Series fati cœlum; & ſydera mouent, elementa inuicem temperant, & alternam tranſmutationem transformant. Damaſcenus lib. ſecundo, ait, corpora cœleſtia complexiones, diſpoſitiones, & habitus conſtituunt. Ptolomæus lib. tertio, quadripartiti inquit. Sol occidendi, & ſaluandi uim habet, & corpora cœleſtia hominem peccare, vel benefacere cogunt. Seneca in Tragędijs, quicquid patimur mortales, quicquid facimus venit ex alto. Lucanus in lib ſexto. Præceps agit omnia fatum, nec medij dirimunt morbi. Ouidius. Ratio fatum vincere nulla valet. Iuuenalis lib. 3. Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphos. Quintus Curtius lib. quinto. Eludunt, videlicet fortè, ac temerè humana negocia volui, agique perſuaſum eſt. Equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium; & multo antè deſtinatarum, ſuum quemque ordinē immutabili lege percurrere. Plinius lib. 1. hiſtoriæ naturalis. Singulis tributa ſunt ſydera nobis, clara diuitibus, minora pauperibus obſcura defectis. Quintilianus quinto declamationum. Fato viuimus, languemus, conualeſcimus, & morimur. Deinde exemplis probant. Nā Cicero de natura Deorum adducit exemplum duorum fratrum, qui, cum vna geniti eſſent, ſimul poſtea ægrotare cœperunt, & eorum morbus pari modo ingraueſcere cœpit, & eadem medicina reſtituti ſunt ſanitati; de quibus dicit Poſſidonius Aſtrologus; ideo hæc illis contigiſſe æqualiter, quoniā eandem aſtrorum conſtellationem in conceptione, & ortu habuerunt. Aliud etiam afferri poteſt pro iſtis de quodam filio Domini Ioannis de Lignano, temporibus Papæ Martini. Hic Ioannes, doctiſſimus in vtroque iure, & celeberrimus Aſtrologus, præuidens, dictum ſuum filium fore patibulo affigendum, cupiens ſuccurrere fatali diſpoſitioni, eum liberalibus diſciplinis apprimè erudire, & ſacris initiari curauit; ſed equidē vim fati euitare non potuit.

Nam, cum Bononienſes eum pro pace componenda ad Martinum Papam miſiſſent, & ipſe magis incommodum, quàm bonum patriæ, procuraſſet, Bononiam reuerſus, illum nocte patibulo affixerunt; quē illuceſcente die cum Pater pendentem aſpexiſſet, dixit. Heu fili mi, tuum infeliciſſimum fatum nec humanis literarum adminiculis, neque miniſterijs diuinis ſuperare potuiſti. Ex iſtis ergo dictis philoſophorum, Aſtrologorum, & multorum prudentium, plures omnia fato regi, & euenire concludunt. Vnde circa hanc dubitationem tria dicta principaliter examinanda occurrunt. Primum eſt eorum, qui dicunt, fatum eſſe cœleſtem aſpectum, & diſpoſitionem ſyderum, neceſſitatem ſimpliciter ex ſe infra lunam imponentem; quod D. Auguſtinus approbare videtur de Ciuit. lib. 5. cap. primo, dicens, fatum eſſe ordinem quendam, & diſpoſitionē ſecundarum cauſarum, ad effectus producendos in his generabilibus, & corruptibilibus, præter Dei, & hominum voluntatem. Hoc aſſer-
tum, vt falſum, & hæreticum reijci-
tur per loca ſcripturæ. Tu autem Pa Sap. 14.
ter prudentia ab initio cuncta gu-
bernas. Non eſt alius Deus, quàm 12.
tu, cui cura eſt de omnibus; nam
attingit ſua ſapientia a fine vſque
ad finem fortiter, & diſponit om- 8.
nia ſuauiter. Et Apoſtolus. Portāſq;

omnia verbo virtutis ſuæ, vt D.Th. etiam doctè explicat contra gentes lib.3.c.63 Impoſſibile eſt (inquit) vt aliqua, non cognoſcentia finem, operentur propter finem, & ord nate ad ipſum perueniant, niſi ab aliquo, habente finis cognitionem, regulentur, & ordinentur, ſicut patet de ſagitta; at omnia corpora naturalia, planetæ, ſydera, propter finem mouent, & agunt, vt illum conſequantur, licet eum nō cognoſcāt, ergo oportet, vt tota operatio eorū ab aliquo ordinante, & regulante dirigatur; id autem eſt prouidentia diuina, & non fatum.

Ad D. Auguſtinum dicimus, eum loqui rectè, nam intelligit ibi, diuinam prouidentiam omnia regere, & gubernare; & dicere etiam poſſumus iuxta mentem Stoicorum, & non ex propria ſententia eſſe locutum, vt ibi videre eſt.

Secundum eſt Aſtrologorum, dicentium omnia fato ſubdi, & neceſſario oīa euenire, & probant per illud argumentum, ſupra poſitum, videlicet. Cauſa ſufficienti poſita, &c. Hoc aſſertum eſt falſum; & probatur, primo quantum ad actus humanos, ſi .n. a fato omnia euenirent, Moyſes quidem non rectè feciſſet benedicendo opus quartæ diei poſt creationem ſolis, & lunæ, dicendo. Et vidit Deus, quòd eſſet bonum, ſcilicet regimen ſtellarum. Namque ſi a fato & ſtellis ille eſt fur, & latro, & alius luxurioſus, & adulter, homicida, & huiuſmodi, hoc nō eſſet bonum, ſed peſſimum. Præterea ſi Deus talem influxum, & poteſtatem ſyderibus communicaſſet, occaſionem hominibus declinandi ab his, quæ credenda ſunt, & obſeruanda, certò præbuiſſet. Neque oporteret, vt quis alium hortaretur, vt Deum amet, & eius mandatis obediat, & vitia euitet, & effugiat. Inſuper homo nullam committeret culpam; quod eſt contra rationem, quinimmo Deus eſſet cauſa peccati; nam quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati; & ſequeretur etiam, vt Deus eſſet ſibi contrarius; etenim bonum faciēdum præcipit, & ad mala agendum poſtea compellit, & abſque iuſtitia malis præmia diſtribuerentur, & boni pœnas darent iniuſtè, cum eorum voluntas, quæ eſt cauſa boni, vel mali, a fato cogatur; & inter homines vana eſſent conſilia, exhortationes Theologia Philoſophia, artes, & cætera omnia, ſi cuncta ex fati neceſſitate deueniunt, quæ abſurda D. Aug. de Ciuit. lib.5.c.1. reijcit, & D. Ambroſius in Exameron lib 4. cap 4. dicēs. Quomodo Dominus, aut bonis præmia propoſuit, aut improbis pęnas, ſi fati neceſſitas diſciplinam, & conuerſationes hominū ſtellarum curſus informat? Si ad neceſſitatem genitalem, non ad inſtituta morum, actus noſtri, factaque feruntur, Cur leges poſitæ ſunt, iura etiam cur promulgata, quibus aut pœna improbis decernitur, aut ſecuritas defertur innoxijs? Cur non venia datur reis? cum vtique (vt ipſi aiunt) non ſua voluntate; ſed ex neceſſitate deliquerunt? Cur laborat agricola, & non expectat, vt inelaboratos fructus priuilegio ſuæ neceſſitatis, inuehat receptaculis horreorum?. Si ita natus eſt, vt ei diuitiæ, aut opes affluant. Fruſtra mercator periculis ſollicitat Neptunia regna, cui otioſo poteſt quidem, (vt aiunt) ſorte genitali diuitiarum theſaurus illabi. Cur omnis hominum ſollicitudo de quæſtu, omne ſtudium negociationis, omnis labor, omnis occupatio, ſi non ex voluntate; ſi fatali neceſſitate res decurrunt humanæ? Vbi .n. eſt directa neceſſitas, ibi inhonorata

Gen.1.

rata induſtria, imò fatua ſolicitudo.

Tertium aſſertũ eſt Philoſophorũ, ſupra poſitum, quod eſt falsum, & hæreticum, nam diuina prouidentia omnia reguntur. Ad argm̃ aſſerti r̃ndetur corpora cœleſtia eſſe cauſas inferiorũ effectuũ, mediantibus cauſis particularibus, quæ aliq̃do deficere poſſunt in aliquo; & ad probationem minoris dicitur. Boethium ibi tangere quæ fiunt a Deo mediantibus cauſis ſecundis, quæ videntur quodammodo contineri ſub ſerie fati. Ad authoritates Philoſophorum, & aliorum reſpondetur, negando eas, ſi accipiunt fatum pro connexione ſecundarum cauſarum abſque diuina prouidentia. Etenim ſecundæ cauſæ nil agunt, niſi virtute primæ. Damaſcenus autem, & Ptolomeus corpora cœleſtia, in nobis habitus, & corporales complexiones inclinantes, & non compellentes intelligunt.

Ad primum argumentum reſpondet Hippocrates, illud eueniſſe, quoniam parentes ita erant corpore diſpoſiti, dum concubuerunt, & ita conceptorum primordia effici potuerũt; Et etiam idem aer, & loci diſpoſitio, exercitationes eædem, aqua, & alimentum eo modo cõcurrerunt. Vnde illa duo corpora vno tempore ægrotari, & poſtea alio tempore ſanari cœperunt. Ad aliud exemplum reſpondetur, fatum. i. illam malam inclinationem non ſuperaſſe, quia regnandi cauſa paſſionem dominandi rationabiliter non repreſſit. At petere põt, quid Theo-
59 logi ſentiant. Reſpondent, eſſe quãdam ordinationem, ſiue ſeriem ad ſuos effectus producendos in his inferioribus, ſecundum quod dependet a Deo; hæc aũt ordinatio cauſarum ad producendos ſuos effectus dupliciter attendi debet; vno modo prout eſt in diuina voluntate, in diuerſis locis, ac temporibus, motu, & formis ordinante, & dirigente; alio modo ſecundum quòd eadẽ ordinatio digeſta eſt, ac tẽporibus applicata in ipſis cauſis medijs, a Deo ad proprios effectus producẽdum ordinatis, prout ab ipſo depẽdent; Quare ipſam Dei voluntatem, vel prouidentiam vocare valemus fatum cauſaliter; ſed ipſam diſpoſitionem, & cauſarum ordinem, ad ſuos effectus dependentẽ a Deo, fatum eſſentialiter appellare poſſumus, vt D. Th. con gen. li. 3. c. 9. & 1. ſent. diſt. 39. q. 2. ar. 2. ad 2. quodlib. 12. q. 3. ar. 4. Ex dictis primo colligitur, ea duntaxat fato ſubijci, quæ ſecundis cauſis ſubduntur; alia verò, quæ immediate a Deo fiunt, cum ſecundis cauſis non ſubijciantur, nec ẽt fato, vt primarũ rerũ creatio, & animarũ humanarum continua creatio, & iuſtificatio impiorum; nã hæc oĩa emanarunt a Deo, & emanant, & aliter produci non poſſunt.

Secundo colligitur, quomodo Theologi, & fideles fatum concedere queant, nam ſi accipiatur pro ſyderum diſpoſitione, quali quis conceptus eſt, & natus, imponens neceſſitatem omnibus effectibus inferioribus, ſic fatum eſſe negamus cũ D. Greg. in hom. Epiphaniæ, dicente. Abſit a fidelium cordibus, vt eſſe fatum aliquid dicant. Si aũt pro diſpoſitione ſecundarum cauſarũ, & diſpoſitione actuũ humanorũ, per relationem Deum, & prouidentiam eius, tamquam per eum ordinata, ſeu effecta, capiatur, ſic fatũ cõcedere valemus, licet hoc fati nomine vti nõ debeamus, dicẽte D. Aug. de Ciu. li. 5. c. 1. Si propterea quiſq; res humanas fato tribuit, quia ipsã Dei voluntatem, vel poteſtatem fati nomine appellat, ſententiam teneat, & linguam corrigat.

Tertio colligitur diſcrimen inter

prout-

Digitized by Google

prouidentiam, & factum; namque
diſpoſitio rerum producendarum,
regendarum,& conſeruandarum in
proſpectu diuinæ mentis nomina-
tur prouidentia,licet eadem diſpo-
ſitio medijs cauſis ad aliquos pro-
ducendos effectus a Deo ordinata,
factum a ſupra citatis vocetur;nam
diuina prouidentia in multis diſcre
pat; etenim diuina prouidentia eſt
ipſa diuina ratio, in ſummo omniũ
principe conſtituta;fatum autem in
ſecundis cauſis eſt ſolum. Diuina
prouidentia eſt immobilis, ſtabiliſ-
que manens, dans cuncta moueri;
fatum verò eſt mobile quoddam in
uentum.Quapropter apud Chriſtia
nos non datur fatum. Probatur.
Duo motores,impreſſionem facien
tes in eandem rem motam, ſi alter
eſt potentior,& præſtantior, & ma-
gis immediatus, erit etiam effica-
cior ad imprimendum; at corpus
noſtrum duobus motoribus ſubij-
citur, ſcilicet corporibus cœleſti-
bus,& animæ rationali, quæ eſt præ
ſtantior corporibus cœleſtibus, at-
que potentior,& magis immediata:
ergo efficacior erit ad imprimẽdũ,
igitur magis poterit afficiendo, &
imprimendo in corpus proprium,
quam corpora cœleſtia; vnde quan
tumuis Venus moueat corpus ad lu
xuriã,anima tamẽ, bene ordinata,
plus temperantiam ſanguinis,&
quietem poterit adiuuare, vt ſit ei
manſuetudo,& gaudium. Secundo:
Si fatum,& corpora cœleſtia,eſſent
cauſæ diuerſæ humanarum actio-
num,& dictionum,ſequeretur, ho-
minem naturali inſtinctu agere, &
ad ſuas paſſiones trahi, veluti alia
animalia,quę non habent,niſi vires
animæ,corporeis organis alligatas;
nam illud,quod fit in his inferiori-
bus virtute corporum cœleſtium,
agitur naturaliter; & ita ſequere-
tur, vt homo non haberet liberum
arbitrium; ſed ſolum actiones de-
terminatas, quemadmodum & cæ-
teræ res naturales; quæ omnia ſunt
falſa,erronea, & hæretica. Verum
dicere poteſt, quamuis primi paren
tes,fato coacti, peccatum non com
miſerint, eorum tamen mala fortu
na fuit occaſio peccandi, quapro-
pter peccatum euitare non potue-
runt.

CAP. LXXXVIII.

De Fortuna.

Circa fortunam varii diuerſa
protulerunt. Epicurus enim
cũ Democrito, prouenientes
effectus, & humanos euentus,nulli
ſuperiori determinatæ cauſæ, ſed
fortunæ,eſſe ſubiectos dixit.

Quidam autem gentiles Philoſo-
phi,atque Poetæ,euentus,& huma- 57
nas actiones in quandam cauſam,
intellectui humano incognitam,ad
ducere ſunt moliti, quam appella-
uerunt fortunam, & Deam; & pin-
gebant puellam vnam, & ab vniuer
ſitate efficiendi Deam vocabant, &
eſſe cæcam pictura exprimebant,
quoniam præterita,præſentia,& fu-
tura metitur, & cunctis ignoranti-
bus ab ea prouenire bona,& mala
affirmabant,& bifrontem, & ante
albam, pro commodis ſignificãdis;
& a parte poſt nigram,pro incõmo-
dis,& aduerſis. Ante capillatam,
quia tempore opportuno ſui euen-
tus iuuant: retrò autem caluã,quo-
niam tempore non apto commodũ
non præſtat:ſedentem ſuper rotam,
ideſt immobiliter omnia diſtribuẽ-
tem: quam rotam poſtea voluere ar
bitrabantur: Fortuna enim quieſce
re neſcit; hanc dicebant fęlices red
dere, vel infęlices: & homines im-
mediatè dirigi ab ea fine prouiden
tia Dei ad eligendum vtiliter, vel

non

non vtiliter. Hanc in intellectu, & hominis voluntate ſpem, aut cognitionē ſuorum effectuum imprimere affirmabant.

Hanc præficiebant omnibus diſtributionibus bonis, & malis, omnibus commodis, & incommodis; in quorum perſona dicebat Salomon. Verti me ad aliud, & vidi ſub Sole nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam; ſed tempus, caſūque in omnibus, vt etiam inquit Cic. de offic. lib. 2. Magnam vim eſſe in fortuna in vtramque partem, vel ad res ſecundas, aut aduerſas, & Saluſtius in Catilinario. Profectò fortuna omnibus dominatur, & cūctas res ex libidine, non ex vero, celebrat, obſcuratque. Seneca in Epiſto. idem habet. Iuuenalis. Te facimus Fortuna Deam. & iterum. Si fortuna volet, fies de rhetore Conſul Si velit hæc eadem, fies de conſule Rhetor. Et Plutarchus lib. de remedio ira, in perſona Euripidis dicebat. Deus magna regit, parua verò noſtra in fortunæ manibus dereliquit.

Cæterum omnes iſti errant.

Primo: quia dicunt, fortunam imprimere in intellectu, & hominis voluntate, quod paulò ante reiecimus. Nam impoſſibile eſt, vt res huiuſmodi in intellectum, & voluntatem agant.

Secundo: decipiuntur dicendo, fortunam fęlices, & infęlices efficere: nam propriè fortunatum efficere aliquem, vel imprimere in eo, vt aliquid ad finem eligat, & conſequatur, bonum eſt per accidens, alicui electioni coniunctum; quoniam fortuna, hominis appetitū ad aliquod futurum eligendum dirigere nequit: quia euentus, qui coniungitur alicui humanæ actioni, non eſt per ſe vnum cum voluntate, cum ad inuicem non habeant aliquem ordinem, vel connexionem, vtpotè quis inuitetur ire ad ſpectaculum, & inueniat ibi debitorem, vel inclinetur ad fodiendum ſepulchrum, & ibi inueniat theſaurum; hæc enim non ſunt vnum, niſi per accidens, ergo ſequitur, hanc Deam non efficere homines fortunatos, aut infęlices. Nec ēt homo a fortuna haberi pōt, vt ſemper, ſiue in pluribus eligat ea, quibus ſunt coniuncta per accidens aliqua commoda, vel incommoda: nam ipſe eſt liber, & poteſt facere quicquid ſibi placet, & quando, & quomodo: quapropter meritò Diuus Auguſtinus horū opinionem propulſauit, atque reiecit lib. 4. de ciu. cap. 18. Fortuna autem iuxta peritos Philoſophos, ac Theologos, vt apud Ariſt. 2. ph. & D. Thomam ibid. in cōment. ſic definitur.
Fortuna eſt cauſa per accidens in 571
his, quæ ſecundum propoſitum in minori parte fiunt; in qua tria tanguntur.

Primum, fortunam eſſe causā per accidens: Vnde nomine fortunæ, licet vulgo ad effectum quandoque trahatur, & communiter dicatur, talis fortuna contigit tali, cum aliquis proſperitatis, aut aduerſitatis effectus ei occurrit; non tamen id propriè ſonat; ſed fortuna propriè illud vocatur, quod eſt cauſa illius effectus: quare dicitur, fortunā non eſſe per ſe cauſam effectus; ſed per accidens; nam effectus per accidēs, qui coniungitur cauſæ per ſe, & eſt præter intentionem cauſæ per ſe, & rationem agentis, & effectus fortuitus, & a cauſa per accidens, quæ fortuna nominatur, vt puta lapidem deſcēdere, eſt per ſe, & aliquem petere forum, ſi id propoſuerit, eſt ēt per ſe; ſed, ſi quando vadit ad forū, tunc lapidem deſcendere, & caput

eius

Digitized by Google

eius frangere cõtingat, eſt per accidẽs, & à fortuna; ita vt iſte effectus, ſcilicet fractio capitis ex concurſu duarũ cauſarũ oriatur: & licet quælibet cauſa ſit per ſe, earum tñ concurſus ad talem effectum cauſandũ eſt per accidens à fortuna. Secundum autem, quod pertinet ad rationem fortunæ, eſt, fortunam eſſe cauſam illorum, quæ in minori parte fiunt; & hoc patet exemplo. Vt ſi quis proficiſcatur ad forum ob aliquid aliud, & inde pecuniam deportet, quam non intendebat cuius cauſa fuit aduentus ad forũ, nec eſt ex neceſſitate, neque ſemper; igitur in minori parte, & in paucioribus cõtingit. Tertiũ quod ad rationem fortunæ ſpectat, eſt, fortunam non eſſe cauſam eorum, quæ fiunt à natura; ſed illorum, quæ iuxta propoſitum, & ab intellectu proponuntur; quòd autem nõn ſint à natura liquet, quoniã ipſa vel ſemper, aut frequenter, & ſimiliter operatur; fortuna verò, vt in paucioribus & non ſimili ratione: vnde inanimata, beluæ, pueri, & huiuſmodi, non agunt à fortuna, cum voluntaria non operentur. At peteri poteſt, quot ſunt conditiones fortunę. Reſpondetur cõditiones principales eſſe nouẽ.

572 Prima eſt, fortunam impellere hominem abſque propria ratione hominis fortunati; nam ille impetus, quem fortunati ſequuntur, ſine ratione exiſtit: Etenim ſi ab aliquo, benè fortunato, petatur, cur ſequatur talem incurſum, rationẽ reddere neſciet; ſed reſpondebit id perago, quia cor ſic mihi dictat.

Secunda eſt, quia hominum ſapientum prudentiam excedit; nam huiuſmodi homines illum inſtinctum diuinum, qui ſuperat omnem ſenſum, & intellectum, ſequuntur: Vnde omnis humana prudentia circa fortunam bonam, vel malam nil penitus innouare poteſt.

Tertia eſt, quia eſt inſtabilis; nã bona fortunæ huius ſeculi non durant, vt Innocentius ait lib. de vilitate conditionis humanæ. Subitò, cum non ſuſpicatur, infortunium accedit, calamitas irruit, mors intercipit, quam nullus euadit. Quapropter Seneca Epiſt. 4. dicebat. Neminem eò fortuna prouexit, vt nõ tantùm illi minetur, quantum promiſerat. Noli igitur huic tranquillitati confidere; memento, quòd mare euertitur, & eodem die, vbi luſerunt, nauilia ſorbentur.

Quarta eſt cæcitas; vnde gentiles eã cœcam pictura exprimebant, eò quod paſſim in quoslibet percurrẽs, ſine vllo meritorum examine ad bonos, & malos accedit: Nõ autem dicitur cœca, ꝙ ipſa ſit talis; ſed quia alios plerunque cœcos reddit, quos complectitur, vt Iuuenalis lib. 2. Rurſus enim formæ ſenſus communis in illa. Nam quem fouit, cœcum facit, & ſtultum.

Quinta eſt, fortunam eſſe mutã; vnde in hac vita nemo ita fortunatus inuenit, quin in aliquo ſit malè fortunatus; & D. Augu. rationem aſſignauit in cap. vigeſimum nonũ Matthæi, tom. 10. Ideò Deus fœlicitatibus terrenis amaritudines immiſcet, vt alia quæratur fęlicitas, cuius dulcedo non eſt fallax.

Sexta eſt quoniam illa magis fauet ſtultis, quam ſapientibus; quod ratione, & exemplo probatur. Nã ille eſt magis fortunatus, qui plus diuinum proſequitur incurſum; ſed ſimplices poſtpoſita ratione, & exterioribus actionibus non dediti, magis percipiunt interiores inſtinctus, & diuinos impulſus, quã faciant ſapientes, qui ratione vtuntur. Sicut etiam cæci magis recordantur, & firmius retinent quæ diſcunt;

ſunt;ita ſimplices,poſt habita ratione,diuinos inſtinctus magis ſequũtur: Vnde ſtultos in prælijs non occidi, ex alto cadere, ac non frangi, ludis taxillorum ditare, & multa commoda illis euenire crebrò videmus,iuxta illud. Fortuna; che poco ſenno baſta.

Septima eſt,vt magis fœlices reddat quam infœlices, vt D.Greg.lib. 5.moral.c.19.Præſentis vitæ proſperitas innocentiæ teſtis non eſt,quia multi ad perennem vitam per flagella redeunt, & pleriqueadinfinita ſupplicia ſine flagellis deducuntur.

Octaua eſt,quòd deficit in veritate; multos enim dicimus eſſe fortunatos, qui verè non ſunt, & è contra.

Nona eſt, ipſam nunquam eſſe pfectam; nam perfectum dicitur,cui nihil deeſt; nemo autem in hac vita hic fortunatus reperitur, cui aliquid non deſit, & id ſufficiat, quod habet,& quin cum ſua fęlicitate infinitas habeat amaritudines, vt Boetius.Secùndo,de conſolat.Quã multis amaritudinibus humanæ fœlicitatis dulcedo reſperſa eſt, quæ,ſi ẽt fruenti iucunda eſſe videatur,tamẽ quò minus,cum velit,abeat retineri nõ poſſit.Item petere valet,quot, & quæ ſunt, quæ hominem fortunatum, vel infœlicẽ reddere poſſunt. D.Tho.3.con.gent.c.91.&92. ita loquitur Cum homo ſecundum corpus ſub cœleſtibus corporibus ſit ordinatus,& ſecundum intellectũ ſub Angelis, & ſecundum voluntatem ſub Deo bona fortuna,vel mala, ei cõtingere poteſt tripliciter, ſcilicet a cœlo, Angelis, & a Deo; quod enim voluntas inſtigatur ad fodiendum ſepulcrum, vel vt effodere faciat ſolicitetur,vbi theſaurũ reperiat, ex nulla quidem hominis virtute prouenit; verum id contingit, vel quia inclinatur a cœlo, aut illuminatur ab Angelo, ſiue diſponitur, & perficitur a Deo;& hæc efficacitas in his tribus, non vno modo, deprehenditur.

Nam cœlum primo inclinat hominem ad aliquid eligendum,cuius rationem ipſe neſcit; vnde fortunatum, vel infœlicem reddit per modum cuiuſdam paſſionis, quam in corpore imprimit.

Secundo,Angelus bonus,vel malus ad aliquid eligendum,ſiue non eligendum,diſponit; non imprimẽdo aliquam paſſionem, vt cœlum; ſed per modum cuiuſdam conſiderationis intellectualis illuminando, & inſtigando ad cognoſcendum, & eligendum aliquid, quod ſit bonum fieri, vel non fieri.

Tertio, Deus voluntatem hominis diſponit, mouet, & perficit, ad aliquid eligendum, vel fugiendũ; cuius cauſam,& rationem ignorat; & hoc pacto dicitur propriè hominem reddi fœlicem; quia ſolus Deus clarè intuetur res omnes,& illarum habitudines, & motiones præuidet,& conſequenter omnium rerum coniunctiones: Quare ſolus Deus propriè, & efficaciter hominem fortunatum efficere poteſt, non autem cœli, Angeli, vel homines: Vnde Nicolaus de Lyra in principio libri pſalmorum inquit, motum fortunati,aut non fortunati,eſſe a Deo,quatenus mouet volũtatem ad aliquid eligendum, cuius rationem neſcit.

Pro quorum tamen clariori notitia quinque aduertet.

Primum eſt, fortunatum reddi, vel non fortunatum, proprie dicitur,quando quis a ſuperioribus cauſis ad efficaciter eligendum,aut exequendum dirigitur, cui aliquis inopinatus euentus bonus, ſiue malus euenit; quare cœli, Angeli, Deus, fortu- 173

fortunatum efficere hominem , vel non fortunatum dicuntur . Cœli, quatenus imprimunt in corpora aliquam paſſionem , per quam voluntas ad aliquid exequendum inclinatur , quod ignorat . Angeli autem magis propriè,quàm cœli, fortunatum reddunt, intellectumque illuminant, ex quo poſtea voluntas ad aliquod exequendum inclinatur, quod neſcit.

Propriiſſimè autē aliquis effici fortunatus dicitur , cuius voluntas diſponitur, & mouetur a Deo,illuminatur ab Angelis,& inclinatur a cęlis,ad aliquid exequendum, quod ignorat.

Secundum eſt, Angelus , & Deus uarijs de cauſis fortunatos efficiunt homines,& non fortunatos bonos, & malos; nam bonos ob aliquam pręcedentem culpam non fortunatos reddunt; Vel in exercitium virtutis,ſcilicet patientiæ,aut prudentiæ. Malos quandoque fortunatos faciunt,vt eos retrahant a malo,vel vt de bonis remunerentur,in peccato factis.

Tertium eſt,hominem dici fortunatum vel non fortunatum , reſpectu rerum corporalium;non autem ſpiritualium; cuius ratio eſt, quia tunc dicitur bené,aut malè fortunatus,quando præter intentionem bonum aliquod ei , vel malū occurrit.

Quartum eſt , magnam eſſe benignitatem Dei erga homines in hoc, vt non ſolum eis bona adaugeat de communi concurſu naturæ;ſed etiā ſupernaturaliter,& occultè, multiplicando bona inopinatè , & mala remouendo.

Quintum eſt, ex quo Angelus,& homo de lege communi omnia mala præuidere,& omnes cauſas per accidens , & inopinatas præcognoſcere nequeunt,niſi ſolus Deus; icirco in omnibus euentibus,& periculis,ei contingentibus, prouidentiæ Dei ſe committere debet , vt illum preſeruet ab eis.Niſi enim dominus Pſ. 126.
cuſtodierit ciuitatem , fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Ex ſupradictis apertè colligitur, primos parentes commiſiſſe peccatum liberè; namque illorum voluntas per liberum arbitrium operata eſt ; nam anima , quæ informabat eorum corpora,debebat etiam per voluntatem ea mādato Dei ſubijcere, ne totam naturam humanam inficerent.

At obijcere poteſt , animam non informare corpus; ſed ei tantum aſſiſtere; vnde non eſt mirum , ſi poſtea errauerunt.

CAP. LXXXIX.

De Anima humana.

QVæritur, an anima rationalis verè corpus informet. Circa hanc arduam difficultatem(vt reſolutè procedam) tria explicabo.

Primo aperiā ſenſum diſputationis.

Secundo , quid alij ſenſerint dicam.

Tertiò , quid pro veritate dicendum patefaciam.

Quò ad primum:forma informās 574
nil aliud eſt, niſi forma, dans eſſe rei, & conſtituens eam in eſſe ſpecifico : forma autem aſſiſtens eſt, quæ non conſtituit rem in eſſe,ſed ei motum duntaxat , & operationem tribuit,veluti nauta naui , qui non dat eſſe nauigio; ſed ſolummodo rectū motum illi tribuit. Eſt modo controuerſia iter philoſophos,& Theologos,an anima humana ſit forma informans,aut aſſiſtens. Alexander Aphrodiſeus,& ſectatores, D.Th.& Thomiſtæ dixerunt, animam intellectiuam eſſe formam informantem,& conſtituentem in eſſe ſuppoſito;

ſito ; ſed tamen inter ſe differunt, Alexander enim voluit, animã eſſe formam informantem, eductam tamen de potentia materiæ, & eſſe corruptibilem. Diuus Thomas vero dicit, eſſe informantem, & æternam a parte poſt. Probatur. Ille actus in definitione animæ accipitur, qui ab Ariſtotele ſumitur in diuiſione ſubſtantiæ; ſed actus, in diuiſione ſubſtantiæ poſitus, eſt forma informans, vt text. 2. ſecundi de anima: ergo. Maior eſt vera: Etenim quotieſcunque aliqua definitio diuiſiua methodo indagatur, illa membra, quæ in diuiſione ponuntur, in illius etiam definitione adhibentur: ergo ille actus, qui ponitur in diuiſione ſtatuitur etiam in definitione; ſed ille actus ponitur in definitione; nam ibi philoſophus ait, forma eſt hoc aliquid. Et hoc aliquid pro eo, quod eſt actu, non vnum numero, ibi accipitur; & idem colligitur ex definitione animæ in text. 6. ibi. Anima eſt ſubſtantia, non materia; ſed forma, quæ forma eſt hoc aliquid, id eſt, eſt in actu, ergo anima eſt actus informans.

Corroboratur ex concluſione, poſita ab Ariſtotele in text. 8. Manifeſtum eſt, inquit, animam eſſe quod quid eſt rei, vbi vniuerſaliter loquitur, animam rationalem quoque includendo.

Secundo Ariſt. 2. de anima text. 24. tradens ſecundam animæ definitionem dixit. Animam eſſe principium, quo primo ſentimus, mouemur, & intelligimus: ergo Anima eſt actus.

Perpendo hanc concluſionem, ſicuti philoſophus per hoc principium concludit, animam vegetalẽ, & ſenſitiuam eſſe formas informantes; per idem principium etiã probo intellectum; quia dicam, intellectus eſt principium, quo primo intelligimus, & operamur: ergo eſt forma informans. Si quis dicat, Ariſtotelem non concludere per hoc principium, animam nutrientem, & ſentientem eſſe formas informãtes, quæro igitur, qua via oſtendi poteſt, animam vegetalem eſſe formam informantem? profectò non eſt alia via, qua demonſtrari poſſit; nam quælibet earum eſt principiũ, quo primo viuimus, & operamur: vnde ſi hæc ratio valet de ſenſitiua, concludit etiam de intellectiua.

Hoc fundamento iacto, D. Tho. arguit, illud, quo primo operamur, eſt forma informans, anima rationalis eſt huiuſmodi: ergo.

Tertio: Agens præcedit id, cuius eſt agens: & forma incipit ſimul cũ re, cuius eſt forma, vt Philoſophus 12. Metaph. t. 12. & 16. anima intellectiua eſt forma: ergo vna cum homine principium capit, & eſt forma informans. Probatur conſequentia ſi non eſt forma informans: ergo erit aſſiſtens, igitur rationem agentis habet, & ſic vnà cum homine incipit.

Auerroiſtæ huic rationi reſpondent hoc modo; forma non præcedit id, cuius eſt forma, non intelligitur de forma immateriali; ſed de illa, quæ educitur de potentia materiæ: Vnde dicendum eſt, animam poſſe eſſe priorem homine.

Hæc reſponſio non eſt ad aures Ariſtotelis, qui ibi aduertens opinionem Platonis, ideas eſſe formas ſeparatas dicentis, & res naturales præcedere, quatenus ſunt formæ, ait, hoc ſtare non poſſe; nam agens præcedit id, cuius eſt forma; forma verò non antecedit id, cuius eſt forma; ſi igitur iſtæ ſunt formæ, non poſſunt præire, id cuius ſunt formæ; quare ſi

Digitized by Google

re ſi horum reſponſio eſset vera, ratio Ariſtotelis, Platoni non officeret; nam poſſet reſpondere illam propoſitionem intelligi debere de forma, educta de potentia materiæ, vndè contra ideas non eſt vera, neque concludit; ſed alio pacto reſpondere queunt, eam propoſitionem; forma non pręcedit id, cuius eſt forma, eſſe quoque veram de anima intellectiua; nam dupliciter intelligi poteſt: vno modo quantũ ad eſſe; alio modo quantum ad cauſalitatem; tunc dicunt. anima intellectiua præcedit hominem quò ad eſſe; quantum verò ad vnionem, & operationem minime. Verum hæc reſponſio non eſt vera, quoniam ſequeretur, nullum eſſe diſcrimen inter agens, & formam; nanque ipſum agens etiam ſecũdum cauſalitatem non pręcedit; & differentia, ibi ab Ariſt. aſſignata, rueret. Quarto, forma eſt quod quid eſſe rei, ideſt, ratio formę eſt dare eſſe ex 2.ph.tex.28. ergo anima intellectiua eſt forma, quia dat eſſe, ergo eſt quod quid eſt eſſe rei. Detur oppoſitum; ſi anima intellectiua non eſt quod quid eſſe rei, ergo non eſt forma. Probatur conſequentia. Cui non competit definitio, nec Definitum, ergo anima non eſt forma. Confirmatur ex 2. de anima t.36. Anima eſt cauſa corporis animalis in triplici genere cauſę: formalis, efficientis, & finalis; formalis, quia dat eſſe; efficientis, quoniam eſt principium, undè motus; finalis eſt, per quam eſt factum hoc corpus organicum: Et magis corroboratur ex Ariſt. 2. de gen. animali. cap.3. vbi mouens dubitationem, vtrum anima intellectiua educatur de potentia materiæ, vel potius extrinſecè accedat, ait, animam non educi de potentia materiæ. Quinto illud eſt forma, dans eſſe, à quo ſpecifica differentia hominis deſumitur, at differentia ſpecifica ſumitur ab anima intellectiua, ergo. Si opinio Alexandri eſt vera, equidem anima intellectiua eſſet merè natura, quod eſt contra Ariſtotelem de partib. animal. dicentem, intellectum non conſiderari à philoſopho naturali, quoniam non eſt natura; deducitur conſequentia ex philoſopho. 2. phyſ. tex. 12. vbi declarans naturæ ſignificata, inquit, natura dicitur de forma; deindè exponit, naturam dici de illa forma, quæ eſt inſeparabilis à materia ſecundum eſſe; & tex. 14. melius aſſerebat, naturam dici de illa forma, quæ eſt terminus generationis; ſi ergo anima intellectiua eſſet forma, dans eſſe, ac terminos generationis, & eſſet ſeparabilis à materia ſecundum eſſe, & conſequenter eſſet merè natura, quod tamen negat Ariſt.

Prætereà ſi anima intellectiua eſt forma, dans eſſe, ergo erit qualis: calida, vel frigida; id autem eſt contra philoſophum 3. de anima tex.6. Deducitur conſequentia, nam illud, quod determinatas diſpoſitiones exquirit in materia pro ſui introductione, eſt quale, calidum, aut frigidum; omnis forma informans proprias diſpoſitiones pro ſui diſpoſitione prærequirit, ergo eſt qualis; at intellectus per Alexandrum eſt forma informans, & dans homini eſſe, ergo. Simon Portius in lib. de morte humana reſpondet, eſſe verum, animam intellectiuam eſſe formam, dantem eſſe, & eſſe quale, non tamen Ariſtot. accepit ibi, intellectum pro ſubſtantia; ſed ſolum pro intellectu poſſibili, qui eſt tantummodò potentia animæ intellectiuæ, quem ſanè intellectum poſſibilem eſſe

qua-

qualitatem de ſecunda ſpecie affirmat: ſed pace huius viri hoc reſponſum veritatem includere non videtur, & eſt Ariſtoteli contrarium nō loquenti ſolum de intellectu poſſibili, pro vt eſt ſpecies qualitatis; ſed de ipſa animæ ſubſtantia, vt in tertio, quod ſic probatur. De ea parte animæ ibi philoſophus loquitur, de qua propoſuit agere in tex. 5. primi de anima; ſed ibi de natura, & ſubſtantia animæ intellectiuæ, & de eius partibus, & non de qualitatibus, agere propoſuit, ergo. Ariſt. tertio de anima, & ſecundo agit de ipſa, vt eſt ſubſtantia, & forma; & illam definit, non autem eius qualitatem.

Quod ſi ibi non egit, quæro vbi ſubſtantiam, & definitionem animę intellectiuæ indagauit; quod cum nullibi factum ſit, Ariſtoteles quidem defeciſſet in re graui; ne igitur hoc dicamus, ſequitur profecto, eſſe aſſerendum, Ariſtotelem in tex. quinto, & ſexto, ſecundi de anima tradidiſſe definitionem animæ intellectiuæ.

Inſuper nulla forma, dans eſſe, pręcedit id, cuius eſt forma; ſed vna incipit cum eo; at anima intellectiua non ſimul incipit cum homine, ergo non eſt forma, dans eſſe: maior eſt clara ex Ariſt. 12. metaph. tex. 14. minor patet per eundem de gen. animal. cap. 3. vbi mouet dubitationem; vtrum omnes animæ præcedant corpora, an potius omnes ſimul inchoent; vel an partim antecedant, partim verò non; ſed vna incipiant; & determinat dubium, dicendo, non omnes animas præcedere, vegetalis enim, & ſenſitiua ſimul cum planta, & animali incipiunt, neque vna principium capiunt, cum intellectus ſimul cum homine non incipiat; ſed partim præcedunt, vt intellectus, & partim incipiunt, vt vegetalis, & ſenſitiua.

Cum igitur intellectus non incipiat ſimul cum homine; ſed præcedat, ſequitur, non eſſe formam, dantem eſſe rei.

Item forma, dans eſſe, educta de potentia materiæ, ab agente materiali producitur, quoniam forma materialis ab agente ſapàrato, & immateriali produci nequit immediatè; quia materialis forma acquiritur per generationem; generatio autem ſupponit alterationem; alteratio verò fit per contactum; contactus autem non eſt, niſi corporum.

Cum igitur immateriale agens non poſſit tranſmutare materiam, ſequitur, nullam formam materialem poſſe produci immediatè ab agente immateriali, cum per ipſius materiæ tranſmutationem produci debeat, ergo ab agente materiali produci debet; & anima intellectiua non producitur ab agente materiali; ſed immateriali, ergo anima intellectiua non eſt materialis, minor eſt philoſoph. loco citat. dicentis, ſolam mentem extrinſecus accedere.

Alexandræi his oppoſitionibus ſatisfacere conantur.

Alexander enim in paraphraſi de anima capit. de intellectu agente inquit, Ariſtotelem per intellectum intelligere intellectum agentem, qui eſt Deus; vnde intellectus, qui eſt immaterialis, non eſt is, qui materialis; ſed eſt agens; & tunc dixit Ariſtoteles extrinſecus accedere; ſed hoc Alexandri reſponſum non eſſe ad aures Ariſtotelis exiſtimo; nam ſolutio debet eſſe de eo, cuius eſt dubitatio; ſed dubitatio, mota ab Ariſtotele eſt de anima, & non de Deo, igitur: vnde Symon Portius aliter ſatisfacere nititur, aſſerendo,

Ariſtotelem intelligi non debere de Deo, neque de ſubſtantia intellectus; ſed de illius operatione tantum.

Hæc ſolutio per eandem rationem reijcitur; cum enim Ariſtot. mouerit dubitationem de ſubſtantia animæ, & non de illius operatione, ſequitur inde, de ſubſtantia animæ peregiſſe, & non de eius operatione. Pomponatius verò aliam in medium afferr reſponſionem, dicendo, ſententiam philoſophi eſſe intelligendam, non ſecundum rei veritatem; ſed ſecundum apparentiam tantum: nam iuxta rei veritatem, anima intellectiua eſt educta de potentia materiæ, quod Ariſtot. non negat; ſed quoniam minus, quàm vegetatiua, & ſenſitiua educi videtur, ideò propter hãc apparentiam philoſophus negat, educi de potentia materiæ.

Verum hæc doctrina veritatem non habet, etenim, cum ab Ariſt. vel a quouis graui viro edocto, aliquod difficile dubium proponitur, equidem ſolui non debet ſecũdum apparentiam; ſed ſecundum rei veritatem; at dubitatio Ariſtot. propoſita ab Ariſt. eſt maximæ conſiderationis: quare non ſecundum apparentiam, ſed ſecundum rei veritatem ſolui debebat. Præterea, cum ſunt duæ propoſitiones de eodem ſubiecto, ſi altera affirmetur de illo, altera negari debet, vt potè ſi duo conceptus de Socrate ſolummodo formentur, videlicet eſſe album, vel non eſſe album; ſi alterum de ipſo Socrate affirmabimus, ſcilicet eſſe album, alterum ab eo, ſcilicet nõ eſſe album, remouere debemus; ita in propoſito, cum Ariſt. duas propoſitiones de eodem prædicato coſtituerit, ſcilicet quædam partes animæ educuntur de potentia materiæ, & quædã partes non educuntur: illæ quæ educuntur, ſunt vegetatiua, & ſenſitiua; & quæ non educuntur intellectiua. Sicut igitur Ariſtot. alteram propoſitionem iſtarum ſecundum rei veritatem affirmat: ſic & alteram iuxta rei veritatem affirmare, aut remouere debet: quæ eſt, vt intellectus de potentia materiæ non educatur.

Vltimo cum philoſophus dixiſſet, vegetalem, & ſenſitiuam educi de potentia materiæ, id probauit illicò, dicens, quia eius operatio pendet a corpore: deindè intellectiuam aduenire extrinſecus ex eo probauit, quia illius operatio a corpore non pendet.

Dico igitur quòd ſicut per habere operationem, à corpore dependentem, Ariſtoteles oſtendit, animam vegetalem, & ſentientem dependere a materia, ita per non habere operationem, a corpore dependentem; animam intellectiuam non dependere a corpore demonſtrauit, ſed primam concluſionem realiter oſtendit, ergo & ſecundam demonſtrauit iuxta rei veritatem, & non ſecũdum apparentiam. Opinio D. Thomæ ſimpliciter, & maximè in Chriſtiana religione eſt vera, veruntamen in via Ariſt. difficilè ſuſtineri poteſt. Nam, ſi verum eſſet, animam intellectiuam eſſe formam informantem, cum forma informans ſimul incipiat cum re, cuius eſt forma, vt habet Ariſtot. 12. metaph. tom. 19. igitur anima intellectiua vnà cum homine initium habet, ſi ſimul incipit, ergo per motum, vt ex Ariſtotele, 8. philoſph. tom. 4. & 5. vbi quærit, an motor, & mobile, ſint æterni; & arguit. Si non ſunt æterni, ſimul incipient, & ſi vnà principium capiunt, per motum incipiunt; quod eſt falſum, quia motus

tus antè motum daretur. Idem dicendum eſt de anima intellectiua; nam quicquid nouiter incipit, per motum incipit; ſed quicquid inchoat per motum, eſt corruptibile, ergo anima eſſet corruptibilis; qđ tamen negat D. Tho. Contradictionem igitur implicat dicere, quod anima ſit forma informans, & ſit æterna, & immortalis. Confirmatur per Ariſtotelem ſub fine primi de de cœlo tex. 12. vſque ad 26. vbi, agens de mundi æternitate, ait, mūdum non poſſe eſſe genitum, & incorruptibilem, vt dicebat Plato; nā hi termini, ſcilicet genitum, & corruptibile conuertuntur: Similiter hi termini, ſcilicet ingenitum, & incorruptibile; ſi ergo anima intellectiua eſt forma informans, ergo ſimul incipit cum homine, ergo genita, & corruptibilis. Thomiſtæ, videntes hanc Ariſtotelis authoritatem, eam ſic interpretantur; animā dupliciter accipi poſſe, Primo pro eo, quod acquiritur per generationem, vt forma equi, quæ ab equo per generationem educitur; alio modo pro eo, quod acquiritur per ſimplicem emanationem: deinde inferunt, Ariſtotelem accepiſſe genitum primo modo, non aūt ſecundo modo; cum itaque anima per ſimplicem emanationem a Deo ꝓducatur, ſequitur, eſſe incorruptibilem; quam doctrinam approbo in via veritatis; ſed in via Ariſtotelis veram eſſe non exiſtimo, quia ipſe Ariſtoteles alio modo ſeipſum declarat: etenim inquit, per ingenitū ſe intelligere id, quod ſemper fuit, per genitum verò illud, quod non fuit ſemper; ſed eſſe incipit per generationem; non igitur eorum explicatio valet. Secundo, ſi anima eſt forma, dans eſſe, ſequeretur, hominem non generare hominem; conſequentia eſt Ariſtotelis, ſecūdo phyſ. tom. 26. & probatur. Nam generare nihil aliud eſt, niſi producere formam rei ſubſtantialis, vt generare equum eſt producere formam ſubſtantialem equi, quod ſit ab equo.

Hoc ſtante, ſic arguo. Si anima eſt forma, dans eſſe homini, & eſt immaterialis, vt volunt Thomiſtæ, igitur eam homo in eſſe producere nequit, quoniam forma immaterialis ab agente materiali nullo modo produci poteſt; nam ſupra vires proprias agere non valet; quòd autem homo formam hominis producere non poſſit, eſt contra Ariſtotelem. Thomiſtæ hanc rationem percipientes, pro viribus reſpondent, hominem generare hominem; ſtat dupliciter: vno modo ita vt producat formam ſubſtantialem eius: alio modo vt diſponat, ac præparet ipſam materiam, vt ſubſtantialem formam facilius ſuſcipere poſſit: quare dicūt, quòd homo generat hominem; ſed tamen eius formam ſubſtantialem in eſſe non producit; ſed ipſam materiam ſolummodo ad ſuſcipiendam formam diſponit.

Hæc quidem reſponſio Ariſtoteli videtur aduerſari: nam in 2. de gen. animal. cap. 4. ait, quod in generatione hominis fœmina præparat materiam, homo verò producit ipſam formam ſubſtantialem.

Inſuper, ſi opinio Thomiſtarum eſſet ad aures Ariſtotelis, tunc ipſe Ariſtoteles iret quatuor pedibus in ſententiam Platonis, quam reprehendit ſeptimo metaph. tex. 28. Plato enim volebat, vt Ideæ, quas ponit, tanquam formas ſeparatas, producerent formas ſubſtantiales hominis, Leonis, & aliarum ſubſtantiarum; homo autem, & alia animalia, ſolum materiam præpararent ad recipiendum formas. Ariſtoteles contrarium ſentiens,

hanc opinionem redarguit. Si igitur reſponſio Thomiſtarum eſſet ad aures philoſophi, profectò eadem eſſet Ariſtotelis, & Platonis ſententia.

Item ſequeretur, in generatione hominis non eſſe tria principia cõtra Ariſtotelem primo phyſ. vbi probauit, in generatione ſubſtantiarum eſſe tria principia; non plura, neque pauciora.

Namque cum in hominis generatione ſit anima, & terminus à quo, qui eſt priuatio, in illa etiam reperiri debet terminus ad quem; hic autem eſt forma ſubſtantialis; ſed per Thomiſtas hæc forma eſt immaterialis, & forma immaterialis non poteſt eſſe terminus ad quem, igitur in generatione hominis vnum principium deerit, videlicet terminus ad quem.

At reſpondere poſſunt, terminum ad quem, eſſe ipſam generationem, & ipſum compoſitum: Sed hæc reſponſio ſtare nequit, quoniam ſicut in generatione actiua præter generans, quod eſt compoſitum, datur etiam principium, quod eſt ipſa anima, qua mediante homo agit; ita etiam in generatione paſſiua dari debet quod generatur, & quo generatur, & Ariſtoteles inquit: non materia, nec forma generatur; ſed compoſitum.

Quapropter opinio D. Thom. in via Ariſtotelis difficillimè ſuſtineri poteſt. Veruntamen pro reſolutione aliquas pono concluſiones.

Prima ſententia D. Thomæ iuxta ſanctiſſimã fidem noſtram, & abſolutè loquendo, eſt vera, ſcilicet,
575 Anima intellectiua eſt forma informans, & dans eſſe homini; nouiter incipiens cum homine, non per motum & generationem; ſed per ſimplicem emanationem, quæ non eſt æterna a parte ante; ſed a parte poſt. Quam ſententiam conſtanter, & ſine hæſitatione tenere oportet, vt p p. quæſt. 76. art. 1. & quæſt. 90. artic. 4. Probatur. Et inſpirauit in eum Gen. 1.
ſpiraculum vitæ & factus eſt homo in animam viuentem.

Ad illud, quod dicitur. Si anima eſt forma, dans eſſe, igitur nouiter incipit, concedo; cum autem infertur, ergo per generationem, nego; non enim quicquid incipit nouiter, inchoat per generationem, cũ aliqua per emanationem incipiant, quæ nullum motum ſupponit. Similiter cum dicitur, idem eſt diſponens materiam, & introducens formam, & ad alia ſimilia eodem pacto reſpondetur. Nam Ariſt. purus philoſophus hanc cognitionem perſpicacitate ſui intellectus aſſequi non potuit.

Secunda, ſi loquamur ſecundum fundamenta Ariſt. Anima intellectiua non eſt forma, dãs eſſe rei; ſed tantummodo aſſiſtens, veluti nauta aſſiſtit naui, tribuens ei ſolũ quoddam eſſe præſtãs, atque perfectum, quod præſtantiſſimus vitæ gradus appellatur; namque quatuor ſunt vitæ gradus. Primus eſt nutrire, & augere. Secundus, ſentire. Tertius, 576
mouere ſecundum locum a ſeipſo; quod dico ad elementorum differentiam, quæ non mouentur a ſe; ſed ab alio, ſcilicet a natura, quę eſt in ipſis. Quartus, & nouiſſimus gradus vitæ, qui vocatur præſtantiſſimus, eſt intelligere. Quæ rationibus, ſupra adductis, iam probata fuit; nihilominus iterum per Ariſt. corroboratur. 12. Metaph. tex. 8. dicendo, quandam vitam diuinã conuenire homini, q̃ diuerſa eſt a vita humana, quæ ei conuenit ſm̃ ꝙ homo; hæc aũt vita (ait ipſe) congruit per virtutẽ diuerſam ab intellectu.

Tertia, forma, dãs eſſe homini, eſt cogitatiua, vel phantaſia, aut imaginatiua,

Digitized by Google

ginatiua, quæ dicitur ratio particularis; & eſt philoſophi loco citato, vbi vocat phantaſiam diuersam ab intellectu: Etenim, cum homo habeat eſſe, & debeat informari, & ab intellectu non informetur, a cogitatiua equidem, vt a ſua forma informatur.

Contra hanc concluſionem difficultas inſurgit, ſi phantaſia eſt forma, dans eſſe homini, & deinde intellectiua homini, iam in eſſe conſtituto, aduenīat, ſequitur eſſe accidens; nam illud, quod ad rem iam in ſuo eſſe per ſuam formam ſubſtātialem accedit, eſt dicendum accidens.

Reſpondetur, dare eſſe dupliciter accipitur, primo vniuocè, & pro dare eſſe ſubſtantiale. Secundo modo analogicè, pro dare eſſe præſtās, atque completum. argumentū concludit de primo modo, non autem de ſecundo: Nauta enim aduenit nauigio poſt eius eſſe completum ſubſtantiale, neque tamen eſt accidēs. Secundo reſpondetur: homo duobus modis conſiderari poteſt. Primo pro quodam compoſito ex vna parte ex corpore: ex alia ex cogitatiua. Secundo modo accipi valet pro aggregato ex corpore, & cogitatiua ex vna parte, & ex intellectu ex alia parte; & tunc appellatur homo eminenter propter intelligere, quod importat gradum eminentiorē; ſi primo modo conſideretur, habet eſſe ſubſtantiale; ſed non eſt homo ille præſtantior; vnde dicebat Auer. in proœmio phyſicorum. Homo idiota, qui eſt homo per cogitatiuam, meritò appellatur homo æquiuocè.

CAP. XC.

Vtrum Anima intellectiua multiplicetur ad multitudinem indiuiduorum.

Diuus Thomas p p.q. 76. art. 2. & Thomiſtæ dixerunt, multiplicari ſecundum hominum multitudinem, ita vt vnicuique homini ſit accommodata, quibus adhæret Io. Bacconius 2 ſent. diſt. 20. q. 1. art. vltimo, & ex Greg Ariminis diſt. 17. quæſt. 1. & probat ex Ariſtot. 12. metaph. tom. 49. vbi volens probare mūdi vnitatem, ita arguit. Si eſſent plures mundi, vt homines, tunc eſſent plures primi motores; atqui non ſunt plures primi motores, igitur non ſunt plures mundi. Philoſophus ibi ex pluralitate mundorum infert multitudinem primorum motorum, ita vt cum vnitate motus ſtet vnitas mundi; ſic a pari multi homines exiſtunt, ergo multæ animæ intellectiuæ; nam ſi vnica eſſet anima intellectiua, ergo vnus tantum homo. Probatur conſequentia, quoniam ſi multitudo hominum poteſt manere cum vnitate animæ intellectiuæ, ergo falſa erit conſequentia Ariſtotelis, vnus primus motor, ergo vnus mundus; nam dicere poſſet, nego conſequentiam, quia cum vnitate primi motoris multitudo mundorum ſtare poteſt, ergo ſi valet illa ratio pro Ariſtotele, valet & pro me, ergo multi homines, ergo multæ animæ intellectiuæ. Secundo, ſi eſſet vna anima intellectiua, ergo vna omnium intellectio. Confirmatur ex Auer. in magna digreſſione com. 5. 3. de aīa. Si prima perfectio non eſt multiplicata, igit̄ neq; ſecunda pfectio eſt multiplicata. Prima pfectio

eſt actus primus. Secunda perfectio eſt actus ſecundus, ſcilicet actio: Si ergo anima iutellectiua eſt vna, igitur & ſecunda perfectio. i. intellectio eſt vna, ergo quod vnus intelligit, idem & alter cognoſcit: deinde ſubinfertur; ſed ſi eſt multiplicata intellectio, ergo & anima intellectiua, a qua pendet intellectio. Tertio: Anima intellectiua eſt forma informans, ergo multiplicatur; niſi enim multiplicaretur, tu eſſes per eſſe meum, & ego per eſſe tuum. i. omnium hominum eſſet vnicum eſſe; hoc eſt falſum, ergo falſum eſt, animam intellectiuam eſſe vnam.

Hæc opinio non placet Auerroi, Themiſtio, nec Simplicio, & in via Ariſtotelis, ſuppoſita æternitate animæ, difficulter ſuſtineri poteſt: nã hæc duo in via Ariſtotelis ſtare nequeunt, vt anima intellectiua ſit æterna, & multiplicata; & probatur ex eodem tit. 49. 12. Metaph. qui volens probare, non reperiri plures mundos, arguit. Si eſſent plures mũdi, eſſent plures primi motores, id eſt falſum, ergo. probatur maior. Si eſſent plures, eſſent materiales, & mortales, nãq; quæ ſunt plura numero, & vnũ ſpecie, materialia exiſtũt. Sed primus motor eſt actus purus, ergo eſt vnus; & probat primũ motorem eſſe vnum; ex hoc principio, ſcilicet ex immaterialitate: probat vnitatem primi motoris Auerroes eodẽ medio in tex. 5. 3. de aĩa: probauit, aĩam nõ eſſe multiplicatã, quia ſi eſſet multiplicata, eſſet materialis, ſed hoc eſt falsũ; maior infra ꝓbabitur in quæſtione de immortalitate animę, ergo. conſequẽtia valet; nã, ſi ratio concludit, valet ẽt pro anima intellectiua; & ſi hæc non valet, nec illa. D. Th. rñdet rationem illam Ariſtotelis ſic eſſe intelligẽdã, ſi eſſent plures motores, ergo materiales, non intelligitur, vt eſſent materiales; ſed quod aſſiſterent materiæ, vt motores aſſiſtunt: Nec quòd ſint educti, verum ſi eſſent plures motores, tunc eſſent materiales. i. informantes materiã; ſed primus motor non eſt materialis. i. non eſt informans, & ideo non eſt multiplicatus. Modo non valet ratio de anima intellectiua, quando dicitur. Si eſſent plures animæ intellectiuæ, ergo eſſent informantes, & cum dicitur poſtea; anima intellectiua non informat, id eſt falſum, dicit ipſe, quia informat, & dat eſſe, & eſt multiplicata ad numerum indiuiduorum; Primus verò motor, cum non informet; iccircò nõ multiplicatur: ſed hæc ſolutio ad mentem Ariſtotelis eſſe non videtur; nam aſſumptum eſt, Si eſſent plures motores, tunc eſſent materiales; at primus motor non eſt materialis; ſed actus purus, ergo non multiplicatus. Ariſtoteles igitur intelligit, quòd non informat, & quòd non eſt eductus de potentia materiæ; nam in text. 30. 12. Metaphyſic. dixit. Omnis forma ſeparata eſt actus purus, & non eſt eductus de potentia materiæ; eodem igitur modo accipit primum motorem eſſe, quomodo probauit in 30. textu, ſed per immaterialem eſſe in dicto textu intelligit id, quod eductum non eſt de potẽtia materiæ, ergo in tex. 49. accipit immaterialem, non vt non eſt informans, ſed vt non eſt eductus de potentia materiæ, vt Diuus Thomas dicit, quod primus motor non informat, anima autem intellectiua informat.

Licet hoc ita eſſe faciamus in animabus, corpori coniunctis, quid dicent Thomiſtæ de animabus, a corporibus ſeparatis? nam ſi eſſent multæ animæ intellectiuæ, eſſent per materiam. Sed ſũt ſine materia, & corpora non informant, ergo

non

Digitized by Google

non dantur multæ animæ ſeparatæ.

Secundo, ſi animæ intellectiuæ multiplicantur, quæro, num ſint a corpore ſeiunctæ, num per materiã multiplicentur, vel ſeipſis; non per materiam, quia ſunt a corporibus ſeparatæ; nec ſeipſis, & per propriã eſſentiam; nam ſequeretur, animas intellectiuas non numero; ſed ſpecie, eſſe multiplicatas, quod eſt falſum etiam in via D. Thomæ. Probatur conſequentia. Omnis formalis diſtinctio dicitur eſſe ſpecifica; vel clarius a forma exoritur, tanquam a formali ratione diſtinguendi; dicitur ſpecifica ab Ariſt. 7. metaph. tom. 28. vbi quærit propter quid diſtinguantur aliqua numero, & non ſpecie, & quare aliqua ſpecie, & nõ numero. Inquit Callias, & Socrates diſtinguũtur numero per materiã, aliqua verò diſtinguuntur ſpecie, quia per formam: Ideo dicebat Scotus 2. ſent. diſt. 3. q. 7. quòd maximè differt dicere, formas differre inter ſe, & diſtinctio prouenit a forma, tanquam a diſtinguendi ratione; nã hæc ſecunda dicitur diſtinctio ſpecifica, ſi ergo animæ intellectiuæ, a corporibus ſeparatę, diſtinguuntur per proprias formas, ſpecie, & non numero diſtinguuntur; ſed hoc eſt falſum, ergo falſum eſt dicere, Animas intellectiuas ſeparatas eſſe diſtinctas numero, & ſeparatas. Sed Thomiſtæ reſpondent, hanc rationem non eſſe ſufficientem; quia per habitudinem ad propria corpora diſtinguuntur, & multiplicantur; nam licet ſint a corpore ſeiunctæ, habitudo tamen in eis remanet ad propria corpora, per quam inter ſe diſtinguuntur. Hęc reſponſio ad aures Ariſtotelis eſſe nõ videtur, quia abſolutum eſt prius reſpectiuo, anima intellectiua eſt quid abſolutũ, habitudo eſt quid reſpectiuũ, ergo anima eſt prior illa habitudine; Tũc quæro, in illo priori aut eſt diuerſa, & multiplicata, aut non; ſi nõ eſt diuerſa, ergo non multiplicata: nã, ſi eſſet multiplicata numero, eſſet diuerſa, vt nos homines multiplicati numero, & diuerſi.

Si dicatur eſſe diuerſã, quęro per quid eſt diuerſa? aut eſt diuerſa per materiam, aut per habitudinem ad corpus, vel ſe ipſa, quoniam diſtinguitur ſpecie; non per habitudinẽ ad corpus, quia in illo priori præcedit habitudinem ad corpus, ergo non diſtinguitur per habitudinem ad corpus. Cum ergo nulla poſſit aſſignari ratio, per quã diſtinguatur, ergo non eſt multiplicata; nec ſeipſa ſeparata, qa ſpecie diſtingueret.

Secundo, ſi anima intellectiua ſeparata diſtingueretur per illam habitudinem, ſequeretur, vt corrupto vno extremorum remaneret relatio, quod eſt falſum, & impoſſibile, quoniam corrupto patre, non remanet paternitas, nam tandiu remanet relatio, quandiu relatiuum durat, anima relatiuè refertur ad corpus; hæc relatio eſt inter animã, & corpus, ſi corrupto corpore, qđ eſt alterum relatiuum, remanet relatio, igitur remanet relatio in rerũ natura corrupto altero extremorũ, id eſt falſum, ergo illa habitudo nõ remanet; & conſequenter animę nõ diſtinguuntur per hanc habitudinem. Nam ego ſcire cuperem, quomodo corrupto corpore remanet relatio ad corpus. His ſic conſtitutis, pro ſolutione pono duas concluſiones.

Prima, ſi loquimur ſecundum fidem noſtram, & etiam ſimpliciter, & abſolutè, animæ ſeparatæ multiplicantur ad multitudinem indiuiduorum. Probatur ex rationibus D. Thomæ, ſupra citatis; nam illa habitudo eſt vera, quam non cognouit Philoſophus: & datur ratio, 571

quamuis vnum relatiuorum non re maneat in ſuo eſſe reali; & hoc ob diuinam omnipotentiam.

Secunda, ſi loquamur iuxta Ariſtotelis doctrinam, aĩa intellectiua, cũ ſit æterna, eſt vna numero ſolũ; probat̃ ex Ariſt. 12. metaph. tex. 49. vbi ex immaterialitate ꝓbauit vnitatem primi motoris, dicendo, primus motor eſt immaterialis, ergo vnus; ſic dicã ego, anima eſt immaterialis, ergo vna. Scotus, vidẽs hãc rationem. 2. ſent. diſt. 3. qõ. 8. & loquens de pluralitate intelligentiarum, ait, melius eſt diſcordare ab Ariſtotele in principio, & cõcluſione, quàm errare cum eodẽ in vtroque. Ariſt. accipit hoc principium. Motor eſt immaterialis, ergo vnus, quoniã quæ ſunt multiplicata, ſunt multiplicata per materiam.

At reſpondet Scotus, hoc principium eſt falſum in via philoſophię, nam intelligentiæ ſunt plures, & tamen ſunt immateriales, poteſt ergo ſtare, vt aliquid ſit immateriale, & ſit multiplicatum; nam ſunt multæ ſubſtantiæ abſtractæ, & nihilominus ſunt immateriales; & vtitur hac ratione ad probandum, intelligentias eſſe multiplicatas Omnis quidditas, in quantum quidditas, poteſt multiplicari. Anima intellectiua eſt quidditas, ergo. & confirmatur ex Auer. primo, de cœlo tom. 92. dicente, formam eſſe ſubiectum pluralitatis; immo Ariſt. ibidem ait, omnis forma, in quantum forma, multiplicari valet.

Vt huic rationi ſatisfaciamus examinanda eſt maior, quæ non intelligitur abſolutè de omni forma; ſed tantummodo de forma materiali; & ſic omnis forma, in quantum forma, multiplicari poteſt; & ita intelligitur authoritas Ariſtotelis, & Auer. non enim Ariſtoteles ibi dicit abſolutè, omnis forma, ſed forma, quæ eſt in materia; anima autẽ, cum ſit forma immaterialis, non multiplicatur; at petere valet, ſi anima intellectiua eſt numero vna ſecundum Ariſtotelem, per quid eſt vna? Reſpondetur quia eſt una numero ſua eſſentia, quemadmodum & vna intelligentiarum; forma aũt materialis eſt vna numero per materiam; Sed dubitatio inſurgit. Ariſtoteles in illo contex 49. demonſtrat, primum motorem eſſe abſtractum a materia, ergo vnus numero non ſeipſo; ſed quia caret materia; vnde defectus materiei eſt cauſa, cur quęlibet ſeparata ſubſtantia eſt vna ſpecie; nam Ariſtoteles pro medio ad probandam vnitatem, non eſt vſus eſſe; ſed defectu materiæ. Hæc ratio fuit tanti momenti, vt aliqui dixerint, animam eſſe vnam numero defectu materiæ, quia caret materia. Reſpondetur illam demonſtrationem, qua utitur Ariſt. non eſſe per cauſam, neque per primam cauſam; ſed eſſe a ſigno, & per cauſam ſecundam: dicit enim primus motor eſt abſtractus à materia, ergo iſte vnus defect⁹ materiæ, & carere materia, eſt ſignum vnitatis primi motoris, & non eſt cauſa; & ſi cauſa dicitur, eſt cauſa ſecũda quæ aliã cauſam principalem ſupponit: Quare primus motor eſt vnus. Cur eſt vnus? quia eſt talis naturæ, & eſſentiæ, cui repugnat multiplicari, ideò materia caret; vnde multiplicari non poteſt, quia caret materia; ſed ideò caret materia, quoniam non eſt aptus natus multiplicari; vndè dicendum eſt, ideò caret materia, quia multiplicari nequit, & non eſt dicendum, caret materia, ergo multiplicari non poteſt.

Ad primum, Pro ſolutione ſcire oportet, in quo vis illius principij conſiſtat; Ariſtotelis enim conſeſequentia hoc principio nititur, quòd

quòd vnicuique perfectibili ineſt ſua propria perfectio, & appropriatus motor; & è contra. Cuilibet motori correſpondet ſuum mobile. Hoc ſtante, format ſuam conſequẽtiam; vnicuique mobili, & perfectibili correſpondet natura, & perfectio, ſequitur ergo quòd mundus ſit perfectibilis, ſi plures mundi, & plura perfectibilia eſſent, ergo, & plures motores; & ſi vnus motor perficiens, ergo vnicus mundus perfectibilis; & quia in hoc principio robur rationis philoſophi exiſtit, cõſiderare oportet, quo modo intelligatur hæc propoſitio.

Quare reſpondeo, hoc principiũ ſic intelligi debere. Vnicuique perfectioni, & motori correſpondere debet principium adæquatum perfectibile: & è contra, Cuilibet perfectibili adæquatum principium correſpondere debet, licet vni perfectioni plura inadæquata principia reſpõdere poſſint. Quapropter ratio Ariſt. valet, ſi ſunt plures mũdi, ergo plura corpora cœleſtia, quoniã quilibet mũdus exigit corpus cœleſte; ſi plura corpora cœleſtia, ergo plura prima mobilia. Quid intelligit per prima mobilia? intelligit octauam ſphęram, quia cœlum ex omnibus orbibus eſt aggregatum. Cum ergo primum mobile, & vnuſquiſque orbis, debeat habere ſuam intelligentiam, quia cuilibet orbi, vt dicebat philoſophus. 12. metaph. tex. 44. & 45. eſt appropriata intelligentia. Si ſunt plura prima mobilia, ergo plures intelligentiæ, igitur plures primi motores; & è contra, ſi ergo ſunt plures primi motores, ergo plura mobilia, ſtando ſemper in hoc fundamento, quòd vnaquæque intelligentia, eſt accommodata proprio orbi; & ſi vnus primus motor, ergo vnum primum mobile, quia ſi eſſent plures mundi, eſſent plura prima mobilia, ergo plures primi motores; concludit itaque Ariſtotel. de motore adæquato, & de mobili, & perfectibili adæquato.

Quare ratio non valet de anima intellectiua, ſcilicet ſi ſunt plures homines, ergo plures animæ intellectiuæ; quoniam non eſt argumentum à perfectibili adæquato ad perficientem adæquatum: namque multa indiuidua hominum non ſunt perfectibilia adæquata; ſed adæquatum perfectibile eſt tota Species humana: Verùm, quia hæc ſpecies cui coniungitur intellectus, perpetua reddi non poterat in indiuiduo, ſicut una ſphęra cœleſtis, oportebat perpetuam reddi per indiuiduorum multitudinem: Vnde huic humano orbi aſſignata fuerunt plura indiuidua, quibus ſecundariò intellectus vnitur. Benè ergo valet, intellectus vnus, ergo vna natura humana, & non vnus particularis homo; quia vnum ſingulare non eſt perfectibile, ſibi adæquatum; ſed homo in communi; & propterea ſtat vnitas animæ intellectiuæ cum vnitate ſpeciei humanæ, & cum multitudine, & actione plurium indiuiduorum ſtare poteſt.

Ad ſecundum. Reſpondetur negando conſequentiam; quoniam oportet, intelligentem phantaſmata ſpeculari; intellectus enim non poteſt intelligere abſque phantaſmatum ope; & per varietatem phãtaſmatum diuerſis modis intelligit; nam ex illa diuerſitate cauſatur, vt quandoque vnus intelligat, & non alius, licet ſit vnus intellectus aſſiſtens omnibus; tamen ſi in

me

Digitized by Google

me reperitur phantaſma alicuius rei, & non in Antonio etſi vnus numero ſit intellectus, tamen ego intelligo Leonem in me, & non in Alexandro, qui non habet phantaſma illius rei: igitur non valet conſequentia; intellectus vnus, ergo vnica intellectio. Inſuper diuerſo tempore poteſt cognoſcere: ſi enim in mea phantaſia reperiatur phantaſma roſæ, & non in phantaſia Antonij; & ſi reperiatur fortaſſis phãtaſia, ſubminiſtrabit in vno, ſed non in alio, & ſi præſentet vtrique eodem tempore, tamen nõ erit vnica intellectio, quia variatur; nam omnimodè illud phantaſma ſimile, & æqualiter non repræſentatur; ſed aliqua ſaltem differentia variatur.

Ad Tertium negatur antecedẽs; nam ſi eſſet forma informans, cum huiuſmodi forma nõ præcedat id, cuius eſt forma, anima intellectiua inciperet eſſe nouiter; ſi ſic, aut per generationem, aut per nouam creationem; non per generationẽ, quia eſſet corruptibilis; nõ per nouam creationem, nam hoc eſt dubium inter expoſitores Ariſtotelis. Alexander enim vult, non dependere a Deo, vt a cauſa efficiente. Simplicio autem arridet, omnia ab æterno, vt ab efficienti, dependere a Deo. Ariſt. verò non cognouit hanc creationem, nam apud ipſum hi termini connectuntur, eſt genita, ergo corruptibilis; ſi eſt immaterialis, ergo incorruptibilis, igitur a parte ante æterna; quia omne genitum eſt nouum, & corruptibile; ſi ergo eſt æterna non incipit, igitur non eſt forma informans, & non eſt corruptibilis. Vnde Theophraſtes, Ariſt. auditor, fuit huius opinionis, animam intellectiuam eſſe numero vnam.

Ad Fundamentũ Scoti. Reſpõdetur per dicta in ſolutione primi argumenti. Verum petere poteſt, qua via demonſtratur, animam intellectiuam non eſſe eductam de potentia materiæ. Reſpondetur id 579
oſtendi non poſſe, niſi ex via, qua eſt vſus Ariſt. 2. de gen. animal. c. 3. vbi patefacere volens, animam vegetalem, & ſenſitiuam, eductam eſſe de potentia materiæ, hoc medio vtitur. Operatio animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ animæ, pendet a corpore, ergo anima vegetatiua, & ſenſitiua, non poſſunt præcedere corpora, ergo incipiunt cum corpore; & cum id, quod incipit cum corpore, ſit forma informans, igitur anima vegetatiua, & ſenſitiua ſunt informantes; operatio verò animæ intellectiuæ non pendet a corpore, ergo anima intellectiua præcedit corpus; ſi ſic, ergo non ſimul incipit cum corpore; ſi non capit principium vnà cum corpore, ergo non eſt forma informans. Cæterum quærere poteſt, vtrum anima intellectiua habeat intellectum agentem, & poſſibilem; & quid ſint.

CAP. LXXXXI.

De intellectu agente, & poſſibili.

QVamuis difficultas de intellectu agente, & poſſibili ſit difficillima, & a pluribus philoſophis diffuſè diſcuſſa, adeò tamen iudicio meo eam pertractauerunt, vt potius ei tenebras, quàm lucem attuliſſe videantur.

Quarè multum laborem, ac ſtudium, ut eam facilem, ac planam redderem, ſuſtinui. Qua in re vt diſtinctè procedam, primo de neceſſitate intellectus agentis agam; quod primum caput pertinet ad quæſitũ, ſi eſt, videlicet an ſit neceſ-

ſarium

ſarium dare intellectum agentem. Secundo de cauſa huius neceſſitatis; quod ad quæſitum propter quid ſpectabit; nam ſuppoſito, dari intellectum agentem, inquiri debet, propter quid dari oporteat. Tertio aperiam, quæ nam ſit operatio, & quis modus agendi huius intellectus, quod ad quæſitum quia pertinebit; cum enim quæritur rei operatio, rei proprietas indagatur, quod attinet ad quæſitum quia. Quarto, circa eſſentiam intellectus agentis verſabor; quod ſpectat ad quæſitũ quid eſt, iuxta doctrinam traditam ſecundo poſteriorum, cap. primo.

Quò ad primum quæſitum ex vna parte intellectum agentem dari nõ videtur; nam ſicuti ſe habet de ſẽſu ita & de intellectu. 3. de anima tit. 3. quemadmodum ſe habet ſenſus ad ſenſibilia; ſic intellectus ad intelligibilia; atque in ſenſu non oportet dari ſenſum agentem, vt Philoſophus apertè docet. Secundo de anima c. de ſenſu a text. 128. vbi negauit ſenſum agentem, & poſuit tãtummodo ſenſum receptiuum ſpecierum ſenſibilium; ſi ergo in ſenſu non datur ſenſus agens, neque in intellectu datur; alioquin ſimilitudo Ariſtotelis præceps ageretur. Ex altera parte eſt authoritas Ariſt. 3. de anima tit. 17. dicentis. neceſſe eſt ergo in anima intellectiua has duas exiſtere differentias, quarum altera ſe habet vt materia, altera verò vt agens; ſic & in anima intellectiua. Sed ſciſcitabitur, vnde infertur, cur in omni re naturali, quæ tranſit ab eſſe imperfecto, & incompleto ad eſſe completum, & perfectũ; inuenitur aliquid, vt potentia. Reſpondetur natura, vt dicit Themeſtius, aliquid manere in potẽtia non ſuffert; ſed vult potentiam reduci ad actum; reduci autem ad actum non valet, niſi ab agente, ergo præter materiam requiritur neceſſariò agens.

Pariter in anima intellectiua, quæ, cum tranſeat ab eſſe imperfecto, ad eſſe perfectum, oportet, vt in ipſa ſit aliquod vt potẽtia, quod reduci debeat ad actum; reduci autem nequit, niſi ab agente, ergo neceſſe eſt, vt in anima intellectiua, quæ tranſit de potentia ad actum, inueniatur differentia, quæ ſit, vt potentia, altera verò vt agens.

Verum petere poteſt, quomodo Philoſophus in cognitionem harũ differentiarum peruenit.

Reſpondetur Philoſophũ cognouiſſe intellectum poſſibilẽ ex ſimili- 579
tudine inter intelligere, & ſẽtire, vt tex. 2. 3. de aĩa. Sentire eſt ſicut intelligere. Sentire eſt perfectiſſimè pati; cum enim ſenſus ſentit, perfectiue patitur ab obiecto, ita vt intelligere eſt perfectiue pati ab obiecto: igitur intellectus perficitur; ſed perfici non poteſt, niſi quoquomodo recipiat; quare ſi patitur perfectiue, ergo intellectus eſt receptiuus intelligibilium; ſi receptiuus, ergo potentia; natura enim recipientis eſt potentia, & tandiu aliquid eſt receptiuum, quandiu eſt in potentia; & cum intellectus ſit receptiuus omnium, ergo eſt potentia omnia. Ex ſimilitudine autem, ex rebus naturalibus deſumpta, intellectũ agentẽ indagauit, quod non peregit deſumendo ſimilitudinem a ſenſu, quia non poterat; eò quod in anima ſẽſitiua ſenſus agens non reperitur: icircò ſimilitudinem accepit a rebus naturalibus, dicens; veluti ſe habet in generatione naturali, quæ à non eſſe tranſit ad eſſe, ita & ſpiritualiter in anima; & cum in generatione ſit alterum vt agens, alterum vt potentia, ſic & in anima intellectiua eſt alterum vt agens, alterum verò vt potentia; hac tamen propo-

ſitione

ſitione intellectum agentem educi de potentia materiæ non concludit;ſed ſolum dari agẽs;poſſet enim eſſe,vt ſit vel obiectum, vel intellectus.Deinde in t.8.cõcludit, hoc autem agens eſt intellectus,ſcilicet vtraque differentia,videlicet poſſibilis, & agens eſt intellectus.

At dicere poteſt; hæc conſequentia videtur diminuta; nam inferre valet, quod illud agens eſt phantaſma,igitur talis conſequentia probari, & non ſic abſolutè proferri debebat.

Reſpondetur, Philoſophum tacitè illam probaſſe in tex.10. quando dixit. Intellectus, ſiue ſeparabilis, ſeu circunflexus, cognoſcit carnis eſſe.i.vniuerſale; Si enim percipit vniuerſale, a ſeipſo quidem cognoſcit; nam vniuerſalia non reperiuntur in rerum natura; Nec fieri poſſunt a phantaſmate,quoniam phantaſma eſt materiale; vniuerſale verò immateriale; modo nil agit neceſſario vltra ſuam ſpeciem, igitur hoc vniuerſale ab aliqua forma abſtracta fieri debet.

Accipiat nunc propoſitionem Ariſtotelis, textus 15.ſcilicet abſtractum a materia eſt intelligens;ſi ergo vniuerſale a forma abſtracta efficiatur,iſta forma eſt intellectus:ergo hæc differentia, quæ eſt forma abſtracta,eſt intellectus agens;ecce igitur quomodo tacitè probauit, iſtud agens eſſe intellectum.

Ad inſtantiam reſpondetur, illã ſimilitudinem, ab Ariſtotele ſumptam, non eſſe intelligendam, quò ad omnia; nam non eſſet ſimilitudo:ſed identitas:eſt tamen vera quãtum ad hoc, quod ſicut in anima ſenſitiua, alterum datur vt agens, alterum vt materia, ſic & in anima intellectiua:Etenim in anima ſenſitiua duo reperiuntur: alterum vt materia,alterum vt agens; namque ſenſus eſt in potentia ad ſpeciẽ ſenſibilem, vt verò recepit eam, neceſſe eſt, vt reducatur ad actum: ergo oportet dari agens,quod illam ſpeciem perducat actum; quare neceſſario reperitur agens in ſenſu:deinde diſſimilitudo intercedit, quia illud agens, quod inuenitur in anima intellectiua, eſt eiuſdem rationis cum ea differentia,quæ ſe habet vt materia:ſed non ita eſt in ſenſu; nam illud agens non eſt ſenſus: ſed obiectum, quod producit ſpeciem, puta in cœlo.

Sed dubitabit cur de aere.2. de anima.ti.6.admiratus ſit Auer. quonam pacto obiectum, vt puta albedo, ſpeciẽ ſenſibilem in oculo producere valet, cum albedo ſit quanta,ideſt materialis,& corporea; ſpecies verò viſibilis ſit immaterialis, & incorporea, quomodo igitur obiectum materiale formam immaterialem producere poterit, cum nil agat vltra ſuam ſpeciem,& proprias vires.

Auer. reſpondet id egere magna diſquiſitione, ac tãdem reſoluit difficultatem, dicens, quòd obiectum producit ſpeciem viſibilem in oculo:ſed quia eſt materiale,ideo inuenitur aliquod agens extrinſecum, quod auxiliatur: quid ſit autẽ hoc extrinſecum agens,non declarauit.

Zimara autem in ſuis contradictionibus ait, Auerroẽ intellexiſſe intelligentias: Etenim videmus,calorem in corpore vltra proprium gradum operari,cum calor, qui ſẽper eſt accidens,producat carnem: ſed hoc alterius virtute facit,ſ.aiæ.

Hæc reſpõſio eſſet vera, ſi vnũ nõ perturbaret, videlicet, quia ſequeretur, non eſſe neceſſarium dari in anima intellectiua intellectum agẽtem;atque ſolum ſufficere phantaſma in virtute intelligentiæ,non errantis. Quid ergo eſt dicendum?

Reſpondetur

Reſpondetur hoc agens productiuum ſpeciei ſenſibilis eſſe obiectũ; inquit enim Philoſophus 2.de aĩa t.59.ſenſibilia,quæ ſunt extra,vt viſibile, audibile, ſimiliter & reliqua ſenſibilia,& ſenſus, eſſe productiua operationis,& ſenſationis. At obijcere poteſt. Si hoc eſt verum: ergo dici valebit,albedo ſenſit,ſenſibilia ſentiunt,& non ſenſus. Reſpondetur,ſenſibilia ſẽtire impropriè,quia producunt ſpeciem ſenſibilem,qua producta efficitur ſenſatio; Et ad aliud reſpondetur ſpecies ſenſibiles nõ eſſe omnino immateriales;nam, licet careant materia, dicuntur tamen materiales, quatenus non ſunt abſtractæ omnino a conditionibus materiæ. Si enim habeat phantaſma alicuius in mente, quoquomodo eſt materialis, quoniam cum tali figura, atque accidente retinet illud.

Alio modo reſponderi poteſt,etſi aliquod materiale non valeat producere aliquid omnino immateriale; attamen producere poteſt aliqđ immateriale, quod habeat alium eſſendi modum; tunc dicere poteſt,illam albedinem materialem producere poſſe ſpeciem immaterialem; quia non eſt inconueniens,aliquod materiale producere aliud materiale prętantiori modo,ſcilicet abſtractum ab illa quantitate, & illis accidentibus: quoniam phantaſma non põt producere vniuerſale,quia vniuerſales limites naturales penitus excedit.Quò ad ſecundum non cõueniunt Ariſtotelis expoſitores, Gãdauenſis enim in qõ.de anima q.23. neceſſarium eſſe dare intellectum agentem affirmat, vt ſit principium intellectionis effectiuum in poſſibilem intellectum.Pro cuius rei notitia aduertat, quod Gandauẽſis cum Auer.putauit, intellectũ poſſibilẽ, & agentem, eſſe duas ſubſtantias diſtinctas, ipſam animam intellectiuã cõſtituẽtes.Etenim voluit,quod intellectus poſſibilis nõ ſit cauſa productiua intellectionis; nam intellectus poſſibilis eſt potentia receptiua intellectionis: igitur non põt eſſe cauſa intellectionis, vt patet ex Ariſt.9 Met.tex.3.& 4.dicẽte,potẽtia paſſiua eſt principium tranſmutandi ab alio:igitur hæ duæ potẽtiæ diſtinguuntur; nam paſſiua trãſmutatur ab alio, & actiua tranſmutat aliud; quoniam ſi eſſent eædem, tunc idem ageret in ſeipſum, & idẽ eſſet agens, & recipiens, quod eſt falſum; ſed phantaſma non poteſt eſſe cauſa intellectionis effectiua, igitur dari oportet intellectum, vt ſit principium productiuum intellectionis, qui eam producit in intellectum poſſibilem, qui iam productam intellectionem recipit; nãque ſi intellectus agens non ponatur, productiuũ intellectionis principium aſſignare non valemus: ergo intellectum agentem dare oportet, vt producat intellectionem in intellectum poſſibilem; & hæc eſt cauſa neceſſitatis iuxta opinionem Gãdauenſis. Hæc opinio in duobus (meo iudicio) peccare videtur.

Primo, quia intellectum poſſibilem,& agentẽ,realiter differre ſupponit: & in hoc Zimaram ſimul errare exiſtimo:ſed nunc id ſuppono, quia cum de ſubſtantia intellectus agentis egero, tunc oſtendam impoſſibile eſſe, dari animam intellectiuam, compoſitam ex duabus partibus eſſentialibus: nam anima ſenſitiua,quę non componitur ex duabus partibus, eſſet ſimplicior anima intellectiua.

Secũdo peccare videtur,cum dicit, intellectum agẽtem producere intellectionem in intellectum poſſibilem, quia tunc intellectio eſſet operatio tranſiens, & non immanens,

nens, contra Ariſtotelem ſic diuidentem actionem; & declarando
inquit. Tranſiens eſt, quæ non re-
580 manet in agente; ſed in alienã materiam transfertur, vt ædificatio, quæ remaneret in ædificatore; immanens verò, quæ remanet in agente; & dat exemplum de intelligere, & videre; nam viſio fit a viſu, & reſtat in eo. Probatur conſequentia, ſi enim intellectio progreditur ab intellectu agente, tamquã a cauſa effectiua, & non remanet in eo; ſed reponitur in intellectu poſſibili: ergo erit actio tranſiens, & non immanens.

Gandauenſis videns hanc rationem, reſpondere conatur, dicendo, actionem immanentem dupliciter intelligi poſſe; vno modo vt actio remaneat in eo, a quo producitur; alio modo non quia reſtet in producente: ſed quoniam in aliquo, ſibi coniuncto, ſecundum eſſe recipiatur.

Modo intellectus agens, & poſſibilis, licet ſint diuerſæ ſubſtantiæ, ſunt tamen annexæ: iccircò, cum intellectio recipiatur in intellectu poſſibili, coniuncto ſecundum eſſentiam intellectui agenti, a quo producitur intellectio, dicitur operatio immanens.

Si hæc opinio eſſet vera, ſequeretur, quod operationes animæ vegetabilis putà nutritio, eſſet operatio immanens, & non tranſiens; quod eſt contra Ariſtotelem dicentem, Nutrire eſſe actionem tranſeuntem, quod non vtique eſſet, ſtãte Gandauenſis opinione, quia per illum actio immanens ea dicitur, quæ tranſit in paſſum, cum agente coniunctum ſecũdum eſſe, at nutritio, quæ peruenit ab anima vegetali, non trãſit in diuerſam materiam ſecundum eſſe, cum recipiatur in corpus coniunctum ipſi animæ vegetali ſecundum eſſe, igitur nutritio erit actio immanens.

Sed addi poteſt aliud pro Gandauenſi, Intellectus poſſibilis non producit intellectionem; ſed eam recipit, & ſingula factus, operari poteſt: namque cum Philoſophus in 3. de anima à t. 2. vſque ad 8. de intellectu poſſibili peregiſſet, ait. Cum autem hic intellectus, ſcilicet poſſibilis, fuerit ſingula factus, tunc eſt in potentia, vt operari poſſit, cum ſibi placuerit.

Perpendo hęc verba, intellectus, cum eſt ſingula factus, eſt intellectus poſſibilis, quod ſequentia verba demonſtrant, cum dicit, & non eſt in potentia, vt prius; ſed eſt in potentia ad operari: ergo intellectus, poſſibilis factus, in actu agere valet; & operari denotat actionem, & non receptionem; ergo intellectus factus, in actu eſt principium intellectionis.

Ad inſtantiam, cum dicitur intellectus poſſibilis recipit intellectionem, concedo; non tamen ſub gradu poſſibilis; ſed qñ eſt in actu, vt homo ſub gradu pueri non intelligitur; ſed cum factus eſt vir. Et ad illud. potentia actiua, & receptiua diſtinguitur ab actu, & nequit eſſe principium effectiuum:

Reſpondetur, illam propoſitionem eſſe veram de reali tranſmutatatione; loquendo autem de tranſmutatione ſpirituali, eſſe falſum affirmo; non enim hæc actiua potentia diſtinguitur a paſſiuam, vt oſtendam infra.

Ex altera parte Diuus Thomas, Scotus, & quotquot tenent, dari ſpecies intelligibiles, quæ in intellectu, veluti in ſubiecto, recipiuntur, aliam rationem aſſignant, dicendo, eſſe neceſſarium, dari intellectum agentem, vt producat ſpecies intelligibiles, & eas in intel-

le-

Digitized by Google

lectum poſſibilem reponat , quibus informatus intelligit.Nonnulli autem eorum aſſerunt , intellectum agentem , & poſſib ilem , realiter diſtingui , vt Gandauenſis , D.autem Tho.aſtruit, duas eſſe potentias de ſecunda ſpecie qualitatis.

Quare cum intellectus res , materiæ immerſas , intelligere nequeat, danda eſt aliqua virtus, quę pura efficiat phantaſmata ; ſed hæc non poteſt eſſe, niſi intellectus agens , qui, cum ei offertur aliquod phantaſma in phantaſia , ipſum a materia abſtrahit, & vniuerſale facit ; & hæc eſt cauſa quam iſti ponunt , propter quid dari oporteat intellectum agentem , ſcilicet vt efficiat ſpecies intelligibiles , quas reponit in intellectu poſſibili, quibus informatus, efficitur principium effectiuum noſtræ intellectionis ; vnde dicunt Thomiſtæ, primo intellectum agentem,& poſſibilem diſtingui realiter: ſecundo agens abſtrahere vniuerſale à phantaſmate ; quare intellectus reponit ſpecies in intellectu poſſibili , veluti in ſubiecto.

Sed primum in via Ariſtotelis , non eſſe verum ſentio, neque ſecũdum cum ponant ſpecies intelligibiles in intellectu ante intellectionem , vt infra oſtendam.

581 Quapropter exiſtimo, intellectũ agentem non eſſe neceſſarium propter dictas cauſas ; ſed tantummodò propter obiectum; non enim intellectus agens eſt neceſſarius , vt intellectum poſſibilem diſponat ad intellectionem ; nam ex ſui natura eſt idoneus ad intelligendum , & diſpoſitiones non requirit,vt materia prima,quæ ſæpe eſt ſub diſpoſitionibus contrarijs formæ introducendæ , & ideò ab agente diſponi debet ; ſed in ſpirituali tranſmutatione non requiritur agens ob intellectus poſſibilis diſpoſitionem; ſed ſolummodò propter obiectum quia intellectus eſt immaterialis : obiectum autem materiale ; cum itaque materiales conditiones impediant intellectionem,hinc oportet,vt efficiatur vniuerſale;& quod ex potentia intelligibili , fiat actu intelligibile, id autem ex ſe fieri non poteſt , ergo aliqua potentia requiritur, quæ hoc efficiat; & hæc potentia eſt intellectus agens,vt dixit Ariſt.in tex.17.Intellectus agẽs eſt potentia, omnia faciens , vt lumen, quod facit colores, potentia viſibiles,actu viſibiles; ſic etiam intellectus agẽs facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia.

Quapropter dicebat Auer. ſi darentur vniuerſalia extra animam , vt poſuit Plato , intellectum agentem dari non oporteret. Ipſe Auer. 3.de anima com.5. ait, intellectum agentem eſſe neceſſarium,vt diſponat, & illuminet intellectum poſſibilem ; ſicut enim ſe habet lumen ad aerem , vel ad diaphanum ; ita intellectus agens ad intellectum poſſibilem ; at lumen eſt perfectio diaphani, & medium diſponit , ergo intellectus agens eſt perfectio intellectus poſſibilis , & illuminat eam,ac præparat ad intelligibilia recipiendum ; & ſicut diaphanum non recipit colorem , niſi illuminatum à lumine : ſic intellectus poſſibilis intelligibilia non recipit, niſi ab intellectu agente fuerint illuminata ; quæ verba cuilibet legenti clarè oſtẽdunt, Auerroem voluiſſe, intellectum agentem, nedum eſſe neceſſarium propter obiecta, vt ea reddat immaterialia ; verum etiam ob intellectum poſſibilem , vt eum diſponat ad recipiendum . Accedit aliud ex tex. 17. philoſophus enim intellectus agentis neceſſitate , ex ſimilitudine a naturalibus deſum-

pta,

pta, concludit. Sicut in omni re naturali datur alterum vt agens,& alterum,vt materia; & agens ſe habeat ad materiam, vt artifex, ſic & in anima intellectiua dantur hæ duæ differentiæ, altera vt agens: altera vt materia; & concludit eſſe neceſſarium,dari intellectum agentem: nunc erigo rationem. Agens requiritur in naturalibus propter duo. Primo vt diſpónat materiam. Secundo vt inducat, & producat formam, & ideò dixit, intellectum agentem eſſe neceſſarium, vt ars; nam ars imprimit formam in materia, ergo & intellectus agens in poſſibili: quemadmodum dixit Ariſt. in naturalibus datur agẽs, vt diſponens,& aliquid imprimat in materia,ergo etiam intellectus agens aliquid in intellectu poſſibili imprimere debet, veluti naturale facit.

Verùm prima authoritas ſolui poteſt hac diſtinctione: intellectũ agentem illuminare intellectum poſſibilem, dupliciter intelligi poteſt; vno modo vt diſponat ipſum, videlicet tribuendo aliquam diſpoſitionem ad intelligendum; alio modo reſpectu cognitionis; nunc reſpondeo,cum Auerroes ait,intellectum agentem illuminare, non primo modo; ſed ſecundo intellexit, ſcilicet quantum ad cognitionem; nam ipſe ait ibidem. Intellectus poſſibilis poſtquam intellexit hæc inferiora, tunc cognoſcit intellectum agentem, & eo tempore intellectus adeptus ab eodem vocatur; ideò cum intellectus iſte poſſibilis intelligit agentem, illuminatur ab eo, obiectum verò intelligibile habet rationem illuminantis,& perficientis; namque omnis cognitio eſt quædam illuminatio; vndè, quando intellectus cognoſcit lapidem, perficitur ab eo; & quando addebatur. Sicut mediũ non recipit colorem, niſi fuerit illuminatum; ita intellectus poſſibilis hæc inferiora non percipit, niſi cum fuerit illuſtratus ab intellectu agente, & cum intellexerit. Hæc verba dubitationem habent, quia videtur, velle Auerroẽ prius intellectum poſſibilem intelligere intellectum agentem, deindè hæc inferiora; itaque cognitio intellectus agẽtis eſt diſpoſitio intellectus poſſibilis, ad hæc inferiora cognoſcendum.

Reſpõdetur Auerroem velle, intellectũ poſſibilem duobus modis percipere hæc inferiora, vno modo per phantaſmata: alio modo per eſſentiam, ſine phantaſmate.

Primo modo capit primo inferiora, antequam noſcat intellectũ agentem; & cum hæc materialia perceperit, tunc intellectum agentem abſque phantaſmate cognoſcit.

Secundo modo noſcit intellectũ agentem, deindè cum intellexerit eum, tunc phantaſmatibus non eget, quia tunc ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè intelligit, & non per phantaſmata, & etiam horum inferiorum cognitionem aſſequitur per ſuam eſſentiam, ſicuti intelligentia cognoſcit per ſuam; & hoc pacto in via Auerrois dicere valemus, intellectum eſſe diſpoſitionẽ intellectus poſſibilis ad intelligendum hæc inferiora, non ſimpliciter; ſed quantum ad illum modum cognoſcendi. Ad authoritatem Ariſtotelis, Reſpõdetur quòd ſimilitudo eſt quantùm ad eſſe, non quò ad modum eſſendi; nam, ſicut datur agens in naturalibus: ſic & in anima intellectiua; non tamen quò ad modum, videlicet vt eodem modo ſe habeat agens in anima intellectiua, ueluti in rebus naturalibus, quia

quia agens in re naturali imprimit formam in materia, vt ars; ſed non eodem modo in anima intellectiua; & id eſſe verum demonſtro. Cum enim philoſophus dixiſſet, in omni re naturali dari agens, quod ſe habet, vt ars; ſic & in anima intellectiua datur agens; & nè quis ſuſpicaretur, intellectum agentem in anima ſeſe habere, vt ars in naturalibus, in tex. 28. dicit. in anima intellectiua dari agens, quod non ſe habet, vt ars; ſed velut lumen. lumen non diſponit oculum, nec imprimit aliquid in eo; at diſponit medium, & efficit, vt quod eſt potentia viſibile, ſit actu viſibile, ergo ſic agens in intellectu poſſibili non diſponit, nec imprimit; ſed poſſibilia intelligibilia, actu intelligibilia facit. Quò ad tertium de operatione, & modo agendi intellectus agẽtis, omnes conueniunt, quòd operatio intellectus eſt expurgare phãtaſmata, & facere de potentia intelligibile, actu intelligibile, vt tertio de anima tex. 18. Intellectus agens facit omnia; ſicut lumen facit potẽtia viſibilia, actu viſibilia.

Verum eſt quæſtio de modo, videlicet quomodo abſtrahat; & quid ſit hoc abſtrahere, vt potè reperitur in phantaſia phantaſma roſæ, circumuolutum conditionibus materialibus; agens intellectus illam formam ab accidentibus, & conditionibus materialibus abſtrahit; ſed quomodo? Aliqui dicunt, intellectum agentem nil aliud facere, niſi quòd remouet conditiones materiales, & ſolùm habet actionem priuatiuam remouendo impedimenta; ſed iſti difficultatem non ſoluunt, licet ſit verum, quod proferunt.

Nonnulli autem dixerunt, intellectum agentem non ſolùm remouere conditiones materiales, ſed etiam imprimere aliquid in phantaſma, ponentes aliquam actionem realem, ex quo ſit vniuerſale, & abſtractum.

Sed iſti primo repugnant philoſopho, ſecundo ſunt diminuti; quia dicunt, intellectum agentem operari imprimendo aliquid in intellectu poſſibili, & in phantaſma, quod Ariſt. negat dicendo, intellectum agentem facere omnino vt lumen; lumen non imprimit aliquid in oculo, nec in coloribus, ergo neque intellectus agens imprimit aliquid in phantaſma; & ſi aliquid ponit, quæro, quid eſt illud, quod in phantaſma producitur? ut profectò eſt materiale: vel immateriale; non materiale; quoniam phantaſma per illam formam materialem ad gradum immaterialẽ peruenire, nec vniuerſale fieri poteſt, quia cùm ipſum phantaſma ſit materiale, ex ſeipſo non poteſt fieri vniuerſale. Si dicatur, illam formam, in phantaſmate poſitam, eſſe immaterialem, ſequitur, quòd recipi nõ poſſit in phantaſia, nec in phantaſma; nam phantaſia eſt materialis, & phantaſma, ergo immaterialia recipere non poſſunt, igitur falſum eſt aſſerere, intellectum agentem abſtrahere imprimendo aliquid in ipſis.

Sunt diminuti, quia non declarant, quid ſit iſta virtus, & forma, producta ab intellectu agente in phantaſma, nec quomodo phantaſma per hanc virtutem fiat vniuerſale.

Quapropter nonnulli alij Auerroiſtæ dixerunt, intellectum agentem nil imprimere in phantaſma; inter quos Io. Baconius in prologo ſent. fuit huius opinionis dicens, intellectum agentem nil imprimere in phantaſma; ſed eſſe agentem ſine actione, quia nihil agit.

Hæc opinio non eſt probabilis; nam ſicut forma dicitur forma per informationem; ſic agens vocatur agens per actionem, ſed agens ſine actione eſſe non poteſt: Eò magis reijcitur, quia Auerr. lib. 12. Metaphyſic. comment. 44. dicit, ratio agentis eſt abſtrahere quod eſt potentia, ad actum, abſtrahere eſt agere; ergo de ratione agentis eſt, vt operetur; quod ſi non egerit profectò agens non erit.

Præterea eſt diminutus, quia non declarat, quomodo agat; ſed dicit, quòd illuminat obiecta; Quæro igitur quomodo illuminet, ſi non operetur; equidem intelligere non poſſum, quo pacto intellectus non agat, & nihilominus abſtrahat. Quid
582 ergo dicēdum? vt opinionem, quam ſequor, aperiam, & vt modus operandi intellectus agentis percipiatur, aliqua explicabo.

Primo abſtrahere nil aliud eſt, niſi intelligere vnū, non intelligēdo aliud. Vnde dico cū prima opinione remouet conditiones materiales; & contra nouiſſimam opinionem aſſero, quòd eſt agens cum operatur; habet enim aliquam actionem poſitiuam, cum non poſſit eſſe agens ſine actione, non autem imprimit aliquid in phantaſma, ut tertia opinio volebat; ſed abſtrahit: ideſt intelligit formam, non intelligendo conditiones materiales; & hæc eſt vera actio; quia intellectio eſt actio realis; cum ergo quæritur, quomodo facit vniuerſale: Reſpondetur, quòd facit hoc, quia intelligit formam ſine conditionibus materialibus, quod duobus exemplis declaro. Quando obſtrahit lineam a ſenſibili materia, intelligit eam, non percipiendo materiam; ſic intellectus abſtrahit, quia vniuerſalē formam intelligit, non percipiendo conditiones materiales.

Sūecdo ſi lac offeratur guſtui; in quo eſt vnita dulcedo cū albedine, tūc guſtus dulcedinē abſtrahit ab albedine; nā percipit dulcedinē ſine albedine; ſi lac verò offeratur viſui, abſtrahit albedinē ab ipſa dulcedine, qm̄ percipit albedinem, non cognoſcendo dulcedinem; ſic intellectus abſtrahit, cum ei Phantaſma offertur, quia eius formam intelligit ſine materia: Hinc colligere valet, intellectum poſſibilem, & agentē, in actu, & habitu realiter non differre; ſed rōne tm̄; intellectus. n. eſt primo, vt puer, non habēs phātaſma in phātaſia; & eſt poſſibilis, & ſi intelligere debeat, intelligit vniuerſale: ergo illud efficere debet: ergo cum vult intelligere efficit vniuerſale: nā intelligit formā vniuerſalem, nō intelligendo conditiones materiales; & duo tūc facit. Primo abſtrahit formam a conditionibus materiæ, & dicitur agens, & dū intelligit eſt in actu. Secundo: nam in hac propoſitione intelligere formam, & non intelligere conditiones materiales, duo includuntur. Primo intelligit; ſecundo abſtrahit, intelligendo formam ſine conditionibus materiæ: Quāpropter intellectus agens, dum abſtrahit, intelligit, ideſt dū abſtrahit vniuerſale a particularibus, intelligit illud; quia abſtrahere eſt intelligere vnum ſine alio, quod Latinis aduerſatur, ſpecies intelligibiles ponentibus; nam dicunt, intellectum agentem abſtrahere illas ſpecies intelligibiles, eas non intelligēdo; ſed reponere eas in intellectu poſſibile, qui eas intelligit; & affirmant intellectum agentem in hac abſtractione operari per modū naturæ, & non int llectus; nam reponit illas in intellectu poſſibili, qui poſtea intelligit; ſed contrarium exiſtimo verum; nā intellectus agens intelligit, dum operatur. Secundo:

Vni-

Digitized by Google

Vniuerſale ſubſequitur actũ intelligere, non præcedit, quod eſt Latinis contrarium, dicentibus, hoc vniuerſale primo fieri ab intellectu agẽte, & exponi deinde intellectui poſſibili. Tertio intellectus poſſibilis intelligit illud, & ſic volũt, vt vniuerſale antecedat actum intelligendi; ſed meo iudicio ſubſequitur, quia vniuerſale fit per intelligere; nõ.n. efficitur, niſi quia abſtrahitur ab intellectu agente: abſtrahere aũt non eſt, niſi intelligere: ergo vniuerſale non fit, niſi per intelligere: igitur eſt effectus, dependens ab intelligere, tamquam a cauſa: Si ſic, ergo vniuerſale ſubſequitur ipſum intelligere: & hoc pacto eſt intelligenda authoritas philoſophi, & Auerr. ſ. intellectus facit vniuerſale in rebus, & nõ aliter, niſi quia intelligit formã ſine conditionibus indiuiduantibus, abſtrahendo eam a conditionibus materialibus, vt primo de cœlo t. 92. forma mixta cũ materia eſt particularis, immixta verò eſt vniuerſalis; nam qui dicit cœlum, dicit formã, qui dicit hoc cœlum, dicit formã in materia, ergo qui dicit formã, dicit vniuerſale: igitur intellectus formã intelligit abſq; materia. Sed obijcere põt; Hæc cõcluſio parit difficultatem; nã obiectum debet præcedere intelligere: igitur vniuerſale, quod eſt obiectum intellectus, antecedit intelligere. Reſpondetur obiectum intellectus dupliciter conſiderari põt. ſ. materialiter, & formaliter; obiectũ materiale eſt illud phãtaſma, exiſtens in phantaſia; & id præcedit intelligere, qm̃ oportet, intelligẽtẽ phantaſmata ſpeculari, & hoc eſt, qđ dicebat philoſophus, qñ intellectus eſt ſingula factus, intelligere pt; obiectum verò formale eſt vniuerſalitas, quæ cauſat, vt obiectũ ſit intellectui proportionatũ; & hoc ſubſequitur intelligendi actum. Ex quibus deducitur corollarium, videlicet vniuerſale tandiu eſſe, quandiu intelligitur, quod Boetius aſſeruit in libro Periherm. dicendo, vniuerſale eſt dũ intelligitur, quod eſt contra Latinos, ponẽtes vniuerſale in intellectu in habitu, quod eſt illud, quod recõditur in intellectu, & nõ intelligitur; nam dicunt, poſtq̃ intellectus abſtrahit vniuerſa e a phantaſmate, illius ſpeciẽ intelligibilẽ in intellectu poſſibili reponit; modò ſpecies, poſita in intellectu poſſibili, eſt vniuerſale in habitu, qm̃ eſt forma in intellectu; nã intellectus in habitu dr̃ ille, qui habet actum primum, & non operatr̃; ita vniuerſale in habitu eſt, quod habet eſſe in intellectu, & nõ intelligitur, & hæc eſt illa forma abſtracta, ab eis in intellectu poſſibili repoſita; quæ opinio mihi vera non videtur; quoniam vniuerſale fit per abſtractionem: abſtractio eſt intelligere: ergo vniuerſale fit per intelligere: igitur vniuerſale tandiu durat: quãdiu intelligitur; & hoc eſt quod dicebat Auer. 3. de aĩa cõ. 39. Hæc eſt differentia inter forma, exiſtentẽ in materia, & eãdẽ, in intellectu exiſtentem: nam forma, exiſtens in materia habet eſſe fixum, & permaneps, vt aũt eſt in intellectu, hẽt eſſe velox, quia tãdiu hæret, quãdiu intelligitur: & quia intelligere parum durat: ita & vniuerſale parum manet: vtpote ſi velit intelligere albedinem ſine pariete, tãdiu albedo intellecta erit ſine pariete, quandiu intelligitur ſine pariete: Vnde aduertat, quòd qñ intellectus agens facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia, non eſſet ſic loquendũ: ſed dicẽdum eſſet intellectus agẽs facit potentia intelligibilia, actu intellecta. Tãdẽ colligere põt id, quod primo recipitur in intellectu, eſſe intelligere, non aũt formã abſtractã, vt multi voluerunt: qm̃ vniuerſale nõ 589

 efficitur,

efficitur, niſi quando abſtrahitur; abſtrahere autem eſt intelligere, quæ doctrina eſt Auer. 5. & 14. com. tertii de anima, dicentis. Intellectus nihil eſt actu intelligibiliũ, antequam intelligat, ergo antè intelligere non inuenitur aliquod vniuerſale, ſed eſt tamquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, cum nihil ſit actu eorum, quæ debet intelligere: ergo id, quod primo reperitur in intellectu, eſt intelligere. Quarto, Eſt videndum, quid ſit intellectus agens; nam, ſi detur, eſt ens: ſi ens, eſt ſubſtantia, vel accidens, ergo intellectus agens erit ſubſtantia, vel accidens. D. Thomas, & Thomiſtæ, & Simon Portius dixerunt, intellectum agentem eſſe accidens, & qualitatem de ſecunda ſpecie qualitatis: D. Thomas in hanc ſententiam deuenit, quia voluit, potentias animæ rationalis ab eius eſſentia diſtingui, & eſſe accidentia, ſicut viſiua potentia, vel auditiua, ſunt accidentia, & non ſubſtantiæ; ita intellectus agens, & poſſibilis ſunt accidentia; deſumitque fundamentum ab Ariſt. 9. metaph. c. 1. & infra, dicente, actus, & potentia ſunt in eodem genere, igitur cũ actus agentis intellectus, qui eſt abſtrahere, ſit accidens, ergo potentia, correſpondens tali actui, eſt accidens; talis potentia eſt intellectus agens, qui eſt potentia abſtractiua huius abſtractionis, ergo intellectus agẽs eſt accidẽs. Secũdo nulla forma ſubſtantialis eſt immediatũ principiũ ſuæ actionis, præterq̃ in Deo, in quo ſua actio eſt ſubſtãtia; intellectus agẽs nõ eſt immediatũ principiũ ſuæ operationis; ſed eſt principiũ actionis mediãte aliquo accidẽte, ergo cũ aĩa intellectiua ſit huius actionis immediatũ principiũ, igit intellectus agẽs ſubſtãtia eſſe nequit, quia principiũ immediatũ exiſteret, & eſſet forma ſubſtãtialis cõtra fundamẽtũ; nã rõ, quod forma ſubſtãtialis nõ poſſit eſſe principium immediatũ actionis, eſt, quia prius eſſe reſpicit, & poſtea eſt principium operationis. Hæc opinio Ariſt. difficillimè defendi põt; nã ſi intellectus agens, & poſſibilis, eſſent accidentia, ſequeretur; Philoſophũ non tractaſſe de ſubſtantia animæ intellectiuæ in tertio; ſed de accidẽtibus ſolum; contra ipſum, in primo de anima agere pollicentem de ſubſtantia animæ, dicendo text. 2. & 3. Scientia de anima eſt præſtantior alijs ſcientijs; tum certitudine demõſtrandi: tum præſtãtia ſubiecti; & de hac anima eſt pertractandum, quæ eſt principium animalium: ergo de illa anima agere propoſuit, quæ eſt principium animalium: ergo de illa anima agere propoſuit; quæ eſt principium animalium: & citato text. 3. aĩt. Inquirimus autem ſubſtantiam & naturam aĩæ, & paſſiones, tam cõmunes, q̃ proprias: igitur eſt contra Ariſ. elicere, vt accidens ſolũ cõſideret, non aũt ſubſtãtiã animæ intellectiuæ. Probatur; nã philoſophus in 3. de aĩa agit de intellectu poſſibili, a tex. 1 vſque ad 8. de intellectu in habitu ab 8. vſque ad 17. de intellectu agente, a 17. vſque ad 21. Si ergo de ijs agit, & ſubſtantiam animæ intellectiuę nõ declarat, & intellectus agens, & poſſibilis ſunt accidẽtia, & animæ intellectiuæ qualitates: ergo Ariſtotelis non egiſſet de ſubſtãtia animæ; ſed hoc non eſt afferendũ, quia propoſitæ intentioni non ſatisfeciſſet, quando dixit in illo textu tertio, inquirimus ſubſtantiam animæ Secundo rationem ex natura rei deſummo: inquit Diuus Thomas, intellectum agentem eſſe qualitatem de ſecunda ſpecie, quæ eſt naturalis potentia.

Philoſophus c. de qualitate dixit, poten-

Digitized by Google

potentiam naturalem eſſe habilitatem, & agilitatem ad agendum, & patiendum; ſicuti è contra impotẽtia dicitur eſſe difficultas ad operãdum, & patiẽdum, & rem exemplo illuſtrat. Pugillator habet potentiã ad pugnandum, quæ potentia eſt agilitas ad bellandum, & è contra, ſi quis ſit ignauus, habet impotentiam naturalem, quæ nil aliud eſt, niſi difficultas ad agendum, & hæc potentia, dicit Scotus non eſt principium agendi; ſed eſt quædam habilitas ad operandum, quod prouenit ex optimo temperamento. Ex his colligitur, naturalem potẽtiam de ſecunda ſpecie qualitatis non eſſe principium agendi; ſed facilitatẽ ad agendum, vel patiendum; intellectus autem agens eſt principium agendi, & non facilitas, ergo intellectus non eſt qualitas; igitur remanet, vt ſit ſubſtantia ſecundum opinionem inſignium Peripateticorũ Græcorum, & Arabum; & deducit etiam ex Philoſopho tex. 19. tertij de anima, dicente, intellectus agẽs eſt immixtus, impaſſibilis, ſeparatus, ens in actu, quæ nil aliud connotant, niſi ſubſtantiam.

Ad primam rationem reſpondetur: actus, & potentia ſunt in eodem genere; hęc propoſitio intelligitur de potentia, quæ contradiſtinguitur ab eo, qđ eſt in actu, & non de potentia actiua; pro quare ſciat, potentiam dupliciter accipi: primo vt contradiſtinguitur ab eo, quod eſt in actu, vt Antonius generandus eſt in potentia, & hoc modo diſtinguitur a ſeipſo, vt eſt in actu: alio modo pro potentia actiua; quæ potentia vocatur productiua alicuius operationis, Potentia, primo modo accepta, refertur ad eſſe, quia id, quod non eſt, & poteſt eſſe, ad illud reducitur, quod actu eſt; potentia autem, ſecundo modo ſumpta, ad operari refertur, vt Ariſt. 9. metaph. in principio. Potentia enim actiua eſt principium tranſmutandi aliud, ergo ad operari reducitur; illa ergo maior intelligitur de potentia primo modo, quæ dicit defectum, & carẽtiam eſſendi cum potentia ad eſſe; & ſic potentia, & actus ſunt in eodem genere; immò ſunt vnum ſpecie, & numero.

Nam Andreas generandus, & generatus, ſunt vnum numero: diſtinguuntur autem ſecundum modum eſſendi; quia alium modum eſſendi habet, vt eſt in potentia, & alium, vt eſt in actu; ſed illa maior non intelligitur, de potentia productiua; nã potentia actiua, & ſua operatio, nõ ſunt in eodem genere, quoniam potentia poteſt eſſe ſubſtantia, & operatio eſt accidens; ideò non valet, Actus intellectus agentis eſt accidens, ergo potẽtia actiua huius operationis eſt accidẽs; namque poteſt eſſe ſubſtantia. Et quod hæc propoſitio intelligi nõ poſſit de potentia productiua reſpectu ſui actus, probatur etiam in via D. Thomæ, tenẽtis, eſſentiam animæ eſſe productiuam potentiam, quoniam eſt cauſa efficiens ſuarum potentiarum, ita vt potentiæ animæ ſint effectus, prouenientes ab ipſa in genere cauſæ efficientis, ergo potentiæ ſunt in eodem genere; iam verò per Diuum Thomam potentiæ ſunt accidentia, ergo & anima erit accidẽs, quoniam eſt potentia productiua ſuæ potentiæ; qua ratione vtitur Scotus ſecundo ſentent. diſtinct. 16. quæſt. 1.

Ad ſecundam rationem reſpondetur, duplicem eſſe actionem; alia eſt, quæ fit ratione contradictionis, & cũ determinatione operationis; alia verò, quæ non fit cum determinatione actionis ad ꝓprium terminũ. Prima actio eſt ſicuti alteratio;

& eſt ea, quæ efficitur ratione contrarietatis, quia fit inter contrarias qualitates; puta inter calidum, & frigidum; vnde ſi debet expelli frigidum, a ſubſtantia quidem non reijcitur, ſed a ſuo contrario, ſcilicet a calido, & ſubſtantia tunc corrumpitur mediante accidente, & ſuo contrario mediante; & hæc eſt operatio naturalis, quæ fit a ſubſtantia, mediante qualitate, & contrarietate.

Actio autem, quæ fit cum determinatione operationis ad propriũ terminum, eſt motus localis, veluti eſt motus localis elementorum, vt graue dicitur moueri deorſum; talis verò motus non efficitur immediatè: ſed aliqua qualitate mediante, vt puta grauitate; & cauſa eſt, quoniam illa actio fit cum determinatione ad proprium locum. Quare oportet, vt inueniatur aliquod determinans & formam diſponens ad talem locum; Leuitas igitur eſt diſponens ad ſurſum, & grauitas ad deorſum. Ratio aũt eſſendi in loco, & diſponens, oĩa corpora eſſe in loco, eſt quantitas; vnde incorporea nõ dicuntur eſſe in loco circumſcriptiuè: ſed per operationem. At ſi loquamur de ſpirituali actione, ſubſtãtia eſt immediatum principium agẽdi, vtpote ſenſus eſt principium immediatum ſentiendi, & ex ſe ſolo cũ ſpecie ſenſibili, tãquam cũ particulari agẽte, ſenſationẽ producit. Intellectus verò eſt principiũ immediatum intelligẽdi; quare reſpectu actionis ſpũal[i]s, ſubſtantia eſt principium immediatũ actionis: Si autẽ verba habemus de naturali actione, quæ non efficitur per cõtrarietatẽ, nec per determinationem operationis, vt eſt motus localis intelligẽtiarũ, talis motus immediatè efficitur a ſubſtantia, vt intelligentiæ, qm̃ diſpoſitione, & accidente non egent; At ſi loquamur de actione naturali, quæ per determinationem ad proprium terminum, & contrarietatẽ, efficitur, tunc operatio fit mediante aliquo accidente, vt de contrarietate per qualitatem, & de determinatione per quantitatem. Verum cum actio intellectus agentis ſit ſpiritualis, & ſine contrarietate, & determinatione; ideo non efficitur mediante aliquo accidente: ſed fit immediate ab intellectu agente.

Ad rationem quando dicitur, forma ſubſtantialis immediatè non reſpicit operari: ſed eſſe, ergo non poteſt eſſe principium immediatum operationis.

Reſpondetur hanc propoſitionẽ non eſſe veram vniuerſaliter; nam repetitur aliqua forma ſubſtantialis, quæ reſpicit operari immediatè, & non eſſe, vt Deus, ſubſtantiæ abſtractæ, & anima intellectiua, quæ, cum non ſint formæ, dantes eſſe, reſpiciunt immediatè operari, & non eſſe: ſed, etiam hac propoſitione conceſſa; cum dicitur forma immediatè reſpicit eſſe, & non operari. Reſpondetur, quod eſt immediatè duplicem ſenſum habere poteſt: Primo, vt illa particula dicat ordinem; Secũdo, vt dicat cãm. Primo põt dicere ordinem. i. forma prius origine dat eſſe: Secundo dat operari; quia operari ſequitur. Secundo modo non immediatè, ideſt forma ſubſtantialis non immediatè operatur, ideſt agit mediante aliqua alia cauſa; tunc dico, primum ſenſum eſſe verum, ſecundum eſſe falſum. Cum autem intellectus per ſupradicta ſit ſubſtantia, dubitare poteſt, quæ ſubſtantia ſit, an Deus, vel intelligẽtia, aut intellectus humanus. Circa hãc difficultatem tres reperio opiniones: duas extremas, & alteram mediam. Alexãder. n. in paraphraſi de intellectu agente voluit, intellectũ

agentem

agentem eſſe Deum. Altera fuit Plutarchi, vt Io. Grammaticus refert, dicentis, eſſe humanum intellectũ, quem ſequuntur ipſe Ioannes, & Simplicius. Media fuit Marini, vt refert Ioannes, dicentis, eſſe vnam de intelligentijs. Alexander probat ex contex. 19. 51. de anima, vbi dicitur. Intellectus agens eſt immiſtus, ſeparatus, impaſſibilis, ſubſtantia actu: ergo materia caret; materia carens: ergo actus purus, quoniam quod materia vacat, & potentiam non habet, actus purus vocatur; ſed ſubſtantia, quæ eſt actus purus, dicitur eſſe Deus optimus: ergo intellectus agens eſt Deus; ei fauent verba Ariſtotelis tex. 18. declarantis actionem intellectus agentis. Intellectus agens habet omnia facere; ſed Deus ſolus omnia agere poteſt: ergo intellectus agens eſt Deus: corroboratur ex tex. 20. hic intellectus non quandoque intelligit, & quandoque non; ſed ſemper intelligit, nec vnquam intelligere ceſſat; ſi ſemper intelligit, hoc Deo conuenit: ergo intellectus agens eſt Deus; & hæc tertia authoritas fauet etiã opinioni Marini, quoniam intelligere ſemper conuenit intelligentiæ. Etſi opinio Alexandri dictis nitatur fundamentis, tamen meo iudicio ſuſtineri non poteſt; & probo ex ratione, deſumpta ex Auerroe in
585 fine com. 18. Abſtrahere, quod eſt operatio intellectus agentis, eſt reducere ad noſtram voluntatem, & poſſumus abſtrahere, quando volumus, vnde illa operatio, quæ eſt reducta ad noſtram voluntatem, prouenire nequit ab aliqua intelligentia, neque a Deo in via Ariſtotelis: ergo a ſua propria forma prouenit. Probatur antecedens; quia pro arbitrio noſtro cogeremus, ſubſtantias ſeparatas operari, quod non conceditur in via Ariſtotelis.

Confirmo hanc rationem ex Philoſoph. 2. de aïa t. 24. vbi efferens ſecundam animæ definitionem, per quam vult probare primam definitionem ipſius animæ, ait. Anima eſt principium, quo ſentimus, intelligimus, mouemur, & operamur: ergo anima eſt actus corporis organici: igitur propria forma animalis, vel hominis. Per hanc definitionem anima eſt principium, quo Ariſtoteles infert, animam eſſe actum corporis organici, & formam corporis animalis; modo intellectus agens eſt principium, quo operamur: igitur intellectus agens eſt actus proprius corporis animati: ergo eſt actus proprius hominis. Verũ dicet, profectò eſt actus & forma, at non propria; ſed extrinſeca coniuncta quatenus agit, atque hanc operationem exercet in homine. Si hæc inſtantia eſſet vera, Ariſtoteles non concluderet per ſecundam animæ definitionem, eam eſſe actum proprium corporis organici; inquit enim, anima eſt principium, quo: igitur eſt actus corporis. Nam dicere poſſem, hæc forma non eſt propria corporis organici; ſed Deus eſt hęc forma, vel intelligentia; quare dicunt Alexandręi, illam formam, qua operamur, nõ eſſe propriam; ſed extrinſecam. Pariter ego dicam contra Ariſtotelis rationem, hæc conſequẽtia non valet. Anima eſt principim, quo operamur. ergo eſt forma propria; vnde ſi ratio Philoſophi cõcludit, dicere non valemus, niſi intellectum agentem, qui eſt principium abſtrahendi, eſſe propriam formam & intellectum humanum, & nõ eſſe Deum neque aliquam intelligentiarum. Secundo, ſi intellectus agens non eſſet hominis forma: ſed Deus; natura equidem in neceſſarijs defeciſſet, quod concedi non debet. Probatur conſequentia: nã quotieſcũq;

natura aliquam operationem alicui
confert, eidem etiam principia pro-
pria, quibus poſſit exercere eam, tri
buere oportet; namque ſi princi-
pium nō cōmunicaret, profecto de-
ficeret; ſed Deus, & natura homini
contulerunt hanc operationem ab-
ſtrahendi: ergo eidem quoque pro-
priam formam, per quam exercere
poſſet talem abſtrahendi operatio-
nem, conferre oportebat. Tertio, o-
peratio intellectus eſt abſtrahere
formam a conditionibus materiali-
bus; ſi hæc eſt intellectus operatio,
cum per Alexandrum intellectus
agens ſit Deus: ergo Deus abſtrahit
a conditionibus materialibus, vtpu
ta formam Leonis a tali figura, &
accidentibus; hæc abſtractio eſt in-
telligere. i. Deus intelligit formam
ſine materia; quod ſi ſic: ergo Deus
abſtrahendo illam formam intelli-
geret eā: igitur perciperet hæc infe-
riora in ꝓpria ſpecie, quod nec ab
Ariſtotele, neque ab ipſo Alexādro
conceditur: Si nō eſt intelligere; tūc
quæro, dum formam abſtrahit, vel
aliquid imprimit in phantaſma, aut
nihil; ſi nihil, quomodo ſegregat,
quō abſtrahit? Si aliquid imprimit:
ergo vel aliquid materiale, aut ali-
quid immateriale; Non materiale;
quia Deus eſt immaterialis, a quo
immediatè nequit prouenire imma
teriale. Si aliquid immateriale, hoc
eſt falſum, cū cum phantaſma inue
niatur in phantaſia, quæ eſt immate
rialis, tunc aliqua forma immateria
lis reperiretur in phantaſia materia
li, quod eſt falſum: ergo ſi Deus ab-
ſtrahit, & abſtrahēdo nō intelligit,
neque aliquid imprimit, quō igitur
abſtrahit? Nec Alexandro dixiſſe ſa
tis erat, intellectum agentem eſſe
Deum; ſed declarare debebat, quō
deinde abſtrahat, & hæc inferiora
percipiat. Confirmatur. Deus, & cæ-
tera intelligentiæ, de ſententia Ari-
ſtotelis non agunt in hæc inferio-
ra, niſi mediante lumine, & motu
orbis cœleſtis, vt primo meteo-
rorum. Oportet, motum cœli ſem-
per eſſe, vt hic mundus gubernetur;
modo ſi Deus in phantaſmata opera-
tur: ergo mediante lumine, & motu
orbis cœleſtis; Quod ſi per hæc non
agit: igitur alio, quam lumine, &
motu operabitur, quod eſt contra-
rium loco citato; quare non eſt pro-
banda Alexandri opinio. Nec alte-
ra Marini, quoniam eædem ratio-
nes, factæ contra Alex. illius quoq;
opinionem euertunt: Vnde dicen-
dum eſt cum Plutarcho, Simplicio
Ioann. Grammatico & Auerroe, in- 586
tellectum agentem eſſe intellectum
humanum, qui eſt ſpecies animę, de-
finita ſecundo de anima, quādo Phi-
loſophus dicebat, anima eſt actus
corporis phyſici, &c. Sed dices; id
repugnare Auerroi cō. 20. li. 3. de a-
nima. In hoc nos differimus ab Ale-
xandro, in natura intellectus mate-
rialis: conuenimus cum eo in mo-
do ponendi intellectum agentem:
igitur cum Auer. dicendum eſt etiā,
intellectum agentem eſſe Deū. Hic
locus fuit occaſio, vt aliqui exiſti-
mauerint, Auerroem tenere cum
Alexandro ſ. intellectum agentē eſ-
ſe Deum; quod tñ eſt falſum, vt ipſe
Auerr. clarè habet in Epiſt. de bea-
titudine; Et ad eius authoritatem
reſpondetur, ipſum conuenire, quò
ad modum ponendi intellectum a-
gētem, & non quò ad rem poſitam,
nam Alexander dicit, eſſe Deum, &
Auerr. dicit, eſſe intellectum huma-
num. Quātum verò ad neceſſitatem
ponendi non diſcrepant: Namque
Alexander poſuit intellectum agen
tem, vt nouiter abſtrahat ſpecies a
phantaſmatibus; & Auerroes pro-
pter eandem cauſam poſuit; nam v-
terque concedit, intellectum agen-
tem, vt ſpecies rerū illuſtrando phā

taſmata

taſmata abſtrahat, & hoc pp Platonē, Simpliciū, & Io. Grammaticum, qui poſuerunt in anima intellectiua, illas ſpecies ideales æternas, quę dilabuntur; cum animæ in corpus, tamquam in flumen Letheum deferuntur; & deinde phantaſmatum beneficio reminiſcuntur; quare dicit Auer. conuenimus cum Alexandro in modo ponendi, & non quò ad rē poſitam.

Ad primū Alexandri dicimus, Ariſt. non dixiſſe intellectum eſſe actū purum; ſed eſſe ſubſtantiā, & actum, nec ex aliis attributis colligi poteſt, intellectum agentem eſſe Deum; nāque nouiſſimam conſequentiā: ergo intellectus agens eſt Deus, non valere videtur, quia etiam intellectus poſſibilis eſt immiſtus, & tamen nō eſt Deus.

Ad ſecundum locum reſpondet, Io. Grammaticus; Ariſtoteles non intellexit quantum adeſſe reale, quia dixit. intellectus agens omnia facit, ſicut lumen facit potentia colores actu colores, lumen profectò non facit colores, quò ad eſſe reale: ergo neque intellectus facit omnia ſingularia vniuerſalia, neque materialia immaterialia, quò ad eſſe reale; ſed quò ad eſſe intentionale; hoc modo facere omnia non conuenit Deo; ſed humano intellectui tantū, cuius munus eſt abſtrahere: quare illa ratio nil Alexandro fauet, permanendo ſemper in noſtro fundamento, quod abſtrahere eſt intelligere.

Ad aliud, quod deſumebatur ex textu. 20. dico primo hanc authoritatem non magis fauere Alexandro, quam Marino, quia etiam quælibet intelligentia ſemper intelligit; ſed vera explicatio illius text. eſt, Philoſophum ibi de intellectu humano loqui, non conſiderando eum reſpectu indiuidui; ſed ratione ſpeciei; & tūc intellectus in actu eſt prior intellectu in potentia; & ideò ſēper intelligit, non in indiuiduo, ſed ſpecie: namque reſpectu vniuerſæ ſpeciei humanæ ſemper intelligit; quia licet non intelligat Gaſpar, tamen intelligit Sebaſtianus, remanet ergo intellectum agentem eſſe intellectum humanum.

Verum ſciſcitari poteſt, an intellectus agens diſtinguatur realiter à poſſibili, vel ſint idem re. D. Thomas, Gandauenſis, & Zimara dicūt, intellectum agentem realiter eſſe diſtinctum a poſſibili, & animam intellectiuam his duabus potentijs eſſe præditam. Nam, ſicut ignis eſt ſua ſubſtantia, lumine, & calore prædita, & lumine ſplendet, & calore calefacit: Sic anima intellectiua eſt prædita intellectu agente, & poſſibili, tamquam potenrijs, realiter diſtinctis de ſecunda ſpecie qualitatis, quam ſatis ſupra diſcuſſimus; & hæc eſt propria opinio D. Thomæ. Gandauenſis autem, & Zimara volunt, duas eſſe ſubſtantias, animam intellectiuam conſtituentes; quarum alia ſe habet vt forma, vt intellectus agens, alia vt materia, vt intellectus poſſibilis; & fundamentum præcipuum fuit, quòd idem non poteſt eſſe recipiens, & agens; ſed bene idem ſecundum diuerſas partes agens, & patiens eſſe poteſt. Et Ariſtoteles ex hoc principio cognouit in 8. ph. eſse compoſitionem in cœlo, & ibi aliam formā reperiri oportere; qm̄ dicebat, cœlum mouetur: ergo nō a ſeipſo; nam idem non poteſt eſſe mouens, & motū: ergo datur aliqua forma mouēs; at moueri eſt proprium materiæ: igitur compoſitio. Iſti eodem pacto arguunt, Aīa intellectiua agit, & patitur: ergo erit agens, & patiēs, per diuerſas partes. Cum itaque anima intellectiua ſit recipiens per intellectum

lectum poſſibilem, & agens per intellectum agentem, ergo hæ duæ potentiæ ſunt realiter diſtinctæ; alioquin idem ſecundum ſe ageret in idem, quod eſt impoſſibile. Alia duo adiungo; alterum colligitur ex tex.17 tertij, de anima, neceſſe eſt in anima intellectiua reperiri has duas partes, ergo ſunt duæ partes, realiter diſtinctæ, animam intellectiuam conſtituentes. Vel, vt alio modo legitur. Neceſſe eſt, in anima intellectiua has duas differentias inuentri, ergo faciunt diſtinctionem realem. Alterum eſt, quod ſumitur ex ſimilitudine, a naturalibus deſumpta; ſicut enim in omni re naturali aliquid reperitur, vt materia, & aliquid, vt forma, ſeu agens, & realiter diſtinguuntur; ſic in anima intellectiua id, quod ſe habet vt forma, diſtinguitur ab alio, qđ ſe habet, vt materia; alioquin, niſi realiter diſtinguerentur, anima non ſe haberet, vt reliqua naturalia ſe habent.

Verum hæc opinio (ni fallor) Ariſtoteli aduerſatur, & Auerroi, ad cuius ſententiam Gandauenſis, & Zimara loqui putant; contrariatur primo Ariſt. 12. metaph. tex 30. vbi cōcludit, ſubſtantiam abſtractam eſſe actum primum, & hæc ſubſtantia eſt ſubſtantia abſtracta in communi, quæ ſub ſe aliam quamcumque abſtractam ſubſtantiam, & immaterialem a prima vſque ad nouiſſimā comprehendit. Sed quoniam id probatione indiget, cum in eo vis noſtræ rationis conſiſtat, ideo probare conabor, ſubſtātiam abſtractam ibi accipi pro ſubſtantia in communi; quod probo ex contex.29.12. metaph. in quo Ariſt. agere pollicetur de ſubſtantia abſtracta. Secūdo, ex Epilogo tex 41. formando rationē. Illa ſubſtantia abſtracta accipitur pro ſubiecto in ea concluſione 30. tex. de qua proponit tractare in tex. 29. & quam epilogat in tex.41. hoc nulli dubiū eſt, illud accipi in concluſione, qđ proponitur in præmiſſis, & colligitur in Epilogo: iam verò in tex.29 Philoſophus propoſuit agere de ſubſtantia ſeparata in cōmuni, & in epilogo textus 41. colligit, ſe oſtendiſſe, ſubſtantiam ſeparatam in communi eſſe actum purum, ergo ſubſtantia abſtracta in hac propoſitione eſt ſubſtantia ſeparata in communi, pro ut comprehēdit Deum, intelligētias, & animam intellectiuam. Probatur maior: nā in tex.29. tractare propoſuit de ſubſtantia abſtracta in communi, ponēdo ibi diuiſionem ſubſtantiæ in ſenſibilem, & inſenſibilem, & immortalem; ſenſibilem ſubdiuidit in ſubſtantiam ſenſibilem mortalem, & inſenſibilem æternam; &, hac facta diuiſione, ait. Non eſt agendum de ſubſtantia ſenſibili caduca; ſed de ſubſtantia abſtracta inſenſibili, & immobili, quæ contradiſtinguitur a ſubſtantia ſenſibili. Subſtantia autem abſtracta, contradiſtincta ſubſtantiæ ſenſibili, nō eſt ſolus Deus; ſed omnes ſubſtantiæ abſtractæ, vt totum aggregatum ex omnibus ſubſtātijs abſtractis, ergo philoſophus ante oculos ſibi conſtituit agere ſolum de hoc toto aggregato. igitur quando concludit, ſubſtantiam iſtā abſtractam eſſe actum purum, loquitur de ſubſtantia in communi: & in Epilogo ait, oſtenſum eſt, dari ſubſtantiam immobilem æternam abſtractam, & a ſenſibilibus diſtinctam; hæc ſubſtantia tamen eſt omnes ſubſtantiæ ſeparatæ, igitur concludendo, ſubſtantiam ſeparatam eſſe actum purum, Ariſtoteles profectò accepit ſubſtantiam pro toto agregato, & non ſolum pro Deo. Ex dictis colligitur, ſubſtantiam immaterialem in communi, & in toto ambitu

bitu

Digitized by Google

bitu ſuo, eſſe actum purum. Cum id colligatur ab Ariſtotele quęretur, aut Ariſtoteles in ſua concluſione intẽdit, vt iſta ſubſtantia, quæ eſt actus purus, ſit immunis ab omni compoſitione reali, aut ſolum intelligit, vt ſit libera a compoſitione materiæ, & formæ; ita vt hic ſit ſenſus, ſubſtãtiam abſtractam eſſe actum purum, ideſt non compoſitum ex materia, & forma; ſi primo modo accipiatur, ergo cum ſub illa propoſitione omnis ſubſtantia immaterialis contineatur, ergo etiam anima intellectiua eſt actus purus, ab omni compoſitione reali immunis, & libera; ſi ſecundo modo intelligatur, cum ſub illa propoſitione etiam Deus contineatur, equidem ſequitur, Ariſtotelem probaſſe tantummodo, Deum eſſe liberum a compoſitione materiæ, non autem ab omni compoſitione reali, quod non eſt concedendum.

At dicere poteſt, inferius id probauiſſe; ſed hoc nõ eſt verum, quia nec inferius id oſtendit. Quare dictum Ariſtotelis intelligitur de ſubſtantia, abſtracta a quacumque cõpoſitione reali libera, ſed ſub ea cõtinetur anima intellectiua, igitur non eſt compoſita ex poſſibili, & agente intellectu, tanquam ex duabus ſubſtantijs, realiter diſtinctis. Medium, quo Ariſt. ſuam concluſionem probauit, eſt hoc; ſubſtantia abſtracta eſt æterna, ergo caret materia, igitur vacat potẽtia qualibet paſſiua; Atqui ſubſtantia, quæ eſt citra materiam, & potẽtiam, eſt actus purus: ergo ſubſtracta ſubſtantia eſt actus purus: nunc eodem medio ita vti poſſum. Anima intellectiua eſt æterna quod modo in via Ariſtotelis ſuppono, igitur vacat materia, ergo caret omnipotentia paſſiua, igitur eſt actus purus. Si ratio philoſophi concludit, oſtendentis ex æternitate, ſubſtantiam eſſe actum purum, noſtra quoque ratio, animã intellectiuam eſſe actum purũ, conſtringit.

Verum obijci et. Cœlum eſt æternum, ergo caret materia, igitur potentia vacuũ, ergo eſt actus purus.

Reſpondetur Ariſtotelem ſupponere eſſe verum de forma; ſed non de quocumque ſubiecto, aut ſubſtãtia; nam ly ſubſtantia ſumitur pro forma; & ſic ratio valet de forma, & non de cœlo.

Secundo, idem probo ex proceſſu Ariſtotelis 2. de anima. Primo. n. communem animę definitionem in 2. textu methodo diuiſiua inquirit, & hoc modo indagauit. Eorũ, quæ ſunt, aut ſubſtantia, aut accidens exiſtunt; ſubſtantia autem triplex: materia, forma, & compoſitum; Forma eſt actus: actus verò duplex primus & ſecundus. Anima eſt ſubſtantia, non materia, nec compoſitum; ſed forma, & actus primus & non ſecundus, ergo illa definitio animæ conuenit omnibus animæ ſpeciebus, videlicet vegetatiuę, intellectiuæ, & ſenſitiuæ; nam dicit Philoſophus in tex. 7. ſi eſt aliqua communis definitio animæ, eſt hæc. Aĩa eſt act⁹ corporis phyſici, organici potentia vitã habentis: ſi conuenit oĩbus, ergo & animæ intellectiuæ: igitur anima intellectiua eſt forma, & actus, vt vegetalis, & ſenſitiua; at forma, quæ eſt ſpecies ſubſtantiæ, & actus, non componitur ex pluribus partibus; itaque cum anima intellectiua ſit forma, & actus, non poteſt eſſe compoſita ex diuerſis partibus ſubſtantialibus; alioquin eſſet in actu, & non eſſet actus; nam actus omnem compoſitionem partium componentium excludit: Iccirco, cum dicimus, anima vegetatiua, & ſenſitiua eſt actus, omnem realem compoſitionem expellimus ergo

&

Digitized by Google

& anima intellectiua, quę eſt actus, non eſt compoſita.

Quapropter iuxta doctrinã Ariſtotelis non eſt dicendum, animam intellectiuam eſſe compoſitam ex intellectu poſſibili; & agentem, cũ vegetalis, & ſenſitiua, quæ ſunt imperfectiores, careant cõpoſitione.

Tertio, idem probo ex Auer. 12. metaph. com. 39. arguente contra Saracenos, compoſitionem in prima intelligentia ponentes: Omne compoſitum eſt nouum, Deus per vos eſt compoſitus, ergo nouus, ergo generabilis, & corruptibilis: vnde ſic probat, non eſſe compoſitionem in prima intelligentia ex pluribus ſubſtantijs. Ego ſimiliter argumentor. Omne compoſitum eſt nouum, per Gandauenſem, & Zimaram: anima intellectiua eſt compoſita ex intellectu poſſibili, & agente, tanquam ex duabus ſubſtantijs: igitur noua, ergo generabilis, & corruptibilis; nam ſi ratio Auerrois valet, ergo etiam & noſtra concludit. Gandauenſis, & Zimara, hanc rationem videntes, dixerunt, vt Gandauenſis 3. de anima. q. 28. & Zimara in Theoremate 39. hanc propoſitionem. Omne compoſitum eſt nouũ, eſſe intelligendam, nõ de quolibet compoſito ex principijs tranſmutabilibus; vt omne compoſitũ ex materia, & forma generabili, eſt nouũ; ſed cum anima non ſit compoſita ex his principijs, verum ex duabus ſubſtantijs æternis, ideò non eſt generabilis, & corruptibilis.

Hæc reſponſio contra Auer. datur, quia illius ratio nihil concluderet contra Saracenos; nam quando dicit, omne compoſitum eſt nouum, Saraceni reſpondere poſſent, primam intelligentiam non eſſe cõpoſitam ex principijs tranſmutabilibus; namque ex his compoſita ſolum dicuntur tranſmutabilia, & noua; modo tua ratio intelligitur de principijs tranſmutabilibus; at Deus nõ eſt compoſitus ex his principijs, ſed ex pluribus ſubſtantijs æternis; quare ratio Auerrois non concluderet, manendo in reſponſione iſtorum: Si ergo conuincere debet Saracenos, illa maior ſumi debet vniuerſaliter, & dici; omne compoſitum, etiam ex diuerſis ſubſtantijs, eſt nouum; ſed per vos, ò Saraceni, prima Intelligentia eſt cõpoſita ex bono, & ſapientia; & hæc non poſſunt eſſe accidentia; ſed ſubſtantiæ, ideò ſi eſt compoſita eſt noua. Vt debeat vniuerſaliter intelligi, confirmo per eundem Auer. in ſolutione decimioctaui dubij aduerſus Algazelen, dicentem, omne compoſitum eſſe corruptibile, inquit Auerroes, non ſic eſſe dicendum, quoniam cauſatum ſimplex non eſt corruptibile; ſed cauſatum compoſitum eſt corruptibile, & ſic accipit cauſatum compoſitum, contradiſtinctum a ſimplici, per Auer. ergo. Omne cauſatum compoſitũ, quod non eſt ſimplex eſt corruptibile, non poteſt igitur intelligere Auerroes compoſitum per compoſitum ex principijs tranſmutabilibus; ſed compoſitum quacumque compoſitione.

At quæ cauſa fuit erroris iſtorũ? Meo iudicio fuit ea, quoniam ponebant ſpecies intelligibiles, & tunc oportebat ponere abſtrahentem, & recipientem eas; nam idem non poteſt eſſe recipiens, & agens, ideſt abſtrahens, ergo neceſſe eſt, vt in anima intellectiua ſint diuerſæ partes, quarum vna ſpecies abſtrahat, & alia recipiat.

Pro ſolutione huius difficultatis pono hanc concluſionem. Intellectus agens, & poſſibilis ſunt idem realiter, & non ſunt, niſi ipſamet anima intellectiua, quæ ſecundum 588

diuerſas

diuerſas diſpoſitiones, & functiones, diuerſa ſortitur nomina. Probatur. Anima Ludouici, nati in principio generationis, eſt tanquam tabula raſa, & in eo ſtatu dicitur intellectus poſſibilis; deinde acquirit phãtaſmata in phantaſia, & tunc intellectus in habitu vocatur, vt Arithmeticus primo dicitur poſſibilis, & poſt acquiſitam Arithmeticam, nõ exercendo eam dicitur in habitu; quando autem exercet eam, eſt in actu: Sic quãdo hæc anima intelligit formam ſine conditionibus materiæ, eo tempore vocatur intellectus, agens, & in actu; vnde ſunt diuerſi gradus intellectus, tamen eſt vnica ſubſtantia animæ intellectiuæ: Sic nutritiua, augmentatiua, & generatiua, non ſunt diuerſæ ſubſtantiæ; ſed vnica ſubſtantia animæ uegetalis: verum iuxta, diuerſa officia diuerſa ſortitur nomina vegetatiua: cum nutrit dicitur nutritiua: in ſemine uocatur generatiuã. Ex dictis infertur, animam intellectiuam eſſe ſubſtantiam ſimplicem, excludẽtem omnem realem compoſitionem, & eſſe actum purum, vt ſunt omnes aliæ intelligentiæ; nam omnes ſubſtantiæ ſeparatæ in hoc conueniunt, vt omnes ſint actus puri in via Ariſtotelis, & ab omni compoſitione reali liberæ, atque ſolutæ: differunt tamen in aliquibus, videlicet quo ad aliquam ſimplicitatem, & compoſitionem. Deus enim cum ſit plenitudo omnium perfectionũ. omnem gradum perfectionis poſſibilem in tota natura, & latitudine Entis, includit, & continet & omni compoſitione caret; Namque Deus optimus etiam ex Ariſtotelis ſententia ab aliquo alio obiecto intelligibile extrinſeco non perficitur; ideo non reperitur in eo aliqua compoſitio ex intellectu, & intelligibili, a quo perficiatur, quia in eodem reperitur ſumma ſimplicitas quo ad rem, quoniam in eo nulla eſt compoſitio realis; & quo ad modum, quia in eo non eſt compoſitio ex poſitiuo, & priuatiuo, vel ex intellectu, & intelligibili: cæteræ autem Intelligentiæ, licet ſint actus puri, & careant compoſitione reali, tamen quia non continent eam plenitudinem perfectionis, quæ in Deo reperitur, ideò in eis aliquis defectus perfectionis inuenitur; namque in eis eſt compoſitio ex priuatiuo, & poſitiuo; & quoniam intelligunt Deum, a quo perficiuntur: idcirco in eiſdem adinuenitur etiam compoſitio ex intellectu, & intelligibili, quæ dicitur compoſitio ſpiritualis, & intentionalis; ſed quia non carent intelligibilibus, & non ſunt in potentia ad illa, neque intelligunt per abſtractionem phantaſmatum, idcirco non reperitur in eis compoſitio ex natura poſſibilitatis, & intellectu agente; ſed ſolum duplex gradus compoſitionis, ex priuatiuo, & poſitiuo, ex intellectu, & intelligibili.

Anima autem intellectiua, quæ eſt nouiſſima, & infima in ordine ſubſtantiarum ſeparatarum, licet realiter ſit ſimpliciſſima, quia tamẽ recedit quam maximè a perfectione primæ intelligentiæ, in ea reperitur compoſitio ex priuatiuo, & poſitiuo; & quoniam intelligit ſuperiora, & hæc inferiora, & ab iſtis perficitur, in ea inuenitur compoſitio ex intellectu, & intelligibili, quoniam eſt tanquam tabula raſa; & quia intellectus operatur per abſtractionem, dicitur compoſita ex natura intellectus poſſibilis, & agẽtis, & magis compoſita, quam intelligentiæ, non tamen reali compoſitione.

Ad primum quando dicitur, idẽ non poteſt eſſe agens, & patiens, admitto

admitto ſecundum idem; ſed cum infertur. Anima intellectiua reſpicit, ſpecies intelligibiles in intellectum poſſibilem, hoc non cócedo, vt infra explicabitur, quia intellectus abſtrahit hoc ſine illo. Sed dicit adhuc non tollitur uis argumenti; quamuis argumentum de ſpecibus intelligibilibus effugiatur, non ſoluitur tamen de actu intelligibili, quia intellectio eſt actio immanens, anima intellectiua producit intellectionem, hæc intellectio vndè recipitur? Dico, manere in ea; alias eſſet operatio tranſiens, ergo anima intellectiua recipit intellectionem, ergo idem ſecundum idē eſt agens, & recipiens.

Reſpondetur cum Auer. idem ſecundum idem non poteſt eſſe mouens, & motum. 8. phyſ. com. 40. vbi probat cęli compoſitionem; ſed nota, inquit ipſe, illam propoſitionem intelligi de motu vniuoco, & naturali, vt de motu alteratiuo, generatiuo, & locali; ſed non de æquiuoco, & metaphorico, quoniam idem ſecundum idem iuxta hunc motum poteſt eſſe agens, & patiens; nam intelligere eſt motus metaphoricus, vt intellexit Ariſtotel. 9. metaph. tex 15. cum dicit, intelligere eſt actio immanens, ergo idem poterit eſſe agens, & patiens, quia actio immanens non tranſit in aliud.

Ad ſecundum reſpondetur verba Ariſtotelis obſeruari debere; nō enim dicit, duas partes; ſed differentias, ſcilicet accidentales, non tamē eſſentiales, quæ faciunt aliud; ſed accidentales, quæ faciunt alteratū, vt homo, puer, & ſenex; quoniā anima intellectiua, vt eſt in actu, differt a ſe, quando eſt poſſibilis, non differentia eſſentiali; ſed accidentali; nam eadem anima, quę prius erat poſſibilis, deindè ſit in habitu, & actu.

Ad tertium reſpondetur ſimilitudinem nō tenere quo ad omnia; ſed in hoc ſolummodo, videlicet quòd habet rationem agentis, & patientis. Sic in anima intellectiua eſt vnum, quod habet rationem materiæ, vt intellectus poſſibilis; & alterum, quod habet rationem agentis, vt intellectus agens; etenim in principio eſt apta nata perfici, ideò, vt ad perfectionem reducatur, intellectus agentis beneficio eget.

CAP. XCII.

De ſpeciebus intelligibilibus.

Circa hanc arduam, & difficilē dubitationem ob diuerſas doctorum ſententias primo aperiam ſenſum difficultatis. Secundo, aliorum ſentētias referam. Tertio, quid ſit tenendum determinabo.

Quò ad primum ſpecies intelligi- 189
bilis dicitur eſſe ſpiritualis qualitas, & ſimulacrum, & particulari phantaſmate ab intellectu abſtractum, repræſentans obiectionē ſub ratione reali, quod præcedit in intellectu ipſum actum intelligendi. Nam ſicut in phantaſia reperitur phantaſma, vel ſimulacrum particulare, quod ſpeciale obiectum ſub rationibus indiuiduantibus intellectui exponit; ita ſpecies intelligibilis dicitur ſimulacrum, abſtractum ab illo phantaſmate particulari, repręſentans illud ſub ratione vniuerſali; & eſt antè actum intelligendi; quoniam mediante illo intellectus capit; hæc autem ſpecies appellatur impreſſa; nam ſi figura annuli imprimeretur in cera, profectò remaneret in ea; ſic & hæc ſpecies, cū recipitur in intellectu poſſibili, quoniam in eo remanet, dicitur impreſſa. De hac igitur ſpecie eſt quæſtio an

Digitized by Google

an ſit in intellectu,& actum intelligendi præcedat.D.Thom.p.p.q.79. art. 3. & 6. & Scotus in primo ſent. in prologo.q.3.has ſpecies,impreſſas in intellectu poſſibili, tanquam in ſubiecto,reperiri dixerũt; quam opinionem ſequuntur Gandauẽſis 3.de anima tex.16. & Zimara ĩ quæſtione propria de ſpeciebus intelligibilibus. D.Thom. accepit fundamentum ex tex. 8.tertij de anima, vbi philoſophus, loquens de intellectu in habitu,ait. Cum autem intellectus ſit ſingula factus, tunc ex ſe ipſo agere poteſt, ſi ergo (inquit D.Thomas) intellectus ſit ſingula factus, & non operatur, quamuis agere queat, tunc eſt factus ſingula p ſpecies intelligibiles,ergo intellectus in habitu,adhoc vt ſit factus in habitu,habet ſpecies intelligibiles, antequam intelligat. Confirmatur: hic intellectus ſe habet vt ſciens in actu, tunc ſic ſciens in actu habet prius ſcientiam,antequam contempletur; ſed intellectus eſt veluti ſciens in actu,ergo intellectus intelligibiles ſpecies prius habet, & poſtea contemplatur.& D.Thom. addit, quòd, ceſſante actu intelligendi, nihilominus remanent in intellectu poſſibili;nam ſi,feriante intelligere, ſpecies intelligibilis in intellectu non remaneret,intellectus ſanè non daretur in habitu; ſed eſſet pura potentia. Scotus verò ſic arguit. Cognitio fit per aſſimilationẽ ad obiectum: intellectus enim cognoſcere nequit, niſi ſimilis fiat illi obiecto,vt de qualibet potentia,ſiue intellectiua,ſiue ſenſitiua: Vnde philoſophus dicebat 2.de anima. Viſus, antequam ſentiat albedinem, ipſi albedini prius ſimilis effici debet;ſed intellectus non poteſt eſſe ſimilis obiecto,niſi per ſpeciem intelligibilem, ergo. Secundo ſi ſpecies intelligibilis non eſſet in intellectu,antequam intelligat,ſequeretur,intellectum vniuerſalia intelligere per ſingularia phantaſmata, conſequens eſt falsũ,ergo,& antecedens. Probatur conſequentia; nam quicquid intellectus intelligit, per phantaſma particulare neceſſariò percipit; vnde ſi intellectus intelligit, & in ſe non habet ſpecies vniuerſales, igitur vniuerſalia obiecta intelligit per obiecta particularia; hoc autem eſt falſum.Probatur falſitas conſequentis; nam una, & eadem ſpecies, vnum, & idem obiectum ſecundum rationes oppoſitas præſentare non valet; quoniam vniuerſale,& particulare differunt per Ariſtotelem lib.1.de anima tex.11. & 12. Sed cum phantaſma præſens obiectum ſub particulari ratione exhibeat,ergo idem repræſentare nequit ſub vniuerſali ratione, igitur ſpecies intelligibiles in intellectu reperiri oportet. Zimara eandẽ opinionem duobus medijs probat. Si hæ ſpecies intelligibiles in intellectu non ponerentur antequàm intelligat,ratio Ariſ.3.de anima tex.2. æquiuoca eſſet; ſed hoc non eſt dicẽdum,ergo.Maior probatur.Ariſt. volens indagare naturam intellectus poſſibilis,accepit profundamẽto ſimilitudinem, quæ eſt inter intelligere,& ſentire,dicens, intelligere eſt ſicuti ſentire; ideſt ſentire eſt pati ſubiectiuè, & recipere ſpecies ſenſibiles in ſe, tanquam in ſubiecto;nam omnis ſenſus ſuſcipit obiectum ſine materia, vt 2. de anima tex.121.ergo,& intelligere,cum ſit veluti ſentire, eſt recipere intelligibiles ſpecies in intellectu,tanquam in ſubiecto; nam ſi detur oppoſitũ, vt inquit Zimara, ratio Ariſt. in æquiuoco laborabit. Secundo,ſi ſpecies intelligibiles non inuenirẽtur in intellectu antequam intelligat, ergo nulla erit actio intellectus

agentis,

agentis,contra Ariſtotelem libr.3. deanima tex. 17. Probatur conſequentia; nam ſi aliqua intellectus operatio daretur, illa quidem non eſſet, niſi vniuerſalis productio ſpecierũ intelligibilium,& ſi hæc productio non concedatur, ergo nulla erit actio intellectus. Sed Gandauẽſis reſpondet huic rationi, dicendo, operationem intellectus agentis eſſe, producere intellectionem inintellectu poſſibili.

At hæc reſponſio non eſt ad mentem Ariſtot. qui in tex.18. tertij de anima, declarans operationem intellectus agentis, inquit, illius operationem eſſe ad inſtar luminis, quod facit colores, potentia viſibiles, actu viſibiles; ſic intellectus agens facit potentia intelligibilia, actu intelligibilia. Ex his colligitur iuxta horum opinionem,in phãtaſia recipi phantaſma roſæ, aut alicuius alterius,quod deindè obijcitur imaginatiuæ, & intellectus agẽs abſtrahit ſimulacrum vniuerſale, quod illicò recipitur in intellectu poſſibili, qui cum illud, & alia omnia recipiat,eſt omnia factus, & intelligere poteſt.

Verum hæc opinio ad aures philoſophi eſſe non videtur; nam tertio de anima tex.5.& 14.ait Intellectum nihil eſſe actu eorum, quæ
590 ſunt antequam intelligat; ſi ergo per Ariſtotelem intellectus noſter nihil eſt actu eorum, quæ ſunt,ante quam intelligat, ergo nullam ſpeciem habet intelligibilẽ in ſe actu, antequam operetur. Confirmo per ſimilitudinem, quam ibi affert; intellectus noſter eſt tamquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum; ſed tabula raſa nihil eſt actu, antequam recipiat figuram: ita & in intellectu nil reperitur actu, antequã intelligat. Ecce igitur has ſpecies intelligibiles non inueniri antè actũ intelligendi; nam dato oppoſito, ſequeretur, intellectum noſtrum non eſſe ſimilem illi tabulæ. Præterea idem probo per eundem Ariſtotelem 3.de anima cont.32.Hic verò intellectus intelligit res in phantaſmatibus, ſtante igitur hoc fundamento, ſi verum eſſet, quod iſti affirmant, cum ait philoſophus, intellectum non intelligere rem, niſi in phantaſmate, verum equidem non loqueretur. Inſuper Philoſophus 30. tex. tertii de anima ex quibuſdam præmiſſis, hanc concluſionem infert.

Quapropter intellectus nunquã intelligit ſine phantaſmate; Si igitur vera eſſet horum ſententia, intellectus non per phantaſmata; ſed per illas ſpecies intelligeret. Idem corroboro per Ariſt.lib.de mem.& remini.vbi habet,In anima intellectiua non inueniri memoriam intellectiuam; quem locum D. Thom. videns, reſpondit, duplicem eſſe memoriam: aliam eſſe, quæ eſt conſeruatiua ſpecierum,& dicitur ſenſitiua; aliam eſſe memoriam quæ reſpicit obiectum ſub ratione præteriti. Ariſt.loquitur de prima & nõ de ſecunda. Hoc reſponſum ad mentem philoſophi eſſe non videtur; nam ibi non loquitur de memoria particulari, vt D. Thom. placuit; ſed de memoria in communi,quam non inueniri in anima intellectiua
affirmat Et quòd ita ſit probo. Philoſophus loquitur de illa memoria, de qua in lib.de ſenſu, & ſenſili; ſed in eo libro de memoria in communi antè oculos tractare ſibi conſtituit,ergo. Maior ex ſe patet. 591
Minor probatur. Cum enim Ariſt. egiſſet de anima in libris de anima, in libro de ſenſu, & ſenſili dicit. Cũ egerimus de anima, nunc de proprietatibus eius eſt pertractãdum, quę ſunt ſomnus,vigilia,memoria,

& re-

& reminiſcentia, longitudo & breuitas vitæ, &c. quæ vocat Parua naturalia: ergo conſtat, quòd de memoria in communi agere propoſuit.

Hoc idem patet alia ratione, Philoſophus de illa memoria tractauit, quæ contra diſtinguitur a ſpecie, & a ſenſu; hæc autem eſt memoria in vniuerſali: ergo. Maior probatur per progreſſum ipſius, dicentis, memoriam non eſſe ſpeciẽ, neque ſenſum; quod probat: nam obiectum ſpeciei eſt futurorum; ſenſus verò eſt præſentium; memoria autem eſt præteritorum. Quare conſtat, memoriam eſſe contradiſtinctam; ſed hæc memoria, quæ cõtradiſtinguitur a ſpecie, & a ſenſu, non eſt intellectiua; itaque eſt memoria in communi.

Item, ſi concederetur hæc memoria intellectiua, ſequeretur, Ariſtotelem non ſoluiſſe quæſitum; nam quærit, & interrogat; in qua parte ſit memoria; & in parte intellectiua non reperiri determinat; ſed in ſenſitiua. Tunc quis dicere poſſet. O Ariſtoteles, non bene ſoluis, quia per alios datur memoria intellectiua. Diuus Thomas, Scotus, & alij oppoſitam ſententiam ſuſtinuerunt propter animæ immortalitatem, quam volunt reminiſci poſt mortem ob illas ſpecies intelligibiles, vt Diuus Hieronymus in Epiſt ad Paulinum, quæ incipit. Frater Ambroſius. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cœlo; nihilominus in via Ariſtotelis difficillimè ſuſtineri poteſt; nã in tertio de anima tex. 2. inquit, reminiſci non poſſe, quando corruptus eſt intellectus paſſiuus. Sed neque in via Auerrois defendi poteſt, vt dicebant Gandauenſis, & Zimara, quod ex eodem oſtendo comm. 14. tertij de anima, dicente. Hoc nomen potẽtia, receptio, & perfectio, æquiuocè dicuntur de rebus intelligibilibus, & materialibus; nam receptio vniuerſaliter dr̃ de aliqua re materiali, & ſpirituali, quoniã ſi res materialis recipit rem in ſe, illam quidem ſumit, tanquã in ſubiecto; ſed intellectus obiectiue ſolũ, quẽadmodum vna intelligentia recipit aliam; & intellectus eo modo perficitur, quò vna intelligentia perficiť ab alia; qua ſtante Auerrois doctrina, ſubiũgo minorem ſic. Atqui vna intelligentia recipit aliã in ſe, non ſubiectiuè; ſed obiectiuè; vt, intelligentia Saturni recipit primã intelligentiã in ſe, vt obiectũ, vel cognitũ in cognitione: ergo & intellectus recipit vniuerſale in ſe, non tanquã in ſubiecto, ſed tãquam obiectũ. Cõfirmatur ex Auerr. loc. cit. aſſerẽte, nõ dari ſimilitudinem inter ſenſũ, & intellectum in homine, qm̃ in intellectu nõ reperitur diſpoſitio media inter potẽtiã remotã, & vltimã perfectionẽ. Pro intelligẽtia huius propoſitionis aduertat, potẽtiã remotã nil aliud eſſe, niſi potentiã ad actũ poſtremũ, vt puta homo eſt in potentia ad aliquam formam, & ad agendum iuxta illam formã. Potentia aũt quæ eſt ad formam, vocatur potentia propinqua, ita vt remota operari, & propinqua formam reſpiciat, quia prius formam acquirere debet, & poſtea agere ſecundũ illam Secundo ſciat, vltimam perfectionẽ nil aliud eſſe, niſi poſtremã actionem, quam operatur, vt hõ inſcius eſt in potentia ad ſciẽtiam, & ad ſcienter agendum. Poſtrema perfectio vocatur ea operatio, quę cõſequitur ſcientiã, quã ſane operatione reſpicit potẽtia remota: igitur inter potentiã remotã ad operandũ, & vltimam perfectionem, quæ eſt actio, datur medium, quod eſt ſciẽtia: ergo ſententia Auerr. eſt, vt

intellectus nullã habeat in ſe ſpeciẽ
intelligibilem, antequã operetur;
quam quidem ſpeciem ſi haberet
appellaremus diſpoſitionem mediã
inter potentiam remotam, quæ eſt
potentia ad agendum, & poſtremã
perfectionem, quę eſt illa operatio.
Sed hoc bene reperitur in ſenſu, qui
in ſe habet coniunctam rei ſenſibi-
lis ſpeciem, per quam exercet ſuam
operationem, & non dicitur habe-
re diſpoſitionem propter potentiã
remotam, & vltimam perfectionẽ.
Cum igitur dicat Auer. hanc diſpo-
ſitionem mediam, inter extremam
potentiam, & vltimam perfectio-
nem, non reperiri in intellectu,
apertè conſtat, non adinueniri in
eo ſpecies intelligibiles actũ intel-
ligendi præcedentes. At petere va-
let, ex quibuſnam, Ars hanc conclu
ſionem deducit, vt in intellectu nõ
592 ſint ſpecies intelligibiles? Reſpon-
detur eam elicere ex eodem tex. in
quo dicit, in anima ſe habent phã-
taſmata ad intellectum, ſicut ſe ha-
bent ſenſibilia ad ſenſum; Adiungo
minorem; ſed ſenſus ſic ſe habet ad
ſenſibilia, vt nullo modo, & nullo
tempore ſine his ſentire poſſit, igi-
tur & phantaſmata ſic ſe habent ad
intellectum, vt nullo tempore ſine
illis intelligere poſſit. Nam, ſi vera
eſſet contraria opinio, ſequeretur,
intellectum poſſibilem aliquando
ſine phantaſmatibus intelligere,
ſcilicet per illas ſpecies abſtractas,
& actu in eo repertas. Pro ſolutione
huius difficultatis pono hanc con-
clusionem. Species intelligibiles, &
ſimulacra rerum, & vniuerſalia, nõ
reperiuntur in intellectu, tanquam
in ſubiecto, quæ actum intelligen-
593 di præcedant, & poſt ipſum intelli-
gere remaneãt in intellectu. Ex qua
concluſione ſequitur corollariè, nõ
dari ſpecies, impreſſas in intellectu,
& quod eſt primo in intellectu, eſt
intelligere, & quòd vniuerſale ſub-
ſequitur intelligere; Quæ licet ſu-
pra probauerim, pro confirmatione
aliam rationem, decerptam ex Ari-
ſtot. 3. de anima, tex. 6. iterum corro
boro. Inquit Philoſophus. Anti-
qui bene dixerunt, animam eſſe lo-
cum ſpecierum; errauerunt autem,
quando dixerunt, totam animam
eſſe locum ſpecierum; cum ſenſiti-
ua nullo pacto ſit locus ſpecierum.
Pondero hæc verba Ariſtotelis,
quidnam intelligere voluerit. Nul-
li dubium eſt, cum dicit intellectũ
eſſe locum ſpecierum, ſenſum verò
non, velle intelligere, ſenſum eſſe
ſubiectum ſpecierum, non locum;
intellectum verò eſſe ſpecierum lo-
cum, non autem ſubiectum; quod
profectò patet; nam ſenſus eſt rece-
ptaculum ſpecierum, intellectus ve
rò non.

Cum igitur ſenſus ſit ſpecierũ re
ceptaculum: conſtat, eum eſſe illarũ
ſubiectum, & non locum; intellectũ
verò eſſe earum locum, non autem
ſubiectum, ergo ſpecies non dãtur
in intellectu, tanquam in loco.

At petere valet. Cum vniuerſalia
in intellectu, tanquam in ſubiecto,
nõ reperiantur, vbi adinueniuntur?
vel.n. recipiuntur in phantaſia, vel
phantaſmate; ſed etiam in his repe-
riri non valet; quia ſunt materialia;
quare ſi non ponantur in intellectu
poſſibili, aut agente, vel in habitu,
igitur nullibi erunt; Quæ ratio fuit
tanti momenti apud Zimaram, vt
has ſpecies recipi in intellectu poſ-
ſibili, tanquam in ſubiecto, ſit arbi-
tratus. Antequam huic dubitationi
ſatisfaciam, tria primum breuiter
examinabo, Primo, quid ſit vniuer-
ſale. Secundo a qua animæ potentia
efficiatur. Tertio, quomodo fiat.

Quò ad primum Ariſt. ait primo, 594
cœli. tex. 92. Qui dicit cœlum, di-
cit formam, qui dicit hoc cœlum,

dicit

dicit formam in materia; ex quibus colligitur, vniuerſale nil aliud eſſe niſi formam, ſine cōditionibus materialibus conſideratam, quæ in materia conſiderata dicitur particularis, eo quod eſt alligata ipſi materiæ. Verum a qua potentia, & quomodo fiat hoc vniuerſale, apud Ariſtot. interpretes maxima eſt dubitatio; ſed, ne quæſtioni quæſtionē cōnectam, pro veritate dico, intellectum agentem ſeparare formam a conditionibus materiæ. ſ. intelligendo formam, quæ eſt in materia ſine materia; Abſtrahere. n. eſt intelligere vnum, nō percipiendo alterum; quemadmodum Mathematicus, dū intelligit lineam, quę ſecundum ſui naturam non eſt, niſi in materia, nō percipiendo materiā, dicitur abſtrahere lineam a materia ſenſibili: ita & intellectus, cum aliquod phātaſma, vt puta roſæ, in phantaſia reperitur, habens tantam quantitatē, talem qualitatem, figuram, & diſpoſitionem, intellectus abſtrahit ab illo phantaſmate ſpeciem roſæ abſq; conditionibus materiæ, videlicet ſine illa quantitate, figura, & diſpoſitione; dicitur autem abſtrahere, quia intelligit ſpeciem ipſius roſæ, non intelligendo conditiones materiæ, in quibus ſpecies roſæ exiſtit; vt facit guſtus, cui offertur lac cum albedine, & dulcedine, abſtrahit dulcedinē, albedine relicta. Ex his ſequitur, quid ſit vniuerſale, & qđ ſubſequitur intelligendi actum. Secundo vniuerſale tandiu durat, quandiu intelligendi actus perſeuerat, vt dicebat Auer. 3. de anima tex. 39. formam intelligibilem habere eſſe velox. Ad inſtantiā reſpondetur vniuerſale nullibi habere eſſe, tanquam in ſubiecto; ſed reperiri materialiter in phantaſia, & formaliter in intellectu, quando abſtrahit, & intelligit.

Ad rationem D. Thom. Reſpondetur intellectum non dici in habitu, cum ſit ſingula factus, ita ut ſpecies rerum, tanquam in ſubiecto, retineat; ſed dicitur in habitu, quia habet ſpecies rerum in phantaſia, & in memoria ſenſitiua conſeruatas, quæ vocantur phantaſmata, quę intellectus, quotieſcunque vult, contemplari poteſt, vt ait Ariſt. 2. de anima tex. 60. Anima intelligere poteſt, quando vult, quoniam obiecta in illa quoquomodo ſunt: Vnde aſſerimus, intellectum non dici in habitu, antequam operetur; non ita tamen, vt habeat ſpecies impreſſas in gremio, tanquam in ſubiecto; ſed eſt in habitu, quando in phantaſia, & memoria reſeruantur particularia phantaſmata, & rerum ſenſibilium ſimulacra; & cum phantaſia eſt plena phantaſmatibus particularibus, quibus contemplari poteſt intellectus, quando vult, tunc eſt in habitu, & contemplari poteſt cum ſibi placet. Sed obijcere poteſt: Sicut contraria non ſe compatiuntur in eodem ſubiecto; ita nec ſpecies contrariorum in eadem potentia; ſed illæ ſpecies ſunt ſibi inuicem contrariæ, vt Ariſt. 2. de anima. tex. 119. dicit, album, & nigrum non poſſunt ſe compati in eodem ſubiecto.

Reſpondetur, contraria ſe compati non valere in eodem ſubiecto, quando ſe inuicem corrumpunt; nā alterum contrariorum corrumpere alterum ſtudet; ſpecies verò contrariorum, cum non ſint ad inuicē corruptiuæ, & ſint in phantaſia ſpiritualiter; ideo multę ſimul in eadem potentia ſtare poſſunt, vt dicebat Auerroes ſeptimo metaph. com. 8. Contriaria ſunt extra animam; ſpecies autem contrariorum in anima non ſunt contrariæ. Et ad Ariſtotelem dicitur, quòd ibidem ſeipſum explicat, cum addit

Si huiuſmodi ſunt ſenſus, & intellectus, ideſt ſi ſpecies eodem modo recipiantur in intellectu, ſicut in ſenſu; quare non ſunt ſibi inuicem contrariæ, cum non eodem modo recipiantur?

Ad primum Scoti reſpōdetur, cognitionem fieri per aſſimilationem potentiæ ad obiectum; ſed quando in minori dicebat, intellectum non poſſe fieri ſimilem obiecto, niſi per ſpeciem intelligibilem, negatur; quoniam ſimilis non efficitur per ſpeciem intrinſecam impreſſam antè intelligere; ſed obiecto extrinſeco fit ſimilis, quando intelligit; quæ ſolutio eſt Auer. 3. de anima; commēt. 14. dicentis. Senſus quidem habet ſpeciem ante ſentire: intellectus aũt ita nō ſe habet, qm̃ diſpoſitionē mediam, inter potentiã, vt vltimam perfectionē, non habet; quod confirmatur ex Ariſt. 3. de anima tex. 5. dicente, intellectum nihil eſſe eorum, quę ſunt antequam intelligat: ecce quod vult, intellectum antè intelligere nullam habere ſpeciem impreſſam.

Ad ſecundum reſpondetur negā do conſequentiam: ad probationē, cum dicitur nō intelligere, niſi per phantaſmata particularia, dico, ꝙ illud phantaſma exiſtens in phantaſia dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt in phantaſia cum conditionibus indiuiduantibus. Secundo, quatenus ab illis conditionibus ſeparatur, & abſtrahitur, vt patet exemplo. In phantaſia reperitur ſpecies roſæ, illa ſpecies animaduerti poteſt, vt accidentibus inuoluta; intellectus igitur percipit illud phantaſma per ſpeciem particularem illius; non quatenus illa ſpecies eſt ſingularis, & indiuiduantibus conditionibus coniuncta; ſed prout ab illis eſt abſtracta, & vniuerſalis.

Etenim non eſt inconueniens, vt vnum phantaſma ſecundum diuerſas rationes repræſentet idem obiectum ſub particulari, & vniuerſali reſpectu; ſed benè eſſet inconſonum; ſi idem phantaſma præſens exhiberet obiectum extrinſecum ſecundum rōnes oppoſitas, vt ꝑ exemplum patet de illis animalibus, quæ nocti luces uocamus, quæ noctis tempore apparent ſub ratione lucentium, & interdum lucentia non videntur; ſed colorata; & ſicuti hæc diuerſa ratione videntur modis diuerſis; ita etiam de phātaſmatibus, quæ intelligi valent & cum conditionibus materialibus, & ſine.

Ad primum Zimaræ reſpōdetur, cum Auer. in com. 14. tertij de anima aſſerente, potentiam paſſiuam, & receptionem analogice dici de rebus materialibus, & de intellectu; de materialibus eſt vera ſubiectiuè; nam materia perficitur a forma, quoniam recipit eam, vt in ſubiecto. De intellectu autem dicitur eo modo, quo dicitur de intelligentijs; quarum vna non recipit aliam ſubiectiuè; ſed tamen obiectiuè; ſic intellectus ſpecies rerum in ſe recipit, non ſubiectiuè; ſed obiectiuè; quapropter conſequentia Zimaræ negatur. Ad probationem verò dicitur, Ariſtotelem non intendere, vt conueniat in illo nomine, quod eſt pati vniuocè; ſed tantum analogicè; & quando philoſophus ait, quòd ſentire eſt pati, ergo & intelligere, Reſpondeo, ſolum velle, quòd ſicut ſenſus perficitur: ita intellectus ab obiecto perficitur; ſed non in modo recipiendi, vt ait Auerroes; nam recipit ſubiectiuè; intellectus autem obiectiue, ita vt conueniant tantum in communi analogo, ideſt quòd ambo recipere dicuntur, non autem in modo recipiendi.

Ad

Ad ſecundum quando dicebat, niſi ſpecies dentur, equidem ſequeretur, nullam reperiri actionem intellectus agentis, negatur conſequētia; Et ad probationem dicitur, terminum intellectus agentis eſſe formam, a materiæ cōditionibus ſeiunctam; operatio enim intellectus eſt abſtrahere; ſed abſtrahere nihil eſt aliud, niſi intelligere formam ſine conditionibus materiæ. Sed obijciet, ſi terminus intellectus eſt forma, ſeparata a conditionibus materiæ, ergo intellectus agens cognoſcit; Hoc autem videtur dubium: nam Zimara, neſciens reſpondere cuidam argumento Gregorij Arim. lib. de primo cognito, quo probabat, intellectum agentem non cognoſcere, dixit, quòd abſtractio poteſt fieri ab ignoto: Vnde, cum intellectus agens abſtrahit vniuerſale a ſingularibus, operatur (inquit) naturaliter, & ſine cognitione, velut ignis naturaliter comburit.

Reſpondetur intellectum agentem cognoſcere formam, abſtrahendo illam a conditionibus materiæ; nam abſtrahere eſt cognoſcere vnum, non intelligendo aliud: Quare illa reſponſio Zimaræ non eſt vera; quoniam eſt abſurdum dicere, vt potentia intellectiua, & cognoſcitiua, vt eſt intellectus agens, non cognoſcat ſuam operationem.

Verum arguere poteſt, Intellectus poſſibilis eſt ille, qui ſolummodo intelligit; nam intellectus agens illuminat ſolum ſpecies, vt intellectus poſſibilis, eas in ſe recipiendo, intelligere poſſit.

Reſpondetur intellectum agentem eſſe illum, qui intelligit; nam in homine duntaxat vnus eſt intellectus, qui pro diuerſo tempore, & diuerſis functionibus dicitur poſſibilis, in habitu, agens, & in actu.

At petere poteſt, vtrum intellectus intelligat ſingularia.

CAP. XCIII.

De Cognitione ſingularium.

IN hac difficultate diſcutienda hunc ordinem ſeruabo. Primo, 598
ſenſum quæſtionis aperiam. Secundo, quid alij ſentiant recenſebo. Tertio, quid ſit tenendum explicabo.

Quo ad primum ſingulare eſt duplex; aliud immateriale, vt ſubſtantiæ abſtractæ, quarum vnaquæque ſingularis eſt ſua ſpecie, licet vniuerſalis ſecundum eſſentiam appelletur: Aliud eſt ſingulare materiale, de quo hic dubitatur.

Quo ad ſecundum, omnes expoſitores communiter dicunt, intellectum cognoſcere ſingulare. Probatur primo. Ponens differentiam inter duo, vtrumque neceſſario cognoſcit, vt 2. de anima cap. de ſenſu communi; ſed intellectus inter vniuerſale, & particulare differentiam ponit, ergo cognoſcit vtrumque. Secundo, Io. Gandauenſis arguit. Si intellectus non cognoſceret ſingulare, nō poſſit corrigere ſenſum; ſed intellectus emendat ſenſum, ergo. maior patet; ſenſus .n. quandoque decipitur, videlicet quando videt remū in aqua fractum, tunc intellectus emēdat illū, & ſe decipi docet. Tertio, arguit. Omnes cognoſcētes præſtantiora, cognoſcunt etiam viliora; At intellectus percipit vniuerſalia, quę ſunt pręſtātiora, ergo. Quarto, Greg. Arim. arguit. Si intellectus non cognoſceret ſingularia, abſtractio fieret ab ignoto, cū intellectus abſtrahat vniuerſale a ſingularibus; ſed abſtractio fieri non pōt

ab ignoto,igitur intellectus particularia cognoſcit.

Quinto, intellectus format hanc propoſitionem. Socrates eſt homo,ideò debet cognoſcere ſubiectum,& prędicatum;ſed ſubiectum eſt ſingulare,ergo.Sexto,intellect⁹ facit inductionem,in qua progreditur a ſingularibus ad vniuerſale, ergo intellectus cognoſcit ſingularia; alioquin inductionem non formaret. Etſi hæc ſententia ſit probabilis,tamen eam eſſe veram omnino, neque ad mentem Ariſtotelis arbitror;nam cōſidero primo dubitationem, motam ab ipſo philoſopho in cont.9 tertij de anima,vbi dubitat, vtrum ſingulare, & vniuerſale, a diuerſis virtutibus cognoſcātur, vel ſolum ab intellectu,diuerſis modis ſe habente,& in tex.10.determinat, vniuerſale,& ſingulare,non ab vna;ſed a diuerſis potentijs cognoſci; vniuerſale ab intellectu; & ſingulare a ſenſu. Modo ſi voluiſſet Ariſt. ſingulare cognoſci ab intellectu,diuerſo modo ſe habente,accepiſſet ſecundum membrum diſtinctionis;ſed accepit primum dicens, quod cognoſcitur alio, ideſt diuerſis potentijs. Aduerto etiam illius textus ſecundam partem, in qua ait. Siue intellectus ſecundum ſe conſideretur, ſcilicet quatenus eſt ſeparabilis, aut in quantum declinat ad ſenſum, quocumque modo animaduertatur, carni eſſe cognoſcit, ideſt vniuerſale, ſiuè ſecūdum cognitionem directam, ſeu reflexam, vtroque modo cognoſcit carnis eſſe,ſcilicet vniuerſale, non autem particulare.Præterea probatur ex Ariſt. tex. 18. tertio de anima, vbi, volens concludere neceſſitatem intellectus agentis inquit Neceſſe eſt,in aīa intellectiua reperiri has duas differentias, intellectum poſſibilem,ſcilicet, & agentem: intellectum poſſibilem, vt recipiat; agentem, vt abſtrahat, & phantaſmata reddat, de potentia intelligibilia,actu intelligibilia; vnde philoſophus comparat ibi intellectum agentem lumini; nam ſicut lumen eſt neceſſarium,vt colores, potentia viſibiles, faciat eos actu viſibiles; ita intellectus agens operatur: Vnde ſe habet vt lumen,& ſingularia ſunt veluti colores, potentia viſibiles; vniuerſalia verò ſunt vt colores,actu viſibiles. Nam inquit philoſophus ſingularia non poſſunt intelligi niſi abſtrahantur ab intellectu agente.Ioan.Grammaticus,ita reſpondet, quando Ariſt. dicit ſingularia non poſſe intelligi ab intellectu, accepit intellectum, ſecundum ſe conſideratum,non autem ſenſui coniunctum.

Hæc reſponſio non ſatisfacit; nā Ariſt.accepit intellectum,prout indiget intellectu agente; ſed hic intellectus non eſt intellectus,ſecundum ſe animaduerſus; ſed intellectus,corpori coniunctus.

Confirmatur per idem exemplū Ariſtotelis, colores videri non poſſunt a viſu, niſi præſente lumine; ſed ſingularia ſunt veluti colores. At ſingularia ab intellectu, quocumque modo ſeſe habebunt, non cognoſcentur, niſi abſtrahantur ab intellectu agente, & vniuerſalia reddantur. D.Thom. reſpondet, quòd intellectus non poteſt percipere ſingularia, cognitione directa; Nam ſi ſic dicuntur intelligi ab intellectu, debent fieri vniuerſalia; tamen non negat, quin poſſit noſcere ſingularia cognitione reflexa, abſque eo, quod vniuerſalia fiant.

Pro cognitione huius dicti ad- 597
uertat, cognitionem eſſe rectam, quando intellectus percipit vniuerſale, à phantaſmatibus abſtra-

ſtra-

ſtractum, videlicet phantaſma roſæ occurrit, primo phantaſiæ; cum intellectus cognoſcit vniuerſale, quod abſtrahitur ab illo phantaſmate roſæ, illud noſcit cognitione recta, & intuitu recto; poſtea, cum cognouerit, illud vniuerſale abſtrahi à particulari, reflectitur, & conuertit ſe ab vniuerſali ad particulare phantaſma; quod exẽplo facilè explicatur. Accipio ſpeculum, in quo reſplendeat facies mea, ego illud aſpicio recta viſione, & video meam faciem, mediante cognitione, & viſione reflexa. verum hæc reſponſio non ſatisfacit, vt patet, ſtando in Ariſtotelis exemplo; intellectus agens eſt, vt lumen, quod facit ſingularia, potentia intelligibilia, actu intelligibilia; ſingularia autem materialia ſunt, veluti colores, in tenebris exiſtentes. Tunc dico, colores in tenebris, nec viſione directa, nec circumflexa, videri poſſunt à viſu, niſi illuſtrentur à lumine, ergo neque ſingularia cognoſci poſſunt ab intellectu directè, nec circumflexè, niſi ab intellectu agente abſtrahantur; nam, ſi ſpeculum accipiam in tenebris, numquam videbo imaginem meam, nec recta viſione, nec circumflexa: pariter & ſingularia materialia nunquam cognoſcuntur ab intellectu, niſi abſtrahantur, & vniuerſalia reddantur. Prætereà quæro ab Ariſtotele dicente, eſſe neceſſarium dari intellectum agentem, vt cognoſcat vniuerſalia; quare etiam ſingularia non cognoſcuntur ab intellectu?

Reſpondet Ariſt. quia ſunt materialia, & ſub tali cõditione expoſita naturæ intellectus, q vniuerſalia, & in materialia facit, ſed ſingularia, vt ſingularia, ſunt ſemper materialia, ergo neque directe, nec circumflexe ab intellectu noſci valent. Poſtremò: ſi ſingularia ab intellectu cognoſci poſſunt, quæro quomodo cognoſcantur, aut per ſpeciem vniuerſalem, exiſtentem in intellectu, aut per phantaſma particulare, exiſtens in phantaſia? Non per ſpeciem vniuerſalem, quia ſpecies vniuerſali non poteſt repreſentare hoc, vel illud particulare, cum ad omnia particularia indifferenter ſe habeat. Non per phãtaſma particulare, quia intellectus non cognoſcit phantaſma ſingulare; nam huiuſmodi phantaſma ſe habet ſicuti colores, exiſtentes in tenebris, ad viſum; quemadmodũ igitur colores, in tenebris exiſtentes, à viſu non poſſunt videri, niſi illuminentur: ſic & phantaſmata particularia intelligi non poſſunt, niſi illuſtrentur ab intellectu agente, & vniuerſalia reddantur, ergo ſingulare nullo pacto ab intellectu cognoſci poteſt.

Pro reſolutione duas pono concluſiones.

Prima: intellectus, ſiue conſideretur in ſe, ſiue vt corpori coniunctus, nullo modo particulare cognoſcit. Eſt clara ex dictis, & corroboratur. Inter obiectum, & potentiam debet eſſe proportio mouentis, & moti; ſed inter ſingulare, & intellectum, talis proportio non reperitur; quando ſingulare eſt materiale, & intellectus immaterialis, ergo ſingulare materiale non poteſt mouere immediatè intellectum, ſed ſenſum. At obijcere poteſt, quicquid poteſt inferior potentia, poteſt etiam ſuperior, ergo quicquid poteſt ſenſus, poteſt & intellectus. Reſpondetur antecedens cõſiderari poſſe duobus modis. Primo de ijs virtutibus, quæ ſunt eiuſdem generis, & ordinis, vel de ijs, quæ ſunt diuerſorum generum, & ordinum: primo modo

eſt verum : non ſecundo. Nam ſi dicatur homo gignit,ergo Deus generat, non valet, quia ſunt diuerſi generis, & ordinis;ſenſus autem, & intellectus, ſunt diuerſi generis, & ordinis. Reſpondetur ſecundo quia quid poteſt inferior.&c.diuerſo modo conceditur, ſed non eodem modo; Et tunc eſt ſic intelligenda, ſcilicet ſingulare cognoſcitur à ſenſu,& intellectu,non eodem modo, ſed diuerſo. A ſenſu noſcitur ſub ratione particularis; ab intellectu verò ſub ratione vniuerſalis. Secunda ſenſus cognoſcit ſin-
599 gulare. eſt Ariſtotelis 3. de anima tit.10.& probatur. Inter ſingulare, & ſenſum, eſt proportio monētis, & moti, quia ſenſus eſt materialis, & particulare eſt materiale,ergo cognoſcitur à ſenſu.

Ad primum ponens differentiam, &c.nego minorem;non enim eſt intellectus, qui ponit differentiam inter ſingulare,& vniuerſale; ſed eſt homo, qui ponit diſcrimen, & cognoſcit ſingulare, & vniuerſale varijs, & diuerſis virtutibus; ſingulare per ſenſum, & vniuerſale per intellectum, vt Philoſophus 3. de anima tex.10. ait. Senſitiuo cognóſcitur calidum, & frigidum, & alia potentia, ſcilicet intellectiua cognoſcit carnis eſſe, ſcilicet vniuerſale.

Reſpondetur ſecundo cognoſcit vtrumque; ſed minor eſt declaranda; nam ſingulare dupliciter accipitur:vel pro materiali, ſiue ſubſtracto;vel pro formali,ſcilicet pro abſtracto. Abſtractum dicit tantummodo formam; concretum verò dicit formam, & ſubiectum; vnde ſingulare eſt quoddam concretum, & dicit, duo ſingularitatem, ſcilicet & formam. Singularitas autem eſt nomen commune, omnibus ſingularibus conueniens; & tunc dicendum eſt,intellectum cognoſcere ſingulare abſtractum, ideſt ſingularitatem illam, pluribus communem, & conuenientem, & non ſingulare concretum; & ita intellectus ponit differentiam inter rationem vniuerſalis, & particularis; nam ſenſus cognoſcet ſingulare,& intellectus vniuerſale.

Ad ſecundum reſpondetur, & illam propoſitionem limitibus cōſtringo, ſicuti facit Ariſtoles & Auerroes illo com. 36. dicendo, illam propoſitionem non eſſe veram de virtutibus abſtractis; non enim valet, intelligentia cognoſcit Deū, ergo & Leonem, in via Ariſtotelis; ſed eſt vera de virtutibus materialibus: Namque ſi viſus videt lumen ſolis, multo magis colores videre poteſt, qui ſunt viliores lumine ſolis,& non ita fortiores.

Cum igitur intellectus ſit potentia, abſtracta a materia, ratio non valet; cognoſcit vniuerſale, ergo particulare.

Ad tertium reſpondetur,intellectum non eſſe, qui corrigit ſenſum; ſed eſt ipſe homo per intellectum;ſi enim oculus videt in aqua remum, & illum eſſe fractum iudicet, homo ſtatim ſenſum emēdat; quia intellectu diſcurrit. Molle non poteſt frangere durum; ſed remus eſt durus, ergo & ſic, intellectu mediante, homo ſenſum corrigit.

Secundo reſpondetur, licet intellectus non cognoſcat ſingulare, ſcilicet hunc remum, nihilominus ſenſum corrigere valet; nam ſenſus, videns remum in aqua, & decernens, eſſe fractum, refert ſpeciem huius remi reflexi.

Ad quartū Greg. Ariminenſis reſpondens Zimara inquit, quòd vniuerſale abſtrahitur a particulari ab ipſo intellectu, non cognoſcente vniuerſale, nec particulare;

quoniam

Digitized by Google

quoniam abſtrahit per modum naturæ,& tanquam agens naturale, vt ignis, qui calefacit,& ſe calefacere neſcit; & illud vniuerſale, quod abſtrahitur, ab eo nō intelligitur; ſed à poſſibili.

Verùm hæc reſponſio nulla videtur; nā, cum intellectus ſit virtus cognoſcēs, impoſſibile eſt, vt agat, & ſe operari ignoret, vt ſupra etiam diſcuſſimus. Ad quintum Reſpōdetur terminos cognoſci ab homine per diuerſas virtutes; per ſenſitiuā ſingulare,& per intellectiuam vniuerſale. Ad ſextum Reſpōdetur cū Themiſtio 2. poſteriorum t.36. præmiſſas inductionis, & concluſionē illius, nō cognoſci ab vna,& eadem virtute; ſed à diuerſis; præmiſſas quidem à ſenſu, concluſionem verò ab intellectu, quam doctrinam videtur ſequi Auer. com 35. primi poſteriorum. Scientia habetur, aut inductione, aut demonſtratione; demonſtratio procedit ex vniuerſalibus; inductio autem ex particularibus;& deindè ſubiungit. Non habentes autē ſenſum, facere inductionem eſt impoſſibile; quoniam ſingularia ſenſu cognoſcuntur. At quæreret pōt, ſi intellectus in inductione non cognoſcit particularia, quō pōt intelligere concluſionem vniuerſalem? Reſpondetur ſenſus noſcit hoc particulare, vt purā reubarbarum purgare bilem; quo cognito mandat illud phantaſma particulare ad phantaſiam; deindè intellectus ab illo phāntaſmate abſtrahit vniuerſale indefinitum, dicēs, reubarbarū purgat bilem. Cum autē ſenſus multoties cognouerit, reubarbarum expurgare bilem, & demandauit quam multa phantaſmata particularia phantaſiæ, tunc intellectus poſtea ab omnibus illis abſtrahit formam,& efficit vniuerſale commune, & ratiocinatur. Omne reubarbarum bilem expurgat. Et hoc eſt, quod dicebat Ariſt. ſub calce 2. poſteriorum, ex pluribus ſenſibus fit memoria,& ex pluribus memorijs fit experientia, & ex pluribus experientijs fit vniuerſale, quod eſt principium artis, & ſcientiæ. Non igitur eſt neceſſariū, vt anima intellectiua ad formandā cognitionem ſingularia cognoſcat.

Cæterum contra dicta ſuperius dicere poteſt; quamuis anima intellectiua ſit forma informans, & ad multitudinem indiuiduorum multiplicetur, & omnia cognoſcere poſſit, non tamen eſt immortalis, cur ergo tot, ac tāta facere. adſtringor? Huic vanæ difficultati pro viribus ſatisfacere conabor.

C A P. LXXXXIIII.

De immortalitate animæ humanæ.

HAEc dubitatio eſt vana; ſed difficillima, ob varias,& difficiles ſcribentium rationes, & opiniones: in qua diſcutienda quinque examinabo. Primo diſputationis ſēſum, ac dubitandi occaſionem, & diſputandi neceſſitatem aperiam. Secundo, quæ ſint aliorum opiniones referam. Tertio, quæ fuit opinio Ariſtotelis dicam. Quarto, declarabo methodum, qua indagauit illius immortalitatem. Quinto rationes aduerſariorum reſoluam.

Quòad primum dico, hanc difficultatem ſimpliciter nō proponi, quia ſimpliciter, & maximè ſecundum noſtram veram religionem, & veritatem, eſt abſolutè tenendum, & firmiter credendum, eſſe immortalem, ſed hæc dubitatio præcipuè proponitur, an ſit immortalis in via Ariſtotelis; & ſecundum placita philoſophorum. Et dubitandi occaſio

occaſio ex varietate dictorum Ariſtotelis negocium faceſſit; nã quandoque animam rationalem caducã aſſerere videtur. & aliquando ſeparabilem, diuinam, & æternam affirmare apparet.

Ex qua dictorum varietate ortũ eſt diſſidium inter interpretes, ita vt aliqui eorum immortalem; nõnulli verò eſſe mortalem aſtruxerint; & Scotus in 4. ſent. diſt. 43. q. 2. dicit, Ariſtotelem fuiſſe dubium circa animæ immortalitatem; nam quandoque eam diuinam, & aliqñ mortalem eſſe dixit; ſed magis in ſecundam inciderit opinionem.

Ex hac etiam doctorum varietate occaſio dubitandi, & neceſſitas hanc difficultatem pertractandi eſt orta, quoniam in hac controuerſia, & dubitatione, conſiſtit ſumma rerum noſtrarum; & ex huius reſolutione pendet ſcopus noſtrarum actionum, nam, vt Philoſoph. docet. 2. de anima, tex. 34. Omnia perennitatem appetunt, & illius gratia agunt quæcumque operantur: igitur cò homines animæ ęternitatem ſcire cupiunt, & D. Thom. inquit, huius difficultatis ſolutionem eſſe initium ad philoſophiam moralem. Si enim ſit mortalis, homines Epicureorum more vitam degerent; Si verò ſit æterna, & immortalis, homines profectò vitam rectè inſtituent; & meritò Auer. inquit, Alexandrum, Ariſtotelis primum expoſitorem fuiſſe, qui dixerit, animã eſſe mortalem, ac tantæ authoritatis fuiſſe, vt nemo Peripateticus cẽſeretur qui Alexandręus non eſſet; quare cum mortalitatem inueſtigauerit, & poſuerit, omnes fere philoſophantes poſtea in vitam turpem inciderunt; & hæc eſt neceſſitas huius quæſtionis.

Quò ad ſecundum variæ ſunt opiniones de hac difficultate ſcribentium. Alex. enim Aphrodiſeus in paraphraſi de anima tuetur, eam eſſe mortalem, & ad corporis interitum corrumpi; & Scotus affirmat, philoſophum magis in hanc ſententiam, quam in oppoſitam inclinaſſe; eandem opinionem ſequuntur Pomponatius, Simon Portius, Vincentius Madius: Probatur. Anima intellectiua eſt actus corporis organici: ergo non poteſt ſeparari a corpore, igitur caduca, & mortalis, Antecedens eſt Ariſtotelis 2. de anima dicentis. Si eſt aliqua animæ definitio, quæ omni animæ cõueniat, eſt hæc. Anima eſt actus corporis organici. Conſequentia probatur. Actus ſeparari non poteſt ab eo, cuius eſt actus; ſicut terminus ab eo, cuius eſt terminus; Cum ergo anima ſit actus corporis organici, adeo ab eo ſegregari nequit. Simon Portius aliò deducit hanc conſequentiam,

Definitio rei eſt ratio formalis rei: ergo cum anima ſit actus corporis organici, de illius ratione eſt, vt ſit actus corporis; ſed quod eſt de ratione alicuius, ab eodem ſeiungi non poteſt. At eſſe actum corporis organici, eſt de ratione animæ, ergo ab anima ſeparari non põt: ergo anima inueniri non poteſt in rerũ natura, quin ſit actus corporis organici; alioquin eſſe actum corporis ſepararetur ab anima; & tunc id, quod eſt de ratione eius, poſſet ab ea ſeparari, quod eſt impoſſibile, ergo immortalis eſſe non poteſt. Corroboratur. Anima in communi, & conſequenter omnes aliæ ſpecies, definiuntur per corpus; vt anima eſt actus corporis; modo ſic argumentor.

Definitio, quæ conuenit generi, omnibus etiam generis ſpeciebus competit; ſed anima in communi eſt actus corporis organici: ergo

omnes

omnes ſpeci[illegible]nimæ definiuntur per corpus. Atqui anima intellectiua, ſicut aliæ animæ ſpecies, abſque corpore definiri nequeunt: ergo ſecundum eſſe nõ queunt ſeparari. Probatur vltima conſequentia ex Ariſt. 1.ph.tex.19.& 20.vbi, volens reijcere Platonis ideas, inquit. Impoſſibile eſt, in rerum natura reperiri formas naturales, ſecundum eſſe a materia ſeiunctas; & ita arguebat. Formæ naturales ſine materia definiri nequeunt: ergo ſecundum eſſe reperiri non poſſunt à materia ſeparatæ. Sic a pari. Anima in communi, & quælibet animæ ſpecies, definiri non poteſt ſine corpore: ergo nulla ſpecies animæ poteſt ſeiungi a corpore ſecundum eſſe. Si ratio Ariſtotelis concludit, & noſtra quoque eãdem concluſionem infert. Deinde probatur conſequẽtia ex Ariſt. 2. de anima tex. 24 vbi tùm per ſecundam definitionem animæ cõcluſiſſet definitionem primam hoc modo. Anima eſt principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur & intelligimus, in text.26. infert, animam eſſe actum corporis: igitur a corpore ſeparari non poteſt; & hac in re laudat opinionem antiquorum illorum, qui animam a corpore ſeiungi non poſſe tenuerunt. Secunda ratio Alexandri, qua Pomponatius maximè innititur, ex operatione animæ intellectiuæ deducitur, vt ex Ariſt. 1. de anima, tex.12.& 13. dicente: Si intellectus, aut ſit phantaſia, aut ſine phantaſia, a corpore ſeparari nequit, & in 13. text. duas regulas tradit. Prima: Si anima habet propriã operationem, ſeparari poteſt a corpore. Secunda: ſi non habet propriã operationem, a corpore ſeiungi nequit; Nunc ſic arguo pro opinione Alexandri.

Actio propria intellectiuæ animæ non ineſt; ſed eius operatio a corpore pendet: ergo anima intellectiua a corpore ſeparari nõ poteſt. Probatur conſequentia ex Ariſtot. tex. 20. tertii de anima. Non reminiſcimur poſt mortem, quoniam corrupta eſt phantaſia, ſine qua intellectus non percipit; & clarius in tex. 30. intellectus nunquam intelligit ſine phantaſia: ergo non poterit ſeparari; nam ſi daretur anima intellectiua ſeparata, tunc feriaretur, quia non intelligit, phantaſmatibus ablatis. Examino quoque illã diſiunctiuam Ariſtotelis: Si intellectus, aut ſit phantaſia, aut ſine phantaſia, a corpore ſegregari nequit; vult ergo intellectum ſeparari non poſſe. Si ſit phantaſia, eſt corruptibilis omnino, quia a corpore non poteſt ſeiungi; cum ergo concludat verum ad vtramque partem diſiunctiuè, ſequitur intellectiuam animam non poſſe ſeparari a corpore, & eſſe mortalem. D. Thom. videns hanc rationem, ait. Cum dicitur anima intellectiua non habet opus proprium, inquit, hoc eſſe falſum. Cum poſtea dicitur anima nihil intelligit ſine phantaſmate, id concedit pro hoc ſtatu, non tamen pro altero ſtatu. Pomponatius reijcit hãc reſpõſionem, dicens, a philoſopho naturali nil eſſe affirmãdum, quod non ſit conſpicuum, & clarum, aut quod aliqua ratione oſtendi non poſſit; nam hic modus intelligendi abſque phantaſmate poſt animæ ſeparationem eſt ignotus: ergo a naturali philoſopho non eſt ponendus.

Præterea D. Thom. videtur petere principium, quia per non habere propriam operationem, volẽs reſpondere ſupponit, animam intellectiuam immortalem in altero ſtatu habere operationem propriã; quod tamen eſt in controuerſia,

&

& ipſe tenebatur probare. Aliam rationem addo: Philoſophi in cognitionem formarum per operationes, illis conuenientes, deuenerũt, vt Ariſtoteles ex motus æternitate, ſubſtantias ſeparatas æternas eſſe, percipit: ergo ex euidenti operatione, quæ actu conuenit animæ intellectiuæ, eius naturam indagare oportet; ſed operatio, quæ conuenit ipſi animæ, eſt actu manifeſta; eſt enim intelligere cum phantaſmate.

Ex hac ergo operatione naturam eius inquirere debemus, quæ, cum non ſit propria, dicendum eſt, ipſam a corpore ſeparari non poſſe. Ex altera parte Simplicius, & Commentator, dicunt ad minorem, animam intellectiuam, vt eſt iuncta corpori, pro hoc ſtatu habere propriam operationem. Nam, quando dicitur. Sine phantaſmatibus intelligere nequit, verum eſt, ſi conſideretur, vt imperfecta, & in principio, quia tunc phantaſmatum eget; ſed cum eſt perfecta, & ſingula facta, tunc propriam operationem habet, & ſine phantaſmatibus intelligere valet.

Cæterum hæc ſolutio falſa eſſe videtur, vt ex tex. 3.3. de anima, vbi dicit Philoſophus: Anima intellectiua ſic ſe habet ad intelligibilia, ſicut ſenſus ad ſenſibilia; ſenſus nó poteſt ſentire abſque ſenſibili: ergo nec intellectus vnquam ſine phantaſmatibus intelligere poteſt: igitur ratio Alexandri adhuc vires non amiſit.

Tertio arguunt ex doctrina, tradita tex. 15. vbi philoſophus, declarans ordinem ſpecierum animæ, inquit. Vegetatiua ſine ſenſu inueniri poteſt, vt in plantis; ſed intellectiua inueniri non valet ſine vegetatiua, & ſenſitiua. Si ſic, ergo intellectus eſt mortalis, & a corpore ſeiungi non poteſt; quia ſenſus eſt in corpore, & ab ipſo ſegregari nequit.

Quarto arguunt ex Ariſt. 2. de generatione animalium, c. 3. dicente, Corpus, aut genitura, quod eſt ſemen, principium animalis, partim ſeparari poteſt, vt virtus: partim verò ſegregari non poteſt. Quid vult Ariſt. in his verbis? Ait in ſemine, deciſio a Patre, inuenitur animalis initium; hoc ſemen, & principium ex vna parte ſeinngi valet: ex altera verò ſeparari nequit: ergo Ariſtot. vult, intellectum contineri in virtute ſeminis: ergo de potentia ſeminis educitur, & eſt mortalis.

Quinto: Anima intellectiua conſideratur à Philoſopho naturali: ergo materialis, & corruptibilis; antecedens probatur. Eiuſdem ſcientiæ eſt probare genus, & ſpecies, ex 4. Metaph. t. 2. Sed naturalis conſiderat animam in communi. 2. de anima: ergo & omnes ſpecies animæ aduertit. Probatur minor ex 2. ph. tex. 18. & 2. metaph. text. 1. & 2. vbi dicit philoſophus. Metaphyſica in hoc diſtinguitur a philoſophia naturali, quoniã metaphyſicus conſiderat animas ſeparatas ſecundum eſſe, & conſiderationem. Naturalis verò materiæ annexas ſecundum eſſe, & cognitionem: ergo cum anima intellectiua conſideretur a Naturali, erit materialis, & mortalis.

Quamuis hæc opinio grauiſſimas habeat authoritates, & rationes; tamen (ni fallor) non eſt ad mentem Ariſtotelis, vt ex pluribus locis probabo, in quibus de hac re verba facit philoſophus; Et accipio locum primi capitis lib. 1. de par. animal. Humanæ mentis conſideratio non 600
attinet ad naturalem philoſophũ, quia naturalis naturam conſiderat, vt natura eſt; ſed intellectus nó eſt natura. Ex hac minore ſic cócludit intel-

intellectus non eſt forma materialis: ergo non eſt corruptibilis; antecedens eſt Ariſt. 2. ph. tex. 12. vbi, cũ explicaſſet, naturam dici de forma declarans de qua forma dicatur, reſpondet. Non dicitur de quacumq; forma; ſed de illa, quæ ſeparari non poteſt ſecundum eſſe; ſed ſegregari poteſt ſecundum rationem: Quod repetit etiam text. 13. & 14. eiuſd. 2. phyſicorum. Non enim dicitur de forma, quæ eſt terminus generationis; intellectus non eſt natura per Ariſtotelem, ergo non eſt forma ſeparabilis a materia ſecundum eſſe, & generabilis, & corruptibilis: Nã ſi detur oppoſitum, ſequeretur, intellectum eſſe materialem, quod philoſophus loc. cit. negat. Deinde eodem loco aliam rationem affert ad probandum, quòd intellectus conſiderari non debet quidditatiuè a philoſopho naturali: Namque philoſophus, vt naturalis; nullã formam, a materia abſtractam, aduertit; & ratio in hoc conſiſtit. Philoſophus naturalis non conſiderat abſtractum ſecundnm rationem: igitur multo minus ea aduertit, quæ ſunt abſtracta ſecũdum rationem, & eſſe: Quapropter ibi per hanc dictionem, ſcilicet abſtractionem, infert, animam intellectiuam eſſe abſtractam a materia ſecundum eſſe, & rationem: ergo conſiderari non poteſt a naturali. Alexandrei, vidẽtes hunc locum, conati ſunt exponere illum, dicentes. Quando Ariſtoteles negat, intellectum eſſe naturam, & ſtatuit; eſſe formam abſtractam ſecundum eſſe & ratione, nomine intellectus non percipit intellectum humanum; ſed ſubſtantias abſtractas, quæ non ſunt natura.

Hæc reſponſio Ariſtoteli aduerſatur; nam in ea parte loquitur de intellectu, de quo ipſe mouit dubitationem; Ibi enim quærit, an ad naturalem philoſophum diſputare ſpectet de omni anima; & ait, quòd non, quia non de intellectu. De illo igitur intelligit, de quo mota fuit quæſtio; fuit dubium de intellectu humano: igitur & ſolutio intelligi debet de intellectu humano. Minor probatur ex diſcurſu Ariſtotelis in ea parte. Etenim, cum in lib. de hiſtor. animal. quandam confuſam per modum hiſtoriæ tradidiſſet cognitionem, oportebat tradere cognitionem exactam, quæ cum non habeatur, niſi per intrinſeca principia, ideò conſiderandũ erat, quæ ſint materia, & forma; & quoniam forma animalium eſt anima, iccircò de ea agendum erat; ſed cũ de illa ſit pertractandum, oritur dubitatio, cum anima ſit triplex: vegetalis, ſenſitiua, & intellectiua, nunquid ad naturalem philoſophum pertineat agere de omni anima: ergo manet dubium de anima animalium; Vtrum omnis anima animalium ad naturalem attineat, aut quædam; igitur eſt dubitatio de intellectu humano: ergo & ſolutio erit de intellectu humano; Et dicant quicquid velint, Ariſtotelis ſententia intelligitur de intellectu humano, quem negat eſſe naturã, & dicit eſſe abſtractum: ergo eſt immortalis.

Secundo aduerto locum primi de anima, text. 65. Intellectus eſt quædam ſubſtantia in non corrumpi. tex. autem 66. habet. Intelligere, & conſiderare, marceſcit, quodam interius corrupto; ipſum autem impaſſibile eſt, id eſt intellectus eſt impaſſibilis.

Nunc declaro Ariſtotelem per ſeipſum, ſic dicentem in tertio de anima tex. 20. Intellectus autem ſecundum id, quod eſt ſolum, eſt æternus, & immaterialis. Secundum id,

id, quod eſt, ideſt ſecundum eſſentiam. Et contex. 65. primi de anima habet, intellectus eſt in corrumpi, & in 3. de anima tex. 20. Non reminiſcimur poſt mortem. In primo autem de anima tex. 66. marceſcit intellectus quodam interius corrupto. Quid eſt hoc, quod corrumpitur? in hoc tex. 20. inquit corrumpitur phantaſia, ſine qua nihil intelligit, & hanc concluſionem probat; eſt ſubſtantia in non corrumpi. Si intellectus eſſet corruptibilis, ab ea imbecillitate corrumperetur, quæ eſt in ſene; non corrumpitur in ſene, ideò non eſt corruptibilis. Eadē ratione vſus eſt in 10. de republica, quam accepit Auicenna li. 6. ſuorū naturalium, dicens. Si anima intellectiua eſt corruptibilis: vel proprio, vel alieno malo, ideſt oē, quod corrumpitur, vel per ſe, vel per accidens; per ſe a contrario; per accidens, ad corruptionem ſubiecti; intellectus non eſt corruptibilis à malo proprio, ideſt per ſe; quod probat, quia non habet contrariū; non ex accidenti, quoniam corrumperetur in ſene; & nihilominus non corrumpitur: Quare cum non corrumpatur, nec per ſe, nec per accidens: ergo anima eſt ſubſtantia in non corrumpi. Alexandri ſectatores reſpondent. Quando Ariſtoteles dicit, intellectum eſſe ſubſtantiam in non corrumpi, non loquitur ex propria ſententia; ſed iuxta mentem antiquorum, omnem animam immortalem aſtruentium; nā dicunt. Si inſpiciamus tex. 66. videbimus, Ariſtotelem abſolutè hæc verba non protuliſſe; ſed dixiſſe, intellectus fortaſſis eſt diuinū quid, & impoſſibile; nam dubiè id affirmat: ergo non fuit huius ſententiæ.

Hæc ſolutio non videtur vera; nam Philoſophus id dedita opera faſſus eſt, & non de aliorum ſententia, neque dubiè.

Arguit contra Platonem, dicentem, animam mouere ſeipſam, & cum (poſita diſtinctione motus) probaſſet, non poſſe moueri aliquo motu, in tex. 65. probat, non poſſe ſe mouere motu generationis, & corruptionis; & dicit. intellectus eſt ſubſtantia in non corrumpi: Quare ex propria ſententia eſt locutus; & quamuis dicat fortaſſis. Reſpondeo, ita eſſe locutum, quia id ab eo nō erat adhuc demōſtratū: Vnde in li. 3. de aīa, & in li. de pact. animal. non dixit fortaſſis; ſed aſſeueranter eius immortalitatem fatetur. Præterea in 2. de anima, text. 3. poſita communi animæ definitione, inquit, manifeſtum eſt, animam non poſſe ſeparari a corpore, aut quandam animæ partem, ſi anima diuidi poteſt, ideſt ſi habet partes, ſiue ſpecies; & rationem reddit; nā quædam ſunt partium corporis actus, quædam verò nihil prohibet ſeparabiles eſſe, quia nullius corporis actus exiſtunt.

Primo aduerto illam propoſitionem, inquit, quaſdam animæ partes; format propoſitionem particularem, & non dicit omnes partes; ſed quædam. cum ſeparabiles ſint: ergo anima intellectiua ſeiungi poteſt a corpore; alioquin propoſitionem formaſſet vniuerſalem, dicendo, omnis anima eſt a corpore ſeparabilis; ſed ait, quædam ſunt inſeparabiles; quia ſunt actus partium, & formæ, organo alligatæ; quædam verò ſunt ſeparabiles, quia nullius corporis, ideſt nullius partis corporis exiſtunt: ergo cum intellectus non ſit actus corporis, ſequitur, vt a corpore ſeparari poſſit: Ariſtoteles enim ex eo, quòd forma eſt alligata organo, colligit, non poſſe ſeiungi a corpore; ex eo autem, quòd

non eſt organo alligata, infert, poſſe ſeparari a corpore, Quod ita eſſe probatur ex text. 3. tertij de anima. Rationabile eſt intellectum non eſſe corpori miſtum, quia haberet organum; ecce quod non habere organum concludit, intellectum eſſe immiſtum, & a corpore ſegregari poſſe. Inſuper 2. de generatione animalium cap. 3. eadem ratione vtitur; & p habere organũ probat, vegetalem, & ſẽſitiuam eſſe edductas de potẽtia materiæ; & intellectum, per non habere organum, extrinſecus aduenire. Vegetalis, & ſenſitiua proueniunt a materia, quoniam earum operationes ſunt corpori alligatæ, vt ambulare per pedes, &c. ſola mens extrinſecus accedit, & non eſt educta de potentia materiæ, quia eius operatio non fit per organum, & in text. 11. 1. de anima ait. Quædam inſeparabiles ſunt, quoniam actus corporis exiſtunt; quædam ſeparabiles, quia non ſunt actus corporis, & virtutes organicæ, vt eſt intellectus. Et in primo de anima, tex. 92. Sicut tota aĩa totũ corpus continet; ita vnaquæque pars animæ quamlibet partem corporis continere debet, quod eſt impoſſibile; quia intellectus non eſt applicatus alicui parti determinatæ: igitur cum intellectus non ſit parti determinatus, & organo alligatus, ſeparari põt, ſicut vegetalis, & ſenſitiua, quę ſũt organo alligatę, non poſſunt ſeiungi a corpore. Item, ſi vegetalis, & ſenſitiua, a corpore nequeũt ſeparari, quia ſunt actus corporis, ideſt eductæ de potentia materiæ, quædã verò ſegregari valent, quia non ſunt actus corporis, , ideſt non ſunt eductæ de potentia materiæ; tunc arguo: quando ſunt duæ propoſitiones, quarum altera affirmatiua, altera verò negatiua, de eodem prædicato, & ſubiecto, ſicut prædicatum negatur de altero; ſic affirmatur de altero; quemadmodũ ergo eſſe actum corporis affirmatur de vegetali, & ſenſitiua, negatur de intellectiua; de vegetali, & ſenſitiua dicitur, eſſe actum corporis, ideſt informare corpora: ergo de anima intellectiua negatur. Etenim Philoſophus. 2. de anima, tex. 21. De intellectu verò, & ſpeculatiua potentia, nihil adhuc notum eſt; ſed videtur genus alterum animæ eſſe; & hoc ſolum contingere ſeparari, ſicut perpetuum a corruptibili.

Verum aduertere oportet, philoſophum ibi non comparaſſe intellectum ad corpus, ſcilicet, vt dicamus, intellectum ſeiungi a corpore, vt æternum a corruptibili; ſed hoc ſeparatur ab hoc, ideſt intellectus ſegregatur ab alijs animæ partibus, vt æternum a corruptibili; nam cum in tex. 19. dubium moniſſet, an omnes partes animæ ſint in eodem loco, an ſeparentur loco; & determinaſſet, aliquas inuicem nõ ſeiungi loco; ſed eſſe in eadem ſede, dicit in contex. 21. De intellectu autem, & ſpeculatiua potentia, nõ ita manifeſtum eſt; videtur autem aliud eſſe animæ genus; & ſic ibi probat, intellectum ſeparari ab alijs animæ partibus, vt æternum a corruptibili. Inſuper conſidero tex. 6. lib. 3. de anima, vbi philoſophus proponit hanc concluſionem. Vnde neque rationabile eſt eſſe miſtũ; quam duplici probat fundamento; Primo, quia ſi eſſet corpori miſtus, eſſet calidus, vel frigidus. Secundo non habet organum: ergo eſt immortalis; nam ſi eſſet mortalis, eſſet miſtus corpori, vel organum haberet. Alexandri ſectatores enixi ſunt illum interpretari; ſed tamen inter ſe ſunt diſcordes.

Quidam enim predicatum huius propoſitionis conſiderant; aliqui verò

verò ſubiectum; prædicatum. Intellectus non eſt cum corpore miſtus. Scotus, & Pomponatius dicunt, per non eſſe corpori miſtum, non intelligit, non eſſe eductum de potẽtia materiæ; ſed non eſſe organicum. & organo alligatum; quare ex horum ſententia propoſitio eſt ſic intelligenda. Non eſt cum corpore miſtus, ideſt non eſt organicus, cũ hoc ſtat tamen, vt ſit de potentia materiæ eductus. Simon Portius ex altera parte conſiderat hanc propoſitionem quò ad ſubiectum, & ait Ariſtotelem per intellectum, nõ percepiſſe ſubſtantiam animæ intellectiuæ; ſed eius potentiam, quæ eſt qualitas de ſecunda ſpecie qualitatis, quæ eſt ſubiectum huius qualitatis, educta de potentia materiæ. Vtraque reſponſio veritatem includere non videtur; & primo illa Scoti, & Pomponatij; nam ſi eſſet vera, Ariſtoteles probaret idem per idẽ. Namque accepit hanc concluſionem. Intellectus non eſt cum corpore miſtus, & eam probat per non habere organum: ergo ſi per non eſſe miſtum cum corpore intelligit non habere organum: igitur idem per idem probat; nam per non habere organum concludit, non eſſe miſtum, quod eſt abſurdum.

Confirmatur per eundem contex. Si intellectus eſſet cum corpore miſtus, eſſet calidus, vel frigidus; ſed non eſt qualis. Nunc ſic arguo. Si intellectus de potentia materiæ eſſet eductus, ſequeretur, eſſe calidum, vel frigidum, quia id pẽdet ex temperamento primarum qualitatum, quibus forma materialis proprium temperamentum in materia requirit, quo mediante cõſeruatur, & dicitur Qualis, quia pẽdet ex temperamento primarum qualitatũ. Si Portij reſponſio eſſet vera, Ariſtoteles in lib. 3. de anima non declaraſſet prædicata animæ intellectiuæ, & eius eſſentiam, vt philoſophus naturalis poteſt; ſed ſola accidentia, quod eſt contra Ariſtotelem primo de anima, text. 3. Inquiramus ſubſtantiam animæ, & eius proprietates.

Probatur conſequentia: namque in 3. de anima, a 1. text. vſque ad octauum, declarat intellectum poſſibilem; & dicit eſſe abſtractũ, & non miſtum corpori; nam ſi intellectus poſſibilis eſſet qualitas animæ: ergo Ariſtoteles explicuiſſet qualitatem animæ, & accidentia eius, declarando intellectum poſſibilem; quomodo igitur ſatisfecit intentioni propoſitæ in tertio contex. primi de anima?

Dicendum eſt ergo intellectum poſſibilem eſſe ſubſtantiam animæ, non eductum de potentia materiæ, quia organum non habet. Deinde conſidero context. 15. 3. de anima, vbi volens declarare, intellectum non tantummodo eſſe intelligibilem; ſed etiam intelligentem, ait. In ſeperatis a materia idẽ eſt intelligens, & intelligibile; ſed intellectus eſt ſeparatus: ergo. Tunc dico, aut ſeparatum eſſe accipitur in maiori, ſicut in minori; verum in maiori accipitur pro eſſe, quod nõ eſt eductum de potentia materiæ, quia motores ſunt mouentes, & intelligẽtes; ergo ſunt abſtracti, ideſt non ſunt educti de potentia materiæ: igitur eodem quoque modo ſumitur in minori pro non eſſe eductum de potentia materiæ: nam ſi aliter in maiori, & aliter in minori accipiatur, tunc ratio eſſet in quatuor terminis, & nihil concluderet: ergo per ſeparatum a materia Ariſtoteles intellexit, non eſſe eductum de potentia materiæ. Præterea text. 16. dicit. In habentibus autem materiam, quod eſt poten-

tia

tia intelligibile,non eſt intelligens; Vt nexus habeatur huius text. cum ſuperiori, aduertat, in habentibus materiam, quod eſt potentia intelli gibile,non eſt intelligens; & formæ ſunt intelligibiles, non intelligentes,eò quod ſunt materiales:ergo ſi intellectus eſt eductus de potentia materiæ, eſt materialis, & non erit intelligens; Conſequentia valet, quia dicit philoſophus, quæ de potentia materiei educunrur, ſunt potentia intelligibilia, non intelligentia. Inſuper in text. 19. volens probare attributa, ad intellectum agen tem attinentia,aſſerebat,eſſe impaſſibilem, & immiſtum poſſibilis intellectus, qui non eſt ita præſtantior, vt agens, eſt immiſtus: igitur tanto magis intellectus agens, qui eſt perfectior,eſt immiſtus,& ſeparari poteſt.Modo hi termini eodem pacto accipi debent in conſequenti,ſicut & in antecedenti;conſequēs eſt hoc,intellectus eſt immaterialis, & ſecundum Alexandrum hi termini denotant immaterialitatem, & æternitatem: Quare dico, intellectus poſſibilis, eſt ſeparatus, immiſtus,& æternus: ergo etiam intellectus agens erit immiſtus, & æternus Nam ſi in antecedēte iſti termini,per non eſſe organicum; in conſequenti autem per non eſſe eductū de potentia materiæ,hæc conſequētia eſſet nulla,quoniam concludere nō poſſet, intellectum agentem eſſe immaterialem, quia per formā corruptibilem nō poteſt cōcludi,intellectum agentem eſſe æternum,& nō eſſe eductum de potentia materiæ: Vnde ſumma rationis in hoc conſiſtit,vt Ariſt.demonſtrauerit,intellectum agentem eſſe immaterialem, & æternum per intellectum poſſibilem;ergo intellectus poſſibilis eſt ab ſtractus,& immaterialis. His accedit tex.20.cum enim dixiſſet in con tex.19.intellectum agentem eſſe im miſtum, concludens inquit in 20. Intellectus ipſe ſolum ſecūdum id, quòd eſt immaterialis,exiſtit imma terialis, & æternus, ideſt ſecundum ſuam eſſentiam; quaſi dicat,per illa attributa non eſſe miſtū, & materialē,ſed immaterialē. Vt huic quæſtioni finem imponam, tandē examino illum locum.lib.2.de gen.anim c.3. Sola mens extrinſecus accedit,& ſola quid diuini habet:ergo non educitur de potentia materiæ. Alexandræi conueniunt inter ſe in concluſione, ſcilicet animam intellectiuā eſſe mortalem; diſſentiunt autem inter ſe, exponendo locum adductū. Alexander enim in paraphraſi de anima cap. de intellectu agente ait, Ariſtotelē non intellexiſſe de mente humana; ſed de intellectu agente,qui eſt Deus.

Verum hæc ſolutio eſt falſa, vt etiam ſupra demonſtraui; nam Ariſtoteles mouet quæſtionem de men te humana, & dicit tres eſſe ſpecies animæ, ſcilicet vegetalem, ſenſitiuam,& intellectiuam. Dubitat poſtea, cum omnes animæ ſpecies extrinſecus accedant,vel intrinſecus, innaſcantur, ideſt educantur de potentia materiæ, aut tertiò aliquæ extrinſecus accedant,aliquæ non;ideò Ariſtoteles de Deo non dubitabat, quia de hoc nemo ambigebat. Simon Portius videns, allatam ſolutionem non eſſe veram, ita reſpondet, quòd Ariſtotelis dictum non intelligitur de ſubſtantia animæ; ſed de operatione, quæ extrinſecus accedit.

Cæterum hæc reſponſio non eſt vera, quoniam de eo eſt ſolutio, de quo eſt dubitatio; ſed dubitatio eſt mota de anima, & non de operatione.

Præterea,ſi id verū eſſet ſequeret̃ philoſophū probaſſe idē per idē, nā

ſi ſola mens extrinſecus accedit, quia eius operatio non pendet a corpore, modo ſi per mentem intelligit operationem: ergo probabit idem per idem', ideſt operationem non dependere a corpore, quia operatio non pendet a corpore. Pomponatius autem, percipiens, hunc locum non poſſe intelligi de Deo, nec de operatione; ſed de anima intellectiua, dicit, quod Ariſtoteles loquitur de anima intellectiua, nihilominus verè non intendit, vt non educatur de potentia materiæ; ſed non ita educi apparet, quãuis de potentia materiæ re vera educatur.

Hæc ſolutio non eſt probanda; Etenim cum aliqua difficultas maximi momenti diſcutienda proponitur, realiter, & verè ſolui oportet; hæc autem dubitatio eſt maximi ponderis, ideo illa reſponſio non eſt vera, nam quotieſcumque ſunt duæ propoſitiones de eodẽ prædicato, quarum altera eſt affirmatiua, & altera negatiua, ſicut prædicatũ affmatur in affirmatiua, negari debet in negatiua; modo hic ſunt duę propoſitiones; altera affirmatiua, quæ eſt, Vegetalem, & ſenſitiuam intrinſecus naſci, & de potentia materiæ educi; & altera eſt, intellectum non educi: ergo non educi de potentia materiæ, de ipſa anima intellectiua negari oportet; quare ſicut propoſitio affirmatiua verè intelligitur: ſic & negatiua intelligi neceſſe eſt; & non ſecundum quendam aſpectum. Vnde iuxta doctrinam Ariſtotelis, anima humana eſt immortalis. Hanc veram ſentẽtiam grauiſſimi Viri ſuſtinuerũt, vt Theophraſtus, qui viua voce audiuit Ariſtotelem ita docentem; vnde ſolus ipſe de hac re fidẽ facit, Simplicius, Themiſtius, Ammonius, Commentator. Io. Gramm. D. Thomas; ex Modernis Sueſſanus, Ioan. Picus Mirandulanus, & Antonius Bernardus Mirandulanus, libro de euerſione ſingularis certaminis. At, licet hi grauiſſimi interpretes conueniant in conclusione, ſcilicet animam intellectiuam eſſe immortalem, inter ſe tamen diſſident. D. Thomas, & ſectatores, eam ponunt æternam a parte poſt, non a parte ante, & incipere cum corpore, quia meritò, & verè tenent eſſe informantem, & non aſſiſtentem: Ex altera vero parte Plutarchus, Simplicius, Ioann. Grammatic. & Auerr. dixerunt, eam eſſe æternam a parte ante, & a parte poſt; quorum opinio magis conſona videtur Ariſtoteli, quoniam iſti termini conuertuntur apud eũ. Incorruptibile conuertitur cum ingenito; incorruptibile enim eſt ſemper ens, & ingenitum: Vnde in via Ariſtotelis ſuſtineri non poteſt, vt aliquid ſit æternum a parte poſt, & ſit genitum; ſed bene, & verè, in via religionis Chriſtianæ; quia aliquid poteſt eſſe æternum a parte poſt, quoniã creatum, vt anima humana, & non a parte ante. Qua autem via, & methodo Ariſtoteles cognouit hanc concluſionem?

Reſpondetur duplici methodo 601
hanc couclusionem percepit. Primo ex hoc principio. Anima intellectiua intelligit oĩa: ergo nõ eſt cum corpore miſta, ſed abſtracta, & immaterialis, vt tex. 4. li. 3. de aĩa. Intellectus cognoſcit oĩa: ergo eſt immiſtus, & ĩmaterialis, & denudatus ab oĩb. formis intelligibilib. qm̃ intus exiſtens prohibet extraneũ. Quia ſicut oculus, flauo colore reſperſus, oẽs colores vt flauos percipit, ita intellectui contingeret; vñ intellectus eſt ſpura potẽtia ad oĩa intelligẽdũ; Vt tex. 5. 3. de anima. Ex eodem principio in text. 6. deducit aliud: Vnde rationabile eſt, intellectum nõ eſſe

corpori

corpori miſtum, quoniam omnia intelligit, ergo denudatus a corpore; nam ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, quoniam ſi eſſet corpori miſtus, nõ intelligeret omnia, & organum haberet, ut dicitur in tex. 6. Si haberet organum, læderetur a vehementi intelligibili, vt aſſerebat in contex. 7. & declarando diſcrimen inter ſenſum, & intellectum, ſenſus offenditur a vehementi ſenſibili, quia habet organum, intellectus verò non; quoniam nõ habet organum; namque ſi læderetur ab immoderato intelligibili, non poſſet intelligere, ſicuti ſenſus ſentire non poteſt; de primo igitur ad nouiſſimum, ſi intellectus eſſet corpori miſtus, haberet organum; ſi ſic, læderetur a vehementi intelligibili, ergo nõ intelligeret omnia intelligibilia.

Verum obijcere poteſt, ſi ex hoc principio probaret, intellectum eſſe ſeiunctum a corpore, tunc committeret circulum, quẽ reijcit primo poſter. cap. 6. Nam ex hoc principio, quòd intellectus intelligit omnia, deducit, eum eſſe ſeparatũ a corpore, & tamen tex. 15. 3. de anima ex eo, quòd intellectus eſt ſeparatus, probat, quòd eſt intelligens omnia, ergo committeret circulũ. Reſpondetur non admittere circulum, ſi rectè proceſsus examinetur; nam in primo proceſſu textus quarti, & ſeptimi, non probat per intelligere, abſolutè intellectum eſſe ſeparatũ, quia dicit intellect⁹ intelligit omnia, ſiue coniuncta materiæ, ſiue ſeparata; & hinc colligit, eſſe rationabile, eum eſſe a corpore ſeiunctum; in tex. autem 15. nõ concludit ex eo, quòd eſt ſeparatus, vt omnia intelligat; ſed bene, quòd eſt intelligens. Poteſt & alio modo reſponderi, Ariſtotelem in primo proceſſu probare, intellectum eſſe a corpore ſepataratum, quoniam omnia intelligit; & iſte proceſſus eſt a poſteriori, & ab effectu, ſiue a ſigno, quoniam intelligere eſt ſignum, vt intellectus ſit immaterialis, quia vt dicit in tex. 16. forma immaterialis eſt intelligibilis, & non intelligens. Quãdo autem in tex. 15. ex eo, quòd eſt ſeparatus, infert, omnia intelligere, ille proceſſus eſt a cauſa ad effectum; nam, cauſa inuẽta, poſſumus deinde progredi a priori; modò, eſſe immaterialem eſt cauſa, vt ſit intelligibilis, & intelligens.

Secunda via eſt, qua in immortalitatem, & æternitatem humanæ mentis ex dependentia operationis a corpore extrahitur, non dico ex dependentia phantaſmatis a corpore; ſed ex independentia a corpore ſubiecto, tanquam ab organo. Hac via vtitur 2. de gen. anim. cap 3. vbi ex hoc principio, quòd operatio animæ intellectiuæ non communicat cum corpore, humanam mentem de potentia materiæ non educi; ſed extrinſecus aduenire infert: vnde ex hoc principio operationẽ vegetalis, & ſenſitiuæ dependere a corpore, infert, eas deduci ex potentia materiæ. Sic per contrarium, cum operatio humanæ mentis non communicet cum corpore, ſequitur, vt non educatur de potentia materiæ, ergo a materia ſeiuncta; & hoc eſt principium, & radix sm̃ viã noſtram, videlicet independentia huius operationis a corpore eſt prima radix, qua deducitur modus productionis animæ intellectiuæ, quo [illegible]et deuenimus in cognitione [illegible]is immortalitatis, & in cognitio[illegible] modi exiſtendi in corpore ab eo[illegible]

Nam Ariſtotel. ibi inquit; operatio intellectus non pendet a corpo

re,ergo extrinſecus accedit,& non intrinſecus naſcitur, & non educitur de potentia materię.

Declaratur poſtea tempus; Vtrũ incipiat cum ſemine, & corpore,& dicit. operatio intellectus a corpore non dependet, ergo non incipit cum corpore,ergo non perducitur ab agente naturali, & non educitur de potentia materiæ,vt forma Leonis,& equi.Hinc etiam apparet modus exiſtẽdi in corpore. Quomodo autem intellectus ſit in corpore, aut vt forma,an vero vt aſſiſtẽs, ſic deducitur; operatio animæ intellectiuæ non dependet a corpore, ergo non educitur de potentia materiæ,ergo non incipit ſimul cum corpore; & non eſt forma informans; nam ſi eſſet informans, incipit neceſſario cum corpore,quoniam forma informans non præcedit id, cuius eſt forma, ergo eſt forma aſſiſtens; ex hoc etiam principio ſoluitur illa dubitatio, mota ab Ariſtol. 2.de anima tex.11.quando dicebat. Quædam animæ partes ſunt inſeparabiles, quædam verò ſeparari poſſunt; poſtea addit; An verò ſint ſicuti nauta nauis, poſterius declarabitur, quod fecit poſtea in tertio de anima tex.6. dicens, intellectus intelligit omnia, ergo eſt ſeparatus a corpore;Si non eſt miſtus cum corpore,ergo non eſt forma informãs, igitur eſt forma corporis, vt nauta nauis.

Hanc concluſionem vſque ad radices tandem reſoluit ſecundo de gen.anim.c.3.dicens, operatio animæ intellectiuæ non pendet a corpore, ergo non educitur de potentia materiæ,igitur non incipit nouiter,ergo non eſt forma informans; ſed actus corporis, ſicuti nauta nauis;ſic è contra oſtenditur, vegetalem, & ſenſitiuam eſſe eductas de potentia materiæ;quia operatio earum pendet a corpore,ergo educũtur de potentia materię,igitur cum corpore incipiunt, & illud informant,& ſunt materiales. Cæterum petere valet, ſi duplici hac methodo probatum fuit, animam intellectiuam poſſe ſeparari a corpore,ergo & ſubſtantiæ ſeparatæ non ſolũ probari poſſunt ex motu locali, vt volebat Auer.12.metaph.com.5.& 6.ſed etiam alia via, videlicet quia intelligunt, vel earum operationes non pendent a corpore, igitur alia via oſtendi poſſunt contra Auerroem.

Reſpondetur ſubſtantias ſeparatas dupliciter conſiderari poſſe: vno modo in genere; & hoc pacto non vna methodo cognoſci poſſunt: alio modo, vt ſunt motrices corporum cœleſtium; & hoc pacto tantum vnico medio, ſ.motu locali probari poſſunt;nam ita animaduerſæ cognoſci non valent ex eo, quòd omnia intelligant, quia eſt ignotũ, an intelligant. Minus ex ſecunda via, ſcilicet ex independentia operationum a corpore;nam id non eſt manifeſtum, ſcilicet an intellectio ſit independens a corpore: Quare his principijs vti non valemus; ſed motu locali,& circulari,q. eſt æternus, ergo motor, mouens motu circulari æterno, eſt æternus igitur a ſubiecto ſeparatus; & de his loquẽs Auerroes,rectè cõcludit.Verba aũt faciens de anima intellectiua, humano corpori iuncta, non ait, cognoſci ex motu locali;quoniam anima intellectiua eſt immobilis, & non eſt principium proximum motus localis,vt 3.de anima tex.48. Et ſi eſſet in tempore æterno, non moueret, igitur ex æternitate localis motus ęternitas eius oſtẽdi nequit.

Ad primũ reſpondetur,examinãdo

do locum, ſcilicet, quædam partes animæ ſeparari non valent a corpore, quia ſunt corporis actus, & corrumpuntur cum corpore, ergo forma, quæ eſt actus, eſt inſeparabilis. Ex eodem etiam contex. intelligitur propoſitio de forma, quæ eſt actus determinatæ partis, ideſt educta de potentia materiæ, & forma informante; Quod probo ita eſſe ex Ariſtotele ſeipſum declarante. Quædam (inquit) partes ſunt a corpore ſeparabiles, quia ſunt actus quarundam partium, & non dixit actus abſolutè; ſed indeterminatè; forma igitur educta de potentia materiæ, ſeparari nequit. E contra verò, quędam ſunt ſeparabiles, quia nullius corporis actus exiſtunt. Cõfirmatur 2. de gen. anim. cap. 3. Principiorum, quæ habent operationẽ, dependentem a corpore, impoſſibile eſt ſeparari ab eo, ideſt quæ ſunt eductæ de potentia materię ſeiungi non valent, quia ſunt actus corporis: Quæ autem non habent operationem, dependentem a corpore, ſeparari queunt; quia ſunt actus corporis, vt nauta nauis. Ad formam argumenti reſpondetur declarando antecedens, videlicet actum duplicem eſſe: informantem, & aſſiſtẽtem; anima eſt forma aſſiſtens, & ideò ſeparari poteſt.

Ad rationem Portij reſpondet D. Thomas, animam intellectiuam dupliciter conſiderari poſſe: vno modo abſolutè, & ſecundum eſſentiam; alio modo ſecundum rem reſpectiuam; in quam ſententiam videtur ire Themiſtius dicens. Intellectus, vt intellectus, differt ab intellectu, vt anima. primum eſt abſolutum, ſecundum reſpectiuum. Si anima abſolutè animaduertatur, non eſt de ratione ipſius, vt ſit actus; ſed benè vt dicit reſpectum: Vnde cum corpus corrumpitur, ratio animæ corrumpitur, quæ eſt illa relatio ad corpus, remanet autẽ anima, vt ſubſtantia eſt, ſecundum ſuam eſſentiam; ſicuti corrupto filio, corrumpitur pater vt pater, nõ vt Andreas. Secundo reſponderi poteſt, diſcutiendo minorem proſyllogiſmi; nam de ratione animæ intellectinæ eſt, vt ſit corporis actus, & alio modo eſt neceſſe, vt ſit corporis actus, ſi referatur ad orbem adæquatum, qui orbis eſt tota ſphæra humana; namque, vt reſpicit hunc, vel illum, hoc eſt ſecundario. Dicimus enim de ratione animæ eſſe, vt ſit corporis actus in communi; & ſicut materia prima ſeparari non poteſt a forma in communi; ſed bene ab hac, vel illa forma: ſic anima intellectiua ſeiungi poteſt ab hoc, vel illo corpore, non tamen a corpore in communi.

Verum poſcere valet, quo tendat hæc anima, cũ a corpore ſeparatur. Reſpondeo ſecũdum veritatem (vt infra patebit) ad diuerſa loca perducitur, ſecundum verò Ariſtot. dico, remanere in alijs indiuiduis, relinquendo corpora corrupta.

Ad aliam rationem Portij reſpõdetur, ſi anima conſideretur ſecundum eſſe abſolutum, eſt falſum, nõ poſſe definiri, quia abſolutè dicam, eſſe actum purum, & ſeparatam ſubſtantiam; ſed vt habet habitudinem ad corpus, ſecundum hunc reſpectũ definiri nequit abſque corpore. Secundo, reſpondetur: anima intellectiua ſine corpore definiri nõ põt in communi; & ſic nõ poteſt ſeparari a corpore in communi; ſed benè definitur ſine corpore particulare; ideò ab hoc, & illo corpore ſeiungi valet. Ad vltimam confirmationem dicitur, Ariſtotelem loqui indefinitè, & ly anima accipitur pro vegetali, & ſenſitiua.

Ad ſecundam rationem Alexan-

Digitized by Google

dri pro ſolutione aduertat; animam intellectiuam habere duplicē operationem, dupliciter intelligi poteſt; vno modo, vt habeat propriam operationem, ideſt non depē dentem a corpore, vt a ſubiecto, ideſt organo. Secundo, vt habeat propriam operationem, quæ non depēdeat a phantaſmatibus, vel ab aliquo exiſtente in corpore, ideſt non dependeat a corpore ſubiectiuè.

Cum ergo dicitur animam non habere propriam operationem, ideſt dependētem a phantaſmate ſubiectiuè, ideo ſeparari poteſt; & anima, cuius operatio pendet a corpore, vt ab organo ſeiungi non poteſt, vt vegetalis, & ſenſitiua: ſed contra arguit Pomponatius, quia Ariſtot. primo de anima?tex.12. intelligere, aut eſſe in phantaſia, aut non ſine phantaſia affirmat; & quodcumque detur, anima ſeparari non poteſt a corpore: ergo ſi intelligere non pōt ſine phantaſmate, ſequitur, vt ſeiungi non valeat, quamuis habeat propriam operationem. D. Tho. reſpondit, animam intellectiuam habere propriam operationem in altero ſtatu, & nō in hoc. Verū iſte modus non admittitur a philoſophis. Dicamus igitur quod ad animæ immortalitatem demonſtrandum, eſt ſatis, vt habeat propriam operationem obiectiuè. Ad Ariſtotelem: Si intelligere non eſt ſine phantaſmate: ergo ſeparari non poteſt a corpore. Reſpondetur nequit ſeiungi a corpore in communi, non autē vult dicere per non eſſe ſeparabilem, eā eſſe mortalem; rectè. n. acciperetur, non poſſe ſeparari per eſſe mortalē; ſi haberet operationē a corpore, vt a ſubiecto, & organo dependentem.

Ad tertium reſpondetur, intētio Ariſtotelis eſt declarare ordinem partium animę; videlicet vtrum omnes partes reperiantur in ſingulis; & dicit, quòd non. Nam in animalibus reperitur vegetalis, & ſenſitiua; non tamen intellectiua; ſed vbi eſt intellectiua, neceſſariò eſt etiam ſenſitiua, & vegetalis; ideò Ariſtoteles non loquitur de immortalitate animæ; ſed de exiſtentia animarum, vel potentiarum in ſubiectis: & ait. Senſus poteſt ſeparari ab intellectu, vt in quibuſdam animalibus dat̃ ſenſus, & non intellectus; in homine autem datur ſenſus cum vegetali: Etenim ſic loquitur. Intellectus non poteſt eſſe ſine ſenſu; quare Simon Portius non rectè educit ſuam intentionem.

Ad quartum reſpondetur illa virtus, quæ continetur in ſemine, poteſt dici cauſa vegetalis, ſenſitiuæ, & intellectiuæ, non vniuocè, ideſt ſecundum eandem rationem, ſed æquiuocè, ideſt ſecundum diuerſam rationem; nam in ſemine reperitur cauſa animę intellectiuę extrinſecè, non intrinſecè. Extrinſecè dico, quoniam virtus illa, quæ continetur in ſemine vegetalis, & ſenſitiuæ animæ, præcedit animam intellectiuā, & dicitur quodammodo virtus animæ intellectiuæ, quia mens humana vniri non poteſt corpori, niſi præceſſerit imaginatiua, quæ eſt quoddam vinculum, animam intellectiuam concernens; & ſic vegetalis, & ſenſitiua eſt diſpoſitio ad animam intellectiuam introducendā, vt ſic dicitur cauſa animæ intellectiuæ in eſſe, nō tamē intrinſecè; ſed extrinſecè: quare, cum dicit, in ſemine reperiri virtutē animæ intellectiuæ, extrinſecè intelligitur, ſcilicet, vt ſit cauſa vnionis intellectiuæ cum corpore.

Cauſa autem, quæ reſidet in ſemine, profectò eſt cauſa intrinſeca vegetalis, & sēſitiuæ, quæ per ipsā cauſam educūtur de potentia materiæ.

At petere valet. Quæ eſt cauſa ha

rum

rum partium animæ, quæ reperitur in ſemine? Ariſtoteles aſſerit, eſſe calorem, qui in proportione reſpondet elemento ſtellarum ſcilicet calori cœleſti. Nam, ſicut calor cœleſtis generat, & hæc ſemina inferiora reddit fœcunda: Sic calor fœcundum facit ſemen, & fertile, & eſt cauſa, vt anima vegetalis, & ſenſitiua educantur de potentia materiæ; ideò dicit, in quantum generat, calor iſte intrinſecus proportione ei reſpondet: Eodem modo ille locus eſt intelligendus, ſcilicet, omnis anima continetur potentia in ſemine, ergo intellectus pendet a ſemine. Reſpondetur hunc modum potentiæ non eſſe vniuocum; nam alio modo vegetalis, & ſenſitiua continentur in ſeminis potentia, & alio pacto anima intellectiua; quoniam vegetalis, & ſenſitiua continentur in potentia actiua caloris, & intrinſecè; intellectiua verò extrinſecè.

Ad quintum: Perpendo antecedens; Nam, ſi illa propoſitio intelligitur quidditatiuè, vt ſit ſenſus. Forma, quæ a naturali conſideratur, ſecundum eſſentiam eſt mortalis, nō conceditur antecedens; quoniam forma ſecundum eſſentiam non aduertitur a philoſopho naturali, vt elicitur ex Ariſtotele primo phyſ. text. vltimo, vbi cum dixiſſet, tria eſſe principia: materiā, formam, & priuationem, inquit egimus de materia, modò agendum eſt de forma. Forma duplex; alia materialis, alia verò immaterialis, philoſophus loquitur de illa forma, quæ poteſt ſeparari, quæ, & quot ſint, a primo Philoſopho animaduerti debent. De formis autem generalibus, & corruptibilibus poſterius dicetur. Et 2. ph. tex. 26. vbi quærit, vſque ad quem terminum philoſophus debeat conſiderare formam, reſpōdet vſque ad formam materialem.

Quid autem ſit forma ſeparata, & a primo philoſopho conſiderādū: ergo forma ſeparata aduertitnr a naturali philoſopho quò ad prædicata extrinſeca, ſicut & primus motor a primo philoſopho, ideſt a metaphyſico, ſecundū eſſentiam animaduertitur; a naturali aūt quò ad prædicata extrinſeca, ſcilicet quatenus motu æterno mouet: Vnde, cum anima intellectiua conſideretur quò ad prædicata extrinſeca, dicere non debemus, eſse mortalem. Quòd autem anima intellectiua non animaduertatur a philoſopho naturali, quò ad quidditatem, teſtis eſt philoſophus primo de part. anim. cap. 1. vbi proponit, an conſideratio omnis animæ, ad philoſophum naturalem ſpectet, equidem reſpondit, quòd non, quia non tractat de anima intellectiua, quoniam non eſt natura, remanet igitur concluſio. animam humanam eſse immortalem, quæ varijs, ac diuerſis nominibus appellatur; Nam ſecundum diuerſa officia ſortitur nominum varietatem. Dicitur anima, inquantum communicat corpori vitam. Factus eſt homo in animam viuentem, ideſt vitā corpori dantem: animus nominatur dū vult: ratio dum rectè diſcernit, ac iudicat: mens dum ſcit: dicitur ſpiritus, quia virtutem immaterialem, intellectiuam, & diuinam tribuit, & maximè poſt mortem, quoniam communicabit corpori immortalitatem. Moriente autem homine deſinit informare partem poſt partē; non enim ceſsat informare materiam, ſibi ſubiectam, niſi diſpoſitio ipſius, quam requirit ad operationes, ſit a contrario corrupta. 602 Gen. 2.

Cum autem corruptio reperiatur primo in partibus remotioribus a corde, in quo eſt fons virtutis vitalis, vt patet, deſerit partem poſt partem: nam morientium pedes

Primo, inueniuntur frigidi, ſpiritibus caloris deſtituti, deindè manus, & deinceps cætera membra, igitur ſignum eſt manifeſtũ, quòd anima, moriente homine, ceſſat informare partem poſt partem ſucceſſiuè.

CAP. XCV.

De exitu animarum à corporibus; & de illarum particulari iudicio.

CVm anima deſinit corpus informare, eſt difficultas, ad quã poſitionis differentiam perducatur, an ſurſum vel deorſum: dextrum, vel ſiniſtrum petat locum; an ante vel retrò. Videtur primo aſpectu ſuperiora loca aſcendere, attamen ex Dei mãdato ab Angelis bonis, ſeu malis, ad diuerſa loca deducuntur, prout in hac vita bona, vel mala geſſerunt; & deduci poſſunt ad diuerſa loca ſecundum intellectum, aut ſecundum affectum. Nam, ſi loquamur de tranſmutatio
603 ne ſecundum intellectum, Platonici reſpondent, corpus eſſe quaſi carcerem animæ, impedientem fœlicitatem, quæ conſiſtit in perfecta cognitione, quam ſecundum ſe in ſua puritate nata apta eſt habere; & ſic anima, dum a corpore ſeparata reperitur, maximè ob perfectam cognitionem lætatur, ſicuti in carcere poſitus gaudet, ſi ab eo, ſibi graui, & obſcuro, in libertatẽ vendicatur. Ideò dicunt, in anima, a corpore ſeiuncta, non derelinqui appetitum, vel inclinationem redeundi ad proprium corpus; & propter hoc multi philoſophorum reſurrectionem mortuorum, vt incommodam è medio tollebãt; quia, per eã a perfectiori cognitione animas, a corpore ſeparatas, impediri credebant. Theologi, quantum ad tranſmutationem ſecundum intellectũ animæ ſeparatæ, dicunt cum Platonicis, exitus animarum de corporibus, relictarum ſuis naturalibus, eſt quaſi receſſus de regione caliginis, vel diſceſſus de vmbra, ad lucẽ clariorem; ſed non quia exeunt de corporibus, earum cognitionem impedientibus; Verum, quia intrãt modum cognoſcendi intellectuum ſeparatorum; non autem quantum ad omnia completum, cum anima ſit ſpecies infima in genere intelligentiarum; & dixi merito, animas ſeparatas nõ conſequi plenum modum cognoſcendi intelligentiarũ ſepararatarum; nam ſi haberent, mox a corporibus ſeiunctæ, omnia ſcirent, ſicut Angeli. Theologi autem non concedunt Platonicis, animas ſeparatas non habere inclinationẽ ad propria corpora, quoniam a perfecta cognitione impedirentur, quia non eſt verum. Etenim animæ beatorum in corporibus proprijs aſſumptis perfectiorem habebunt cognitionem, vt infra oſtendam. Nec volunt, eſſe in corporibus tanquam in carcere; namque anima determinat ſibi corpus, tanquam habitaculum maximè aptum. Neque volunt, animam impediri per corpus, quia ſecundum rationẽ ſuæ naturæ eſt perpetua a parte poſt, & quatenus forma ad malum cognoſcendi per corpus naturaliter eſt determinata, ergo illa trãſmutatio ſtatus non eſt cauſa, vt non inclinẽtur ad corpus, ſecũdo modo loqui poſſumus d tranſmutatione animæ ſecundum affectum, an. ſ. immediatè ſeparata a corpore ad triſtitiam, 604
vel gaudiũ, pœnã, aut delectationẽ permutetur. Reſpondetur aĩas malorum, & infidelium immediatè p̃mutationem facere ad triſtitiam, & dolo-

dolo-

dolorē; ratio eſt, quia cum ſpecies rerum in hac vita acquiſitarum, remaneant in anima poſt mortem, in ea quoque errores, & falſæ opinationes, quibus in hac vita decepti fuere, remanent; ſtatim ergo quòd aīa ſegregatur a corpore, conuertens ſe ſuper ſe, & ſuper corpus, a quo ſeiuncta eſt, & ſuper alias res, quæ ad certam diſtantiam circunſtant, vtique multis doloribus, & magnis afficitur triſtitijs, quia non inuenit quæ vana ſperabat. Non.n. collocatur inter ſydera fæliciter iocando, vt aliqui arbitrabantur; non aſcendit ſurſum, vt nonnulli alij putabant; ſed deorſum ad tenebras inferni, igne, & mœrore pleni; & videt, ſe pertrahi ad horrenda ſupplicia patiendum, & præſertim animæ hæreticorū, Iudæorū, infidelium, & fideliū ſuperſtitionibus deditorū, & ſtultè a ſalutari uirtute manifeſtè deuiaſſe videbūt; & animæ illorum, qui illicitis modis ex toto ſe mundi delicijs perditè dederunt, cum magno dolore in mortis articulo ab eis relinqui, veluti animæ iumentorum conſpicient, & miſeri clamabunt. Pro caducis gaudijs meritò ſubijcimur vilibus dæmonib', & eorum deriſionibus, & probris. Anima fidelis, et ipſa habet ſpeciatim multas cauſas dolendi, atque timendi, quia per fidem nouit, ſe ad iudiciū particulare perduci, & ad paradiſum, vel purgatorium, ſiue infernum deduci; quod quidem iudicium moriens animo perplexus expectat: ſecundo qm̄ conſpicit, ſe ante Chriſti oculos indignè veſtitum, & habitibus virtutū carētem. Tertio triſtitiā capit, & peccatorū reminiſcendo, & negligentiarum erubeſcit. Quarto triſtitia afficitur, aīa dum cernit tabernaculū ſuū naturaliſſimum, in quo multas delectationes habuit, vel conſecutura erat, in quo ſcientiarum, & virtutū habitus comparauerat, vel acquiſitura erat, iam habitationi eius redditū ineptū eſſe, atque corrumpendum; dolet quod corpus deſerere, & inde exire cogatur, ſicut qui videt domum, vel veſtem ſibi conueniēter diſpoſitā, eripi, fedari, atque corrūpi; ita vt inde egredi cogatur; dolet pp pœnas finaliter, ad quas in inferno, vel purgatorio luendas veretur adiudicari. Cū igitur aīæ, de corporibus egreſſæ, iudicio particulari iudicētur, petere valet, an fiat a Chriſto corporaliter, an verò ab Angelis, & præcipuè aīarū cuſtodibus.

Rn̄detur, iudiciū eſſe duplex; alterū particulare; alterū verò vniuerſale. Particulare ſic vocatur ob quatuor rationes. Primo quia nō eſt generale oīum ſimul. Secundo, qm̄ non eſt totius hominis; ſed aīæ tm̄. Tertio, quia in illo anima iudicatur reſpectu meritorum, vel malorum, quæ fecit, aut quorū cōmittendi cauſa fuit. Quarto, qm̄ non ad totam pœnā tunc condēnatur. Quantum ad hoc particulare iudicium videtur, Chriſtum corporaliter præſidere cuilibet animæ, egredienti de corpore, iuxta illud. Hic eſt, qui *Act. 10.* conſtitutus eſt iudex viuorum, & mortuorū, & alibi. Pater oē iudiciū *Ioan. 5.* dedit filio. Sed hoc verū eſſe nō ſentio, ſ. Chriſtū corporaliter toties deſcendere de cœlo, quoties aliquis homo obijt; nā ſi ita eſſet, tunc innumeris ferè vicibus ad innumerabilia mundi inferioris loca in quolibet tēporis momento corporaliter deſcenderet, & in pluribus, ac diſtātibus locis ſimul, & ſemel, corporaliter inueniretur; quod maximè eſt abſurdum. Namque innumerabiles quaſi homines in toto mundo moriuntur; & præſertim cum peſtilentia in diuerſis, & longinquis regionibus ſimul viget, vt ſæpe contin-

contingit, propter quòd etiam ſequeretur, Chriſtũ multoties ſimul, & ſemel deſcendendo eſſe in pluribus, & diſtantibus locis circunſcriptiuè, quod contradictionem implicat; nam accidere poteſt, vt idem inſtans in numero ſit primum inſtans non eſſe mille hominum, ſimul in diuerſis, & diſtantibus locis, morientium.

Quare certò dicendum eſt, Chriſtum corporaliter non deſcendere ad faciendum particulare iudiciũ; ſed eas in cœlo iudicare, & per Angelos ſententiam, ab ipſo latã, mortuis publicari: & probabile eſt etiã, vt Angelus quilibet, animæ deputatus, qui nouit peccata, & merita illius iam mortui, & ex ſuo officio cognoſcit, quomodo, & vbi ſit mortuus homo, ſuæ cuſtodiæ cõmiſſus, & mandari a Chriſto, vt animam, è corpore egreſſam, colligat iam iudicatam, & hinc inde eam diuagari non permitat; ſed illam ad locum, ſibi iuſtè aſſignatum, perducat. In Iudicio autem vniuerſali Chriſtus, corporaliter de cœlo deſcendens, aduenietiudex, & omnes iudicabit; quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt iudex viuorum, & mortuorum.

Cæterum quæret, an a primo inſtanti non eſſe hominis, vſq; ad eius particulare iudicium, interponatur aliquod ſpacium temporis.

Reſpondetur: Quamuis uniuerſaliter, reſpectu omnium animarũ, non ſit concedẽdum aliquanti temporis interuallum inter primum inſtans non eſſe hominis, & iudicium particulare animæ, reſpectu tamen aliquarum animarum aliquod ſpacium cõcedi poteſt ante iudicium, a primo inſtanti non eſſe hominis, ſicut dicitur eueniſſe illi præclaro Doctori, Pariſijs mortuo, qui inter exequias, ibidẽ cõgregatis omnibus doctoribus, & ſcholaribus, vt mortuus eſt, ſe in pheretro erigens dixit: Ad iudicium vocatus ſum. Deinde altera die inquit. Iudicatus ſum; & tertio die concludens ait. Condemnatus ſum: igitur per ſpatium diſtabat concluſio iudicij ab inſtanti mortis illius.

Hinc ferunt, ordinem Carthuſianorum traxiſſe originem, & tale interuallum interponi aliquando, vt ordo diuinæ iuſtitiæ magis appareat.

Secundo, vt anima poſt ſeparationem, a corpore factam, & ſegregata videat quoque in ſtatu eſſendi ſubſtantiarum ſeparatarum quantũ ipſa polleat proprijs viribus, ita vt, niſi in vtroque ſtatu adiuuetur a Deo, cœleſtem fœlicitatem nunquã attingere poſſit, aut alijs de cauſis, ſolum Deo notis. Anima, è corpore egreſſa, & omnium peccatorum expurgatione peracta, ad cœlum empyreum perducitur ab Angelis, vbi in æternum manebit in gloria, quæ præſertim in Dei cognitione perſiſtit.

CAP. XCVI.

De Beatitudine Animarum.

QVæritur, in cuius potentiarum actu animæ reperiatur eius beatitudo.

In hac difficultate primo titulum quæſtionis aperiam.

Secundo, ſententias doctorum referam.

Tertio: Quid ſit tenendum exponam.

Quarto, obiectis ſatisfaciam.

Quò ad primũ ſcire oportet, quod dum quærimus, in quo actu beatitudo reſideat, non eſt quæſtio, vtrũ vltimus finis, reddens hominẽ beatũ, vt res, ſit in actu intellectus, vel volun-

Voluntatis; quia nũquam id aliquis excogitauit, cum vltimus finis, vt res, ſit eſſentia diuina, & non aliquod creatum; ſed intellectus eſt, quo actu dictarum potentiarum ad hunc finem beatificantem obiectiuè, & effectiuè ſimpliciter perueniatur.

Quò ad ſecundum, Scotus in 4. diſtin. 49. qõ. 4. ait, beatitudinem reſidere in actu voluntatis, vt ex D. Auguſtino libro primo de doctrina Chriſtiana c. 6. Summa merces eſt, vt eo perfruamur; frui eſt actus voluntatis.

Probatur primo, beatitudo eſt ſummum bonum; at bonum, quatenus bonum, eſt obiectum voluntatis: ergo.

Secundo: Illud eſt principalius in beatitudine, quod in ea eſt melius: Sed reſpectu obiecti beatitudinis melius eſt diligere, quam cognoſcere; tum quia amor ex perfectiſſimo charitatis habitu emanat; tum tum quia magis vnit, cum dilectio ſit virtus vnitiua.

Tertio: Beatitudo, iuxta Boetium eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus; igitur omne bonum, quod attinet ad beatitudinẽ, cum cedat in eius perfectionem, eſt eius eſſe.

Quarto: Beatitudo eſt collocanda in illo actu, quem Deus a nobis magis exquirit: Atqui Deus amorẽ a nobis magis exquirit, vt Apoſtolus, cum Deum cognouiſsent, non ſicut Deum glorificauerunt. *Rom. 1.*

Quinto: Proemium in illa potẽtia reſidere debet, in qua conſiſtit meritum, vt iuſtitia expoſcit; ſed in actu voluntatis meritum conſiſtit: ergo.

Sexto: Præſtantiſſima operatio eſt attribuenda præſtantiſſimæ potentiæ; At voluntas eſt præſtantior intellectu, quia habet rationem mouentis, & imperantis; & intellectus habet rationem moti, & obedientis: ergo.

Secunda opinio eſt aliquorum, dicentium, beatitudinem conſiſtere eſſentialiter in actibus vtriuſque potentiæ: intellectus, ſcilicet & voluntatis; nam iuxta horum opinionem fruitio in ſua ratione formali duplicem actum includit, videlicet intellectus, & voluntatis; namque fruitio eſt nouiſſima declaratio, & quies, quæ de vltimo fine adepto per intellectum habetur; & quia fœlicitas principaliter in fruitione exiſtit, & ipſa fruitio magis principaliter conſiſtit in voluntate, quam in intellectu; ideo ſecundum iſtos ſequitur, fœlicitatem principalius conſiſtere in voluntate.

Tertia opinio eſt D. Thom. 3. con. gen. c. 1. p. p. q. 12. & 1. 2. q. 3. ar. 4. quã tractant Scholaſtici in 4. diſtin. 49. Probatur, hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum. Beati qui vident quæ vos videtis. Et D. Auguſtinus in Enchirid. c. 5. dicit cuius plena viſio eſt ſumma fœlicitas. Nam in omni motu mobile, quandiu eſt in motu, eſt imperfectum, quia motus eſt actus in potentia, quatenus in potentia. Et, cum eſt in termino, habet perfectionem, ad quam per motum tendebat; ſed tempus fidei eſt velut quidam motus; vnde fideles appellãtur viatores. Per fidem enim ambulamus, & non per ſpem: ergo hoc eſt imperfectum, & durat quouſque Deus attingatur per eſſentiam; At primo attingitur per viſionem: nam ipſa viſio eſt terminus motus fidei: ergo in viſione conſiſtit. Si dicatur, viſionem non terminare fidei motũ: ergo ſequeretur, quod aliquis eſſet viator, & Deum videret; ſi etiam concedatur, eſſe verum, quòd in termino motus eſt Beatitudo; ſed id eſſe verum propter dilectionẽ, quæ ſic

605 *Ioã. 17.* *Luc. 10.* *tom. 3.* *3. ph. t. 6* *2. Cor. 5.*

ſic motum fidei terminat, ſicut viſio, quia eſt ſecum in eodem inſtanti, id non valet; quia, licet viſio, & dilectio, tempore, & duratione ſimul exiſtant, attamen eſt natura prior, quam dilectio; & ſunt actus realiter differentes: Vnde ſi viſio fidei motum non terminaret ſequeretur, quod videns, eſſet viator, quod implicat contradictionem.

Secundo, deſiderium perficitur cum res concupita poſſidetur; nam perfectio eſt in habendo, & non in amando, ſicut qui pecuniam deſiderat, tunc deſiderium ſuum eſt perfectum, cum eam fuerit adeptus; ſed Deus habetur a Beatis per actum viſionis, & non dilectionis: ergo.

Tertiò, ſi beatitudo in actu dilectionis conſiſtit, cum eadem ſit dilectio viæ, & Patriæ, eò quod charitas nũquam excipit, ſequitur, qnod ille, qui eſt in charitate, ſit beatus; eſto quod nũc minus diligat, q̃ tũc; quemadmodum eſt albus, qui minus, & magis eſt albus. Si dicatur, beatitudinem non conſiſtere ſimpliciter in dilectione; ſed in tanta dilectione quanta eſt dilectio patriæ. Contra, aliquis in via habet maiorem dilectionem, quam aliquis in patria: ergo ille beatus exiſteret, quod non conceditur à Scoto.

Quarto, in eo ſtatu beatitudo eſt ponenda, ex quo ſit ſtatus mutatio; At in viſione, & non in dilectione, mutatio ſtatus exiſtit; quia dilectio ibi, & hic eſt eiuſdem rationis, & non viſio: igitur.

Quinto: Tres, & non plures, ſunt voluntatis operationes, ſcilicet amare, deſiderare, & delectari; cõſtat enim per amare non coniungi amato; nam amor eſt ita non habiti, ſicut habiti; nec per deſiderium coniungi deſiderato, quia deſiderium eſt propriè non habiti; nec etiã per delectari, quoniam delectatio efficitur ex coniunctione rei amatæ cum amatore; ſed tamen eam ſupponit cognitam, & intellectam: Vnde cum amor, antequam res dilecta habeatur, ſit eiuſdem generis, ſi vna non coniũgitur, nec etiam poſt; ſed ſubſequitur coniunctionem, quæ per actum intellectus habetur. His ſic conſtitutis, pro ſolutione pono hãc concluſionem. Beatitudo conſiſtit 600
in actu intellectus, delectatio autẽ conſequitur beatitudinem, & eſt cõſummatio illius, eſt D. Tho. 1.2.q.3. ar.4. a D. Auguſtino decerpta 10. Cõfeſſ. c.23. tom. 1. Ad D. Auguſtinum, pro Scoto allatum, reſpondetur per dicta in concluſione, ſcilicet beatitudinis conſummationem conſiſtere in voluntate.

Ad primum reſpondet D. Thom. p.p.q.26. ar.2. ad ſecundum. beatitudinem eſſe ſummũ bonum, & quòd ſummum bonum eſt obiectum voluntatis; attamen obiectum præintelligitur, & præfertur actui voluntatis; vnde beatitudo eſt prius in actu intelligendi, antequam actus voluntatis in ea requieſcat.

Ad ſecundum reſpondetur, delectationem patriæ non eſſe ita bonum, ſicut cognitionem in patria, licet in via è conuerſo ſe habeat. Nã Deus in via immediatè diligitur: ſed mediatè videtur; ideò amor in via eſt melior: verum in patria è contra ſe habet; quia Deus immediatè videtur, & mediatè diligitur; & ratio diſcriminis eſt, quoniam intellectus hic fertur in Deum per ſimilitudinem inferiorem; voluntas autem fertur in ipſum ſecũdum ſe: Et cum dicitur amor vnit, eſt verum de amore viæ; vbi cognitio in vniuerſali eſt principium deſiderandi. Quare deſiderium profundius perſcrutari iubet, non autem ſic in patria.

Ad tertium reſpondetur: Boetius ibi tradere intendit communẽ bea-

titudi-

Digitized by Google

titudinis rationem, ſecũdum quòd dicit Philoſophus, beatitudinem eſſe ſufficiens bonum, ideſt qua conſecuta omne bonum habetur.

Ad quartum reſpondetur, beatitudinem non eſſe per eſſentiam in gaudio; ſed per concomitantiam; quia ad cognitam veritatem ſummum gaudium conſequitur: Vnde potius contrarium cõcludi debet; nam gaudium, perceptum ab intellectu, veritatem præſupponit.

Ad quintum reſpondetur in via magis requiri actum voluntatis ad merendum; ſed in patria è contra ſe habet, quoniam intellectus eſt aptior ad cognoſcendum; ideo maior eſt declaranda, & intelligenda de hac uia, & non de patria.

Ad ſextum reſpondetur, voluntatem eſſe præſtantiorem quantum ad actus imperium, intellectum verò eſſe præſtãtiorem quò ad ſpecificationẽ, & determinationẽ obiecti.

Ad fundamentum alterius opinionis reſpondetur vnum, & idem actum in parte intellectiua, & affectiua principaliter eſſe non poſſe; & cum dicitur fruitionem eſſe delectationem nouiſſimam vltimi finis, per intellectum adepti, & principaliter fœlicitatem conſiſtere in fruitione, reſpondetur fruitionem dupliciter ſumi poſſe: vno modo formaliter; & ſic eſt actus voluntatis; alio modo radicaliter, ideſt ſecundum id, quod præſupponitur per intellectum, & immediatè ipſam intellectionem ſequitur fęlicitas, primo modo non cõſiſtit in fruitione; ſed ſecundo modo; nãque fœlicitas eſt in actu intellectus eſſentialiter, ita vt ſi daretur per impoſſibile, aliquẽ eſſe adeptũ vltimũ finẽ per actũ intellectus, fœlix, & beatus immediatus eſſet, ẽt ſi fruitio non conſequeretur actũ intellectus; idcirco negatur in fruitione, formaliter ſumpta, eſſe beatitudinẽ, licet beatus cõpletiuè Deo fruatur. Cæterum anima naturæ viribus diuinam eſſentiam attingere non põt, ideo eget aliqua diſpoſitione, quę illi ſuperaddatur, vt diſponatur, & ſe ad diuinã eſſentiam percipiendũ aptetur, q̃ lumen gloriæ vocamus. In lumine tuo videbimus lumẽ. Claritas Dei illuminabit eam, ideſt ſocietatem ſanctorũ, Deum optimum maximũ videntiũ. *Pſal. 35*

CAP. XCVII.

De lumine gloriæ.

VT ex ordine procedam, tria explicabo: primo, Doctorum ſententias referam. Secũdo nonnullas concluſiones pro reſolutione difficultatis ponam. Tertio obiectis ſatisfaciam. Prima ſent. eſt Scoti in 3. diſt. 14. q. 1. & in 4. d. 49 aſſerẽtis, lumen gloriæ non eſſe neceſſariũ ad clarã Dei viſionẽ, quẽ ſequitur Durand. in 4. d. 49. q. 2. & alij vt apud Capreolũ, q. 4 ar. 2. Probatur. Diuina eſſentia eſt lux, p ſe maximè intelligibilis, ergo ſine alio ſufficit ad monendũ intellectũ, & videre poſſit, quemadmodũ lux Solis eſt ſatis ad mouendũ oculũ, vt illum videre queat. Secundo lumine gloriæ poſito ſequitur, ipſũ intellectũ aſpicere naturaliter, & eſſe beatũ naturaliter, quod eſt maximè abſurdũ. Probatur. Nã, etſi pfectio cuiuſcunque potentiæ modo ſupernaturali accedat, attamen potentia naturaliter operatur, ſicut cœcus, miraculoſè illuminatus, naturaliter tñ videt. Tertio, arguit Durandus. Hoc lumẽ gloriæ ad hanc viſionem concurrit, vel intendendo ipſam, aut producendo; & hoc non, quia magis, & minus non ſuſcipit, & quia lumen gloriæ eſſet uis aliqua intel-

intellectualis, vel ad viſionem producendam concurrit cum intellectu, tanquam agens partiale; vt ſic eſſet etiam aliqua vis intellectiua, quod eſt abſurdum: Deinde probant ſecundo, non eſſe neceſſarium ad receptionem eiuſdem viſionis.

Primo, Scotus ſic arguit. Si intellectus hoc medio lumine viſionem reciperet, beatus immediatè non eſſet, immo lumen ipſum poſſet vocari beatum: Et ſi per Dei potentiam ab intellectu ſeiunctum poneretur, ſolum lumen eſſet beatum: ergo.

Secundo: Durãdus inquit. Si hoc lumen concedi oporteret, maximè eſt neceſſariũ, vt ſit diſpoſitio ad viſionem ſupernaturalem; tunc, vel eſt diſpoſitio naturalis, & ſic nihil facit; aut ſupernaturalis, & ſic alia diſpoſitione indigebit, & ita in infinitum.

Tertio, ſi hoc lumen eſt neceſſarium, maximè eſt neceſſarium ob infinitum obiectum ſuper potentiam, vt etiam ipſo poſito nulla ſequatur viſio, quia creatum eſt: ergo remanet infinitus exceſſus.

Quarto, confirmatur ex doctrina D.Thom.4.ſent.diſt.49.q.2.ar.7.vbi dicit beatificam viſionem homini, in puris diſpoſitionibus exiſtenti, communicari poſſe: ergo ſine lumine gloriæ.

Huius opinionis ſectatores, quãdo in ſac.literis, vel Concilijs, lumẽ gloriæ eſſe neceſſarium inueniunt, non de aliquo lumine habituali, & in ipſa anima permanẽte; ſed ſolum de quodam auxilio, & concurſu diuino exponunt.

Secunda eſt Paludani in 4. d. 49 quæſt.1.ar.3.& Argentinæ quæſt.2. ar.1.aſſerentium, lumen gloriæ eſſe neceſſarium ad recipiendam, & producendam viſionem, non tamen ſecundum potentiam Dei abſolutam; ſed tantum de lege ordinaria. Probatur. Primo, aut hoc lumen eſt neceſſarium, vt diſpoſitio ad formam ſupernaturalem, vel vt eleuans, & adiuuans principium actiuum ipſius operationis; ſed Deus quamcũque formam producere ſine præuia diſpoſitione, & conſeruare poteſt, & præſertim ſi diſpoſitio non eſt, tamquam ſubiectum, in quo viſio recipiatur, veluti quantitas eſt ſubiectum figuræ; non enim ipſe intellectus eſſet beatus. Deus etiam cuiuſcumque cauſæ efficientis ſecundæ vicem ſupplere poteſt: ergo. Secundo Deus, ſecundum ſe, eſt obiectum maximè intelligibile; intellectus autem noſter eſt in potentia ad ipſum intelligendum; alioquin illi repugnaret: ergo nihil aliud prærequirit. Tertio Deus in hac viſione vicem ſpeciei intelligibilis ſupplere poteſt, ergo & luminis gloriæ. Probatur, quia non eſt maior ratio vnius, quam alterius. Tertio, virtus fidei, ſpei, & charitatis, in hac vita eſt ſupernaturalis, & nihilominus per potentiam Dei abſolutam ſine vllo habitu poſſunt produci ab homine, cum ſolum Dei auxilio, & concurſu: ergo ab homine etiam produci valet actus beatificus. Tertia eſt Maioris in 3.diſ.14.q.2. & Aureoli apud Capreolum in 4. d.49.q.4. dicentium, lumen gloriæ eſſe neceſſarium, non ad producendam viſionem; ſed ad recipiendam ſolum, quia negant, hanc viſionem actiuè produci a beatis; ſed tantum a Deo; & Aureolus vult, eſſe purum pati.

Quarta eſt D.Thomæ, lumen eſſe neceſſarium abſolutè intellectui ad formam intelligibilem recipiendũ, quæ eſt Diuina eſſentia, & ad producendam quoq; viſionem diuinam, vt p.p.q.12.ar.2.& 5.& 3. con.gen.c. 53.& 54 de Verit.q.8.art.3. & q.13. art.2.quem ſequuntur Thomiſtæ, vt Caiet.ar.5.Ferrarien.contra gent. &

Herueus

Heruæus quodlib. 1. Et hi addunt, lumen gloriæ ſic eſſe neceſſarium, vt neque per abſolutam Dei potentiam ſine illo clarè videri poſſit.

Quò ad ſecundam partem quatuor
607 pono concluſiones. Prima. Beati,& Sancti,nec de facto,neque ſecundũ legem ordinariam, ſine lumine gloriæ Deum videre poſſunt.Probatur.
Pſ. 35. In lumine tuo videbimus lumen.
Apoc. 21 Ciuitas illa nõ eget Sole aut Luna; ſed claritas Dei illuminabit eam. Non lucebit tibi amplius Sol; ſed
Iſai. 60. erit tibi dominus in lucem ſempiternam. Similes ei erimus, quoniã
Io. ep. 1. c. 3. videbimus eum,ſicuti eſt.

Hæc veritas determinata fuit in Conc. Vienen. vt habetur in Clem. Ad noſtrum de hæret. vndè inter alios errores Beguinarum, dicentium,non eſſe neſſarium lumen gloriæ ad Deum vidẽdum, damnatur, quod teſtimonium intelligi non poteſt ſolummodò de concurſu Dei; ſed verè de lumine habituali;Quod patet, nam lumen ex propria ratione aliquam qualitatem inhærentẽ, & permanentem ſignificat, & præſertim quia exemplar deducitur ex ſimilitudine luminis corporei ad videndum, & luminis naturalis intellectus, quæ ſignificant lumen naturale,& permanens. Prætereà Sacri Concilij, & Pontificis intẽtio fuit, determinare hanc difficultatem de lumine gloriæ, prout de illo erat controuerſia inter Theologos; ſed omnes antiqui Theologi, nomine hominis gloriæ, intelligebant quãdam qualitatem permanentẽ, ergo ſacrum concilium hoc determinauit; alioquin determinatio concilij eſſet incerta.

Secundo. Actus ſecũdus debet eſſe proportionatus actui primo;ſed actus ſecundus eſt merè ſupernaturalis,ergo debet prǽſupponere aliquod ſupernaturale principium in actu primo; nam obiectũ eſt ſupernaturale, & ſpecies intelligibilis ſupernaturalis,ergo etiam principiũ, & potentia.

Tertiò:eſt de fide, ad producendos actus fidei, ſpei, & charitatis, neceſſarium eſſe habitum infuſum, & ſupernaturalem,vt fac. Conciliũ Tridentinum decreuit,ergo multo magis ad actum viſionis. ſeſ. 6. c. 7.

Quarto: Certum eſt, non omnes beatos æqualiter Deum videre;profectò hæc inæqualitas non eſt ex parte obiecti, & ſpeciei intelligibilis, quoniam eſt eadem eſſentia eodem modo sũmè intelligibilis: Nõ ex parte potentiæ intellectiuæ naturalis, quia aliqui etiam homines aſſumũtur ad quoslibet Angelorum ordines, quibus tamen ſunt longè inferiores in potentia naturali intellectiua,ergo erit ex parte alicuius ſupernaturalis virtutis, quam lumen gloriæ vocamus.

Secunda:lumen gloriæ ad recipiendum formam intelligibilem, 608
quæ eſt ipſa Dei eſſentia, beatis eſt neceſſarium; hoc enim commune eſt vnicuique formæ vltimæ, atque perfectæ,vt in ſubiecto non recipiatur,niſi aliqua præuia diſpoſitione, vt de formis ſubſtantialib. patet.Diuina autem eſſentia eſt forma intellectualis perfectiſſima, quam intellectus conſequi poteſt,ergo mediãte aliqua diſpoſitione recipi debet. Impoſſibile eſt,aliquam formam recipi in aliquo ſubiecto,niſi ratione proprij ſubiecti; vndè cum propriũ ſubiectum luminis corporei ſit diaphanum, impoſſibile eſt recipi lumen in eo, quod non eſt diaphanum.

At ſolus intellectus Diuinus attingit naturaliter propriam Diuinam eſſentiam,ergo ſi hæc diuina eſſentia in aliquo alio debet recipi, & videri, oportet eſſe prius in eo ali- 560

quam

quam rationem, vel diuini intellectus eſſe participem.

609 Tertia: Lumẽ glorię eſt etiam neceſſarium beatis ad actiuè producẽdam viſionem beatificam; & eſſe neceſſarium intelligo tanquam habitum quendam, qui ſe tenet ex parte potentiæ; ſed non eo modo, vt ſunt habitus ſcientiarum, qui nil aliud ſunt, quàm ipſæ ſpecies intelligibiles, in habitu remanentes, aliqua habilitate ex actu relicta: Verum eo modo, quo ſe habet ipſa potẽtia intellectiua, ita vt hoc lumen habeat magis rationem ſupernaturalis potentiæ, & elicitiui principij, quam habitus, veluti etiam in hac vita lumẽ fidei concedimus ad credẽdum: Et ſicut in oculo corporeo lumen internum ponimus, ipſum reddens aptum; & hoc lumen oculi aſſerimus agere, ſi non vt nouum poſſit obiectum aſpicere, ſaltem vt magis actiuè, & clarius cernere queat: Seu quemadmodum ſi dicamus, oculum noctuæ ita corroborari, eiuſque potentiam, & lumen augeri, vt clarè lumen ſolis proſpicere poſſit; ſic ergo fatemur, eſſe neceſſarium lumen gloriæ intellectui beato, vt eo ſic corroboretur, & potentia eius intellectiua eleuetur ad Deum conſpiciendum.

Hæc concluſio probatur argumẽtis primæ cõcluſionis, deindè etiã munitur, primo, obiectum in hac viſione extra obiectũ naturale intellectiuæ potentiæ creatæ cõtineri; alioquin naturale obiectum exiſteret, quamuis non ſit omninò extra illud, eſt tamen ſupra. Ipſa quoque actio beatificæ viſionis intra latitudinem naturalis potentiæ intellectus creati non comprehenditur, quia eſt actio ſupernaturalis, ergo intellectus creatus ſecundum potentiam, qua potitur per propriam actionem, illud obiectum attingere, & illã actionem beatificam producere nequit, ergo ſi illud attingere, & illam viſionem elicere debet, neceſſe eſt, vt efficiatur potens, & aliqua virtus ei conferatur ad obiectum tale intelligendum, hæc autẽ virtus, & potentia, lumen glorię vocatur.

Secundo huiuſmodi lumen de facto ineſt beatis; ad quid ergo ponitur in eis, ſi ad producendam viſionem beatificam non adjicitur?

610 Quarta: Intellectus creatus per potentiam Dei abſolutam Deum videre non poteſt ſine lumine glorię. Probatur per ſecundum argumentum ſecundæ concluſionis, & per primum tertiæ concluſionis: deindè confirmatur primo; Deus per abſolutam potentiam vicem principij formalis in aliquo ſupplere non poteſt. At ſine hoc lumine glorię intellectus creatus principium elicitiuũ beatificæ viſionis non habet, ergo. Probatur maior; nam, ſi Deus vicẽ formalis principij elicitiui expleret, equidem hæc operatio non eliceretur ab intellectu creato; ſed à Deo, igitur Deus videret, & non intellectus. Sicut poteſt Deus efficere, vt lapis cernat; ſed vt ſine potentia viſiua perſpiciat, abſq; eo, quod ipſe lapis eliciat viſionem, contradictionem implicat. Minor probatur. Intellectus creatus ad intelligendũ hoc obiectum, vel ad viſionem beatificam producendam, non habet potentiam naturalem, quia obiectum eſt ſupernaturale, & actio ſupernaturalis, ergo principium formale intellectionis elicitiuum non habet, & per nullam potentiam fieri poteſt, vt aliquis intellectus naturalis habeat potentiam naturalem ad hunc actum naturaliter producendum, igitur per nullam potentiam intellectus creatus principiũ

elici-

elicitiuum viſionis habere poteſt, niſi per aliquam potentiam ſupernaturalem eleuetur. Si dicat ſufficere obedientialem, Reſpondetur potentiam obedientialem non ponere aliquid in creatura, & præſertim actionem, quia, ſi in re eſſet principium actiuum, & hoc naturale, id equidem eſſet potentia naturalis; ſed tantummodo ponit potentiam in Deo. namque potentia obedientialis nil aliud eſt, quã quod Deus in hac, vel illa creatura facere poteſt, quod ſibi placet. Cæterum fieri non poteſt, vt intellectus eliciat viſionem niſi ad hãc viſionem eleuetur, ergo niſi habeat in ſe principiũ elicitiuum, & potentiam huius viſionis actiuam, non poteſt eſſe beatus. Secundo, ſi potentia Dei abſoluta, intellectus creatus ſine lumine gloriæ poſſet Deum proſpicere, ſequeretur poſſe naturaliter videre, & quod ſemper de facto, & ſemper proſpiciat. Probatur Conſequentia; nam ſi non ſemper de facto videret, igitur quando poſtea incipit aſpicere, aliquam mutationem fieri oportet in homine, vel obiecto viſibili aut potẽtia vidente, non in homine, quia ſemper eſt aptus natus cognoſcere: non in obiecto, quia Deus eſt ſemper actu, & neceſſario maximè viſibilis, & intelligibilis; & nullum mediũ eſſe poteſt, qm̃ Diuina eſſentia eſt vbique, & ſemper interna, cuique intellectui, & creaturæ vnita, ergo facta eſt mutatio ex parte potentiæ, igitur effecta eſt potens, cum prius non eſſet, quam potentiam lumen gloriæ nominamus. At dicet, factam eſſe mutationẽ ex parte potentiæ, non per aliquod habituale ſuperadditum; ſed per hoc, quod per ſolum Dei auxilium moueri, addiuuari & eleuari incipit, cum prius ſic non ſe haberet.

Reſpondetur, id non obſtare; nã Deus per ſolam motionem ſupplere non poteſt vicem principij actiui formalis; deinde potẽtia intellectiua ad producendã intellectionẽ duntaxat requirit, vt conſtituatur in actu primo, & reddatur in actu, & ab ipſo obiecto determinetur; nãque intellectus noſter habet naturalem potentiam ſimpliciter, & alio ſpeciali concurſu non eget; Ad intelligendum vero hoc, vel illud opus habet reddi in actu & determinari: Quare hoc ipſo, quòd aliqua potẽtia eſt perfectè in actu primo conſequitur ſtatim actus ſecundus; ſed cũ Diuina eſſentia ſit maximè per ſe intelligibilis, & ſemp intimè vnita intellectui, ſẽper etiã reddit eum in actu, & determinat ipſũ, cui eſt penitens ſecũdum eſſe intelligibile; dummodo intellectus non ſit ineptus, ergo ſine alio concurſu. Et ſi hanc formã intelligibilem recipere poteſt ſine alio lumine glorię, ſemper, & perfectè reddetur in actu ab ipſa Diuina eſſentia & determinabitur in ratione ſpeciei intelligibilis, ergo ſuperfluus erit ille cõcurſus. Cæterum rurſus dicet, quamuis Diuina eſſentia ſit ſemp intimè præſens vnicuiq; creaturæ, & conſequẽter intellectui, non tamen ſemper adeſt in ratione obiecti intelligibilis; ſed illi ſe manifeſtat cum voluerit, quantum, & quõ ſibi placuerit. Reſpondetur, quid n. eſt Diuinã eſſentiã ſe intellectui patefacere, niſi ſe præſentem intellectui conſtituere ſecundum eſſe intelligibile? Verum Diuina eſſentia ſecũdum ſe ſemper, & neceſſario, & actu, eſt intelligibilis; & in tantum eſt intelligibilis, in quantum eſt, ergo quantum eſt ex ſe, ſi potentia ſit capax, & ipſe, qui vnitur, ſecundum eſſe vnietur, profectò ſm̃ eſſe intelligibile, pſertim quia vniri ſm̃ eſſe intelligibile, ſeù intellectũ reddi aptum

ſecundum eſſe intelligibile, non eſt aliquis effectus, extra liberè factus; ſed eſt ipſum eſſe diuinum, immediatè intellectui vnitum, & ſeipſo formaliter actuans, & determinans intellectum: ergo id eſt ſecundum rationem eſſe Diuini. Confirmatur, quoniam ſi eſſentia Diuina, vnita intellectui, non eſt vnita vt intelligibilis, & ſecundum eſſe intelligibile; aut eſt, quia vt ſic non habet eſſe intelligibile, & hoc dici nequit, quia in totum eſt intelligibilis, inquantum eſt; aut ex eo, quia propriam eſſentiam velat, ne videatur ab intellectu; Atqui non datur medium, quod diuinam eſſentiam tegere poſſit; cum ipſa intimè, & immediatè ſit vnicuique rei vnita; vel demum etiam quia intellectus non eſt capax illius formæ intelligibilis; & ſi hoc dicatur, intentum ſummus aſſecuti: quare, vt illam recipiat ſecundum eſſe intelligibile, capax debet fieri, & potens: Ex quibus infertur non rectè dici a Maiore, vt etiam lumine gloriæ poſito in intellectu, poſſet quis non videre Deum; quia inquit, prius abſtrahi poſſe a ſuperiori; vnde ait. Si quis adhuc in hac vita lumine gloriæ eſſet exornatus, dubitandum eſſet, an Deus proſpiceret.

Hoc mihi falſum eſſe videtur; nam conſtituto in actu primo non video qualiter, & quomodo poſſit impediri vt actus ſecundus non ſubſequatur, cum præſertim ex parte dictæ eſſentiæ oſtenderim, nullum poſſe intercedere impedimentum; nam ſi oculus corporis potentia, & organo rectè diſpoſito, & medio, & præſente obiecto, non poteſt non videre, igitur multo magis intellectus, ita diſpoſitus, intelligit, & videt, niſi Deus per abſolutam potentiam actum potentiæ naturalis omnino ſuſpendat. Quare etiam in hac vita, ſi lumen gloriæ adſit, nullum prorſus video impedimentum, vt eſſentiam Diuinam non cernat, quia per hoc lumen gloriæ eleuatur ad modum intelligendi ſupernaturalem, & a phantaſmatibus independentem.

Ad primum primæ opinionis reſpondetur Deum profectò eſſe ſufficientem ex ſe in ratione formæ intelligibilis. Sed intellectum noſtrũ creatum huic motioni non eſſe aptum, quia reſpectu huius obiecti non eſt capax, niſi eleuetur per lumen gloriæ, & corroboretur.

Ad ſecundum reſpondetur hoc argum. valere contra Scotum, dicẽtem, vniri poſſe diuinam eſſentiam ſine lumine gloriæ; & ad hanc viſionem vult eſſe in homine naturalem potentiam; nam, hac viſione poſita, tunc naturaliter Deum videret, & naturaliter eſſet beatus. Verum nos negamus, in homine eſſe potentiam naturalem, ſiue ad viſionem, ſeu ad lumen gloriæ: & formaliter reſpondetur negando conſequẽtiam; Et ad probationem dicitur, beatum operari, lumine gloriæ adiutum, & ex principio ſupernaturali: cęcus verò naturaliter, & non ex principio ſupernaturali videt.

Ad tertiũ r̃ndet̃ potẽtiã naturalem non ſuſcipere magis, & minus, tamen poſſe perfici, & ad eſſe ſupernaturale eleuari; quod lumen, ſeparatè ſumptum, non poteſt dici intellectus, vel potentia intellectiua; eſt tamen perfectio ſupernaturalis potentiæ intellectiuæ, ſicut lumen, quod eſt in cęlo, perficit potentiam viſiuam, & conſtituit illam in actu; & nihilominus lumen ſegregatum non eſt potentia viſiua; nam requiritur lumen, non ſolum ex parte obiecti; ſed etiam ex parte potentię. Ad argumenta, quæ ſunt ex parte receptionis, reſpondetur primo,

in

Digitized by Google

in genere, noſtras concluſiones nō labefactare, quia dicimus, lumen gloriæ eſſe neceſſarium ad recipiendum formam intelligibilem, ſcilicet Diuinam eſſentiam,& non ad recipiendum actum.

Ad primum reſpondetur,negando conſequentiam,namque forma, quæ recipitur mediante diſpoſitione,non ita immediatè recipitur, vt ipſum ſubiectum non diſponatur: Deinde,ſi vult inferre, beatum per accidens eſſe beatum, ideſt non eſſentialiter, facile aſſentimus, quia apprehendit obiectum beatificum, non per propriam eſſentiam; ſed per operationem, quæ eſt accidēs; & nos dicimus, non eſſe inconueniens,vt non ſit beatus immediatè; ſed ſolum mediante lumine gloriæ: Nec lumen gloriæ ſeparatum profectò eſſet beatum, quia eſt qualitas, & habitus,intellectui creato ſuperadditus: Hoc tamen lumen gloriæ non ſe habet per modum habitus in anima eo modo, quo ſunt habitus intellectus, ſeu habitus ſcientiarum; hi enim ſe tenent ex parte obiecti, quia ſunt ipſæ ſpecies intelligibiles, habitu remanentes in intellectu; At lumen gloriæ eſt quædam qualitas ſuperaddita animæ;& ideò habitus vocari poteſt;ſed quia ſe tenet ex parte potentiæ, ideirco induit rationem potentiæ ſupernaturalis.

Ad ſecundum reſpondetur, non eſſe opus ire in infinitum, quia etiā in naturalibus prærequiritur diſpoſitio, & ad diſpoſitionem non ſemper eſt neceſſaria alia diſpoſitio præuia: Deinde lumen gloriæ non eſt pura diſpoſitio ad viſionem beatificam; ſed rationem potentiæ, & principij elicitiui ipſius uiſionis cōſtituit: Vnde in illo genere ſupernaturaliū prima forma,& prima diſpoſitio eſt lumen gloriæ, & non datur proceſſus in infinitum.

Ad tertium reſpondet Sotus in 4. diſt.4.q.2.ar.4. Etſi poſito lumine gloriæ maneat infinitus exceſſus in ratione entis inter creaturam, & Deum, non manet tamē in ratione cognoſcentis,& cogniti.Caie.in ex poſ.ar.5. ad tertium dicit, illam diſtantiam non facere ad rem. Verū reſponſio Soti non videtur ſoluere argumentum; nam ſi petat,quare maneat infinitus exceſſus in ratione entis, ratio equidem non aſſignabitur,niſi infinitas Dei; & cur eadē infinitatis ratio non excedit in infinitum in ratione cognoſcentis, & cogniti,vt prius? Vnde mihi non videtur argumentum fuiſſe ſolutum.

Quapropter exiſtimo,eſſe dicendum,quamuis lumē gloriæ ſit quid finitum,& creatum,eſt tamen ordinis ſupernaturalis,& infiniti: Vnde fit,vt hoc lumen per nullam potentiam eſſe poſſit connaturale alicui creaturæ,& intellectui, & D.Tho. p.p.q.72.ar.5. ad 3. & cum ſit ſuperioris ordinis, eleuat intellectum, vt attingere poſſit obiectum ſupernaturale, & infinitum: Quo ad eſſe verò finitum facit, vt intellect⁹ creatus non poſſit attingere illud obiectum,niſi modo finito.

Ad quartum reſpondetur,ſi quis Deum in hac vita clarè proſpexit, profecto per lumen gloriæ vidit, ſibi communicatum modo humanæ naturæ conuenienti.i. tranſeunter; & id voluit D. Tho. veluti etiam ſe declarat.1.2.q.75.art.3.

Ad vltimum reſpondetur, intercedere impedimentum; nam intellectus creatus ſecundum ſuam potētiam naturalem non eſt capax; ſed tm̄ habet potentiam obedientialē, & hanc ad producendam viſionem lumine gloriæ tantum; & ad auferēdum illud impedimētum, quod eſt cognoſcere per ſpeculum, aut in

& Ioannes Gerſon in quarta parte ſuorum operum ſermone de Paſchate, quæ incipit. Pax vobis. Sed iuſſit publicari, atque teneri, & mandauit, vt nemo in Academia Pariſienſi gradum in literis conſequi poſſet, niſi hanc opinionem ſe defenſurum iuraret, ita Adrianus reportat in 4. ſentent. quæſt. de ſacramento confeſſionis, articulo 3. in reſponſione ad ſecundum. Tertio, probatur ex Patribus, quorum plurima collegit Sixtus Senenſis, vbi ſupra, & Medina ad verbum deſcripſit 1. 2. quæſt. 3. vt Clemens Rom. libro primo recognit. in perſona D. Petri ait, animas iuſtorum, aut ſimul transferri cum corporibus in paradiſum, vt Enoch, & Elias, vel, ſolutis corporibus, habitare in quibuſdam regionibus, donec finaliter in communi reſurrectione æterna hæreditate potiantur. D. Hieronymus lib. 5. con. hæreſ. in fine ait. Diſcipulum nō eſſe ſupra magiſtrum, qui nō aſcendit in cœlum, niſi poſtquam triduo fuerit in inferno, & triginta ſeptem ſuper terram. Simile teſtimonium reportat Sixtus ex Clemente Romano lib. 7. Hipolipoſeon; & ait, ſe accepiſſe a Cornelio Agrippa.

Ceterum veriſimile eſt, illud teſtimonium a Cornelio fuiſſe confectum; namque neq; Hipolopoſes repetiuntur, nec ſunt Clementis Romani, ſed Alexādrini, vt patet ex Euſebio lib. 5. hiſtor. c. 11. Iuſtinus in reſponſione ad quæſtiones, a gētibus Chriſtianis propoſitas, quæſt. 6. negat, illam de Lazaro, & diuite eſſe hiſtoriam, quoniam mercedem ante diē iudicij pro factis non eſſe reddendam cenſet; & qō 75. Solūmodo hoc diſcrimen fieri inquit inter animas iuſtorum, & impiorum, cum de corpore exeunt, vt ferantur in loca condigna, & congruentia, & quòd gaudent viſione Angelorum, ſui, & Chriſti: impij autem habēt triſtitiā, & aliquem dolorem. Idem de anima Lazari dixit q. 76. & ſimilem ſententiam de diſcrimine iuſtorum, & futura remuneratione, ac pœna, atque ſupplicio habet. In Dialogo cum Triphone, non procul a principio, quamquam ibi vel tantum referat quid ipſe ſentiret, antequam eſſet Chriſtianus, aut dicat ex perſona cuiuſdam ciuis, cum quo recenſet, ſe habuiſſe quēdam ſermonem, vbi multa Pythagorica, & Platonica de animarum tranſmigratione intermiſcentur. Origenes hom. 7. in Leuiticum air, Apoſtolos, & Sanctos expectare nos, vt ſimul coronemur, & interim pro peccatis flere, & dolere; & li. 2. Periarchon. cap. vltimò inquit, animas, ſolutas a corpore, primo recipi in quodam loco: terreo paradiſo vocato: deinde puriores tranſire per aerem, atque ita per varios gradus purgari, & erudiri, donec ad cœlorum regnum perueniant. Chryſoſtomus Hom. 39. in primam ad Corinthios, exponens illud. Si in hac vita tantum ſperantes eſſemus, inquit. Si anima etiā citra carnem eſſet, ineffabilibus tamen bonis non frui, quemadmodum neque puniri. Tertullianus li. 4 contra Marcionem cap. 5 . animas iuſtorum in quodam loco ſublimiori reponit; non tamen cœleſti; & in lib. de anima. c. vltimo ait. Iuſtorum animas apud inferos detineri, & idē habet in lib. de Trinitate in principio. Lactantius lib. 7. cap. 20. animas iuſtorum, & impiorum, in cōmuni quadam cuſtodia detineri profert, donec quælibet digna factis recipiat. Victorinus, explicans illud. Sub altare, intelligit ſub terra, & ſingulas ſtolas eſse dona Spiritus Sancti. Prudentius in Lirano exponit, pro exequijs Sanctorum animas *Apoc. 6.*

eſſe abditas in ſinu Abrahę. Hilarius
B/ 132. in illud. Si deſcendero in infernum
adeſ. Hanc ait eſſe humanæ mentis
legem, vt omnes animæ ad inferum
deſcendant, quemadmodum Chri-
ſtus deſcendit. D. Ambroſius lib. de
bono mortis cap. 11. aſſerit, eſſe quæ
dam abdita animarum receptacu-
la, & iuſtorum, in quibus detinen-
tur vſque ad reſurrectionem, & lib.
2. de Caim manifeſtè dicit, animas
iuſtorum adhuc futuri iudicij a ma
ligno ſuſpendi. D. Auguſtinus lib. 1.
retract. cap. 14. tom. 1. dubitat, an ho
mines ante reſurrectionem videant
Deum, ſicut Angeli, & an aliquid
minus habeant, nec dubium reſol-
uit. Eodem ferè modo dubitat lib.
12. de Gen. ad literam, cap. 6. tom. 3.
Abſolutè autem id negat lib. 12. de
Geneſi 35. in epiſtola 3. tom. 2. ne-
gat. n. homines ante reſurrectionē
videre faciem Dei; ſed ſolum quan-
do in Angelos profecerint, quod eſt
poſt reſurrectionem, & epiſt. 119. to-
mo 2. ad Ianuarium, triduo Chriſti
in ſepultura reſpondere ſtatum hu-
ius vitæ, antequam glorificemur, &
in Enchirid. cap. 109. tom. 3. ait, ani-
mas, de corporibus exeuntes, abdi-
tis quibuſdam receptaculis detine-
ri, prout vnaquæque fuerit digna
requie, vel ærumna; & ſimilia ha-
bet lib. de ſpiritu, & anima cap.
30. tom. 3. & lib. 9. cap. 6. tom. 5. de
Ciuit. Dei. & lib. 14. de Trinit. cap.
19. tom. 3. ait, homines poſt reſur-
rectionem viſuros faciem Dei, & li-
bro 20. de Ciuit. cap. 19. inquit, dia-
bolum alligandum per mille annos
ante reſurrectionem; & his mille
annis regnaturos Sanctos in Chri-
ſto, de quibus dicitur: Venite bene-
dicti; ſed alio regno longè inferio-
ri, huic vitæ congruo; & hoc ipſum
regnum aſſerit ſpectare ad animas
Sanctorum ante diem iudicij; & ſi-
milia habet in Pſalm. 36. tomo octa-
uo Theodoretus in cap. 11. ad He
bræos. Theophylactus in cap. 13. Lu
cæ, & Eunomius, latroni datum eſ-
ſe regnum, non autem poſſeſſio-
nem regni Cœlorum. Eutichius in
eundem locum inquit, nondum a-
nimas eſſe bona aſſecutas, quæ nec
oculus vidit, nec in cor hominis,
&c. Diuus Bernardus, ſerm. 2. in Fe-
ſto omnium Sanctorum illos bea-
tiſſimos prædicat; non tamen eis
modo concedit, niſi quoddam ac-
cidentale gaudium de tranſacta
virtute, de præſenti requie, & de
ſecuritate beatitudinis. Vnde ait,
eas gaudere in ſpiritu ſuo, non ta-
men intraſſe in gaudium Domini
ſui, & ſermo. 3. inquit, eas eſse ad-
huc in atrio, & nondum ingreſsus
in domum domini; & ſermone
quarto, eſse ſub altari affirmat, id-
eſt ſub humanitate Chriſti, poſt
reſurrectionem futuras ſuper alta-
re, quia videbunt Chriſtum, non
amplius in forma ſerui; ſed in for-
ma Dei, ſimul cum Patre, & Spiritu
Sancto. Probatur primo: Chri-
ſtus, antequam cœlum aſcenderet,
triduo apud inferos manſit, nec
prius aſcendit, quam reſurrexerit.
Chriſtus autem fuit exēplar eorū,
quæ in nobis eſſe debēt, & mortis, &
reſurrectionis: ergo. Secundo: Cor-
pus cum anima particeps fuit malo
rum, aut bonorum operum: ergo a-
nima ſine ſocio præmium accipere,
aut puniri non debet. Tertio, ſi ſta-
tim poſt exitum animæ iudicantur,
fruſtra iterum erit vniuerſale iudi-
cium, in quo non ſolum homines
dicuntur recipere mercedem, aut
pœnam; ſed etiam de operibus bo-
nis, & malis reddituri rationem.

Contraria ſententia eſt de fide, 611
quam determinauit Benedictus Vn
decimus in Extrauagāt. Benedictus,
Deus, vt refert Caſtro loco cit. ad li
teram. Idem ſanxit Innocē. Tertius,
de

de presbyt. nō bapti. Apoſtolicam. Et Sac.Cō.Florent.in Decreto Eugenij de vnione Græcorum ibi.Definimus,illorum animas,&c.Quem errorem reiecit D.Thom. 1.2 qō.4. ar.5.& 4.con.gen.c.79. & in opuſculo cōtra Græcos,& Armenos c.150. & 154. & in Epiſt. ad Hebræos in fine.Marſilius in 4.q.13.ar.4.Argentina diſt.4.qō.4 Turrecrem. Caſtro, Sixt⁹,& alij,vt ſupra.Probatur.Hodie mecum eris in Paradiſo ; quem locum de beatitudine eſſentiali , i. beatifica viſione præſertim intellexit D. Auguſt. in Epiſt. 99. ad Euodium,tom.2. vbi etiam Sanctos Patres vidiſſe eſſentiam Dei aſſerit; in Geneſi lib.8. ad literam ait,latronē miſſum ad paradiſum ſpiritualem. D.Chryſoſtomus Hom. prima, de Cruce,& latrone,habet,illum conſecutum eſſe æternam beatitudinē. Cōueniunt etiam Beda,Anſelmus, & Theophylactus ibi, nomine paradiſi intelligi regnum cœlorū;quod etiam probat Ianſenius in hunc locum dicens.Chriſtus inquit. hodie mecum eris in Paradiſo . Chriſtus enim quo ad eſſentiam Diuinitatis vbique eſt,& quia nomine paradiſi in nouo teſtamento iure intelligitur regnum cœlorum;& quoniam latro regnum petierat , Chriſtus plus dedit,quàm ille petijt. Secundo, cum ſcriptura ſacra meminit aſcenſionis Chriſti,dicit, ſimul cum ipſo Sanctos Patres aſcendiſſe. Aſcēdiſti in altum, &c. quem locū Apoſtolus commemorat ad Eph.4.& ad Coloſ 2.ait, expolians principatus, & poteſtates , traduxit confidenter palam triumphans illos in ſemetipſo:Et D.Hieronymus in citatum locum pſalmi aſſerit , Sanctos aſſumptos eſſe cum Chriſto ad æternam vitam. Tertio:ſcimus enim,quoniā
2.Cor.5. ſi terreſtris domus , &c. Apoſtolus ibi explicat duplex deſiderium , qđ eſt in nobis;alterum conſequendi hanc æternam domum alterum verò non relinquendi hanc terreſtrem, & quòd nolumus expoliari ; ſed ſuperueſtiri. At,quoniam vtrūque ſimul impleri non poteſt, ideò hanc terreſtrem habitationem relinquere volumus,vt illam æternā, non manufactam,conſequamur.Ex quo loco ita arguitur.Cum hæc terreſtris habitatio deſinit,tunc ſancti aſſequuntur æternam habitationē; ſed per terreſtrem habitationem Apoſtolus intelligit corpus materiale,& pręſentis vitę ſtatum,& per fidem ambulamus ad ſtatum alterius vitæ , ergo hic ſtatus vſque ad iudicium finale non defertur.

Quarto,ait.Cupio diſſolui,& eſſe Philip. 1
cum Chriſto;quod deſiderium fruſtra eſſet, niſi protinus ipſam beatitudinem eſſet conſecuturus: Vnde dixit D.Ambroſius: cupiebat diſſolui,& eſſe cum Chriſto, melius æſtimās eſſe præſentem Deo ,vt promiſſis frueretur. Quinto,acceſſiſtis ad Heb.12.
Syon montem,& ciuitatem Dei viuentis Hieruſalem cœleſtem. Iuxta expoſitionem Theodoreti,& Theophylacti optatur Ciuitas Hieruſalē, conſtituta ex Sanctis Angelis ,& hominibus: ergo ex hominibus eodē modo Deum proſpicientibus. Sexto: Datæ ſunt eis ſingulæ ſtolæ, per Apoc. 6.
quas intelliguntur animæ beatorū, antequam tribuatur altera ſtola immortalitatis corporis,ſic exponunt D.Aug.ſerm.11.de ſanctis.D.Greg. in præfat.moral.cap.vlt.& in illud. Auditui meo.& lib. 4. dialog. c.25. Pſal.50.
& in cit. locum Apocalypſis. Beda, Anſel. Ricard. de Sancto Victore , Dyon.Carthuſ. & colligitur ex eo, quòd indutis ſtolis albis c.7. dicuntur eſſe antè thronum Dei . Corroboratur. Non morabitur apud te opus mercenarij tui vſque mane;& Leuit.19
ſpes,quæ defertur,affligit animam. Pro. 13.

Septimo Chriſtus ſua paſſione, reſurrectione,& aſcenſione aperuit nobis regnum cœlorũ, quod prius erat clauſum, vt colligitur ex illis locis, in quibus dicitur ſuam captiuitatem ſecum duxiſſe,& ex Ioãne. Ioã. 14. Vado parare vobis locum. Et Beatus Stephanus cœlos apertos vidit, & Theophylactus Eunomius,& Anſelmus in illud. In priori quidem tabernaculo, dicunt, tabernaculum eſſe regnum cœlorum, in quod introire non poterant veteris teſtamenti ſacerdotes;ſed tantummodo ſummus ſacerdos qui erat figura Chriſti. Poſtquam autem ingreſſus eſt Chriſtus in cœlum, tunc propalata eſt via ſanctorum, qui etiam cũ ipſo ſunt ingreſſi, quod colligitur ex ipſius Apoſtoli verbis ſubſequentibus: ideò noui teſtamenti mediator eſt; quia licet Patres veteris teſtamenti per fidem Chriſti venturi eſſent iuſtificati, ipſum tamen precium actu nondum erat ſolutum. Cæterum poſt Chriſti paſſionem ſolutum eſt precium, & ablata ſunt impedimenta ingreſſus regni cœlorum. Octauo,animæ impiorum in inferno ſtatim poſt mortem cruciãtur: ergo animæ iuſtorum protinus purgatæ præmium conſequuntur. Poſtremo in vet. teſtamento neque habebatur determinatus cult⁹ diei mortis ſanctorũ, vt nunc habetur, nec exultatio erat quoque in eorũ morte;ſed potius luctus,& planctus; modo paſſiones ſanctorũ maxima cum lætitia celebrantur; & ipſimet Sancti in ſuis paſſionibus plurimũ exultabant; quæ oĩa beatitudinem protinus conſecuturos indicabant; quod argumẽtum Sanctus Baſilius in oratione in ſanctum Barlaam tractat;& D.Hieron.in Epitaphio Neoptiani.Probatur etiam ex ſanctis Patribus,qui vel manifeſtè dicunt,animas iuſtorũ eſſe in cęlo,ſiuè vltimã fęlicitatẽ,& coronã eſſe adeptas,ſeu facie ad faciem Deum videre,& ſpeciatim in expoſitione illorũ locorũ ſcripturæ.ſ. Lucæ 16. & 23. & 2. ad Cor.5.& ad Hebr.9. & 11. & Apoc. 6.præſertim autẽ qui ſermones habuerunt de laudibus martyrum, & aliorum ſanctorũ, idem affirmant, vt D.Diony.7.Eccl.Hierarch.ait,iuſtos cum ad extremũ vitæ veniunt, plurimũ lætari, quia confeſtim adepturi ſunt æternam requiem. Cyprianus li.2.Epiſtola 4. Martyres iã occiſos ad oſculum, & Dei amplexum, domino ipſo gaudẽt iam perueniſſe,& Epiſt.6. inquit iam coronatos, & alia huiuſmodi multa in Epiſtolis habet, & lib de immortalitate ſæpe ait, iuſtos poſt hanc vitã mox cum Chriſto mercedẽ,& fœlicitatem conſequi,atque regnare,& lib.de exhortatione martyrij.Athanaſius in vita S. Antonij inquit,Antonium vidiſſe animam Pauli in cęlum deferri, Angelis in eius occaſum lætantibus.Cyrillus Hieroſolymitanus cathecheſi 15.dicit latronẽ cum Chriſto ingreſſum eſſe Paradiſum,antequam Abraham,& alij introiſſent. Baſilius in oratione in 40. martyres, & Hom. in ſanctum Barlaam martyrem. Nazianzenus in orat.de laudibus ſ.Cæſarij, cum regi magno aſſiſtere ait, ac totum eo lumine perfuſum eſſe,cuius nos hic rimam conſequimur,& ænigma, & ſpeculũ;& licet potius hoc precando dixerit,nihilominus id clarè affirmat in orat.de obitu S.Gregorij, & ſimilia habet in orat. in laudem S.Cypriani in fine,& in orat.in laudẽ S.Baſilij, vbi etiam rogat, ſe admitti in ſua tabernacula, vbi ſimul cum ipſo Trinitatem contemplatur. Nyſſenus in oratione funerali Meleſij,Chryſoſtomus Hom.51. de Cruce, & latrone, & Homil. 32. tom.2. & in Epiſtolã ad Romanos,

&

& Hom. 12. in ſecūdam ad Corinth. & in caput 1. ad Philippenſes, tom. 1. & idem reperit in hom 69. ad Populum Antiochenum, tom. 4. D. Hilarius in Pſal. 64. & 74. D Hierony. in Epiſtola ad Marcellam, & epiſtola ad Paulam de obitu Priſcillæ; & in epitaphio ad Euſtochium, D. Ambroſ. epiſt. 59. & in cap. 13. primæ ad Corinth. & in c. 5. ſecundæ, de ſententia D. Auguſtini nullo modo eſt dubitandum, cum ipſe dixerit, Moyſem, & Paulum in hac vita vidiſſe Diuinam eſſentiam, vt epiſtola 112. & primo de Trinit. c. 6. & Geneſis 12. c. 34. Tertium cœlum ait intellectualem Dei viſionem, ad differentiam corporalis, & imaginariæ quæ duobus alijs cœlis inferioribus ſignatur, & in illo tertio cœlo eſſe animas iuſtorum, & in lib. 2. de anima, & eius origine cap 4. inquit, animas ſtatim, cum de corpore exeunt, iudicari, & præmium accipere antè vltimum iudicium, & pſ. 26. & tract. 26. in Ioan. in illud. Reſuſcitabo, &c. & lib. de ſpiritu, & anima 57. & multis alijs in locis. Epiphanius hæreſi 78. Theodoretus lib. 8. de curandis Græcorum erroribus. Proſper libro 1. de vita contemplatiua c. 1 Leo Papa de ſancto Laurentio. Fulgentius in ſerm. de ſancto Stephano Prudentius de varijs ſanctis, ſed D. Bernardus clariſſime in ſerm. de ſancto Malachia: Vnde firmiter credendum eſt, animas, à peccatis expurgatas, euolare ad cœlū antè vniuerſale iudicium.

Ad loca in contrarium reſpondetur, illud Matthæi 20. intelligendū eſſe de hac vltima mundi ætate, & Chriſti aduentu, non enim prius Sancti veteris teſtamenti hanc mercedem receperunt, quàm noui, qui vltima hora laborauerunt. Vel intelligitur de ijs, qui in ſenio conuerſi ſunt ad Deum.

Aut etiam intelligi poteſt eo modo, quo & duo ſequentia loca Matthæi 25. & 2. ad Timot. 4. quòd iudicium futurum ſit poſt mortem, & in illo nouiſſimo die, nam hæc loca loquuntur de vlt. iudicio, non tamen excludunt primum, ſiue de perfecta, & conſummata beatitudine totius hominis interpretantur.

Ad illud Hebr. variè reſpōdetur primo intelligere poſſumus promiſſiones huius vitę, quas non ſunt adepti illi ſancti; ſed promiſſiones vitæ æternæ; & hoc indicat Apoſtolus ibidem, cum ſubiungit & de eiſdem promiſſionibus eos ſalutantes.

Secundo exponitur a Dion. Carthuſ. & Chaterino, promiſſiones in vet. teſt. non conſūmari, niſi per nouum teſtamentum conſummantur; & ijdem aliter exponunt dicendo. Non receperunt promiſſiones, quo ad corporis gloriam. Vel intelligitur eſſe dictum in perſona Chriſti, quem Patres expectabāt, aut etiam intelligitur, nos præſtolari, ſed iam exiſtentes in gloria.

Ad illud Apocalypſis patet ex dictis, per ſingulas ſtolas intelligendam eſſe beatitudinem cuiuslibet animæ. Illud autem ſub altari exponit D. Aug. hom. 6. i. ſub oculis Eccleſię occiſi ſunt, & ſub ijſdem dicūtur petere vindictā a Deo. Beda dupliciter explicat. Primo ſub altare i. ſub ſecreto gloriæ Dei. Secundo, coniungit illud ſub altare cum eo, quod ſubiungitur interfectorum, ideſt vidi animas interfectorum ſub altare, quoniam ſunt imperfecti in hac vita. Diuus Thomas exponit ſub altare, ideſt ſub humanitate Chriſti, Vel quia etiam videntes Deum ſub Chriſto requieſcunt, a quo quaſi ab omnibus malis proteguntur; ſiue quia ſubmittunt ſe Chriſto. Aliæ verò expoſitiones

pſalmo-

Digitized by Google

pſalmorum ſunt myſticæ ex D. Bernardo, & præſertim illud, In ſecula ſeculorum dicitur in futurum, non quòd nondū non laudent; ſed quia in perpetuum laudabunt.

Ad Teſtimonium Ioan. 22. Reſpōdet. Bened. 11. in ſua extrauaganti, nunquam determinaſſe hanc opinionem; ſed ſemper diſputādo fuiſſe locutum; immò cum eam decidere vellet, morte præuentus non potuit; quod ex ijs confirmatur, quæ Ioannes Villanus hiſtoricus refert li. 3. ſuæ hiſt. c. vltimo & li. 11. c. 39. & 47. & in fine vitæ ſuæ eam opinionem retractaſſe affirmat; cuius retractationis exemplar ipſe ponit ad verbum, in qua ipſemet Ioannes ſe tantummodò diſputaſſe, & non aliter verba protuliſſe fatetur.

Ad teſtimonia Patrum Reſpondetur, ſine dubio plures ex illis expoſitione indigere, cum pateat, eoſdem contraria docere, vt oſtenſum eſt ſupra.

Primo igitur dici poteſt, aliquē ipſorum dubitaſſe de loco animarum antè diem iudicij, ſed non de viſione Dei, vbique exiſtentis, vt innuere videtur D. Aug. cum ait, eſſe in abditis receptaculis; nam manifeſtè lib. 9. Confeſſ. c. 3. ait, ſe ſcire, Nigidium eſſe in ſinu Abrahæ, & quodcumque illud ſit quod eo ſignificatur ſinu, ibi inebriari; & lib. 2. quęſt. euang. 138. idem habet.

Secundo dici poteſt, voluiſſe, nō nullas animas antè diem iudicij nō ita perfectè Deum perſpicere, quēadmodū poſt reſurrectionem; non autem voluiſſe vllo modo videre Deum; quemadmodum Patres, ſupra citati, aſſerunt, Angelos non videre Deum, Sicuti eſt, quia non ita perfectè conſpiciunt, vt ipſemet ſeipſum; & ſine dubio in hoc ſolum ſenſu D. Aug. verba habuit primo retract. 4. & 11. de Geneſi 14. & fortè etiam ſic debet exponi D. Bernardus, tanquam ſectator D. Auguſtini, ſicut innuere videtur in ſerm. de omnibus Sanctis.

Tertio: Dicunt Patres, animas viſuras Deum, & beatitudinem conſecuturas poſt diem iudicij vniuerſalis, non tamen abſolutè abnuunt, antè diem iudicij beatitudinem nō habere, quo etiā modo diximus ſupra loqui ſcripturas.

Quarto Patres per ſinū Abrahę, abdita receptacula, & huiuſmodi alia, intelligunt quoque ipſum regnum cœlorum, & veram beatitudinem, quæ his nominibus metaphoricis ſignificatur.

Quinto locuti ſunt Patres de perfecta beatitudine hominis, ſecundum quam fatemur, ipſum hominē eſſe beatum, includentes etiam corporis beatitudinem; alioquin anima ſolum eſſet beata, & naturaliter; & tamen habet appetitum naturalem reuniendi ſe corpori, ratione cuius homo non poteſt eſſe perfectè beatus, dicente Apoſtolo. Si non eſt reſurrectio, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Et fortè hoc tantum voluit D. Chryſoſtomus in expoſitione illius loci. Iuxta igitur aliquam harum expoſitionum dicta Sanctorum Patrum percipi debent. Et ſi nonnulli exponi nequeunt, excuſantur, quia hæc veritas adhuc non erat ab Eccleſia determinata; quamuis de aliquibus ſupracitatis nil eſſe curandum exiſtimo, vt de illo Clementis lib. recognit. allato, nam ille liber eſt minimæ authoritatis, & multa habet admiſta falſa, & inutilia. Origenes etiā multos errores habuit, & præcipuè circa animas. Tertullianus fuit hæreticus, Lactantius multos quoque habet errores. Cæteri ſunt nobiſcū, & facilè explicari poſſunt. 1. Co. 15

Ad primum Reſpondetur indè

potius

potius colligi, poſt Chriſti paſſionem animas non deſcendere ad inferos; ideò enim ipſe Chriſtus deſcendit, vt animas iuſtorũ, quæ ibi erant, liberaret. Similitudo in eo ſeruatur, quòd ſicut triduo manſit Chriſtus antè reſurrectionem, & poſtea cum corpore in cœlum aſcendit, ita nos ſolùm poſt reſurrectionem, quæ erit antè diem vniuerſalis iudicij, aſſumptis corporibus aſcendemus in cœlum.

Ad ſecundum Reſpondetur, nullum eſſe inconueniens, ſi prius anima præmium recipiat; nam homo, conſtans ex anima, & corpore, appetit quamprimum recipere præmium; &, ſi non poſſit accipere totum, ſaltem recipere partem exquirit, quia habet principem locum in corpore, & in bono, & malo; & corpus quoque glorificabitur ſuo tempore.

Ad tertium Reſpondetur ob multas alias cauſas, & rationes poſt iudicium particulare fieri vniuerſale, & præſertim ad oſtendẽdam Dei potentiam, miſericordiam, & iuſtitiam.

C A P. XCIX.

De reſurrectione corporum in die Vniuerſalis iudicij.

SVpradictorum occaſione quæritur, num etiam corpora, iam corrupta, & in cinerem redacta, iterum reſurgent, vt vitam viuant, a ſuis proprijs animabus rurſus informanda. Multi philoſophorum animas non reſurgere, & iterum corpora informare aſſeruerunt, vt refert D. Aug. 13. de Ciuit. ca. 17. nanque hoc nullo pacto credere potuerũt. Philoſophus num. 8. metaph. negat, acetum, in vinum redditum, eſſe idem numero: & in prædicamentis ait: A priuatione ad habitum non datur regreſſus; nam oportet, prius fieri reſolutionem ad materiam cõmunem. Idem habet Auic. 3. ſuæ metaph. & Plinius apertè lib. 7 ſuarum hiſt. c. 55. quibus fatere videtur Pa-
tiens. Homo cum dormierit, non re- Iob. 14.
ſurget, donec atteratur cœlum. Sed
cœlum eſt incorruptibile, & non Eccl 3.
atteretur. Vnus eſt interitus hominum, & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio; ſed iumenta non reſurgent.

Agens naturale non operatur, niſi per motum, vel mutationem; motus autem eſt in tempore, & mutatio in inſtanti, ergo eadem res numero redire nequit; nam interruptio motus, & iteratio illius, repugnat eius vnitati, & eſſe continuũ, vt patet in eſſe generationis Dominis, & eſſe ipſius reſurgentis, ergo idem terminus illius non poteſt redire idem numero.

Secundo: Natura ſemper per aliquam formam agit, vt primo cœli; igni enim per calorem; artifex verò per formam in mente operatur. Sed corruptum amiſit illud, quod principium actionis eſſe poterat, ergo redire nequit.

Tertio: Caro, & ſanguis non poſ- 1. Co. 15
ſidebunt regnum Dei, ergo non datur corporis reſurrectio.

Quarto: Deus non poteſt facere, præterita non fuiſſe præterita, ergo non poteſt corpora corrupta, & reſoluta reſuſcitare; quia non ſolùm faceret, præterita non fuiſſe tranſacta; ſed ea eſſe præſentia. Verùm hæc opinio eſt hæreſis in fide, & veritate, ab hominibus, & præſertim Chriſtianis reijcienda. Oppoſita sẽ-
tentia eſt verę, & Catholica, videli- 611
cet futuram fore corporum reſurrectionem in nouiſſimo die. Proba-
tur. Scio enim quòd redemptor Iob. 16.
meus

meus viuit,& in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Saluatorem meum. Ve
Luc. 10. nit hora,vt omnes, qui in monumẽtis ſunt, &c. Si autem reſurrectio
1. Cor. 15 mortuorum nõ eſt,neque Chriſtus reſurrexit. Et multa ibi,& in 2.ad Timotheum ſecundo. Eſt ſententia omnium Theologorum diſt.47. & 48. quarti ſententiarum.fuit & Platonius,vt refert D.Aug 14. de Ciuit.dicentis, quod poſt completam vltimæ ſphęræ, vel cœli ſtellati reuolutionẽ, quæ in triginta ſex millibus annorum (nam dictum cœlum mouetur vno gradu quolibet annorum centenario) Omnes partes mundi eodem numero in eſſe reducuntur, cum ad eaſdem cauſas ſequantur ijdem effectus. Vndè dicebat Plato, ſe iterum atque iterum eſſe locuturum Athenis in eiſdem ſcholis, & ijſdem diſcipulis, poſt innumerabilia ſecula.Quod tamen eſt falſum quò ad reſurrectionem,ſic poſitam ab eo, vt dicit etiã
603 D.Aug.22.de ciuit.Dei c.27. His ſic conſtitutis, pono vnam concluſionem, ſcilicet omnes homines ſeculorum præteritorũ,præſentis, ac futuri, boni, & mali, cuiuſcumque ſtatus,cõditionis, & ætatis fuerint, in nouiſſimo die reſurgẽt cum ſuis corporibus, & de factis proprijs reddituri rationem. Patet ex ſupra citatis, & corroboratur ex ſymbolo Niceno carnis reſur. ex D. Athanaſio, dicente. Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem.

Confirmatur,violenta non poſſunt eſſe perpetua,primo Cœli. At ſeiungere animam a corpore perpetuo, eſt quid violentum,& contra inclinationem naturalem; cum anima ad perficiẽdum corpus inclinetur, ergo.Addo ſecundo ad Diuinam eſſentiam attinet,non ſolum reddere vnicuique ſecundum opera,quę geſſit; ſed etiam vbi, & in quo meruit, & per quod eſt operatus; & licet peccatum principaliter imputetur animæ, quatenus in ea eſt liberum arbitrium,& gratia,quæ ſunt cauſa meriti principaliter; actus tamen bonus, & malus adſcribitur etiam toti homini, quia actiones ſunt ſuppoſitorum,ergo totus homo iudicãdus.Tertio: forma, per ſe ſubſiſtẽs, ad beatitudinem ordinata, beatitudine cõpleta perficitur quò ad omnia; ſed Anima humana cum ſit forma, & habeat habitudinem ad corpus, cuius eſt actus, ergo dicere oportet, animam remanere in perpetuum imperfectam, cum ſit immortalis, & incorruptibilis; quod non eſt affirmandum, quoniam natura non ſolum abhorret imperfectum; ſed fortius author naturæ,cuius virtute perfectum cõfertur cuilibet naturæ,ergo concedere oportet, cum vnumquodque tendat ad perfectionem propriam, animas perficere ſua corpora, in nouiſſimo die reſurgenda.

Ad authoritates omnium philoſophorum: Reſpondetur loqui reſpectu agentium naturalium, quæ habent virtutem finitam, non autẽ reſpectu Dei,& virtutis eius,& omnipotentiæ, cui non eſt impoſſibile omne verbum.Ad illud Iob dicitur quòd cœlum poſt diem vniuerſalis iudicij atteretur quantum ad efficacitatem, & influentiam,ac motum; non autem quantum ad ſubſtantiam.

Ad Salomonem Reſpondetur:loqui,vt concionator, aſſumens perſonam inſipientium.

Ad duo prima argumenta Reſpondetur id fieri non poſſe naturaliter: & hoc tantum concludunt,

quod

quod nos etiam concedimus.

Ad tertium reſpondetur, ibi carneni, & ſanguinem pro homine carnali, & peccatore accipi, qui, niſi reſipiſcat, & de peccatis pœnitentiam faciat, equidem regnum Dei non poſſidebit.

Ad vltimum reſpondetur, Deum non poſſe facere, vt præterita non ſint præterita; attamen ea reparare poteſt, quemadmodum in die nouiſſimo faciet.

CAP. C.

De viſione Diuinæ eſſentiæ.

FActa reſurrectione, Beati in Cælo videbunt diuinam eſſentiam, & vnus alio perfectius videbit, contra errorem Iouiniani, quem refert D. Hieronymus, & reijcit lib. 1. contra dictum & D. Aug. lib. de Sancta Virginitate, c. 26. to. 6. & Alphonſus de Caſtro, lib. 3. de hæreſibus, hæreſi 7. dicentis, omnes iuſtos in gloria pares futuros. Hæretici moderni ab hoc errore non diſſentiunt, audentes etiam dicere, minimum iuſtorum æquari Dei matri in ſanctitate; & illum probare conantur.

Primo, in veteri teſtamento multas authoritates habemus de iſta æqualitate iuſtorum; omnes enim patres in deſerto eadem menſura mannæ, & veſtimenta æquè incorrupta ſeruabantur, & æqualiter celebrabant Paſcha, & alias ſolemnitates; & denique erant eis oïa æqualia, quæ ſignificabant gloriā futurā æqualē.

Mat. 20 Secundo ex parabola: Vbi oïb. vineæ operariis, licet inæqualiter laborauerint, nihilominus datur denarius idē diurnus; immò, vt inęqualitas tollatur, a nouiſſimis incepit.

Tertio: Duos tantū eſſe hominum ordines: malorū. ſ. & bonorū, abſq;
25 diuerſitate habemus in ſacr. literis: benedicti, & maledicti: virgines prudētes, & fatuę; arbor bona, & mala.

Quarto: Beati intentum non eſſēt aſſecuti, niſi ſumma fœlicitate fruerentur: ergo oēs gaudent æqualiter.

Quinto, ſinguli Beati totum Deū vident, cum ſit ſimpliciſſimus: ergo non magis vnus, quam alter; immò Diuus Auguſtinus ait in li. 83. queſt. q. 3. to. 4. alius vnam rem non poteſt intelligere perfectius alio.

Hæc opinio eſt error manifeſtus, & ab Eccleſia reiectus.

Contraria ſententia eſt Catholica, & vera, ab omnibus fideliter recepta, quam potiſſimum tractauit D. Hieronymus, & D. Auguſtinus locis citatis, & D. Th. p. p. q. 12. ar. 6. & in 4. ſent. diſt. 49. quæſt. 2. ar. 4. D. Bonauen. q. 2. Argentina quæſt. 2. art. 3. Sotus par. 3. Caſtro loco citato. Et hæc veritas fuit definita a ſacr. Concil. Thelenſi ſub Syritio Papa, & in Concilio Florentino in literis Eugenij IIII. vbi agitur de Purgatorio. 614

Probatur. Loquens dominus de Eunuchis dicit. Dabo eis in domo mea, &c & Ezech. 34. Qui ergo ſoluerit vnum de iſtis mandatis minimis, &cæt. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum; & alibi, non ſurrexit maior Baptiſta. Et infra terra bona non tantummodo diſtinguitur à mala; ſed etiam terra, quæ facit fructum centeſimum, trigeſimum, & viceſimum. Deinde, Eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates; & tu eſto ſuper quinque ciuitates; vnde diuiduntur præmia iuxta merita. In domo patris mei manſiones multæ ſunt; quæ authoritas non intelligitur de Eccleſia militante, vt volebat Iouinianus; ſed de triumphante, vt clarè videtur ex eo, quod mox ſubditur. Si quominus dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum. Vnuſquiſque

Iſai. 56. Matt. 5. 11 13 Luc. 19. Ioan. 14

que ꝓpriã mercedem accipiet, inquit Apoſtolus, & deſcribit varios
1. Cor. 3. iuſtorum gradus ex ſimilitudine di
& 12. uerſorum miraculorum. Vnuſquiſ-
& 15. que tamen in ſuo ordine; alia claritas Solis, alia Lunæ; & ſicut Stella differt a Stella, & cap. ſic erit in reſurrectione mortuorum. Neque hic differentia ſignificatur tantum inter bonos, & malos, vt ipſe dicebat; ſed ſignatur differentia patriæ cœleſtis, vt liquet ex dicto Apoſtoli. Stella enim differt in claritate: ſic in reſurrectione mortuorum vnus beatus differt ab alio in clarita
2. Co. 9. te, & gloria; nam qui parce ſeminat, parce & metet. Inter Angelos beatos reperiuntur, & ſunt alij ſuperiores, alij inferiores. At in patria cœ-
Mat. 22 leſti erunt homines ſicut Angeli Dei, ergo etiam in varios ordines diſtributi ſecundum varia eorum merita.

Secundo: Virtutes, merita, & mala, in omnibus non ſunt paria, niſi velimus cum Stoicis inſanire, ergo etiam inæquabiliter diſtribuentur præmia, & pœnæ, vt ratio iuſtitiæ ſeruetur.

Tertio omnes damnati æqualem pœnam non patiuntur, ergo neque boni eadem gloria æqualiter fruun
Mat. 5. tur. Probatur antecedens. Tyro, & Sydoni remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis. Seruus, qui cognouit
Luc. 12. voluntatem Domini ſui, & non fecit ſecundum voluntatem eius, va-
Apoc. 18 pulabit multis. Quantum ſe glorificauit in delicijs, tantum ei date tormentum, & luctum.

Quarto ſi æqualis eſſet iuſtorum futura gloria, fruſtra eſſent tot vigiliç, & opera ſanctorum Heroica, & tot flagella, & martyria; namque ſufficeret adipiſci regnum cœlorũ. Et, ſi Iouinianus dicat; Hæc eſſe facienda, nè quis perdat, quod habet, & non vt maius præmium cõſequatur, vt Dominus fecit damnando illum ſeruum, qui abſconderat talentum receptum, Hęc expoſitio eſt ab ſurdiſſima, & inanis reſpõſio, quia eſſet contra rationem iuſtitiæ, & blaſphemiam loqui, quemcumque iuſtum, & recenter a peccato conuerſum, æquipatari ſanctis Apoſtolis, martyribus, & alijs; & præſertim Dei Matri Virgini Mariæ; Nemo eſt, qui non videat. Quare firmiter eſt aſſerendum, eſſe differentiam inter Sanctos quò ad beatitudinem.

Ad primum locum Mathæi Reſpõdet D. Hier. & D. Aug. locis cit. illum vnicum denarium ſignificare vnam liberationem, & vnam coronam, atque gloriam vnam; ſed adhuc in hac ipſa eſſe graduum, & perfectionum diuerſitatem; & D. Chryſoſtomus, explicans illum locum, inquit, ſignificare etiam eos, qui in fine vitę conuertuntur, & ob magnum feruorem in operando æquiparantur in gloria ijs, qui ab initio ad Deum ſunt conuerſi. Vel etiam hæc parabola ſignificare poteſt, iuſtos veteris teſtamenti non eſſe præferendos in gloria iuſtis noui teſtamẽti, eò quòd prius fuerint vocati, quoniam inter eos debet eſſe inæqualitas gloriæ iuxta meritorum inæqualitatem.

Ad ſecundum Reſpõdetur ſicut in illis locis deſcribuntur duo hominum ordines: bonorum, ſcilicet & malorum, ita alibi (vt fuit oſtenſum) varij gradus bonorum inter ſe diſtincti conſcribuntur.

Ad primam rationem Reſpondetur, licet ipſa viſio in aliquibus ſit perfectior, & in nonnullis alijs imperfectior, quilibet tamen eorum ſumma fœlicitate fruitur, quoniam perfectio, & imperfectio illa animaduertitur reſpectu maioris, vel minoris Luminis gloriæ, & non ratione

tione Beati recipientis:Et ideò omnes iuſtos, qui habebunt voluntatem,maximè Deo, & rectæ rationi conformem, contentiſſimos fore, & præſertim quia omnes fruentur eodem infinito bono, quod ſecundum quemcumque gradum apprehenſum, ſatis erit, vt appetitus conquieſcat.

Ad ſecundum Reſpondetur,Beatos totum Deum viſuros, quia eſt ſimpliciſſimus, non tamen æqualiter quò ad claritatem, & viſionis perfectionem; & id ſolum euenit ob luminis gloriæ inæqualitatem; non enim repugnat, eandem rem videri totam,vt inæqualiter, ſecundum claritatem, & perfectionem recipientium. At petere poteſt, vtrum poſita æqualitate luminis gloriæ in diuerſis Beatis, ex ſola inæqualitate naturalis perfectionis ipſius intellectus ſit futura inæqualis viſio,vel non. Palud.in 4.diſt.49.q.6.& Caiet.in 3.p.q 10.ar.4. dicunt, perfectiorem naturalē ad clarius vidēdum Deum etiam conferre, & ideò perfectiorem intellectum cū æquali lumine gloriæ Deum clarius alio viſurum.Probatur primo: Potentia naturalis intellectiua ad illum actum viſionis eliciēdum verè concurrit,tamquam eius principium, igitur quò perfectior eſt potentia, perfectiorem elicit actum.

Secūdo:Viſus acutior videt acutius; ſed ibi eſt acutior viſio, quia intellectus eſt acutior, ergo. Idem ſentit Scotus in 3. diſt.13.q.3. de actu fruitionis; quod iiſdem rationibus confirmari poteſt. Sotus in 4. diſt.49.q.3.art.2.habet contrariam opinionem,quæ mihi verior videtur;
615 & probo. Potentia intellectiua ſecundum ſe,nullam vim habet intelligendi illud obiectum ſupernaturale,vt ſupra oſtendi, niſi per lumen gloriæ, ergo ex hoc lumine pendet,vt perfectius, & imperfectius videat.

Secūdo: Non enim actus primus imperfectior eſſe poteſt actu ſecundo,ſed intellectus perfectiſſimus, vel imperfectiſſimus, ad Diuinam eſſentiam vidēdum in ratione obiecti,vel intelligibilis ſpeciei pro diuerſitate luminis gloriæ ſolum cōſideratur,ergo.

Ad primum Reſpōdetur,non obſtare, vt potētia naturalis ſit huius actus elicitiua, quoniam licet ipſa hunc actum eliciat,non tamen elicere poteſt illum, quo attingat Diuinam eſſentiam, niſi virtute luminis gloriæ.

Ad ſecundum Reſpondetur poſſe operari actiones in ſua ſphæra actiuitatis naturalis, non autem in ordine ſupernaturalis obiecti, niſi a lumine gloriæ corroboretur, & eleuetur. Præterea ſciſcitari valet, vtrum videntes Deum per eſſentiā, omnia in ipſo videant.

Circa hanc difficultatem diuerſos inuenio dicendi modos; Pro cuius facili explicatione multiplicem ſenſum illius explicabo.

Secundo,membra eius,& Doctorum opiniones examinabo.

Tertio obiectis ſatisfaciā.Vt facilè ſenſus quæſtionis habeatur, aduertere oportet, quæ ſunt in Deo, eſſe duplicis generis; quædam in eo formaliter reperiuntur, vt D.eſſentia,Perſonæ,& attributa, quædam verò eminenter, vt creaturæ; poſito itaque a Beatis videri diuinam eſſentiam, ſicuti eſt; quærere poteſt, an videant diuinam eſſentiam ſimul cum Perſonis.

Secundo an videant omnia attributa.

Tertio an cōſpiciant omnes creaturas, quæ aliquando fuerunt, ſūt, & erunt. Videri diuinam eſſentiam de facto omnes conueniunt; ſed

difficultas

difficultas eſt de poſſibilitate, videlicet an conſpicere poſſint Diuinā eſſentiam, non videndo perſonas.

Prima opinio eſt Scoti in primo diſt. 1 q. 2. art. 2. dicentis, poſſe videri diuinam eſſentiam ſine vlla perſona, & vnam perſonam ſine alia. Probatur primo. Pater in ſuo priori originis antè filij productionem eſt perfectiſſimè beatus, quia ſeipſum comprehendit; alioquin beatitudinem a filio reciperet, ergo ſine alijs perſonis viſio eſſe poteſt.

Secundo, obiectum beatificæ viſionis, a quo dependet ille actus, eſt ſola Diuina eſſentia; perſonæ verò ſunt obiectum ſecundarium, in quò ille actus ratione primi ſolummodò tendit, igitur viſio circa primum eſſe poteſt ſine ſecundo.

Secunda eſt Palud. in 4. diſt. 49. q. 5. art. 3. aſſerentis, vnam perſonā videri non poſſe ſine alia, quoniam ſunt relatiuæ; eſſentiam videri poſſe ſine vlla perſona. Probatur primo. Quotquot rem comprehendere non valent, eam quoque abſque aliquo eius modo, & differentia, aſpicere nō poſſunt; ſed Beati rem comprehendere nequeunt, ergo. Secundo: Prius videri poteſt ſine ſuo poſteriori; ſed eſſẽtia eſt Prior, ergo.

Tertia eſt quorundam recentiorum, diuinam eſſentiam ſine aliqua perſona videri non poſſe, aſſerentium; nanque viſio non eſt, niſi rei ſubſiſtentis; quare in aliquo ſuppoſito; Poſſe autem videri vnam perſonam ſine alia probatur primo: Diuinæ perſonæ differūt inter ſe naturaliter, ergo vna ſine alia videri poteſt.

Secundo: Vna perſona ſine alia terminare poteſt naturam hypoſtaticè, quod eſt maius, ergo intellectionem, ſeu viſionem, quod eſt minus, terminare poteſt.

Quarta ſententia eſt D. Thom. 2. 2. q. 2 art. 8. ad tertium abſolutè dicentis, Diuinam eſſentiam videri non poſſe, quin aſpiciantur perſonæ, quam explicat ibi Caiet. etiam in ordine ad abſolutam Dei potentiam, Et Henr. Quodlib. 2. q. 3. & Sotus in 4. diſt. 49. q. 3. ar. 3. Probatur primo: Diuinę perſonæ ſunt vna res ſimpliciſſima cum Diuina eſſentia, ergo impoſſibile eſt, eam videri ſicuti eſt, quin conſpiciantur perſonæ. 618

Secundo: Impoſſibile eſt videre rem aliquam pręſentem, niſi prout ſubſiſtit in re. Atqui diuina eſſentia non ſubſiſtit, niſi in tribus perſonis relatiuis, ergo.

Tertio: Si aliquam perſonam, vel omnes, tollamus a Deo, nō amplius remanebit Deus; ſed monſtrum, ergo.

Quarto: Omnes Diuinæ perſonæ, prout inter ſe diſtinguuntur, relatiuæ ſunt, & per relationes conſtituuntur; ſed impoſſibile eſt, intelligi vnum relatiuum ſine alio, & vnam perſonam ſine alia, ergo. Quam opinionem libenter ſequor, & propter authoritatem D. Thomæ, & propter duas rationes.

Ad primum primę opinionis Reſpondetur, inter duas perſonas non eſſe aliquid prius durationis, vel naturæ; ſed tantum originis; quod nil aliud eſt, niſi vnum eſſe principium alterius, & vnum eſſe ab alio: Vndè non reperitur aliquod inſtans, in quo fuit beatus Pater, antequam filium generet: ſed ſemper fuit beatus ſeipſum comprehendēdo, & filium generando, & Spiritum Sanctum ſpirando, & producendo, prioritate originis ſemper ſeruata.

Ad ſecūdum Reſpondetur quicquid eſt in Deo formaliter, eſt

obiectum

obiectum primarium beatificæ viſionis.Ad primum ſecundæ opinionis reſpondetur, maiorẽ eſſe declarandam dicendo, illam particulam ,ſ.eam quoque,& eſſe veram quò ad videndum diuinam eſſentiam, atq; perſonas. Ad ſecundum reſpondetur argumẽtum ſupponere aliquam diſtinctionem a priori, inter eſſentiã,& perſonas,quod fundamentum eſt falſum. Ad primũ tertiæ opinionis reſp.etiam ſi realiter diſtinguantur,quia tamen ſunt relatiuę,& vna res ſimpliciſſima cũ diuina eſſentia, ideò impoſſibile eſt videre vnũ ſine alio. Ad ſecundum reſp.eſſe valde diuerſam rõnem; nam illa perſona nõ terminat beatificã viſionem tantum rõne ſuæ ſubſiſtentiæ relatiuæ, ſecũdum quam realiter eſt ab alia,ſed viſionem terminat ſecũdum eſſe ſuũ, quod habet in Deo,quod eſſe relatiuum eſt idem cũ eſsẽtia;alioquin minus eſſet eſſe reale,quã intentionale; & tamen paternitas ſecundum eſſe reale eſt ſolum in patre, non autem ſine filio cognoſci põt.Quò ad ſecũdam partẽ de attributis, duos reperio dicendi modos;Primus eſt dicẽtiũ, Beatos non videre omnia attributa diuina, vt Albertus ſentire videtur.p.p.q.13.ar.2. ad quartum D. Bonauent.in 3. diſt.14.ar.1.ad quartum.Ocham in 4.q. 13.Palud.diſtin. 49.quæſt.2.ar.3.& q.5.artic.3.Probatur. Si Beati omnia attributa viderent, Deum profectò comprehenderent. Atqui Deus non poteſt comprehendi,niſi ab intellectu diuino, ergo. Secundo: Impoſſibile eſt pertranſire infinitum; ſed attributa sũt infinita: ergo. Opinio Contraria eſt Henrici Quodlib.6.qõ.4.& 13.qõ.2. Heruei,tractatu de beatitudine, q. 4.art 2.Soti in 4.diſt.49.q.3.artic.3. videtur etiam eſſe D.Thom. p.p.qõ. 12.art.7.ad 2.dicentis, non totaliter
17 videri Deum a Beatis, non quod aliquis, videns Deum, non uideat totum; ſed non ita clarè, & perfectè, vt viſibilis eſt; & in primo ſentent. diſtinct. 2.quæſt.1. art. 3. quæſtiuncula quarta ait. Beatos poſſe vnum nomen imponere, quo non ſolum ſignificarent diuinam eſſentiam;ſed etiam attributa. Quam opinionem puto eſſe probabiliorem ob hanc fortiſſimam rationem.Omnia attributa ſunt vna res ſimpliciſſima,non minus,quam quodlibet attributum in ſeipſo, igitur impoſſibile eſt videre vnum, & non alia. Confirmatur,quia ſi videretur ſine aliqua ſua perfectione,equidẽ non eſſet Deus, nec videretur ſicuti eſt.

Ad primum reſpondetur, idem argumentum valere de vno attributo;nam & illud eſt infinitum, veluti ipſe Deus; verum comprehendi nequit, & ita perfectè cognoſci, vt cognoſcibilis eſt; & ideò ab intellectu creato comprehendi nequit.

Ad ſecundum reſpondetur, vnum tantummodo eſſe attributum in Deo, quoniam quidquid eſt in Deo eſt vna res ſimpliciſſima,& Beatus ſic illam videt. Verum dicet. Inter cætera attributa vnum eſt illa eminentia, qua omnes creaturas eminenter videt: ergo omnes beati hoc attributum videbunt: igitur & omnes creaturas, quæ in Deo eminenter continentur; quod eſt falſum, vt infra oſtendã. Reſpondetur hanc eminentiam in Deo nihil aliud eſſe, quam ipſam Dei perfectionem infinitam, vario modo a creaturis participabilem; quate dicit quaſdam relationes rationis ad creaturas poſſibiles; Beati itaque illam totam perfectionem aſpiciunt, quæ formaliter eſt in Deo; non tamen ſecundum omnes iſtas relationes ad creaturás; iccircò omnes creaturas non videbunt.

Digitized by Google

Circa tertiam partem de ijs, quæ ſunt eminenter in Deo, variæ ſunt ſcribentium opiniones. Prima eſt Henrici Quodlib. 6.q.4.aſſerentis, non quidem de facto, & ordinaria potentia creaturam videri in Verbo ſimul cum beatifica viſione; ſed per abſolutam Dei potentiam poſſe videri diuinam eſſentiam, non viſis creaturis in ea. Probatur primo: Diuina eſſentia ſecundum rationem abſolutam offert ſeipſam; creaturas vero ſecũdum rationem relationis; At abſolutum videri poteſt ſine relatiuo, quoniam inde non dependet: ergo. Secundo: Diuina eſſentia, reſpectu creaturarum, eſt ſpeculum earum, vt D. Auguſtinus habet epiſto.112.tom.2.ergo eas repræſentat iuxta relationem rationis. Secunda eſt Ocham in 4.diſt. q.13.ar.3.dicentis. Cum Patres affirmant, creaturas videri in verbo, quia ſimul cũ viſione beatifica in Verbo illi infunditur cognitio eminenter, intelligũt, creaturas non videri formaliter, ac terminatiuè; ſed ſolummodo eminenter, & continuè, quia vident Diuinã eſſentiam, in qua illæ ſunt eminenter. Fundamentum eſt, quoniam ſi creaturæ in Diuina eſſentia neceſſario repræſentantur: ergo Beatus, videns illam neceſſariò, cerneret etiã neceſſario omnes illas creaturas; quod ſine dubio fieri non poteſt. Tertia refertur à Durando in 4.diſtin.49.quæſt.3.aſſerentium, à quolibet Beato omnes creaturas videri in diuina eſſentia, quas videt Deus, vt ex D.Greg 4. Dialog.33. & Moral.5. Quid non vident, qui videntem omnia vident? Si non omnes proſpiciant; vel quia non omnes exhibentur præſentes, aut quoniam ſunt infinitæ, quas intellectus creatus ſimul videre nequit; ſed ipſam Dei infinitatem vidit, quæ eſt aliquid multo maius: ergo. Secundo: Beatitudo, omnem potentiam, & appetitum intellectus humani explere debet; intellectus verò eſt in potentia ad cognoſcendum omnia: ergo. Quarta eſt Heruei, Quodli.4. & 5. & Durandi loci citati, q.3. & Gotfredi, dicentium, ſaltem de facto, & lege ordinaria, quemlibet Beatum videre omnes creaturas, quas Deus aſpicit, ſolum tamen quòad quidditatem, non autem quò ad exiſtentiã. Probatur. Creaturæ ſecundum propriam quidditatem, & vt poſſibiles neceſſario repræſentantur in Deo; nam vt ſint poſſibiles per Dei potentiam eſt neceſſarium; quòad exiſtentiam verò, cum non exiſtant neceſſariò, ita non neceſſario præſentes exhibentur, vt Apoſtolus. Quæ ſunt Dei nemo nouit, niſi ſpiritus Dei. Quinta refertur à Diuo Thoma in 4.diſtinct.49. quæſt.2.artic.3.dicentium, quemlibet Beatum omnia illa videre, quæ Deus aſpicit ſcientia viſionis, ideſt quæ aliquando fuerunt, vel futuræ ſunt; non autem omnia, quæ videt ſcientia ſimplicis intelligentiæ, ideſt, quæ nunquam fuerunt, vel futuræ ſunt; & hoc quia liberè a Deo præſentes exhibentur. Sexto eſt Scoti in 3. diſtin. 14.q.3. diſputantis de cognitione animæ Chriſti, ex cuius doctrina colliguntur tria.

Primum eſt, etiam ſi Beatus omnes creaturas in Deo poſſibiles aſpiceret, non tamen eum comprehenderet; nam hæ infinitæ creaturæ continentur in eo ratione infinitatis intenſiuæ ipſius, & etiam ſi Beatus totam hanc infinitatem videat, non tamen comprehendit.

Secundum: Per hoc, quod Beatus nunc creaturam videt in Deo, non autem comprehendit illam, prout eſt in eo, & eſt cauſa illius: ergo neque ſi omnes videat.

Tertium, omnes creaturæ videntur in Deo.

in Deo, vt concluſiones in principijs, iuxta D. Thomę doctrinam, p. p. q. 12. ar. 8. ſed fieri poteſt, vt aliquo principio cognito, non cognoſcatur aliqua concluſio; & poſtea abſque eo vt cognitio illius principij augeatur; inde aliqua concluſio deducatur, ergo etiam in Deo plurium creaturarum cognitio maiorem Dei notitiam non infert. Secundum dictū, fortè defacto aliquem Beatum omnes creaturas in Deo videre, vt anima Chriſti, & cæteri omnes ſaltem videre valent; & ratio eſt, quia intellectus eſt in potentia ad omnia cognoſcendi, & ſi omnes videat, tamen non comprehendit Deum. Tertium probabilius eſt in Diuina eſsētia omnes creaturas ſolùm in habitu, ſeu actu primo non in actu ſecūdo videre. Quò ad actum ſecundum Animam Chriſti in hoc differre, vt illa indeterminatè poſſit aſpicere quęcunque voluerit, conuertendo ſe, modò ad hanc, modò ad illam; cæteræ verò habent determinatum modum videndi, vltra quem probabili ratione alia videri non poſſunt, & in hoc dicto non diſſentit à Sancto Bonauentura in 2. diſt. 14. ar. 2. q. 2. & 3. His addi poteſt, quòd idem Scotus habet in tertio diſt. 14. queſ. 4. art. 2. quòd fortè Sancti non vident in Diuina eſſentia noſtras orationes; ſed ſolummodò quaſdam nouas relationes. Septima eſt D. Thomæ, quæ ex varijs locis colligitur, vt p. p. qu. 12. art. 8. & 3. p. qu. 11. art. 2. Tertio con. gen. c. 56. & 59. & de verit. art. 4. & 8. & in 4. ſent. diſt 45. q. 3. ar. 5. & 49. q. 2. ar. 5. ad 4. Ex quibus locis quatuor conſideraui. Primum, omnes Beatos non videre in Deo omnes creaturas poſſibiles, quas Deus videt, quia eū comprehenderent; quò enim quis perfectius cognoſcit principium, eò magis in illo plura cognoſcit. Secundum, omnes Beatos in Diuina eſſentia ſaltem aſpicere quidditates rerum naturalium, ideſt quò ad illas ſpecies, quæ ſunt in mundo, aut naturaliter eſſe poſſunt. Tertium: Quē- 610
cumque Beatum, etiam quò ad res exiſtentes, ſaltem eas cognoſcere, quæ ad proprium attinent ſtatum; & ideò animam Chriſti videre in Verbo omnia, quæ fuerūt, & erunt.
Quartum Beati vſque ad diem iudi- 611
cij aliquas reuelationes ſemper habent, & poſt diem iudicij probabile eſt, omnes Beatos in Verbo viſuros omnia, quæ Deus videt ſcientia viſionis. His ſic declaratis, pro faciliori difficultatis cognitione aliquas pono concluſiones. Prima Beati, videntes Diuinam eſſentiam, nonnullas creaturas, vt poſſibiles, vident, aut ſecundum quidditatem ſaltem neceſſario. Probatur. Communis ſententia Theologorum eſt: Beatos videre creaturas in Verbo, & D. Aug. magis expreſsè ait, duas in Angelis eſſe creaturarum cognitiones diſtinctas: alteram in Verbo, quam appellat matutinam; alteram in ſeipſis, ſeu per proprias ſpecies, quam nominat Veſpertinam, vt in lib. 2. Geneſis imperfecto, & lib. 3. cap. 20. & lib. 4. a c. 22. vſque ad finem lib. 5. c. 2. 4. 8. & 19. & lib. 11. de Ciuit. ca. 7. & 29. & D. Greg 4. dialog. 33. & lib. 2. moral 3. Secundo in Diuina eſſentia naturaliter, & neceſſariò creaturæ exhibentur præſentes, quoniam ipſa varijs modis eſt participabilis: tū quia eſt principium omniū creaturarum; cognito autem principio, aliqui effectus cognoſcuntur, & ſpeciatim ſi nō ſit cognitio diſcurſiua; ſed ſimplex introitus, qualis eſt Beatorū; Non enim vnum ex alio deduci oportet; ſed vnum in alio videtur; tum quia alioquin nec Deus creaturas in ſe videret, quas non proſpicit, niſi vt in propria eſſentia repręſentantur. Ex dictis facilè reijcitur

Digitized by Google

ſecunda opinio; Et ad primum pri-
mæ opinionis Reſpondetur, eam ab
ſtractionem fieri poſſe in abſtracti-
ua cognitione, non autem in intui-
tiua. Ad ſecundum Reſpondetur, Di
uinam eſſentiam eſſe ſpeculum; vo-
luntarium namque non ſe manife-
ſtat, niſi cui vult, dando lumen glo-
riæ modo determinato. Ad argumẽ-
tum ſecundæ opinionis: Reſponde-
tur id procedere ex vi naturali diui
næ eſſentiæ, quam habet, vt ſic re-
præſentandi creaturas; quare eſt im
poſſibile, eam videre, niſi aliqua re-
præſententur. Secunda: Nullus in-
622 tellectus in Diuina eſſentia omnes
creaturas poſſibiles videre poteſt,
quas Deus ſcientia ſimplicis intelli-
gentiæ videt. Probatur. Certum eſt,
& de fide, Beatos non videre actu
etiam omnes illas, quæ aliquando
fuerunt, aut erunt; nam clarum eſt,
Angelos etiã beatos aliquãdo igno-
raſſe nonnulla gratiæ myſteria, vt
colligitur ex Iſaia 63. vbi Angeli in-
terrogant, quis eſt iſte, qui venit de
Ephes.4. Edom tinctis veſtibus de Boſra? at
alibi. Vt innoteſcat principibus, &
poteſtatibus in cęleſtibus. Quæ duo
loca exponit D. Hier. Angelos Bea-
tos non cognouiſſe myſterium in-
Mat. 22 carnationis. De die autẽ illa nemo
ſcit; & D. Dion. de cœl. Hierarch. c.
6. ait, Angelos ſuperiores illumina-
re, & purgare inferiores; & D. Augu
ſtinus lib. de Eccleſ. dogm. 81. & 4.
de Trinit. c. 17. Probatur etiam quò
ad poſſibile. Quò perfectius aliquod
principium cognoſcitur, eò plura in
illo percipiuntur, dependentia ab
eodem, igitur eò perfectius Diuina
eſſentia videbitur, quò plura in ea
cernantur, quæ ibi non ſunt forma-
liter, ſed eminenter; & præſertim,
quoniã Diuina eſſentia ratione ſuæ
infinitatis habet, vt in ſe contineat
infinita eminenter, & infinita conſe
quenter repræſentet, ergo impoſſibi
le eſt in ea videre hæc omnia, quia
ipſa infinitè videatur, quod intelle-
ctui beato eſt impoſſibile. Confirma
tur quia ſicut ad videndum infinitũ
obiectum oportet, vt potentia intel
lectiua quodam lumine ordinis ſu-
pernaturalis corroboretur, ſine quo
nullum lumen naturale intellectus
ad illud peruenire poteſt: ita ad vi-
dendum plura in eodem obiecto,
oportet etiã, eſſe lumen perfectius,
& actum perfectiorem, ergo impoſſi
bile eſt videri in eo infinita, quia &
lumen, & infinitum ſit, & actus infi
nitus: ſemper enim quò plura ſimul
eodem actu videntur, eò actus eſt
perfectior, & virtus intellectiua ma
ior requiritur. Per hæc dicta non ſo-
lùm tertia opinio reijcitur; ſed etiã
quarta & quinta & fortaſſis quoque
vltimum ſeptimæ ſententiæ, quò ad
eius partem extremam. Ad primum
tertię opinionis Reſpondetur quòd
ſicut ad videndum obiectum infini-
tum eſt neceſſariũ lumen gloriæ ſu
perioris ordinis, & infiniti: ita ad
hoc infinitè videndum neceſſarium
erit hoc ipſum lumen infinitũ, & a-
ctus viſionis infinitus; primum com
municari poteſt creaturæ, non autẽ
ſecundũ: & ideò Beatus omnia vide
re non poteſt. Ad ſecundũ R̃ndetur
naturale deſideriũ cognitionem ex
plere per viſionẽ ipſius Dei, qui eſt
obiectũ infinitũ: vndè D. Aug. 4. con
feſſ. ait. Infœlix n. homo, qui ſcit om
nia illa; Te aũt neſcit. Beatus, qui te
ſcit, etſi illa neſciat; qui verò te, &
illa nouit, non pp illa beatior; ſed ꝓ
pter te ſolùm beatus eſt. Deindè in-
tellectui creato ineſt naturalis appe
titus cognoſcendi omnia, quæ ſunt,
aut eſſe poſſunt, ad alia autem, quæ
duntaxat per abſolutam Dei poten
tiam eſſe poſſunt, potentiam natura
lem ac ordinem non habet; & quò
ad hunc appetitum explendum non
oportet, vt omnia illa cognoſcat.

Ad

Digitized by Google

Ad rationem quartæ opinionis reſpondetur, illas naturas neceſſariò non exhiberi præſentes in Diuina eſſentia; ſed ſecundum viſionis perfectionem, qua videtur ipſa eſſentia: Vnde quo hæc perfectius vitur, eò plura repræſentantur.

Ad fundamentum etiam ſecundæ opinionis, neque ea, quæ Deus videt ſcientia viſionis, poſſe videre, quia per finitum actum infinita diſtinctè cognoſcere nequit. Quare Deus repræſentare poteſt, quæ vult, non vt ſint infinita. Tertiò: Quò aliquis Beatus Deum videt perfectius,
623 eò magis videt plures creaturas poſſibiles. Probatur. Creaturæ enim in Diuina eſſentia conſpiciuntur, pro vt ibi neceſſariò repręſentãtur, ergo ſicut diuina eſſentia videri nõ poteſt, quin aliqua videãtur; ita impoſſibile eſt perfectius hanc cognitionẽ huius principii habere, quin plura in eo cognoſcantur. Confirmatur præcipuæ contra Scotum negantem, aliquas creaturas videri in Verbo actu determinato; ſed videre modo hanc, modo illam, prout voluerit. Nã quæ ratio eſſe poteſt, cur non actu videantur? Non enim illa eſſe valet, vt incipiant repræſentare in diuina eſſentia, quia etiam ſic neceſſariò exhibentur præſentes; nec ex eo, vt beatus modo ad hanc, vel modò ad illam partem obiecti ſe cõuertat. Quid enim eſt hoc conuerti? & quænam ſunt partes obiecti? Nec ex eo, vt aliquid imperfectum dematur; nam ponitur intellectus expeditus, & lumine gloriæ actuatus. His addi poteſt, quod habet D. Auguſt. 15. de Trin. 16. Cum Deum videbimus, fortaſſe volubiles nõ erũt cogitationes, ab alia in alias eũtes, & redeuntes; ſed oẽm ſcientiam noſtrã vno ſimul cõſpectu videbimus.

Ad primum dictum Scoti reſpondetur, aliud eſſe totum obiectum infinitè videri, & aliud in hoc ipſo infinita conſpicere, quæ repræſentantur; id enim eſt impoſſibile, niſi impoſſibile videatur.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd Beatus, videns vnum effectum in eſſentia diuina, illum comprehendit, & etiam Dei cauſalitatem reſpectu illius; quia id, nil aliud eſt, quam cognoſcere quandam rem finitam participabilitatis ratione diuinæ eſſentiæ; Verum diuinam eſſentiam, vt in ſe eſt, non comprehendit.

Ad tertium reſpondetur ſecundũ perfectionem principii, vt inde plures, aut pauciores cognitiones deduci poſſũt; ſed quia id efficitur per diſcurſum, ideò cognoſci poteſt, antequam concluſio deducatur. Cæterum in viſione diuinæ eſſentiæ ſine diſcurſu creaturæ præſentes exhibẽtur in ea. Quarta: Probabile eſt, videri a Beatis in diuina eſſentia rerum 624
quidditates, quæ ſunt, aut quæ naturaliter eſſe poſſunt; tum quia naturale deſiderium beati hoc modo expletur; tum quia aſſignatur aliqua menſura a nobis; & hæc videtur omnium rationabiliſſima.
Quinta: Beati in Deo non vident creaturas neceſſariò, prout exiſten- 625
tes; ſed ſolum prout ex libera Dei voluntate ibi reuelantur, & repræſentantur. Probatur.

In ſecunda enim concluſione oſtenſum eſt, Angelos non videre myſteria gratiæ occulta, cogitationes cordium, & futura contingentia, niſi quantum Deus liberè reuelauerit: Perdifficile autem eſt huius rei aſſignare rationem.

Nam, cum Deus omnia hæc in ſeipſo videat, prout ibi repræſentantur, cur Beatus, videns diuinam eſſentiam, non conſpicit neceſſariò aliquas creaturas, vt poſſibiles in ea, cum ibi neceſſariò repræſententur? Si dicat, hoc eſſe,

quoniam Diuina eſſentia eſt cauſa neceſſaria, non autem quò ad creaturas exiſtentes,quia vt ſic eſt cauſa libera.Cõtra. Nam licet ſit liberum diuinæ voluntati ſe determinare ad hunc, vel illum effectum producendum; poſtquam autem Diuina voluntas eſt determinata, Cur ibi non videtur,& repræſentatur illa determinatio? Reſpondetur diuinam eſſentiam ex natura ſua, vt ſit varijs modis participabilis cognoſci; quò ergo illa perfectius videtur,eò plures in ea huius participabilitatis modi cernuntur: Diuina autem voluntas,quæ eſt cauſa rerum, quò ad exiſtentiam, non eſt ex ſe determinata ad hunc, vel illum effectũ actu efficiendum; quare ex natura ſua nullum exhibet determinatè præſentem. Cum autem ſe determinat ad aliquem effectum, non fit aliqua mutatio in voluntate diuina; ſed quædam habitudo ſolum determinatur ad talem creaturam; quare, etſi cognoſcat diuinam voluntatem prout eſt, nihilominus nõ oportet, vt huiuſmodi determinatam habitudinem cognoſcat. Deus autem in ſe ipſo huiuſmodi habitudinem reuelat cui vult, & eo modo, quo ipſe vult.

Sexta: Omnes beati vident in
626 Deo quòad rerum exiſtentiam omnia, quæ hic nos per fidem cognoſcimus, Deo tamen liberè reuelãte, vt
1. Cor. 15 Apoſtolus. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate,tunc facie ad faciem. Deinde quia viſio reſpondet fidei;quare non debet eſſe minor in ſuo genere,& quia id,tamquam particulare fidei præmium, deberi vr.

Septima:Probabile eſt,Sanctos vi
627 dere in cęlo omnia, quæ attinent ad proprium ſtatum, & noſtras etiam orationes, quas ad ipſos Deo fundimus: Nam ſi quis diceret,cognoſci ab ipſis extra reuelationem Verbi, id quidem non eſt probabile dictu.

Præterea ſciſcitari poteſt,vtrum Deum videntes per eſſentiam, poſt reſurrectionẽ corporum perfectius illum videbunt.

Prima opinio eſt aſſerentium, viſionem fore maiorem, ſeu intenſiorem; Ita Magiſter in 4. diſtinct. 49. D.Bonauen.2.ſen.d.49.ar.1.q.2. Argentina quæſt.3.art.4.Maior quæſt. 13.art 3.Henricus quæſt 6 art.7. Et probatur ex Diuo Auguſtino, li.12. Geneſ c.35.dicente,Sanctos non videre faciem Dei, quemadmodum Angeli vidẽt,quia ex appetitu, quẽ habent ad corpora,retardantur.Magiſter adiungit teſtimonium D. Hieronymi in cap.6. Oſeæ, affirmantis, peracto iudicio maiorem gloriam ſuæ claritatis ſuis electis Deum demonſtraturum. Anima habet perfectius eſſe poſt reſurrectionem: ergo & operationem.

Secundo deſiderium rurſus reaſſumẽdi corpora cauſat,vt perfectiſſimum gaudium habere non poſſit. Sed inter hos aliqui dicunt fore clariorem ipſam viſionem, vt Maior; & aliqui dicunt, lumen gloriæ maius eſſe futurum,aliqui autem affirmant, ſolummodo ipſam operationem fore intenſiorem,& perfectiorem. Oppoſita ſententia eſt D.Thomæ negantis,vt prima ſecundę qõn. 4.ar.5. ad quartum,& quintum,namque huius viſionis accretionem extrinſecè tantum concedit, prout aliquo modo in corpus redundabit; quam redundantiam anima expreſsè non appetit; Quem ſequitur Durandus in 4.diſt.49.quæſt.7 Palud. quæſtio.6. Maior quæſt.12.Caiet.in 1.2. vbi ſupra.Sotus quæſt.3.artic.4.
ad3.quam exiſtimo eſſe veram;quia 628
beatitudo eſſentialis redditur animæ ante iudicium, vt ſupra oſtendi.Probatur. Hæc viſio Dei non eſt opera-

operatio, a corpore pendens vllo pacto: igitur illud eſſe ſeparatum non impedit eius operationem.

Secundo: Tota claritas,& perfectio huius viſionis deſumitur ex lumine gloriæ, non ex perfectione naturali intellectus, vt probatum eſt: ergo hæc viſio,cum ſit quædam æternitatis Dei participatio, ex natura ſua variari non debet. Ad Teſtimonium Diui Hieronymi dicendum, poſſe exponi de perfectione maiori extenſiuè, quam anima effluet in corpus, vt rectè D. Thomas vbi ſupra.

Ad primum reſpõdetur, animam non habere perfectius eſſe poſt reſurrectionem intenſiuè;ſed tantummodo extenſiuè; Et ideò non conſequitur eſſe perfectius,cũ illa operatio, & viſio non pendeat a corpore.

Ad ſecundum reſpondetur illam operationem nõ minuere gaudium de obiecto beatifico; multo minus viſionem. Licet faciat,vt homo totus non ſit extenſiuè beatus. Si quis autem peiorem opinionem ſequi vellet, dicendum eſſe ſentio. Perfectior operatio in entitate operationis eſſe poteſt, abſque eo, quòd ſit clarior viſio Beati.Anima verò beata tres habet dotes,quæ ſunt immediata principia illius operationis, ſcilicet viſionem, ideſt habitum luminis gloriæ; delectationem, ideſt conſummatam, & perfectam charitatem patriæ: Tentionem Dei infiniti boni; quæ ex his tribus ſupremis permanẽtibus bonis elicit tres pfectiſſimas operationes..Ex primo clarã Dei viſionem;Ex ſecundo ſummam eius dilectionẽ;Ex tertio certitudinem de illa numquam amittenda: Vnde ſicut delectabiliter ad aliquid videndum, vt puta lilium, tria principaliter requiruntur; Primo, vt oculus ſit lucidus,& mundus per humidum glaciale.

629

Secundo,vt lumen corporale adueniat oculo, & medio, quod facit medium transparens in actu, vt a colore moueri poſſit: Tertio, quædam ſimilitudo lilij exquiritur, ab ipſo deciſa, vt idem repræſentet, quia lilium non eſt in oculo; ſed eius ſimilitudo in ſpecie coloris: ſic etiam ad videndum Deum beatiſicè primo aliquod lumen in ipſo oculo animæ requiritur, qui eſt intellectus, ita vt fiat potens ad intelligendum Deum.

Secundo habitus charitatis, affectum mulcens, vt delectabiliſſimè videatur.

Tertio Deus ipſe, loco ſimilitudinis, in corporalibus ita ſe vnit memoriæ, vt ſit principium,quo ipſe videatur per ſimilitudinem.

At quærere valet,cur ſint tres dotes. Reſpondetur, triplici de cauſa. Primo vt ſic tota imago animæ perficiatur,quæ in intellectu,voluntate,& memoria, veluti in tribus ſupremis animæ potentijs,conſiſtit. Nam lumen gloriæ perficit intellectum; charitas conſummata affectum; & Dei tentio memoriam.

Secundo, vt ſummè remunerentur tres præſtantiſſimæ virtutis viæ, ſcilicet,fides,ſpes, & charitas; nam fides promeretur lumen glorię;ſpes tentionem, & Charitas ſummam dilectionem; fides tamen, & ſpes eſſentialiter non remanebunt in patria; ſed fidei ſuccedit lumen gloriæ, ſpei tentio; charitas autem remanebit conſummata,atque perfecta.

Tertio dicere poteſt,vt beati perſonis diuinis optimè conformẽtur; nam per lumen gloriæ Filio, qui eſt ſapientia; per charitatem Spiritui Sancto,qui eſt Charitas; & per tentionem potentiæ Patris confirmantur.

CAP. CI.

De gaudijs, quæ ex animi beatitudine in corpus redundant.

ANimarum beatitudo in propria corpora redundans, ea quidem reddet glorioſa, & multa gaudia tam interna, quam externa, conſequentur. Externa ſunt quatuordecim.

Primum eſt cęli collocatio, quod
630 ob ſuum maximum ſplendorem appellatur Empyreum, vniforme, immobile, & incorruptibile, in quo ſunt multæ beatorum manſiones: In
Ioan.14 domo Patris mei manſiones multæ ſunt, quia ibi diuerſi gradus beatitudinis, nō quò ad obiectum; ſed quò ad operationem, reperiuntur; Nam beatitudo in præſtantiſſima operatione conſiſtit, ſcilicet in diuina viſione; quatenus verò conſiſtit in obiecto, gradus non habet, quia Deus
Mat.20 eſt vnicus. Omnes enim acceperunt ſingulos denarios: & quemadmodum manſio in corporalibus eſt locus corporeus, in quo quis habitat poſt motum: ſic in ſpiritualibus poſtquam in vita motibus virtutum laborauit, tandem in loco ſuo, ſcilicet in Deo, quieſcit. Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te, vt D.
Mat.11 Aug. 1. confeſſ. tom. 1. Venite ad me qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos, ideò diuerſi modi vltimum finem aſſequendi diuerſæ manſiones vocantur. Ille verò propinquiorem habebit manſionem, qui hic plus habuit de charitate; nam tota ratio, & principium merendi eſt, charitas.

Secundum gaudium eſt mundi viſibilis purgatio, & innouatio; nam mundus propter hominem aliquo modo eſt factus: Cum igitur ille glorificetur in corpore, oportet, vt elementa etiam huius mundi ad ſtatū meliorem permutentur, vt locus ſit magis condecens, & pulchrior aſpectu, vt Glo. in illud: Pulchritudo huius mundi, &c. Verum quærere po- 1.Cor.9
teſt, vſquequo ignis aſcendet, & mūdum purgando attinget. Reſpondetur Diuum Petrum id innuere, vide- 2.Pet.3
licet tantum fore aſcenſurum, quantum aquæ diluuii aſcenderūt; namque per ignem impuritates elementorum expurgabuntur, quæ ex eorum commixtione proueniunt: huiuſmodi autem feces circa terram vſque ad medium eius interſtitium exiſtunt. Sed petet, quo ordine erit purgatio per ignem. Reſpondetur, ignis incendium, quod mundum purgabit, Chriſtum iudicem præcedet. Ignis ante ipſum pręcedet, & in- Pſal.96
flāmabit in circuitu inimicos eius. Secundo: Dicunt Theologi, in 4. di. 48. quòd tàm bonorum, quàm malorum corpora, tunc viuentium, in cinerem redigentur; Si quidem omnium bonorum, & malorum reſuſcitatio fiet; & corpora beatorū illicò glorificabuntur, & dicit Apoſtolus. 1.Cor.15
Seminatur in ignobilitate, & reſurget in gloria; & tota etiam creatura ſimul renouabitur modo ſuo. Ipſa Rom.8.
liberabit a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filij Dei; & tūc Chriſtus veniet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, & renouabitur mundus; quoniam terra erit vt Cryſtallus, aer erit clarior, quia non habebit obſcuritatem, nec alias impreſſiones; aqua, & ignis puriores efficientur. Quo ad alia verò corpora, Sol ſtabit in Oriente, Luna in Occidente, & motus omnium cęlorū ceſſabit conquieſcentibus ipſis, atque oīa ampliori luce illuſtrabunt. Ecce Eſai.65
ego creo cęlum nouū, & terrā nouā. Apoc.21
Vidi (inquit Ioannes) cęlum nouū, & terram nouam; Cęlū, & terra trā- Luc.21.
ſibunt,

Digitized by Google

ſibunt,ſcilicet quo ad ſpeciem, quã nunc habent, non quo ad ſubſtan-
1.Cor.7. tiam,vt Apoſtolus.Præterit figura huius mundi.

At petet, cur iſta innouatio fiet. Reſpondetur primo,vt conuenientes habitationes ſint, & omnia expurgentur.Secundo,vt pro labore, quo boni ſeruauerunt iuſſa Dei,remunerentur. Tertio, vt Beati in innouatis,tanquam in mundiori ſpeculo, naturaliter Deum ſpeculentur.Tertium gaudium erit viſio corporalis delectabiliſſima, eo quòd oẽs quinque ſenſus erunt in actu in patria; ſocius enim laboris debet eſſe etiam ſocius cõſolationis; ſenſus enim fuerunt ſocij animæ, quæ eſt beatè glorificata;ideò & ipſi debent glorificari. Et,licet poſt hanc vitam non reperiantur quędam ſenſibilia, vt plantæ, animalia, & huiuſmodi; tamen per ſpecies,a Deo veriſimiliter influxas intellectui beato,præterita ſenſibilia,& nõ exiſtentia,aſpicere valebunt; quia ſitus,nec diſtantia, neque ſenſibilis abſentia impedit, quin Diuina virtus Beatis ſubueniat in omnibus;& quinque præſertim in genere videbunt. Primo, exiſtentia poſt iudicium in ſpeciebus videbunt. Secundo, mundum ſenſibilem, in quatuor elementis tunc expurgatum.Tertio,corpus Ieſu Chriſti glorioſum.Quarto,Beatorum corpora, tunc pulcherrima. Quinto, corpora damnatorum per manifeſtam viſionem tunc cognoſcent. Quartum, gaudium erit per auditum; modus autem non erit ſolum per immutationem ſoni realẽ; ſed ẽt per ſpecies,diuinitus auditui influxas, ſecundum quas iucunditatẽ cõſequetur, vbi ſanctus, ſanctus, omnes chori Angelorum proclamant. Quintum gaudiũ erit per olfactũ; nam corpora Beatorum erũt odore ſuauiſſimo repleta; & non ſolũ olfacient per immutationem ab obiectis;ſed per ſpecies ẽt influxas: Currenr.n. Beati in odorẽ vnguẽtorum diuinæ Maieſtatis.Sextum,gaudium erit in guſtu;nam in patria habebit medium coniunctũ; & erit in actu, non tñ ſecundũ quòd eſt ſenſus alimenti;ſed erit,vt illud,quod habet iudicium ſaporum:Vnde Beati in Patria dupliciter guſtare dicunt;primo modo per intentionalẽ linguæ immutationem,a corpore inhęrentem Beatis.Secundo per influxũ ſpecierũ a Deo. Septimũ gaudium eſt tactus aptus effectus, vt Ioan.20
Chriſtus air,noli me tangere.& Beata Agnes. Quem cũ tetigero caſta ſum:Modus verò tangendi erit ſine omni immutatione, quam ſubiectũ per ſe facit; ſed per ſpecies, ipſi tactui a Deo influxas. Octauũ eſt corporis impaſſibilitas; corporibus.n. Beatorum quædam dotes tribuuntur,quæ ſunt perpetui ornatus corporis;in ęterna beatitudine perſeuerantes: Etenim inter Chriſtũ hominem, & quamlibet animam Beatã, ſpirituale matrimonium reperitur, pp quod ei,vt ſponſæ,nonnulla dona traduntur,vt ſponſæ carnali etiã dos,donatio,& paraphernalia contribuuntur.Dos.n.& donatio,facta ſponſæ, ex parte patris equidem ad vsũ ſponſæ,& ad matrimonij onera traduntur; ſed ad ſpõſæ poſſeſſionẽ tribuuntur;& ſic ei dãtur in ꝓprietatẽ,licet ſponſo conferãtur ad vsũ, & tradantur, qñ ſponſa in domum ſponſi traducitur; q̃uis, antequam dẽtur,promittãtur; & dos nõ eſt qđ cunque donũ ſponſæ;ſed præcipuũ, & quaſi patrimoniũ eius, quo vitã ducere,ac ſuſtineri debet: Sic in ſpirituali matrimonio, quod eſt inter Chriſtum hominem, & animã beatificatã, tota Trinitas,quæ eſt pater Eccleſię,dat homini aliqua dona in proprietatẽ,nihilominus ad Chriſti volun-

voluntatem, & diſpoſitionem. Quando autem in domum ſponſi introducitur, quod fit in patria, etſi ante traductionem hic promittantur, tunc ibi elargiuntur: Itaque corpus, & quælibet potentia hominis
631 glorificati, quatuor dotes habebit, ideſt quatuor qualitates ſpirituales, quæ ſunt impaſſibilitas, ſubtilitas, agilitas, & claritas, vt notat Gloſ. in cap. 15. primæ Corinth. ſunt enim quatuor propter diuerſas rationes. Primo, propter ea, quæ communiter pro præſenti ſtatu corruptibili corpori confert, vt D. Thomas in cap. 15. ad Corinth. anima enim quatuor tribuit principaliter corpori: Primo eſſe; & in ſtatu glorioſo eſſe ſpirituale dabit per ſubtilitatem: Secundo anima hic tribuit incorruptionem, quantum de ſe eſt, & poteſt; in cœlo aut omnino impaſſibile conſeruabitur per impaſſibilitatem: Tertiò, in hac vita confert pulchritudinem, & claritatem; cum verò in ſumma perfectione erit, corpus reddet clariſſimum: Quarto hic dat motum tantum facilius; quanto virtus animæ eſt fortior ſupra corpus; quare in ſtatu glorioſo dabit corpori agilitatem. Vel ratio deſumitur ex quatuor elementis, ex quibus corpora noſtra conſtituuntur; & cum eleměta ſint imperfecta, corpora quoque noſtra quatuor ab eis patiuntur defectus; Etenim ab aqua ſufferunt humidã, & paſſibilem corruptionem; cui dos impaſſibilitatis correſpondet: A terra obſcuritatem perpetiũtur, quoniam terra eſt elementum opacum, cui reſpõdet claritas: Ab igne etiam ſufferunt vim magnam agendi, & conſumendi, & tandem vitam abſumit; & idcò corpus continuo alimento eget; contra quem defectum erit dos ſubtilitatis. Quarto, ab aere infirmitatem patiuntur; Nã aer facile permutatur, & cuilibet impellenti cedit: ſic in illo ſtatu glorioſo facillimè mouebitur per dotẽ agilitatis. Vel ſunt quatuor, ob quatuor virtutes Cardinales, quarum materiæ ſunt bona moralia corporalia; vt prudentiæ correſpondeat claritas propter cognitionem: Iuſtitiæ, quæ eſt perpetua, eſt immortalis, impaſſibilitas: Fortitudini agilitas, ex qua contingit, vt nihil corpori reſiſtere poſſit: Temperantiæ autem, quæ hic corpus attenuat, ſubtilitas reſpondet. Hæ quatuor dotes effluunt ab anima in corpus, vt ſit perfectum ſubiectum ipſius, ne eidem in operibus gloriæ ſit impedimento: Etenim quatuor requiruntur, quorum duo ad ſenſum attinent, & duo ad motum.

Quo ad ſenſum exquiritur, vt corpus ſit facile ad recipiendum; & ad hoc diſponit claritas; alterum, vt non ſit receptibile paſſionum ignobilium; ad quod impaſſibilitas diſponit.

Quò ad motum duo requiruntur; alterum vt per contrariam inclinationem ſuo motori non reſiſtat, ad quod diſponit agilitas: Alterum eſt, vt non reſiſtat, & ad hoc diſponit ſubtilitas.

Octauum igitur gaudium eſt impaſſibilitas, de qua dicitur. Seminatur in corruptione, reſurget in incorruptione. 1.Co.11

Nonum gaudium extrinſecum eſt ſecunda dos ſubtilitatis. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale, ideſt ſpiritui ſimile. Hæc dos quandam impuram corporis denſitatem demit, ex compoſitione qualitatum elementaliũ effectam. Eſt autem duplex ſubtilitas; alia ex raritate partium, nõ propinque ſtantium; & ex tali ſubtilitate corpus efficitur faciliter diuiſibile,

bile, quæ profectò non erit in corporibus glorioſis: Alia eſt ex perfecta victoria formę ſuper materiam, & huiuſmodi ſubtilitatis eſt vnire; & ſic corpora beatorum ſunt ſubtilia. Subtile enim in propoſito eſt illud, quod facile eſt penetratiuum alterius; vnde quælibet corpora nō glorificata, Beatorum corporibus abſque vlla difficultate, & reſiſtentia cedent; & huic doti fortitudo aptè correſpondet; quoniam in futura, & glorioſa vita, nihil obſtare valebit, quin moueat.

At dicet, ad quid illa fortitudo proderit, cum pro tunc nihil ſit, in quod vires exerceri poſſint? Reſpōdetur quia non parum gaudemus de his, quæ habemus, licet eiſdem non vtamur: ſic in beatis de hac, quæ nunc fortitudine agitur, gaudium erit; ſola enim eius poſſeſſio grata erit, & magna afficiet lætitia.

Decimum gaudium eſt agilitas, de qua Apoſt. ibidē. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute? Eſt enim quoddam corpori ſupperadditum, quo corpus glorioſum erit omnino ſubiectum animæ glorificatę, non ſolum vt nil in eo ſit, qđ reſiſtat voluntati ſpiritus; ſed etiam & vt in eo aliqua perfectio, effluens ab anima beata in corpus, reperiatur, per quam apta ad prædictam ſubiectionē reddatur, vt ſic corpu ſit expeditum, & aptum ad ſpiritui in omnibus, & actionibus, parendum. Verum inquirere poteſt, vtrū Beati aliquando moueantur. Reſpō-
362 detur, ita eſſe; nam Chriſti corpus eſſe motum poſt reſurrectionem habemus; ſimiliter corpora Beatorum in die vniuerſalis iudicij ad cęlos aſcendent & poſt eorum aſcenſum veriſimile eſt etiā, qđ pro libito voluntatis moueantur, vt illud, quod habent in virtute exercendo, diuinam ſapientiam commendabilem demonſtrent; nam virtus, procedens in actus exercitium, potentior, & perfectior apparet, quia actus manifeſtat potentiam.

Vndecimum eſt claritas, de qua ibidem. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: hæc corpori glorioſo accedet ex redundantia beatitudinis animæ ad corpus; & animæ quæ habebit maius lumen gloriæ, magis eius corpus erit clarum: ſunt enim nunc duo, quæ faciunt obſcuritatem in corpore noſtro, ſcilicet materiæ impuritas, & luminiſ paucitas, quæ tunc tollentur.

Cæterum petere valet, an erunt omnes partes corporis in claritate, & colore æquales.

Reſpondetur, quod nō; quia corporis gloria non aufert naturā; ſed perficit eam; vnde color, qui debetur corpori ex natura ſuarum partium, remanebit in eo, & claritas ex gloria animæ ſuperaddetur ei, ita vt in qualibet corporis parte iuxta modum ſuum redundet; quare non eſt inconueniens, vt diuerſæ partes habeant claritatem diuerſis modis; quia ſunt diuerſimodè ex ſua natura ad ipſum diſpoſitæ; etenim vna pars maiorem retinet diſpoſitionē, quàm altera, ſicut oculi, quàm manus, & ſpiritus, quàm oſſa.

At ſciſcitari poteſt, an horum corporum claritas lædat viſum, quemadmodum radius ſolaris facit.

Reſpondetur quod non; quia veluti corpus glorioſum pati non poteſt aliquid paſſione naturæ. ſ. paſſione animæ, ita corpus glorioſum nō offendit viſum, ſed demulcet, & magis delectabit, quia non operatur actione naturæ; Et illa claritas comparatur iaſpidi, nihil offendēti; ſed confortanti.

Duodecimum gaudium eſt aureolarum, & fructuū donatio, quæ ſe habent circa animam, & beata corpo-

corpora, ſicuti bona paraphernalia
in matrimonium. Differunt autem
aureola, & fructus; nāque Aureola
eſt gaudium, quod anima de Deo
immediatè habet in ſuperioribus
viribus, ſcilicet in viſione Dei, frui-
tione, & retentionis certitudine;
quæ tria gaudia animæ correſpon-
633 dent. Auream hic meremur per
quodcumque certamē cuiuſcumq;
tentationis, quoniam ex charitate
vincimus; non enim coronabitur,
2 Tim 2 niſi qui legitimè certauerit. Aureo-
634 la verò eſt gaudium de operibus, a
ſe factis, quæ habent rationem vi-
ctoriæ excellentiæ, Chriſtiformi-
ter factæ. Vel eſt præmium de ope-
ribus perfectionis, quibus homo
maximè Chriſto conformatur ſecū
dum perfectam victoriam, quam
martyrio vel doctrina, aut virgini-
635 tate promeretur. Fructus autem eſt
gaudium, & delectatio de ſpiritua-
li exercitio in delectationes præ-
ſertim venereas, quas homo conti-
nentia coniugali, viduali, & virgi-
nali promeretur; & quemadmodū
ex gaudio præmij eſſentialis, quod
eſt aurea de Deo, quidam decor im
mediatè redundat in corpus Beati:
ſic etiam ex gaudio aureolæ reſul-
tat in corpus quidam decor, repræ-
ſentatiuus ſpecialis triumphi, quo
anima gaudet, vt Doctores, virgi-
nes in illa parte, & martyres in cica
trice, ita vt protinus ex aſpectu cor
poris ſciatur, qualiſcumque fuerit
Martyr, aut Virgo, vel Doctor.
636 At petere valet, vnde habeatur,
tres ſolummodo eſſe aureolas.

Reſpondetur, ex Gloſſis ordina-
rijs haberi, & elicitur etiam ex di-
56 ctis Iſaiæ ibi. Hæc dicit Dominus Eu
nuchis, dabo eis in domo mea, & in
muris meis locum, & nomen melius
a filijs & filiabus, nomen ſempiter-
num dabo eis, quod non peribit; &
Eph. 1. Gloſ. ſuper illud. Vt ſciatis, quæ ſit
ſpes vocationis eius; & D. Auguſti-
nus de ſancta Virginitate tom. 6.
Secundo, dici poteſt; cum tria ſint
opera præſtantiſſima trium poten-
tiarum, tres dantur aureolæ; Nam
præſtantiſſimum opus doctrinæ eſt
docere indoctos, & veritatem præ-
dicare: Concupiſcibilis autem eſt
obſeruare virginitatem; Et iraſcibi-
lem mortis perpeſſio refrenat.

Tertiò, quoniam tres ſunt hoſtes,
quos ſuperare debemus, videlicet
mundum, carnem, & Dæmonia.
Martyres mundum expugnauerūt:
Virgines ſuperauerunt carnem: Do
ctores verò, & Prædicatores, dæmo
nia fugauerunt.

Quarto, dici poteſt, quòd Chri-
ſto conformatur in tribus operibus
perfectiſſimè, ſcilicet in prædicatio
ne, & carnis puritate, & martyrio.
Fructus autem Beatis debiti, ſunt
hi, de quibus loquitur Chriſtus.
Alia autem ceciderunt in terram
bonam, & dabunt fructum, aliud Mat. 13
centeſimum, aliud ſexageſimum,
aliud trigeſimum. Fructus autē eſt 637
quoddam præmium quod homini
debetur, & hoc, quoniam de vita
carnali in ſpiritualem tranſit; & illi
virtuti præcipuè reſpondet, quæ il-
lum a carnis ſubiectione liberat; ſo-
la verò continētia id efficitur, quia
per eam carnis delectationes, quæ
guſtum impediunt ſpiritualis dulce
dinis, maximè reprimuntur; Nam-
que anima ob venereas delectatio-
nes corpori ſpeciatim ſubijcitur,
ideò fructus magis continentiæ,
quàm alteri virtuti correſpondet:
Fructus autem ſimilitudo ſumitur
ex naturali ſemine; nam fructus cō-
ſurgit ex naturali ſemine, quoniam
eſt efficax ad conuertendum humo
res in ſuam naturam; & quanto vir-
tus eius eſt efficacior: tanto magis
fructus naſcitur vberior; ſemen ve-
rò ſpirituale, quod in nobis ſemina
tur,

Digitized by Google

tur, eſt verbum Dei; vnde quanto magis homo in vitam ſpiritualem conuertitur, recedens a carne; tanto magis in eo fructus creſcit; Secũdum hoc igitur fructus differt ab aureola, quoniam aureola conſiſtit in gaudio, quod habetur de operis perfectione: Fructus autem in gaudio, quod de ipſa diſpoſitione operantis habetur iuxta ſpiritualitatis gradum, in quem proficit ex ſemine verbi Dei: Vnde ſicut aureola cuilibet victoriæ non debetur; ſed præſtantiſſimæ: ſic fructus ſuo modo; quare dabitur virtuti, non quæ ſpernit minores delectationes, vt puta guſtus; ſed illi confertur, quæ tenuit maiores, ſcilicet venereas, vt continentię, & caſtitati: Sunt autem tres gradus fructuum, qui conferũ-
638 tur in Patria, quos triplici gradu obtinendi meruit in via; nam homo in quandam ſpiritualitatem adducitur, carnalitate abiecta: idcirco iuxta diuerſum modum ſpiritualitatis, quam continentia cauſat, diuerſi fructus diſtinguuntur: Quædam verò ſpiritualitas eſt ad ſalutem neceſſaria: & quædam ſuperabundãs. Neceſſaria in hoc conſiſtit, vt ſpiritus rectitudo ex carnis delectatione non peruertatur; quod fit, cum iuxta rectũ ordinẽ rõnis vtitur delectabilibus carnis; & hæc eſt ſpiritualitas coniugatorum: ſpiritualitas autem ſuperabundans eſt, per quam homo ab huiuſmodi delectationibus carnis, ſpiritum ſuffocantibus, ſe omnino abalienat; ſed hoc dupliciter contingit: vel reſpectu ſolummodo præſentis, & futuri temporis, & hæc eſt ſpiritualitas viduarum: aut reſpectu cuiuslibet temporis præteriti, præſentis, & futuri; & hæc eſt Virginum: Seruantibus ergo continentiam coniugalem confertur in Patria fructus triceſimus: vidualem ſexageſimus: virginalem, centeſimus; Et ratio aſſignari poteſt ex natura numerorum; quia ternarius numerus dicit omnem perfectionem, vt primo cœli, & in ſe quandam includit perfectionẽ, ſcilicet principij, medij, & finis, omnibus communem: Vnde coniugatis aſſignatur ternarius; nam ſe continere debent a tribus malis circunſtantijs, videlicet à tempore indebito, a perſona indebita, & a circunſtantia indebita; ideò ſtipes eorum continentię, triplici ramo dilatatus, fructum triceſimum meritò conſequetur. Sexageſimus verò numerus ex ductu ſenarij cõſurgit in denarium; & ſe habet ad triceſimum in dupla proportione; iccirco ſignat fructum vidualis continentiæ; quoniam hæc primo continet reſpectu omnium perſonarum: Secundo reſpectu omnis futuri temporis; & ſic duplicem fructum habet, videlicet ſexageſimum.

Centeſimus communiter reſpondet virginitati, quia denarius, ex cuius ductu centenarius ſurgit, eſt limes, ac terminus numerorum: ſimiliter virginitas tenet ſpiritualitatis limitem, ſeu apicem, quoniam ei nil ſpiritualitatis addi poteſt: Virginitas enim continet ea quæ & coniungatæ, & viduæ habent.

Decimumtertium gaudium erit de iucundiſſima ſocietate Beatorum; & primo gaudebunt tot gaudijs; quot ſunt conſodales Beati.

Secundo, quoniam tot mala; quot dæmones patiuntur, perpetuo euaſerunt.

Decimumquartum habetur reſpectu Chriſti humanitatis: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum, & quem miſiſti Ieſum Chri- *Ioan. 17.*

ſtum;

ſtum; vnde in Chriſti humanitate omnes ſenſus conquieſcunt.

Secundo, in anima Chriſti videbit ſummas perfectiones.

Tertio, quoniam in Chriſti humanitate Deum conſpiciet per accidens; & tantò plus, quam in alijs rebus, quanto magis Deus eſt humanitati Chriſti vnitus, quàm alijs rebus. Beati etiam quinque gaudia interna conſequentur per oppoſitum ad quinque pœnas principales damnatorum.

639 Primum gaudium interius erit in ſenſuum interiorum multiplici, & potiori perfectione; nam erit maior puritas in eis ob iuuenilem ætatem.

Secundum erit de iraſcibilis, & concupiſcibilis quiete; Nam concupiſcibilis, delectationes carnis, & mundi amplius non patietur, cum fuerit maximè perfecta; nec iraſcibilis afficietur triſtititia, quia nulla res, tanquam difficilis, & ardua, repugnabit ei.

Tertium erit de intellectus, reſpectu omnium ſcibilium perfectione, Nam quaſi innumerabilia noſcet: Primo per ſpecies ſibi influxas: Secundo per ſpecies, in hac vita comparatas: Tertio per ſpecies, receptas per ſenſus corporis glorificati: Quarto per illuminationem animæ Chriſti: Quinto, ſpeciali influxu.

Quartum gaudium conſiſtit in omnium peccatorum gratiſſima contemplatione; nam tunc iam in proprijs operibus diſtinctè videbunt, quàm in alienis, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

Quintum, conſiſtit in omnium operationum ad Dei conformationem voluntate; ſicut enim damnati perpetuò Deum blaſphemant: ita Beati perpetuò Deum honorant; igitur ſic erunt Beati in cœlo; ſicut Angeli Dei; quia legem Domini cuſtodierunt, cui ita diſplicet cultus Deorum falſorum, vt iterum per Moyſem ad primum regrediatur mandatum, dicens.

Hæc dices filijs Iſrael: Vos vidiſtis, quòd de cœlo locutus ſum vobis. Non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis, vt efficaciter imprimeret verum Dei cultum in eis: Eſt enim ita Zelotes, vt non patiatur, alium Deum præter ſe coli, & venerari, vt idolatræ faciebant. Et ſequitur. Quotieſcumque altare facietis, illud de terra conſtruetis, vel de non ſectis lapidibus, & offeretis ſuper illud holocauſta, & pacifica veſtra; Quod ita fieri precipuè mandat in deteſtationem idolatriæ; nam idolatræ faciebant altaria aurea, & argentea, & lapidea, in quibus aptabant ſtatuas, quas adolebant, & adorabant: Ne igitur negligens eſſet circa mandatorum obedientiam, priora beneficia cogitando; ſed vt prȩmium expectaret æternum, rurſus Deos alienos abiicere mandat. Exo. 20.

Quæ ſi moleſta aliquibus, & ingentis alicuius laboris eſſe videantur, intellige tu Chriſtiane præſertim propter Chriſtum te illa ſuſcepiſſe facienda, & quod tibi forſan moleſtum eſſe videtur, iucundiſſimum in fine iudicabis.

Quare Deum time, & mandata eius obſerua; hoc eſt enim omnis homo. Eccl. 12. Si enim corporalis amor ita deuinctam ſibi tenet animam, vt ab omnibus neceſſarijs actibus eam abſcedere cogat, & illi ſoli, quem amat, operam dare, atque in eius cogitatione fixam teneri; quomodo amor Chriſti, animæ

ſponſi,

ſponſi, ab omnibus reliquis non abſtrahit animam, ſibique conſociat, ac deſiderij ſui vinculis con-
Pſ. 41. ſtringit? vt Pſaltes. Sicut ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus, & alibi.
Pſ. 141. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Igitur, vt audire mereatur.
Matt. 11 Venite ad me, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, mandata cuſtodiat; nam omnes qui diuina præcepta ſeruauerint, Dei tabernacula fient, & ad eos veritas.
Chriſtus veniet cum Patre. Ego, & Ioan. 14
Pater meus veniemus, & manſionem apud eos faciemus, & ſimul cum beatis ſpiritibus eos coronabimus, vt Diuina eſſentia noſtra in æternum fruantur, & in ſecula ſeculorum. Amen.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX RERVM NOTABILIVM.

ABſtinentiæ ſex principales inueniuntur; & quales ſint. Lib.2.cap.27.n.131
Acceptio perſonarum quid ſit; et quando eſt mortale. lib.2.c.50.nu.204
Accuſatus, & interrogatus contra iuris ordinem, quando non peccet mortaliter reſpondendo, & ad reſtitutionem non tenetur. lib.2.c.69.nu.416
Accuſatus de occulto crimine, & interrogatus reſpondet, eſſe falſum, quod ei imponitur, an peccet mortaliter ſic reſpondendo, & ad reſtitutionem obligetur. lib 2 c.69.n.416
Acedia eſt quoddam tædium agendi bonum. lib.1.c.22.n.130
Acediæ filiæ enumerantur, & declarantur. l.1.c.22.n.131
Actio traſiens, & immanens optimè explicantur. l 2.c.91 n.580
Actuarij quando reſtituere teneãtur ſub pœna peccati mortalis. lib.2.cap.70. nu.431
Actus bonitas ex omnibus circunſtantijs conſtat. l.1 c.5.n.32
Actus primò primi, & actus primò ſecũdi quid ſint. l.2.c.76.nu.489
Actus, qui propriè concupiſcentia carnis uocatur, quo præcepto prohibeatur. lib 2 c.70.n.431
Adoratio eſt quædam exhibitio reuerentiæ, quæ habet tres actus. lib.1.c.18. nu.98
Adoratio triplex: latriæ, hyperduliæ, & duliæ. l.1 c.18.n.99
Adulter, & adultera, qualiter ad expenſas, & ad alendos filios conſtringantur. l.2 c.22.n. 100
Adulterium quid ſit. l.1.c.98.n.428
Adulterium quid ſit, & quot modis fieri contingat. lib.2.c.22.n.95
Adulterium eſt fugiendum propter quinque cauſas præcipuas. lib.2.c.22.n.90
Adulterium reddit infamem; contra quod omnia iura clamant. lib.2.c.22. nu.97
Adulterium, ab vxore commiſſum, eſt grauius, quam commiſſum a marito. lib.2.c.22.n.98
Affinitas eſt cognatio quædam, proueniens ex copula carnali. lib.2.c. 23. nu.104
Affinitas, contracta per actum fornicationis matrimonio eſt impedimentum ad contrahendum vſque ad quartum gradum, non autem ad contractum. lib.2.c.23.n.105
Ambitioſi quomodo cognoſcantur. li. 1. c.22.n.128
Amicus pro vita amici an vitam exponere poſſit. l.2.c.10.nu.51
Amor diuitiarum, et deſiderium oritur ex triplici cauſa. lib 2.c.73.n.462
Amoris erga Deum plures cauſæ mouentes aſſignantur. l 1.c.13.n.76
Amplexus, oſcula, tactus illiciti, cur prohibeantur ſub pœna mortali. li.2. c.76.n.491
Angeli definitio pulcherrima, & eiuſdẽ explicatio. lib.2.c.85.n 549
Angeli in quo loco fuerint creati. lib.2. c.85.n 550
Angelorum maxima eſt multitudo, aduerſus philoſophos. li.2.c.85.n.551
Angelus Michael qualiter pugnauerit cum dracone. li 2.c.86.n 555
Angelorum bellum triplex fuit. lib. 2. c.86 n.556
Angeli mali in hoc aere inueniuntur; & cur. li 2.c.86.n 557
Angeli de facto peccauerunt, vt ex ſcriptura oſtenditur. li.2.c.86.n.559
Angeli, qui ceciderunt, partim ſunt in infer-

inferno, & partim in hoc aere relicti.li.2.c.86.n.561
Animæ, à corporibus egreſſæ, ab Angelis ſtatim ad ſua loca deducuntur. l.2.c.78.n.508
Animæ ſeparatæ quomodo cognoſcant aliqua, quæ apud nos fiunt. lib.2.c.78.n.510
Animæ ſeparatæ qualiter cognoſcunt ſeipſas. l.2.c.78.n.511
Anima ſeparata retinet ſciẽtias, in hac vita comparatas. l.2.c.78.n.512
Animæ damnatorum qualiter intelligant per habitus, naturaliter acquiſitos. l.2.c.78.n.513
Animæ damnandorum iuſto Dei iudicio creantur. l.2.c.78.n.514
Animæ, antequam cœlum ingrediãtur, cur ſolum purgẽtur, & non corpora. lib.2.c.79.n.521
Animæ, in purgatorio exiſtentes, recipiunt ſolatium, & à viuentibus auxilium. lib.2.c.79.n.522
Anima ſeparata cognoſcit omnia naturalia ad modum intelligentiarum. lib.2.c.82.n.541
Animæ, primum in limbo poſitæ cur reſurgent in die vniuerſalis iudicij. l.2.c.82.n.544
Anima humana eſt forma informans iuxta veram doctrinam. lib.2.c.89.nu.575
Anima ſeparata à corpore, quomodo multiplicetur. l.2.c.90.n.577
Anima non educitur de potentia materiæ; probatur per Ariſtotelem. lib.2.c.90.n.578
Anima intellectiua non eſt cõpoſita ex intellectu agente, & poſſibili. l.2.c.91.nu.587
Anima intellectiua eſt immortalis; & demonſtratur in via Ariſtotelis. li.2.c.94.n.600
Animam intellectiuam eſſe immortalẽ cognouit Philoſophus ex duplici uia. lib.2.c.94.n.601
Anima humana varijs, ac diuerſis nominibus appellatur l.2.c.94.n.602
Anima tranſmutatur ſecundum affectum; quomodo intelligi debet. lib.2.c.95.n.603
Anima qualiter tranſmutetur ſecundũ affectum. l.2.c.95.n.604
Animæ Beatorum in cœlo fruuntur beatitudine ante vniuerſale iudicium. lib.2.c.98.n.611
Animalia mouent ſe ipſa. Sed nullam finis cognitionem habent. l.1.c.2.n.4
Annus Iubilæi a quo fuerit inſtitutus; & a quibus poſtea, quo ad tempus, fuerit permutatus. l.2.c.79.n.526
Appetere non eſſe, quomodo fieri contingat. l.2.c.78.n.509
Appetitus ſenſitiuus diuiditur in concupiſcibilem, & iraſcibilem. lib.1.c.2.num.9
Arbitrium eſt poteſtas rationis, & volũtatis. l.2.c.85.n.552
Ars notoria cur ita vocetur; Et quomodo ſit prohibita. l.1.c.20.n.119
Articulus mortis, qualis ſit, optimè explicatur. l.1.c.83.n.377
Aſtrorum certa praxis dari non poteſt circa humanas actiones. lib.1.c.20.nu.121
Attritio eſt dolor, voluntariè ſumptus, ob timorem pœnæ; quæ duplex eſſe poteſt. lib.1.c.78.n.384
Auaritia dupliciter accipitur. li.2.c.73.nu.453
auari ſunt araneis ſimiles. lib.2.c.73.nu.460
Auaritia ſeptem filias gignit, & quales. l.2.c.73.n.454
Auaritia quibus ex cauſis eſt fugienda. l.2.c.73.n.463
aurea quomodo mereatur in hoc ſeculo. lib 2.c.101.n.633
aureola quid ſit optimè explicatur. li.2.c.101.n.634
aureolæ cur ſint tres tantum, & nõ plures. l.2.c.101.n.636

B

Baptiſmus tribus modis accipitur. lib.1.c.71.nu.308
Baptiſmus eſt corporis ablutio aqua, verbo

verbo Dei ſanctificata.l.1.c.71.n.309
Baptiſmi materia eſt aqua elementaris; & cur aqua ei fuerit accommodata. lib.1.c.71.n.310
Baptiſmi ordinarius miniſter eſt parochus; tempore verò neceſſitatis quilibet, dummodo habeat intentionem faciendi quod facit Eccleſia; Et qualiter intelligatur.l.1.c.71.n.312
Baptiſmum ab omnibus ſuſcipi oportet; alioquin non ſaluamur. lib.1.c.71. nu.313
Baptizandus adultus triplicem debet habere diſpoſitionem.l.1.c.71.n.314
Baptiſmi principales effectus ſunt quinque.l.1.c.71.n.317
Beatitudo conſiſtit principaliter in actu intellectus.l.2.c.96.n.606
Beati nec de facto, neque ſecundum legẽ ordinariam, Deum uidere poſſunt abſque lumine gloriæ.l.2.c.97.n.607
Beati totum Deum vident; ſed non eodẽ modo.l.1.c.100.n.614
Beatus non videt eſſentiam Diuinam clarius alio Beato, ratione inæqualitatis pfectionis naturalis intellectus; ſed ſolum ratione luminis gloriæ inæqualitatis.l.2.c.100.nu.615
Beati non poſſunt videre Diuinam eſſentiam, quin videant Diuinas perſonas. lib.2.c.100.n.616
Beati vident omnia attributa, quæ ſunt in Deo.l.2.c.100.n.617
Beati non vident in Deo omnes creaturas poſſibiles.l.2.c.100.nu.618
Beati vident in Deo ſaltem quidditates rerum naturalium quoad illas ſpecies, quæ ſunt in mundo, aut naturaliter eſſe poſſunt.l.2.c.100.n.619
Beati, quoad res exiſtentes, ſaltem eas cognoſcunt, quæ attinent ad propriũ ſtatum lib.2.c.100.n.620
Beati aliquas reuelationes ſemper habent; & poſt diem iudicij probabile eſt, viſuros in Verbo, quæ Deus videt ſcientia viſionis. lib.2.cap.100.numero 621
Beatus, quò Deũ videt perfectius; eò magis conſpicit plures creaturas poſſibiles in eo.l.2.c.100.n.623
Beati probabiliter vident in Diuina eſſentia rerum quidditates, quæ ſunt, aut quæ virtualiter eſſe poſſunt. li.2. c.100.n.624
Beati vident in Deo quoad rerum exiſtẽtias quæ hic nos per fidẽ cognoſcimus, & credimus.l.2.c.100.n.626
Beati probabiliter vident in Diuina eſſentia quæ pertinent ad proprium ſtatum, & noſtras etiam orationes, ad eos directas.l.2.c.100.n.627
Beati poſt corporum reſurrectionem non videbunt magis Diuinam eſſentiam. lib.2.c.100.nu.628
Beatorum externa gaudia ſunt quatuordecim.l.2.c.101.n.630
Beatorum corpora poſſunt moueri de loco ad locum.l.2.c.101.n.632
Beati quinque gaudia interna conſequẽtur.l.2.c.101.n.639
Bellum quid requirat, vt ſit iuſtum.l.2. c.7.n.33
Bellum gerere quis poſſit. l.2.c.7. nu.34
Belli dubia cauſa qualis. l.2.c.7.n.36
Bellum an relinqui debeat, quando pars ſatisfacit; & quid agendum. l.2.c.7. nu.37
Bellum iuſtum an ſit ſingulare certamẽ ob aliquas cauſas.l.2.c.7.n.38
Bello incepto an pater poſſit occidere filium; & è contra. l.2.c.7.n.39
Bello ſedato an liceat interficere.l.2.c.7. nu.42
Beneficiũ vt deſideretur modo licito, duo requiruntur.l.2.c.55.n.262
Beneficij nomen a quo ſit deductum li.2. c.55.n.264
Beneficia alia ſunt ſecularia: alia verò regularia.l.2.c.55.n.266
Beneficia, & dignitates acquirẽs, aliquibus conditionibus exornatus eſſe debet; & quibus l.2.c.55.n.269
Beneficium ſimplex obtineri non poteſt ante annum.XIV.l.2.c.55.n.270
Beneficium curatum habens, & aliud curatum recipiens, vtroque priuatur, niſi

nisi unum resignet. lib.2.c.55.n.272
Beneficium regulare recipiens, suscipere habitum, & professionem emittere tenetur. l.2.c.55.n.273
Beneficium curatum obtinens, debet promoueri ad sacerdotium intra annũ; alias ipso iure priuatur. lib.2.cap.55. nu.274
Beneficia plura curata habere non est intrinsecè malum. l.2.c.55.n.275
Beneficia plura curata haberi possunt ex aliqua causa. lib.2. cap. 55. numero 276
Bigamus tripliciter capi potest. l.1.cap. 90.nu 403
Blasphemia est conuicium quoddam contra Deum, & Sanctos. lib.1.cap.38. num.191
Blasphemia dicitur in Deum quinque modis præsertim. l.1.c.38 n.192
Blasphemia ex duplici capite cognoscitur quando est blasphemia. lib.1.c.38. nu.193
Blasphemia in Spiritum Sanctum cur dicatur irremissibilis. lib.1.c.38.nume.194
Bona Ecclesiarum surrepta, quibus resti tui debeant l.2.c 70.nu 425
Bona certa prius restitui debent, quàm incerta lib.2.c.72.n.444
Bullarum Pontificum falsitas ex decem cognosci potest. l.1.c.68.n.298

C

Cambium est commutatio numismatis pro numismate in negociatione pecuniæ enumeratæ. lib.2 c.65.n.357
Cambium est duplex. l.2.c.65.n.358
Cambium numismatis pro numismate quomodo fieri possit. l 2.c.65.n.359
Cambiorum artem non solum esse utilem; sed etiam honestam, & necessariam. l.2.c.65.nu 360
Cambiorum iustitia in quibus consistat. l.2.c 65.nu.361
Cambiorũ propriæ species sunt quatuor. l 2.c.65.n.362
Cambium per minutũ cur ita vocetur. lib.2 c.65.n.363
Cambium per literas quale sit. l.2.c.65. nu 364
Cambium reale quid sit. l.2.c.65.n.365
Cambium siccum quid sit. li.2.c.65.nu. 366
Cambium per minutum quando sit iustum. l.2 c 65.n.368
Cambium ad minutum, ut iustitia seruetur, tres conditiones præsertim requirit. l.2.c.65.nu.369
Cambium per literas quinque modis effici potest. lib.2 c.65.n.370
Cambiorum pretia taxari debent iuxta aliquem trium modorum. l.2.cap.65. nu.372
Cambium reale est iustum, quãdo habet requisita Bullæ Pij V. l.2.c.65.numero 374
Cambium siccum est talis naturæ, ut semper pecunia prius tradatur lib.2. c.65.n.375
Cambium siccum præcipuè fit tribus modis. lib.2.65.n.376
Cambium quoddam est Romæ, quod aulicorum vocatur. l.2.c.65.n.377
Campsor an possit accipere aliquid pro labore enumerandæ pecuniæ. l.2 c 65. nu.371
Canonizatio est quædam fidei protestatio. lib.1.c 18.nu.100
Canonizare potest Papa solus. l.1.c.18. nu.101
Canonizatio, nonnulla requirit ex parte Sanctorum, & aliqua ex parte Sũmi Pontifi is lib.1.c.18.nu.102
Cardinales unde, & quando originem habuerint. l.2.c 79.n.528
Cardinales quando hoc nomine Cardinalis vocari cœperint. l.2.c 79.numero 529
Cardinales sunt in statu perfectionis. l.2.c.79 n.530
Cardinales sunt maiores Episcopis absolutè. l.2.c.79.n.531
Cardinalium priuilegia. l.2.c.79.n.532
Censu-

Cenſuræ ſunt Eccleſiaſticæ correctiones, & culparum vltrices. lib.1.c.49. nu 237
Cenſus eſt ius, acquiſitum in aliquo fructus.l.2.c 60.nu.327
Cenſus contractus eſt verè contractus emptionis, & venditionis. l.2 c.61. nu.330
Cenſus fieri, & conſtitui debet iuxta præſcriptam regulam Py.V. l.2.cap.61. num.331
Cenſus quot modis fiat, & nominetur. lib.2.c.61.n 332
Cenſus, rectè facti ſunt boni, & liciti. lib.2.c.61.n.333
Cenſus conſtituendi traditur norma. l.2.c.61.n.334
Cenſus conſtitui non poteſt ſuper bona mobilia l.2.c.61.nu 335
Cenſuum poſt celebratum contractum quæ obſeruari debeāt. lib.2. cap 61. nu.336
Cenſus, iuxta conſtitutionem Py V. conſtitutus, adhuc tria neceſſaria requirit.l 2.c 61.n.337
Cenſibus illicitè extorta reſtitui debent. l.2.c.61.n.338
Charitas eſt virtus, infuſa in voluntate hominis.l.1.c.13 nu.70
Charitas eſt ſal, quo omnes bonæ actiones condiuntur.l.1.c.13.n.71
Charitas eſt omne bonū. lib.1. cap. 13. nu.72
Chriſtianus non debet communicare hæretico.l.1.c.10.nu.60
Chriſtiani, in ſeruitutem redacti, vel empti, a quibuſcumque infidelibus liberari poſſunt omnibus modis. lib.2. c.40.n.163
Chriſtiani, legitimo bello capti, non poſſunt vendi. l.2.c.60. nn.314
Circunſtantiæ actionis humanæ definitur; & quot ſint declaratur.lib 1 c.5. nu 33
Circunſtantiæ, in infinitum aggrauantes, quales ſint.lib.1.c 5.n.34
Circunſtantiæ quando ſunt confitendæ; & quando non. l.1.c.5.nu.35
Circunſtantiæ aggrauantes neceſſariò non ſunt confitendæ l.1.c.5.nu.36
Clerici cur obligentur ad ſoluendum horas canonicas.l.1.c.16.nu.92
Clerici aliquando excuſantur a perſoluēdis horis; & aliquando diſpenſantur. lib.1.c.16 nu 93
Clerici, horarias preces non ſoluendo, quibus pœnis puniantur.lib.1 cap.16. nu.94
Clerici quando teneantur diſtribuere bona pauperibus ſub pœna peccati mortalis; & quando non. lib. 2. cap. 55. nu.277
Cœli empyrei pulcherrima definitio, & explicatio.l.2.c.84.n.548
Cognatio triplex: ſpiritualis: carnalis: et legalis.l.1.c.98.nu.425
Cognitio recta, & reflexa ritè diſcutiūtur.l.2 c.93.n.597
Commenda vnde dicatur; & cur fuerit inſtituta.l.2.c.55.nu.268
Commodatum eſt, alicuius rei ad aliquē ſpecialem actum gratuito facta conceſſio.l.2.c.56.nu.279
Commodatum ſi pereat, domino deficit, niſi commodatarius ſit in culpa. l.2. cap.58.n.299
Commodatum repeti nequit antè tempus neceſſarium ab eo, cui fuit conceſſum.l.2.c 56.n.281
Concilium eſt aggregatio paſtorum Eccleſiæ, authoritate Summi Pontificis. lib.1.c.46.n.218
Concilium uires obtinet, quando ex authoritate Summi Pontificis congregatur, et ab eodem approbatur. l.1.c.46. nu.219
Concilium in duobus caſibus abſque Summi Pontificis authoritate colligi, & fieri poteſt. lib.1.cap. 46. nume.220
Concupiſcentiæ gradus ſunt multi.lib.2. c.76.n.493
Concupiſcibilis ſex actus habet; & quales ſint.lib 1.c.2.n.20
Concupiſcibilis quales pœnas dabit in inferno.l.2.c.78.nu.50

Digitized by Google

Condemnatus ad mortem an Euchariſtiæ Sacramentum ſuſcipere poſſit. lib.2.c.6.n.30

Confeſſarij quæ ſcire teneantur. l.1.c.83. nu.373

Confeſſarius quare ſecreta tenere debet, quæ audiuit in confeſſione. lib.1.c.83. nu.374

Confeſſio tribus modis vſurpari poteſt. lib 1.c.79.nu.352

Confeſſionis conditiones enumerantur, & declarantur. li.1.c.79.n.353

Confeſſio mediata quando ſit valida. l.1. c.79.n.354

Confeſſio fieri nequit per Epiſtolas. li.1. c.79.n.355

Confeſſio, facienda ſemel in anno, vtrũ obliget non habentem peccatum mortale. lib.1.c.79.n.357

Confeſſionis miniſter proprius eſt parochus. li.1.c.82.n.369

Confeſſionem facere ſeculari num quis in aliquo caſu teneatur. lib.1.c.82. nu.372

Confeſſio in quibus caſibus reuelari poteſt. l.1.c.83.n.375

Confeſſionem reuelans quas pœnas dabit. l 1.c.83 n 376

Confitendo peccata, quem ordinem ſequi debeamus. l.1.c.84.n.379

Confidentiæ definitio traditur, & explicatur. l.2 c.53.n.239

Confidentiam committens, quas pœnas incurrat. l.2.c.53.n.240

Confidentiæ cognitio ex aliquibus cognoſcitur, & ſatis percipitur. lib.2.c 53. num.241

Confirmatio eſt vnctio in fronte baptizati, facta ſub certa verborũ forma. lib.1.c.72.n.318

Confirmatio fuit inſtituta a Chriſto, licet poſtea ſcriptis ab Apoſtolo Iacobo fuerit mandata, & promulgata. l.1. c.72.n.319

Confirmationis materies eſt chriſma; et datur ad robur. lib.1.cap.72.numero 320

Confirmationis forma eſt. Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis. li.1.c.72.n.321

Confirmationis miniſter eſt Epiſcopus. lib.1.c 72.n.322

Confirmationem non accipere an ſit peccatum mortale. l.1.c.72.n.323

Confirmationis principales effectus ſunt tres. li.1 c.72.n.324

Conſanguinitas quid ſit; & quomodo cognoſcatur. l.2.c.23.n.103

Conſcientiæ definitio, & quotuplex ſit conſcientia l.1.c.3.n.12

Conſcientiæ tres actus enumerantur, & declarantur. l.1.c.3.n.13

Conſcientia recta quid ſit. lib. 1.cap. 3. nu 14

Conſciẽtia erronea quid ſit; & vnde cauſetur. l.1 .c.3.n 15

Conſcientia ſcrupuloſa quid ſit, & vnde oriatur: & remedia contra illam dantur. l. 1.c.3.n.16

Conſcientiæ timoratæ deſcriptio, & declaratio. l.1. c.3 n.17

Conſcientia pura vnde oriatur; & quid ſit. l.1.c.3 .n.18

Conſuetudo vim legis habet; & quando. lib.1.c 4 n.19

Conſuetudo iuri non præiudicat, niſi ſpacio 40. annorum. lib.1.cap.4.numero 25

Conſuetudo non habet vim contra ius Diuinum, naturale, & legem eccleſiaſticam. l.1.c.4.n.26

Contritio eſt animi dolor, & voluntaria peccatorum deteſtatio. lib.1.c.77. nu.347

Contritionem habere de ſingulis peccatis qualiter intelligatur. lib.1. c.77. nu 349

Correctio fraterna quid ſit; & quomodo ſit facienda. l.1 .c.14. n.82

Correctio fraterna qualiter ſit facienda a Prælatis. l.1. c.14.n.83

Creditor poteſt aliquando recipere debitũ occulte. l 2.c.41.n.165

Creditor antiquior cæteris paribus ſemper eſt præferendus. lib.2.c.72.n.451

Dam-

Digitized by Google

D

Damnum emergens eſt illud, quod emergit ex illis rebus, quæ iam ſunt in vſu. l.2.c 57. n.292
Debitor, reſtituens debitori creditoris ſui, an liberetur. l.2.c.70.n.427
Debitor, ponens ſe in manibus creditoris humiliter, & remiſſionem petens, animo tamen, ſi non concederetur, nõ reſtituendi, libereque obtenta reſtitutione, an amplius reſtituere teneatur. lib.2.c.71.n.438
Debita, contracta ciuiliter, debeant ne proponi debitis, contractis ex delicto; vel è contra. l.2.c.72.nu.449
Debitor, cedens bonis, liberetur ne a remiſſione debiti. l.2.c.71.n.441
Debitor, paulatim ſoluens debitum, liberetur ne a peccato mortali. lib.2.c.71. nu.442
Debitor in actionibus perſonalibus an ordinem ſeruare debeat. lib.2.cap 72. nu.450
Debitor teneatur ne in caſu neceſſitatis reſtituere debitum creditori, exiſtenti in eodem caſu. lib.2.c.75.n.472
Decimæ ſunt quædam oblata ad recognoſcen Deum. l.1 c.18 n.104
Decimæ ſunt triplicis generis: prædiales: perſonales, & mixtæ. lib.1. c.18. nu.105
Decimæ ſolui debent iuxta locorum conſuetudinem. l.1.c.18.n 106
Degradatio qualiter fiat. lib.1.cap. 68. nu.295
Degradatio verbalis qualis ſit, & quæ actualis. l.1.c 68.n.296
Degradatio actualis ob quæ delicta fieri poſſit. l.1.c.68.n.297
Degradatus verbaliter quomodo reſtituatur in priſtinum. lib.1 cap 69. numero 301
Degradatus actualiter non poteſt reſtitui in integrum, niſi de licentia Papæ. l.1.c.69.n.303
Delectatio moroſa cur ſic dicta, & qualis ſit, & quando eſt mortale peccatũ. lib.2.c.20.n.90
Depoſitarius tenetur reddere depoſitum deponenti, quandocumque deponens repetit. l.2.c.56.n.284
Depoſitio, degradatio, & ſuſpenſio aliquoties in ſacris canonibus confunduntur. l.1.c.67 nu.291
Depoſitio eſt duplex: verbalis, & actualis. l.1.c.67.nu.292
Depoſitio ob quæ delicta infligatur. li.1. c.67.nu.292
Depoſitionis forma. lib.1.cap.67.numero 293
Depoſitum reſtitui poteſt ab Epiſcopo. lib.1 c.69.nu.300
Depoſitum eſt res, alienæ fidei credita. l.2 c 56.nu.282
Depoſito poteſt vti aliquando, & aliquoties non. l.2.c.56.nu.283
Depoſitum reddere non tenetur in quatuor caſibus. li.2.c.56.n.285
Detractio eſt alienæ famæ nigredo. li.2. cap.19.nu.86
Detrahere quinque modis contingit. l.2. c 19.nu.86
Deuotio eſt firma voluntas ſubdendi ſe Deo l.1.c.15.nu.85
Deus vult, ſua præcepta ſtrictè obſeruari. li.1.c.8.nu.53
Deum diligere debemus iuxta regulas, in diuerſis locis traditas. lib.1.c.13. nu 73
Dei dilectio propter quinque cauſas præcipuè eſt vtilis. l.1.c 13.num.74
Deus quot modis diligi poſſit. lib.1.c.13. nu.77
Deus vult, omnes homines ſaluos fieri, quomodo intelligatur. lib.2.cap.78. nu.504
Deus cur permittat, hominem tentari a dæmone. lib.2 c 86.nu.564
Dilectionis tres actus principales enumerantur. lib.1.c 13.nu.77
Dilectio inimici quomodo eſt exercenda, & quando. lib.1 c.14.nu.84
Diuiſio rerum eſt iure facta, & bene introducta. l.2.c.28.nu.132

Dæmonis

Dæmonis impulſus triplex.lib.1.cap.6. num.38
Dæmones poſſunt transferre homines de vno loco ad alterum.lib.1.cap.20.numero 112
Dæmones quomodo includantur in aliquo loco à necromantibus.lib.1.cap. 20.num.113
Dæmones includendi ars non datur propriè. Sed eſt quoddam pactum expreſſum, vel tacitum cum diabolis.li.1.c. 20.nu.114
Dæmones quæ futura cognoſcant. li.1.c. 20.nu.122
Dæmonis deſcriptio, & declaratio. l.2.c. 78.nu.115.
Dæmones cur magis torqueant obſeſſos in imminutione, & auctione Lunæ, quàm alijs temporibus. lib.2.cap.86. num.558
Dæmon propriè dicitur tentator.lib.2.c. 86.num.562
Dæmones multis, ac varijs modis homines tentant.l.2.c.86.nu.563
Dæmon tentando quinq; præſertim ſemper intendit.l 2.c.86.nu.565
Dæmoni cur exteriori tentatione Euam tentare permiſſum fuerit. lib.2.c.86. num.566
Dæmon allocutus eſt Euam lingua hebraica.l.2.c 86.nu.567
Dotes animæ cur ſint tres tantum lib.2. c.100.nu.629
Dotes corporum quare tres ſolum. li.2.c. 101.nu.631
Duellũ eſt pugna inter duos ex condicto. l 2 c.14 nu.59
Duellum facientes quas pœnas incurrant, & etiam alij conſulentes, & aſſiſtentes.l.2 c 14.nu.60
Duellum eſt licitum in aliquo caſu. li 2. c.14.nu 61

E

EBrius mala committens in ebrietate, quando peccet mortaliter.li.2. cap.16 nu.67
Eccleſiaſtica bona, quo tempore fuerunt diſtributa, & in partes quatuor diuiſa. li.2.c 55.nu.565
Electio reſpicit iuſtitiam diſtributiuam, & commutatiuam; & electores cõtra vtrumque peccare poſſunt. lib. 2.c.5. num.505
Electores debent eligere meliorem ad beneficia, & dignitates; alias mortale committunt.l.2 c.50.nu 206
Electores, minus dignum eligendo, in tribus caſibus a peccato excuſantur. li.2. c.50 nu.207
Electi ad beneficia, & dignitates, quales conditiones habere debeant. li.2.c.50. num.208
Electio eſt valida, dummodo dignus eligatur.l.2.c.50.nu.209
Electio indigni tenet, quamuis electores peccent mortaliter.lib.2.cap.50.num. 210
Eligentes minus dignum ad dignitates, ſeculares, peccant mortaliter, etiam ſi ſint Summi Principes.lib.2.cap.50.numero 213.
Electores ſymoniã incurrunt, ſi aliquid accipiunt pro ſuffragio dando in reb. ſpiritualibus.l.2.c.52.nu.228
Eleemoſyna quando ſit ſub peccato mortali præcepta.l.1.c.14.nu.81
Eleemoſyna eſt opus, Diuino amore, & miſericordia factum.lib.5.cap.80.numero 361
Eleemoſyna ſeptem modis fieri poteſt. li. 1 c.80.nu.362
Eleemoſynam fictè ſuſcipiẽs an teneatur eam reſtituere l.2.c.39.nu.157
Eleemoſyna, fictè recepta, cui reſtitui debeat l.2.c.39.nu 158
Epiſcopus in materia leui poteſt interpretari leges canonicas.lib. 1. cap.9. numero 31
Epiſcopus qualiter differat a ſimplici Sacerdote.l.1.c.87 nu.393
Epiſcopatus an ſit ordo.lib.1. cap. 9. nu. 394
Epiſcopi, & clerici, ex propoſito ſupponẽtes magnam quantitatem pecuniarũ

ludo

ludo alearum, vtrum mortaliter peccent. libro ſecundo, cap.42. numero 170

Epiſcopatum deſiderare an ſit aliquando mortale. libro ſecundo, cap. 54. numero 260

Epiſcopatus deſiderium ex duplici cauſa poteſt eſſe licitum. libro 2. cap. 54. numero 262

Epiſcopus poteſt diſpenſare illegitimum ad ordines minores. lib.2.c.55. numero 271

Euchariſtia pluribus decoratur nominibus. libro primo, cap. 73. numero 325

Euchariſtia Sacramentum a Chriſto in vltima cœna fuit inſtitutum. lib.1.c. 73.nu.326

Euchariſtia ſacramentum habet duplicem materiam, & formam. lib.1.cap. 73.num.327

Euchariſtia materia qualis ſit. lib.1 cap. 74.nu.328

Euchariſtia Sacramentum nullo pacto confici poteſt in ſolo pane. lib. 1. c.74. num.329

Euchariſtia forma quæ ſit. lib.1.cap.74. num.330

Euchariſtia Sacramentum multa mirabilia continet. libro 1.cap.74. numero 331

Euchariſtia Sacramenti miniſter eſt ſolus Sacerdos. libro primo, cap.75.nu. 332

Euchariſtia materia conſecranda quanta, & qualiter adeſſe debeat. lib. 1.c. 75.nu.333

Euchariſtia Sacramentum a quibus ſuſcipi debeat. libro primo, cap.75.num. 334

Euchariſtia ſacramentum ſumendo quando quis eſt in peccato, & reminiſcitur ſe peccaſſe, quando peccet. lib.1. c.75 nu.335

Euchariſtia ſacramentum quibus poteſt negari. libro primo, cap.75.numero 336

Euchariſtia ſacramentum tribus modis ſumi poteſt. libro primo, cap.75.numero 337

Euchariſtia ſacramentum ſi detur pœnis, an gratiam conſequantur. lib.1. c.75.nu.338

Euchariſtia effectus ſunt plures; & quales. libro primo, cap. 76. numero 339

Euchariſtia ſacramentum datur ſecularibus ſub ſpecie tantum panis; & cur ita. libro primo, cap.76. numero 340

Euchariſtia ſacramentum qua munditia ſumi debeat. libro primo, cap. 76. num.342

Excommunicatio duplex: maior, & minor: Et illarum definitio & à quo tale nomen traxerint. libro primo, cap. 49.num 238

Excommunicatio cur vocetur anathema. libro primo, cap.49. numero 239

Excommunicatio maior pluribus a minore differt. libro primo, cap.49.numero 240

Excommunicatio irrogatur dupliciter: à iure, & ab homine. libro primo, c.49. numero 241

Excommunicatio ab homine trina admonitione, aut vna pro tribus, cũ ſpacio ſex dierum ordinariè infligitur. li.1.c 49.nu.242

Excommunicari nõ poteſt ciuitas, locus, vel Collegium. libro primo. cap. 50 num 243

Excommunicatio in tribus caſibus inferri poteſt in non ſubiectos, & quibus ex cauſis. lib.1.c.50.nu.244

Excommunicari non poſſunt Monachi noſtræ Congregationis ratione delicti, contractus, & rei l.1.c.50 n.245

Excommunicatio, a Prælatis religioſorum illata, ordine iuris non ſeruato, quos excuſet a pœnis, & quos non. li. 1.c.50.nu 246

Excommunicatio iniuſta; ſed tamen valida, quæ ſit. libro primo, cap 51. num. 247

Digitized by Google

Excommunicatio nulla quæ ſit. libro 1. c.51.nu.248

Excommunicatus iuxta acta, & probata, ſi eſt in conſcientia tutus, non priuatur ſuffragijs Eccleſiæ. libro 1. cap. 51.nu.249

Excommunicatus quibus priuetur. lib.1. c.51.nu.250

Excommunicatus, ſi perſeueret in excommunicatione per annum in cauſa criminali, delictum fateri videtur. li. 1.c.51.nu.251

Excommunicatus ſi per annum perſeueret in excommunicatione, tanquam ſuſpectus de hæreſi reputatur. lib.1.c. 51.nu.252

Excommunicatis communicans an excommunicationem incurrat. lib. 1.c. 51.nu 253

Excommunicationes bullæ cœnæ Domini ſunt viginti. libro primo, cap. 52. num.255

Excommunicationes bullæ cœnæ potius a iure, quam ab homine vocari debent. libro primo cap. 52. numero 256

Excommunicationes aliquæ reſeruantur etiam Summo Pontifici, quæ ſunt in iure, vel ab homine latæ. libro 1.c. 52.nu.257

Excommunicatio propter percuſſionem clerici, non incurritur in aliquibus caſibus. libro primo, cap. 52.numero 258

Excommunicationes, reſeruatæ Papæ, quæ non ſunt in bulla cœnæ, aliquando poſſunt abſolui ab Epiſcopis. lib.1. c.52.nu.259

Excommunicatus in mortis articulo vtrum poſſit abſolui ab hæretico, vel ſchiſmatico libro primo, cap. 52.numero 261

Excommunicationes Epiſcopis reſeruatæ. libro primo, cap. 53. numero 261

Excommunicatione lata a Summo Pontifice ſi poſtea concedat licentiam inferiori abſoluendi ab illa, Epiſcopis, & non alijs, conceditur facultas. lib.1 c.53.nu.262

Excommunicationes communes illæ vocantur, quæ nec Papæ, nec Epiſcopis reſeruantur. libro primo, cap 54. num. 263

Excommunicationes Decreti, & decretalium. libro primo, cap.54. numero 264

Excommunicationes ſexti ſunt viginti. libro primo, cap. 55.numero 265

Excommunicationes Clemẽtinarum vndecim. libro primo cap. 26.numero 266

Excommunicationes Extrauagantium, & Conciliorum, ac in bullis Pontificum plures. libro primo.cap.57.nu. 267

Excommunicatio ferri poteſt pro quantitate rei, quæ peccatum furti cauſet. libro ſecundo, cap. 34. numero 148

Excommunicatio ferenda pro rebus deperditis, quantum quantitatis exquirat, & rei valorem. libro ſecundo cap. 34.nu.149

Excommunicatio lata pro damnis datis, quando obſtringat. libro 2.cap.34.numero 150

Extrema vnctio quid ſit declaratur. l. 1. c.85.nu.381

Extremæ vnctionis materia, & forma declarantur. libro primo, cap.85. nu. 382

Extremæ vnctionis principalis effectus qualis libro primo, capit. 85 nu.383

Extremæ vnctionis alij effectus enumerantur. lib.1.capit.85.num.384

Extrema unctio quibus dari oporteat. li. 1.c.8.num.385

F

FAlſum duplex: alterum ſpeculatiuũ, & alterum practicum. libro 2.cap. 69.nu.413

Fama

Fama eſt communis, & clara opinio; & bonæ, & inculpatæ vitæ exiſtimatio. l.2.c.68.nu.399

Fama malum, quo non aliud velocius. li. 2.c.68.nu.403

Famam proximi lædens, ad reſtitutionem tenetur. libro ſecundo, cap.68.numero 404

Famæ alicuius detrahens, ſi ei fides non adhibeatur, an ad reſtitutionem teneatur. libro ſecundo, cap.68.numero 405

Famam reſtituendo qualiter ſe gerere debeat. libro ſecundo, cap. 69. numero 407

Famam reſtituens aliquoties iuramentũ adhibere poteſt. libro 2 cap.69.numero 408

Famæ reſtitutio quibus verbis facienda eſt. libro ſecundo, cap. 69. numero 414

Fama priuatus in vno loco, ſi alibi eius malum nomen reueletur, an ſit mortale; & quando non. libro 2.c 69.numero 423

Famam condonare poteſt perſona priuata. libro ſecundo, capit 75.numero 475

Famam condonare non poteſt perſona publica, niſi aliquibus concurrentibus. libro ſecundo, cap.75.numero 476

Famam remittere licet priuatæ perſonæ, præterquam in crimine hæreſis, & in enormibus delictis. libro primo, cap.75 num.477

Famam remittere, quæ redundat in aliorum malum exemplum, quis poſſit, et quomodo poſſit. libro 1 cap.75.numero 428

Famam remittere non poteſt paterfamilias, quando eius bonum nomen redundat in damnum familiæ. libro 1.c.75. num.479

Famam remittere poteſt Prælatus, quando, & quomodo. lib.1.cap. 75. numero 480

Famam remittere publica perſona qualiter poſſit. libro primo, c. 75. numero 481

Famam reſtitui poſſe per compenſationẽ quomodo intelligi debeat. li.1.cap.75. num.482

Fama compenſari poteſt inter perſonas, quorum fama non eſt aliys neceſſaria. lib.1.c.75.nu.483

Fama recompenſari nequit inter perſonas, quarum fama ad alios ſpectat, & eſt neceſſaria. libro 1.cap. 75. numero 484

Famæ compenſatio fieri poteſt indirectè. li.1.c.75.nu.485

Fallacia, iræ filia, declaratur. lib.2.c.73. 458

Fatum eſt ordo, vel ſeries, & diſpoſitio ſecundarum cauſarum. li.2.c.87.nu. 568

Fatum, quomodo concedatur a Theologis, & Chriſtianis. li.2.c.87. numero 569

Feſtorum dies à quibus prædeterminati fuerunt. libro primo, cap.43. numero 209

Feſtorum obſeruatio in quibus conſiſtat. lib.1.c.43.nu.210

Feſtis diebus quæ operari poſſint. lib.1.c. 43.nu.211

Feſti dies celebrari debent iuxta locorum conſuetudinem. lib 1.cap.43. numero 212

Feſta quando nitentur a notarys, & ſcribentibus. libro primo, cap.83 numero 213

Feſtorum dies aliquando abrogantur ob contrariam conſuetudinem: Dies uero dominicus cur non abrogetur. lib.1.c. 43.nu.214

Feſti dies a quibus conſtitui poſſint. lib. 1 c.43.nu.215

Fictio quid ſit, & quomodo cognoſcatur. lib.1 c.71.nu.385

Fictionis peccatum, in baptiſmo contractum, quomodo dimittatur recedente fictione. libro 1.cap.71.numero 316

Fidei duplex definitio traditur, & examinatur.

Digitized by Google

Fidei duplex definitio traditur, & examinatur. libro primo, cap.9. numero 56
Fidem fateri quando ſub peccato mortali tenetur. libro primo, cap.10. numero 59
Fidei dogmata diſputare quando ſit licitum. libro primo, cap. 10. num. 62
Filij an poſſint relinquere parentes in ſeculo. libro primo, cap. 1 nu 2
Filij poſſunt priuari hæreditate a parentibus in nonnullis caſibus, & quibus. lib.1.c.1 num.4
Filius contra parentes in quibus caſibus teſtificari poteſt libro ſecundo, cap.78. num 487
Fletus eſt cordis reſtrictio; & qualiter fiat. libro ſecundo, cap. 78. numero 497
Forma formans, & forma aſſiſtens, quid ſint. libro ſecundo, cap.89. numero 574
Fornicatio eſt quidam concubitus illicitus iure Diuino, & naturali. lib.2.c. 21 num.92
Fornicatio in duobus caſibus non eſt peccatum. libro ſecundo, cap.21. numero 94
Fortuna qualiter ab antiquis pingebatur. libro ſecundo, cap. 88. numero 570
Fortunæ definitio traditur iuxta mentem philoſophi. libro ſecundo, c.88. numero 571
Fortunæ conditiones enumerantur. lib.2 c.88.nu.562
Fortunatus, vel non fortunatus quis redatur, vel non li.2.c.88.nu.573
Fraus eſt quidam dolus, ſub aliena ſimulatione factus. li.2.c.73.nu.459
Fructus, in Patria conceſſus, declaratur. lib.2.C.101.nu.635
Fructus eſt quoddam præmium, homini datum, propter nonnullas virtutis actiones. li.2 cap.101.nu.637
Fructuum tres gradus reperiuntur. li.2. cap.101.nu.638
Funeris expenſas primò fieri debere, licet debita exhauriant totam hæreditatem. lib.2.c.72.nu.446
Fures diurni poſſunt puniri a iudice pœna mortis. libro ſecundo, cap.6.num. 32
Fur diurnus vtrum poſſit occidi a perſona priuata. libro ſecundo, cap.9. numero 49
Fur diurnus utrum poſſit interfici a clericis, & religioſis, bona eorum aſportando. lib.2.cap.9.nu.50
Furtum eſt occulta acceptio rei alienæ inuito domino rationabiliter. li.2.c.29. numero 133
Furti ſpecies ſunt multæ, & quæ lib.2. cap.29.nu.134
Furtum diſtinguitur a rapina. libro 2.c. 30.nu.135
Furtum eſt peccatum mortale. lib.2.cap. 31.num.136
Furtum eſt aliquando veniale. lib 2 cap. 31.nu.137
Furtum conſtituens quæ quantitas requiratur. lib.2.c.32.nu.138
Furtum, factum in alijs a pecunia, maiorem quantitatem exquirit ad reddendum mortale. libro ſecundo, cap. 32. nu.139
Furta vxorum; filiorum, & domeſticorum, qualiter conſiderari debent, vt cognoſcantur, an ſit mortale lib.2.c. 32.nu.140
Furtum paruum quando ſit mortale, & quando ad notabilem quantitatem fuerit deductum. li.2.c.33.nu.141
Furans tres aureos per interualla; ſed vno animi decreto, an tria peccata, vel vnum tantum committat. lib. 2. c.33.nu.143
Furtum, a diuerſis commiſſum, quando ſingulis ſit mortale; Et quomodo ſit facienda reſtitutio li.2.c.33.nu. 144
Furtum committens in aliqua vinea, qualiter ſit mortale, & qualiter reſtitui debeat. li.2.c.33.nu.145
Furtum paruum non eſſe peccatum quomodo intelligatur. lib.2.c.33 nu 146

Furtum

Digitized by Google

Furtum, a pluribus commiſſum, requirit maius detrimentum, quam ab uno ſolo. lib.2.cap.33.nu.147
Furans plura, ſed a diuerſis, & eis paru damni inferendo, an peccet mortaliter, & reſtituere teneatur. lib.2.c.35. nu.151
Furans plura a diuerſis committit peccatum in ordine ad Rempublicam; & quibus reſtituere teneatur. lib.2.c.35. nu.152
Furtim aliqua paulatim ſurripiens, teneatur ne totam reſtituere quantitatem? li.2.cap.36 nu.153
Furtim ſurripere bona infidelium quando, & quomodo liceat. lib.2.cap.40. nu.162
Furtim ablata poſſint ne auferri a fure, vt reſtituantur vero domino. lib.2. c.40.nu.163
Furtum ſacrilegij diſtinguitur ſpecie ab alijs. l.2.c.44 nu.179
Furtum, in Eccleſia factum, alicuius rei, ad eam non pertinentis, non eſt ſacrilegium. lib.2.c.45 nu.180
Furari res clericorum quando ſit ſacrilegium. li.2.c.46.nu.181
Furtum, ratione ſua veniale, in tribus fieri poteſt mortale lib. 2. cap 46.nume.183
Furti retentio quando ſit mortale, & quando veniale, optimè declaratur. lib.2.cap. 48.nu.192
Furti retentio in duobus tantum eſt mortale. lib.2.c.48.nu 194
Furari in extrema neceſſitate cur ſit licitum. lib 2.c.49.nu. 199
Fur an conſumere poſſit rem alienam, iam furatam, quæ penes dominum omnimodè eſſet peritura li.2.cap.67. nu.397
Fur, acquirens lucrum ex re ſurrepta, an reſtituere teneatur. lib.2. cap.67. nu.398
Furtim ablata, ſi a latrone auferantur, an eidem latroni ſint reſtituenda, vel domino, a quo ipſa latro ſurripuit. lib.2.c.70.nu 426

G

Gabellas defraudantes quando peccent mortaliter, & ad reſtitutionem obligentur. li.2.cap.37. num.154
Gabella a quibus poni, & augeri poſſint. l.2 c.37.nu 155
Gratia inclinat animam ad bene agendum l.1.c.6.nu.41
Gratia multis nominibus vocatur. lib.1. c.6 nu.42
Gratiæ vtilis diuiſio, & pulchra declaratio. l.1.c.6.nu.43
Gula eſt inordinatus appetitus circa cibi, & potus ſumptionem. lib.2. c.27. nu. 124
Gulæ filiæ quomodo ab ipſa pullulent. li. 2 c.27.nu.125
Gula eſt cauſa multorum malorum. l.2. c.27.nu.129
Gula aliquibus remedijs ſuperatur; & quibus. lib.2.cap.27.nu.130

H

Hebetudo eſt quadam mentis obtuſa affectio. l.2 c.27 nu 126
Herbas pro infirmis colligendo, & aliqua dicens carmina ſuperſtitioſa, an peccatum mortale committat. lib.1. cap.20.nu 118
Hæres quo ordine debita ſoluere debet. li.2.c.72.nu.447
Hæreticus catholicam fidem non habet, licet multa credat. lib.1.cap.11.numero 63
Hæreticus quis propriè dicatur. lib.1.c. 11.nu.64
Homicidium eſt iniuſta hominis occiſio. l.2.c.5.nu.26
Homicidium quinque modis fieri contingit. libro 2. capit. quinto, numero 27

Homi-

Homicidium, a Iudice mandatum, quæ exquirat. lib.2.c.6.nu.28

Homicidium, pro neceſſaria defenſione factum, non eſt mortale, quando fit cum moderamine inculpatæ tutelæ; Et quæ ſit inculpata tutela explicatur. l.2.c.8.nu.46

Homicidium aliquando facere quis poteſt præueniendo inimicum: quomodo intelligatur. lib. 2. cap. 8. numero 41

Homicidium non committens, vt anima proximi non condemnetur ad pœnas æternas. Sed potius ſe perimi permittens, an peccet mortaliter. l. 2. c. 8 nu.47

Homicidium aliquando fieri poteſt pro defenſione honoris. li.2.cap.9.numero 48

Homicidium facere, perſonam propriã interficiendo, non licet. lib.2.c.11.nume.52

Homicidium facere, interficiendo ſe ipſum, aliquando licet. lib.2. cap. 11. nu.53

Homicidium perpetrari nequit propria authoritate. l.2.c.13 nu.57

Homicidium, caſu factum, dupliciter fieri contingit. lib.2.cap.16. nume.65

Homicidium, factum dando operam rei licitæ, vt excuſetur tres conditiones exquirit. l.2 c.16.n.66

Homicidium committens, vel membra mutilans, ad quid teneatur. l.2.c.17. nu 69

Homicidium faciens an teneatur ad funeris expenſas. l.2.c.17 nu.70

Homicidium committens an teneatur reſtituere aliquid propinquis occiſi pro vita ablata. lib.2.cap.17.numero 71

Homicidium faciens, & poſtea captus a iuſtitia, ac ſuſpenſus, teneatur ne ad damna, parti læſæ illata reſtituenda. l.2 c.17.n.72

Homo mouet ſeipſum cum cognitione finis. lib.1.c.2.n 3

Homo duplicem vitam agit. l.1.cap.8. nu.37

Homo ſine gratia operari nequit actiones ad vitam æternam merendam. lib.1.cap.6.nu.39

Homo moueri poteſt ad ſeruandum præcepta Dei pluribus ex cauſis. l.1.c.8. nu.54

Homo Chriſtianus an teneatur ſcire articulos fidei. lib.1.cap.10.numero 58

Homini licet reuelare ſua peccata ex rationabili occaſione. lib.2.cap.75.numero 474

Homini diuinari non licet virtute diaboli. l.1.c.20.n.123

Honor eſt proteſtatio reuerentiæ, aliquibus exhibendæ; qui in quatuor præcipue conſiſtit. libro 1. cap. 1. numero 1

Honor eſt reuerentia, quæ alicui perſonæ exhibetur. lib.2.cap.68. numero 401

Horariæ preces B. Virginis Mariæ a quo inſtitutæ fuerint. li.1.cap.17.nume.96

Hypocritæ quales ſint; & quomodo cognoſcantur. l.1.c.22.nu.129

I

IDolatria tribus modis committi poteſt. lib.1 c.19.nu.107

Ieiunium eſt parſimonia victus, & aliquorum ciborum abſtinentia. li. 1. c 48.n.228

Ieiunium duplex: naturæ, & Eccleſiæ. Circa quod quinque conſiderantur. lib.1.c.48.n.229

Ieiunium quibus diebus ſoluatur. lib.1. c 48.nu.230

Ieiunij horam præueniens an ſatisfaciat. l.1.c.48.n.231

Ieiunium ſociari debet eleemoſyna. li.1. c.48 nu.232

Ieiunij fructus enumerantur, & declarantur. l.1.c.48.n.233

Ieiu-

Digitized by Google

Ieiunare quis non teneatur. lib. 1. c. 48. nu. 234

Ieiunare obligantur illi religioſi, qui votum emittunt in aliqua regula, obligante ieiunium ante vigeſimum tertium annum expletum. lib. 1. cap. 48. nu. 236

Ieiunium in mortali factum, ad tria prodeſt. lib. 1. c. 48. nu. 236

Ignis inferni eſt corporeus. lib. 2. c. 78. nu. 505

Ignis inferni cruciat dæmones, & animas realiter, vt eſt inſtrumentum Diuinæ iuſtitiæ. lib. 2. cap. 78. numero 506

Ignis purgatorij qualiter differat ab igne inferni. libro 2. cap. 79. numero 518

Ignorantia aliquando excuſat a peccato, & aliquoties minuit, & aliquando non excuſat. libro 1. cap. 7. numero 48

Ignorantia inuincibilis cur excuſet à peccato. l. 1. c. 7. n. 49

Ignorantia facti quando excuſet a peccato. lib. 1. c. 7. nu. 50

Ignorantia iuris qualiter a peccato excuſet. l. 1. c. 7. nu. 51

Immunitas Eccleſiarum quæ, & quibus conceſſa. l. 2. c. 47. nu. 185

Impediens aliquem, ne bonum conſequatur, vtrum reſtitutionem facere teneatur. lib. 2. c. 66. n. 393

Imperator poteſt interpretari leges ciuiles. l. 1. c. 4. nu. 30

Imperator, vel ſupremus Princeps, qua de cauſa aliquoties poſſit tradere ciuitatem depopulandam; et quando non; & quid facere teneatur. lib. 2. cap. 7. nu. 41

Imperator, vel ſupremus Princeps, depopulata ciuitate an teneatur aſportare pueros, & puellas. lib. 2. cap. 7. numero 43

Incendiarij Eccleſiarum, & domorum, quales pœnas incurrant. lib. 2. c. 47. nu. 190

Inceſtuoſus qualiter puniatur. lib. 2. cap. 23. numero 106

Indulgentiæ ſunt pœnarum relaxationes, peccatis debitæ. lib. 2. cap. 79. nume. 524

Indulgentiæ a quibus conferri poſſunt. l. 2. c. 79. nu. 527

Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant. li. 2. c. 80. nu. 533

Indulgentiæ de pœnitentijs non iniunctis etiam dantur, & intelliguntur, quando non apponitur clauſula de non iniunctis. lib. 2. cap. 80. nume. 534

Indulgentiæ, qualibet ex cauſa, a Summo Pontifice approbata, tantum valent, quantum ſonant. lib. 2. cap. 81. nu. 585

Indulgentiæ reſpectu ſuſcipientium ſunt abſolutiones: reſpectu vero Chriſti, & Sanctorum ſunt ſolutiones. lib. 2. c. 81. nu. 536

Indulgentiæ, ab exiſtente in peccato mortali pro defunctis ſumptæ, vtrum iuuent eos. lib. 1. c. 81. nu. 537

Infamator, quamuis peccet mortaliter infamando, aliquoties non tenetur ad reſtitutionem. lib. 2. c. 69. numero 406

Infamia eſt boni nominis, & opinionis denigratio; Et quis ſit propriè infamis. l. 1. c. 94. n. 411

Infamia quot modis accipiatur. lib. 1. c. 94. nu. 412

Infernus in quo loco ſit ſitus. lib. 2. c. 78. nu. 496

Infernus quibus in locis fuerit ab antiquis poſitus. libro 2. cap. 78. numero 501

Infernum verè, & realiter reperiri demonſtratur. libro 2. cap. 78. numero 502

Innocentes morte puniri non debent ob peccatum parentum. lib. 2. cap. 12. nume. 54.

Innocentis caput præcidi non poſſe ob bonum publicum, vt tyranno tradatur, faciliter explicatur. lib. 2. c. 12. nu. 56

Inquiſi-

Inquietudo eſt quædam animi commotio circa res aliquas agendas. lib.2.c.73. nu 456
Intellectus ſpeculatiui, & practici differentia.lib.1 c.2.nu.5
Intellectus agens, & poſſibilis, qualiter à Philoſopho fuit cognitus. lib.2.c.91. nu.579
Intellectus agens ponitur propter obiectum, vt depuret illud lib.2.c.91.nume.581
Intellectus agens qualiter operari poſſit. l.2.c.91.nu.582
Intellectus agens, & poſſibilis ſunt ſubſtantia, & non qualitates. l.2.c.91. nu.584
Intellectum agentem non eſſe Deum clarè oſtenditur. lib.2. cap. 91. numero 585
Intellectus agens eſt intellectus humanus.l.2.c.91.n 586
Intellectus agens, & poſſibilis ſunt idem realiter.l.2.c.91.n.588
Intellectus ſingularia non cognoſcit.l.2. c.93.nu.598
Interdictum nouem modis conuenit cum excommunicatione, & ſuſpenſione. lib.1.c 58.nu.268
Interdictum eſt cenſura Eccleſiaſtica, à iure, & ab homine.lib.1.cap.58. nume.269
Interdictum: aliud locale: aliud perſonale; vel locale, & perſonale ſimul.lib.1. c 58 nu 270
Interdictum generale locale ex ſeptem cauſis inferri poteſt. lib.1.cap.59.nume.271
Interdicti generalis moderatio.l 1.c.59. nu 272
Interdictum generale perſonale in tribus infertur à iure. lib.1.cap.59.nume.273
Interdictum locale particulare ſex modis à iure infligitur. libro 1. cap.60. nu.274
Interdictum ſingulare perſonale à iure infertur quadrupliciter. lib.1. c.60. nu.275
Interdictum ab homine à quibus fieri poteſt.l 1.c 61.nu.276
Interdictum non poteſt poni ab Epiſcopo ad longum tempus. lib.1.cap.61.nume.277
Interdictum non poteſt ferri contra priuilegiatos abſque ſanctæ Sedis indultu.l.1.c.61.n.278
Interdictum quomodo ponatur.l.1.c.61. nu.279
Interdictum non obſeruantes, quas pœnas incurrant; & præſertim clerici, & monachi. libro 1. cap.62. numero 280
Interdictum Papæ qualiter liget. lib.1. c.62.nu.281
Inuidia vnde oriatur.lib.2.c.19 numero 82
Inuidia eſt triſtitia, de bono alterius.l.2. c.19.nu.83
Inuidiæ filiæ vnde naſcantur. l.2.c.19. nu.84
Inuidiæ remedia quæ ſint declaratur. l.2.c.19 n.88
Ira vnde naſcatur; & quid ſit.l.2.c.18. nu.73
Ira quinque modis contingit eſſe peccatum mortale. lib.2. cap. 18.numero 76
Ira definitio traditur per ſuas cauſas. l.2.c.18.nu.77
Iræ filiæ ſunt ſex; & quales. lib.2.c.18. nu 78
Ira propria ſeptem modis amoueri poteſt.l.2.c.18 nu.80
Ira alterius euitari poteſt tribus modis. l.2.c.18.nu.81
Iraſcibilis ſex actus exercere poteſt. l.1. c.2.nu.11
Irregularitas eſt canonicum impedimentum.l.1.c.87.nu.397
Irregularitas quodammodo fuit adumbrata in Dauide.lib.1.cap.88. numero 398
Irregularitas nunquam incurritur, niſi in caſibus, in iure expreſſis.lib.1 c.88. nu 399
Irregularis celebrans, peccat mortaliter; ſed

Digitized by Google

ſed in nouam non incidit irregularitatem.l.1 c.88.nu 400
Irregularitas varys, & diuerſis modis incurritur.l 1.c.88.n.401
Irregularitates ex corporis macula enumerantur.l. 1 c.89.n.402
Irregularitates, quæ ex defectu fidei, vel ex animi vitio contrahuntur, diligẽter diſcutiuntur. lib.1. cap.90.numero 404
Irregularitatem non contrahit qui bis confirmationem confert. lib.1.c.91. nu.405
Irregularitas, ex homicidio contracta, vel membri mutilatione, quomodo cognoſcatur. libro 1.cap.92. numero 406
Irregularitates, ante baptiſmum contracte, tolluntur per baptiſmum, bigamia excepta lib.primo, cap 92.nume 407
Irregularitas non contrahitur a ſacerdote celebrante dummodo debitam diligentiam adhibuerit, vt ab ea liberetur.l. 1.c.92.nu.408
Irregularitates enumerantur, quæ ex defectu ordinum contrahi poſſunt.lib.1. c.93 nu.409
Irregularitates ex defectu honeſtatis vitæ quæ ſint, diligenter declaratur.l.1. c.94.nu.410
Irregularitas qualibet ab Epiſcopo tolli poteſt, quæ prouenit ex debito, ſuper quod ipſe diſpenſare poteſt. L.1.c 94. nu 413
Irregularitas tribus modis auferetur.l.1. c.95.nu.414
Irregularitas quæque a Papa demi poteſt. l.1.c.95.nu.415
Irregularitas contracta ex homicidio voluntario, difficulter tollitur. lib.1. c.95 nu.416
Irregularitates occultæ tolli poſſunt ab Epiſcopo, exceptis contractis ex homicidio voluntario, & illis, quæ deductæ ſunt ad forum contentioſum. lib 1.c. 95.nu 417
Irregularitates relaxando forma verborum ſimili, vel deſcripta vti poteſt. lib.1.c.95.n.418
Iudex, qui recognoſcit ſuperiorem, ferre tenetur ſententiam mortis iuxta leges in omnibus caſibus. lib.2.c.6.nume 29
Iudex an teneatur dare tempus confitendi reo, ad mortem condemnato; Et an condemnatus ad mortem Euchariſtiæ Sacramentum ſuſcipere poſſit. lib.2 c.6.nu.30
Iudex qui ſuperiorem recognoſcit, a mortis pœna reum liberare nequit. lib.2. c.6.nu.31
Iudex, extrahendo delinquentem de Eccleſia, an duplex peccatum committat. lib.2.c.47 n.184
Iudex extrahendo aliquem ex Eccleſia, eidem Eccleſiæ reſtituere obligatur. lib.2 c.47.num 187
Iudex, abſtrahens de Eccleſia quem de iure poteſt extrahere, ſi id facit ſine licẽtia Epiſcopi, eſt excommunicatus.l.2. c.47.nu 189
Iuramentum eſt quædam teſtificatio rei ſacræ. ad confirmandum ſermonem humanum inuenta. lib.1.cap.23.nume.134
Iuramentum a diabolo, traxit originẽ. lib 1 c 23 nu.135
Iurandi neceſſitas declaratur. L.1.c.23. nu 136
Iuramentum ex ſuppoſitione reperiendi veritatem eſt actus bonus. lib 1.c.24. nu 137
Iuramentum per ſe non eſt actus bonus. lib.1. c.24.nu.138
Iuramentum fieri debet in veritate, iudicio, & iuſtitia. lib. primo, cap.24. nu.139
Iuramentum dari non debet ex leuibus cauſis.lib.1.c 24.nu.140
Iuramentum aſſertorium habet iuſtitiã in cauſa, & in re.lib.primo, cap.24. nu.141
Iuramentum aliquibus dari prohibetur a iure. libro primo, cap.25.numero 142

Digitized by Google

Iuramento exempti qui, & quales ſint. l.1.c.25.nu.143
Iuramenti diuiſio in aſſertorium, & promiſſorium. lib.primo, cap. 26.nume.144
Iuramentum, coactè factum, quãdo obliget.lib.1.c.26.nu.145
Iuramentum omiſſionis alicuius boni, quando ſit licitum.lib.1.cap.26.numero 146
Iuramentum, ira, vel paſſione factum, quomodo obſtringat. lib.1.cap.26.nume.147
Iuramentum, contra legem poſitiuam factum, quando obliget. lib 1.c 26.nume.148
Iuramentum reciprocum, niſi conditio ponatur in eſſe, nõ deuincit.l.1.c.26.nu.149
Iuramentum calumniæ qualiter præſtetur.lib.1.c.26.nu.150
Iuramentum malitiæ quomodo detur. l.1.c.26.n.151
Iuramentorum duæ formæ, ſcilicet ſimplicis atteſtationis Dei, & execrationis.l.1.c.27.nu 152
Iuramenta mixta ſunt plura. l.1.c.27.nu.153
Iuramento aſſuetus faciliimè peierat; Et illi remedia ponuntur.l.1.c.28.nume.154
Iuramenti procuratio quãdo ſit illicita. lib.1.c.28.n.155
Iuramentum accipere ab infideli an liceat.l.1.c.28.nu.156
Iurantem ſi quis propriè ſciat eſſe peieraturum, eum iurare procurans mortaliter peccat. lib.1.cap.28. numero 157
Iuramenta commutantur, irritantur, vel exponuntur tribus ex cauſis. l.1.c.29.nu.158
Iuramẽti interpretatio: præſertim Principum: ad ſummum ſpectat Pontificẽ. l.1.c.29.n.158
Iuramentum, à Iudice traditum, debet pronunciari iuxta iudicis mentem. lib.1.c.29.nu.159
Iuramenta, in honorem Dei facta, abſq; licentia ſuperioris in melius permutari non poſſunt.l.1.c.29.nu.160
Iuramenta religioſorum diſpenſantur, vel irritãtur à ſuis ſuperioribus: aut conceduntur, & approbãtur. l.1.c.29.nu.161
Iuramenta filiorum aliquando à ſuis parentibus irritari poſſunt.l 1.c.29.nume.162
Iuramenta non debent commutari, diſpenſari, vel irritari abſque legitima cauſa.l.1.c.29.nu.163
Iuramenti irritationum, diſpenſationum, vel permutationum quæ ſint legitimæ cauſæ.lib.1.c.29.nu.164

L.

Legis definitio; & differentia inter leges Summi Pontificis, & aliorum, aſſignatur, et explicatur.l.1.c.4.nu.19
Leges ſeculares, niſi vſu recipiantur, nõ obligant ſub pœna peccati mortalis. l.1.c 4.nu.21
Legis cognitio traditur; & an ſit peccatum eius tranſgreſſio facile declaratur.l.1.c.4.n.22
Leges ad ſeptem capita reduci poſſunt. l.1.c.4.nu.23
Leges aliquæ ſunt purè præceptiuæ: nonnullæ pœnales: & aliquæ mixtæ. l 1.c.4.nu.27
Leges aliquæ affirmatiuæ: aliquæ negatiuæ.l.1 c.4.nu.28
Lex Papæ, publicata Romæ, obligat vbiqueſtatim.l.1.c.4 nu.20
Limbus puerorum quomodo differat à Limbo Sanctorum Patrum.l.2.c.82.nu.539
Loca quatuor reperiuntur ſubtus terrã, in quibus animæ detinentur.l.2.c.82.nu.540
Locatio eſt rei, vel perſonæ, mediante mercede, facta conceſſio.lib.2.c.64.numero 354

Locatio qualiter fieri debeat. lib.2. c.64. nu.355
Locare domum meretrici, vel uſurario an ſit aliquando licitum. li.2.cap.64. nu.356
Lucifer quomodo ſuaſerit Angelis, vt Deo non ſeruirent. lib.2. cap.86. nume.554
Lucrum ceſſans eſt damnum, quod quis patitur in bonis, quæ nondum eſt affectus. lib.2. c. 57. nu.293
Lucrum ratione damni emergentis in tribus caſibus licitè accipi valet. l.2. c.57. nu.294
Lucri ceſſantis intereſſe quale ſit declaratur. li.2.c.57.nu.295
Lucrum ceſſans ad hoc, vt iuſtè acquiratur, nonnulla requiruntur; & quæ. lib.2. cap 57.nu.296
Lucrum accipientes ob dilationem mutui aliqua obſeruare debent. l.2.c.57. nu.297
Lucrum pro re commodata licitè accipi nequit. lib.2. cap.58.nu.299
Ludi ad tria genera reuocātur. l.2.c.42. nu.167
Ludo acquiſitorum quando dominium transferatur, & quando non. lib.2.c. 42.nu.171
Ludo acquiſita a religioſis an debeant reſtitui ſecularibus; & è contra. lib.2. c 42.nu.172
Ludo acquiſita a filijs familias an reſtitui debeant. lib 2.c 42.nu 173
Ludo acquiſita ab vxoribus quando reſtitui debeant. libro 2.cap.42.numero 174
Ludus alearum quando ſit licitus; et quādo non. l.2.c.42.nu.168
Ludus alearum aliquando in multis occaſionibus non eſt licitus. lib 2.c.42. nu 169
Lumen gloriæ eſt neceſſarium ad recipiendum formam intelligibilem, quæ eſt ipſa Diuina eſſentia. l.2.c.97.numero 608
Lumen gloriæ eſt neceſſarium Beatis ad producendum viſionem beatificam actiuè, tanquam habitum. l.2.cap.97. nu.609
Lumine gloriæ Beatis ablato nō poſſunt videre Diuinam eſſentiam per abſolutam quoque Dei potentiam. lib.2 c. 97.nu 610
Luxuria quid ſit. lib.2.cap. 20.nu.89
Luxuria præſertim fugienda ob quinq; cauſas. li.2 cap.20.nu.91

M

Magiſtri debent honoraria diſcipulis; & quare. li.2.c 4.nu 21
Magiſtris pædagogis multa incumbūt; & quibus virtutibus debeant pollere. lib 2.c.4.nu.22
Mahometus vanum paradiſum effingit l.2.c 82.nu.545
Maleficia multoties vim aſſequuntur; quod ex quinque cauſis contingere poteſt. l 1.c.19.nu.111
Mandatum de dilectione Dei, & proximi, per triplicem negationem explicatur a Moyſe l.1.c 19.nu.107
Maritus quando licitè poſſit lucrari dotem; vel partem dotis vxoris; & è cōtra: Et quando non. l.2.c.22.nu.101
Mater quæ debeat filijs. lib.2.c.1.n.7
Mater poteſt exponere filios in duobus caſibus. l.2.c.1.nu.8
Matres caſu ſuffocantes filios paruulos, an peccent mortaliter. l.2 c.17 nu.68
Matrimonium eſt viri, & fœminæ indiuidua, & legitima coniunctio. l.1. c.96 nu 419
Matrimonij materia, & forma explicatur. l.1 c.97.nu.421
Matrimonij miniſter eſt parochus. l.1. c.97.nu 422
Matrimonij effectus ſunt quinque. l 1. c.97.nu.423
Matrimonii impedimenta, quæ impediunt matrimonium contrahendum, & dirimunt contractum. l.1.ca 98. nu.424
Matrimonii impedimenta, iure huma-

no inducta, diſpenſari poſſunt a Papa. lib 1.c.100.n.430
Matrimonium qualiter fiat, & concedatur inter affines, & conſanguineos. l.1.cap.100.nu.431
Matrimonium contrahẽtes in caſibus, a iure prohibitis, ſcienter, an diſpenſari poſſint. l.1.c.100.nu.433
Memoria intellectiua difficillimè defendi poteſt in via Ariſtotelis, & Auerrois. lib.2.c.92.nu.591
Mendacium eſt falſa ſignificatio verborum cum intentione decipiendi. li.2. c 74.nu.464
Mendaciorum octo genera enumerantur. lib 2 c 74.nu 465
Mendacium aduerſus, tria remedia traduntur. lib.2.c.74.n.466
Mercator vtrum poſſit rem vendere carius, quàm emerit. lib 2.c.60. numero 317
Meretrix an bona, ſibi data, reſtituere teneatur. lib.2.c.70.nu.472
Meretrix quo titulo ſibi data retinet, facilè declaratur. lib.2.cap.70.numero 433
Miſſa quid ſit; & ordinem eam celebrandi quis tradiderit. lib. 1. cap.47. nu.222
Miſſa ſingulis diebus celebratur propter quinque cauſas; & quibus celebretur. l.1.c 47.nu 243
Miſſa quibus proſit, & quomodo. l. 1.c. 47.nu.224
Miſſam celebrare pro pluribus, vtrum omnibus æqualiter proſit. lib.1.c.47. nu.225
Miſſam vnam audire feſtis de præcepto tenemur; & quando excuſemur illam non audiendo lib.1.c.47.numero 226
Miſſæ defectibus quomodo occurratur. l.1.c.47 nu 227
Mollitie eſt pollutio voluntaria, abſque copula habita. l.2.c.26.nu.117
Monachi obligantur ad horas canonicas perſoluendum. lib primo, cap. 16. nu 95
Monachi, & moniales vtrum committant ſymoniam quando aliquid donant ingrediendo monaſterium. l.2. c.53 nu.245
Moniales poſſunt recipere dotem ab ingredientibus monaſterium abſque labe ſymoniæ. libro ſecundo, cap. 53. nu.244
Montes pietatis vt iuſtè exiſtant, quas exquirant conditiones. lib.2.cap.59. nu.304
Montes Ianuæ, & Florentiæ ſunt liciti; & cur ita fuerint inſtituti. lib.2. c.59.nu.305
Montes aliqui, licitè erecti a Summis Pontificibus quales eſſe debeant. l.2. c.59.nu.306
Montes, quamuis aliquid recipiant, attamen excuſari poſſunt. lib.2 c.59.numero 307
Montes aliqui habent ius ſe liberandi; & optima aſſignantur rationes. li.2. c.59.nu.308
Montes, qui redimi poſſunt, quas debeãt habere conditiones explicatur. lib.2. cap.59.nu.309
Montium pietatis regulam, a ſacro Cõcil. Lateranen. ſub Leone X. præſcriptam, transgredi non licet. l.2.c.59. nu.303
Mulieris mala propria deſcriptio, & declaratio. l 1.c.96.nu.420
Multiloquium eſt inordinata diuerſorũ rerum locutio, abſque animaduerſione facta. lib.2.c.27.nu.127
Mutuum eſt trãslatio dominij, & vſus rei lib 2.c 56.nu 278
Mutuum duplex: alterum formale, & expreſſum: alterum verò palliatum. l 2 c.57.nu.289
Mutuum a tribus præcipuè inficitur; & quibus. lib.2.c.57.nu.298
Mutuum palliatum quinque modis præſertim efficitur. lib.2 cap 60.numero 323
Mutuũ quomodo pallietur ſub nomine venditionis. l.2 c 60 nu.326
Mutuum palliatum committitur aliquando

quando nomine camby. l.2.c.60.n.328
Mutuum ſub vſuris an recipi liceat ab aliquo. lib 2 c.60.nu.329

N

N*Aufragantiū bona non reſtituens quando ſit excommunicatus. lib.2.cap.40.nu.161*
Naufragantium bona reſtitui debent do minis proprijs.lib.2 c.40.nu.160
Narxes, Dux ſtrenuus, quid fecerit lucu lenter declaratur. lib.2 cap 18.nume ro 74
Neceſſitas extrema qualis ſit; & quomo do cognoſcatur, faciliimè declaratur. l.2 c 49 nu.195
Neceſſitas grauis qualis reputetur. lib.2. cap.49.nu.196
Neceſſitas communis qualis dicatur. l. 2. c 39. nu.197
Neceſſitas extrema ſolum facit res com munes. li 2 c.49.n.198
Neceſſitate oppreſſus an ſuum ius alteri cedere poſſit; & quomodo. lib.2.c.49. nu 201
Neceſſitas extrema duplex lib.2 cap.49. nu.202
Neceſſitate extrema exiſtente ſumpta, an debeant amplius reſtitui. l 2.c.49. nu.203
Nomen Dei quatuor modis accipi poteſt in iuramentis. lib 1.c 23.nu.133

O

O*Bduratio eſt durus animus contra pauperes. l.2.c 73.nu.455*
Obedientia definitio traditur; & quare ſeptem gradibus exornetur. li. 1.c.34. nu.180
Obedientia eſt agere aliquid cum opor tuerit. lib.1.c.34.nu.181
Odium definitur; & quid ſit declaratur. l.2 c.19.nu.87
Oratio eſt eleuatio mentis in Deum, & relata petitio. lib. primo, cap.15.n.86
Oratio tribus modis fieri poteſt. l.1.c.15. nu.87
Orationem perfectam requirit aliqua ratio impetrandi. lib. primo cap.15. nu.88
Oratio efficitur a Sanctis pro mortali bus, vt aliquid eis impetrent. l.1.c.15. nu 89
Orationes, directæ ad Sāctos in Patria, vocantur propriè orationes: directa verò ad Sanctos in via, petitiones no minantur. l.1.c.15.nu.90
Orationem facere tenemur ex triplici cauſa. l.1.c.15.nu 91
Ordines aliquos inſtituit Chriſtus: ali quos verò inſinuauit. lib.1.cap.86.nu me.387
Ordines minores ſunt quatuor; maio res verò tres. l.1.c.86.nu.387
Ordinis definitio traditur, & declara tur. l.1.c.86 nu.388
Ordinis materia qualis ſit explicatur. l.1.c.87 nu.389
Ordinis forma qualis ſit. l.1.c.87.nume ro 390
Ordinum miniſter proprius eſt Epiſco pus. l.1.c.87 nu.391
Ordines conferri nequeunt aliquibus; et aſſignatur cauſa. lib.primo, cap.88. nu.385
Ordinibus inſigniri non poſſunt mulie res; Et quare. l.1.c 88.nu.396

P

P*Apa poteſt interpretari leges ſpiri tuales. l.1.c.4.nu.19*
Papa cur ita vocetur; Et quam aut hori tatem habeat explicatur. l.1.cap.45. nu.216
Papa poteſt tradere aut horitatem confe rendi ordines minores lib.1 c.87 nu me 392
Papa non eſt dominus beneficiorum Ec cleſiaſticorum. l.2 c.50.nu 211
Papa cur non poſſit euacuare totū ſimul Purgatorium. l.2.c.81.nu 538
Papa-

Papatum deſiderare eſt nimis periculoſum.lib.2.c.54.nu.263
Paradiſus terreſtris vbi reperiatur.lib.2 c.83.nu.546
Paradiſus terreſtris a quibus habitetur. lib.2.c.83.nu.547
Parentes non poſſunt exhæredare filios abſque legitima cauſa; alias peccant mortaliter.lib.2.c.1.nu.5
Parentes debent multa filiis.lib.2.cap.1. num.6
Parentes non tenētur alere filios in quinque caſibus.lib.2.c.1.nu.9
Parentes debent inſtruere filios per ſe, vel per alium.lib.2.c.1.nu.10
Parentes qualiter ſe gerere debeant erga filiorum pædagogos.libro 2.cap.4.numero 23
Paſſio aliquando minuit peccatum: aliquando auget. libro 2. cap. 7. numero 47
Patres ſpirituales debent honorari. libro 2.c 2.nu.11
Peccatum eſt dictum, vel factum, aut concupitum contra legem Dei.lib. 1. c.7. num.44
Peccatum originale cur ita vocetur.lib.1. c.7.num 45
Peccatum actuale duplex: mortale, & veniale.l.1.c.7.nu.46
Peccatum, quod citò non tollitur, cur trahat ad aliud.l.1.c.7.nu.47
Peccatorum radices quot ſint. lib.1.c.80. num.360
Peccata dimittuntur verè a Deo, & a Sacerdotibus li.1.c 81.nu 366
Peccatum contra naturam quatuor modis fieri contingit.libro 1.cap.26. numero 116
Peccatum fratris occultum denunciare, non facta prius correctione fraterna, quando ſit licitum, & quando non.li. 2 c.69.num 410
Peccatum occultum reuelare Superiori, prætermiſſa correctione quando liceat & quando non.libro 2 cap.69.numero 411
Peccatum veniale proximi aliquando referre eſt peccatum mortale.lib.2.c.89 num.418
Peccatum proximi referre, ab aliis auditum, quando ſit mortale, & quando non ſit mortale.li.2.c.69.nu 421
Peccatum fratris graue occultum aliis referre eſt peccatum mortale.lib.2.c. 69.nu.422
Peccatum occultum proximi reuelare homini cordato, & bono, an liceat, vel non li.2.c.69.nu.420
Pecunia dari ne poſſit aliquando pro beneficio.li.2.c.53 nu.243
Pecunia tribus ex cauſis præſertim variari ſolet.li 2 c.65.nu.367
Penſio multis modis poni poteſt. lib. 2.c. 52.nu.231
Penſio, à Papa poſita, qualis ſit; Et quomodo ab aliis differat.li.2.cap.52. numero 232
Penſionis ponendæ aſſignantur cauſæ.li. 2.c.52.nu.233
Penſio quæuis non eſt merè temporalis. li.2.c.52.nu.234
Penſio obligat ad ſoluendum horarias preces Virginis.libro 2.cap.52. numero 235
Penſiones excedere non debent tertiam partem fructuum.libro 2 cap.52.numero 236
Penſio in vno caſu poteſt excedere tertiā partem fructuum.lib.2.cap.52. num. 237
Penſio non poteſt poni ſuper eccleſiam Epiſcopalem, niſi Epiſcopo remaneant mille aurei, & ſuper parochialem, niſi parocho remaneant centum. libro 2. c.52 num.238
Periurium eſt falſum iuramentum. l.2 c.73 nu.461
Petri authoritas data fuit ſibi a Chriſto ſuper totū gregem; & diſcrimen eſt inter illius poteſtatem, & aliorum Apoſtolorum; quod ex quinque habetur. li.1.c.45.nu.217
Pignus eſt obligatio rei mobilis, pro debito facta, ad ſecuritatem creditoris.lib. 2.c.56.nu.286

Pignore

Pignore vtens, quod deterius fieri contingat, ad reſtitutionem damni obligatur: Et quid, ſi aliquid ex eo acquirat. li.2.c.58.nu.301
Pignoris fructus in duobus caſibus accipi poteſt.l.2.c.58.nu.302
Pigri vt plurimum rectè non operantur; & quare.libro 1.cap.22.numero 132
Pœna quales aduerſus necromantes, & ſortilegos. libro 2.cap.19. numero 110
Pœna inferni, malis infligendæ, ſunt in triplici differentia lib.2 cap.78.num. 495
Pœnæ interiores damnatorum, quoad cōcupiſcibilem erunt quinque li. 2.c.78. nu.498
Pœnæ, quibus iraſcibilis punitur, facilè oſtenduntur. libro ſecundo cap.78.numero 499
Pœnitens duplici fauore adiuuari poteſt a Deo.l 1.c.78.nu.351
Pœnitens an teneatur facere pœnitentiā in hoc ſeculo.li primo, cap.79.numero 356
Pœnitens, qui promiſit reſtituere alienū, & non reſtituit, an abſolui poſſit .lib. 2.c.71.nu.443
Pœnitentia cur dicatur ſecunda tabula poſt naufragium. libro 1.cap.77.numero 343
Pœnitentia Deus placatur, & peccata remittuntur L.1.c.77.nu.344
Pœnitentiæ ſacramenti definitio aſſignatur.li.1.c.77.nu.345
Pœnitentiæ duplex materia: proxima, & remota declarantur.li.1.c.78.numero 346
Pœnitentiam quilibet viator agere poteſt, quamuis ſit magnus peccator, & recidiuus.libro primo, cap.78 numero 350
Pœnitentiæ ſacramenti forma eſt. Ego te abſoluo ab omnibus peccatis. L.1.c. 81.nu.365
Pœnitentiæ forma ponderatur; & multa, ſcitu digna, conſiderantur. li.1.c. 81.nu.366
Pœnitentiæ ſacramento quis tripliciter appropinquare poteſt. lib.1 c. 81.numero 368
Pœnitentia eſt vera ſcala aſcendendi in Cœlum, quæ habet ſeptem gradus, quibus ſeptem pſalmi pœnitentiales correſpondent. libro primo, c. 84. numero 380
pollutio quando ſit peccatum mortale, & quando veniale, examinatur. lib.1.c. 76.nu.341
pollutionem deſiderare an aliquando ſit licitum.li.2.c.26.nu.118
poſſeſſor malæ fidei ſemper eſt in mora. li.2.c.67.nu.396
potentia, & habitus, quomodo conueniāt inter ſe, & quomodo non. lib. 1.cap.2. num.2
Præceptum de dilectione Dei fuit traditum propriè de dilectione, & non de fide li.1.c.9 nu.55
præcepta Eccleſiæ præcipua ſunt quinque li.1.c.47.nu.221
prædicādi munus eſt donum Dei, & gratiſſimum.li.1.c 39.nu.195
Prædicandi facultas quibus collata ſit ex priuilegio.li.1.c.39 nu.196
prædicandi munus cur mulieribus non permittatur.li.1.c 39.nu 197
prædicator non poteſt habere ſermones ad populum, niſi mittatur.lib 1 c.39. nu.198
prædicator an mittatur a Deo ex duobus percipi poteſt.libro primo, cap.39.numero 199
prædicatorum dona ſunt triplicis generis.li 1.c.40.nu.200
prædicationis materia eſt verbum Dei. li.1.c.41.nu.201
prædicator tria præſertim ſumere poteſt in concione.libro primo, cap.41.num. 202
prædicationis munus eſt ſolemne ob quinque cauſas. libro primo, cap.41. num. 203
prædicationis modi ad quinque reuocantur.li.1.c.41 nu.204

Præ-

Prædicatio quot modis dilatari poſſit. lib. 1. c. 41. nu. 205

Prædicatorum crimina præcipua aduertuntur. li. 1 c. 42. nu. 205

Prædicator, exiſtens in mortali, an peccet mortaliter, ſi ad populum ſermones habeat. li. 1 c 42. nu. 206

Prædicationis auditores quando peccent audiendo concionem. lib. 1. cap. 42. numero 207

Prædicationes audire abſque culpa a tribus dependet. libro primo, cap 42. numero 208

Prælati habent facultatem eligendi confeſſorem ſibi. libro primo, cap. 82. numero 370

Pretium rerum duplex: alterum lege taxatum: alterum communiter ſic æſtimatum. li 2 c. 60. nu. 224

Pretium rerum diſtingui poteſt in tria. li. 2. c. 60. nu. 225

Principes committere poſſunt errores contra proximos. li. 2. c. 3. nu. 13

Principes non peccant dando dignis officia, dignioribus relictis. li. 2 c. 3. numero 14

Principes, ad ſui ſolum vtilitatem ſeruitia ſubditorum, & eorum animalium, ſine mercede extorquendo, peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur. l. 2. c 3. nu. 15

Princeps poteſt liberare reum a morte, etiam parte contradicente, quando liberandus eſt perſona vtilis Reipublicæ. li. 2. c. 3. nu. 16

Princeps quinque modis præcipuè offendi poteſt a ſubditis. libro 2. cap. 3. numero 17

Principes an peccent, minuendo pretium monetæ. li 2. c. 38. nu. 136

Principium, quo homo agit, eſt duplex: alterum omnino intrinſecum: alterũ uero non ita intrinſecum. li. 1. c 2. n. 1

Profeſſio expreſſa qualis ſit. lib. 1. c. 33. num 176

Profeſſio tacita explicatur. lib. 1. cap. 33. nu. 177

Profeſſus, prætendens non eſſe legitimè profeſſum, qualiter ſe gerere debeat. li. 1. c. 33. nu. 178

Profeſſus cur eyci poſſit ex religione; & cur iterum recipi poſſit. lib. 1. c. 33. numero 179

Proprium haberi nõ põt a religioſis, qui tria vota profitentur. Sed vſus tantum concedi poteſt; & qualiter. lib. 1. c 35. nu. 184

Proximum diligendum eſſe oſtenditur. li. 1. c. 14. nu. 78

Proximi dilectio ordinem habet. lib. 1. cap. 14. nu. 79

Proximus notari poteſt infamia tripliciter. li. 2. c. 66. nu. 394

Pueri in limbo exiſtentes, quarum rerum habeant cognitionem. l. 2. c. 82. nu. 542

Puerorum animæ in limbo poſitæ, cur a Ieſu Chriſto non fuerint inde extractæ. li. 2. c. 82. nu. 543

Purgatorium verè, & realiter inuenitur ſubtus terram, in quo animæ purgantur li. 2. c. 79. nu. 516

Purgatorium etiam datur in diuerſis locis; & quibus rationibus. li. 2. cap. 79. nu. 517

Purgatorij pœna libenter ab animabus ſuſtinetur. li. 2. c. 79. nu. 519

Purgatorij pœna quomodo voluntariè à purgandis ſufferatur libro 2. cap. 79. num. 520

R

Raptor ad quid teneatur. lib. 2. c. c 25. nu. 112

Raptor ipſo facto eſt excommunicatus. & infamis lib 2 cap. 25. numero 113

Raptorem adiuuantes, aut ei conſilium dantes, ſunt excommunicati. l. b 2. c. 25. nu. 114

Raptores pœna capitis puniuntur a legibus ciuilibus. lib. 2. c. 25. nu. 115

Raptus eſt quædam violentia, mulieri illata. li. 2. c. 25. nu. 111

Regula traduntur ad cognoſcendum aſſerta de fide. libro primo, cap. 8. nu. 97

Regreſſus quid ſit, ingreſſus, & acceſſus. li 2. c. 53. nu. 242

Religioſorum genera quatuor; & qualiter inter ſe differant. li. 1. cap. 35. numero 183

Religioſo an poſſit aſſignari bona ad vſum inde erminatè. l. 1. c. 35. nu. 183

Religioſus profeſſus ob debita, facta in ſeculo, non debet regredi in ſeculum, vt illa perſoluat; nec monaſterium ea ſoluere tenetur. libro primo, cap. 35. numero 186

Religioſus tenetur ſeruare caſtitatem. li. 1. c. 36. nu. 187

Religio vna eſt ſtrictior altera reſpectu mediorum. libro primo, cap. 36. numero 188

Religioſus poteſt tranſire de vna religione ad alteram. libro primo, c. 36. numero 189

Religioſus poteſt egredi de religione, vt ſubueniat parentibus in extrema neceſſitate conſtitutis. libro 2. cap. 1. numero 3

Religioſi non poſſunt aliquid donare ſecularibus; Et ſi dent, ſeculares reſtituere obligantur. li. 2. cap. 43. numero 175

Religioſus qualiter res oblatas, & donatas reſtituere teneatur. li. 2. c. 43. num. 176

Reſpublica, vel Princeps, non poteſt facere legem, vt innocens tradatur tyranno interficiendus, etiam ob publicum bonum; nam aliud habet remedium quod nouiter docetur. lib. 2. cap. 13. numero 56

Res ſpirituales ex triplici ratione vendi non poſſunt. libro ſecundo, cap. 51. numero 216

Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ, quo redditur vnicuique quod iniuſtè ablatum eſt ei. li. 2. c. 66. nu. 378

Reſtitutio facienda reducitur ad nonnulla capita certa. l. 2. c. 66. nu. 379

Reſtitutio eſt facienda à poſſeſſore malæ fidei. li. 2. c. 66. nu. 390

Reſtitutio rerum inuentarum dupliciter conſiderari, & fieri poteſt. lib. 2. c. 66. nu. 391

Reſtitutio eiuſdem rei fieri debet, ſi extet; Si verò abſumitur, illius æſtimationem reddere tenetur li. 2 c. 67. n. 395.

Reſtitutio communiter fit læſis, præterquam in duobus. l. 2. c. 70. nu. 424

Reſtitutio magnæ pecuniarũ quantitatis an fieri poſſit principi abſque peccato, quando bellum iniuſtè gerit. l. 2 c. 70. nu. 428

Reſtituere pecuniam vſurario, uel gladium furioſo, ſit ne peccatum. lib. 2. c. 70. nu. 429

Reſtitutio de acquiſitis turpiter an ſit facienda; & quibus. li. 2. c. 70. nu. 430

Reſtitutio eſt facienda bonorum, per artẽ meretriciam, ſimonia, & uſura acquiſitorum; Et quibus facienda. l. 2. c. 70. num. 432

Reſtitutio rei alienæ non eſt neceſſario facienda per eum, qui eam eſt furatus. li. 2. c. 71. nu. 435

Reſtitutio, per internuncium facienda, an ſit ualida; & ſi internuncius non reddat, an principalis reſtituere teneatur. l. 2. c. 71 nu. 436

Reſtitutio an ſit facienda ab eo, qui importunis precibus remiſſionẽ obtinuit. lib. 2. c. 71. nu. 437

Reſtitutio utrum ſit facienda cum notabili damno perſonæ, vel ſtatus. lib. 2. c. 71. nu. 439

Reſtitutio, pari exiſtente neceſſitate creditoris, & debitoris, an facienda ſit a debitore li. 2. c. 71. nu. 440

Reſtitutio dotis primo fieri debet, quam reſtituere alÿs. l. 2. c. 72. nu. 445

Reſtitutio, facienda pluribus, quo ordine fieri debet. l. 2. c. 72. nu. 447

Reſtitutio famæ poteſt condonari ab aliquibus: a nonnullis autem non poteſt. lib. 2. c. 75. nu. 473

Reſurrectionem mortuorum in die nouiſſimo futuram eſſe declaratur. lib. 2. c. 99. nu. 612

Reſurrectio omnium, tam bonorum, quã malorum, fiet in die nouiſſimo. lib. 2.

cap.99.nu.618
Ritus Iudæorum cur ſufferantur à Principibus Chriſtiani.lib.1.cap.10.numero 61
Rixa quid ſit facile declaratur.lib.2.ca.18.nu.79.
Rumor eſt quædam parua fama. lib.2. c. 68.nu.400

S

SAcerdos quilibet in articulo mortis, dummodo non ſit hæreticus, uel apoſtata à fide; & confeſſarius, ab ordinario admiſſus, non habeatur, pœnitentem abſoluere poteſt ab omnibus peccatis, & excommunicationibus. lib.1 cap.83.nu.378.
Sacramenta ſeptem quomodo homini peccatori applicentur.lib.1.cap.70. num. 304.
Sacramenta quomodo fuerint inſtituta à Chriſto.lib.1.cap.70.nu.305.
Sacramenta à quibus efficacitatem habeant.lib.1.cap.70.nu.306.
Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum.li.1. cap.70.nu.307.
Sacrificium eſt oblatio, per ſacerdotem Deo facta.lib.1.cap.18.nu.103
Sacrilegium eſt irreuerentia, rei ſacræ facta, quod tribus modis fieri contingit.lib.2.cap.44.nu.178.
Sacrilegium aliquoties poteſt eſſe ueniale peccatum.lib.2.cap.46.nu.182
Sacrilegi quibus pœnis plectantur. lib.2. cap 47.nu.190.
Saraceni, ob quædam uerba iniurioſa, à ſpadone, quæſtore imperij, contra eos prolata, adhæſerunt. Mahometo, & multa mala fecerunt. lib. 2.cap.18. nu.75.
Satisfactio quid ſit.lib.1.cap.80..num. 358.
Satisfactio fieri poteſt tribus modis.li.1. cap.80.nu.359.
Satisfactio, à confeſſario commiſſa, eſt magis grata Deo, quàm ſatisfactio, uoluntariè ſumpta. lib.1.cap. 80. nu. 363.
Satisfactio, facta in peccato mortali, qualiter ualeat.lib.1.cap 80 nu.364
Scholares quæ peccata præſertim committunt in ſtudijs.l.2.c 4 nu.25
Scurrilitas eſt quædam iucunditas, ex defectu uſus rationis proueniens. lib. 2. c.27.nu 128
Senſus cognoſcit ſingulare.lib.2.cap.93 nu.599
Sepultura ſignificare poteſt tria. lib.2. c.53.nu.246
Sepultura duobus modis accipi poteſt.l.2. c.53.nu.248
Sepulturæ ius quando vendi poteſt; & quando non.l.2.c.53.nu.247
Sepulturæ ius traditur ſecularibus quoad uſum tantum.lib.2 caput. 53. numero 248
Simoniæ nomen à quo ſit deductum l.2. c.51.nu.214
Simonia eſt acceptio, vel venditio rei ſpiritualis, aut rei annexæ ſpirituali l 2. c.51 n.215
Simonia committi poteſt circa quatuor genera rerum.l 2.c.51.nu.217
Simonia eſt prohibita iure Diuino, naturali, vel humano lib.1.cap.51. numero 218
Simonia, quæ eſt intrinſecè mala, nullã patitur diſpenſationem.l.2.c. 51.nu. me.219
Simonia, quæ non eſt intrinſecè mala, ſed quia prohibita, diſpenſari poteſt. l 2.c.51 nu.220
Simonia quælibet tres gradus habet.l.2. c.51.nu 221.
Simonia mentalis duplex.l.2.c.51.numero 222
Simonia conuentionalis duplex.l.2.c.51. nu 223
Simonia committitur quando aliquid recipitur pro re ſpiritua'i.l.2.c. 51. numero 224
Simonia an committatur, dando aliquid pro baptiſmo paruuli lib.2.cap.51.nume 225

Simonia

Simonia non committitur vendendo aliquas actiones, & ſpiritualibus annexas.l.2.c.51.nu.226

Simoniæ labes non incurritur, ſi quis calicem vendat, vel opera ſua, ad res ſacras ordinata l.2.c.51.nu.227

Simonia committitur etiam ob munus linguæ, vel obſequij.lib.2 cap.52. nume.229

Simonia qualiter intercedat in penſionibus.l.2.c 52.nu.230

Simonia propriè, & eſſentialiter non eſt peccatum contra iuſtitiã; ſed contra charitatem.l.2.c.54.nu.250

Simonia mentali acquiſitum, non eſt reſtitutioni obnoxium.l.2 cap.54.numero 251

Simonia conuentionalis dupliciter fieri contingit.l.2.c.54 nu.252

Simoniam conuentionalem committens actu exteriori; ſed non interiori, an reſtituere teneatur lib.2.cap.54.numero 253

Simoniam conuentionalem committens actu exteriori, an reſtituere obligetur. l.2.c.54.nu.254

Simoniam conuentionalem faciens, non incurrit pœnas, ipſo facto contra ſimoniacos poſitas.l.2.c.54.nu.225

Simoniacus realis non eſt de facto priuatus, ſi non eſt data pecunia, & res ſpiritualis ex vtraque parte; ſed priuari debet.l.2.c.54.nu 256

Simoniacè acquiſita quibus reſtituenda ſunt.l.2.c 54.nu.257

Simoniaci reales quibus pœnis plectantur.lib 2.c.54.nu 258

Simoniam aliquem commiſiſſe ſciens, et non reuelans, quas pœnas incurrat. lib.2.c. 54.nu.259

Singulare duplex: aliud materiale; & aliud immateriale.lib.2.cap.93.numero 596

Societas eſt contractus plurium perſonarum, pecuniam, aut induſtriam, vel laborem proportione conferentium. l 2.c.62.nu.339

Societatis triplex eſt ſpecies. libro 2. cap.62.num.340

Societas quales debeat habere conditiones.l.2.62.nu 341

Societas ſecunda ſpeciei tria requirit, ſicut prima; ſed non eodem modo lib.2. cap.62.nu.342

Societas, tertio modo accepta, duo requirit.l 2.c.62.n.343

Societates tres aliæ inueniuntur, quæ cõficiuntur ſine pecunia; ſed in pecoribus fiunt.l 2 c 62.nu.344

Societatis contractus duo alij ſuper eandem ſocietatem fieri poſſunt. l.2.c.62. nu.345

Societatis contractus aſſecurationis eſt. licitus.l.2.c.62.nu.346

Societate acquiſita qualiter diuidi debeant inter ſocios.lib.2.cap.62.numero 347

Societas tria requirit, vt ſit licita.lib.2. c.62.nu.348

Societas fit Romæ inter aliquis, ementes officia curiæ.l.2.c.63.nu.349

Societas, facta inter eos, qui emunt officia Romæ, duo requirit ad eius iuſtitiam.l.2.c.63.nu.350

Societas quædam fieri ſolet, quæ mutuum admixtum includit.lib.2.cap.63.nume.352

Societas dicta, ad hoc, vt ſit vera, quatuor exquirit.l.2.c.63.nu.353

Socius, qui emit officium cum alio, vel alijs, ſingulis ſex menſibus poteſt diſſoluere ſocietatem; & qualiter. lib.2. c.63.nu.351

Sodomia quot modis fieri contingat.l.2. c.26.nu.119

Sodomitæ uocantur homines peſſimi a ſacra ſcriptura.l.2.c 26.num.120

Sodomitæ quibus pœnis plectantur. l 2. c 26.nu.121

Sodomitæ, rem habentes cum brutis, quali pœna puniantur.lib.2.cap.26.numero 123

Sodomiticus actus qualiter differat a copula ſodomiticæ.l.2.c.26.nu.122

Somniorum obſeruatio aliquando eſt licita: aliquando non.l.1.c.20.nu.120

Sortibus vti non licet, niſi in aliquibus caſibus.l.1.c.20.nu.116
Speciei intelligibilis pulchra definitio, et declaratio.l.1.c.92.nu.589
Species intelligibiles non reperiuntur in intellectu, niſi quando actu intelligit. l.1.c.92.nu.590
Species intelligibiles non eſſe in intellectu ex quibus deducatur ab Ariſtotele.l.1.c.92.nu.592
Species intelligibiles, & vniuerſalia, nō reperiuntur in intellectu, tanquam in ſubiecto; ſed tanquam in loco.l.1.c.92. nu.593
Spes eſt habitus, a Deo in voluntate infuſus.l.1.c.12.nu.66
Spei actus exercere quando teneatur. l.1. c.12.nu.67
Spes excitari, & foueri poteſt tribus præſertim medijs l.1.c.12.nu.68
Spes multas affert vtilitates ad pœnitentiam agendum.l.1.c.12.nu.69
Stuprum eſt illicita virginis defloratio. l.2.c.24.nu.107
Stuprum accommodatur mulieri virgini propter duo, & non virgini maſculo.l.2.c.24.nu.108
Stuprator quibus pœnis puniatur.lib.2. c 24.nu.110
Subditi in cauſa dubia ſuis ſuperioribus parere tenentur.l.2.c.7.nu.36
Superbia eſt audax Dei contemptus. li.1. c.21.nu.124
Superbiæ quatuor ſpecies enumerantur. lib.1.c.21 nu.125
Superbiæ filiæ ſunt duodecim; quibus remedia opponuntur. lib.1.c.21.numero 126
Superbia cognoſcitur ex aliquibus particularibus.l.1.c.21.nu.127
Suſpenſio eſt cenſura eccleſiaſtica cōtra clericos.l.1.c.63.nu.282
Suſpenſio: alia eſt a iure: alia ab homine. l.1.c 63.nu.283
Suſpenſiones, quæ ſunt in iure, declarantur.l.1.c.64.nu.284
Suſpenſiones ab homine pluribus ex cauſis irregantur.l.1.c.64.nu.285
Suſpenſionum quædam regulæ traduntur, vt facilè percipiantur. li.1.c.65. nu.286
Suſpenſus ab aliquo ordine, ſi illius actū exerceat, irregularitatem incurrit. l.1.c.65.nu.287
Suſpenſio, cum ſimpliciter fertur, ab omnibus ſuſpendit.l.1.c.65.nu.288
Suſpenſiones a quibus relaxentur, & quomodo.l.1.c.66.nu 289
Suſpenſiones quæ poſſint relaxari ab Epiſcopo, enumerantur.l.1.c.66.n.290
Suſurrium quid ſit facilè explicatur. l.2.c.19.nu.189

T

Taurorum agitationes prohibitæ a Pio V.l.2.c.15.nu.93
Taurorum agitationes, licet circunſcriptæ, nihilominus ſunt prohibitæ. l.2. c.15.nu.64
Temporum obſeruatio quando ſit licita; & quando non.l.1.c.20.nu.117
Teſtimonium falſum habet triplicem deformitatem.l.2.c.75.nu.467
Teſtimonium falſum dicere in iudicio non eſt mortale aliquando. lib.2.c.75. nu 468
Teſtibus datur iuramentum, vt maiori timore veritatem dicant, & a parte condemnanda odio non habeantur. l.2.c.75.nu.469
Teſtis falſus an teneatur reuocare dictum, ne innocens morti cōdemnetur. l.2.c.75 nu.470
Teſtis ex ignorātia inculpabili an teneatur retractare dictum, ne innocēs mortem patiatur.l.2.c.75.nu.471
Teſtis, recipiens pecuniam pro teſtimonio falſo dicendo, vtrum ad reſtitutionem obligetur.l.2.c.75.nu.486
Teſtis, a iudice interrogatus legitimè, nō dicens veritatem, & inferens damnū parti, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur l.2.c.75.nu.488
Teſtis ſciens, ſe eſſe vocandum a Iudice,

& ſe

& ſe abſcondens, contra charitatem, ſed non contra iuſtitiam peccat. lib. 2. c. 75. nu. 489

Theſaurus, in aliquo loco poſitus ab vno vel altero ſcitus, & locus ematur, ſitne emptoris, aut venditoris. lib. 2. c. 66. nu 392

Theſaurus meritorum Chriſti, & Sanctorum, verè eſt in Eccleſia. l. 2. c 79. nu. 523

Timor, cadens in conſtantẽ virum, qualis ſit. l. 1. c. 98. nu. 426

Torneamenta an ſint licita. l. 2. c. 15. nume. 63

Tutores debent honorari a pupillis; & è contra ipſi tutores eos cuſtodire tenentur. l. 2. c. 4 nu. 18

Tutores debent eſſe ſani mente, & corpore, qui ad tria præſertim obligantur. l. 2. c. 4. nu. 19

Tutores qualiter ad intereſſe teneantur, ſi bona pupillorum non rectè gubernent l 2. c. 4. nu. 20

Tyrannus an occidi poſſit a priuata perſona. l. 2. c. 14. nu. 58

V

V*Endere cum pacto retrouendendi, vt rectè fiat, tres conditiones requiruntur. l. 2. c. 60. nu. 322*

Vendi non poſſunt loca ſacra. lib. 2. c. 60. nu 313

Vendi non poſſunt Chriſtiani. l. 2. c. 60. nu. 314

Venditio eſt translatio dominij, facta a proprio domino in emptorem. lib. 2. c. 60. nu 310

Venditio, & emptio dupliciter contrahi poteſt. l 2. c. 60. nu. 311

Venditionis materia ſunt omnes res, pecunia æſtimabiles. l. 2. c. 60. nu. 312

Venditor, & emptor, pretia rerum ſcientes, quomodo gerere ſe debeant in rebus vendẽdis, ne ſeſe lædant. l. 2. c. 60. num 316

Venditor lædere poteſt emptorem præſertin in tribus. l 2. c. 60. num. 318

Venditores ad minutum excuſantur, ſi decipiunt in minima quãtitate ad ſeruandum ſe indemnes tantummodo; et quare id facere poſſint. l. 2. c. 60. numero 319

Venditori nunquam negare licet vitia poſitiuè. l. 2. c. 60 nu. 320

Venditor non tenetur reuelare vitia occulta, niſi ex charitate. l 2 c. 60. numero 321

Veneficia qualiter fiant a vetulis circa pueros. l. 1. c. 20. nu 115

Verum eſt duplex: alterum ſpeculatiuũ: alterum practicum. li. 2. c. 69. nu. 412

Violentia, vt eſt filia luxuriæ, eſt quidã motus lupinus. l. 2. c 73. nu. 457

Virginitas quot modis amittatur. lib 2 c. 24. nu. 109

Vitæ gradus ſunt quatuor. lib 2 cap. 89. num. 576

Vniuerſale tandiu eſt: quandiu intelligitur. li. 2. c. 91. nu. 583

Vniuerſale quid ſit explicatur. lib. 2. c. 92 nu. 594

Vniuerſale a qua fiat potentia declaratur. li. 2. c. 92. nu. 595

Voluntas habet imperium in omnes potentias li. 1. c. 2. nu. 6

Voluntas eſt quædam potentia cœca; & habet tres actus præcipuos. lib. 1. cap. 2. num. 7

Voluntatis conſenſus eſt triplex: formalis, virtualis, & interpretatiuus. li. 1. c. 2. nu 8

Voluntatis operationes explicantur. li. 1. c. 13. nu. 75

Votum eſt promiſſio, facta Deo de meliori bono; & tria requirit. li. 1. cap. 30. nu. 165

Voti materia eſt duplex: propria, & impropria. li. 1. c. 30. nu. 166

Votum, factum in materia indifferenti, quando ſit validum, & quando non. li. 1. c. 30 nu. 167

Votum Carthuſianorum an ſit obſeruandum, vel non. li. 1. c. 30. nu. 168

Votum

Votum duplex : ſolenne, & ſimplex. l. 1. c. 31. nu. 169
Votum ſolemne an diſpenſetur a Summo Pontifice vbi doctrina traditur noua. li. 1. c. 31. nu. 170
Vota facienda aliquibus prohibentur; & quare. li. 1. c. 32. nu. 171
Votum fieri non poteſt a marito in præiudicium vxoris: nec è contra. li. 1. c. 32 nu. 172
Votum ingrediendi religionem ad quid obligat facillimè declaratur. l. 1. c. 32. nu. 173
Votum, factum in aliquem finem, ceſſante illo fine non obligat amplius. li. 1. c. 32. nu. 174
Votum, factum ab aliqua perſona, ſentiente magnas ſenſualitates carnis, ſi poſtea conſequatur donum continentia, obliget ne, vel non. lib. 1. c. 32. nu. 175
Votum, per profeſſionẽ expreſſam, quomodo fieri debeat; & qualiter teneat. li. 1. c 33 nu. 176
Votum, factum per profeſſionem tacitã, qualiter obliget. li. 1. c. 33. nu. 177
Vota irritari poſſunt aliquando; & a quibus, & ex quibus cauſis. li. 1. c. 37. nu. 190
Vſura iure diuino, & naturali eſt prohibita li. 2. c. 57. nu. 287
Vſura eſt lucrum rei mutuatæ ratione vſus venditi. li. 2. c. 57. nu. 288
Vſura duplex: altera realis, & altera mentalis. li 2. c. 57. nu. 290
Vſura mentalis eſt duplex. lib. 2. cap. 57. nu. 291
Vxor an poſſit tranſire ad ſecundas nuptias, intellecta morte mariti. lib. 1. c. 98. nu. 427
Vxor an teneatur reuelare ſpurium, quando, & quomodo. lib. 2. cap. 22. nu. 99

Errata ſic corrigenda.

fol.35.col.2.lin.7.Septimo,ſecreta deffinitio.fol.35.2 25. Primo,quia tunc.f.36.1 33.agrom agrorum.
fol.37.2.19.anulium.annulum.f.39.1.25.& habitus.& halitus.f. 39. 1.30.arte demonis.arte dæmonis.
fol.40 1.15.perentes. potentes 45.2.7.cæteros.cæteros.48.2.17.natilium natalium.49.1.24 vanis.vani.
49. 1.25.friuolę.friuola.49.2.11.ſeuit.ſæuit.50 2.21 opertatur.operatur. f.56 pſ.84. pſ.87. 51.2.2 uenti-
bus.uentis col.2.l.24.Reſerat.Deſerat.col.2.l.43.infiſus infixus 54.1.11. ſi habet.ſe habet.l.45.12.22 q.
57 2.2 ineſſe.ineſt.l.19.mortale.veniale.61. 1.20.quotum.quatum.63.1.16.inſtituendus. inſtituendus.
68.1.8 permiſſio.promiſſio.72.1.33.fide.ſede.85 1.1.denominatur. dominatur.85.1.1.delictum. debi-
tum.89.1.28.congrul.congruit.91.1.10.exencere.exerceri.92.1.4.ſuos.ſuas 100.2.42.Mercatura merca-
tum.106.2.vlt.& præceptiua.dele.& præceptiua.110.1 42 rebaptizandi.rebaptizandos. 111.2.24.agro.
agno.f.112.1.l.20.49.45.l.16.ſit.fit.113.2.37.Cap.Cap.21.114.1.24.ablato.abluto. 116. 2.26.præuenit.
præuenerit.l.30 anteferre.anteferiendo.125.1.3.ſtadente.ſuadente.f.129.2.32. reſeruatum. reſeruatæ.
l.40.alium.aliud.131 2.16.interficere.Interfici.132.1.31 benignatum.beguinarum.135.1 45.permittit.
permittunt.138.1.17.accipit,& ſeruat,vt diſt.140.2.45.princibus.principibus.f.141.1.45.perſecutatio.
perſecutio.143.2.45.quando.quoniam.151.1.37.vt.eſt.159.2.37.pręſentia.præterita. 161. 2.vlt. contra-
ne.contraire.161.2.margine.q 74.ar.1.ad 2.f.165.2.43.Abb Alb.166.2.28.Ad confirmatione.Ad confir
mationem.167.1.20.deſcrimini.diſcrimini. f.172.40.quando.quoniam. fol.173.1.38.perdita. perditæ.
174.1 16.una uera.179.2.13.quam.quamquam.182.2.13.ſit.fit.183.1 1.linqunt.linquant. 184.1.31.ui-
gorem rigorem.185.1.2.non.dele.186.2.9.nullo.ullo l.2.33.vt urgere exitus reperit. 188.2.13 attende.
attendo.189.2.23.& iam etiam 191.1.13.confert.aufert.193.2.9.experirer experiretur.194.1.6.quando.
quoniam.col 1.l 9.fecent fuerit.col.2.l.20.quando.quoniam.196.2.26.naturam.materiam.197.1.1 quę
qua.col.2 l.30 auferant.conferāt.198.2.29.utroque utroſque.200 2 41.ſaniores.ſeniores.201.1.41 con-
ſtitueret.conſtrueret.204.1.9.ſi quod.ſi quid.l.43.diſt.54.diſt 34.205.2.38 deuiata.deuita. f.207.2.18.
Prælatis.Prælatus.210.2 33.cauſat.cauſant. 214.2.11.quando. quoniam. fol.215.1.31. confeci. conficit.
216.1.3.Ad natuiam.Ad nſam.l.9.duplex.triplex. 117.2.14.mioris melioris.218.1.9.multorum. multo
rumq.219.2.12.obligaret.obligaret.220.2.28.cuſtodies,& attendes.221.1.40.alij. alijs. f.222.1.2.ab.ad.
225.2.1.aſſiclæ.aſſeclæ.229.1.40.ptopterea quæ.propterea quod.230 2.46.proeſſe.præſſe.231.1.35.con
fideatur confiteatur.232 2.25 Diuæ.Diui.233.1.1.reationis.rationis.235.1. 15.unius.uiuus. f.238.1.6.
conferendum pręferendum.240.1.37.Eſt autem Salon.22.q.64. col. 2.l.1.earum.rerum.241.1.8. alter.
aliter.242.1.2.diſcrimini.diſcrimen.col.2.l 36.Spiritui.Spiritu.l.38.Spiritus Sanctus. f.243.2.17.poteſt.
poſſunt.244.2.20.cap.c.8 245.2.38.uſu.caſu.247.1.3.q.27.q.17.250.1.31.ebritas,ebrietas. l.34. ebritate.
ebrietate.251.1.47.q.15 q.3.q.15.q.93.252.1.34.ēt ſi ſi.ēt ſi.254.1.30.quæ.qua.255.1.13. ſuſcipim⁹.ſuſce
pimus.256.1.18.& hic.& ſic.257.1.4 medicis.medij.258.1.20.nn.m.259.2.3.paſcet.parcet. f.260.1.31.
Non ait.Non erit.261.2.41. peccari.peccare.264.1.10.lib.5.lib 8.col 2.l.31.Aug.Ang. fol.266.1.29.Ho-
ſtien.i.Hoſtien.c.268 1 14.25.35.266.1.7.nu.m 271.2.25.aduerſus.diuerſus. f.272.2.8.accedit.accidit.
col.1.l.23.præſentia præterita.col.2.l.15.ergo.Quo.ergo.ſecundo, Quoties.273.2.11.detradebatur. de-
trudebatur.l.35.illi ſodo.ille ſodom.275.1.24.ſopiti.ſopito.276.1.34.ſorbire. ſorbere. 282.1.43. ſiclio-
rum.iuliorum.288.1.22.manſit.non ſit.290.1.12 quando.quoniam.292 1.36.anitam.unitam.293.1.39.
iulia.iulios.l 41.oīa.omnes.294.1.28.ſartori.ſutori.col.2.l.43.illud.illum.295.1.1. hoc ſenſu,ut ex illo
quarto,& ex alijs,vnum notabile conſtit.l.9.relationem. relatiuum. fol.296. 2.7.Fama eſt Forma eſt.
f.302.col.2.lin.31.auth antecedēs.f.304.col.1.lin.vlt.contractus ergo.Secundo.f.309.1.39 prixide.pi-
xide.2.vlt.Secundo.Cæmiterijs eodem.f.313.1.13.deinde ablata.deinde oblata.314.2.38. & cum dam-
num.& damnum.f.316.1.41 magnum probrium.magnum probrum. 318.1.8.Probatur auth. Probatur
añs.43.vel debitor.cum debitor. 320.2.8 reiecto.reiecto.321.1.37. eſt indigens.eſt indignus. 322.1.13.
praxili faſtitare.praxi factitari.2.29.Princepi non ſunt.Principes non ſunt.324.1.1.annexæ ſpiri.anne-
xa ſpiri. 47 ergo eſſe. ergo eſt præceptū.2.9.ergo ven.ergo eat vendendo.327 2.31. non erat fundata
in debit .332.1.16.cōmiſit.commiſit.2.18 dare.dari poſſit .337.2.7.velleſtalias.velleſq; alias.338.1.28.
idem ſunt.idem ſint.2.41.ſit uere.ſit verè data.339.2.34.repugnantia.repugnantia.340.2.27.dignitatis
dignitates.344.1.35.Quare non ſi Quare ſi non.345.2.27.non eſt appli.non eſſe applic.346.1.6.expu-
gnantia.expetantia.348.1.12.commocati commodati.349.1.18.vt depecit. vt defecit.32. quoniam ei.
quando ei.351.1.6.Petrus omnes patres. 352.1.42. de lucrum. de lucro. 354.1.38.fuerit auctus.fuerit
acutus 355 2.22.Auguſt.Ang.356 2.40.Sed tū in.Id tū in.363. 2.26,vendenditus. vendentis.31.taxata
fuit.taxata fuit 2.1.quoniam rei quoniam res. 365.1.22.Cum enim fructus ſit.366.2.28.reddendum co
gere valet 369 1.2.& pecorib.& in pecoribus. 29 conuertit.conuenit.2.31. quod ſubij ? ſubijt? 378.2.
38.ſigna.Ang.Si qua.Ang.372.1.24.dirimitur.initur.381.2.7. Venetijs dirig. Venetias dirig.30.in quo
alius.in quo aulicus.383.2.24.& ſi.etiam ſi nulla.385.1.1.& cōbuſſit.& combuſſit.387.1.32. obligatur.
obligari.398.1.12.& credant.ut credant.46.proponit.propoſuit. 400. 1. 13.nō ſpectaſſe.nō peccaſſe.
402.1.6.committi committit.403.1.27. Si infamatus.Si infamatur. 2. 2.& alijs obeſſe. vt alijs obeſſe.
404.1.9.Eccleſia.Eccleſiæ obligat.2.27.abſtringitur obſtringitur 408.2.2.pro modo.pro malo.9. venia
le non.venale non.44.uon pōt.non poſſunt.409.1.2.re nobiliſſima.re viliſſima.29 in foro prætium.in
fori prætium.413.1.44.cum ſint.cum ſit.416.2.12.inceſtis.incertis.41. ſi debitor.ſi debitori. 417. 2.vlt.
quàm.

Digitized by Google

quàm.dele. 410.1.33.ſit ſeruandus .eſt ſeruandus.421.1.7.lupi rapaces.lupi rapientes.l.15.retine.reti-
t inet,non dando.412.2.9.comprehendunt,quia.comprehendunt,occidunt,quia.424.1.20.quem reſp.
quin reſpondebis.2.4.de non ſunt.de non ſurripiendo.426.1.14.tendentem.tendente.427.1.10.cauſa
ueniale.cauſa eſſe ueniale.l.30 iuſtitia tñ.iuſtitiæ tñ.429.1.1 quandoq.quandocumq.l 6.& eam.&
eũ lædat.429.1.39.Nõ diminuitur.Nõ deuincitur.2.29.iofamaiũ.infamantẽ.431.1.41.faciendo.cõdo-
nando.432.1.19 ſedilaniat.ſe dilaniant.2.25.facere põt.facere poſſunt.f.433.2.39.Si tibi voluerit per-
ſuadere frater.438.1 3.penam moralem.penam mortalem.446.1.29.ubicumque.extra.ubicumque tñ
extra.451.1.27.palatio Angelorum,& omnium beatorum & includuutur in carceribus inferni in ſo-
cietate dæmonum,& aliorum damnatorum.456.2.12.Ille,qui.Illi qui.460 1.37.cęt.ris presb.cæteris
ep̃s,presbyteris,& Diaconis.472.2.18.Ex interpretatione.Ex inſpectione.478.1.1.monebantur.moue
bãtur.480.1.8.de ſe mota.ab alio motu.481.1.1.29.ad illũ.ad illã mouerit.l.31.obutẽdo.abutẽdo.l.33.
Et uoluntas poni poteſt in.484.1.27.uel ad.uel non ad bonum 497.2.24.& anima.at anima.f.500.1.
38.connectuntur.conuertuntur.507.2.20.perfectiſſime,perfectiuè.508.2.24.in cælo.in oculo.l.16.ti.6.
ti.60.510.1.35.operationes.operatio.1.45 perueuit.prouenit.511.2.33.illuminat eum.illuminat eam.
fol.513.columna 2.lin.1.in phantaſina.in phantaſmate.& ſic in lineis 9.15.17.28.38.43.& 47.
514.1.33.in phantaſina.io phantaſmate.43.Quando obſtrahit.Quando abſtrahit. 517.1.25.& dedu-
cit.& deducitur.518.2.35.ſeguitur eſſe.Secundo modo. 519.2.2.ubi efferens.vbi afferens.524.1.6.&
agentem,& agente cum poſ.529.2.18.in cognitione.io cognoſcente.532.1.22.vt vltimam.& vltimam.
2.10.nocti luces.noctiluces.536.1.7.quia quid.quia quicquid. 546.1.28.af.natur.affirmatur. 547.2.2.
ſeparatatu .ſeparatum.548.1.8.perducitur.producitur.551.2.2.età primo.eſt à primo. 555.1.25.tum
tum quia.tum quia.556.1.22 excipit.excidit. 557.2.27.monendum.mouendum. 559.1.21.oeſſarium.
neceſſarium.39.Homiois.luminis 562.1.37.dictæ eſſentię.diuinę eſſentię.571.2.22.Dominis.lumini s.
579.2.42.instoitus.intuitus.583.1.27.priorem.priorem.586.1.28.tantum.tanto.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google